Racc. Villarosa
C 39 (4

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.
RACCOLTA
VILLAROSA
C
39/4
NAPOLI

C 1416

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

# HUGONIS GROTII
## DE JURE
# BELLI AC PACIS
## *LIBRI TRES,*

Cum Annotatis AUCTORIS, nec non J. F. GRONOVII Notis, & J. BARBEYRACII Animadverſionibus;

## COMMENTARIIS
INSUPER LOCUPLETISSIMIS

## HENR. L. B. DE COCCEII
*SACRÆ REGIÆ MAJESTATI BORUSSICÆ*

*QUONDAM A CONSILIIS SECRETIORIBUS,*

Sub Titulo GROTII ILLUSTRATI antea editis, nunc ad calcem cujuſque Capitis adjectis:

*INSERTIS QUOQUE OBSERVATIONIBUS*

## SAMUELIS L. B. DE COCCEII
*HENRICI FILII, REGNI BORUSSICI CANCELLARII,*

*Miniſtri ſtatus intimi, & Aquilæ Boruſſicæ Equitis, Hæreditarii in Wuſſeken, Repko, Kleiſt, Laas, cet.*

Adduntur tandem ipſius GROTII

*DISSERTATIO DE MARI LIBERO,*

Ac Libellus ſingularis

DE ÆQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE.

*TOMUS QUARTUS.*

L A U S A N N Æ,

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET, & Sociorum.

M D C C L I I.

*CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS.*

Digitized by Google

by Google

# HUGONIS GROTII
# DE JURE BELLI AC PACIS
## *LIBRI TERTII*
### CAPUT V.

De rebus vaſtandis, eripiendiſque.

I. *Res hoſtium corrumpi, & rapi poſſe.*
II. *Etiam ſacras : quod quomodo intelligendum.*
III. *Et religioſas : addita itidem cautione.*
IV. *Doli quatenus hic permiſſi.*

+I. [1] NON [a] eſſe contra naturam, ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare, + dixit [a] Cicero. + Quare mirum non eſt ſi jus gen- *a Offic.*
tium corrumpi, ac rapi permiſerit res hoſtium, quos interficere permiſerat. *III. c. 6.*
Polybius itaque hiſtoriarum [b] quinto, + jure belli comprehendi, ait, ut *b Cap. II.*
munitiones hoſtium, portus, urbes, viri, naves, + fructus, & ſi qua ſunt ſimilia, aut eripiantur, aut corrumpantur. Et apud Livium [c] legimus, *c Lib. XXXI. c. 30.* *eſſe quædam belli jura, quæ ut facere, ita pati ſit fas :* [2] + *ſata exuri, dirui tecta, prædas hominum, pecorumque agi.* + Ipſas urbes totas dirutas, aut mœnia ſolo æquata, populationes agrorum, incendia ſingulis ferme paginis + apud hiſtoriarum ſcriptores invenias. Et notandum, + licere hæc & in deditos. *Oppidani*, inquit + [d] Tacitus, *portis ſponte patefactis ſe, ſuaque, Romanis permiſere, quod ſalutem ipſis tulit : Artaxatis ignis immiſſus.* *d Ann. XIII. c. 41.*

+ II. 1. Neque + jus gentium merum, [3] + ſepoſita officiorum aliorum conſideratione, + de quibus dicemus infra, + ſacra excipit, id eſt, quæ Deo, aut diis dicata ſunt. + *Cum loca capta ſunt ab hoſtibus,* [b] [4] *omnia deſinunt*

GROTII NOTÆ.

a *Non eſſe contra naturam, ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare* ] *Suetonius* Nerone XL. *tanquam occaſione nata ſpoliandarum jure belli opulentiſſimarum provinciarum. Cyprianus* de mortalitate : *ſic cum irruptione hoſtili civitas aliqua poſſeſſa eſt, omnes ſimul captivitas vaſtat* ( Pag. 159. *Ed. Fell. Brem.* )

b *Omnia deſinunt ſacra eſſe* ] *Tertullianus* apologetico ( Cap. 25. ) *Porro bella, & victoriæ, captis, & everſis plurimum urbibus conſtant : id negotium ſine Deorum injuria non eſt ; eædem ſtrages mœnium, & templorum ; pares cædes civium, & ſacerdotum : nec diſſimiles rapinæ ſacrarum divitiarum, & profanarum. Tot igitur ſacrilegia Romanorum, quot trophæa ; tot de Diis, quot de gentibus triumphi ; tot manubiæ, quot manent adhuc ſimulacra captivorum deorum.* Mox : *& bene, quod ſi quid adverſi urbibus accidit, eædem clades ; templorum, quæ & mœnium, fuerant.* ( Cap. 40. )

GRONOVII NOTÆ.

1 *Non eſſe contra* ] Nam non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere. l. 21. D. *de reg. jur.*

2 *Sata exuri* ] Frumenta in agris matura incendi.

3 *Sepoſita officiorum* ] Si a jure gentium diſtinguantur, quæ tantum honeſta ſunt, non etiam debita.

4 *Omnia deſinunt* ] *Seneca* Troad. 53. *& quandam ſacrum regni jacentis.*



Digitized by Google

*a L. cum loca 36. D. de religioſis.* *b Cap. 55.* *c L. 1. c. III. §. 8.*

*deſinunt ſacra eſſe*, ait [a] Pomponius Juriſconſultus. *Sacra Syracuſarum victoria profana fecerat*, ait Cicero Verrina [b] quarta. Cauſa hujus eſt, + quod quæ ſacra dicuntur, revera [5] non eripiuntur humanis uſibus, [c] + ſed publica ſunt: + ſacra autem nominantur a fine, cui deſtinata ſunt. + Signum ejus, quod dico, eſt, quod cum quis populus alteri populo, aut regi ſe dedit, tum + etiam ea dedi, quæ divina dicuntur, ut ex formula apparet, quam citavimus [c] alibi [6] ex Livio: cui convenit illud in Amphitruone Plauti, ( *Act.* 1. *Scen.* 1. verſ. 71. )

*Urbem, agrum, aras, focos, ſeque uti dederent.*

Deinde ( verſ. 102. )

*Deduntque ſe, divina, humanaque omnia.*

*d L. 1. §. 2. D. De Juſt. & Jur.* *e Cap. 46.* *f Cap. 98.* *g Ann. III. 71.* *h L. inter ſtipulantem, 83. §. ſacrum, 5. & l. continuus, 137. §. cumquis. 6. D. de verb. oblig.*

2. Et ideo + Ulpianus [d] publicum jus etiam [7] in ſacris, ait, conſiſtere. Pauſanias [e] Arcadicis ait, morem fuiſſe Græcis, barbariſque communem, + ut res ſacræ arbitrii eorum fierent, qui urbes cepiſſent. Sic Jovis Hercæi ſimulacrum, Troja capta, conceſſum Sthenelo, multaque alia ejus moris exempla commemorat. Thucydides lib. IV. [f] τὸν νόμον τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης, ἤν τε πλέονος, ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ ἀεὶ γίγνεσθαι *jus hoc apud Græcos eſſe, ut qui imperium obtineant in terra aliqua magna, aut parva,* [d] *eorum ſint & templa.* A quo non diſcrepat illud apud [g] Tacitum: *cunctas ceremonias Italicis in oppidis, templaque, & numinum effigies, juris, atque imperii Romani eſſe.*

3. Quare & populus ipſe, + mutata voluntate, poteſt ex ſacro profanum facere: quod non obſcure indicant Juriſconſulti Paulus, [h] & Venulejus: & temporum neceſſitate videmus res ſacras ab his, qui ſacraverant,

GROTII.

c *Sed publica ſunt* ] *Marſilius Patavinus* in defenſore pacis cap. V. p. 2. *Nicol. Boërius* deciſ. LXIX. num. 1. *Boſſius* in crim. de foro competente num. 101. *Cothmannus* conſ. 100. num. 30.

d *Eorum ſint & templa* ] Oſtendit hunc morem, & Polybii locus infra capite XII. §. 7.

GRONOVII.

5 *Non eripiuntur humanis* ] Secernuntur quidem a commercio, & poſſeſſione, promiſcuoque, & profano attactu privatorum, manent tamen in uſu hominum, & habentur, curanturque inter ea, quæ ſunt univerſitatis, vel populi cujuſque. Poteſt & alia dari cauſa ex ſuperſtitione veterum. Credebant enim, templa, & aras, & ſimulacra urbium captarum a diis eſſe deſerta. Unde *Virgil.* 2. Æneid. 351. *Exceſſere omnes adytis, arisque relictis Dii, quibus imperium hoc ſteterat.* Et *Curtius* refert, in obſidione Tyri civium cuidam per quietem Apollinis urbem deſerentis ſpeciem oblatam. Quum Titus Hieroſolyma obſideret, auditam majorem humana vocem, excedere Deos, ſimul ingentem motum excedentium, e *Joſepho Tacitus* tradit 5, hiſtor. 13. Hinc apud *Statium* Bacchus Thebis ſuis metuens in concilio Deorum ait 7. Thebaid. 178. *quo ſacra tamen, ritusque peremptæ Gentis abire jubes?* Quod ut certius fieret, Romani carmine ſolenni ex obſeſſis ab ſe urbibus Deos evocabant, & Romæ illis ædem promittebant, ut notat *Servius* ad d. l. Exemplum apud *Liv.* 5, 21. Adde *Diodor. Sic.* 13, 59. *Plutarch.* in Antonio p. 951.

6 *Ex Livio* ] Lib. 7, 31. & 26, 23.

7 *In ſacris ait* ] Quod in rebus divinis fas eſt, & rite fit, id partem eſſe publici juris; quamvis interdum diſtinguantur. Auſonius: *jus triplex, tabulæ, quod ter ſanxere quaternæ.* ( Edyll. XI. )

GRO-

Digitized by Google

rant, e + in belli uſus converſas, ut a Pericle + ſub (aa) pollicitatione reſtituendi tantundem, (bb) a Magone in Hiſpania, a Romanis bello (cc) Mithridatico, a Sulla, (dd) Pompejo, Cæſare, (ee) atque aliis factum legimus. Apud Plutarchum a Tiberius Gracchus: ἱερὸν ϗ ἄσυλον ὐδὲν ὅλως ἐςὶν, ὡς τὰ τῶν a Pag.
θεῶν ἀναθήματα. χρῆσθαι δὲ τούτοις ϗ κινεῖν ϗ μεταφέρειν ὡς βούλεται τὸν δῆμον ὐδεὶς κεκώλυκε· 832. A.
*nihil tam ſacrum, ſanctumque eſt, quam quæ Deorum honori dicantur. Et his tamen uti populum, hæc tranſmovere nemo prohibet.* f In controverſiis Senecæ patris legimus: *pro republica plerumque templa nudantur, & in uſum ſtipendii* g *dona conſlamus.* Trebatius b juriſconſultus temporum Cæſaris; g b Apud
*profanum, quod ex religioſo, vel ſacro in hominum uſum, proprietatemque* Macr. ſat.
*converſum eſt.* + Hoc ergo gentium jure uſus Germanicus in Marſos, nar- III. c. 3.
rante c Tacito: *profana ſimul, & ſacra, & celeberrimum illis gentibus tem-* c Ann. I.
*plum, quod Tanfanæ vocabant, ſolo æquantur.* Pertinet huc illud Virgilii c. 51.
(*Æneid.* XII. 778.)

> —— *Colui veſtros ſi ſemper honores,*
> *Quos contra Æneadæ bello fecere profanos.*

Deorum donaria h capi a victoribus ſolere, notavit d Pauſanias: & Ci- d Lib.
cero VIII.c.46.

GROTII.

e *In belli uſus converſas* ] Ut a Syracuſis tempore Timoleontis, in cujus vita id habet *Plutarchus* (pag. 247. E.) Chii mulctam ſibi a Mithridate indictam etiam e ſacris vaſis conficiunt. *Appianus* Mithridatico, (pag. 201.) Plinius lib. XVII. cap. ultimo de Porcio Catone agens: *idem arbores religioſas, lucoſque ſuccidi permiſit, ſacrificio prius facto: cujus rei rationem quoque eodem volumine tradidit.* Sulla bello Mithridatico donaria ab Olympia, Epidauro, Delphis abſtulit, *Plutarcho* narrante, (pag. 459.) & Appiano, (pag. 206.) idem pretium reſtituit. *Diodorus Siculus* in excerptis Peireſcianis. (*pag.* 406.) Auguſtus ex templis theſauros accepit mutuos, *Appiano* docente civilium V. (*pag.* 678.) vaſa ſacra ab Agapeto oppignorata tradit *Caſſiodorus* XII, 20. Heraclius in gravi neceſſitate vaſa eccleſiæ in nummos vertit, ſed poſtea pretium reddidit, ut narrat *Theophanes.* Vide & *Annam Comnenam* libro V. (*Cap.* 1.) & libro VI. (*Cap.* 2.) *Cromerum* libro XXIII. (pag. 516. *Edit. Baſil.*) orationem Laurentiani apud *Bembum* libro VI. Adde quæ infra dicentur capite XXI. §. 23. Neque locus *Plutarchi* de *Syracuſanis*, neque *Plinii* de *Catone*, ſatis ad rem faciunt. Vide *Notas Gallicas.* J. B.)

f *In controverſiis Senecæ* ] In excerptis IV, 4.

g *Profanum, quod ex religioſo, vel ſacro, in hominum uſum, proprietatemque converſum eſt* ] *Servius* ad Æneidos II. (verſ. 713.) de Cereris templo: *Æneas ſcit ante eſſe profanatum.* Idem habet ad III. & ad IX. Æneidos & ad XII. Ad eclogam vero ſeptimam: *dona oblata numinibus tamdiu ſacra ſunt, & dona poſſunt dici, quamdiu non fuerint profanata.* (Ad verſ. 31.)

h *Capi a victoribus ſolere* ] *Virgilius* Æneidos V. (verſ. 360.)

> *Neptuni ſacro Danais de poſte refixum.*

*Plutarchus* Fabio narrat, ſignum ab eo Herculis Tarenti captum, miſſumque in Capitolium: reliquos Deos Tarentinis relictos, ut iratos. (*Pag.* 187. C.) Huc ſpectat, & quod modo ex Tertulliano attulimus, & ejuſdem hoc ad nationes II. *Tot deinde de Diis, quot de gentibus triumphi: manent & ſimulacra captiva; & utique ſentiunt, quos non amant.* (Cap. 17.)

GRONOVII.

g *Dona conſlumus* ] Florus 2, 6. *Arma non erant: detracta ſunt templis.*

(aa) Vide hac de re THUCYDIDEM, *Lib.* II. Cap. 13. & DIODORUM SICULUM, Lib. XII. Cap. 40. *J. B.*

(bb) Refert hoc LIVIUS, Lib. XXXVIII. Cap. 36. *J. B.*

(cc) Habet ex APPIANO *Alexandr.* De Bell. Mithrid. pag. 185. Ed. H. Steph. *J. B.*

(dd) De *Pompejo* nihil apud Scriptores veteres reperio, niſi quæ habet *Dion Caſſius*, initio *Lib.* XLI. At vide infra, pag. 174. *Ed. H. Steph.* Quod ſpectat *Sullam*, vide Notam Auctoris noſtri. *J. B.*

(ee) Vide SUETON. *Cæſar.* Cap. 54. & ipſum CÆSAREM, *Comm.* de Bell. Civ. Lib. I. Cap. 6. *J. B.*



Digitized by Google

cero belli legem id vocat, [a] de P. Servilio loquens: *ſigna*, inquit, *& ornamenta ex urbe hoſtium vi, & virtute capta, belli lege, atque imperatorio jure ſuſtulit.* + Sic Livius [b] templorum ornamenta, quæ Syracuſis Marcellus Romam advexit, *parta*, ait, *belli jure.* C. Flaminius [c] pro M. Fulvio: *ſigna ablata, & cætera facta, quæ captis urbibus ſoleant.* [i] Fulvius quoque in oratione belli jus hoc ipſum [d] appellat. Et [9] Cæſar in oratione apud Salluſtium [e] referens quæ victis ſolent accidere, ponit & [k] fana ſpoliari.

4. Illud tamen verum eſt, ſi quo in ſimulacro + numen aliquod ineſſe credatur, id violari, aut corrumpi nefas ab iis, qui in ea perſuaſione conveniunt: + & hoc ſenſu impietatis, aut + læſi etiam gentium juris accuſantur interdum, qui talia commiſerunt, + nimirum, ex talis opinionis poſitione. + Aliud eſt ſi hoſtes non idem ſentiant: ſicut Judæis non permiſſum tantum, + ſed & [f] præceptum eſt, gentium ſimulacra abolere; + nam quod [10] ſibi accipere vetantur, id eam cauſam habet, quo magis Hebræi ſuperſtitiones gentium deteſtarentur, impuritatis admoniti ipſo contactus interdicto; non quaſi alienis ſacris parceretur, quomodo [l] Joſephus exponit, [11] Romanis haud dubie blandiens; ſicut & in expoſitione præcepti alterius, + de non nominandis gentium diis: quod ille ita explicat, quaſi [12] illis obloqui vetarentur, cum revera + honoris cauſa, aut ſine abominatione eos nominare lex non ſineret. Sciebant quippe Hebræi, + Dei certiſſimo monitu, in ſimulacris illis non habitare aut Dei ſpiritum, + aut bonos angelos, + aut vim aſtrorum, ut deceptæ gentes exiſtimabant, + ſed pravos, & humano generi infeſtos dæmonas: ita ut recte dixerit [g] + Tacitus in Judæorum inſtitutis deſcribendis, *profana illis omnia, quæ apud nos ſacra.* Non mirum ergo eſt, ſi templa profani cultus [h] + a Maccabæis incenſa non ſemel legimus. Sic & Xerxes cum ſimulacra Græcorum corrupit, + nihil fecit contra jus gentium, etſi multum id ad invidiam exaggerant + Græci ſcriptores. [i] Nam [m] + Perſæ non credebant, in ſimulacris eſſe ulla numina, + ſed Deum eſſe Solem, + & portionem ejus aliquam [13] ignem. Lege Hebræa, ut idem [k] Tacitus recte, *templi limine præter ſacerdotes arcebantur.*

5. At Pompejus, eodem auctore, [l] + *templum jure victoriæ ingreſſus eſt:* aut, ut Auguſtinus [m] rem eandem narrat, *non devotione ſupplicis, ſed jure victoris:*

a *In Verr.* I, 21.
b *Lib.* XXV. c. 40.
c *Apud eumdem Livium.* L. XXXVIII. c. 43.
d *Lib.* XXXIX. c. 4.
e *Bell. Catil.* c. 50. *Ed. Waſſ.*
f *Deut.* VII, 5.
g *Hiſt.* V. c. 4.
h 1. *Macc.* V, 44. 68. & X, 84.
i *Aſc. Ped. in Verr.* 1. 18.
k *Hiſt.* V. 8.
l *Ibid.* c. 9.
m *De Civ. Dei lib.* XVIII, c. 45.

GROTII.

i *Fulvius* ] Vide *Polybium* excerpto legationum 28.

k *Fana ſpoliari* ] Vide *Cromerum* Libro XVII. (pag. 402.) de rebus Antiochenſis Eccleſiæ captis a Choſroë, vide *Procopium* Perſicorum II. (*Cap.* 9.)

l *Joſephus* ] Antiquæ hiſtoriæ IV, 8. §. 10. & libro adverſus Appionem altero. (§. 33. *Edit. Hudſ.*)

m *Perſæ non credebant in ſimulacris ulla eſſe numina* ] *Diogenes Laërtius* initio, τῶν δὲ ξοάνων καταγνώσκειν τοὺς μάγους· *damnari ſimulacra a magis.* (Lib. I. §. 6. Vide ibi Not. ÆGIDII MENAGII; & Clariſſ. CLERICI *Indicem Philologic.* in *Hiſtoriam Philoſophiæ Orientalis* à STANLEJO, voce *Statuæ.* De Religione etiam Veterum Perſarum THOMAS HYDE, Anglus, librum eruditiſſimum edidit, ubi eos ab omni idololatrià abſolvere conatur. *J. B.*)

GRONOVII.

9 *Cæſar* ] Cap. 51. bell. Catil.

10 *Sibi accipere* ] Servare, non venerationis cauſa, ſed quaſi aliquod monumentum.

11 *Romanis* ] Ut crederent Romani non adeo deteſtabiles ipſorum deos eſſe Judæis, quam revera erant.

12 *Illis obloqui* ] Maledicere.

13 *Ignem* ] *Bulenger.* eclog. ad Arnob. cap. 5.

GRONO-

*victoris* : + bene ille, quod templo pepercit, & rebus templi, quanquam ut Cicero [a] diſerte ait, [14] pudore, & obtrectatorum metu, + non religione : + male, quod ingreſſus eſt, quippe + contempto vero Deo, + quod & Chaldæis exprobrant [b] Prophetæ : quam etiam ob cauſam quidam factum arbitrantur ſingulari Dei providentia, ut is, quem dixi, Pompejus + quaſi in conſpectu Judææ trucidaretur ad Caſium Ægypti promontorium; at ſi ſpectes opinionem Romanorum, + nihil in eo factum contra jus gentium. Sic idem templum excidio datum a Tito, Joſephus memorat, [c] additque, factum + τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ.

*a Pro Flacco, c. 28.*
*b Dan. V, 23.*
*c Bell. Jud. lib. VI. Cap. 4. §. 3. & Cap. VI. §. 2.*

III. Quod de ſacris diximus, + idem & de [15] religioſis intelligi debet; nam hæc quoque + non mortuorum ſunt, + ſed viventium, [16] ſive populi alicujus, [17] ſive familiæ. Quare + ſicut ſacra loca ab hoſtibus capta, + ita & religioſa talia eſſe deſinere, ſcripſit dicto loco [d] Pomponius, & Paulus juriſconſultus : [e] *ſepulcra hoſtium religioſa nobis non ſunt; + ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet uſum convertere poſſumus.* Quod ita tamen intelligendum, + ne ipſa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra jus eſt hominum ſepeliendorum, + quod jure gentium introductum, [f] alibi demonſtravimus.

*d L. 36. D. de religioſis.*
*e L. 4. D. de ſepulc. viol.*
*f L. II. c. 19.*

+ IV. Illud hic breviter repetam, + non vi ſola res hoſtium hoſtibus eripi + ex jure gentium, + ſed & dolos, + qui perfidia careant, permiſſos cenſeri, + imo & [18] alienæ perfidiæ incitationem. Nimirum, [19] ad minora, & frequentia hæc delicta ita + connivere cœpit jus gentium, ſicut leges civiles + ad [20] meretricium, & + improba fœnora.

GRONOVII.

14 *Pudore & obtrectatorum* ] Ne famam, quam habebat, innocentiæ, vel abſtinentiæ, læderet, atque invidiæ anſam daret hoc nomine ſibi obtrectandi, aut inſultandi.

15 *Religioſis* ] In quæ mortui inferuntur.

16 *Sive populi* ] Ubi polyandria, vel publica cœmeteria ſunt.

17 *Sive familiæ* ] Ut olim apud Romanos, qui quisque in agris privatis, ſibi, & ſuis locum ſepulturæ ſecernebant.

18 *Alienæ perfidiæ incitationem* ] Præmia poſita illis, qui res hoſtium, quamvis perfide, intercipiunt, & ad nos, aut in noſtros fines deferunt.

19 *Ad minora ita connivere* ] Nam ad majora, veluti vitæ licitationem, non connivit, cap. præced. n. 18.

20 *Meretricium* ] *Sueton.* Calig. 40. *qui meretricium feciſſent.*



Digitized by Google

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. V.*

AUCTOR *hoc capite* agit de vaſtatione rerum hoſtilium, per quam intelligitur omne damnum hoſti illatum, unde nullum nobis lucrum obvenit. In *ſequenti capite* agetur de rerum hoſtilium captura, ſeu de præda, qua res hoſti ablatæ nobis acquiruntur, adeoque *aliquid* tranſit in noſtram utilitatem.

Vaſtare res hoſtiles eodem jure licet, quo occidere hoſtem; ſcilicet, quatenus ad reparationem juris noſtri eſt neceſſarium. Neceſſarium autem videtur 1. ſi rebus hoſtilibus deſtructis magis adigatur hoſtis ad jus noſtrum nobis tribuendum, quod vel vis reſiſtendi in ipſo fiat minor, vel in nobis vis adigendi major; uti ſi exutis fructibus, vel frumentariis igne conſumtis, dedere hoſtis ſe teneretur: 2. ſi alia, & mitiori via jus noſtrum defendi nequeat; ita enim urbs occupari nequit, niſi dirutis munimentis, & ædificiis.

Illicita ergo eſt vaſtatio rerum hoſtilium 1. ſi hoſtium vires non debilitantur; ut in vaſtatione rerum ſterilium, templorum, rerum luxurioſarum, ut hortorum voluptuariorum. 2° Si hoſtis eo facto non vincitur, ſed ſaltem læditur absque ſpe victoriæ; quo pertinent machinæ illæ bellicæ, quæ non expugnandis, & occupandis oppidis, & munimentis, ſed evertendis eorum ædificiis adhibentur; vulgo *Bombardiren*, dicitur. 3° Si absque vaſtatione victoria, vel jus obtineri poteſt; tunc enim non eſt neceſſaria ad reparationem juris, eoque illicita. 4° In bello notorie injuſto, vel temere ſuſcepto; tunc enim neceſſitas non eſt a natura, ſed ex vitio, & imbecillitate bellum gerentis. 5° Cum hoſtile territorium jam eſt in noſtra poteſtate; victus enim deſinit eſſe hoſtis. Unde excidia urbium paſſim improbantur: de Corintho Vide *Cic. l.* 1, *off. c.* 35. *Plin. l.* 2, *c.* 2: de Troja vide *Senec. in Troad. v.* 273. 6°. Declaravit olim Rex Galliæ, non decere regem Chriſtianum vaſtare urbem bombardis, niſi jure talionis; quo prætextu Bruxellam bombardis deſtruxit.

*Additio.*

» Ut ſyſtema Auctoris recte intelligatur,
» repetenda eſt ejus diſtinctio inter licen-
» tiam, quæ 1°. ex jure naturæ ſociali, *Lib.*
» 3, *c.* 2, §. 1: 2°. ex jure gentium volun-
» tario in bello ſolenni, & publico, permit-
» titur. *L.* 3, *c.* 5, §. 1, *n.* 1.

» *Jure naturæ ſociali* licitum eſſe, ait;
» vaſtare res hoſtiles, easque corrumpere,
» ſi quis *juſtam belli cauſam* habet, & *qua-*
» *tenus id eſt neceſſarium ad juris noſtri re-*
» *parationem*; adeoque tantum *intra modum*
» *debiti*, *& pœna. Vid.* §. 1. *&* *c.* 12, §.
» 1. *Add. l.* 3, *c.* 1, §. 2. *cap.* 2, §. 1.
» *cap.* 5, §. 1. *cap.* 12, §. 1. Ubi excipit
» res ſubditorum innocentium, *ibid.* & res
» ſacras, ac religioſas. *L.* 3, *c.* 5, §. 6,
» *&* 7. *Cap.* 12, §. 6, *&* 7.

» *Jure gentium* res hoſtiles vaſtari poſſe,
» ait, etiam ex *injuſta cauſa*, & in infini-
» tum; i. e. *ultra modum debiti*, *& pœna*,
» *L.* 3, *c.* 5, §. 1: adeoque & res inno-
» centium ſubditorum, & res ſacræ, ac re-
» ligioſæ. *ibid.* §. 4, *&* 5. Addit, inde non
» oriri jus internum, ſed tantum externum.
» *L.* 3, *c.* 1, §. 1. *c.* 10; §. 3.

» Præterea rationes politicas ſuppeditat,
» cur parcendum ſit rebus, quæ nobis fru-
» ctuoſæ eſſe poſſunt, quæ hoſtibus inutiles,
» aut mox noſtræ futuræ ſunt. *L.* 3, *c.* 12,
» §. 3, *n.* 5.

» Nos toties jam notavimus, non dari jus
» gentium voluntarium, nec inter gentes
» præter jus naturæ aliam regulam eſſe. Ne-
» gamus autem, jure naturæ vaſtare res hoſ-
» tiles non licere, niſi ex juſta cauſa, &

tan-

Digitized by Google

» tantum intra modum debiti, & pœnæ. Cum » enim uterque ſibi afferat juſtam eſſe cau- » ſam, nec judex ſit, qui de ea cognoſcat; » aut neuter vaſtare res alterius poterit, aut » utrique id licebit: adeoque ſuſpendi de- » bet judicium de cauſæ juſtitia, donec Deus » per ultimam victoriam rem decidat.

» Jure Naturæ igitur vaſtari res hoſtiles » poſſunt jure belli, idque in infinitum. Cum » enim 1. ex judicio noſtræ civitatis hoſtis » injuria res noſtras rapiat, vaſtet, cives » occidat &c; ipſa ratio nobis dictat, in » pœnam viciſſim eorum res rapi, & vaſ- » tari, civesque eorum occidi poſſe. Sed & » 2. Res hoſtiles ex quo in noſtram po- » teſtatem perveniunt, i. e. ex quo occu- » pantur, noſtræ fiunt, eoque a diſpoſitio- » ne noſtra dependent, ita ut eas perdere » pro lubitu poſſimus. *L.* 21, *C. Mand.*

» Plane igitur in diſciplina juris naturalis » non quæritur de modo debiti, aut pœnæ, » (cujus rei rationes expoſuimus ſupra *cap.* » 1, §. 1, *nota quinta*) nec an hoſtis vires in- » de minuantur, aut noſtræ augeantur, ne- » dum quid perfectius, aut conſultius ſit.

---

## Ad §. I.

Dixit *Cicero*] In genere hoc aſſertum verum non eſt. Nam cum nec occidere, nec vaſtare liceat, niſi ex ſola neceſſitate reparandi juris, contingere poteſt ut hoſtem interficere neceſſarium ſit, vaſtare autem res hoſtiles non ſit neceſſarium. Atque eo caſu honeſtum eſſet natura necare hoſtem, non vero ſpoliare: i. e. pius quidem licebit, non vero minus.

*Quare mirum non eſt ſi jus gentium corrumpi permiſerit, quos interficere permiſerat*] " Ex ipſo loco Ciceronis apparet, va- » ſtationem, & cædem non demum ficto a- » liquo jure gentium voluntario, ſed natu- » rali ratione permitti.

*Jure belli comprehendi*] " Nam omnia » hæc tendunt ad reparationem juris noſtri, » vel ad puniendum hoſtem.

*Fructus*] Si ſcilicet iis juvatur hoſtis. Unde arbores frugiferas vaſtare licet, ſteriles non licet, niſi lignum hoſti ad comburendum, aut ad exſtruenda munimenta ſit neceſſarium, vel ſi ad eundem uſum ego illos adhibeam *Vid. infra l.* 3, *c.* 12, §. 2. De frugum vaſtatione notandum eſt effatum Friderici apud *Cruſ. Ann. Suev. l.* 5. *Lehm. Chron. Spir. l.* 7, *c.* 106.

Neque obſtat lex divina in *Deut.* 20, *v.* 19, *ſeq.* quæ invertere rem videtur, dum non vult arbores frugiferas ſuccidi, ſteriles jubet. Reſp. loquitur de arboribus frugiferis Cananæorum, adeoque terræ, quam Iſraëlitæ occupare debebant, & cujus occupationem promittebat Deus citra devaſtationem; quæ proinde hoc caſu non erat neceſſaria.

*Additio.*

» Diximus, omnes arbores hoſtium ſuc- » cidi in pœnam poſſe: idque ex ipſa lege » divina modo allegata probatur, ubi ſteri- » les ſuccidi poſſunt, etſi hoſtium vires in- » de non minuantur, nec noſtræ augeantur. » Ratio autem cur frugiferæ ſuccidi prohi- » beantur, ſingularis, & a B. Parente mo- » do allegata eſt. *Vid. infr. c.* 12, §. 2.

*Sata exuri, dirui tecta*] Modo ad defenſionem juris ſit neceſſarium.

*Ipſas urbes totas dirutas, aut mœnia ſolo æquata*] In pœnam.

*Apud hiſtoriarum ſcriptores*] " Exempla » vide apud *Salluſt. Cat.* 51. *Auguſt. de Civ.* » *Dei* 1, 7. & 3, 27. *Quintil. Inſt.* 8, 3. » *Teſm. b.*

*Licere hæc & in deditos*] Immo jure naturæ dediti deſinunt eſſe hoſtes: adeoque tota ratio belli in iis ceſſat. Neque gentes moratiores deditorum res vaſtaſſe, aut rapuiſſe, legimus.

*Additio.*

» In deditis eadem eſt ratio, quæ in ho- » ſtibus captis: animadvertere in eos poſ- » ſumus tanquam in criminis reos.

*Tacitus*] *Ann. l.* 13, *c.* 41. At neceſſitas » requirebat ut eam diruerent; rationem » hanc affert Tacitus, *quia nec teneri ſine* » *valido præſidio, ob magnitudinem mœnium,* » *nec id nobis virium erat, quod firmando* » *præſidio, & capeſſendo bello divideretur.*

---

## Ad §. II.

Quærit Auctor, an res ſacræ hoſtium vaſtari poſſint? & jure gentium eas a jure vaſtandi exceptas non eſſe, ait. Nos in genere aſſerimus, res ſacras vaſtari non poſſe. Nam *vel* occupatæ illæ jam a nobis ſunt, *vel* non ſunt: *priori* caſu jus vaſtandi ceſſat, quia neceſſitas ceſſat, ex qua ſola jus vaſtandi obtinet; definit enim eſſe res hoſtilis dum noſtra ſit, & ſic nobis idem jus competit

Digitized by Google

competit in rem illam, quod antea victo competiit, ſcilicet, jus utendi ad uſus ſacros. *Poſteriori* caſu itidem jus vaſtandi ceſſat, 1. quia Deo jus quæſitum eſt ex conſecratione, quod nemo ei auferre poteſt. Quod ergo Deo ſacrum eſt, omnibus quoque gentibus ſacrum eſſe debet, quia communi notione vero Deo, quem & nos veneramur, dicatum eſt, licet in modo colendi error adſit. Hæ igitur res ſacræ veneratione communi numinis tutæ eſſe debent. *Vid. infr. c.* 12. §. 6. Sed & 2. nihil hæc vaſtatio ad victoriam facit; adeoque deficit ratio, quæ vaſtandi licentiam permittit, ſcilicet, neceſſitas. Sane, neque hoſtium vires inde minuuntur, neque noſtræ augentur. Alias 3, eandem facultatem concederemus hoſtibus in res nobis ſacras: & illi jure talionis noſtra quoque ſacra violare poſſent, quia æque confidunt ſuis, ac nos noſtris ſacris. Neque inter hoſtes quæritur de religionis veritate, ſed de jure in templa. Unde 4. merito facta ejusmodi improbari, paſſim videmus in hiſtoria profana. De ſacrilegio Cambyſis vide *Juſtin. l.* 1. *c.* 9. Philippus ab omnibus damnatur quod in ſacra ſævierit, idque ultra jus victoriæ factum eſſe, ait Florus. *l.* 2. *c.* 7. Unde ſacrilegium id vocat Diodorus. *l.* 16. Add. *Juſtin. lib.* 8. *c.* 16. *Polyb. Hiſt. l.* 5. *c.* 3. & infra *c.* 12. §. 6. & 7.

*Additio.*

„ Noſtram ſententiam ſtatim explicabimus.

*Jus gentium merum* ] „ Non dari jus gentium merum, alibi probavimus. *Vid. diſſ. proœm. IV.* §. 29. *ſeq.*

*Sepoſita aliorum officiorum conſideratione* ] » I. e. ſepoſito eo, quod ex jure interno » debetur.

*De quibus dicemus infra* ], Nam Auctor » quæ bellum gerentibus ex mero jure gentium concedit, eisdem ex legibus æqui, » & boni iterum eripit capite *X.* & *ſeq.* & » inprimis *c.* 10. §. 1. & *c.* 12. §. 6. *ſeq.*

*Sacra excipit* ] „ Imo nec naturæ jure ſacra » excipiuntur, ſed æque vaſtari poſſunt. Res » enim ſacræ demum fiunt per conſecrationem ſuperioris, adeoque lege Principis; » occupata autem re illa ab hoſte, deſinit » lex conſecrationis, utpote quæ victorem » non obligat: adeoque locus iterum fit profanus, *l.* 36. *ff. Religios.* Uti igitur aliæ res » profanæ vaſtari poſſunt, ita & res, quæ » olim ſacræ fuerunt.

*Quæ Deo, aut Diis dicata ſunt* ] » Quæ » auctoritate principis Deo, aut diis conſecratæ ſunt. Hinc res Deo auctoritate privata dicatæ manent profanæ. *Vid. diſſ. » proœm. XII.* §. 231.

*Cum loca capta ſunt ab hoſtibus, omnia deſinunt eſſe ſacra* ) „ Verba hæc ſunt legis » 36. *ff. Relig.* At Jctus non loquitur de » jure gentium voluntario, ſed de jure na» turæ.

*Quod quæ ſacra dicuntur revera non eripiuntur uſibus humanis* ] „ Immo adeo eri» piuntur uſibus humanis, ut a jurisconſul» tis res *nullius* dicantur, quia in nullius » bonis ſunt. Hinc nec in commercio eſſe » dicuntur; lege enim publica ad ſolos uſus » ſacros deſtinata ſunt. *Vid. B. Par. diſp. de » Evocat. Sacror. Sect.* 2. §. 1. *usque ad* » §. 30.

*Sed publica ſunt* ] » Senſus videtur eſſe, » quod ideo non ſint erepta uſibus huma» nis, quia publica ſunt, i. e. quia uſus » eorum publicus eſt. At ſi dicendum quod » res eſt, in ſenſu juris non poſſunt *publica* » appellari; nam jure Romano *publica* du» plici ſenſu vocantur, vel quia publica ſunt » jure gentium, vel quia publica ſunt unius » populi: *l.* 14. *ff. A. R. D.* Utroque ſenſu » proprietas in nullius bonis eſt, ſed uſus, » qui ex rei natura percipi poteſt, vel om» nibus hominibus, vel omnibus civibus pa» tet.

» Cum vero res ſacræ non quoad quosli» bet uſus, ſed tantum quoad uſus ſacros » civibus ſint communes, adeoque de perce» ptione, ſeu de occupatione quæſtio eſſe » non poſſit, certiſſimum eſt, ſacra in ſen» ſu juris non poſſe dici *publica.* Atque hinc » etiam in jure Romano publica, & ſacra » invicem diſtinguuntur, & hæc non ad res » *publicas*, ſed ad res *nullius* referuntur.

*Sacra autem nominantur a fine, cui deſtinata ſunt* ] » Adeoque peculiari nomine ve» nire putat, non quaſi uſibus humanis ſint » exemta, (publica enim ſunt, quorum » uſus ad populum pertinet) ſed quia ſpe» ciatim ad uſus ſacros ſunt deſtinata. At » ex eo ipſo apparet, ſacra non eſſe publi» ca, quia in rebus publicis uſus omnibus » patet: quilibet igitur habitare in loco ſa» cro poſſet, arbores plantare, caſas pone» re &c.

*Signum ejus, quod dico* ], Nimirum, quod » quæ ſacra dicuntur, non eripiantur hu» manis uſibus.

*Etiam*

Digitized by Google

*Etiam ea dedi, quæ divina dicuntur* ] » Quæ deditio effectu carere videtur, ſi uſi- » bus humanis eſſent exemta. At id non ſe- » quitur; nam per deditionem eorum, quæ » divina dicuntur, non uſus traditur, ſed » jus circa ſacra, jus conſecrandi, jus circa » ritus diſponendi, jus mutandi ſacra &c.

2 *Ulpianus publicum jus etiam in ſacris, ait, conſiſtere* ] » At inde non ſequitur, ſacra » eſſe publica; nam alia eſt quæſtio an ſa- » cra ſint publica, i. e. an, uſus rerum ſa- » crarum omnibus ſit communis (hoc enim » ſenſu Auctor publica eſſe, dixit), quod » negamus; alia, an ſacra pertineant, ad ju- „ ra publica, i. e. ad jura populi, quod af- » firmamus, quia ſunt pars imperii: impe- » rium autem verſatur circa publica,&privata.

» Bene notat B. Parens in Diſputatione » de evocatione Sacrorum *Sect.* 2, §. 9, *&* 10. » dari quoque ſacra privata, quæ itidem » commercio hominum exemta ſunt ſcili- » cet, quoad uſus profanos.

Uti enim (*quæ ſunt verba dictæ Diſſertationis*) res profanæ ſunt vel publicæ vel privatæ, quarum illæ ad uſus civiles, ſeu profanos omnium civium, ſeu totius civitatis, hæ ad ſingulorum pertinent: ita res ſacræ quoque ſunt vel publicæ, vel privatæ, quarum illæ ad uſus ſacros, ſeu divinos omnium, ſeu civitatis, hæ ad ſingulorum deſtinatæ ſunt.

Eſtque hæc vulgatiſſima diſtinctio inter ſacra publica, & privata. Ita in *l.* 9, §. 1, *ff. ad L. Jul. Pecul.* dicitur: *Sacrilegi ſunt, qui publica ſacra compilaverunt, at qui privata ſacra tentaverunt, amplius, quam fures merentur.* Idque frequens eſt apud Livium, qui de Numa Rege ait: *Omnia publica, privataque ſacra Pontificis ſcitis ſubjecit.* lib. 1, *c.* 20. Alibi vocat *ſacra publica, & gentilitia*, lib. 5. *cap.* 52, id eſt, privatæ gentis, ſeu familiæ. Eodemque ſenſu, *religiones publicas, & privatas*, ſeu Gentis unius *dict. cap.* 52. Quin *Deos publicos, & privatos*, d. cap. 52. Item *divinum publicum & ſuum, ſeu privatum*, lib. 8, *c.* 10. ubi de forma devovendi ſe ait: *Ni moritur, neque ſuum, neque publicum divinum pure faciet.* Denique, *Dii penates* quoque dicuntur *publici, ac privati.* Ita Juſtinus *lib.* 8, *c.* 5, de Philippo ait: *Non Diis Penatibus publicis, privatiſque pepercit.* Et Decius filius invehitur in Patricios, *quod negent, Plebejos publica ſacra facere poſſe, cum privata faciant;* & contendit, *Plebejos Deorum magis cauſa, quam ſua id petere, ut quos privatim colunt, & publice colant.* Liv. *lib.* 10, *c.* 7.

Hæc ſacra privata frequentiſſima apud Romanos fuere, ac proprie Larium nomine venerunt; unde & locus his ſacris dicatus Lararium dictum. *Æl. Lamprid. in vita Alexandri Sev. cap.* 29, *&* 31. Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex hiſtoria Michæ, quæ refertur *Judic.* 17, *&* 18. Ita in primæva Eccleſia, ſeu tribus prioribus ſeculis, omnia ſacra fuere privata, cum publica licita non eſſent ſub Gentilibus Impp. Et talia ſunt, de quibus agitur in Pace Oſnabrug. *art.* 5, §. 31, *& ſeqq.* exercitium, ſcilicet, religionis privatum, quod iis in Romanæ Religionis territorio conceſſum eſt, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti ſolet.

*Ut res ſacræ arbitrii eorum fierent, quæ urbes cepiſſent* ] » Nam omnia jura publica, » & privata, in victorem tranſeunt.

*Mutata voluntate poteſt ex ſacro profanum facere* ] Expoſita vera, ac vernacula ſacrorum, eorumque, quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, oſtenſoque, ſacra publica contineri imperio civili, eique adeo competere ſummum jus conſecrandi etiam privata; in proclivi jam eſt ſtatuere, *quibus modis res ſacræ a religione liberentur, fiantque adeo puræ, vacuæ, ſeu liberæ.* Purus enim locus dicitur, qui neque ſacer, neque religioſus, neque ſanctus eſt, ſed ab omnibus his nominibus vacuus, *l.* 2, §. 4, *ff. de religioſ.* & liberari religione ſacris in de evocatis. *d. l.* 9, §. 2, *ff. de R. Div.* 3

Primum igitur ædes quidem non deſinit eſſe ſacra, etſi diruta ſit. §. 8, *in fin. de R. D. l.* 6, §. 3. *ff. eod. tit.* Verum, totius tamen loci interitu ſacra quoque extingui, dubitandum non eſt: uti ſi chaſmate, alluvione, aliiſve modis perierit; cum ſacrum eſſe nequeat quod non amplius exſtat, *arg. l.* 7, §. 5, *in fin. ff. de acq. rer. dom. arg. l.* 2, *ff. de uſufr. princip. Inſt. eod. tit. arg. leg.* 36, *ff. de Religioſ.* Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fiſcum delatis, non poſſit plus ad hunc tranſire, quam ille habuit, *l.* 20, *pr. ff. de adq. rer. dom.*

Deinde, præſcriptione quoque immemoriali aboleri ſacra, fatendum eſt, ſi vere ſit imme-



Digitized by Google

immemorialis, id eſt, cujus initii memoria non extat. Reliquæ vero præſcriptiones, etſi centum, aut multo plurium annorum ſint, nihil officient, quia quod divini plane juris eſt nec præſcriptione adquiri poteſt. *L.* 9, *ff. de uſucap. d.* §. 2, *eod. l. juncto* §. 2, *de Inut ſtip. l.* 1, §. 9, *ff. de obl.* & *act.* &c. ſemper tamen excepta præſcriptione immemoriali, *l.* 1, *de præſcr. in* 6. Rebus tamen Eccleſiæ 40. annorum præſcriptionem obeſſe, excepta Romana, cui 100. demum anni opponuntur, vulgatiſſimum eſt; modo res ſoli ſint. *Carpz. p.* 2, *conſt.* 5, *def.* 1, & *ſeq.*

Specialiter quoque receptum fuit, ut cum rem, ſive locum ſacrum religione liberare vellent, certis inde ritibus evocarent ſacra; cujus rei mentio fit in *L.* 9, §. 2. *fin. ff. de R. D.* ubi hæc habentur: *Solent qui liberare eum locum religione volunt, ſacra inde evocare.*

Fuit ergo Evocatio ſacrorum nihil aliud, quam ritus ſolennis, quo locus ſacer, aut divini juris, liberari religione, eoque profanus fieri ſolebat, *d. l.* 9, §. 2. Id tum maxime curæ ipſis fuiſſe cum urbes obſiderent, ex Servio refert Gronovius *in not. ad. Grot. de J. B.* & *P. Lib.* 3, *c.* 5, §. 2, *n.* 1; & pluribus explicat Macrobius *Saturnal. lib.* 3, *c.* 9. Solebant enim ſolenni carmine ex hoſtili urbe, quam occupaturi armis erant, evocare Deos, iiſque ædem, & ſacra Romæ vovere.

Quem traxiſſe morem videntur ab obſidione Vejorum, potentiſſimæ urbis Etruriæ, cum qua Romanis continens per aliquot ſecula bellum fuit, quoadusque poſt decennalem obſidionem veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta, ac diruta, & non urbs ſaltem, ſed urbis memoria prope deleta fuit. Cujus funeri, cum expoſita ejus magnitudine, gravi elogio, quaſi leſſu parentaſſet L. Florus *Hiſt. Rom. lib.* 1, *c.* 12, *f.* in hæc denique verba erumpit: *Laborat annalium fides, ut Vejos fuiſſe credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hoſtes, ita non minor pietas in Deos, & juſtitia in omnes, atque inde perpetua adeo felicitas, ut ſolus tum fortunæ Romanæ ſtator, & Romulus alter haberetur: cum ad obſidionem urbis tandem miſſus, atque jam in eo eſſet, ut eam ex cuniculo caperet, vocatis ad prædam civibus ſuis, decimaque ejus Apollini conſecrata, hoc votum Junoni fecit apud Livium *L.* 5, *c.* 21: *Te ſimul Juno Regina, quæ nunc Vejos colis, precor, ut nos victores in noſtram, tuamque mox futuram urbem ſequare, ubi Te, dignum amplitudine tua, templum accipiat.* Quam ambitioſo deinde apparatu, miraculorum quoque fabulis (ut in religione ornanda nimium ſolenne eſt, ubi minime omnium decet, & eget) inſtructo, Romam deducta fuerit, pluribus refert Livius *lib.* 5, *c.* 22. Atque hic actus tam ſolennis, ac illuſtris, mori huic initium dediſſe videtur.

Cauſa vero ſuperſtitionis ſine dubio fuit, quod ſua cuique urbi, ac populo ſacra peculiaria, & propria numina fuerint, in quorum tutela locus, urbs, vel populus eſſet. Dii tutelares inde dicti. *Macrobius d. lib.* 3, *c.* 9. Quemadmodum variarum Gentium ſacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus exemplis perſpicue illuſtrat Cicero *Orat. Verr.* 4. *paſſ.* Unde & Dii penates dicti ſunt, quaſi penes nos nati, ſive quod penitus inſident. *Cic. l.* 2, *de Nat. Deor.* Uti apud Virgilium *l.* 2, *Æneid.* & *paſſ.* & ſpecialiter Dii penates patrii, *Cic. d. Verr.* 4, *c.* 8. Quo nomine Deos cuique proprios, & quaſi indigenas, vocari conſtat. Qua ratione Æneas, quod Deos Trojanos ſecum veheret, Penatiger dicitur. *Ovid. Metam.* 15, *v.* 450.

> *Hæc Helenum ceciniſſe Penatigero Æneæ,*
> *Mente memor refero.*

Adeo ut non tantum ad ſacra publica, & Genti cuique peculiaria, ſed & ad privata, & civibus, vel familiis propria, vox Penatium referatur. *Cic. pro Dom. c.* 41. ubi ita invehitur in P. Clodium. *Iſta tua pulchra libertas, Deos penates,* & *familiares meos Lares expulit, ut a te ipſa tanquam in captivis ſedibus collocaretur? Quid eſt ſanctius, quid omni Religione munitius, quam domus uniuscujusque civium? Hic aræ ſunt, hic foci, hic dii Penates, hic ſacra, religiones, ceremoniæ, continentur.* Et apud Terentium *in Phorm. A.* 1. *S.* 5. *f.* Senex, cum alius ad forum iret, ait: *At ego Deos Penateis hinc ſalutatum, domum divortor.*

Cum igitur ſui cuique populo dii proprii, ac patrii, ſive penates eſſent, fieri non potuit, quin ſi inter populos hoſtile odium, ac bellum exarſiſſet, etiam inter Deos eorum

Digitized by Google

rum penates, & tutelares, inimicitiæ certamen eſſe, eosque ſingulos ſuis præſidio, auxilioque fore crederetur. Atque hæc eſt pervagata ea gentium opinio, quam tanto artificio in ſcenam produxere divini Poetæ. Homerus in bello Trojano per totam Iliada, & maxime libro 20, ubi Jupiter permittit Diis ſuis quemque partibus auxiliari; & Virgilius in bello Latino *ſex libris poſterioribus Æneidos:* ubi Deos non minus, quam Duces Ducibus congreſſos finxerunt.

Summum igitur Romanis ſtudium fuit, non tantum ſuos ſibi Deos ante bellum placare, & ſacris rite peractis civitati ſuæ conciliare; ſed & ipſos hoſtium Deos ſibi propitios reddere, precibus eos ad ſe evocando, & templa, ac cultum Romæ iis pollicendo. Unde in memorata Vejorum expugnatione ait Livius *d. c.* 21: *Vejentes & ab ſuis vatibus, & ab externis oraculis proditos, jam in partem prædæ ſuæ vocatos Deos* (decima Appollini dicata) *alios votis ex urbe ſua evocatos hoſtium templa, novasque ſedes ſpectaſſe &c.* Cui ſimile eſt quod apud Petronium Arbitrum *in fragm. ſatyr.* picta excidii Trojani imago refert, Græcos Trojana numina contra Trojanos vocaſſe.

> *Contraque Troas Troïa invocant ſacra.*

Accedit denique, quod ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint, Deos, ut putabant, habere captivos. *Macrob. d. lib.* 3. *ſaturnalium cap.* 9. Atque ideo eos carmine evocare conati ſunt.

Neque ei adverſatur, quod jure Romano indiſtincte locus ab hoſte captus, ipſo facto deſinat eſſe ſacer, ac religioſus; *l.* 36. *ff. de Relig.* neque adeo opus ſit evocatione deorum. Etenim ſummopere cavendum eſt, ne duo iſthæc jura commiſceantur; alterum, quo ſolenni ſuperſtitione Dii evocati dicuntur ex loco, ſive urbe capienda; alterum, quo urbe capta, & reportata victoria, ipſo facto loca deſinunt eſſe ſacra, ac religioſa. *d. l.* 36. Huc pertinet quod Cicero *Verrin.* 4. *c.* 55. de M. Marcello dixit. Eum victoria omnia profana feciſſe Et ideo Roma è Gallorum manibus recuperata, fana omnia, quod ea hoſtes poſſediſſent, reſtitui, expiarique oportuit. *Liv. l.* 5. *c.* 50; cujus ſententiæ cauſas deinceps evolvemus.

Prius fieri ſolet circumſeſſo loco, & eventu adhuc dubio, voto, ac ſpe urbis facilius capiundæ, ne adverſi ſint Dii, ſed novæ religionis, novarumque ſedium ſtudio deliniti aut in obſidentium partes tranſeant, aut obſeſſorum ne foveant. Poſterius autem accidit expugnato jam, & occupato loco, ſive cum certum ſaltem eſt captum iri; tum enim creditum eſt, Deos ultro excedere locis ab hoſte devictis.

Ita Æneas, capta jam, & fumante Troja, ac deſperata ſalute, ſociis ait: (*Virg. L.* II. *Æn. v.* 350.

> —— *Quæ ſit fortuna, videtis.*
> *Exceſſere omnes, adytis, arisque relictis.*
> *Di, quibus Imperium hoc ſteterat.* ——

Quod & Petronius Arbiter ex tabula prædicta, quæ Trojæ haloſin pictura referebat, ita expreſſit:

> *Jacet ſacerdos inter aras victima,*
> *Plangitque terram; ſic profanatis ſacris,*
> *Peritura Troja, perdidit primum Deos.*

Eaque potiſſima ratio fuit, qua Camillus populum detraxit a pertinacia deferendi Romam, & migrandi Vejos nuper captos, propalam teſtatus, ſe nefas ducere, deſertam, ac relictam a Diis immortalibus urbem incoli. *Liv. l.* 5, *c.* 30. Ita Hieroſolymis captis, inter prodigia, ſeu præſagia recenſetur: *Feſto Pentecoſtes noctu ex intimo templo auditum eſſe ſacerdotibus motum, & ſtrepitum quemdam, & mox ſubitam vocem. Migremus hinc.* Joſeph. *de B. Jud. l.* 7, *c.* 12. Quod idem quoque retulit Tacitus *Hiſt. lib.* 5, *c.* 13. *Auditam humana majorem vocem; excedere Deos: ſimul ingentem motum excedentium.* Adeo conſtans fuit gentium opinio, devicta loca deſeri a Diis ſuis.

Duæ vero cauſæ ſunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoſte capta, viduata ſacris, & derelicta a Numinibus ſuis intelligi. Id enim ſtatui par erat, ſive civitates victæ propitiis Diis ſuis, ſive iratis, aut infenſis uti crederentur. Si enim hoc, ut offenſos, vitiis forte ſuis, Deos haberent; vel propter hæc ipſa vitia, aut facinora, deſeruiſſe populum exiſtimandum fuerat, quod factis ſuis id meruiſſent. Ita Annibal cum Selinuntem in Sicilia expugnaſſet, & Syracuſani miſſis legatis eum monerent ut Deorum fanis abſtineret, reſpondit, *Deos incolis infenſos Selinunte jam exceſſiſſe.* Diod. Sicul. *Hiſt. l.* 13, *c.* 59. Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per ſuos, obteſtatur, addita ratione: *Noſtri enim nos prodiderunt.* Plutarch. *in Anton. c.* 107.

Sin *prius*, ut propitios, propenſosque in populum Deos fuiſſe, eoque tutelam eorum ſuſcepiſſe putetur; perinde dicendum fuit, Deos quoque, ut victos, cedere loco victoribus:

ribus: quod enim inter partes certamen eſt, idem quoque inter eos eſſe oportet, qui partes defendunt, earumque præſidium, ac tutelam recipiunt, ſc. inter utriusque partis Deos tutelares, *ſupra h. Diſſert.* Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea ſtetere, Deos, parti victrici, ipſiusque adeo Diis victoribus tanquam certamine ſuperioribus loco cedere neceſſe eſt. Quæ eleganter Virgilius depingit, cum de Pantho Phœbi Sacerdote ait: *Æneid.* 11. *v.* 320.

*Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem*
*Ipſe trahit.*

Et *Æneid. I. v.* 72.

*Ilium in Italiam portans, victosque penates.*

Ac iterum ipſe Æneas *d. l. I. v.* 382.

— — — *Raptos qui ex hoſte Penateis*
*Claſſe veho mecum.* — —

Unde Albani cum tres fratres Curiatios animarent ad fortiter pugnandum, aiunt, *Deos patrios nunc eorum intueri manus.* Liv. *lib.* 1. *c.* 25. Et Camillus ita ſuorum animos in Gallos acuit, *quod pugnaturi ſint in conſpectu habentes fana Deum.* Liv. *lib.* 5, *c.* 49.

Unde & hoc eſt, quod ſtudium quaſi fingitur populi victi Deos ſuos ſervandi; & ipſorum Deorum, alibi ſedes quærendi. Idem Æneas ſe ita monitum narrat ab Hectore, ab inferis ſibi apparente: *Æneid. lib.* 2. *v.* 293.

*Sacra, ſuosque tibi commendat, Troja penateis:*
*Hos cape fatorum comites; his mœnia quære.*

Et tum mox *v.* 296.

*Sic ait, & manibus vittas, Veſtamque potentem,*
*Æternumque adytis effert penetralibus ignem.*

Et hos raptos ex hoſte penates, ait, ſe claſſe ſecum vehere *loc. cit.*

Qua ratione Bacchus quoque, apud Jovem patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, aut ſacra ſaltem ſua alibi reſtitui, apud Papin. Statium *Thebaid. lib.* 7. *v.* 178.

*Cedo equidem: (victis Thebis) quo ſacra tamen, ritusque peremtæ*
*Gentis abire jubes?* — — —

Et mox de iisdem ſacris:

*Da ſedem profugo!*

Tanti viſum fuiſſe Diis Gentilibus, creditum eſt, certam cultus, ſacrorumque ſedem habere inter homines.

Quin & id creditum fuiſſe videtur, poſſe victorem vel auferre eis Deos, ſacra v. gr. evocando ſi velint, aut relinquere ſi eos ipſis iratos putarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis ſimulacrum Romam tranſtulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipſis reliquerint. *Add. Liv. l.* 27, *c.* 18. Et hoc caſu ergo non videntur deſiiſſe ſacra. Ita Gentes cum Diis ſuis tanquam cum hominibus ipſis egere.

Hæc primum exponenda fuere, ut appareret, quæ præcipue cauſa eſſet juris illius Gentium ſaltem ſecundarii, communi populorum uſu, conſenſuque comprobati, quo loca ſacra ab hoſtibus capta deſinunt eſſe ſacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim ſacrorum uſus unice in Deorum cultu conſiſtat, & Deorum cauſa, atque ad eorum cultum comparata illa ſint, nihil ſacri relinquitur Diis fugatis, vel fugientibus; nec cultus numinum intelligi poteſt ſine numinibus.

Accedunt alia momenta. Idem enim conſequens eſt ejus ſententiæ, qua numina arbitrio civilis poteſtatis adſciſcuntur, eisque templa pro lubitu dedicantur. Ea enim poteſtate victa, & ſubacta ab alio, ceſſant penitus omnia ejus arbitria, ac jura; & adeo, cum & dedicandi poteſtas, omnis perinde, ac reliqua imperii jura captivitate extincta fuerint cum ipſa civitate, dedicationes quoque extingui neceſſe eſt. Enim vero cum civitas illa Deos aſſumſerit ut in tutela Deorum ſuorum eſſet, deſinit tutela civitatis, cum civitas eſſe deſinit, ut omnis tutela morte, aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria; quod & relatorum natura pervincit. *arg.* §. 3, *quib. mod. tut. finit.* Denique, vel ideo aliter ſtatui non potuit, quia captivitate omnia quaſi vacua, etiam liberi homines in ſervitutem redacti, nullumque adeo priſtini juris veſtigium relictum fuit: qua ratione utitur Juriſconſultus in *d. l.* 36; & inde nec ſepulchra hoſtium devictorum religioſa nobis dicuntur, *d. l.* 36. *l.* 4, *ff. Sep. violat.*

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium, etiam jure Romano noſtro relatum eſt in *d. l.* 36, *ff. de Religios.* Loca ſacra ab hoſtibus capta, deſinere eſſe ſacra, ac religioſa, ac fieri profana. Et hinc marmora, monumenta eximi inde, & alienari, atque ad quosvis uſus humanos transferri poſſunt, & ceſſat ſepulchri violati actio: *d. l.* 4. *ff. de ſep. viol.* ita tamen ut ſi liberentur ab hoſte,

Digitized by Google

hoſte, perinde, ac omnia jura, poſtliminio reſtituantur, *d. l.* 36. Et hæc ita juris fuere ſingularis, nec ad alios caſus extenſa; etenim ſi diruta, aut collapſa fuerit ædes, area tamen manet ſacra, *l.* 6, §. 3, *ff. de Rer. div.* §. 8, *eod.* nec in commercium venit, *l.* 73, *pr. ff. de contr. emt.*

Adeo autem Romani confiſi ſunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultiſſima eum habuerint, idque ſumma cura, ac ſtudio egerint, ne quem ipſi haberent Deum tutelarem, ſeu in cujus tutela urbs eſſet, & ipſius urbis Latinum nomen vulgaretur: ut caverent, *ne quod ſæpe adverſus urbes hoſtium feciſſe ſe noverant, idem ipſi quoque hoſtili evocatione paterentur, ſi tutelæ ſuæ nomen divulgaretur*, ut inquit Macrobius *d. lib.* 3, *Saturnal. cap.* 9. ubi ait: *urbis nomen latinum* (forte quod formula ſacra non niſi patria lingua, & vernacula concipienda fuit:) *doctiſſimis quoque ignoratum fuiſſe, nec Dei nomen certo proditum.*

Aliud vero ab evocatione ſacrorum fuit devotio urbis, ſeu exercitus hoſtilis: etſi enim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio exſecrationem quandam continere videatur, & exſecratio votum, ut Dii eos derelinquant; tamen in ſe aliud eſt, Deos invitare ad inde migrandum, aliud, odium Deorum imprecari civitati: quemadmodum & diverſum utriusque ritus carmen eſt, uti cujusque formulas exhibet Macrobius *d. c.* 9. Enimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per omnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrobii, tum ex ea apparet, qua Decius ſe devovit apud Livium *lib.* 8, *c.* 9. Sed votum, ut Dii hoſti terrorem injiciant, utraque formula comprehenſum fuiſſe videtur. *Macrob. d. c.* 9. & *Liv. d. cap.* 9.

„ Ex his præmiſſis B. Parens concludit „ (*in d. D. de Evocat. Sacr.*), vaſtari loca „ ſacra jure gentium poſſe, quanquam id „ nec inter Chriſtianos, nec apud ipſos Ro- „ manos ubique receptum fuerit: ita enim „ pergit *Sect.* 3, §. 4, *usque ad* §. 12.

Id vero jam maxime dubium videri debet, num juſtum, ut & hoſtili occupatione deleatur loci religio? Id quidem jure Romano, quin & uſu Gentium ſatis conſtat, ut explicatum id eſt, rationeſque additæ, quod Numina cuique genti propria, ac peculiaria fuerint, quæ proinde aliis gentibus non fuere ſacra, ſed profana. Verum ex his ipſis rationibus apparet, contrarium inter Chriſtianos, omneſque veri Dei cultores, tenendum eſſe. Cum enim cultus Deo vero, & omnipotenti debitus univerſalis, & omnium hominum, ac gentium communis ſit, omnes, etiam hoſtes, ad illum obligantur, nec ſine ſumma Numinis injuria illa, quæ ei dedicata ſunt, ab ullo hominum profanari, & violari impune poſſunt. Hæc enim ubique divini juris, & illius Dei ſunt, qui omnibus, & omnium æque Deus agnoſcitur; qui colendus ab omnibus eſt, non profanandus: nec evocari è gente in gentem poteſt, cujus ubique Numen præſens eſſe fatemur: & cui proinde quicquid conſecratum eſt, omnium gentium, ac hoſtium quoque judicio ſacrum eſt.

Neque obſtat alia ratio relata in *l.* 36, *ff. de Religios.* quod capta ab hoſte terra, tota in ſervitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque ſervi fiant: atque adeo omne territorium, & quicquid publice, privatimque in eo fuit devictorum, pleniſſimo jure cedat hoſtium prædæ, ut Scipio Africanus dicebat Maſiniſſæ de Syphace victo: *Syphax P. R. auſpiciis victus, captusque eſt: itaque ipſe, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi R. eſt.* Liv. *l.* 30, *c.* 14.

Enimvero uſum hunc Gentium exceſſiſſe modum juris naturalis, atque abuſum quendam fuiſſe in hoc more Gentium, quo capti ita ſervi hoſtium fiebant, ut impune occidi potuerint, etſi in poteſtate eſſent, oſtendimus in Diſputatione *de jure victoriæ diverſo a jure belli*; neque adeo id fas belli, aut victoriæ, ſed nævum quendam fuiſſe, etſi Hebræi quoque eo uſi fuerint, quippe quibus talionis jure id licitum, quin aliquando & ſpeciali juſſu divino ob ſcelera hoſtium injunctum erat. Atque adeo inter Chriſtianos ſenſim mos ille abolitus eſt.

Sed & inter gentes ipſas tamen, & inprimis a Romanis, improbatæ ſunt violationes templorum, & ſacrorum etſi armis captorum, & pro ſacrilegio habitæ; adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam peculiaris, & familiaris ipſorum moris, ac ſceleris: *Adeo* (inquit verſio) *crudeli impietate cæteris mortalibus hi Barbari* (ſcilicet Pœni, capto Seliuuntio metuentes ne incluſi templis ea, ac una ſpem prædæ cremarent) *præcellebant, cum alii ne quid nefarie in Numen committant, confugientes ad templa impunitate donent:*

 *Pœni*

*Pœni ratione contraria ab hoſtibus ideo ſibi temperaverint, quo fana deorum ſacrilegis manibus deprædarentur. Lib.* 13, *c.* 57. Inprimis autem improbatum id fuit, ubi ſacra victoribus communia fuere. Dignum memoria eſt quod Livius de Fulvio Cenſore retulit, qui cum ædem Fortunæ Equeſtri Romæ voviſſet, ejus exornandæ cauſa partem regularum marmorearum, quibus ædes Junonis in Brutiis tecta erat, inde ablatas Romam miſit, diſſimulato ſacrilegio. Sed re comperta ipſe Cenſor accerſitus, graviſſima cenſura ſtrictus, ac laceratus, tegulæ ex SCto reportatæ, & piacularia Junoni fieri, decretum fuit. *Liv. lib.* 42, *c.* 3. Ubi & argumentum a communionibus ſacris, inter alia, in Senatus exprobratione ita habetur: *Eo facto obſtringi religione populum R. ruinis templorum templa ædificantem; tanquam non iidem ubique Dii immortales ſint, ſed ſpoliis aliorum alii colendi, exornandique.* Etenim Juno & Romæ religioſe colebatur, Vejis eo translata, ut ſupra dictum. Similiter Cambyſes quod occupata Ægypto fana dirui juſſiſſet, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum miſiſſet, dicitur ſacrilegia patraſſe, eum contemptu religionis etiam adverſus Deos graſſatum fuiſſe, & exercitum tempeſtatibus, & arenarum molibus oppreſſum interiiſſe. *Juſtin. lib.* 1, *c.* 9. Alia exempla quam plurima, quibus idem oſtenditur, accumulat Grotius *de J. B. & P. lib.* 3, *c.* 12, §. 6, 7.

Unde dicendum videtur, etſi gentibus ea ſederit ſententia, loca ſacra ab hoſtibus capta fieri profana, ea tamen non obſtante tantam remanſiſſe Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipſis dicata hoſtiliter actum fuit, pro immani ſcelere, ac ſacrilegio habuerint. In bello Phocenſi novennali, quod quia ex cauſa vindicandi ſacrilegii ſpoliato templo Delphico gerebatur, bellum ſacrum dixere, Philippus contra Phocenſes Dux electus juſſit milites omnes laureas tanquam Apollinis inſignia gerere, quibus conſpectis, ſine prælio, ſola facinoris conſcientia fuſi, fugatique ſunt; eaque res Philippo tantam gloriam peperiſſe dicitur, ut Diis proximus haberetur. *Iſtum vindicem ſacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret dignum exſtitiſſe.* At cum ipſe deinde, urbibus Græciæ ſubactis, fana quoque ſpoliare non dubitaret, neque ſacris parceret, non minus ipſum, quam antea Phocenſes, ſacrilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Juſtinus *lib.* 8, *c* 3, *& ſeqq.* Atque id plenius patet ſupra ex allegatis.

Quæ quidem non ſatis inter ſe convenire videntur, ſacrilegium fieri in rebus, quæ profanæ ſunt, niſi diſcrimen admiſſum fuerit inter ea, quæ communia, & utrique parti ſacra, & inter ea, quæ ſoli hoſti ſacra, nobis profana ſunt. In his, ſi jus omne hoſtium victoria extinctum fuerit, nihil ſacri, vel divini juris reliquum eſt; ſecus, ac in ſacris communibus: abolita enim per occupationem bellicam conſecratione hoſtili, relinquitur noſtra; quia eadem numina, & quicquid adeo iis dicatum eſt, nobis quoque ſimiliter ſacra ſunt, non profana. Quod diſcrimen etiam obſervat Grotius *de J. B. & P. l.* 3, *c.* 12, §. 6.

Nec movet exemplum Cambyſis, quem ſacrilegii reum poſtulant Auctores, quod ſacra Ægyptia violaverit, quæ tamen ipſi ut Perſæ ſacra non fuere, quia Perſæ ſolem unum Deum eſſe credunt. *Juſt. l.* 1, *c.* 10. *Curt. l.* 4, *c.* 13. Enimvero ad ſolem omnes Gentium Deos referri, erudite diſſerit Macrobius *Sat. lib.* 1, *cap.* 17, *uſque ad cap.* 24. Et Perſis multos Deos fuiſſe, teſtatur Strabo *Geogr. lib.* 15, *c.* 14. Et agnoſcit Darius, Deos Imperii Præſides memorando, apud ipſum Curtium *d. c.* 13, & *c.* 14, ubi precatur non ſolum per ſolem, & ſacrum ignem, ſed & per alios Deos patrios: idque probat Seldenus *de Diis Syr. Syntagm.* 2, *c.* 8, *p.* 320; etſi Juſtinus *d. loc.* unum ſolem, & Strabo quoque *d. lib.* 15, *cap.* 11, unum Martem iis coli, aſſerat. Agunt enim illi de cultu præcipuo. Sed nec Martis, nec Jovis aliud Numen eſſe, quam Solem, docet Macrobius *d. lib.* 1, *c.* 20, & *cap.* 23. Inprimis vero Jovis (cujus ædem quoque invaſit Cambyſes) numen Babyloniis (quorum rex erat Cambyſes) ſub nomine Belis cultum fuiſſe, pluribus exponit Seldenus *d. loc. cap.* 1. Notumque eſt illud, quod ex Orpheo affert Macrobius *d. l.* 1, *cap.* 18.

Εἷς Ζεὺς, εἷς ᾅδης, εἷς ἥλιος, εἷς διόνυσος.

Qua ratione dicendum quoque omnino erit, inter Chriſtianos omnes eum omnia templa Deo vero, quem omnes colunt, ſacra, dicataque ſint, nunquam illa belli, victoriæve jure deſinere eſſe ſacra, neque adeo inter eos Jus illud Romanum allegari poſſe.

Aſia

Digitized by Google

Alia autem longe quæſtio eſt, quid ille, cujus imperium eſt, in res ſacras ſtatuere, & maxime, an, & quatenus liberare eas a religione, & ad alios uſus convertere poſſit; quæ foret quarta ſpecies liberandi res a religione. Equidem certa regula eſt, non poſſe ab eo deſtrui ſacra, templa, &c; non quod non habeat in ea imperium æque, ac in publica profana; ſed quia ea res excedit fines imperii: nam nec publica profana ipſe vaſtare, & deſtruere poteſt; quia imperium conſtitutum eſt ad conſervandum, & tuendum, non ad perdendum, neque in diſceptationem id trahi poteſt.

Verum, cum ex hactenus traditis conſtet, imperium ſummæ poteſtati æque competere in ſacra, ac in profana; conſequens eſt, eidem quoque intra fines imperii de utriſque ſtatuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi jus eſſe, quæ ad tuendam Rempubl. in ſacris, & profanis pertinere viſum ipſi fuerit: his enim finibus omnis imperii, vel ſummæ poteſtatis ratio concluditur, & abſolvitur; quæ quid aliud eſt, quam tutela civitatis? finiſque ejus, quam ſalus, pax, & ſecuritas populi? Quod ita LL. 12, tabb. expreſſum fuit, *Salus populi ſuprema lex eſto.*

Ex his, quæ hactenus, & in Sect. 2. expoſita ſunt plenius, hæc quaſi conſectaria oriuntur. Hinc enim recte infertur, ubi de modo, vel ratione extrinſeca cultus divini agitur, imperii, ſeu civilis poteſtatis eſſe de eo ſtatuere; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita poteſt modum templorum pro re nata vel reducere, vel augere, vel alias immutare, ſi alius commodior, expeditior, vel melior exercitii ſacri modus ſit, idque evidenti ratione appareat.

Qua de cauſa ita quoque id ſancitum eſt in Pace Oſnabr. *art.* 5, §. 30, ubi dicitur, jus reformandi cohærere Imperio Civili, ſeu, quod in Imperii Statibus idem, ſuperioritati territoriali: adeoque non poteſtati Clericorum; hæc enim ſola quæſtio, de qua contentio erat, ibi deciditur: adeoque contra Clericos, non contra ſubditos; de his enim alia mox regula, ſeu norma ſubjicitur, §. 33, & *ſeqq.* de quo mox.

Ex eadem ratione ſequitur, ſi agatur de abuſibus ſacrorum tollendis, id quoque arbitrium imperii, ſeu ſummæ poteſtatis eſſe. Ea enim eſt pars præcipua reformationis, ejuſque complexu inprimis continetur. Atque hæc reformationis in Imperio factæ cauſa pluribus in locis fuit, ut abuſus in eccleſiis, & maxime in monaſteriis inter clericos, & monachos tollerentur. Quod cum illi refractarii, ac rebelles, inexpiabile nefas, ac ſacrilegium eſſe clamarent, immanem in ſe crudelitatem, ſævitiamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cierent, alioſque in Principes ſuos animarent, juſſi ſunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis conſtant. Atque id jus Pace Oſnabr. ſuperioritati territoriali quaſi poſtliminio vindicatum, eoque illi Reformatores abſoluti ſunt. Nullibi vero unquam ſubditi quoque prætextu reformationis ob religionis confeſſionem expulſi, aut male multati, aut conſcientiæ coactæ, vel excruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habitum, aut ſub eo comprehenſum, vel intellectum fuit: unde perperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. Vid. *Jus Publ. noſtrum c.* 18, §. 31.

Id enim e contrario certum eſt, nullum eſſe imperium in conſcientias, & omnium longiſſime id excedit fines poteſtatis humanæ. Etenim cum conſcientia ne quidem ſit in noſtra ipſorum poteſtate, nedum in alterius eſſe concipi poteſt. Non eſt illa res voluntatis noſtræ, quæ & noſtro arbitrio mutari, & alterius parere poteſt; ſed res intellectus, quem formare, aut necare, humanæ opis non eſt. Non magis itaque hominis eſt, conſcientiam vel alterius cogere, vel propriam refingere, quam vel ipſe ſtatuere poteſt, vel alii ſtatuendum injungere, bis bina eſſe centum, vel nivem eſſe atram. Philippus Arabs Chriſtianus fuit, *Cuſpin. in Philippo Arab.* ſed ſacra Imperii, quod fere totum adhuc gentile erat, non mutavit. At mutavit Conſtantinus M. non coactis civibus, ſed quia tum major pars jam erat Chriſtiana.

Thuanus, Vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide ac candore pari, provocans ad experientiam, & geſta temporum, quæ nemini uni magis comperta fuere, quam ipſi, ita in epiſtola nuncupatoria operibus ſuis præmiſſa ſcribit: *Experientia ſatis edocti ſumus, ferrum, flammas, exilia, proſcriptiones, irritaſſe potius, quam ſanaſſe morbum menti inhærentem; ad quem proinde curandum non iis, quæ in corpus tantum penetrant, ſed doctrina, & ſedula inſtitutione, quæ in animum leniter inſtilla-*

Digitized by Google

*inſtillata deſcendit*, *opus eſſe* : *alia quippe omnia pro arbitrio civilis Magiſtratus*, *atque adeo Principis*, *ſanciuntur* ; *ſola religio non imperatur*, *ſed ex præcepta veritatis opinione*, *accedente divini Numinis gratia*, *bene præparatis mentibus infunditur. Ad eam cruciatus nihil valent*, *quin obfirmant potius animos*, *quam frangunt*, *aut perſuadent* : *quod de ſua illa ſapientia tam magnifice prædicavere Stoici*, *hoc nos multo juſtius de religione dixerimus.* Et in ſequentibus prolixe rebus ipſis id commonſtrat, tum ex Auguſtino rem præclare deducit, ex quo in Canones id relatum eſt : deinde ex more, & ſententia primævæ Eccleſiæ, quæ contenta fuit excludi hæreticos ab eccleſia, idem demonſtrat, oſtenditque, quam illa, & pii Epiſcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpitius Severus *lib.* 2. *Hiſt. Eccleſ. circa A C.* 386, virum, dicit, planè Apoſtolis conferendum) inde abhorruerint, etiam in cauſa Priſcilliani exitiabilis doctrinæ auctoris, & quantopere factum reliquorum Epiſcoporum deteſtati fuerint ; idque ex relatione ipſius B. Ambroſii, cujus hæc verba exhibet : *Cum vero ex furialium iſtorum Epiſcoporum ſententia*, *Maximus* (tum Imperator) *poſtea decreviſſet*, *Tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere*, *qui hæreticos inquirerent*, *deprehenſis vitam*, *& bona adimerent*, *idem B. Martinus apud eum tenuit*, *ut decretum revocaretur.* Deinde Sulpitium Severum *d. lib.* 2, *circa fin.* ſuæ ætatis Epiſcoporum violentiam, ſecutaſque inde in Eccleſia, & miſera plebe Dei, calamitates deplorantem *d. lib.* 2, *circa fin.* exhibet, & inde agnoſcit imaginem temporum pueritiæ ſuæ (ſub Henrico III.). Hinc laudat Ferdinandum I. ut ſapientiſſimum Principem, qui pacem religionis ſanciverit ; tum incidit in ea, quæ contra Vallenſes, homines innocentes, ſimplices, & conſcientiæ ſuæ tenaces, horrenda immanitate, & truculentiſſime acta fuere, pluraque alia lectu perdigna in eam rem affert vir pius, ac cordatus, & ingenuus, quibus vim a conſcientiis abeſſe debere evincit.

Nec poteſt quisquam aliter ſentire, niſi immaniſſimos, & ſæviſſimos primæ eccleſiæ perſecutores, ac Tyrannos pari ratione abſolvere velit, quorum in Martyres patrata omnia comprobare, quin laudibus extollere eos oporteret. Illi enim perſecutores non minus perſuaſi de ſua religione, ejuſque zelo accenſi fuere, quin longe plus cauſæ ipſis fuit contra Chriſtianos ſæviendi, a quibus tota religione, omnibusque caſtris diſſidebant, cum Chriſtianis inter ſe de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. Conciliis Catholicis, quæ veræ, ac ſinceræ eccleſiæ Catholicæ, poſt Dei verbum, unica norma, ac regula ſunt, & jure habentur, (*vid. Nov.* 115, *c.* 3, §. 14. *& cap.* 4, §. 8. *junct. l.* 7, §. 4. *de Summ. Trin. Diſp. noſtra de jure circa Hær.* §. 5, *& ſeq.*) ſubſcribunt, lis magis ſit de auctoritate hominis, vel humana, quam de cultu Dei ; ſcilicet lis inter Imperium, & Sacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum, & Guelphorum, ejusdem Religionis hominum, cruenta adeo, ac funeſta fuit.

Sane, quam inviſa res ea ſit ipſi ſanctiſſimo Servatori, patet ex eo, quod tantopete abominatus fuit factum Phariſæorum, eorumque ſtudium, Proſelythos, id eſt, ſocios religionis ſuæ quærendi : cum tamen iis nec vis ulla fieret, & ab idololatrico illos volentes ad veri Dei cultum converterent. Quid ergo ſtatueret de his, qui vero Deo, ac Servatore imbutos, atque ad amuſſim veræ Eccleſiæ catholicæ, ſeu 4. Conciliorum formatos, ſui commodi non divini cultus cauſa, ad ſua ſacra, vi, ac martyriis, fuſoque in immenſum hominum, ac Chriſtianorum ſanguine, perpellere tantopere laborant, & alias perpetuos hoſtes profitentur ; ut nihil plane reliquum ſibi fecerint, quo Phariſæis, quo ſæviſſimis Eccleſiæ perſecutoribus iraſci poſſint ? Quæ non aliter, quam commendandæ pacis religioſæ cauſa, quæ Palladium Imperii eſt, dicta ſunto. *Vid Jus publ. noſtrum d. c.* 18, §. 28. Perſequemur jam reliquos modos liberandi res à religione.

Etſi vero demonſtratum jam ſit, loca bello capta inter Chriſtianos, & veri Dei cultores, non fieri profana ; at victoris tamen jam arbitrium eſt modum ſacris ſtatuere, adeoque & ſua ſacra, ſi velit, prioribus ſurrogare. Cum enim jure victoriæ deſtructo priore Imperio novum ipſe armis quæſiverit, jam ipſius eſt ſtatum publicum in ſacris, profaniſque formare, non abolendo cultum numinis, ſed prout è re publica, vel divina viſum fuerit, inſtituendo. Quæ res facit ut vel nova templa novis ſacris extruere, vel veteribus illa inſerre, aliquando etiam priora ad alios uſus convertere queat ; modo æque cultui divino ex victoris

populi

Digitized by Google

populi judicio proſpectum ſit. Ita enim & Romani evocatione ſacrorum non abolevere culrum Deorum, ſed vel eos tranſtulerunt in alias ſedes, uti in ſuam urbem, vel ſuos iis ſubſtituerunt, vel hoſtibus, quibus ipſi infenſi erant, Deos, quos ipſis iratos putabant, reliquerunt. Uti exempla ſupra allata teſtantur.

Unde plurimum intereſt inter victorem, & imperii ſucceſſorem. Hic enim in idem imperium, eundemque Reipublicæ ſalvæ ſtatum ſuccedit; eumque adeo in ſacris, profanisque tueri oportet: neque ex ſucceſſione plus juris conſequitur, quam ſuit deceſſoris, de cujus jure reſormandi, ejusque finibus dictum eſt ſupra, & dicetur adhuc deinceps.

Præterea dubitandum non eſt, quin ſumma poteſtas diſponere quoque de rebus ſacris poſſit, pro ſummis neceſſitatibus publicis: uti ad redimendam pacem, defenſionem reipublicæ, &c. Cum enim ſacra etiam in contentionem bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipſa pariter eventus armorum ſequantur, & jure belli, & victoriæ amiſſa hoſtium fiant; longe magis equidem, quod armis poteſt, etiam pace, ac tranſactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis peritura eſſent, pro conſervatione ejus impendi. Neque ſanctior ullius oblationis, votique uſus intelligi poteſt, quam Rempublicam ab interitu defendi, pacem feſſa armis, & nutante Republica redimi, laborantem periculis civitatem ſervare, & ipſa ſuomet pretio ſacra, quæ ipſa pars civitatis, & imperii ſunt, aſſeri, atque ab exitio vindicari.

Ita ſane in Republica, & Eccleſia quoqoe Judaica veteri fecerunt Reges etiam piiſſimi, ut cum immineret cervicibus hoſtis gravis, ac potens, qui non aliter propulſari videbatur poſſe, theſauros quoque Deo ſacratos templo ablatos hoſti, etſi Idololatræ, obtulerunt: uti id patet exemplo Regum Judeæ, Aſſa, 1 *Reg.* 15, *v.* 18. Joas, 2 *Reg.* 12, *v.* 18. Achas, 2 *Reg.* 16, *v.* 8. Hiskiæ, 2 *Reg.* 18, *v.* 15. *&c.* qui potentiſſimos tum Syriæ Reges hac pecunia ſacra ab invaſione, & obſidione urbis, & quaſi a jugulis ſuis arcuerunt, aut fœdere, ac pace ſibi conciliarunt.

Idque eſt, quod notiſſimo quoque jure proditum eſt, rem ſacram profanam fieri poſſe. Ita dicitur in *l.* 83, §. *ſacram.* 5, *ff. de verb. obl.* ibi: *quamvis ſacra profana fieri poſſint.* Et mox: *Si rurſus lege aliqua res ſacra profana eſſe cœperit.* Item in l. 137, §. 6 *Eod. tit.* de re ſacra dicitur, *quod jus hoc mutari, & id, quod nunc impoſſibile eſt* (ut res ſacra, quæ divini juris, neque in commercio eſt, vendi queat), *poſtea poſſibile fieri*, adeoque profana. Quod idem dicitur in §. 2, *de Inut. ſtip.* nec dubii juris eſt. Atqui ſi res ſacra profana fieri poteſt, certe non alia juſtior, & major cauſa eſt cur poſſit, quam Reipublicæ pax, atque tranquillitas. Cujus autem auctoritate fiet profana, & liberabitor a religione? Id additur in *d. l.* 83, §. 5, verſ. *Nec revocantur*, ſcilicet, lege aliqua, adeoque a poteſtate civili, & legislatoria, cujus imperio id continetur, ut oſtenſum ſupra.

Atque ideo lege civili permiſſum eſt vaſa quoque ſacra vendi, oppignorari, ſolvique poſſe pro redemtione captivorum hominum privatorum, quin ſi non neceſſaria ſint ad uſus ſacros, ſed alia ſufficiant, etiam ad æs alienum Eccleſiæ ſolvendum, cauſa cognita, ea alienari. *Nov.* 120, *c.* 10. Quod & jure Canonico aſſeritur, & a B. Ambroſio graviter defenditur in *c. Aurum* 70, *cauſ.* 12, *q.* 2. & inprimis oſtenditur, majoris multo pietatis eſſe, ad optimos uſus ea impendi, quam ſterilia eſſe.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de ſacris diſponere poteſtatem civilem poſſe. Plutarchus in Tib. Graccho *c.* 22. perbene inquit: *Tam ſacroſanctum nihil eſt, quam quæ Diis dicata ſunt donaria; nemo tamen unquam prohibuit populum his uti, hæc mutare, ea transferre, uti voluerit.* Idque pluribus exemplis, ac monumentis illuſtrat Grotius *de Jure Bell. & Pac. lib.* 3, *c.* 5, §. 1, *n.* 3. Ubi inter alia ad rem facit quod ex Seneca Patre affert, qui ait: *Pro republica plerumque templa nudantur, & in uſum ſtipendiorum dona conflamus.* Et ex Trebatio Juriſconſulto: *Profanum, quod ex religioſo, vel ſacro, in hominum uſum, proprietatemque converſum eſt.* Idemque liquido probant formulæ illæ deditionis, quarum ſupra injecta eſt mentio, quibus quilibet populus ſui juris ſacra æque, ac profana, alii populo dedere conſuevit. Uti populus Collatinus delubra, divina, humanaque omnia. *Liv. lib.* 1, *c.* 37. Populus Campanus urbem Capuam agros, delubra Deûm, divina, humanaque omnia. *Liv. lib.* 7, *c.* 31. Iterumque poſtquam defeciverant. *Liv. lib.* 26, *cap.* 33. In eandem formulam con-

venit Regi Thebano cum hoſtibus, qui deinde ex ea apud Plautum *in Amphytr. Act. 1. Scen. 1.*

*Deduntque ſe, divina, humanaque omnia, urbem, & liberos.*

Atque hæc eſt, quæ proprie, voce hodie inventa, ac recepta, *Seculariſatio* dicitur; de qua doctiſſimam Diſputationem conſcripſit Marcus Rhode.

Quod ſi igitur de ſacris, iisque rebus, quæ divini plane juris ſunt, id verum eſt, nemini in mentem venire poteſt, ut de rebus aliis, ſeu terris ecleſiaſticis, quæ Deo conſecratæ non ſunt, dubitet, quin ei, cujus imperium eſt, intra ejus fines de iis ſtatuendi poteſtas ſit: quippe quæ nec ſunt divini juris, niſi quis dixerit, eo ſenſu eſſe, quo & res ſanctæ quodammodo divini juris dicuntur: neque extra commercium, niſi quia publica ſunt; ſcilicet Eccleſiæ, quæ eſt pars Reipublicæ, ac Imperii. Hæc ergo bona Eccleſiaſtica ideo ſaltem alienari nequeunt, quia poblica ſunt; nam nec publica profanari poſſunt; non alia cauſa, quam quod legibus publicis eorum alienatio interdicta eſt, nec quod publicum, ſeu populi eſt, alius invito populo alienare poteſt.

Unde id primum certiſſimum eſt, quibus caſibus ipſæ res ſacræ, & divini plane juris, alienari poſſunt, multo magis res eccleſiaſticas poſſe. Cum igitur demonſtratum jam ſit, pacis publicæ cauſa terras cum omnibus ſacris dedi poſſe; nihil dubii remanet, quin multo magis bona eccleſiaſtica poſſint. Et cum imperium civile a natura conſtitutum ſit ad tuendam, & conſervandam rempublicam; non poteſt ambigi, quin terum harum alienatio, ſi ad reipublicæ pacem, & ſecuritatem requiri viſa fuerit, rata plane, ac valida ſit. Enimvero notiſſimum eſt, Imperium, ſeu Imperatores legibus latis certam alienandi res eccleſiaſticas modum præſcripſiſſe, & pro utilitate eccleſiæ alienationem earum cauſa cognita permiſiſſe: ut patet ex *l. 17, c. de SS. Eccleſ. Nov. 120, c. 1, & ſeqq. Gudelin. de jure noviſſ. lib. 6, cap. 14.* Cujus igitur rei facultatem aliis lege permittere potuerunt, eamne ipſi non habent? & quod pro utilitate eccleſiæ aliis permittere potuerunt, id ipſi pro conſervatione totius reipublicæ non poſſint? cujus publica ſalute omnium partium in ſacris, & profanis ſalus, & ſecuritas comprehenſa eſt.

Sane, cum ſalus, & pax reipublicæ ſit ultimus Imperii finis, ſumma rerum, compendium omnium bonorum, ac faſtigium publicæ felicitatis, ac ſocietatis, non poſſunt bona eccleſiaſtica juſtius, & ſanctius, aut ad uſus magis pios impendi, quam redimendæ pacis, & ſecuritatis publicæ cauſa, ſi illam aliter obtineri non poſſe viſum fuerit: quod vel ex ipſius B. Ambroſii loco jam ante ex *c. 70, cauſ. 12, qu. 2*, allato intelligi poteſt.

Imo eſto (quo tamen nihil vanius eſt), non eſſe Imperio jus in res eccleſiaſticas; adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de omnibus, quæ intra fines Imperii ſunt, & quæ in contentionem armorum, & diſcrimen belli venerunt, penes eum eſſe, cujus eſt ſumma poteſtas, & jus belli, ac pacis, nemo quisquam ſobrius negavit.

Neque uſum gentium exemplis, quorum jam copiæ ante adductæ ſunt, ulterius propugnare opus eſt. Omnium inſtar eſſe poteſt quod præ oculis omnium eſt, in bellis, quæ inter Chriſtianos, & Turcas geſta ſunt, uti plurima fuere pluribus retro ſeculis: etenim iis tot terræ, Principatus, Regna integra, cum omnibus ſacris, vel armis ab infeſtiſſimo hoſte extorta, vel pace, & transactione ipſi ceſſa, atque in manus, & ditionem tam impiæ religionis dedita fuere; neque tamen ulli hominum in mentem venit, ſummos Principes, inter quos bellum fuit, non potuiſſe ſuo jure bellum ita, ut factum, pace finire: & cum moto bello ſe, urbes, agros, cives, templa, ſacra, & divina, humanaque omnia, totamque Rempublicam in ambiguam adeo Martis aleam, eventuum pericula, armorumque diſcrimen conjicere, ac bello de iis contendere fas fuerit; non potuiſſe etiam eodem jure de iis tranſigere, & pace tali tot malorum, calamitatum, mortium, exitiorum, formas extinguere, eaque a cervicibus ſuis, a capite, a Republica depellere.

Unde nihil magis abhorrere poteſt a ſenſu communi, quam famoſa illa proteſtatio, quæ extat apud Lundorpium *Tom. 6, contin. 2, lib. 3, cap. 7, fol. 423.* & apud Limnæum *Add. 2. ad lib. 1, cap. 12, pag. 229. & ad Capit. Ferdin. IV. art. 2.* ac Roma emiſſa fuit contra pacem Monaſterienſem, & Osnabrugenſem, qua pax conſcientiis reddita, & poteſtas civilis in res eccleſiaſticas, de qua inde ab Henrico IV. per 6. ſecula lis inter Imperium, ac Sacerdotium, funeſtiſſimis

ſimis

Digitized by Google

ſimis motibus ſervuerat, & qua partem dimidiam, eamque longe optimam Imperio detractam eſſe, teſte Conringio, credebatur, poſtliminio reſtituta fuit.

Illud vero pactum erat, quo non terræ hoſtibus ceſſæ, ſed legitimis dominis aut relictæ, aut reſtitutæ; non ſacra hoſtibus dedita, ſed ſua Statibus, ac Civibus Imperii, uti ante bellum fuerant, ſervata; non abolitus veri Dei cultus, ſed ad amuſſim divinæ legis, judicio juſti terrarum magiſtratus, exactus; non evocata ſacra, ſed eodem legitimo judicio emendata; denique bona publica uſibus publicis, quibus exemta quidem videbantur, aſſerta, at ſacris, & cultui divino nihilominus ita conſultum, & proſpectum fuit, ut ſacris neceſſitatibus nihil penitus deceſſerit. Hanc vero curam, ac vigiliam incumbere ſummæ Imperii poteſtati, ut operam det ne cultus divini exercitium deficiat, ſegneſcat, aut langueat: quibus vero modis, locis, &c. illud optime, & commodiſſime effici poſſit, ac debeat, judicium eſſe ejus, cujus loci Imperium eſt, demonſtratum jam fuit.

Quid vero cauſatur illa proteſtatio? Quatuor inprimis. 1. Septenarium Electorum numerum, ſedis Romanæ auctoritate olim conſtitutum, ſine ejus beneplacito non potuiſſe augeri. 2. Pacem de rebus Eccleſiaſticis ſine ejus auctoritate factam nullius momenti eſſe. 3. Offici ea animarum ſaluti; & 4. commodis, ac auctoritati ſedis Romanæ &c.

Cæterum 1. quam illud figmentum pugnet cum certiſſimis hiſtoriarum monumentis, inter alios accuratiſſime demonſtrat Onuphrius Panvinius *tract. de Comit. Imp. cap. 6, per tot.* & vel oculis exhibetur in jure noſtro publico *c.* 10, 11, *&* 12. 2°. Hic error refutatus eſt tota Sectione 2, & 3. 3°. Cultus Dei, pace illa conceſſus, ad amuſſim quatuor Conciliorum vere Catholicorum formatus eſt, nec ab iis, adeoque ab Eccleſia vere Catholica, vel minimum recedit. Lis vero fuit de Juriſdictione, & Imperii jure in res Eccleſiaſticas, adeoque de re, ac jure humano; & de abuſibus quibusdam, quos præter quatuor illa Concilia irrepſiſſe, univerſalis omnium tum ſententia fuit, a Sigismundo Imp. laudatiſſimo, ipſisque Conciliis agnita, reformatioque adeo decreta, ſed a ſede Rom. impedita. *Vid. Jus publ. cap.* 18. §. 25. *& paſſim.* Utinam ergo non aliunde periclitaretur animarum ſalus! 4°. Qui jure ſuo utitur, nemini injuriam facit, etſi adventitiis aliorum commodis id officere videatur, per text. eleg. *in l.* 24, §. *f. & l.* 26, *ff. damn. infect.* Nec ſunt aliorum commoda, cum nullum eorum jus eſt. Auctoritas autem intra leges ſalva; ultra, nulla eſt. Adeo omni ſtipula leviora, ac vaniora ſunt, quæ in conſpectu terrarum orbis contra pacem tam ſanctam, ac ſolennem edita, ac jactata ſunt.

Enimvero omnia poſthabenda erant paci tam neceſſariæ, & quieti publicæ a bello civili funeſtiſſimo. Videri ſane poſſet, 30 annorum cladibus expletam eſſe armorum crudelitatem; tot rivis fuſi interim ſanguinis humani, & Chriſtiani, extinctam cædium ſitim; tot incendiis, ac vaſtitatibus exſaturatam belli rabiem, ut jam non ſatietas eorum omnes cepiſſet, ſed nauſea, & abominatio. Neque plane vox hominis foret, dari bellorum cauſas, ac lites, de quibus inter Principes, & populos contenditur; quæ non poſſent fide interpoſita, ac pace facta, coaleſcere. Quæ ſententia auctorem extra humanam ſocietatem conſtitueret, *Liv. l.* 6, *c.* 42, *in fin.* hoſtemque humani generis faceret, cum quo nunquam poſſet niſi ejus internecione debellatum videri. Unde nunquam ſatis laudari poteſt ſumma illa pietas, religio, & magnanimitas Glorioſiſſimi Imperatoris, & Regum, ac Imperii Principum, de conſcientiarum ſecuritate paciſcentium, qui pacem illam ſacroſanctam, ac inviolabilem, contra iniquas hujuſmodi molitiones, & proteſtationes eſſe, & in ipſa pace juſſerunt, ac Imperii Conſtitutionibus, & Capitulationibus ſanciverunt. *Cap. D. Leopold. art.* 2, *in fin.*

*In belli uſus converſas* ] „ Idque exemplis
» novioribus probat B. Parens *in d. diſp.*
» *ſect.* 3, §. 25, *usque ad* §. 32. Verba modo
» allegavimus.

*Sub pollicitatione reſtituendi* ] » Tunc res
» ſacræ non alienantur, quia quantitas ſa-
» cra manet.

*Hoc ergo gentium jure uſus Germanicus* ]
» Immo hoc naturæ jure uſus eſt.

*Tacito* ] „ *Annal. l.* 1, *c.* 51. Factum hoc
» explicavimus *c. præced.* §. 9, *n.* 2.

*Sic Livius* ] » *Lib.* 25, *c.* 40. *& lib.* 26, *c.*
» 11. *Marcell.* 26, 29.

*Numen aliquod ineſſe credatur* ] » Im- 4
» mo non poteſt id credi, quia res illa ſa-
» cra facta eſt ex lege ſuperioris, quæ lex

 ceſſat,

» ceſſat, ubi res illa in poteſtatem victoris
» tranſiit.

*Et hoc ſenſu impietatis* ] » Generoſius eſt
» abſtinere; at impietatis accuſari nequeunt.

*Læſi etiam gentium juris* ] » Intelligunt
» jus naturæ. Nam gentium jus lædi non
» poteſt, quia tale non exiſtit.

*Nimirum, ex talis opinionis poſitione*] » Nu-
» men ſcil. aliquod ineſſe ſimulacro.

*Aliud eſt ſi hoſtes non idem ſentiant* ] „ A-
» deoque ſi res ipſis ſacra non eſt.

*Sed & præceptum eſt, gentium ſimulacra
abolere* ] » Verba in Deuteronomio *c.* 7, *v.*
» 5, & 25, hæc ſunt. *Aras eorum ſubvertite,*
» *& confringite ſtatuas, lucosque ſuccidite,*
» *& ſculptilia comburite.* At licentia hæc
» non eſt ex jure aliquo gentium volunta-
» rio, ſed ex ipſo jure naturæ: inprimis
» cum accedat hic juſſus, & auctoritas Dei,
» de cujus jure unice agitur, qui voluit res
» ſub falſis notis ſibi conſecratas violari.

„ Equidem merito miratur Seldenus *de
Jur. Nat l.* 2, *c.* 13. contrariam huic a Jo-
» ſepho afferri legem; ubi inter alias divinas
» leges hanc refert: *nemo blaſphemet Deos,*
» *quos aliæ civitates Deos eſſe æſtiment, nec*
» *ſpolianda fana peregrina, nec donarium Deo*
» *cuiquam dicatum auferendum*; cujus rei
» contra Appionem libro 2. hanc rationem
» affert, *quod Dei nomine indigitarentur.*
» Quin & Philo, Moſen vetuiſſe convitium
» in alienos Deos, tradit *l.* 1, *de Mon.* &
» *l.* 3, *de vita Moſis*, tum metu ne gentes
» viciſſim vero Deo maledicant, tum ne quis
» diſcipulus Moſis adſueſcat ullo modo apel-
» lationem Dei contemnere. At fictas has eſſe
» leges, & vel ex male intellectis Moſis le-
» gibus, vel ut Romanis blandiatur, Joſe-
» phum hæc ſcripſiſſe, ait Seldenus *de J.*
» *N. l.* 2, *c.* 13. Sane, locutio illa genera-
» lis, *aliis non maledices*, intelligenda eſt de
» viris Principibus; atque Philonem quoque
» legem de Principibus populi intelligere,
» Rabbini recentiores docent. *Seld. d. l.*

*Nam quod ſibi accipere vetantur* ] " Du-
» bium Auctor hic removet, quod theſin
» ejus, *quaſi alienis ſacris parcendum ſit*,
» labefactare videtur: opponi enim poſſet,
» prohibitum fuiſſe Judæis, aurum, & ar-
» gentum, ex quibus idola facta ſunt, con-
» cupiſcere, ita ut ex idolo nihil in domum
» inferre licuerit. *Deut.* 7, *v.* 25, & 26,
» idque, teſte Joſepho, ideo *quia alienis*
» *ſacris parcendum eſſet.* Auctor reſpondet,
» prohibitum id non eſſe propter cultum
» natura his rebus debitum, ſed ut a con-
» tactu abſtinerent rei, quæ anathema erat:
» adeoque legem hanc mere fuiſſe ceremo-
» nialem, arbitratur. Rectius dicendum,
» Deum loqui de ſolis populis damnatis,
» eorumque ſacris; his enim ſolis anathema
» impoſuit, adeoque in his ſolis ipſe con-
» tactus interdictus eſt.

*Romanis haud dubie blandiens* ] " Vid.
» *Gron. h.* Nec mirum eſt, benevolentiam
» eum captare voluiſſe Romanorum, a qui-
» bus ſervatus, Romam deductus, beni-
» gneque habitus eſt, & qui ob ingenii
» gloriam ſtatuam Romæ meruit.

*De non nominandis gentium Diis* ] " Lex
» in Exodo 23, *v.* 13, ita ſe habet: *No-*
» *men Deorum, ſeu Dei aliorum, non me-*
» *moraberis; non audietur ex ore tuo.* Sel-
» denus *L.* 2, *c.* 13, ſtatuit, legem illam
» intelligendam eſſe non de ſola memora-
» ratione idoli, (id enim illicitum non eſ-
» ſe, etſi nomen adhibeatur, quod aliquam
» divinitatem infert, *Seld. d. l. p.* 269.)
» ſed de non ineunda cum gentili, dum
» idololatra eſt, ſocietate, ne forte inde
» adigatur ille ad jurandum per ſuos Deos,
» & tu ſic in cauſa ſis ut velut Dii illi non
» ſolum memorentur ſed & habeantur. At
» hæc explicatio divinatoria eſt. Ex ipſa in-
» ſpectione legis apparet, eam loqui de ju-
» rejurando, quod fit per deaſtros: & ad-
» ditur, nomen externorum Deorum (ad
» firmandas promiſſiones, & aſſerendam ve-
» ritatem adhibirum) ex eorum ore audiri
» non debere. Ratio naturæ hæc eſt, quia
» jusjurandum eſt ſpecies cultus divini;
» Deus teſtis adhibetur veritatis, &c: hic
» autem cultus deaſtris tribui nequit. *Vid.*
» *ſupr. l.* 2, *c.* 12, §.

*Honoris cauſa, aut ſine abominatione eos
nominare lex non ſineret* ] " Immo ſola
» memoratio nominis non vetita erat, ſed
» tunc, cum fiebat honoris cauſa, uti ſi
» adjecto idoli nomine aliquid aſſerebatur:
» colere enim idola, jure naturæ prohibi-
» tum eſt.

*Dei certiſſimo monitu* ] " Non opus erat
» monitu Dei; nam ex ratione naturali ſatis
» conſtat, Deum certo loco non includi.

*In ſimulacris illis non habitare aut Dei
ſpiritum* ] " Nam lignum, vel materiam
» Deos eſſe, nec gentiles crediderunt, ſed
» ſimulacris his Dei ſpiritum ineſſe, nuga-
» bantur.

*Aut bonos angelos* ] " Quos Heroas anti-
» qui philoſophi vocabant. *Aut*

Digitized by Google

*Aut vim aſtrorum* ]" Aſtris enim vim
» divinam ineſſe, Philoſophi ſtatuerunt.

*Sed pravos , & humano generi infeſtos dæmonas* ]" Quos proinde colere , cum per-
» fectione divina pugnabat.

*Tacitus* ] " *Hiſt. l.* 5 , *c.* 4. Ipſe id mox
( *cap.* 5. ) explicat de Idolis : *profanos in-*
» *telligunt , qui Deum imagines mortalibus*
» *materiis in ſpecies hominum effingant ; ſum-*
» *mum illud , & æternum neque mutabile ,*
» *neque interiturum ; igitur nulla ſimulacra*
» *urbibus ſuis, nedum templis ſunt.*

*A Maccabæis* ] " Ita enim Judas diruit
» aras in civitate Azoth , & ſculptilia Deo-
» rum igne ſuccendit. Jonathas quoque ſuc-
» cendit Azoth , & civitates , quæ erant in
» circuitu ejus , & accepit ſpolia eorum , &
» templum Dagon , & omnes , qui eo con-
» fugerunt.

*Nihil fecit contra jus gentium* ]" Hoc ve-
» rum eſt , quia tale jus gentium non ex-
» iſtit ; at nec contra jus naturæ peccavit ,
» quia res ipſi ſacra non fuit.

*Græci ſcriptores* ] " Add. *Juſt.* 2 , 12.

*Perſæ non credebant , in ſimulacris ulla eſſe numina* ] " Antiqui Magi nulla admit-
» tebant ſimulacra. *Vid. Clem. Alex. in ad-*
» *mon. ad Gent. l.* 1 , *c.* 181. *Stanlejus*
» *Hiſt. vet. phil. fol.* 1131. Et temporibus
» Herodoti id adhuc obtinuit. *Herod. l.* 1 ,
» *c.* 181. Conſ. *Plin. l.* 12 , *c.* 1. Tem-
» pore Artaxerxis autem Veneris Tanaidis
» cultum introductum eſſe , ait *Clemens d.*
» *l.* Sed & Strabo *l.* 15 , *f.* 504 , ait , Per-
» ſas Deorum imagines habuiſſe.

*Sed Deum eſſe Solem* ] " De quo ſupra
» *l.* 2 , *c.* 20 , §. 47.

*Et portionem ejus aliquam ignem* ] Calorem enim , ſeu ignem , cauſam rerum omnium eſſe , experientia docet : atque ideo Deum ignem dixerunt philoſophi. At cauſa phyſica confundi non debet cum cauſa morali.

5 *Templum jure victoriæ ingreſſus eſt* ] " A-
» deoque templum victori ſacrum non fuit.

*Bene ille quod templo pepercit* ] " *Plut. in*
» *Pomp. & Joſeph. ant. l.* 14 , *c.* 8. *& de*
» *bell. jud. l.* 1 , *c.* 5.

*Non Religione* ] " Pietati ejus id tribuit
» Joſephus *Antiq. l.* 14 , *c.* 8.

*Male quod ingreſſus eſt* ] " Atqui tem-
» plum ipſi ſacrum non fuit.

*Contemto vero Deo* ] " Potius curioſitatis
» gratia : nam ſcire voluit , num Deorum
» effigies colerent. Hinc Tacitus ait : *Inde*
» *vulgatum , intus nullam eſſe Deûm effi-*
» *giem , vacuam ſedem , & inania arcana.*
» *Hiſt. l.* 5 , *c.* 9.

*Quod & Chaldæis exprobrant Prophetæ* ]
» Immo non exprobrant ingreſſum in tem-
» plum , ſed quod in honorem idolorum
» ſuorum ex vaſis ablatis biberint. *Dan. c.*
» 5 , *v.* 23.

*Quaſi in conſpectu Judææ trucidaretur* ]
» Longe admodum petita eſt hæc conjectura.

*Nihil in eo factum contra jus gentium* ]
» Romani nec contra jus gentium id factum
» crediderunt , quale ipſis cognitum non
» fuit ; nec contra jus naturæ , quia Roma-
» nis res ea ſacra non fuit.

Τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ ] ,, I. e. belli jure : id-
,, que eo magis , quod ex templo oppugna-
,, runt hoſtem. Unde non abſque ratione
,, conſiliarii quidam Tito ſuadebant , diru-
,, endum eſſe templum , quod caſtellum eſ-
,, ſet. *Joſeph. de bell. jud. l.* 7, *c.* 9. Titus
,, vero nec pugna captum ſe incenſurum di-
,, cebat , nec pro hominibus anima carentia
,, ulciſcenda eſſe. *ibid.*

---

### Ad §. III.

,, Quæri ſolet , an præſcriptione im-
,, memoriali res deſinat eſſe ſacra. Affirmat
,, B. Parens *in diſp. de evocat. ſacror.* §. 3.
,, At alibi diximus , per præſcriptionem im-
,, memorialem jure naturæ nullum jus ac-
,, quiri in re aliena.

*Idem & de religioſis intelligi debet* ] ,, Ni-
,, mirum , ut vaſtari , & dirui jure Gentium
,, voluntario poſſint. Res religioſas fieri per
,, mortui illationem , diximus ſupra *l.* 2, *c.*
,, 19, ubi ſimul demonſtravimus , hanc reli-
,, gionem non natura ineſſe ſepulchris , ſed
,, lege civili : ex errore illo communi , quod
,, Manes circa illa loca quieſcant , indeque
,, turbari non debeant. Religio igitur hic
,, oritur ex lege Principis , cujus effectus
,, ceſſat ſi locus ab hoſte occupatur : adeo-
,, que deſtrui poſſunt ſepulchra ut alia loca
,, profana.

*Non mortuorum ſunt* ] ,, Mortui enim
,, nullius juris ſunt capaces.

*Sed viventium , ſive populi alicujus , ſive familiæ* ] ,, Naturam religioſarum rerum , ea-
,, rumque effectum , egregie explicavit B.
,, Parens in diſſertatione *de evocatione ſacro-*
,, *rum ſect.* 2, §. 11, *usque ad* §. 20.

Pari ratione, *ait*, res religioſæ quoque,

uti ſepulchra, divini juris, ac nullius dicuntur, *l. 6, §. 2, ff. de rer. div. §. 7, eod. tit.* quæ tamen & ipſa duplicia ſunt, privata, & publica. Quin regulariter hæc privata fuere; & potuit unusquisque locum religioſum voluntate ſua facere inferendo mortuum in locum ſuum, *l. 2, §. 5, ff. de Relig. §. 9, de rer. div.* Non dubium tamen eſt, fuiſſe & publica ſepulchra, cum nec credibile ſit, omnes habuiſſe omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum ſuum: & plurima ſepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuiſſe, & Augures, ſeu Pontifices locum ſepulturæ aſſignare ſolere, refertur. *Vid. Alex. ab Alex. Gen. dier. lib. 3. c. 2. in fin. Roſin. de Antiq. lib. 5. c. 39. Plut. in Tib. Gracch. c. 13.*

Dicuntur vero ſepulchra quoque divini juris, vel hoc ipſo, quod non ſint juris humani, *ſupr §. 3.* quia naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, *l. 4. ff. de relig. & l. 4. C. ſepulch. violat.* illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo uſibus hominum exemptus. cum mortuus in rebus humanis, & homo eſſe deſierit. Sed & Numa Rex juſta funebria æque, ac ſacra ad jus Pontificium retulit. *Liv. lib. 1, c. 20 in f.* Nec diffitendum, apud Romanos olim acceſſiſſe ſuperſtitionem de Diis manibus.

Atque hæc utraque ſacra, ſeu religioſa publica, & privata, perinde juribus, ac legibus civilibus reguntur, & conſtant, ac profana. Et ſacra quidem privata ſunt privatorum, perinde, ac dominia eorum profana; verum, ad ſolos uſus ſacros, non profanos. Unde & vindicare ea ſibi poſſunt, & remediis petitoriis, & poſſeſſoriis, ad hos uſus tueri *l. 1, ff. ne quid in loco ſacr.* Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod ſacra ſua abſtuliſſe diceret. *Gen. 31. v. 30 & ſeq.* Et quædam hæreditas quoque ſacrorum gentilitiorum intelligitur. *Cic. pro Dom. c. 13. & Orat. Verrin. IV. circa princip.* ubi de ſacris gentis Clodiæ. Sed & Theſaurus in tali loco ſacro inventus totus eſt inventoris, perinde, ac ſi in ſuo inveniſſet, *§. theſaurus 39. in princ. de rer. div.* cujus principium de locis propriis agit, usque ad verſ. *At ſi quis in alieno.* Cui conſequens eſt, ſi alius invenerit, dimidium ad ipſum quaſi dominum, & alterum tantum ad inventorem pertinere *arg. d verſ. At ſi quis.*

Similiter in rebus religioſis, ſeu ſepulchris privatis, quorum tuendi cauſa plura remedia prodita ſunt, cum petitoria, *l. 2, §. 1, §. 2. l. 7, pr. l. 19. & paſſ. ff. de Relig.* tum poſſeſſoria, *tot. tit. ff. de mort. inf.* & alia, *tot. tit. ff. ſepul. viol. &c.* Idemque jus theſauri eſt in ſepulchris, quod modo in ſacris privatis eſſe oſtendimus, *d. §. 39.*

Unde componitur diſſidium illud, quod acerrimum intercedere creditur inter *d. §. 39. & l. 3, §. pen. ff. de Jur. fiſc.* ubi theſaurus ab alio inventus cum fiſco dividendus ſtatuitur. Etenim ibi non niſi de fiſcalibus, & publicis locis agitur: Uti tum *arg. Rubricæ*, tum ex ipſo textu apparet, qui diſerte loquitur de theſauro reperto in locis fiſcalibus, vel publicis, religioſisve, aut in monumentis, item in Cæſaris poſſeſſione. Prædictum vero jam eſt, fuiſſe ſepulchra quoque publica: ſed & ſæpe factum fuit, ut loca religioſa cum univerſitate bonorum vacantium, vel publicatorum, ad fiſcum pervenerint; in quibus hoc jus omnino obtinebit.

Adeo deinde privatorum ſunt ſepulchra, ut dividantur in hæreditaria, quæ quis ſibi, & hæredibus ſuis; & familiaria, quæ ſibi, & familiæ conſtituit. *l. 5, l. 6, ff. de Relig.* Unde & alienari inter vivos, & per legatum, ſeu fideicommiſſum relinqui, & cum hæreditate transferri poſſunt; atque adeo quoad uſus ſuos nativos, ſeu religioſos, etiam in commercio eſſe videntur, uti profana quoad profanos.

Quemadmodum igitur ſacra, & ſepulchra privata quoad uſus ſacros, & religioſos, privatorum ſunt, ita publica populi, ſeu ſummæ, quæ populum præſentat, poteſtatis, ejusque adeo Imperio, perinde, ut publica profana, ſeu ſecularia continentur. Et de locis ſacris, ac religioſis non minus, quam de profanis, leges a poteſtate civili ſtatutæ, & jura condita fuere: uti ex utroque Codice, Theodoſiano, & Juſtinianeo, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici I. &c. aliisque jam evictum eſt.

Hinc certo conſtat, quo ſenſu res ſacræ, & religioſæ ſint nullius, & extra commercium; ſcil. *quoad uſus humanos*, ſeu profanos. Hoc enim eſt quod proprie dicitur eſſe in commercio, quod homines ad ſuos uſus convertere, aut ſuæ utilitatis cauſa in alios transferre poſſunt. Ideo enim inter homines, & Gentes, commercia mutua fiunt, & jure gentium obtinent, ut ſuis uſibus proſpicere queant, quod ad ſacra, & religioſa non pertinet, & quæ proinde merito extra

Digitized by Google

extra hominum commercium, & ſic quoad commerciorum poteſtatem, uſuſque hominum, nullius, ſed divini juris eſſe dicuntur, quia hominibus quidem competunt, ſed ad uſus divinos, non humanos; & hominum quidem cauſa ſunt, ſed ut Deo iis ſerviant, non ſibi: ut ſupra §. 8. dictum. Nam & res ſanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur eſſe nullius, & extra commercium, ac divini juris. §. 7. §. 10. *de Rer. Div. l. 1, princ. l. 9,* §. 3, & *ſeqq. ff. eod. tit.* etſi non tantum hominum cauſa ſint, ſed & ad uſus humanos, quia tamen ſpeciali ſanctione pœnali, & ſub inſigniore pœna exemtæ ſunt hominum poteſtati, hactenus ne violari, neque homines iis ut rebus ſuis abuti quoque queant; unde notabiliter dicuntur quodammodo tantum eſſe divini juris, *d.* §. *7. d. l. 1. princ. voc. quodammodo:* ſcil. quoad abutendi poteſtatem; & proinde hactenus quoque tantum nullius in bonis ſunt, *lib. 8, princ. ff. de Rer. Div. Sanctum eſt, quod ab injuria hominum defenſum, atque munitum eſt.*

Eademque ratione publica proprie dicuntur quæ populi ſunt, & profana; publica enim quaſi populica, & quibusdam poplica dicuntur: *Rennem. Jurispr. Memb. I. Diſp. II, theſ.* 4, & *paſſ.* ( ubi ſemper ita ſcribitur, quod originem quidem veram indicat, at ſequi non attinet ) quia non tantum populo, ſed & ad uſus populares, non divinos, competunt. Poſſunt tamen & ſacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout ſupra jam expoſitum eſt; quia & ipſa toti populo competunt, ſed ad uſus divinos. Etenim omnia jura hominum ſunt, & hominum cauſa; ſed alia ad uſus proprios, alia ad divinos, vel ſimiles.

*Additio.*

,, Diximus alibi, ſepeliendi neceſſitatem nullam a natura eſſe. Adeoque proprie in jus naturæ non peccatur ſi ſepulcra violantur. At cum ferociſſimi animi indicium ſit in mortuos ſævire, culpæ expertes; moratiores gentes hanc vindictam, utpote generoſioribus animis indignam, merito improbant.

*Sicut ſacra loca ab hoſtibus capta* ] ,, Vid §. *præced.*

*Ita & religioſa talia eſſe deſinere* ] ,, Nam victor legibus victi non tenetur: locus autem ille non niſi ex lege victi religioſus eſt. *dict. diſp. S.* 2, §. 13, *ſeq.*

*Ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet uſum convertere poſſumus* ] ,, Idque Chriſtianos quoque feciſſe deſtructis lucis gentilium, ait *Aggenus Urbicus in Frontinum.*

*Ne ipſa mortuorum corpora male tractentur* ] ,, Quod jus humanitatis dicitur JCtis Romanis.

*Quod jure gentium introductum* ] ,, Tale jus gentium non exiſtit. Supra expoſuimus rationes, quæ civitates moverunt ut leges ferrent de condendis corporibus mortuorum: quæ rationes mere civiles ſunt.

## Ad §. IV.

Auctor putat, jus Gentium connivere cœpiſſe etiam ad dolos, & mendacia, ſicut leges civiles ad fornicationes, & fœnora. Verum 1° dictum alibi eſt, non dari jus gentium, adeoque fruſtra de ejus conniventia quæri. *Vid. Diſſ. Proœm. IV.* §. 29. 2°. Dictum quoque eſt, dolo, & mendacio in hoſtem ſemper uti licere, niſi res ipſa delictum inferat. *Diſſ. Proœm. XII.* §. 521, *n.* 13. Porro & 3°. dictum eſt, fornicationes nec jure naturæ, nec jure civili eſſe licitas, aut impunitas. *Diſſ. Proœm. XII.*, §. 141. § 173, *n.* 4. Denique 4°. dictum eſt, fœnus jure naturali improbum non dari. *Diſſ. Proœm. XII*, §. 370.

*Non vi ſola* ] ,, I. e. non tantum armis.

*Ex jure gentium* ] ,, Scil. voluntario; quale non exiſtere, diximus. Rectius igitur id juri naturæ tribuitur.

*Sed & dolos* ] ,, Ex hypotheſi Auctoris, *jure naturali* is, qui juſtam cauſam habet, dolo in hoſtem uti poteſt ( hinc hodieque in bellis minus ſolennibus, ubi jus naturæ obtinet, ſimulare, & mentiri hoſti licere, ait ), modo perfidia non ſit conjuncta. At in *bello jure gentium ſolemni*, ubi uterque juſtam cauſam habere creditur, dolum illicitum eſſe, ſtatuit, ſi is in actu poſitivo conſiſtit, & verba, vel res adhibentur, quæ inter gentes placuerunt cum mutua obligatione. *Vid. l.* 3, *c.* 1, §. 8 *junct.* §. 11.

*Qui perfidia careant* ] ,, Si enim hoſti fides data eſt, illa dolo eludi nequit. *Vid. infra c.* 19.

*Immo & alienæ perfidiæ incitationem* ] ,, Auctor id tribuit juri gentium; nam jure naturæ aliud obtinere, docuit *ſupra lib.*
3, *cap.*

Digitized by Google

„ 3, *cap.* 1, §. 21. Quidquid enim alicui facere non licet, ad id eum impellere, „ aut ſollicitare non licet; & is, qui alteri „ peccandi cauſam dat, peccat & ipſe. „ *Grot. ibid.*

*Connivere cœpit jus gentium* ] „ Rationem „ hic reddit, cur jure gentium liceat incitare alienam perfidiam, quia ſcil. fingit, jus „ gentium connivere ad minora, & frequentia hæc delicta. Vix credibile eſt, Auctorem ſerio hæc ſcripſiſſe. Quid non ex „ hujusmodi fictionibus ſtatui inter gentes „ poſſet! Jus tale gentium non datur: adeoque figmentum eſt, id ad quosdam actus „ connivere.

*Ad meretricium* ] „ Fornicationem pugnare cum lege naturæ, probavimus *Diſſ.* „ *Proœm. XII*, §. 141. §. 173, *n.* 4. Jus gentium connivere ad hoc delictum nequit, „ quia non exiſtit. Nulla gens eſt, quæ non „ pœnam in fornicationem ſtatuat, quia „ omni juris effectu conjunctiones tales deſtituuntur.

*Improba fænora* ] „ Talia jure naturæ non „ dari, vidimus *l.* 2, *c.* 12, §. 20. *l.* 2, *c.* 20, „ § 42. Uſuræ igitur licite exiguntur non ex „ conniventia juris gentium, ſed ex diſpoſitione juris naturæ.

# CAPUT VI.

## De jure acquirendi bello capta.

I. *Circa acquiſitionem rerum bello captarum, quale jus naturæ.*

II. *Quale jus gentium: cujus teſtimonia adduntur.*

III. *Quando res mobilis capta cenſeatur ex gentium jure:*

IV. *Quando agri.*

V. *Res, quæ non ſunt hoſtium, non acquiri bello.*

VI. *Quid de rebus repertis in navibus hoſtium?*

VII. *Jure gentium noſtra fieri, quæ hoſtes noſtri aliis bello eripuerant, quod teſtimoniis probatur.*

VIII. *Refellitur ſententia ſtatuens, res captas ab hoſtibus omnino ſingulorum capientium fieri.*

IX. *Naturaliter & poſſeſſionem, & dominium per alium acquiri.*

X. *Diſtinctio actuum bellicorum in publicos, & privatos.*

XI. *Agros acquiri populo, aut ejus, cujus eſt bellum.*

XII. *Res mobiles, & ſe moventes, actu privato captas, ſingulorum capientium fieri;*

XIII. *Niſi lex civilis aliud ſtatuat.*

XIV. *Captas actu publico fieri populi; aut ejus, cujus eſt bellum:*

XV. *Arbitrium tamen in res tales aliquod ſolere imperatoribus concedi:*

XVI. *Qui aut res referunt ad ærarium:*

XVII. *Aut dividunt militi: & quomodo:*

XVIII. *Aut direptionem permittunt:*

XIX. *Aut aliis concedunt:*

XX. *Aut factis partibus aliud, atque aliud ſtatuunt; & quomodo.*

XXI. *Peculatum circa prædam committi.*

XXII. *Lege, aut alio voluntatis actu de jure hoc communi aliquid immutari poſſe.*

XXIII. *Sic ſociis prædam concedi:*

XXIV. *Sæpe & ſubditis: quod variis exemplis terreſtribus, & maritimis illuſtratur.*

XXV. *Uſus antedictorum.*

XXVI. *An capta extra territorium utrinſque partis bellantium acquirantur belli jure.*

XXVII. *Jus hoc, quod diximus, quomodo belli ſolennis ſit proprium.*

+ I. 1. Præ-

+ I. 1. PRæter + quorundam actuum inter homines impunitatem, de qua egimus hactenus, + eſt & alius effectus bello ſolemni ex jure gentium proprius. Ac jure naturæ quidem [1] + bello juſto ea nobis acquiruntur, [a] [2] + quæ aut paria ſunt ei, quod cum nobis ſit debitum, aliter conſequi non poſſumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt [b] intra æquum pœnæ modum, + ut alibi dictum eſt. + Hoc jure Abrahamus de ſpoliis, quæ a quinque regibus acceperat, [c] + decimam Deo dedit, ut hiſtoriam, quæ exſtat Gen. XIV, [a] explicat divinus Scri- *a v. 20.*
ptor ad Hebræos VII. 4. Quo more Græci quoque, Carthaginienſes, & *ſeqq.*
Romani diis ſuis, ut [3] Apollini, [4] Herculi, [5] + Jovi Feretrio, decimam de præda ſacraverunt. Jacobus autem Joſepho præ fratribus præcipuum relinquens legatum, *do tibi*, inquit, *partem unam ſupra fratres tuos, quam + a manu Amorrhæi cepi gladio meo, & arcu meo*, Geneſ. XLVIII, 22. Quo in loco [d] + illud *cepi* prophetico loquendi genere + pro *certo capiam* ſumi videtur, & Jacobo attribui, quod poſteri ab ejus nomine dicti facturi erant, + quaſi eadem eſſet progenitoris, & liberorum perſona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere + ad illam expilationem Sicimorum, quæ jam ante a filiis Jacobi facta erat; + nam eam ut cum perfidia conjunctam Jacobus, pro ſua pietate, ſemper improbavit, ut videre eſt Gen. XXXIV, 30. XLIX, 6.

2. + Probatum autem a Deo jus prædæ inter eos, quos dixi, [6] naturales terminos, aliis quoque locis apparet. Deus in lege ſua, de civitate poſt pacem repudiatam expugnata loquens [b] ſic ait: + *Omnia ejus ſpolia di-* *b Deut.*
*ripies tibi: & frueris præda hoſtium, quam tibi Deus dederit.* Rubenitæ, *XX, 14.*
Gaditæ, & pars Manaſſitarum [c] dicuntur viciſſe Ituræos, & eorum vici- *c I. Paral.*
nos, + multamque prædam ab iis abſtuliſſe, hac ratione addita, quod in *V. 20, 21,*
bello Deum invocaſſent, & Deus eos propitius exaudiiſſet: quomodo & rex *22.*
pius [d] Aſa narratur, Deo invocato, de Æthiopibus, injuſto bello ſe la- *d II. Paral.*
ceſſentibus, & victoriam, & prædam reportaſſe: quod eo magis notandum, *XIV,*
+ quia arma illa non ex ſpeciali mandato, + ſed ex communi jure ſume- *11, 12, 13.*
bantur.

3. Joſue

GROTII.

a *Quæ aut paria ſunt ei, quod cum nobis ſit debitum, aliter conſequi non poſſumus* ] Libro II, cap. VII. §. 2.

b *Intra æquum pœnæ modum* ] Libro II, c. 20.

c *Decimam Deo dedit* ] Et alimenta ſervis, & partem prædæ ſociis. Vide *Joſephum* in hac hiſtoria. ( *Antiq. Jud.* Lib. I. Cap. 10. §. 2. *diviſ. Hudſ.* ) & quæ infra cap. XVI, 3.

d *Illud cepi* ] Chaldæus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui ſingulari quadam benevolentia Sicima, & Jacobo, & poſteris ejus conſervaverit.

GRONOVII.

1 *Bello juſto* ] In quo juſtam cauſam habemus.

2 *Quæ aut paria* ] Quæ aut tanti ſunt, quanti æſtimandum eſt, quod nobis ab hoſtibus debetur, & reddere per pacem noluerunt, non ultra; aut quibus acceptis tantum illis damni, doloriſque datur, quantum illi nobis dederunt, cum aliquo additamento pœnæ nomine. 2, 20. 32.

3 *Apollini* ] Exemplum eſt apud *Livium* 5, 21. & 23.

4 *Herculi* ] *Juſtin.* 18, 7.

5 *Jovi Feretrio decimam* ] Non decimam Jovi Feretrio, ſed ſpolia opima, hoc eſt, quæ dux duci hoſtium ab ſeſe interfecto manu ſua detraxiſſet, conſecrare ſolebant. *Florus* 1, 1. & 12. item 2, 4.

6 *Naturales terminos* ] Quum non ultra debitum nobis, & accedentem pœnam condignam extenditur.

a Joſ. XXII, 8. 3. Joſue autem [a] eoſdem, quos dixi, Rubenitas, Gaditas, & Manaſſis partem [7] ſecundis ominibus proſequens: *participes*, inquit, *ſitis prædæ hoſtium cum fratribus veſtris.* Et David cum ad Senatores Hebræos mitteret parta de Amalecitis ſpolia, [8] pretium [b] dixit muneri: *ecce donum hoc eſto vobis de præda hoſtium Domini.* Nimirum, ut Seneca dixit, [c] militaribus viris ſpecioſiſſimum eſt divitem aliquem ſpoliis hoſtilibus facere. Exſtant & divinæ leges + de præda dividenda Num. XXXI, 27. Et Philo [d] inter [9] diras legis eſſe, ait, ut ager ab hoſtibus demetatur, unde ſequi λιμὸν μὲν φίλοις, ἐχθροῖς δὲ περιουσίαν, *in ſuos famem, copiam hoſtibus.*

b 1. Sam. XXX, 26. c III. De Benef. 33. d De diris, p. 930. A.

II. 1. Cæterum + jure gentium + non tantum is, qui ex juſta cauſa bellum gerit, + ſed & [10] quivis + in bello ſolemni, & [11] + ſine fine, modoque, dominus fit eorum, quæ hoſti eripit, + eo ſenſu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipſe, + & [12] qui ab eo titulum habent, in poſſeſſione rerum talium tuendi ſint; + quod [13] dominium quoad effectus externos licet appellare. Cyrus [e] apud Xenophontem: νόμος ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι τὰ χρήματα· + *lex eſt ſempiterna inter homines, capta hoſtium urbe, eorundem res, atque pecunias victori cedere.* Plato [f] dixit: πάντα τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικώντων γίγνεσθαι, *bona, quæ victus habuit, omnia victoris fieri*: qui & alibi [g] + inter genera quaſi naturalia acquiſitionis ſtatuit [14] πολεμικὴν, quam & [15] ληστικὴν, [16] ἀγωνιστικὴν, [17] χειρωτικὴν vocat. Aſſentientem hac in re habens eum, quem dixi, Xenophontem, apud quem [h] Euthydemum Socrates [18] interrogando eo perducit, ut ſpoliare non ſemper + injuſtum fateatur, ut ſi in hoſtem id fiat.

e Xenoph. VII. de Inſt. Cyri, c. 5. §. 26. f De Legibus, Lib. I. pag. 626. B. Tom. II. g Sophiſt. pag. 219, 222. Tom. I.

2. Sed + Ariſtotele [i] quoque auctore ὁ νόμος ὁμολογία τις ἐστὶν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρατούμενα τῶν κρατούντων εἶναί φασι, *lex velut pactum quoddam commune eſt, quo bello capta capientium ſunt.* Eodem reſpicit dictum illud Antiphanis: ὅτι τοῖς πολεμίοις εὔχεσθαι δεῖ τἀγαθὰ παρεῖναι χωρὶς ἀνδρείας· γίνεται γὰρ οὕτως οὐ τῶν ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν κρατούντων· *optandum [19] ut hoſtibus bona adſint ſine virtute: ſic enim ſunt illa non eorum, qui habent, ſed eorum, qui capiunt.* [c] Apud Plutarchum in

h Comm. Socrat. Lib. IV. Cap. II. §. 15. i 1. Polit. c. 6.

GROTII.

c *Apud Plutarchum in vita Alexandri* ] Ibidem νικῶντας προσκτᾶσθαι καὶ τὰ τῶν πολεμίων· *vincentes etiam ea, quæ hoſtium ſunt, ſibi acquirere.* (Pag. 684. A.)

GRONOVII.

7 *Secundis ominibus proſequens* ] *Sueton.* Oct. 57.

8 *Pretium dixit muneri* ] Donum ornavit verbis, ut loquitur *Terentius.* (Eunuch II. 1. 8.)

9 *Diras* ] Execrationes, deteſtationeſque illorum, qui legem violarent.

10 *Quivis in bello ſolenni* ] Sive inferat bellum, ſive arceat, ſive jure, ſive injuria: modo belli gerendi facultatem habeat, ut populus liber, vel Rex, & id bellum ſit indictum.

11 *Sine fine, modoque* ] Non tantum, quatenus ei debetur, & quatenus damnum fecit.

12 *Qui ab eo titulum* ] Qui ſub ejus auſpiciis militarunt, aut ejus dono, aut commercio, de præda partes acceperunt, non poſſint, vel domi, vel uſquam gentium, tanquam malæ fidei poſſeſſores conveniri, aut res ab eis vindicari.

13 *Dominium quoad* ] Nam dominii effectus in duobus fere conſiſtit, ut liceat rem perſequi, & ſibi aſſerere; tum ut liceat de re pro arbitrio ſtatuere. *Bachov.* ad §. 2. inſtit. *de action.*

14 Πολεμικὴν ] Bellicam.

15 Ληστικὴν ] Piraticam, aut prædaticiam.

16 Ἀγωνιστικὴν ] Certando paratam.

17 Χειρωτικὴν ] Manuariam, vel manubialem.

18 *Interrogando* ] Ut ſolebat, cum ſimularet ſe nihil ſcire, & doceri quæ doceret, percontando e diſcipulis elicere quod eos docere volebat.

19 *Ut hoſtibus bona* ] Ut hoſtes ſint opulenti, & ignavi. (Dictum iſtud non eſt *Antiphanis*, cui tribuit Auctor, ſed *Antiſthenis*, apud STOBÆUM, Serm. LII. pag. 365. Vide & PLUTARCHUM, *De fortun. Alexandr.* Orat. II. pag. 336. A. Tom. II. *Ed. Wechel.* J. B.)

GRO-

in vita [a] Alexandri [20] τὰ τῶν ἡττωμένων εἶναι τε δεῖ καὶ προσαγορεύεσθαι τοῦ κρατοῦντος, *ea, quæ victi fuerant,* + *& eſſe, & appellari debent victoris.* Idem alibi: τὰ τῶν ἡττωμένων ἐν ταῖς μάχαις ἀγαθὰ, τοῖς νικῶσιν ἆθλα πρόκειται· quæ verba ſunt ex Xenophonte ſecundo [b] de Cyri inſtitutione. Philippus in epiſtola [c] ad Athenienſes: πάντες τὰς πόλεις οἰκοῦμεν ἢ τῶν προγόνων παραδόντων, ἢ κατὰ πόλεμον κύριοι καταστάντες· *omnes tenemus oppida a majoribus relicta, aut poſſeſſa belli jure.* Æſchines: [d] εἰ μὲν πρὸς ἡμᾶς πολεμήσας δοριάλωτον τὴν πόλιν εἷλες, κυρίως ἔχεις τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ κτησάμενος· *ſi bello in nos ſuſcepto armis cepiſti urbem, jure eam poſſides belli lege.*

3. Marcellus apud Livium [e], quæ ademit Syracuſanis, [f] ademiſſe ſe, ait, belli jure. Romani legati [f] Philippo de Thraciæ, & aliis civitatibus dicebant, ſi Philippus bello cepiſſet, eas præmium victoriæ belli jure habiturum: & [g] Maſiniſſa quem agrum pater ſuus Carthaginienſibus bello ademiſſet, habere ſe jure gentium, ajebat. Sic & apud Juſtinum [h] Mithridates: *non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat.* Cicero Mitylenas, ait [i], populi Romani factas, belli lege, ac jure victoriæ. Idem privata aliqua eſſe cœpiſſe, ait, [k] aut occupatione [21] vacuorum, aut bello, eorum ſcilicet, qui victoria potiti ſunt. Dion [l] Caſſius: τὰ τῶν ἡττημένων τοῖς κρατοῦσι προσγίνεται· Etiam Clemens Alexandrinus [m] ait, res hoſtium rapi, & acquiri belli jure.

4. *Quæ ex hoſtibus capiuntur, jure gentium ſtatim capientium fiunt,* ait [n] Cajus Juriſconſultus. + Naturalem hanc acquiſitionem φυσικὴν κτῆσιν appellat Theophilus [o] in Græcis Inſtitutionibus; ſicut & Ariſtoteles [p] dixerat, πολεμικὴν φύσει κτητικήν, *rem militarem ſecum ferre naturalem acquirendi modum.* Nimirum, + quia [22] non cauſa aliqua, ſed ipſum nudum factum ſpectatur, & ex eo jus naſcitur: ſicut & Nerva filius, referente [q] Paulo juriſconſulto, + dominium rerum ex naturali poſſeſſione cœpiſſe, ajebat, + ejuſque rei veſtigium remanere de his, quæ terra, mari, cœloque capiuntur; + item de bello captis, quæ omnia protinus eorum fiunt, qui primi poſſeſſionem apprehenderunt.

5. Hoſti autem eripi cenſentur + & quæ ſubditis hoſtium eripiuntur. Sic Dercyllides argumentatur apud [r] Xenophontem, cum Pharnabazus hoſtis eſſet Lacedæmoniorum, Mania autem ſubdita Pharnabazo, Maniæ bona in ea eſſe [23] cauſa, + ut a ſe jure belli recte occupentur.

III. Ca-

[a] *Pag.* 676. A.
[b] *Cap.* 3. §. 2.
[c] *Apud Demoſthen.* pag. 64. B.
[d] *De male obita legatione,* pag. 251. B.
[e] *Lib.* XXVI. c. 31.
[f] *Idem,* XXXIX, 29.
[g] *Liv. Lib.* XL. c. 17.
[h] *Libro* XXXVIII, 5.
[i] II. *Contra Rullum* c. 16.
[k] *Off.* 1. 7.
[l] *Lib.* XLI. ſub fin.
[m] *Stromat.* Lib. 1. Cap. 23.
[n] *L.* 5. §. *ult. D. de acq. rerum dom. Inſt. tit. de rer. diviſ.* §. 17.
[o] *Lib.* II. *Tit.* 1. §. 17.
[p] *Ariſt.* 1, *de Rep. c.* 8.
[q] *L.* 1. §. 1. *D. De acq. poſſ.*
[r] *Hiſt. Gr.* L. III. c. 1. §. 23.

GROTII.

[f] *Ademiſſe ſe, ait, belli jure* ] *Diodorus Siculus* excerptis Peireſcianis *pag.* 406. τὰ διὰ τῶν ὅπλων κτηθέντα τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ, μὴ προΐεσθαι· *quæ armis quæſita eſſent, & parta belli jure, non dimittenda.* Gotthi apud *Agathiam* lib. 1. de Theuderico rege, poſtquam is Odoacrum vicerat, τὰ κείνου πάντα κατεῖχε τῷ πολέμου νόμῳ· *quæ ejus fuerant, omnia tenuit belli jure.* (Pag. 11. *Ed. Vulcan.* ubi legitur, πολέμου θεσμῷ, non νόμῳ.)

GRONOVII.

20 Τὰ τῶν ἡττωμένων ] Superatorum in pugnis bona vincentibus præmia ſunt.

21 *Vacuorum* ] Quæ dominum non habebant.

22 *Non cauſa aliqua* ] Titulus ex iis, qui jure civili probantur, ut occupatio, mancipatio, traditio, inventio, & ſimiles, ſed ſola apprehenſio, vel manus injectio, & poſſeſſio.

23 *Cauſa, ut a* ] Videtur omiſſum *ſeſe*, vel *Lacedæmoniis.* (Edidimus *à ſe*: quomodo vix dubium eſt, quin Auctor ſcripſerit, aut ſcribere voluerit. *J. B.* )

III. Cæterum + in hac belli quæſtione + placuit gentibus, ut cepiſſe rem is intelligatur, qui ita detinet, [24] ut recuperandi ſpem probabilem alter amiſerit, aut ut res perſecutionem effugerit, + ut loquitur in ſimili quæſtione [a] Pomponius. Hoc autem in rebus + mobilibus ita procedit, ut capta dicantur, + ubi intra fines, id eſt, [25] præſidia hoſtium perducta fuerint. [b] + Eodem enim modo res amittitur, quo poſtliminio redit. Redit autem, ubi intra fines imperii eſſe cœpit, quod alibi [c] explicatur intra præſidia. Imo & aperte + Paulus de homine dixit, amitti eum, ubi fines noſtros exceſſit: & + Pomponius captum bello explicat eum, quem hoſtes ex noſtris ceperunt, & intra præſidia ſua perduxerunt: + antequam enin in præſidia perducatur hoſtium, manere civem.

2. + Hominis autem, & rei, in hoc gentium jure, eadem fuit ratio. Unde facile intellectu eſt, quod alibi dicuntur + capta ſtatim [d] capientium fieri, [26] cum conditione aliqua, continuandæ ſcilicet eo uſque poſſeſſionis, debere intelligi. + Cui conſequens eſſe videtur, ut in mari naves, & res aliæ captæ cenſeantur tum demum, cum in navalia, aut portus, aut ad eum locum, ubi tota claſſis ſe tenet, perducta ſunt; + nam tunc deſperari incipit recuperatio: + ſed recentiori jure gentium inter Europæos populos introductum [e] videmus, ut talia capta cenſeantur, ubi [g] per horas viginti quatuor in poteſtate hoſtium fuerint.

IV. 1. + At agri non ſtatim capti intelliguntur [f] ſimul, atque inſeſſi ſunt: nam quamquam verum eſt, eam agri partem, quam cum magna vi ingreſſus eſt exercitus, [27] + ab eo interim poſſideri, ut a Celſo [g] notatum eſt; tamen + ad eum, quem tractamus, effectum non ſufficit qualiſcunque poſſeſſio, [28] + ſed firma requiritur. + Itaque Romani agrum extra portam, quem Annibal caſtris inſidebat, [h] adeo non amiſſum judicabant, ut eo ipſo tempore nihilo minoris venierit, quam ante veniſſet. Is ergo demum ager + captus cenſebitur, qui manſuris munitionibus ita includitur, ut niſi iis expugnatis parti alteri palam aditus non fit.

2. Et hæc non minus probabilis videtur + nominis territorii origo a terrendis hoſtibus + a Siculo Flacco [i] allata, quam illa [k] Varronis + a terendo, aut Frontini (ff) + a terra, aut [29] Pomponii juriſconſulti a [30] terrendi

*a L. 44. D. de acq. rer. dom.*
*b L. 19. §. 3. D. de capt. l. ult. ibid.*
*c L. 5. §. 1. d. tit.*
*d Inſt. de rer. div. §. 17. L. 5. §. 7. D. de acq. rer. dom.*
*e Conſulatu maris c. 283. & 287. Conſt. Gallicæ lib. XX. tit. 13. art. 124.*
*f Corn. de Lapide in Gen. c. XIV. Molina diſput. 118.*
*g L. 18. D. de acq. vel amitt. poſſ.*
*h Livius, XXVI. 11.*
*i Pag. 3. Ed. Goes.*
*k De Ling. Lat. Lib. IV. p. 9. Ed. H. Steph.*

GROTII.

g *Per horas viginti quatuor* ] Etiam terra id obſervari, diſcas e *Thuano* libro CXIII. in anno MDXCV. Ex Germanicis legibus id venit, ad exemplum ejus, quod de fera vulnerata conſtitutum apud ipſos non ſine ratione fuerat, ut *lege Langobardorum* lib. 1, tit. XXII. §. 6. Idem in Anglia, & Caſtellæ regno ſervari, ait *Albericus Gentilis* Hiſpanicæ advocationis l. 3.

GRONOVII.

24 *Ut recuperandi* ] Ut qui antehac poſſedit, credatur eam pro perdita habere, judicetque ſe fruſtra operam ejus repetendæ, ac reprehendendæ ſumturum.

25 *Præſidia hoſtium* ] Caſtra, vel loca munita, quo accedere prior poſſeſſor non audeat.

26 *Conditione continuandæ* ] Si tamdiu tenuerit, donec perduxerit intra præſidia.

27 *Ab eo interim* ] Dum illam caſtris, vel caſtellis, & ſtationibus occupatam habet.

28 *Sed firma* ] Stabilis, manens, duratura.

29 *Pomponii* ] L. 239. §. 8. D. *de V. S.*

( ff ) FRONTINUS, non à *terra*, ſed à *terrendo*, quemadmodum SICULUS FLACCUS vocem *Territorii* deducit. Verum CUJACIUS etymologiam illam à *terrâ* petitam propoſuit in Nota ad *L.* 53. *C. De Decurionibus* &c.

Digitized by Google

[30] terrendi jure, quod habent magiſtratus. Sic Xenophon libro [a] de vectigalibus, agri poſſeſſionem belli tempore, ait, + retineri per munimenta, quæ τείχη καὶ ἐρύματα ipſe appellat. *a Cap. IV. §. 43, 44.*

V. Liquet & hoc, + ut res aliqua noſtra belli jure fiat, requiri ut hoſtium fuerit: nam quæ res apud hoſtes quidem ſunt, + puta in oppidis eorum, aut intra præſidia, + ſed quorum domini nec hoſtium ſint ſubditi, nec hoſtilis animi, + eæ bello acquiri non poſſunt, ut inter cætera Æſchinis [b] dicto jam loco oſtenditur, Amphipolim, quæ urbs eſſet Atheniensium, Philippi bello in Amphipolitanos + ipſius Philippi non potuiſſe fieri. + Nam & ratio deficit, + & jus hoc mutandi per vim dominii odioſius eſt, quam [31] ut produci debeat. *b Orat. de male obit. leg. pag. 251. B.*

VI. Quare quod dici ſolet, h hoſtiles cenſeri res in hoſtium navibus repertas, [c] non ita accipi debet + quaſi certa ſit juris gentium lex, ſed [32] ut præſumtionem quandam indicet, quæ tamen validis in contrarium probationibus poſſit elidi. + Atque ita in Hollandia noſtra jam olim, anno ſcilicet MCCCXXXIII. flagrante cum Anſiaticis bello, frequenti ſenatu judicatum, & ex judicato in legem tranſiiſſe comperi. *c Conſul. maris. c. 273.*

+ VII. 1. Illud vero extra controverſiam eſt, + ſi jus gentium reſpicimus, + quæ hoſtibus per nos erepta ſunt, ea non poſſe vindicari ab his, qui ante hoſtes noſtros ea poſſederant, & bello amiſerant: + quia jus gentium hoſtes primum dominos fecit [33] dominio externo, deinde nos: + quo jure inter alia tuetur ſe [d] Jephthes contra Ammonitas, quia ager ille, quem Ammonitæ vindicabant belli jure ab Ammonitis, ut & pars alia a Moabitis + ad Amoræos, ab Amoræis ad Hebræos tranſiiſſet. i + Sic *d Jud. XI, 23. 24. 27.*

&c. quam obſervationem quum Auctor vidiſſet à DIONYSIO GOTHOFREDO, ad *L.* 239. *D. De Verb. Signif.* ita relatam: *A terrendis hoſtibus* (etymon deducit) *Frontinus in libro* de agrorum qualitat. *à terra*, *Cujac. ad l.* 53. *C. de Decurion.* exiſtimavit, dum feſtinanter legeret, voces *à terra* referri ad *Frontinum*, de quo ante, non ad *Cujacium*, qui ſequitur. *J.B.*

GROTII.

h *Hoſtiles cenſeri res in hoſtium navibus repertas*] Sed neque amicorum naves in prædam veniunt ob res hoſtiles, niſi ex conſenſu id factum ſit dominorum navis. l. cotem II. D. *de publicanis* §. 2. *Rodericus Zuarius* libro *de uſu maris* conſilio II, num. 6. Atque ita interpretandas puto leges Galliæ, quæ ex rebus naves, ex navibus res prædæ ſubjiciunt, quales ſunt *Franciſci* I. datæ anno MDXLIII cap. 42. *Henrici* III. anno MDLXXXIV. menſe Martio, capite 69. *lex Portugallica* libro I, tit. XVIII. Alioqui res ipſæ ſolæ in prædam veniunt. *Meurſius* Danicorum libro II. Sic bello Venetorum cum Genuenſibus pertentatæ Græcorum naves, & extracti ſi qui hoſtium laterent, *Gregoras* libro IX. (*pag.* 188.) vide & *Crantzium* Saxonicorum II. & *Albericum Gentilem* advocationis Hiſpanicæ l. 20.

i *Sic & David*] Sic Reſin rex Syriæ Elotham urbem, quæ Idumæorum fuerat, non Idumæis, ſed Syris tradidit habitandam, ſecundum lectionem Maſoreticam II. Reg. XVI, 6. [Sed lectio illa vitioſa eſt. Vide ibi Clariſſ. CLERICI Notam. *J. B.*]

GRONOVII.

30 *Terrendi jure, quod habent*] Hoc ſolum eſt verum ἔτυμον. Addit enim, id eſt, *ſubmovendi.* Nimirum moribus Rom. eo uſque patebat territorium, quo uſque fas erat magiſtratibus incedere ſubmoto. Eſt autem *incedere ſubmoto*, ire præeuntibus lictoribus, qui viam faciant, & turbam ſubmoveant. *Liv.* 25, 4. 28, 27. Hoc autem non licere ſibi judicabant in terris alienæ ditionis, ut apparet ex *Cæſare* lib. 3, de civil. cap. 106. *Tacit.* 2, annal. 53. *Suet.* Cal. 3.

31 *Ut produci*] Per interpretationem largius porrigi, quam proxima ratio permittit.

32 *Ut præſumptionem*] Ut intelligamus eſſe credibile, atque ut plurimum ita ſeſe habere, immo & credi, ac pro vero accipi, niſi contrarium probetur.

33 *Dominio externo*] Quantum apparet, atque oculis judicari poteſt ex præſenti poſſeſſione.

*a 1. Sam. XXX. 18. 20.* + Sic & David [a] quod ipſe Amalecitis, Amalecitæ antea Palaſtinis eripuerant, pro ſuo habet, ac dividit.

*b Lib. VI. c. 36.* 2. Titus Largius apud Dionyſium Halicarnaſſenſem [b] in ſenatu Romano [k] cum Volſci olim * poſſeſſa repeterent, ſententiam ſic dixit: ὅτι Ῥωμαῖοι καλλίςας ὑπολαμβάνομεν κτήσεις εἶναι καὶ δικαιοτάτας, ἃς κατάσχωμεν πολέμῳ λαβόντες καὶ νόμῳ, καὶ οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν μωρίᾳ τὴν ἀρετὴν ἀφανίσαι, παραδόντες αὐτὰς τοῖς ἀπολωλεκόσι· κοινωνητέον τι πᾶσι καὶ τοῖς ἐκ τούτων γενομένοις καταλιπεῖν ἀγωνιζόμεθα· νῦν δὲ ὑπαρχόντων ἤδη ςερησόμεθα, καὶ ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. *Romani nos honeſtiſſimas eas, atque juſtiſſimas credimus poſſeſſiones, quas belli lege captas habemus: neque vero induci poſſumus ut ſtulta facilitate deleamus virtutis monumenta, ſi eas illis reddamus, quibus ſemel perierunt. Immo vero tales poſſeſſiones non tantum cum his, qui nunc vivunt, civibus noſtris communicandas, ſed & poſteris relinquendas cenſemus: tantum abeſt ut parta relinquendo* 34 *in nos ipſos ea conſtituamus, quæ in hoſtes conſtitui ſolent*: & in reſponſo Romanorum Auruncis [c] dato:

*c Lib. VI. c. 32.* ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δικαιοῦμεν ὅσα κτᾶταί τις ἀρετῇ πολεμίους ἀφελόμενος, ταῦτα τοῖς ἐγγόνοις ὡς οἰκεῖα παραδιδόναι· *nos Romani ita arbitramur, quæ quis hoſtibus erepta virtute quæſivit, ut optimo jure propria ad poſteros transmitti.* Alibi in reſponſo ad

*d Lib. VIII. c. 10.* Volſcos ſic [d] Romani: ἡμεῖς δὲ κρατίςας ἡγούμεθα κτήσεις ἃς ἂν πολέμῳ κρατήσαντες λάβωμεν· οὔτε πρῶτοι καταςησάμενοι νόμον τόνδε, οὔτε αὐτὸν ἀνθρώπων ἡγούμενοι εἶναι μᾶλλον ἢ οὐχὶ θεῶν, ἅπαντάς τε καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους εἰδότες αὐτῷ χρωμένους, οὐκ ἂν ἐνδοίημεν ὑμῖν μαλακὸν οὐδὲν, οὐδ' ἂν ἀποςαίημεν ἔτι τῶν δορυκτήτων· πολλὴ γὰρ ἂν εἴη κακότης, εἴ τις ἃ μετὰ ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκτήσατο, ταῦτα ὑπὸ δειλίας τε καὶ μωρίας ἀφαιρεθείη· *Nos autem optimum judicamus poſſeſſionis genus, quod belli jure captum, quæſitumque eſt. Cumque non a nobis hoc jus ſit inſtitutum, ſed* 35 + *a Diis verius, quam ab hominibus profectum, omniumque gentium tam Græcarum, quam barbararum uſu probatum, nihil vobis per ignaviam concedemus, nec bello partis abſiſtemus. Maximum enim id probrum foret, quæ virtute, ac fortitudine quæſita ſunt, ea per formidinem, aut ſtuporem amittere.* Sic & in reſponſo [e] Samnitum:

*e In exc. legat. pag. 705.* πολέμῳ κρατησάντων ἡμῶν, ὅπερ ἐςὶ νόμος κτήσεως δικαιότατος· *cum armis hæc quæſierimus, quæ lex acquirendi juſtiſſima eſt.*

*f Lib. XLI. c. 17.* 3. Livius [f] cum narraſſet agrum prope Lunam a Romanis diviſum, eum agrum ſic notat: *de Ligure captus is ager fuerat: Etruſcorum antequam*

*g Mithrid. pag. 244.* *Ligurum fuerat.* Hoc jure a Romanis retentam Syriam, Appianus [g] notat,

GROTII.

k *Cum Volſci* ] De Vejis idem in Romulo narrat Plutarchus: Οὐήιοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου Φιδήνας ἀπαιτεῖν ὡς προσηκούσας αὐτοῖς· τὸ δ' οὐκ ἄδικον ἦν μόνον, ἀλλὰ καὶ γελοῖον ὅτι κινδυνεύουσι τότε καὶ πολεμουμένοις οὐ προσαμύναντες, ἀλλ' ἐάσαντες ἀπολέσθαι τοὺς ἄνδρας, οἰκίας καὶ γῆν ἀπαιτοῖεν, ἄλλων ἐχόντων· *Veji principium belli faciebant poſtulationem ut Fidenæ ipſis redderentur, velut ad quos pertinerent; verum id non injuſtum modo erat, ſed & ridiculum, ut qui periclitantibus, bellumque gerentibus non ſubveniſſent, ſed ipſos homines ſiviſſent perire, nunc domos, & agros a bello poſſidentibus vindicarent.* ( Pag. 33. B. Verum hoc exemplum, ut & illud *Volſcorum*, non huc convenit; ut expendenti patebit, & nos in Notis Gallicis oſtendimus. *J. B.* )

GRONOVII.

34 *In nos ipſos ea* ] Ut nos illis privemus, & mulctemus, quemadmodum in victos hoſtes conſulere ſolemus.

35 *A Diis* ] Nam victrix cauſa Diis placuiſſe videtur.

GRO-

tat, nec redditam Antiocho Pio, [1] cui eam eripuerat Tigranes hoſtis Romanorum: & [a] Juſtinus, ex Trogo ſic reſpondentem facit eidem Antiocho Pompejum, *ut habenti regnum non ademerit, ita quo ceſſerit Tigrani, non daturum quod tueri neſciat.* Sed & eas [m] Galliæ partes, quas Gallis eripuerant Cimbri, [b] Romani pro ſuis habuere.

a *Lib.* XL. c. 2.

b *Appian. Bell. Civ. lib.* 1. pag. 367.

† VIII. Gravior diſputatio eſt, † cui in bello publico, ac ſolenni res hoſtium acquiratur, † ipſine populo, † an ſingulis, qui de populo, aut in populo ſunt. † Valde enim hic variant recentiores juris interpretes: [c] quorum plerique cum † in jure Romano legiſſent, capta capientium fieri, in † canonum autem corpore diſtribui prædam publico arbitrio, alii poſt alios, ut fieri ſolet, dixerunt, † primo, ac jure ipſo fieri capta ſingulorum, qui manu capiunt, † attamen duci aſſignanda, qui inter milites diſtribuat: quæ ſententia cum recepta non minus, quam falſa ſit, † hoc accuratius a nobis refutanda eſt, ut ſpecimen ſit, quam parum tuto in hoc controverſiarum genere † tali [36] auctoritati credatur. Enimvero dubitandum non eſt, † quin gentium conſenſu utrumvis potuerit conſtitui, aut ut capta populo bellum gerenti, aut ut cuivis, qui manu caperet, in dominium cederent. † Sed quid voluerint quærimus, & dicimus, gentibus placuiſſe, (gg) † ut res hoſtium hoſtibus eſſent non alio loco, quam quo ſunt [37] res nullius, ut ex Nervæ filii dicto jam antea apertum fecimus.

c *Bart. ad l.* 28. *D de capt. Alex. & Jaſ. l.* 1. *D. de acq. poſſ. Ang. ad* §. 17. *inſt. de rer. div. Pan. ad c. ſicut. de jurejur. n.* 7. *Th. Gram. deciſ. Neap.* 71. *num. Mart. Laud. de bello q.* 4.

† IX. 1. At † res, quæ nullius ſunt, † fiunt quidem capientium, † ſed tam eorum, qui [38] per alios, † quam qui per ſe capiunt. † Ita non ſervi tantum, aut filii, † ſed & liberi homines, † qui in piſcando, aucupando, venando, margaritas legendo operam ſuam addixerunt aliis, † ſtatim quod acceperunt acquirunt ipſis, quibus operam navant. Modeſtinus juriſconſultus recte [c] dixit: † *quod naturaliter acquiritur, ſicuti eſt poſſeſſio, per quemlibet volentibus nobis poſſidere acquirimus:* & Paulus [d] receptis ſententiis: *poſſeſſionem acquirimus animo, & corpore:* [39] † *animo utique noſtro: corpore*

c *L.* 53. *D. de acq. dom.*

d *Lib.* V, *tit.* 2. §. 1.

G r o t i i.

1 *Cui eam eripuerat Tigranes* ] Appianus ſic: ὅτι τοὺς Σελευκίδας ὑπὸ τοῦ Τιγράνους ἐκπεσόντας οὐκ εἰκὸς ἦν ἔτι Συρίας ἄρχειν, μᾶλλον ἢ Ῥωμαίους Τιγράνην νενικηκότας· *non æquum eſſe, Seleucidas a Tigrane ejectos potius Syriam tenere, quam victores Tigranis Romanos.* ( Bell. Syr. pag. 191. ) Et alibi: ἡγούμενος τὸν κρατήσαντα Ἀντιόχου τῆς γῆς ἀπελάσας Ῥωμαίους αὐτὴν κατὰ τόδε προσεκτῆσθαι· *credebat ſe cum victorem Antiochi ea terra expuliſſet, hoc ipſo eam terram acquiſiviſſe Romanis.* (Bell. Mithrid. *pag.* 404.) Ipſe Antiochus apud Polybium in excerptis legationum num. 72. ἡγούμενος τὴν κατὰ πόλεμον ἰσχυροτάτην καὶ καλλίστην εἶναι κτῆσιν· *arbitrabatur eam, quæ bello fieret, firmiſſimam, & honeſtiſſimam eſſe poſſeſſionem.* ( Confundit heic Auctor duos *Antiochos.* Ille enim, de quo apud Polybium, non eſt *Antiochus Pius*, ſed *Antiochus*, cui *Magno* cognomen erat. *J.B.*)

m *Galliæ partes* ] Franci agros Italiæ a Gotthis acceptos Romanis non reddiderunt. *Procopius* Gotthicorum IV. ( Cap. 24. ) vide quæ dicit rex Suediæ apud *Thuanum* libro LXXVI. in anno MDLXXXII.

G r o n o v i i.

36 *Auctoritati credatur* ] Multitudini dictorum, & communi opinioni.

37 *Res nullius* ] Vacuæ, domino carentes: quaſi jam non ſit, quem tollere, & occidere licet.

38 *Per alios* ] Quos in poteſtate, aut ſub imperio, aut quorum conductam operam habent.

39 *Animo utique* ] Non niſi noſtro.

(gg) Non hæc eſt quæſtio Juris Gentium, quomodocumque Jus illud intelligatur, ſed Juris Publici, ſingulorum Populorum. Diximus in Notis noſtris Gallicis. *J. B.*



Digitized by Google

*corpore vel noſtro, vel alieno.* Idem ad [a] edictum: *per procuratorem, tutorem, curatoremve poſſeſſio nobis acquiritur*, quod explicat + ſi id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent. Sic apud Græcos, qui [40] + in Olympiis certabant, præmia (hh) acquirebant iis, a quibus mittebantur. + Ratio eſt, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis inſtrumentum eſt, ut & [41] + alibi diximus.

2. Quare + diſcrimen, quod traditur inter [42] liberas perſonas, & [b] ſerviles, circa acquiſitiones, + juris eſt civilis, + & ad civiles acquiſitiones proprie pertinet, + ut ex dicto Modeſtini loco apparet: & tamen + has ipſas + Severus Imperator poſtea ad naturalium exemplum admovit propius, [c] + non utilitatis tantum, ut ipſe profitetur, ratione, + ſed & juriſprudentiæ. + Semoto ergo civili jure, + locum habet quod dicitur, [d] per alium facere quem poſſe quod per ſe ipſum poteſt, + & perinde eſſe per ſe quis faciat, an per alium.

+ X. Diſtinguendum + ergo + in noſtro negotio inter actus [43] + vere (ii) publicos belli, + & inter actus [44] privatos, qui fiunt occaſione belli publici: per hos actus + privatis res quæritur primo, ac directe: + per illos actus populo. + Ex hoc gentium jure Scipio agit cum Maſiniſſa apud [e] Livium: *Syphax populi Romani auſpiciis victus, captuſque eſt. Itaque ipſe, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani eſt.* Nec aliter Antiochus Magnus argumentabatur Cœlen Syriam [45] Seleuci factam, non Ptolemæi, eo quod [46] Seleuci bellum fuiſſet, + cui Ptolemæus navaſſet operam. Hiſtoria eſt apud Polybium [f] quinto.

XI. 1. + Res ſoli niſi publico actu, inducto exercitu, impoſitis præſidiis, capi non ſolent: ideo ut reſpondit [g] Pomponius [47] *publicatur ager, qui ex hoſtibus captus ſit*, id eſt, ut ibidem exponit, + *prædæ non cedit*: prædæ nomine [48] ſtricte accepto. Salomo prætorii præfectus [n] apud Procopium:

ὡς

[a] L. 1. §. 20. D. de acq. poſſ.

[b] L. 56. D. de obligat. & act. L. 38. §. 17. de verb. oblig.

[c] L. 1. C. de adq. & ret. poſſ.

[d] C. Poteſt, 68. & c. qui facit, 72. De Reg. Jur.

[e] Lib. XXX. c. 14.

[f] Cap. 67.

[g] L. 20. D. De Capt. & poſtlim.

GROTII.

n *Apud Procopium* ] Vandalicorum II. (*Cap.* 14.) Vide & ibi ſequentia. Etiam Severus ſola ab hoſtibus capta limitaneis ducibus, & militibus donavit. *Lampridius* notat, (*Cap.* 58.) In federe Helvetico eſt, ut oppida, & arces captæ communitati pagorum cedant, apud *Simlerum* multis locis.

GRONOVII.

40 *In Olympiis* ] Sic Alexandrum Mac. Amyntæ F. Olympio certamine vario ludicrorum genere contendiſſe, ait *Juſtinus* 7, 2. puta per aurigas, athletas, pugiles, &c. ſuo ſumtu doctos, & exercitos. *Plin.* 21, 3: Namque ad certamen in circum per ludos & ipſi deſcendebant, & ſervos ſuos quiſque mittebant. Inde illa lex XII. tabb. *Qui coronam parit ipſe, pecuniave ejus, virtutis ſuæ ergo duitor ei.* (Exemplum *Alexandri*, filii *Amyntæ*, non recte heic adfertur; nam ex verbis JUSTINI, *loco*, quem *Gronovius* ipſe indicat, ſatis manifeſtè colligitur, Principem ipſum in Ludis Olympicis certaſſe. *J. B.*)

41 *Alibi* ] 1, 5. 3.

42 *Liberas, & ſerviles* ] Tanquam per ſervum noſtrum, aut eum, qui eſt in poteſtate noſtra, acquiramus; per liberos homines quos neque in poteſtate, neque bona fide ſervientes habemus, non acquiramus. §. 6. inſtit. *Per quas perſ.*

43 *Vere publicos* ] Qui fiunt juſſu imperantium, & in uſum publicum.

44 *Privatos* ] Quos regentium injuſſu permiſſa licentia milites exercent.

45 *Seleuci* ] Nicatoris abavi ſui.

46 *Seleuci bellum* ] Adverſus Antigonum Coclitem.

47 *Publicatur ager* ] Fit populi, vel principis, cujus nomine bellum geritur.

48 *Stricte accepto* ] Pro re manubiali, quæ fit proprie capientis, aut capientium.

(hh) Vide hac de re PETRI FABRI *Agoniſtic.* Lib. 1. Cap. 3. pag. 14, 15. & Cap. 26. p. 170. Ed. Lugd. *J. B.*

(ii) At in omni Bello Publico, totum jus Privatorum, quantum quantum eſt, oritur ex Populi, aut Principis, conſenſu expreſſo, vel tacito, adeoque diſtinctio iſta non ſatis firmo fundamento nititur, ut jam obſervarunt Interpretes. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

ὡς τὰ μὲν ἀνδράποδα καὶ τὰ ἄλλα πάντα χρήματα τοῖς στρατιώταις εἰς λάφυρα ἰέναι, οὐκ ἀπεικὸς εἶναι· Γῆν μέν τοι αὐτὴν βασιλεῖ τε καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προσήκειν· *captivos ſane, & res alias militibus prædæ loco cedere, + ratione non caret*: (accipiendum hoc ut fiat + publico conceſſu, quemadmodum infra [a] exponemus) *agros autem ad principem, & imperium Romanum pertinere.* [a] §. 13.

2. Sic [o] + apud Hebræos & (kk) Lacedæmonios ager manu captus ſortito diviſus eſt. Sic [b] + Romani captos agros, [49] aut locandos retinuerunt, + interdum modico veteri poſſeſſori honoris gratia relicto, + aut [50] diſtraxerunt, + aut [51] aſſignarunt colonis, + aut fecerunt [52] vectigales: quarum rerum paſſim in legibus, hiſtoriis, & agrimenſorum commentariis teſtimonia exſtant. Appianus libro primo [c] belli civilis: Ῥωμαῖοι τὴν Ἰταλίαν πολέμῳ χειρούμενοι, γῆς μέρος ἐλάμβανον· *Romani cum Italiam armis ſubegiſſent, victos + parte agri mulctarunt.* & ſecundo [d] libro: τῶν δὲ πολεμίων ὅτε κρατήσειεν, οὐδὲ τούτων ἅπασαν τὴν γῆν ἀφῃροῦντο, ἀλλ᾽ ἐμερίζοντο· *etiam victis hoſtibus terram non omnem adimebant, ſed partiebantur.* Notat Cicero, oratione pro domo ſua [e] ad Pontifices, [53] + conſecratos interdum ab Imperatore agros de hoſtibus captos, ſed populi juſſu.

[b] *L.* II. *De de evictionib. L.* 15. §. 1. *de rei vind.*
[c] *Pag.* 353 *Ed. H. Steph.*
[d] *Pag.* 516.
[e] *Cap.* 49.

XII. 1. At res mobiles & [54] ſe moventes + aut in miniſterio publico capiuntur, aut extra illud. Si extra miniſterium publicum, + fiunt ſingulorum (ll) capientium. + Et huc referendum eſt + [f] Celſi illud: *quæ res hoſtiles apud nos ſunt, non publicæ, ſed occupantium fiunt.* Quæ apud nos ſunt, + id eſt, bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & [55] in hominibus obſervabatur, quo tempore homines hac in parte rebus captis accenſebantur. Inſignis eſt in eam rem [g] Tryphonini locus: *verum in pace qui pervenerunt ad alteros, ſi bellum ſubito exarſiſſet, eorum ſervi efficiuntur, apud quos jam hoſtes* [56] *ſuo fato* (ita legendum, (mm) non *facto*, aut *pacto*, + ut

[f] *L.* 51. §. 1. *D. de rer. acq. dom.*
[g] *L. in bello*, 12. *princ. D. de capt. & poſtl.*

GROTII.

o *Apud Hebræos*] Apud eoſdem de agro, qui bello captus eſſet, rex tantum ferebat, quantum ſingulæ tribus; notatum id *Digeſtis Thalmudicis*, titulo *de rege*.

GRONOVII.

49 *Aut locandos*] Ut eos ad ſtatum tempus per magiſtratus redemtoribus pro decimis exercendos concederent.

50 *Diſtraxerunt*] Vendiderunt.

51 *Aſſignarunt colonis*] Pauperibus civibus, aut veteranis militibus æquali numero jugerum attribuerunt.

52 *Vectigales*] Emphyteuticariis in perpetuum, aut longum tempus, certa penſione permittendo.

53 *Conſecratos*] *Sueton.* Jul. 20. *Campum Stellatem majoribus conſecratum.*

54 *Se moventes*] Jumenta, greges, armenta, & quævis animalia.

55 *In hominibus obſervabatur*] Ut eos capere ſuivis, & ſervos facere liceret.

56 *Suo fato*] Per infelicitatem ſuam. *Liv.* 9. 18. *Deſ. Heraldus* legit *ſuos factos* 1, emend. & obſ. 36. p. 115. *Cl. Salmaſius, ſuis factos* ad jus Attic. cap. 26.

(kk) Fallor, an Auctor noſter heic *Lacedæmonios* dixit, pro *Athenienſibus*. Nihil tale de *Lacedæmoniis* reperio, nec apud eos, qui ex profeſſo res, & mores illorum expoſuerunt, nec in *Tractatu Hiſtorico, & Theologico de natura, & uſu Sortium*, Anglicè ſcripto à THOMA GATAKERO, Viro diffuſæ admodum lectionis, qui *Cap.* IV. illius Libri ſtudiosè omnia collegit ex Antiquitate, quæ pertinebant ad diviſionem agrorum ſortito factam. At vero de *Athenienſibus* ita *Scholiaſtes* ARISTOPHANIS: Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι λαμβάνοντες πόλιν πολεμίαν, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐκβάλλοντες, κλήρῳ τὴν γῆν αὐτοῖς διένεμον. In Nubes, ℣. 103. Vide ibi Illuſtriſſimi SPANHEMII Adnotat. *J. B.*

(ll) Modo ſcilicet ſummus Imperans conſentiat, aut expreſsè, aut tacitè. *J. B.*

(mm) Vide hac de re Ampliſſimum BYNCKERSHOEK, *Obſerv. Jur. Civ.* Lib. IV. Cap. 14. *J. B.*



Digitized by Google

+ ut habent libri ) *deprehenduntur*. Fato hoc adſcribit juriſconſultus, quia p nullo ſuo merito in ſervitutem deveniunt : + nam talia fato adſcribere tralatitium eſt. Tale illud a Nævii : *fato fiunt Romæ Metelli conſules*, id eſt, ſine ſuo 57 merito.

a Apud *Aſcon. Pediam.* Act. I. in Verr. *Cap.* 10.

2. + Indidem venit quod ſi quid milites capiunt non 58 in procinctu, + aut in eo, quod facere jubentur, ſed in eo, + quod promiſcuo jure, + aut ſolo permiſſu faciunt, id ſtatim ſibi acquirunt : + capiunt enim 59 non ut miniſtri. Talia ſunt ſpolia, quæ detrahuntur hoſti + in dimicatione ſingulari : talia etiam, quæ procul ab exercitu ( extra decem millia paſſuum dicebant Romani, ut mox b videbimus ) + in liberis, & injuſſis excurſibus capiunt : c quod genus prædæ Itali hodie + *correriam* vocant, & + a *butino* diſtinguunt.

b *Infra* §. 21. *n.* 3.
c *Salic. in l.* 2. *C. de poſtl. rer. Tho. Gram. Deciſ. Neap.* 71, *n.* 18.

XIII. Sed quod diximus, jure gentium + talia ſingulis directe acquiri, intelligendum eſt, + ut id juris gentium ſit 60 ante omnem ea de re legem civilem ; nam populus quiſque inter ſuos aliter poteſt conſtituere, + & 61 dominium ſingulorum antevertere, + ſicut multis in locis de 62 feris, & avibus factum videmus. + Sic enim introduci etiam lege poteſt, ut quæ apud nos reperiuntur hoſtium res, publicæ fiant.

XIV. 1. At + de his, quæ quis 63 actu bellico capit, alia eſt ratio. + Ibi enim ſinguli reipublicæ 64 perſonam ſuſtinent, ejuſque vice funguntur, ac proinde + per eos populus, + ſi lex civilis aliud non ſtatuat, ut poſſeſſionem, ita & dominium nanciſcitur, + & id, in quos vult, transfert. + Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione, probationes nobis video ſolito largius admetiendas + ex nobilium populorum exemplis.

2. Incipiam a Græcis, quorum morem Homerus non uno loco deſcribit ( *Iliad.* Lib. 1. verſ. 125.

Ἀλλὰ τὰ μὲν πολίων ἐξεπράθομεν, τὰ δέδασται.

+ *Omnia jam diviſa, quibus ſpoliavimus urbes.*

Apud eundem poëtam Achilles de urbibus agens, quas ipſe expugnaverat. ( *Lib.* IX. verſ. 330, & *ſeqq.* )

Τάων

GROTII.

p *Nullo ſuo merito* ] Sic & hæc duo opponit *Servius* ad Æneidos 1. *Acti fatis. Laborat Virgilius nil Trojanorum meritis, ſed omnia fatis adſcribere.* ( Ad verſ. 32. )

GRONOVII.

57 *Merito* ] Metelli hoc carmine læſi reſponderunt : *dabunt malum Metelli Nævio poetæ.* Terent. Maurus de metris p. 2439. Et vero dederunt : effecerunt enim, ut in Tullianum conjiceretur. *Plaut.* Mil. 2, 2. 56. *Gell.* 3, 3.

58 *In procinctu* ] In agmine, vel ſub duce, in expeditione.

59 *Non ut miniſtri* ] Sed ut ſe circumſpicientes, quemadmodum loquitur auctor Africani belli cap. 47. *quæſtibus militiæ ſervientes.*

60 *Ante omnem* ] Et valeat, ubi nihil diverſum de eo civitas conſtituit.

61 *Dominium ſingulorum antevertere* ] In publicum vindicando res prohibere.

62 *Feris, & avibus* ] Ubi venationem, & aucupium, jure veteri gentium, & naturæ, omnibus conceſſum reſervarunt ſibi principes, aut nobiles. Sic ſalis vendendi arbitrium aliquando privatis ademtum Romæ. *Liv.* 2, 9.

63 *Actu bellico* ] Ut in acie, aut expugnatione urbis.

64 *Perſonam ſuſtinent* ] Non pro ſeſe agunt, ſed pro corpore civitatis. Hine eſt ut privati cum militibus tanquam diverſi componantur interdum. V. ad *Sen.* de vita beat. cap. 2.

GRO-

Digitized by Google

Τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ
Ἐξελόμην, καὶ πάντα φέρων Ἀγαμέμνονι δόσκον
Ἀτρείδῃ· ὁ δ' ὄπισθε μένων παρὰ νηυσὶ θοῇσι
Δεξάμενος διὰ παῦρα δασάσκετο, πολλὰ δ' ἔχεσκε.

*Omnibus his ingens pretio, numeroque ſupellex*
*Noſtrâ rapta manu: regi ſed victor Atridæ*
*Cuncta tuli, celeres reſidens qui pone carinas*
*Divideret cum pauca aliis, ſibi multa tenebat.*

Spectandus enim hic Agamemnon, + partim ut totius Græciæ eo tempore princeps, + atque ita populi gerens vicem: + quo jure ipſe, ſed cum ſenatu, prædam dividebat: partim ut munere fungens imperatorio, ac proinde de communi, + partem cæteris majorem ferens. Eum ipſum Agamemnonem ſic alloquitur idem Achilles, (*Lib.* I. verſ. 163, 164.)

Οὐ μὲν σοί ποτε ἶσον ἔχω γέρας, ὁππότ' Ἀχαιοὶ
Τρώων ἐκπέρσωσ' εὖ ναιόμενον πτολίεθρον.

*Nam* [65] *neque me tecum prædæ pars æqua ſequetur,*
*Si Danaûm virtus Trojanam everterit urbem.*

Et alibi [a] Achilli offert Agamemnon de conſilio publico navem plenam æris, & auri, & viginti mulieres, quæ [66] præcipiat de præda. Troja jam capta, Virgilio narrante [b],

*Cuſtodes lecti + Phœnix, & dirus Ulyſſes*
*Prædam aſſervabant: huc undique Troïa gaza*
*Incenſis erepta adytis, menſæque Deorum,*
*Crateresque auro ſolidi, captivaque veſtis*
*Congeritur.*

Sic poſterioribus temporibus + prædam Marathoniam aſſervat [c] Ariſtides. Poſt prælium ad Platæas ſevere edictum, [d] + ne quis de præda privatim quicquam tolleret: deinde præda + pro populorum meritis diſtributa. Athenis poſtea devictis, + in publicum relata a [e] Lyſandro præda. Et publici officii nomen [q] apud Spartanos, [f] λαφυροπῶλαι, *prædæ venditores.*

a *Iliad.*, IX, 279 & *ſeqq.*
b *Æn.* II. 761, & *ſeqq.*
c *Plut. Ariſtide*, pag. 321. D.
d *Herod.* l. IX. c. 79.
e *Plut. Lyſandro.* p. 442. A.
f *Xenoph. de Laced. rep.* c. 13. n. 11.

3. Si

GROTII.

q *Apud Spartanos* ] Ageſilao in Aſia agente, caſtris Pharnabazi captis Spithridates ſubtraxerat prædam; inquiſitione ab Eriſpida Lacedæmonio inſtituta aufugit. (Hoc refert *Plutarchus*, Vit. Ageſil. pag. 601. E.)

GRONOVII.

65 *Neque me tecum* ] Nam tu accepturus majorem, utpote imperator ſummus.

66 *Præcipiat* ] Præcipua, vel eximia auferat, antequam reliquum prædæ diſtribuatur, ut legatum per præceptionem in jure. (In hoc loco *Homeri* Auctor dicit *navem plenam*, pro *naves plenas* æris &c. *J. B.*)

3. Si ad Aſiam venimus, Trojani ſoliti, ut docet nos [67] Virgilius, *prædæ ducere ſortem*, + ut in rebus communibus dividendis fieri ſolet. Alias + arbitrium ejus dividendæ penes Imperatorem, quo jure Hector Doloni id expreſſe ſtipulanti promittit equos [a] Achillis, + ut intelligas, jus acquirendi dominii [68] in captura ſola non fuiſſe. + Ad Cyrum [b] Aſiæ victorem, nec minus + ad [c] Alexandrum poſtea, perlata præda. Si Africam reſpicimus, idem mos occurrit. Sic quæ [d] Agrigenti capta: quæque in [e] pugna + Cannenſi, & alibi, Carthaginem miſſa. Apud Francos veteres, ut ex [f] Gregorii Turonenſis hiſtoria apparet, quæ capta erant, [r] ſorte dividebantur: neque rex ipſe aliud habebat de præda, quam quod ſors ipſi addixiſſet.

4. Sed quanto re militari + Romani cæteris præſtiterunt, tanto ſunt digniores quorum exemplis immoremur. Dionyſius Halicarnaſſenſis [g], morum Romanorum diligentiſſimus obſervator, ita nos hac de re docet: τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα, ὅσον ἂν ἡμῖν ὑπάρχῃ τυχεῖν δι' ἀρετὴν, δημόσια εἶναι κελεύει ὁ νόμος, καὶ τούτων οὐχ' ὅπως τις ἰδιώτης γίνεται κύριος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς δυνάμεως ἡγεμών· ὁ δὲ ταμίας αὐτὰ παραλαβὼν ἀπεμπολεῖ, καὶ εἰς δημόσιον ἀναφέρει τὰ χρήματα. *Quæcunque ex hoſtibus per virtutem capta ſunt, ea lex jubet publica eſſe, ita ut non modo privati eorum domini non fiant, ſed ne ipſe quidem Imperator exercitus; verum quæſtor illa accipit, & vendita in publicum refert.* Verba hæc ſunt eorum, qui Coriolanum incuſant, (nn) + nonnihil ad invidiam compoſita.

+ XV. Nam [s] populum dominum eſſe prædæ, verum erat: ſed illud non minus verum, [t] ejus diſpenſandæ arbitrium Imperatoribus libera republica permiſſum fuiſſe, + ſed tale ut [69] actus ſui rationem populo deberent. L. Æmilius apud [h] Livium: *captas non deditas diripi urbes*, + *& in his tamen arbitrium eſſe Imperatoris, non militum.* Sed hoc arbitrium, quod + mos deferebat imperatoribus, ipſi interdum, quo longius [70] + ab omni ſuſpicione eſſent, rejiciebant ad Senatum, ut [i] Camillus; + & qui retinebant,

a *Homer. Iliad.* K. verſ. 321. *Eurip. Rheſo*, verſ. 182, *& ſeqq.*
b *Plinius lib.* XXXIII. c. 3.
c *Plut. Alex.* pag. 685, 686. *Curt.* IV, 1. VIII, 4. *Diodor. libro* XVII. c. 66. 71. *Strabo l.* XV. pag. 729, 730.
d *Diod. lib.* XIII. c. 90.
e *Livius li.* XXIII. c. 12.
f *Greg. Tur. l.* II. c. 27.
g *Antiq. Rom.* VII, 63.
h *Libro* XXXVII. c. 32.
i *Liv. lib.* V. c. 22.

GROTII.

r *Sorte dividebantur* ] Habes hoc apud *Turonenſem* lib. II., cap. 27. *Aymoinum* lib. I, cap. 12. & in epitome edita a *Frebero* cap. 9. Mos idem & aliarum gentium vetus. *Servius* ad illud Æneidos III. *Sortitus pertulit ullos: quia captivi, & præda inter victores ſorte dividebantur. Ut: & prædæ ducere ſortem.* (In verſ. 323.) De prædæ collatione in commune, & expurgatione per juramentum apud Suedos, & Gotthos, *Johannem Magnum* vide libro XI, c. 11. (Hac de re nihil ibi apud *Johannem Magnum*, neque puto alibi. *J. B.*)

s *Populum dominum eſſe prædæ verum erat* ] Vide & hac de re *Simlerum* in Helveticis.

t *Ejus diſpenſandæ arbitrium Imperatoribus libera republica permiſſum fuiſſe* ] *Polybius* in excerptis Peireſcianis de L. Æmilio Paulo: κύριον γενόμενον αὐτὸν πάσης βασιλείας καὶ λαβόντα τὴν ἐξουσίαν ὡς βούλεται χρῆσθαι, μηδενὸς ἐπιθυμῆσαι' *cum dominus factus eſſet regni integri, poſſetque cuncta diſponere ſuo arbitratu nihil eum concupiſſe.* (Pag. 1454. *Edit. Amſt.* )

GRONOVII.

67 *Virgilius* ) Æn. IX, 268.

68 *In captura ſola* ] Non competiſſe uno eo nomine, quod quis ipſe cepiſſet.

69 *Actus ſui rationem* ] Acta illorum non valerent, niſi populus vel per ſe, vel per ſenatum ea rata habuiſſet.

70 *Ab omni ſuſpicione* ] Vel avaritiæ, vel inæqualis favoris.

(nn) Vide HERM. RHABOD. SHELII Diſſertationem *De Præda*, ſubjectam HYGINO, & POLYBIO, *De Caſtris Romanorum*, pag. 253. *& ſeqq.* qui tamen Auctorem noſtrum nuſquam laudat, quamquam de totâ hac re accuratiùs, ante illum, dudum heic agentem. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

bant, + prout religioni, + famæ, + ambitioni ſerviebant, diverſo modo uſi reperiuntur.

XVI. 1. + Qui ſanctiſſimi eſſe, aut credi volebant, [u] prædam non attingebant omnino, ſed ſive pecunia erat in præda, eam jubebant + a quæſtore populi Romani percipi; ſive res aliæ, eas per quæſtorem [71] ſub haſta venumdari: unde redactam pecuniam + manubiarum nomine ſignificatam, Favorinus apud [a] Gellium ſenſit. Hæc pecunia per quæſtorem in ærarium deferebatur, prius tamen, [72] ſi res triumphi eſſet, oſtentata publice. Livius libro IV. de C. Valerio conſule: [b] *prædæ ex aſſiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congeſta erant, fuit aliquantum: venditum ſub haſta conſul in ærarium redigere quæſtores juſſit.* Idem fecit Pompejus, de quo hæc ſunt Velleji [c] verba: *pecunia Tigranis*, [x] *ſicut Pompejo moris erat, redacta in quæſtoris poteſtatem, ac publicis deſcripta literis.* Ita & M. Tullius, [d] qui ſic de ſe ipſo in literis ad Salluſtium: *de præda mea præter* [73] *quæſtores urbanos, id eſt, populum Romanum, teruntium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam.* + Atque id antiquis, & melioribus temporibus fuit maxime uſitatum, quo Plautus [e] reſpiciens ſic ait:

[a] *Lib.* XIII. c. 24.
[b] *Cap.* 53.
[c] *Lib.* II. c. 37.
[d] *Lib.* II. *epiſt.* 17.
[e] *Bacchid.* IV, 9. 152.

*Nunc hanc prædam omnem jam ad quæſtorem deferam.*

Et de hominibus captivis [f] ſimiliter:

*Quos emi de præda* [74] + *de quæſtoribus.*

[f] Captiv. I. 2. 2.

2. Sed alii + ſine quæſtore ipſi prædam vendebant, & referebant in ærarium, quod & ex Halicarnaſſenſi ſequentibus verbis colligere eſt. Sic a Tarquinio rege [g] jam olim victis Sabinis prædam, & captivos Romam miſſos, legimus. Sic Romilius, & Veturius conſules [h] narrantur prædam vendidiſſe ob ærarii penuriam, ægre id ferente exercitu. Sed cum paſſim id ocurrat, + quantum ducum quiſque ex triumphis Italicis, Africanis, Aſiaticis, Gallicis, Hiſpanicis in ærarium per ſe, aut quæſtorem retulerit, exempla congerere nihil eſt opus. Illud magis notandum, datam prædam, aut

[g] *Liv. lib.* I. c. 37.
[h] *Liv. lib.* III. c. 31.

GROTII.

u *Prædam non attingebant omnino* ] *Manius Curius juravit, ſe ex præda nihil attigiſſe, præter guttum faginum, quo ſacrificaret.* ( Hoc e *Plin.* Hiſt. Nat. Lib. XVI. Cap. 38. ) Scriptor vitæ Virorum illuſtrium ( *Aurelius Victor*, Cap. 60. ) de Mummio agens: *Corinthum ſignis, tabuliſque ſpoliavit, quibus cum totam repleſſet Italiam, in domum ſuam nil contulit.* De nominato modo Æmilio Paulo Plutarchus: οὐδενὸς δ' ἧττον αὐτοῦ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπῄνουν οἱ ἄνθρωποι, πολὺ μὲν ἀργύριον, πολὺ δὲ χρυσίον ἐκ τῶν βασιλικῶν ἠθροισμένον οὐδ' ἰδεῖν ἐθελήσαντος, ἀλλὰ τοῖς ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παραδόντος. *nec minus liberalitatem ipſius, & animi magnitudinem prædicabant homines, quod congeſtam ex regis opibus auri, argentique vim magnam nec inſpicere voluiſſet, ſed quæſtoribus in publicum deferendam dediſſet.* Pag. 270. D. )

x *Sicut Pompejo moris erat* ] Ut plurimum; vide quod ſequente paragrapho ex *Lucano* adducetur.

GRONOVII.

71 *Sub haſta venundari* ] Publica auctione in parte caſtrorum, quæ Quintana vocabatur. *Suet.* Ner. 26. *Lipſ.* de mil. dial. 3. *vel juſti, vel exiſtimationis, gratiæve civium cupidi erant.*

72 *Si res triumphi* ] Si res bello geſtæ eſſent tantæ, ut triumphum mererentur.

73 *Quæſtores, id eſt, populum* ] Nam quæſtores procurabant rem, & ærarium populi.

74 *De quæſtoribus*] Vendentibus eos quæſtoribus.

aut ejus partem interdum Diis, + interdum militibus, + interdum & aliis. + Diis aut res ipſæ datæ, ut ſpolia, quæ Romulus [a] Jovi Feretrio ſuſpendit, aut redacta inde pecunia, ut ex Pometinis manubiis [b] Tarquinius Superbus templum Jovis in monte Tarpejo ſtatuit.

XVII. 1. Militibus prædam dare, priſcis Romanis [75] + ambitioſum videbatur: uti Sextus [c] Tarquinii Superbi filius, ſed Gabiis profugus, prædam militi dilargitus dicitur, ut eo modo potentiam ſibi conciliaret. Appius Claudius in [d] ſenatu ſimilem largitionem arguit ut novam, prodigam, inconſultam.

Præda autem militi conceſſa aut + dividitur, aut diripitur. Dividi poteſt [76] + aut ratione ſtipendiorum, aut [y] ratione meritorum. [77] Stipendiorum ratione dividi prædam + Appius Claudius [e] volebat; ſi illud obtinere non poſſet, ut redacta inde pecunia in ærarium deferretur. Totum autem dividendi ordinem accurate explicat Polybius [f]: nempe in dies, aut (oo) vigilias + partem exercitus [78] alteram, aut minorem ad comportandam prædam [79] mitti [80] ſolitam: & quod quiſque reperiſſet, id juſſum [81] in caſtra perferre, ut per tribunos æqualiter divideretur, vocatis ad partem + etiam his, qui caſtra ſervarent, (quod & apud Hebræos [g] regi + Davidi placuiſſe, & inde in legem tranſiiſſe, legimus) + quique per valetudinem, + aut delegata miniſteria aberant.

2. Interdum non ipſa præda, + ſed redacta inde pecunia [h] prædæ loco militibus donata, quod ſæpe in triumpho fiebat. + Proportionem hanc invenio, [i] ſimplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datum. Interdum ſimplex pediti, [k] equiti duplex. Alias ſimplex pediti, duplex centurioni, [z] tribuno, [l] & equiti quadruplex. + Meritorum etiam

ſæpe

[a] *Dion. Halic. lib.* II. c. 34. *Liv. lib.* I. c. 10.
[b] *Liv.* I. 53, & 55.
[c] *Liv. d. lib.* c. 54.
[d] *Liv. lib.* V. c. 20.
[e] *D. loco.*
[f] *Lib.* X. c. 16.
[g] 1. *Sam.* XXX, 24.
[h] *Liv. l.* XLV. c. 34. 40. 43.
[i] *Ibid.* c. 40.
[k] Liv. *l.* XLV. c. 34.
[l] *Suet. Cæſ.* c. 38. & *App.* II. *civil.*

### GROTII.

y *Ratione meritorum* ] Id apud Hebræos factum, docet *Joſephus* lib. III. antiquæ hiſtoriæ (cap. 2. §. 5. *Ed. Hudſon.* )

z *Tribuno, & equiti* ] Tribuno, & præfecto equitum, ait *Appianus* civilium II. ( Pag. 491. *Ed. H. Steph.* Atque hæc eſt vera diſtributio: aliam, ex errore memoriæ, in ipſo contextu Auctor poſuerat. In loco autem SUETONII, ad quem ſimul ora libri nos remittit, non dicitur quantum daretur Equitibus, niſi ex vitio priſcarum Editionum, ſecundum quas diſtributio facta fuiſſet modo planè diverſo ab iis omnibus, quos Auctor noſter commemorat. *J. B.*)

### GRONOVII.

75 *Ambitioſum* ] Eſſe gratificari militi contra diſciplinam, & dignitatem, aut pravæ indulgentiæ opus.

76 *Aut ratione ſtipendiorum* ] Aut pro ſtipendiis, aut ſuper ſtipendia pro meritis.

77 *Stipendiorum ratione* ] Immo ipſum ſtipendium militi ex pecunia prædaticia numerandi auctor erat, ut eo minus tributi plebs conferret.

78 *Alteram, aut* ] Aliquando de ſingulis manipulis ſecretum numerum pro magnitudine urbis expugnatæ, aliquando per cohortes, ſive manipulos, diviſo exercitu omni partem alteram.

79 *Mitti* ] Per urbem, & domos.

80 *Solitam* ] Ita ut pars altera, & plerumque major in armis partim in caſtris, partim per urbis patentia, & munita loca diſpoſita eſſet ad omnes caſus præveniendos.

81 *In caſtra* ] Vel forum, aut ſpatioſum locum urbis.

(oo) De *Vigiliis* nihil apud POLYBIUM: immo ipſe, paullo ante locum indicatum, narrat, *Scipionem*, expugnatâ novâ *Carthagine* in *Hiſpaniâ*, quum nox adventaret; juſſiſſe milites finem diripiendi facere, & præſidium collocari, in Foro ad adſervandam prædam. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

ſæpe habita ratio, ſicut Marcius [a] quod (pp) fortiter feciſſet, [a] ex præda Coriolana donatus eſt [82] + a Poſthumio. *a Liv. d. lib.*

3. Utrovis modo fieret diviſio, [b] licebat Imperatori ἐξαίρετον, hoc eſt, + præcipuum ſibi accipere quantum vellet, id eſt, quantum æquum arbitraretur: [c] quod & aliis interdum virtutis ergo conceſſum. Euripides Troadibus de nobilioribus feminis Trojanis agens, ait, (*verſ.* 33.).

> —— Ταῖς πρώτοισιν ἐξῃρημέναι
> στρατοῦ.

> *Quæ principibus eximiæ datæ*
> *Erant Achivis:*

Et de Andromacha, (*ibid.* verſ. 174.)

> Καὶ τὴν δ᾽ Ἀχιλλέως ἔλαχε παῖς ἐξαίρετον.

> *Accepit illam Pyrrhus eximiam ſibi.*

Aſcanius de equo apud Virgilium (*Æn.* IX, 270, 271.)

> —— *Ipſum illum clypeum, criſtaſque rubentes*
> [83] *Excipiam ſorti.*

Pauſaniæ poſt in Platæis prælium eximia data, mulieres, equos, camelos, narrat [b] Herodotus. Sic Ocriſiam Corniculanam præcipuam accepit [84] rex [c] Tullius. [d] Fabricius apud Halicarnaſſenſem [d] in oratione ad Pyrrhum: *b Lib. IX. c. 80. c Dion. Halic. Lib. IV. c. 1. d Excerpt. pag. 714. 715. Ed. Oxon.*

GROTII.

a *Ex præda Coriolana*] Vide *Plutarchum* Coriolano. (Pag. 218. A. B.

b *Licebat Imperatori*] Vide *Leunclavium* in Turcicis.

c *Quod & aliis interdum virtutis ergo conceſſum*] Sic Neſtor feminam poſſidebat:

> —— ἣν οἱ Ἀχαιοὶ
> Ἔξελον.

> —— *munere Grajûm*
> *Exceptam ſorti.*

Eſt id Iliados Λ. (verſ. 625.) At Odyſſeæ Ξ. Ulyſſes ait, (verſ. 232.)

> Τῶν ἐξαιρεύμην μενοεικέα, πολλὰ δ᾽ ὀπίσσω
> Λάγχανον.

> *Eximiam accepi Menœcea, plurima deinde*
> *Sorte tuli.*

*Euripides* de Caſſandra.

> Ἐξαίρετόν νιν ἔλαβεν Ἀγαμέμνων ἄναξ.

> *Sibi hanc Atrides major eximiam tulit.*
> (Troad. verſ. 249.)

iis

e D xda; quæ Athenienſium duci Demoſtheni e pr ἐξῃρέθησαν, præcipui jure data ſunt, vide *Thucydidem*, libro III. (c. 114. In loco *Iliadis*, XIV, 232. Auctor noſter, neſcio quare legit Μενοεικέα, (quod nomen proprium mulieri non convenit) pro adjectivo, apud Poëtam frequentiſſimo, & heic aptiſſimo, μενοεικέα. Omnino dicere vult *Ulyſſes*, ſe pretioſiſſima quæque, & quæ maxime ipſi placeret, elegiſſe. *J. B.*)

d *Fabricius*] Cujus exemplum & ſibi, & militi proponit Julianus apud *Ammianum* libro XXIV. (Cap. 3.)

GRONOVII.

82 *A Poſthumio*] Poſthumo Cominio. *Liv.* 2, 33.

83 *Excipiam ſorti*] Non patiar in ſortem venire, & tibi præcipuum dabo.

84 *Rex Tullius*] Immo Tarquinius Priſcus; fuit enim Ser. Tullii mater. (Maritus *Ocriſiæ* illius vocabatur *Tullius*: idque locum dedit errori Auctoris noſtri. *J. B.*

(pp) Non hoc narrat LIVIUS, quem Auctor in orâ libri indicat: ſed DIONYSIUS HALICARNASS. *Antiq. Rom.* Lib. VI. Cap. 94. *J. B.*

GRONO-

Digitized by Google

ἐκείνων δορυκτήτων ἐξὸν μοι λαβεῖν ὁπόσα βουλοίμην *ex his, quæ bello erant capta, licebat mihi quantum vellem excipere.* Iſidorus huc reſpiciens, ubi de jure agit militari: *prædæ*, [a] ait, *deciſio, & pro perſonarum qualitatibus, ac laboribus juſta diviſio, ac principis portio.* Tarquinius Superbus, ut apud [b] Livium eſt, & ipſe ditari volebat, & delinire præda popularium animos. Servilius in oratione pro L. Paulo [c] ait, eum præda partienda locupletem ſe (qq) facere potuiſſe. Et hanc Imperatoris portionem ſunt qui potius ſignificatam volunt 85 manubiarum nomine, quos inter eſt [d] Aſconius Pedianus.

*a Orig. V, 7.* *b Lib. I. c. 57.* *c Liv. l. XLV. c. 37.* *d In Verr. I. 59.*

4. Sed + laudatiores illi, qui jus ſuum remittentes nihil ſibi de præda ceperunt, qualis is, quem [e] dixi, Fabricius, [f] τὸν ἐκ δικαίου πλοῦτον ὑπεριδὼν ἕνεκα δόξης, *etiam juſte partas divitias præ gloria contemnens:* quod + ipſe ſe facere, ajebat, Valerii Publicolæ, & aliorum paucorum exemplo: quos M. Porcius Cato [g] imitatus eſt in Hiſpanienſi victoria, negans quicquam ad ſe perventurum e bello captis, præter ea, quæ in cibo, ac potu inſumſiſſet: addens tamen, non a ſe culpari Imperatores, qui conceſſas utilitates ſumerent, ſed malle ſe de virtute cum optimis, quam de pecunia cum ditiſſimis certare. Proxime ad hanc laudem accedunt qui prædam 86 modice delibarunt, ut + Pompejus apud Lucanum [h] a Catone laudatur, qui

*Plura retentis*
*Intulit.*

*e n. præced.* *f Apud Dion. Halic. Excerpt. pag. 714* *g Plut. M. Catone pag. 342.* *h Pharſal. IX, 197.*

5. In diviſione interdum & 87 + abſentium habita ratio, ut capto Anxure conſtituit [i] Fabius Ambuſtus; interdum ob cauſam quorundam quamvis + præſentium non habita, ut 88 + Minutiani exercitus [k] dictatore Cincinnato.

6. Quod autem jus vetere republica Imperatores habuerant, id poſt occupatam rempublicam ad 89 magiſtros militum translatum, ex Codice [l] Juſtinianeo apparet, ubi 90 + a geſtorum inſinuatione abſolvuntur donationes rerum

*i Liv. lib. IV. c. 59.* *k Idem l. III. c. 29.* *l L. 36. §. 1. C. de donat.*

GRONOVII.

85 *Manubiarum nomine* ] Verba *Aſconii*: *ſpolia quæſita de vivo hoſte nobili per deditionem manubias veteres dicebant: & erat Imperatorum hæc præda, ex qua, quod vellent, ſumerent.* Puto, quemadmodum Imperatorum erat exercitus, erat provincia, erat bellum: quæ quoties dicuntur, non excludunt jus populi. Sic & manubiæ dicuntur Imperatorum, non quod pars ipſis cedens proprie hoc vocabulo ſignificetur: ſed quod illorum plerumque arbitrii eſſet vellentne in ærarium deferre, an militi diſtribuere. Poteſt & alluſiſſe videri ad illud *Ex manubiis*: Suet. Jul. 26. *Gell.* 13, 24. quod non efficit quo minus &, quod privati nanciſcuntur inde, *manubiæ* dicantur.

86 *Modice delibarunt* ] Exiguam de illa ſibi partem ceperunt.

87 *Abſentium* ] De eodem exercitu.

88 *Minutiani* ] Quem ille obſeſſum ab hoſtibus liberaverat, & hanc pœnam ferre juſſit infelicis militiæ.

89 *Magiſtros militum* ] A Conſtantino M. inſtitutos.

90 *A geſtorum inſinuatione* ] Excipiuntur, ne de illis referre neceſſe ſit ad Imperatorem inter cæteras res de bello geſtas. Sic Tiberius corripuit conſulares exercitibus præpoſitos, quod de tribuendis quibusdam militaribus donis ad ſe referrent, tanquam non omnium tribuendorum ipſi jus haberent. *Suet.* 32.

(qq) Non *ſe* ipſum, ſed *Servium Galbam*, qui ægrè ferebat, quòd militibus ſuis præda data non fuiſſet in quâ partiendâ ipſe locuples fieri poterat. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

rerum mobilium, vel ſe moventium, quas magiſtri militum militibus præſtant ex ſpoliis hoſtium, ſive in ipſa bellorum occupatione, ſive in quibuſcumque locis degere noſcerentur.

7. Sed hæc diviſio jam olim ſæpe in + calumniam patuit, quaſi duces ea ratione privatam gratiam captarent, quo nomine accuſati [a] Servilius, [b] Coriolanus, Camillus [c], quaſi amicis, & clientibus de publico largientes. Ipſi contra ſe tuebantur publico bono, ἵνα οἱ συναράμενοι τοῦ ἔργου, τὸν τῶν πόνων καρπὸν κομισάμενοι, προθύμως ἐπὶ τὰς ἄλλας στρατιὰς ἀπαντῶσιν· *ut qui operi adfuerant, fructu laboris percepto, ad alias expeditiones fierent promtiores*; quæ [d] Halicarnaſſenſis in hanc rem verba ſunt.

XVIII. 1. + Venio ad direptionem. + Ea militi conceſſa aut in populatione, aut poſt prælium, oppidive expugnationem, ut ſigno dato diſcurreretur: quod antiquis ſæculis rarius, nec tamen exemplis caruit. Nam Sueſſam [e] Tarquinius militi diripiendam dedit: caſtra Æquorum [f] Q. Servilius Dictator: Vejos urbem [g] Camillus: caſtra Volſcorum [h] conſul Servilius. Permiſit & direptionem [i] L. Valerius in agro Æquorum, Q. Fabius [k] fuſis Volſcis, captaque Ecetra, mox alii ſæpe. Victo [l] Perſeo Paulus conſul ſpolia jacentis exercitus peditibus, equitibus prædam circumjacentis agri conceſſit. Idem [m] ex ſenatuſconſulto diripiendas dedit militi [c] Epiri urbes. [f] Lucullus [n] victo Tigrane, militem a ſpoliis legendis + diu inhibuit, mox certa jam victoria jus ſpoliandi hoſtes indulſit. Cicero de inventione primo [o] inter modos acquirendi dominii ponit, ſi quid ex hoſtibus captum ſit, [g] 91 + cujus prædæ ſectio non venierit.

2. + Qui morem hunc improbant, ajunt, avidas in direptiones manus præripere fortium bellatorum præmia, cum ita ferme eveniat, [h] 92 ut qui ſegnior

a Dion. l. VI. c. 30.
b Idem VII. c. 63.
c Liv. V, 32.
d Dion. Halic. lib. VII. c. 64.
e Dionyſ. l. IV. c. 50.
f Liv. lib. IV. c. 47.
g Liv. V. 20.
h Dion. Hal. VI, 29
i Idem, IX, 55.
k Idem, X, 21.
l Liv. XLIV, 45.
m Idem, XLV, 34.
n Appian. Mithrid. pag. 230.
o Cap. 45.

GROTII.

c *Epiri urbes* ] Et Athenas Sulla. *Appianus* Mithricatico (*pag.* 195.).

f *Lucullus* ] Ab eo data diripienda militi Tigranocerta, narrat *Plutarchus*, (pag. 511. E.) ex ſpoliis datas ſingulis præterea drachmas octingentas. Severus Cteſiphontis prædam conceſſit militi: idem & tribunos, & duces, & ipſos milites habere juſſit quæ per vicos diripuerant. *Ælius Spartianus* narrat. Mahumetes II. Conſtantinopoleos & prædam, & mancipia promiſit militi. (Quod primum narrat SPARTIANUS, factum equidem eſt à *Septimio Severo* Imp. at poſterius eſt *Alexandri Severi*. Prius exſtat in *Vit. Sever.* Cap. 16. alterum in *Vit. Alex. Sever.* Cap. 55. Adeoque nominum ſimilitudo Auctori noſtro cauſſa fuit erroris. *J. B.*)

g *Cujus prædæ ſectio non venierit* ] *Varro* ſex modos non erat, quibus dominus legitimus perficitur, hereditatis juſtæ aditionem, mancipationem, in jure ceſſionem, uſucapionem, e præda ſub corona venditionem, & ab auctione publica, cum bona cujuſquam ſectione veneunt. *De Re Ruſt.* Lib. II. Cap. 10. Quo de loco vide WILHELMI GORSII *Vindic. pro receptâ de Mutui alienatione ſententiâ*, p. 66, & ſeqq. *J. B.*)

h *Ut qui ſegnior ſit, prædetur* ] Vide quæ jam nunc ex *Procopio* adferemus ad §. 24.

GRONOVII.

91 *Cujus prædæ ſectio* ] Quæ præda per quæſtores auctioni ſubjecta non ſit. *Cæſar* 2, Gall. 33. *ſectionem ejus oppidi univerſam Cæſar vendidit.* *Juſtin.* 38, 7. *Flor.* 2, 3.

92 *Ut qui ſegnior ſit, prædetur* ] Verba *Livii* 5, 20. in libris antiquis ſic leguntur: *ut ſegnior ſit prædator, ut quiſque laboris, periculique præcipuam petere partem ſoleat.* In quibus hæſerunt propter duplicem uſum particulæ *Ut*. Senſus, uti, prout quiſque ſoleat præcipuam laboris, & periculi partem petere, is in prædando ſit ſegnior. Sic lib. 3, 50. *ut quisque occurrerat, plebem adhortantes.* Eodem cap. 53. *tunc ut quæque cauſa erit, ſtatuetis.*



Digitized by Google

ſegnior ſit prædetur, at fortiſſimus quiſque laboris, periculique præcipuam
*a Lib.* V. *c.* 20. partem petere ſoleat, quæ ſunt verba Appii apud [a] Livium: unde non
*b De Cyri inſt.* VII, 2. n. 4. longe abit Cyri illud apud [b] + Xenophontem: 93 *ἐν τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ᾽ ὅτι οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν.* Sed contra [c] dicitur, gratius id fore, lætiuſque, quod
*c Apud Liv. ubi ſupr.* ſua quiſque manu ex hoſte captum domum retuliſſet, quam ſi 94 multiplex accepiſſet alterius arbitrio.

3. Interdum quoque conceſſa direptio, + quod impediri non poſſet. In
*d Lib.* VI. *c.* 4. expugnatione Cortuoſæ Hetruſcorum oppidi, narrante [d] Livio, *publicari prædam* 95 *tribunis placebat, ſed* 96 *imperium, quam conſilium ſegnius fuit; jam*
*e Livius lib.* XXXVIII. *c.* 43. *militum præda erat, nec niſi per invidiam adimi poterat.* Sic & [e] Gallogræcorum caſtra a C. Helvii agmine direpta, legimus, contra ducis voluntatem.

XIX. Quod + dixi, aliis interdum extra milites prædam, aut pecuniam e præda redactam concedi ſolere, id ferme ita contigit, ut his, + qui
*f Dion. Hal. lib.* V. *c.* 47. tributum ad bellum contulerant, tantundem [f] redderetur. 97 + Ludos quoque ex manubiis interdum inſtructos notes.

+ XX. 1. Neque vero diverſis tantum bellis + aliter, atque aliter uſurpatum, + ſed eodem bello eadem præda ſæpe in uſus diverſos impenſa, aut partibus diviſis, + aut rerum generibus diſtinctis. Sic Camillus deci-
*g Liv. l.* V. *c.* 23. mam [g] ex præda i + Apollini Pythio dedit, Græcorum exemplo, ſed quod primitus + ab Hebræis venerat: quo tempore ſub decima prædæ vota, non res moventes tantum, + ſed & 98 urbem, & agros venire, a ponti-
*h Ibid. c.* 19. ficibus judicatum eſt. Eodem victore prædæ [h] de Faliſcis pars maxima ad quæſtorem redacta eſt, haud ita multum militi datum. Sic & 99 L. Manlius *prædam aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut cum*
*i Lib.* XXXVIII. *c.* 23. *curâ ut quam æquiſſima eſſet, per milites diviſit;* quæ 1 Livii [i] verba ſunt.

2. + Genera, in quæ præda dividi poteſt, ſunt hæc: homines captivi, armenta, & greges, quæ Græci, cum proprie loquuntur, *λείαν* vo-
*k Dionyſ. Ant.* VIII, 82. cant, pecunia, res mobiles aliæ, pretioſæ, aut viliores. Q. Fabius [k] Volſcis devictis + *λείαν*, & ſpolia per quæſtorem vendi jubet: argentum 2 + ipſe
*l Idem l.* X. *c.* 21. defert. Idem [l] Volſcis, & Æquis devictis captivos extra Tuſculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines, ac pecora diripienda concedit. L.
*m Iuidem.* Cornelius [m] Antio capto aurum, argentum, æs in ærarium defert: captivos, & prædam per quæſtorem vendit: militi ea permittit, quæ ad victum,

GROTII.

i *Apollini* ] Meminit & *Appianus* in *excerptis Peireſcianis.* (pag. 546.)

GRONOVII.

93 *Ἐν τῇ ἁρπαγῇ* ] In direptione ſat ſcio ignavos majorem partem laturos.

94 *Multiplex* ] Amplius, cumulatius.

95 *Tribunis* ] Militum conſulari poteſtate.

96 *Imperium, quam conſilium* ] Id imperari non potuit, facultate, & arbitrio ea de re conſultandi erepto per feſtinationem militum, qui prædam jam invaſerant, nec niſi cum maximo odio, & criminatione ducum erant reddituri.

97 *Ludos quoque* ] Scenicos, Circenſes, Amphitheatrales, vel gladiatorios, qui erant voluptas populi, honos Deorum, divitum ambitio.

98 *Urbem, & agros* ] Ut horum etiam decimæ æſtimatio iniretur, & dedicaretur.

99 *L. Manlius* ] Immo *Cnæus.* [ Ita ipſe Auctor in fine iſtius paragraphi. *J. B.* ]

1 *Livii verba* ] *XXXVIII.* C. 23.

2 *Ipſe defert* ] In triumpho.

G R O-

ctum, & veſtem pertinebant. Nec diſſimile huic [a] Cincinnati inſtitutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretioſiora prædæ Romam miſit, cætera centuriatim diviſit. Camillus captis Vejis [b], præter pecuniam ex venditione captivorum, nihil in publicum redegit; Hetruſcis devictis [c], captivisque venditis, ex ea pecunia aurum matronis, [3] quod contulerant, perſolvit, pateras tres aureas in Capitolio poſuit. Coſſo dictatore, [d] ex Volſcis præda omnis præter libera corpora militi conceſſa eſt.

3. Fabricius ſuperatis Lucanis, [e] Brutiis, Samnitibus, militem ditavit, tributa civibus reddidit, + quadringenta talenta [k] in ærarium retulit. Q. Fulvius, & Appius Claudius, [f] cum Hannonis capta eſſent caſtra, prædam vendiderunt, diviſeruntque, [5] donatis quorum opera fuerat ſingularis. Scipio, [g] capta Carthagine, quæ in urbe erant dedit diripienda militi, excepto auro, argento, [6] donariis. Acilius, [h] capta Lamia, partim diviſit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogræcis, concrematis ex Romana ſuperſtitione hoſtium armis, [i] cæteram prædam conferre omnes juſſit, & [7] aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut + cum cura, ut quam æquiſſima eſſet, in milites diviſit.

+ XXI. 1. Ex his, quæ diximus, apparet, non minus apud Romanos, quam apud alias gentes pleraſque, + prædam fuiſſe populi Romani, ſed ejus diſpenſandæ + arbitrium aliquod Imperatoribus conceſſum, ita tamen ut, quod [k] ante diximus, rationem actus ſui populo deberent; quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus eſt + peculatus judicio, ut loquitur [l] Valerius Maximus, [8] quadringenta octoginta argenti plus accepiſſe, quam in ærarium retuliſſet: & aliorum, quos ante [m] retulimus.

2. M. Cato in oratione, quam de præda ſcripſit, vehementibus, atque illuſtribus verbis, ut ait Gellius [n], de impunitate peculatus, atque licentia conqueſtus eſt: ex qua oratione hoc exſtat fragmentum: *Fures privatorum furtorum* [10] *in nervo, atque compedibus ætatem agunt. Fures publici in auro, atque purpura.* Idem alibi [o] dixerat, *mirari ſe, audere quemquam capta bello ſigna pro ſupellectile domi ſtatuere.* Ita & Verri peculatus invidiam [p] auget Cicero, quod ſignum ſuſtuliſſet, & quidem [11] captum de præda hoſtium.

a *Idem, Lib.* X. c. 25.
b *Liv. lib.* V. c. 22.
c *Idem*, VI, 4.
d *Idem*, VI, 13.
e *Dion. Halicar.* Excerpt. pag. 714.
f *Liv.* XXV, 14.
g *App. Pun. Bell.* pag. 83.
h *Livius l.* XXXVII. c. 5.
i *Livius lib.* XXXVIII. c. 23.
k *Sup.* §. 15.
l *Lib.* V. c. 3. & *Livius l.* XXXVIII. 55.
m §. 17. *n.* 7.
n *Lib.* XI. c. 18.
o *Priſc. libro* VII. in fin. p. 782.
p *Verr.* IV. c. 41.

3. Nec

GROTII.

k *In ærarium retulit* ] Et Fabius pecuniam venditorum hominum capto Tarento, cum prædæ reliquum militibus diſpertiſſet. (Aliter rem narrant LIVIUS, *Lib.* XXVII. c. 16. num. 7. & PLUTARCHUS *Vit. Fab.* pag. 187. C. Confudit forte Auctor noſter, quod Hiſtoricus Latinus paullo infra refert de *Scipione*, ubi *Haſdrubalem* deviciſſet, Cap. 19. n. 2. *J. B.*)

GRONOVII.

3 *Quod contulerant* ] De ornatu ſuo, & mundo, ad crateram auream Apollini Delphos portandam c. 25.

4 *Quadringenta talenta* ] 240000. Philip.

5 *Donatis* ] Extra ordinem honoratis munere, vel dono inſigni.

6 *Donariis* ] Templorum ornamentis.

7 *Aut vendidit* ] Hoc jam paullo ſuperius poſuit: ſed quia ibi per errorem Manlio prænomen Lucii dederat, aliam de Cnæo hic recte appellato hiſtoriolam putavit.

8 *Quadringenta octoginta* ] Huic ſummæ præmittendum erat, *ſex millia pondo auri.*

9 *Liv. lib.* XLV. ] Immo 38, 55.

10 *In nervo* ] In vinculis carceris *Ter.* Phorm. 2, 2. 11. *Vereor, ne iſthæc fortitudo in nervum denique erumpat.* 4, 4. 16. *noſtra cauſa ſcilicet in nervum potius ibit.*

11 *Captum de præda* ] Exemplum alienum: nam id ſimulacrum Mercurii P. Scipio deſtructa Carthagine de Pœnorum hoſtium præda dono dederat Tyndaritanis in Sicilia, a quibus id abſtulit Verres.



GRONO-

Digitized by Google

3. Nec Imperatores tantum, + ſed & milites peculatus prædæ nomine tenebantur, ſi nempe eam in publicum non detuliſſent: adigebantur enim omnes ſacramento, ut ait Polybius, [a] περὶ τοῦ μηδένα νοσφίζεσθαι μηδὲν τῶν ἐκ τῆς διαρπαγῆς, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν πίστιν κατὰ τὸν ὅρκον· *nihil quemquam ex præda interverſurum; ſed fidem ſervaturos ex religione ſacramenti.* Quò forte referri poteſt + formula jurisjurandi apud [b] Gellium, (rr) qua militi imperatur ne quid tollat in exercitu, decemque millia paſſuum prope, quod pluris ſit [12] nummi argentei, aut ſi ſuſtulerit, ad conſulem proferat, aut triduo proximo profiteatur. Hinc intelligi poteſt quid ſit, quod + Modeſtinus [c] dicit: *is, qui prædam ab hoſtibus captam ſurripuit,* [13] *peculatus tenetur:* quod vel unum ſatis eſſe debuit, + ut juris interpretes moneret, ne ex hoſtibus capta ſingulis acquiri crederent, cum conſtet, [d] + peculatum non eſſe niſi in re publica, ſacra, aut religioſa. Hæc omnia eo pertinent, ut appareat, quod ſupra [e] diximus, [14] + ſemota lege civili, + & [15] primo, in bellicis actibus capta + populi, aut regis bellum gerentis fieri.

*a Hiſt.* X, 16.
*b Lib.* XVI. *c.* 4.
*c L. pen. ad l. Jul. pecul.*
*d L.* 1. *eod. tit.*
*e* §. 13.

XXII. 1. Addidimus, ſemota lege civili, & primo, ſive directe: illud, + quia de rebus [16] nondum actu quæſitis lex [17] ad utilitatem publicam poteſt imperare, + ſive lex illa lex populi eſt, + ut apud Romanos; ſive regis, + ut apud Hebræos, & alibi. + Sub legis autem nomine etiam conſuetudinem recte introductam volumus comprehendi. + Alterum illud eo pertinet, ut ſciamus, ſicut + res alias, ita & prædam poſſe a populo aliis concedi, nec tantum + poſt acquiſitionem, + ſed & ante eam, ita ut + ſubſecuta captura [18] conjungantur actiones [19] brevi manu, + ut loquuntur juriſconſulti: nec tantum ea conceſſio nominatim fieri poteſt, + ſed & in genere, ut viduis, ſenibus, & egentibus pupillis pars prædæ [f] data eſt + temporibus Maccabaicis, aut etiam perſonis incertis, ad exemplum [20] miſſilium, quæ Romani conſules capientium faciebant.

*f Maccab.* VIII, 28. 30.

2. + Neque vero hæc [21] juris translatio, quæ lege, aut conceſſu fit, ſemper mera donatio eſt, + ſed interdum [22] contractus, interdum aut + ſolutio ejus, quod debetur, + aut remuneratio ob damna, [23] quæ quis paſſus

GRONOVII.

12 *Nummi argentei* ] Quam nummus ſeſtertius.

13 *Peculatus tenetur* ] Publicum fraudaſſe judicatur.

14 *Semota lege civili* ] Niſi ubi jus civile alicujus populi aliud ſtatuat.

15 *Primo* ] Acquiſitione quaſi originaria. 2, 1. 1.

16 *Nondum actu quæſitis* ] Quarum acquiſitio adhuc in ſpe tantum eſt. 2, 2, 5.

17 *Ad utilitatem* ] Ut incendantur homines, & acrius incumbant ad eas quærendas cum publico fructu, quippe hoſtibus deceſſuras.

18 *Conjungantur actiones* ] Altera ex conceſſione populi, altera ex ipſorum occupatione.

19 *Brevi manu* ] *Ulpianus.* l. 43. §. 1. *de jure dot.* 1. per compendium, ſine ambagibus, quoties, ſcilicet, celeritate conjungendarum actionum inter ſe una actio occultatur, ut loquitur idem l. 3. §. 12. *de donat. int. vir. & ux.*

20 *Miſſilium* ] Quæ ſpargebantur rapienda vulgo diebus ſolemnibus, ſive in corpore ſuo, ſive per ſortes. *Sueton.* Ner. 11. *Statius* Cal. Satur. *Dives ſparſio quos agit tumultus.* §. 45. Inſtit. *de R. D.* Noſter 2, 8. 25.

21 *Juris translatio* ] A populo in privatos.

22 *Contractus* ] Quo pacti ſunt privati cum republica, vel principe, ut quod damni dare poſſint hoſti, lucro ipſis cedat.

23 *Quæ quis paſſus eſt* ] Immo *fecit* dicendum.

(rr) Vide hac de re RHAB. HERM. SCHELII Diſſertationem *De Sacramentis Militum*, pag. 184, *& ſeqq.* in libro jam ſupra laudato. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

paſſus eſt, aut ob id, quod ipſe bello impendit, ſive ſumtu, ſive opera, ut cum ſocii, aut ſubditi + nullo ſtipendio militant, aut non tali, quod operæ reſpondeat. + Nam ex his cauſis prædam aut omnem, aut ejus partem concedi ſolitam, videmus.

XXIII. Et illud quidem + tacita conſuetudine ubique ferme inductum [a] juriſconſulti noſtri notant, + ut ſua faciant, quæ capiunt aut ſocii, aut [l] ſubditi, qui ſine ſtipendio, & ſuo ſumtu, ſuoque periculo bellum gerunt. [m] + Ratio in ſociis eſt evidens, quia naturaliter ſocius ſocio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Adde quod opera quoque + gratis præſtari vix ſolet. *Sic medicis*, ait Seneca [b], *pretium operæ ſolvi, quod deſerviunt, quod a rebus ſuis avocati nobis vacant.* [24] + In oratoribus idem æquum judicat [c] Quintilianus, + quia hæc ipſa opera, tempuſque omne alienis negotiis datum facultatem aliter acquirendi recidunt: quod [d] Tacitus dixit: *omitti curas familiares, ut quis ſe alienis negotiis intendat.* + Credibile ergo eſt, niſi cauſa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens, [n] ſpem ex hoſtibus lucrandi ſpectatam in damni, & operæ compenſationem.

XXIV. 1. In ſubditis id non æque evidenter procedit, + quia [25] hi operam civitati ſuæ debent: ſed contra occurrit, quod + ubi non omnes, ſed aliqui militant, his ipſis a corpore civitatis retributio debetur ejus, quod plus cæteris operæ, aut ſumtus impendunt, multoque magis damnorum; + in cujus retributionis certæ locum ſpes prædæ totius, aut partis incertæ facile, nec ſine ratione, conceditur. Sic Poeta [e],

*Præda ſit hæc illis, quorum meruere labores.*

2. [o] + De ſociis exemplum eſt in fœdere Romano, quo Latini [f] in prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis, + quæ populi Romani auſpiciis gerebantur. Sic in bello, quod Ætoli gerebant [26] adjutoribus Romanis, [g] Ætolis quidem urbes, & agri, Romanis autem captivi, & res mobiles cedebant. Poſt victoriam de rege Ptolemæo, partem prædæ Athenienſibus dedit [h] Demetrius. Ambroſius hiſtoriam tractans Abrahami, moris hujus æquitatem oſtendit: [i] *ſane, his, qui ſecum fuiſſent, in adjumentum*

[a] *Cald. conſ.* 85. *Joh. Lupus de Bello §. ſi bene advert. Jaſon in l. quod apud hoſtes: de Legatis* 1. *Franc. a Ripa in l.* 1. *de acq. poſſ. n.* 5. *Covar. ad C. peccatum, p.* 2. §. 11. *n.* 8. *Bonfin. Lib.* IV., *dec.* 15.

[b] VI. *de Benef.* 15.

[c] *Inſt. Orat.* XII, 7. & IV. 1.

[d] *Ann.* XI, 7.

[e] *Propert.* III. Eleg. III. 21.

[f] Liv. *L.* II. c. 33. & *Dion. l.* VI. c. 95.

[g] *Polyb. l.* XI. c. 5. & *Liv.* XXVI, 34. XXXIII, 13.

[h] *Plut. Demetrio*, p. 896. A.

[i] Lib. I, *de Abrah. c.* 3.

GROTII.

l *Subditi, qui ſine ſtipendio, & ſuo ſumtu, ſuoque periculo bellum gerunt* ] Vide *Cromerum* IX. Polonicorum. (pag. 430.)

m *Ratio in ſociis eſt evidens* ) Utitur eâ Amaſuntha in epiſtola ad Juſtinianum (apud Procopium) Gotth. 1. (c. 3.)

n *Spem ex hoſtibus lucrandi ſpectatam in damni, & operæ compenſationem* ] Vide *Plutarchum* Marcello. (pag. 302.)

o *De ſociis exemplum eſt* ] Priſcis Latinis tertias prædæ populus Romanus præſtabat. *Plinius* L. XXXIV, 5. Pro modo miſſi militis prædam partiuntur pagi Helvetici, teſte *Simlero*: pro modo ſumtuum partiti Pontifex, Imperator, Veneti, bello contra Turcam. *Paruta* VIII. Pompejus Armeniam minorem Dejotaro Galatiæ regi donavit, quia ſocius belli Mithridatici fuerat. (Poſtremum iſtud habet Auctor ex EUTROPIO, *Breviar.* Lib. VI. Cap. XI. Vide etiam STRABONEM, *Geogr.* Lib. XII. p. 547. Ed. Pariſ. *J. B.*)

GRONOVII.

24 *In oratoribus* ] Cauſarum patronis.

25 *Hi operam civitati* ] Sic in bello civium corpus addictum, atque operatum eſſe reipublicæ, dicit *Livius* 4, 60.

26 *Adjutoribus Romanis* ] Adverſus Philippum.

*tum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit,* + *tanquam mercedem laboris.*

3. De ſubditis exemplum eſt in populo Hebræo [a], apud quem pars prædæ dimidia cedebat [p] + his, qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles + prædam privatis ereptam ſuam faciebat, niſi + quod eximia quædam ſolitus eſſet ad regem referre : unde accuſatos eos videmus, [b] qui ad Arbela conſpiraſſe dicebantur, de præda omni ita ſibi vindicanda, ut nihil in ærarium deferrent.

4. + At quæ publica hoſtium, aut regis fuerant, exemta erant huic licentiæ. Ita legimus, Macedonas, cum Darii caſtra ad [27] Pyramum amnem irrupiſſent, ingens auri, argentique pondus diripuiſſe, nec quicquam reliquiſſe intactum [q] præter regis tabernaculum : *tradito more*, inquit [c] Curtius, *ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.* Unde non abit mos Hebræorum, [d] qui + victi regis coronam regi imponebant victori, + eidemque aſſignabant (quod in Thalmudicis [e] Digeſtis legitur) regiam ſupellectilem bello captam : & quod in rebus geſtis Caroli Magni legimus, cum is Hungaros viciſſet, privatas opes militi, regias ærario ceſſiſſe. At apud Græcos + λάφυρα erant publica, ut ante oſtendimus, σκῦλα ſingulorum. Vocant autem + σκῦλα ea, quæ [28] durante certamine eripiuntur hoſti, λάφυρα, quæ poſt certamen : + quod diſcrimen [f] & aliis gentibus nonnullis placuit.

5. At apud Romanos veteri quidem republica + non tantum fuiſſe conceſſum militibus, ſatis apparet ex his, quæ + ſupra diximus. Pluſculum + indulgeri cœpit militi in bellis civilibus. Ita a Sullano milite [29] Æquulanum [g] direptum legas. Et Cæſar poſt pugnam Pharſalicam caſtra Pompejana + militi dat diripienda cum hoc dicto apud Lucanum [h] :

> —— *Supereſt pro ſanguine merces,*
> *Quam monſtrare meum eſt ; nec enim donare vocabo*
> *Quod ſibi quisque dabit.* ——

Bruti, & Caſſii caſtra diripuerunt [i] Octaviani, & Antoniani milites. Bello [30] civili alio Flaviani ad Cremonam ducti, quanquam inſtabat nox, coloniam divitem feſtinant impetu capere ; veriti alioqui ne opes Cremonenſium in [31] ſinu præfectorum, legatorumque eſſent, gnari ſcilicet, ut [k] Tacitus loquitur, *expugnatæ urbis prædam ad militem, deditæ ad ducem pertinere.*

6. Atque

a *Num.* XXXI, 27. 47. & 1. *Sam.* XXX, 22. *& deinceps.* Vide & II. *Mac.* VIII. 28. 30.
b *Plut. apophth.* pag. 180. C.
c *Lib.* III. c. 11.
d II. *Samuel.* XII, 30.
e *Tit. de rege*
f *Arius de bello n.* 162. *Bellin. p.* 2, *tit.* 18. *n.* 3. *Donell. l.* IV. *Com. c.* 21. *Sylv. in verbo bellum* 1. *in pr. ex Roſell. Weſemb. ad* §. 17. *Inſt. de rer. div.*
g *App. Civ.* 1. p. 380.
h *lib.* VII. verſ. 738. *& ſeqq.*
i *App. civil. lib.* IV. pag. 668.
k *Hiſt.* III, 19.

GROTII.

p *His, qui in procinctu fuerant* ] Piſidæ partem prædæ dabant iis, qui domos ſervarant. *Chalcocondylas* lib. V.

q *Præter regis tabernaculum* ] Vide & *Diodorum* libro XVII (c. 35.) & *Plutarchum* Alexandro (pag. 676.) Similia vide apud *Xenophontem* IV. de Cyro, (*Cap.* 6. §. 6.) & belli ſui IV. (*Cap.* 4. §. 13.) & VII.

GRONOVII.

27 *Ad Pyramum* ] Ad Iſſon in faucibus Ciliciæ. *Curt.* 3, 11.

28 *Durante certamine* ] In ipſo fervore prælii.

29 *Æquulanum* ] Hirpinorum oppidum.

30 *Civili alio* ] Inter Vitellium, & Veſpaſianum

31 *Sinu præfectorum* ] A quibus illi magna pecunia redemturi erant, ne diriperentur.

GRO-

6. Atque id langueſcente diſciplina eo libentius conceſſum militi, ne [32] manente periculo omiſſis hoſtibus + præda manus impediret, quod + plurimas ſæpe victorias corrupit. Cum caſtellum Volandum in Armenia Corbulo expugnaſſet, *imbelle vulgus*, narrante Tacito [a], *ſub corona venditum, reliqua præda victoribus ceſſit.* Apud eundem ſcriptorem [b] in prælio Britannico Suetonius ſuos hortatur, ut cædem continuent prædæ immemores: addens, + parta victoria cuncta ipſis ceſſura; qualia & alibi paſſim invenias. Adde quod [r] ex Procopio jam modo attulimus [c].

7. Sunt autem quædam tam exigua, [33] ut publicari digna non ſint. Hæc ubique ſolent capientes ſequi populi conceſſu. Talia erant vetere Romana republica, haſta, haſtile, ligna, pabulum, [34] uter, follis, [35] facula, & ſi quid minoris eſſet nummi argentei. Nam has exceptiones ſacramento militari additas, apud Gellium [d] legimus. Cui non diſſimile eſt quod nautis etiam ſtipendio militantibus conceditur: [e] Galli deſpoliationem, aut + pilagium vocant, + & eo comprehendunt veſtem, aurum quoque, & argentum intra decem ſcutatos. Alibi pars aliquota prædæ militibus datur, ut in [f] Hiſpania, [s] modo quinta, modo tertia, alias dimidia penes regem manet: & ſeptima, interdum decima penes ducem exercitus: cætera ſunt capientium: [t] exceptis navibus bellicis, quæ totæ regi cedunt.

8. + Eſt & ubi operæ, periculi, ſumtuumque habita ratione partitio inſtituitur, + ut apud Italos [g] captæ navis pars tertia cedit domino navis victricis, tantundem ferunt quorum merces in navi erant, tantundem hi, qui pugnaverunt. Nec non & illud accidit, ut qui [36] + ſuo periculo, ac ſumtu bellum miniſtrant, non totam prædam auferant, ſed partem debeant publico, aut ei, qui [37] ex publico jus ſuum trahit. Sic apud [h] Hiſpanos ſi in bello naves privatis ſumtibus inſtruantur, de præda pars regi, pars & maris præfecto debetur. Galliæ moribus [i] decimam fert maris præfectus: ſic & apud Hollandos: ſed hic quinta prius prædæ pars [38] a republica deducitur. [k] Terra vero paſſim nunc uſurpatur, + ut in direptionibus oppidorum, & præliis ſuum quiſque faciat quod cepit.: + in excurſi-

a *Tac. ann.* XIII, 39.
b *Ann.* XIV, 36.
c *Sup.* §. 11. *n.* 1.
d *Lib.* XVI, *c.* IV. *ſupra* §. 21. *n.* 3.
e *Conſt. Gall. lib.* XX, *tit.* XIII. *art.* 10. & 16.
f *Leg. Hiſp. lib.* IV, *tit.* XXVI. *p.* 2.
g *Conſulatus maris cap* CCLXXXV.
h *Leg. Hiſp. lib.* XIX, *tit.* XXVI. *p.* 2. *l.* 14.
i *Conſt. Gall. l.* XX. *tit.* 14. *art.* 1.
k *Inſtruct. rei maritim. c.* XXII.

GROTII.

r *Ex Procopio* ] Is Vandalicorum II. (*Cap.* 21.) narrat, Salomoni in Levathas bellum gerenti infenſos fuiſſe milites, quod prædam detineret. Dicebat id ſe facere ut bello finito diſtribueret pro cujuſque meritis. Et Gotthicorum II. (c. 7.) omnem ex Piceno prædam convectam ad Beliſarium, qui eam pro meritis divideret; addita cauſa: *οὐ γὰρ δίκαιον ὑφ᾽ ἑτέρων μὲν τοὺς κηφῆνας πόνῳ μεγάλῳ ἀπόλλυσθαι, ἄλλους δὲ τοῦ μέλιτος οὐδεμιᾷ ταλαιπωρίᾳ ὀνίνασθαι· non æquum eſſe ab aliis magno labore fucos interfici, alios autem ſine ulla moleſtia melle veſci.*

s *Modo quinta* ] Eum & Turcis morem tribuit *Leunclavius* libro III, & libro V.

t *Exceptis navibus bellicis* ] Sic machinæ bellicæ regibus exceptæ apud Gotthos. *Johannes* Magnus hiſtoriæ Suedicæ libro XI, cap. 11. (Nil ibi.)

GRONOVII.

32 *Manente periculo* ] Nondum omni prælio confecto.

33 *Ut publicari digna* ] Non ſit operæ pretium ærario, aut populo ea vindicare.

34 *Uter* ] Aquæ, aut potionis cauſa.

35 *Facula* ] Tum ad alios uſus, tum nocturni itineris ergo. *Suet.* Jul. 31.

36 *Suo periculo* ) Quales qui olim è noſtris auctoritate publica privati privatorum pecunia navibus armatis maritima hoſtium commercia corrumpebant, & impediebant.

37 *Ex publico* ] Præfecto claſſis, principi.

38 *A republica deducitur* ] Vindicatur ærario, de reliquo decima.

GRO-

excurſibus vero capta + communia fiant eorum, qui in comitatu ſunt, + inter ipſos pro dignitatis ratione partienda.

+ XXV. Hæc + autem eò pertinent, ut ſciamus ſi apud populum 39 + bello non permixtum + controverſia oriatur de re bello capta, addicendam rem ei, + cui favent leges, aut mores 40 populi, a cujus partibus res capta eſt: + quod ſi ejus nihil probetur, + ex jure gentium communi rem ipſi populo adjudicandam, + ſi modo ea res in actu bellico capta eſt. Nam + ex his, quæ dicta jam ante a nobis ſunt, ſatis apparet, non omnino verum eſſe id, quod pro Thebanis adfert [a] Quintilianus: + in eo, 41 quod in judicium deduci poteſt, nihil valere jus belli, + nec armis erepta niſi armis poſſe retineri.

a Lib. V. c. 10.

XXVI. 1. Quæ vero res hoſtium non ſunt, [u] + etſi apud hoſtes reperiantur, capientium non fiunt: id enim, ut jam [b] ante diximus, + nec naturali juri congruit, + nec jure gentium introductum eſt. Sic Romani Pruſiæ [c] dicunt: [x] *ſi is ager Antiochi non fuiſſet, eo ne populi quidem Romani factum apparere.* Si quod tamen + in illis rebus 42 jus habuit hoſtis, quod poſſeſſioni connectatur, puta pignoris, retentionis, + ſervitutis, + id quo minus capientibus acquiratur, nihil obſtat.

b *Hoc c.* §. 3.

c Liv. *l.* XLV. c. 44.

2. Solet & hoc quæri, + an extra territorium utriuſque partis bellum gerentis capta fiant capientium: + quod & de rebus, & de perſonis ſolet in controverſiam vocari. Si + jus ſolum gentium reſpicimus, puto locum hic non conſiderari, ſicut & hoſtem + ubique recte interfici, diximus. Sed qui in eo loco imperium habet, + poteſt lege ſua prohibere ne id fiat; + & ſi contra legem factum ſit, + de eo tanquam de delicto poſcere poteſt ut ſibi ſatisfiat. + Simile eſt quod 43 in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, [d] ſed a domino agri prohiberi poſſe acceſſum.

d *L.* 3. *D. De adq. rer. domin. L.* 16. *D. De Servit. præd. ruſtic.*

XXVII. Jus + autem hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium eſt belli ſolennis ex jure gentium, + ut in aliis bellis locum non habeat; [e] + nam 44 in bellis aliis inter exteros res non acquiritur vi belli, ſed in compenſationem debiti, quod aliter obtineri non poteſt. + In bellis autem 45 inter cives, ſive magna ea, ſive parva ſint, + nulla fit dominii mutatio, niſi auctoritate judicis.

e *Silv. in verbo bellum* p. 1. §. 3. & § 11. *verſ. octavo.*

GROTII.

u *Etſi apud hoſtes reperiantur* ] Vide ſupra cap. IV. §. 7.

x *Si is ager Antiochi non fuiſſet, eo ne populi quidem Romani factum apparere* ] Sic nec Bocchi factus ager victo Jugurtha is, qui non Jugurthæ, ſed Bocchi ( *Maſſiniſſæ* voluit dicere Auctor ) liberorum fuerat. *Appianus* exc. legationem 28. Simile vide apud *Crantzium* Saxonicorum XII. ( *Cap.* 7. )

GRONOVII.

39 *Bello non permixtum* ] Neutrarum partium.

40 *Populi, a cujus partibus* ] Non ejus, ubi lis orta eſt, ſed cui militantes rem ceperunt.

41 *Quod in judicium deduci* ] De quo actionem recipit prætor, vel judex. Quo ſignificatur, titulum acquiſitionis per arma valere apud tribunal bellantis, aut victoris: ibi enim libellum querentis a milite in permiſſa prædæ occupatione ſibi aliquid ereptum nemo recipit. At ſi quis prædatorem poſſit apud alium judicem convenire, eum poſſe recipere ſuum, nec prodeſſe prædatori, quod jus prædandi a ſuo imperatore habuerit: nam jus illud pro jure non habetur apud eos, qui non fovent eandem cauſam,

42 *Jus habuit hoſtis* ] Si res aliena pignoris, vel hypothecæ loco apud hoſtem fuit pro debito, ſi manus ei injecta, vel, ut loquuntur, arreſtata eſt ob juſtam cauſam, ſi ſervitutem debuit, id jus eſt etiam victoris.

43 *In agro alieno* ] §. 12. Inſt. *de R. D.*

44 *In bellis aliis inter exteros* ] Obtinet jus naturale, de quo dictum hujus cap. num. 1.

45 *Inter cives* ] Hinc Veſpaſianus victor civili bello, ſorte legit recuperatores, per quos rapta bello reſtituerentur. *Sueton.* c. 10.

HENRI-

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII

### *LIB. III. CAP. VI.*

AUCTOR hactenus egit de jure *vaſtandi*; ſequitur jam jus *prædandi*: quæ differunt, quod 1. *vaſtatione* hoſtium vires atterantur, *prædatione* noſtræ etiam augeantur. Unde 2. *illud* jus difficilius eſt, nec licitum niſi ex neceſſitate, adeoque ubi mitior via non eſt, & tantum in rebus obtinet, quæ vires in bello alunt, ut frumenta, aliaque, quæ utilitatem aliquam ferunt; non vero in ſterilibus, quarum vaſtatio nec momentum ad victoriam affert, nedum neceſſaria eſt, ſed ex odio, & vindicta originem habet. *Vid. Deut.* 20, *v. pen. & ult.* *Hoc* in infinitum licitum eſt. Nam cum in bello licitum ſit rem hoſtis pro alia capere, & reparare jus ex aliis hoſtium rebus, uti ſupra *c.* 2, probavimus; tamdiu captura hæc licita eſt, donec jus noſtrum reparatum ſit. Unde capi præda poteſt etiam ultra id, quod nobis abeſt, idque extra dubium eſt de rebus, quæ hoſtis vires minuunt (quia & vaſtare eas licet), vel quæ noſtras augent (quia harum prædatio neceſſaria eſt ad vincendum). Notanter autem dixi, prædandi jus in infinitum competere, etiam ultra quantitatem debiti, vel modum delicti, quia jus nobis ablatum nondum in ſua qualitate reparatum, i. e. cum plena ſecuritate reſtitutum eſt. Sane, res capta durante belli alea recipi ab hoſte, vel injuria augeri poteſt; adeoque hæc incertitudo naturalis impedit, quo minus certa quantitas debiti, vel pœnæ, determinari poſſit.

Atque hinc juſtiſſimus inter gentes titulus eſt, acquiſitio rei hoſtilis. *Halicarn. l.* 8, *c.* 10. *L.* 11, *pr. ff. Evict. l. p. ff. ad l. jul. pecul.* §. 17, *Inſt. rer. div.* Quod ex ſacra quoque hiſtoria Auctor probat *ib.* 1.

### AD §. I.

*Præter actuum quorundam inter homines* 1
*impunitatem* ] " Auctor in præcedentibus
» ſuppoſuit, jure gentium in bello ſolenni
» peculiares quoſdam effectus juris introdu-
» ctos eſſe, nimirum, 1. licentiæ, ſeu im-
» punitatis, 2. dominii externi, *c.* 4, §. 4,
» *in fin. c.*6, §.1, *n.*1. *Vid. diſſ. Proœm. IX*,
» §. 65. *& diſſ. IV*, §. 20. De *priori* effe-
» ctu hactenus egit, nimirum, quod hoſtis
» hoſtem impune, etiam ubi juſta cauſa
» non eſt, interficere, *d. c.* 4, & res ejus
» vaſtare poſſit, *c.* 5. *De poſteriori* effectu
» hic agit, ſtatuitque, jure gentium, in
» eodem bello ſolenni, hoſtem res ſui ho-
» ſtis in infinitum capere, & dominium
» quoque in iis acquirere poſſe. §. 2, *h. c.*;
» adeo ut apud alias gentes ideo tanquam
» fur puniri non poſſit, *L.* 3, *c.* . . . §. 5.
„ Atque in eo jus hoc gentium differre, ait,
„ a jure naturæ, quo is, qui juſtam cau-
» ſam habet, res alterius capere ſaltem poſ-
» ſit, NB. intra quantitatem debiti, & mo-
» dum, ac proportionem delicti. *Vid. l.* 3,
» *c.* 1, §. 2, *n.* 2, *& n.* 3. *c.* 4, §. 3. *c.* 6,
» §. 1. *dict. diſſ. Proœm. IX*, §. 77.

» At jam demonſtravimus, jus gentium
» non exiſtere, quo gentes inter ſe obli-
» gentur: indeque fruſtra de ejus licen-
» tia, vel effectu dominii inde acquirendi
» quæri. *Vid. diſſ. Proœm. IV*, §. 29.

*Eſt & alius effectus bello ſolenni ex jure gentium proprius* ] " Scilicet, acquiſitio do-
» minii, *Vid. c.* 4, §. 4, quoad effectus ſal-
» tem externos. *Dict. diſſ. Proœm. VI*, §.
» 20. *Diſſ. IX*, §. 65.

*Bello juſto* ] " Auctori bellum natura ju-
» ſtum eſt, quod ex juſta cauſa geritur
» (unde a parte ejus, qui juſtam cauſam
» non



Digitized by Google

» non habet, nunquam jus belli obtinere,
» ait; adeo ut nec occidere hoſtem, nec
» capere res hoſtiles poſſit, ſed ſi id faciat,
» tanquam fur, & homicida, a qualibet
» gente puniri poſſit). *Vid. diſſ. Proœm. IX*,
» §. 77, *ſeq.*

*Quæ aut paria ſunt ei, quod cum nobis ſit debitum, aliter conſequi non poſſumus* ]
» Adeoque tantum intra debiti quantitatem,
» *Vid. ſupra c.* 1, §. 2, *n.* 2. *c.* 4, §. 3.
» non vero ultra, nedum in infinitum.
» Conf. Diſſ. *Proœm. IX*, §. 67.

*Ut alibi* ] " *Vid. ſupra c.* 1, § 2, *n.* 3.
» *& d. c.* 4, §. 3. *L.* 2, *c.* 20, §. 32. Conf.
» *diſſ. Proœm.* §. 68.

*Hoc jure* ] " Scilicet naturæ, quo res
» hoſtilis cedit victori, intra debiti, & pœ-
» næ modum.

*Decimam Deo dedit* ] " Ex hoc exemplo
» apparet, Abrahamum etiam ultra debiti
» quantitatem prædam egiſſe.

*Jovi Feretrio* ] " Exempla vide *infra* §.
» 16, *in fin.*

*A manu Amorrhæi* ] " Adeoque prædam
» hanc jure dominii ſibi vindicavit.

*Illud cepi* ] " Chaldæus interpretatur id
» factum precibus ad Deum qui ſingulari
» quadam benevolentia Sicima & Jacobo,
» & poſteris ejus conſervarit.

*Pro certo capiam* ] " Nondum enim capta
» erat, ſed ex promiſſione divina certo erat
» capienda.

*Quaſi eadem eſſet progenitoris, & liberorum perſona* ] " Tribus enim, & familia,
» perpetuantur in ſucceſſoribus.

*Ad illam expilationem Sicimorum* ] " Ob
» violatam Dinam factam. *Gen.* 34. *v.* 27.

*Nam eam ut cum perfidia conjunctam* ]
» Equidem deliquit Sicomor comprimendo
» filiam Jacob; at poſtquam ſatisfactionem
» offerret Hemor, & conditiones tranſacti
» utrinque placuerunt, contra fidem datam
» egere filii Jacob. Unde merito pater id
» improbavit; adeoque de hac præda tan-
» quam legitime non quæſita loqui non
» potuit.

2 *Probatum autem jus prædæ inter eos, quos dixi, naturales terminos* ] " i. e intra
» modum debiti, & pœnæ. At diximus,
» Deum jus prædæ in genere approbare, &
» in infinitum.

*Omnia ejus ſpolia diripies tibi, & frueris præda hoſtium* ] " Hic de omnibus ſpoliis
» lex loquitur; non ergo ſaltem intra quan-
» titatem debiti.

*Multamque prædam ab iis abſtuliſſe* ]
» Nullibi autem additur, id intra quantita-
» tem debiti, & pœnæ factum eſſe.

*Quia arma illa non ex ſpeciali mandato* ]
» Uti ſumſerant contra populos damnatos.

*Sed ex communi jure* ] " i. e. jure ne-
» ceſſariæ defenſionis.

*De præda dividenda* ] " Quam a Madi- 3
» anitis cepere.

---

## Ad §. II.

Jure *gentium* ] " Adeoque hactenus 1
» jus gentium voluntarium, ex hypotheſi
» Grotii, ea, quæ jus naturæ vetat, per-
» mittit. *Vid. cap. præced.* §. 15. Conf.
» *diſſ. Proœm. IV*, §. 14.

*Non tantum is, qui ex juſta cauſa bellum gerit* ] " Et cui ſoli jure naturæ jus
» interficiendi hoſtem, & res ejus capiendi
» competere, putat. *Vid. diſſ. Proœm. IX*,
» §. 62.

*Sed & quivis* ] " Etiam qui injuſtam fo-
» vet cauſam; cujus rei rationem explica-
» vimus *diſſ. Proœm IX*, §. 63, *ſeq.*

*In bello ſolenni* ] " i. e. quod inter duos
» populos indictum eſt. *dict. diſſ. IX*, §. 63.

*Sine fine, modoque, dominus fit eorum, quæ hoſti eripit* ] " Cum jure naturæ is, qui
» ex juſta cauſa capit, non acquirat domi-
» nium niſi ad debiti quantitatem. *Vid.* §.
» *præced. & dict diſſ. Proœm. IX*, §. 65.

*Eo ſenſu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipſe* ] " Vel quemadmodum alibi ex-
» plicavit, ut eam ob cauſam tanquam fur
» conveniri, aut puniri in alio forte foro de-
» prehenſus non poſſit. *Supr. c.* 4, §. 4.
» *Dict. diſſ. IX*, § 65.

*Et qui ab eo titulum habent* ] " Hi enim
» utuntur jure ejus, a quo cauſam habent.

*Quod dominium quoad effectus externos licet appellare* ] " Senſus eſt, juxta juſtitiam
» internam dominium quidem non acquiri
» utrinque, ſed inter gentes id placuiſſe ſi
» ſolenne fuerit bellum, indeque impune
» quidem capi poſſeſſionem, non autem ve-
» ro jure. *Dict. diſſ. Proœm IX*, §. 65. At
» jam diximus, non dari jus gentium, adeo-
» que nec effectus particulares juris inde ori-
» ri poſſe. Sed & probavimus, naturali ra-
» tione eum, qui juſtam belli cauſam ha-
» bet, omnia agere poſſe, quæ ad victoriam
» pertinent; adeoque & capere res hoſti-
» les,

les, non ad certam demum quantitatem, ſed in infinitum.

*Lex eſt ſempiterna inter homines* ] " Xenophon per legem hanc ſempiternam non intelligit jus gentium voluntarium, quod non exiſtit, ſed ipſum jus naturæ.

*Inter genera quaſi naturalia acquiſitionis* ] Imo inter genera acquiſitionis *vere naturalia.*

*Injuſtum* ] " Loquitur autem de juſtitia naturali.

2 *Ariſtotele* ] " 1. *polit. c.* 4. *Quint. inſt.* 5, 10.

*Et eſſe & appellari debent victoris* ] " Ipſum enim imperium tranſit in victorem. *Vid. c.* 8, §. 4, *ſeq.*

4 *Naturalem hanc acquiſitionem* ] " Non Theophilus ſaltem id ait, ſed Cajus quoque, qui per jus gentium intelligit id, quod naturali ratione inter omnes gentes peræque obſervatur. *L.* 1, *ff. pr. Aq. rer. dom.*

*Quia non cauſa aliqua, ſed ipſum nudum factum ſpectatur, & ex eo jus naſcitur* ] " Mens Auctoris hæc eſt: Theophilum acquiſitionem rei hoſtilis ideo *naturalem acquiſitionem* vocare, quia meo facto naturæ fit, non ex cauſa aliqua juſta præcedente; adeoque jus hic oriri, putat, ex ſolo facto, non ex cauſa. Cum vero Theophilus in allegato titulo recenſeat modos acquirendi naturales, qui juſto nituntur titulo, & qui ſequuntur ex eo jure, quod naturalis ratio inter homines conſtituit; vix eſt ut interpretatio Auctoris locum habere poſſit. Juſta, & naturali juri maxime conveniens cauſa eſt rem ab hoſte captam acquirere. *Vid. ſupr.* §. 1. & *infra cap.* 20, §. 12, *n.* 2.

*Dominium rerum ex naturali poſſeſſione cepiſſe &c.* ] " Senſus Nervæ non eſt, quod dominia rerum ex nudo facto poſſeſſionis quærantur; ſed quod dominia non acquirantur, niſi res in corporali noſtra poteſtate conſtituta, i. e. a nobis poſſeſſa ſit. JCtus igitur ſupponit & cauſam, & factum præcedens. Apparet hoc notorie ex cæteris exemplis. Occupatio rerum nullius tribuit dominium occupanti; adeoque & factum, & cauſa hic concurrunt. Eadem igitur ratio eſt in occupatione rei hoſtilis.

*Ejuſque rei veſtigium remanere de his, quæ terra, mari, cæloque capiuntur* ] " Etiamſi enim territorium occupatum ſit, non tamen feræ occupatæ cenſentur; hæ igitur cum res nullius ſint, noſtræ fiunt ſtatim, ac in poſſeſſionem noſtram rediguntur: atque hæc cauſa juſta eſt acquirendi dominii.

*Item de bello captis* ] " Nam ex quo res hoſtilis in noſtram pervenit cuſtodiam, eo ipſo jure quoque quæſita nobis videtur; nam juſtiſſima cauſa eſt, bello capta ſua facere. Ut proinde certum ſit, non nudum factum in his acquiſitionibus ſpectari, ſed cauſam.

*Et quæ ſubditis hoſtium eripiuntur* ] 5
" Nam hi tenentur ex facto principis, quod defendunt: & cum occidere eos poſſimus, nedum ſpoliare. *Vid. c.* 5, §. 1.

*Ut a ſe jure belli recte occupentur* ] " Quia Mania defendebat cauſam hoſtis, eique aſſiſtebat: unde ipſe quoque hoſtis erat, in quem jus belli obtinuit.

## AD §. III.

IN *hac belli quæſtione* ] " De captura 1
rei hoſtilis.

*Placuit gentibus, ut cepiſſe rem is intelligatur, qui ita detinet, ut recuperandi ſpem &c.* ] Quærit hic Auctor, quando res hoſtilis capta videatur? & ait, placuiſſe gentibus ut tunc capta ſit, cum intra præſidia noſtra perducta eſt. At id non ſequitur ex placito gentium, ſed ex natura occupationis. Capere enim, ſeu occupare eſt in ſuam poteſtatem redigere: adeoque tunc aliquis occupaſſe cenſetur, cum res ex alterius cuſtodia in ſuam tranſtulit. Non igitur ſufficit rem in mea poſſeſſione eſſe, quæ momentanea eſſe poteſt, cum dominium ſit jus aliquod perpetuum.

Ea cuſtodia triplex eſt: 1. Publica, uti urbes, præſidia &c: 2. privata, uti domus, fundi &c: 3. tertii, qui ſuam nobis cuſtodiam commodat; nam ille tunc noſtro nomine cuſtodit, ut ſocii, &c. *l.* 19. §. 3. *Capt. & poſtl.*

Unde certum eſt, rem nondum in noſtra eſſe cuſtodia, ſi poteſtas illa tantum momentanea, & incerta; uti eſt ſi res hoſtilis capitur. Sane, actus nondum eſt perfectus, niſi res in plenaria noſtra ſit cuſtodia, *l.* 55. §. *f. ff. Acq. rer. dom.*

Hinc patet deciſio caſus de piratis, quos Melitenſes perſecuti ſunt ut aufugere vix poſſent: ejecti in Corſicam capiuntur a Corſis.



Digitized by Google

ſis. Conſuluit Cephalus *Conſ.* 36. captos videri, & reſtituendos eſſe: ſed male, quia Militenſes dum perſequuntur, nondum cepere, & multa accidere potuere ne caperent, uti traditur in §. 12. *ff. Rer. div.*

*Ut loquitur in ſimili quæſtione Pomponius*] » Hic in *l.* 44. *Acq. rer. dom.* quærit, quan- » do poſſeſſio amiſſa videatur, adeoque res » nullius eſſe incipiat, ita ut ab alio capi » poſſit? & ait, ovem a lupo ablatam tam- » diu meam manere, donec ſpes eſt reci- » piendi: indeque tertium, qui forte ovem » liberat ſpe illa nondum ceſſante, eam non » acquirere, quia nondum mea eſſe deſiit.

*Mobilibus* ] " De immobilibus vide §. ſeq.

*Ubi intra fines, i. e. præſidia hoſtium perducta fuerint* ] " Nam tunc vere res eſt » in hoſtis poteſtate, & cuſtodia; & tunc » primum capiens publico nomine ibi tutus » eſſe poteſt, *l.* 19. §. 3. *poſtl.*

*Eodem modo enim res amittitur, quo poſtliminio redit* ] " Poſtliminio enim rediiſſe » dicitur res ab hoſte capta, cum in fines » noſtros intraverit, ſicuti amittitur ſi fines » noſtros exceſſit, i. e. in fines hoſtium, » eorumque præſidia deducta eſt, *d. l.* 19, » §. 3 *junct. l.* 5. §. 1. *eod.*

*Paulus* ] " *L.* 19. §. 3. *ff. Capt. & poſtl.*

*Pomponius* ] " *L.* 5. §. 1. *ff. Capt. & poſtl.*

*Antequam enim in præſidia perducatur hoſtium, manere civem* ] " I. e. non vide- » ri captum: cum enim civis noſter ma- » net, jus poſtliminii in eo locum habere » nequit.

2 *Hominis autem, & rei in hoc jure gentium eadem fuit ratio* ] " Hæc idenditas ra- » tionis non demum ex jure Gentium eſt, » quale non agnoſcimus, ſed ex ipſo jure » naturæ: nam & res, & perſonæ non » videntur in noſtra poteſtate, & cuſtodia, » niſi intra fines noſtros, i. e. intra præſidia » noſtra deductæ fuerint.

*Capta ſtatim capientium fieri, cum conditione aliqua &c. intelligi debere* ] " Immo non » opus eſt hanc fingere conditionem; nam » vox ipſa *capta* indigitat, rem ita in noſtra » cuſtodia, & poteſtate eſſe, ut eximi non » poſſit: quod non eſt, niſi intra fines, i. e. » ad præſidia noſtra, res perducta ſit, *l.* 5. » §. 1. *captiv. & poſtl.*

*Cui conſequens eſſe videtur* ] " Nam na- » valia, & portus ſunt præſidia maritima: » adeoque ibi primum res captæ publico » nomine tutæ eſſe incipiunt. *Vid. ſupr.* » *ad pr. h. §.*

*Nam tunc deſperari incipit recuperatio* ] » Rectius, tunc res capta, i. e. in no- » ſtram poteſtatem, & cuſtodiam redacta » cenſetur.

*Sed recentiori jure gentium inter Europæos* ] " In genere hic notandum, non dari » jus aliquod gentium voluntarium, nedum » recens, ſeu Europæum. *Vid. diſſert. proœm.* » *IV.* §. 11. & 12. Unde merito ait Petri- » nus Bellus *p.* 3. *t.* 1. *n.* 11. id vulgus mi- » litum ſentire. Equidem legibus ſingularum » civitatum id ſtatui poteſt; at tunc non eſt » jus gentium Europæum, ſed jus civile ſin- » gularum civitatum: quo pertinet lex Bel- » garum, qua is, qui hoſti eripit navem mo- » do captam, beſſem inde lucratur *Grænw.* » *ad l.* 2. *ff. capt. & poſtl.*

---

## Ad §. IV.

At *agri non ſtatim capti intelliguntur, ſimul, atque inſeſſi ſunt* ] Hoſtis quicquid cum exercitu inſidet, interim poſſidet; at dominium perpetuum nondum quæſivit. Non igitur omnia, quæ exercitus hoſtilis peragrat loca ſtatim hoſtis fiunt, quia animus non eſt ibi permanendi, nec eſſe poteſt niſi munito loco; *l.* 18. §. *f. A. P. l.* 41. *Eod.* tunc enim animus, & facultas adeſt rem ſibi tenendi, & interim pro domino eſt. 1

*Ab eo interim poſſideri* ] " Quia res in » ejus poteſtate eſt, & hoſtis animum ſibi » tenendi habet.

*Ad eum, quem tractamus, effectum non ſufficit* ] " Ut ſcilicet dominium jure gen- » tium ei acquiratur quoad effectus externos: » §. 2. *n.* 1.

*Sed firma requiritur* ] " Diximus, nec » naturali jure dominium amitti quamdiu » ſpes eſt recuperandi, qualis ſemper eſt » ubi exercitus hoſtilis ſaltem peragrat agros » noſtros

*Itaque Romani* ] " apud *Liv. l.* 26. *c.* 11. » Non enim videbantur amiſiſſe dominium, » quia ſpem recuperandi habebant.

*Captus cenſebitur qui manſuris munitionibus ita includitur* ] " Tunc enim demum » ſpem recuperandi probabilem hoſtem ami- » ſiſſe, autumat.

*Nominis territorii origo a terrendis hoſtibus* ] " Quia terreri, i. e. ſubmoveri ho- 2 » ſtes inde poſſunt, *l.* 239. §. 8. *V. S.*

*A Siculo Flacco* ] " In libro de conditionibus agrorum. *A*

Digitized by Google

*A terendo* ] " Servius ad Æneid. 5. v.
» 755. *Unde territorium dictum eſt quaſi*
» *triterium , tritum bobus , & aratro. I-*
» *ſidor.* 14. *orig.* 15.

*A Terra* ] " Quia territorium e terra
» conſiſtit.

*Retineri per munimenta* ] " Tunc enim
» deſiit eſſe in cuſtodia hoſtis. Conf. §. 14.
» *Inſt. Rer. div.*

---

### A d §. V.

*Ut res aliqua noſtra Belli Jure fiat, re-*
*quiri ut hoſtium fuerit* ] " Quia capi tantum
» poſſunt res hoſtiles , i. e. res eorum , qui
» injuriam nobis fecere , indeque ad. ejus
» reparationem tenentur.

*Puta in oppidis eorum , aut intra præſi-*
*dia* ] " Quæ forte commerciorum cauſa ab
» eis, qui medii ſunt , eo miſſa ſunt.

*Sed quorum Domini nec hoſtium ſint ſub-*
*diti , nec hoſtilis animi*, &c. ] " Qui nec ipſi
» cauſam Principis ſequuntur, nec eam bo-
» nis ſuis defendunt , adeoque revera ho-
» ſtes non ſunt.

*Ea bello acquiri non poſſunt* ] " Quia non
» ſunt res hoſtiles.

*Ipſius Philippi non potuiſſe fieri* ] " Quia
» res erat Athenienſium.

*Nam & ratio deficit* ] " Nimirum , pla-
» citum gentium , quod ſaltem in rebus ho-
» ſtilibus obtinere , dixit. Nos id juris naturæ
» eſſe diximus.

*Et jus hoc mutandi per vim dominii odio-*
*ſum eſt , quam ut produci debeat* ] " Fri-
» vola hæc eſt ratio : hoc ipſum enim quæ-
» ritur, cur odioſum ſit per vim mutare do-
» minium ; & diximus , id inde eſſe , quia
» hoſtes non ſunt, nec reparationi juris no-
» ſtri reſiſtunt.

» Quæſtionem hanc, *quando res pacati*
» *apud hoſtem meum inventa occupari poſ-*
» *ſit*, B. Parens integra diſſertatione expli-
» cavit , cui titulus *De jure belli in amicos*,
» quam operi huic inſeruimus. *Vid. ſupr. l.*
» 3. *c.* 1. §. 5. *Add. L.* 2. *c.* 2. §. 10. Atque
» ex ea repetendum eſt , fieri id poſſe, 1°. ſi
» pacatus jus aliquod circa illam rem in ho-
» ſtem tranſtulit : uti ſi caſtrum ei oppigno-
» raverit ; tunc enim ego jus illud occu-
» pare poſſum , *d. diſp.* §. 50. 51 : 2°. ſi
» ſubditi pacatorum operas ſuas , vel res
» hoſtibus noſtris locant : *d. diſp.* §. 46.
» *ſeq.* 3°. Si quædam afferant hoſti , quæ ip-
» ſos juvant : *d. diſp.* §. 14. *ſeq.* ſi 4°. ho-
» ſtis caſtellum pacati de facto occupavit , &
» damnum mihi inde dat , jure defenſio-
» nis neceſſariæ illud quoque occupare poſ-
» ſum. *Vid. Zouch.* 2. §. 4. *Petr. Bell. p.* 2.
» *tit.* 11. *n.* 5. Ubi 5°. notandum , occupari
» poſſe rem pacati , quæ quidem in ejus ter-
» ritorio eſt , ſed quam hoſtis probabiliter
» occupaturus eſſet ; tunc enim prævenire
» hoſtem licet , *d. diſp.* §. 38. *ſeq.* At ſupra
» jam notavimus , ceſſante periculo reſtitui
» debere rem domino , *dict. lib.* 2. *c.* 2. §. 10.
» & *infr. c.* 13. §. 1. *c.* 18. §. 2.

---

### A d §. VI.

Quasi *certa ſit juris gentium lex , ſed ut præſumtionem quandam indicet* ] Immo id juris naturalis eſt, ut res, quæ in hoſtium navibus reperitur, res hoſtilis præſumatur ; hactenus enim ſtatus illius rei certus eſt. Si vero rei dominus neget hoſtilem eſſe, & id probare velit , admittendus omnino eſt : niſi tales res ſint, ex quibus hoſtis juvatur ; de quo *l.* 3. *c.* 1. §. 5.

*Atque ita in Hollandia* ] " Confer exem-
» plum apud Camdenum vit. Eliſ. *p.* 1. *p.* 149.

---

### A d §. VII.

Quæritur, an res, quæ forte ad pacatum olim pertinuit, & ab hoſte ei erepta fuit, poſtea autem jure belli a nobis capitur, priori domino reſtitui debeat ? Quod merito Auctor negat. *Conf. cap.* 9. §. 9.

*Si jus gentium reſpicias* ] " Tale non da-
» ri , diximus. Sed id , quod Auctor hic tra-
» dit, ſequitur ex ipſa naturali ratione.

*Quæ hoſtibus per nos erepta ſunt, ea non*
*poſſe vindicari ab his , qui ante hoſtes no-*
*ſtros* &c. ] " Res enim jure belli quæſita
» fuit hoſti meo , illeque jure naturæ domi-
» nus illius rei factus eſt. Si igitur rem il-
» lam ab hoc jam meo hoſte recipio , non
» rem pacati capio ( ejus enim jus deſiit ) ;
» ſed rem hoſtilem. *Vid. infr. c.* 9. §. 9.

*Quia jus gentium hoſtes primum dominos*
*fecit dominio externo , deinde nos* &c ]
» Immo jus naturæ hoſtes primum dominos
» fecit, non dominio externo , ſed vero :
» adeoque priſtinus poſſeſſor, qui bello ſe-
» mel jus ſuum amiſit , illud vindicare nun-
» quam poteſt.



Digitized by Google

*Quo jure inter alia ſe tuetur Jephtes* ] » Immo plane alio jure ſe tuetur : ſcilicet, Ammonitas nunquam has terras tenuiſſe, neque Iſraëlitas occupaſſe terras Moabitarum, & Ammonitarum, *Judic. XI*, 14; ſed circumiviſſe eos ex latere terram Edom, & Moab, *v.* 18, & per Amorrhæorum terras tranſitum rogaſſe, eoque negato, jure belli horum ( non Ammonitarum ) terras occupaſſe, *v.* 21. & 23. Ut proinde conjectura Auctoris, quaſi Amorrhæi has terras prius Ammonitis eripuerint, nulla ratione nitatur.

*Ad Amorrhæos* ] " Immo nullibi id dicitur, ſed potius contrarium: terras, ſcilicet, has eorum nunquam fuiſſe.

*Sic & David* ] " Recte ait Auctor, Paleſtinos id, quod Amalecitæ eis eripuerant, jure belli amiſiſſe; Palæſtini enim ſpem recuperandi amiſerant, nec hoſtem inſequebantur : vere igitur David rem hoſtilem cepit. Aliquando ex generoſitate præda reſtitui ſolet eis, quibus ante ab hoſte ablata fuit. *Vid infra c.* 16. §. 2, ubi latius rem explicabimus.

*A Diis* ] " Non ergo ex ficto aliquo jure gentium.

---

### AD. §. VIII.

PROLIXA hic Auctor tractat quæſtionem, *cuinam præda cedat?* Praxis gentium admodum variat; quædam enim gentes fiſco tribuerunt prædam, quædam militibus, quædam aliis, &c. Auctor variis diſtinctionibus tum hoc capite, tum infra *cap. XIII.* ( ubi de temperamento agit juris gentium ) quæſtionem decidit. Diſtinguit, ſcilicet, an res mobiles capiantur, an immobiles : in rebus mobilibus iterum diſtinguit, an in miniſterio publico capiantur, an extra illud. Paucis totam rem expediemus.

Regula eſt, *quod præda cedat ei, cujus nomine bellum geritur*; adeoque præda pertinet ad Principem, ſeu ſummam poteſtatem: 1. quia totum negotium belli ad Principem pertinet; quiſque autem ex ſuo negotio ſibi acquirit. 2. Jus prædandi eſt effectus belli, adeoque ei tantum competit, qui jus belli gerendi habet. Sane 3. jus oritur ex illa neceſſitate, qua injuria facta ab hoſte reparari debet : at injuria non eſt facta niſi reipublicæ & qui eam repræſentat, Principi; omnia igitur, quæ ad injuriæ reparationem faciunt, ad eum pertinent. Accedit 4. quod bellum geratur ſumtibus reipublicæ : cujus autem eſt onus, ejus etiam debet eſſe commodum. Denique & 5. milites non ſunt niſi inſtrumenta, quorum actio non eſt agentium, ſed Principis, cujus nomine agunt : adeoque quicquid ex illa actione acquiritur, cedit Principi tanquam cauſæ actionis, non vero inſtrumento. Neque enim milites ſuo jure offendere hoſtem, adeoque nec prædam agere poſſunt : idque confirmatur exemplo negotiorum geſtorum, & mandatariorum, qui nunquam ex alieno negotio lucrantur. Atque hoc inevitabili argumento 6. Scipio Maſiniſſam repulit, qui captam Sophoniſben Syphacis regis uxorem ſibi ducere cum vellet, Scipio excepit, Syphacem populi Romani auſpiciis victum, captumque eſſe; indeque conjugem, regnum, agrum, oppida, homines, qui incolunt, & omnia denique, quæ Syphacis fuere, prædam populi Romani eſſe. *Liv. l.* 30. *c.* 14. Ipſe Maſiniſſa, qui fidem dederat, quam præſtare non potuit, ea ratione ſe excuſabat, arbitrium ejus præſtandi adimi ab iis, qui poſſent. *ibid. c.* 15. Adde exempla, quæ affert Auctor §. 14. 15. & 16.

Cæterum, Princeps pro lubitu ſuo de hoc jure diſponere, & vel prædam jure belli captam ærario inferre, vel eam ducibus, vel militibus, vel piis cauſis relinquere poteſt : quidquid autem ita alii conceditur, hoc eſt ex arbitrio Principis. Quod igitur militibus concedi ſoleat pars, non eſt ex debito, ſed liberalitate, vel in præmium virtutis, vel ad animandum eos : & quod indignati ſæpe ſint milites, non ex jure contigit, ſed ex injuria, & avaritia militum ſeditioſorum; vel quod duces, cum arbitrium dividendæ prædæ conceſſum ab Imperatoribus fuerit, nullam militum habuerint rationem.

Jure Romano certum eſt, res hoſtiles cedere Principi, *l.* 11. *pr. ff. Evict.* ubi princeps diſtrahit prædam, vel Veteranis in præmia aſſignat : & in *l.* 20. §. 1. *Capt. & poſtl.* publicari dicitur ager ab hoſte captus. Divus Commodus reſcripſit, captivorum bona in fiſcum eſſe cogenda. *l.* 31. *ff. de jure fiſci*. Captos vendi ab Imperatore ſolere, indeque ſervos a ſervando dictos eſſe, apparet ex *l.* 4. §. 2. *ff. ſtat. hom.* Qui prædam ab hoſtibus captam ſurripit, lege

Digitized by Google

lege peculatus tenetur, *l. p. ff. Leg. jul. pec.* Adeoque ea pecunia publica eſt (peculatus enim crimen tantum locum habet in pecunia publica). *Vid. infr.* §. 21. *in fin.*

JCti Romani ab hac regula duos excipiunt caſus. 1º. Statuunt, res mobiles cedere privatis capientibus, ſi privatim captæ ſunt. Celſus ait in *lib.* 51. *ff. acquir. rer. dom. Quæ res hoſtiles apud nos ſunt, non publicæ, ſed occupantium fiunt.* Item Nerva in *l.* 1. §. 1. *acq. poſſ.* res nullius, & res bello captas eodem jure habet, ut cedant occupanti. Conf. *l.* 5. *in f. ff. Acquir. rer. dom.* & §. 31. *Inſt. de rer. div.* 2º. Si res ab hoſte captæ iterum recipiuntur, jure poſtliminii priſtino reſtituuntur domino. *l.* 28. *ff. Capt.* & *poſtl.* Conf. *infra c.* 9.

*Additio.*

» Equidem in eo errat Auctor, 1. quod » juri gentium voluntario tribuat jus occu- » pandi res hoſtiles; & quod promiſcuum » illud jus ſaltem obtinere, putet, in bel- » lo publico jure gentium ſolenni: cum id » ex ipſa ratione naturæ ſequatur. 2. Quod » ait, gentibus placuiſſe ut res hoſtium ho- » ſtibus eſſent non alio loco, quam quo » ſunt res nullius; quod verum non eſſe, » mox demonſtrabimus.

» Cæterum, in eo cum Auctore conveni- » mus, in quæſtione de acquirenda re ho- » ſtili diſtinguendum eſſe inter *actus belli* » *vere publicos*, & inter *actus privatos.*

» *Priores* actus a ſubditis, & militibus pe- » raguntur jure, & nomine populi. Capien- » tes hactenus ſunt inſtrumentum civitatis, » ejuſque Rectoris, & actio eorum non eſt » agentium, ſed cauſæ, cujus nomine a- » gunt: adeoque quicquid in miniſterio pu- » blico capitur, cedit civitati. *Vid. infra* §. » 10. §. 12 *n.* 1.

*Poſteriores* actus fiunt jure, & nomine » ſingulorum, & occaſione belli publici. » Capientes non ſunt inſtrumentum civita- » tis, adeoque quicquid capiunt non ca- » piunt ut miniſtri, ſed promiſcue, aut ſo- » lo permiſſu, *d.* §. 10. §. 12. §. 14. §. 15.

» Regula igitur naturæ eſt, quod res ho- » ſtilis ſingulis acquiratur capientibus. Nam » *I.* JCti Romani inter modos acquirendi » dominii, qui cum ipſo humano genere ori- » ginem ceperunt, referunt capturam rerum » hoſtilium, *l.* 1. *junct. l.* 5. §. 7. *A. R. D.* » Uti igitur omnia animalia, quæ terra, » mari, cœlo capiuntur, ita & ea, quæ ex » hoſtibus capiuntur, ſtatim fiunt capien- » tium *L.* 1. §. 3. *junct. l.* 7. *A. R. D.* » Adeo ut res hoſtiles, quæ exorto bello » penes nos inveniuntur, non publicæ, ſed » occupantium fiant, *L.* 51. § 1. *A. R. D.* » & perſonæ, quæ ſubito exoriente bello » fato apud nos jam hoſtes deprehendun- » tur, ſervi fiant. *l.* 12. *pr. Captiv.* & *poſtl.*

» Ratio naturalis *II.* non in eo conſiſtit, » quod gentibus placuerit ut res hoſtium » hoſtibus eſſent non alio loco, quam quo » ſunt res nullius: vera ratio naturalis eſt, » quod hoſtis criminis reus, & morte di- » gnus ſit; adeoque ſi civitas aliquem pro » hoſte declarat, eo ipſo cuique civi facul- » tatem concedit tantundem mali ei inffi- » gendi, res ejus vaſtandi, & capiendi &c. » Per hanc capturam igitur nemini fit in- » juria: *non* hoſti, qui mori meruit, & » cui tanquam criminis reo omnia jura au- » ferre licet: *non* civitati noſtræ, quæ » nullum jus in perſonas, & res hoſtis ha- » buit. Idque *III.* extra dubium eſt in ſta- » tu populari, ubi bellum non tantum a » Senatu, ſed a toto populo, non tantum » civitati hoſtili, ſed & ſingulis ejus ſubdi- » tis denunciatur, ut ex formulis apud » *Grot. l.* 3. *c.* 3. §. 8. *n.* 1. *c.* 3. §. 7. » apparet. Accedit *IV.* ſumma æquitas, » quam mox uberius exponemus.

» Neque *obſtat*, cives, & milites per ſe » jus belli non habere; adeoque eos ſem- » per agere jure, & nomine civitatis, cui » ſoli jus belli competit: præterea bellum » geri ſumtibus publicis, adeoque prædam » quoque publico cedere debere. Reſp. In- » juriam non tantum civitati, ſed & ſingu- » lis inferri. Hinc non tantum Senatus, » ſed & *populus* apud Romanos bellum de- » nunciabat. Cives igitur duplici jure ho- » ſtem lædere, adeoque & res ejus capere » poſſunt: 1. ut pars civitatis, ſi in mini- » ſterio publico capiunt: 2. ut ſinguli; » cum enim res ſingulorum quoque ab ho- » ſtibus capiantur, & vaſtentur, cum ſin- » guli opibus ſuis ad ſumtus belli contri- » buant, æquiſſimum videtur, ut id, quod » hoſti privatim eripiunt, viciſſim ipſorum » commodo cedat.

» Hoc autem verum ſaltem eſt quoties » ſinguli ſuo jure, & nomine capiunt. Se- » cus igitur ſi jure, & nomine populi, ſeu » Principis capiunt, quia diximus, capien- » tes hoc caſu eſſe inſtrumentum alterius » cauſæ; adeoque quicquid acquirunt non » ſibi,

Digitized by Google

» ſibi, ſed cauſæ acquirere: ipſa enim actio
» non eſt inſtrumenti, ſed cauſæ. Atque
» huc pertinet teſtimonium Halicarnaſſenſis
» de moribos Romanorum: *quod ea, quæ*
» *per virtutem ex hoſte capta ſunt, lex ju-*
» *beat eſſe publica, non vero capientium.* Vid.
» *infra* §. 14. *n.* 4.

» Bene autem obſervavit Auctor, res ſo-
» li ſemper *actu belli publico* capi videri,
» adeoque ſemper acquiri popolo, ejuſqoe
» Rectori; quia alibi probavimus, rem cap-
» tam non videri, niſi cum in cuſtodia
» noſtra, & poteſtate corporali ita eſt con-
» ſtituta, ut ab hoſte iterum eripi non
» poſſit. Quod in rebus incorporalibus fieri
» nequit; niſi inducto exercitu, vel poſitis
» præſidiis. qui ſunt actus publici. Idqoe
» ex jore Romano, & gentium praxi, Au-
» ctor probat *infra* §. 11.

*Cui in bello publico, ac ſolenni* ]" Adeo-
» que Auctor non quærit, cui *jure naturæ*
» præda cedat, ſed cui *jure gentium* vo-
» lontario. At fruſtra de eo qoæritur, quia
» tale jus non exiſtit.

*Ipſine populo* ]" Cujus jure, & nomine
» bellum geritur.

*An ſingulis, qui de populo, aut in po-
pulo ſunt* ]" i. e. an ſingulis capientibus?

*Valde enim hic variant recentiores juris
interpretes* ]" Auctor his interpretibus fidem
» exiguam in doctrina juris natoralis tri-
» buit. *Vid. proleg.* §. 53. 54. & 55.

*In jure Romano* ]" *L.* 5. *in f. l.* 51. *ff.*
» *Acq. rer. dom. l.* 1. §. 1. *A. P.* §. 17.
» *Inſt. de rer. d.v.*

*Canonum* ]" Canones tradunt, cedere
» prædam victori debere, i. e. Principi,
» *c.* 23. *q.* 5. *c.* 25. ibi: *cum præda in*
» *victoris* (Abrahæ) *poteſtate fuerit.* Sed lo-
» quuntor de præda ab exercitu capta, adeo-
» que actu bellico publico.

*Primo, ac jure ipſo fieri capta ſingulorum,
qui manu capiunt* ]" Quia res capta per-
» venit in eorum corporalem poteſtatem.

*Attamen duci aſſignanda, qui inter mili-
tes diſtribuat.* ]" Contradictio eſt, primum
» prædam jure fieri ſingulorum, & tamen
» aſſignandam eſſe ducibus, ut eam diſtri-
» buant.

*Hoc accuratius a nobis refutanda* ]" Satis
» refutatur ex principiis antea poſitis.

*Tali auctoritati* ]" Quæ ex interpretibus
» juris ſumi ſolet.

*Quin gentium conſenſu utrumvis potuiſſet
conſtitui* ]" Fruſtra de tali conſenſu gen-
» tium univerſali quæritur. Nos quid jure
» naturæ obtineat, quærimus.

*Sed quid voluerint quærimus, & dicimus,
gentibus placuiſſe &c.* ]" Quæ ſequuntur,
» obſcura admodum ſunt, nec rationi juris
» naturæ ſatis conveniunt: paolo igitur ac-
» curatius examinanda ſunt.

Auctor, nimirum, in decidenda quæ-
» ſtione, *cuinam præda acquiratur?* præ-
» mittit, aliud obtinere jure natoræ, aliod
» jure gentium in bello jure gentium pu-
» blico, & ſolenni. *Jure naturæ* prædam
» acquiri, putat, capienti, ſi juſtam cauſam
» habet; at non ultra modum debiti, & pœ-
» næ: *Jure gentium* autem, in bello publi-
» co jore gentium, prædam capienti acquiri,
» etſi juſtam cauſam non habeat, & in infini-
» tum; ſcilicet, quoad impunitatem, & do-
» minium externum.

» His præmiſſis quærit, *cui jure gentium*
» *præda in bello jure gentium publico acqui-*
» *ratur? An capienti, an populo?* & reſpon-
» det, placuiſſe gentibos, ut res hoſtiles
» eodem jure habeantur, quo res nullius,
» *Vid.* § 8. *n.* 1; res nullius autem cedere
» occupanti. *Vid.* §. 9. *n.* 1.

» Addit, capientes vel pro ſe, vel pro
» aliis capere poſſe, etiam per liberas per-
» ſonas, quia naturaliter homo hominis alte-
» rius volens volentis inſtrumentum eſſe poſ-
» ſit; indeque diſtinctionem inter acquiſi-
» tionem per filios, aut ſervos, & per libe-
» ras perſonas, meri eſſe juris civilis, & per-
» tinere ad acquiſitiones civiles, contendit:
» jore naturæ enim idem eſſe putat, an quis
» per ſe faciat, an per alium, *vid.* §. 9;
» idque lege Modeſtini, & Severi proba-
» ri, ait.

» Hinc concludit, diſtinguendum eſſe,
» an quis ot privatos, an ut miniſter alte-
» rius, adeoque in miniſterio publico ca-
» piat: illo caſu prædam cedere ſingulis ca-
» pientibus, hoc caſu civitati, ejuſque re-
» ctori, § 10. *ſeq.*

» At plurima hic notanda occurrunt. Nam
» 1. negamus, jure naturæ ante ultimam
» victoriam conſtare poſſe de juſtitia cauſæ:
» adeoqoe durante bello aſſeri nequit, ju-
» re, an injuria præda capta ſit. 2. Nega-
» mus, jure naturæ tantum capere licere
» intra modum debiti, & pœnæ; alibi enim
» probavimus, capi res hoſtiles in infini-
» tum poſſe. 3. Negamus, dari jos aliquod
» gentium voluntarium; adeoque fruſtra quæ-
» ritur,

Digitized by Google

» ritur, quid eo jure obtineat. 4. Verum igi-
» tur non eſt, gentibus placuiſſe ut res ho-
» ſtiles ſint eo loco, quo res nullius, &
» ideo cedant occupanti, neque Nervam id
» tradidiſſe, mox demonſtrabimus. *Vid.* §.
» 9. *n.* 1.

» Negamus 5. diſcrimen inter acquiſitio-
» nem per ſervos, aut filios, & per libe-
» ram perſonam, eſſe juris civilis, & tan-
» tum ad acquiſitiones civiles pertinere;
» quod ſtatim examinabimus: ſimulque
» probabimus, id nec ex lege Modeſtini,
» nec ex lege Severi probari. Denique 6.
» probavimus, diſcrimen inter occupatio-
» nem prædæ quæſitæ in miniſterio publico,
» & quæſitæ actu privato, in ipſa naturæ
» ratione fundari.

*Ut res hoſtium hoſtibus eſſent non alio loco, quam quo ſunt res nullius* ] " Verum
» non eſt, gentibus placuiſſe ut res hoſti-
» les eodem loco ſint, quo res nullius. Ne-
» que Nervæ dictum id probat; is enim pa-
» ritatem in eo ſaltem ponit, quod res ho-
» ſtiles æque, ut res nullius, cedant ei,
» qui primus earum poſſeſſionem nactus
» eſt: *l.* 1. §. 1. *ff. Acq. poſſ.* at ex diver-
» ſa plane ratione; nam res nullius cedunt
» occupanti, quia dominum non habent,
» res hoſtiles autem acquiruntur capienti in
» pœnam injuriæ civitati illatæ.

## AD §. IX.

AUCTOR recte ait, uti res nullius, ita
» & res hoſtiles per alios nobis acquiri poſſe,
» quorum nimirum inſtrumento utimur: u-
» nuſquiſque enim de ſua actione diſpone-
» re, atque alii lucrari poteſt.

1 *Res, quæ nullius ſunt* ] " Et quæ eodem
» loco ſunt, res hoſtiles. §. *præced.*

*Fiunt quidem capientium* ] " Dominium
» enim hoſtis deſinit, ex quo res capta eſt.

" *Sed tam eorum, qui per alios capiunt* ]
» Per alios, qui tanquam inſtrumentum o-
» peram illis navant, & eorum nomine ca-
» piunt.

*Quam qui per ſe* ] " Suo ſcilicet jure, &
» nomine

*Ita non ſervi tantum, aut filii, &c.* ] " Hi
» naturali ratione ſunt inſtrumentum domi-
» ni, & patris; adeoque quicquid capiunt
» eis acquirunt, etiam ignorantibus. *Vid.*
» *Diſſ. proœm XII.* §. 159. *n.* 4. & 5.

*Sed & liberi homines* ] " Qui talem legem
» ſuæ actioni dicunt, ut alii volentes ex ea
» lucrari debeant. Ejuſmodi igitur homines
» liberi alii non acquirunt, niſi eo volente.

*Qui in piſcando, aucupando, venando,*
» *margaritas legendo &c.* ] " Adeoque & in
» militando.

*Statim quod acceperunt, acquirunt ipſis, quibus operam navant* ] " Quia volentes eo-
» rum jure, & nomine capiunt; adeoque
» actio non eſt agentis, ſed ejus, cujus no-
» mine agitur.

*Quod naturaliter acquiritur* ] " i. e. facto
» aliquo; uti prehenſione poſſeſſionis.

*Animo utique noſtro, corpore vel noſtro,*
» *vel alieno* ] " Acquiritur poſſeſſio *animo*
» *noſtro*, non alieno: adeoque nemo mihi
» invito, vel ignoranti, poſſeſſionem acqui-
» rere poteſt. *Vid. diſſ. proœm. XII.* §. 596.
» At corpore alieno omnino ea nobis acquiri
» noſtra voluntate poteſt.

*Si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent* ] " Duo igitur requiruntur, ut
» per liberas perſonas nobis acquiratur: 1.
» ut velint eſſe inſtrumentum, i. e. noſtro
» nomine capere: 2. ut id fiat noſtro con-
» ſenſu, *l.* 53. *ff. A. R. D. l.* 24. *ff. A. P.*

*In Olympiis* ] " De quibus vide *Alex. ab*
» *Alex. Gen. dier* 5. 8. *Conf. Gron. & Teſm. b.*

*Ratio eſt, quia naturaliter homo &c.* ]
» Quicquid ergo ex hoc facto acquirit, il-
» lud non ſibi acquirit, ſed cauſæ, cujus
» eſt inſtrumentum.

*Ut & alibi* ] " *L.* 1. *c.* 3. §. 3. & *c.* 5.
» §. 1.

*Diſcrimen, quod traditur &c.* ] " Ni- 2
» mirum, quod jure gentium patri, & do-
» mino acquiratur per ſervum, & filium,
» non per liberam perſonam.

*Juris eſt civilis* ] " Immo diſcrimen hoc
» ex ipſo jure naturæ oriri, probavimus
» *in diſſ. XII.* §. 159. *n.* 4. & 5.

*Et ad civiles acquiſitiones &c. pertinet* ]
» Immo etiam ad naturales; nam jure Ro-
» mano ex omni contractu, & ex omni
» pacto filii acquiritur patri. *Vid. Diſſ. XII.*
» §. 159. *n.* 5. Eodem modo uti ex omni
» promiſſione ſervi ipſo jure acquiritur do-
» mino, *dict. D.ſſ. XII.* §. 133.

*Ut ex dicto Modeſtini loco apparet* ] " Ver-
» ba Modeſtini hæc ſunt: *Ea, quæ* CIVILI-
» TER *acquiruntur per eos, qui in poteſtate*
» *noſtra ſunt, acquirimus, velut per ſtipula-*
» *tionem: quod* NATURALITER *acqui-*
» *ritur, ſicuti eſt poſſeſſio, per quemlibet vo-*
*lentibus*

» *lentibus nobis poſſidere acquirimus.* Auctor » ex hac lege probare vult, regulam illam, » quod pater, & dominus acquirant per fi» lium, & ſervum, non vero per extraneam » perſonam liberam, eſſe *juris civilis*, & *per*» *tinere ad civiles acquiſitiones.*

» At Grotius mentem Juriſconſulti non » rite percepit. Is enim non diſtinguit in» ter jus civile, & jus naturæ; nec inter » acquiſitiones juris civilis, & juris natu» ralis: ſed inter acquiſitiones, quæ *civili*» *ter* fiunt, & eas, quæ fiunt *naturaliter.*

» Juxta ſtylum enim juris Romani *natu*» *raliter* aliquid acquiri dicitur, quando fa» ctum aliquod, actus aliquis corporis ac» cedit. *Civiliter* autem, quando nullo fa» cto, nullo actu naturali intercedente, ſo» la voluntate acquiſitio fit.

» *Naturaliter* igitur acquirimus per appre» henſionem poſſeſſionis, per traditionem, » occupationem, &c: *civiliter*, per ſtipu» lationem, per pactum, &c.

» Eodem ſenſu in jure Romano dicitur » reſolvi debitum *naturaliter*, quando tolli» tur facto quodam naturali, v. gr. per ſo» lutionem, interitu rei, &c: *civiliter*, quan» do citra factum, ſola voluntate, debitum » tollitur, v. gr. per acceptilationem, con» fuſionem, &c. *l. p. ff. Solut.*

» Certiſſimum igitur eſt, acquiſitiones, » quæ *civiliter*, vel *naturaliter* fiunt, non » intelligendas eſſe de acquiſitionibus *juris* » *civilis*, vel *juris naturalis*, ut Auctor er» rat; ſed de acquiſitionibus, quæ vel ſola » voluntate, adeoque *civiliter*, vel acceden» te facto, i. e. *naturaliter* fiunt; & qua» rum utraque ratione naturali nititur, uti » jam videbimus.

» Sane, ipſa naturæ ratio obſtat, quo mi» nus ea, quæ *civiliter* acquiruntur, v. g. » pacto, tertio per liberas perſonas acquiri » poſſint; non enim poteſt ex conventione » mea tertio obligatio naſci; & cum obli» gationes perſonæ cohæreant, non poſſunt » illæ, quarum omne jus ex pactione, vel » conſenſu naſcitur, extra perſonas paciſ» centes conſiſtere. Nec allegari poteſt, ter» tium per te tanquam inſtrumentum, tuo» que miniſterio paciſci poſſe; quia volun» tas tua non eſt inſtrumentum alterius na» turaliter, nec agendi miniſtra, ſed cauſa, » ac domina; adeoque ex iis, quæ ab ani» mo magis conſiſtunt, tertio, aut in ter» tium jus non quæritur: quæ ſunt verba » B. Parentis *in Diſp. de jure tertii* §. 3. At» que hinc regula naturæ eſt, quod nemo » alii paciſci poſſit. *Diſſ. proœm XII.* §. » 416. & 417.

» Econtrario natura nihil obſtat, quo mi» nus ea, quæ *naturaliter* acquiruntur, i. e. » quando actus corporalis intervenit, per li» beram perſonam acquiri poſſint. Corpus » enim ſua natura eſt inſtrumentum actionum, » cujus miniſterio agitur. Unde ſi actus ta» lis ſit, ut corpore, ſeu corporali appre» henſione res comparetur, inde tertio jus » quæri poteſt, dummodo 1. nomine tertii, » ſeu ea lege ut tertii illa actio, ac nego» tium ſit, apprehendat, *l.* 18. *ff. A. P.* & » 2. de re ſua agat, atque 3. tertius ratum » habeat. Talis enim actio non inſtrumenti » eſt, ſed cauſæ principalis, cujus nomine » agitur. *d. l.* 18 Nec magis intereſt ſua, » an aliena manu, ſeu corpore quis teneat, » quam opifex ſuo, an alieno inſtrumento » agat. *B. Par. d. diſp.* §. 4.

» Atque hinc apparet ratio, cur *pignoris* » *obligatio* per liberam perſonam acquiri » nequeat: *poſſeſſio autem pignoris* poſſit. » *l.* 11. §. 5. *Pig. act.*

Tuto igitur aſſerimus, diſcrimen, quod » traditur inter liberas perſonas, & ſerviles, » non eſſe juri civilis, nec ad civiles ſal» tem acquiſitiones pertinere, ſed in ipſa » ratione naturali fundari: ideo enim per » ſervos *civiliter* quoque domino acquiritur, » quia *ſervi* ſubjecti ſunt alieno dominio, » adeoque omnes eorum actiones depen» dent ab arbitrio domini. Sane, ſervus » nullius juris capax eſt, nec proprii aliquid » habere poteſt, adeoque ſi ſervo aliquid » promittitur, ſoli domino actio datur, & » ſervus eſt inſtrumentum domini. *Vid. diſſ.* » *proœm. XII.* §. 135. *per tot.*

» At per *liberam perſonam* ea, quæ *civi*» *liter* fiunt, nunquam nobis acquiruntur; » tota enim illa ratio ceſſat. Sane, is, qui » tertio paciſcitur, non eſt ejus dominio ſub» jectus, adeoque non niſi volenti paciſci » poteſt.

» Cæterum, fruſtra hæc diſputantur in ac» quiſitione rei hoſtilis; cum enim hæc ſem» per *naturaliter* acquiratur, nimirum, » per apprehenſionem, extra dubium poſi» tum eſt, eam per *liberam perſonam*, adeo» que per ſubditos, & milites quoque acquiri » poſſe.

*Hæ*

Digitized by Google

*His ipſis* ] " Scil. civiles acquiſitiones.

*Severus Imperator poſtea ad naturalium exemplum admovit propius* ] " Reſpicit Auctor » ad *L. 1. c. Quod cum eo, qui in al. pot.* » ( Nam ita corrigi debet allegata ab Auctore » lex 1 *C. per quas perſ.* ) ubi Imperator Se- » verus ait, patrem teneri ex tutela, vel » geſto negotio filii, ſed tantum de pecu- » lio, vel in rem verſo. Tunc autem in » ſolidum patrem teneri, ait, ſi patris vo- » luntate Decurio factus, & a magiſtratu » tutor conſtitutus eſt; additque rationem: » *quia id onus exemplo cæterorum munerum* » *civilium introductum intelligatur.*

» Fateor, me non ſatis vim hujus argu- » menti percipere; nec mihi conſtare, quo- » modo aſſertum Auctoris, *quod Severus ac-* » *quiſitiones civiles ad naturalium exemplum* „ *propius admoverit*, ex d. l. 1. probari poſ- „ ſit, cum de acquiſitione civili, aut na- „ turali, nulla ibi quæſtio ſit. *Vid. not.* „ *ab hac alteram.*

*Non utilitatis tantum ratione, ut ipſe profitetur* ] " Severus nullibi profitetur, ſe uti- „ litatis gratia acquiſitiones civiles ad na- „ turalium exemplum propius admoviſſe.

*Sed & Jurisprudentiæ* ] " Juriſconſulti „ doctrina in *l. 1. c. Quod cum eo &c.* eſt „ ipſum jus naturæ: Jure naturæ enim pa- „ ter, & dominus non tenentur ex tutela „ filii, niſi de peculio, & de in rem verſo. „ *Diſſ. proœm. XII. §.* 587. At ſi patris „ voluntate ſit decurio, eoque munera pu- „ blica, ut tutelam, approbante patre ſuſ- „ cipit, tunc pater tenetur in ſolidum, „ quia ejus voluntate filius uti reliqua mu- „ nera civilia, ita & tutelam ſuſcipit.

*Semoto ergo civili jure* ] " Quod diſtin- „ guere, ait, inter perſonas liberas, & „ ſerviles.

*Locum habet, quod dicitur, per alium quem facere poſſe quod per ſe ipſum poteſt* ] „ At hæc regula jure civili quoque obtinet; „ *Vid. Barboſ. loc. com.* verb. *facere*: & id „ tantum intereſt inter perſonas ſerviles, & „ liberas, quod illæ naturaliter ſint inſtru- „ mentum domini, etiam inviti, acquirant- „ que dominis etiam ignorantibus; cum li- „ beræ perſonæ ſaltem volentes aliis vo- „ lentibus acquirant.

*Et perinde eſſe, per ſe quis faciat, an per alium* ] " *L. 1. §. 12. ff. Vi arm. l. 5. §. 3.* „ *ff. Adm. tut l. 1. §. 1. ff. Ne per eum* „ *&c. Barboſ. d. l.*

### Ad §. X.

Auctor rejecto diſcrimine inter ſervos, & liberas perſonas, ait, principi acquiri quicquid actu publico, etiam per liberas perſonas, capitur, non vero quod actu privato: id enim cedere ſingulis; quod jure naturæ verum non eſſe, infra demonſtrabitur, quia ſinguli non ſuo jure, & nomine agunt, ſed jure, & nomine Principis.

Additio.

„ Contrarium demonſtravimus §. *præced.*

*Diſtinguendum ergo &c.* ] " Quia ſcil. „ jure gentium etiam per liberam perſonam „ nobis acquirere poſſumus.

*In noſtro negotio* ] " Scilicet, in quæ- „ ſtione, cui acquiratur præda ab hoſte capta.

*Vere publicos* ] " Ubi, ſcilicet, præda ca- „ pitur obtento prælio, vel obſeſſa civitate.

*Et inter actus privatos, qui fiunt occaſione belli* ] " V. gr. *durch partheyen*: vel ſi ſinguli „ hoſtes a ſingulis ſpoliantur.

*Privatis res quæritur primo, ac directe* ] „ Per hanc occupationem privatam, qua „ ſinguli ſuo jure, & nomine capiunt, ne- „ mini fieri injuriam, ſupra diximus.

*Per illos actus populo* ] " Capientes enim „ jure, & nomine populi tunc capiunt.

*Ex hoc gentium jure* ] " Tale non dari, „ diximus. Juri naturæ igitur convenit, non „ juri gentium, quod Scipio Maſiniſſæ re- „ ſpondit, Syphacem jure populi Romani „ victum, & captum, adeoque prædam po- „ puli eſſe.

*Cui Ptolemæus navaſſet operam* ] " Ptole- „ mæus igitur ſocius fuit; acceſſit cauſæ „ Seleuci, ejus jure, & nomine bellum geſ- „ ſit: & ſic fuit faltem inſtrumentum.

### Ad §. XI.

Res *ſoli* ] " Res mobiles ex hypotheſi 1 „ Auctoris populo non niſi actu vere publi- „ co acquiruntur, §. *præced.* At immobiles „ ſemper populo acquiri, ait, quia ſemper „ capiuntur per actum vere publicum, ut „ per inductionem exercitus, vel impoſi- „ tionem præſidii.

*Præda non cedit* ] " Quod igitur prædæ „ cedit, non ſit publicum, ſed capientis.

*Ratione non caret* ] " Quia ſuo nomine, „ & ſuo jure capiunt.



Digitized by Google

*Publico conceſſu*] " Immo citra conceſſum,
,, ſi ſinguli capiunt ſuo jure.
2 *Apud Hebræos* ] Conf. *Num.* 32. *Joſ.*
*XII. v.* 14. & 18.
*Romani captos agros aut locandos retinuerunt* ] " Nimirum , locandos ad tempus ,
,, *l.* 1. *ff. ſi ager vectigal.*
*Interdum modico veteri poſſeſſori bonoris grat a relicto* ]" *Liv. lib.* 8. *cap.* 1.
*Aut diſtraxerunt* ] " Et pecuniam in æ-
,, rarium transtulerunt.
*Aut aſſignarunt colonis* ] " Plerumque
,, veteranis , *Liv.* 31. *c.* 4 , aliiſque bene
,, meritis , *Liv.* 26. *c.* 21. *l.* 31 *c* 49. *l.* 32.
,, *c.* 1. aliquando populo diſtribuerunt ,
,, *Liv. l.* 3. *c.* 1.
*Aut fecerunt vectigales* ] " i. e. perpetuo
,, locarunt. *Vid. l.* 1. *ff. ſi ager vect g.*
*Parte agri mulctarunt* ] " Privernatibus
,, partes agri duæ ademtæ. *Liv. l.* 8. *c.* 1.
*Conſecratos interdum* ] " i. e. Diis , ſeu
,, templis conceſſos. *Vid. Suet. Jul. c.* 20.

## Ad §. XII.

1 Aut *in miniſterio publico capiuntur , aut extra illud* ] " Rectius , aut jure , &
,, nomine populi capiuntur , aut jure pri-
,, vato.
*Fiunt ſingulorum capientium* ] " Non enim
,, capiunt qua inſtrumentum populi.
*Et huc* ] " Scilicet , ad capta extra mi-
,, niſterium publicum.
*Celſi* ] " In *l.* 51. §. 1. *ff. A. R. D.* quod
,, Gajus repetit in *l.* 5. §. *f. capt. & poſtl.* &
,, Nerva quoque ſtatuit in *l.* 1. §. 1. *ff. Ac-*
,, *quir. poſſ.*
*Id eſt bello orto apud nos deprehenduntur* ] " Nam ex quo bellum denunciatum
,, eſt , omnia licent in hoſtem , quæ ad
,, reparationem juris noſtri pertinent. Si
,, igitur res , vel perſonæ , quæ hoſtis ſunt ,
,, in noſtro territorio inveniuntur , res ce-
,, dunt occupanti , *d. l.* 51 , perſonæ autem
,, fiunt ſervi , *l.* 12 *pr. capt. & poſtl. l. X.*
,, *pr. ff. A. R. D.*
*Ut habent libri* ] " Scilicet , vulgata , quæ
,, habet *facto* ; Haloandrina , quæ habet *pa-*
,, *cto*. Conf. *Gron. b.*
, *Nam talia fato adſcribere* ] " i. e. for-
, tunæ , ſeu caſui.
2 *Ibidem venit* ] " Scilicet , quia extra
,, miniſterium publicum capitur.
*Aut in eo , quod facere jubentur* ] " Tunc
,, juſſu publico prædam capiunt , adeoque
,, præda indubie eſt publica.
*Quod promiſcuo jure* ] " Adeoque non
,, tanquam inſtrumentum populi , ſed ſuo
,, privato nomine , & jure.
*Aut ſuo permiſſu &c. ſtatim ſibi acquirunt* ] " Germ *Wann Partheyen ausgeſchickt*
,, *werden* ; quod Auctor apud Italos *cor-*
,, *reriam* vocari , ait.
*Capiunt enim non ut miniſtri* ] " i. e.
,, non capiunt in miniſterio publico. *Vid.*
,, §. 10.
*In dimicatione ſingulari* ] " Etſi enim di-
,, micatio ſingularis non niſi publico per-
,, miſſu fieri poſſit , dimicans tamen non
,, agit ut inſtrumentum populi.
*In liberis , & injuſſis* ] " Adeoque ubi
,, non nomine , & jure populi res capiuntur.
*Correriam vocant* ] " A currere , ſive ab
,, excurſionibus : quod Galli vocant *faire*
,, *des courſes , ou aller en parti.* Germ. *auf*
,, *Parthey ausgehen.*
*A butino* ] " Italis enim *il botino* eſt illa
,, præda , quæ poſt conflictum ordinatum
,, obtenta victoria capitur. *Vid. Grammat.*
,, *Dec. Neap. dec.* 71 *n.* 18.

## Ad §. XIII.

Talia &c. ] " Scilicet , res mobiles
,, extra miniſterium publicum captæ.
*Ut id juris gentium ſit ante omnem ea de re legem civilem* ] " Senſus eſt , quod
,, leges civiles hoc jus Gentium ( quo res
,, ejuſmodi cedunt capientibus ) mutare , &
,, ſtatuere poſſint ut fiſco inferantur. At to-
,, ties dictum eſt , non dari jus gentium.
,, Dictum quoque eſt , prædam ipſo naturæ
,, jure cedere capienti , adeoque ſingulis ,
,, ſi ſuo jure capiunt ; populo , ſi ejus no-
,, mine , & jure , res capiuntur.
*Et dominium ſingulorum antevertere* ]
,, Eoque jus ſingulis jure gentium quæſi-
,, tum auferre.
*Sicut multis in locis de feris , & avibus factum videmus* ] " Has enim jure Gentium
,, cedere occupanti , jure civili autem fiſco
,, adſcribi , dixit ſupra *L.* 2. *c.* 2. §. 5. *c.* 3. §.
,, 5. *c.* 8 § 1 & 5.
*Sic enim introduci etiam lege poteſt* ]
,, Princeps jus a natura quæſitum ob utili-
,, tatem publicam auferre ſubditis poteſt.
,, Adeoque & ſtatuere poteſt , ut res hoſti-
,, les non cedant occupanti.

Ad

Digitized by Google

## Ad §. XIV.

1 De *his, quæ quis actu bellico capit, alia ratio eſt* ] " Quia in miniſterio publico capiuntur. Vid. ſupra §. 12. *n.* 1.

*Ibi enim ſinguli Reipublicæ perſonam ſuſtinent* ] " Adeoque ſunt inſtrumentum reipublicæ, ejuſque jure, & nomine agunt.

*Per eos populus* ] " Quia ſinguli ſunt inſtrumenta populi, cui proinde tanquam cauſæ omnia acquirunt.

*Si lex civilis* ] " Si lege ſtatuitur ut præda exercitui, Diis, &c. acquiratur.

*Ut poſſeſſionem, ita & dominium nanciſcitur* ] " Id jure gentium in bello ſaltem ſolenni, & quidem quoad effectus externos obtinere, Auctor putat. Nos id juris naturæ eſſe, probavimus.

*Et id in quot vult transfert* ] " Ex quo enim dominus factus eſt, pro lubitu de re ſua diſponere poteſt.

*Quod quia directè pugnat cum vulgari opinione* ] " Quaſi primo, ac jure ipſo capta fiant ſingulorum, attamen duci aſſignanda, qui inter milites diſtribuat. *Vid.* §. 8.

*Ex nobilium populorum exemplis* ] " Unde apparebit, prædam actu bellico, & publico captam ceſſiſſe Principi, qui vel fiſco eam inferre jubebat, vel militibus diſtribuebat. Nos rationibus naturæ id modo probavimus.

2 *Omnia jam diviſa* ] " In bello ſociali enim præda inter ſocios dividitur.

*Partim ut totius Græciæ eo tempore princeps* ] " Immo nullum jus in Græciæ provincias habuit; quælibet civitas ſuo jure, ſuiſque legibus utebatur.

*Atque ita populi gerens vicem* ] " Cum Græciæ populi liberi fuerint, nec Agamemnoni ullum imperium in eos competierit, verum non eſt, eum, vicem populi Græciæ geſſiſſe.

*Quo jure ipſe, ſed cum ſenatu, prædam dividebat* ] " Dividebat prædam non ut populi gerens vicem, ſed ut caput fœderis, adhibito conſilio omnium civitatum græcarum.

*Partim ut munere fungens imperatorio* ] " Ex pacto, tanquam fœderis caput.

*Partim cæteris majorem* ] " Propter dignitatem, & in penſationem laborum.

*De conſilio publico* ] " Adeoque conſenſu civitatum, quarum intererat.

*Phœnix, & Ulyſſes* ] " Duces igitur Græciæ aſſervabant prædam, quæ proinde non dependebat ab arbitrio Agamemnonis.

*Prædam Marathoniam aſſervat Ariſtides* ] " Quæ ſociarum civitatum nomine, & jure capta fuit.

*Ne quis de præda privatim quicquam tolleret* ] " Quia jure, & nomine civitatum Græciæ capta erat.

*Pro populorum meritis* ] " Ad menſuram auxiliorum, quæ populi ſocii præſtiterunt.

*In publicum relata* ] " Quia jure civitatis bellum gerebatur. Idem a Timoleonte factum. *Corn. Nep. in Tim. c.* 1.

*Ut in rebus communibus* ] " Quæ forte dirimi ſolent. 3

*Arbitrium ejus dividendæ penes Imperatorem* ] " Immo penes ſummam poteſtatem, cujus jure bellum geritur.

*Ut intelligas, jus acquirendi dominii in captura ſola non fuiſſe* ] " Et rem non factam fuiſſe capientium, niſi Imperatoris conſenſu.

*Ad Cyrum* ] " *Xenoph. Inſt. l.* 4. *n.* 99. & 109. *l.* 7. *n.* 184. & *n.* 193.

*Ad Alexandrum* ] " *Curt. l.* 6. *c.* 2. & *l.* 4. *c.* 14.

*Cannenſi* ] " Ubi tres annulorum modii capti fuerunt.

*Romani cæteris præſtiterunt* ] " De præſtantia Romanæ militiæ vide *l.* 3. *c.* 21. §. 2. *n.* 1.

*Non nihil ad invidiam* ] " Similiter Appius Claudius cenſuit, prædam Vejentinam in ærarium eſſe redigendam. *Liv. l.* 5. *c.* 20.

## Ad §. XV.

Auctor ait, populum quidem dominum prædæ fuiſſe ſi actu bellico capta fuerit, Imperatores autem arbitrium habuiſſe eam diſtribuendi.. At hoc arbitrium ipſis non competiit niſi ex mandato populi expreſſo, vel tacito Tacite autem mandatum videtur, ſi v. g. ſtipendium militantibus non ſolvitur; tunc enim ſtipendiorum loco pars prædæ tribui militibus poteſt, *Appian. bell. pun. n.* 7. *n* 12: vel ſi ſingulari militum virtute victoria reportata

,, tata eſt, aut Dux intra fines adminiſtra-
,, tionis de præda diſponit. In dubio ma-
,, gis eſt ut populi conſenſus exſpectetur.

*Sed tale, ut actus ſui rationem populo deberent* ] " Hinc ſæpius Imperatores ideo
,, in jus vocatos, & de peculatu accuſatos,
,, legimus.

*Et in his tamen* ] " i. e. in deditis : hi
,, enim per deditionem in jus populi victo-
,, ris tranſeunt; qui proinde ſolus diſpone-
,, re de deditis poteſt.

*Mos deferebat Imperatoribus* ] " Intra fi-
,, nes adminiſtrationis. Exempla diſtributæ
,, ab Imperatoribus prædæ vide apud *Livium*
,, *l.* 7. *c.* 37. *l.* 8. *c.* 36. *l.* 21. *c.* 11.

*Ab omni ſuſpicione* ] " Vel avaritiæ, vel
,, quod militum captarent benevolentiam.
,, Apud Livium duplex allegatur ratio :
,, 1. ne ex malignitate prædæ partitæ mili-
,, tum iram : 2. ne invidiam apud Patres
,, ex prodiga largitione caperent. *Liv. l.* 5.
,, *c.* 20.

*Et qui retinebant* ] " i. e. in milites non
,, diſtribuebant.

*Prout religioni* ] " Diis enim aliquando
,, offerebatur præda. *Vid. infra ad* §. *ſeq. n.* 2.
,, *rubr. penult.*

*Fama* ] " Si in ærarium referebatur §. *ſeq.*

*Ambitioni* ] " Si militibus relinquebatur.
,, *Vid.* §. 17.

---

## A d §. XVI.

1 Q u i *ſanctiſſimi* ] " i. e. ab omni ambitio-
,, ne, vel avaritia alieni.

*A quæſtore populi* ] " Officium horum
,, quæſtorum, qui comitari Imperatores in
,, bello ſolebant, deſcribit *Alexand. ab A-*
,, *lex. Gen. dier. l.* 2. *c.* 2. Huncque fuiſſe
,, antiquiſſimum morem, ex Dionyſio didi-
,, cimus. *Vid. ſupra* §. 14. *n.* 4.

*Manubiarum nomine* ] " Gellius l. 13. c.
,, 24. *Aliud omnino præda eſt, ut in libris*
,, *rerum, verborumque veterum ſcriptum*
,, *eſt; aliud manubiæ. Nam præda dicitur*
,, *ipſa corpora rerum, quæ capta ſunt; ma-*
,, *nubiæ vero appellatæ ſunt pecunia a quæ-*
,, *ſtore ex venditione prædæ redacta. Teſm. h.*

*Atque id antiquis, & melioribus tempo-*
,, *ribus* ] " Quæ juri naturali magis conve-
,, niunt.

*De quæſtoribus* ] " Qui jure populi ven-
,, debant.

*Sine quæſtore* ] " Forte quod quæſtor non 2
,, adeſſet.

*Quantum ducum quisque* ] " Cum in præ-
,, cedentibus dictum ſit, prædam virtute
,, bellica captam eſſe populi, indeque Du-
,, cum officium fuiſſe eam inferre ærario,
,, fruſtra hanc in rem cumularentur exem-
,, pla

*Interdum militibus* ] " *Vid.* §. 17.

*Interdum & aliis* ] §. 19. *ſeq.*

*Diis aut res ipſa data* ] " Vid. *Alex. ab*
,, *Alex. l.* 3. *c.* 22. *p.* 408.

*Ut ſpolia, quæ Romulus Jovi Feretrio*
,, *ſuſpendit* ] " Similia vide apud *Liv. l.* 10.
,, *c.* 29; & mox *c.* 46. Conf. *Alex ab*
,, *Alex. l.* 5. *c.* 24.

---

## A d §. XVII.

A m b i t i o s u m ] " Periculoſum liberta- 1
,, ti Romanæ.

*Dividitur, aut diripitur* ] " Prius fit per
,, Duces, qui juxta merita, vel ſtipendia
,, ſingulorum prædam diſtribuunt : poſte-
,, rius fit, ubi ſingulis capere, captaque ſibi
,, ſervare permittitur.

*Aut ratione ſtipendiorum* ] " Aut pro ſti-
,, pendiis debitis, aut juxta proportionem
,, ſtipendiorum.

*Appius Claudius* ] " Mens Claudii fuit,
,, conflandam eſſe prædam in pretia, unde
,, ſtipendia militi ſolvantur, ut eo minus
,, tributi plebs ſolveret. *Liv.* 5. 20.

*Partem exercitus alteram* ] " Aliquando
,, de ſingulis manipulis ſecernebatur nume-
,, rus; aliquando totus dividebatur exerci-
,, tus, ita ut pars altera in armis eſſet ad
,, omnes caſus præveniendos, altera autem
,, per domos, & urbes mitteretur.

*Etiam his, qui caſtra ſervarent* ] " Quia
,, victoria non ex ſolo actu æſtimatur, quo
,, capitur res, ſed ex toto negotio; quo
,, pertinet ſecuritas caſtrorum, &c. Livius
,, *l.* 4. *c.* 59. ait, capta urbe Anxur Fa-
,, bium abſtinuiſſe a præda, donec collegæ,
,, quos ad deſtinendos Volſcos populatum
,, miſerat, venirent : *Ab illis quoque exer-*
,, *citibus captum Anxur dictitans eſſe, qui*
,, *cæteros Volſcos a præſidio ejus loci aver-*
,, *tiſſent.*

*Davidi* ] " Victis Amalecitis. Sic Ruben,
,, & Gad moniti ſunt ut prædam cum re-
,, lictis domi fratribus, qui patriam inte-
rim

Digitized by Google

„ rim defendebant, partitentur. *Joſ.* 22. *v.* 8.
*Quique per valetudinem* ] " Adeoque
„ per quos non ſtetit, quo minus pugna-
„ rent.
*Aut delegata miniſteria* ] " Qui ad ob-
„ ſervandas, aut defendendas certas ſtatio-
„ nes durante prælio abeſſe juſſi ſunt.
2 *Sed redacta inde pecunia* ] " *Vid.* §. 16.
„ *num.* 1.
*Proportionem hanc invenio* ] " Id meri ar-
„ bitrii eſt. Apud Livium *l.* 10. *c.* 46. mi-
„ litibus ex præda eenteni bini aſſes, & al-
„ terum tantum centurionibus, atque equi-
„ tibus tributum eſt. Apud Curtium ex pe-
„ cunia Babyloniæ Macedonibus equitibus
„ ſexceni denarii tributi ; peregrinus eques
„ quingenos accepit; duoenis pedeſtrium ſti-
„ pendium menſum eſt. *Curt.* 5. 1.
*Meritorum* ] " *Vid. n. præced.* quorum ni-
„ mirum virtus eminuerat præ aliis.
*A Poſthumio* ] " Vid. *Gron. h.* Ita Aga-
„ memnon Achilli offert navem plenam æ-
„ ris, & auri, & viginti mulieres, quæ præ-
„ cipiat de præda. *Vid. ſupr.* §. 15. *n* 2.
3 *Præcipuum ſibi accipere quantum vellet* ]
„ Ita Bibliotheca inſtructa relicta Eſſexio
„ in prædam conceſſit. *Camd. Vit. Eliſ. p.* 4.
4 *Laudatiores illi* ] " *Vide ſupra* §. 16. *n.* 1.
*Ipſe ſe facere, ajebat* ] " *Dionyſius Hali-*
„ *carnaſſ. l.* 4.
*Pompejus* ] „ Conf. *ſupra.* §. 16. *n.* 1.
5 *Et abſentium* ] " Qui ſcilicet caſtra ſer-
„ vabant, quique per valetudinem, aut de-
„ legata miniſteria, aberant. *Vid. ſupr. n.*
„ 1. *in f.*
*Præſentium* ] " In conflictu.
*Minutiani exercitus* ] " *Vid. Gron. h.* Ra-
„ tionem cur conſularem exercitum exclu-
„ deret, hanc allegat Dictator : *Carebis*
„ *prædæ parte miles ex eo hoſte, cui prope*
„ *præda fuiſti; & tu L. Minuci, donec con-*
„ *ſularem animum incipias habere, Legatus*
„ *his legionibus præeris. Liv. l.* 3. *c.* 29. Ni-
„ mirum, caſtra ſua ab hoſte circumdari
„ paſſus eſt Minucius, *Liv. l.* 3. *c.* 19; ab
„ hac obſidione eum liberavit Cincinnatus,
„ *ibid.* Unde prædæ partem nulla ratione
„ petere poterat excercitus obſeſſus, qui
„ præterea in memoriam beneficii, i. e. li-
„ berationis, coronam auream dictatori de-
„ crevit. *Liv. l.* 3. *c.* 19.
6 *A geſtorum inſinuatione* ] " Supponitur,
„ largitiones factas eſſe fortiſſimis. *L.* 36.
„ §. 1. *C. de donat.* Tunc enim eſt pars ad-
„ miniſtrationis.

*In calumniam patuit* ] " Quaſi ad conci- 7
„ liandos militum animos prædam diviſe-
„ rint, *vid. Gell. l.* 4. *c.* 20. & *Liv. l.* 5. *c.*
„ 20 ; vel quod e publico liberales ſint.
„ Appium Claudium in Senatu ſimilem lar-
„ gitionem arguiſſe, ut novam, prodigam,
„ & inconſultam, Auctor *pr. h.* §. dixit.

---

## Ad §. XVIII.

VENIO *ad direptionem* ] " Nam præda 1
„ militi conceſſa ab Imperatoribus aut divi-
„ ditur, aut diripitur. §. 17. *n.* 1.

*Ea militi conceſſa* ] Immo urbs occupata diripi, & deprædari nequit, quia ex quo occupata eſt, deſinit eſſe hoſtis, nec amplius reſiſtit juri noſtro. Econtrario imperium in eam nobis quæſitum eſt, non dominium in ſingulos, aut in res ſingulorum. Urbs deſinit eſſe libera, at ſinguli non fiunt ſervi; victor ergo cum victis agit tanquam ſubditis, non vi, ſed jure. Sane, inter vitia Cæſaris refertur, quod oppida quædam, quæ ſe ſubmitterent, hoſtiliter diripuerit, ſæpius ob prædam magis, quam ob delictum. *Suet. in Jul. c.* 54. Ipſe tamen alibi providit, ne militum introitu, & nocturni temporis licentia oppidum diriperetur. *Cæſ. Bell. Civ. l.* 1.

Exc. 1°. ſi propter delictum victor illam deprædandam concedat, ut in urbe Capua apud Livium, *l.* 26. *c.* 16 : idque fieri jure poſſe, ait Suetonius *d. c.* 54 : 2°. ſi vi, & prælio occupata ſit : vel 3°. in expeditione difficili ad animandos milites.

*Additio*

„ Noſtram ſententiam de jure capiendi,
„ & vaſtandi res hoſtiles, expoſuimus ſupra
„ *c.* 5. §. 1. & *in præced.* §. 1.
*Diu imbibuit* ] " Periculoſa enim eſt ni-
„ mia illa ad prædam feſtinatio, ut ex exem-
„ plis Livii *l.* 3. *c.* 3. *l.* 8. *c.* 39. apparet.
*Cujus prædæ ſectio non venierit* ] „ Conf.
„ *Gron. h.* Alia exempla urbium direptarum
„ vide apud Appian. *bell. Mithr. n.* 195,
„ & Curtium *l.* 7. Liv. *l.* 26. *c.* 30.
*Qui morem hunc improbant* ] " Uti impro- 2
„ bat Crœſus eum Cyro contendens apud
„ *Xenoph. Juſt.* 7. *p.* 193. Vid. *Suetonius*
„ *in Jul. c.* 54.
*Xenophontem* ] " *L.* 7. *c.* 2. Verba lati-
„ na ſunt : *in direptione ſat ſcio, ignavos*
„ *majorem partem laturos.*
*Quod impediri non poſſet* ] " Contingit 3
id

„ id ex furore militum, quem diſſimulare „ ſæpius prudentiæ eſt. Conſ. *Thuan. pag.* „ 667.

## A D §. XIX.

Q u o d *dixi* ] " *Supra* §. 16. *n.* 2.

*Qui tributum ad bellum contulerant* ] „ Exemplum eſt in occupata Vejorum urbe: ubi omnes Romani cives ex ea ratione ad prædam vocati ſunt. *Liv. l.* 5. „ *cap.* 20.

*Ludos quoque* ] " Vid. *Gron. h.* Exempla „ vide apud *Liv. l.* 6. *c.* 42. & *l.* 7. *c.* 11. „ & *l.* 4. *c.* 27.

## A D §. XX.

A u c t o r ait, in in eodem ſæpius bel„ lo prædæ diſtributionem variatam fuiſſe, „ ita ut Camillus decimam Diis, occupa„ tis Faliſcis vero maximam partem quæ„ ſtori dederit. Manlius quoque aliquando „ prædam vendidit, & fiſco intulit, ali„ quando militibus conceſſit. Cæterum, Au„ ctor ait, prædæ genera tria eſſe: homi„ nes, armenta, & pecuniam.

1 *Aliter, atque aliter uſurpatum* ] " Ita ut „ in uno bello præda Diis dicata, in altero „ in fiſcum relata, vel militibus conceſſa ſit.

*Sed eodem bello eadem præda* &c. ] „ Ita „ ut pars Duci, pars fiſco, pars militibus, „ pars Diis &c. tributa fuerit.

*Aut rerum generibus diſtinctis* ] Ita ut ho„ mines Duci, armenta militibus, argen„ tum fiſco quæreretur. Res enim meri ar„ bitrii erat.

*Apollini* ] " Similia exempla vide *ſupra* „ §. 16. *n.* 2; & apud *Flor.* 1. 12. *Liv.* „ 5. 21. & 4. 21. *Val. Max.* 5. 6. *n.* 8. „ *Juſt.* 20. 3. *Caſ. Bell. Gall. l.* 6. *Plut. in* „ *Flaminio. Alex. ab Alex. Gen. dier.* 3. „ 22. *pag.* 408.

*Ab Hebræis* ] " *Vide ſupra* §. 1. *n.* 1. *Conſ.* „ *Num.* 31. *v.* 28. & 30. *ſeq.*

*Sed & urbem, & agros venire* ] " *Liv.* „ *l.* 5. *c.* 19. Apud Hebræos res ſoli non „ ſub voto comprehendebantur, quia Levitæ, nihil, quod ad immobilia pertinebat, „ poſſidere poterant.

2 *Genera, in quæ præda dividi poteſt, ſunt hæc* ] " Quæ totidem fere verbis recenſen„ tur *Num.* 31. *v.* 20. Veſtimenta, vas, & „ quicquid in utenſilia præparatum, aurum, „ argentum, æs, ferrum, plumbum, ſtan„ num, homines, & armenta.

*Aſinr*, & *ſpolia* ] " i. e. captivos, & ar„ menta.

*Ipſe defert* ] " *Vid.* §. 16. *n.* 1.

*Cum cura, ut quam æquiſſima eſſet* ] 3 „ Proportionem vide *ſupra.* §. 17. *n.* 2.

## A D §. XXI.

A u c t o r igitur concludit, prædam actu „ bellico captam non eſſe ſingulorum, ſed „ populi. Addit, Imperatores, licet eis „ prædæ diſpenſandæ arbitrium aliquando „ conceſſum fuerit, rationes tamen populo „ reddere debuiſſe: unde ſæpius ideo ac„ cuſatos, quin & milites ob ſurreptam „ prædam peculatus reos factos fuiſſe.

*Prædam fuiſſe Populi Romani* &c. Cu- 1 „ jus jure, & nomine bellum gerebatur: „ adeoque cujus negotium erat.

*Arbitrium aliquod Imperatoribus* &c. ] „ Intra fines ſcil. adminiſtrationis; tunc enim „ tacite illud arbitrium conceſſum videtur.

*Peculatus judicio* ] " Is enim, qui præ„ dam ab hoſtibus captam ſurripuit, apud „ Romanos lege peculatus tenebatur, *l. ff.* „ *ad L. Jul. de pecul. ibique Goth.*

*Sed & milites peculatus* ] " Quia revera 2 „ pecuniam publicam ſurripiunt.

*Formula jurisjurandi* ] " Quo milites ju„ rabant, ſe in exercitu, decemque millia „ paſſuum prope, furtum non facturos, &c. „ ſed intra triduum ſe profeſſuros quicquid „ invenerint, vel ſurripuerint, ſine dolo ma„ lo. *Gell. l.* 16 *c.* 4. Conſ. *Liv* 3. 20 *l.*10. „ *c.* 38. *l.* 22. *c.* 38. *Frontin.* 4. 1. *Alex.* „ *ab Alex* 6. 18. *Ferd.* III. *Kriegsart.* 21. „ *item Maxim I art.* 10.

*Modeſtinus* ] " *L. p. ad l. Jul. pecul.* Lo„ quitur nimirum de eo, qui prædam actu „ bellico, & publico captam ſurripit.

*Ut juris interpretes moneret* ], JCti lo„ quuntur de captura, quæ fit a ſingulis: „ hæc omnioo acquiritur capienti, etiam „ naturali ratione; ſecus ſi publica aucto„ ritate res hoſtiles capiuntur.

*Peculatum non eſſe niſi in re publica* ] „ §. 9. *Inſt. de publ. jud. l.* 9. §. 2. *l.* 4. *pr.* „ *L. Jul. pecul.*

*Semota lege civili* ] " Adeoque inſpecta ſola „ ratione juris gentium voluntarii. At tale jus „ gentium non dari, ſæpius dictum eſt.

*Et*

Digitized by Google

*Et primo* ] " Immo primo, & directo per
„ actus belli privatos ſingulis acquiritur,
„ quia ſuo jure, & nomine, non tanquam
„ inſtrumentum, capiunt. *Vid. ſupra* §. 10.
„ & §. 12.

*Populi, aut regis bellum gerentis fieri* ] " Si
„ jure, & nomine popoli capiuntur, quia
„ ſinguli ſaltem ſunt inſtrumentum. Vid. §.
„ 9. 10. & 14.

## AD §. XXII.

1 QUIA *de rebus nondum actu quæſitis lex ad utilitatem publicam poteſt imperare* ]
„ i. e. quia populus de jure ſuo prædæ pro
„ lubitu diſponere, eamque ante victoriam
„ tum Ducibus, tum militibus promittere
„ poteſt. Et hoc eſt, quod Auctor paſſim
„ aſſerit, legem civilem poſſe dominium
„ antevertere.

*Sive lex illa lex populi eſt, ſive regis* ]
„ Populus enim in ſtatu populari, rex vero
„ in ſtatu regio jus leges ferendi habet.

*Ut apud Romanos* ] " Nam etiam ſub
„ Cæſaribus, & Auguſtis, ſtatus fuit popu-
„ laris. *Vid. ſupra L.* 1. *c.* 3. §. 8. *lit. X.*

*Ut apud Hebræos* ] " Ubi itidem quicquid
„ ſinguli auri, & argenti rapuerant, id ſuum
„ erat. *Num.* 31. *v.* 53. Reliqua præda pu-
„ blice capta dividebatur inter pugnantes,
„ relicta quinquageſima parte Levitis. *Num.*
„ 31. *v.* 26. & 27. *Deut.* 20. *v.* 14.

*Sub legis autem nomine* ] " Conſuetudo
„ enim eſt lex tacita populi. *L.* 32. *ff. Le-*
„ *gibus l.* 35. *l.* 40. *Eod.*

*Alterum illud* ] " Scilicet, quod *primo*,
„ ſive *directe* præda ſit populi.

*Res alias, ita & prædam poſſe à populo aliis concedi* ] " Cum enim jus ejus ſit, po-
„ teſt id omnino alii permittere.

*Poſt acquiſitionem* ] " Ubi præda jam in
„ populi poteſtatem, & cuſtodiam eſt redacta.

*Sed & ante eam* ] " Tunc enim tacita
„ ineſt conditio ſi capta fuerit.

*Subſecuta captura conjungantur actiones brevi manu* ] " Rectius, conditio, ſub qua
„ præda promiſſa eſt, exiſtit.

*Ut loquuntur Juriſconſulti* ] " JCti nullibi
„ ita loquuntur. Traditio enim brevis ma-
„ nus, de qua JCti loquuntor, huc plane
„ non pertinet.

*Sed & in genere* ] " Ut nemo excludatur,
„ nec ſenes &c.

*Temporibus Maccabaicis* ] " Ut gratias
„ agerent Deo, quod hoſtes in Judæorum
„ manus dediſſet. *Maccab.* 8. *v.* 27. 28.
„ & 30.

*Neque ſemper mera donatio eſt* ] " i. e. non 2
„ ſemper ex mera liberalitate fit.

*Sed interdum contractus* ] " Si ea lege
„ ſubditi armant: quo pertinent *die Caapert.*

*Solutio ejus, quod debetur* ] " Forte loco
„ ſtipendii militibus debiti. *Vide ſupra* §.
„ 17. Exemplom eſt apud *Appian. de bell.*
„ *Pun. num.* 7.

*Aut remuneratio ob damna* ] " *Vid. ſupr.*
„ §. 19.

*Nullo ſtipendio* ] " Uti de Parthis, &
„ Brittannis teſtatur *Alex. ab Alex. l.* 6. *c.*
„ 22. Quod & de Romanis ante Cincinna-
„ tum traditur; is enim primus ex publico
„ ſtipendia ſolvi juſſit. *Liv. l.* 3. *c.* 19. & 20.

*Nam ex his cauſis* ] " Superflua hæc tota
„ tractatio eſt. Cum enim præda publice
„ capta ſit populi, is pro lubitu eam di-
„ ſtribuere poteſt.

## AD §. XXIII.

TACITA *conſuetudine ubique ferme inductum* ] „ Talis tacita conſuetudo nullibi
„ inducta apparet, neque gentes ex illa
„ obligantur.

*Ut ſua faciant quæ capiunt, aut ſocii* ]
„ Immo quæ publice capiuntur, ſunt popu-
„ li, cujus cauſam ſocii defendunt. Hi enim
„ ſuo jure bellum non gerunt; adeoque nec
„ ulla utilitas ex illo bello ad eos pertinere
„ poteſt.

*Ratio in ſociis eſt evidens* ] Quæritur, ſi plures ſunt, qui ſimul militant, cujus ſit præda? Reſp. ejus, cujus cauſa militatur. Si proinde uni ſaltem injuria facta, eoque unum bellum, cauſaque unius ſit, omnis præda ad illum ſolum pertinet. Socii enim, qui eandem cauſam defendunt, ſunt ſaltem inſtrumentum agentis; uti ergo actio, ita & actionis commodum non eſt inſtrumenti, ſed cauſæ. Atque hæc cauſa ſola jus belli habet, & dominus belli dicitur is ſolus, cujus cauſa eſt. *R. Imp.* 1541. §. 54. *Conſ. Flor. l.* 1. *c.* 18. *pr.*

At ſi eadem injuria pluribus communis eſt, communis quoque erit præda; idque diſputatum fuit inter ſucceſſores Alexandri. Ptolemæus enim, & Caſſander legionem miſerunt Antigono, indeque prætendebant ut pecunia in præda capta, provinciæque, divideren-

viderentur : & merito Ptolemæus indignatus eſſe traditur, quod Antigonus devictis diverſæ factionis ducibus ſolus communis victoriæ præmia corripuiſſet. *Juſt. l.* 15. *c.* 1. *Appian. bell. Syr. p.* 121. Equidem prætexebat Antigonus, ſuo periculo bellum geſtum eſſe, ſed male : non enim quæritur, cujus periculo bellum geſtum ſit, ( ita enim ſemper militibus præda deberetur ) ſed cujus cauſa. Unde & eventus belli contra eum decidit. *Juſt. l.* 15. *c. ſ.* Quanquam hi ipſi victores poſtea inter ſe occaſione prædæ certaverint. *Ibid.*

Si vero plures ſunt, quibus injuria ſeorſim facta eſt, tunc unuſquiſque læſus injuriam ſibi illatam vindicat : adeoque plures cauſæ, pluraque bella ſunt, etſi forte arctiſſimo ſocietatis vinculo inter ſe ad vindicandas injurias jungantur. Ita in bello anno 1688. inchoato Germani, Angli Belgæ, & Hiſpani ſocii fuere belli; at quiſque propriam defendit injuriam. Ita in bello Turcico anno 1698. finito Imperator, Poloni, & Veneti ſociale bellum geſſere, & quilibet eorum ob ſeparatam injuriam. Pariter in bello initio hujus ſeculi geſto Angli, Belgæ, & Germani contra Gallos ſimul, ſed quilibet ex ſeparata cauſa, geſſerunt bellum; adeoque prædam quoque ſibi ceperunt, vel eam juxta fœderis legem diſtribuerunt.

Atque ex his quoque decidendum eſt, ad quemnam onus belli pertineat ? & ſimiliter dicendum, pertinere ad eum, cujus cauſa eſt : adeoque ſi cauſa unius eſt, ad eum ſolum ; ſi eadem cauſa communis eſt plurium, ad omnes pro rata ; ſi cujuſque propria cauſa eſt, ad quemcunque eorum, de cujus cauſa agitur.

Cæterum, præterea circa ſocios belli notandum eſt, quod ſi ſocius recipiat rem ab hoſte communi mihi ablatam, ea mihi reſtitui jure poſtliminii debeat. *Vid. c.* 9. §. 9.

*Additio.*

,, Tota res dependet a fœdere. Si ſocius
,, ſuis ſumtibus alteri auxilia promiſit, hic
,, nihil ei ſtipendii loco ſolvere tenetur :
,, ſi de certa mercede convenit, ea ſola
,, debetur, adeoque prædæ partem neutro
,, caſu ſibi arrogare poteſt : ſi plane nihil
,, dictum eſt de ſtipendio, ſumtus eroga-
,, re tenetur is, qui ſocii opera utitur *Vid.*
,, *ſupr. l.* 2. *c.* 16. §. 12. *n.* 3. Prædam igi-
,, tur ſocii ſemper in miniſterio publico
,, capiunt.

*Gratis præſtari vix ſolet* ] " *d. c.* 16. §. 12.

*In oratoribus* ] " i. e. advocatis. Nemini
,, enim gratis operam meam præſtare teneor,
,, nec alius jus in meas actiones habet.

*Quia hac ipſa opera, tempusque* ] Immo
,, vera ratio eſt, quod ego in medici, & ad-
,, vocati operas nullum jus habeam, adeo-
,, que cum iis utor, & illi operam non
,, niſi dato honorario præſtare ſoleant, æ-
,, ſtimationem actionis ſolvere teneor, quæ
,, cum natura certo definita non ſit, à ju-
,, dice determinari debet, & apud Roma-
,, nos extraordinaria cognitione determinari
,, ſolebat. *Tot. tit. ff. de extraord cogn.*

*Credibile ergo eſt* ] " Jus naturæ non ori-
,, tur ex eo, quod credibile eſt, ſed de
,, quo certo conſtat. Præterea dictum jam
,, eſt, ſociis, qui alienam cauſam defen-
,, dunt, jus prædæ non competere

*Niſi cauſa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens* ]
" Si ſcilicet apparet, ſocium gratis opem
,, ferre voluiſſe, vel ita pactum ſit. Nam
,, ſocius pro lubitu de ſua opera diſponere
,, poteſt.

---

## Ad §. XXIV.

Quia *hi operam ſuæ civitati debent* ] 1
,, Cives enim dum in ſocietatem civilem
,, coeunt, ea intentione id faciunt, ut ci-
,, vitatem operis, & opibus defendere ve-
,, lint. *Liv. l.* 4 *c.* 60.

*Ubi non omnes, ſed aliqui militant, his ipſis a corpore civitatis retributio debetur* ]
" Quia omnes cives æqualiter, adeoque
,, non unus præ altero, civitatem defen-
,, dere tenentur.

*In cujus retributionis certæ locum ſpes prædæ totius, aut partis incertæ, &c. conceditur* ] ,, Hoc dependet ab arbitrio victoris,
,, ſi præda in miniſterio publico capta eſt.

*De ſociis exemplum eſt* ] " In allegatis 2
,, exemplis ab Auctore *h.* exemplis res pa-
,, cto erat deciſa : at quid jure naturæ ob-
,, tineat, ſi nihil dictum eſt, præcedenti
,, § vidimus.

*Quæ Populi Romani auſpiciis* ] " Adeoque
,, ubi cauſa erat Romanorum.

*Tanquam mercedem laboris* ] " Sociis enim
,, ſuis, Anei, Eſchol, & Mamre, voluit
,, partes ſuas tribui. *Gen.* 14. *n.* 24

*His, qui in procinctu fuerant* ] " Vide 3
,, *Num.* 31. *v.* 26. & 27. 30. 36. 42. & 43.
,, *Deut.*

„ *Deut.* 20. *v.* 14. Simile exemplum eſt in
„ tribubus Ruben, & Gad, quibus juſſit Jo-
„ ſue dividere prædam cum eis, qui civi-
„ tatem interim defendebant. *Joſ.* 22. *v.* 8.
*Prædam privatis ereptam* ] " Idem quo-
que apud Hebræos obtinuit. *Num.* 31. *v.* 53.
*Eximia quædam* ] " *De quo vide* §. 17.

4 *At quæ publica hoſtium &c. fuerant,*
*exemta erant huic licentiæ* ] " Et populo re-
„ ſervata.
*Victi regis coronam regi imponebant* ] Nam
„ victo rege Ammonitarum diadema regis
„ impoſitum eſt ſuper caput David. 2. *Sam.*
„ 12. *v.* 30.
*Eidemque aſſignabant* ] " Apud Hebræos
„ jus prædæ tale erat: Theſauri regum regi
„ cedebant; de cæteris altera pars eidem,
„ altera ſingulis militibus, & impedimento-
„ rum cuſtodibus. *Selden. d. l. p.* 785. &
„ 787.
Λάφυρα *erant publica* ] " Quia ab exer-
„ citu, adeoque jure publico capiebantur.
Σκῦλα *ea, quæ durante certamine eripi-*
*untur hoſti* ] " Hæc enim privatis eripiuntur
„ a privatis.
*Quod diſcrimen & aliis gentibus nonnul-*
*lis placuit* ] " Jure naturæ quid obtineat,
„ vidimus ſupra.

5 *Non tantum fuiſſe conceſſum* ] " Diximus,
„ prædam jure Romano capientibus ceſſiſſe:
„ adeoque populo, ſi populus per exercitum
„ cepit; privatis vero, ſi privati ceperunt.
*Supra* ] " §. 12. §. 13. *n.* 4. §. 14. §.
„ 15. §. 16. 17. 21.
*Indulgeri cæpit militi in bellis civilibus* ]
" Ibi quicquid agitur, mera injuria eſt; adeo-
„ que jus prædæ inde decidi non poteſt.
*Militi dat diripienda* ] " Res arbitrii id erat
„ & ad conciliandos militum animos id fa-
„ ctum.

6 *Præda manus impediret* ] " Quo minus
„ apti reddebantur milites ad reſiſtendum.
*Plurimas ſæpe victorias corrupit* ] " Exem-
„ pla vide apud *Curt.* 5. 1. *Liv.* 3. 2. *Mar-*
„ *cell.* 23. 15. *Thuan. l.* 20. *p.* 413. & *l.*
„ 33. *p.* 677.
*Parta victoria cuncta ipſis ceſſura* ] " Si-
„ milia Alexander profert apud *Curt.* 4. 15.

7 *Pilagium* ] " Gallis *pillage*.
*Et eo comprehendunt* ] " Id meri juris
„ civilis eſt. Conf. *Thuan. l.* 48. *p.* 990.

8 *Eſt & ubi operæ* ] " Præda populi eſt,
„ qui diſtribuere eam in milites poteſt pro
„ lubitu; quæ res meræ prudentiæ eſt.
*Ut apud Italos* ] " Id pariter meri juris
„ civilis eſt.
*Qui ſuo periculo, ac ſumtu bellum mi-*
*niſtrant, non totam prædam auferant* ]
„ v. g. *die* Caapers, quibus ſub conditio-
„ ne certam portionem fiſco inferendi præ-
„ da conceditur.
*Ut in direptionibus oppidorum, & præ-*
*liis* ] " Dependet hoc a lege ſuperioris bel-
„ lum gerentis.
*In excurſibus* ] " *Durch die Partbey-*
„ *gänger.*
*Communia fiant* ] " Non ſingulorum ca-
„ pientium: ea enim intentione coëunt, ut
„ prædam communiter agerent.
*Inter ipſos pro dignitatis ratione* ] " Præ-
„ cipuum enim accipere ſolet is qui reli-
„ quis præeſt. *Vid. ſupr.* §. 17. *n.* 3.

## AD. §. XXV.

„ AUCTOR poſtquam varios gentium
„ circa prædæ diſtributionem mores expo-
„ ſuit, uſum hujus rei in eo ponit, quod
„ ſi controverſia quædam oriatur apud me-
„ dios de re bello capta, addici debeat res
„ juxta mores, & leges ejus, qui cepit. Si
„ tales mores non probantur, rem decidi
„ debere, ait, juxta leges juris gentium
„ voluntarii.
„ At ſi dicendum quod res eſt, negamus,
„ 1. ſi inter hoſtes ipſos de præda lis ſit,
„ controverſias tales apud medios decidi
„ poſſe: cum enim medii utriuſque factum
„ pro jure habeant, rem in eo ſtatu relin-
„ quere debent, quo fuit cum ad eorum
„ fines perveniret, ſive ei faveant mores,
„ & leges, ſive non; medii enim hacte-
„ nus non ſunt judices competentes. Unde
„ 2. conſtat, verum non eſſe, quod ſi
„ tales leges non probentur, medii rem
„ decidere debeant ex jure gentium volun-
„ tario: præterea enim quod tale jus gen-
„ tium voluntarium non exiſtat, dictum
„ jam eſt, medios de actu extra eorum ter-
„ ritorium inter duas ſummas poteſtates ge-
„ ſto judicium ferre non poſſe; adeoque res
„ manet in eo ſtatu, quo fuit cum in ter-
„ ritorium deferebatur.

*Hæc autem* ] " Quæ de moribus locorum
„ allegata ſunt.
*Bello non permixtum* ] " Adeoque me-
„ dium inter utramque partem.

*Contreverſia oriatur de re bello capta* ]
,, Nimirum, circa ejus diviſionem.

*Cui favent leges, aut mores populi &c.* ]
" Si proinde leges populi arbitrium conce-
,, dunt Imperatori, §. 15, vel prædam re-
,, ferunt ad ærarium, § 16, vel eam divi-
,, dunt militi, § 17, aut aliis concedunt,
,, §. 18. §. 19. &c medii juxta illas leges
,, ex hypotheſi Auctoris pronunciare debent.

*Quod ſi ejus nihil probetur* ] " i. e. ſi le-
,, gibus, & moribus populi, a cujus par-
,, tibus res capta eſt, de diviſione prædæ
,, nihil ſtatutum eſt.

*Ex jure gentium communi rem ipſi populo adjudicandam* ] " Omnia, quæ h. §. con-
,, tinentur, gratis dicuntur. Nam 1. ſi de
,, prædæ diviſione lis eſt inter populum, &
,, privatos capientes, medii judices eſſe non
,, poſſunt, etſi præda in eorum territorium
,, delata ſit. 2. Negamus, deciſionem *ex*
,, *jure gentium communi* deſumendam eſſe,
,, quia tale jus gentium non exiſtit. Adeo-
,, que 3. ipſe populus, a cujus partibus res
,, capitur, cauſa cognita judicare debet, an
,, præda in miniſterio publico capta ſit, an
,, in actu privato. Idque 4. non jure gen-
,, tium voluntario, ſed ipſo naturæ jure
,, ſtatutum eſſe, vidimus *ſupra* §. 10. *ſeq.*

*Si modo ea res in actu bellico capta eſt* ]
" Nam ſi in actu privato capitur, præda
,, cedit capienti naturali quoque jure. *Vid.*
,, *ſupra* §. 12.

*Ex his, quæ dicta jam ante a nobis ſunt* ]
,, Scil. de variis legibus civilibus circa divi-
,, ſionem prædæ.

*In eo, quod in judicium deduci poteſt,*
,, *nihil valere jus belli* ] " Auctor ideo hoc
,, axioma verum non eſſe, putat, quia præ-
,, da jure belli capta in judicium deduci po-
,, teſt: judicem enim ex communi gentium
,, jure cauſam decidere debere, dixit. *Vid.*
,, *not. ab hac retro tertiam.*

*Nec armis erepta niſi armis poſſe retineri* ]
,, Neque hoc axioma Auctor approbat, quia
,, præda armis erepta apud medios non ar-
,, mis, ſed judicio retinetur. Diximus, to-
,, tam hanc quæſtionem parum utilitatis
,, habere.

---

## Ad §. XXVI.

1 Etsi *apud hoſtes reperiantur, capientium non fiunt* ] " Quia non ſunt res hoſtiles.

*Nec naturali juri congruit* ] " Quia inju-
,, riam non fecere domini, ad quos res il-
,, læ pertinent, nec injuriam ejus, qui bel-
,, lum gerit, defendunt

*Nec jure gentium* ] " Tale non dari, to-
,, ties dictum eſt.

*In illis rebus jus habuit hoſtis* ] " Tunc
,, enim hæc jura ſunt hoſtilia, eoque ho-
,, ſti eripi poſſunt.

*Servitutis* ] " Præſidii, &c.

*Id quo minus capientibus acquiratur* ]
,, Jus enim hoc ad hoſtem pertinet, quem
,, ſpoliare licet.

*An extra territorium* ] " Hoc dependet 2
,, à quæſtione, an extra territorium utriuſ-
,, que partis bellum gerentis lædere liceat
,, hoſtem? Quam ſupra *l.* 3. *c* 4. §. 8. exa-
,, minavimus.

*Quod & de rebus, & de perſonis* ] " Ni-
,, mirum, an in terra medii perſonam, &
,, rem hoſtis capere liceat.

*Jus ſolum Gentium* ] " Fruſtra hoc re-
,, ſpicitur, cum tale jus non exiſtat.

*Ubique recte interfici* ] " Quod refutavi-
" mus *d. c.* 4. § 8.

*Poteſt lege ſua probibere ne id fiat* ] " Immo
,, ſi jure naturæ, vel gentium, liceret res
,, hoſtiles in terris mediorum capere, jus
,, hoc natura quæſitum auferri ab aliis popu-
,, lis non poſſet. Vera igitur ratio, cur res
,, hoſtilis capi in terra media non poſſit,
,, hæc eſt, quod bellum gerentes in terris
,, mediorum privati ſint, & imperio, ac
,, judicio Pacati ſubſint, indeque nihil vi
,, agere poſſint. Hoſtes igitur invicem vim
,, ſibi inferre in terra media non poſſunt,
,, non quia pacatus id lege ſua prohibuit,
,, ſed ex ipſa lege naturæ.

*Et ſi contra legem factum ſit* ] " Diximus,
,, injuriam fieri ipſo naturæ jure.

*De eo tanquam de delicto poſcere* ] " Do-
,, minus igitur territorii de violata juriſdi-
,, dictione queri, & injuriam ſibi hoc actu
,, illatam bello vindicare poteſt. Immo ipſe
,, hoſtis, qui in alieno territorio tutus eſſe
,, debet, de injuria queri poteſt & hæc
,, injuria pertinet ad cauſas ſubnaſcentes,
,, de quibus Auctor egit *ſupra c.* 3. §. 1.
,, *n.* 3. Conf *inf. c.* 13. §. 3. *n.* 1.

*Simile eſt* ] " Feram capere quilibet ju-
,, re naturæ poteſt, captamque ſuam facit.
,, At ſi dominus fundi ingreſſum prohibue-
,, rit, injuriarum ei tenetur capiens, non
,, quod feram occupavit, id enim jure ſuo
,, facere potuit, ſed quod ingreſſus ſit fun-
" dum

Digitized by Google

„ dum alienum invito domino. *Vid. ſupra* „ *L.* 2. *c.* 2 §. 5.

Hoc exemplum male applicatur ad caſum „ præſentem, ubi hoſtis plane jus occiden- „ di hoſtem, aut jus capiendi res hoſtiles „ in alieno territorio non habet : adeoque „ injuriam ibi facit & quod occidat, & quod „ occidat in alieno territorio.

---

### AD §. XXVII.

JUS *hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium eſt belli ſolemnis* ] „ Di- „ ximus, 1. non dari jus gentium ; adeo- „ que 2. nec dari bellum, quod jure gen- „ tium certa ſolennitates habeat, & quod „ capientibus prædæ dominium tribuat quoad „ effectus aliquos externus. Verius 3. eſt „ prædam cedere capientibus, tum privatis, „ tum populo, ſi ejus nomine capitur ; id- „ que naturali quoque jure.

*Ut in aliis bellis* ] „ Scilicet, minus ſo- „ lemnibus. *Vid. Diſſ. proœm. IX.* §. 20. „ *ſeq.* At hæc vere bella non eſſe, adeo- „ que nec jura belli in illis obtineri, alibi „ dictum eſt.

*Nam in bellis aliis inter exteros res non acquiritur vi belli, ſed in compenſationem debiti* ] „ Speciem enim belli minus ſolen- „ nis Auctor conſtituit quando minor magi- „ ſtratus exteris arma infert. *Vid. l.* 1. *c.* „ 3. §. 4 & §. 5. At ibidem notavimus, „ bellum hoc caſu eſſe publicum, ſi ſub „ mandato ejus ſaltem tacito continetur : „ ſi non, plane non eſſe bellum *Diſſ. proœm.* „ *IX.* §. 168.

*In bellis autem inter cives* ] „ Nam hæc „ quoque diſſidia Auctor ad bella minus ſo- „ lennia refert. *Vid. l.* 1. *c.* 3. §. 4. & 5. „ Conf. *d. Diſſ. proœm.* §. 70. *ſeq.* At hæc „ plane bella non eſſe, demonſtravimus *ibid.* „ §. 166. *n.* 8.

*Nulla fit dominii mutatio, niſi auctoritate judicis* ] „ i. e. invito eripi res niſi per „ ſententiam judicis non poteſt. Atque hinc „ finito bello res captæ priſtinis dominis „ reſtitui debent. *Vid. Gron. h.* De Arato „ vide *Grot. l.* 3. *c.* 16. §. 6. Exc. ſi clau- „ ſula amneſtiæ adjecta, i. e. pacto, vel „ lege ſuperioris reſtituendi obligatio remiſſa „ ſit ; de qua vide infra *c.* 20. §. 12. Conf. „ *Diſſ. proœm. IX.* §. 125. & *Diſſ. XII.*

---

# CAPUT VII.

## De jure in captivos.

I. *Omnes captos bello ſolenni jure gentium ſervos fieri.*
II. *Et eorum poſteros.*
III. *In eos quidvis impune fieri.*
IV. *Res captorum, etiam incorporales, dominum ſequi.*
V. *Cauſa cur id conſtitutum.*
VI. *An ita captis licitum ſit fugere?*
VII. *An & domino reſiſtere?*
VIII. *Jus hoc non apud omnes gentes ſemper obtinuiſſe :*
IX. *Nec nunc obtinere inter Chriſtianos ; & quid ei ſit ſurrogatum?*

† I. 1. SErvi † naturâ quidem, id eſt, citra factum humanum, aut primævo naturæ ſtatu, hominum nulli ſunt, [a] ut & alibi diximus ; † quo ſenſu recte accipi poteſt † quod a juriſconſultis [a] dictum eſt, [1] contra

*a L.* 4. §. 1. *D. de ſtatu hominum.*

GROTII.

a *Ut & alibi diximus* ] Libro II, c. XXII. §. 11.

GRONOVII.

1 *Contra naturam* ] Servitutem eſſe contrariam illi bono, quod contigit homini beneficio naturæ, & per naturam, id eſt, libertati ; quamvis id ita ei natura dederit, ut ob juſtas cauſas quibuſdam eripi non vetet ; ut ſit bonum ſeparabile, quod peccato, aut fortuna poſſit amitti.

contra naturam eſſe hanc ſervitutem: ut tamen facto hominis, id eſt, + pactione, aut delicto, ſervitus originem acciperet, + juſtitiæ naturali non repugnat, [b] ut alibi quoque oſtendimus.

2. At eo, de quo nunc agimus, + gentium jure aliquanto latius patet ſervitus, tum quoad perſonas, + tum quoad effecta. Nam perſonas ſi ſpectamus, + non ſoli, qui ſe dedunt, aut ſervitutem promittunt, pro ſervis habentur: + ſed omnes omnino bello ſolenni publico capti, + ex quo ſcilicet intra præſidia perducti ſunt; ut ait [a] Pomponius. [2] + Neque delictum requiritur, ſed par omnium ſors eſt, + etiam eorum, qui [b] fato ſuo, + ut diximus, cum bellum repente exortum eſſet, intra hoſtium fines deprehenduntur.

a L. 5. §. 1. D. de captivis.

b L. in bello 12. D. de capt.

3. Polybius hiſtoriarum ſecundo: [c] τί δ᾽ ἂν παθόντες οὗτοι δίκην δόξαιεν ἁρμόζουσαν δεδωκέναι; τυχὸν ἴσως εἴποι τις ἂν πραθέντες μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμήθησαν· ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ τοῖς μηδὲν ἀσεβὲς ἐπιτελεσαμένοις κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους ὑπόκειται παθεῖν· *quid, inquit, patiendum his eſt ut juſta ſupplicia pendant? dicat forte aliquis, vendendos cum liberis, & uxoribus, quando armis victi ſunt. At hæc* [c] *belli lege etiam illis ferenda ſunt, quia nihil impii commiſerunt.* Atque eo fit id, quod Philo notat [d] his verbis: πολλοὶ πολλάκις καιροῖς ἀβουλήτοις τῶν σφόδρα ἀστείων τὴν ἐκ γένους ἀπέβαλον ἐλευθερίαν· + *multi viri boni variis caſibus nativam amiſerunt libertatem.*

c Cap. 58.

d Libro omnem virum eſſe bonum liberum p. 866.

4. Dion Pruſæenſis [e] cum modos acquirendi dominii quoſdam recitaſſet: τρίτος δὲ κτήσεως τρόπος, ὅταν ἐν πολέμῳ λαβὼν αἰχμάλωτον τοῦτον τὸν τρόπον ἔχῃ καταδουλωσάμενος· *ubi quem quis bello nactus captivum hoc modo, ſervum factum poſſidet.* Sic pueros bello captos abducere, πολέμου νόμον vocat Oppianus de piſcatu II. (verſ. 316.)

e Orat. XV. pag. 242. A.

II. Neque vero ipſi tantum ſervi fiunt, + ſed & poſteri in perpetuum, nempe + qui ex matre ſerva + poſt ſervitutem naſcuntur. Et hoc eſt quod + jure gentium ſervos noſtros fieri, dixit [f] Martianus, qui ex ancillis noſtris naſcuntur. Servitio ſubjectum uterum, dixit [g] Tacitus, agens de [3] Germani ducis uxore.

f L. 5. §. 1. D. de ſtatu hominum.

g Ann. I. 59.

III. 1. + Effecta vero juris hujus + infinita ſunt, + ita ut in ſervum (aa) domino

GROTII.

b *Ut alibi quoque oſtendimus* ] Libro II, cap. V. §. 27.

c *Belli lege* ] *Servius* ad primum Æneidos (v. 619.) de Hercule: *a cujus portu cum eum Laomedon arceret, occiſus eſt, & ejus filia Heſione belli jure ſublata comiti Telamoni tradita eſt, qui primus aſcenderat murum, unde Teucer natus eſt.* Idem ad X. Æneidos eandem narrans hiſtoriam: *Heſionem Græci Trojanis reddere noluerunt, dicentes, ſe eam habere jure bellorum.* (verſ. 91.) Joſephus libro XIV. αἰχμαλωτισθέντας οὐ νόμῳ πολέμου· *cum capti eſſent non belli jure.* (Cap. 12. §. 2. diviſ. Hudſon.) τῷ τῶν δοριαλώτων νόμῳ. Idem alibi: δορυαλώτων θεσμῷ. *jure eo, quod in captos conſtitutum eſt,* ait *Menander Protector.* (Pag. 91, 92. Excerpt. *Legat.* Edit. Hœſchel.) Multa huc pertinentia habes capite præcedente: quia ſcriptores captas res, captoſque homines conjungunt, aut æquant.

GRONOVII.

2 *Neque delictum* ] Ut quis improbo facinore reddiderit ſe dignum, qui libertate privetur.

3 *Germani ducis uxore* ] Arminii, Segeſtis filia, quæ gravida in poteſtatem Romanorum venerat.

(aa) Locus *Senecæ* non eſt è *Lib.* X. *Contr.* 5. ut ex primâ Editione repoſuimus (nam in aliis *I.* pro *X.* irrepſerat) ſed è *Lib.* V. *Controv.* 34. in quâ idem argumentum tractatur, ut patet ex titulo: unde natus error Auctoris noſtri. *J. B.*

GRO-

domino nihil non licere, dixerit pater [a] Seneca. Nulla perpeſſio eſt, ⁺ quæ non [4] impune ſervis illis imponatur, ⁺ nulla actio, quæ non quovis modo imperetur, aut extorqueatur: ita ⁺ ut etiam ſævitia dominorum in ſerviles perſonas impunita ſit, ⁺ niſi quatenus lex civilis ſævitiæ modum, pœnamque ponit. *Apud omnes peræque gentes*, ait Cajus, [b] *animadvertere poſſumus dominis in ſervos vitæ, necisque poteſtatem fuiſſe.* Addit deinde, [5] ⁺ fines huic poteſtati poſitos ex lege Romana, in ſolo ſcilicet Romano. Huc pertinet illud Donati ad Terentium [c], *quid non juſtum domino in ſervum?*

[a] *Lib. X. contr. 5.*

[b] *L. 1. D. de his, qui ſui vel al. juris. Inſt. de his, qui ſui, vel alien. juris ſunt.*

[c] *Andriæ actu 1. ſc. 1. verſ. 9.*

2. ⁺ Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum perſona acquiruntur domino. Ipſe ſervus, qui in poteſtate alterius eſt, ait [d] Juſtinianus, ⁺ nihil ſuum poteſt habere.

[d] *Inſtit. per quas perſ. cuique acq. §. 3.*

IV. Unde refellitur, aut certe [d] ⁺ reſtringitur eorum ſententia, qui dicunt, [6] incorporalia belli jure non acquiri. (bb) ⁺ Nam verum eſt, non primo, ac per ſe acquiri, ſed media perſona, cujus ea fuerunt. ⁺ Excipienda tamen ſunt ea, ⁺ quæ ex ſingulari perſonæ proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia ſunt, ut [7] jus patrium. Hæc enim ⁺ ſi manere poſſunt, manent penes perſonam: ⁺ ſi non, exſtinguuntur.

V. 1. Atque hæc omnia ⁺ jure gentium, de quo agimus, ⁺ non aliam ob cauſam introducta ſunt, quam [8] ut ⁺ tot commodis deliniti captores ⁺ libenter abſtinerent a ſummo illo rigore, quo captos ⁺ & ſtatim, & poſt moram interficere poterant, ut ante diximus. [e] ⁺ *Servorum appellatio*, inquit [e] Pomponius, *ex eo fluxit, quod Imperatores captivos vendere*, ⁺ *ac per hoc ſervare, nec occidere ſolent.* Dixi, ⁺ ut libenter abſtinerent: ⁺ neque enim quaſi pactio eſt ut abſtinere cogantur, ⁺ ſi jus hoc gentium ſpectes, ⁺ ſed modus perſuadendi ab eo, quod eſt [9] utilius.

[e] *L. 239. §. 1. D. de V. S.*

2. ⁺ Eademque ex cauſa hoc jus etiam [10] in alios tranſcribitur, ⁺ perinde ut rerum dominium. ⁺ Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit, quia alioqui, ⁺ ſi ſummo jure captores uterentur, ⁺ illi ipſi naſcituri non erant. Cui conſequens eſt ut ⁺ nati [11] ante calamitatem, ⁺ niſi ipſi capiantur

GROTII.

d *Reſtringitur eorum ſententia, qui dicunt incorporalia belli jure non acquiri* ] *Valerius Maximus* lib. VI, cap. IX. num. 11. de Cn. Cornelio Aſina: *qui conſul a Pœnis apud Liparas captus cum belli jure omnia perdidiſſet.* δοῦλος ἄκυρος πάντων καὶ ἑαυτοῦ, *ſervus, aliarum rerum dominium non minus, quam ſui ipſius perdidit.* *Philo*, libro omnem virum bonum eſſe liberum. (pag. 871. C.)

e *Servorum appellatio ex eo fluxit* ] Vide & *Servium* ad IV. Æneidos, ubi originem vocis *ſaltem* explicat. (in verſ. 327.)

GRONOVII.

4 *Impune illis imponatur* ] Hinc ſervos in omnia obnoxios dicit *Florus* 3, 20.

5 *Fines huic poteſtati* ] Hoc jus temperatum eſſe, certumque modum accepiſſe, ne infinitum foret.

6 *Incorporalia* ] Res incorporales, quæ manu tangi nequeunt, ſed in jure conſiſtunt. §. 2. Inſt. *de reb. corp.*

7 *Jus patrium* ] Patriæ poteſtatis (nec enim qui patrem cepit, jus acquirit in liberos non ſimul captos.

8 *Ut libenter abſtinerent* ] Ut facilius ſibi temperarent, ſeque continerent ab interficiendo.

9 *Utilius* ] Nam profecto utilius vivum hominem ſervari ad opus, quem tamen, ubi velis, occidere poſſis, quam ſtatim, priuſquam ejus experientiam ceperis, occidi.

10 *In alios tranſcribitur* ] Ut liceat hominem ſic ſervatum vendere, vel donare, vel relinquere teſtamento, vel alio modo alienare cum eodem jure vel utendi, vel abutendi.

11 *Ante calamitatem* ] Captivitatem parentum.

(bb) Vide in hanc quæſtionem, PUFENDORFIUM noſtrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. Cap. 6. §. 19. *J. B.*

GRO-

capiantur, ſervi non fiant. + Ideo autem natos maternæ eſſe conditionis, placuit gentibus, + quia ſerviles concubitus nec lege, + nec certa cuſtodia erant conſtricti, + ita ut nulla ſufficiens præſumtio patrem indicaret. + Atque ita capiendum Ulpiani [a] illud : *lex naturæ hæc eſt, ut qui naſcitur ſine legitimo matrimonio, matrem ſequatur*, + id eſt, (cc) lex conſuetudinis generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo juris naturalis vocem + abuſione quadam interdum ſumi, alibi [b] quoque demonſtravimus.

[a] L. 24. D. de ſtatu hom.

[b] Lib. II. c. XII. §. 26.

3. Non fruſtra autem a gentibus introducta hæc jura, + exemplo bellorum civilium intelligi poteſt, in quibus plerumque videmus captos interfectos, + quia in ſervitutem 12 redigi non poterant : quod & Plutarchus notavit vita [c] Othonis : & [f] Tacitus hiſtoriarum ſecundo [d].

[c] Pag. 1073. C.

[d] Cap. 44.

4. Cæterum, + populine, an ſingulorum fiant qui capiuntur, ex his, quæ de præda diximus, definiendum eſt; nam homines hac in re + jus gentium rebus æquavit. Cajus juriſconſultus [e] libro II. rerum quotidianarum : *item quæ ex hoſtibus capiuntur, jure gentium ſtatim capientium fiunt : adeo quidem ut & liberi homines in ſervitutem deducantur.*

[e] L. 5. & l. 7. D. de acq. rer. dom.

+ VI. 1. Quod tamen theologi [f] nonnulli ſentiunt, + qui bello injuſto capti ſunt, + aut ex captis nati, iis 13 + fas non eſſe fugere niſi ad ſuos, + in eo eos falli non dubito. Id quidem intereſt, quod [g] ſi ad ſuos fugiant + bello manente, + libertatem conſequuntur ex poſtliminii jure : + ſi ad alios, + aut etiam pace facta ad ſuos, 14 vindicanti domino reddendi ſunt. Sed + non ideo ſequitur, animo quoque 15 injici (dd) religionis vinculum : + cum multa ſint jura, 16 quæ tantum exterius judicium ſpectant, + qualia ſunt hæc belli jura, quæ nunc exponimus. + Nec eſt quod objiciat

[f] Leſſ. l. 2, c. 5. dub. 5.

GROTII.

f *Tacitus hiſtoriarum ſecundo* ] Et tertio, de Cremonenſibus captis, *irritam prædam militibus fecerat conſenſus Italiæ.* (Cap. 34.)

g *Si ad ſuos fugiant bello manente, libertatem conſequuntur ex poſtliminii jure* ] Vide infra cap. IX. §. 5. *Plinius* naturalis hiſtoriæ VII, 28. de M. Sergio : *bis ab Annibale captus, bis vinculorum ejus profugus.*

GRONOVII.

12 *Redigi non* ] Saltem more Romano, & Hebræo, 2. *Paralip.* 28. nam de aliis dubium facit *Juſtin.* 4, 3. *ſive victoribus captivitatis jure ſerviſſent.* n. 3.

13 *Fas non eſſe fugere* ] Quaſi alibi nec libertatem conſequantur, & conſcientiam lædant, tanquam furtum ſui domino facientes.

14 *Vindicanti domino* ] Ex eo, quod cap. præc. n. 25. traditur de captis apud populum bello, non permixtum jus reddi ex legibus, aut moribus gentis, a cujus partibus res, vel perſona capta eſt.

15 *Injici religionis* ] Sine peccato fugere talem ſervum non poſſe.

16 *Quæ tantum exterius* ] Ad quæ obligamur tantum metu politici judicii, non etiam metu Dei.

(cc) Videtur omnino Juriſconſultus intelligere heic verum Jus Naturæ; & huc alludit locus CICERONIS, ab Eruditiſſimo SCHULTINGIO laudatus. *Not. in* ULPIAN. *fragm.* V. 8. *Ut enim Jure Civili qui matre eſt libera, liber eſt : item, Jure Naturæ, qui Dea matre eſt, Deus ſit neceſſe eſt. De Nat. Deor.* III. 18. Volebant nimirum Juriſconſulti Veteres, ob incertitudinem Patris liberos extra connubium natos, matris conditioni accedere, ex ratione naturali. Verum in iis quidem, qui re verâ vulgo concepti ſunt, hoc ſuadet ipſa Ratio naturalis : at non in iis, quorum Pater notus eſt, ut poteſt omnino eſſe eorum, quos Mulier, quamquam ſerva, peperit. Nec citra præſumtionem civilem magis notus eſt, & certus Pater, quem nuptiæ demonſtrant : quæ præſumtio etiam ceſſat, ubi validior in contrarium ratio adparet, ut ex *L. 6. D. De his qui ſui vel al. jur.* manifeſto patet. *J. B.*

(dd) Hoc verum eſt tantum, ubi nullum pactum inter Victorem, & bello Captum, interceſſit. Diximus plura in Notis noſtris Gallicis. *J. B.*

GRO-

objiciat aliquis, ex dominii natura talem in animo obligationem ſequi. Reſpondebo enim, cum multæ ſint dominii ſpecies, + poſſe & dominium dari, quod 17 tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat; + quod & in aliis juris generibus occurrit.

2. Tale enim aliquatenus & + jus eſt 18 teſtamenta nulla dicendi, (ee) ob deliquium ſolennitatis alicujus, quam jura civilia præſcribant. [a] Probabilior enim ſententia eſt, etiam + quod tali teſtamento relictum eſt, retineri ſalva pietate poſſe: + ſaltem quamdiu ei non contradicitur. + Nec longe abit + dominium ejus, qui ſecundum leges civiles 19 mala fide præſcripſit: + nam & hunc civilia judicia ut dominum tuentur. + Et hac diſtinctione facile ſolvitur nodus ille, quem Ariſtoteles nectit de cavillationibus libro II. [b] cap. 5. ἆρα δίκαιον τὰ αὑτῦ ἔχειν ἕκαστον; ἀλλ' ἂν τις κρίνει κατὰ δόξαν τὴν ἑαυτῦ, κἂν ᾖ ψευδὴς, κύριά ἐστι ἐκ τῦ νόμου· τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον ϗ οὐ δίκαιον· *nonne jus eſt ut ſua quiſque habeat? at quæ ex animi ſui ſententia judex judicaverit*, (ff) *ex lege rata ſunt.* + *Erit ergo* 20 *idem jus, & non jus.*

[a] *Soto de juſt. & jur. l.* IV. *q.* 4. *art.* 3. *Leſſ. lib.* 2. *c.* 4. *dub.* 3.
[b] Lib. II. *Cap.* 25. pag. 308. *D. Ed. Pariſ.*

3. + In noſtra vero quæſtione + nulla cauſa fingi poteſt, cur gentes aliud ſpectaverint, quam externum illud; nam facultas vindicandi ſervum, & cogendi, immo & vinciendi, & res ejus habendi, + ſufficiebat ut captis captores vellent parcere: aut ſi tam feri eſſent ut + iſtis utilitatibus non moverentur, certe 21 + nec moturum eas fuerat vinculum aliquod animis injectum, quod ipſum tamen ſi omnino + ſibi neceſſarium crederent, [h] + poterant exigere fidem, aut jusjurandum.

4. + Neque vero temere in lege, quæ non 22 ex æquitate naturali, ſed + majoris mali vitandi cauſa lata eſt, ea ſumenda eſt interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum cæteroqui licitum. Florentinus + [c] Juriſconſultus, *nihil intereſt, quomodo captivus reverſus eſt: + utrum dimiſſus, an vi, vel fallacia poteſtatem hoſtium evaſerit.* Nimirum, quia hoc + jus captivitatis ita jus eſt, ut alio ſenſu 23 plerumque & injuria ſit, quo nomine & a Paulo [d] juriſconſulto (gg) nominatur: + jus quoad effectus quoſdam: + injuria, ſi id, quod rei intrinſecum eſt, ſpectetur. Unde & hoc apparet, + ſi

[c] *L. Nihil* 19. *princ. D. de capt.*
[d] *L.* 19. *princ. eod. tit.*

GROTII.

[h] *Poterant exigere fidem, aut jusjurandum* ] *Bembus* hiſtoriæ libro X.

GRONOVII.

17 *Tantum in judicio humano* ] Cui quis adſtrictus ſit tantummodo legibus civilibus, non etiam lege conſcientiæ.

18 *Teſtamenta nulla* ] Pro non factis habenda.

19 *Mala fide præſcripſit* ] Qui tanquam uſu captam poſſedit, quam ſcivit alienam eſſe, etſi ſciſſe illum non poſſit probari.

20 *Idem jus, & non jus* ] Eſt enim jus in judicio humano, & externo, non in foro conſcientiæ, aut ut illi loquerentur, *jus politicum*, non *ethicum*.

21 *Nec moturum* ] Non eſt credibile, facilio-res fore ad miſericordiam, ſi perſuaſum habeant ſine gravi peccato in Deum fugere ab hac ſervitute, niſi ad ſuos, neminem poſſe.

22 *Ex æquitate naturali* ] Qualis eſt lex ſervitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

23 *Plerumque & injuria ſit* ] Quippe quo libertas aufertur nullum ob delictum, ſed quod arma geſſeris pro eo, cui fidem debebas.

(ee) Confer PUFENDORFIUM noſtrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. IV. Cap. 10. §. 7. *J. B.*

(ff) Omiſſa heic, in omnibus Editionibus, hæc verba, *etiamſi falſa ſint*, aut ſimilia, quæ reſpondeant vocibus Græcis, κἂν ᾖ ψευδὴς, ut heic reſtituimus: nam mendoſè etiam in omnibus Editionibus concepta erant. *J. B.*

(gg) Non videtur *Paulus* cogitaſſe de injuſtitiâ illâ intrinſecâ: alias pro certo ponere debu-

+ ſi quis bello injuſto captus in poteſtatem hoſtium venerit, ab eo non attaminari furti crimine animum, ſi res ſuas ſubducat, [i] aut laboris ſui mercedem ſi quam ſupra alimenta præſtari æquum eſt: + modo ipſe neque ſuo, neque publico nomine quicquam debeat domino, aut ei, cujus jus dominus acceperit. [a] Nec refert quod fuga talis, & ſubductio deprehenſa graviter puniri ſoleant. + Nam [24] & hæc, & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua ſunt, ſed quia ipſis expedit.

*a Bannes 2, 2. qu. 40.*

5. Quod vero prohibent [k] + canones [b] nonnulli ſuadere ſervo miniſterium domini ſui deſtituere, + ſi ad ſervos referas, qui pœnam juſtam ferunt, aut voluntaria pactione ſe addixerunt, præceptum eſt juſtitiæ: + ſin ad eos, qui bello injuſto capti ſunt, + aut ex captis nati, oſtendit, Chriſtianos Chriſtianis auctores potius patientiæ eſſe debere, quam rei talis, + quæ quamvis licita, animos tamen a Chriſtianiſmo alienos, aut alioqui infirmos, poſſet offendere. + Similemque in modum accipi poſſunt Apoſtolorum ad ſervos monita, niſi quod illa magis videntur obedientiam a ſervis exigere dum ſerviunt, + quod naturali æquitati conſentaneum eſt; nam [25] alimenta, & operæ ſibi mutuo reſpondent.

*b C. ſi quis ſervum. 17. q. 4. c. 37. & c. ſeq.*

VII. Cæterum ab iiſdem, quos indicare cœpi, theologis illud dictum recte arbitror, + ſervum domino [26] jus illud externum exſequenti reſiſtere illæſo juſtitiæ officio non poſſe. (hh) Eſt enim inter hoc, & ea, + quæ diximus, manifeſta diſcrepantia. Externum jus, + quod quidem non ſola agendi

debuiſſet, omnia bella *Romanorum* juſta fuiſſe, quum nullum fuerit, in quo Jus Poſtliminii locum non haberet. Sed in L. 19. *D. de Capt. & Poſtlim.* verba illa, *ut qui* PER INJURIAM *ab extraneis detinebatur*, ſignificant tantum *per vim*, ſive injuſtam, ſive juſtam, quod ſpectat ipſum Hoſtem: & eo ſenſu ſumitur *per injuriam*, in L. 3. §. 2. *D. Ad Leg. Jul. de vi privata*, ut adtendenti patebit. *J. B.*

G R O T I I.

i *Aut laboris ſui mercedem* ] Huc pertinent ea, quæ a nobis ex *Irenæo*, & *Tertulliano* allata ſunt ſupra ad libri II, capitis VII. §. 2. ubi de Hebræis agitur Ægypto egreſſis, ad quos & hoc *Philonis* pertinet de vita Moſis: *οἱ δ᾽ ἐλαυνόμενοι ϗ διωκόμενοι, τῆς αὑτῶν εὐγενείας εἰς ἔννοιαν ἐλθόντες, τόλμημα τολμῶσιν ὁποῖον εἰκὸς ἦν τοὺς ἐλευθέρους ϗ μὴ ἀμνήμονας ὧν ἐπιβουλεύθησαν ἀδίκως. πολλὴν γὰρ λείαν ἐκφορήσαντες, τὴν μὲν αὐτοὶ διεκόμιζον ἐπηχθισμένοι, τὴν δὲ τοῖς ὑποζυγίοις ἐπέθεσαν, οὐ διὰ φιλοχρηματίαν, ἢ ὡς ἄν τις κατηγορῶν εἴποι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίαν· πόθεν; ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὧν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπηρέτησαν, ἀναγκαῖον μισθὸν κομιζόμενοι. εἶτα δὲ ὑπὲρ ὧν κατεδουλώθησαν ἐν ἐλάττοσι ϗ οὐχὶ τοῖς ἴσοις ἀντιλυποῦντες·* & quæ ibi ſequuntur plura. *Illi autem cum ejicerentur, fugarenturque, nobilitatis ſuæ memores, rem incipiunt dignam viris ingenuis, nec oblitis eorum, quæ per injuriam, dolumque malum, pertulerant: multa enim ſpolia partim ipſi exportarunt, partim impoſuerunt jumentis, non per avaritiam, aut quod calumniator aliquis dixerit, alieni cupiditatem. Unde enim hoc illis? ſed primum quidem ut miniſterii tam longi temporis mercedem ſibi neceſſariam haberent, deinde pro ſervitute per vim impoſita pœnam non parem, ſed multo minorem expetentes.* (Pag. 624.) Eſt ſimilis hiſtoria Malchi viri ſancti deſcripta ab *Hieronymo* in epiſtolis, & Langobardi Leuphis, quam nobis dat pronepos ejus *Paulus Warnafredi* libro IV. (Cap. 39.) Adde, ſi placet, & confeſſionem editam ſub *Lanici Patricii* nomine.

k *Canones nonnulli* ] Ex *ſynodo Gangrenſi*. vide quæ ſupra libro II. fine capitis V.

G R O N O V I I.

24 *Et hæc, & alia* ] Ut ſupra de percuſſore hoſtis, & exploratore, ſine perfidia, dictum eſt. 3, 4. 18.

25 *Alimenta, & opera* ] Ut quemadmodum dominus tenetur ad alimenta ſervo danda, ita ſervus ad operas reddendas.

26 *Jus illud externum exequenti* ] Grave opus injungenti, verbis, aut verberibus, aut vinculis caſtiganti.

(hh) Non ſatis heic cohærent Principia Auctoris noſtri, ut in Notis noſtris Gallicis oſtendimus. *J. B.*

G R O N O-

Digitized by Google

agendi impunitate, ſed & [27] judiciorum tutela conſtat, + inane erit ſi ex adverſo reſiſtendi jus maneat; nam ſi domino vi reſiſtere licet, + licebit & magiſtratui dominum tuenti, cum tamen magiſtratus + ex jure gentium dominum in illo dominio, ejuſque uſu, defendere debeat. + Eſt ergo hoc jus ſimile ei, quod ſummis in quaque civitate poteſtatibus alibi tributum eſt a nobis, ut vi illis reſiſtere licitum, piumque non ſit. Ideo & Auguſtinus + utrumque conjunxit, cum dixit: *ita a plebibus principes, & a ſervis domini ferendi ſunt, ut ſub exercitatione tolerantiæ ſuſtineantur temporalia,* + *& ſperentur æterna.*

VIII. Sed & hoc ſciendum eſt, [28] + jus iſtud gentium de captivis + nec ſemper receptum fuiſſe, + nec apud gentes omnes: quanquam Romani juriſconſulti + univerſaliter loquuntur, + partem notiorem indigitantes totius nomine. Sic [l] apud Hebræos, qui ſpecialibus inſtitutis ab aliorum populorum communitate ſegregabantur, [29] + perfugium [a] erat ſervis, nimirum, ut recte notant interpretes, + his, qui nulla ſua culpa in eam calamitatem devenerant: quali ex cauſa videri poteſt ortum jus, + quod in ſolo Francorum [30] ſervis datur [b] proclamandi in libertatem, quanquam id nunc quidem non tantum bello captis, + ſed & aliis qualibuslibet ſervis videmus dari.

IX. 1. [m] + Sed & Chriſtianis in univerſum placuit, [c] bello inter ipſos orto captos ſervos non fieri, ita ut vendi poſſint, ad operas urgeri, & alia pati, quæ ſervorum ſunt: merito ſane; quia [31] ab omnis charitatis commendatore rectius inſtituti erant, aut eſſe debebant, + quam ut a miſeris hominibus interficiendis abduci nequirent, niſi minoris ſævitiæ conceſſione. Atque hoc a majoribus ad poſteros pridem tranſiiſſe inter eos, qui eandem religionem profiterentur, ſcripſit [n] [32] Gregoras [d], nec eorum fuiſſe

[a] *Deuter.* XXIII, 15.
[b] *Bodin. de rep. lib.* 1, *c.* 5.
[c] *Bart. in l. 24. D. de capt. Covar. in c. peccatum. p.* II. §. 11. *n. Vict. de jure belli n.* 42. *Boër. deciſ.* 178. *Silv. in verbo bellum* 1. *n.* 1.
[d] *Lib.* IV.

GRONOVII.

27 *Judiciorum tutela* ] Ut non tantum poſſis omne jus domini uſurpare in ſervum ex captivo, ſed id jus etiam poſſis judiciis defendere, & per judicem in eo juveris.

28 *Jus gentium de captivis* ] Apud Indos ſervitutem nullam eſſe ſcribit *Strabo* lib. 15 pag. 710. Niſi accipiendum eſt de eo, quod dixit n. 6. *ut ſi ad alios, quam ad ſuos, aut pace facta ad ſuos refugerint, vindicanti domino reddendi ſint.*

29 *Perfugium erat ſervis* ] Videtur accipiendum de transfugis. ( De omnibus ſervis, aliarum ſcilicet gentium, quicumque apud *Hebræos* fugiebant. Vide Clariſſimi CLERICI *Comment.* in locum laudatum. Nimirum, heic *Deus*, in gratiam *Iſraëlitarum*, jure ſuo ſummo in res aliorum Populorum utebatur. *J. B.*

30 *Servis datur proclamandi* ] Ut ſervus peregrinus, ſimulatque terram Francorum tetigerit, eodem momento liber fiat.

31 *Ab omnis charitatis* ] Chriſto. In illis ceſſabat ratio, quæ prima hoc jus gentium introduxit, nempe ut quos poterant occidere, illis mallent parcere ſuæ utilitatis cauſa.

32 *Gregoras* ] Circa ann. Chr. 1260. Michaële Palæologo Imper. Conſtantinopolitano.

GROTII.

l *Apud Hebræos* ] Vide præceptorum vetantium CLXXX.

m *Sed & Chriſtianis* ] Sed & Eſſenis, a quibus ortum primi Chriſtiani duxere. Vide *Joſephum* ( Ant. Jud. Lib. XVIII. Cap. 1. §. 5. )

n *Gregoras* ] Lib. IV. ubi hæc verba: νόμος γάρ ἐστιν οὗτος ἄνωθεν ἐκ διαδοχῆς ἀεὶ κατιὼν εἰς τοὺς ἀπογόνους ἀκήρατος, οὐ μόνον Ῥωμαίοις καὶ Θετταλοῖς, ἀλλὰ καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Βουλγάροις, διὰ τὴν τῆς πίστεως ταυτότητα, τὰ μὲν πράγματα μόνα σκυλεύειν, τὰ δὲ σώματα μὴ ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ φονεύειν ἔξω τῆς πολεμικῆς παρατάξεως μηδένα· *mos hic eſt ab antiquo deductus ad poſteros, nec corruptus unquam, non Græco-Romanis modo, & Theſſalis, ſed Illyriis quoque, Triballis, & Bulgaris, propter fidei conſortium, ut res quidem in prædam vertere li-*

fuiſſe proprium, qui ſub Romano imperio viverent, ſed commune cum 33 Theſſalis, Illyriis, Triballis, & Bulgaris. Atque ita hoc ſaltem, quanquam exiguum eſt, perfecit reverentia Chriſtianæ legis, quod cum 34 Græcis inter ſe ſervandum olim diceret [a] Socrates, nihil impetraverat.

2. Quod autem hac in parte Chriſtiani, idem & o Mahumetiſtæ inter ſe ſervant. [b] Manſit tamen etiam inter Chriſtianos mos captos cuſtodiendi + donec perſolutum ſit pretium, + cujus æſtimatio in arbitrio eſt victoris: + niſi certi aliquid convenerit. Jus autem hoc captos ſervandi + ſolet concedi ſingulis, qui ceperunt, extra perſonas eximiæ dignitatis: in has enim reipublicæ, aut ejus capiti jus dant plerarumque gentium mores.

[a] *Plat.* V. *de rep.* pag. 469. C.

[b] *Bart.in l.* 12. *D.de neg. geſtis Boër.deciſ.* 178. *Conſt. reg. Hiſp. l.* VIII. *tit.* 26. *par.* 2.

*cent, homines autem nec captivos facere, nec interficere extra prælii tempus.* (Pag. 55. *Edit. Genev.* 1616.) *Adamus Bremenſis* de ſancto Ansgario: *inde Hammaburg reverſus de venditione Chriſtianorum Nordalbianos correxit.* Meminit hujus moris & *Boërius* deciſione CLXXVIII. additque, ſervari in Francia, Anglia, Hiſpania, ut ſi captus ſit dux, comes, baro, is non militum ſit, ſed principis bellum gerentis.

o *Mahumetiſtæ inter ſe ſervant* ] *Chalcocondylas* lib. III. *Leunclavius* libro III. & libro XVII. *Busbequius* epiſtola exoticarum tertia. (*pag.* 162. *Edit. Elzev.*)

GRONOVII.

33 *Theſſalis, Illyriis, Triballis* ] Qui tum temporis ab imperio Rom. defecerant, & ſuo jure utebantur. Inter quos Bulgari erant novi populi, Scytharum coloni, qui expulſis Romanorum ſubjectis in Mœſia inferiore ſedes collocaverant.

34 *Græcis inter ſe* ] Ne qui Græcorum a Græcis in bellis ipſorum inter ſe caperentur, vincentium ſervi fierent, non erat auditus.

---

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
*IN*
# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. VII.*

HACTENUS Auctor egit de jure interficiendi hoſtes, & de jure vaſtandi, ac capiendi res eorum: ſequitur jam jus, quod hoſti competit in captivos, & victos. Cum vero Auctor principia juris naturæ vix tangat, paucis ea præmittere hic licebit.

PROPOSITIO I.

*Quicquid hoſtis ab hoſte capit, jure ei quæſitum eſt & in res, & in perſonas.*

DEMONSTRATIO.

Ex præcedentibus enim conſtat, omnia in hoſtem licere, ſine quibus reparatio juris obtineri, aut jus noſtrum defendi non poteſt. Sine captura autem rerum, & perſonarum id fieri nequit; adeoque occupatio hæc licita eſt, quia tendit ad juris noſtri reparationem. Idque verum eſt non tantum ad quantitatem debiti, aut ad modum pœnæ, ſed in infinitum: neque ſaltem quoad effectus dominii externos, ſed quoad effectus veri dominii. Adeo ut in perſonas quoque captas omne jus hoſti quæratur, quod natura in eos cadere, ac homo ipſe in ſe habere poteſt: quæ nervoſe explicat Imperator in §. 18. *Inſt.de rer. div. Item ea, quæ ex hoſtibus capimus, jure gentium ſtatim noſtra fiunt, adeo quidem ut & liberi homines in ſervitutem noſtram deducantur.*

PROPOSITIO II.

*Hinc hoſtis captus ex libero fit ſervus.*

DEMONSTRATIO.

Servitus enim nihil aliud eſt, quam quando quis jure belli redigitur in alterius poteſtatem:

teſtatem, vel ut Imperator in §. 3. *Inſt. de jure perſonarum* ait, *qua quis alieno dominio ſubjicitur*. Quod non repugnat juri naturæ, quia cum occidi hoſtis poſſit, multo magis capi poterit. Unde ſervi a ſervando dicti ſunt, *l. 4. ff. ſtat. hom.* §. 4. *Inſt. d. t.* Equidem natura omnis homo liber eſt; & negari nequit, contra hanc libertatem naturæ eſſe, alieno dominio ſubjici: interim tamen jure naturæ hæc ſubjectio licita eſt, vel ex propria diſpoſitione, vel ex jure belli, quatenus ad reparationem juris noſtri pertinet.

PROPOSITIO III.

*Natura ſervitus conſiſtit in poteſtate in operas, & res ſervi, quas ex operis acquirit.*

DEMONSTRATIO.

Victus enim hoc ſolum jus reliquum habet, nimirum, jus diſponendi de operis ſuis, & ex iis lucrandi. Hoc jus ergo plenarie redactum eſt in poteſtatem capientis, adeo ut hic imperet operis ſervi, & ex illis ſibi acquirat.

Notanter autem diximus, acquiri ſaltem res, quæ ex operis ſervi veniunt; non alias res, quas habuit dum caperetur, quia capiens jam prædæ jure eas cepit, nedum eas, quas forte domi reliquit, quia illæ occupatæ non ſunt, indeque ejus manent ex judicio ſuæ civitatis, quo injuria captus dicitur. *L. 19. pr. ff. de capt. & poſtl.*

PROPOSITIO IV.

*Jus ergo vitæ, & necis in ſervum non competit, niſi jure talionis.*

DEMONSTRATIO.

Acquirit enim victor tantum illud jus, quod victus in ſua poteſtate habuit: at vita non eſt in capti poteſtate. ſed id jus Dei eſt, quod ſine injuria in Deum auferri homini nequit. Sane, ſola illa ratio, ex qua hoſti vita eripi poteſt, in captis ceſſat: ceſſat inquam neceſſitas, quia captus juri noſtro amplius non reſiſtit. *Vid. c. 4.* §. 10.

Equidem communi quaſi gentium uſu invaluit, ut capti interfici poſſint; ſed hic abuſus eſt. Exceſſerunt gentes terminos legitimæ ſervitutis, unde non magis jus oritur, quam ex cultu idolorum, qui itidem omnibus fere gentibus communis eſt, etſi quam maxime naturæ adverſetur.

Excipimus autem merito caſum talionis: ſi nimirum gens illa, ex qua capti originem ducunt, jus vitæ, & necis in ſervos exercet; tunc enim eodem jure quoque in eam uti poſſumus. Romani Cluvianos vi captos puberes, quia in Samo præſidium Romanum deditum occiderant, omnes interfecerunt. *Liv. l. 9. c. 31.* Vide *ſupra L. 3. c. 4.* §. 13. *L. 2. c. 20.*

*Additio.*

» Ex principiis Auctoris alia eſt licentia » in captos, quæ ex *jure naturæ* oritur, alia, » quæ ex *jure gentium*.

» JURE NATURÆ enim lædere hoſtem » non licere, ait, niſi juſta belli cauſa ad» ſit, idque ad reparationem juris ſit ne» ceſſarium; indeque perſonas capiendi jus » quidem hoc modo eſſe, at tantum ad » eum effectum, ut operas perpetuas ſer» vus præſtet, non autem ut jus vitæ, & » necis in eum, nedum in ejus poſteros » competat. *L. 2. c. 5.* §. 27. *ſeq.*

» JURE GENTIUM autem lædi hoſtem » ex injuſta quoque cauſa, & in infinitum » poſſe, fingit, adeo ut & occidere captos » liceat; idque jus ad poſteros quoque ex» tenſum eſſe, putat, *h. c. 7.* §. 1. 2. Fu» gere tamen ſervos poſſe ſi ex injuſta cau» ſa capti ſunt, *ibid.* §. 6.

» Quid *jure naturæ laxiori*, i. e. ex re» gulis perfectionum in captos ſtatui de» beat, explicat infra *c. 14. per tot.*

» Equidem jus in victos, & in noſtram po» teſtatem redactos eodem fundamento ni» titur, quo jus interficiendi hoſtem, ac ca» piendi, & vaſtandi res ejus; hoſtes enim » ex judicio noſtræ civitatis injuria omnia » agunt, armis nos, civeſque civitatis no» ſtræ perſequuntur, inſidias vitæ noſtræ » ſtruunt, cædibus civitatem noſtram im» plent, ſanguinem innocentem civium effun» dunt, res noſtras vi auferunt, rapinas » committunt, ferro, igneque res noſtras » vaſtant, &c. Tales igitur hoſtes ex judi» cio noſtræ civitatis rei ſunt plurimorum » criminum, vita eorum vix ſufficit ad ex» pianda hæc crimina, & mori meruerunt » ex juſto talionis jure.

» Quando igitur quidam hoſtium in no» ſtram perveniunt poteſtatem, eoque judi» dicio noſtræ civitatis ſubjiciuntur, nihil » obſtat quo minus in hos reos animadver» tere, & talionem ipſis infligere, i. e. ca» pite eos plectere, & bonis eos privare » in pœnam poſſimus. Sane, cum inter pri» vatos is, qui ope, & conſilio alium ad» juvit, ideo puniri poſſit, *l. 2. c. 17.* §. 7. » *ſeq. & c. 21.* §. 1, nulla ratio dari po» teſt, cur non inter gentes idem obtineat.

» Neque huic *obſtat*, quod v. g. ſenes, aliique,

» aliique, qui militiæ operam non dant, ho-
» rum criminum rei non ſint, adeoque ta-
» lio ex ea ratione in eos ſtatui non poſ-
» ſit; nam ſubditi omnino cauſa ſunt illo-
» rum criminum, dum judicium Principis
» ſequuntur, & ſequi tenentur, dum opi-
» bus ſuis, conſilio, &c. Principi aſſiſtunt:
» adeoque tanquam participes delicti puniri
» omnino poſſunt. *Vid. Grot. l. 2. c. 17. §.*
» *7. ſeq. & c. 21. §. 1. ſeq.*
» Atque hæc ratio eſt, cur apud omnes
» fere gentes jus vitæ, & necis in captos
» jure exerceri credatur. Gajus inter mo-
» dos acquirendi juris gentium (quod nimi-
» rum cum ipſo humano genere proditum
» eſt, *vid. l. 1. pr. A. R. D.*) refert *ea, quæ*
» *ex hoſtibus capiuntur, adeo ut & liberi*
» *homines in ſervitutem deducantur, l. 5. §.*
» *f. & l. 7. pr. A. R D.* Et alibi ait: *apud*
» *omnes peræque gentes animadvertere poſſu-*
» *mus, dominis in ſervos vitæ, necisque po-*
» *teſtatem fuiſſe. L. 1. ff. his, qui ſui, vel &c.*
» Sed & ipſe Imperator inter modos acqui-
» rendi naturales recenſet res nullius, *§.*
» *12. ſeq. Rer. div.* & tum pergit: *item ea,*
» *quæ ab hoſtibus capimus, jure gentium no-*
» *ſtra fiunt, adeo quidem ut & liberi homi-*
» *nes in ſervitutem noſtram deducantur, l.*
» *4. §. 1. ſtat. hom.* Hinc Ulpianus ſervitu-
» tem notanter definit, CONSTITUTIO-
» NEM JURIS GENTIUM, *qua quis*
» *alieno dominio contra naturam ſubjicitur*:
» is autem intelligit per *jus gentium* jus,
» quod ſolis hominibus commune eſt, *l. 1.*
» *§. 4. juſt. & jur.* ſeu quod, juxta Gajum,
» ratio naturalis inter omnes homines con-
» ſtituit. *l. 9. ff. juſt. & jur.*
» Neque *obſtat*, ipſos JCtos Romanos aſ-
» ſerere, *natura* cognitam non eſſe ſervitu-
» tem, *l. 4. juſt. & jur.* & conſtitutionem
» illam juris gentium eſſe *contra naturam*,
» *l. 4. §. 1. ſtat. hom.* Nam verum eſt, ſer-
» vitutem *natura* cognitam non eſſe, quia
» omnes homines in *ſtatu naturæ primævo*
» liberi naſcebantur, uti id explicat Ulpia-
» nus ipſe in *d. l. 4. juſt. & jur.* Si proinde
» libertas ea aufertur, id fit *contra naturam*,
» ſeu contra ſtatum illum naturæ primævum,
» contra illum inſtinctum brutis æque, ac
» hominibus inditum, adeoque contra illud
» jus, ſeu facultatem naturæ, quam natura
» omnia animalia docuit. At id non impedit
» quo minus *jure naturæ*, quod ſolis gen-
» tibus commune eſt, & quod ratio natura-
» lis inter omnes homines conſtituit, illa li-
» bertas jure, & in pœnam auferri poſſit.

---

## AD §. I.

NATURA *quidem, i. e. citra factum* 1
*humanum, aut primævo naturæ ſtatu*]
» Recte Auctor ait, in primævo rerum ſta-
» tu, i. e. a natura, omnes homines libe-
» ros eſſe; quod conſtat aperte ex motu
» illo, & inſtinctu ſingulis creaturis a Crea-
» tore indito, ex facultate illa naturali agen-
» di quicquid lubet, quæ homini connata
» eſt, & ex qua ſatis conſtat, Deum homi-
» nes liberos eſſe voluiſſe.

*Quo ſenſu*] " Nimirum, ut ſit contra na-
» turam, i. e. contra inſtinctum illum, quem
» natura omnibus animantibus indidit.

*Quod a Jurisconſultis dictum eſt, contra*
*naturam eſſe hanc ſervitutem*] " Quia con-
» trariatur motui, & inſtinctui, quem na-
» tura indidit humano generi; repugnat,
» inquam, facultati illi agendi quicquid lu-
» bet, quæ homini connata eſt.
» Non autem contrariatur juri naturæ,
» ſeu gentium, quia libertas, ſeu facultas
» naturalis agendi homini auferri juſta ex
» cauſa poteſt.

*Pactione, aut delicto*] " Supponit Auctor,
» ſervitutem conſiſtere in ſola obligatione
» præſtandi perpetuo operas; tale autem
» pactum non repugnare juſtitiæ naturali.
» Deinde jus operarum in pœnam quoque
» auferri poſſe delinquentibus, ait. Nos
» etiam jus vitæ, & necis ex ſervitute in-
» ferri, diximus.

*Juſtitiæ naturali non repugnat*] " Victor
» enim, qui jus capiendi habet, & actu
» perſonam capit, i. e. eam in ſuam pote-
» ſtatem redigit, omnia jura acquirit, quæ
» victus in ſe habet, & omnia per eum
» acquirit, quæ homo per hominem acqui-
» rere poteſt. Hinc ſervitus infert 1. jus ple-
» narium in operas ſervi, adeo ut ille ni-
» hil agere niſi imperatus poſſit: 2. jus in
» omne illud, quod ex operis ſervi quæri-
» tur; cum enim ſervus nudum ſit inſtru-
» mentum domini, & operæ ejus in pote-
» ſtate domini ſunt, omne commodum ope-
» rarum non eſt inſtrumenti, ſed cauſæ:
» 3. jus in res ſervi: & præterea 4. jus
» in ejus vitam, propter injuriam ab hoſte
» illatam.

*Gentium*

Digitized by Google

2 *Gentium jure aliquando latius patet ſervitus* ] " Immo non datur jus gentium. Sed & dictum eſt, ſervitutem, quam juri gentium hic adſcribit, ejuſque effectus, eſſe ab ipſa natura.

*Tum quoad effecta* ] " *Vid.* §. 3.

*Non ſoli, qui ſe dedunt, aut ſervitutem promittunt, pro ſervis habentur* ] " Adeoque qui pacto ſervi fiunt, *vid. n.* 1. *Deditionis* enim finis eſt ut victor arbiter fiat victi, *l.* 3. *c.* 20. §. 50. *n.* 5. Sane, dediti apud Iſraëlitas ſervitutem perſonalem ſervire cogebantur, *L.* 2. *c.* 13. §. 4. *n.* 3. De *promittentibus* ſervitutem, & quatenus id juſtitia naturalis permittat, egimus *l.* 2. *c.* 14. §. 2. *n.* 1. *l.* 2 *c.* 5. §. 27. & 28. *l.* 1. *c.* 3. §. 8.

*Sed omnes omnino bello ſolenni publico capti* ] " Diximus paſſim, 1. bellum ſolenne eo ſenſu, quo Auctor id ſtatuit, non dari. Diximus 2. ſervitutem hanc non oriri ex jure gentium, ſed ex naturæ jure.

*Ex quo ſcilicet intra præſidia perducti ſunt* ] " Tunc enim demum vere ſunt in poteſtate, & cuſtodia noſtra; adeoque tunc demum capti ſunt: idem igitur hic obtinet, quod in rebus captis. *Vid. cap. præced.* §. 3.

*Neque delictum requiritur* ] " Immo hoſtis ſemper ob delictum fit ſervus, quia ſcilicet factum ſuæ civitatis defendit opera, vel opibus ſuis, vel conſilio; adeoque cauſa eſt, quod cives noſtri injuria occidantur, ſpolientur, &c. Ex judicio igitur civitatis noſtræ hoſtis homicida eſt, & prædo; quod judicium cum effectu in eum exerceri poteſt, ubi in noſtram redigitur poteſtatem.

*Etiam eorum, qui fato ſuo &c. intra hoſtium fines deprehenduntur* ] " Nam hi quoque delinquunt, quia tenentur cauſam principis defendere, & actu opibus ſuis defendunt, ejuſque judicium ſequuntur. Unde notandum, *fatum* hic eſſe quod deprehendantur: non vero fatum eſt quod in ſervitutem redigantur.

*Ut diximus* ] *c. præced.* §. 12.

3 *Multi viri boni* ] " Immo ex judicio noſtræ civitatis hoſtis ſemper injuriam facit; adeoque hactenus nunquam erit vir bonus is, qui captus eſt.

---

AD §. II.

1 SED *& poſteri in perpetuum* ] Verum non eſt, filios in ſervitutem parentum ſuccedere jure naturæ; tum quia omnis ſucceſſio eſt juris civilis, tum quia libertas cuique hominum ſeparatim, & proprio jure a natura competit: ſublata ergo bello libertate patris, non tollitur libertas filiorum, qui capti nunquam fuere. Uti ergo libertas non tranſit ad hæredes, ita nec privatio libertatis. Conf. *l.* 2. *c.* 5. §. 27.

At ex eodem abuſu illo gentium, quo victores jus vitæ, & necis ſibi arrogare, adeoque captos jure hominum privare ſolent, etiam ſervitus ad poſteros extenſa fuit; idque apud Græcos, Romanos, Germanos, aliaſque gentes ita obſervatum eſt, *l.* 4. §. 1. *ff. de ſtat. hom.*

*Additio.*

" Auctor ſtatuit, jure naturæ filios non ſequi conditionem parentum: quia ea demum ſervitus naturali juſtitiæ convenit, quæ ex pactione eſt, & ex delicto; quæ utraque ceſſat in poſteris ſervi. *Vid.* §. 1. *n.* 1. Unde Auctor hunc effectum demum juri gentium tribuit, quod in bello ſolenni ad effectus externos liberi quoque ſervorum ſervi fiant, *d.* §. 1. *n.* 1.

" At diximus, verum non eſſe, jus hoc, *quo poſteri quoque ſervi fiunt*, eſſe ex jure gentium voluntario, & tribuere ſaltem effectus externos in bello ſolenni: nam nec datur jus gentium, nec bellum tale ſolenne; adeoque fruſtra de ejus effectibus externis quæritur.

" Igitur juris naturalis eſt ut partus ancillæ ſequatur ventrem. Unde Martianus ait, jure gentium ſervos noſtros eſſe, qui ex ancillis noſtris naſcuntur. *L.* 5. §. 1. *ſtat. hom.* Neque iniquum id eſſe, ex ipſa lege divina probatur. *Lev.* 25. *v.* 44. *ſeq. Exod.* 21. *v.* 4. Ratio naturalis hæc videtur, quod liberi ſint vera portio viſcerum maternorum: *l.* 1. §. 1. *de ventr. inſp.* Et cum liberi ſint pars univerſitatis, ſeu civitatis, pœnæ quoque univerſitatis in hanc partem ſtatui poſſunt. At male hæc ſervitus extenditur ad jus vitæ, & necis; uti alibi probavimus.

*Qui ex matre ſerva* ] " Imperator in §. 4. *Inſt. de jure perſ.* ait, *ſervos aut naſci, aut fieri: naſci ex ancillis noſtris*, &c.

*Poſt ſervitutem* ] " Secus ergo ſi tempore conceptionis libera fuerit quia ſuperveniens calamitas non nocet libertati ſemel quæſitæ: vel ſi tempore nativitatis libera fuerit, etſi ſerva conceperit; *pr.* & §. 1. *Inſt. de ingen.* Sed hæc conſtitutio eſt meri

» meri juris civilis in favorem libertatis pro-
» dita.

*Jure gentium ſervos noſtros fieri, dixit Martianu, qui ex ancillis naſcuntur* ]" Lo-
» quitur Martianus de jure gentium, quod
» natura inter gentes conſtiruit, non de fi-
» cto aliquo jure gentium voluntario.

---

### Ad §. III.

1 Effecta ]" Quæ jus gentium contra
» jus naturæ ſervituti in bello ſolenni tri-
» buit quoad effectus externos. *Vid.* §. 1.
» *num.* 2.

*Infinita ſunt* ]" i. e. nullis finibus li-
» mitata.

*Ita ut in ſervum domino nihil non li-
cere &c.* ]" Ita ut non tantum jus nobis
» competat in eorum operas, res, & libe-
» ros, ſed & in eorum vitam.

*Seneca* ]" 10. *controv.* 5. Conf. *Sen. l.* 1.
» *de clem. c.* 18. *Flor.* 3. 20.

*Quæ non impune illis imponatur* ]" Ex hy-
» potheſi enim Auctoris jus gentium non
» verum jus dat, ſed ſaltem impunitatem;
» quod alibi refutavimus: jus in ſervos ex
» ipſa naturæ ratione deduximus.

*Nulla actio, quæ non quovis modo impe-
retur, aut extorqueatur* ]" Omnis enim eo-
» rum actio, omniſque utilitas, quæ ex illa
» actione provenit, ad dominum pertinet,
» cujus jure, & nomine agunt. *Vid. c.*
» *præced.* §. 9.

*Ut etiam ſævitia dominorum in ſerviles*
» *perſonas impunita ſit* ]" Tacitus de Mo-
» ribus Germanorum *c.* 25. ait: *verberare*
» *ſervum, ac vinculis, & opere coercere, ra-*
» *rum; occidere ſolent non diſciplina, & ſe-*
» *veritate, ſed impetu, & ira, ut in inimi-*
» *cum, niſi quod impune.* Immo non ſal-
» tem impunita eſt, ſed & licita ex naturali
» illa ratione, quod ſervus injuria reparatio-
» ni juris noſtri reſtiterit, & quod ope
» ejus concives noſtri occiſi, & res noſtræ
» raptæ fuerint.

*Niſi quatenus lex civilis ſævitiæ modum,
pœnamque ponit* ]" Jure Romano ſervi do-
» minos nimie ſeveros deſerere, vel ad ſta-
» tuas confugere potuerunt. *Vid. ſupr. l.* 2.
» *c.* 5. §. 29. *n.* 2. & *infr. cap.* 14. §. 6. *n* 4.
» Sed & apud Græcos ad libertatem procla-
» mare licebat, *d. c.* 14. §. 6. *n.* 4. Conf.
» *Sen. de clem.* 1. *c.* 18. 3. *Benef.* 22. At id
» juris eſt poſitivi, quod perfectioni chriſtia-
» næ maxime convenit.

*Apud omnes peræque gentes* ]" Atque
» hoc ipſum jus a naturali ratione ortum
» eſſe, tradit idem Gajus. *l.* 9. *ff. de juſt.*
» & *jur.*

*Fines huic poteſtati poſitos* ]" Nam ex
» conſtitutione Antonini illi, qui ſine cauſa
» ſervos occidunt, non minus puniuntur,
» quam illi, qui ſervum alienum. Sed &
» major aſperitas ejuſdem Principis conſtitu-
» tione coërcetur: *L.* 1. §. *f. his, qui ſui,*
» *vel al.* adeo ut ſi vel durius habiti, vel
» injuria infami affecti ſunt, liberentur a
» poteſtate domini, *l.* 2. *ff. eod.* Et Hadria-
» nus Umbriciam quandam matronam in
» quinquennium relegavit, quod ex leviſſi-
» mis cauſis ancillas atrociſſime tractaſſet,
» *d. l.* 2. *in f.*

*Sed & res omnes, quæ captæ fuerant* ] 2
» Hæ enim victori cedunt jure prædæ,
» non vi ſervitutis.

*Nihil ſuum poteſt habere* ]" Et in *l.* 1. §.
» 1. *ff. de his, qui ſui, vel al. &c.* traditur,
» *quod quicquid per ſervum acquiritur, do-*
» *mino acquiratur.* Adde §. 2. *Inſt. Eod.*
» Omne enim jus perſonæ in poteſtate vi-
» ctoris eſt. Vide Ropolanam juxta hæc
» principia differentem apud *Thuan. l.* 13.
» *p.* 254. *Teſm. b.*

---

### Ad §. IV.

*Reſtringitur eorum ſententia, qui dicunt, incorporalia belli jure non acquiri* ] Res in-
corporales ſunt, ad quarum ſubſtantiam cor-
pus non pertinet, & vel perſonis inſunt,
vel rebus: quibus proinde captis ſimul ju-
ra illa inhærentia capta cenſentur.

*Nam verum eſt, non primo, ac per ſe
acquiri, ſed media perſona, &c.* ]" Cui jura
» illa inhærent.

*Excipienda tamen ſunt* ]" Servus ea re-
» tinet, 1. quæ juris naturæ præceptivi ſunt;
» hinc tenetur educare liberos, abſtinere
» ab inceſtu, & a criminibus, &c. 2. ea,
» quæ facti ſunt; hinc ipſe poſſeſſionem qui
» de jure non quæritur, arripere, ſolutio-
» nem accipere, &c. poteſt: 3. jura, quæ
» domi habet; unde jus patriæ poteſtatis,
» jura conjugii, dominium rerum, jus in
» liberos, actiones, &c. retinet, quia facul-
» tas revertendi non eſt in perpetuum ſub-
» lata. Sed & ex judicio ſuæ civitatis injuria
» captus dicitur, indeque reverſus omnia illa
» jura continuat, ac ſi nunquam captus
fuiſſet.

Digitized by Google

» fuiſſet. *Vid. infr. c.* 8. §. 4. *c.* 9. §. 6. *ſeq.*

*Quæ ex ſingulari perſona proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia ſunt, ut jus patrium* ] " Rationem, cur ſervus ea jura » retineat, jam allegavi, quia ſcilicet in ſua » civitate injuria captus dicitur.

*Si manere poſſunt, manent penes perſonam* ] " Poſſunt autem manere non tantum » in liberos domi relictos, & non captos, ſed & in liberos ſimul captos, vel poſtea natos: nam etiam ſervi educare tenentur liberos, &c.

*Si non, exſtinguuntur* ] " Hinc poſſeſſio, » & matrimonium, reverſo ſervo redintegra- » ri novo facto debuerunt apud Romanos, » *l.* 23. §. 1. *ff. ſeq. poſſ. l.* 14. §. 1. *ff. Capt.* » *& poſtl. Vid. infra. c.* 9. §. 9.

## A d §. V.

1 J u r e *gentium, de quo agimus* ] " Scilicet, quod in bello ſolenni gentes inter » ſe introduxere; at quale non exiſtere, » diximus.

*Non aliam ob cauſam introducta ſunt* ] » Immo commoda illa ex ipſo jure naturæ » ſequuntur; adeoque fruſtra fingitur, a gen- » tibus demum eſſe introducta.

*Tot commodis deliniti* ] " Dum ex operis » ſervorum, eorumque poſterorum ſibi ac- » quirunt.

*Libenter abſtinerent a ſummo illo rigore* ] » Equidem exinde ſequitur, utile magis eſſe » ſervare captos, quam eos interficere: at » id non impedit, quo minus ſervati occi- » di poſſint. Rationem, cur capti occidi » poſſint, ex jure naturali ſequi, demon- » ſtravimus.

*Et ſtatim, & poſt moram* ] " *Vid.* ſupra » *c.* 4. § 10.

*Servorum appellatio ex eo fluxit* ] " Conſ. » *Auguſt. de Civ. Dei, l.* 19. *c.* 15. *l.* 4. §. 2. » *ff. jus perſ. l.* 239. §. 1. *V. S. Tiſm. b.*

*Ac per hoc ſervare* ] " Unde ſervi a ſer- » vando dicti, *l.* 4. *ff. ſtat. hom.* §. 4. *Inſt.* » *Jur. perſ.*

*Ut libenter abſtinerent* ] " Ut ultro ſpe » illius commodi parcerent.

*Neque enim quaſi pactio eſt ut abſtinere cogantur* ] " Adeoque ex hypotheſi Auctoris » hoc eſt jus gentium, quod non introdu- » ctum eſt cum mutua obligatione. *Vid. ſu-* » *pra c.* 1. §. 8. *n.* 2. Quam diſtinctionem » alibi rejecimus. *Diſſ. proœm. IV.* §. 521.

*Tom. IV.*

*Si jus hoc gentium ſpectes* ] " Scilicet vo- » luntarium.

*Sed modus perſuadendi ab eo, quod eſt utilius* ] " Adeoque ſuis commodis conſulit » dominus ſi captum ſervat ad opus: at » ad id non obligatur.

*Eadem ex cauſa hoc jus in alios transſcribitur* ] " Scilicet, ut commodis præfatis, 2 » aut ſpe pretii in caſu alienationis deliniti » capientes libenter a cæde abſtinerent.

*Perinde ut rerum dominium* ] " Hoc quo- » que a natura eſt: cum enim omne jus » capti, & vita quoque ejus ſit in mea po- » teſtate, jus hoc in alterum transferre, » adeoque ſervum alienare poſſum. Atque » ideo ſervus pecudis inſtar habetur, quæ » in dominio noſtro eſt, & de qua pro lu- » bitu diſponere poſſumus.

*Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit* ] " Cauſa vera eſt, non quia » gentibus id placuit, nedum ex allegata » ratione; ſed quia jure naturæ id, quod » ex re mea naſcitur, meum eſt. *Vid. ſu-* » *pra l.* 2. *c.* 5. §. 29.

*Si ſummo jure captores uterentur.* ] " i. e. » captos interficerent.

*Illi ipſi naſcituri non erant* ] " Senſus vi- » detur eſſe, quod nati ob beneficium a » captoribus acceptum ſervi fiant, & alie- » nari poſſint; ſi enim captores parentes » natorum interfeciſſent, ipſi naſcituri non » fuiſſent. At non concludit hæc ratio: ſi » enim nati jure naturæ in ſervitutem re- » digi non poſſunt, uti Auctor ſtatuit, gen- » tes ſuo conſenſu jus hoc eis auferre nec » potuerunt, nec voluerunt, & adeo bene- » ficium futurum non eſſet quod naſcantur, » ut magis ipſis conſultum foret ſi non naſ- » cerentur. Vera igitur ratio eſt, quod ſint » vera portio ancillæ.

*Nati ante calamitatem ſervi non fiant* ] » Quia tota ratio ibi ceſſat; non enim na- » ti ſunt ex re, quæ tum mea fuit: eodem » modo uti fructus ante venditionem fundi » percepti non acquiruntur emtori.

*Niſi ipſi capiantur* ] " Tunc enim ſervi » fiunt non jure ventris, ſeu matris, ſed » jure captivitatis.

*Ideo autem natos maternæ eſſe conditionis, placuit* ] " Immo id a natura eſt, & » non ex placito gentium.

*Quia ſerviles concubitus nec lege* ] " Immo » requiſita juris naturalis etiam inter ſervos » obſervari debuerunt. Ita enim requireba-

L tur

Digitized by Google

» tur 1. conſenſus mutuus de perpetuo co-
» habitando: 2. ut maturi eſſent: 3. ut
» extra gradus prohibitos nuberent, &c.

*Nec certa cuſtodia erant conſtricti* ] " De-
» ductio in domum, per quam uxor conſti-
» tuebatur in poteſtate mariti, eſt meri ju-
» ris civilis: jure naturæ ſufficit, partes ſe-
» ſe conjungere ad perpetuam vitæ conſue-
» tudinem; atque hoc ſufficit ad matrimo-
» nium.

*Ita ut nulla ſufficiens præſumtio patrem indicaret* ] " Immo præſumtio illa æque certa
» eſt in contubernio ſervorum, ac in nuptiis
» liberarum perſonarum: certitudo enim illa
» utrobique oritur ex perpetua illa vitæ con-
» ſuetudine, quam jungentes ſibi invicem
» promittunt.

*Atque ita capiendum Ulpiani illud* ] " Immo
» Ulpiani dictum in *l. 24. ff. ſtat. hom.* huc
» plane non pertinet. Non enim loquitur
» de ſervis, ſed de ſpuriis, qui ex ratione na-
» turali ſequuntur matrem, non patrem,
» quia de eo non conſtat, utpote cum mater
» promiſcue corporis quæſtum fecerit. De
» tali autem ſpurio ibi agi, patet ex *l. 23.*
» *ff. Eod.*

*Id eſt, lex conſuetudinis naturalis ab aliqua ducta ratione naturali* ] " Quam gen-
» tes ex hypotheſi Auctoris in eo poſue-
» runt, quod partus naſciturus non fuiſſet
» ſi capiens patrem captum necaſſet. Quod
» ſupra examinavimus.

*Abuſione quadam interdum ſumi, alibi quoque demonſtravimus* ] " Immo J-ti nun-
» quam eo ſenſu vocem legis naturalis ad-
» hibent. Conf. *ſupra l. 2. c. 19. §. 1. n. 1.*
» omnium minime in *d. l. 24*, ubi de vera
» naturæ lege agitur, & ubi ratio natura-
» lis adeſt.

3 *Exemplo bellorum civilium intelligi poteſt* ]
» A bello civili argumentum juris nunquam
» peti poteſt, quia quicquid ibi fit, injuria
» fit; ergo tali bello capti injuria occidun-
» tur, & injuria ſervi fiunt.

*Quia in ſervitutem redigi non poterant* ]
» Eadem ratione, qua in ſervitutem redigi
» non poterant, etiam non potuerunt in-
» terfici, quia ſcilicet id ſaltem ex neceſſi-
» tate, & deficiente judice licitum fit. At
» judex non deficit in bello civili, & ſi qui-
» dam cives eum negligunt, injuria negli-
» gunt, & non bello, ſed imperio coërceri
» debent. Conf. 2. *paralip. c. 28. per tot.*

4 *Populine, an ſingulorum fiant* ] " Auctor
» diſtinguit, an in actu bellico, & in mini-
» ſterio publico capti ſint, an in actu priva-
» to extra miniſterium publicum. Illo caſu,
» ait, jure gentium voluntario captos ac-
» quiri populo, hoc caſu ſingulis capienti-
» bus: Duces vero varie prædam diſtribue-
» re ſolere. *Vid. l. 3. c. 6. §. 15 & ſeq.*

*Jus gentium æquavit* ] " Immo ipſa na-
» tura: quia victor acquirit in captum omne
» jus, quod in hominem competere poteſt,
» adeoque pro lubitu de jure illius hominis,
» uti de alia qualibet re, diſponere poteſt.

## AD §. VI.

QUÆRIT Auctor, *an captus, & ſervus factus fugere poſſit?* Jure naturæ id negat, quia ibi ſupponitur ex juſta cauſa ſervus factus: at jure gentium, ubi de juſtitia cauſæ non quæritur, ſed ubi ſufficit bellum ſolenne eſſe, id affirmat. Alii dicunt, poſſe ad ſuos, non ad alios fugere. *Covarruv. 1. var. c. 2. n. 10.*

Nos ſimpliciter dicimus, ſpectato jure naturæ eum fugere poſſe, quia ſuæ reipublicæ judicio per injuriam captus eſt: cum enim quæque pars ſe jure bellum gerere, hoſtem vero injuria reſiſtere, ac vim exercere, aſſerat, quælibet quoque pars ſuos injuria ab hoſte captos ſtatuit, adeoque jure ſervos non eſſe, eoque fugere, & ad ſuos redire poſſe, etſi hoſtes contrarium aſſerant. Cum ergo nec captus ipſe, nec alius ejus rei judex ſit, captus, qui judicium ſuæ civitatis ſequitur, poteſt fugere, & ſi ad *ſuos* revertitur, vel ad *amicos*, cenſetur liber; in hoſtium autem civitate habetur pro jure capto, & ſervo: unde punitur ſi recipitur.

Apud *Medios* nondum eſt ſuæ poteſtatis, quia gentes non aſſerunt injuria captum, ſed res manet in ſtatu, quo fuit cum intraret in civitatem mediorum; hi enim utriuſque factum pro jure habent. *Vid. infra c. 17. §. 3.* Atque alias & poſtliminium fugientis injuſtum eſſet ſi fuga injuſta: idque verum non tantum eſt de fugiente durante bello, ſed & de fugiente in pace. Cum quo belle convenit jurisprudentia Romana, *l. 26. capt. & poſtl. l. 19. pr. Eod. Vid. P. Bell. p. 8. tit. 8. n. 17.*

*Inſto*, ſervum ex eadem ratione vi quoque ſe eripere poteſtati domini poſſe. Reſp. jam hoſtem ageret, quod non poteſt, quia in alterius poteſtate eſt ut domini, a quo

idco

Digitized by Google

ideo ſervatus eſt, cum alias occidi poſſet. Si igitur ſtatueretur, captum domino vi reſiſtere poſſe, ſequeretur, etiam occidere dominum poſſe ſervum, eoque ab iſto periculo ſe ſervare. Aliud autem eſt in ſuga, contra quam ſufficit cuſtodia.

*Additio.*

» Quæſtionem hanc late tractavit B. Pa- » rens *in diſp. de fuga c. 1. n. 27. uſque ad* » *n.* 38. Verba hæc ſunt :

*Occurrit adhuc alia militum claſſis, captivorum ſcilicet : de his quæritur, an licite fugiant ?* *Grotius* lib. 3. c. 7. §. 6, *reſpondet affirmando ; alio loco,* L. 3. c. 14. §. 7, *negando : priori loco, uti videtur, de jure gentium ; poſteriori de jure naturæ. Mihi diſtinguendum videtur eſſe inter captivos, qui ſe jam dederunt hoſti, & qui adhuc vi tenentur. Illis aufugere nec de jure gentium, nec de jure naturæ licet.* Vid. diſſ. de Poſtliminio Sect. 2. §. 15. *Nam qui ſe dederunt, licet ab initio vi capiantur, teneanturque, nunc ex propria diſpoſitione tranſeunt in poteſtatem hoſtium ; prout vero de jure ſuo quiſque diſponit, ita jus eſt, juxta* Poſ. VI. ad jus naturæ. *Igitur dum proprio facto ceſſerunt hoſti, huic jus ſemel quæſitum contrario facto auferre nequeunt. Interim tamen a ſuo principe, vel priori domino recipi poſſunt : is enim neque capturam, neque deditionem adprobavit, nec concedet unquam, per deditionem de ſuo, Principis, vel civitatis jure privatim diſponere potuiſſe, ( hoc ſcil. Principi integrum manere debet ) licet de proprio jure ſe dedenti diſponere licuerit. Hi captivi, qui adhuc vi tenentur, licite fugiunt de jure gentium. Grot.* L. 3. c. 7. §. 6. ( *de jure naturæ illud videtur negare ſup. all. l.* ) *Nam quamvis negari non poſſit, captivos eſſe in hoſtium poteſtatem per capturam redactos, & hinc iniquitatis præ ſe ferre ſpeciem, non lytro aliquo, ſed fuga ſe ab illa liberare ; hoc tamen etiam certum, quemlibet captivum eouſque tantum eſſe hoſtium, donec fugiendi facultas incipiat, & hic integram fugam judicet : vi enim, qua tenebatur, ceſſante, ſi fidem non dedit ſe remanſurum, lubens ſequi caſtra, & præſidia hoſtium, non tenetur. Interim tamen dum adhuc poteſt retrahi, juſtitia fugæ in ſuſpenſo eſt, & ſi retrahatur, hoſti pœnas dabit, qui de injuria ſibi illata conqueritur ; ſi autem fuga ceſſit feliciter, & reverſus eſt captivus* ad ſuos, *tunc de jure Romano, & gentium, poſtliminio redit,* l. 19. §. 3. ff. de capt. & poſtl. *Hodie cum ob ceſſantem ſervitutem jure poſtliminii opus non ſit, in poteſtatem ſui Principis, vel ſuæ civitatis recidit, ſequiturque illius judicium, quod factum fugientis approbat, laudatque. Quando etiam* ad amicos, *vel* ſocios *pervenit, quia hi idem nobiſcum ſequuntur judicium, itidem liber eſt,* d. l. 19. & 7. d. t. *Si autem nondum ad ſuos, vel amicos reverſus eſt, ſed apud* medios *commoratur, manet adhuc in poteſtate hoſtium, quibus, ſi petant, a mediis reſtituendus eſt. Medii enim factum hoſtis pro jure habent ; & quod pro jure habetur a gentibus, quæ mediæ ſunt, id quoque juris gentium eſt. Sui vero, vel ſocii injuria detineri civem ab hoſte, exiſtimant per* d. l. 19. pr. ſeq. *Convenit igitur hoc in caſu Jus Romanum perfecte cum jure gentium. Illi vero captivi, qui quidem hoſti ſe non dediderunt, fidem tamen fecerunt, ſe non niſi lytro prius ſoluto deceſſuros, & hujus promiſſionis intuitu dimittuntur,* die auf parole losgelaſſen, *fugere amplius licite non poſſunt ; uti hoc caſu inter nos obtinet : vid.* Ch. B. K. R. art. 70. in not. *licet vincti promiſerint ſe manſuros, ut ſcilicet mitiorem per id cuſtodiam obtineant. Fides enim, quam vinctus dedit, valet, & per eam obligatur. Quoniam, nimirum, hæc vis non impedit conſenſum, & in bello licita eſt. Si tamen nihilominus vincti detineantur, cum ne vincirentur promiſerint, neque ſua promiſſione obligantur, ſed data occaſione licite fugiunt. Grot.* l. 3. c. 23. §. 8.

*Incidit hic quæſtio : An captus victori reſiſtere, & vi ſibi viam fugæ aperire poſſit ? LL. Romanis hoc permiſſum reperitur in* l. 26. ff. de capt. & poſtl. *verb.* Nihil intereſt quomodo captivus reverſus ; an vi, vel fallacia poteſtatem hoſtium evaſerit. *Grotius vero dum omnem domino reſiſtendi facultatem ſervis denegat, etiam huic videtur ſimpliciter contrarius eſſe ; eumque fefellit ratio, quoniam olim bello capti ſervi fiebant.* L. 3. c. 7. §. 7.

*Hoc tamen more inter Chriſtianos antiquato, cum hodie captivi non ſint ſervi, ſed maneant liberi, licet in poteſtatem capientium venerint, & lytro, vel ex pacto redimantur, hodiernis potius quod Romanis captivis ( qui tamen ſervi fiebant ) licitum fuit, licebit : ita quidem, ut quoties via fugæ ipſis pateat, & hi integram fugam judicent, dum nimirum per hoc deſinant in hoſtium eſſe*



Digitized by Google

*poteſtate, impedienti fugam hoſti reſiſtere, ac vi captivitati ſe eripere poſſint; quod tamen ex eventu adparebit.*

» Ab hoc jure fugiendi B. Parens excepit *Deditos*: nam per deditionem omnium » judicio jus hoſti quæſitum eſt, cum jure » gentium fides hoſti data, & pacta cum eo » inita ſervanda ſint. Et licet dicat injuria » hoſtii ſe compulſum ad deditionem, eo » tamen non tollitur obligatio fidei datæ: » quod & jure Romano conſtitutum in *l.* 1. » *ff. capt. & poſtl.* Quæ plenius excuſſit B. » Parens *in diſp. de Poſtliminio in pace Sect.* » 2. §. 13. 14. 15. & 16.

» Noſtram ſententiam de jure fugiendi, » & de jure in deditos, alibi explicavimus. » *Vid. Diſſert. proœm. XII.*

1 *Qui bello injuſto* ] " Bellum, quod in» ter duas ſummas poteſtates geritur, nun» quam injuſtum dici poteſt intuitu partium » bellum gerentium, ante ultimam victo» riam; quia judicem non habent, & uter» que juſtitiam cauſæ ſuæ allegat: ſed res » eventu demum deciditur. Hinc idem eſt, » ſive quis bello juſto, ſive injuſto capiatur: » utroque enim caſu fugere poteſt captus; » & ex eventu demum conſtabit, an jure fu» gerit, an injuria.

*Aut ex captis nati* ] " Hi enim eodem » jure utuntur, quo capti, ex quibus nati » ſunt.

*Fas non eſſe fugere, niſi ad ſuos* ] " Quo» rum judicio injuria capti ſunt.

*In eo eos falli, non dubito* ] " Immo con» cedi id certo modo poteſt: nam ad alios, » qui non ſocii, ſed medii ſunt, fugientes » libertatem non recipiunt, quia illi utriuſ» que factum pro jure habent; adeoque » res in eo ſtatu manet, quo fuit cum ad » fines mediorum accederet.

*Bello manente* ] " Immo etiam pace facta, » uti mox videbimus.

*Libertatem conſequuntur ex poſtliminii jure* ] " Quia nunquam ſervi fuiſſe, injuria » quippe capti, ex judicio ſuæ civitatis vi» dentur: de quo jure *infra c.* 9. agetur.

*Si ad alios* ] " Cum enim judicium ſuæ » civitatis apud medios non valeat, & hi » jus rei in præſenti ſtatu ſpectent, ſervus » fugitivus domino vindicanti reſtitui debet. » Secus ſi ad amicos, & ſocios ſuæ civita» tis revertitur: de quo *d. c.* 9.

*Aut etiam pace facta ad ſuos* ] " Immo » verum non eſt, fugientem ſervum a ſua » civitate vindicanti domino reſtitui debere. » Etſi enim pace bellum compoſitum ſit, » id tamen non impedit, quo minus utra» que pars contendat actus medii temporis » injuria eſſe geſtos; quod judicium cum » effectu valet, ſi captus ad ſuam civita» tem revertitur: niſi pace dictum ſit, poſt» liminio locum non fore; de quo plenius » *infra c.* 9.

*Non ideo ſequitur, animo quoque injici religionis vinculum* ] " Senſus eſt, quod fu» gientes non peccent fugiendo, etſi civitas, » ad quam confugiunt, eos reddere debeat.

*Cum multa ſint jura, quæ tantum exterius judicium ſpectant* ] " Ubi actus legibus » ſive civilibus, ſi gentium improbatur, » quin & punitur, & tamen ſalva pietate » fieri, ac admitti poteſt.

*Qualia ſunt hæc belli jura* ] " Quæ ex » conſenſu gentium demum vim habent, & » ſpecialem legem continent, quod ſervi » fugientes ad alios, vel etiam pace facta » ad ſuos, domino vindicanti reſtitui de» beant.

*Nec eſt quod objiciat aliquis* ] " Senſus » objectionis hic eſt, quod videatur ſervum » fugere ideo non poſſe, quia in poteſtate » domini, i. e. in ejus dominio eſt, cui ſe » ſubtrahere abſque injuria nequit. Auctor » reſpondet, dominium hoc non a natura, » ſed ex lege demum gentium ortum eſſe; » indeque non verum jus dominii compete» re, ſed ſaltem dominium externum, cu» jus effectus ſit ut cogi ſervus poſſit, non » ut religio animo ejus injiciatur. Verior » reſponſio eſt, quod captus ſequatur judi» cium ſuæ civitatis, adeoque ſe injuria ca» ptum dicat. Hoc judicium quidem effe» ctum non habet quamdiu eſt in poteſta» te hoſtis, ubi valet judicium civitatis ho» ſtilis; ſed quando ad ſuos, vel amicos re» vertitur, prævalet judicium ſuæ civitatis, » quæ eum injuria captum, adeoque nun» quam ſervum factum eſſe, judicat.

*Poſſe & dominium dari, quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo, valet* ] " Ex hujuſmodi autem dominio na» tura non ſequi religionem, ſeu obligatio» nem in animo. At dictum jam eſt, 1. in » quolibet bello dominium in captos acquiri » non ex ficto aliquo jure gentium, ſed » ex ipſa ratione naturali. Unde 2. con» cludendum potius eſſet, captum dominio » huic naturali ſe ſubtrahere non poſſe. At » 3. diximus quoque, dominium illud jure » naturæ

Digitized by Google

naturæ ſaltem vim habere ex judicio civitatis hoſtilis, non vero juxta judicium civitatis, ex qua captus eſt, & quod ſervus quoque ſequitur: tali igitur dominio ineſt conditio, niſi ſervus poſtliminio reverſus fuerit. Unde 4. neceſſario ſequitur, fugam ſervi ex judicio hoſtilis civitatis ſemper injuſtam, ex judicio ſuæ civitatis autem ſemper juſtam eſſe: at cum effectu ſemper valet judicium ejus civitatis, ubi is, qui captus eſt, invenitur.

2 *Quod & in aliis juris generibus* ] " Ubi ſcilicet jura civilia aliquem tanquam dominum tuentur, qui jure naturæ dominus non eſt. Adeoque ubi non injicitur religionis vinculum ei, ad quem verum dominium pertinet.

2 *Jus teſtamenta nulla dicendi ob deliquium ſolennitatis* ] " Auctor exemplis probat, jure civili dominium aliquando conſtitui ſaltem quoad effectus externos; ita tamen ut ei, cui dominium verum aufertur, nullum religionis vinculum injiciatur. Huc refert caſum, ubi teſtator hæredem ſcripſit non adhibitis ſolennibus: hoc enim caſu jure civili hæredibus ab inteſtato hæreditatem tribui, ait; at id non impedire, quo minus hæres ſcriptus ſalva pietate hæreditatem adire, eamque retinere poſſit. Unde concludit, dominium hæredum ab inteſtato ſaltem in judicio humano valere, non vero ideo quoque injici religionis vinculum hæredi ſcripto, cui naturali jure dominium deberi, ſtatuit. At hoc exemplum plane huc non pertinet: nam cum teſtamenta ſint a lege civili, verum non eſt, dominium *a natura* competere ei, cui defunctus id teſtamento tribuere voluit; *Jure civili* autem non tribuitur dominium, niſi adhibitis certis ſolennibus, quibus deficientibus dominium non transfertur. In hoc igitur caſu hæres ſcriptus nec jure naturali, nec jure civili pro domino haberi poteſt.

*Quod tali teſtamento relictum eſt, ſalva pietate retineri poſſe* ] " Is, cui in imperfecto teſtamento aliquid relictum eſt, jus a natura non habet, quia diſpoſitio defuncti poſt mortem nullum effectum habet; nec jure civili, quia deficiunt requiſita juris civilis: adeoque ſalva pietate nihil ex tali diſpoſitione capere poteſt, ſed cum omne jus ad hæredes ab inteſtato pertineat, id eis neceſſario tribuere tenetur.

*Saltem quamdiu ei non contradicitur* ] " Scilicet, ab hæredibus ab inteſtato; modo ſciant teſtamentum imperfectum eſſe, & acquieſcant: tunc enim non ex teſtamento, ſed ex voluntate hæredum ab inteſtato, eorumque beneficio, hæreditatem acquirunt. Atque ex his facile deciditur celebris illa quæſtio, an ex teſtamento imperfecto naturalis obligatio oriatur, ita ut hæres in conſcientia obligetur ad præſtanda legata tali teſtamento relicta? Quod negavimus in *Jure noſtro controverſo civili pag.* 2.

*Nec longe abit* ] " Aliud exemplum hic ponit, ubi quis dominus conſtituitur in judicio humano. nec tamen alter, qui natura rei dominus eſt, injuria rem detinet ſi non interpellatur.

*Dominium ejus, qui ſecundum leges civiles mala fide præſcripſit* ] " Verum eſt, quod ſola lex civilis hoc dominium tueatur: at cum id ob utilitatem publicam lege introductum ſit, omnino, & naturali quoque ratione dominium tribuit præſcribenti, quia jure naturæ quoque per diſpoſitionem ſuperioris jus alii acquiri, & nobis auferri poteſt. Atque ex hac ratione improbat B. Parens diſpoſitionem juris Canonici, quod peccatum eſſe, ait, rem alienam ſolo longi temporis lapſu acquirere: in *diſput. de finibus bonæ fidei &c. prima, Sect.* 1. *§.* 6. *uſque ad finem.* Ita enim diſſerit

Operæ *pretium videtur, ad examen revocare eam quæſtionem, an conſtitutio juris civilis, quæ in uſucapionibus bonam fidem ab initio duntaxat requirit, quicquam contineat, quod rationi, aut naturali æquitati adverſum ſit, quin, an deterior ſaltem ſit conſtitutione canonica? Quod utrumque omnino negamus. Etſi enim jure naturali ſancitum non ſit, ut lapſu temporis (quod ſaltem intra memoriam hominis ſit) dominus rem ſuam amittat, & alius alienam acquirat, tamen, cum in pœnam negligentiæ, tum ob utilitatem publicam, lege id fieri poſſe conſentiunt ipſa jura canonica, quibus uſucapiones, & præſcriptiones æque, ac jure civili probantur, certumque eſt, poteſtati civili id jus puniendi, proſpiciendique publicis civium uſibus natura competere. Nam cum & res adiaphora lege prohiberi ſub pœna poſſint*, v. g. ne quis rogum aſcia poliat, *vel* mulier genas radat, *&c. nedum res, quæ jam ante prohibitionem officio frugi patrisfamilias adverſantur. Bene Caſtrenſis in* d. l. 4. §. ſi viam in

in f. ff. de Uſucap. *inquit:* Creditor multatur ab ipſo ſtatuto propter negligentiam hac pœna, & ſic debet cedere lucro debitoris, l. 74. de ſolut.; conſtat enim, quod ſtatutum potuit afficere ſibi ſubjectum, & inferre ei hanc pœnam. *Præſertim cum non leve illud momentum ſit, quod uſucapio ad tranquillitatem reipubl. & civium affert; ſed omnium prope maximum, ne ſcil. lites ſint immortales, ſed dominia tandem ſecura, & commercia in tuto. Sublata enim uſucapione, & præſcriptione, nihil tali civitate turbulentius, nihil civium concordiæ, amicitiæque infeſtius, & nulla rei vel acquiſitio, vel poſſeſſio, ulli hominum tuta, ac quieta eſſe poteſt.*

*Quemadmodum igitur uſucapiones legibus introductæ cum natura juſtæ, ac æquæ, tum in civitate tantopere proficuæ, & prope neceſſariæ ſunt, ita potuiſſet lex ſalva juſtitia naturali abſolute eas conſtituere, non attenta bona fide poſſeſſoris, ob prædictas rationes. Licuit enim utique magiſtratui ſummo talem legem inter cives ſuos ſancire, ut ſinguli intra triennium v. g. curam habeant rerum ſuarum, in easque inquirant ſub pœna, ni fecerint, amittendi indiſtincte dominii, omnisque juris in eam rem. Nam & naturaliter Princeps privatis jus ſuum ex duabus cauſis auferre poteſt, in pœnam delicti, & ob neceſſitates reipublicæ; quarum cum alterutra ſufficiat, hic utraque concurrit, ſcil. pœna negligentiæ, & utilitas publica, quæ ex dominorum ſecuritate, civium quiete, & litium amputatione pullulat.*

*Atque hujusmodi aliæ leges plurimæ, ac nullo jure improbatæ ſunt. Ita lex conſtituta eſt, ut ſi quis rem ſuam privata auctoritate repetat, dominium perdat,* l. 13. ff. quod metus cauſ. §. 1. verſ. ſed ne Inſt. de vi bon. rapt. l. ſi quis in tantum 7. C. unde vi l. 2. C. de priv. carc. *quæ lex vero, & juſto domino, qui rem ſuam privatim repetit, in pœnam uſurpatæ auctoritatis privatæ dominium aufert; nec uſquam diſtinguitur, an poſſeſſor ſciverit, rem ejus, qui repetit, eſſe, an ignoraverit. Ita cum quis rem ex turpi utrinque cauſa accepit, danti in pœnam turpitudinis aufertur actio, & condictio: (quæ jure gentium competebat* per l. 25. in fin. ff. de act. rer. amot. l. 32. in f. ff. de rebus cred. l. 1. §. fin. ff. de Cond. ſine cauſ.) *etſi poſſeſſor ſciens ex turpi cauſa acceperit,* l. 3. l. 4. §. 1. l. pen. ff. de Cond. ob turp. cauſ.

*Prætor quoque edixit, ut ſi quis domum ſuam ludo præberet, & ex ea re injurias, damna, furta, &c. paſſus eſſet, actione, quæ eo nomine ipſi jure competeret, privatus eſſet in pœnam præbitæ in ludum domus, etſi illi, in quos actio daretur, dolo, & mala fide fecerint, & graviter deliquerint,* l. 1. §. 1. §. 2. §. 3. ff. de aleat.

*Quin in criminibus etiam graviſſimis, uti adulterii, quinquennii, in aliis ſaltem vicennii, præſcriptio accuſationem tollit: uti & doli actio biennio, injuriarum, anno excluditur. Quin ergo præſcriptio, quæ enormiſſimorum facinorum reis ob utilitatem publicam prodeſt, minus prodeſſe poſſet poſſeſſori ſaltem ſcienti rem alienam eſſe.* Conſ. Sect. 2. §. 20.

*Quin igitur pari jure fas eſſet punire negligentiam civium, qui legem certum tempus inquirendis rebus ſuis præſcribentem aſpernantur, & cum litis deſiit prope notitia, litem magno reip. malo inchoant. Immo cum in criminibus etiam graviſſimis, uti modo dictum, quinquennii, vel ſaltem vicennii præſcriptio accuſationem aboleat, qui minus lex permittere poſſet, ut præſcriptio prodeſſet ſcienti rem alienam, quam ut atrociſſimorum facinorum reis.*

*Quod ſi itaque ſalva æquitate naturali legi licitum fuit uſucapionem ita absque ulla bona fide introducere ex memoratis cauſis, omni equidem labe, & ſcrupulo carebit lex illa XII. Tabb. quæ uſucapionem non aliter admiſit, quam ſi totum illud negotium, ex quo poſſeſſor rem ſibi comparavit, bona fide geſtum fuerit, adeoque quicquid in facto hominis conſiſtit, bona fide non caruerit; cujus juris æquitas multo luculentius apparebit, ubi ratio, ſeu principium, quod ſequitur lex civilis, recte intellectum fuerit. Ergo quale id ſit videamus.*

*Scilicet, bona, & mala fides non ſunt niſi in hominum actionibus, & negotiis, & tantum quæritur, an quod homines egerunt, bona, vel mala fide egerint: uti de dolo, cujus ſpecies eſt mala fides, nunquam quæritur extra hominum actiones, nec quicquam doloſum dici poteſt, quam factum hominis.*

*Accurata itaque quam maxime eſt ſanctio juris civilis, quod ſemper, & in omnibus, quæ facto poſſeſſoris fiunt, bonam fidem requirit, nec unquam poſſeſſori ullum jus ex facto ipſius tribuit, niſi tum, cum agit, bonam fidem habuerit. Quod conſtat: nam poſſeſſor etſi bona fide, & juſto titulo rem acceperit, non tamen medio tempore fructus percipi-*

Digitized by Google

*percipiendo ſuos facit, ſi tum ſciat alienos eſſe; cum fructus non niſi ex ſuo facto, ſcil. perceptione, acquirat*, l. 48. §. 1. ff. de A. R. D.

*Idem bonæ fidei poſſeſſor actionem ex edicto de damno infecto contra vicinum movere nequit, ſi tum ædes, quas poſſidet, alienas eſſe reſciwit*, l. 13. §. 9. de damn. inf. *Eademque ratione nec Publiciana agere poterit, amiſſa medio tempore poſſeſſione, niſi tum, cum agit, & repetit, bonæ fidei poſſeſſor ſit*, l. 15. §. 2. ff. de uſucap. juncta l. 7. §. ult. ff. de publ. in rem act.

*Hæc itaque omnia cum facto poſſeſſoris procedant, tempore quoque medio, quo fiunt, requirunt bonam fidem. At in uſucapione ſolum initium, ſcil. negotium, quo poſſeſſor a non domino capit, facto ipſius fit, adeoque bona fide fieri debuit; eo vero rite geſto, & re bona fide, & juſto titulo accepta, dominium poſt certum tempus, quo continuari debet poſſeſſio, ſine novo hominis facto, atque negotio, ſola poteſtate legis, & vi juris adjicitur. Atque ita in ea ſaltem parte uſucapionis, quæ non facto hominis, ſed poteſtate juris perficitur, lex non requirit bonam fidem*

*Hanc vero hujus juris, ac differentiæ rationem eſſe, ut quod* capio, *i. e. uſucapio, juris ſit*, perceptio *facti, perſpicue, & exerte exprimitur in* l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. *cujus verba ſunt*: Si eo tempore, quo mihi res traditur, putem vendentis eſſe, deinde cognovero alienam eſſe, quia perſeverat per longum tempus capio, an fructus meos faciam? Pomponius, verendum, ne non ſit bonæ fidei poſſeſſor, quamvis capiat (*i. e. uſucapiat*); hoc enim ad jus, id eſt capionem, illud ad factum pertinere, &c. *Ex quo loco patet, bonam fidem in perceptione fructuum ſemper, in uſucapione vero ab initio requiri; utrumque enim in facto hominis conſiſtit: at reliquo tempore uſucapionis, quo ſola lex operatur, eam non requiri. Quæ equidem ratio ſatis eſt conſtans, accurata, & ſana.*

*Præterea ſi cauſam, ac finem uſucapionis reſpicimus, ſcil. ut lites tandem ſopiantur, civesque quieti ſint, longe convenientior eſt diſpoſitio civilis, quam canonica. Per illam enim id agitur, ut lapſo tempore, quod inquirendis rebus ſuis permiſſum eſt dominis, & probata a poſſeſſore ſaltem juſta cauſa, & bona fide negotii, quod geſſit, omnis alia lis, & quæſtio conticeſcat. At diſpoſitio canonum omnem fere fructum ad utilitatem publicam uſucapionum evertit; cum enim uſucapio introducta ſit, ut tandem evitentur difficiles illæ dominorum diſputationes, ac probationes, in harum locum per canones ſubſtituuntur non minus difficiles diſputationes, & probationes de totius medii temporis, & plurimorum annorum non interrupta bona fide: qua re non minus prolixus litium ordo iterum panditur. Quin per hos canones & reſuſcitantur magis diſceptationes de dominio, & quod unicum fere tutum, certumque remedium fuerat probandi dominii, deſtruitur. Nam uſucapio cum ſuo initio, ſeu qualitate negotii, quo poſſeſſor rem acceperat, haud difficulter, & hoc modo dominium tuto, certoque probari potuit; at quantopere ille probandi per uſucapionem dominii modus enervatus ſit, ex quo invadere, & oppugnare eam uſucapionem licuit, excitata lite de totius medii temporis bona fide, cuique obvium eſt. Quid enim, difficilius eſt, quam tot annorum continuam, & haud interruptam bonam fidem, nec ipſius poſſeſſoris tantum, ſed & anteceſſorum, quorum ille tempora continuat, docere, cum tamen is, qui intentionem ſuam in uſucapione fundat, eam cum omni ſua qualitate, & requiſitis, probare debeat*: arg. l. 10. pr. ff. ſi ſerv. vind. l. 2. ff de Prob. &c. *quicquid nonnulli ſcriniorum compilatores temere diſſentiant, vel tranſcribant. Quid vero certi, quæ probatio eſſe poteſt in uſucapione, in quam ingenti difficultatum, dubiorumque mole incurſari, quæque tam facile eludi poteſt?*

*Unde nec evitavit hoc jus Canonum cenſuram JCtorum. Joh. Pet. de Ferrara JCtus Italus in* pract. Pap. form. Reſponſ. rei conv. verſ. præſcriptionis n. 28. *defendens ſententiam juris civilis addit*: Nec obſtat, quod periculum animæ vertatur: quia iſta ratio, ſalva reverentia, eſt multum fatua; *& deinde longe graviora in hos Canones ſubjicit. Item Weſenbec. ad Schneidew.* tit. de Uſucap in pr. n. 20. lit I. *de hac conſtitutione canonum ita loquitur*: Nec ratio, nec deciſio illius textus valet. Nam quid huc pertinet dictum Apoſtoli: Quicquid non fit ex fide, illud peccatum eſt? ſcil. æque illud intellexerunt, ut hæc jura præſcriptionum, & diutius in hac luce Evangelii patiemur juſtitiæ talibus tricis imponi. *Denique Cujacius JCtorum, & Galliæ ſuæ lumen ad* c. 5. in f. X. de præſcript. *de eadem ita ſentit*:

Hunc

Hunc locum ſerva interim, ut probes, quam cynici, & fuſci olim fuerint, quæve imperitia, & incuria curiæ Romanæ.

*Quicquid ſit, hodie jus hoc canonicum certo receptum eſſe conſtat: neque ideo hæc diſputamus, ut in dubium illud vocemus, ſed ut appareat, cum juris civilis diſpoſitionem omni labe carere, optimaque ratione niti, quin in republ. præferendam eſſe alteri; tum intolerabilem eſſe abuſum, quo multi non perſpecta vera juris ratione, prætextu cerebrinæ, generalis, partemque ſolidæ. quin fictæ æquitatis, conſcientiæ laqueos nectunt, & cum ſibi, tum aliorum imperitorum animis tam facile injiciunt.*

» Equidem Beatus Lynkerus, vir omni elo-
» gio major, hanc ſententiam B. Parentis
» ſuppreſſo nomine impugnavit, & male
» reprehendi jus canonicum, ac rationem,
» quod hic periculum animæ verſetur mul-
» tum, immerito fatuum a Johanne Petro
» de Ferrar. appellari, exiſtimavit: Adden-
» do, modeſtius ratiocinari Ungepauerum *ad*
» *tit. X. de præſcript. n.* 7, ſtatuentem, nec
» rationem Pontificis, nec deciſionem *in c.*
» *f. X. de præſcript.* ratione carere, ſed de-
» ſumtam eſſe ex Pauli epiſtola *ad Rom.*
» 14. *v. ult.*; Paulum autem non loqui ibi
» de fide ſalvifica, ſeu theologica, & juſti-
» fica, ſed de bona fide politica, & quæ
» efficit ut omne id, quod fit contra ani-
» mi noſtri conſcientiam, peccatum ſit. *Can.*
» 44. *c.* 33. *q.* 3. *de pœnit. diſt* 3. Atque
» hanc explicationem eſſe ex Chryſoſtomo,
» Theophilacto, aliiſque Patribus, & Theo-
» logis, eoque fruſtra, ac ſufficienti abſque
» ratione rationem juris Canonici impugnari.
» His Reſpondet B. Parens *in diſput. de fini-*
» *bus bonæ fidei &c. ſecunda, dubio II.* §.
» 18. *uſque ad* §. 27. his verbis:

J U R I S *Canonici diſpoſitio nec ſuperiori* Diſp. *nec a Dd. vulgo reprehenditur; ſed hæc ejus ratio, & illatio*, Quicquid non fit ex fide peccatum eſt, Rom. 14. v. fin. Ergo in præſcriptione, omni tempore requiritur bona fides. c. f. X. de Præſcr. *negatur: neque a Ferrarienſe tantum, ſed a Weſenbecio, & Cujacio, præclariſſimis JCtis ſuperiori Diſp. itidem in hanc rem allegatis, exploditur. Cum igitur JCti Pontificii ex Gallia, & Italia, diſſimulare ſuum de ea Pontificis ratione noluerint judicium, parum proficiet modeſtia Profeſſoris Tubingenſis.*

*Cum vero in ipſo dubii textu conceditur, pleroſque locum Apoſtoli de fide ſalvifica intelligere, contrarium ſine fundamento aſſeritur propter pauciorum opinionem. Neque jam de opinionibus, ſed de veritate diſputatur; neque hæc auctoritatibus, ſed rationibus evincitur. Iis igitur miſſis, ſententiam dicti Apoſtolici, & quid inde inferatur, videamus.*

*Convenientiſſima igitur textui videtur receptior illa ſententia, quæ eum interpretatur de fide in Chriſtum. Hæc enim illa fides eſt, quam ubique inculcant Apoſtoli, & ſine qua omnis hominum actio, etiam virtuoſiſſima, peccatum eſt: eoque ſenſu dicitur, gentilium virtutes maximas fuiſſe ſplendida peccata, propter cohærentem actionibus noſtris labem illam hæreditariam, quæ cum animum inficiat, omnes quoque inde procedentes actiones infectas eſſe neceſſe eſt. Nec adeo poteſt ullum hominis peccatoris factum, quantumcunque glorioſum, ob fontis inquinationem ab omni labe immune videri. niſi fides in ſponſorem, qui pro labe iſta ſatisfecit, eam abſtergat, & deleat, & quod ob dictam ſaltem animæ maculam perfectæ juſtitiæ deeſt, ſua ſatisfactione ſuppleat. Qui verborum horum ſenſus, quo nihil planius videtur, nihil ad bonam fidem uſucapionis pertinet.*

*Sed nec magis ex altera illa interpretatione, quæ in hoc Dubio II. aſſumitur, etſi admittatur, conſtitutio Juris Canonici inferri poteſt. Ex hac enim hypotheſi dicti hujus,* Quicquid non fit ex fide, peccatum eſt, *ſententia erit:* Quicquid contra conſcientiam fit, peccatum eſt. *Atqui conceſſum, & in confeſſo eſt, Juris civilis quoque diſpoſitionem vitio carere, & æquam, ac juſtam eſſe. An vero contra conſcientiam agit qui jus, quod vitio caret, & æquum, ac juſtum eſt, ſequitur? Leges a ſumma poteſtate latæ ubi jubendo obligant, ita permittendo tranquillam, tutamque reddunt conſcientiam, ſi nihil adverſum jus naturæ ſanciunt: quemadmodum juri naturali nullatenus adverſari. conſtat, ſi magiſtratus publicæ utilitatis, & tranquillitatis cauſſa certum tempus ſtatuat, velitque, ut cives intra præfixi temporis ſpatia in res ſuas inquirant, vel ſi hanc ſaluberrimam legem negligant, poſtea non audiantur, ſed dominio rerum neglectarum cadant.*

*Quanto minus igitur inferri inde poteſt,* hanc conſuetudinem, vel conſtitutionem juris

juris civilis, abſque mortali peccato obſervari non poſſe, uti infertur in d. c. fin. X. de Præſcript. *An jus a ſumma in terris poteſtate conſtitutum, quod æquum eſſe, & omni vitio carere conceditur, quod negligentiam, quin contumaciam eorum, qui legibus certum terminum ad inquirendam rem ſuam injungentibus non obediunt, damno rei ſuæ punit, quod tranquillitati, & ſecuritati publicæ proſpicit, liteſque amputat; an, inquam, hoc jus peccatum mortale obſervatoribus ſuis impingit ex allegato dicto Apoſtoli?*

*Quot vero hac ratione, & quanta peccata mortalia ita permiſſa erunt per ipſos Canones, qui partem ſententia gravatam ſolo* 5. (*poſtea* 10.) *dierum lapſu a jure appellandi excludunt, eoque ipſo totius cauſæ damno, etſi eam juſtiſſimam habeat, mulctant;* c. 27. cauſ. 2. quæſt. 6. c. 32. in fin. X. de Elect. c. 15. X. de ſent. & re jud. *idemque faciunt ſi quis ſaltem Apoſtolos intra* 5. (*deinde* 30.) *dies non petierit*, c. 24. d. qu. 6. c. 6. de appellat. in 6. Clem. 2. eod. *vel terminum probationis labi paſſus ſit*, c. pen. X. de Teſtib. & atteſt. *vel Emphyteuta biennio canonem non ſolverit*, c. 4. X. de locat. & cond. &c. *In quibus omnibus, aliiſque caſibus, ob ſolum neglectum termini præfixi, etſi ſatis anguſti, pars ſuo jure excidit, idque lucro partis alterius cedit; nullo diſcrimine bonæ, vel malæ fidei, & adeo promiſcue, ut nihil pœnam hanc impediat, quam juſta reſtitutionis in integrum cauſa: quæ vero eadem æque contra lapſum præſcriptionis datur, v. g. ex cauſa juſtæ abſentiæ, vel clauſula generali* L. 1. ff. ex quibus cauſ. maj. *Quanto vero graviora ſunt iſta, quam jus illud, quo per uſucapionem ei, qui bona fide, & juſto titulo accepit, contra eum, qui tanti temporis moram in requirendis rebus ſuis commiſit, acquiritur? Atque adeo multo magis hæc eſſent mortalia peccata.*

*Quod ſi hæc diſpoſitio juris civilis pugnet cum dicto Apoſtoli, & ideo mortale peccatum inferat, cur uſque ad Innocentii III. tempora jus hoc permiſerunt tot chriſtianiſſimi Imperatores, Conſtantini, Theodoſii, Juſtiniani, &c. tot doctiſſimi Pontifices, tot eminentiſſimi Eccleſiæ puriſſimæ Patres, nec ab ævo ſaltem Conſtantini M. orbem chriſtianum a mortali hoc peccato, niſi poſt novem integra demum ſecula, liberarunt? Taceo doctiſſimos, & religioſiſſimos JCtos chriſtianos, quorum opera in componendo juris civilis corpore uſus eſt Juſtinianus. Hi an neſcivere hunc locum adeo tritum ut nullus magis? An mentem Apoſtoli non intellexere? An ſi ſciverunt, & intellexerunt, adeo nullam conſcientiæ curam habuerunt, ut hanc pugnam legum, & Apoſtoli ſedare, hunc diſſenſum expungere, atque mortale hoc peccatum abolere, cum facillime potuiſſent, aſpernati fuerint?*

*At vero nimium diſtant vox illa* πίστεως, *qua Apoſtolus utitur, & formula illa juris Romani*, bona fide. *Quæ ſit illa* πίστις, *de qua Apoſtoli agunt, conſtat: ſcilicet,* πίστις *illa, & fides novi fœderis, quam ipſi perpetuo inculcant. Sed formula illa*, bona fide, *non explicatur per vocem* πίστεως, *ſed eſt propria legibus Romanis, & quaſi technica, quæ Græcis, vel alterius linguæ vocabulis propriis, ita ut vim ejus, ſenſumque rite exprimant, reddi nequit. Si quis enim* bona fide, & mala fide *verteret* καλῇ πίστει, κακῇ πίστει, (*quod tamen apud Apoſtolum non eſt*) *parum Græce loqueretur, & licet Græce, non tamen eo exprimeretur vis formulæ*, bona fide. *Unde Theophilus Paraphraſtes Græcus retinuit formulam, & ad* §. ſi quis a non domino Inſt. de rer. div. & tot. tit. Inſt. de uſuc. &c. *nunquam Græce id vertit, ſed ſemper retinet* βωναφίδε, vel per περίφρασιν, παραγνώμων δεσπότου: *uti & cum vox uſucapionis propria ſit legibus Romanis, eam retinet græce, &* uſucapi reddit οὐσουκαπιτεύεσθαι, d. tit. de uſucap.

*Toto igitur cœlo diſtat* πίστις *Apoſtoli a formula* bona fide, *quæ & alias alio longe ſenſu in jure uſurpatur: ut cum contractus alii dicuntur bonæ fidei, alii ſtricti Juris; quæ diſtinctio jure quoque Canonico firmata eſt*, c. 6. §. ad hæc X. de Except. c. fin. X. de Depoſ. *& opponitur hoc ſenſu bona fides ſtricto juri. Uti ergo nemo hinc intulerit, contractus ſtricti juris ideo eſſe peccata mortalia, quia quidquid non fit ex fide peccatum eſt; ita apparet, formulam illam bonæ fidei in legibus non eſſe id, quod Apoſtolus* πίστιν *vocat.*

*Ut adeo credendum omnino ſit, nec ipſius Pontificis mentem fuiſſe quaſi, hæc ratio concluderet, ſed pro more ſeculi egiſſe: ſolebant enim, cum pro auctoritate aliquid ſtatuiſſent, vel ſimilitudinem, vel ſententiam aliquam, quæ quodammodo ſaltem ad id alludere videretur, è ſacris adjicere; uti cum in* c. 6. X. de Major. & obed. *ex eo,*

*quod Deus duo magna lumina, ſolem, & Lunam, in cælo fecerit, duplex ſumma in mundo poteſtas, Pontificia, & Imperatoria, deducitur. Ita cum & vox Apoſtoli* πιςις, *fides vertatur, & fidei quoque mentio in formula*, bona fide, *fiat, inde ſumſit Pontifex occaſionem allegandi hujus textus in re, quam auctoritate ſua ſtatuerat.*

„ S i dicendum quod res eſt, conciliari
„ jus civile, & jus Canonicum facili ratio-
„ ne poſſe, arbitror: alia enim quæſtio eſt,
„ *an dominus rei naturali jure per præſcri-*
„ *ptionem civilem dominium amittat, illud-*
„ *que in præſcribentem tranſeat?* alia, *an*
„ *is, qui ſciens rem alienam longo tempore*
„ *poſſidet, adeoque præſcriptione dominium*
„ *acquirit, tutus ſit in conſcientia?*

„ *Prior* quæſtio affirmatur: quia leges
„ civitatis ob utilitatem publicam id ſtatue-
„ runt; cives autem ſuo conſenſu ſeſe le-
„ gibus civitatis ſubmiſerunt. Dominus igi-
„ tur ſuo conſenſu dominium amittit. ( *Vid.*
„ *ſupr. l. 2. c. 23. §. 2.* )

„ At quod ad *alteram* quæſtionem atti-
„ net, negari nequit, præſcribentem non
„ eſſe tutum in conſcientia. Sane, ſola de-
„ tentio rei alienæ peccatum eſt, & inju-
„ ria agit qui eam domino non reddit. Et-
„ ſi igitur dominus propter negligentiam
„ præſumtam dominium perdat, ideo ta-
„ men peccatum intuitu Dei commiſſum
„ non tollitur. Jus igitur domini tollitur
„ per legem; ſed jus Dei non tollitur,
„ quod ei in præſcribentem propter malum
„ actionis competit. Atque hinc Canones
„ non immerito crediderunt, animæ peri-
„ culum hic ſubeſſe.

„ Quod vero Canones ideo præſcriptio-
„ nem nullam declarant, in eo errant, quia
„ ob utilitatem publicam, & ut tandem
„ dominia rerum certa ſint, dominus ſuo
„ jure privari poteſt, inprimis cum ipſe in
„ leges civitatis conſentiat. Sane, per re-
„ ſtitutionem rei peccatum non ceſſabit;
„ nam detentio rei alienæ animo ſibi lu-
„ crandi per ſe injuria eſt, quæ intuitu
„ Dei non expiatur per ſolam rei reſtitu-
„ tionem. Exemplum furis hanc rem illu-
„ ſtrabit: etſi enim dominus remittat actio-
„ nem furti, id tamen non impedit quo
„ minus fur coram Deo reus ſit propter
„ malam actionem, contrectationem nimi-
„ rum rei alienæ; adeoque etſi rem abla-
„ tam nunc jure teneat, vitium tamen ma-
„ net intuitu Dei.

*Nam & hunc judicia civilia ut dominum tuentur*] „ Sed dictum eſt, inde ne-
„ ceſſario ſequi, animo quoque ejus, con-
„ tra quem allegatur præſcriptio, injici re-
„ ligionis vinculum; adeoque nec ex hoc
„ exemplo Auctoris reſponſio probatur.

*Et hac diſtinctione facile ſolvitur nodus ille*] „ Immo diſtinctio illa in dominium
„ quoad effectus externos, & internos,
„ non ſolvit nodum hunc, ſed alia ratio-
„ ne ſolvendus eſt.

*Erit ergo idem jus, & non jus*] „ Non
„ jus fuit antequam ſententia pronuntiaba-
„ tur; at jus fit poſt pronuntiatam ſenten-
„ tiam, ex compromiſſo ſcil. partium, &
„ ex lege, adeoque ratione quoque natu-
„ rali.

*In noſtra vero quæſtione &c.*] „ An ſci- 3
„ licet capti fugere poſſint? & an gentes
„ dominium tribuendo capienti animis ſer-
„ vorum religionis vinculum injicere volue-
„ rint?

*Nulla cauſa fingi poteſt cur gentes aliud ſpectaverint, quam externum illud*] „ Quod
„ tantum in judicio humano, & quidem
„ coactivo valeat, verum autem jus non
„ det, indeque nec animis eorum, qui
„ dominio tali ſubjiciuntur, ullum injiciat
„ religionis vinculum.

*Sufficiebat ut captis captores vellent parcere*] „ Doctæ hæ ſunt nugæ. Senſus eſt,
„ gentes, ut victores a cæde victorum ju-
„ re gentium in bello ſolenni indulto di-
„ ſtraherent, inſignia commoda in ſervos
„ conſtituiſſe: non vero voluiſſe præterea
„ vinculum aliquod injicere animis capto-
„ rum, quod eos a fuga impediret; idque
„ ideo, quod certi quaſi eſſent, capientem,
„ qui non moveretur utilitatibus illis, nec
„ motum iri vinculo illo, inprimis cum li-
„ berum ipſi ſit juramentum a ſervo exige-
„ re. At ſæpius jam dictum eſt, 1. non da-
„ ri jus gentium voluntarium, nedum bel-
„ lum ſolenne, cui effectus particulares
„ gentes tribuerint: 2. Commoda illa in ſer-
„ vos non jure gentium, ſed jure naturæ
„ ſtatuta eſſe: 2. Dominium in ſervos jure
„ naturæ acquiri ex judicio noſtræ civita-
„ tis; idque pro vero dominio haberi, quam-
„ diu ſervus eſt in noſtra civitate: 4. ex ju-
„ dicio civitatis hoſtilis, quod captus ſequi-
„ tur, victorem injuria ſervum feciſſe; il-
„ ludque judicium effectum habere ſi hoſtis
„ fugitivus ad ſuam civitatem redit: atque
„ hanc 5. cauſam eſſe cur ſervus fugiendo
non

Digitized by Google

» non contra fidem, & religionem agat, » quia ex ſuo, & civitatis ſuæ judicio in» juria ſe captum aſſerit.

*Iſtis utilitatibus* ] " Scilicet, quas ex c» peris, & rebus ſervi, item ex ejus aliena» tione captores percipere poſſunt.

*Nec moturum eos fuerat vinculum aliquod* ] » Quod ex veri, & naturalis dominii natura » oritur. *Vid. ſupr. n.* 1.

*Sibi neceſſarium crederent* ] " Captores.

*Poterant exigere fidem, aut jusjurandum* ] » Si ſervus, qui occidi potuit, jurato pro» mittit, ſe non capeſſurum fugam, etiam » ex judicio ſuæ civitatis obligatur, quia » fides quoque inter hoſtes ſervanda eſt.

4 *Neque vero temere in lege &c.* ] " Auctor » alio argumento probat, gentes noluiſſe » victoribus in ſervos aliud dominium tri» buere, quam externum, i. e. non tale, » quod animis ſervorum vinculum injiceret, » eoſque impediret quo minus fugere poſ» ſint: quia ſcilicet in legibus, quæ per ſe » juſtæ non ſunt, ſed ſaltem majoris mali » vitandi cauſa feruntur, interpretatio in » mitiorem partem facienda eſt. At verum » non eſt, legem, qua captor jus acquirit » in captum, non eſſe ex naturali æquitate: » verum non eſt, legem hanc a gentibus de» mum, & quidem majoris mali vitandi » cauſa latam eſſe. Veram rationem natu» ræ, cur ſervus fugere poſſit, jam allega» vimus, quia ſcilicet ex ſuo, & ſuæ civi» tatis judicio, injuria captus eſt; quod ju» dicium vero tunc demum valet, & effe» ctum habet, ſi in ſuam civitatem revertitur.

*Majoris mali vitandi cauſa* ] " Ut nimi» rum victores tot commodis illiniti abſtine» rent a cædibus ſervorum. *Vid.* §. 5. *n.* 1.

*Florentinus* ] " *L.* 26. *ff. de capt. & poſtl.*

*Utrum dimiſſus, an vi, vel fallacia &c.* ] » Nam cum ex ſuo, & civitatis ſuæ judicio » injuria ſe captum dicat, ipſe non peccat » ſi ea injuria ſe liberare ſtudet: at quam» diu in poteſtate victoris eſt, effectum » non habet illud judicium; adeo ut ſi » recipiatur fugiens, puniri ideo poſſit.

*Jus captivitatis ita jus eſt, ut alio ſenſu plerumque & injuria ſit* ] " Auctor putat, » *jus* eſſe ex jure illo gentium, quod in » bello ſolenni effectus externos tribuit ejus» modi actui, at *injuriam* eſſe ex jure na» turæ, ſi cauſa belli injuſta ſit: quod to» ties refutavimus.

*Jus quoad effectus quoſdam* ] " Immo Pau» lus nihil horum aſſerit in *l.* 19. *pr. ff.* » *capt. & poſtl.* Sed ait ſaltem, ſervum » fugientem, ſi ad nos revertitur, poſtli» minium recipere; idque inter populos li» beros *moribus*, *legibus* conſtitutum eſſe: » ubi per *mores* intelligit jus naturæ, per » *leges* autem pacta inter ſummas poteſta» tes de ejuſmodi caſibus inita. Quin di» ſerte ait, jus hoc ex *æquitate naturali* in» troductum eſſe, & rationem quoque addit » naturalem, *quia* ex judicio noſtræ civita» tis *injuria ab extraneis detinebatur*, *d. l.* » 19. *in fin. pr.*

*Injuria ſi id, quod rei intrinſecum eſt ſpectetur* ] " i. e. juxta juſtitiam internam: » at contrarium aſſerit Paulus.

*Si quis bello injuſto captus in poteſtatem hoſtium venerit, ab eo non attaminari fur» ti crimine animum* ] " Hoc verum eſt ex » judicio capti, & civitatis, ex qua captus » eſt; at quamdiu ſubeſt judicio civitatis » hoſtilis, quæ bellum juſtum, & captum » jure ſervum factum ait, tamdiu habetur » pro fure, & tanquam fur puniri poteſt: jam » enim cum effectu illud judicium obtinet.

*Modo ipſe neque ſuo, neque publico nomine quicquam debeat domino &c.* ] " Im» mo etſi debeat domino vel ſuo, vel pu» blico nomine, tamen id quoque auferre » poteſt, quia ex judicio ſuæ civitatis, quod » captus ſequitur, injuria ei facta eſt, cujus » reparationem petere poteſt.

*Nam hæc, & alia multa faciunt potentiores, &c.* ] " Auctor ſibi objicit, quod gen» tes non videantur voluiſſe permittere fu» gam captis, quia eædem gentes deprehen» ſos graviſſime punire ſolent: at reſpon» det, hæc a potentioribus fieri, non quia » æqua ſunt, ſed quia expedit. Vera reſpon» ſio eſt, quod ſervi juſte fugere poſſint ex » judicio ſuæ civitatis, non ex judicio ci» vitatis hoſtilis. Adeoque tota res depen» det ab eventu; ſi ad ſuam civitatem re» vertuntur, liberi ſunt a pœna; ſi depre» henduntur, puniri jure poſſunt, nimirum » ex judicio hoſtili.

*Canones nonnulli* ] " Recte Auctor ait, 5 » eſſe hoc dogma virtutis, & perfectionis. » Multa timenda ſunt ſervo fugitivo; adeo» que magis ei expedit pati ſervitutem, » quam tot ſe exponere periculis.

*Si ad ſervos referas, qui pœnam juſtam ferunt, aut voluntaria pactione ſe addixerunt* ] " Nam ex his duabus cauſis jure naturæ » aliquem in ſervitutem redigi poſſe, dixit » Auctor *ſupra* §. 1. *pr.*



Digitized by Google

*Sin ad eos, qui bello injuſto capti ſunt* ] „Immo non datur tale bellum injuſtum, „ſi utraque pars aſſerat juſtam ſibi eſſe „cauſam; tunc enim juſtitia cauſæ ab even„tu dependet: interim utraque pars omnia „agit ad ſui defenſionem, ac ſi juſtam cau„ſam haberet.

*Aut ex captis nati*, *&c.* ]" Hi ſequun„tur conditionem ventris, cujus pars ſunt; „adeoque eodem quoque jure utuntur.

*Quæ quamvis licita, animos tamen a Chriſtianiſmo alienos &c. poſſet offendere* ] „Rectius: *tum* dominorum gratia, ut illi „ab inſidiis ſervorum tuti ſint; *tum* gratia „ſervorum, ut judiciis divinis ſe patienter „ſubmittant, neque tot periculis, quæ fu„gam ſequuntur, ſe exponant.

*Similemque in modum accipi poſſunt Apoſtolorum ad ſervos monita* ] " Apoſtoli „itidem patientiam inculcant quamdiu ſer„viunt; quo ipſo non excluditur facultas „fugiendi.

*Quod æquitati naturali conſentaneum eſt*; *nam alimenta, & operæ, ſibi mutuo reſpondent* ] " Immo hæc non eſt ratio natu„ræ cur capti ſervire debeant: neque ob „alimenta, quæ percipit captus operas præ„ſtat, ſed quia victor omne jus in victum, „adeoque omnia quoque commoda, quæ ex „ſervo capi poſſunt, ſibi acquirit, non ha„bita ratione proportionis inter operas, & „alimenta.

## AD §. VII.

SERVUM *domino jus illud externum exſequenti reſiſtere illæſo juſtitiæ officio non poſſe* ] " Dixi, 1. jus ſervitutis non eſſe ex „juſtitia aliqua externa, i. e. non defendi „ſaltem ex jure Gentium quoad effectus „dominii externos, ſed ex ipſo jure na„turæ; adeo ut 2. captor verum, & natu„rale dominium in ſervum exercere poſſit „quamdiu eſt in ejus poteſtate: & ſi 3. „ſervus fugit, (uti fugere poteſt, quia ex „judicio ſuæ civitatis injuria ſe captum ait) „reſiſtere ex eadem ratione poteſt perſe„quenti ſalva conſcientia, quia injuria ſe „recipi contendit. Si vero 4. actu recipi„tur, pati ea debet, quæ domino ex ju„dicio ſuæ civitatis licita ſunt.

*Quæ diximus, manifeſta diſcrepantia* ] „Immo non eſt diſcrepantia.

*Quod quidem non ſola agendi impunitate, ſed & judiciorum tutela conſtat* ] " Ex „hypotheſi enim Auctoris jura interficiendi „hoſtem, & capiendi res, & perſonas ho„ſtium, ſequuntur demum ex jure gentium „voluntario; quod non verum jus dat, ſed „ſaltem impunitatem infert, & dominium „aliquod externum tribuit, illudque defen„dit, etſi injuria ſit. *Vid. c.* 1. §. 2. & „*ſupr.* §. 6.

*Inane erit ſi ex adverſo jus reſiſtendi maneat* ] " Auctor ſervo concedit licentiam „fugiendi, non vero reſiſtendi. Ratio„nem differentiæ dat, quod poſteriori ca„ſu inane foret jus externum a gentibus „introductum. Equidem ratio hæc frivola „eſt, quia jus tale externum non exiſtit, „adeoque inane reddi per reſiſtentiam ſer„vi non poteſt. Sed & dixi, jus fugien„di, & reſiſtendi, ex pari ratione licitum „eſſe, ſed effectum non habere niſi ubi ad „ſuam civitatem reverſus ſit ſervus; in ci„vitate hoſtili autem prævalere judicium „domini.

*Licebit & magiſtratui dominum tuenti* ] „Hoc omnino verum eſt, quia & domi„nus, & magiſtratus ſervum jure captum „eſſe, aſſerunt; quod judicium in eorum „civitate valet.

*Ex jure gentium dominum in illo dominio, ejuſque uſu, defendere debeat* ] " Im„mo id non eſt ex jure gentium, ſed ex „jure naturæ: quia enim ex judicio illius „civitatis ſervus jure captus eſt, ideo & „a domino, & a magiſtratu puniri poteſt.

*Eſt ergo jus hoc ſimile ei &c.* ] " Immo „magna hic ſubeſt differentia. Subditi nun„quam vi reſiſtere magiſtratui poſſunt, quia „ejus arbitrio, & judicio, ultro ſe ſubmi„ſerunt: Capti vero non niſi vi noſtræ „poteſtati ſubſunt, adeoque contendunt, „injuria ſe detineri, eoque fugere, & vi „reſiſtere ex ſuo., ſuæque civitatis judicio „poſſunt; niſi metu pœnæ, quam captor „ex judicio ſuæ civitatis licite a ſervo ſu„mere poteſt, deterreantur. Hinc jam ſu„pra aſſertum hoc Auctoris, quod jus re„ſiſtendi magiſtratibus ex conſenſu demum „gentium ſublatum ſit, refutavimus.

*Utrumque* ] " Jus ſcilicet non reſiſtendi „magiſtratibus, & dominis.

*Et ſperentur æterna* ] " Apparet ex his, „Auguſtinum plane non loqui de jure, ſed „de eo, quod virtutis eſt; neque eum de „foro ſoli, ſed de foro poli agere.

AD

Digitized by Google

## Ad §. VIII.

Jus *iſtud gentium de captivis* ]„ Cum
„ tale jus gentium non exiſtat, nec recipi
„ illud circa captivos a gentibus potuit. Ser-
„ vitus naturæ jure probatur, & experien-
„ tia docet, apud pleraſque gentes eam
„ obtinere.

*Nec ſemper* ] „ Ita enim apud Germa-
„ nos olim obtinuit, hodie autem in uſu
„ eſſe deſiit.

*Nec apud gentes omnes* ] „ Apud Indos
„ ſervitutem nullam eſſe, ſcribit *Strabo l.*
„ 15. *p.* 710.

*Univerſaliter loquuntur* ]„ Ita enim ait
„ Gajus in *l.* 1. §. 1. *ff. de his, qui ſui,*
„ *&c. nam apud omnes peræque gentes ani-*
„ *madvertere poſſumus, dominis in ſervos vi-*
„ *tæ, neciſque poteſtatem fuiſſe; & quod-*
„ *cunque per ſervum acquiritur, id domi-*
„ *no acquiritur.*

*Partem notiorem* ]„ Immo jus ſervitutis
„ a natura eſt, & qua tale apud omnes per-
„ æque obtinet, licet quædam gentes jus
„ hoc remiſerint. Sed & ignotas Romanis
„ gentes jus in captos ſibi arrogaſſe pleniſſi-
„ mum, Americæ exemplo notum eſt

*Perfugium erat ſervis* ]„ Equidem Oſian-
„ der exiſtimat, agi in allegato *Deutero-*
„ *nomii* loco *c.* 23. de ſervo gentili, qui
„ hoſtem deſerit, & ad caſtra noſtra tranſ-
„ fogit: at id admitti nequit, quæ enim
„ unquam gens transfugas reddet hoſti?
„ Verius eſt, loqui de ſervo, in quem do-
„ minus ſevere nimis dominium exercuit.

*His, qui nulla ſua culpa in eam calami-*
*tatem devenerant* ] „ Unde Auctor ſu-
„ pra *L.* 2. *c.* 21. § 5. *n.* 1: ad aſyli ju-
„ ra retulit hoc beneficium.

*Quod in ſolo Francorum* ]„ Vid. *Thuan.*
„ *l.* 2. *pag.* 230. Idque de Belgis quoque,
„ & aliorum Chriſtianorum terris verum eſ-
„ ſe, docet *Chr ſtin. vol.* 2. *dec.* 80. *Gu-*
„ *delin. de jur. Nov. l.* 1. *c.* 4. *Græn-*
„ *weg. ad t.t. Inſt. & Dig. de his, qui*
„ *ſui, vel alien. &c. Teſin. h.*

*Sed & aliis qualibuslibet* ]„ Scilicet, qui
„ etiam ex delicto, & pacto ſuo, adeoque
„ ex juſta cauſa ſervi facti ſunt.

## Ad §. IX.

Sed & *Chriſtianis in univerſum pla-* 1
*cuit* ] Hoc jus mere poſitivum, & ex pie-
tate chriſtiana inter eos, qui nomen chri-
ſtianum profitentur, receptum eſt; indeque
cum gentilibus non obſervatur, ſed talionis
jure perſonæ in ſervitutem redigi poſſunt.
Atque id Hiſpani, Luſitani, Galli, An-
gli, Belgæ, &c. cum Indiæ populis obſer-
vant; quin Hiſpani jus vitæ, & necis, ſe-
verius exercent, ac unquam Romani exer-
cuerunt.

Sed alia quæſtio eſt, an Chriſtiani In-
dos extra bellum in ſervitutem redigere
poſſint? Affirmat in Petrinus Bellus *de re
milit. p.* 2. *tit.* 12. *propter l.* 5. §. 2. *ff.
capt. & poſtl.* ubi is, qui a gente capitur,
cum qua nec amicitia, nec jus hoſpitii eſt,
ſervus fieri dicitur. At ex infra dicendis ap-
paret, dictam *l.* 5. loqui de hoſte, cum
quo quidem pax facta eſt, non vero am-
neſtia; adeoque ubi injuriæ mutuæ durant.
Quicquid ergo inde ad nos pervenit, ſer-
vituti ſubjicitur, & contra. Quod vero alii
ex ſtupore gentium ſervitutis cauſam deri-
vent, refutavimus alibi.

*Additio.*

„ Equidem nihil obſtare video, quo mi-
„ nus etiam inter Chriſtianos jus ſervitutis
„ obtinere poſſit; neque in ſacris ei aliquid
„ contrarium ſtatuitur. Sed & jus vitæ, &
„ necis in captos naturæ jure nihil iniqui
„ continet; quod rationibus ſupra probavi.
„ Busbequius queritur, ſublatam a Chriſtia-
„ nis ſervitutem eſſe magno eorum incom-
„ modo. *Epiſt.* 3.

„ Cæterum, Hiſpani nullum jus in Ame-
„ ricæ populos habuerunt, adeoque ſervi-
„ tutis jugum eis imponere nullo jure po-
„ tuerunt. Neque ex *d. l.* 5. nullum ſibi
„ præſidium quærere poſſunt, quia lex illa
„ loquitur de gente, quæ vere hoſtis eſt,
„ quæ res noſtras, & perſonas capit, ac
„ has in ſervitutem redigit, adeoque in
„ quam jure talionis quoque parta exerce-
„ ri poſſunt: Jure Romano autem pro ho-
„ ſtibus ideo non habentur, quia apud eos
„ tantum *hoſtes* dicuntur, quibus bellum
„ publice decretum eſt.

*Quam ut a miſeris hominibus interficien-
dis abduci nequirent, niſi minoris ſævitiæ
conceſſione* ]„ Auctor in præcedentibus ſup-

„ poſuit, gentes communi placito varia „ commoda in ſervos ideo permiſiſſe, ut „ eorum intuitu abſtinerent captores a cæ„ de captorum. Hoc jus gentium ad Chri„ ſtianos non pertinere, ait, quia illis ex „ doctrina Servatoris cognitum eſt, nec mi„ nori ſævitia, adeoque nec commodis ſer„ vitutis, uti licere. Nos diximus, legem „ Chriſti non loqui de jure naturæ, ſed de „ charitate, & perfectione; adeoque quæ „ ibi traduntur, in noſtra diſciplina nihil „ probare.

2 *Donec perſolutum ſit pretium* ] " An ergo „ lytron petere licitum eſt? Affirmatur. Nam „ cum jure naturæ victor operas ex captis „ acquirat, in ejus locum æſtimatio etiam „ inter Chriſtianos peti poteſt.

*Cujus æſtimatio eſt in arbitrio victoris* ] „ Nam is pro lubitu jus operarum, & uti„ litatem, quam inde ſperat, æſtimare po„ teſt. *Burgers. cent.* 1. *c.* 37.

*Niſi certi aliquid convenerit* ] " Nam ple„ rumque pacto inter bellum gerentes id „ definiri ſolet. *Burgers. d. l. Teſm. b.*

*Solet concedi ſingulis, qui ceperunt* ] " Im„ mo præda omnis, adeoque & perſonæ, „ cedunt principi bellum gerenti; is vero „ poteſt commodum hoc relinquere capien„ tibus. Hodie plerumque diſtingui ſolet „ inter perſonas honoratiores, & minoris „ dignitatis, ut illi cedant Principi, hæ „ ſingulis: prout exempla ex diſciplina bel„ lica Imperatoris, Belgarum, aliorumque, „ affert Teſmarus *in not. b.*

# CAPUT VIII.

## De imperio in victos.

I. *Acquiri bello & imperium civile, tum ut eſt in rege, tum ut eſt in populo, & ejus acquiſitionis effecta.*
II. *Acquiri & imperium herile in populum, qui tum civitas eſſe deſinit:*
III. *Interdum hæc miſceri.*
IV. *Acquiri & res populi etiam incorporales; ubi tractatur quæſtio de chirographo Theſſalorum.*

† I. 1. QUi † ſibi ſingulos ſubjicere poteſt ſervitute perſonali, † nihil mirum eſt ſi & [1] univerſos, † ſive illi civitas fuerunt, † ſive civitatis pars, ſubjicere ſibi poteſt ſubjectione ſive [2] mere civili, † ſive [3] mere herili, † ſive [4] mixta. Hoc argumento quidam utitur in controverſia [a] de Olynthio apud Senecam: *ſervus eſt meus, quem ego emi belli jure* (aa) *vobis, Athenienſes, expedit; alioquin imperium veſtrum in antiquos*

[a] *Contr.* 34. pag. 390. *Edit. Gron. major.*

GRONOVII.

1 *Univerſos* ] Magnum numerum hominum, ſive illi abſolvant corpus civitatis, ſive membrum faciant illius corporis, veluti reipublicæ, regnive urbs una, vel plures.

2 *Mere civili* ] Ut eos adjungat ad participandos eiviles honores, ut reges, & primi conſules Romani, qui hoc maxime auxerunt urbem, quod victos populos migrare Romam coëgerunt, & eis jus civitatis dederunt.

3 *Mere herili* ] Ut omni erepta libertate, tantum pro ſubjectis, aut tributariis habeat.

4 *Mixta* ] Ut parte, vel ſpecie libertatis relicta, aliam conditionem ſtipendiariorum, vel provinciæ eis imponat.

(aa) Locum iſtum, in Editt. & MSS. corruptum, ita reſtituit Vir Eruditiſſimus JOANNES SCHULTINGIUS: *Belli jure. Id tueri vobis, A. exp. alioquin — redigitur: quidquid eſt bello partum perdetis. Contra ait: Ille &c.* Mihi in prioribus verbis, *quem ego emi belli jure*, deeſſe videtur *captum*, aut quid ſimile. Neque enim Pictor ſervum belli jure emerat, ſed venditum ab eo, cujus erat jure belli. *J. B.*

GRO-

*antiquos fines redigitur quicquid eſt bello partum.* Itaque + imperia armis quæri, victoriis propagari, dixit [a] Tertullianus. Quintilianus [b] jure belli regna, populos, fines gentium, atque urbium contineri. Alexander apud + Curtium [c] leges a victoribus dici, accipi a victis. Minio in oratione ad Romanos : [d] *cur Syracuſas, atque in alias Siciliæ Græcas urbes prætorem quotannis cum imperio, & virgis, & ſecuribus mittitis? nihil aliud profecto dicatis, quam armis ſuperatis vos iis has leges impoſuiſſe.* Arioviſtus apud Cæſarem [e] *jus eſſe belli*, ait, *ut qui viciſſent iis, quos viciſſent, quemadmodum vellent, imperarent* : item, *populum Romanum victis, non ad alterius præſcriptum, ſed ad ſuum arbitrium imperare conſueſſe.*

*a Apolog. c. 25.*
*b Inſt. Orat. V, 10.*
*c Lib. IV. c. 5.*
*d Livius l. XXXV. c. 16.*
*e De bello Gallico l. I. c. 36.*

2. Narrat Juſtinus ex Trogo [f], qui ante Ninum bella geſſerant, *non imperium ſibi, ſed gloriam quæſiiſſe, & + contentos victoria abſtinuiſſe imperio* : Ninum primum fuiſſe, qui fines imperii proferret, alioſque populos bello ſubigeret : & ex eo id abiiſſe in morem. Bocchus apud [g] Salluſtium : *ob regnum tutandum arma ſe cepiſſe : nam Numidiæ partem, unde Jugurtham expulerit, jure belli ſuam factam.*

*f Lib. I. c. 1.*
*g De bello Jug. c. 110.*

3. Poteſt autem imperium victoria acquiri, vel tantum [a] [5] ut eſt in rege, + aut alio imperante, + & tunc in ejus duntaxat jus ſucceditur, non ultra; vel etiam [b] [6] ut in populo eſt : quo caſu victor imperium habet, + ita ut & alienare poſſit, ſicut populus poterat. + Et ſic factum ut regna quædam in patrimonio eſſent, diximus [h] alibi.

*h Lib. I. cap. III §. II.*

II. 1. Po-

G R O T I I.

a *Ut eſt in rege*] Alexander poſt pugnam ad Gaugamela rex Aſiæ ſalutatus (*Plutarch.* Vit. Alex. pag. 685. B.) Romani quæ Syphacis fuerant ſua dixere *πολέμου νόμῳ*, *lege belli. Appianus* excerptis legationum, n. 28. Legati Gotthorum apud *Agathiam* 1. de Theuderico : *Ὀδοάκρον καθελὼν τὸν ἐπηλύτην τὸν τύραννον* (lege *Σκύῤῥον*) *τἀκείνου ἅπαντα κατέσχε τῷ πολέμου θεσμῷ· cum Odoacrum deviciſſet advenam Scyrum, ejus quæ fuerant belli jure tenuit.* (Cap. 4.) At Hunnis dicentibus ſuos eſſe Gepidas, quod eorum regem cepiſſent, negarunt id Romani, quia Gepidæ habebant principem magis, quam regem, nec in ipſius patrimonio erant. Meminit *Menander Protector.* (Pag. 130. *Ed. Hæſchel.*)

b *Ut in populo eſt*] Perſæ apud eundem *Menandrum* de Daras urbis territorio : *ἐπεὶ ἡ πόλις* (*Δάρας*) *αὐτοῖς τῷ θεσμῷ τῷ πολέμου ὑπεκλίθη, οὐκ ἀπὸ τρόπου καὶ τὰ ἴσα γε ὑπὸ τὴν πόλιν, ἁρμόζειν αὐτοῖς· cum urbs ipſa belli jure ſubjugata a ſe eſſet, rationis eſſe ut & quæ ſub urbe fuerant ad ſe pertineant.* (Pag. 98.) Vandalis devictis volebat Beliſarius etiam in Sicilia Lilybæum Romano imperio cedere, ut quod Vandalis dediſſent Gotthi. Sed ii dediſſe ſe negabant. *Procopius* Vandalicorum II. (Cap. 5.) Henricus Friderici Barbaroſſæ filius capta Sicilia Epidamnum, Theſſalonicam, aliaque a Siculis poſſeſſa ſibi vindicabat. *Nicetas* lib. 1. de Alexio Iſaaci fratre. (*Cap.* 9.) Bajanus Avarorum Chaganus ad Imperatorem de Sirmio : *προσήκειν αὐτῷ Γηπαίδων πρότερον κτῆμα γενομένην, αὐτῶν δὲ ὑπὸ Ἀβάρων πολεμηθέντων· ad ſe eam urbem pertinere, ut quæ Gepidarum fuiſſet, qui Gepidæ victi eſſent ab Avaris.* (Menander, *pag.* 108.) Petrus Juſtiniani legatus in oratione ad Choſroëm : *ὁ γὰρ δεσπόσας τοῦ ἡγεμονικοῦ πῶς οὐχ ἕξει τὸ ὑποβεβηκός; οὔτε γὰρ Λαζοὶ, οὔτε μὴν αὐτοὶ Σουανοὶ πρὸς ἀμφισβήτησιν εἴποιεν, ὡς οὐχ ὑπήκοος ἡ Σουανία Λαζῶν ἀνέκαθεν ἦν· nam qui dominus eſt principalis, quomodo non erit & acceſſorii? neque enim aut Lazi, aut Suani unquam controverſiam hanc movebant, non fuiſſe, ab antiquo Lazorum Suaniam.* (Pag. 120.) Utrumque eſt ex *Menandro Protectore.* Adde quæ hoc capite, §. IV.

G R O N O V I I.

5 *Ut eſt in rege*] Ut commiſſum, & creditum, ut acquirat non ſibi, ſed populo, vel regno, cui præeſt.

6 *Ut in populo eſt*] Ut proprium, ſive ipſe jus omne in priorem quoque populum ſuum habeat, ſive quodcumque in priori jus habeat, omne conſequatur in victo, & caput ſit duorum ſeparatorum civilium corporum.

G R O-

Digitized by Google

II. 1. Poteſt & amplius fieri, + nempe ut 7 quæ civitas fuit, civitas eſſe deſinat, ſive ita + ut acceſſio fiat alterius civitatis, ut Romanæ provinciæ, + ſive ut nulli civitati adhæreat, + ut ſi rex ſuo ſumtu bellum gerens populum ſibi ita ſubjiciat, ut eum regi velit 8 non ad populi, ſed ad regentis præcipue utilitatem, + quod herilis eſt imperii, non
a Cap. 14. civilis. Ariſtoteles. lib. VII. a de republica; ἔςι δὲ ἀρχὴ ἡ μὲν τοῦ ἄρχοντος χάριν, ἡ δὲ τοῦ ἀρχομένου· τούτων δὲ τὴν μὲν δεσποτικὴν εἶναί φαμεν, τὴν δὲ τῶν ἐλευθέρων *imperium aliud eſt ob utilitatem regentis, aliud ob utilitatem ejus, qui regitur: hoc inter liberos locum habet, + illud inter dominos, & ſervos.* Qui ergo tali tenetur imperio populus, in poſterum non civitas erit, ſed 9 + ma-
b In Anchiſ. Excerpt. Grot. è vett. Comic. & Trag. pag. 639. gna familia; bene enim dictum ab Anaxandrida b:

Οὐκ ἔςι δούλων, ὦ, γαθ', οὐδαμοῦ πόλις,

*Vir bone, ſervorum nulla eſt uſquam civitas.*

2. Et Tacitus c hæc inter ſe ſic opponit: *non dominationem, &*
c Ann. XII. c. 11. *ſervos, ſed rectorem, & cives cogitaret.* De Ageſilao d Xenophon:
d Cap. I. §. 22. ὁπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δοῦλοι δεσπόταις ὑπηρετοῦσι, προσέταττεν ὅσα ἐλεύθεροι ἄρχουσι πείθονται *quaſcunque civitates in ſuam redigebat poteſtatem, has immunes habens ab his, quæ ſervi dominis præſtant, ea tantum imperabat, in quæ liberi homines rectoribus parent.*

III. Atque hinc intelligi poteſt, + quale ſit mixtum illud imperium, quod dixi, ex civili, & herili, + nempe ubi ſervitus miſcetur cum aliqua 10 perſonali libertate. + Sic populis, legimus, arma ademta, imperatum, (bb) + ne ferri quid haberent extra, quam ad agriculturam; alios coactos + ſermonem, & 11 vitæ genus mutare.

IV. 1. + Sicut autem res, quæ ſingulorum fuerant, + jure belli iis acquiruntur, qui eos ſibi ſubjiciunt, + ſic & res univerſitatis eorum fiunt,
e Lib. XXXIV. c. 57. qui ſibi ſubjiciunt univerſitatem + ſi ipſi velint. Nam quod de deditis dixit e Livius, c *ubi omnia ei, qui armis plus poteſt, dedita ſunt, quæ ex iis habere*

GROTII.

c *Ubi omnia ei, qui armis plus poteſt, dedita ſunt* ] Vide ſupra libro I, c. III. §. 8. & lib. II, c. V. §. 31. & hoc libro cap. V. §. 2. & infra c. XX. §. 49. & adde *Polybii* hæc excerpto legationum 142. οἱ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, διδόασι πρῶτον μὲν χώραν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς καὶ πόλεις τὰς ἐν ταύτῃ. σὺν δὲ τούτοις ἄνδρας καὶ γυναῖκας τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς πόλεσιν, ἅπαντας ὁμοίως ποταμοὺς, λιμένας, ἱερὰ, τάφους συλλήβδην, ὥστε πάντων εἶναι κυρίους Ῥωμαίους, αὐτοὺς δὲ τοὺς διδόντας ἁπλῶς μηκέτι μηδενός· *qui ſe dedunt in Romanorum poteſtatem, ii dant primum regionem, quæ ipſorum fuit, & quæ in ea regione ſunt urbes: viros præterea omnes, ac feminas, qui aut in regione, aut in urbibus ſunt. Inſuper flumina omnia, portus, ſacra, religioſa univerſim omnia, ita ut omnium domini ſint Romani, ipſi autem, qui ſe dediderunt, plane rei nullius.* Vide quæ modo dicta cap. VII. §. 4. Juſtinus lib. XXXVI. de Judæis loquens: *poſtea cum ipſis Perſis in ditionem Alexandri Magni venere.* (Cap. 3.)

GRONOVII.

7 *Quæ civitas* ] Reſpublica ſui juris.

8 *Non ad populi* ] Cujus ipſe rex eſt, & a quo velut fiduciarium regnum habet.

9 *Magna familia* ] Numerus ingens ſervientium.

10 *Perſonali libertate* ] In qua corpora relinquuntur libera, quamvis operæ ſerviles, & tributa præſtentur.

11 *Vitæ genus* ] Ut Lydi. *Juſtin.* I, 7.

(bb) Hoc nominatim comprehenſum erat in Fœdere,

*habere victor*, + *quibus mulctari eos velit*, *ipſum jus*, *atque arbitrium eſt* : + idem in bello ſolenni victis locum habet. + Nam deditio ſponte permittit, quod alioqui vis eſſet ereptura. Scaptius apud [a] Livium : *agrum*, *de quo ambigitur*, *finium Coriolanorum fuiſſe*, *captiſque Coriolis jure belli* + *publicum populi Romani factum.* Annibal in oratione ad milites apud [b] eundem: *quicquid Romani tot triumphis partum*, *congeſtumque poſſident*, + *id omne noſtrum cum ipſis dominis futurum eſt.* Antiochus [c] apud eumdem : *quo victo cum omnia*, *quæ illius fuiſſent*, *jure belli Seleuci facta ſint*, + *exſtimare ſuæ ditionis eſſe.* Ita Pompejus [d], quæ Mithridates bello capta imperio ſuo adjecerat, + populi Romani fecit.

a Lib. III. c. 71.
b Lib. XXI. c. 43.
c Lib. XXXIII. c. 40.
d *Strabo* l. XII. pag. 541.

2. + Ergo & incorporalia jura, quæ univerſitatis fuerant, fient victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorum jura fuerant [e] + ſibi vindicarunt Romani. (cc) + Unde ſequitur, omnino liberatos Theſſalos obligatione centum talentorum, quam ſummam cum ipſi Thebanis deberent, Alexander Magnus Thebarum dominus factus jure victoriæ ipſis donaverat : neque verum quod pro Thebanis apud [f] Quintilianum adfertur, id demum victoris eſſe, quod ipſe teneat : + jus, quod ſit incorporale, apprehendi manu non poſſe : + aliam conditionem eſſe heredis, aliam victoris, quia ad illum jus, ad hunc res tranſeat. + Nam qui dominus eſt perſonarum, idem & rerum eſt, & juris omnis, quod perſonis competit. + Qui poſſidetur, [g] non poſſidet ſibi, nec in poteſtate habet [h] qui non eſt ſuæ poteſtatis.

e *Dionyſ. Halic.* Ant. Rom. III, 31.
f *Inſt. Orat.* V.
g L. 118. *D. de reg. jur.*
h L. 21. *D. ad l. Jul. de adult.*

3. Immo etiam + ſi quis populo victo jus civitatis relinquat, poteſt quædam, quæ civitatis fuerant, ſibi ſumere. In ipſius enim arbitrio eſt, 12 + quem velit eſſe ſui beneficii modum. Imitatus fuit factum Alexandri Cæſar, [i] + donato Dyrrhachinis ære alieno, quod neſcio cui adverſarum partium debuerant. Sed hic objici poterat, bellum Cæſaris d 13 + non ex eo eſſe genere, de quo jus hoc gentium conſtitutum eſt.

i *Cic. epiſt. ad Brutum* 6.

Fœdere, quod, expulſis Regibus, Populo Rom. dedit *Porſenna*, teſte PLINIO, *Hiſt. Nat.* Lib. XXXIV. Cap. 14. *J. B.*

(cc) Vide §. 9. Capitis ſequentis, & confer PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gentium*, Lib. VIII. c. 6. §. 20. *J. B.*

GROTII.

d *Non ex eo eſſe genere, de quo jus hoc gentium conſtitutum eſt* ] Antonius Tyrios juſſit reddere quæ Judæorum tenebant a ſenatu non conceſſa, & ante Caſſii bellum poſleſſa. Memorat *Joſephus* ( Ant. Jud. XIV, 12. §. 4. *diviſ. Hudſon.* ) Vide & *Bizarum* Genuenſis hiſtoriæ libro X.

GRONOVII.

12 *Quem velit eſſe* ] Quouſque velit indulgentiam ſuam patere.

13 *Non ex eo* ] Non juſtum, ſive ſolenne, quia civile fuerat.



Digitized by Google

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. VIII.*

HACTENUS Auctor egit de captura privatarum perſonarum, aut rerum, & cuinam acquirantur. Hic tractat de captura jurium publicorum, ſeu totius imperii: & ait, ut ſingulos, ita & civitatem capi poſſe, eoque redigi in poteſtatem victoris vel civilem, vel herilem, vel mixtam, §. 1. *Civile* autem imperium eſſe, ait, quoties acquiritur quale fuit in rege victo. *Herile* eſſe vel *patrimoniale*, ſi acquirit ut eſt in populo, §. 1. *n.* 3, vel *mere herile*, ſi ita acquirit ut civitas eſſe deſinat, §. 2. *Mixtum*, ubi ſervitus miſcetur cum perſonali aliqua libertate, §. 3. Per hanc occupationem, ait, transferri in victorem omnia jura publica. etiam incorporalia, §. 4.

Sed cum ex his poſitionibus nihil certi ſequatur, ſubſtituenda hic ſunt ſolidiora principia.

### PROPOSITIO I.

*Vincere duo ſignificat*; 1. *alio qualitercunque ſuperiorem eſſe*: 2. *in poteſtatem armis redigere*; *de quo hic.*

### DEMONSTRATIO.

Hactenus de proceſſu belli egimus: ordo igitur eſt ut quemadmodum in proceſſu juris ad ſententiam, ita in proceſſu belli ad victoriam veniatur, quæ inſtar ſententiæ eſt. Per victoriam autem non intelligimus quemlibet actum, quo quis alio ſuperior eſt, ſed talem, quo quis in alterius poteſtatem redigitur: prior enim actus nullum effectum juris habet, ſed tantum aliquem gloriæ, ut animentur milites, & ſubditi; unde ſæpius videmus, utramque partem eam gloriam affectaſſe. Tale eſt, quod narrat Livius *L.* 2. *c.* 6. §. 2. cum Sabini ancipiti prælio digreſſi caſtra poſtero die in tutiora loca retuliſſent, id ſatis Conſuli viſum, cur pro victo relinqueret hoſtem. Ita cum Livius Dux Romanorum claſſem Antiochi in portum Epheſinum fugaſſet, atque ante portum aciem inſtruxiſſet, dicitur eo ſatis expreſſiſſe confeſſionem victis. *Liv. l.* 36. *c.* 5.

De poſteriori ergo vincendi ſpecie ſola hic quæſtio eſt, nimirum, quando per victoriam aliquid in noſtram poteſtatem redigitur.

### PROPOSITIO II.

*Poſterior ſpecies duplex eſt, vel ratione certi actus, vel ratione totius belli.*

### DEMONSTRATIO.

Ratione *certi actus* victoria reportatur, ſi hoſtis vel prælio vincitur, vel urbs occupatur: ratione *totius belli*, quando totum territorium hoſtile in noſtram poteſtatem redigitur, adeoque ipſum imperium acquiritur.

### PROPOSITIO III.

*Vincitur autem* CERTO ACTU *aut res, ſeu perſona ſingularis, aut univerſitas: priori facto jura privata quæruntur, poſteriori ſola jura publica.*

### DEMONSTRATIO.

In victoria igitur, quæ in *certo actu* reportatur, diſtinguendum eſt, *an* res ſingularis ea victoria quæratur, *an* univerſitas. Si *prælio* hoſtis vincitur, ſaltem acquiritur id, quod captum eſt, adeoque res, & perſonæ hoſtium; at *urbe capta* non acquiruntur jura ſingulorum, ſeu jura civium privata, ſed ſolum jus publicum civitatis. Differentia hæc nititur ratione naturali: nam 1. quod commiſſo prælio capitur, *præda* eſt, quæ capitur a reſiſtentibus, & in fugam actis;

ſed

Digitized by Google

ſed occupata, & in poteſtatem redacta urbe, non amplius reſiſtunt cives, &c. 2. Actus unus, idemque eſt, quo hoſtis fugatur, & præda acquiritur, quia res illæ non ſunt amplius in poteſtate, & cuſtodia hoſtium, qui fugati ſunt, ſed in cuſtodia victoris, neque adeo opus novo actu occupationis; at hic actus, quo pellitur hoſtis, eſt actus belli; ergo res capta bello quæſita eſt. Occupata vero urbe bona civium privata ſunt adhuc in eorum cuſtodia; adeoque alius eſt actus, quo urbs occupatur, & ejus jura publica; alius, quo bona privatorum. Hæc ergo occupatio bonorum non eſt actus belli, quod occupata utbe jam cum ea finitum eſt, ſed vis, quæ illicita eſt. In momento enim urbis captæ nec amplius reſiſtunt cives, nec hoſtes ſunt, ſed ſubditi, cum quibus non vi, ſed judicio agendum eſt Quam rationem differentiæ explicavi *in Diſp. de jure victoriæ* §. 32.

*Additio.*

„ Alibi probavi victorem non tantum jus „ in jura publica civitatis acquirere, ſed & „ omnia jura privata ejus arbitrio, ac do„ minio ſubjici · adeoque occupata civitate „ ſingulos quoque in ſervitutem redigi „ poſſe.

P R O P O S I T I O IV.

*Toto bello vincitur hoſtis, cum per ultimam victoriam in noſtram redigitur poteſtatem, quo facto imperium acquiritur.*

D E M O N S T R A T I O.

Per ultimam victoriam igitur acquiritur plena poteſtas in populum victum, adeoque in omne id, quod publici juris, ſeu populi eſt: i. e. imperium. Quod infinitis gentium exemplis probat Auctor hoc capite. Unde victor fit magiſtratus, victi autem ejus ſubditi: adeo ut nil niſi in ſubditos ſtatui poſſit.

Neque obſtat, quod hæc acquiſitio longe videatur excedere damni accepti modum, & iniquum ſit pro modica injuria integra regna, & imperia auferre: nam culpa eſt victi; victor non poteſt dici jus ſuum recuperaſſe, niſi ita recuperaverit, ut hoſtis auferre ipſi amplius nequeat. Quia enim plene ipſi reſtitui jus debet, non habet plene, quod armis ei iterum auferri poſſet. Ea autem poſſidendi ſecuritas non quæritur, niſi hoſtis vel per tranſactionem ultro ceſſerit, vel cum omni ſua potentia, qua reſiſtit, in poteſtatem victoris tranſeat. Si ergo tranſactio nulla intercedat, (quæ non niſi utriuſque conſenſu fit) neceſſarium eſt ut per ultimam victoriam omnia in poteſtatem victoris tranſeant, ut ille ſecurus eſſe queat. *Conf. diſp. noſtra de jur. victor.* §.9.

P R O P O S I T I O V.

*Non ergo victori tali competit jus capiendi perſonas, vel res ſingulorum, vel has vaſtandi.*

D E M O N S T R A T I O.

Explicavi hanc propoſitionem in diſputatione de jure victoriæ §. 10, usque ad 32. Verba hæc ſunt.

H I N C *jam manifeſtum fit, quod poſt victoriam, per quam hoſtis, aut quod hoſtium eſt, in victoris poteſtatem redigitur, deſinat jus belli, ac incipiat jus imperii; illa enim neceſſitas defenſionis, quæ ſola juſtitiam cædium, vaſtitatum, ac prædationum in bello ſuſtinuit, nunc ceſſat, cum res jam ſit in victoris poteſtate, adeoque jure imperii, cui parere victi tenentur, agere poteſt. Deſinit igitur vis, cum judicio tanquam in ſubjectos agere victor poteſt, neque amplius ut hoſtis, quid ad vincendum utile, ſed ut judex, quid juſtum ſit, decidit.*

*Hinc porro concluditur, quod jure belli ante victoriam hoſti competat jus interficiendi hoſtis: non enim adigi hoſtis ad ſatisfaciendum poteſt, niſi viribus, quibus reſiſtit, reciſis, ac debellatis, quod proinde juſtum eſt per* §. 7. ſup. *At vero victos captosque occidere non licet: cum enim reſiſtere amplius nequeant, ſed ſint in poteſtate victoris, ceſſat illa neceſſitas, indeque natum jus in bello occidendi; & imperium in eos, non jus belli exercetur.*

*Unde licet obſeſſa urbe cives promiſcue occidi jure belli poſſint, capta tamen urbe non poſſunt, niſi commiſerint ut ſuppliciis digni videantur: quo tamen caſu non ut cum hoſtibus jure belli, ſed ut cum jam ſubditis imperio ita agendum, ut innoxii a noxiis ſeparentur, & hi ſoli cauſa cognita, ac pro modo delicti puniantur. Id præſtitit Senatus Romanus recepta bello Capua, quæ ad Hannibalem defecerat:* Severe enim, & celeriter in maxime noxios animadverſum; multitudinem civium diſſipatam in nullam ſpem reditus; non ſævitum incendiis, ruinisque in tecta innoxia, murosque; atque ita res compoſitas ibi fuiſſe conſilio ab omni

ni parte laudabili, *narrat, & dignis encomiis proſequitur Livius* lib. 26. Hiſt. c. 16.

*Hoc Solymanni quoque judicium fuit, cum arcis Budenſis præſidiarii Germani, reluctante, & ideo in vincula conjecto præfecto ſuo Thoma Nadaſto Ungaro, deditionem Turcis ſub lege libere abeundi feciſſent; eos enim omnes, cognita in ducem ſuum perfidia, Solymannus Janizariis trucidandos tradidit: uti recenſet Paulus Jovius* Hiſtor. lib. 28, *factum hoc ſævitiæ, ac immanitatis arguens.* Cur enim, *inquit*, Germani cum beneficio ipſius peccaviſſent, & diplomata libertatis obtinuiſſent, usque adeo crudeli nece multandi videri potuerint, cum ipſe Solymannus in ea alienæ perfidiæ cauſa propriam abruptæ fidei notam ſubiret, & quam quærebat juſtitiæ laudem tam crudeli, quam turpi ſententia præverteret? *At ſi ex vero rem æſtimemus, fatendum, duplicem in hoc negotio Præſidiariorum cauſam verſari, alteram initi cum hoſte pacti, alteram commiſſi in ducem facinoris; quæ diverſiſſimo jure cenſeri debent. Pactum enim inter hoſtes initum fuit, nec ad impediendum jura, & criminum pœnas, ſed belli vim, ac injurias pertinebat; eoque pacto comprehenſum erat: ne victor vel jure belli in eos agere, vel ut hoſtes lædere, vel ut bello captos detinere poſſet, ſed ut eandem illi, quam pace, ſecuritatem haberent: non vero id actum, ne jure imperii deditione quæſiti in crimina eorum inquirere, eaque non ut hoſtis, ſed ut Dominus, aut judex, punire queat, cum in media quoque pace Magiſtratui id liceat. Sed neque obſtaret tale pactum, etſi fuiſſet, cum non valeat pactum, quo expreſſa criminum impunitas eſt promiſſa, per* l. 7. §. 14. ff de Pact. *nedum obſtabit pactum, quo longe alia res cauta fuit. Nec incompetens utique judex Solymannus poſt deditionem erat, ut Jovius exiſtimare videtur; etſi enim illa deditio non aliter, ac lege libere abeundi facta ſit, dum tamen in loco dedito commorati ſunt, agi ibi, ubi reperiuntur, de crimine potuit,* l. 1. C. ubi de crim. *ut oſtendimus in* Diſp. noſtra de plurium locorum concurrente poteſtate tit. 3. §. 10. *Sane, an tantam pœnam, & quidem omnes æque meriti fuerint, alia quæſtio, & facti eſt; quod huc non pertinet.*

*Victos autem intelligimus, non qui adhuc reſiſtunt, aut quorum vis adhuc metuitur ( in illos enim nondum victoria, ſed pugna eſt, in cujus diſcrimine, atque ardore ſpatium non datur exquirendi, metutne adhuc ab altero ſit, an tuto capi poſſit ) ſed qui in plenam hoſtium poteſtatem vel exitu prælii, vel deditione pura pervenerunt. Nam & ipſe Scipio Africanus Imperator ſummus, cum Numantini dedere ſe vellent ſi toleranda viris imperarentur, veram, & ſine exceptione victoriam voluit.* Flor. lib. 3. c. 1, *Unde non adeo improbandum ex ratione juris belli videtur conſilium, quod Romani cum Uſpen oppidum oppugnarent, & oppidani ſervorum decem millia offerrent, liberis autem veniam orarent, ideo id accipere noluerint, quod tantam multitudinem cuſtodia cingi arduum, adeoque adhuc metuenda eſſet reſiſtentia: ut refert Tacitus* lib. 12. Annal.

*Igitur & nondum dediti, & deditionem pure offerentes in eadem cauſa, & recipiendi ſunt, cum & in illos nulla amplius ſit defenſionis neceſſitas. Impia igitur illa Albani hominis impii vox fuit indignos vita judicantis, quorum mœnia glandium ictibus perrupta jam eſſent, & cum Proſperio Columnio expoſtulantis, quod in deditionem eos acceperit. Quanto vero divinius eſt illud Ciceronis:* Hi, qui armis poſitis ad Imperatoris fidem confugiunt, quamvis aries murum percuſſerit, recipiendi ſunt. Lib. 1. de offic. *Et aliud magni illius, quem modo diximus, Africani exemplum? Cum enim in Hiſpania nova Carthaginis non quaſſata, ſed conſcenſa jam mœnia eſſent, & in tota urbe cædes jam paſſim fierent, nec ulli puberum obvio parceretur, tamen deditione ſecuta ſtatim ſigno dato cædium finis factus fuit.* Liv. lib. 26. Hiſtor. c. 48. *Et in prædicta Taciti relatione Romani ſævum putarunt, deditos trucidare, ideoque rejecta deditione id egerunt, ut jure belli caderent; quo ipſo inter jus belli, & victoriæ, manifeſte diſtinguitur. Hoc igitur jus ſi inter illos gentium mores, quibus ſervitus in bello, ac poteſtas occidendi ſervos inter privatos obtinebat, conſervatum fuit, hodie utique negligi non debet. Neque excuſari ſævitia in victos poteſt ulla ratione, nedum ſola contumacia reſiſtendi, ut recte docet Grot.* lib. 3. c. 4. §. 13. *De talione vero deinceps agemus.*

*Infantium quoque, & fœminarum, ( quæ belli opere plane abſtinent, ) aliud jus in bello, ac poſt victoriam videtur, ſed diverſimode. Olim enim durante conſuetudine occidendi impune ſervos, plus poſt victoriam in eos licuit, quippe jam ſervos: neque juris opinio, ſed ſola ætatis, ac ſexus, miſeratio*



Digitized by Google

*tio nonnunquam eos injuriis bellorum eripuit. At vero jure gentium etſi ne belli quidem jus in eos exerceri poſſit, cum nullum momentum viribus hoſtium afferant, nec belli munia obeant, nec defenſio aliqua contra eos allegari poſſit; tamen minus jure victoria in eos licet. In bello enim ſæpe mixti ita viris ſunt, ut parci eis nequeat; atque ita obſeſſis urbibus eadem neceſſitas, quæ hoſtium, etiam illorum cædem, ſi forte caſus telo eos objiciat, defendit, cum deſtinatione mittentium diſcerni a viris non poſſint. Nec movet, quod ipſe Deus injunxerit Hebræis, ne vel ſexui, vel ætati Cananitarum hoſtium parcerent. Hebræis enim duplex genus bellorum fuit: alterum commune, quod ſua auctoritate, eodemque, quo aliæ gentes, jure gerebant; alterum ſpeciale in ſeptem populos, quod ſpeciali Dei mandato, ejusque arbitrio geſſere: in hoc, non in illo, mandata fuit infantium, fœminarumque cædes.* Deut. 20. v. 10. & ſeq. *Late Seldenus* de jur. gent. lib. 6. c. 12. & ſeq. *Schik.* de jur. reg. c. 5. th. 16. *Ejusque ſpecialiſſima cauſa fuit: Deus enim horum ſeptem populorum terras, ipſis propter idololatricam, & maximorum ſcelerum conſuetudinem auferendas, Abrahamo, ejusque poſteris donaverat, eosque execrationis, atque exſtirpationis jam condemnaverat. Hujus damnationis ſententiam quaſi exſequendi munus, & vindictam Iſraëlitis, quibus in iſtum eventum has terras promiſerat, Deus injunxit: qui proinde non ſuum, ſed Dei bellum; non ex lubitu, ſed ex formula execrationis, quæ ad mulieres, & infantes quoque pertinuit, perſecuti ſunt. Indeque adeo ſevere Deus ipſos Hebræos increpavit, ſæpe quoque punivit, quando fines mandati ſui vel intempeſtiva miſericordia, vel alia de cauſa non impleverint. Neque tamen hæc in infantibus pœna proprie fuit, ſed quaſi naturæ calamitas, uti alias infantes quocunque caſu, qui vero ſemper arbitrio divino regitur, occidunt.*

*Ex eo, quod de jure in hominum vitam diximus, colligi poteſt, quid de bonis, aliisque eorum juribus ſtatuendum. Belli enim jure omnia illa, quibus hoſtium vires ali, firmarique videntur, vaſtari, ac deſtrui poſſunt; cum quicquid vires hoſtium auget, id juris noſtri vindicationem impediat. Unde haud abs re quidam ſtatuunt, arbores fructiferas bello excidi poſſe; voluptuarias, & infructuoſas non poſſe. Vid.* inf. §. 21. *Qua ratione quoque certum fit, quod armorum lege, quicquid alendo, inſtruendo, habendoque militi collectum, paratumque eſt, totum exuri, conſumique liceat; quod vero ad luxum, mollitiemque, non liceat. Tantum enim abeſt ut acceſſionem virium hoſti inferat, ut eas magis atterat, atque molliat: uti Hannibalis, & Pœnorum animos nihil ſegniores reddidit, quam Capuæ delitiæ.*

*At poſt victoriam, aut cum jam in poteſtate noſtra, occupatumque eſt, nihil eorum vaſtari, aut peſſundari fas eſt, quia vires hoſtium non auget, cum hoſtes amplius non ſint, nec bellum, quod victoria in victos deſiit, tum adhuc inſtruit. Jam enim jus armorum in jus imperii verſum eſt, ut defendi tanquam a domino, ac principe ſuo, non vaſtari, ac dirui, ut ab hoſte, devictorum res debeant.*

*Fruſtra vero immodica veterum exemplorum licentia, & recepti omnium Gentium mores afferuntur. Nituntur enim iſta generali illa populorum conſuetudine, qua bello capti ſervi fiebant, per quos omnia dominis acquiruntur, ut dicitur in* d. §. 1. Inſt. de his, qui ſui, vel al. jur. l. 1. §. 1. ff. eod. *Et cum licitum fuerit privatim quoque, & promiſcue ſervos ſine cauſa occidere,* dict. §. 1. & d. l. 1. §. 1. (*quem abuſum communis gentium error in jus haud recte verterat*) *non mirum, quod in bonis eorum omnia permiſſa fuerint. Hic mos eam ſæviendi licentiam, ut diximus* §. 2, *atque exemplorum frequentiam peperit.*

*Fuere tamen & in communi hoc gentium conſenſu generoſæ mentes, quæ morem eorum improbarent.* Parta victoria, *inquit Cicero Lib.* 1. *offic.* conſervandi ſunt qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt; *in hos enim jure imperii pœnam debitam ſtatui a victore poſſe, prædiximus* ſup. §. 12. *Atque inde laudat idem Cicero priſcos Romanos, qui Tuſculanos, Æquos, Volſcos, Sabinos, Hernicos in civitatem etiam acceperunt; improbat vero everſam Corinthum. Denique vox hæc ſanctiſſima ab ipſo additur:* In quo tantopere culta apud noſtros juſtitia eſt, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem recepiſſent, eorum patroni eſſent more majorum. *Ita judicarunt quoque Romani Capua recepta, idque egregie Livius commendat, de quo* ſup. §. 11. *Atque ipſe tot Regum dux Agamemnon Trojam dolet ſe invito everſam, & affligi* Phrygas, *inquit,* vincique volui; ruere,

& æquari ſolo, etiam arcuiſſem*: apud* Senec. in Troad. v. 275. & ſeq.

*Sed & quod diximus ſupra jure belli, & ante victoriam, arbores frugiferas, &c. excidi, vaſtarique poſſe, non continet effrenem licentiam, & ulciſcendi libidinem, ſed, ut ex allegata ibi ratione ſequitur, juris ſui reparandi modum neceſſarium; ut ſi res illæ hoſtibus fomes, atque incitabulum virium eſſent, illique inde ad reſiſtendum tenaciores fierent: nam ſi nihil, aut parum proſunt, aut ſi in ipſius hoſtis poteſtate ſunt, talem vaſtationem frugum, &c. in bellis prohibitam eſſe, ipſo Dei oraculo proditur*, Deut. 20, v. 19, *quam ita reſtringit Grot.* de J. B. & P. lib. 3. c. 12. §. 2. *Eamque contra jus belli quoque eſſe, cenſuit incly tus ille Palatinorum Achilles Fridericus Victorioſus, cum triumphatis tribus Principibus graviter eos ob illata vaſtitate objurgaret*: Non ſervaſſe eos jura belli, nec peperciſſe eis, quæ leges bellorum violare prohiberent, ut qui ſegetes vel temere conculcatas corrupiſſent, vel incenſas exuſſiſſent, & molas paſſim igne deleviſſent; *ut referunt Carion.* in Chron. lib. 5. p. m. 1030. *Cruſ.* in Annal. Suev. ad ann. 1462. *Lehman. in* Chron. Spir. lib. 7. c. 106 *Quæ omnia apprime confirmant principalem noſtram rationem, juſtitiam bellorum neceſſitate juris noſtri tuendi, aut vindicandi æſtimari.*

*Quæ de vaſtatione rerum hoſtilium dicta ſunt, an eadem in prædis ex hoſte agendis de ratione juris Gentium obtineant, magis ambiguum eſt Utique id intereſt, quod vaſtatio vires noſtras non augeat, ſed hoſtium ſaltem imminuat; præda vero & illas foveat, & has atterat. Unde vaſtatio jure belli earum tantum rerum licita eſt, quibus hoſtis validior ad oppugnandum, & fidentior redditur; præda vero omnium, quæ utilitatem nobis afferre poſſunt: etſi enim iis ſervatis nihil forte virium hoſti accreſcat, ſi tamen rapta noſtras vires in bellum nutriant, atque ad vincendum inſtruant, utique ad juris noſtri recuperationem, & victoriam, ſine qua extorqueri jus ab hoſte nequit, faciunt, indeque jure belli licita ſiunt*, per §. 2. ſup. *Unde ſecus eſſe patet ſi princeps, cum compendio, & integris hoſtium rebus vincere poſſit, perdere eos, ſpoliiſque eorum locupletari malit; quanquam ipſius æſtimatio ſit, qua via commodius juxta, ac tutius, & juſtius bellum gerere poſſit. Longe itaque laxior eſt in bello poteſtas prædandi, quam vaſtandi; eſtque hoc jus illud belli famoſiſſimum, uſitatiſſimumque.*

*At poſt victoriam aliud videtur. An ergo hic quoque victos jure ſubditorum cenſeri, nec ultra id ſpoliari poſſe, dicemus? Reclamaret omnium gentium, ac humani prope generis uſus, atque conſenſus. Paulo diſtinctius itaque hoc exſequemur. Et primo quidem certum eſt, jure victoriæ adquiri pleniſſimum imperium in victos; etſi enim de eo imperio, ſubactove principatu nulla forte lis, aut controverſia initio belli inter partes fuerit, & victor aliunde jam damni, quod paſſus dicitur, reſtitutionem conſecutus fuerit, adeoque hoc imperium non videatur ad reparationem juris ipſius pertinere, aut in ejus partem venire, tamen pertinet ad juris recuperati, aut qualiſcunque extortæ ſatisfactionis tuitionem, ac ſecuritatem. Non enim poſſeſſione ſua ſecurus foret victor, ni victus ſub ejus poteſtate, ac imperio eſſet, ſed ſemper adhuc jure belli reſiſtere, & bello quæſitum iterum eripere poſſet. Quin fruſtra victor occupaſſet territorium, ſi ejus jure, ac imperio ſtatim ipſi iterum cedendum eſſet. Et cum vincere hic ſit in poteſtatem redigere, ſequitur omnino, ſi jure vicit, quod juſta ſit ejus in victos poteſtas. Natura itaque victoriæ, & finis belli, concedunt victori omne in victos imperium. Sed & poſito, quod a victore in victos non ultra, quam jure imperii in ſubditos ſtatui poſſit, utique imperium ſaltem in victos ipſi competit, ſi vi imperii in eos ſtatuere poteſt. Et alias poſt victoriam ſemper bellum maneret, niſi per eam alter alteri tandem ſubjiceretur.*

*Sub Imperio autem, quod victor adquirit, comprehendimus omnia illa, quæ juris publici ſunt, & ad ipſam civitatem, non ad ſingulos pertinent; adeoque & nomina civitatis. Et hæc ergo publica jura indubie victori adquiruntur, ſive hoſtis prælio, ſive deditione in ejus poteſtatem pervenerit.*

*Quantum vero ad res ſingulorum, illa quidem, quæ ex commiſſi prælii victoria in caſtris hoſtium obtinentur, itidem victoris eſſe tenendum eſt, quia pugnanti, & reſiſtenti potius, quam victo eripiuntur, uti alia præda; quæ in bello capitur. Ea propter ille actus, quo prælio vincitur, & per quem præda iſta vincendo, non occupando demum acquiritur, ad bellum adhuc pertinet, & jure belli continetur; inprimis cum in illo actu hoſtis adhuc occidi poſſit, adeoque etſi pulſus fuga vitæ ſuæ conſulit, reliqua tamen* hoſti

*hoſti relinquit. Et ſane, cum victor ultra juris ablati repetitionem, aut ſatisfactionem pro injuria, etiam impenſas belli, damna bello data, aliaque ſimilia, quorum rationes ut plurimum in bellis in immenſum creſcunt, computare, atque a victo exigere poſſit, utique quæſitam victoriis prædam ſaltem in rationum ſuarum partem retinere, indeque pro debito ſuo ſibi ſatisfacere poteſt.*

*Sequitur ergo, in quo præcipuum cauſæ momentum vertitur, ſi victoris rationes ſibi conſtent, isque omnia, quæ ipſi abſunt, quæque ipſi deberi modo diximus, ex prædis hoſtium receperit, an ulterius adhuc victos ſpoliare, aut captas urbes diripere ſolius prædæ cauſa liceat? Sane, pro ejus rei defenſione ſatis idoneum juris gentium argumentum non occurrit, ſed ratio potius, & æquitas in contrarium eſſe videtur, quod cui nihil amplius abeſt, is nihil quoque amplius exigere poſſit; & qui ſuum jam conſecutus eſt, iterum aliquid petere nequeat. Non poteſt enim non eſſe injuria quod ultra jus eſt, ex definitione* legis 1. §. 1. ff. de injur. *& nota vocis appellatione. Atque hoc Gentium jus graviter defendit, & antiquiſſimis moribus apud Romanos obtinuiſſe, ſcribit Salluſtius* in bell. Catil. circa princ. Majores, *inquit*, noſtri, religioſiſſimi mortales, delubra Deorum pietate, domos ſuas gloria decorabant, neque quicquam victis eripiebant præter injuriæ licentiam. *Quo verborum compendio omnia fere, quæ de finibus juris belli diximus, continentur, abuſum autem exuendi victos rebus ſuis a militibus demum Sullanis cœpiſſe, teſtatur, maximeque improbat idem Salluſt.* d. l. At hi contra (*de Sullæ militibus inquit*) ignaviſſimi homines per ſummum ſcelus omnia ea ſociis adimere, quæ fortiſſimi viri victores hoſtibus reliquerant; proinde quaſi injuriam facere, id demum eſſet imperio uti. *Et paulo ante dixerat:* Igitur hi milites, poſtquam victoriam adepti ſunt, nihil reliqui victis fecere. *Adde* §. 32.

*Neque in contrarium allegari poſſunt omnium prope gentium exempla, quibus refertæ ſunt omnium ætatum hiſtoriæ. Quo jure enim illa nitantur, jam diximus, ſervitute ſcilicet, & quæ in illa obtinuit occidendi, adquirendique omnia, quæ ſervorum ſunt, licentia.*

*Videtur quidem, quod victor victo cauſam tot cædium, fuſique humani ſanguinis imputare, eoque nomine & in ipſum, & in ſubditos porro ſævire poſſit. Verum, ratio hæc reciproca, ſeu mutua eſt; & uterque pari omnino jure in bellum proceſſit. Neque ob hoc ſolum, quod ſummus Princeps bellum jure ſuo geſſit, victus poſtea pœnam, vel judicium, ejus inprimis, cum quo lis fuit, ſubire cogitur; tantum abeſt ut in ſubditos, quos neceſſitas parendi adſtrinxit, ideo animadverti queat. Hinc inter ea, quæ in Julii Cæſaris geſtis reprehenſa ſunt, refert Suetonius* in Julio cap. 54, quod oppida quædam, quæ ſe ſubmitterent, hoſtiliter diripuerit. *Quanquam hic ipſe Cæſar alias tam ſedulo id caverit, ut cum Corfinii oppidi cives parati eſſent portas ipſi aperire, ille id non admiſerit, ſed in alium diem eos rejecerit*, veritus, *ut ipſe ait*, ne militum introitu, & nocturni temporis licentia, oppidum diriperetur. *Cæſ.* comment. de bell. civ. lib. 1. *Quod ſi denique victor jus quoddam pœnæ haberet, omnino illa pro ratione debiti, quod non ſemper idem eſt, vi imperii conſtituenda, non vero ideo infinitum, illimitatumque jus promiſcuæ prædæ conceſſum eſſet.*

*Duplici equidem caſu jure victoriæ æque, ac jure belli eripi omnia, vel ſaltem ultra ejus, quod nobis abeſt, limites, victis poſſe fatemur. Primum quando ultra belli geſtionem aliquid commiſere, ſorte perfidia, rebellione, defectione, &c. Ejus enim vindicta plane ad jus imperii, quod victor adquiſivit, adeo ſpectat, ut ideo auctores victi non bonis modo, ſed vita orbari poſſint: uti in Capuanos defectores a Senatu Romano ſevere conſultum, ſupra diximus. Hoc innuit quoque Suetonius* dict. l. *cum improbat*, quod Cæſar urbes diruerit ſæpius ob prædam, quam NB. ob delictum. *Quo luculenter jus illud victoriæ, quod diximus, proponitur: nam & direptio ob delictum ſaltem, non ob prædam, ibi probatur, & pœna delicti a jure prædæ diſtinguitur; atque adeo id ipſum, quod probavimus, dicitur, victis, niſi quid deliquerint, in prædam omnia auferri non poſſe.*

*Deinde diripi victi poſſunt jure talionis, ſi apud illos direptio devictorum pro jure obtinet, uti apud Mahometanos, alioſque Barbaros; in quos proinde vi victoriæ idem jus ſumma æquitate ſtatui poteſt, quo illi in alios utuntur, ut alibi oſtendimus. Atque hanc cauſam eſſe, puto, ejus juris, quod a Deo Iſraëlitis datum eſt*, Deut. 20. v. 13.

14,

Digitized by Google

14, *ut capta urbe, quæ non eſt e ſeptem populis, de quibus* ſup. §. 16, *omnes maſculos gladio interficiant, reliqua omnia in prædam capiant, eamque a Deo ſibi conceſſam percipiant : is enim mos apud reliquas gentes tunc obtinuit. Etſi autem inſtar præcepti interfectio, & deprædatio ibi injungatur, Judæorum tamen Dd. per hæc verba non præceptum, ſed licentiam tantum occidendi intelligunt.* Seld. de jure Gent. lib. 6. cap. 13. & 16; *quod nos de aliis gentibus, præter ſeptem populos, & Amelecitas, veriſſimum putamus, antiquiſſimo legum, quæ imperative ſcribi ſolebant, ritu, ac ſtylo. Ita in XII. Tabb. dicitur :* Agnatus proximus familiam habeto. *Ita talionis quoque exempla in bello tricennali extitere, ut capta urbe, cum victor veniam* (Quartier) *negaverat, altera pars, expugnata alia urbe, eodem jure uſa ſit, & omnes ſine venia cæſi. Sed ab noſtræ ætatis exemplis nunc abſtinemus.*

*Ex dictis patet* primo, *Jure belli prædam in infinitum capi poſſe, eamque ſemel rite partam poſt victoriam quoque retineri, quia bello jus ſuum princeps, victoriamque obtinere nequit, niſi viribus hoſtium acciſis, ſuiſve firmatis.* Deinde, *jure victoriæ hæc adquiri : 1°. imperium pleniſſimum in victos, ex natura victoriæ,* §. 23, ſup.; *nec quicquam ea movent, quæ de imperio victis relinquendo, vel communicando habet Grot.* lib. 3. cap. 15, *quippe quæ meræ humanitatis, ac generoſitatis, non juris ſunt, adeoque huc non pertinent : 2°. quæ victoria ex prælio parta in caſtris, atque exercitu hoſtium reperiuntur; ille enim actus pars adhuc, & ſequela belli eſt,* §. 26. ſup. 3°. *Si ex ſpoliis hoſtium jus ſuum integrum cum impenſis belli nondum conſecutus eſt, jure imperii, & ut dominus, exigere reliquum poteſt : ſed & milites, pecuniam, frumentum, &c. in alios belli, vel reipublicæ uſus, imperare; quod Romanos, præſertim veteres, paſſim factitaſſe legimus : 4°. ex cauſa delictorum quoque in victos itidem vi imperii ſtatuere : Denique 5°. jus talionis, ſecundum quod diximus, in eos exercere.*

*Diverſo igitur jure cenſentur illa, quæ in caſtris, aut in exercitu hoſtium reperiuntur, & illa, quæ obſeſſa urbe civium ſunt : illa enim hoc ipſo, quod hoſtis fugatus eſt, ſine alia occupatione in poteſtate victoris relicta, & fuga hoſtium deſerta ſunt; eaque omnia eorum fuerunt, qui contra in acie ſtetere, & occidi poterant; ut omnino in eas res jus belli adhuc obtineat. Hæc vero non cenſentur hoc ipſo capta, quod urbs capitur; ſed manent in poteſtate, & cuſtodia civium, niſi ſeorſim occupentur : quæ nova occupatio non amplius jure belli fieri poteſt, quia urbs jam capta, & in poteſtate eſt, ſed jure imperii; quo vero non ſpoliantur, ſed defenduntur cives, niſi ex cauſa delicti, vel ſi quid juris victori adhuc abeſt, aliiſve juſtis ex cauſis, ut diximus* §. 25. *Sed nec ut hoſtes in prælio, ita cives capto oppido, ni adhuc reſiſtant, occidi poſſunt.*

*Neque deſeruntur bona civium cum oppidum occupatur, uti cum acie hoſtis vincitur : illi enim in cuſtodia rerum ſuarum manent; hic aufugit. Neque denique in oppido res tantum virorum, ſed mixti quoque infantes, fœminæ, aliique ſunt, in quos regulariter jus victoris, ut dictum, exerceri nequit.*

## Propoſitio VI.

*Ex victoria acquiritur imperium Principi non ſuo jure, ſed jure populi : unde Princeps victor tantum illud imperium in victos acquirit, quod ipſe habet in ſuum populum.*

## Demonſtratio.

In quæſtione igitur, qualenam imperium victori acquiratur, dicendum eſt, tale acquiri, quale ipſe in populum ſuum habet, cujus cauſam, & rationes tuetur : 1. quia terra victa fit acceſſio reipublicæ, cujus nomine, & jure bellum geritur, & hoſtis vincitur; ergo & jus, ac imperium reipublicæ victricis, tanquam rei principalis, ſequitur, unumque jam imperium eſſe incipit, in quod principi par, & ſimile jus eſt. 2. Idque multo magis verum eſt in republica mixta, ubi bellum non geritur nomine ſolius regis, ſed nomine ſummæ poteſtatis, quæ non ſolius regis, ſed & ſtatuum eſt. Sane, 3. per bellum non regis, ſed reipublicæ negotium geritur, adeoque & ei ſoli acquiritur. 4. Rex ſaltem repræſentat rempublicam, & ejus jure, ac nomine agit. Quicquid igitur juris in rempublicam habet, id acquirit etiam in reipublicæ partem, quæ per victoriam accedit. Ex eo igitur jure, quod rex habet in populum victorem, æſtimari, & metiri debet jus in populum victum. Unde 5. Macedones adeo graviter tulere, & ſuccen-

cenſuerunt Alexandro, quod ſibi arrogaret jus, quod Perſarum reges habebant, non quod Macedones: unde tot conſpirationes, ſeditiones, &c *Curt. l. 6. c. 6. & paſſ.* Excipe ſi rex non nomine iſtius reipublicæ, ſed ex alio capite bellum gerat, forte quod jus regni ad eum pertineat, quod vel injuria ſubditorum, vel agnatorum ei ablatum eſt; tunc enim obtenta victoria recipit jus, quod antea habuit.

### Propositio VII.

*Unde verum non eſt, jure victoriæ plus licitum eſſe, quam jure belli; plus in ſubditum, quam in hoſtem; plus pace, quam bello: illo enim caſu bellum finitum eſt, hoc durat; illo deſinunt eſſe hoſtes, hoc manent.*

### Demonstratio.

Cauſam erroris explicavi in Diſp. de jure vict. §. 1. 2.

*Nunquam ſummi principes, aut heroes* (quæ ſunt verba dictæ diſputationis) *tantum ſibi decus, ac nomen ex victoriis compararunt, quantum ex victoriarum clementia: ſemperque maximi Duces longe clariores fuere moderate victoria utendo, quam vincendo; id, quod Romanorum geſta affatim teſtantur. At mirum videtur, quod apud omnes fere gentes, ipſoſque adeo Romanos juſtitia bellica ad religionem uſque ſervantiſſimos, illa invaluerit opinio, quod jure victoriæ tantundem, immo plus, quam jure belli liceat, & vincendi limites generoſitate victoris magis, quam juſtitia conſtituantur. Ita enim Pyrrhus apud Senecam* in Troad: verſ. 331, & 333.

Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit.
Quodcunque libuit facere victori, licet.

*Et ne a feroci juvene hæc temere jactata exiſtimes, ipſe Agamemnon, cum quo rixabatur, id non negat, ſed jus ipſum confeſſus pudorem ſaltem, & honeſtatem obſtare putat; atque inde ſic reſpondet* verſ. 332, & 334.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.
Minimum decet libere, cui multum licet.

*Eadem Ciceronis ſententia videtur in* Orat. pro M. Marcello, quæ eſt 40, *ubi Cæſarem victorem ita affatur:* Cum ipſius victoriæ conditione jure omnes occidiſſemus, clementiæ tuæ judicio conſervati ſumus. *Hinc cum Metello duce adeo ſæve in captivos conſuleretur, ut veneno ſe plerique interficerent, alii deditionem ſuam ad Pompejum abſentem mitterent, ait Florus,* quod Metellus eo infeſtior in hoſtes jus victoris exercuerit, *lib.* 3. hiſt. cap. 7; *eumque defendere contra Pompejum videtur Plutarchus* in Pompejo. *Ipſe Camillus & bellici juris ſcientia, & bellorum peritia adeo inſignis, eadem oratione, qua merito prædicabat*, eſſe & belli, ſicut pacis jura, juſteque bella non minus, quam fortiter ſe gerere didiciſſe; *ſtatim ſubjungit:* Arma habemus non adverſum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur: *quaſi plus juris ſit in infantes captis, quam obſeſſis urbibus. Liv.* hiſt. lib. 5. c. 27. *Atque ita, ut inter tot alia hoc ſaltem illuſtre exemplum exhibeamus, Æneas adeo pietate celebris, Turnum victum, deditum, ac ſupplicem, non modo interfecit; ſed & ipſe Turnus apud Virg.* Æneid. lib. 12. in f. *hoc ipſi jus eſſe fatetur, &*

— Equidem merui, nec deprecor, inquit:
Utere ſorte tua.

*Quin ſolenne id Romanis fuiſſe, ut hoſtium duces, deditos quoque, ipſo die triumphi occiderent, notat Grot.* de jur. B. & P. lib. 3. c. 4. §. 12.

*In hanc opinionem, & morem traxiſſe gentes videtur,* 1. *quod jus belli poſt victoriam quoque continuari, & jus victoriæ ſub jure belli comprehenſum, crediderunt:* 2. *quod placari, ac honorari ſuorum manes, putabant, cadibus eorum, a quibus occiſi erant; quæ perſuaſio & Achillem, & Æneam in talem vindictam armavit, effecitque ut Polyxena, & Aſtianax, Priami filia, & ex Hectore nepos, pro inferiis Achilli immolati fuerint.* Senec. in Troad. in act. 2: *& præcipue* 3. *quod omnium prope gentium moribus cuique domino privato competiit jus vitæ, & necis in ſuos ſervos, ut traditur in* §. in poteſtate 1. Inſtit. de his, qui ſui, vel alieni juris l. 1. §. 1. ff. eod. *Cum igitur bello capti omnes ſervi facti fuerint, neceſſario inferendum fuit, eos etiam poſt victoriam ut ſervos occidi, omniaque, quæ eorum fuerunt, vaſtari, dirui, ac in prædam cedere potuiſſe. Hinc ergo natum inter gentes* Jus *illud* Victoriæ, *atrocius prope, ac crudelius, quam ipſum jus belli. At vero inſignis iſte juris gentium nævus, atque abuſus fuit, quem Antoninus demum, & Chriſtiani Imperatores inter privatos quidem adeo ſuſtulerunt, ut nec ultra* modum



Digitized by Google

*modum ſævire domino in ſervum licuerit ;* §. ult. Inſt. eod. *at in bellis furor ille nondum deſævit.* Hactenus dict. Diſputat.

Generoſioris animi victores in populos victos humaniter uſi ſunt ; & hæc ratio affertur, cur Minos judex orci eſt conſtitutus apud *Propert.* 3. *eleg.* 18.

*Victor erat quamvis, æquus in hoſte fuit.*

Perſæ Alexandrum mortuum dicuntur luxiſſe non ut victorem, & modo hoſtem, ſed ut regem, *Curt. l.* 10. *c.* 5 ; quo innuitur, deſiiſſe eſſe hoſtem ex quo victor fuit. Ita Cæſar incontinenti poſt victoriam judicem egit. *Hirt. de bell. Alex. in fin.* Romani victis Latinis præmia, pœnaſque cuique pro merito perſolverunt. *Liv. l.* 8. Idque Capua recepta factum quoque eſſe, ait *Livius l.* 26. *c.* 16. Et Tacitus *Annal. lib.* 12. ait, ita majoribus placuiſſe, quanta pervicacia in hoſtem, tanta beneficentia adverſus ſupplices utendum.

*Additio.*

» Grotius circa acquiſitionem imperiorum
» diſtinguit inter jus naturæ, & inter jus
» gentium.
» *Jure naturæ* non niſi ex juſta cauſa
» capere res licere, ait, & tantum intra de-
» biti, & pœnæ modum, adeo ut cives
» innocentes, eorumque res excludat. *Vid.*
» *ſupr. c.* 1. §. 1. *item cap.* 6. & 7. Et
» hoc modo etiam imperia jure naturæ oc-
» cupari poſſe, ait : *Vid. cap.* 15. §. 1. ſpe-
» ciatim ſi ſummi periculi vitandi cauſa vi-
» ctor id faciat, *d.* §. 1.
At *jure gentium* eum, qui ſibi ſingulos
» ſubjicere poteſt ſervitute perſonali, etiam
» univerſos ſubjicere ſibi, ſubjectione
» quoque mere herili poſſe, tradit *hoc cap.*
» §. 1. §. 2. Atque hac occupatione om-
» nia jura populi, etiam incorporalia, in
» victorem transferri : *ibid.* §. 4.
» *Jure naturæ laxiori*, i. e. ex regulis
» perfectionum, hoc jure in victos abſti-
» nendum eſſe, ait *d. c.* 15. §. 2. ſive re-
» linquendo victis imperium vel in totum,
» *ibid.* §. 3. vel pro parte, *ibid.* §. 9. ſive
» eos miſcendo victoribus, *ibid.* §. 3. in-
» terdum interpoſitis præſidiis, aut tribu-
» tis §. 5. §. 6. Libertatem præſertim reli-
» gionis eis eſſe relinquendam, & clemen-
» ter eos habendos, *c.* 15. §. 10. §. 11.
» §. 12.

» Vera principia expoſuimus in *diſſert.*
» *proœm. XII.* §. 754. Diximus, non tan-
» tum Principem bellum nobis inferentem
» ex judicio noſtræ civitatis injuria agere,
» ſed totam civitatem hoſtilem ; immo & ſin-
» gulos, qui factum Principis approbant,
» illudque operis, opibus, & conſilio de-
» fendunt : atque ideo ſi in poteſtatem no-
» ſtram perveniunt, tanquam criminis reos
» puniri poſſe, i. e. omnia in eos licere.
» His Principiis poſitis certum eſt, ſi ipſa
» civitas capitur, non tantum ſingulos, ſed
» univerſos quoque, omniaque eorum jura
» publica, & privata, dominio noſtro, &
» judicio ſubjici, adeoque imperium ipſum
» ad nos transferri ; indeque ab arbitrio no-
» ſtro dependere, num illud imperium no-
» ſtro jungere, num ſeparatum ſervare, num
» illud delere exciſis civibus velimus. Bene
» Xenophon. *Inſtit. l.* 7. *p. m.* 211. *Eſt*
» *enim æterna lex inter omnes homines, cap-*
» *ta eorum urbe, qui bellum aliis faciunt,*
» *tam corpora illorum, qui ſunt in urbe,*
» *quam fortunas, iis vindicari, qui urbem*
» *capiunt.*

---

A D §. I.

Q U I *ſibi ſingulos ſubjicere poteſt ſervi-* 1
*tute perſonali* ] » Uti victor, ex hypotheſi
» Grotii, jure gentium in bello ſolenni po-
» teſt. *Vid. cap. præced.* §. 1. *ſeq.*
*Nihil mirum eſt ſi & univerſos* ] » Im-
» mo ratio, cur imperium victor occupare
» poſſit, non ex jure aliquo gentium, ne-
» dum ex jure capiendi perſonas ſequitur ;
» ſed ex jure naturæ, quo in hoſtem victum
» omnia licita ſunt ; adeo ut & vita, & bo-
» na, omniaque jura, tum publica tum pri-
» vata, ei adimi poſſint.
*Sive illi civitas fuerunt* ] » Sive univer-
» ſi illi unum civitatis corpus, i. e. impe-
» rium aliquod conſtituant
*Sive civitatis pars* ] » i. e. Sive mem-
» brum faciant illius civitatis, veluti ſi urbs,
» vel provincia illius imperii occupetur.
*Sive mere herili* ] » Vel tanquam patri-
» moniale ( *Vide h.* §. *n.* 3. ) vel ita ut
» plane civitas eſſe deſinat, §. 22. De re-
» gno patrimoniali egimus in *Diſſ. proœm.*
» *XII.* §. 754. & *ſupra l.* 1. *c.* 3. §. 12.
» Hic ſaltem monemus, victorem, qui per
» ultimam victoriam univerſam civitatem ho-
» ſtilem occupat, jus acquirere non tantum
in

Digitized by Google

in imperium, ſed & in jura ſingulorum; adeo ut ob injuriam ab illis (ex judicio victoris) commiſſam in eos tanquam fures, & homicidas animadvertere poſſit: quanquam id ob rationes politicas, & quia ſæpius intereſt regna devicta conſervare, omitti, & conditiones ſaltem quædam præſcribi ſoleant.

*Sive mixta* ]" Ubi univerſitas manet, ſed cum certa ſubjectionis lege: ſi v. g. tributum ei imponitur, vel nexus feudalis, vel ſi in provinciæ formam redigitur.

*Imperia armis quæri* ]" I. e. omnia jura publica, quæ imperium conſtituunt.

*Quintilianus* ]" *Inſt.* 5. *c.* 4.

*Curtium* ]" *L.* 4. *c.* 5. Similia vide apud *Thucyd. l.* 5. *p.* 333. *Liv. l.* 4. *c.* 10. *l.* 9. *c.* 3. *l.* 27. *c.* 30.

2 *Contentos victoria abſtinuiſſe imperio* ]" Idem de Scythis tradit *Juſtin. l.* 2. *c.* 3. *l.* 42. *c.* 2 & *Curt. l.* 7. *c.* 8.

3 *Aut alio imperante* ]" Ut eſt in ſtatu Ariſtocratico.

*Et tunc in ejus ſaltem jus ſucceditur, non ultra* ]" Adeoque ſi ſtatus eſt Ariſtocraticus, vel Popularis, victorem jus imperii exercere per Proceres, vel Senatum teneri, putat. Quod verum eſt ſi ea conditio poſt victoriam victis indulta fuit; alias res a victoris arbitrio dependet.

*Ita ut & alienare poſſit, ſicut populus poterat* ]" Diximus, victorem plenum jus in victos, tum quoad jura publica, tum quoad jura privata, acquirere, adeoque evertere regnum, vel illud certis conditionibus ſervare, vel alienare poſſe.

*Et ſic factum ut quædam regna in patrimonio eſſent* ]" Immo eo ſenſu, quo Auctor regna patrimonialia ſtatuit, talia non dantur: nam regna ejusmodi non ſunt in regis patrimonio, ſed in populi vincentis; is ergo, non Rex, alienare poteſt.

---

## Ad §. II.

Nempe *ut quæ civitas fuit, civitas eſſe deſinat* ]" Nam omne jus in victum populum per ultimam victoriam acquiſitum eſt victori, qui proinde pro lubitu de eo diſponere poteſt.

*Acceſſio fiat alterius civitatis* ]" Ita ut deſinat eſſe ſui juris, & teneatur alienis legibus vivere: quod fit ſi in provinciæ formam redigitur.

*Sive ut nulli civitati adhæreat* ]" Adeoque pro arbitrio regis, victoris imperium adminiſtretur.

*Ut ſi rex ſuo ſumtu bellum gerens* ]" Refutavimus hoc ſupra *l.* 1. *c.* 3. §. 12. Quia rex nullum jus belli habet, niſi jure, & nomine populi, cui præeſt; adeoque quicquid bello acquirit ad populum pertinet, etſi ſuo ſumtu gerat.

*Quod herilis eſt imperii* ]" In regibus tale imperium concipi non poteſt: at in populo victore verum eſt, imperium ad ejus patrimonium publicum pertinere poſſe.

*Illud inter dominos, & ſervos* ]" Reges autem non ſunt domini, ſed populus, cujus jure bellum gerunt.

*Sed magna familia* ]" Numerus ingens ſervientium: qui nihil proprii habent, & a nutu, ac arbitrio victorum dependent. At tale exemplum inter gentes vix extat: ſi enim in ſervitutem redigere victas civitates animus erat, gentes ſubditos ſub corona vendere ſolebant.

---

## Ad §. III.

Quale *ſit mixtum illud imperium ex civili, & herili* ]" Si ſcilicet partim acquiritur jus uti eſt in rege, partim uti eſt in populo: §. 1. *n.* 3.

*Nempe ubi ſervitus miſcetur cum aliqua perſonali libertate* ]" Exemplum eſt in Gabeonitis, qui quidem civitatem retinuerunt, & corpus civitatis conſtituerunt, at ad operas ſerviles perpetuo deſtinabantur. *Vid. Joſ. cap.* 9.

*Sic populis, legimus, arma adempta* ]" De Faliſcis vide *Liv.* 5. 27. Add. *Liv. l.* 21. *c.* 57. *l.* 30. *c.* 44. *Thuan. l.* 4. *p.* 83. & *l.* 18. *p.* 337. *Xenoph. Inſt. l.* 4. *p.* 107. & *Inſt. p.* 205. *Vid. Teſin. b.*

*Ne ferri quid haberent extra, quam ad agriculturam* ]" Exemplum eſt 1. *Sam.* 13. *v.* 19. ubi etiam fabrorum uſus ademtus fuit Iſraëlitis.

*Sermonem* ]" i. e. victoris ſermone uti.

*Vitæ genus* ]" Nam victor pro lubitu vel evertere imperium, vel conſervare, vel certa lege conſervare poteſt; & prout diſponit, ita jus eſt.

## A d §. IV.

1 Sɪᴄᴜᴛ *autem res, quæ ſingulorum fuerant*, *&c.* ]" Jure ſcilicet prædæ; de quo *c.* 6. actum eſt.

*Jure belli* ]" Non ex jure aliquo gentium ſecundarlo, uti Auctor putat, ſed ex jure naturæ.

*Sic & res univerſitatis eorum fiunt* ] Nam victor omne jus acquirit, quod victos habuit, adeoque & jura publica.

*Si ipſi velint* ]" Invitis enim non acquiritur.

*Quibus mulctari eos velit* ] " Adeoque omnia deditorum jura, publica, & privata, dependent ab arbitrio ejus, cui fit deditio; & is punire pro lubitu eos poteſt ob injuriam bello victori illatam, & rapinis, ac cædibus auctam.

*Idem in bello ſolenni victis locum habet*] Per bellum ſolenne intelligit illud, quod inter duas ſummas poteſtates geritur, & indictum eſt. Merito autem ait, idem hic obtinere, quod in deditis, quia per ultimam victoriam omne jus acquiritur in victos.

*Nam deditio ſponte permittit, quod alioqui vis eſſet ereptura* ]" Per *deditionem* omnia jura quæruntur victori conſenſu victorum: per *bellum*, & vim, iis invitis.

*Publicum populi Romani* ]" Quia agri ab hoſte capti populo apud Romanos quærebantur. *Vid. ſupr. c.* 6. §. 10. *ſeq.*

*Id omne noſtrum cum ipſis dominis* ]" Promittebat Annibal non tantum jos in res, ſed & in perſonas Romanorum. *Liv. l.* 21. *c.* 43.

*Exiſtimare ſuæ ditionis eſſe* ]" Territorium hoſtile omnino in ditione eſt victoris: omnia enim jura hoſtis devicti tranſeunt in victorem.

*Populi Romani fecit* ] " Neque ab eis, quibus hoſtis res illas ante nos eripuit, vindicatio inſtitui poteſt. *Vid. l.* 3. *c.* 6. § 7.

2 *Ergo & incorporalia* ]" Eodem modo uti jura incorporalia, captis ſingulis perſonis, in victorem tranſire, diximus ſupra c. 7. §. 4.

*Sibi vindicarunt Romani* ]" Quia victor ſuccedit in omne jus, quod victus habuit, adeoque & in ejus credita: de hac ſurrogatione *vide ſupra l.* 2. *c.* 9. §. 8. 9. & 11.

*Unde ſequitur, omnino liberatos Theſſalos*] Auctor hic decidit duas quæſtiones ex Quintiliano *Inſt. l.* 5. *c.* 10. *p.* 236., quas B. Parens in Diſputatione *de jure victoriæ* §. 33. hoc modo explicat.

*Hinc jam evidens eſt deciſio litis celebratiſſimæ, & a Quintiliano* Inſtit. orat. l. 5. c. 10. p. m. 236. *propoſitæ, quæ ex facto duorum maximorum toto orbe Imperatorum, Alexandri Magni, & Julii Cæſaris, contigit; quorum ille Thebarum chirographum Theſſalis, hic Flavii nomen Dyrrachinis poſt victoriam donavit. Prior cauſa in celeberrimo illo totius Græciæ, Amphyctionum ſcil. conſilio, altera coram Cicerone arbitro ventilata fertur. Dicimus, Alexandri M. donationem juſtam, Cæſaris irritam fuiſſe: uti & deciſum opinatur Ærodius* Rer. jud. lib. 2. tit. 3. c. 2. & 3. *Illa enim debitum publicum fuit, quod victori quæritur*, per §. 24; *hoc privatum, quod ei non quæritur*, per §. 26. *Agitarunt quoque inter ſe hanc litem Hottomannus, & Gentilis; ſed præſertim ille, ex rationibus juris civilis ex Quintiliano deſcriptis, quaſi Alexandri M. factum ex legibus Romanis decidi poſſit. Nec aliud Quintilianus, quam loca argumentorum, ut orator, monſtrare voluit. Revera autem frivolæ rationes ſunt, quod nomen ſit res incorporalis, quæ manu non capitur, & alia ratio ſit heredis, in quem jus omne defuncti, alia victoris, in quem res tranſeant, &c. Nam victoria quatenus vel ſolum imperium continet, titulus longe univerſalior eſt, quam hereditas: uti enim hæc omnia jura privata, ita imperium omnia publica, & ſuo modo privata quoque, continet*, §. 24. & 26. *Illa vero repræſentatio heredis univerſalis, uti ab Hottomanno accipitur, fictio juris poſitivi eſt. Ut vel ex hoc facto appareat, quam infeliciter ſæpe jus civile quæſtionibus juris gentium applicetur. Nam & reliqua contra hoc Alexandri M. facinus allata, ſcil.* quod vi ablatum; quod jus belli in judiciis non valeat, quod omnibus civibus debitum, adeoqoe, dum vel unus ſuperſit, quod omnes in Alexandri M. manu non fuerint, quod multis ignoverit, mens ejus dubia, quod a Caſſandro reſtituti Thebani, *&c. adeo præter, vel contra jus gentium ſunt, ut reſponſum non mereantur.* Vid. not. ab hac alteram.

*Jus quod ſit incorporale apprehendi manu non poſſe* ]" Immo incorporalia omnino tenentur cum re, cui cohærent.

*Aliam*

Digitized by Google

*Aliam conditionem eſſe hæredis, aliam victoris* ]" Immo eadem eſt ratio; in hæredem enim tota familia, omneque jus ei cohærens, tranſit; eodem modo ut in victorem tranſit totum patrimonium populi, omneque jus, quod ei cohæret.

Neque porro *obſtat* 1. vi injuſta ablatum eſſe chirographum: nam vis belli non eſt injuſta.

*Obſtat* 2. Caſſandrum poſtea jure poſtliminii reſtituiſſe Thebanos. Reſp. Immo hæc nova fuit civitas. *Vid. ſupra l. 2. c. 6. §. 9. & infra c. 12. §. 8. 4.*

*Obſtat* 3. omnibus Thebanis debitum fuiſſe, adeoque manſiſſe obligationem quamdiu unus eorum ſuperſtes fuit. Reſp. nulli Thebanorum debitum fuit, ſed toti civitati quam cum omni ſuo jure occupavit Alexander; huic ergo ſoli debitum fuit, & ille proinde remittere potuit.

*Obſtat* 4. Quod Alexander quibusdam ignoverit, adeoque in his debitum manſiſſe videtur. Reſp. ignovit ſingulis, non civitati, cui ſoli debebatur.

*Obſtat* 5. mentem dubiam fuiſſe. Reſp. Immo actus donationis ſatis clare patebat.

Alia quæſtio eſt, quæ apud Paponium *lib. 5. tit. 6. art. 2.* proponitur: ubi Gallus, qui Belgæ cuidam mutuo debebat ſummam, eam exorto bello ſolvit fiſco Gallico: finito bello actionem intentabat Belga, ſed Gallus in Curia Pariſienſi abſolutus fuit. At id non eſt ex jure victoriæ, ſed ex jure prædæ, quia prædæ cedunt res, quæ apud hoſtem inveniuntur. *Add. Gudel. J. Nov. c. 5.* Unde idem jus in debita Gallorum apud Belgas ſtatui potuiſſet.

*Nam qui dominus eſt perſonarum, idem & rerum eſt, & juris omnis* ]" Adeoque » & incorporalium, quæ rei inſunt.

*Qui poſſidetur, non poſſidet ſibi, nec in poteſtate habet qui non eſt ſuæ poteſtatis* ] » Thebani non amplius ſui juris erant; » omne eorum jus in poteſtatem victoris » tranſiit: ipſi igitur nihil amplius juris ha» bebant, qui ipſi ab alio, victore, nimi» rum, tenebantur.

3 *Si quis populo victo jus civitatis relinquat, poteſt quædam, quæ civitatis fuerant, ſibi ſumere* ]" Recte: nam cum victor deſtrue» re civitatem, & ſingulos in ſervitutem re» digere jure victoriæ poſſit, nedum civita» tis jus ei ſub certa lege, & ſub onere re» linquere poteſt.

*Quem velit eſſe ſui beneficii modum* ]" Nam » cum omne jus in victum quæſiverit, pro » lubitu de eo diſponere poteſt.

*Donato Dyrrachinis* ] » Cæſar propitio ju» re Dyrrachinis remiſit debitum, quod cre» ditori cuidam adverſario Cæſaris debebant, „ non ex jure victoriæ, ſed quia Senatus „ acta Cæſaris approbavit, & omnes, qui a „ partibus Pompeji ſteterunt, pro rebellibus „ declaravit. Adeoque id jus creditori, ejus„ que hæredi Flavio, in pœnam auferri po„ tuit. Conf. *Cicer. epiſt. ad Brutum VI.*

*Non ex eo eſſe genere, de quo jus hoc gentium conſtitutum eſt* ]" Senſus Auctoris eſt, » quod Cæſaris bellum non fuerit ſolenne, „ ſed bellum civile, adeoque effectus juris „ gentium (quo præda, adeoque & credi„ ta, cedunt capienti vi dominii externi,) „ ibi obtinere non potuerit. Reſp. Ex quo „ Senatus ratihabuit acta Cæſaris, omnia „ populi jure, ac nomine feciſſe cenſetur: „ & ſic hactenus creditor rebellis fuit, cu„ jus proinde nomen in pœnam (non jure „ victoriæ) Dyrrachinis donare potuit. Cæ„ terum, toties dictum eſt, jus occupandi „ res hoſtiles non ſequi ex jure aliquo ficto „ gentium, ſed ex ipſo jure naturæ. Dixi„ mus, ex eodem naturæ jure ſequi, ut res „ ex judicio noſtræ civitatis injuria captæ ſi „ recipiuntur, priſtinis dominis, ac antiquo „ juri reſtitui debeant; adeoque idem obti„ nere, quod in rebus bello civili, & a „ prædonibus captis obtinet.

„ Non autem ſubditis tantum, ſed & *ami„ cis*, ac *ſociis* res, quæ ad nos pervene„ runt, reſtitui debent. Probatur hoc exem„ plo Caſſii, quod Auctor in notis allegat. „ Caſſius Judæos amicos Romanorum abs„ que auctoritate Populi R., adeoque præ„ doneo more bello aggreditur illicito, res „ eorum, & perſonas capit, ac quoad ma„ ximam partem Tyriis vendit. Occiſo Caſ„ ſio Antonius mandat Tyriis, ut Judæis ſo„ ciis, & amicis, ea reſtituerent, quæ Caſ„ ſius per bellum illicitum genti abſtulit, „ i. e. ut bona divendita, & agros reddant, „ perſonas vero libertati reſtituant. *Joſeph. „ Antiq. l. 14. c. 22.* Alia exempla vide „ apud *Grot. infr. cap. 9. §. 9. n. 1. c. 10. „ §. 5. n. 1. §. 6. n. 1. c. 16. §. 2. 3. „ & 4.*



Digitized by Google

# C A P U T IX.

## De Poſtliminio.

I. *Origo vocis* Poſtliminii.
II. *Quibus in locis poſtliminium ſit.*
III. *Poſtliminio quædam reverti, quædam recipi.*
IV. *Jus poſtliminii eſſe in pace, & in bello: & quid ſi nihil in pace dictum ſit?*
V. *Liber homo, bello manente, quando poſtliminio redeat:*
VI. *Quæ jura recipiat, quæ non recipiat.*
VII. *Jura & in ipſum reſtitui.*
VIII. *Cur qui ſe dedant, jus poſtliminii non habeant.*
IX. *Populus quando poſtliminii jus habeat.*
X. *Quæ in his, qui poſtliminio redeunt, ſint juris civilis.*
XI. *Servi poſtliminio quomodo recipiantur, etiam transfugæ: quomodo qui redemti ſunt.*
XII. *An ſubditi poſtliminio recipiantur.*
XIII. *Agros poſtliminio recipi.*
XIV. *Circa res mobiles quod diſcrimen olim obſervatum.*
XV. *Quid circa res mobiles hodie juris?*
XVI. *Quæ res recipiantur, ita ut poſtliminio non egeant.*
XVII. *Mutationes ex lege civili, quoad ſubditos ſuos.*
XVIII. *Poſtliminium quomodo obſervatum inter eos, qui hoſtes non erant.*
XIX. *Quando id hodieque locum habere poſſit.*

+ I. 1. SIcut + de his, quæ ex hoſtibus capiuntur, + ita & de poſtliminii jure nihil ferme ſani prodiderunt hi, + qui retroactis ſæculis juris cognitionem profeſſi ſunt. + Accuratius hæc res a veteribus Romanis tractata eſt, + ſed ſæpe confuſe nimis, ita + ut quæ juris gentium, quæque civilis Romani eſſe vellent, lector nequiret diſtinguere.

2. De voce *poſtliminii* rejicienda Servii ſententia, [a] + qui partem ejus poſteriorem productionem putat eſſe verbi ſine ſignificatu: ſequendus + Scævola, qui junctum docebat eſſe verbum a [a] *poſt*, quod reditum notat, & *limine*. Nam [1] *limen*, & *limes*, exitu, & flexionis modo differunt, cum alioqui origine (veniunt enim [b] + ab antiqua voce [2] *limo*, quæ *tranſverſum* ſignifi-

[a] *Cicer. Topic. c. 8. & ibidem Boethius.*

GROTII.

a Poſt, *quod reditum notat*] Unde *Poſtvorta Dea.* (quæ præerat partui mulierum. Vide AUL. GELL. *Noct. Attic.* Lib. XVI. Cap. 17. *J. B.*)

b *Ab antiqua voce* limo] *Servius* ad XII. Æneidos, & *Donatus* ad illud Eunuchi (III. 5. 63.) *limis oculis.* Feſtus: *Limus, obliquus, id eſt, tranſverſus, unde & limina.* *Iſidorus* libro XV. c. 14. *limites appellati antiquo verbo tranſverſi; nam tranſverſa omnia antiqui lima dicebant, a quo & limina oſtiorum, per quæ foris, & intus itur: & limites, quod per eos foras in agros eatur.* In Gloſſario *limes* πλαγία ὁδός.

GRONOVII.

1 *Limen, & limes*] Rejicit *Salmaſius* obſerv. ad jus Att. & Rom. cap. 26. p. 568.

2 *Limo*] *Terentius* Eunuch. 3, 8. *ego limis aſpecto ſic per flabellum clanculum.*

GRO-

ſignificat) & primitiva notione idem ſint, ſicut materia, & materies, pavus, & pavo, [c] contagio, & contages, cucumis, & cucumer, quanquam uſu ſeriore factum eſt + ut *limen* magis ad privata, *limes* ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebant e finibus ejicere, & exilium [d] nominabant eliminium.

II. 1. + Eſt ergo poſtliminium jus, quod naſcitur [e] ex reditu 3 in limen, id eſt, fines publicos. Sic Pomponius [a] reverſum poſtliminio, ait, qui intra præſidia noſtra eſſe cœpit: Paulus [b] cum in fines noſtros intraverit. Sed ex paritate rationis + conſenſus gentium rem eo perduxit, ut poſtliminium locum haberet, etiam ſi quis homo, aut res ejus generis, 4 + in quo poſtliminium eſſe placuerat, + perveniſſet ad amicos noſtros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli cauſa explicat, + ad regem ſocium, vel amicum. Quibus in locis [f] amici, aut ſocii intelligendi ſunt + non ſimpliciter 5 quibuſcum pax eſt, + ſed 6 qui partes in bello eaſdem ſequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, + nomine publico tuti eſſe incipiunt. Nihil enim intereſt, 7 + homo, aut res ad hos, aut ad ſuos pervenerit.

[a] *L. 5. §. 1. D. de capt.*
[b] *L. 19. §. 3. ibid.*

2. Apud eos vero, qui amici ſunt, ſed non earundem partium, + bello capti 8 ſtatum non mutant, + niſi ex ſpeciali pacto; quomodo in ſecundo fœdere [c] icto inter Romanos, & Carthaginienſes convenerat, ut qui a Carthaginienſibus capti e populis amicis Romanorum in portus Romanis ſubditos veniſſent, in libertatem vindicari poſſent: + utque Carthaginienſium amicis par jus eſſet. Ideo [g] qui Romanorum bello Punico [d] ſecundo capti + in Græciam commercio pervenerant, + jus ibi poſtliminii non habuerunt, quia Græci in eo bello + neutras ſecuti fuerant partes: + ac propterea opus fuit eos redimi ut liberarentur. Quin & apud Homerum non uno in loco videmus bello captos in locis pacatis venditos, ut Lycaonem Iliados [e] Φ. Eurymeduſam [f] Odyſſeæ H.

[c] *Polyb.* III. c. 24.
[d] *Plut. Flaminio*, pag. 376, 377.
[e] *Verſ.* 35. *& ſeq.*
[f] *Verſ.* 8. *& ſeq.*

+ III. Ve-

GROTII.

c *Contagio, & contages* ] *Compages*, & *compago*, quod ipſum olim fuit *compagen*, ut docet genitivus, & verbum inde deductum, ſicut & *ſanguis* fuit *ſanguen*.

d *Nominabant eliminium* ] Et *colliminium* in *Solino* (Cap. 15. vel 25.) eſt quod vulgo *collimitium*.

e *Ex reditu in limen* ] *Hinc* ſumta translatione *poſtliminium eccleſiaſticæ pacis* dixit *Tertullianus* de pudicitia. (Cap. 15.)

f *Amici, aut ſocii intelligendi ſunt non ſimpliciter quibuſcum pax eſt* ] Ita ſenſiſſe Maroci, & Feſæ regem, apparet ex *Thuani* libro CXXX, in anno MDCIII.

g *Qui Romanorum bello Punico ſecundo capti in Græciam commercio pervenerant, jus ibi poſtliminii non habuerunt* ] *Valerius Maximus* lib. V, cap. II. n. 6. *Diodorus Siculus* excerpto legationum n. 3. Sic & Rhodii, quos Athenienſium cives bello Philippi emerant, liberaliter Athenienſibus reddidere. *Polybius* excerpto legationum n. 3.

GRONOVII.

3 *In limen, id eſt, in fines publicos* ] Domum. Domus autem non modo dicitur de lare familiari, ſed etiam de patria, vel civitate. Sic rediit in limen, ſeu domum, qui eſt intra patrios fines.

4 *In quo poſtliminium* ] Ut ſimulatque rediiſſet intra fines, rurſus inciperet eſſe veteris juris, quaſi ſtatum, aut dominum non mutaſſet, & ſive homo liber erat, ſuus ſuique juris, ſive ſervus, aut res, animalve, prioris domini foret.

5 *Quibuſcum pax eſt* ] Nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit. 3, 6. 25.

6 *Qui partes in bello* ] Qui eandem cauſam fovent, adverſæ adverſantes.

7 *Homo, aut res, ad hos, aut* ] Voluit *homo, an res, ad hos, an ad ſuos.*

8 *Statum non mutant* ] Manent in jure poſſeſſoris, neque redeunt ad priorem dominum, aut in libertatem civilem.

GRO-

Digitized by Google

+ III. Vetus Romanorum locutio receptos poſtliminio etiam [9] homines liberos dicebat. [a] *Poſtliminio receptum* + ( ita enim legendum eſt ) *Gallus Ælius in libro primo* [10] *ſignificationum, quæ ad jus pertinent, ait, eſſe eum, qui liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit eo jure, quod conſtitutum eſt de poſtliminiis. Item, qui ſervus a nobis in hoſtium poteſtatem pervenit, poſtea ad nos redit in ejus poteſtatem, cujus antea fuit, jure poſtliminii. Equi, & muli, & navis* + *eadem ratio eſt in poſtliminii receptu*, ( ita tria hæc verba, + quæ delenda cenſet vir incomparabilis in Romani juris ſtudio [11] + Jacobus Cujacius, levi mutatione retineri poſſe arbitror ) *quæ ſervi : quæ genera rerum ab hoſtibus ad nos poſtliminio redeunt, eadem genera rerum* + *a nobis ad hoſtes redire poſſunt.* Sed poſteriores Romani [b] juriſconſulti + diſcrete magis duas ſtatuerunt ſpecies poſtliminii, ut aut nos revertamur, aut aliquid recipiamus.

a *Feſt. Pomp. voce Poſtlimin.*

b *L. 14 D. de capt. & poſtl. rev.*

c *L. 12. D. eodem tit. d. l. poſtliminii.*

IV. 1. Retinendum & illud [c] Triphonini, qui poſtliminii jus competere, ait, [12] + in bello, aut [13] + in pace : + ſenſu paulo alio, quam quo idem dixerat Pomponius. In pace poſtliminium, + niſi aliter convenerit, eſt [h] + his, qui non virtute bellica ſuperati, ſed [14] fato ſuo (aa) deprehenſi ſunt, ut qui cum bellum ſubito exarſit apud hoſtes reperiuntur. [15] + Aliis autem captivis in pace poſtliminium non eſt, [i] niſi (bb) id pactis erat

GROTII.

h *His, qui non virtute bellica ſuperati, ſed fato ſuo deprehenſi ſunt* ] Vide exemplum apud *Parutam* belli Cyprii lib. 1.

i *Niſi id pactis erat comprehenſum* ] Vide *Joſephum* antiquæ hiſtoriæ XIII, 2. *Polybius* pacta ponit comprehendentia ut captivi redderentur in pace Philippi, Ætolorum, cum exceptione tamen, & Antiochi : excerptis de legationibus 9, 28, 35. Eadem exempla habet *Livius*, & præterea pacis cum Nabide. ( *Lib.* XXXIV. *Cap.* 35. ) Similia aliquot ſuppeditat *Zoſimus*. Ut ecce Probi pax cum Vandalis, & Burgundis ſic inita : ἐφ' ᾧτε καὶ τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ὅσ' ἔτυχον ἔχοντες, ἀποδοῦναι· *ut & prædam omnem, & quoſcumque habebant captivos redderent.* Lib. I. ( c. 69. ) ſimilem pacem narrat Juliani cum Germanis, ( Lib. III. c. 4. ) item cum Quadis, qui in Germania, libro III. ( Cap. 7. Sed ibi nihil tale. ) *Ammianus Marcellinus* libro XVII. de rege Alemanorum Suomario : *pacem genibus curvatis orabat ; & tam cum conceſſione præteritorum ſub hac meruit lege, ut captivos redderet noſtros.* Cap 10. p. 188. ) Mox de Sarmatis : *juſſi obtinere ſedes impavidi noſtros reddidere captivos.* ( Cap. 12. ) de alia rurſum Sarmatarum parte idem dicit. Apud *Zonaram* multa talia : inter cetera in rebus Michaelis, qui filius Theophili, de Bulgaro loquens : τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶσαι συνέθετο· *promiſit captivis ſe daturum libertatem.* ( Lib. XVI. Cap. 5. pag. 163. *Edit. Reg.* Idem eſt locus, qui in contextu paullo poſt latinè adfertur. ) *Nicetas* libro II. ( *Cap.* 3. ) captivis omnibus libertatem, ait, datam, exceptis Corinthiis, & Thebanis viris, ac mulieribus. Interdum convenit ut reddantur captivi, qui a republica poſſidentur, ut apud *Thucydidem* V. ( cap. 18. )

GRONOVII.

9 *Homines liberos* ] Si quis ex civitate Romana in aliam abiiſſet, ut in hac civis eſſet, poſtea eodem animo Romam rediſſet.

10 *Significationum* ] Verborum, quatenus in jure aliquid ſignificant.

11 *Jacobus Cujacius* ] *Fulvium Urſinum*, non *Cujacium*, id cenſuiſſe, ait *Salmaſius* p. 580. ( Omnino cenſet CUJACIUS, obliteranda verba illa, quaſi ſupervacua, *Obſervat.* Lib. XI. Cap. 23. *J. B.*

12 *In bello* ] Durante adhuc bello.

13 *In pace* ] Quandocumque poſt bellum finitum.

14 *Fato ſuo deprehenſi* ] Forte fortuna in hoſtico fuerunt, cum bellum oriretur, & odio ſuæ gentis correpti, & in ſervitutem redacti ſunt.

15 *Aliis captivis* ] Qui armis inferiores in poteſtatem venerunt, poſtquam bellum ceſſavit, niſi pacis in conditionibus placuit, ut qui capti eſſent, liberi dimitterentur.

( aa ) Vide ſupra, *Cap.* 6. hujus Libri, §. 12. num. 1. *J. B.*

( bb ) Hanc emendationem, ſid, pro nihil, neceſſariam non eſſe, oſtendit Ampliſſ. BYNCKERSHOEK, *Obſ.* Lib. 1. Cap. 20. *J. B.*

GRO

Digitized by Google

erat comprehenſum, + ut optime eum Tryphonini locum emendat [a] doctiſſimus Petrus Faber, non improbante [b] Cujacio: + nam hoc & ſubjecta ratio, + & oppoſitum membrum aperte evincunt. *Pacem fecerat captivis dimiſſis*, + *ita enim conveneret*, inquit, [c] Zonaras. Et [d] Pomponius: + *ſi captivus, de quo in pace cautum fuerat ut rediret, ſua voluntate apud hoſtes manſit, non eſt ei poſtea poſtliminium.* Paulus: [e] + *ſi in bello captus* [16] *pace facta domum refugit, poſtliminio redit ad eum, a quo priore bello captus erat*: + *ſi modo non convenerit in pace, ut captivi redderentur.*

a Sem. l. 1, c. 7.
b L. 19. Obſ. 17.
c Tom. III.
d L. 20. D. de capt.
e L. 28. d. tit.

2. + Cauſam cur de his, qui bellica virtute capti ſunt, id placuerit, ex Servio hanc affert Tryphoninus, *quia ſpem revertendi civibus in virtute bellica magis, quam in pace, Romani eſſe voluerunt*, nimirum, ut Livius [f] loquitur, ab antiquo [17] + minime indulgens in captivos civitas. + Sed hæc ratio Romanorum propria non potuit conſtituere jus gentium: + potuit tamen inter cauſas eſſe, cur Romani illud jus + ab aliis gentibus introductum & ipſi amplecterentur. + Verior hæc eſt ratio, + quod reges, aut populi, qui bellum ſuſcipiunt, credi volunt juſtas ſibi fuiſſe cauſas cur id facerent: contra autem, injuriam facere eos, qui adverſum ſe arma ferrent: quod cum utraque pars credi vellet, + nec tutum eſſet pacem ſervare cupientibus huic ſe controverſiæ interponere, nihil melius facere potuerunt populi pacati, quam [k] + ut id, quod eveniſſet, pro jure acciperent: [18] + atque ita captos in actu repugnandi haberent quaſi ex juſta cauſa captos.

f Lib. XXII. Cap. 59.

3. + At de his, qui bello exorto deprehenſi erant, dici idem non poterat. (cc) + nam in illis nullum injuriæ conſilium fingi poterat. Tamen ad minuendas hoſtium vires + retineri eos manente bello, non iniquum videbatur: bello autem compoſito + nihil obtendi poterat quominus dimitterentur. + Itaque conſenſum in hoc eſt, + ut tales [19] + in pace ſemper libertatem obtinerent, [20] ut confeſſione partium innocentes: + in cæteros vero

GROTII.

k *Ut id, quod eveniſſet, pro jure acciperent*] Vide *Priſcum* excerpto de legationibus 28. & *Bizarum* de bello Genuenſium in Venetos libro II.

GRONOVII.

16 *Pace facta domum refugit*] *Deinde renovata bello capitur.* Quod omittendum non eſt, ut intelligatur non eſſe tum capientis, ſed ejus, qui prius cepit. Caſus enim belli cum eodem populo iterum contracti fingitur.

17 *Minime indulgens in captivos*] Ideo duriorem conditionem fecerunt in armis captorum, quam deprehenſorum, ut his ſemper poſtliminium pateret, illis non niſi flagrante bello.

18 *Atque ita captos*] Atqui hoc repugnat omni juri poſtliminii. Juxta enim jure captos, juſtoque titulo acquiſitos credi voluerunt, quos captos intra præſidia ſua habuerunt, etſi brevi poſt aufugerint, durante bello, quam quos diutius tenuerunt uſque ad tempus aliquod poſt exitum belli. Potius habendi ſunt pro deſertis, & abjectis a republica, tanquam ignavis, & quos pro derelictis habuerit patria; niſi enim hoc eſſet, in pace facienda ratio illorum habita, & mentio facta fuiſſet.

19 *In pace*] Si quo modo effugiſſent.

20 Ut confeſſione] Immo quia nihil fecerunt adverſus rempublicam, nec male pugnaverunt, nec conſenſerunt in ſervitutem ſuam, ut tacite faciunt, qui capi ſe patiuntur.

(cc) At ſupra, *Cap.* 7. hujus Libri, §. 1. Auctor ſtatuit, etiam eos, qui bello exorto, intra hoſtium fines deprehenduntur fato ſuo, ſervos fieri. Deinde, neque ullum injuriæ conſilium in impuberibus, qui tamen etiam jure belli in ſervitutem rediguntur, ſecundum Auctorem noſtrum. Plura diximus in Notis noſtris Gallicis. *J. B.*

vero + ut quiſque uſurparet quod vellet credi jus eſſe, + niſi [21] quatenus pacta certi aliquid præſcriberent. Atque [22] eandem ob cauſam [l] nec ſervi, nec res bello captæ pace redduntur, niſi pactis expreſſum id ſit : + quia victor credi vult jus ſibi fuiſſe iſta quærendi : + cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ſerere : + ex quibus apparet, ingenioſe, non ex vero, allatum illud apud Quintilianum [a] pro Thebanis : ideo captivos ſi in patriam ſuam redierunt, liberos eſſe, + quia bello parta non niſi eâdem vi poſſideantur. + Diximus de pace

4. [m] In bello redeunt poſtliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerant : + recipiuntur ſervi, & alia quædam.

V. + Liber homo ita demum poſtliminio redit, + ſi [23] hoc animo ad ſuos venerit, ut eorum res ſequeretur, ut a [b] Tryphonino proditum eſt : nimirum, quia ut quis ſervus liber fiat, + ſe debet, ut ita dicam, [24] acquirere, quod non eſt niſi [25] volentis. Cæterum, [n] [26] an vi be'lica receptus ſit ab hoſtibus, + an dolo profugerit, nihil refert, ut a [c] Florentino notatum eſt. + Tantundem erit ſi ab [d] hoſtibus ſponte ſit traditus. Quid [o] + ſi ab hoſte venditus commercio, ut fit, ad ſuos pervenerit? Tractatur hæc controverſia [p] apud Senecam + in Olynthio, quem Parrhaſius emerat. Quærit enim, cùm decretum factum eſſet ab Athenienſibus, + quo Olynthii juberentur liberi eſſe, hoc (dd) contineretur [27] liberi ut fierent, an ut liberi judicarentur; + quorum hoc eſt verius.

VI. 1. Liber autem homo, poſtquam ad ſuos rediit, + non ſe tantum [28] ſibi acquirit, + ſed & res omnes, quas habuerat apud populos pacatos, + ſive corporales, ſive incorporales. + Quia populi pacati, ſicut [29] factnm

a *Inſt. Orat.* V, 10.

b *D. l. in bello* 12. §. *manumittendo*. 9. & *l. poſtliminii* 5. §. *captivus*, 3. *D. de capt.*

c *L. nihil D. de capt.*

d *L. cum non redemtum*. 5. *C. de poſtl. rev.*

GROTII.

l *Nec ſervi* ] Totilas Pelagio Diacono a Romanis ad ſe miſſo edicit, ne de reddendis Siculorum ſervis verba faciat, dicens, iniquum fore ut Romani ( immo *Gothi* ) commilites ſuos veteribus dominis dedant. Locus eſt *Procopii* Gotthicorum III. ( *Cap.* 16. )

m *In bello redeunt poſtliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerint* ] *Julianus* oratione in malos Cynicos : *ὅτω μὲν ἂν εἶεν οἰκέται καὶ ὁπόσους τῶν αἰχμαλώτων λυτρώμεθα. καὶ τοι οἱ νόμοι τούτοις ἀποδεδώκασι τὴν ἐλευθερίαν σωθεῖσι καὶ οἴκαδε. hoc modo ſervi eſſent, etiam quos bello captos liberamus. Atqui talibus, ubi ad nos redierint, libertatem adjudicant leges.* ( Orat. VI. pag. 195, 196. *Edit. Spanhem.* )

n *An vi bellica receptus ſit ab hoſtibus* ] Ut illi, quos a Slavis captos liberavere Hunni, apud *Procopium* itidem Gotthicorum III. ( Cap. 13. ubi non *Hunni*, ſed *Heruli.* )

o *Si ab hoſte venditus commercio, ut fit, ad ſuos pervenerit* ] Ut eodem Procopii libro juvenis Childubius, *τὰ νῦν δὲ, ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς πάτριον ἤδη, ἐλεύθερος τὸ λοιπὸν κατάγει τὸν νόμον καὶ αὐτὸς ἔσται· dicebat, ſe cum in patriam rediiſſet, liberum ex jure in poſterum fore.* ( Cap. 14. )

At apud Turcas nullum olim fuiſſe captivis poſtliminium, notat Leunclavius.

p *Apud Senecam* ] Libro V. controverſia 34.

GRONOVII.

21 *Quatenus pacta* ] Quæ ſanciuntur redeunte pace.

22 *Eandem ob cauſam* ] Immo quia & hæc pro derelictis habentur.

23 *Hoc animo* ] Ideo M. Atilius Regulus bello Pun. primo non rediit poſtliminio, quia miſſus erat cum legatis Pœnorum pacis ſuadendæ cauſa. Sil. 6, Pun. 452. l. 5. §. 3. D. de capt. & poſtl.

24 *Se aquirere* ] Sui juris ipſe quodammodo auctor eſſe.

25 *Volentis* ] i. 2, 3. 6. 2, 6. 2.

26 *An vi* ] Utrum vi.

27 *Liberi ut fierent* ] Manumitterentur, an haberentur tanquam qui non ſerviiſſent.

28 *Se ſibi acquirit* ] Fit ipſe ſua opera ſui juris.

( dd ) Debuit heic dicere, *utrum hoc* &c. quod forte omiſſum à Typographis. *J. B.*

GRONO-

Digitized by Google

[29] factum pro jure ſecuti erant in capto, + ita & in liberato, + ut ſe æquos præbeant utrique parti. + Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum poſſidebat, non erat ſine omni conditione: + ceſſare enim poterat ipſo invito, ſi captus qui fuerat ad ſuos perveniſſet. + Has ergo res + ſic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant acceſſio.

2. + Quid ſi tamen alienaſſet? [30] an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, [31] + tutus erit gentium jure, + an & hæc recuperabuntur? de his loquor, quæ apud populum belli medium + exſtabant. Diſtinguendum videtur inter res, quæ ejus ſunt generis + ut poſtliminio redeant, + & quæ extra id genus ſunt; quod diſcrimen jam mox explicabimus, + ut illa videantur alienata [32] cum ſua cauſa, & ſub conditione: + iſta vero + ſimpliciter. Alienata autem intelligo + etiam quæ donata, + aut [33] acceptilata ſunt.

VII. + At ſicut ad poſtliminio redeuntem jura redeunt, + ita & [34] jura in ipſum reſtituuntur, ac pro eo habentur, ut [a] Tryphoninus loquitur, + ac ſi nunquam ille [35] hoſtium potitus fuiſſet.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc recte adſcribit Paulus: [b] + *poſtliminio carent qui armis victi hoſtibus ſe dederunt*, nimirum, + quia pactiones cum hoſtibus factæ valent jure gentium, ut alibi [c] dicemus, + nec adverſus eas eſt poſtliminium. Ideo Romani illi a Pœnis capti apud [d] Gellium: + *poſtliminium juſtum non eſſe ſibi, quoniam dejurio vincti forent.* + Unde & + induciarum tempore non eſſe poſtliminium, recte a Paulo notatum [e] eſt. At hos, + qui hoſtibus deduntur + ſine ulla ſcilicet pactione, poſtliminio reverti, reſpondit [f] Modeſtinus.

+ IX. 1. Quod de ſingulis perſonis diximus, + idem & in populis locum habere arbitror, + ut qui liberi fuerunt, ſuam recipiant libertatem, + ſi forte eos vis ſociorum eximat hoſtili imperio. + At ſi ipſa multitudo, quæ civitatem conſtituerat, diſſoluta ſit, + verius puto, non eundem populum cenſeri, + nec poſtliminio res reſtitui ipſo gentium jure, quia populus, ut navis, + partium diſſolutione plane interit, + eo, quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione conſiſtit. [36] + Non ergo quæ fuerat

a *L.* 12. §. 6. *l.* 6. *D. de capt.*

b L. 17. *d. tit.*

c *Infra C.* 23.

d *Lib.* VII. c. 18.

e L. 19. §. 1. *D. de capt.*

f L. 4. *d. tit.*

GRONOVII.

29 *Factum pro jure* ] Quod factum erat, pro juſte facto habuerunt, atque adeo & ipſum, & res ejus pro homine, ac rebus juris alieni.

30 *An qui titulum* ] Utrum qui titulum.

31 *Tutus erit gentium jure* ] Res retinebit.

32 *Cum ſua cauſa* ] Sic alienata, ut alienari poterant per naturam ſuam cum ſuis commodis, & incommodis, & ſub conditione, niſi poſtliminio rediiſſent.

33 *Acceptilata* ] Relicta tenenti data apocha, vel acceptilatione, qua quis fatetur ſe accepiſſe, quod non accepit.

34 *Jura in ipſum* ] Quæ alii adverſus eum habuerunt.

35 *Hoſtium potitur* ] Sic & *Papinianus* l. 11. *de capt. & poſtl. Plaut.* Captiv. I, 1. 24.

36 *Non ergo Sagunti civitas* ] Probare non poſſum. Immo, quia veteribus cultoribus ſuperſtitibus poſt breve tempus (Saguntus octavo, Thebæ XX. anno, ſalva lingua, legibus, moribus, inſtitutis, religionibus, & ſacris, ordinibus, & corporibus civitatis) reſtitutæ ſunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipſi Saguntini apud *Liv.* 28, 39. Si verum noſter de Sagunto, & Thebis tradit, nec qui ex captivitate Babylonica poſt 70. annos in Judæam ſunt reverſi, populus fuerunt Hebræus, vel Iſraelitarum. Atqui ſcriptura ſacra omnis pro eodem populo eos agnoſcit. Aptius Capuæ, & Carthaginis fuiſſet uſus exemplis, quarum illa cum 150. hæc 100. annos

fuerat Sagunti civitas eadem exſtitit, cum veteribus cultoribus ea ſedes octavo poſt anno reſtituta eſt; + neque Thebæ, cum jam Thebani in ſervitutem ab Alexandro veniiſſent. Hinc apparet, quod Theſſali Thebanis debuerant, + non eſſe Thebanis poſtliminio reſtitutum; idque duplici de cauſa: + tum quod novus erat populus, + tum quod Alexander, quo tempore dominus erat, hoc jus alienare potuerat, & alienaverat, + & quia [37] creditum non in eorum eſt numero, quæ poſtliminio redeunt.

2. Ei, + quod de civitate diximus, haud multum diſſimile eſt quod veteri illo Romano jure, + quo diſſolubilia erant conjugia, [q] + matrimonium [a] non cenſebatur [38] poſtliminio reſtitui, + ſed novo conſenſu redintegrari.

a L. 8. l. 14. §. 1. D. de capt.

X. 1. Et ex his quidem intelligi poteſt, + quale ſit jure gentium poſtliminium in liberis hominibus. + Cæterum, jure civili + id ipſum jus, + quod ea attinet, quæ [39] intra civitatem aguntur, & + adſtringi additis exceptionibus, + aut conditionibus, + & produci ad alia commoda poteſt. Sic [40] + jure civili Romano de numero eorum, qui poſtliminio redeunt, [b] exemti ſunt transfugæ: [41] + etiam filiifamilias, + in quos patri videtur ſalva eſſe debuiſſe poteſtas illa patria, + quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuiſſe, ait Paulus [c], quia + diſciplina caſtrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum: cui congruit quod + de Manlio ait [d] Cicero, ſuo dolore ſanciviſſe eum militaris imperii diciplinam, ut

b d. l. 19. §. 4. & §. 7. eod. tit.

c d. §. 7.

d De finib. 1. c. 7. 10.

annos in ruderibus jacuiſſent, a Julio Cæſare jura urbium, Romanis colonis attributis, recuperarunt. (At vero quamvis *Saguntini*, & *Thebani* eadem eſſent *gens*, non tamen idem erant *Populus*, ſecundum tradita ab Auctore noſtro ſupra, *Lib.* II. *Cap.* 9. §. 5, 6. *J. B.*)

37 *Creditum non eſt* ] Si quis captus fuiſſet debitores habens, à quibus qui creditorem in poteſtate habet, æs illud exigere, aut quibus remittere poſſit (puta, in civitate media, & neutras partes fovente domicilium habentes) iſque id exegerit, vel remiſerit, jus debiti exigendi non recipit captus, ſi poſtliminio redierit, inter cætera jura, quæ recuperat, atque adeo id rurſus exigere non poteſt. Ratio eſt, quod ſupra docuit, partim, una enim capto, jure belli etiam jura ejus incorporalia acquiri, 3, 7. 4. partim in controverſiis de re capta apud populum bello non permixtum reſpiciendum jus ejus populi, a cujus partibus res capta eſt. 3, 6. 2.

38 *Poſtliminio reſtitui* ] Diſpar eſt exemplum, quia in divortio juſto conſenſus diſcedentium intercedit. At Sagunti, & Thebarum diſſipatio ſimilis eſt diſſidio fortuito, vel friguſculo, non divortio. l. 32. §. 12. *de donat inter vir. & ux.* per calorem miſſo repudio, ſi brevi reverſa uxor eſt, non divortiſſe videtur l. 2. *de divort. & repud.* Sic illis quaſi friguſculum fortunæ venit.

39 *Intra civitatem* ] Populum ſingularem.

40 *Jure civili Romano* ] Quaſi apud alias gentes impune transfugerint, & redeuntes in civitatem priſtina jura receperint. At Indibilis apud *Liv.* 27, 17, ex gentium jure ſcire ſe, transfugæ nomen execrabile veteribus ſociis, novis ſuſpectum eſſe.

41 *Etiam filiifamilias* ] Transfugæ, ſine dubio, ſive patres, ſive filiifamilias poſtliminii jure, id eſt, reditu in patriam ſecuto, & recuperatione ſtatus, ac rerum ſuarum, omnium gentium legibus, aut moribus carent. Quod autem filius quoque familias Romæ non recidebat in poteſtatem patriam, non eſt magis ſingulare, quam quod nec filius familias latro, aut deſertor, aut qui quodcumque capital admiſerat, ſpecie, ac prætextu poteſtatis patriæ judici poterat eripi. Erant enim ſervi pœnæ, in quibus maxima capitis deminutio locum haberet. §. 1. Inſtit. *de cap. dem.*

GROTII.

q *Matrimonium non cenſebatur poſtliminio reſtitui* ] Aliter inter Chriſtianos. *Leo* Papa ad Nicetam Aquilejenſem epiſcopum: *ut ſicut in mancipiis, vel agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus, in captivitatem ductis, poſtliminium reverſis de captivitate ſervatur, ita etiam & conjugia, ſi aliis juncti fuerint, reformentur.* Vide *Hincmaram* in opuſculo de divortio Lotharii, & Tetbergæ, ad interrogationem XIII. & reſponſum *Stephani* Papæ cap. 19. in tomo II. conciliorum Galliæ.

GRO-

ut ſaluti proſpiceret civium, [42] qua intelligebat contineri ſuam: ipſique naturæ, & patrio amori + prælatum ab eo jus majeſtatis.

2. Detrahit & hoc aliquid de jure poſtliminii, quod legibus Atticis [a] primum, + deinde Romanis conſtitutum eſt, ut qui redemtus eſt ab hoſtibus, redemtori [r] ſerviat, donec pretium reddiderit. Sed hoc ipſum + favore libertatis introductum apparet, ne ademta ſpe recuperandæ pecuniæ multi in hoſtium manu relinquerentur. + Et illa [43] ipſa ſervitus iiſdem Romanis legibus multis modis mitigatur, & poſtrema lege [b] Juſtiniani + finitur operis quinquennii: + morte quoque [c] redemti jus repetendæ pecuniæ exſtinguitur: ſicut & [44] + contracto inter redimentem, & redemtum matrimonio [d] remiſſum cenſetur: & + redemtæ mulieris [45] proſtitutione [e] amittitur, + multaque alia jure Romano in favorem redimentium, & pœnam proximorum, qui ſuos non redimunt, conſtituta ſunt.

3. + Rurſum auctum eſt poſtliminii jus lege civili, eo + quod non ea tantum, quæ in poſtliminio ſunt jure gentium, + ſed res omnes, jura omnia perinde habentur, ac ſi is, qui rediit, nunquam hoſtium potitus eſſet: quod & jure Attico obtinuit. Nam, ut apud Dionem Pruſæenſem oratione XV. legimus, quidam [f] Calliæ ſe filium dicens captum in clade ad Acanthum, & ſerviiſſe in Thracia, cum Athenas poſtliminio rediiſſet, hereditatem Calliæ a poſſeſſoribus petiit, + nec aliud quæſitum eſt in judicio, quam an is revera Calliæ eſſet filius. Idem [g] narrat, [46] + Meſſenios, cum longo tempore ſerviiſſent, tandem & libertatem, & regionem recepiſſe. Immo & [h] quæ [47] + per uſucapionem, aut [48] liberationem ex bonis ſubtracta, vel [49] non utendo finita eſſe videbantur, [50] + actione reſciſſoria reſtituuntur; nam

[a] *Dem. in Nicoſtratum*, pag. 724. B.

[b] L. *ult.* C. *de poſtl.*

[c] L. *ſi patre*, 15. D. *De capt. & poſtl.*

[d] L. *ſi is qui te*, 13. C. *de poſtl.*

[e] L. *fœdiſſimæ.* 7. *eod. tit.*

[f] *Pag.* 239. B. C.

[g] *Pag.* 242. D.

[h] L. *ab hoſtibus.* 18. C. *de poſtliminio.*

GROTII.

r *Serviat donec pretium reddiderit* ] Idem cap. 34. edicto *Caroli Calvi* Piſtis.

GRONOVII.

42 *Qua intelligebat* ] Sine qua nec ſe ſalvum putabat fore.

43 *Ipſa ſervitus* ] Quæ præſtatur redemtori.

44 *Contracto inter* ] Si mulier quem ſua pecunia redemit ab hoſtibus captum, & pro ſervo ad tempus habuit, ei nupſerit.

45 *Proſtitutione* ] Si cujuſquam, aut plurium permiſſa eſt libidini, quam quis redemit.

46 *Meſſenios cum longo* ] 3, 9. 10. Meſſenios poſtliminio vult patriam, & libertatem recepiſſe. Hi poſt primum cum Spartanis bellum Ithome deſtructa Olymp. 14. Candaule apud Lydos, Salmanaſſare in Chaldæis regnante, diſſipati per Arcadiam, Argos, Sicyona, Eleuſina. quum capti, & remanentes omnia ſervitutis mala ut *Juſtinus*, annos 84. ut *Pauſanias* 39. perpeſſi eſſent, ductore Ariſtomene ſe liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp. 29. Ardye Gygis F. in Lydis, Tullo Hoſt. Romæ regnante, rurſus qui effugere nequierant, in Ilotas redacti, qui evaſerunt, Zanclen in Sicilia occupaverunt, & Meſſanam appellaverunt: utrorumque poſteri poſt 200. annos Olymp. 77. paullo poſt expeditionem Xerxis in Græciam, cum terræ motus omnem fere Spartam evertiſſet, ac 20000. hominum exanimaſſet, tertium bellum excitarunt, quo poſt decennium inferiores in Siciliam, Africam, Naupactum Acarnaniæ, aliaſque regiones ſparſi vacuam, & vaſtam Meſſanen reliquerunt, donec poſt annos ferre 100. Olymp. 103. proximo poſt Leuctricam cladem anno Epaminondas urbem inſtauravit, convocatis undique veterum cultorum poſteris. *Pauſ.* 4, 241. & 268. *Liv.* 32, 22. Quod ſi poſtliminium his concedit, quanto minus id Saguntinis, & Thebanis negari debuit?

47 *Per uſucapionem* ] Si abſentis ejus bonorum aliquid poſſeſſor bonæ fidei tempore longo acquiſivit.

48 *Liberationem* ] Si quod ei obligatum erat, quocumque modo tollendæ obligationis, dum captivus detinetur, liberatum eſt.

49 *Non utendo* ] Ut uſusfructus non utendo intra tempus X. aut XX. annorum amittitur. §. 3. Inſt. *de uſufr.*

50 *Actione reſciſſoria* ] Qua uſucapio, aut quid aliud factum in præjudicium velut abſentis reipublicæ cauſa reſcinditur. §. 5. Inſt. *de act.* l. 35. pr. *de oblig. & act.*

*a L. 1. §. 1. D. quib. ex cauſ. maj.*

nam in edicto de majoribus in integrum reſtituendis, [a] + is comprehenditur, qui in hoſtium eſt poteſtate. Et hoc quidem + venit ex jure Romano antiquo.

4. At [51] + lex Cornelia etiam heredibus conſuluit eorum, qui capti apud hoſtes deceſſiſſent: + bona eorum conſervans perinde, quaſi qui non redit jam eo tempore, quo captus eſt, [52] deceſſiſſet. + Quæ jura civilia ſi tollas, haud dubie ſtatim ut quis ab hoſtibus captus eſſet, [s] + bona ejus futura fuiſſent occupantium, + quia qui apud hoſtes eſt, [53] pro nullo habetur. Quod ſi qui captus fuerat rediret, + nihil reciperet præter ea, quæ jure gentium poſtliminium habent. + Quod vero captivorum bona fiſco cedunt ſi heres nullus ſit, [b] ex jure ſpeciali eſt Romano. Vidimus + de his, qui redeunt: videamus + de his, quæ recipiuntur.

*b L. 31. D. de jure fiſci. l. 22. §. 1. D. de capt.*

XI. 1. Inter hæc ſunt primum + ſervi, & ancillæ, [t] + etiam [54] ſæpe alienati, [u] + etiam ab hoſte manumiſſi: + quia hoſtium jure manumiſſio obeſſe civi noſtro ſervi domino non potuit, ut bene notat [c] Tryphoninus. Sed ut ſervus recipiatur, neceſſe eſt + ut aut [55] revera habeatur a vetere domino, + aut haberi facile poſſit. Quare cum in rebus aliis + ſufficiat, eas intra fines eſſe perductas, + ad poſtliminii jus in ſervo id non erit ſatis, [56] + niſi & cognoſcatur; nam qui in urbe Roma eſt ita ut lateat, [57] + nondum receptus Paulo [d] videtur. Ac ſicut + hac in parte a rebus inanimis diſtat ſervus, + ita viciſſim a libero homine in eo diſtat, quod ut poſtliminio recipiatur, non requiritur [58] ut animo res noſtras ſequendi venerit. Id enim + in eo requiritur, qui ſe recepturus eſt, non in eo, qui ab altero ſit recipiendus, & ut [e] Sabinus ſcripſit, *de ſua qua civitate cuique conſtituendi facultas libera eſt, non de dominii jure.*

*c L. in bello, 12. §. manumittendo, 9. D. De Captiv.*

*d L. ult. D. de capt.*

*e d. l. 12. §. 9. eod.*

2. Non excepit + ab hoc gentium jure + ſervos transfugas lex Romana. Nam & in his + dominus priſtinum jus recipit, ut Paulus [f] nos docet:

*f d. l. 19. §. 5. eod.*

GROTII.

s *Bona ejus futura fuiſſent occupantium*] Vide legem *Wiſigotthicam* lib. V, tit. IV. c. 15.

t *Etiam ſæpe alienati*] At edicto Theuderici ita conſtitutum eſt: *ſervi, aut coloni ab hoſtibus capti, & reverſi domino reſtituantur, ſi non ſunt ante ab altero vendentibus hoſtibus in commercio comparati.* (Cap. 148.) Vide & *Caſſiodorum* III, 43. At *lege Wiſigotthica* mancipium bello receptum domino redditur, is, qui recepit, tertiam partem accipit juſti pretii. Si ab hoſtibus venditum receptum fuerit, redit ad dominum pretio reddito, & melioramentis. lib. V, tit. IV, 21.

u *Etiam ab hoſte manumiſſi*] Ut a Mithridate, qui retracti in ſervitutem. *Appianus* Mithridatico, (pag. 211. *Ed. H. Steph.*)

GRONOVII.

51 *Lex Cornelia*] L. 22. pr. & §. 2. ac 3. *de capt. & poſtl.* l. 1. §. 2. *ad l. Falcid.* l. 12. *qui teſtam. fac. poſ.* l. 15. D. *de injuſto rupto.* l. 9. Cod. *de poſtl. rev. Ulpian.* Inſtit. 23. §. 4. l. 5. C. *quibus ex cauſ. maj.* §. ult. Inſtit. *quibus non eſt perm. fac. teſt.*

52 *Deceſſiſſet*] Ut medio tempore minui nequeant.

53 *Pro nullo habetur*] Immo ſuis eſt pro peregrinante, & qui exſpectetur poſt tempus rediturus.

54 *Sæpe alienati*] Ab eo, qui cepit, alii domino, & ab hoc rurſus alii, & deinceps traditi.

55 *Revera habeatur*] Jam ſit in ejus poteſtate, aut in eam venturus ſit, ubi domino libuerit.

56 *Niſi & cognoſcatur*] Gnaro, & conſcio domino intra fines verſetur.

57 *Nondum receptus*] Poſtliminio rediiſſe, cenſet *Paulus.*

58 *Ut animo*] Quia ſervus conſilium non habere videtur, ſed omne conſilium de eo eſſe domini.

GRO-

cet : + ne 59 contrarium jus non tam ipſi injurioſum ſit, qui ſervus ſemper permanet, quam domino damnoſum. Generaliter + de ſervis, qui virtute militum recuperantur, dictum eſt ab Imperatoribus [a] illud, + quod ad res omnes male a nonnullis trahitur, 60 *receptos eos, non captos judicare debemus, & militem noſtrum 61 defenſorem eorum decet eſſe, non dominum.*

[a] *L.* 12. *C. de poſtl.*

3. + Qui ab hoſtibus redemti ſunt ſervi protinus Romano jure fiunt redimentis, ſed + oblato demum pretio poſtliminio recipi intelliguntur. + Verum, hæc ſubtilius explicare, juris civilis interpretum eſt. Nam & + poſterioribus legibus mutata ſunt nonnulla: & quo ſervi capti + ad reditum invitarentur, propoſita libertas his, quibus membrum ruptum eſſet ſtatim; cæteris poſt quinquennium: ut videre eſt in legibus militaribus 62 a Rufo collectis.

XII. + Illa quæſtio magis ad nos pertinet, + an & populi, qui ſubjecti alieno imperio fuerunt, 63 in veterem cauſam recidant: + quod tractari poteſt ſi non is, cujus imperium fuerat, + ſed ſociorum aliquis, eos hoſti eripuiſſet: + puto hic idem dicendum, quod in ſervis, + niſi ſociali federe aliter convenerit.

XIII. 1. Inter res primum occurrunt + agri, qui in poſtliminio ſunt. *Verum eſt*, ait [b] Pomponius, *expulſis hoſtibus ex agris, quos ceperint, dominia eorum ad priores dominos redire.* Expulſi autem hoſtes intelligi debent, + ex quo aperte eo accedere amplius non poſſunt, ut + alibi explicavimus. Sic Æginam inſulam [c] Athenienſibus ereptam x veteribus dominis Lacedæmonii reddiderunt. Agros ex Gothis, & Vandalis recuperatos veterum poſſeſſorum heredibus reddiderunt [d] Juſtinianus, aliique [e] Imperatores, y + non admiſſis adverſus dominos 64 præſcriptionibus illis, quas Romanæ leges induxerant.

[b] *L. ſi captivus.* 20. §. *verum eſt.* 1. *D. de capt.*
[c] *Strabo lib.* VIII. pag. 376.
[d] *Nov.* XXXVI.
[e] *Nov. Valent. d. epiſc. Jud. Proc.* 1. *de bell. Vand.* (*uſ. obſ.* X, 12.

2. Quod de agris jus eſt, idem eſſe, arbitror, + de omni jure, quod ſolo adhæret. Nam & loca capta ab hoſtibus, quæ religioſa, vel ſacra fuerant,

GROTII.

x *Veteribus dominis* ] Nempe qui partium Lacedæmoniarum fuerant. Confer quæ ſupra cap. VI. §. 7.

y *Non admiſſis adverſus dominos præſcriptionibus illis* ] Idque ex lege Honorii, qui quanquam relicta Vandalis Hiſpania, tamen dum eam tenerent Vandali, præſcriptionem tricenariam dominis nocere noluerat. Meminit *Procopius* Vandalicorum I. ( *Cap.* 3. ) *Valentinianus* in novella lege de epiſcopali judicio: *tricennali temporum definitione concludi ea præcepimus, quæ perpetuis, aut infinitis ſæculis ſervabantur : exceptis Afrorum negotiis, qui ſe probaverint neceſſitatem Vandalicam pertuliſſe : ut de illorum cauſis illa tempora præfixo tricennio ſubtrahantur, quæ claruerit ſub hoſtilitate conſumta.* In concilio Hiſpalenſi relato in cauſam XVI, quæſtione III. c. 13. *ſicut per legem mundialem bis, quos barbarica ſeveritas captiva neceſſitate transvexit, poſtliminio revertentibus redditur antiqua poſſeſſio.* convenit e. ex transmiſſa. *de præſcriptionibus.* Vide & *Cujacium* ad titulum C. de præſcriptione XXX. annorum.

GRONOVII.

59 *Contrarium jus* ] Quod transfugam punit.

60 *Receptos eos* ] Tanquam qui jam dominum habeant, & ad eum redeant, non tanquam qui nunc demum dominum naneiſcantur eum, qui hoſti eripuit.

61 *Defenſorem* ] Nimirum, ut rei alienæ: ſic in Dig. conjunguntur *procuratores*, & *defenſores.*

62 *A Rufo collectis* ] Libellus inſcribitur : *leges navales Rhodiorum, militares, ruſticæ Juſtiniani* Gr. & Lat. opera. *Sim. Schardii*, Baſil. 1561.

63 *In veterem cauſam* ] Redeant ſub prioris principis imperium.

64 *Præſcriptionibus* ] Privilegiis longinquæ poſſeſſionis.

rant, ſi ab hac calamitate fuerint liberata, quaſi quodam poſtliminio reverſæ + priſtino ſtatui reſtitui, ſcripſit [a] Pomponius: quicum convenit illud Ciceronis in [b] Verrina de ſignis, de Diana Scegeſtana: *P. Africani virtute + religionem ſimul cum loco recuperavit*; & Marcianus [c] cum poſtliminii jure + comparat jus illud, quo ſolum ædificio occupatum eo collapſo [65] + littori redditur. + Quare & uſumfructum agri recepti reſtitui, dicendum erit, + ad exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius [d] reſpondit. Sic Hiſpanis lege [e] cautum eſt, ut comitatus, & aliæ juriſdictiones hereditariæ + poſtliminio redeant, majores + omnino; minores, + ſi intra quadriennium a receptione vindicentur; niſi quod arcem bello amiſſam, + & quomodocunque recuperatam + retinendi jus rex habet.

XIV. 1. + De mobilibus generalis in contrarium regula eſt, + ut poſtliminio non redeant, + ſed in præda ſint: + ut hæc opponit Labeo. Quare & [66] commercio parata, + ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit: + nec apud pacatos reperta, + aut intra fines perducta vindicandi jus eſt veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim + excepta quæ in bello uſum habent: + quod ideo placuiſſe gentibus videtur, + ut [67] recuperandi ſpes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim civitatum inſtituta eo tempore + ad rem bellicam referebantur; + quare facile in hoc conſenſum eſt. + Uſum autem in bello hæc habere cenſentur, quæ modo ex Gallo Ælio [f] attulimus, ſed quæ diſtinctius expoſita exſtant tum apud Ciceronem in [g] Topicis, tum apud [h] + Modeſtinum. Naves ſcilicet [68] longæ, atque onerariæ, non item luſoriæ, aut actuariæ, voluptatis cauſa paratæ: + muli + ſed [69] clitellarii: equi, + & equæ, ſed freni patientes. + Et hæ res ſunt, [70] quas & legari recte [i] voluerunt Romani, + & [71] in præſtationes familiæ herciſcundæ [k] venire.

2. + Arma, & veſtis, uſum quidem in bello habent, ſed poſtliminio non redibant, + quia minime favorabiles erant, qui in bello arma, aut veſtem amitterent: + immo id flagitii loco habebatur, ut paſſim in hiſtoriis apparet. Atque in hoc notantur + arma ab equo diſtare, quod equus ſine culpa equitis proripere ſe potuit. Et + hoc quidem rerum mobilium diſcrimen videtur uſum habuiſſe in occidente, etiam ſub Gothis, ad Boëthii uſque tempora.

[a] *L. cum loca.* 36. *D. de religioſis.*
[b] IV, 35.
[c] *L. in tantum.* 6. *de diviſ. rer.*
[d] *L. ſi ager.* 26. *D. quibus mod. uſusfruct. amit.*
[e] *Reg. Conſt. lib. X. tit.* 29. *p.* 2.
[f] *Supra* §. 3.
[g] *Cap.* 8.
[h] *L.* 2. & 4. *D. de capt.*
[i] *L. id, quod apud hoſtes.* 3. *D. de leg.* 1.
[k] L. *item Labeo.* 22. *cum l. ſeq. D. fam. herc.*

GRONOVII.

65 *Littori redditur*] Ex privato fit nullius.

66 *Commercio parata* ] Emta, & permutata.

67 *Recuperandi ſpes* ] Ut animoſius emerent, in quibus ſcirent valere jus poſtliminii.

68 *Longæ, & onerariæ naves*] Quia illis milites, his belli apparatus vehebatur. *Luſoriæ*, & *actuariæ* duorum erant generum. Aliæ enim luſoriæ in ripis fluminum terminantium imperium ( ut erant Danubius, Rhenus, Euphrates ) excubabant. l. 4. *Cod. de offic. judic. milit.* l. 4. C. *de offic. mag. offic.* in his ntpote bellicis erat ſine dubio jus poſtliminii. At vocabantur & *luſoriæ* privatorum, quibus illi voluptatis cauſa huc illuc vectabantur, ut loquitur *Petronius* cap. 61. de quibus *Seneca* 7. de Beneſ. 20. & meminit auctor 3, 1. 5. *Actuariæ*, omnes, quæ remis agebantur, quarum etiam quædam belli uſibus adhibitæ. *Liv.* 30, 43. *Cæſar* 5, de Gall. 1. & in his poſtliminium; non in eis, quæ voluptatis ergo, aut alios ad uſus erant paratæ. *Salmaſ.* ad jus Att. & Ro. c. 26. p. 740.

69 *Clitellarii* ] Qui clitellis onera portant, non qui carpento junguntur. Sunt autem clitellæ ſtratum, quod imponitur aſinis, & mulis ad onera commodius portanda. Eundem uſum habent equi ſagmarii.

70 *Quas & legari* ] Etiamſi quo tempore teſtamentum ſcribebatur, apud hoſtes eſſent.

71 *In præſtationes familiæ* ] Attribui, & imputari pro parte ſortis ſuæ alicui heredum, ſed cum cautione, ſi recipiantur.

GRO-

Digitized by Google

tempora. + Is enim Ciceronis topica explicans ita videtur de hoc jure loqui, quaſi quod ad eum diem vim ſuam obtineret.

XV. + At poſterioribus temporibus, ſi non ante, ſublata videtur hæc differentia. + Paſſim enim tradunt [72] morum periti, res mobiles poſtliminio non redire, & [z] id de navibus conſtitutum multis in locis [a] videmus.

XVI. Ex vero res, quæ [73] intra præſidia perductæ nondum ſunt, quanquam ab hoſtibus occupatæ, + ideo poſtliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium jure. Et quæ piratæ, aut latrones nobis eripuerunt, non opus habent poſtliminio, ut [b] Ulpianus, & Javolenus reſponderunt: + quia jus gentium illis non conceſſit, ut [74] jus domini mutare poſſint: quo innixi Athenienſes [c] Haloneſum, quam ipſis prædones, [a] prædonibus Philippus eripuerat, + ut redditam a Philippo, non ut donatam, volebant accipere. Itaque res ab illis captæ, + ubicunque reperiuntur, vindicari poſſunt; niſi quod ex naturali jure [75] alibi [d] cenſuimus, ei, qui ſuo ſumtu poſſeſſionem rei adeptus eſt, + tantum eſſe reddendum, + quantum dominus ipſe ad rem recuperandam libenter impenſurus fuerat.

XVII. + Poteſt tamen lege civili aliud conſtitui: ſicuti [b] lege [e] Hiſpanica naves a piratis captæ eorum fiunt, qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum eſt, ut privata res publicæ utilitati cedat, præſertim in tanta recuperandi difficultate. + Sed lex talis [76] non obſtabit exteris, quo minus res ſuas vindicent.

XVIII. 1. Illud magis mirandum, quod teſtantur + Romanæ leges, poſtliminii jus locum habuiſſe + non tantum inter hoſtes, + ſed & inter Romanos, & populos externos. Sed + alibi diximus, [f] + reliquias has eſſe ſæculi [77] Nomadum, + quo ſenſum naturalis ſocietatis, quæ eſt inter homines, mores exſurdaverant. Itaque apud gentes + etiam, quæ bellum publicum non gererent, + erat quædam [78] belli inter privatos quaſi ipſis moribus indicti licentia: ac + ne ea licentia ad interficiendos homines proſiliret, placuit, [79] captivitatis jura inter eos introduci, + cui conſequens fuit, ut

*a Bart. in l. ſi quid bello D. de capt. Ang. & Salic. in l. ab hoſtibus. C. de capt. Conſt. Goll. l. XX. tit. 13. art. 24. & Conſul. maris, c. 287.*

*b L. hoſtes. & 24. & l. latrones. 27. de capt.* Vide & L. *poſtlim.* 19. §. *a piratis. 2. eod. tit.*

c *Demoſth. de Haloneſo.* pag. 30. A.

*d Sup. lib.* II, *c.* X. §. 9.

*e Lib.* XXXI, *tit.* 29. *p.* 2. *Covar. ad c. peccatum. part.* II, §. 11, *n.* 8.

*f* Lib. II. *c.* 15. §. 5.

GROTII.

z *Id de navibus conſtitutum multis in locis videmus* ] *Deciſio Genuenſis* centeſima prima.

a *Prædonibus Philippus eripuerat* ] Vide ipſam Philippi epiſtolam inter opera *Demoſthenis*, (pag. 63. A. B.)

b *Lege Hiſpanica naves a piratis captæ eorum fiunt, qui eas eripiunt piratis* ] Idem apud Venetos. Patet ex literis *Fraxinii Canæi* tomo 1.

GRONOVII.

72 *Morum periti* ] Juris per conſuetudinem introducti.

73 *Intra præſidia* ] 3, 6. 3.

74 *Ut jus domini mutare* ] Ut eorum, quæ rapuiſſent, jus acquirerent, & prior dominus jure ſuo caderet.

75 *Alibi cenſuimus* ] 2, 10. 9.

76 *Non obſtabit exteris* ] Sed tantum Hiſpanis, aut qui ſub regis Hiſpaniæ vivunt imperio.

77 *Nomadum* ] Populorum vagorum adhuc, & incertæ ſedis, atque inconditorum, quum in omnes peregrinos aliquid licebat, quod nunc intelligunt homines, meliora docti non licere niſi in hoſtes.

78 *Belli inter privatos* ] Puta naufragio ejectum aliquem, aut quocumque caſu in terris peregrinis oberrantem, ubi ſine notore, ac defenſore eſſet, arreptum a privato, & in ergaſtulum fuiſſe conjectum: quod frequenter olim contigiſſe, oſtendit *Sueton.* Aug. 32. Tit. 8. *Cic.* pro Cluent. 7. Et hodie nihil frequentius accidit Chriſtianis inter Turcas.

79 *Captivitatis jura* ] Ut liceret comprehenſos peregrinos pro ſervis habere, quaſi captos ex hoſtibus.

ut & poſtliminio locus eſſet, + aliter, quam cum latronibus, ac piratis, + quia illa vis rem producebat [80] ad æquas pactiones, quæ a latronibus, & piratis contemni ſolent.

2. Juris olim controverſi videtur fuiſſe, + an qui apud nos ſerviunt ex populo federato, ſi domum reveniſſent, poſtliminio redeant. Ita enim hanc quæſtionem proponit [81] Cicero primo de oratore. Et Gallus quidem [a] Ælius ſic ait: + *cum populis liberis, & cum federatis, & cum regibus + poſtliminium nobis eſt ita, uti cum hoſtibus.* Contra [b] Proculus: [82] *non dubito quin federati, & liberi nobis externi ſint: + non inter nos, atque eos poſtliminium eſſe.*

a Apud Feſtum, voce Poſtlimin.

b L. non dubito, 7. princ. D. de captiv. & poſtl.

3. + Ego arbitror, diſtinguendum inter federa, [83] ut ſi qua eſſent quæ belli duntaxat publici componendi, aut cavendi cauſa eſſent inita, + ea nec captivitati in poſterum, nec poſtliminio obſtarent: at + ſi qua id continerent ut tuti eſſent publieo nomine, qui ab his ad illos veniſſent, ut tunc captivitate ſublata ceſſaret & poſtliminium. + Et hoc mihi indicare videtur [c] Pomponius, cum ait: *ſi cum gente aliqua neque amicitiam, neque hoſpitium, neque fedus amicitiæ cauſa factum habemus, hi hoſtes quidem non ſunt; quod autem ex noſtro ad eos pervenit, illorum fit, & liber homo noſter ab eis captus ſervus fit & eorum: idemque eſt ſi ab illis ad nos aliquid perveniat; hoc quoque igitur caſu poſtliminium datum eſt.* + Cum dixit fedus amicitiæ cauſa, oſtendit & alia eſſe poſſe federa, quibus nec hoſpitii, nec amicitiæ jus inſit. + Proculus quoque eos a ſe populos federatos intelligi, qui amicitiam, aut hoſpitium tutum promiſiſſent, ſatis ſignificat cum ſubjicit: *etenim quid inter nos, atque eos poſtliminii opus eſt, cum & illi apud nos & libertatem ſuam, & dominium rerum ſuarum æque, atque apud ſe retineant, & eadem nobis apud eos contingant?* quare quod apud Gallum Ælium ſequitur, + *quæ nationes in ditione noſtra ſunt, cum his poſtliminium non eſt*, ut recte legit [d] Cujacius, + hoc additamento ſupplendum erit, nec cum his, quibuscum fedus amicitiæ cauſa habemus.

c D. l. poſtliminii. §. in pace. 2.

d Obſ. XI. c. 23.

XIX. 1. At noſtris temporibus + non inter Chriſtianos tantum, [e] ſed & apud pleroſque Mahumetiſtas, + jus ut captivitatis extra bellum, + ita & poſtliminii evanuit, + ſublata utriuſque neceſſitate ob reſtitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura eſſe voluit.

e Bod. lib. I, de rep. c. 7.

2. Habere tamen locum poterit + vetus illud jus gentium, + ſi res ſit cum gente tam barbara, ut ſine indictione, aut cauſa, omnes externos, & res eorum hoſtiliter tractare pro jure habeat. Atque eam in partem, dum

hæc

GRONOVII.

80 *Ad æquas pactiones* ] Ut utrimque aliquid remitterent de ſævis moribus, & paullatim jus diſcerent.

81 *Cicero primo de oratore* ] Cap. 40. ſed de libertis, non de ſervis agere Ciceronem, monet *Salmaſius* p. 596.

82 *Non dubito quin* ] Lege, *quum fœderati, & liberi nobis externi ſint, inter nos*: ita conſentiunt Gallus, & Proculus. *Salmaſius* p. 606. ( At emendatio illa repugnat verbis ſequentibus. Vide omnino CUJACIUM, loco *Obſervationum* in margine paullo poſt indicato. *J. B.* )

83 *Ut ſi qua eſſent* ] Qualia quæ hodie Turcis ſunt cum Chriſtianis, quibus privati Mahometanorum non impediuntur quo minus in captivitatem redigant quoſcumque poſſunt de Chriſtianis.

hæc ſcribo, judicatum eſt in ſummo auditorio Pariſienſi, cœtus principe Nicolao Verdunio, bona, quæ Francorum civium fuerant, ab Algerienſibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios graſſari ſolito, + capta belli jure mutaſſe dominum: + ac proinde, cum recepta ab aliis eſſent, facta eorum, qui recepiſſent. In eadem cognitione & hoc judicatum eſt, quod modo diximus, + naves hodie inter ea non eſſe, quæ poſtliminio recipiuntur.

---

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

*LIB. III. CAP. IX.*

HACTENUS de proceſſu belli, ſeu quid in bello juſtum ſit, egimus: ſequitur jam jus aliquod, quod æque in pace, ac in bello obtinet; nimirum, Jus POSTLIMINII. Auctor *fatetur*, nihil ſani hac de re, niſi apud JCtos Romanos, proditum eſſe; quos tamen ipſos inculpat, quod ea, quæ juris gentium ſunt, cum jure Romano ſæpius confundant: quod verum non eſſe, in ipſo tractatu videbimus. Cum vero intricata admodum ſit hæc materia, noſtra principia ex diſſertatione *de Poſtliminio in pace, & amneſtia* deſumta hic præmittere, neceſſarium duxi.

PROPOSITIO I.

*Bellum eſt judicium rei controverſæ, quo quæque pars ſibi jus aſſerit, alteri negat.*

DEMONSTRATIO.

Bellum inter ſummas poteſtates, cum alium illæ judicem non habeant, idem eſt, quod judicium inter privatos. Utrumque eſt de negocio aliquo dubio, ſeu controverſo inter partes, (adeoque ſemper legitimum certamen partium ſignificat) de quo illæ diſceptant armis, hæ apud judicem.

Hinc uti in omnibus judiciis, & diſceptationibus, ita in bello quæque pars ſibi jus aſſerit, adverſario negat: & uterque ſe jure, adverſarium injuria agere; uterque ſua arma juſta, hoſtium injuſta; uterque denique, quoties ipſe bello quid agit, capit, lædit, id jure, quoties hoſtis, injuria fieri, & ſibi ſoli, non hoſti, jus ex actibus bellicis naſci, contendit. Atque hæc eſt natura omnis diſceptationis, ſeu contentionis, quippe quæ in contradictione conſiſtit. Uti cum Salluſtius *in bell. Catil.* in princ. inquit: *Diu magnum inter mortales certamen fuiſſe, vine corporis, an virtute animi magis procederet.* Certamen id in contradictione partium conſtitit. *Vid. diſp. noſtra de Poſtliminio. &c. Sect.* 1. §. 2. *ſeq.*

PROPOSITIO II.

*Cujuſque partis judicium ſequuntur ejus cives, & ſocii.*

DEMONSTRATIO.

Hoc autem judicium cujuſque partis, quo ab invicem diſſident, ac diſceptant de juſtitia belli, & actuum bellicorum, valet intra partis ejus, quæ id ſtatuit, fines, & civitatis illius, ſeu imperii limites: ita ut ſi intra hoſtis, ejuſve amicorum fines res peragenda difiniendaque ſit, hoſtilis; ſi intra noſtros, amicorumve noſtrorum limites, noſtri judicii valitura ſit auctoritas, cum neutra alium judicem habeat, cujuſque vero partis amici, & ſocii eandem cum ipſa cauſam, idemque judicium ſequantur. Atque hanc contentionem partium, quæ alium judicem non habent, ſed jus armorum, nos



Digitized by Google

*judicium partis* dicemus in proceſſu. *Vid. diſp. noſtram de Poſtlim. ſect.* 1. §. 3.

### Propositio III.

*Reliquæ gentes omnes, ceu mediæ, neutrum judicium ſequuntur, ſed utriuſque factum pro jure habent.*

### Demonstratio.

Reliqui populi, qui neutri partium addicti ſunt, quicquid utrinque in bello fit, pro jure habent, nihilque, quod armis ab utraque parte agitur, pro injuria : neque enim cognoſcere, aut ſtatuere de injuſtitia partium jure poſſunt, qui earum judices non ſunt; neque partes, quæ judicem non habent, injuriæ ab aliis convinci, vel condemnari. Neceſſario igitur utriuſque partis factum, quod vi armorum peragitur, apud omnes reliquas gentes pro jure erit : quia juſtum id habetur, cujus injuſtitia doceri non poteſt, idque in re controverſa rite fieri ſine judice nequit. Quin hoc ipſo, quod gens aliqua factum partis improbaret, hoſtium rationem indueret, & deſineret eſſe media, quia adverſæ partis cauſam, judiciumqoe ſequeretur. Atque hoc judicium pacatarum in ipſarum territoriis, dum ibi res peragenda eſt, obtinet. Hoc ipſum vero principium eſſe, quo nititur quoque jurisprudentia Romana, patet ex *l.* 19. *in fin. pr l.* 12. §. 9. *de capt. & poſtlim.*

Secus ergo eſt ſi tale factum ſit, quod communi jure gentium, omniumque judicio, licitum, vel illicitum habetur : uti ſi vaſallus hoſti contra dominum ſuum ſerviat. In iis enim non contradicunt ſibi judicia partium, ſed conveniunt; idque pro jure, vel injuria, unanimi omnium ſuffragio habetur, nec unius gentis judicium alteri præfertur. *Vid. diſſert. noſtr. de Poſtlim. S.* 1. §. 4. & 5.

### Propositio IV.

*Hinc ſequitur, res, vel perſonas captas, ſi receptæ ſunt intra latum, & fines, ubi judicatur injuria ablatas eſſe, i. e. ſi redeunt ad ſuam civitatem, ejusque ſocios, priſtino domino reſtituendas eſſe : idque poſtliminium vocatur.*

### Demonstratio.

Ex præmiſſis ſequuntur 1. jura poſtliminii in bello, & pace, cum in rebus, tum in perſonis. Si enim res, quas hoſtis a civibus noſtris cepit, intra fines noſtros reverſæ fuerint, cedunt priſtinis dominis, non iis, qui receperunt: quia ex noſtra parte aſſeritur, non jure eas dominis ſuis bello ablatas, adeoque iis reſtituendas eſſe; quod judicium noſtrum intra fines noſtros, ubi res nunc ſunt, valet. Idemque eſt in perſonis, quæ ab hoſtibus captæ, & quovis modo reverſæ, priſtina jura, quæ ablata ſunt, omnia recipiunt, quaſi nullo jure ablata. Quæ eadem eſt ratio Quintiliani *lib.* 5. *Inſt. c.* 10. quin ipſius jurisprudentiæ Romanæ in *l.* 19. *pr. ff. de capt. & poſtl.* ubi ratio cur captus, & reverſus, poſtliminium habeat, hæc redditur : *quia per injuriam ab hoſtibus detentus eſt*; *idque naturalis æquitatis eſſe* dicitur.

Idem eſt ſi non quidem intra noſtros fines, ſed ad ſocios, vel amicos noſtros, qui idem nobiſcum judicium, eandemque cauſam ſequuntur, pervenerint: cum enim idem judicium nobiſcum ſequantur, apud ipſos quoque perinde, ac apud nos, res ab hoſtibus injuria captæ, & ablatæ dicuntur, quod ipſum jure Romano itidem ſtatuitur *l.* 5. §. 1. *l.* 19. §. 3. *eod.* Id factom, cum Pœni diutiſſime vexata Sicilia plurima inde ornamenta, ac ſacra Carthaginem aſportaſſent : capta enim poſt Carthagine P. Scipio civitatibus Siculis, quæ tum ſociæ erant Romanorum, omnia ea poſtliminio reſtituit, ut prolixe recenſet, & laudat Cicero *in accuſ. Verr* 6.*cap.*72. & *ſeqq.* Et Camillus Sotrium, & Nepete, duas urbes ſocias ex hoſte receptas ſociis reddidit. Plut. in Camill. *c.* 59. *Liv. l.* 6. *c.* 9. 10. Conf. *diſp. noſtra de Poſtlim. cap.* 2. §. 1. & 2.

### Propositio V.

*Si ad gentes medias redeunt, ceſſat poſtliminium.*

### Demonstratio.

Si res, vel perſonæ captæ ad alias gentes pacatas, aut medias perveniunt, nondum obtinet jus poſtliminii; nam & illæ gentes, cum aliarum gentium judices non ſint, factum harum pro jure habent. Errant igitur omnino qui apud hos quoque populos medios jus poſtliminii eſſe, exiſtimant, atque in eum ſenſum detorquent Grotium; non enim medii utique populi eſſent, qui quod pars altera bello cepit, injuria captum, indeque alteri reſtituendum dicerent; nec pacati, qui bellantium

cauſæ

Digitized by Google

cauſæ ac litibus ſe miſcerent. *Vid. diſp. noſtr. de Poſtlim. Sect. 2. §. 4.*

PROPOSITIO VI.

*Idem dicendum de deditis, & receptis.*

DEMONSTRATIO.

Hoc ut ſolide definiatur, ſciendum eſt: *I.* quod aliud ſit deditio bellica, aliud alienatio, & translatio juris, quæ fit ex tranſactionibus pacis, donationiſve, aliave cauſa ſimili. Hæc enim omnium jure, & judicio, juſta cauſa eſt dominii juſte, & in perpetuum transferendi; uti cum ita tranſigitur ut hoſtis urbem habeat, atque a bello recedat: omni enim jure tranſactiones de litibus, ac bellis juſtiſſimæ ſunt, & ne quidem judicio partis quicquam in iis injuriæ, nec adeo hoc caſu unquam eſt poſtliminium. At deditio bellica etſi dominium quoque omnium judicio ex mutuo conſenſu transferat, duo tamen ei inſunt: 1. quod nos contendimus injuria nos compulſos ad dedendum, quæ tamen vis jure gentium neque conſenſum, neque natam ex eo obligationem tollit: 2. quod ei ſpes recuperandi juris perditi inſit; quia durante bello fit, in quo vel armis, vel pactis, aut pace ſequente, vel aliis modis res ultro, citroque repeti, reſtituique ſolent. In hunc igitur eventum deditus non videtur juribus ſuis renunciaſſe; non enim id agit ut juribus, quæ alias habiturus eſſet, renunciet, ſed ut ea præſenti periculo, v. g. direptionis hoſtilis eripiat, atque in prædictos eventus conſervet. Fit quidem etiam deditio ex præcedente ſponſione, uti Mancini, & Poſthumii, ex ſponſione Numantina, & Caudina; adeoque pure, & jure perpetuo fieri videtur: ſed tamen nec ab ea abeſt ſpes reſtitutionis.

*II.* Quod per deditionem quicquid in re dedita noſtrum eſt, hoſti acquiratur, & quidem, quoad jura dedentis propria, omnium judicio, quia de iis ipſe ſtatuere poteſt; quoad jura autem tertii perinde eſt, ac ſi res capta ab hoſte eſſet, non dedita: cum enim qui dedidit non habeat jus dedendi, & in hoſtem tranferendi, niſi quod ſuum eſt, hoſtis tamen jure belli quicquid hoſtile fuit acquirat, utique jura hæc non conſequitur vi deditionis, ſed vi propriæ occupationis; quia dedendo cepit, atque in poteſtatem ſuam redegit, adeoque non facto dedentis, ſed ſuo capientis tantum.

Hinc ſequitur, quod is, qui ſe dedidit, ſubducere ſe hoſti contra proprium ſuum factum, fidemque datam, & redire ad ſuos non poſſit; ſed ſi redeat, pro transfuga habendus ſit. Ex ea enim deditione hoſti omnium judicio jus quæſitum eſt, cum jure gentium fides hoſti data, & pacta cum eo inita utique ſervanda ſint. Neque igitur poſtliminium habet, quaſi injuria detentus. Et licet dicat injuria hoſtis ſe compulſum ad deditionem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datæ. Quod & ipſum jure Romano conſtitutum in *l. 1. ff. de Capt. & poſtl.* & ſanctiſſime ſervatum fuit. Idemque verum fatemur in urbibus, provinciiſque, quæ ſe dediderunt, ne ſe eximere hoſti, poſtliminioque uti poſſint, eadem ratione.

Si vero populus ipſe dedidit perſonam, vel urbem, eximere illa quidem ſe hoſti poteſt perinde, ac ſi capta eſſet, quia ſuo facto dedita non eſt, & populus jus ſuum ſaltem in civem, vel urbem hoſti tranſtulit, non vero jus privatum ab hoſte ſe tuendi, quod natura cuique competit, iis ademit. At populus eas recipere contra factum ſuum, fidemque datam, nequit. Unde Clœlia, quæ Porſennæ ut obſes dedita fuit, jure quidem ſuo aufugere inde poterat, ſed populus Romanus reddere debuit, alias Porſenna pro rupto fœdus habiturus erat, ut ipſe ait apud Livium *l. 2. c. 13.* Quid ſi ergo hoſtis non repoſcit? Jure recepta res videtur, ac poſtliminium habet uti res capta; quod proinde ei denegari nequit. Neque hinc diſcedit jus Romanum in *l. 4. in fin. de capt. & poſtlim.* ubi poteſt civitas non recipere deditum. Nam ibi agitur de eo, qui ex propria ſua ſponſione a populo deditur.

At armis ſuis populus durante bello omnia dedita recuperare ab hoſte, uti res ipſius hoſtis proprias vi capere poteſt: atque adeo etſi hoſtis ea populo pacato donaverit, vel vendiderit, a pacatis quoque, dum bellum eſt, repeti armis poſſunt; quia hoſtis non potuit ea niſi cum cauſa ſua alienare, nec plus in alios transferre, quam ipſe habuit, neque facto hoc ſuo jus noſtrum pervertere. Atque hoc quidem manifeſtum eſt cum populus ipſe non dedidit: tum enim ejus ratione habetur res pro capta, cujus dominium partis judicio hoſtis ex juſta cauſa nactus non eſt; adeoque qui ab eo accepit, quaſi a non domino accepiſſe intelligitur.



Digitized by Google

At ſi ipſe populus dedidit, difficile eſt dicere, cum ab hoſte ipſo potuiſſet armis accipere, etiam a pacato poſſe, in quem hoſtis tranſtulit. Neque enim poteſt populus, quod ipſe dedidit, vel quaſi non jure datum contra fidem, factumque ſuum, repetere, vel jure belli, quod tantum cum hoſte eſt, non cum pacato. Unde nec hoc caſu eximentem ſe invito poſſeſſore recipere poteſt; at in rationes damnorum occaſione belli ſibi datorum id referre poteſt.

Cum vero & hoſtis ipſe indubie perſonas, res, aut urbes ſibi deditas deſerere, aut dimittere, vel pace quoque, aut pactis illæ recuperari poſſint, quæritur, an ita deſertæ, aut armis jure receptæ habeant poſtliminium? Etſi vero id a JCto doctiſſimo negetur, tamen pace ejus viri, & ſalvo, quod magni facimus, illius judicio, deditis quoque inprimis urbibus, & provinciis, poſtliminium his caſibus omnino deberi ſtatuimus.

Tota enim ratio, quæ deditis poſtliminium negat, eſt quod juri hoſtis contra proprium factum, ac fidem datam eximere ſe non poſſint. Ea vero hic ceſſat, ubi ipſe hoſtis jus ſuum deſerit, vel remittit, vel jure belli id ei aufertur. Deinde, quia deditione bellica non id agitur, ut juribus ſuis ultra, quam ab hoſte cogitur, renunciet, ſed potius ut ea in prædictos eventus conſervet. Tum quia deditus contendit injuria hoſtili adactum ſe ad deditionem, quod etſi contra hoſtem allegari nequeat, donec ſub ejus ditione eſt deditus; at ab illo dimiſſus, & civitatis ſuæ judicio redditus, contra ſuos poteſt. Porro ſi jura integra ſervantur captis, qui ultro ab hoſte aufugiunt, *l. 26. Capt. & poſtl.* non poſſunt illa negari deditis, qui ab ipſo hoſte deſerti, vel armis, pactove recepti ſunt; hi enim omnium gentium judicio in priorem conditionem reverſi ſunt, illos hoſtis negat jure reverſos. Et cum facto ipſo in priſtinum ſtatum redierint, etiam priſtini ſtatus jura ipſis debentur, deditioque, quæ remiſſa eſt, perinde eſt, ac ſi facta nunquam eſſet.

Quid vero obſtat quo minus cives noſtri integra ſua jura habeant, ſi hoſtis non obſtat. An cum is ſpoliare eos deſinit, nos ſpoliabimus? Et quorum deditionem in hoſte abominamur, in eos ab hoſte liberatos ipſi deditionis jura continuabimus, longe crudeliores ipſo hoſte? quia quod is, cum per bellum jure poſſet, in hoſtem non fecit, id nos, cum jus non ſit, per pacem in cives molimur; & quæ civium jura adverſus hoſtes tueri debemos, ea cum per hoſtem ſalva ſint, ipſi oppugnamus. Quo quidem nihil magis repugnat communi civitatis voto, atque officio, quæ cum civium ſuorum tutrix, ac parens ſit, hoc facto tutor in prædonem abit, parens in hoſtem, atque ex funeſtiſſimo, luctuoſiſſimoque belli caſu erepta jura vel captat, vel invidet. In quem caſum cum reipublicæ cauſa inciderint, quid iniquius eſt, quam ut inde facto hoſtium emerſi, in eum facto civium recidant? Atque hæc pia omnino vox eſt *Imp. l. 12. C. de poſtl. rer.* qui civibus ex hoſte vi bellica recuperatis poſtliminium decernunt, *quia eos non captos, ſed receptos judicare debemus.* Quod ſi ergo iis, quos ipſi jure belli recepimus, jura priſtina denegare non poſſumus, nedum iis, quos ſine ullo facto noſtro hoſtis ultro dimiſit, quippe in quos minus juris, quam in illos habemus.

Neque de jure Romano dubitari poteſt, poſtquam id deciſum eſt in cauſa Mancini; ſi enim ei poſtliminium debetur, qui & ex ſuo facto, & ſolenni ſponſione, & facto populi per patrem patratum deditus eſt, multo magis ei, qui ſuo ſolius facto. Fuit quidem hæc cauſa inter JCtos ipſos Romanos valde olim agitata, maxime inter viros gente, & doctrina Romæ præcipuos Brutum, & Scævolam, in *l. 4. ff. de Capt. & poſtl.* cum enim C. Hoſtilius Mancinus a Numantinis in eas anguſtias cum exercitu redactus eſſet, ut ignominioſam pacem, auctore Tib. Graccho Viro ſummo injuſſu ſenatus inire cogeretur, Populus Romanus eum dedidit, & nudum, vinctumque ante portas Numantiæ expoſuit: Plut. *in Tib. Graccho c. 6. & ſeq.* ubi nec ab hoſtibus receptus, & a ſuis deſertus fuit. Romam itaque cum rediret, quæſitum eſt, an haberet poſtliminium? Cicero refert, *in hac controverſia inter peritiſſimos homines ſummam de jure diſſenſionem fuiſſe: lib. 1. d. Orat. c. 238.* quod & ex *l. 4. ff. de Capt. & poſtl. & l. ult. ff. de legatis* videre eſt. Quin cum Mancinus in Senatum introiret, Tribunus plebis eum de Senatu juſſit educi; quod *memoria proditum eſſe diceret, quem pater patratus dediſſet, ei nullum eſſe poſtliminium. Cic. d. l. c.* 181. vel quæ a JCtis ratio allegatur in *d. l. ult. de legatis*, quod

Digitized by Google

quod ipſo decreto deditionis civitas amittatur, perinde, ac deportatione. Sed contrarium valuit, & Mancinus augurio in caſtra reductus præturam quoque geſſiſſe dicitur in *d. l. ult.* Quod & referunt Plinius *de Vir. illuſtr. c.* 59. Cic. *pro A. Cic. ad fin.* Aurel. Vict. *de Vir. ill. in Mancin.* Eutrop. *lib.* 4. *Hiſt. Rom.* &c. & merito per jam dicta. Nec ratio adverſantium in *d. l. ult.* quicquam valet, qui peſſime deditionem cum deportatione confundunt. Deditione enim hoſti pœna ſolvitur, cui ex ſponſione Numantina ſatisfactio hæc debebatur, non vero Reipublicæ, ſeu populo Romano. Hoſtis itaque ſi hanc pœnam, ſeu jus ſuum remittit, exigi ea a Republica, ſeu P. R. non potuit. Quod ſecus eſt in deportatione, quæ pœna Reipublicæ, & ex crimine commiſſo debetur, & quam proinde nemo niſi ipſe populus, vel princeps remittere poteſt. Ratio vero Cic. *ad Trebat. in Top. c.* 37. nullius momenti, & ab ipſis JCtis, qui diverſum tenebant, in *d. l. ult.* rejecta eſt.

Atque ita jure quoque Romano deditis tribuitur poſtliminium in *l.* 4. *ff. de Capt. & poſtl.* ubi ex ſubjecto exemplo patet, agi de ſpecie, qua hoſtis jus ſuum deſeruit in deditione Mancini, non vero ubi pactio non intervenit, ut Grotius ſtatuit, quia ſponſio utique pactio eſt.

Neque vero quin urbibus, ac provinciis deditis poſtliminium competat, unquam inter gentes dubium fuit. In bellis Punicis quot Hiſpaniæ, Siciliæ, quin ipſius Italiæ urbes variam præliorum fortunam ſecutæ, modo huic, modo alteri parti deditæ ſunt? Quæ tamen receptæ eodem jure, ac ante fuere.

Eadem in bello tricennali plerarumque urbium ſors fuit; quæ modo Suedis deditæ, modo iterum relictæ, vel receptæ, nullo diſcrimine cum reliquis, neque alio jure, ac olim habitæ ſunt, hodieque habentur, niſi in pace ſecuta aliter tranſactum fuerit. In bellis inter Anglos, & Gallos, Angli quot urbes in Gallia accepere? At hæ receptæ eodem hodie loco ſunt, quo olim. Vid. Maſſ. *Annal.* 4. *in Car. VII.* Serran. *in hiſt. Gall. in Carol. VII. ad annum.* 1522. Froſſard. *hiſt. lib.* 1. Ita in ſuperiore bello Gallo-Belgico An. 1672. & ſeq. tres provinciæ belgicæ hoſtibus deditæ, iterumque deſertæ in priſtina jura, ordinemque redierunt. Et quis dubitat, hodie in palatinatu, finitimisque principatibus, loca hoſti dedita, iterumque nuper reſtituta in jus antiquum revertiſſe.

Non tantum autem urbes captæ, ac deditæ prædictis caſibus poſtliminio jura ſua priſtina recipiunt, ſed & populus jura priſtina in urbes, etiam invitas: non enim hæ in libertatem ſe aſſerere poſſunt, ſed cedunt priſtino imperio in omnibus caſibus, quibus poſtliminium eſſe diximus; quia uti populus ipſis jura ſua, quæ poſtliminio recuperarunt, auferre non poteſt, ita nec ipſæ poſſunt populo: id enim legis naturalis eſt, nemini invito ſuum auferri. Ita Lyſimachiam, quam Philippus ex Thracibus vindicatam deſeruit, Thraces recepiſſe, ipſe memorat apud Liv. l. 32. c. 34. Et urbes omnes in exemplis relatis indiſtincte in jus priſtinum redactæ ſunt.

Cæterum, ſecus eſt in hominibus captis, vel deditis, qui poſtliminio inviti non redeunt: quia ipſis jure naturali liberum eſt, domicilium ſuum, quod jus ipſorum privatum eſt, eligere, vel deſerere; adeo ut ne quidem qui adhuc cives ſunt retineri inviti poſſint, nedum repeti ſi capti ſunt. Quod jus laudat Cicero, & ; *O jura præclara*, ait, *ne quis invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus. Hæc enim ſunt fundamenta firmiſſima noſtræ libertatis, ſui quemque juris & retinendi, & dimittendi eſſe dominum.* Cic. *Orat.* 35. *pro L. Corn. Balb. c.* 13. Et in *l.* 12. §. 9. *de capt. & poſtl.* dicitur. *De ſua civitate cuique ſtatuendi facultas libera eſt.* Atque ex hac ratione jure quoque civili negatur poſtliminium capto, cui animus redeundi non eſt, *d. l.* 12. § 9. *l.* 20. *pr. ff.* & *l.* 19. *fin. C. eod.* At urbes, & provinciæ non poſſunt ſe eximere a reliquo corpore, aut illi imperio, cujus pars ſunt, ſe ſubducere. *Vid. diſp. noſtram de Poſtlim. Sect.* 2. §. 13. *uſque ad* §. 28.

PROPOSITIO VII.

*Finitur poſtliminium, quoties judicium illud partis ceſſat.* Vid. Prop. 3. & 4.

DEMONSTRATIO.

Ceſſat ergo poſtliminium, quoties indiſtincte vel omnium judicio injuria res detentæ dicuntur, vel nullius: ſi omnium, ſupervacuum eſt poſtliminium; ſi nullius, nullum: ibi omnia jura integra ſunt ſine poſtliminio; hic ne quidem per poſtliminium ulla.

Prio-

Prioris generis exempla ſunt in induciis, ſi iis pendentibus res ab hoſte captæ fuerint, cum captæ ſint contra fidem induciarum; quod omnium judicio injuria eſt. Idem in iis, qui capti ſunt a latronibus, aut piratis, (cui convenit *l.* 19. §. 1. *l.* 24. *de Capt. & poſtl.*) aut in bello civili, (quod & probat *l.* 21. §. *fin. eod.*) aut capti, vel ejecti a tyrannis, uti Sicyonii a Nicocle Tyranno expulſi, & ab Arato reſtituti, bona ſua vindicarunt a poſſeſſoribus. *Plut. in Arat. c.* 11. Cic. 2. *offic. in fin.* ubi laudat tamen Aratum, quod poſſeſſoribus, qui ſine injuria tenebant, ſatisfecerit. Non enim opus eſt poſtliminio, quia omnium judicio conſtat, nec hoſtem per inducias, nec unquam latronem, nec cives invicem, nec tyrannum per vim aliquid auferre poſſe, ſed id reſtitui debere.

Posterioris, itidem in induciis: nam ſi iis pendentibus res bello captæ ad dominum reverſæ fuerint, is non recipit eas poſtliminio; cum enim expreſſa induciarum pactio ſit ne invicem laceſſant, ſed in eodem ſtatu res relinquant, nullius judicio interim injuria illæ tenentur, quia ſic pacti ſunt, & proinde contra pacti, fideique datæ tenorem facit, qui quod alter tenet, quaſi injuria teneat, poſtliminio recipit, eoque alterum laceſſit, & ſtatum rerum mutat. Et hic quoque ſuffragatur *d. l.* 19. §. 1.

Item in transfugis, & iis, qui perfide ad hoſtes deſciverunt; hi enim ultro hoſtes ſecuti, non vero ab iis injuria ullius judicio detenti ſunt. Accedit, quod non cives, ſed perduelles ſint, nec judicium civitatis ſuæ, ſed pœnam mereantur. Hiſpani principes ad Romanos tranſitionem excuſaturi, *ſcire ſe*, dicebant, *transfugæ nomen execrabile veteribus ſociis, novis ſuſpectum eſſe.* Liv. 27. *c.* 17. Idem traditur in *d. l.* 19. §. 4. *l.* 14. *Ex quib. cauſ. maj.* Jure itaque in Campanos, cum nefarie ad Annibalem defeciſſent, receptos a Romanis ſerio animadverſum eſt, ut laudat Livius, & defendit legatus Romanus apud eundem *l.* 31. *c.* 31. Et non ita pridem cum Meſſenii urbs Siciliæ ab Hiſpanis ad Gallos tranſiiſſent, deſerti a Gallo, ſpe quidem Amneſtiæ initio allecti ſunt; at in poteſtatem Iberorum reverſi pœnas defectionis ſatis graves dederunt. Quas & daturi olim fuiſſent Tuſculani, niſi pœnitentia, & precibus veniam a Senatu impetraſſent. Plut. *in Camill. c.* 65.

Ita ceſſat quoque poſtliminium in populo, qui totus in hoſtis res detinentis poteſtatem per ultimam victoriam, vel deditionem pervenit, uti Thebæ in Alexandri M. *Diod. Sic. lib.* 17. *c.* 12. *Plut. in Alexand. M. c.* 19. Athenæ in Spartanorum, *Juſt. lib.* 5. *c.* 18. *Xenophon lib.* 2. Ἑλληνικῶν. Carthago in populi Romani, *Flor. lib.* 2. *c.* 15, *&c.* Deſiit enim cum civitate judicium ejus, & in arbitrium victoris tranſiit, ut legatus Antiochi dicebat apud *Liv. lib.* 34. *c.* 57. qui ex hoſte jam judex, & magiſtratus omnium judicio factus eſt, ejusque jam arbitrium victa civitas ſequitur, non ſuum.

Hinc civitas ita penitus victa etſi reſtituta ſit, tamen poſtliminio ne ea quidem recipit, quæ victor ante victoriam, & adhuc hoſtis abſtulit, nedum quæ poſt victoriam, jam legitime dominus factus, & princeps. Unde cum Alexander M. Thebis victis, occupatisque, nomen 100. talentorum Theſſalis, qui ei debebant, donaſſet, ut narrat *Quint. Inſtit lib.* 5. *c.* 10. nihil vanius eſt, quam reſtitutis poſtea Thebis poſtliminium tribuere contra Theſſalos; quia Alexander tum, cum donaret, dominus Thebarum jure ultimæ victoriæ pleniſſimo factus eſt: adeoque omnium judicio & valuit donatio, ſeu acceptilatio a domino, & creditore facta, & debitores Theſſali ipſo jure liberati ſunt. Et ita in Amphictyonum communi Græciæ conſilio recte judicatum videtur: Ærod. *rer. jud.* 2. *tit.* 3. *c.* 2. & 3. contra, quam exiſtimat Hottom. *illuſtr. quæſt.* 5.

Illud liquet, ceſſare poſtliminium ſi is, qui habet, id deſerit, & urbes libertate uti patitur: ſuum enim jus omittere poteſt. Unde cum Antiochus Smyrnam, Lampſacum, Lyſimachiam, aliasque nobiles Græciæ, Thraciæque urbes, quas proavus ejus Seleucus victo Lyſimacho ceperat, poſtliminio repeteret, eaque cauſa belli cum Græcis, & Romanis ipſi eſſet, recte reſpondet dux Romanus, cum bis cauſa inter utramque partem colloquio diſceptaretur, tanto tempore deſertas eas, ac liberas fuiſſe; Liv. *lib.* 34. *c.* 57. 58. & *l.* 35. *c.* 16. idque probavit belli exitus. Conf. *Diſp. noſtr. de Poſtlim. Sect.* 2. §. 32. *ſeq.*

Propositio VIII.

*Pace facta non finitur poſtliminium.*

Demonstratio.

Pax eſt *tranſactio de cauſa inter ſummas poteſta-*

Digitized by Google

*poteſtates controverſa.* Pax enim de eodem negotio initur, de quo bellum erat, vel metuebatur: uti in privatorum litibus de eo tranſigitur, de quo lis erat, vel litis metus. *L.* 65. *§.* 1. *de Cond. indeb. L.* 2. *C. de Tranſact.* Uti ergo bellum eſt de cauſa inter ſummas poteſtates controverſa, ita de eadem & pax fit.

Hinc notamus, per pacem non decidi jus partium, ſeu cauſarum juſtitiam, quia de ea tranſigitur ſaltem per pacem; aliud autem eſt deciſio, aliud tranſactio. Per hanc enim quod quisque conſequitur, non jure cauſæ ſuæ, ſed ex libera conventione partis adverſæ percipit; neque per tranſactionem deciditur jus cauſæ, ſed in medio relictum remittitur.

Hinc pace ſimpliciter facta non continetur tranſactio de damnis, atque injuriis pendente bello factis: pax enim ſola, & nulla adventitiarum pactionum acceſſione tincta, tantum eſt tranſactio de cauſis belli; adeoque damna, injuriasque durante bello factas, nativo ſuo ambitu non complectitur. Aliud enim ſunt injuriæ, ac damna, quæ bello fiunt, aliud belli cauſa: illa cœptum bellum ſequuntur, hæc ante bellum eſt, & bello prior; ex illis bellum naſcitur, hæc ex bello; illæ ad privatos quoque pertinent, hæc publica eſt. Tranſactio igitur de altera cauſa ad alteram extendi nequit. Finge: controverſum fuit inter duos principes jus navigandi, uti hoc ſeculo inter Chriſtinam Suediæ, & Chriſtianum IV. Daniæ Reges, navigatio per fretum Oreſundicum, & Balthicum; hæc cauſa belli fuit, ut dicitur in pace facta An. 1645. *apud Loccen. in hiſtor. Sued. pag.* 867. De hac cauſa, ſeu lite, ita per pacem tranſactum eſt, ut utraque pars certis legibus navigaret; quæ pax eſt apud *Loccen. d. l.* Cum hac tranſactione nihil commune habet quæſtio de damnis, atque injuriis in bello invicem illatis, de quibus proinde nondum videtur tranſactum. Neque vero ex hoc pacto principum de cauſa publica interpoſito, privati, qui damnum paſſi ſunt, vel obligantur ad res ſuas remittendas, vel jus acquirunt ad perſequendas: quippe quæ & alia cauſa eſt, & inter alios; nec quicquam de iis in pace, ut ponimus, dictum eſt. Denique damna naturaliter ea ferre debet qui non juſtam cauſam bellandi habuit: at de juſtitia, aut probabilitate cauſæ belli nihil in pace deciditur, ſed utrinque tranſigitur. Non ergo ex pace inferri, aut cognoſci poteſt, utrum reparanda ſint belli damna, an remittenda, ſed particulari ad id pactione opus eſt. Et alias non poteſt pace facta ſupereſſe jus poſtliminii, ſi ipſa pace tranſactum jam eſſet de damnis privatorum; quod tamen durare, patet ex *l.* 12. *pr. Capt.* Atque hæc cauſa eſt cur populorum iſtorum, inter quos bellum erat, cives ne quidem pace facta liberum commercium mutuum habuerint, aut tuto commeare potuerint, niſi jus hoſpitii cum ipſis, vel amicitia contracta fuiſſet: uti infra in explicatione *l.* 5. *§.* 2. *eod.* demonſtrabimus. Uti & hæc cauſa eſt, cur plerumque in tabulis pacis non tantum de cauſa belli, & lite ipſa, ſed & de damnis, & injuriis pendente bello illatis, & utriuſque ſubditis tam ſollicite, & prolixe nominatim quoque caveri ſoleat. Vehementer igitur errant qui ipſa pacis natura contineri amneſtiam, ſeu tranſactionem de damnis, ac injuriis bello factis, exiſtimant; ut Gudelinus *Comm. de jure pacis cap.* 3. qui ait: *In ea re* (ſcil. amneſtia) *conſiſtit ſubſtantia pacis, & abſque illa nequit eſſe pax; atque adeo paci ineſſe iſta lex intelligitur, quamvis nominatim dicta non fuerit.* Cum eo verbis quoque ipſius deſcriptis conſentit Beſoldus *Diſſ. jurid. Pol. de pace c.* 3. *§.* 6; at non ita ſecum, nam in *cap.* 1. *§.* 4. *d. tract.* bis ſeparat, ac diſtinguit a pace tranſactionem de damnis, & iis, quæ bello paſſi ſunt. Quæ argumento ſunt, nec pacis, nec amneſtiæ rationem ſatis perſpectam eſſe. Ita Mevius JCtus inſignis, Amneſtiam, ait, *eſſe legem pacis naturalem, & naturaliter paci ineſſe. Part.* 2. *Deciſ.* 24. *n.* 1. Quo errore quoque imbutus Grotius de *J. B. & P. lib.* 3. *c.* 20. *§.* 11. *& ſeqq.* quem alii ſequuntur, quærit: pace ſimpliciter facta abſque mentione damnorum, & injuriarum, *an id actum videatur, ut res in eo, quo ſunt, maneant loco, an ut ad initium belli redigantur?* Qua re plura peccari videntur: tum quod iſtam paci ineſſe ponit: tum quod alterutrum ſtatuendum putat, vel remitti damna, vel reſtitui; cum aliud juris eſſe poſſit, uti jus poſtliminii, &c.: tum denique quod quædam de jure poſtliminii &c. erronee inde deducit, ut ex dicendis perſpicuum erit. Eo minus vero diſſimulandus eſt hic error, quo & gravior eſt, & omnibus juribus confundendis opportunior.

Hæc omnia poſtliminii jura perinde durant,



Digitized by Google

rant nec extinguuntur pace ſimpliciter facta, cum in ea nihil de privatorum damnis dictum, aut tranſactum ſit. Unde etſi res non vi recuperata, ſed noſtris, vel fœderatorum noſtrorum civibus donata, aut vendita in bello, vel pace fuerit, donatarius, vel emtor tenebitur eam reſtituere priſtino domino, perinde, ac ſi res aliena ipſis vendita, vel donata eſſet; quia noſtro judicio, & intra fines noſtros, hoſtis pro juſto domino non habetur.

Quod idem jure Romano quoque obtinuiſſe, evidens eſt. Nam in *l.* 5. §. 2. *de capt. & poſtl.* (qui textus extricatus nondum eſt) exerte traditur, *etiam in pace quod ex noſtro ad aliam gentem pervenit, ejus fieri, & civem noſtrum ab iis captum ſervum fieri, & vice verſa: eoque poſtliminium utrinque eſſe, niſi hoſpitium, vel amicitia contracta ſit.* Grotius vero, de jure B. *lib.* 3. *c.* 9. §. 18. & *l.* 2. *c.* 15. § 5. aliique, eo delabuntur, ut putent, inter Romanos, & alias gentes in pace jos prædandi fuiſſe; eumque abuſum in *d. l.* 5. remanſiſſe ex ſeculo Nomadum. At de hoc execrabili prædandi more loqui JCtum in *d. l.* 5. atque hanc impietatem pro jure venditaſſe, falſiſſimum eſt. Reclamat equidem totius antiquitatis memoria, ac fides; reclamant peregrinationes Ulyſſis, Antenoris, Æneæ, Pythagoræ, &c. qui in remotiſſimas terras delati ubique (niſi forte apud fictitium Polyphemum) tuti, & nullibi ſervi facti ſunt, ſed jus gentium valuit. Quin repugnat id primis Romanorum principiis, qui natura omnibos liberum eſſe, dicunt, ad littora, & ripas appellere. Et cum Trojani non ſtatim a Pœnis admitterentur, exclamant illi apud Virgilium *l.* 1. *Æn.*

*Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem*
*Permittit patria? hoſpitio probibemur arenæ.*

Adeo vero hic mos diſplicuit Romanis, ut, cum Teuta Illyriorum regina ſuos mari prædas agere pateretur, & Romanis graviter de eo conqueſtis reſponderet: *Regum morem non eſſe id probibere*, legatus Romanus ei repoſuerit: Πειρασόμεθα δὲ Θεῷ βουλομένῳ, ἐφετῶς ᾗ ταχέως ἀναγκάσαι σε τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι πρὸς Ἰλλυριούς. *At nos tentabimus, Deo volente, diligenter, & celeriter neceſſitatem tibi corrigendi regios hos mores in Illyrios imponere.* Atque hoc κάλλιστον ἔθος *optimum Romanorum morem eſſe*, aſſerit Polybius *Hiſtor. lib.* 2. *c.* 8. Tantom abeſt ut Romani in ſuis id pro jure habuerint, ut in aliis quoque ſeveriſſime compeſcuerint: nam id re præſtiterunt Romani, cum Teuta regno ſuo prope a Romanis pulſa, non modo non lædendi alias gentes, ſed ne navibus quidem libere eas adeundi poteſtatem retinuerit. *Polyb.* 16. *c.* 12. Quin ſemper piratas a Romanis capite plecti ſolere, teſtatur Cicero 5. *Verrin.* ubi in Verrem ita inſorgit. *Et quem audiſti in Sicilia antea captum Archipiratam, qui non ſecuri percuſſus ſit? Unum cedo auctorem tui facti, unius profer exemplum* Sed & *lib.* 3. *Off.* Prædonem *hoſtem communem omnium* vocat. Ut proinde pernegemus, tantam immanitatem contra jus gentium, & naturæ, unquam admiſiſſe Romanos, nedum Chriſtianos Imperatores probaſſe, ac inter leges ſuas, quales etiam ſunt Digeſtorum leges, *l.* 1. §. 6. *l.* 2. §. 11. *C. d. veter. jur.* Scytiſmum talem retuliſſe. Certum itaque eſt, JCtum loqui de gente, cum qua bellum fuit, & poſtea facta pax eſt; atque hinc primum agit de poſtliminio, quod durante bello obtinet, *d. l.* 5. §. 1. tum de eo, quod ſecuta pace, *d. l.* 5. §. 2. Et ſic pace ſimpliciter facta adhuc poſtliminium eſſe, recte docet, niſi pactio accedat amicitiæ, vel hoſpitii, *d.* §. 2. quæ eſt ipſa pactio amneſtiæ. Accurate igitor Juriſconſulto convenit cum jure gentium.

In dicta *l.* 12. *in pr.* idem pariter evidentiſſime conſtat, qualitercunque explicetur. Primum enim omnes DD. iis, qui in pace pervenerunt ad hoſtes, fatentur, competere poſtliminium in bello, ac pace; at bello captis, quidam potant, in pace id non concedi in *d. l.* 12. *pr.* Quod ot verum ponamus, equidem expreſſe ibi additur, id fuiſſe jus civile, & placitum Romanorum, ne milites in prælio fiducia poſtliminii facile capi ſe paterentur. Quæ ratio mere civilis, & pœnalis eſt, non juris gentium; quo proinde poſtliminium indiſtincte quoque in pace obtinet. Nam & notum eſt, Romanis adeo contemtos fuiſſe bello captos, ut in ſumma neceſſitate quoque maluerint ſervos manumittere, quam in prælio Cannenſi captos vili pretio redimere: quod M. Junius in Senatu allegat, & *nemo noſtrum*, inquit, *ignorat, nulli unquam civitati viliores fuiſſe captivos, quam noſtra.* Liv. 22. *c.* 59.

Denique poſtliminio in pace quoque locum

Digitized by Google

cum eſſe, diſerte itidem tradidit Ælius Gallus, quippe qui id tum tribuit, *cum qui liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit.* Et deinde: *cum populis liberis, & cum fœderatis, & cum Regibus, poſtliminium nobis eſt, ita ut cum hoſtibus.* Quæ loca ex Feſto allegat Grotius *de J. B. l. 3. c. 9. §. 3. & 18.* Nec movet, quæ acerrime adverſari putatur, *l. 7. in pr. capt. & poſtl.* ubi negatur, cum liberis, & fœderatis poſtliminium eſſe: nam loquitur de fœdere, quo amicitia pactis comprehenſa fuit, ut patet ex *d. l. 7. §. 1.* Conf. *Diſp. noſtr. de Poſtlim. Sect. 1. §. 6. uſque ad §. 9. & Sect. 2. §. 28. uſque ad §. 32.*

*Additio.*

„ Quo ſenſu in Pace poſtliminio locus „ eſſe poſſit, explicabimus infra §. 4.

## Propositio IX.

*Sed & præterea alia jura nobis ſalva ſunt.*

### Demonstratio.

Vidimus ut res, perſonæ, urbes, & terræ noſtræ ſub hoſtium poteſtatem redactæ, inde vero intra fines noſtros reverſæ, in pace quoque poſtliminium ſervent. Eadem vero ratione, etſi hæc ipſa, quæ noſtra fuere, intra ditionem noſtram non redierint, tamen poſſumus damna, ac injurias, quæ hoſtis pendente bello intulit, pace quoque, (ſi ſimpliciter facta, nec amneſtiæ, aliave pactio adjecta ſit) vindicare ſequentibus modis.

*I.* Si noſtræ ſaltem civitatis judicio injuria nobis ablata dicuntur, etſi jure belli actum fuerit. Ea enim perſequi poſſumus, ſi hoſtium milites, vel homines, qui ea intulere, intra fines noſtros deprehendantur. Ab iis enim omnia hæc injuria nobis eſſe illata, contendimus. Quod judicium valet intra fines imperii noſtri, ubi qui fecit, nunc invenitur, eique adeo ſubjectus eſt. *Propoſ. IV.* De his vero non tranſactum per pacem ſimpliciter factam, quæ de cauſa publica, non damnis, ac injuriis privatorum inita eſt. *Propoſ. VIII.* Sequitur igitur, quod contra auctores, qui deprehenduntur in noſtri imperii finibus, perſequi ea adhuc poſſimus, ſi in pace amneſtiæ lex adjecta non fuerit. Ita Coriolanus, etſi pax cum Volſcis facta erat, veretur tamen eos adire conſcientia damnorum, quæ bello ipſis dederat; atque ideo cum ad eos confugiendum tamen eſſet, prolixe inprimis petit ſibi ignoſci. *Dion. Halic. l. 8. c. 1. & c. 6.* Pace cum Pœnis ex ſecundo bello Punico facta duravit perſecutio Annibalis, uti refert Livius *l. 36. c. 37.* Idemque *lib. 33. c. 47.* ait: *Non feſelliſſe Annibalem, ita pacem Carthaginienſibus datam eſſe, ut inexpiabile bellum adverſus ſe unum eſſet.* Theſtimocles, qui Xerxem maximis damnis, & cladibus affecerat, cum patria pulſus, & nullibi tutus in Perſiam iret, etſi Xerxes jam mortuus, nec tum bellum eſſet, Lyſitheides tamen Regis amicus, apud quem latebat, prædixit ei periculum capitis ſi regem adiret, quod res Perſis funeſtas geſſiſſet: nec niſi hujus hoſpitis ſui gratia adjutus, & literis ad regem datis, operaque ſua copioſe Regi promiſſa, aditum paravit, & adhuc tamen ab iis, quorum cognati occiſi erant, in diſcrimen capitis adductus fuit. *Diod. Sic. lib. 11. c. 56. & 57. Thucyd. lib. 1. Hiſt. circa fin. Corn. Nep. in Themiſt.* Sopater, & manus Macedonia e ſubditis Regis Philippi, mercede militaverant Annibali in Africa, & inde miſſi domum tendebant pace a Scipione hoſtibus jam data; illi tamen capti, & in vincula ducti ſunt. *Liv. 30. c. 40.*

Sylla pace cum Mithridate facta (*Eutrop. l. 5. in hiſtoria Syllæ. Plut. in Sylla c. 48.*) in quoſdam tamen, qui ejus partium fuerant, animadvertit. *Vellej. Pat. lib. 2. Hiſt. in geſtis Syllæ.* Cæſar victo Pompejo pacem cum Senatu fecerat, & tamen ex iis, qui Senatum ſecuti erant, Marcellum, Ligarium, Dejotarum, &c. adhuc perſecutus eſt, ut ex Orat. Cic. patet, qui non ita eos defendit, ut negaret, pace facta in eos aliquid ſtatui poſſe, ſed petendo, ut errore, & opinione cauſæ deceptis ignoſceret. Ludovicus XI. pace cum Anglo, Burgundoque jam compoſita, in Conneſtabilium animadvertit. Comin. *lib. 6. prope fin.*

Atque hoc jus, & morem gentium eſſe, traditur quoque in *d. l. 5. §. 2. ff. de Capt. & poſtl.* ubi non tantum dicitur, pace quoque facta durare poſtliminium; ſed & ſi ex altero populo aliquis ad alterum, cum quo bellum fuit, pervenit, pace quoque ſecuta eum capi poſſe, ac (quæ tum captorum conditio erat) ſervum fieri, non alio jure, quam ob damna, & injurias ſingulorum, cum de cauſa publica tranſactum pace fuerit.

Eſtque hoc id ipſum jus, quod hodieque Chriſtianiſmo non imbuti exercent cum inter ſe, tum inprimis contra Chriſtianos, quia paci cum his factæ non ſolent amicitiæ, vel amneſtiæ clauſulæ addi. Atque hinc Mahumedani e Chriſtianis in media pace tales ſibi captivos colligunt, quin & ipſi alicubi Chriſtiani e Mauris.

Inter Chriſtianos igitur etſi ſervitus bello captorum, non tamen hoc quoque Jus Gentium deſuetum eſt. Unde ſi incendiarii illi, aliique facinorum, crudelitatumque miniſtri, pace ſimpliciter juncta apud nos deprehendantur, omnino capi, & in eos animadverti poteſt. Ita creditum eſt, cum Moguntia, ac Bonna dederentur, hos generali pacto non contineri; eapropter enim nominatim ſingulorum quoque mentionem fieri, eorumque ſecuritatem expreſſo pacto ſpecialiter promitti curarunt, ne ſinguli quoque, qui damni, vel injuriæ aliquid feciſſent, eo nomine convenirentur. Sic cum Callimachus præfectus Mithridatis urbem Amiſum captam incendiſſet, ipſeque poſtea cum Gura Tygranis fratre captus a Lucullo eſſet, Lucullus Gura quidem humaniter uſus eſt, at incendiarium catenis vinctum ad pœnam reſervavit. *Plutarch. in Lucull. c.* 67. Quod ſi ergo ne deditionis quidem pacto generali continentur, quod tamen cum ſingulis fit, nedum pace generali, quæ tantum de publica cauſa fit. Cur autem promiſcue olim capti fuerint, ſive ipſi damnum dederint, ſive non, cauſa eſt, quod vires hoſtium in noſtram necem, periculumque auxerint, operamque ad id ſuam commodaverint.

Perinde autem eſſe, an ad nos pervenerint, an vero ad ſocios, amicoſque, qui eandem nobiſcum cauſam, judiciumque tuentur, dictum eſt *Prop. II.* Item an perſonæ, an earum res apud nos inveniantur; cum ex his quoque ſatisfieri nobis poſſit.

Sed nec refert, an militent adhuc hoſti, an ante, vel poſt pacem miſſi; item an mercede conducti ſint, an cives: ut ex adductis exemplis Coriolani, Themiſtoclis, Sopatri &c. patet.

At dum in hoſtis, vel aliarum pacatarum gentium finibus ſunt, nullo modo hæc damna, injuriaſque perſequi poſſumus: nam hoſtis negat, injuria ea nobis illata eſſe; quod judicium apud ipſum valet, *Prop. II.* & cæteræ gentes pacatæ bello utrinque factum pro jure habent. *Prop. III. & V.*

Non ſoit itaque fas Lucullo, a Tigrane pacato flagitare ut Mithridatem traderet. *Plut. in Lucull. c.* 44. Et Hannibal, cum Romani eum a Pruſia Bythiniæ Rege, ad quem pacatum confugerat, poſcerent, iſque tradere vellet, ait, per ſcelus id a Romanis peti, & a Pruſia fieri, atque illos in eo a majorum virtute degeneraſſe; nec denique quod Romani ſe perſequantur, ſed hunc modum exſecratur. *Liv.* 39. *c.* 51. Nihil enim in alieno territorio poſt pacem vi, & armis, ſed ſolo jure experiri poſſumus per loci magiſtratum; cujus vero judicio nihil injuria factum ſtatuitur.

*II.* Multo magis igitur perſequi injurias, & damna in pace poſſumus, quæ omnium judicio æque injuſta cenſentur: uti ſi vaſallus noſter hoſti militaverit; ea enim non noſtra tantum, ſed communi omnium gentium ſententia felonia eſt, cum verum perjurium, perfidiamque commiſerit. *Prop. III.* Eum igitur non modo feudo dominus privare poteſt, ſi id in ſua poteſtate ſit, ſed & ab ipſo hoſte jus petenti tribuendum eſt: uti Romani jus ex ſponſionibus hoſti quoque religioſe adminiſtrarunt; non minus autem vaſallus ex ſua fidelitate, quam ſponſor ex ſponſione omni jure obligatur. Atque ita ſereniſſimus princeps Elector Palatinus bello, quod *Wildfangiale* dicebatur, per laudum Heilbrunnenſe finito, & fere ſecundum ſe deciſo, in Vaſallos tamen comites, & nobiles, qui illud ſecuti fuerant, jus ſuum perſecutus eſt. Et Carolus Burgundus Ludovico XI. Coneſtabilium, hujus beneficiarium, ipſi dedidit. *Comin. Hiſt. lib. 6. circa fin.*

Idemque eſt, ſi crimina contra jus gentium commiſerint, quæ omnium judicio vindicanda ſunt. Nam & Samnites, gens ferociſſima, Brutulum Papium propter perfidiam, ac perjurium, cujus ipſe auctor fuerat, cum omnibus rebus ipſius hoſti dederunt. *Liv.* 8. *c.* 39. Et cum Galli deditionem Fabii poſtularent, quod jus gentium violaſſet, Romanis viſum fuit, barbaros jus poſtulare, ut ait Livius *l.* 5. *c.* 37. Sed cum eorum, qui nolebant principem juventutis Romanæ dedi, ſuffragiis victi negarent id jus hoſtibus, quam preſſo pede ſecuta eſt manifeſta numinis vindicta? Incontinenti enim ab iiſdem hoſtibus Roma capta, & incenſa, Senatuſque prope omnis trucidatus eſt. *Diod. Sic. lib.* 14. *in fin. Plut. in Camill. c.* 27. *ſeq.* Eamque cladem omnes huic

cauſæ

Digitized by Google

cauſæ aſſignant, & inprimis ipſe Camillos gravi oratione apud Livium *lib.* 5. *c.* 51.

Perinde vero hæc omnia obtinent, ubi non res, aot loca, ſed aliud jns nobis ab hoſte ablatum eſt: uti *III.* nomina; qua vero in re magna varietas eſt. Et ſcilicet vel debitor eſt in hoſtium poteſtate, vel creditor. Si debitores noſtri ſunt in hoſtium noſtrorum poteſtate, uti ſi cives hoſtium ſunt, & ab hoſte cogantur id, quod debent, vel fiſco ejus, aliiſve ſolvere, debitores hi in territorio hoſtili, vel gentium mediarum, conveniri amplius non poſſunt, quia ibi recte eos ſolviſſe ſtatuitur. *Prop.* 3. 5. in noſtro, vel amicorum noſtrorum, poſſunt, iterumque ſolvere tenentur, quia apud eos non creditori, & ſic non recte ſolviſſe judicantur. *Prop.* 2. 4. Quod & juris eſt ſi hoſtis debitori tali id nomen remiſerit.

Idem eſt ſi debitores noſtri ſint ab hoſtibus capti, vel fuerint in locis ab hoſte occupatis. Etſi enim loca iſta non recipimus, tamen debitores in noſtro, vel amicorum territorio poſtea inventi, non obſtante ſolutione, vel tranſactione facta, iterum ſolvere coguntur. Si autem recipimus loca, inſuper etiam jus poſtliminii nobis competit. *Prop.* 4 — 8. cujus vi nomen recipimus non attenta priore ſolutione, quæ non jure facta dicitur. Si vero debitori illi hoſtis remittit debitum, cum e noſtris civibus ſit, nnnquam remiſſio valet, qnia ille noſtrum, non hoſtium judicium ſequitur. *Prop.* 2.

Cum igitur Carolus VIII. Gallos Neapolim, pulſo Alphonſo, ejuſque filio Ferdinando, cepiſſet, eoſque, qui Alphonſo aliquid debebant, id ſuis officialibus Gallis ſolvere compuliſſet, certum, ac planum eſt, filium ejus Ferdinandum ejectis iterum Gallis, & recuperato inter quatuor menſes regno (*Vid. P. Jov. lib.* 3. *Hiſt. & Gratian. de Caſib. Viror. illuſtr. tit.* 2. *de Arragon. Reg. Neap.*) jura omnia, atqoe adeo nomina qooque ſua poſtliminio recepiſſe. In qua tamen cauſa Matheus de Afflictis, qui in ea ſe conſultum ait *Deciſ. Neap.* 150. tam miſere laborat, & hæret, & quæ de debitorum mora, (cujus tamen effectus ceſſat in quantitate debita, quæ ſemper etiam ante moram debitori perit, *l.* 11. *6. ſi cert. pet.* eſtqne hoc jus pœnale, adeoque civile.) item quæ de privatorum inimicitia, quæ cauſam dedit damno, (quod omni jure injuſtum eſt) in legibus civilibus invenit, ad Regum controverſias, hoſtilitateſque publicas applicat, cum tamen Reges quidem jus belli, at non privati jus inimicitiæ exercendæ habeant, & illi, non hi, invicem vi agere, & lædere poſſint. Poſtliminii autem hujus juris, quod ſolum allegari debuit, ne meminit quidem. Adeo conſtat, tales Dd. ne quidem jus certum, & legibus definitum, (vid. *l.* 12. *§.* 6. *de capt. & poſtl.*) negotiis ſolide applicare poſſe, nedum decidere negotia, quæ jure civili definita non ſunt.

Si vero debitor vel pacatæ genti debeat, vel ipſe ſit e gente pacata, etſi nobis debeat, non poteſt hoſtis noſter eum cogere ut vel ſibi, vel aliis ſolvat, qoia hoſtis in pacatas gentes, earumque jura, ac ſubditos, vi agere non poteſt, & proinde cum omnium judicio injuria agat, eam reparare tenetur. *Prop.* 3. Atque ita cum ſuperioribus bellis hoſtis res eorum, qui hoſtes non erant, apud civitatem occupatam depoſitas abſtuliſſet, facultas juridica Heidelbergenſis ante aliquot annos abſolvit depoſitarios, & eos, qui abſtulerunt, ſatisfacere teneri reſpondit.

Hæc ita ſi debitor ſit in poteſtate hoſtium. Si vero creditor, ſive is civis ſit loci ab hoſte occupati, (nam ſi civis hoſtium ſit, huc non pertinet, quia is non in hoſtis, ſed ſui principis poteſtate eſt) ſive alias in hoſtium manus pervenerit, & hoſtis nomen vel fiſco ſuo adjudicet, vel aliis donet, jus agendi quidem amittit ſi debitor ſit in hoſtili vel pacato ſolo, in quo jure belli id recte creditori ademtum ſtatuitur, *Prop.* 5. At ſi debitor ſit in noſtro, vel amico territorio, non amittit creditor jus agendi, etſi debitor forte alteri jam ſolverit, quia negatur, id jure factum. *Prop.* 4. Prætereaque recepto ex hoſte loco iſto, ubi creditor eſt, vel ipſo creditore, jure poſtliminii quoque hic nomen ſuum recipit; modo debitor in noſtro, vel amico territorio ſit, ut dictum *Prop.* 4.

Si vero hoſtis jure ultimæ victoriæ imperinm perpetuum in nos nactus eſt, nomina civinm devictorum ipſe iis auferre, & donare aliis non poteſt, etſi ante victoriam potuerit: quia ante victoriam ſpoliare ut hoſtis potuit, poſt eam judex, & magiſtratus factus, non poteſt, ut oſtendit *Diſp. de jure victoriæ.* Tale nomen fuit, quod J. Cæſar victo Pompejo Dyrrachinis donavit; id enim illi Flavio debebant, cui proinde Cæſar



Digitized by Google

id adimere non magis, quam ſingulis civibus res ſuas auferre potuit: cauſæque hujus arbiter Cicero fuit. Ærod. *rer. jud.* 2. *tit.* 3. *c.* 3.

At publica nomina victor, ut omnia jura civitatis publica, ſibi acquirit, quæ proinde aliis donare poteſt. Et hinc cum tale nomen Thebanorum fuerit, quod Theſſali iis debebant, recte ab Alexandro M. victore, ac domino Thebanorum, id donatum diximus *Prop.* 7.

Quæ autem communi gentium jure rite acta, geſtaque ſunt, valent tum in bello, tum in pace; nec vindicari in bello quidem, nedum ſecuta pace, poſſunt; uti contractus rite, ac ſponte initi inter hoſtes, ex quibus igitur hoſtes ipſi tenentur jus ſtatuere; quemadmodum eos validos, ac legitimos haberi jubet quoque pax Osnabr. *art.* 4. §. *pen.* & pax Hiſpano-Belgica *d. Anno* 1648. §. 32. Qua ratione indubie actio competit ei, qui ad ſolvendas contributiones credidit, ut non opus ſit allegare deciſionem Mevii *p.* 2. *deciſ.* 23.

*IV.* Hinc patet, quid ſtatuendum de actu, ſeu negotio, ex quo invicem omnium judicio obligantur, ſed alter ex re licita, alter ex injuria; uti ſi hoſtis aliquem vi privata compulit ad vendendum, permutandum, edendum inſtrumenta, aut quomodo libet paciſcendum: nam promiſſor pace ſecuta tenetur ex pacto, ſed viciſſim hoſtis ei ex injuria; & proinde effectu nulla erit actio hoſtis, qui vim fecit, cum tantundem ſaltem debeat. Qua ratione omnes hujuſmodi extorſiones invalidæ, & vitioſæ judicantur in pace Osnabr. *Art.* 4. §. *contractus* 46. in pace Sueco-Polonica de *Anno* 1660. *art.* 10. *art.* 11. *& art.* 28. apud Loccenium *Hiſt. Suec. ad fin. pag.* 910. Quod ſi uterque jure civili utatur, promiſſor reſtitui poteſt ex edicto Prætoris, *Quod metus cauſa.*

Si autem vis non ſit omnium judicio illicita, uti ſi hoſtis publica auctoritate, & cum jure belli poſſet, aliquos adegit ut promitterent, hi tenentur ex pacto, non autem viciſſim hoſtis de injuria, niſi in noſtra, vel amicorum civitate negotium agatur, quia in ea negatur hoſtem habere juſtam cauſam. *Prop.* 2. Quale eſt ſi quid contributionum nomine promiſſum eſt; id igitur hoſtis exigere poteſt, etiam in pace, dum promiſſores in ipſius ſint poteſtate: ſi vero ad ſuos jam reverſi fuerint, non tenentur, quia apud eos hoſtis viciſſim dicitur teneri de injuria ad damnum hoc reparandum. Solent tamen hodie reſervari contributiones pacto expreſſo, aut certum tempus addi, ut in pace Noviomagenſi Cæſareo-Gallica *art.* 30. *&* in pace Gallo-Hiſpanica de *anno* 1678. *art.* 17. & Gallo-Belgica *ejuſdem anni art.* 12. Quo facto ubique debentur, non tamen vi, armiſque exigi poſſunt; quod & expreſſe cautum in d. pace Noviom. *art.* 30. & tamen Galli *Anno* 1679. non modo bellicis executionibus uſi ſunt in cives Imperii, ſed & Landavio, & Briſaco citationes, & apparitores cum minis, &c. emiſere; quam in alieno territorio viam facti eſſe conſtat. Gandavi vero novas etiam impoſuere pace facta, ſed antequam tamen urbs evacuaretur.

Non eadem eſt ratio in eo, quod captivus pro libertate ſua pretium promittit; id enim omni jure juſtum, ac licitum eſt, & ſemper, hoſte quoque judice, exigi poteſt. Nec moveri a promittente quoque poteſt, quod hoſtis vi coëgerit ut promitteret: nam & tum promiſit, cum eſſet ſub hoſtium jure, & judicio; nec vis eſt, cum captivus cupidine libertatis, non expectata pace, pretium pro libertate ſua offert: adeo ut licet pace comprehenſum ſit poſtea ut captivi ſine pretio dimittantur, tamen ſi ante pacem jam promiſſum ſit, omnino debeatur. Quod & ſtatutum in pace Sueco-Polonica Gedanenſi 1660. *art.* 14. *art.* 23. 27. apud Loccenium *Hiſt. Suec. pag.* 910. Hoc inter gentes adeo hodie valet, ut publicis pactis pretia hæc definiri ſoleant; ceu factum inter Gallos, & Hiſpanos, apud Marianam *d. Reb. Hiſp. lib.* 27. *c.* 18. *in fin.*

Hinc & ſequitur, ſi hoſtis in occupatis locis ſententias dixerit, & judicata fecerit, quouſque valeant. Si enim adverſus noſtros homines ſententiæ latæ fuerint, conveniri inde reus in territorio hoſtili, aut tertio, omnino poteſt, *Prop.* 5; at in noſtro, confœderatoque, non poteſt. *Prop.* 4.

Si vero ſententia ſecundum noſtros contra civem hoſtium lata ſit, in omni loco valet, quia condemnatus ubique ſequitur judicium ſuæ civitatis, quæ ſententiam eam probat. *Prop.* 3.

Transactiones vi extortæ valent, ut alia pacta; nec debitor ſi coactus ex tranſactione ſolverit, injuriæ ratione, niſi apud ſuos ſi hoſtis ibi inveniatur, agere poteſt; nec creditor aliter, ſi coactionem remiſerit. Idem enim eſt, quod in *Theſ.* 14. At ſi ex tranſactione iſta invicem aliquid adhuc debeant,

is, qui coactus eſt, conveniri quidem effectu non poteſt, eſtque eadem ſpecies, quæ in *theſ.* 18; is vero, qui coëgit, plane tenetur, quia & pactum valet, *Sect.* 1. *theſ.* 10. nec is ullam injuriam paſſus dicitur, ſed feciſſe.

Diſpoſitiones denique etſi in odium cauſarum belli factæ, valent tamen ſi alias vitioſæ non ſunt, adeo ut exhæredationes quoque valeant ſi alio vitio non laborent: uti & ſententiæ in hoſtili territorio contra nos latæ vim judicati obtinebunt; ſi aliud non obſtet.

Ex quibus omnibus ſequitur, ſi quis e noſtris ad eum populum, cum quo pax abſque amneſtia contracta eſt, tranſeat animo cives noſtros, vel res eorum prodendi, & deprehenſus in eorum finibus capiatur, eum pro transfuga, & perduelle habendum; quia tot jura hoſtilia in pace ſuperſunt, omiſſa amneſtia: uti id quoque, & recte definitur in *l.* 19. *§.* 18. *de capt. & poſtl.* Conf. *Diſp. noſtr. de Poſtlim. Sect.* 3. *per tot.*

### Propositio X.

*Unica exceptio eſt, niſi Amneſtiæ clauſula adjecta ſit.*

### Demonstratio.

Materia *amneſtiæ* hactenus ſatis extricata non fuit: ſpeciatim eam tractavimus in diſputatione de *poſtliminio in pace, & amneſtia, &c.* quam huc tranſcribere liceat: continetur autem ſectione IV. V. VI, & VII.

Amnestia *eſt eorum, quæ durante diſcordia hoſtiliter ultro, citroque facta ſunt, publice ſancita oblivio, qua id agitur, ut hac ſalutaris quaſi herba, quicquid e diſſidiis publicis reliquum eſt ulceris, ei medeatur, omniumque inde injuriarum, acerbitatumque non ſenſum modo, ſed & memoriam deleat, atque obliteret.*

*Mirum vero videri poteſt, amneſtiæ clauſulam hodie bellis componendis applicari, quæ tamen non ad bella, ſed ad diſſenſiones civiles pertinet. Civium enim diſſidia pace proprie non conciliantur, cum pax ſit tranſactio de bello.* Prop. 8. *bellum vero non niſi inter hoſtes*, l. 234. pr. d. V. S. *hoſtes autem eſſe populos utrinque liberos, non autem ejuſdem civitatis cives, conſtet* ex l. 118. eod. l. 24. de capt. & poſtl. *Hinc ſummo reip. malo gliſcunt diſcordiæ civiles, ubi certum non eſt earum abolendarum, & jungendæ amicitiæ remedium. Ita enim comparatum eſt inter homines, ut inter iras nullum ſit niſi vindictæ ſtudium, niſi certa conſtet diſſidii honeſte componendi ratio, & certum quaſi remedii nomen ſit.*

*Celebrari itaque inter gentes cœpit amneſtiæ remedium, ac nomen, poſtquam in longe clariſſima totius Græciæ civitate Athenarum, ejectis* 30. *tyrannis, horrendum illud civium diſſidium per populiſcitum, quod* ἀμνηστίας ψήφισμα *dicebatur, compoſitum, iterumque in principe terrarum urbe Roma occiſo Cæſare repetitum ſolenniter fuit; de quo Vellej. Paterc.* lib. 2. in Hiſt. bell. civ. *Corn. Nepos* in Thraſib. *Plut.* in C. Cæſare c. 97. *Cic.* in Philipp. 1. in pr. *Juſtinus* lib. 5. c. 11. *Valer.* 4. c. 1. §. 4. in externis. *Quanquam dudum Romani eodem remedio uſi fuerint, cum ejectis Tarquiniis amneſtiam decernerent iis, qui cum Tyranno aufugerant, modo intra viginti dies redirent.* Dion. Halic. l. 5. c. 13. *Inde commune id remedium gentium factum eſt, eoque uſus Domitianus Patrum in Senatu odia per tot factiones trium Imperatorum concitata, conciliavit.* Tacit. L. 4. hiſt. c. 44. *Poſtea Aurelianus eo motum populi Romani ſedavit.* Vopiſc. in Aurel. c. 39. *Talis amneſtiæ ſanctio eſt pax Conſtantiæ, Friderici, & Henrici VI.* vid. Conſt. de pace Conſtant. *Eandem cum Ferdinandus I. inter Status Imperii pace religioſa conſtituiſſet, laudat id factum ſummopere filius ejus Maximilianus II, & apud Henricum III. Galliæ; & Poloniæ Regem gloriatur,* armis antea irritatum Imperium, at amneſtia ſancita, ex eo ſummam in Imperio tranquillitatem fuiſſe; *eandemque commendat Galliarum regi: quod referens merito prædicat Thuanus* Hiſt. ad ann. 1574. l. 58. poſt. princ. *Tali amneſtiæ decreto pacata eſt Anglia temporibus Eliſabethæ*, Cambden. in Hiſt. Eliſ. part. 3. ad ann. 1585; *& jam antea factiones albæ, & rubræ roſæ. Eadem coaluit iterum Gallia e Condæorum diſſidio*, Priol. Hiſt. Gall. lib. 5. p. 271. *& Belgium occiſis Wittiis.* Annal. ad ann. 72. &c.

*Ita ergo amneſtia quidem inventa eſt abolendis diſſidiis civilibus, non bellis. At hodie inter Chriſtianos publice, & pie admodum receptum, uſitatumque eſt, ut ea paci quoque adjungatur; cujus tum duo diſtincta ſunt pacta, ſeu capita, probe ſemper diſcernenda. Per pacem enim de bello, ejuſque cauſis; per amneſtiam de injuriis, damniſque, quæ ſinguli invicem intulerunt, tranſigitur.*

Digitized by Google

gitur. Illa gravamina publica utriuſque partis, quæ bello gerendo cauſam dederunt, decidit; hæc ipſius belli, dum geſtum eſt, damna, ac injurias: illa negotium, de quo bellum fuit, determinat; hæc quæ in belli proceſſu acta ſunt. Prop. 8.

Hæc accurate diſtinguuntur in pace Weſtphalica, & alterum caput gravaminum dicitur, alterum amneſtiæ: uti in tabulis pacis Oſnabr. art. 16. §. reſtitutione ex capite Amneſtiæ, & gravaminum facta 105. In executione pacis, Friedens-execution Haupt-receſſ, tota executio pacis refertur paſſim ad duo capita, gravaminum, & amneſtiæ, & ad eos, qui ex capite amneſtiæ, vel gravaminum reſtituendi ſunt: uti in §§. 2. 3. 23. 26. 27. & 30. & in arctiori exſequendi edicto, an die Creys-ausſchreibende Fürſten, planius, & luculentius adhuc ſeparantur.

Atque hoc primum fuit, quod Sueci anno 1645. in ſuis propoſitionibus pacis urgebant, Prop. 3. ut Cæſar ante omnia in toto Imperio, & inter omnes ejus cives, ſubjectos, ac ſocios, univerſalem, ac illimitatam amneſtiam decerneret. Atque ab hoc articulo cœpere dicto anno tractatus Oſnabrugi, & Monaſterii, eoque expedito demum actum eſt de cauſa belli, ac negotio pacis. Cum enim Clerus implacabili odio arderet in eos, qui abuſibus eccleſiaſticis (de quibus per plura retro ſecula jam maxima univerſorum querela orta, ac cumprimis gravamina nationis Germanicæ in comitiis propoſita erant,) temperatum, atque occurſum volebant, & ad internecionem pugnari cuperet, longe ſanctius, cordatius, & prudentius Politici utriuſque partis ſenſerunt, fruſtra de pace agitari, niſi conſtituta prius amneſtia abſoluta; nec de publica cauſa tranſigi poſſe, niſi conciliatis primum partium odiis.

Ex dictis autem ſequitur, non idem eſſe initium belli, & amneſtiæ, ſed hac contineri quoque injurias, & ſimultates, quæ ante bellum ex eadem cauſa extiterunt. Amneſtia enim (per ea, quæ de ejus origine, ac natura diximus) non eſt pactio de bello, ſed de diſſidiis, & injuriis ſingulorum, quæ jam ante bellum publice indictum plerumque cœperunt; adeoque illorum, non belli initium reſpicit. Idque optime obſervatum fuit in utraque pace Oſnabr. art. 2. & Monaſt. §. 2. cautumque, ut omnes, & ſingulæ hinc inde tam ante bellum, quam in bello illatæ injuriæ, violentiæ, hoſtilitates, damna, expenſæ, penitus abolita ſint &c.

Quod ipſum quoque cautum eſt in pace Sueco-Danica de anno 1660. art. 1. verb. Quicquid tam antea, quam durante belli tempore enaſci potuit: apud Loccen. Hiſt. ad fin. p. 938. Unde & in definitione amneſtiæ belli mentionem non fecimus. At ſi ex alia cauſa, quam ex qua bellum ſecutum eſt, proceſſit injuria, vel debitum, id huc non pertinet, quia ex alia cauſa eſt, quam de qua per amneſtiam tranſactum eſt: veluti ſi quis ante bellum privato odio ſpoliaverit.

Conſtat autem facile, aliam eſſe amneſtiam generalem, quæ ad omnes perſonas, & cauſas pertinet, ut in pace Weſtphalica, Noviomagenſi, &c. aliam ſpecialem, quæ ratione certarum perſonarum, vel rerum ſtatuitur: qualis decreta eſt in pace Verriniana Sabaudo, § 27. in Pirenæa Lotharingo, & Condæo, §. 62. & 83. in Noviomagenſe Furſtenbergiis, art. 23. &c. Sed & a generali amneſtia plurimi aliquando excluduntur; uti in pace Pragenſi, Brachel. Hiſt. lib. 5. ad ann. 1635. in Anglo-Belgica, de anno 1654. art. 27. ubi reſervatur vindicta in auctores cædis Anglorum in Amboyna. Alia quoque amneſtia eſt, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per ſe conſtituitur; de quo th. 5.

Amneſtiam tantum conſtituere poteſt Princeps, vel liber populus, qui jus belli, ac pacis, legumque ferendarum habet; ex ea enim obligantur utrinque ſubditi ad remittendas injurias ſuas, damnaque ſibi data: ad id autem obligari non poſſunt niſi a ſumma poteſtate. Magiſtratus enim inferior ſecundum jura tantum judicare, non autem jus quæſitum auferre poteſt.

Veterum quidem moribus receptum non erat, clauſulam amneſtiæ, ut nunc ejus forma eſt, paci adjicere. Sed pactionem tamen de mutua amicitia utriuſque gentis, vel de mutuo jure hoſpitii adjicere ſoliti ſunt, quæ eoſdem habuit effectus, etſi amneſtiæ clauſula plenior ſit: uti in formula pacis inter Romanos, & Antiochum, hæc clauſula inſerta eſt apud Polybium Exc. legat. c. 35. φιλίαν ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ ϗ Ῥωμάιοις ἐις ἅπαντα τὸν χρόνον: amicitiam fore perpetuam inter Antiochum, & Romanos. Idem evidens eſt ex l. 5. §. 2. de capt. & poſtl. ex qua conſtat, aliquando contrahi cum gente alia pacem ſine pacto amicitiæ, vel hoſpitii, aliquando cum tali pacto; quod hodie eſt ipſa noſtra pactio amneſtiæ, ut ex effectu patet: de quo in ſeqq. item ex l. 19. §. 8. eod. ubi itidem de populo agitur, cum quo pax

eſt

*eſt ſine amicitiæ pacto ; pax enim pertinet ad cauſam, amicitia ad perſonas ; per illam controverſia ſopitur, per hanc odia : atque adeo id olim fuit, quod hodie amneſtia.*

*Ut autem effectus, & jura amneſtiæ in omnibus, quos hactenus expoſuimus, caſibus pateant, ſciendum porro eſt, non ſemper amneſtiam ea lege adjici, ut omnia in priorem ſtatum reſtituantur, aut ut omnia in eodem ſtatu maneant ; ſed variant ejus pacta, & leges. In pace Osnabrug. & Monaſt. ea lex amneſtiæ fere eſt, ut res reſtituantur in ſtatum, in quo ante bellum fuerunt,* art. 2. *Contra in Anglo-Belgica* de anno 1654. art 3. *apud Brach.* Hiſt. in fin. *In Anglo-Danica-Bredana* de anno 1667. art. 3. & 5. *ut in eodem ſtatu maneant, quibusdam exceptis. In Hiſpano-Belgica* de anno 1648. *ut publica eundem ſtatum ſervent, privata reſtituantur,* art. 3. & 4, *quæ tamen pactis varie mutantur. Atque hoc eſt quod Menippus dicebat* : Cum pares bello æquo fœdere in pacem, atque amicitiam (*en pactum amicitiæ paci adjectum inſtar hodiernæ amneſtiæ*) venirent, tum repeti, reddique per conventionem res, & ſi quarum turbata bello poſſeſſio ſit, eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriuſque commodo componi. *Liv.* 34. c. 57.

*Unde quæritur, ſi nihil ea de re dictum, ſed ſimpliciter amneſtia, vel amicitiæ pactum adjectum fuerit paci, an tum res reſtitui, an in eodem ſtatu manere debeant? Reſp. manere res in loco, quo ſunt, cum repeti non poſſint quaſi injuria ablatæ ; ſed defendi præſentem poſſeſſionem juxta regulas traditas* inf. th. 4. *Ex quibus proinde compendio oſtendemus, qua ratione omnia illa jura poſtliminii, cæteraque, quæ ex bello ſupereſſe in pace diximus, & recenſuimus ſupra, per amneſtiam ſimpliciter ſopiantur.*

*Cum igitur duplex malum ſit, cui ſanando adhibetur amneſtia : cum ipſa diſcordia, & contentio partium, qua alter jus eſſe ait, alter negat : tum injuriæ, quæ per occaſionem ejus diſſidii inter partes facta eſt, vel facta eſſe dicitur, vindicandæ, & perſequendæ ſtudium ; quod utrumque per amneſtiam tollitur, & plena quies quoad poteſt reſtituitur, hinc duo per amneſtiam aguntur ; I. ut quicquid litis, vel ſimultatis inter partes ex cauſa ſuperioris diſcordiæ adhuc reſederit, abolitum, ſopitumque ſit ; II. ut quicquid per occaſionem ejuſdem diſſidii injuria factum dicitur, remittatur. Neutrius ergo nomine lis, aut actio admittitur, nedum, ſi quæ fuit ſopita eſt, reſuſcitatur, ſed præſens poſſeſſio defenditur. Quod nervoſe Cujacius* ad 4. ſent. Pauli tit. 17. in pr. *ita exprimit* : Poſt amneſtiam accuſationem inſtitui, & repeti non poſſe.

*Hinc ſequuntur hæ regulæ amneſtiæ :* I. *Quicquid diſſidii inter partes fuit, id totum abolitum, tranſactumque, nec eo nomine actio eſto. Cujus conſectarium plane eſt, id, quod omiſſa amneſtia peti non potuiſſet, id ea adhibita multo minus poſſe ; quia per amneſtiam lites, & actiones ſopiuntur, non naſcuntur,* th. præc. n. 1. II. *Non tamen quod deciſum, tranſactumque eſt, reſuſcitatur.* Th. præc. n. 2. III. *Quicquid judicio vel utrinſque, vel unius partis, injuria factum dicitur, id remiſſum, nec eo nomine actio eſto,* th. præc. n. 2. IV. *Quod utriuſque partis judicio jure geſtum eſt, ratum eſto. Si enim illud abſque amneſtia quoque valet,* Prop. IX. *nedum ea adjecta, quæ injurias tantum, & diſſidia abolet, non vero jure geſta refigit.* V. *Si qua ex alia cauſa, quam hujus diſſidii, lis, vel actio eſt, vel quid inter alios, quam partes diſſidentes geſtum, actumque eſt, eo amneſtiæ clauſula non extenditor, quia de hujus tantum diſſidii, non aliis cauſis, transegere partes.* Theſ. præc.

*Primum igitur pace facta, cui lex amneſtiæ ſimpliciter adjecta eſt, ceſſat totum jus poſtliminii, quod* Prop. VIII. *diximus in pace quoque competere. Quod & traditur in* l. 5. §. 2. de Capt. & poſtl. & in l. 7. pr. eod. *quam de fœdere amicitiæ loqui, ex* §. ſeq. *patet, &* ſupra *monuimus. Cum enim ideo poſtliminio res priori domino reſtituatur : quia injuria ei ablata dicitur.* Propoſ. IV. *eam injuriam amneſtia delevit. Omnia igitur illa jura poſtliminii, quæ late tractata ſunt, quæque proinde hic referri neceſſe non eſt, una amneſtiæ, veluti olim amicitiæ, clauſula delentur.*

*Eadem ratione nec injurias, & damna bello illata, ab eorum auctoribus poſt amneſtiam vindicare poſſumus, etſi ad nos, vel ad amicos noſtros illi pervenerint, in omnibus caſibus* Propoſitionis IX. *Idque iterum eſt quod traditur in* d. l. 5. §. 2. & d. l. 7. pr. *Unde in pace Osnabrug.* art. 2. *Monaſt.* § 2. *Noviomag.* art. 1. *adeo hæc abolita per amneſtiam dicuntur, ut nihil eo nomine prætendi poſſit.*



Digitized by Google

Quod ipſum ad alia quoque delicta, & crimina, omnium judicio vetita, pertinet, quæ per amneſtiam remiſſa cenſentur; niſi quædam crimina, vel perſonæ, ſunt ſpecialiter excepta: ut banniti in pace Hiſpano-Gallica de anno 1559. art. 7. Alia exempla vide infra. Unde ea remiſſa per amneſtiam cenſentur etiam rebellibus, prædonibus, transfugis, &c. niſi excipiantur. Et frivolum eſt, quod ex jure civili affertur, non præſumi hæc remiſſa: Jure Gentium enim remiſſio hæc generalis omnes ſpecies complectitur, donec appareat exceptio. At verum eſt, iis non reſtitui bona hoc nomine jam publicata, vel ablata: per amneſtiam enim non id agitur, ut detur alicui actio, & perſecutio, ſed ne detur; abolentur per eam, non conceduntur actiones. Sup. th 4. reg. 1. & 3. In ſpecie ergo hoc caſu reſtitutio bonorum comprehendi debet. Sic factum in pace Conſtantiæ Friderici Imp. §. 1. verſ. poſſeſſores, & pace Madrit. art. 30.

Cæterum, ut remiſſa videantur crimina, requiritur, ut I. talia ſint, quæ remitti a Principe poſſint: de quo ſtatim agemus. Nec II. talis ſit actus, qui extra cauſam belli, & hoſtilis odii geſtus eſt, nec quicquam cum exceſſibus civilibus commune habet: theſ. 4. reg. 5. uti ſi cum hoſte ultro contraximus, vel hoſtis negotia noſtra geſſit, & in his cauſis dolo, vel per ſcelus aliquid admiſit: non obſtante enim amneſtia id perſequi poſſumus. Quin & ſi delictum committat, quod ad actus hoſtiles non pertinet: uti ſi dum locus aliquis in hoſtium poteſtate fuit, vel hoſtium aliquis incolæ, vel hic hoſti furtum fecerit, ejus perſecutionem amneſtia non excludit; quia alia cauſa eſt, quam hujus diſſidii, theſ. 4. reg. 5. Unde probe iterum in pace Osnabrugenſi, Monaſterienſi, Noviomagenſi, & aliis, amneſtia etſi generalis, & illimitata, reſtringitur tamen expreſſe ad ea, quæ ab una, vel altera parte ultro, citroque HOSTILITER facta ſunt, art. 2. De aliis ergo delictis in ſpecie cavendum eſt.

Sed an etiam per amneſtiam remiſſa videntur delicta, quæ vaſalli, vel ſubjecti adverſus ſuum Principem bello commiſerunt? Amneſtia tranſigitur tantum de injuriis inter partes factis, & quas una pars diſſidentium alteri intulit; Theſ. 4 reg. 5. non vero de iis, quæ unius partis ſubditi commiſere: uti ſi civis noſter dicitur civem ſuum verberaſſe, vel occidiſſe, vel falſum commiſiſſe in judicio, vel miles noſter in excubiis dormiiſſe. Hoſtis enim non pro noſtris hominibus, ſed pro ſuis paciſcitur, d n. 5. Quæſtio ergo non eſt niſi de delictis, quæ cum hoſte patrata ſunt, uti ſi civis noſter contra edictum frumenta, & merces hoſti ſubvexit. Mevius part. 8. deciſ. 3?2. cum in facto id contigiſſet, putat hæc delicta, non obſtante amneſtia, puniri poſſe, quia hoſtis ſuis tantum proſpectum voluiſſe videtur. At Petrinus Bellus de re mil. part. 10. §. 17. & 18. ait: cum nobilis Hiſpanus conſilia hoſti dediſſe, ac retuliſſe aliqua convictus eſſet, liberatum eum per amneſtiam fuiſſe, & ita late conſuluiſſe Angelum Conſ. 287. Ita tenendum: ſi quis non animo hoſtili, & proditoris, ut rempublicam peſſumdaret, ſed mercator lucri cupidine ductus, quædam hoſti contra edictum vendidit, id ſub amneſtia non continetur, quæ tantum remittit injurias, quæ ex partibus hoſtium nobis illatæ ſunt, non quæ a noſtris, d. reg. 5; horum enim cauſa nihil ad hoſtem. Atque is eſt caſus Mevii. Si vero proditorie, & animo hoſtis juvandi, atque in nos inſtruendi, aliquid agat, v. g. arcana revelet, ac prodat, is vere non noſtrarum eſt partium, ſed hoſtium, & horum cauſam, non noſtram ſequitur; corpore noſter, mente hoſtium. quia actu perduellis eſt, ac hoſtis. Hujus ergo injuria tanquam ex partibus hoſtium illata per amneſtiam remiſſa videtur, quæ eſt ſpecies Petrini Belli, & Angeli. Quanquam tutius ſit, ſpeciatim caveri iis, qui partes alteras ſecuti ſunt; quod fieri ſolet, uti in pace Gallo-Hiſp. de anno 1559. art. 39. Pace Pirenæa art. 6. Sueco-Pol. de anno 1660. art. 24. apud Loccen. d. l. &c.

Hinc plane ſequitur, quod poſt Amneſtiam nec debitor noſter, cujus, cum in hoſtium poteſtate eſſet, debitum publicatum ab hoſte, vel remiſſum eſt, amplius conveniri poſſit, etſi apud nos, vel amicos ſit; quia injuriæ memoria deleta per amneſtiam, & actio ſublata eſt, ſup. th. 4. reg. 1, & 3. Quæ ſpecies eſt, quam Paponius de arreſt. lib. 5. tit. 6. art. 2. refert, & ita anno 1549. arreſto Pariſienſi contra Belgam deciſum ait, qui debitum pendente bello publicatum ſecuta pace a Gallo debitore petiit Nam paci, quæ hanc ſententiam anteceſſit, & inter Carol. V. ac Franciſcum I. anno 1554. juncta fuit, & amneſtiæ pactio adjecta, & præterea expreſſe cautum erat, ne debita publicata repeti poſſent, art. 25. Unde ineptiſſime Paponius confundit hanc ſpeciem cum nomine Thebanorum,

quod

*quod Alexander Theſſalis donaverat, de quo* ſect. 2. th. penult. *Similiter de hujusmodi debitis alienatis, & amneſtia deletis, ne amplius peti poſſint, cautum fuit in pace Madritenſi* art. 31, *Vervinia* art. 7, *Pireuea* art. 20, *Hiſpano-Belgica de anno* 1648. art. 55.

*Nec vice verſa creditor, cui hoſtis, cum in ejus poteſtate eſſet, nomen abſtulit, id poſt amneſtiam repetet in caſibus* Sect. 3. th. 14. *adeo ut licet ipſe debitor, qui ab hoſtium partibus eſt, compulerit eum ut accepto tulerit, non tamen conveniri poſſit, quia creditor allegare injuriam acceptilationis propter amneſtiam non poteſt*, d. th. 4. reg. 3. *At ſi creditor ſit è gente pacata, ut in* d. Sect. 3. th. 13. *non obſtante ulla amneſtia is debitum petit; quia pactio amneſtiæ hoſtes tantum, inter quos contrahitur, eorumque ſubjectos, non autem tertium populum obligat.* Theſ. 4. reg. 5.

*An ergo hoſtis, qui coëgit te ad paciſcendum, exinde agere propter amneſtiam poteſt? Ita videtur ſi cujusque actus rationem ſeorſim, atque adſtricte ſequimur: nam tu omni jure teneris ex pacto*, Sect. 1. th. 10. *quod amneſtia non tollit*, th. 4. n. 4; *non vero hoſtis de injuria, quam amneſtia delevit.* Theſ. 4. n. 3. *Sed contra dicendum eſt, hoſtem agere non poſſe, quia ne quidem omiſſa amneſtia potuiſſet*, Sect. 3. th. 18. *nedum adjecta; cum amneſtia non inducat actiones, ſed tollat*, theſ. 4. n. 3. *Non vero juſtum eſt dividi negotium, & ſeparari a promiſſione vim injuſtam, qua extorta eſt; ut promiſſor ex promiſſione quidem ſua teneatur, non autem alter de injuria ſua.*

*Secus eſt cum hoſtis publice id imperavit, atque extorſit, quod jure belli licet, & ideo tantum noſtro judicio pro injuria id habetur, quia hoſti juſtam eſſe belli cauſam negamus. Conf.* Sect. 3. th. 19. *Hic enim ratio* th. præc. *ceſſat; quia hoſti ex pacto datur actio amneſtia omiſſa etſi in noſtro territorio injuria ei objiciatur*, ſect. 3. th. 19. *Hac ergo per amneſtiam ſublata manet actio, quæ ante fuit*, d Th. 19. th. 4. n. 4. *Uti ſi contributionum nomine cives aliquid promittere vi hoſtili coacti ſunt; debent enim ex fide data*, Sect. 1. th. 10; *nec viciſſim de injuria alterius queri poſſunt, etſi is intra fines noſtros deprehendatur, quia amneſtia ipſum abſolvit. Et adeo contributiones illæ debitæ viſæ ſunt, ut in pace Hiſpano-Belgica, etſi non reſervatæ, tamen cura, & modus earum commiſſa ſint hujusmodi negotio præfectis*: art. 64. apud Aitzema d. tract. pac. Belg. in fin. & Brachel. Hiſt. l. 9 c. 1.

*Judicia quoque, ſententiæ, & res judicatæ, & alia, quæ per hoſtem in locis bello occupatis, & deditis, ac per pacem recuperatis, juris exequendi cauſa acta ſunt, valent per amneſtiam; etſi adverſæ partis judicio hoſtis non jure ea egiſſe dicatur*: Prop. 2. *quia nec quod deciſum eſt reſcindi poſt amneſtiam, nec injuria accuſari poteſt*: S. 1. th. 4. n. 3. *modo aliud vitium non inſit, quod etiam contra proceſſum legitimi magiſtratus moveri poſſet: ut optime id cavetur in pace Oſnabr.* art. 4. §. 49. *& in Hiſpano-Belgica* art. 12. apud Brachel. & Aitzema dd. ll. *Unde non modo ſi reus abſolutus eſt, omnis actio ceſſat, quod indubium eſt per* d. th. 4. n. 1. *ſed & ſi damnatus eſt, actio tenet, & conveniri poteſt. Etſi enim amneſtia non pariat actiones, ſed ſopiat*, d. n. 1. *id tamen ſecus eſt ſi res deciſa ſit, licet vi hoſtili; quia amneſtia lites extinguit, non vero ſopitas reſuſcitat*, d. th. 4. n. 2. *Niſi autem actio daretur victori, ex integro prior cauſa agenda eſſet, ſurgerentque iterum lites, quas amneſtia delevit. Ita valuere acta, & ſententiæ Gallorum in terris Pedemontii, & Sabaudiæ, bello occupatis, & poſtea cum amneſtia reſtitutis pace Hiſpano-Gallica* de anno 1559. art. 38. *Item in terris Lotharingiæ, ac Barry, pace Cæſareo-Gallica Noviomag.* art. 21. *Et inter Suecos, ac Polonos pace Sueco-Polonica* art. 4. §. ult. apud Loccen. in Hiſt. Suec. ad fin. p. 406.

*Qua ratione tranſactiones quoque vi extortæ ſimpliciter tenebunt, dabiturque inde etiam cogenti actio*, d. th. 4 n. 2. *Etſi enim hac actio alias ſine effectu foret, quia ob injuriam ad tantundem teneretur*, S. 3. th. 18. *tamen ſecus eſt re tranſacta, etſi per vim; quia amneſtia cum injuriæ mentionem aufert*, d. theſ. 4. n. 3. *tum quod tranſactum eſt firmat, non ſolvit*, d. theſ. 4. n. 2.

*Diſpoſitiones, exheredationes, &c. etſi in odium partis adverſæ facta ſint, tamen ſi aliud vitium non habeant, valent, nec per amneſtiæ legem infirmantur. Conf.* Sect. 3, th. 24. *Quia etſi in odium, non tamen injuria facta ſunt: amneſtia vero odium quidem cauſæ detrahit, at non vim diſpoſitionibus validis; & injuriam, non jus negotiis aufert*, th. 4. n. 4: *niſi appareat, partes pænitentia a priori voluntate receſſiſſe.*



Digitized by Google

*Denique cum per amneſtiam amicitia contrahatur, non poteſt pro transfuga haberi qui ab amico ad amicum tranſit*, l. 19. §. 8. de capt. & poſtl. Sect. 3. th. fin.

*Dictum eſt, amneſtiam vel ſimpliciter paci adjici, vel cum lege reſtituendi in priſtinum ſtatum. Reſtitutio hæc eſt, cum res, quarum bello turbata eſt poſſeſſio, in jus antiquum, quod initio belli ſuit, redeunt; reſtitui enim dicitur quod plenarie in priorem locum reponitur*, l. 38. §. 4. ff. de Uſur. & fruct. *Eamque pactionem eſſe exiſtimo, quam ex formula juris antiqui fieri, ait Menippus* apud Liv. l. 34. c. 58. *Quæ pactio cum fere mutua ſit, æquiſſima omnino, & ſine cujuſquam indignatione juſta eſt, ut loquitur* Ulp. in l. 1. pr. ff. Quod quisq. jur. in alter.

*Reſtitutionem vulgo faciunt aliam juris, quæ ex edicto prætoris reſcinditur negotium*, t. t. ff. de in integr. reſtit. *aliam gratiæ, quæ fit a Principe delicti gratiam faciente, & ſtrictiſſimi juris dicitur* tot. tit. C. de ſentent. paſſ & reſtitutis: *eamque huc applicant Gudelinus* de jur. pac. c. 4 & 5. *& alii, ſed prorſus abs re, cum neutra huc pertineat, ubi de reſtitutione ex pacto vel amneſtia, vel paci adjecto, agitur. Et omnino vana ſunt quæ ex jure civili iterum afferuntur ad limitandam reſtitutionis vocem; cum jure gentium lege illa generali reſtituendi res in priſtinum ſtatum, omnes ſpecies contineantur, donec appareat exceptio. Unde omnino rebellibus, &c. quoque bona reſtituenda ſunt, etſi alienata; licet in ſpecie id dictum non ſit. Et ita in pace Osnabr. & Monaſt. omnes, qui hoc nomine arguebantur, hac generali lege reſtitutionis comprehenſi ſunt; & pace Conſtantiæ ſpecialiter id dicitur, quia alia lex reſtitutionis adjecta non fuit.*

*Porro hic notandum, quantum interſit inter reſtitutionem, quæ fit ex cauſa amneſtiæ, & eam, quæ fit ex cauſa pacis, ſeu transactionis de ipſo negotio, quod caput gravaminum pax Weſtphalica vocat.* Sect. 4. th. 6. *Ex cauſa amneſtiæ quæ fit reſtitutio, ea ſemper intelligitur ſalvis juribus; quia per eam res reducitur ad eum ſtatum, qui initio belli, vel diſſidii fuit*, th. 1. *adeoque eadem jura, quæ tum fuere integra: & actiones ſalvæ ſunt. Igitur per amneſtiam non dominium ſua natura transfertur, ſed tantum reſpicitur, reſtituiturque eadem poſſeſſio, quæ initio fuit. Atque hinc in allegato loco Livii dicitur tali conventione res repeti, quarum bello turbata fuit poſſeſſio. At reſtitutio ex pace ipſa fit abſolute, & jure perpetuo; per pacem enim tranſigitur de negotio.* Sect 1. th. 6. 7. *Si qui autem de ipſa cauſa tranſigunt, eoque nomine alter alteri quid dant, ut alter a lite diſcedat, certum eſt, quod ex cauſa transactionis ita datur, id jure perpetuo in accipientem transferri; neque per tranſactionem de cauſa lites, & actiones reſervatas, ſed ſopitas, & extinctas intelligi.*

*Eam differentiam probe obſervat pax Osnabrugenſis, quæ, uti & Monaſterienſis, omnes alias pacis tabulas accurata rerum, juriumque applicatione ſuperare nobis videtur. Nam* art. 3. §. 2 *ſtatuit, quod* tales reſtitutiones (*loquitur de iis, quæ ex capite amneſtiæ fiunt*, d. art. 3. pr.) omnes, & ſingulæ ſint ſalvis juribus quibuscunque, *&c.* ſalvis item litis pendentiis, *&c. Contra, quod ex capite gravaminum reſtituitur, aut conceditur, id jure perpetuo transfertur,* d. pac. Osnabr. art. 5. §. 13. 25. 33. & paſſim, *quia ea ſunt gravamina, ſeu cauſæ belli, de quibus tranſactum eſt pace*, th. 3.

*Præcipuum autem gravamen, præcipuaque cauſa belli fuerat reformatio exercitii religionis, & bonorum eccleſiaſticorum; ut dicitur in* art. 5. pr. *De eo itaque inprimis pace Osnabr. plenarie tranſactum, eaque primaria belli cauſa plane in eum modum deciſa eſt, ut ſtatus, ac poſſeſſio anni* 24 (*in quibusdam anni* 18.) *ſit immota, ac perpetua lex, norma, regula hujus negotii*, d. §. 13. 25. 33. *Ex hac itaque cauſa nulla lis, vel actio de bonis eccleſiaſticis reſervata eſt, ſed ſola amicabilis compoſitio, quæ eſt in arbitrio partium.*

*Hinc vero apertiſſimus eſt ſenſus pacis Osnabr.* in art. 4. §. Electori 8. *ubi conſervatur Epiſcopo Wormatienſi coram competente judice actio in quædam, quæ in Palatinatu prætendit bona eccleſiaſtica. Non enim reſervata ipſi actio fuit in cauſa exercitii religionis, & quæ cum eo reſtituenda erant bona eccleſiaſtica, quia de eo tanquam de cauſa belli plene tranſactum fuit;* th. præc. *ſed in aliis juribus, quæ pendente bello occupaverat, & ex lege amneſtiæ reſtituta erant Sereniſſimo Octoviro Palatino. Epiſcopus enim etiam in ſingulis prædiis, ſi quæ in Palatino territorio ſita haberet, prætendebat ſuperioritatem territorialem: hæc prætenſio ex lege amneſtiæ ipſi reſervanda fuit per* theſ. 3. & 4.

*Idque*

Digitized by Google

*Idque ipſe pacis tenor certiſſime demonſtrat: quia in* d. art. 4, *qui reſervationem eam continet, tractatur de reſtitutione ex capite amneſtiæ, uti ex princ.* d. art. 4. & art. 3. *patet; non de cauſa gravaminum, quorum tractatus incipit demum* art. 5.

*Igitur hanc reſtitutionem ex cauſa amneſtiæ Epiſcopus via juris tantum petere poteſt, non via facti procedere; quod clare quoque dicitur in* d. art. 4. §. 8. *At reſtitutionem exercitii religionis, & quæ eo pertinent bonorum eccleſiaſticorum, ne via juris quidem*, th. 5. *Quodſi igitur Palatinos ab exercitio religionis, & poſſeſſione bonorum de facto expellit, quos ex ea cauſa ne via juris quidem poteſt, multiplex crimen, violatioque pacis, ac juris concurrit.*

*Reſtitutio ergo hic fit eorum, quæ I. omnium judicio injuria ablata ſunt: II. quæ judicio unius ſaltem partis, aut eorum, qui eandem cauſam ſequuntur: III. non etiam eorum, quæ omnium judicio rite, & valide acta ſunt. Eſtque pactum tale vel mutuum, ut utrinque reſtitutio fiat; ut in pace Osnabr.: vel ex una tantum parte; qualis eſt quam dux Romanus Philippo Regi obtulit ea lege, ut ille omnia reſtitueret.* Liv. lib. 32. c. 10.

*Hac ergo lege adjecta non demum res jure poſtliminii, ubi in noſtram poteſtatem reverſæ, ut in* Sect. 2. *aut ubi damnorum auctores in noſtro, amicove territorio deprebenſi ſunt, recuperantur, ut* Sect. 3. *ſed omnimode vi pacti reſtituuntur*, conf. Sect. 5. th. 3. ſeq. *etiamſi tertio vendita, vel donata ſint: adeo ut nec pretium debeatur, nec onera ſervitutum, pignorum, &c. interim impoſita valeant. Uti in pace Madritenſi* de anno 1526. art. 27. & 32. *cautum, ut miniſtri regis Galliæ rationes reddant, ac reliqua præſtent. Idque exigebat prædictus dux a Philippo Rege, ut res redderet, quæ comparerent; ceterorum æquo arbitrio æſtimatio fieret.* Liv. d. c. 10. *Modo aliter conventum non fuerit; quod varie fieri ſolet. Vide pacem Hiſpano-Belgicam* de anno 1648. art. 24. 31. 36. & paſſ. *Verviniam* de anno 1598. art. 7. 8. *Sueco-Danicam* de anno 1645. art. 21. & ſeq. apud Loccen. Hiſt. pag. 877. &c.

*Quæritur autem, an ſi quis res jure belli cepit, & poſtea eas vendidit, emtor ſuo periculo eas reſtituet, an pretium repetet? Reſp. Reſtitutio fit poſſeſſoris periculo, quia in rem fit, & venditor tum, cum venderet, dominus fuit; nunc vero poſt legem reſtitutionis poſſeſſor ſine juſta cauſa poſſidet: uti factum eſt in d. pace Madritenſi* art. 27. *niſi aliter convenit, ut in d. pace Hiſp. Belg.* art. 31.

*Quæritur porro, an ut res, ita & fructus medii temporis reſtituendi? Diſceptant id Dd. ex jure civili apud Gudelinum* de Jur. pac. c. 5. *ſed utrinque perperam. Aliud ſcil. eſt ſi in genere reſtituendum dicitur id, quod ablatum eſt; aliud ſi certa res. Sin illud, fructus quoque percepti ſunt reſtituendi; tum quia illi quoque ablati ſunt, quos alias percepiſſet dominus; tum vero quia hæc reſtitutio generalis eſt, qua quicquid ablatum eſt, atque adeo omne damnum, reparatur, ut nihil amplius abſit*, th. 1. *Quod factum in d. pace Madritenſi* art. 27. *Etſi frequentius fructus remitti pacto ſoleant, ut in pace Osnabr.* art. 4. §. penult. *in pace Hiſpano-Belgic.* de anno 1529. art. 31. *Verviniа* de anno 1598. art. 7. *Pirenæa* de anno 1659. art. 28. in f. *Nec movet ratio Gudelini* d. l. *quod hoſti jus fruendi competit: nam & dominium competiit, & tamen reſtituit; quia non quæritur, quid juris habuerit, ſed ad quid ex pacto nunc teneatur; nec plus juris in fructibus habuit, quam in re.*

*Sin vero certa res reſtituenda dicitur, fructus percepti non veniunt reſtituendi, ſed tantum qui adhuc in re pendent, ejusque pars ſunt; duo enim hæc diſtincta, & diverſa ſunt, res, & fructus, qui a re ſeparatus eſt. Ergo ſi ſola res reſtitui juſſa eſt, fructus juſſi non ſunt, quia alia, atque alia res eſt. Indubie igitur ex liberalitate mera, non ex debito fuit, quod Caligula iis, quibus regna ablata reſtituit, fructus quoque medii temporis adjecerit.* Suet. in Calig. c. 16. *Nam & ipſa regnorum reſtitutio liberalitatis erat, quia jure victoriæ ea populo Romano ceſſerant. Atque ita ex pace Pirenæa, locis reſtitui juſſis, fructus reſtitui non ſunt*, art. 44. & ſeq. *Et Palatinatus inferior ex pace Osnabr. & Monaſt. reſtitutus eſt, ſed ſine fructibus medii temporis.*

*Ex lege generalis reſtitutionis itaque, quæ omnia belli jura in jus antiquum, quod ante bellum fuit, revertuntur, non res tantum, ſed & captivi utrinque dimittuntur; quod in plerisque etiam pacis tabulis expreſſe cautum reperitur. Nec lytron, ſeu pretium libertatis debent, niſi ante pacem id promiſſum fuerit; ea enim omnium conſenſu licita pactio, & hoſti data fides ſervanda eſt:* th 8.

 ut

*ut cautum in pace Sueco-Polonica* de anno 1660. art. 14. 23. 27. apud Loccen. Hiſt. Suec. pag. 910.

*Hinc & quicquid damni quocunque ſcelere, vel injuria datum eſt, ſarcitur*, Sect. 10. th. 7; *& quicquid nominum, ſolutionum, obligationumque vi extortum eſt, reſcinditur, etſi debitor apud nos non inveniatur.* Confer. Sect. 10. th. 5. ſeq. *Quia ex lege hac, quicquid vi bellica mutatum, turbatumque eſt, in jus priſtinum redigitur*, th. 8. *Nec dubium eſt, ſi hoſtis aliquem ad paciſcendum adegit, nihil petere poſſe. Etſi enim ea, quæ jure valent, reſtitutio non tollat*, th. 8. n. 3. *tamen quia hoſtis viciſſim judicio partis tenetur, nulla eſt actio*, Prop. IX. *Et cum hoc verum ſit in cæteris ſpeciebus, nedum ubi expreſſa lege cautum, ut reſtitutio injuriæ fieret.*

*Quin & quæ publico nomine contributionum vi, metuque promiſſa ſunt, exigi non poſſunt; quia hoſtis viciſſim teneretur ad reſtitutionem damni ex hac lege expreſſæ, quæ reſtituuntur etiam ea, quæ unius tantum partis judicio pro injuria habentur*, theſ. 8. n. 2; *ut patet exemplo eorum, quæ poſtliminio redeunt: unde in ſpecie reſervari contributiones ſolent.* Prop. IX. *Qua ratione etiam ſententia, judicia, &c. in caſibus* Sect. 5. th. 14. *per hanc legem plane refiguntur; nec vim juris, vel judicati obtinent: uti in d. pace Madritenſi* art. 27. *Vervinia* art. 8. *Pirenæa* art. 30. *Sueco-Danica* de anno 1645. art. 24. *Niſi aliter cautum.*

*Idemque de tranſactionibus vi extortis dicendum*, th. 8. n. 1. 2. *Quod & ſtatuitur in pace Osnabr.* art. 4. th. 46. *Nec has ſpecies amneſtia quo minus infirmentur defendit, nec ſuſtinere cadentia hæc jura poteſt: ejus enim rationi derogat lex expreſſa, ut reſtituantur in priorem ſtatum; quæ omnia fere, quæ amneſtia alias contineret, ſolvit, ac deſtruit. Neque hoc caſu amneſtia, ac injuriarum, litiumque abolitio alia lege ſancita intelligitur, aut valet, quam ſi vetus poſſeſſio, conditioque reſtituta ſit.*

*At diſpoſitiones in odium alterius partis facta non reſcinduntur; niſi in ſpecie id dictum fuerit. Ut in pace Hiſpano-Belgica* de anno 1648. art. 61. apud Brachel. *d. l. Quia etſi in odium partium, tamen ſponte facta ſunt, & valent ex arbitrio diſponentium, donec a priore voluntate receſſiſſe eos appareat.*

*Transfugæ autem, aliique criminum rei, qui ad hoſtem tranſierunt, reſtituendi quoque omnino ſunt: nec impedit amneſtia, quo minus reddi eos neceſſe ſit; at pœna per eam remiſſa videtur, quatenus poteſt.*

*Intelligitur autem hac reſtitutio I. deductis impenſis in rem, quæ reſtituitur, factis; de iisque ex æquo, & bono ſtatuendum: quod ita diſponitur in pace Hiſpano-Belgica* de anno 1648. *art.* 34. apud Brachel. d. l. & Aitzema d. l. *II. in locum, quo res fuit initio belli*, th. 1. & 3. *Unde cum Galli contra expreſſum, & ſpeciale pactum Cameracenſe, retinerent Caletum infamis ratio, & oratio Cancellarii Gallici fuit, non magis Caletum, quam Lutetiam, alio bello poſſeſſam, repetere Anglos poſſe.* Vid. Cambd. ad ann. 1559. p. 18. & ad ann. 1567. p. 126. *Peſſime quoque, cum Veneti ex hac lege repeterent caſtrum, quod ipſi init o belli, Tridentinus autem initio induciarum, tenuerant; Alciatus pro Tridentino reſpondit.* Gent. 2. c. 12.

*Cæterum, circa reſtitutiones rerum duæ regulæ ſtatuendæ ſunt: I. quoties lex reſtitutionis eſt univerſalis*, quicquid in ſpecie exceptum non eſt, reſtituendum venit. *Uti in pace Osnabr. ubi reſtitutio generalis eſt*, art. 2. & 3. *excipiuntur quædam in* art. 4. §. pen. *Contra* II. *ubi amneſtiæ clauſula ſimpliciter adjecta eſt, & quædam tantum reſtituenda*, omnia bello turbata remiſſa intelliguntur, niſi in ſpecie quædam reſervata ſint.

*Ceſſat amneſtia* PRIMO *in iis delictis, ac injuriis, quæ remitti a Principe non poſſunt: uti homicidia voluntaria, quæ non jure belli commiſſa, nec aliam a pœna ordinaria excuſationem habent. Hujus enim pœna jure gentium, & divino in homicidas conſtituta, gratiam fieri non poſſe, integro conſilio deducit Plotus Comes Pernati*; *quod eſt* in tom. 2. Conſil. Zilleti. Conſ. 71. *Idem Senatus Mediolanenſis reſpondit Ferdinando I. Cæſari, cum comiti de Titionibus cædis gratiam facere geſtiret: unde filius ejus Maxim. II. ut lege ageretur reſcripſit*, d. Conſ. 71. *Et Alexander M. cum exules Græciæ revocare vellet, excepit cædis damnatos.* Juſt. lib. 13. Hiſt. c. 5. *Atque id in ſpecie reſervatum in pace Anglo-Belgica cum Cromvellio inita.* art. 27. *Quod & aliquoties obtinuit ex reſponſo Facultatis Juridicæ Heidelbergenſis. Unde omnino improbandum eſt, quod Marwellius quidam, amneſtiæ beneficio, impunitatem cruentæ cædis contra Jonſtonios conſe-*

*conſecutus a rege Scotiæ dicitur.* Cambden. in Hiſt. Eliſabeth. part. 3. ad ann. 1585. *Talia crimina quoque ſunt adulterium, perjurium, &c.*

*Nec movet quod amneſtia Athenis, occiſis* 30. *tyrannis, qui legitimi ejus populi Rectores conſtituti fuerant, & Romæ, occiſo Cæſare, ſancita tamen fuerit. Nam Tyrannum, qui vere talis eſt, occidi poſſe, ſemper commune omnium gentium judicium fuit, nec de jure dubium eſt. Inſanum autem hic eſt, non diſtinguere inter tyrannum, & magiſtratum; inſanius autem, hanc quæſtionem theologicam facere, quæ juridica eſt. Altera autem, quæ Romæ ſtatuta eſt ob cædem Cæſaris amneſtia, non valuit, ſed nihilominus cædis vindicta ab ejus auctoribus ſumta eſt.*

*At criminum, quæ in republica, aut Principis injuriam commiſſa ſunt, uti perduellionis, aut quorum pœna jure civili conſtituta eſt, gratia a Principe per amneſtiam fieri poteſt. Nam & Aurelianum amneſtiam delictorum publicorum decreviſſe, ait Vopiſcus* in Aurel. c. 39. *&. S. Aurel. Victor* de Cæſar. in Aurel. *Et inſignem proditorem ea comprehenſum retulimus* ex Petrino Bell. part. 10. §. 17. *Excipi aliquando ſolent banniti, & alii; de quibus* Sect. 4. th. 9.

*Cum vero per amneſtiam tum reddantur bello capta, tum remittatur jus recuperandi bello amiſſa, ſi vel ipſi damnorum auctores in finibus noſtris deprehendantur,* Sect. II. & III. *hinc quæritur, an Princeps per amneſtiam jus ita ſubjectis quæſitum auferre poſſit? Aff. Pacis enim parandæ, & reip. tuendæ cauſa Princeps ſubditis jus quæſitum, quoque jure gentium, auferre poteſt. Unde etſi res illæ in tertios alienatæ, venditæ, donatæ ſint, tamen ob publicam utilitatem ſtatui poteſt ut reſtituantur; idque omnino conſequens eſt imperii, & officii tuendæ civitatis.*

*Multo magis vero poteſt bello amiſſa hoſti per pacem relinquere ſublato poſtliminio, vel capta reddere. In his enim non eſt jus certo quæſitum, ſed utrinque controverſum; cum alter contendat jure captum, alter neget.* Prop. 2. *Hæc controverſia cum publica ſit, certum eſt, tranſigere de ea Principes per amneſtiam poſſe, ut res vel retineantur, vel reddantur; nec videri eos jus civibus ſuis quæſitum proprie auferre, cum jure ſuo de re utrinque dubia, & de qua, dum bellum eſt, lis adhuc pendet, pace, ſeu amneſtia tranſigitur. Unde & illi tenentur ex pacto reddere, quibus venditæ, vel donatæ res fuerunt; quia res tranſiit cum ſua cauſa, nec hi plus habere poſſunt, quam auctores, a quibus accepere.*

*Nec movet quod Dd. ſtatuunt, civi, qui prædio ſuo in commune commodum cedere cogitur, pretium vel ex fiſco, vel ex contributione omnium ſolvendum eſſe: nam hoc facto civi jus ſuum certum, pleneque quæſitum aufertur, quod Princeps quidem ob neceſſitates reipublicæ poteſt; ſed cum hoc onus reipublicæ commune ſit, quod omnes cives ferre debent, non poteſt id uni ſoli imponi, ſed quod is plus ſua parte præſtitit, ei ſarciendum eſt. At in noſtra ſpecie ne quidem jus certo quæſitum aufertur; ſed de dubio, & controverſo, de quo lis adhuc inter Principes durante quippe bello pendet, pacto pacis tranſigitur. Nec de onere communi reip. agitur, ſed de ſingulorum damnis caſu bellico datis, de quibus certum eſt, quod Princeps ita ſtatuere poſſit. Nam & prædarum conceſſio eſt merum beneficium Principis, cui ſoli bello capta jure gentium acquiruntur, & qui proinde iis legem dicere, modumque ſtatuere poteſt. Bello vero amiſſa caſu periiſſe cenſentur, cum quod bello accidit caſu fieri conſtet;* l. 15. §. 2. ff. locat. cond. *quem nec Princeps, nec reliqui cives præſtare tenentur.*

*Nec mirum, Principem jura hujusmodi privata ſubjectorum remittere pacis cauſa poſſe, cum tanta ſit ejus in pace concludenda poteſtas, ut legibus quoque fundamentalibus, ut vocant, regni derogare poſſit, pacis, & reip. cauſa. Factum id in pace Cameracenſi* de anno 1529. art. 16. *ubi rex Galliæ legi Salicæ, &* art. 20. *juri Albinagii multum detraxit. In pace Oſnabrug. & Monaſt. Septemviratus Imperii aurea bulla conſtitutus in octoviratum verſus eſt. Vid. pac. Oſnabrug.* art. 4. §. 5. *ubi dicitur*: id publicæ tranquillitatis cauſa ab Imperatore, & Imperio conſtitutum.

*Illud quoque indubium eſt, Principem de bonis etiam eccleſiaſticis pacis cauſa tranſigere, eaque alienare poſſe; idque duplici jure* I *Cum enim de iis bonis controverſia inter Principes, vel Epiſcopos, qui jus belli gerendi habent, eſſe, & bella geri poſſint, neceſſe omnino eſt ut inter eosdem etiam pax valida de iis fieri queat. Neque enim ratio patitur ut de his bonis bella geri, non autem componi poſſint; atque ut per vim diſce-*

ptandi

Digitized by Google

*ptandi de iis, nulla autem tranſigendi, decidendique via, ac ratio ſit. Quid vero periculoſius, funeſtiuſque rei eccleſiaſticæ ſtatui poſſet, quam negare, pacem jure validam de rebus eccleſiæ fieri poſſe, ſed excluſa ſpe, & poteſtate pacis faciendæ, neceſſario ad internecionem eccleſiaſticorum bellandum eſſe? Quid ſi cum Barbaris bellum geratur, iisque cedendum integris principatibus, & quæ in iis continentur, bonis eccleſiaſticis? quod factum in bellis inter Hungaros, & Turcas, aliisque. Nemo enim, opinor, qui ſit ſanæ mentis, hodie ſtatuet, infidelibus pacem ſervandam non eſſe; hos enim perfidiæ auctores ſi non deterret, at refutat luctuoſa illa clades Varnenſis, qua divina Nemeſis, exemplo ad omnem memoriam tremendo, ulta eſt perfidiam Chriſtianorum, qui pacem cum Turcis factam, hoc prætextu, quod eccleſiæ damnoſa eſſet, auctore Pontifice, ejusque legato Cardinale Juliano, ruperant: ubi tam manifeſtum apparuit Dei judicium caſis Cardinale perfidiæ auctore, & rege perjuro, ut ipſi Turcæ eam cladem tanquam perfidiæ pœnam (ad publicam Chriſtianorum infamiam, quam nulla unquam deletura eſt ætas) agnoverint, maximisque gaudiis celebraverint; quod præter Chalcocond.* de reb. Turc. lib. 6. & 7. & *Leunclav.* ann. turc. ad ann. 1444. *referunt Petr. Callimach.* lib. 2. de pugna Varnenſi *Dubrav.* Hiſt. Boh. lib. 28. *Naucler.* Chron. gen. 49. *Joh. Nadangi* in Flor. Hung. lib. 3. c. 10. *qui hunc ejus fuiſſe tumulum, ait.*

Romulidæ Cannas, ego Vernam clade notavi;
 Diſcite mortales non temerare fidem.
Me niſi pontifices juſſiſſent rumpere fœdus,
 Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

*Atque hoc jus tranſigendi de bonis eccleſiaſticis per pacem, vel amneſtiam, concedit quoque ſeculari poteſtati Gudelinus* de jure pac. cap. 5. & 9.

*II. Competit id jus paciſcendi de bonis eccleſiaſticis Principibus ex jure imperii, & ſummæ poteſtatis, quam Principes æque in eccleſiaſticos, eorumque bona, ac in ſeculares habere, tam certum eſt, ac evidens, ut nullo unquam jure de eo dubitatum, nec in ulla unquam gente id controverſum fuerit; quod ex omni jure demonſtratum in* Diſp. de fund. in territ. poteſt. Tit. 2. *Omnium minime autem (quicquid recentiores canones moliantur) inter Chriſtianos Imperatores id dubium fuit, qui inde a Conſtantino M. omnes, & in omnes indiſtincte perſonas eccleſiaſticas, & de omnibus juribus, ac rebus earum, leges pro arbitrio, & cum plenaria poteſtate ſtatuerunt: quemadmodum hæ innumeræ leges publice hodieque extant in* Codice Theodoſiano, & Juſtinianeo, *adeoque in ipſo jure communi; quin & in* Capitulari Caroli M. & Ludovici Pii, *quo continentur ſeptem libri, & ampiius, legum eccleſiaſticarum, quæ a Lindenbrogio editæ,* de rebus, ac perſonis eccleſiæ, *& per plurima ſecula inter Chriſtianos, nemine contradicente, obſervatæ ſunt. Ut adeo nullo obtentu negari Principibus poſſit jus per pacem, vel amneſtiam, de bonis eccleſiaſticis ſtatuendi, & diſponendi.*

S E C U N D O *ceſſare amneſtia videtur cum latronibus, piratis, prædonibus, & rebellibus: idque plures ſentiunt. Verum, etſi ratione cædium ab ipſis perpetratarum, &c. non valeat amneſtia,* per th. 1. & 2. *tamen aliæ eorum injuriæ, quarum princeps gratiam facere poteſt, per amneſtiam iis remitti, recipique illi poſſunt,* th. 3. T E R T I O *Paci quoque cum Turcis non facile additur.*

*Ceſſat denique* Q U A R T O *regulariter amneſtia in induciis, & armiſtitiis; cum enim per ea tantum ſuſpendatur ad tempus laceſſendi licentia, finitisque iis cuique partium integrum ſit iterum perſequi injurias hoſtium, hinc cum eorum natura pugnat perpetua, & illimitata injuriarum oblivio. Unde nec in tractatu armiſtitii Cæſareo-Gallici, in Gallo-Hiſpanici, qui uterque Ratisbonæ d.* $\frac{5}{15}$ *Aug.* 1684. *concluſus eſt, addita eſt amneſtiæ clauſula. Nec in induciis Terovanenſibus* ann. 1537. *& Nicenſibus* ann. 1538. *inter Carol. V. & Franciſcum I. initis dicitur, quod fida amicitia, vel amneſtia eſſe debeat, ſed tantum, quod fidæ induciæ, & ſuſpenſio armorum, &c. Quod & obſervatum factis induciis inter Carol. V. & Henricum II. Galliæ Regem,* ann. 1555.

*Poſſet tamen & in induciis aliqua amicitiæ pactio fieri limitata, ſcil. ad tempus induciarum, ut factum* in armiſtitio Cæſ. Gall. art. 3. *Item in induciis Belgicis,* de ann. 1509. apud Baudium de induc. bell. Belg. ad fin. art. 4. *Nam & in fœdere Athenienſium, & Argivorum apud Thucyd.* lib. 5. *conventum eſt,* Συμμάχυς εἶναι ἑκατὸν ἔτη, ut ſocietas ſit 100. annos. *Sed in primo ſupervacuum, nec pactio induciis adjecta eſt, ſed induciæ ipſæ; ipſa quippe induciarum natura id continetur, ne interim invicem*

Digitized by Google

*amicum lædant. Ceterum, vix eſt ut dici queat amicitia; nedum amneſtia, ſeu oblivio injuriarum, ſi poſt 100. annos eas iterum perſequi liceat; at συμμαχία, ſeu ſocietas temporaria eſſe poteſt. Ut proinde recte veteres συμμαχίαν quidem induciis quoque tribuerint, non vero φιλίαν, ſeu amicitiam; nedum amneſtiam: quia amicitiæ clauſula non videtur pertinere ad pactiones, quibus inimicitiæ, & lites non ſopiuntur, & tolluntur, ſed ſuſpenduntur. Improprie igitur in prædictis armiſtitiis, & induciis accipitur, nec in aliis facile occurrit.*

---

## A D §. I.

» SICUT *de his, quæ ex hoſtibus capiuntur, &c.* ]" De quibus cap. 6. 7. & 8. tra-
» ctavit.

*Ita & de poſtliminii jure nihil fere ſani prodiderunt, &c.* ]" Statim videbimus, ſa-
» niora non eſſe quæ de origine hujus ju-
» ris prodit ipſe Grotius.

*Qui retroactis ſæculis juris cognitionem profeſſi ſunt* ]" Et quibus Grotius parum in
» diſciplina juris gentium ſe tribuere, pro-
» feſſus eſt in *Prol.* §. 54.

*Accuratius hæc res a veteribus Romanis tractata eſt* ]" Illis ſcil. JCtis, quorum ope-
» ra in Pandectis, Codicibus Theodoſiano,
» & Juſtinianeo, & in Novellis conſtitutio-
» nibus apparent, & quibus multum ſe de-
» ferre, Grotius dixit in *Prol* §. 53.

*Sed ſæpe confuſe nimis* ]" Contrarium
» mox demonſtrabimus.

*Ut quæ juris gentium, quæque civilis Romani eſſe vellent, lector nequiret diſtinguere* ]" At in eo ipſo errat Auctor, quod
» circa jus poſtliminii diſtinguat inter *jus*
» *naturæ*, & *jus gentium voluntarium*;
» cum tale jus gentium non exiſtat, adeo-
» que fruſtra quæratur, quid jure gentium
» obtineat. Quid vero jure civili additum
» ſit, id ex ipſa ratione in legibus Roma-
» nis expoſita facile diſtingui poteſt; quod
» in proceſſu patebit.

„ Cum vero ſyſtema Grotii obſcurum ad-
» modum, nec ab ullo interpretum ſatis
» explicatum ſit, paulo uberius id expo-
» nendum erit.

„ *I.* Ex præcedentibus repetendum eſt,
» Grotium in bellis ſupponere, aliud juſtum
eſſe EX JURE NATURÆ; aliud ex JU-
RE GENTIUM VOLUNTARIO. *Vid.*
» *ſupr. c. 1. §. 1.*

„ *II.* JURE NATURÆ enim hoſtem læ-
» dere, & res ejus capere, tunc demum li-
» cere, ait, ſi is, qui bellum gerit JU-
» STAM HABEAT CAUSAM; ea au-
» tem deficiente omnes bellum gerentis actus
» eſſe injuſtos, indeque eum nec capere
» hoſtem, nec res ejus poſſe. *Vid. lib. 3.*
» *c. 1. §. 1. n. 2. cap. 10. §. 3. & 4. cap.*
» *13. §. 1. n. 1. cap. 16. §. 1.*

„ *III.* JURE GENTIUM VOLUN-
» TARIO mutatum eſſe jus naturæ, fingit,
» Genteſque inter ſe conſtituiſſe, ait, ut
» inter duas ſummas poteſtates DE JU-
» STITIA CAUSÆ quæri non debeat:
» adeoque hoc jure gentium hoſtem, ejus-
» que res etiam ex injuſta cauſa capi poſſe,
» & pacatas gentes id pro jure habere; etſi
» ad effectum ſaltem externum. *Vid. Diſſ.*
» *Proœm. IV. § 63. ſeq.*

*IV.* Ex his principiis Auctor infert, JU-
» RE NATURÆ perſonas, & res noſtras
» ab hoſte captas, POSTLIMINIUM
» NON HABERE ſi cauſa civitatis noſtræ
» juſta non eſt; *habere* autem ſi juſta eſt,
» hoſtis autem injuria bellum gerit.

» *Priori* enim caſu perſonas, & res no-
» ſtræ civitatis jure capi, & hoſtem verum
» dominium rerum captarum acquirere, Gro-
» tius contendit; indeque concludit, tan-
» tum abeſſe ut perſonæ, & res reverſæ
» POSTLIMINIUM habeant, ut civi-
» tas potius teneatur hoſti res receptas
» (quarum dominium jure amiſit) reſti-
» tuere.

» *Poſteriori* caſu, ſi juſta nobis belli cau-
» ſa eſt, res, & perſonas *poſtliminio* omnia
» priſtina jura recipere, ait, quia hoſtis
» injuria res cepit, adeoque dominium ea-
» rum nunquam amiſimus; immo hoſtis no-
» bis res illas reſtituere ipſo jure obligatus
» fuit. *Vid. infr. c. 16. §. 1. 2. 3. 4. & h.*
» *cap. §. 1. n. 1. & §. 2.*

„ *V.* At quia difficile, immo periculoſum
eſſe, ait, inter duas ſummas poteſtates judi-
» cium ferre de juſtitia cauſæ, Grotius fin-
» git, gentes inter ſe conveniſſe, ut is quo-
» que hoſtis, qui ex injuſta cauſa capit, do-
» minium acquirat, adeoque res reverſæ *ju-*
» *re poſtliminii* recipiantur. Unde conclu-
» dit, JURE GENTIUM VOLUNTA-
» RIO perſonas, & res poſtliminio priſti-
» na jura recipere, ſive cauſa juſta ſit, ſive
» non. *Diſſ. proœm. IV. §. 63. ſeq.*

» *VI.* Non ſine ratione dubitavimus,
» num ſaniora ſint principia Grotii, quam ea,



Digitized by Google

» ea, quæ recentiores JCti prodiderunt: » cum enim Jus gentium voluntarium non detur, ſponte corruit to» tum ſyſtema Grotii circa jus Postliminii.

» *VII.* Supereſt igitur, ut veram ratio» nem juris Postliminii ex natu» ræ principiis adſtruamus, ſimulque de» monſtremus, Romanos JCtos illud ex ip» ſa ratione naturali deduxiſſe.

» *VIII.* Præmittendum autem eſt 1. » naturali quoque rationa de » juſtitia cauſæ inter duas ſummas poteſta» tes nec quæri, nec de ea conſtare poſſe. » Sane, *partibus* ipſis circa juſtitiam cauſæ » fides haberi nequit, quia quilibet ſuam » cauſam juſtam, alterius injuſtam prædi» cat: ſed nec *aliæ gentes* judicium de ju» ſtitia cauſæ ſibi arrogare poſſunt, quia » imperium in bellum gerentes ipſis non » competit.

,, 2. Durante igitur bello naturale eſt, ut » cujusque partis judicium valeat in ſua ci» vitate; adeoque ex Judicio no» stræ civitatis hoſtis noſter injuria » agit, & injuria res, & perſonas civitatis » noſtræ capit: unde ſponte ſequitur, eas» dem res, easdemque perſonas, ſi a no» ſtra civitate recipiuntur, omnia priſtina » jura recipere. Ratio additur in *l.* 19. *pr.* » *ff. Capt. & poſtl. Naturali enim æquitati* » *conveniens eſſe*, dicitur, *ut qui per inju*» *riam ab extraneis detinebatur, is ubi in* » *fines ſuos rediiſſet, priſtinum jus ſuum re*» *ciperet.*

» e contrario ex Judicio civitatis hostilis noſtra civitas injuria » agit, rapit, capit, &c. adeoque ex ea» dem ratione res, & perſonæ a noſtra ci» vitate captæ, ſi ad hoſtiles fines revertun» tur, poſtliminio gaudent, id eſt, priſtina » jura recipiunt in ſua civitate.

» Cum igitur 3. in hac quæſtione, ubi na» tura judex non eſt, moraliter de juſtitia » cauſæ conſtare non poſſit, neuter duran» te lite vere dici poteſt *jure agere*; ſed » conſcientiæ bellum gerentium id relin» quendum eſt, qui proinde utrinque agunt, » ac ſi jure agant. Et hoc eſt quod vulgo » proditum eſt, *utriusque factum pro jure* » *haberi*: certitudo enim moralis haberi ne» quit.

» Hinc 4. ex ipſa ratione naturali ſequi» tur, perſonas, & res captas, at mox re» verſas, & receptas, in ſua civitate Postliminium habere, i. e. omnia » priſtina jura recipere; quia ex judicio » cujusque civitatis injuria captæ cenſen» tur,

,, *IX.* His Principiis juris Romani poſitis » mirum quam maxime videtur, cur cives » Romani bello capti non gaudeant » jure poſtliminii, niſi ex fictione legis » Corneliæ, (qua nunquam capti fuiſſe cen» ſentur). Si enim hoſtis injuria cives no» ſtros capit, (uti jus Romanum in *l.* 19. » *pr. capt. & poſtl.* ſupponit) nullam ratio» nem dari poſſe videtur, cur reverſi non » ipſo jure priſtina jura recipiant; & cur » actus a capto durante captivitate geſti, » etiam poſt legem Corneliam pro nullis ha» beantur.

» Rationem hujus rei paulo plenius exa» minabimus, quia nemo interpretum ve» ram hujus fictionis cauſam indagavit. Res » ita ſe habet.

» Veteres Romani odio captivorum (*vid.* » *infr.* §. 4. *n* 2.) ſuppoſuere, cives Ro» manos ab hoſte captos libertatem amiſiſ» ſe. *L.* 21. §. 1. *l.* 24. *ff. capt & poſtl.* » 19. §. 3. *eod.* & vere ſervos factos eſſe, » *d. l.* 24. *l.* 36. *ff. Relig. l* 13. *pr. Te*» *ſtam.* Conf. §. 5. *Inſt. quib. mod patr.* » *Ulpian. fragm. tit.* 10 §. 4. *Paul Sent.* » *III.* §. 4. *L.* 1. *ff. de Divort. l.* 5. §. 2. » *l.* 2. *pr. capt. & poſtl* Quod vel exinde » confirmatur, quia demum per legem Cor» neliam capti finguntur nunquam capti, » adeoque nunquam ſervi fuiſſe. Qua fictio» ne opus non fuiſſet ſi liberi in ſua civi» tate manſiſſent. Atque hæc ratio eſt, cur » bello civili, & a latronibus capti poſtli» minio opus non habuerint, quia ſervi » non fiebant, *l.* 21. §. 1. *l.* 24. *ff. capt.* ,, *& poſtl.*

» Hoc principio poſito, capti deſinebant » eſſe cives, *L.* 5. § 1. *capt. & poſtl.* & » pro nullis. *l.* 32. *ff. R S. l.* 7. *pr.* » *Leg. Falc.* id eſt pro civiliter mortuis ha» bebantur, *tot. tit. Inſt. de cap. min. l.* » 209. *R. I. l.* 59. *pr. cond. & dem.* eoque » omnis juris incapaces dicebantur, *l.* 3. » *in fin. cap. min.* cum quibus nulla eſſet » juris communio, *l.* 20. §. 6. *His, qui* » *teſt.*

» Effectus hujus rei inſignis hic fuit: quod » 1°. per ſervitutem iſtam deſierit patria po» teſtas, §. 5. *Inſt.* 2. *in p. Quem patr.* & » 2°. matrimonium capti diſſolvatur; etſi » uxor in domo mariti capti habitet, & conju-

Digitized by Google

» conjugium continuare velit. *L.* 1. *ff. di-*
» *vort. l.* 12. § 4 *capt. & poſtl* 3°. Quod
» captus ſi nubit, non contrahat matrimo-
» nium, ſed contubernium, & ex tali ma-
» trimonio nati ſint ſpurii. *L* 1. *C. poſtl.*
» Immo 4°. liberi ex parentibus captis nati
» ſi patre in captivitate mortuo revertuntur,
» pro ſpuriis habentur, *l.* 24. *capt. & poſtl.*
» etſi cum matre revertantur, *ibid.* 5°. Quod
» teſtamentum durante captivitate confectum
» nullum ſit: *arg. l.* 12. *ff. Teſtam. l.* 12.
» § 5. *capt. & poſtl.* 6° Quod ſubtili jure
» nec codicilli capti valeant, etſi teſtamen-
» to, quod liber fecit, ſint confirmati. *L.*
» 12. §. 5. *ff. captiv.* 7°. Quod captus etſi
» ſi per 30. annos domi rem alienam te-
» neat; eam non uſucapiat: *l.* 29. *ff. captiv.*
» 8°. Quod capti nec liberos, nec agnatos,
» *l.* 12. §. 4 *ff. Accuſ.* adeoque nec hæredi-
» tatem, nec hæredem habuerint, *arg. l.*
» 18. *ff. ad leg. Falcid.* indeque 9°. bona
» eorum fiſco ceſſerint. *l.* 36. *Relig. l.* 31.
» *ff. Jur. fiſc. arg. l.* 19. *C. Poſtlim.* Deni-
» que & 10°. quod cives capti, & reverſi
» (civiliter quippe mortui) POSTLIMI-
» NIO non gauderent ante legem Corne-
» liam.

» *X.* Hoc jus, atque hunc rigorem juris
» Romani in captos Prætor Cornelius Sylla
» æquitati naturali contrariari, exiſtimavit,
» & iniquum quam maxime judicavit, eum,
» qui ex judicio noſtræ civitatis injuria ca-
» ptus eſt. (*vid. l.* 19. *pr. captiv.*) ſi rever-
» titur, a juribus civitatis excludere.

» Cum vero directo jus civile tollere non
» potuerit, per indirectum ſuccurrere captis
» voluit: indeque (ne contra rationem juris
» Romani ſervis jurium communionem per-
» miſiſſe videatur) ſupponit, civem nun-
» quam captum, adeoque nunquam ſervum
» fuiſſe. Atque hunc in finem fingit, ca-
» ptum, ſi in ſervitute *moritur*, retro in
» momento captivitatis deceſſiſſe videri, *l.*
» 10. *l.* 18. *l.* 22. §. 2. *captiv.* §. 5. *Inſt.*
» *Quib. mod. p. p. ſ.* Si vero ad ſuam civi-
» tatem *revertitur*, fingit, eum nunquam
» captum, adeoque nunquam ſervum fuiſſe,
» *d.* §. 5. *l* 5. §. 1. *l.* 12. §. 1. 6. 7. *l.* 22.
» §. 2. *ff. captiv.*

» Per legem Corneliam igitur jus civis
» capti in pendenti eſt, *d. l.* 22. §. 2. &
» 3. *d. l.* 12. §. 1. *d.* §. 5. & ab eventu de-
» pendet, an moriatur in captivitate, an
» revertatur. *L. p. ff. de ſuis. & leg. Ulp. tit.*
» 10. § 4. Utroque autem caſu ſervus non
» fuiſſe fingitur

» *XI.* Per hanc fictionem legis Corneliæ
» hactenus reductum eſt jus naturæ, ut ci-
» vis per injuriam captus, ſi revertitur,
» omnia jura recipiat, NB. quæ, cum cape-
» retur, in civitate habuit, ita ut & ipſe
» hæredem in ſua civitate habere, & ipſe
» hæreditates ſibi delatas acquirere poſſit,
» ac ſi captus nunquam fuiſſet. *L.* 18. *ff. ad*
» *leg. Falc.*

» At manebat ille rigor juris Romani, il-
» laque iniquitas ratione actuum interme-
» diorum, quos ut ſervus, adeoque duran-
» te captivitate, peregit. Cum enim finga-
» tur nunquam ſervus fuiſſe, neceſſario ſe-
» quitur, etiam actus illos eadem fictione
» nunquam peractos fuiſſe. Hinc poſt legem
» Corneliam quoque teſtamentum apud ho-
» ſtes confectum nullum fuit, *l* 8. *pr. teſtam.*
» nec valuit jure militari, *l.* 10. *ff. Teſt. mi-*
» *lit.* etſi poſtea reverſus fuerit, *l.* 9. *ff. In-*
» *juſt teſt.* Natus ex capto pro ſpurio habe-
» batur, ſi pater in captivitate moriebatur,
» etſi mater cum filio reverſa fuerit, *l.* 25.
» *ff. captiv. l.* 1. *C. Capt. & poſtl.* Lex enim
» Cornelia captum non exiſtere, fingit, i. e.
» eum, qua ſervum, pro nullo habet. Sed
» & diſpoſitiones medio tempore inter vivos
» factæ nullæ fuerunt. *Nov. Leon.* 140.

» Hanc iniquitatem Imperator Leo demum
» ſuſtulit, ſtatuitque, captis facultatem de
» jure ſuo diſponendi denegandam non eſ-
» ſe, ſed actus, quos durante captivitate
» perfecerunt, in civitate ſua pleniſſimum
» effectum juris habere debere; quod ratio-
» ni naturali quam maxime convenit, quia
» ex judicio civitatis noſtræ injuria captus
» cenſetur, adeoque reverſus omnia jura re-
» cipit. Et Leo *in Nov.* 140. non immeri-
» to rigorem illum juris Romani contra bel-
» lo captos improbat, *quaſi culpam commiſe-*
» *rint, quod pro tribulibus* (i. e. membris
» ejuſdem tribus) *propugnando in captivita-*
» *tis neceſſitatem pervenerint.*

» Adeoque per legem Corneliam, & per
» Novellam Leonis jus naturæ reductum eſt,
» i. e. ſi res noſtra ab hoſte capta a noſtris
» recipitur, priſtino domino reſtituenda eſt,
» & perſona capta, ac ad fines noſtræ ci-
» vitatis reverſa, citra fictionem legis Cor-
» neliæ, omnia jura recipit; actusque capti
» durante captivitate geſti, ejusque diſpoſi-
» tiones, in ſua civitate pleniſſimum juris

» effectum habent. Atque hoc jus hodieque inter gentes Chriſtianas obtinet.

» Hinc jam apparet, jus Romanum in genere cum jure naturæ convenire, & JCtos rationem juris poſtliminii in æquitate naturali poſuiſſe, *l.* 19. *pr. ff. capt. & poſtl.* Sed & porro ex ante dictis conſtat, quid Romano jure additum ſit juri naturæ: & quidem CIRCA PERSONAS, 1°. quod bello capti etiam ex judicio civitatis Romanæ pro ſervis, adeoque 2°. omnis juris in ſua civitate incapaces, & 3°. pro mortuis habiti fuerint, ac 4°. reverſi non niſi per fictionem legis Corneliæ priſtina jura receperint; 5°. quod lex Cornelia tantum reverſis in eodem bello ſuccurrat, *l.* 5. §. 1. *captiv.* non vero ſi in alio bello revertuntur, *dict. l.* 5. §. 1. *l.* 12. *pr. l.* 17. *capt. & poſtl.* 6°. quod etiam poſt legem Corneliam omnes diſpoſitiones durante captivitate factæ effectu juris deſtituantur. *Nov. Leon.* 140.

» CIRCA RES quoque captas ſingularia quædam jure Romano ſtatuta legimus. Non enim gaudent poſtliminio arma amiſſa, veſtes, naves, quæ uſum in bello non habent, ut voluptuariæ, &c. *l.* 2. §. 2. *l.* 3. *captiv.* Hæ igitur res in præda eſſe dicuntur, adeoque reverſæ priſtinis dominis non reſtituuntur. Rationes juris Romani in ſequentibus exponemus.

2 *Qui partem ejus poſteriorem productionem putat eſſe verbi* ] Servius omnem ſignificationem ponit in verbo *poſt*; & *liminium*, ait, eſſe ſaltem productionem verbi: ut in vocibus *legitimum*, *finitimum*, ubi itidem *timum* ſaltem eſt productio vocis absque ſignificatu; & illud *tullium* in voce *meditullium*. Vid. *Cic. in Topicis n.* 8. *oper. tom.* 4. *p. m.* 398.

*Scævola* ]" Verba ejus apud Ciceronem *d. l.* hæc ſunt: *Quæ a nobis alienata ſunt cum ad hoſtem pervenerint, & ex ſuo tanquam* limine *exierint, cum redierint ad idem* limen, *poſtliminio dicuntur redire. Unde etiam* colliminium *dicitur apud Solinum, quaſi conjunctio, ſeu coitio limitum.*

*Ab antiqua voce limo* ] " Limus etiam limis dicitur. Donatus ad illud Terentii *Eun. act.* 3. *Scen.* 8. ad verba, ego limis ſpecto: *Limis*, inquit, *ſi nominativus ſingularis eſt, transverſus ſignificat, &c. Nam limis eſt transverſus; unde limen quoque dicitur, quod ingredientibus, exeuntibusque transverſum eſt.* Rejicit hanc etymologiam Salmaſius *Obſerv. ad jus Attic. c.* 26. *p.* 568.

*Ut limen magis ad privata* ] *Limen* enim de domo dicitur, Germanice *die Schwelle vom Haus*: *limes* vero de agris. Livius quoque *limitem civitatis* dixit.

---

## AD §. II.

EST *ergo poſtliminium jus, quod naſcitur ex reditu* ] " Seu, uti JCtus illud 1
deſcribit in *l.* 19. *pr. Capt. & poſtl. Jus amiſſæ rei recuperandæ.* Quæ definitio verior eſt, quia datur poſtliminium ſine reditu, & aliquando jus eſt rem amiſſam recuperandi, etſi extra noſtros limites nunquam fuerit. Nam duplex eſt poſtliminium: 1. quando perſona, vel res noſtræ civitatis ab hoſte capitur, & intra ejus fines, ſeu præſidia abducitur, eoque in hoſtis poteſtatem pervenit, ac poſtea intra limites noſtros redit: 2. quando civitas noſtra ab hoſte occupatur, poſtea vero, bello durante, a nobis, vel ſociis noſtris recipitur; hoc caſu civitas priſtina jura, tum publica, tum privata recipit, at non *reditu*.

*Intra præſidia* ] " Uti captus is demum dicitur, qui intra præſidia noſtra deducitur. *Vid. ſupra c.* 6. §. 3. Tunc enim demum in noſtra cuſtodia, & poteſtate eſt.

*Conſenſus gentium rem eo perduxit* ]" Immo id ex ipſo jure naturæ ſequitur. Nam ſi civis noſter, qui captus fuit, redit ad ſocios noſtros, omnia priſtina jura ideo recipit, quia ſocius ſequitur noſtrum judicium, noſtramque defendit cauſam; adeoque ex judicio ſocii injuria captus cenſetur. Hinc Ælius Gallus apud *Feſtum Pomp. voce Poſtliminium: quæ nationes in opinione noſtra ſunt, cum his poſtliminium nobis eſſe*, ait.

*In quo poſtliminium eſſe placuerat* ] " Dixi, reverſum ad ſocios noſtros recipere priſtina jura, non ex placito gentium, ſed ex ipſa naturæ ratione.

*Perveniſſet ad amicos noſtros* ]" Qui judicium noſtræ civitatis ſequuntur.

*Ad regem ſocium, vel amicum* ] Recte Auctor ait, exempli cauſa id additum; nam idem eſt ſi ad populum, ſeu rempublicam ſociam redux factus fuerit.

*Non*

Digitized by Google

*Non ſimpliciter quibuscum pax eſt* ] " Hi
» enim medii dicuntur, & utriusque factum
» pro jure habent, ac judicium ſuum ſuſ-
» pendunt; indeque neutrum injuria facere
» aſſerunt.

*Sed qui partes in bello easdem ſequuntur*]
» Adeoque qui injuria captum aſſerunt.

*Nomine publico tuti eſſe incipiunt* ] " Quod
» fit ſi intra eorum præſidia pervenerint.

*Homo, aut res ad hos, aut ad ſuos pervenerit* ] " Juxta judicium enim & noſtræ
» civitatis, & ſociorum, perſonæ hæ, ac
» res injuria captæ cenſentur.

2 *Bello capti ſtatum non mutant* ] " Dixi
» enim, Medios, qui neutrius partem ſe-
» quuntur, utriusque factom pro jure ha-
» bere; indeque ſequi debere illum ſta-
» tum, in quo perſona, vel res conſtituta
» eſt cum intra limites mediorum pervenit.
» Si quis igitur eo pervenit ut ſervus, et-
» iam pro ſervo habetur; ſi ut liber, ma-
» net liber. *Vid. infr. cap.* 17.

*Niſi ex ſpeciali pacto, quomodo in ſecundo fœdere icto, &c.* ] " Apud *Polyb. l.* 3. *c.*
» 24. Adeoque non ex jure naturæ, ſed
» ex pacto, Romanorum amici a Cartha-
» ginenſibus capti libertatem recuperabant
» ſi ad Romanorum fines perveniebant: ju-
» re naturæ enim Romani, utpote medii,
» factum Carthaginenſium pro jure habere,
» adeoque captos pro jure captis habere de-
» buiſſent.

*Utque Carthaginienſium amicis par jus eſſet* ] " Ut qui a Romanis capti e populis
» amicis Carthaginenſium in portus Cartha-
» gini ſubditos veniſſent, in libertatem vin-
» dicari poſſent.

*In Græciam commercio pervenerant* ] " I.
» e. quos Græci, qui medii erant, a Pœnis
» victoribus pretio emerant.

*Jus ibi poſtliminii non habuerunt* ] " Nam
» cauſam a Pœnis habuerunt. Sane, Roma-
» ni a Pœnis capti ſervi fuerunt cum ad
» fines Græcorum pervenerunt: at pacati
» hunc ſtatum ſequuntur.

*Neutras ſecuti fuerant partes* ] " Adeoque
,, medii erant.

*Ac propterea* ] " Quia medii ſequontur ſta-
» tum rei, qui eſt dum pervenit ad eorum
,, fines.

## A D §. III.

Auctor hic ex JCtis Romanis probat, in perſonis æque, ac rebus, poſtliminio locum eſſe, & de utrisque olim dictum fuiſſe, *poſtliminio recipi*: poſterioribus autem demum temporibus uſitatam fuiſſe locutionem, ut perſonæ dicantur *poſtliminio reverti*, res autem *poſtliminio recipi*.

*Ita enim legendum* ] " Sequitur id ex ip-
,, ſo contextu: nam Feſtus ad vocem *poſtli-*
,, *minium* ſequentia notat: *receptum* (ſcili-
,, cet poſtliminio) *Gallus Ælius ait, eſſe eum,*
,, *&c.*

*Eadem ratio eſt in poſtliminii receptu. quæ ſervi* ] " In editione Gothofredi verba hæc
» inveniuntur: *eadem ratio eſt poſtliminium*
» *receptum eſt, quæ ſervi.* Ego potius le-
» gerem: *eadem ratio eſt poſtliminii rece-*
» *ptus, quæ ſervi.*

*Quæ delenda cenſet* ] " Quod ſupervacua
» eſſe videantur.

*Jacobus Cujacius* ] " Salmaſius *pag.* 58•.
» putat, Fulvium Urſinum id cenſuiſſe, non
» Cujacium: atque id monet quoque Gro-
» novius *in not. b.* At Cujacius omnino ver-
» ba vulgaris editionis *poſtliminium receptum*
» *is &c.* tanquam ſupervacua delenda cen-
» ſet. *L.* 11. *Obs. c.* 23. *& in paratitl. ad*
» *Cod. l.* 7. *tit.* 49. *p. m.* 197.

*A nobis ad hoſtes redire poſſunt* ] " Quia
» ex judicio civitatis hoſtilis injuria a nobis
» capta cenſentor.

*Diſcrete magis duas ſtatuerunt ſpecies poſtliminii* ] " Equidem Pomponius in *L.* 14.
» *pr. ff. capt. & poſtl.* & Tryphoninus in *l.*
» 12. §. 1. & §. 18. *in fin. Eod.* (quorum
» ille ſub Commodo, hic ſub Caracalla vi-
» xit) ajunt, perſonas *reverti*, res *recipi*.
» At Paulus, qui poſterior fuit, & ſub A-
» lexandro Severo ſcripſit, etiam de perſo-
» nis ait, quod recipiantur, *l.* 19. §. 12.
» *ff. poſtl.* Adeoque poſteriores quoque JCti
» indiſcrete perſonam mox *reverti*, mox *re-*
» *cipi* poſtliminio dixere: eodem modo uti
» & res poſtliminio *redire*, paſſim dicun-
» tur. *l.* 28. *ff. capt. & poſtl.*

## A D §. IV.

In *bello* ] " Si ſcil. durante bello virtute 1
,, bellica hoſtium poteſtati ſe eximit, & ad

 ſuam

Digitized by Google

» ſuam civitatem redit. Quod adeo verum » eſt, ut ſi capti illi per commercia ad pacatos » veniunt, ibique ſerviunt, tandem » autem ad priſtinus lares revertuntur, poſt» liminio recipiantur. Et hoc ſenſu ad» mitti poteſt quod Gallus Ælius dixit, » *etiam cum fœderatis, & liberis populis, ac* » *regibus, poſtliminium eſſe, ut cum hoſte*; » quia pacatus ille, qui cauſam ab hoſte » habet, ſervum, vel rem acquirit cum » ſua qualitate, & conditione, i. e. ſalvo » jure poſtliminii. *Vid. Grot. b. c.* §. 18.

*In pace* ] Regulariter jus poſtliminii tantum obtinet inter eos, inter quos bellum eſt, non vero cum iis, cum quibus pax eſt. Tres autem excipiuntur caſus, ubi poſtliminii jus etiam in pace obtinet.

*I.* Si in pace nihil de captis dictum eſt. Etſi enim bellum ipſum, i. e. jus certandi per vim ſublatum ſit, circa damna tamen medio tempore data nihil tranſactum eſt: adeoque res, & cives noſtros injuria captos, etiam pace facta, aſſerimus. Quoties igitur res, & cives, a pacatis ad ſuam civitatem revertuntur, poſtliminio gaudent, i. e. omnia priſtina jura etiam IN PACE recipiunt.

Idque jure Romano quoque ita ſtatutum eſt circa eos, qui FATO capti, & in ſervitutem redacti ſunt; & excipiuntur ſaltem BELLO capti. *l.* 12. *pr. ff. poſtl. rer.* Hi enim pace facta non recipiuntur poſtliminii jure, niſi ſpeciatim id in pace dictum ſit. Rationem affert Tryphoninus, *quia ſpem revertendi civibus in virtute bellica magis quam in pace, Romani eſſe voluere*; quæ ratio ceſſat in fato captis.

*II.* Si cives noſtri, vel res noſtræ bello captæ, per commercia ad medios perveniunt, & ab his ad noſtram civitatem revertuntur. Hoc caſu poſtliminio etiam contra pacatos, & fœderatos, adeoque IN PACE locus eſt. Rationem explicavimus in nota præcedente.

*III.* Si cum aliqua gente nobis neque amicitia neque hoſpitium, neque fœdus amicitiæ cauſa eſt, ſed ubi cives noſtri, qui ad eos perveniunt, ſervi fiunt, & quod ex noſtro ad eos pervenit, illorum fit, &c. etſi bellum ipſis denunciatum non ſit. Cum tali gente PAX eſſe dicitur, quia hoſtes jure Romano non ſunt, niſi quibus bellum decretum eſt, *lib.* 24. *ff captiv.* Capti igitur a tali gente, ſi ad ſuam civitatem revertuntur, poſtliminium habere in PACE dicuntur. *L.* 5. §. 2. *capt. & poſtl.*

*Senſu paulo alio, quam quo idem dixerat Pomponius* ] " Immo non alio ſenſu » Pomponius id dixit, ſed alio uſus eſt » exemplo.

*Niſi aliud convenerit* ] " i. e. niſi in pace » dictum ſit, ne fato deprehenſi dimittan» tur; tunc enim ceſſat poſtliminium, & » civitas profugum domino vindicanti reſti» tuere tenetur

*His, qui non virtute bellica ſuperati, ſed fato ſuo deprehenſi ſunt* ] " Mirum videtur, » cur *bello captis* in pace non ſit jus poſtli» minii, niſi id in pactis erat comprehen» ſum; *fato autem captis* in pace ſit poſtli» minium, niſi in pace dictum ſit, ne » eſſet.

» Grotius rationem differentiæ hanc red» dit, quod capiens credi voluerit jus ſibi » fuiſſe res capiendi. Si igitur pace facta » res capta, & reverſa reciperetur contra» dicente capiente, novam inde bellorum » ſegetem orituram eſſe, putat. Unde Au» ctor fingit, gentes conſenſiſſe ut id, quod » BELLO, i. e. in actu repugnandi, » captum eſt, quaſi ex juſta cauſa captum » habeatur; ſimulque permiſiſſe, ut unus» quisque uſurparet quod vellet credi jus » eſſe.

» Hanc autem rationem ceſſare, ait, in » FATO deprehenſis, & captis: utramque » enim partem fateri eos innocentes, adeo» que non ex juſta cauſa captos eſſe. Pace » igitur facta (interim enim detineri poſſe » putat) dimittendos eſſe, cenſet; adeoque » reverſos jure poſtliminii omnia priſtina » jura recipere, ſtatuit.

» At nihil hic eſt quod rationi juris con» veniat. Negamus enim *I.* novam belli » ſegetem orituram eſſe ſi pace facta bello » capti aufugiunt, ac priſtina jura in ſua » civitate recipiunt. Tryphoninus enim ſup» ponit, de captis nihil in pace dictum, » adeoque facultatem vi agendi quidem per » pacem ſublatam, at de injuria privata, » & de damnis tranſactum non eſſe; hacte» nus igitur injuria manet, ſed vi ea vin» dicari nequit: ſi proinde ſine vi perſona, » aut res recipi poteſt, (uti fit per poſtli» minium) ſalva pace poſtliminio gaudent, » & ſi qui olim cepit bellum ideo inchoa» re vellet, non jure ageret, ſed injuria.

» Negamus, *II.* gentes in id conſenſiſſe, ut

Digitized by Google

» ut bello capti ex juſta cauſa videantur
» capti, & ut quisque belligerantium uſur-
» pare poſſit in bello captos, quod vellet
» credi jus eſſe, adeoque negamus, gentes
» ex hoc capite reverſis in pace poſtlimi-
» nium ademiſſe. Nam 1. unde apparet,
» gentes in id conſenſiſſe? quis gentibus
» jus dedit bellum gerentibus leges præſcri-
» bendi? fabula eſt quæ de jure gentium
» voluntario traduntur. 2. Ipſe Auctor pe-
» riculoſum eſſe, dixit, pacatis, ſe huic
» controverſiæ immiſcere: immiſcerent au-
» tem ſe ſi civitatem, quæ poſtliminio per-
» ſonas, & res recipit, injuria recipere ſta-
» tuerent. Sed & 3. Grotius ſupponit, gen-
» tes conſenſiſſe, *ut quisque uſurpare poſſit*
» *quod velit credi jus eſſe*: at is, qui reci-
» pit in pace perſonas, & res captas, vult
» credi ſe id jure facere poſſe, adeoque
» hujus cauſa itidem juſta eſſet.

» Denique & *III.* negamus, FATO de-
» prehenſos innocentes eſſe, idque utrius-
» que partis conſenſu conſtare, adeoque ne-
» gamus, eos ex hac ratione pace facta di-
» mitti debere, atque reverſos jure poſtli-
» minii priora jura recipere. Nam 1. natu-
» rali jure fato capti æque, ac bello capti,
» ex judicio civitatis capientis nocentes ſunt,
» quod naturæ rationibus probavi ſupra *c.* 7.
» §. 2. Hinc Tryphoninus eos ſervos fieri
» fatetur, *d. l.* 12. *pr.* Cum vero 2. ex
» judicio noſtræ civitatis, injuria capti di-
» cantur, hæc vera ratio eſt cur reverſi poſt-
» liminium habeant; jam enim valet ju-
» dicium noſtræ civitatis.

» *IV.* Cur ergo Romani pace facta ne-
» gant *bello captis* poſtliminium, ſi nihil de
» iis in pace dictum eſt; dent autem illis,
» qui *fato* capti ſunt? Reſp. Rationem ſup-
» peditat Tryphoninus in *d. l.* 12, quæ
» mere civilis eſt, & fundamentum habet
» in rigore diſciplinæ militaris. Alibi enim
» probavimus, miſeram apud Romanos fuiſ-
» ſe conditionem civium bello captorum.
» Captos enim pro ſervis, i. e. pro civili-
» ter mortuis, qui omnis juris incapaces
» eſſent, habebant; tantumque in eos fuit
» odium, ut rariſſime in pace de captis
» mentionem fecerint, eoque declaraverint,
» ſe illos pro civibus amplius habere nolle;
» atque ex hac ratione reverſos in pace a
» poſtliminio excluſerunt. Hæc ratio quoque
» a Tryphonino allegatur, dum ex Servio
» refert, *ideo id placuiſſe*, *quia ſpem rever-*
„ *tendi civibus in virtute bellica magis*,
» *quam in pace*, *Romani eſſe voluerunt.*

„ Tota hæc ratio ceſſat in *fato* depre-
„ henſis, qui non bello capti ſunt, ſed
„ cum ſubito exarſiſſet bellum, apud eos
„ deprehenduntur, ad quos tanquam ad a-
„ micos pervenerunt: odium igitur, quo
„ Romani *bello* captos proſequebantur, ad
„ eos, qui *fato* capti ſunt, non pertine-
„ bat.

„ Supereſt ut paucis mentem Auctoris,
„ obſcuram admodum, explicemus.

*Aliis autem captivis* ]" Qui ſcilicet non
„ fato, ſed bello decertantes capti ſunt.

*Ut optime eum Tryphonini locum emen-*
*dat*, *&c. Faber* ]" Ita autem corrigit legem
„ 12. pr. Poſt *In pace autem his*, *qui*
„ *bello capti erant*, *de quibus id* ( pro nihil)
„ *in pactis erat comprehenſum.* Ex hac ipſa
„ igitur oppoſitione eorum, qui *fato*, &
„ eorum, qui *bello* capti ſunt, apparet,
„ correctionem neceſſariam eſſe; & eos in
„ pace poſtliminio reverti, qui *fato* capti
„ ſunt, non qui *bello* Ratio quoque a JCto
„ allegata correctionem firmat. Romana
„ enim diſciplina non favet illis, qui ar-
„ mati mortem ſervituti non præferunt. Nam
„ ex eadem ratione milites arma bello amiſ-
„ ſa poſtliminii jure non recipiunt. *l.* 2. *ff.*
„ *Captiv.*

„ Tota hæc ratio ceſſat in iis, qui non
„ armati, nec tempore belli, ſed *fato* in po-
„ teſtatem hoſtium pervenerunt; his nihil
„ imputari poteſt, nec armati capiuntur,
„ adeoque eis etiam in pace revertendi fa-
„ cultas relicta eſt.

*Nam hoc & ſubjecta ratio* ]" Ratio hæc
„ allegatur, *quia ſpem revertendi civibus in*
„ *virtute bellica magis*, *quam in pace*, *Ro-*
„ *manı eſſe voluerunt.* Ex hac igitur ratione
„ mere civili poſtliminium non datur eis,
„ qui *vi bellica* capti ſunt.

*Et oppoſitum membrum* ]" Verba legis
„ hæc ſunt: *verum, in pace qui pervenerunt*
„ *ad alteros*, *ſi bellum ſubito exarſiſſet*,
„ *eorum ſervi efficiuntur*, *apud quos jam*
„ *hoſtes ſuo fato deprehenduntur*, *quibus poſt-*
„ *liminium eſt tam in bello*, *quam in pace.*

*Ita enim convenerat* ]" Si igitur de capti-
„ vis nihil dictum fuiſſet, nec hoſtes eos
„ dimiſſuri, nec reverſi poſtliminio gaviſuri
„ fuiſſent.

*Si*

Digitized by Google

*Si captivus, de quo in pace cautum fuerat*] " Patet ergo, captivum ſi in pace cautum non fuiſſet ut rediret, priſtina jura recepturum non fuiſſe.

*Si in bello captus pace facta domum refugit; poſtliminio redit, &c.* ] " Caſus hujus legis huc non pertinet. Non enim ibi quæritur, an civis noſter *bello* captus pace facta poſtliminium habeat? id enim negant leges: ſed an captus ex hoſte, (adeoque ſervus noſter) & pace facta reverſus ad ſuam civitatem, ſi poſtea alio bello capitur, priſtino domino reſtituendus ſit? Quod omnino affirmandum eſt, quia priori pace de damnis, & injuriis nihil dictum eſt, adeoque ex judicio noſtræ civitatis ſervus ille injuria ſeſe poteſtati domini eripuit: novo igitur bello captus non prædæ loco eſt, ſed jure poſtliminii priſtino domino reſtituitur.

*Si modo non convenerit in pace* ] " Si enim convenerit in priori pace ut captivi redderentur, captus novo bello non recipitur a priſtino domino, ſed cedit capienti jure prædæ.

*Cauſam cur de his, qui bellica virtute*
2 *capti, &c.*] " Rationem hujus differentiæ modo expoſuimus.

*Minime indulgens in captivos*] " Adeo ut plerumque nec de captivis aliquid dicere in pace ſoliti fuerint.

*Sed hæc ratio Romanorum propria non potuit conſtituere jus gentium*] " Nec Romani id pro jure Gentium venditarunt.

*Potuit tamen inter cauſas eſſe cur Romani, &c.*] " Quo caſu Grotius non jus gentium verum, ſed minus plenum conſtitui, putat. Nos alibi diximus, male hæc jura a pluribus uſitata referri ad jus gentium; ſunt enim jura civilia cuju que civitatis.

*Ab aliis gentibus* ] " Nam & apud Græcos, ſpeciatim apud Spartanos, ſimilia obtinuiſſe, Ariſtoteles teſtatur. *Vid. infr. c.* 21. §. 24.

*Verior hæc eſt ratio*] " Hanc rationem Grotii expoſuimus, & examinavimus ſupra *ad n.* 1.

*Quod reges, aut populi, qui bellum ſuſcipiunt, credi volunt juſtas ſibi fuiſſe cauſas*] Hoc non ſequitur ex eo, quod bellum gerentes id credi volunt, ſed ex ipſa naturæ ratione. Cum enim inter duas ſummas poteſtates, quarum quæque contendit, ſuam cauſam juſtam, alterius injuſtam eſſe, ſuperior non ſit, qui de cauſæ juſtitia cognoſcat, morali ratione de juſtitia cauſæ decidi nihil poteſt; ſed ſuſpendi ea debet, donec per ultimam victoriam, arbitrante Deo, lis decidatur.

*Nec tutum eſſet pacem ſervare cupientibus huic ſe controverſiæ interponere* ] " Immo nec naturali ratione id poſſunt, quia judicium eis in bellum gerentes non competit; & ſi unius cauſam juſtam declararent, hoc ipſo poſterioris hoſtes fierent.

*Ut id, quod eveniſſet, pro jure acciperent*] " I. e. Judicium de juſtitia cauſæ ſuſpenderent, & præſentem poſſeſſionem ſequerentur.

*Atque ita captos in actu repugnandi haberent quaſi ex juſta cauſa captos*] " Atqui paulo ante dixit, tutum non eſſe pacatis huic controverſiæ ſe interponere: at ſeſe interponerent ſi bello captos ex juſta cauſa captos aſſererent; conſequenter declararent, eum, qui poſtliminio eos recipit, injuria eos recipere.

» Demonſtravimus in præcedentibus, rationem cur Romani bello captis poſtliminium negaverint, non in eo conſiſtere, quod gentes eos quaſi ex juſta cauſa captos habuerint, ſed quia Romani in odium captorum eos ab hoc jure (contra naturæ rationem) excluſos voluerunt.

*At de his, qui bello exorto deprehenſi* 3
*erant, idem dici non poterat*) Immo eadem ratio hactenus in fato captis militat; ut ſcil. ab hoſte, qui juſtam ſibi cauſam aſſerit, capi poſſint.

*Nam in illis nullum injuriæ conſilium fingi poterat*] " Immo idem injuriæ conſilium in fato captis adeſt. Nam hi quoque cauſam ſuæ civitatis ſequuntur, eamque defendunt, & defendere tenentur, adeoque hoſtem injuria agere contendunt. Unde Tryphoninus recte aſſerit, eum *ſervum* fieri *l.* 12. *pr. captiv.* atque ideo eum poſtliminio gaudere, *ibid.*

*Retineri eos manente bello, non iniquum videbatur*]" Si innocentes, adeoque injuria capti eſſent, nec retineri poſſent durante bello. Verius igitur eſt, eos ideo, quia cauſam ſuæ civitatis, adeoque cauſam ex judicio capientis injuſtam, defendunt, pro hoſtibus haberi, indeque in ſervitutem redigi poſſe.

*Nihil obtendi poterat quo minus dimitterentur*]" Immo capiens allegare poteſt, ſe civem hoſtis ſui, qui ejus cauſam defendit, cepiſſe.



Digitized by Google

*Itaque conſenſum in hoc eſt* ] " Scil. a
» gentibus pacatis , adeoque jure gentium
» voluntario. At fabulam eſſe , quæ de ta-
» li jure produntur , alibi probavimus.

*Ut tales* ] " Scil. ſatu capti.

*In pace ſemper libertatem obtinerent , ut confeſſione partium innocentes* ] " Diximus ,
» fato captos non magis eſſe innocentes, quam
» bello captos , eoſque æque , ac hos ſervos
» factos , atque ipſis qua ſervis poſtliminium
» eſſe. Adeoque Thryphoninus eos non in
» eo diſtinguit a bello captis , quod fato
» capti nocentes non ſint , & quod ex con-
» ſenſu gentium quaſi ex non juſta cauſa
» capti habeantur , atque ideo poſtliminio
» gaudeant ; ſed quia Romani vitio verte-
» runt bello captis , quod non in virtute bel-
» lica , ſed in pace ſpem revertendi poſue-
» rint : quæ ratio ceſſat in ſato captis.

*In cæteros vero* ] " i. e. in bello captos.

*Ut quiſque uſurparet quod credi vellet jus eſſe* ] " Credi autem vult , ſibi eſſe
" juſtam cauſam , alteri injuſtam , *vid. n.* 1.
» Unde concludit , ex gentium conſenſu
» bello captum , ſi ad ſuos revertitur , poſt-
» liminium non habere. At diximus 1. ta-
» lem gentium conſenſum non exiſtere :
» 2. jure naturæ etiam bello captum in pace
» poſtliminio gaudere : & 3. jure Romano
» demum in odium captivorum id muta-
» tum eſſe.

*Niſi quatenus pacta certi aliquid præſcriberent* ] " I. e. niſi pace dictum ſit , ut etiam
» bello captis poſtliminium eſſe debeat : at
» diximus , id jure Romano demum ſtatú-
» tum eſſe ; jure naturæ enim eis jus poſtli-
» minii prodeſt , etiamſi nihil de illis in pace
» dictum ſit.

*Quia victor credi vult jus ſibi fuiſſe iſta quærendi* ] " Atqui victus contrarium aſſe-
» rit , victores nimirum injuria cepiſſe ; at-
» que hoc judicium valet in civitate victi , ſi
» captus reverſus eſt.

*Cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ſerere* ] " Senſus eſt , quod ſi civitas civem
» bello captum , de quo in pace nihil di-
» ctum eſt , pace facta reciperet , eoque con-
» tradiceret ei , qui credi vult jus ſibi fuiſ-
» ſe capiendi , bellum ex bello ſereretur.
» At in præcedentibus demonſtravimus , per
» pacem tantum de bello , & ne amplius
» vi agatur , tranſigi , non vero de injuriis ,
» & damnis medio tempore datis ; niſi id
» in ſpecie additum ſit pacto. Hoc poſito
» ſponte ſequitur , injuriam illam etiam pa-
» ce facta ſubſiſtere ; adeoque ſi abſque vi
» perſona , vel res capta ad nos pervenit ,
» poſtliminio locum eſſe , quia ex judicio
» noſtræ civitatis injuria capta cenſetur :
» quod judicium cum effectu jam valet.

*Ex quibus apparet* ] " Ex ſuppoſito , ni-
» mirum , quod bello capti ex conſenſu gen-
» tium poſtliminio non revertantur paco
» facta.

*Quia bello parta non niſi eadem vi poſſideantur* ] » Grotius enim ſupponit , gentes
» in hoc conſenſiſſe , ut quiſque uſurparet
» quod vellet credi jus eſſe : cum igitur vi-
» ctor vult ſibi jus fuiſſe iſta quærendi , ne-
» que victo jus eſſe contradicendi , ( ne
» bella ex bellis ſererentur , ) inde conclu-
» dit , verum non eſſe quod Quintilianus
» ait , *bello parta eadem vi poſſideri* ; inde-
» que captos , ſi in patriam redeunt , libe-
» ros eſſe negat. Ex placito enim illo gen-
» tium deſinere vi poſſeſſa , putat , ſi pace
» facta nihil de iis dictum , eoque cuique
» parti indultum ſit , ut quiſque uſurparet
» quod vellet credi jus eſſe.

» At 1. placitum illud gentium non agno-
» ſcimus , & jus gentium non exiſtere , alibi
» probavimus : figmentum igitur eſt , gen-
» tibus placuiſſe ut fato capti , & reverſi ,
» tanquam innocentes , liberi eſſent , bello
» capti autem poſtliminio non gauderent.
» Nam 2. bello capti jure naturæ quoque
» poſtliminio gaudent , ſi in pace de iis ni-
» hil dictum eſt ; cujus rei rationem modo
» explicavi : & de hoc jure naturæ loqui-
» tur Quintilianus ; licet enim de cauſa
» belli tranſactum ſit , injuria manet intuitu
» damnorum durante bello datorum , ſaltem
» ex judicio noſtræ civitatis. Adeoque vi
» quidem , & armis reparatio injuriæ peri
» nequit , quia de vi tranſactum eſt ; at ſi
» abſque vi ea reparatio obtineri poteſt , uti
» poteſt per poſtliminium , & ingenioſe , &
» ex vero aſſerit Quintilianus , reverſos li-
» beros eſſe , quia hoſtis vi erepta non niſi
» eadem vi , adeoque injuria poſſidebat.
» Quod vero 3. bello captis poſtliminium
» etiam pace facta denegatum fuerit , id
» meri jus civilis eſt , cujus rationem in præ-
» cedentibus explicavimus.

*Diximus de pace* ] » Scilicet , an , & qua-
» tenus poſtliminium in pace obtineat.

*In bello redeunt poſtliminio homines , qui
antequam caperentur , liberi fuerant* ] » De 4.
» poſtliminio perſonarum agitur §. *ſeq.*

*Recipiuntur ſervi, & alia quædam* ] » Servi rerum numero habeatur, de quibus §. 13. *ſeq.*

A D §. V.

LIBER *homo* ] Bello ſcil. captus, & » durante bello (ſecus, ac in pace) reverſus » *Vid.* §. *præc.*

*Si hoc animo ad ſuos venerit, ut eorum res ſequeretur* ] » Non enim videtur rediiſſe, qui redeundi animum non habuit; » nec recepiſſe ſtatum ſuum priſtinum, qui » iterum receſſurus eſt. Eſt autem hæc res » meri arbitrii, quia cuique privato liberum » eſt de ſuo jure civis privato diſponere. » *Vid. diſp. noſtram de poſtl. Sect.* 2 §. 27. » *propter l.* 12. §. 9. *l.* 20. *pr. ff. l.* 19. *in f.* » *C. de capt. & poſtl.*

*Se debet acquirere* ] » I. e. animum re» deundi habere debet.

*An dolo profugerit* ] » De jure fugiendi » captivorum actum eſt *ſupra l.* 3. *c.* 7. §. 6.

*Tantundem erit ſi ab hoſtibus ſponte ſit traditus* ] » Vel ſi ab hoſte manumiſſus eſt, » *d. l.* 5. §. 3. *captiv.*

*Si ab hoſte venditus commercio, ut fit, ad ſuos pervenerit* ] » Recte Auctor ait, liberos » fieri, quia emtor jus ſaltem conditionale » habet in ſervum, niſi poſtliminio redierit. » Idem eſt ſi ad ſocios pervenit, quia horum » quoque judicio injuria captus dicitur, adeo» que intra eorum fines reverſus priſtina ju» ra recipit.

*In Olynthio, quem Parrhaſius emerat* ] » Fictum hoc argumentum eſſe, ait Schot» tus *in not. ad Sen. d. c.* 34.

*Quo Olynthii juberentur liberi eſſe, &c.* ] » Quos Philippus ideo, quod fratres ex no» verca recepiſſent, excidit. *Juſt. l.* 8. *c.* » 3. *Oroſ. l.* 3. *c.* 12. De quo bello late » differit Schottus *in not. ad d. c.* 34.

*Quorum hoc eſt verius* ] » Parrhaſius pi» ctor Athenienſis, cum Philippus Olynthios » captivos venderet, emit unum ex his ſe» nem, eumque perduxit Athenas, (ubi » decretum factum erat ut Olynthii liberi eſ» ſent) eumque torſit, ae ad ejus exem» plar pinxit Promethea. Parrhaſius ideo ac» cuſatus ajebat, ſervum ſuum fuiſſe, quem » belli jure captum emiſſet. Accuſator rege» rebat, Olynthios fœdere junctos, quin » cives Athenienſes eſſe: replicabat reus, id » demum decreto factum eſſe, quod in fu» turum ſaltem valeret, non in præteritum. » At opponebat Accuſator, decreto illo non » contineri ut liberi fierent, ſed ut liberi » judicarentur, i. e. ut tanquam fœderati, » & amici pro liberis, non pro captis ha» berentur: quam ſententiam probat Au» ctor, quia captus, qui ad ſocii civitatem » revertitur, jure poſtliminii omnia jura » priſtina recipit.

A D §. VI.

1 NON *ſe tantum ſibi acquirit* ] » I. e. non » tantum ipſe libertatem recipit.

*Sed & res omnes, quas habuerat apud pacatos, &c.* ] » Nam pacati utriuſque fa» ctum pro jure habent. Quamdiu igitur » captus fuit, eum pro ſervo habent; eo » liberato, (uti liberatur ſi intra ſuæ civi» tatis, vel ſociorum fines redit) jura ei in» tegra eſſe, merito ſtatuunt.

*Sive corporales, ſive incorporales* ] Excipi» untur autem ea, quæ capiens durante ca» ptivitate exegit; quod alibi exemplis de» monſtravimus.

*Quia populi pacati ſicut factum pro jure ſecuti erant in capto* ] » Dum eum, qui in » poteſtate hoſtis eſt, pro ſervo, ac capien» tem pro ejus domino habuerunt.

*Ita & in liberato* ] » Dum eum nunc, » cum ex poteſtate hoſtium exiit, & ad ſuos » reverſus eſt, pro libero homine habent.

*Ut ſe æquos præbeant utrique parti* ] » Nam » in eo conſiſtit officium mediorum. *Vid.* » *infra cap.* 17.

*Ergo dominium, quod habuerat in res, non erat ſine omni conditione* ] » Acqui» ſitioni enim rei hoſtilis ſemper ineſt con» ditio, niſi poſtliminio redierit, *l.* 12. §. 1. » *captiv. & poſtl.* Conf. infra. *c.* 16. §. 1.

*Ceſſare enim poterat ipſo invito, ſi captus qui fuerat, ad ſuos perveniſſet* ] » Eadem » igitur conditio, ſub qua capiens dominium » acquiſivit, tranſit in emtorem.

*Has ergo res* ] » Scil. quas captus habuit » apud populos pacatos.

*Sic ille perdit, quo modo hominem, cujus erant acceſſio* ] » Si enim captus, & re» verſus, deſinit eſſe ſervus, neceſſario etiam » recipit res, quæ tanquam ſervus, & quam» diu ſervus fuit, amiſerat.

2 *Quid ſi tamen alienaſſet* ] » Ponamus, ho» ſtem vendidiſſe ſervum ei, qui pacatus » nobis eſt, vel vendidiſſe ædes capti in terris

Digitized by Google

» terris pacatorum ſitas; quæritur, ſi ſervus
» revertitur ad priſtinum limen, an liber-
» tatem recipiat, & an ædes venditas in ci-
» vitate pacata vindicare poſſit? Auctor af-
» firmat, quia pacati non plus juris habent,
» quam ipſe hoſtis, a quo res acceperunt.
» Illius autem juri conditio inerat, niſi poſt-
» liminio res reciperetur.

*Tutus erit jure gentium* ] » Fruſtra de jure
» gentium quæritur, cum tale non exiſtat;
» ſed quæritur, an jure naturæ tutus ſit?

*An & hæc recuperabuntur* ] » Quod ve-
» rius eſt.

*Exſtabant* ] » Adeoque in hoſtis poteſta-
» te amplius non ſunt.

*Ut poſtliminio redeant* ] » Jure naturæ
» omnia jura in priſtinum ſtatum reſtitu-
» untur.

*Et quæ extra id genus ſunt* ] » Plures
» enim res ſunt, quæ poſtliminio carent ex
» jure civili.

*Ut illa videantur alienata cum ſua cau-
ſa, & ſub conditione* ] » Dixit enim Auctor
» *num. præcedente*, capientem dominium in
» res capti acquirere ſub conditione, *ni poſt-
» liminio recipiantur.* Si proinde capiens
» rem illam alienat, & in pacatum trans-
» fert, hic non niſi ſub eadem conditione
» acquirit.

*Iſta vero* ] » Quæ ſcil. non ſunt ejus ge-
» neris, ut poſtliminio redeant.

*Simpliciter* ] » His enim rebus alienatis
» conditio talis non ineſt, quia poſtliminio
» carent, adeoque alienatio pura eſt.

*Etiam quæ donata* ] » Uti Cæſar Dyrra-
» chinis donavit debitum. *Vide ſupra c.*8.§.*f.*

*Aut acceptilata ſunt* ] » Uti Alexander
» Theſſalis accepto tulit debitum, quod The-
» banis debebant. *Vide d. c.* 8. §. *f. &
» infr.* §. 9. *n.* 1.

---

## Ad §. VII.

At *ſicut ad poſtliminio redeuntem jura redeunt* ] » Nam reverſus omnia priſtina ju-
» ra recipit.

*Ita & jura in ipſum* ] » Hoc eſt quod Ulpianus ait, *captivo reverſo ei, & in eum, omnia jura reſtituuntur.*

Hinc jam apparet, quid in debitis capti juris ſit. Ubi diſtinguendum eſt, an captus creditor ſit, an debitor. Si captus Creditor eſt, i. e. ſi ei debetur vel a cive noſtro, vel a pacato, vel ab ipſo hoſte, & hoſtis eum cogit ut cedat debito, vel illud remittat, debitor non liberatur ſi apud nos, vel ſocios noſtros conveniri poteſt. *Diſp. noſtra de poſtlim. S.* 5. §. 13. & 14.

Si captus Debitor eſt, i. e. ſi debet civi noſtro, vel alii, & cogitur ſolvere fiſco hoſtili; vel ſi remittitur debitum ab hoſte, itidem non liberatur, ſed reſtitutus ſolvere debitum tenetur, *dict. Sect.* 3. §. 10. 11. 12. 13. 14.

Si hoſtis ipſum imperium occupat, nec credita, nec debita mutare poteſt, niſi publica ſint, *ibid.* §. 15. §. 16. Pace facta ſi nihil de nominibus dictum eſt, jus poſtliminii manet, niſi clauſula amneſtiæ adjecta fuerit, *dict. diſp. Sect. IV. & ſeq.*

Latius hæc explicavimus in ipſa diſputatione: cujus contenta vide ſupra §. 1. *propoſ.* 9. *pag.* 211.

*Additio.*

» Noſtram ſententiam de nominibus, &
» quatenus jus poſtliminii locum ibi habeat,
» expoſuimus in *Diſp. proœm. XII.* §. 763.

*Ac ſi nunquam ille hoſtium potitus fuiſ-
ſet* ] » I. e. ac ſi nunquam in hoſtium po-
» teſtate fuiſſet. *Vid. Gron. b.*

---

## Ad §. VIII.

Postliminio *carent qui armis victi hoſtibus ſe dederunt* ] Quia non per injuriam capti ſunt, ſed voluntate ſua ſe, ſuaque hoſtis dominio ſubjiciunt. At hoc caſu jus, quod magiſtratus in civem ſeſe dedentem habet, vi occupatum eſt; hoc igitur jus cive reverſo magiſtratus jure poſtliminii recipit, *dict. diſp. Section.* 1. §. 15. *ſeq. Sect.* 2. *th.* 13. Vid. ſupra §. 1. *prop.* 6. ubi late hanc materiam tractavimus.

*Quia pactiones cum hoſte factæ valent jure gentium* ] » Immo valent jure naturæ. Is
» enim, qui ſe dedit hoſti, declarat, ſe velle
» apud eum manere, eamque fidem hoſti
» dat, quam proinde ſervare tenetur.

*Nec adverſus eas eſt poſtliminium* ] » Quia
» non injuria ab hoſte detinetur, ſed vo-
» luntate ſua. Sed nec magiſtratus jure poſt-
» liminii jus aliquod in civem recipit, quia
» nullum jus in captum, qui domicilium
» mutavit, habet.

*Poſtliminium non eſſe ſibi* ] » Quia ea le-
» ge dimiſſi fuere, ut redirent.

*Unde* ] » Quia adverſus pactiones poſtlimi-
» nium non eſt.

*Induciarum tempore* ] Tenor enim induciarum eſt, ut omnia interim in eodem ſtatu maneant, & de injuria vi agi non poſſit: ſuſpenſum igitur interim eſt judicium de injuria, in qua ſola fundatur poſtliminium. Adeoque durantibus induciis utraque pars, quæ tenet, quaſi mutuo conſenſu tenet: adeoque jure tenere videtur, *dict. diſp. Sect.* 2. §. 33. *Vid. ſupra.* §. 1. *propoſ.* 10. *pag.* 220.

*Qui hoſtibus deduntur, &c. poſtliminio reverti* ] » Rex enim, qui dedit ſubditum » ſuum, ſaltem jus publicum in civem dedit, non jus privatum civis. Adeoque etſi » jus recipiendi ceſſet intuitu Principis, non » tamen ceſſat ratione civis, qui injuriam » ſibi factam allegat.

*Sine ulla ſcil. pactione* ] » Nam ſi civis » conſentit, ceſſat injuria.

## Ad §. IX.

Quæritur, an civitates, provinciæ, vel integri populi ab hoſte occupati, & vi ſociorum liberati, poſtliminio gaudeant? Quod affirmandum putamus; nam ex judicio noſtro hoſtis injuria noſtram civitatem occupavit: merito igitur recipimus jus injuria nobis ereptum. Idque verum eſt, etſi civitas nolit in poteſtatem prioris imperantis redire; quia ſinguli de ſuo quidem jure privato civitatis, non civitas de jure imperii diſponere poteſt. *Vid. dict. diſp. Sect.* 1. §. 26. *ſeq. Hottom. qu. illuſtr.* 5.

*Additio.*

» Quæſtionem hanc Auctor jam ſupra propoſuit *lib.* 2. *c.* 4. §. 14. eamque repetit » *infra.* §. 12. Id autem quæritur, *an illi* » *populi, qui liberi fuerunt, priſtinam recipiant libertatem ſi vel ipſi ſe virtute bellica, vel ſocii eos eximunt hoſtili imperio?* » Grotius id affirmat, & duplicem addit exceptionem: 1°. ſi victor ex voluntate tacita populi jus firmum accepit, *l.* 2. *c.* 4. » §. 14: 2°. ſi ipſa multitudo, quæ corpus » populi conſtituit, diſſoluta fuerit, *h. c.* » §. 9. *n.* 1. & §. 12.

» Equidem regula illa indubie vera eſt, » ſi populus Bello nondum finito ſua virtute, vel ope ſociorum, hoſtili imperio eximitur. Nondum enim victus videri poteſt, quamdiu controverſia » per ultimam victoriam deciſa non eſt; non » autem eſt deciſa ſi vel ipſe populus, vel » ejus Rector, ſpem revertendi retinent: » uti ſi aliena auxilia quærunt, vel ſi ſocii » cauſam populi defendunt, & tandem populum hoſtili imperio eximunt. Cujus rei » plurima exempla refert Grotius *h.* §. 9. §. » 10. *n.* 3. §. 13. *n.* 1. & *cap.* 16. §. 4.

» Idque obtinet etſi civitas diruta, & cives ejecti, aut venditi fuerint (quicquid » diſſentiat Grotius *h.* §. 9. & *l.* 2. *c.* 4. §. » 14.). Bellum enim finitum non eſt, quamdiu ſpes eſt recipiendæ libertatis, i. e. » quamdiu ſocii cauſam illius populi defendunt; quod in Sagunto, & Sutriis contigit, *Grot. h.* §. 9. *n.* 1. & *d. c.* 16. §. 4. » Neque allegari poteſt, corpus periiſſe; » quæ eſt ratio Grotii *h.* §. 9: nondum enim » periit quod adhuc defenditur vel quærendo » auxilia, vel per ſocios.

» Quæ hactenus dicta ſunt, obtinent, etſi » populus nolit redire ſub imperium Principis. *Vid. lit. k.* & §. 12.

» Aliud dicendum si bellum finitum est, i. e. ſi nec populus, nec » Princeps amplius reſiſtunt, nec ſocii cauſam populi defendunt: tunc enim imperium interiit, & populus alieno imperio » ſubjicitur. Si proinde talis populus, vel » Princeps, diſſolvere imperium velit, non » recipit priſtina jura, ſed ſubditi a victore » tanquam rebelles, ſervique contumaces, » coërceri poſſunt: *Vid. Grot. d.* §. 14. & » *c.* 22. §. 11. *in fin.* vel ſi jugum excutiunt, » novus fiunt populus, novaque civitas.

» Adeo igitur non redintegratur populus, » ut ſi is, qui olim ſocius fuit, cauſamque populi contra uſurpatorem defendit, poſtea » ex nova cauſa cum eodem uſurpatore bello » decertat, ac hunc populum, olim ſocium, » poteſtati ejus eripit, populus ille non in » veterem cauſam recidat, nec libertatem » recuperet, ſed novo victori, olim ſocio, » jure belli cedat. *Vid. Grot. infr.* §. 12. » Tum quia populus ille nunc partem imperii uſurpatoris conſtituit, ejus cauſam » defendit, ejuſque judicium ſequi tenetur; adeoque victori omnia in eum, tanquam hoſtem, licent: Tum quia populus ille non amplius eſt idem populus, » cum quo præſens victor olim ſocietatem » contraxit; is enim populus eſſe deſiit, » adeoque ſocietas ſublata eſt. *Vid. Grot. l.* » 2. *c.* 16 §. 16. & 17.

» Si victor ipſe civitatem bello devictam » poſt aliquod tempus libertati reſtituit, » quæritur, an ea jure poſtliminii priſtina

jura

Digitized by Google

» jura recipiat ? Merito id negamus; nam civitas illa ſemel ſublata, & jus imperii ei ademtum fuit, adeoque ſpecies civitatis interiit. Quicquid igitur libertatis ex nova gratia acquirit, novum jus eſt. Sed & tota ratio poſtliminii hic ceſſat; non enim res recipitur ab hoſte, ſed hoſtis ipſe juri ſuo præſenti renunciat. Neque civitas allegat, ſe recipere jura injuria ſibi ablata; ſed fatetur, ex gratia victoris libertatem ſibi dari.

» Recte igitur Grotius ait, Thebanos (quibus ab Alexandro victis, & diruta civitate ſub corona venditis, a Caſſandro libertas data fuit) non potuiſſe antiquum debitum a Theſſalis petere, quibus Alexander debitum remiſerat; Thebanorum enim civitas, & populus, qui olim fuit, interiit, & nova civitas conſtituta fuit ex gratia victoris.

» Denique gravis quæſtio examinanda ſupereſt: *Quid juris ſit circa actus victoris medii temporis? An ſcil. illi ſubſiſtant ſi populus, vel ejus caput, jure poſtliminii priſtinam recipit libertatem ?* Reſp. Idem hic obtinet, quod ſupra de actibus Tyranni diximus: nimirum, omnes actus victoris nullos, & ex civitatis liberatæ judicio (quod nunc, ea jure poſtliminii recepta, valet) injuria peractos videri. Excipe 1. ſi quis per actum illum locupletior factus eſt cum jactura concivis: 2. ſi actus illi ſunt pars adminiſtrationis: 3. ſi victor debita exegit, adeoque jure prædæ ea quæſivit. *Vid. l.* 1. *c.* 4. §. 15.

» Hinc jam facile decidi poſſont quæſtiones apud Neapolitanos diſceptatæ, poſtquam Ferdinandus à Gallis temporibus Caroli VIII. ejectus regnum poſtliminio recepit.

» Ad *priorem* enim *exceptionem* pertinent ſequentia exempla: *I.* Palamedes, capta a Gallis Neapoli, carceri incluſus promiſit 100, & fidejuſſorem dedit Archiepiſcopum, qui Palamedem ſolvendo illa 100. liberavit. Gallis ejectis fidejuſſor petiit ſolutum: opponebat Palamedes vim Gallorum, & contendebat, principalem promiſſionem nullam eſſe, adeoque & acceſſoriam. Senatus judicavit, Palamedem teneri ad reſtitutionem ſoluti ſi fidejuſſor coactus ſolviſſet, non ſi ſponte. *Matth. de Afflict. dec. ſ. Neap.* 149. *num.* 3. Nos utroque caſu reum principalem teneri putamus, quia duo hic ſunt negotia: alterum, quod inter Gallos, & Palamedem intercedit, & quod vitio non caret; alterum, quod inter incarceratum, & fidejuſſorem, & in utilitatem Palamedis geſtum, eoque validum eſt, quia pro pecunia ſoluta nactus eſt libertatem. *Conf. Grot. l.* 3. *c.* 19. § 4. Neque obſtat, fidejuſſoris obligationem non valere, quia principalis nulla eſt. Reſp. Immo obligatio principalis valet; alibi enim dictum eſt, vim, & metum non tollere conſenſum: *l.* 21. §. 5. *ff. quod met. c.* adeoque accedere ei fidejuſſor poteſt.

» *II.* Galli civem Neapolitanum carceri tradiderunt, qui ut ſe liberaret, rem ſuam vendidit, ac pretium Gallis ſolvit. Quæritur, an fugatis Gallis rem ab emtore vindicare potuerit ? Negatur, quia emtor bona fide emit, & pretium in utilitatem venditoris verſum eſt; nam liberatus eſt illa pecunia. Vid. tamen *Hyppol. in ſing.* 306. & *Conſil.* 12. *n.* 20.

» *Secundæ exceptionis* exempla ſequentia refert idem Matth. de Afflictis in deciſionibus Neapolitanis.

» *I.* Rex Ferdinandus omnes actus temporibus Gallorum geſtos nullos declaravit. *M. de Afflict. dec.* 55. Huic edicto convenienter creditor proceſſum, quem ſub uſurpatore inchoaverat, novo dato libello redintegrat. Reus exigebat expenſas prioris litis: Conſiliarii in diverſas ivere ſententias. *M. de Afflict. dec.* 70.

» Verior eſt ſententia eorum, qui negabant expenſas reſtituendas eſſe; non enim temerarie litem priorem ſuſcepit. Jus ſuum perſequi etiam ſub Uſurpatoris imperio licitum eſt. Immo Uſurpator tenetur jus reddere ſubditis, idque pars adminiſtrationis eſt, fatente eodem Auctore *dec.* 77. *n.* 3. Quod vero poſtea lis illa nulla declarata fuerit, id non ex vitio actoris, ſed ex lege Principis eſt, qui poſtliminio imperium recepit: cum igitur actoris culpa non ſit, nec ad pœnam temerarii litigii teneri potuit.

*II.* Judices Galli dederunt dilationem ad probandum: probationes quoque producuntur, rege reſtituto quærebatur, an probationes valerent ? Ratio dubitandi videbatur, quod omnes actus Uſurpatoris, adeoque & illa dilatio conceſſa, nulla declarata fuerit, indeque nova dilatio jam peti debuiſſet. Sed recte decidit M. de

» Afflictis *dec.* 55. probationes valere, non ex ea ratione, quam ipſe allegat, *quia valent probationes factæ etiam ſine dilatione data*; ſed quia actus Uſurpatoris valent ſi pars ſunt adminiſtrationis: hujus autem pars eſt jus reddere, &c.

» *III.* Dilatio ad probandum data fuit actori; ante decurſum termini Galli advenerunt, & actor ſugam cum Ferdinando rege legitimo arripuit. Redux præcludebatur a judice inferiori, qui rationem hanc afferebat, *quod licet ſtatus mutatus fuerit, tamen ſemper fuerit miniſtrata juſtitia*, adeoque oportuerit eum dilationem impetrare. *M. de Afflict. dec.* 50. *n.* 3. At dilatio ei merito in ſuperiori Conſilio indulta fuit, quia jure poſtliminii res in eum ſtatum, quo antea fuit, reducitur, *d. l. n.* 6.

» *IV.* Hinc apparet, etiam confeſſiones coram Uſurpatore ſactas valere. *Urſell. ad M. de Affl. dec.* 77. *num.* 3. *Capyc. dec. Neap.* 179. Et

» *V.* Sententias a judiciis ordinariis latas vim juris habere: *Urſill. in addit. ad M. de Afflict. dec.* 62. *n.* 1. etſi diſſentiat ipſe *M. de Afflict.* at ex ſpeciali ratione, quia Ferdinandus omnes actus Caroli annullavit. *Id. dec.* 55.

» *Tertiæ exceptionis* exemplum apud eundem Matthæum de Afflictis occurrit. Cives, nimirum, Neapolitani multam regi legitimo debebant pecuniam; adveniente Gallo debitores juſſu fiſci Gallici ſolvunt debita. Poſtquam Ferdinandus recuperavit regnum, diem dixit debitoribus ut ſibi denuo eadem debita ſolverent; ſed merito liberati ſunt illi, qui juſſu victoris ſolverunt, quia regis ejecti credita cedunt victori jure prædæ: *Matth. de Afflict. dec.* 150. *n.* 32. *Conſ. ſupr.* §. 6. & *Diſſ. proœm. XII.* §. 766. niſi debitores in mora ſuerint Ferdinando ſolvendi, *ibid* vel partem ſaltem victori ſolverint, etſi quietantia de tota ſumma data ſit, *ibid. n.* 34

» An debitores, qui victori id, quod vel fiſco, vel privatis debebant, ſolvunt, fugato hoſte denuo a creditoribus conveniri poſſint, late diſputatur apud *Dec. conſ.* 25. *Pet. de Anch. conſ.* 64. *Bald. conſ.* 228. B. Parens rem decidit in *diſp. de poſtlim. Sect.* 3. *Add. ſupr. pag* 211.

1 *Idem & in populis locum habere arbitror* ] » Si ſcilicet civitas, vel regnum in hoſtis poteſtatem venit.

*Ut qui liberi fuerunt, ſuam recipiant libertatem* ] » Jure poſtliminii.

*Si forte eos vis ſociorum eximat hoſtili imperio* ] » Eodem ſcilicet bello. Nam ſi per ultimam victoriam civitas illa capta, & bellum finitum ſuit, recepta a ſociis in alio bello non gaudet poſtliminio. *Vid. infra* §. 12.

*At ſi ipſa multitudo* ] » I. e. ſi civitas eſſe deſiit. *Vid. ſupra l.* 2. *c.* 4. §. 14. *l.* 2. *c.* 22. §. 11.

*Verius puto, non eundem populum cenſeri* ] » Sed novum populum, novamque civitatem; quæ non ſuccedit in jura prioris civitatis, utpote extinctæ penitus.

*Nec poſtliminio res reſtitui ipſo gentium jure* ] » Eodem modo, uti homo captus, qui moritur apud hoſtes, poſtliminio reſtitui nequit, *l.* 18. *ff. capt.* & *poſtl.* §. 5. *Inſt. Quib. mod. patr.* Jus enim, quod deſiit, non poteſt poſtliminio redire.

*Partium diſſolutione plane interit* ] » I.e. deſinit eſſe populus, ſpecie quippe populi ſublata: adeoque fruſtra de ejus reſtitutione quæritur.

*Eo; quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione conſiſtit* ] » I. e. in animo illo tuendi jura univerſitatis ſuo arbitrio. *Vid. l.* 2. *c.* 9. §. 6.

*Non ergo Saguenti civitas* ] » Quæ tota deſtructa civitas eſſe deſierat. Sublata igitur videbatur communitas juris, eoque ſpecies populi. Diſſentit Gronovius, quem vid. *h. l.* & *conſ. Liv. l.* 21. *c.* 14 & 15. *Juſtin. l.* 5. *c.* 4. *Diod. Sic. l.* 17. *c.* 13. *Plut. in Alex. c.* 19. & 20.

» Equidem ejus ſententia intuitu civitatis Sagunti vera eſt; at rationes ejus non concludunt: nam Saguntinorum civitas, utut diruta, non deſiit eſſe civitas; etſi enim bello occupata, & diſtracta fuerit, non tamen ſpecies intetiit, quia ope ſociorum Romanorum ſe defendebat, adeoque bellum finitum nondum erat. Sane, Saguntum eodem bello & civitatem, & libertatem recepit. *Liv. l.* 38. *c.* 39.

» Exemplum Thebæ diſſimile plane eſſe, ſtatim probabimus. Sed & Judæi bello victi, & ex nova gratia reſtituti ſunt ab ipſo victore; adeoque nec hoc exemplum huc pertinet: uti nec exempla Capuæ, & Carthaginis.

*Neque*

*Neque Thebæ* ] » Thebani non jure poſtliminii reſtituti, ſed a victore ex nova gratia priſtina libertate donati ſunt, adeoque hoc exemplum huc non pertinet. *Vid. ſupr. c.* 8. §. 4 *n.* 2. *c.* 12. §. 8. *n.* 4.

*Non eſſe Thebanis poſtliminio reſtitutum* ] » Diximus enim, Thebas interiiſſe, adeoque & jura ei inhærentia. Conf. *c. præced.* §. *fin.*

*Tum quod novus erat populus* ] » Ex nova gratia victoris populus factus.

*Tum quod Alexander*, *&c. hoc jus alienare potuerat*, *& alienaverat* ] » Jure enim victoriæ umne jus civitatis Thebarum in victorem tranſiit, qui proinde de ſuo jure diſponere, i. e. debitum remittere potuit. *Vid. ſupr.* §. 1. *propoſ.* 7.

*Et quia creditum non in eorum eſt numero*, *quæ poſtliminio redeunt* ] » Immo contrarium demonſtravimus in *Diſſert. proœm. XII.* §. 763. Sane, jus exigendi, quod nobis competit, ex judicio noſtræ civitatis injuria ablatum eſt; adeoque reſtituti omnia jura recipimus etiam apud pacatos: uti ipſe Auctor alibi probavit *Vid. ſupr.* §. 6. *n.* 1.

2 *Quod de civitate diximus* ] » Diſſoluta civitate eundem populum non cenſeri, nec eum poſtliminio reſtitui, diximus *num. præced.*

*Matrimonium non cenſebatur poſtliminio reſtitui* ] » Immo diſſimillimum eſt exemplum; nec ullibi in jure Romano traditur, matrimonium poſtliminio carere. Sane, captus, & reverſus per poſtliminium omnia priſtina jura recipit, adeoque nulla ratio dari poteſt, cur jura matrimonii excipiantur. Sed & eadem ratio hic obtinet, quæ in aliis juribus; nam injuria hoſtis matrimonium interruptum fuit. *Vid. l.* 19. *pr. capt. & poſtl.*

» Neque obſtat *l.* 14. §. 1. *De Captiv.* ibi: *Non enim ut paterfamilias*, *ita uxor a marito recuperari poteſt*; *ſed conſenſu demum redintegratur matrimonium.* Conf. *l.* 8. *ff. eod.* Reſp. Non aſſeritur, *uxorem a marito non recipi poſtliminio*, ſed eam non recipi NB. NB. *uti paterfamilias recipit filium*: pater enim recipit filium *etiam invitum*; Maritus autem recipit uxorem *non niſi volentem.* Diſſolvitur igitur matrimonium non ob defectum juris poſtliminii, ſed quia uxor divortium facit. Unde pœnas diſſidii dat, *L.* 8. *ff. captiv.* quod verum non eſſet ſi maritus reverſus jura priſtina, i. e. jura matrimonii non reciperet.

» Neque porro obſtat, quod captivitate matrimonium dirimatur, *L.* 1. *ff de Divort. L.* 36. *ff. ſol. matr.* nec ſubſiſtat etſi uxor velit. *L.* 12. §. 4. *captiv.* Reſp. dirimitur matrimonium ſub conditione, niſi poſtliminio redierit; adeoque matrimonium in ſuſpenſo eſt. Si revertitur maritus, nunquam ſervus fuiſſe videtur, adeoque redintegratur matrimonium: ſi non redit, uxor ex momento captivitatis vidua fuiſſe videtur.

» Hunc eventum igitur exſpectare uxor tenetur, adeo ut ſi de vita capti mariti conſtet, uxor ad ſecunda convolare vota nequeat; & ſi de vita dubitetur, elapſo demum quinquennio alii nubere poſſit: atque hactenus jura nuptiarum retinere dicitur in *L.* 6. *ff. de divort.* Si his neglectis ad ſecunda vota properat, pœnas diſſidii dare tenetur. *Vid. rubr. ab hac alteram.* Certiſſimo indicio, poſtliminio redintegrari matrimonium.

*Quo diſſolubilia erant conjugia* ] " Nam in eo ſimilitudinem cum civitate diſſoluta conſtituit.

*Sed novo conſenſu redintegrari* ] " At ſi uxor non vult conſentire, non dirimitur matrimonium ob defectum poſtliminii, ſed ob divortium: quod autem impune non facit. *L.* 4. *ff. capt. & poſtl. Nov.* 22. *c.* 7.

---

## A d §. X.

Quale *ſit jure gentium poſtliminium in* 1
*liberis hominibus* ] " Jus poſtliminii ab ipſa natura eſſe, diximus, non ex jure gentium voluntario; quale non datur.

*Ceterum*, *jure civili* ] „ Auctor hic recenſet differentias inter jus civile, & jus gentium, circa materiam poſtliminii; nam jus gentium voluntarium, additis exceptionibus, aut conditionibus, jure civili reſtringi poſſe, ait. At duo hic notanda ſunt: 1. jus gentium non dari, adeoque fruſtra quæri, quomodo a jure civili differat. 2. Jus civile in pauciſſimis jura naturæ circa poſtliminium mutaſſe. *Vid. ſupr.* §. 1. *n.* 1. *ad rubr. Ut quæ Juris gentium.*

*Id ipſum jus* ] Scilicet, jus gentium voluntarium.

*Quod ea attinet*, *quæ intra civitatem agun-*

*aguntur* ] " I. e. quod ad jura civium at-
,, tinet; non vero quatenus jura illa extra-
,, neis communia ſunt, quia leges civiles
,, extraneos non obligant.

*Adſtringi additis exceptionibus* ] " Ita
,, enim, ait, jure Romano excipi transfu-
,, gas, *n. h.*

*Aut conditionibus* ] " Quo refert, quod
,, apud Romanos, qui redemtus eſt ab ho-
,, ſte, redemtori ſervire teneatur, donec pre-
,, tium reſtituerit, *n.* 2.

*Et produci ad alia commoda* ] " Quo
,, refert, quod omnes res, omniaque jura
,, capti perinde habeantur, ac ſi nunquam
,, captus fuiſſet: quod uſucapta, vel non
,, utendo finita, remediis juris conceſſis re-
,, cipiat, *n.* 3. *&c.*

*Jure civili Romano*, *&c. exemti ſunt
transfugæ* ] ,, Immo id ſequitur ex ipſa ra-
,, tione naturali, & ex natura juris poſtli-
,, minii: utpote quod non obtinet niſi ci-
,, vis noſter injuria hoſtis capiatur, non ve-
,, ro ſi civis ultro ad hoſtes profugit. *d.
,, diſp. Sect.* 3. §. 24. Unde etiam amneſtia
,, pace ſtipulata ad transfugas non pertinet,
,, *d. diſp. Sect.* 3. §. 24.

*Etiam filii familias* ] " Scilicet, ſi trans-
,, fugæ ſunt; quia qui ad hoſtes deficiunt,
,, amittunt civitatem: *l.* 5. §. 1. *cap. min.*
,, jura igitur, quæ ex ſuo delicto amiſerunt,
,, recipere poſtliminio non poſſunt.

*In quos patri videtur ſalva eſſe debuiſſe
poteſtas illa patria* ] " Adeoque etſi ipſe filius
,, poſtliminio non gaudeat, æquitati tamen
,, naturali conveniens eſſe videtur, ut ſal-
,, tem jus patriæ poteſtatis jure poſtliminii
,, reſtituatur. Reſp. 1. Pater non amiſit jus
,, ſuum injuria hoſtis, ſed injuria filii, qui
,, ſua voluntate ad hoſtes transfugit; adeoque
,, tota ratio poſtliminii ceſſat. Jus autem in
,, filium ideo non recipit, quia hoſtis
,, loco habetur, *l.* 19. §. 4. *captiv.* adeoque
,, pater ſic eum amiſit, uti patria. *d. l.* §.
,, 7. Utroque autem modo jura patriæ po-
,, teſtatis etiam intuitu patris exſtinguebau-
,, tur, §. 3 *Inſt. Quib. mod. patr.* Sed &
,, transfuga in pœnam amittebat civitatem,
,, *d. l.* 5. adeoque & ex eo capite deſinit
,, eſſe in poteſtate patris. §. 1. *Inſt. Quib.
,, mod. patr. l.* 17. *ff. pœn.*

*Quæ propria erat Quiritium* ] " §. 2. *Inſt.
,, de patr. pot.*

*Diſciplina caſtrorum antiquior fuit* ] " Im-
,, mo Paulus præterea rationem naturalem
,, allegat, nimirum, *quia pater ſic illum a-
,, miſit, ſicut patria*: diximus enim, filium
,, transfugam hoſtem eſſe, eoque mortis
,, reum. Quantum apud Romanos value-
,, rit diſciplina militaris, patet ex *Salluſt.
,, Catil. Flor. l.* 1. *c.* 14. *Liv. l.* 8. *c.* 7. *Quintil.
,, d.* 3. *p. m.* 38. *Teſtim. b.*

*De Manlio* ] " Qui filium contra edictum
,, extra ordinem pugnantem ſecuri feriri juſ-
,, ſit, *prapoſita ſalute publica ingenitæ libe-
,, rorum charitati.* Liv. *l.* 8. *c.* 7.

*Prælatum ab eo jus majeſtatis* ] " Uti &
,, econtrario, liberi patriam parentibus præ-
,, ferre debent: hine alibi dictum eſt, libe-
,, ros reverentiam debere parentibus, exce-
,, ptis cauſis imperii, *l.* 2. *c.* 26. §. 3. *n.* 2.

*Deinde Romanis conſtitutum eſt, ut qui
redemtus eſt ab hoſtibus, redemtori ſerviat* ]
,, Auctor putat, hac lege aliquid detrahi ju-
,, ri gentium; jurique poſtliminii, quia re-
,, demtus non plene liber fit, ſed ſervire
,, cogitur: quod verum non eſt. Nam ita
,, redemtus pleniſſime liber eſt, & omnia
,, priſtina jura recipit, quia ex judicio no-
,, ſtræ civitatis injuria captus aſſeritur, at-
,, que hinc ſervus non eſt, *l.* 2. §. 1. *c. poſt-
,, lim.* At quia libertatem meo pretio con-
,, ſecutus eſt, ideo reſtituere mihi pretium
,, etiam naturali jure tenetur, *l.* 6. *C. poſtl.*
,, & qooad exſolvatur, in cauſam pignoris
,, conſtituti merito ſerviles operas præſtat.
,, *L.* 2. *C. Eod. Conſ.* §. *ſeq.*

*Favore libertatis introductum apparet* ]
,, Immo id ex ipſo jure naturæ ſequitur.
,, Nam meo pretio libertatem, i. e. jus in
,, res, & operas ſuas, recuperavit. Hacte-
,, nus ergo plus ſuo habet, & locupletior
,, factus eſt ex re mea, indeque mihi id
,, reſarcire tenetur; & ſi alio modo non po-
,, teſt, præſtando operas liberare ſe tenetur,
,, quia alia tunc ſatisfaciendi ratio non eſt.

*Et illa ipſa ſervitus*, *&c. multis modis
mitigatur* ] " Dixi, plane non eſſe ſervum,
,, etſi operas ſerviles præſtet.

*Finitur operis quinquennii* ] " Ab initio tri-
,, ennium ſtatutum fuiſſe, ait Harmenopu-
,, lus *l.* 1. *tit. ult.* §. 33. Juſtinianus quin-
,, quennium definivit. *L. ſ. C. Capt. & poſtl.*
,, Apud Hebræos præfixum eſt ſexennium.
,, *Exod.* 21. 2. *Deut.* 15. 12.

*Morte quoque redemti jus repetendæ pe-
cuniæ exſtinguitur* ] " Eum enim, dum mo-
,, ritur, quaſi jure pignoris ſublato, nactum
,, poſtliminium, & ſine obligatione debiti
,, obiiſſe, ait Ulpianus in *l.* 15. *ff. Capt.
,, & poſtl.* adeo ut filius ab eo relictus ſuus
,, patri

Digitized by Google

„ patri defuncto exiſtat, *d. l.* 15. Unde nec „ mulieris redemtæ, & enixæ liberi ſunt „ pignoris loco, *l.* 8. *C. Eod.*

*Contracto, &c. matrimonio remiſſum cenſetur* ] " Quia uxor omnium jurium ma- „ riti particeps eſt.

*Redemtæ mulieris proſtitutione amittitur* ] „ Hoc meri juris civilis eſt.

*Multaque alia* ] " Vid. *lib.* 20. *ff. Sol.* „ *matr. l.* 21. *C. de SS Eccleſ. Nov.* 7. *c.* 8. „ *N.* 115. *c.* 3. *§.* 13.

3 *Rurſum auctum eſt poſtliminii jus lege civili* ] Immo ipſo jure naturæ captus, „ & reverſus, omnes res, omniaque jura „ recipit, quia judicio civitatis noſtræ in- „ juria captus cenſetur.

*Quod non ea tantum, quæ in poſtliminio ſunt jure gentium* ] " Diximus, jus gentium „ non exiſtere, ſed jus poſtliminii eſſe ab „ ipſa natura: jure naturæ autem æque, ac „ jure civili omnes res, omniaque jura no- „ bis ab hoſte erepta, poſtliminio gaudere, „ demonſtrabimus *infra* §. 13. *ſeq.* & pauca „ ſaltem jure Romano excipi.

*Sed res omnes, jura omnia* ] " Id non „ demum jure civili ſtatutum eſt, ſed ipſa „ ratione naturali captus, & reverſus, om- „ nes res, omniaque jura recipit. Vid. *ſupr.* „ *ad* §. 1. *n.* 1. *rubr. Ut quæ juris gentium* „ *&c.* Conf. *l.* 5 §. 1. *l.* 22. §. 1. *ff. Captiv.* „ § 5. *Q. M. p. p.* 5.

*Nec aliud quæſitum eſt in judicio* ] " I. e. „ Non quærebatur, an reverſus jura recipe- „ ret: nam id extra omne dubium erat.

*Meſſenios, cum longo tempore ſerviiſſent, tandem & libertatem, & regionem recepiſſe* ] „ Gronovius miratur, cur Auctor his popu- „ pulis concedat poſtliminium, cum Sagun- „ tis, & Thebanis id negaverit §. præcedenti. „ *Verba ejus vid. h. l.*

„ Si dicendum quod res eſt, fruſtra hic „ de jure poſtliminii quæritur. Civitas hæc „ non bello recepta, ſed ex mera gratia a „ populo victore priſtinæ libertati poſt 70. „ annorum ſervitutem reſtituta eſt; adeo- „ que eadem hic ratio, quæ in Thebanis „ obtinet. Hæc igitur civitas ſemel exſtincta „ non priſtina jura recepit, ſed novam con- „ ſtituit civitatem, novusque exiſtit popu- „ lus. Conf. *ſupr. l.* 2. *c.* 9. §. 7.

*Per uſucapionem* ] " Si quis rem capti „ bona fide, & juſto titulo a non domino „ acquiſivit, & longo tempore poſſedit.

*Aut liberationem* ] " Si v. g. debitor per „ acceptilationem vel a filio capti, vel a „ cognatis (quibus bona interim conceſſa „ ſunt. *Vid. l.* 3. *C poſtl. l* 15. *ff. Ex quib* „ *cauſ maj.*) factum liberatus eſt.

*Actione reſciſſoria reſtituuntur* ] " Re- „ verſus rem reſciſſa uſucapione petere po- „ teſt, i. e. ita petere, ut dicat, poſſeſſorem „ uſu non cepiſſe, & ob id ſuam rem eſſe, „ §. 6. *Inſt. de act. Conf. l.* 18. *C poſtl.* & „ *d. l.* 15 Etſi igitur lege civili jus capti „ propter uſucapionem exſtinctum ſit, ta- „ men eadem lex ſuccurrit capto, eum re- „ ſtituendo in integrum: ex æquitate illa „ naturali, quod injuria captus ſit, & hæc „ injuria ei obeſſe non debeat.

*Is comprehenditur, qui in hoſtium eſt poteſtate* ] " Adeoque hæc abſentia eſt juſta „ reſtitutionis cauſa: *L.* 1. §. 1. *ex quib.* „ *cauſ. maj. l.* 11. *l.* 12. *l.* 14. *l.* 15. *ff. Eod.* „ & per id tempus, quo captus eſt, jus læ- „ ſum corrigitur, ne obſit, vel proſit quod „ evenerit, *l.* 1. *pr. eod.*

*Venit ex jure Romano antiquo* ] " Quo „ auctum eſſe jus Gentium, Auctor putat. „ At demonſtravimus, id ex æquitate na- „ turali fluere.

*Lex Cornelia etiam hæredibus conſuluit* ] 4 „ Adeoque hactenus quoque jus gentium „ auctum eſſe per jus civile, putat. Sed „ potius dicendum, legem Corneliam reſti- „ tuiſſe jus naturæ, uti ſupra *ad* §. 1. *n.* 1. „ demonſtravimus. Nam ante legem Cor- „ neliam bona captorum, contra rationem „ naturæ, & odio captivorum, fiſco cede- „ debant. *Vid. rubr. ab hac tertiam.* Lex „ Cornelia demum & hæreditatem, & hæ- „ redes fecit. *L.* 18. *pr. ff. ad L. Falc.*

*Bona eorum conſervans, perinde quaſi* „ *&c. eo tempore, quo captus eſt, deceſſiſſet* ] „ Prætor enim legem Romanam (qua cives „ noſtri ab hoſte capti etiam in noſtra ci- „ vitate pro ſervis habebantur) mutare non „ potuit; adeoque per fictionem ſupponit, „ eos nunquam ſervos fuiſſe. *Vid. ſupr. ad* „ §. 1. *n.* 1.

*Quæ jura civilia ſi tollas* ] " Rectius, jus „ Prætorium ſi tollas. Nam ſi lex Cornelia „ non conſervaret bona captis, eorumque „ hæredibus, vigore juris civilis veteris bo- „ na ceſſura fuiſſent fiſco.

*Bona ejus futura fuiſſent occupantium* ] „ Cum enim captus ex hypotheſi veteris „ juris Romani ſervus factus fuerit, adeo- „ que nec parentes, nec liberos, nec agna- „ tos habere crederetur, bona ejus tan- „ quam res nullius cedere debebant occu-

,, panti, vel ex more Romano jure bono-
,, rum vacantium fiſco. *L.* 31. *ff. jur. fiſc.*

,, *Quia qui apud hoſtes eſt, pro nullo*
,, *habetur* ] " Vid. *l.* 32. *R. J. l.* 7. *pr. ff.*
,, *Falſ.* i. e. pro non exiſtente, & pro civi-
,, liter mortuo: *l.* 209. *R. J. l.* 59. *pr. Cond.*
,, *dem.* adeoque bona ejus pro vacantibus
,, habéntur, atque ideo fiſco cedunt, *l.* 31.
,, *J. fiſci.* Hoc jus Civile apud veteres Ro-
,, manos receptum mutavit Prætor Corne-
,, lius Sylla.

*Nihil reciperet præter ea, quæ jure gen-*
*tium poſtliminium habent* ] " Sæpius diximus,
,, jus gentium non dari, adeoque fruſtra
,, quæri, quid jure gentium poſtliminio re-
,, deat.

,, Ex præcedentibus repetendum eſt, le-
,, gem Corneliam per modum fictionis ſup-
,, poſuiſſe, cives noſtros ab hoſte captos
,, nunquam ſervos fuiſſe, atque Prætorem
,, ex hoc capite, ſive moriantur, ſive re-
,, vertantur, ipſis, eorumque hæredibus o-
,, mnia jura ſuæ civitatis conſervare. *Vid.* §.
,, 1. *n.* 1.

,, At diximus ſimul ibidem, Prætorem
,, circa actus intermedios ſervi nihil mutaſſe,
,, adeoque hos actus, etiam poſt legem Cor-
,, neliam, nullos manſiſſe: & Imperatorem
,, Leonem demum conſtituiſſe, ut diſpoſi-
,, tiones a capto factæ in ſua civitate effe-
,, ctum juris habeant. *Nov. Leon.* 140. Quo
,, ipſo jus naturæ circa poſtliminium pleniſ-
,, ſime reductum eſt.

*Quod vero captivorum bona, &c. fiſco ce-*
*dunt* ] " Non vero occupantibus.

*De his, qui redeunt* ] " I. e. de perſo-
,, nis, quas *reverti*, Auctor ait. *Vid.* §. 3.

*Videamus de his, quæ recipiuntur* ] " I. e.
,, de rebus: has enim *recipi*, dixit *d.* §. 3.

---

## AD §. XI.

SERVI, *& ancillæ* ] " Cum enim ipſa
1 ,, perſona ſervorum, omniaque eorum jura,
,, res, ipſæque actiones, in noſtra ſint po-
,, teſtate, RERUM nomine veniunt.

*Etiam ſæpe alienati* ] " I. e. etiamſi non
,, amplius ſint in hoſtili poteſtate, ſed al-
,, terius, qui ab hoſte emit; nam emit ca-
,, ptum cum ſua qualitate, i. e. ſalvo jure
,, poſtliminii.

*Etiam ab hoſte manumiſſi* ] " Adeo ut
,, receptus non habeatur pro libertino, ſed
,, pro ſervo, quia ex judicio noſtræ civita-
,, tis injuria domino ereptus eſt, adeoque
,, ab hoſte manumitti non potuit.

*Quia hoſtium jure manumiſſio* ] " Senſus
,, eſt, quod hoſtis noſtræ civitati, ejuſque
,, juri præjudicium facere nequeat.

*Ut aut revera habeatur a veteri domino* ]
,, Civis igitur captus ſtatim poſtliminio re-
,, dit, ubi ad præſidia noſtra revertitur, *l.*
,, 19. *pr. &* §. 3. *de Capt. & poſtl.*

,, At ſervi noſtri ab hoſte capti nondum
,, poſtliminio recepti videntur ſi intra fines
,, noſtros redeunt, ſed tunc demum ſi in
,, poteſtatem domini recipiuntur: *l. f. ff.*
,, *capt. & poſtl.* Quamdiu enim ſervus ille
,, animum non habet redeundi in poteſta-
,, tem domini, non poteſt dici in domini
,, cuſtodiam rediiſſe. *Dict. l. f.* Conf. *l.* 26.
,, *ff. Eod.*

*Aut haberi facile poſſit* ] " Immo etſi ha-
,, beri facile poſſit, nondum tamen eſt in
,, prioris domini poteſtate, *l. fin. ff. captiv.*
,, *& poſtl.*

*Sufficiat eas intra fines eſſe perductas* ]
,, Quia tunc ſunt in cuſtodia publica,
,, *l.* 19. §. 3. *ff. poſtl.*

*Ad poſtliminii jus in ſervo id non erit*
,, *ſatis* ] " Servus enim, qui non habet ani-
,, mum revertendi, ſed latet, nondum eſt
,, in poteſtate domini prioris; adeoque re-
,, ceptus dici nequit.

*Niſi & cognoſcatur* ] " Rectius, niſi in
,, poteſtate domini prioris conſtituatur.

*Nondum receptus Paulo videtur* ] " Quia
,, nondum habetur a vero domino.

*Hac in parte a rebus inanimis diſtat, &c.*]
,, Res enim receptæ videntur ſtatim, ac
,, intra præſidia noſtra revertuntur: ſervi au-
,, tem non niſi animum habeant revertendi
,, in poteſtatem domini, etſi in priſtina de-
,, gant civitate.

*Ita viciſſim ab homine libero in eo diſtat* ]
,, Liber homo non niſi volens utitur poſt-
,, liminio: *vid. ſupra* §. 5. at ſervus etiam
,, invitus recipitur. Nam ille habet liberam
,, facultatem de jure ſuo domicilii diſponen-
,, di; hic vero jus domino quæſitum au-
,, ferre ſua voluntate nequit.

*In eo requiritur, qui ſe recepturus eſt* ]
,, Rectius ita: requiritur id in eo, in cu-
,, jus libertate eſt, reverti velit, an non;
,, non vero in eo, cujus voluntas ab alio
,, dependet, & qui in aliena poteſtate eſt,
,, in quam reverti etiam invitus tenetur.
,, Atque hoc eſt, quod Sabinus in *l.* 12.
§. 9.

Digitized by Google

„ § 9. *capt. & poſtl.* ait , de ſuo jure civi-
„ tatis cuique ſtatuendi liberum eſſe , non
„ vero de jure dominii , utpote quod alte-
„ rius eſt.

2 *Ab hoc gentium jure* ] " Tale non dari ,
„ ſæpius diximus.

*Servos transfugas* ] " Liber homo trans-
„ fuga non recipit poſtliminio priſtina jura ,
„ quia non injuria hoſtis captus eſt , ſed
„ ſua voluntate domicilium mutavit , & ho-
„ ſtis factus eſt , in quem , ſi recipitur ;
„ omnia , quæ in hoſtem , licent.

„ Secus in ſervo transfuga : hic enim fu-
„ ga ſua jus domino quæſitum auferr , ad-
„ eoque receptus ei reſtitui jure poſtlimi-
„ nii debet ; *l.* 19. § 5. *ff. capt & poſtl.*

*Dominus priſtinum jus recipit* ] " Quia
„ hoc ei fuga ſervi auferri nequit.

*Ne contrarium jus non tam ipſi injurio-
ſum ſit , &c.* ] " Rationis a Paulo allegatæ
„ ſenſus hic eſt , quod injuria non fiat ſer-
„ vo , qui ex judicio noſtræ civitatis ſem-
„ per ſervus permanet : cum econtrario , ſi
„ ex judicio civitatis noſtræ dominus jus
„ ſuum non reciperet , jus domino damno-
„ ſum ſtatueretur.

*De ſervis , qui virtute militum recupe-
rantur* ] " Servi igitur noſtri ab hoſte ca-
„ pti , & poſtea militum noſtrorum virtute
„ recepti , non prædæ loco militibus ce-
„ dunt ; quia milites ea , quæ injuria no-
„ bis ablata ſunt , recuperare , & jura no-
„ ſtra tueri tenentur , *l.* 12. *C. de poſtlim.*

*Quod ad res omnes male a quibusdam
„ trahitur* ] " Immo eadem eſt utrobique
„ ratio : nam millies rerum noſtrarum do-
„ minium defendere , non vero ſibi quæ-
„ rere debent , niſi lege aliud ſtatutum ſit.

3 *Qui ab hoſtibus redemti ſunt ſervi , pro-
tinus &c. fiunt redimentis* ] " Non jure ſer-
„ vitutis , ſed pignoris , *l.* 2. §. 1. *C. poſtl.*

*Oblato demum pretio poſtliminio recipi in-
telliguntur* ] " Adeoque ingenuitati non re-
„ ſtituuntur redemti , niſi pignoris vinculo
„ ſublato , *l.* 2. *l.* 6. *l.* 17. *c. Jur. poſtl.* ſive
„ per donationem , *d. l.* 2 ſive per remiſſio-
„ nem , *l.* 11. *eod.* ſive nuptias cum redem-
„ to contrahendo. *l.* 13. *eod.* Non tamen
„ manent ſervi , *d. l.* 2. Hinc nuptiæ cum
„ redemta contrahuntur , *d. l.* 13. hæredi-
„ tates interim delatas ſibi acquirit , *l.* 15.
„ *c. eod.* Et ſi redimens vel nolit accipere
„ pretium , vel accepto pretio nolit redem-
„ tum ingenuitati reſtituere , actio contra
„ eum datur , *l.* 6. *C. eod.* Denique ſi
„ lytron redemto remittitur , non fit liber-
„ tus , ſed eſt ingenuus , *d. l.* 11.

„ Si redemtus non habeat unde pretium
„ redemtionis ſolvat , triennii , vel quinquen-
„ nii operis eum liberari , diximus ſupra
„ §. 10.

*Verum , hæc ſubtilius explicare juris civilis
interpretum eſt* ] " Jus naturæ cum jure ci-
„ vili in genere convenit ; nam utreque
„ jure redemtus ſtatim liber fit : at quia
„ æquitati naturali convenit ut redimens
„ pretium recipiat , & ut redemtus , qui
„ pretio alieno libertatem recuperavit , de-
„ bito hoc ſe liberet , merito redemtor o-
„ peris redemti , ſi aliud nihil in bonis ha-
„ beat , uti , ac ex iis ſatisfactionem ſibi
„ quærere poteſt ; id enim tantundem eſt.
„ Adeoque redemtus non eſt in ſervitute ,
„ ſed pignoris vinculo tenetur ; indeque
„ cum effectu poſtliminium non obtinet niſi
„ vinculo illo ſoluto ; unde ex communis
„ utilitatis ratione id deducit Imperator in
„ *l.* 6. *C. poſtl.*

*Poſterioribus legibus mutata ſunt nonnul-
la* ] " Quo pertinet , ut ſi pretium ſolvere
„ non poſſit , præſtitis per triennium operis
„ libertati priſtinæ reſtituatur.

*Ad reditum invitarentur* ] " Eodem mo-
„ do , uti hodie deſerentibus militiam re-
„ miſſio pœnæ promitti ſolet.

---

## Ad §. XII.

Illa *quæſtio magis ad nos pertinet* ]
„ Nimirum , quæſtio de ſervitute publica
„ populorum. In præcedenti enim §. egit
„ de ſervis privatis , eamque materiam ma-
„ gis ad ſubtilitates juris civilis pertinere ,
„ dixit *n. fin.*

*An & populi , qui alieno imperio ſubjecti
fuerunt , in veterem cauſam recidant* ] " Paſ-
„ ſim hanc quæſtionem propoſuit Grotius in
„ hoc opere. Primo enim in *l.* 2. *c.* 4.
„ §. 14 quæſivit , *an liber populus bello vi-
„ ctus recipiat libertatem priſtinam , ſi ſua
„ virtute ſe liberat* ? eamque quæſtionem
„ affirmative decidit , quia quod *vi* partum
„ eſt imperium , vi diſſolvi poſſe , putat ,
„ niſi capiens ex voluntate populi ſaltem
„ tacita jus acquirat , *ibid n.* 1. Sed &
„ ſine vi populum priſtinam libertatem ali-
„ quando recipere , ait , per tacitam victoris
„ derelictionem ; nam longam regis patientiam
„ ſufficere poſſe ad pariendam libertatem ,
„ *ibid. n.* 2.

„ Sᴇᴄᴜɴᴅᴏ ſupra §. 9. quæſivit, *an*
„ *liber populus victus priſtinam recipiat liber-*
„ *tatem, ſi vis ſociorum eum eximit hoſtili*
„ *imperio?* Ubi diſtinguit Auctor, an po-
„ pulus diſſolutus ſit, an non. Priori caſu
„ verius putat; non eundem populum cen-
„ ſeri, nec ei poſtliminium eſſe, quia cor-
„ pus plane interiit; indeque nec Sagunti
„ civitatem octo poſt excidium annis, nec
„ Thebas XX. ab excidio annis reſtitutas,
„ priſtina jura recepiſſe.

„ Tᴇʀᴛɪᴏ quærit hoc §. *an populi,*
„ *qui ſubjecti alieno imperio fuerunt, in ve-*
„ *terem cauſam recidant, ſi vel ab eo, cu-*
„ *jus imperium fuerat, vel a ſociis, hoſti*
„ *eripiuntur?* Auctor diſtinguit duos hos
„ caſus, & priori caſu populum redire ſub
„ prioris principis imperium, docet; poſte-
„ riori autem caſu idem obtinere, ait, quod
„ in ſervis, qui priſtino domino reſtituun-
„ tur etiam inviti, *h. c.* 9. §. 11. *n.* 1. niſi
„ ſociali fœdere aliud dictum ſit, ut ſcil.
„ populus ille cedat ſocio, *d.* §. 12.

„ Noſtram ſententiam expoſuimus ſupra
„ §. 9.

*Quod tractari poteſt ſi non is, cujus im-*
*perium fuerat, eos hoſti eripuiſſet* ] " Scil.
„ durante eadem belli cauſa: nam ſi is,
„ qui imperium ante habuit, eundem po-
„ pulom in alio bello hoſti eripit, nega-
„ mus, popolum in veterem cauſam reci-
„ dere.

*Sed ſociorum aliquis* ] " Sic Ariarates Cap-
„ padociæ rex conſilio Demetrii regis Sy-
„ riæ, ejuſqoe viribus, regno pulſus, a Se-
„ natu Romano reſtitutus eſt. *Liv. epit. lib.*
„ 47. Ariobarzanes a L. Cornelio Sylla in
„ regnum Cappadociæ reductus eſt. *Liv.*
„ *epit. l.* 70. Ita Sagunti a Romanis libe-
„ rati, & reſtituti ſunt. *Vid. ſupr.* §. 9.

*Puto hic idem dicendum, quod in ſervis* ]
„ Qui priſtino domino reſtitui debent, et-
„ iam inviti. Pari ratione popolus a ſociis
„ receptus in priſtinam cauſam recidit,
„ etiam invitus: & hactenus argumentum
„ a ſervo recepto ad populum receptum
„ valet.

„ Bene aotem notandum eſt, hæc vera
„ eſſe ſi populus ille *eodem bello*, & ex
„ eadem cauſa a ſociis liberatur: ſi enim
„ *bello finito* ex alia cauſa populus ille ab
„ his, qui olim ſocii fuere, capitor, popu-
„ lus ille non in priſtinam recidit cauſam,
„ ſed capienti jure victoriæ acquiritur.

*Niſi ſociali fœdere aliter convenerit* ] " Si
„ inter ſocios pactum interceſſit, ne popu-
„ lus, qui alieno imperio ſubjectus eſt, ſi
„ ope ſociorum liberatur, recidat in priſti-
„ nam cauſam, ceſſat poſtliminium.

---

## Aᴅ §. XIII.

Qᴜᴆʀɪᴛ Auctor, quænam res poſtli-
„ minio recipiantur? & diſtinguit inter res
„ mobiles, ac immobiles, & has ſolas poſt-
„ liminio recipi, ait. At demonſtravimus;
„ jure naturæ, & Romano, etiam res mo-
„ biles priſtino domino reſtitoi debere.
„ *Vid.* §. 14. *ſeq.*

*Agri* ] " Quo pertinent urbes, provinciæ, 1
„ vi hoſtili ereptæ, &c.

*Ex quo aperte eo accedere amplius non*
„ *poſſunt* ] " Rectius, ex quo ager in no-
„ ſtra eſt poteſtate, adeo ut licet hoſtis ar-
„ matus ingredi poſſit, id ei non impune
„ liceat.

*Alibi* ] " *Vid. c.* 6. §. 4. *& ſupra* §. 2.

*Non admiſſis adverſus dominos præſcri-*
*ptionibus illis* ] " Auctot non inſpexit No-
„ vellam XXXVI, quam tamen in margine
„ allegat: ibi enim erepta a Vandalis ve-
„ terum poſſeſſorum hæredes oſque ad ter-
„ tium gradum vindicare qoidem poſſunt
„ intra quinquennium ab illa conſtitutione:
„ at ſpeciatim excipitur legitima præſcriptio.
„ Præſens igitur poſſeſſor tueri ſe poteſt
„ præſcriptione 30. annorum. *Goth. ad d.*
„ *Nov. lit. k.*

*De omni jure, quod ſolo adhæret* ] " De 2
„ uſufructu nimirum, ſervitute, hypothe-
„ ca, &c.

*Priſtino ſtatui reſtitui, ſcripſit Pomponius* ]
„ Ratio hæc eſt, qood res ſacræ ex judicio
„ noſtræ civitatis injuria ablatæ ſint; adeoqoe
„ receptæ reſtituuntur cum ſua qualitate.

*Religionem ſimul cum loco* ] " Captus enim
„ locus deſierat eſſe religioſus, *l.* 36. *ff. Rel.*

*Comparat jus illud* ] " *Vid. l.* 6. *pr. ff.*
„ *Rer. Div.* JCtus jus illud, *quo ſolum æ-*
„ *dificio ocupatum eo collapſo littori poſtli-*
„ *minio redditur*, non comparat cum poſtli-
„ minii jure, de quo hic agitur; nam hoc
„ toto cœlo a priori differt. *Poſterius* ſup-
„ ponit, rem injuria nobis ereptam eſſe:
„ *prius* ſupponit ædificium jure in littore
„ poſitum, & poſtea collapſum. Adeoque
„ in eo ſolo conveniunt, quod utroque ca-
„ ſu jus aliquod antiquum reſtituatur: ita

ut

,, ut *poſteriori* caſu dominus recuperet rem
,, injuria ereptam , *priori* caſu littus iterum
,, fiat nullius, *quaſi poſtliminio.* Senſu igitur
,, maxime improprio hoc caſu *poſtliminium*
,, accipitur , uti ſæpius in jure noſtro accipi
,, ſolet. *Add. not. ab hac tertiam.*

*Littori redditur* ] " I. e. fit nullius : uti
,, fuit ante occupationem.

*Quare & uſumfructum agri recepti reſtitui,*
,, *dicendum eſt* ] " Nam omnia jura hoſtis,
,, quippe injuria ablata, domino reſtituuntur.

*Ad exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius reſpondit* ] " Si enim ager
,, inundatus poſtea uno impetu deſeritur,
,, non tantum jus priſtini domini , ſed &
,, fructuarii redintegratur. *L.* 23. *l.* 24. *ff.*
,, *Quib. mod. uſ. am.* At exemplum hoc
,, huc non quadrat , quia plane diverſa ra-
,, tio eſt. Jure enim poſtliminii uſusfructus
,, ideo reſtituitur fructuario , quia hunc quo-
,, que injuria ei ab hoſte ablatum , aſſeri-
,, mus ; *l.* 19. *pr. captiv.* uſusfructus autem
,, agri inundati priſtino poſſeſſori reſtituitur,
,, quia jus prioris poſſeſſoris per inundatio-
,, nem non perit : adeoque fructuarius u-
,, ſumfructum recipit , non quia injuria ab-
,, latus fuit , ſed quia uſusfructus nunquam
,, ejus fuiſſe deſiit. Rationem juris natura-
,, lis expoſuimus in *Diſſert. proœm. XII.*
,, §. 275. *n.* 11.

*Poſtliminio redeant* ] " I. e. priſtinis do-
,, minis reſtituantur.

*Omnino* ] " I. e. ſemper.

*Si intra quadriennium a receptione vin-*
,, *dicentur* ] Tempus certum ideo præſcri-
,, ptum eſt ; ne dominia perpetuo maneant
,, in incerto.

*Et quomodocunque recuperatam* ] " Sive
,, vi , ſive fraude , ſive alio modo.

*Retinendi jus rex habet* ] " Forte in pœ-
,, nam poſſeſſoris , quod non melius eam
,, defenderit.

## AD. §. XIV.

DE *mobilibus generalis in contrarium re-*
*gula eſt* ] " In immobilibus igitur Grotius
,, obtinere , ait , poſtliminium , non in mo-
,, bilibus. Nos in utriſque poſtliminium ob-
,, tinere , ſtatuimus.

,, *Jure naturæ* dubium id non eſt , quia
,, eadem in mobilibus militat ratio , quæ in
,, immobilibus. Ideo enim res immobiles ſi
,, ab hoſte captæ , & a noſtris receptæ ſunt ,
,, poſtliminio gaudent , quia ex judicio no-
,, ſtræ civitatis injuria nobis ereptæ ſunt.
,, At res mobiles eadem injuria nobis eri-
,, piuntur. Idque etiam de rebus pacatorum
,, captis , & a nobis receptis , verum eſſe ,
,, ex hiſtoria Abrahami apparet , qui res
,, Sodomorum ex hoſte receptas dominis
,, reſtituit. *Vid. Grot. l.* 3. *c.* 16. § 3. *n.* 2.

Sane , *Jure Romano* hæc ratio allegatur
,, in caſu , ubi civis noſtræ civitatis captus ,
,, poſtea revertitur : de hoc enim caſu Pau-
,, lus ait , naturali æquitate introductum eſſe,
,, *ut qui per injuriam ab extraneis detine-*
,, *batur , is ubi in fines ſuos rediiſſet , pri-*
,, *ſtinum jus ſuum reciperet* , *l.* 19. *pr. ff.*
,, *captiv.* At diximus , eandem rationem ob-
,, tinere in rebus mobilibus.

,, Hinc idem Paulus definit poſtliminium,
,, quod ſit *jus* REI *amiſſæ recipiendæ ab*
,, *extraneo , & in ſtatum priſtinum reſti-*
,, *tuendæ , &c. conſtitutum.* Quæ definitio
,, generalis eſt , & ad omnes RES pertinet.

,, Sane , res , quæ apud hoſtes ſunt , le-
,, gari poſſe , ait JCtus in *l.* 9. *Legat.* I ;
,, additque rationem , quia ſpe poſtliminii
,, ſuſtineantur. Sed & legibus Romanis cau-
,, tum eſt , ut res ab hoſte captæ in divi-
,, ſionem hæreditatis venire poſſint , cum
,, cautione , ſi poſtliminio redierint. *L.* 22.
,, §. 5. *l.* 23. *ff. Fam. erciſc.* Quæ leges ab-
,, ſurdæ forent ſi res mobiles poſtliminio non
,, reciperentur.

,, De ſervis ( qui rerum nomine veniunt)
,, conſtat , quod ſi ab hoſte capti a noſtris
,, virtute militum recipiuntur , priſtino do-
,, mino reſtitui debeant , *L.* 4. *l.* 19. § *fin.*
,, *l.* 30. *ff. captiv. l.* 10. *l.* 12. *C. poſtl.* Ra-
,, tio , quæ allegatur , generalis eſt , & æ-
,, que ad alias res mobiles pertinet. *Re-*
,, *ceptos enim* , ajunt Imperatores , *non captos*
,, *judicare debemus , & militem defenſorem*
,, *eorum eſſe decet , non dominum* , d. l. 12.

,, Confirmantur prædicta exemplo Romanæ
,, gentis , quæ prædam publico edicto , ci-
,, tatis dominis , per aliquot dies exponere
,, ſolebat , ut domini res ſuas noſſe , & re-
,, cipere poſſint , apud *Grot. l.* 3. *c.* 16. §.
,, 3. *ibique not.* Idque moribus quoque fieri
,, ſolere , docet B. Par. *in Diſp. de poſtl.*
,, & Danæus *in Aphor. pol. p. m.* 294. ubi
,, addit , *alias nos prædones noſtrorum ſubdi-*
,, *torum , & ſociorum futuros.*

,, Equidem jus Romanum quaſdam res
,, ab hoc poſtliminii jure excipit , nimirum,
,, *naves , quæ in bello uſum non habent* ,
,, item *arma* , *veſtes* , *&c.* At hæ exceptio-
,, nes firmant regulam in caſibus non ex-

 ceptis

„ ceptis, earumque rationem ſpecialem ſta-„ tim explicabimus.

„ Neque *obſtat l.28.ff.capt & poſtl.*ubi res, „ quæ prædæ cedunt, non habeot poſtlimi-„ nium: capta autem ab hoſte cedunt prædæ, „ *L.* 5. §. *f. A. R. D.* Reſp. capta ab hoſte, „ adeoque res hoſtiles, prædæ omnino ce-„ dunt, res autem noſtræ, ex hoſte rece-„ ptæ, non videntur captæ, *l.* 12. *C. poſtl,* „ ſed pro non captis cenſentur; *Grot. l.* 3. „ c. 16. § 1. adeoque nec pro præda ha-„ beri poſſunt.

*Ut poſtliminio non redeant* ] " Adeoque „ priſtinis dominis non reſtituantur.

*Sed in præda ſint* ] " I. e. cedant capi-„ enti.

*Ut hæc opponit Labeo* ] " In *l.* 28. *ff.* „ *captiv.* Equidem verum eſt, aliud eſſe „ poſtliminio redire, aliud in præda eſſe; „ contradictionem enim inferret, rem pri-„ ſtino domino reſtitui debere, & eam ce-„ dere debere occupanti. At negamus, res „ noſtras mobiles ab hoſte captas, & a no-„ ſtris receptas, jure Rom. in præda eſſe, „ niſi in caſibus exceptis: nimirum, in na-„ vibus luſoriis, in armis, & veſt bus mi-„ litum, in bonis transfugarum, &c.

*Ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit* ] " Cum ſatis probatum ſit, & jure „ naturæ, & jure Romano res mobiles poſt-„ liminio recipi, ſponte ſequitur, tutas non „ eſſe ſi quæ commercio paratæ ad alios per-„ veniunt, quia emtor rem emit cum ſua „ qualitate, adeoque cum poſtliminii onere.

*Nec apud pacatos reperta* ] " Quia non-„ dum poſtliminio recepta eſt, quæ apud „ pacatos, ſeu medios reperitur.

*Aut intra fines perducta* ] " Si res no-„ ſtra ad fines noſtros perducitur, veteri „ domino omnino rem vindicandi jus eſt.

*Excepta, quæ in bello uſum habent* ] „ Nullibi hoc in jure Romano traditur. Di-„ ximus enim, eo jure omnes res mobi-„ les, & immobiles poſtliminio gaudere, i. „ e. priſtinis dominis reſtitui debere, ſive „ uſum in bello habeant, ſive non habeant. „ Sane, ancillas poſtliminio recipi a pri-„ ſtino domino, notorii juris eſt; *l.* 12. *C.* „ *poſtl.* illæ autem uſum in bello non ha-„ bent: e contrario arma, & veſtes uſum „ in bello habent, nec tamen poſtliminio „ recipiuntur, *l.* 2. §. 2 *l* 3 *ff captiv.*

„ Error Auctoris inde orir videtur, quia „ Marcellus *navibus longis*, *atque onerariis*, „ NB. Propter Belli uſum *poſtli-* „ *minium* tribuit, *non vero piſcatoriis*, & „ *luſoriis*: unde Auctor in genere conclu-„ dit, in omnibus rebus, quæ uſum in bello „ non habent, poſtliminium non eſſe. At „ falſa eſt conſequentia. Nam de ſolis *na-* „ *vibus* quæritur, an illæ poſtliminium ha-„ beant; & in his *navibus* diſtinguitur, an „ uſum in bello habeant, an non: & leges Ro-„ manæ noluerunt poſtliminii jura tribuere po-„ ſterioribus, quia naves luſoriæ impedimento „ magis ſunt. Hoc igitur jus ſpeciale, & ci-„ vile eſt, nec ultra naves extendi debet.

*Quod ideo placuiſſe gentibus videtur* ] „ Immo id tantum placuit Romanis in na-„ vibus piſcatoriis, & luſoriis, quæ uſum „ in bello non habent.

*Ut recuperandi ſpes ad ea comparanda a-lacriores homines redderet* ] " De navibus „ ideo id placuiſſe vidimus, ne claſſes nu-„ mero navium luſoriarum augeantur, & „ in præliis navalibus impedimento ſint.

*Ad rem bellicam referebantur* ] " At aliam „ rationem diſciplinæ militaris fuiſſe, diximus.

*Quare facile in hoc conſenſum eſt* ] „ Fabulam de communi conſenſu gentium, „ indeque ſequenti jure, paſſim refutavi-„ mus.

*Uſum autem in bello hac habere cenſen-tur* ] " Non inveſtigandum eſt in res, quæ „ uſum in bello habere poſſunt; nam re-„ gulariter omnes res ibi uſum habent. Sa-„ ne, ad id, ut res poſtliminio redeant, „ præciſe opus non eſt ut ad pugnandum „ pertineant; ſed ſufficit ſi conſilio, vel alio „ modo uſui eſſe poſſunt. *Vid l.* 19. § *f.* „ *captiv.* Videndum ergo ſaltem eſt, quæ-„ nam ſpeciatim a Romanis exceptæ ſunt.

„ *Ciceronem in Topicis* ] " Operum *tom.* „ 1. *pag. m* 398. *A.* Exempla hic ſaltem „ affert rerum, quæ poſtliminio recipiuntur; „ at alias res non excludit. *Vid. rubr. fin.* „ *b.* §.

*Modeſtinum* ] " Nihil apud Modeſtinum „ in allegata *l.* 4. *ff. captiv.* traditur de re-„ bus, quæ uſum in bello non habent; ſed „ Marcellus in *l.* 2. *Eod.* earum mentionem „ facit.

*Naves ſcil. longæ, atque onerariæ* ] " *Vid.* „ *Gron b. & Meybom. de fabrica Trirem.* „ *apud Grav. Tom.* 4. *pag.* 571. *lit. B.*

*Muli* ] " In legibus Romanis nihil de „ mulis dicitur; ſed Feſtus, & Cicero eo-„ rum meminerunt.

*Sed*

*Sed clitellarii* ] " Vid. *Gron. h.* Sed de
,, hac quoque diſtinctione legibus Romanis
,, altum eſt ſilentium : immo nec Ælius
,, Gallus , nec Feſtus de clitellis aliquid
,, addunt ; ſed Cicero earum mentionem
,, facit.

*Et equa , ſed freni patientes* ] " *L.* 2. *ff.*
,, *captiv.* Cicero quoque idem tradit ; at Fe-
,, ſtus , & Ælius Gallus , quod de freno
,, additur , omittunt.

*Et hæ res ſunt , quas & legari recte vo-*
,, *luerunt Romani* ] " Leges Romanæ in ge-
,, nere ſtatuunt de rebus , quæ apud hoſtes
,, ſunt , legatum valere , *L.* 9. *ff. leg.* 1.
,, propter ſpem poſtliminii ; adeoque fruſtra
,, Auctor id reſtringit ad eas ſaltem res ,
,, quæ uſum in bello habent.

*Et in præſtationes familiæ erciſcundæ* ]
,, Dividi , nimirum , inter hæredes poſſunt
,, res , quæ apud hoſtes ſunt , *l.* 22. §. 5.
,, *l.* 23. *ff. Fam. Erc.* cum cautione ſi poſtli-
,, minio redierint : hæc igitur diſpoſitio iti-
,, dem generalis eſt , nec reſtringi ſalva
,, ratione ad res , quæ in bello uſum ha-
,, bent , poteſt.

2 *Arma , & veſtis uſum quidem in bello*
*habent , ſed poſtliminio non redibant* ]
,, Certiſſimo indicio , non in genere verum
,, eſſe , omnia ea redire poſtliminio , quæ
,, in bello uſum habent , ſed id ſpeciatim
,, ſaltem in navibus ſtatutum eſſe.

*Quia minime favorabiles erant* ] " A-
,, pud Romanos milites ex propriis arma ,
,, & veſtes procurabant , adeoque in pœnam
,, amiſſorum armorum poſtliminium nega-
,, batur. *L.* 2. §. 2. *l.* 3. *ff. & capt.* Sed id
,, intelligendum , puto , de his qui profu-
,, gi arma abjecerunt. ( *vid. rubr. ab h. al-*
,, *tera* ) adeoque qui ex fuga recepti poſtli-
,, minio arma vindicant.

*Immo id flagitii loco habebatur* ] " *Vid. l.*
,, 3. §. 13. *ff. Re milit. Franc. Patric. de*
,, *re militari part. XI. Sect.* 4. *&* 5. *Juſtin.*
,, *l.* 6. *c.* 8. *Ælian.* 10. *var.* 13.

*Arma ab equo diſtare , quod equus ſine*
*culpa equitis proripere ſe potuit* ] " Ratio
,, hæc additur in *L.* 2. §. 1. *capt. & poſtl.*
,, adeoque equi ſemper poſtliminio recipi-
,, untur. Sed eadem ratio etiam in veſti-
,, bus , & armis obtinet , quibus miles etiam
,, ſine culpa privari potuit. Quid ſi enim
,, ſaucius poſt prælium exuatur armis ?
,, Crederem igitur , hoc ſaltem intelligen-
,, dum eſſe de illis , qui profugi arma , vel
,, veſtem abjecerunt. *Vid. ad rubr. ab hac*
,, *retro alterum.*

*Hm. &c. rerum diſcrimen videtur uſum*
*habuiſſe in occidente* ] " Ut ſcil. ea ſaltem
,, poſtliminio gaudeant , quæ uſum in bello
,, habent , non alia. Sed ex allegato Boë-
,, tio id non probatur ; immo contrarium
,, apparet ex iis , quæ dicta ſunt ſupra *ad n.*
,, 1. *rubr. octavam.*

*Is enim Ciceronis Topica explicans ita*
*videtur de hoc jure loqui* ] " Cicero non
,, omnia , quæ poſtliminio recipiuntur , re-
,, cenſet , ſed exempla ſaltem quædam alle-
,, gat : Sane , debita , & credita poſtlimi-
,, nio recipi , extra dubium eſt , neque ta-
,, men ea a Cicerone allegantur.

---

## Ad §. XV.

At *poſterioribus temporibus , &c. ſubla-*
*ta videtur hæc differentia* ] " Immo hodié-
,, que jus naturæ obtinet , & omnes res ,
,, etiam mobiles , poſtliminium habent , niſi
,, legibus civitatis aliud ſtatutum ſit : quod
,, fieri hodie ſæpius videmus ad animandum
,, ſubditos , qui ſpe prædæ armare ſuis ſum-
,, tibus naves ſolent , & qui *Caapers* vulgo
,, vocantur.

*Paſſim enim tradunt morum periti , res*
*mobiles poſtliminio non redire* ] " Atque ita
,, in Auditorio Pariſienſi ſummo judicatum re-
,, fert Auctor infra §. 19. Exempla in con-
,, trarium attulimus ſupra §. 15. Conf. *B.*
,, *Par. diſp. de poſtlim. Sect.* 2. §. 6. *ſeq.*

*Id de navibus conſtitutum , multis in lo-*
*cis videmus* ] " Rationem allegavimus *ſupra*
,, *ad* §. 14. *n.* 1. *rubr. excepta quæ in*
,, *bello , &c.*

---

## Ad §. XVI.

Ideo *poſtliminio non egent , quia do-*
*minium nondum mutarunt ex gentium jure* ]
,, Dic , *jure naturæ* mutatum nondum eſſe
,, dominium ; jus gentium enim non agno-
,, ſcimus , quia quamdiu ſpes eſt rei recupe-
,, randæ , ſubſiſtit prius dominium. Spes
,, autem illa manet quamdiu non pervenit
,, ad hoſtilia præſidia. *Vid. ſupra* §. 2. §.
,, 13. *& cap.* 6. §. 4.

*Quia jus gentium illis non conceſſit , ut*
,, *jus domini mutare poſſint* ] " Quæ ratio !
Unde

„ Unde quæſo probari poterit, gentes con-
„ veniſſe ut capta in bello jus poſtliminii
„ obtinerent, non vero capta a piratis?

„ Differentia naturalis hæc eſt, quod in
„ bello, quod inter duas ſummas poteſta-
„ tes geritur, de cauſæ juſtitia conſtare non
„ poſſit, indeque cujuſque partis judicium
„ in ſua civitate valeat; quia ſuperior non
„ eſt, qui de jure, vel injuria cognoſcere
„ poſſit. Quando igitur capta ab hoſte in-
„ tra ejus præſidia perveniunt, dominium
„ rei mutatur, & ex judicio civitatis ho-
„ ſtilis res illæ jure captæ cenſentur.

„ Aliud eſt in piratis, qui judicio ſupe-
„ rioris ſubſunt, vel injuria ſe ei eximunt.
„ Hi ſemper injuria agunt, adeoque nec aſ-
„ ſerere poſſunt, jure ſe agere; nec judi-
„ cium eorum uſpiam valere poteſt. *Vid. ſu-
„ pra* §. *1. propoſ 7. pr.*

*Ut redditam a Philippo* ] " Haloneſi ver-
„ ba apud Demoſthenem hæc ſunt: *Se in-
„ ſulam hanc latronibus ereptam occupaſſe;
„ æquum eſſe igitur ut ea ſua ſit. Neque vero
„ difficile eſt, hanc rationem, cum æqua
„ non ſit, ei extorquere. Omnes enim la-
„ trones aliena loca occupant, eaque muni-
„ unt, ut inde alios infeſtent. Quod ſi quis
„ latrones ultus fuerit, & ſuperarit, non
„ ſane probanda dicat, ſi videri velit, ea, quæ
„ illi per injuriam aliis erepta tenuere, ſua fie-
„ ri. Nam ſi hoc concedetis, quid prohibet, ſi
„ quem vel Atticæ locum, vel Lemni, vel Im-
„ bri, vel Scyri prædones invaſerint, & aliqui
„ eoſdem armis expulerint, quin ſtatim is
„ quoque locus, in quo prædones fuerant,
„ quum veſter ſit, illorum fiat, qui latrones
„ depulerint* ?

*Ubicunque reperiuntur, vindicari poſſunt* ]
„ Quia dominus manſit; non enim captæ,
„ ſed ſurreptæ ſunt.

*Tantum eſſe reddendum* ] Hoc non tan-
„ tum locum habet in receptis a piratis,
„ ſed & in receptis a vero hoſte; quod
„ exemplis, & judicatis probat *B. Parens*
„ *in diſp. de poſtl.* §. 2. §. 6. Conf. *ſupra* §.
„ 10. *n.* 2.

*Quantum Dominus ipſe ad rem recupe-
randam libenter impenſurus fuerat* ] " Im-
„ mo ſaltem id, quod actu impendit is,
„ qui ſuo ſumtu recepit; nam in id ſaltem
„ locupletior fieret dominus. Neque enim
„ recipiens ultra hos ſumtus jus aliquod in
„ re a prædone ſurrepta ſibi arrogare poteſt.
„ Conf. *Frantzk. l.* 12. *Reſol.* 9. *Carpz. p.*4.
„ *c.* 35. *def.* 8. & *ſupra l.* 3. *c.* 10. *in fin.*

## A d §. XVII.

P o t e s t *tamen lege civili aliud ſtatui* ]
„ Ut etiam ſurrepta a piratis ſi recipiuntur,
„ prædæ loco ſint. Nam ob utilitatem pu-
„ blicam jura ſubditis natura quæſita au-
„ ferri, adeoque & ea, quæ a piratis re-
„ cipiuntur, eripientibus relinqui poſſunt.

*Sed lex talis non obſtabit exteris* ] Hiſ-
„ pani enim ſuis ſubditis tales leges ferre
„ poſſunt, at extranei, quorum bona à
„ piratis capiuntur, eis non obligantur: a-
„ deoque illi ubicunque rem ſibi injuria ab-
„ latam inveniunt, reſtitutis expenſis eam
„ vindicare poterunt.

## A d §. XVIII.

R o m a n æ *leges* ] " *L.* 5. §. 2. *ff. capt.* 1

*Non tantum inter hoſtes* ] " Hoſtes jure
„ Romano dicuntur, quibus populus Ro-
„ manus bellum publice decrevit, *l.* 24. *ff.*
„ *capt.* & *poſtl.*

*Sed & inter Romanos, & populos exte-
ros* ] " Sed quales exteros? *Cum quibus nec
„ amicitia, nec hoſpitium, nec fœdus amicitiæ
„ cauſa factum habemus*; adeoque *ubi id*,
„ *quod ex noſtro ad eos pervenit, illorum
„ ſit, & liber homo noſter ab eis captus ſer-
„ vus fit, & eorum*, d. l. 24. Cum tali
„ ergo gente ex hypotheſi Romanorum bel-
„ lum quidem non eſt, quia non eſt publi-
„ ce decretum; at eadem, quæ in bello,
„ ratio hic obtinet. Gens illa ſuperiorem
„ non habet: ſi proinde jure ſe agere aſſe-
„ rit, valet ejus judicium in ſua civitate;
„ indeque cum ea gente poſtliminii jura
„ obtinent, *d. l.* 24. Atque hinc definitur
„ poſtliminium, quod ſit jus amiſſæ rei re-
„ cipiendæ *ab extraneo*, inter nos, ac *libe-
„ ros populos* conſtitutum, ſive *bello* id ami-
„ ſimus, NB. *ſive citra bellum.*

„ Aliud igitur dicendum de illis gentibus
„ externis, *quæ apud nos & libertatem
„ ſuam, & dominium rerum ſuarum æque,
„ ac apud ſe retinent, & eadem apud eos
„ nobis contingunt*, cum his enim poſtlimi-
„ nio opus non eſſe, diſerte traditur in *l.* 7.
„ *pr. captiv.* Etſi enim hæ gentes externæ
„ ſint,

Digitized by Google

„ ſint, ſunt tamen amicæ, i. e. cives no-
„ ſtri; & res, quæ ad eas perveniunt, non
„ capiuntur, ſed tutæ ſunt: adeoque nulla
„ de poſtliminio quæſtio eſſe poteſt.

*Alibi* ] " Vid. *l.* 2. *c.* 15. §. 5. *l.* 1. *c.* 2.
„ §. 5. *n.* 4. *l.* 2. *c.* 2. §. 2. *n.* 2. *inf.*

*Reliquias has eſſe ſeculi Nomadum* ] " Ta-
„ le ſeculum nunquam exſtitiſſe, allegatis
„ locis notavimus; ſimulque diximus, pau-
„ ciſſimas ſaltem gentes, inprimis quæ ma-
„ ris littora inhabitabant, injurias tales per-
„ egiſſe, atque ideo jure talionis omnia in
„ eas, quæ in veros hoſtes, licuiſſe.

*Quo ſenſum naturalis ſocietatis, quæ inter homines eſt, mores exſurdaverant* ] " So-
„ cietatem commonem hominum non dari,
„ alibi demonſtravimus. Mores igitur ſen-
„ ſum ſocietatis, quæ non eſt, exſurdare
„ non potuerunt.

*Etiam quæ bellum publicum non gererent* ]
„ Adeoqoe quibus bellum publice indictum
„ non eſt, nec ubi armis diſceptatur.

*Erat quædam belli inter privatos quaſi ipſis moribus indicti licentia* ] " Ratione natu-
„ rali verum bellum hic eſt, non inter pri-
„ vatos, ſed inter duas gentes; non mori-
„ bus tacite, ſed ipſo jure naturæ indictum,
„ jure nimirum talionis. Quod enim gens
„ in ſe probat, in alia improbare neqoit.

*Ne ea licentia ad interficiendos homines proſiliret, placuit captivitatis jura introduci* ]
„ Fabulam de placito gentium toties jam
„ reſutavimus. Vidimus, in tales gentes
„ piratas omnia licere, quæ in hoſtem; a-
„ deoque verum non eſt, captivitatem ſal-
„ tem ex placito gentium ideo introductam
„ eſſe, *ne licentia illa ad interficiendos ho-*
„ *mines proſiliret.* Nam jure naturæ in tales
„ gentes, quæ cives noſtros ſervos faciunt,
„ eoque jus vitæ, & necis ſibi in eos ar-
„ rogant, res eorum rapiunt, &c. tanquam
„ in prædones, & fures ſævire licet; adeo-
„ que in capientium arbitrio eſt, an captos
„ interficere, an ſervare eos, i. e. ſervos
„ facere velint.

*Cui conſequens fuit, ut & poſtliminio locus eſſet* ] " Quia ex hypotheſi Auctoris ex
„ placito gentium captivitas introducta eſt
„ ad evitandum majus malum. Vera ratio
„ naturæ eſt, quod ex jodicio noſtræ civi-
„ tatis cives noſtri a gente, quæ ſuperio-
„ rem non habet, adeoque judicem non
„ agnoſcit, injuria capti, & res noſtræ in-
„ juria nobis ereptæ cenſeantur: quod ju-
„ dicium cum effectu valet ex eo momen-
„ to, quo cives noſtri, & res, ad noſtrum
„ limen redeunt.

*Aliter, quam cum latronibus, ac piratis*]
„ Perſonæ enim, & res a latronibus captæ
„ abſque poſtliminio ipſo jure redeunt, *l.*
„ 5. *l.* 19. §. 2. *ff. capt.* Idem dicendum de
„ captis bello civili. *L.* 21. *ff. captiv.*

*Quia illa vis rem producebat ad æquas pactiones, quæ a latronibus, &c. contemni ſolent* ] " Frivola hæc eſt ratio. Gentes, quæ
„ bellum cum humano genere gerunt, æ-
„ quas conditiones æque contemnere ſo-
„ lent, ac prædones privati, neque animum
„ habent amicitiam, nedum æquis pactio-
„ nibus, conciliandi. Veram rationem dif-
„ ferentiæ §. *præced.* explicavimus. Prædo-
„ nes ſemper injuria agunt, adeoque ſi aſ-
„ ſerunt, ſe jure agere, judicium eorum
„ ipſo naturæ jure nullum eſt, cum ſupe-
„ riorem habeant, vel habere debeant, cu-
„ jus judicio ſe ſubmittere tenentur.

*An qui apud nos ſerviunt ex populo fœ-* 2
*derato ſi domum reveniſſent, poſtliminio redeant* ] " Ponamus, Græciæ civem a Ger-
„ manis captum ad Romanos (amicos Græ-
„ corum) per commercia perveniſſe, ibiqoe
„ ſerviiſſe, quæritur, ſi ſervus ille ſeſe li-
„ beraſſet, & ad Græciæ civitates profugiſ-
„ ſet, an dominus eum vindicare poſſit,
„ an vero ſervus jure poſtliminii priſtina jura
„ recipiat. Prius videtur affirmandum, quia
„ cum hoſte ſaltem poſtliminium eſt, non
„ vero cum fœderatis. At poſterius verius
„ eſt. Servus enim ad Romanos pervenit
„ cum ſua cauſa, & ſub conditione *niſi poſt-*
„ *liminio redierit:* quod optime ita expli-
„ cat ipſe Grotius *ſupra* §. 6 *n.* 2.

*Cum populis liberis, & cum fœderatis, poſtliminium nobis eſt ita uti cum hoſtibus* ]
„ Feſtus hæc verba deſumſit ex libro Galli
„ Ælii *de ſignificationibus*; qui varias ſigni-
„ ficationes vocis *poſtliminii* exponens, ait,
„ poſtliminio receptom eſſe 1. *eum, qui*
„ *liber ex civitate in aliam civitatem abie-*
„ *rat, & in eandem civitatem redit, eo*
„ *jure, quod conſtitutum eſt de poſtliminio,*
„ *&c.* 2. *item qui ſervus a nobis in hoſtium*
„ *poteſtatem pervenit, poſtea ad nos, redit*
„ *in ejus poteſtatem, cujus antea fuit jure*
„ *poſtliminii, &c.* & tum addit 3. *cum*
„ *populis liberis, & cum fœderatis, & cum*
„ *regibus, poſtliminium nobis eſt ut cum ho-*
„ *ſtibus.*

„ Ex his apparet, Ælium Gallum ratio-



Digitized by Google

,, nem *juris poſtliminii* non intellexiſſe, quia
,, id jus etiam ei tribuit, qui *liber ex civitate in*
,, *aliam civitatem abierat* , *&* *in eandem civi-*
,, *tatem redit* : quod rationi juris repugnat. Si
,, proinde Ælius hoc ſenſu aſſerit , *cum li-*
,, *beris* , *&* *fœderatis populis* , *ac regibus* ,
,, *poſtliminium nobis eſſe ut cum hoſtibus* ,
,, vehementer errat ; & merito Proculus
,, hanc ſententiam rejicit , atque inter nos,
,, & fœderatos , ac liberos , non opus eſſe
,, poſtliminio , contendit : *quia* *&* *illi apud*
,, *nos libertatem* , *&* *dominium rerum reti-*
,, *nent*, *&* *nobis eadem apud eos contingunt. L.*
,, 7. *ff. captiv.* Si vero poſteriora illa Feſti
,, verba ad quæſtionem a Cicerone propo-
,, ſitam referri debent , ( quod vel exinde
,, conjecturari licet , tum quia ex eodem
,, Cicerone apparet de tali caſu olim quæ-
,, ſitum fuiſſe, tum quia opponit *fœderatos*
,, eis , qui *Socii* ſunt, *vid. infr. h. §. rubr.*
,, *penult.* ) vera eſt ſententia Galli Ælii , nec
,, tunc ei repugnat Proculus , qui de plane
,, alio caſu loquitur. *Vid. rubr. ſeq.*

*Non inter nos* , *atque eos poſtliminium eſſe* ]
,, Proculus oppugnare videtur primum ab
,, Gallo Ælio propoſitum caſum , *quod ille*
,, *poſtliminio recipiatur* , *qui liber ex una ci-*
,, *vitate in aliam abierat* , *&* *in eandem ci-*
,, *vitatem rediit* ; & recte oppugnat : ſi
,, vero ad quæſtionem a Cicerone propoſitam
,, referri ejus ſententia deberet , male op-
,, pugnaret ; nam in caſu a Cicerone pro-
,, poſito omnino jus poſtliminii etiam cum
,, fœderatis obtinet.

*Ego arbitror diſtinguendum inter fœde-*
*ra* , *&c.* ] " Hæc diſtinctio nulla fundatur
,, ratione , immo rationi repugnat.

*Ea nec captivitati in poſterum* , *nec poſt-*
,, *liminio obſtarent* ] " Si bellum publicum
,, per fœdus componitur , contradictio eſt ,
,, perſonas hinc inde capi , i. e. in ſervitu-
,, tem-redigi , eoque interfici poſſe. Effe-
,, ctus pacis eſt , ut omnis decertatio per
,, vim ceſſet ; hoſtes enim amplius non ſunt :
,, non autem capere licet niſi hoſtem. A-
,, deoque in hujuſmodi perſonis , tantum ab-
,, eſt ut poſtliminium locum habeat , ut ea-
,, rum libertas vi pacis poſtulari poſſit , & ſi
,, alter neget , nova inde belli cauſa oria-
,, tur. Sane , nullum exemplum hujuſmo-
,, di fœderis afferri poterit.

*Si qua id continerent* , *ut tuti eſſent pu-*
*blico nomine* , *qui ab his ad illos veniſſent* ,
*&c. ut tunc ſublata captivitate ceſſaret* *&*
*poſtliminium* ] " Immo etſi nihil in fœdere
,, de publica ſecuritate dictum ſit , ex ipſa
,, natura pacis ceſſat jus capiendi , adeoque
,, & poſtliminium.

*Et hoc mihi indicare videtur Pomponius* ]
,, Pomponius non loquitur de caſu , ubi
,, bellum fœdere finitum , eoque amicitia
,, contracta eſt ; ſed e contrario de populo ,
,, *cum quo nec amicitiam* , *nec hoſpitium* ,
,, *nec fœdus habemus* ; adeoque potius ex
,, hoc loco apparet , cum ea gente , cum
,, qua nobis *amicitia* , & *fœdus amicitiæ* eſt
,, ( uti eſt cum bellum pace finitur ) , & ca-
,, piendi jus , & poſtliminiom ceſſare.

*Cum dixit fœdus amicitiæ cauſa* , *oſten-*
*dit* , *&* *alia poſſe eſſe fœdera* , *quibus nec*
*hoſpitii* , *nec amicitiæ jus inſit* ] " Adeoque
,, quibus nec jus capiendi in poſterum ,
,, nec poſtliminium obſtaret. At mera hæc
,, eſt cavillatio. *Fœdus amicitiæ* hic non op-
,, ponitur *fœderi ſine amicitia* ; tale enim mon-
,, ſtrum non datur : ſed nudæ *amicitiæ*.
,, Aliud enim eſt *amicitia* , aliud *fœdus a-*
,, *micitiæ*. *Amicitiam* Romani habebant cum
,, omnibus populis . cum quibus ipſis com-
,, mercium fuit : cujus effectus referente
,, Pomponio eſt , *ut Romani apud illos* , *&*
,, *illi apud Romanos tuti eſſent* , adeoque
,, ubi nec captivitati , nec poſtliminio lo-
,, cus erat. At *Fœdus amicitiæ* ſupponebat
,, arctiorem conjunctionem ; certæ adhibe-
,, bantur ſolennitates , Feciales mitteban-
,, tur addito patre patrato , *vid. ſupr. l.* 2.
,, *c.* 15. *§.* 3. *n.* 1 ; paciſcentes juramento
,, ſe obſtringebant ; hoſtia necabatur , &c.
,, *Feſtus* , voce , *fœdus*. *Alex. ab Alex. Gen.*
,, *dier. Sect.* 3.

,, Xenophon ( *in orat.* ) de Ageſilao ( *E-*
,, *dit. H. Steph.* 1581. *p. m.* 384. *Add. rer.*
,, *Græc. lib.* 4. *p.* 312. *ejuſd. ed. D.* ) ait :
,, *Achais Argivos* AMICOS SIBI CON-
,, FOEDERATOS FECIT. *Vid. Schilt.*
,, *de hoſpit. p. m.* 132. Et Cicero civitates
,, *fœderatas* diſtinguit ab illis , quæ *ſine fœ-*
,, *dere amicæ* erant : in Sicilia enim duas ,
,, ait , fuiſſe civitates *fœderatas* , quinque
,, *ſine fœdere* immunes , ac liberas fuiſſe ,
,, Romanis tamen *amicas*. *Orat. in Verrem.*
,, 8. *p. m.* 167. Syphax per legatos expete-
,, bat *amicitiam* Romanorum , nullo oblato
,, *fœdere*. *Liv. l.* 27. *c.* 4. Ita Romani lega-
,, tos ad Ptolemæum , & Cleopatram , miſe-
,, runt ad commemorandam , renovandam-
,, que amicitiam. *Liv. d. c.* 4. *conf. Id. l.*
,, 37. *c.* 3. *&* 4. Tiberius Ptolemæo dona
miſit ,

Digitized by Google

,, miſit , eumque ſocium , & *amicum* Ro-
,, manorum eſſe voluit. *Tacit. Ann. l.4.c.*26.

*Proculus quoque eos a ſe populos fœderatos intelligi , qui amicitiam, aut hoſpitium tutum promiſiſſent* ] " Proculus non loquitur de fœ-
,, deratis, qui *amicitiam*, aut *hoſpitium* pro-
,, miſerant : de eo nec verbum exſtat. Eo
,, ipſo enim dum fœderatus eſt, eſt amicus ;
,, adeoque captivitas , eoque & poſtlimi-
,, nium ceſſat.

*Quæ nationes in ditione noſtra ſunt, &c. ut recte legit Cujacius* ] " Male Cujacius pro
,, *opinione* legit *ditione*. Recte igitur Gallus
,, Ælius ait, *cum nationibus, quæ in opinio-*
,, *ne noſtra* (i. e. ſocii nobis) *ſunt , cum his*
,, *poſtliminium non eſſe*. Qood ex ipſa ratione
,, naturali ſequitur , quia is, qui ad *ſocios*
,, revertitur, apud eos jam liber eſt, adeo-
,, que non demum liber fit ſi ad noſtros li-
,, mites pervenit. Quod ſecus eſt ſi civis
,, noſter ab hoſte captus ad *amicos*, & *fœ-*
,, *deratos*, at non ſocios pervenit , & ibi
,, ſervit ; hic enim non , niſi ad noſtros li-
,, mites revertatur, libertatem recipit: adeo-
,, que hactenus cum fœderatis quoque poſt-
,, liminium obtinet.

*Hoc additamento ſupplendum erit : nec cum his , quibuscum fœdus amicitiæ cauſa habemus* ] " Immo omne fœdus , quo bel-
,, lum finitur, ſupponit amicitiam , & ami-
,, citiæ cauſa fit: adeoque excludit capturam,
,, eoque & poſtliminium.

---

## AD §. XIX.

1 NON *inter Chriſtianos* ] " Adeoque ſi
,, Chriſtianus a Chriſtiano capitur , liber
,, manet. *Vid. l.* 3. *c.* 7. §. 9. *n.* 1.

*Apud plerosque Mahumetiſtas* ] " Vide
,, *ſupra c.* 7. §. 9. *n.* 2.

*Jus ut captivitatis extra bellum* ] " Jus
,, capiendi res , & perſonas extraneorum ,
,, nec apud alias gentes unquam obtinuit ,
,, niſi bello : paucis ſaltem populis exce-
,, ptis , qui contra naturam extra bellum
,, communis amicitiæ regulas violare , ac
,, exterorum res , & perſonas capere ſole-
,, bant ; quales hodieque ſunt Algerien-
,, ſes , &c.

*Ita & poſtliminii* ] " Adeoque hodie *ex-*
,, *tra bellum* jus poſtliminii ceſſare , putat :
,, at diximus , & apud Romanos id juris
,, fuiſſe , niſi in caſu ſpeciali , ubi amicitia
,, nulla fuit cum extraneis , i. e. ubi extra-
,, nei res , & perſonas civium noſtrorum
,, citra bellum capiebant. Ipſe Auctor n.
,, ſeq. fatetur , hoc caſu hodieque poſtlimi-
,, nio locum eſſe.

*Sublata utriusque neceſſitate , ob reſtitutam vim ejus cognationis* ] " Auctor ſuppo-
,, nit, gentes Seculo Nomadum *extra bel-*
,, *lum* promiſcue prædam egiſſe , adeoque
,, ſenſum ſocietatis naturalis exuiſſe, inde-
,, que res , & peſonas externas cepiſſe ; quæ
,, proinde reverſæ merito priſtina jura re-
,, cipiebant ; inter Chriſtianos autem , &
,, alias gentes, reſtitutam eſſe, fingit, vim
,, cognationis humanæ , &c. atque ideo &
,, captivitatem , & poſtliminium extra bel-
,, lum exoleviſſe. At dictum ſæpius eſt, 1.
,, non dari ſocietatem humani generis ;
,, adeoque 2. verum non eſſe, ſenſum ejus
,, excidiſſe hominibns. Dixi 3. gentes
,, nunquam promiſcue lattocinia exercu-
,, iſſe , ſed perſonas , & res noſtras a-
,, pud alias gentes ipſa naturæ ratione tu-
,, tas eſſe : & ſic fruſtra de captivitate, &
,, poſtliminio quæri. Si tamen gentes quæ-
,, dam adeo feroces fuerunt , ut cum iis
,, nulla fuerit amicitia , i. e. ſi perſonas, &
,, res noſtras promiſcue ceperunt, cum il-
,, lis æque poſtliminium *extra bellum* olim
,, obtinuit. *Vid. n.* 2.

*Vetus illud jus gentium* ] " Scilicet , jus 2
,, capiendi extra bellum eos , com quibus
,, de cauſa belli quidem tranſactum , ſed
,, ſpeciatim fœdus amicitiæ non eſt initum.
,, At tale jus nunquam exſtitiſſe , vidimus.

*Si res ſit cum gente tam barbara* ] " Cum
,, qua nec amicitiam , nec hoſpitium , nec
,, fœdus amicitiæ cauſa habemus , *l.* 5. §.
,, 2. *Capt. & poſtl.* Etſi enim tales gentes
,, jure Romano hoſtes non ſint , (quia
,, bellum publice decretum non eſt ) ſunt
,, tamen naturali ratione hoſtes, cives no-
,, ſtros interficiunt , & capiunt ſine cauſa,
,, &c. Si proinde ab his gentibus capti ſervi
,, efficiuntur, ſponte ſequitur , reverſos pri-
,, ſtina jura recipere , adeoque in his extra
,, bellum captis poſtliminio locum eſſe , quia
,, injuria captos aſſerimus a gente , quæ ſu-
,, periorem non habet , adeoque cum qua
,, de jure contendete niſi bello non poſſu-
,, mus.

*Capta belli jure mutaſſe dominium* ] " Nam
,, Algerienſes ſumma gaudent poteſtate , pro-
,, miſcue omnes Chriſtianos hoſtis loco ha-
,, bent , ac vim ipſis inferunt , captoſque



Digitized by Google

„ ſervos faciunt. His igitur ſervis, ſi revertuntur, poſtliminium eſt; & res ſi recipiuntur, priſtino cedunt domino. Errat igitur Auctor dum tradit §. 14. & 15, veteri jure gentium ita dominium mutatum eſſe in rebus mobilibus, ut res civium noſtrorum recepta cedat capienti. Contrarium enim probavimus *dict. loc.* Cæterum, apud Hiſpanos quod a *privatis piratis* captum recipitur, non domino reſtitui, ſed eripienti acquiri, diximus *ſupra* §. 17.

*Ac proinde, cum recepta ab aliis eſſent, facta eorum, qui recepiſſent* ] „ Immo tale jus vetus gentium nunquam obtinuit. Sane, res etiam mobiles, ex judicio noſtræ civitatis injuria nobis ablatas dicimus; adeoque dominium eatenus non mutatum eſt: hoc autem judicium cum effectu valet, ubi res intra fines noſtros redit. Sane, milites noſtri, qui rem recipiunt, defendere noſtra debent, non ſibi acquirere. Cæterum, legibus civilibus lex talis ſtatui poteſt ſubditis; quod & in Gallia, & in Hiſpania factum vidimus.

*Naves hodie inter ea non eſſe* ] „ Vide ſupra §. 15. ubi diximus, id meri juris civilis eſſe.

---

# CAPUT X.

## Monita de his, quæ fiunt in bello injuſto.

I. *Quo ſenſu pudor vetare dicatur, quod lex permittit:*

II. *Aptatum hoc ad ea, quæ jure gentium permiſſa diximus.*

III. *Interna injuſtitia injuſtum eſſe, quod ex bello injuſto fit.*

IV. *Qui hinc, & quatenus ad reſtitutionem obligentur.*

V. *An res captæ bello injuſto reddendæ ſint ab eo, qui cepit.*

VI. *An & ab eo, qui detinet.*

I. 1. LEgenda mihi retro veſtigia, + & eripienda bellum gerentibus [1] pene omnia, quæ largitus videri poſſum, + nec tamen largitus ſum: nam cum primum [a] + hanc juris gentium partem explicare ſum aggreſſus, + teſtatus ſum, *juris eſſe*, aut *licere* multa dici, eo quod impune fiant, partim etiam + quod [2] judicia coactiva ſuam illis auctoritatem accommodent, + quæ tamen aut exorbitent a recti regula, + ſive [3] illa in jure ſtrictè dicto, + ſive in aliarum virtutum præcepto poſita eſt, + aut certe omittantur ſanctius, & cum majori apud bonos laude.

[a] *Lib.* III. c. 4.

2. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho, (verſ. 333.)

+ *Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit:*

regerit Agamemnon.

*Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.*

Quo

GRONOVII.

1 *PEne omnia* ] Et oſtendendum, quamquam hæc jure gentium conceſſa in bello, & impunia ſint, perpauca tamen eorum virum bonum, & Chriſtianum licere ſibi putare debere.

2 *Judicia coactiva* ] Magiſtratus pro poteſtate facta tueantur.

3 *Illa in jure ſtricto* ] Quæ nihil vi geri patitur, niſi ad ſui tutelam inculpatam.

GRONO-

Quo in loco [4] pudor + non tam hominum, & famæ, quam æqui, & boni, aut certe ejus, quod æquius, meliuſque eſt, reſpectum ſignificat. Sic in Juſtinianeis Inſtitutionibus [a] legimus: *fideicommiſſa appellata ſunt*, + *quia* [5] *nullo vinculo juris, ſed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur.* Apud patrem [b] Quintilianum: *non aliter* [6] *ſalvo pudore ad ſponſorem venit creditor, quam ſi recipere a debitore non poſſit.* Atque eo ſenſu ſæpe videas + juſtitiam cum pudore conjungi.

> [c] *Nondum juſtitiam facinus mortale fugarat:*
> *Ultima de ſuperis illa reliquit humum,*
> *Proque metu populum ſine vi* [7] *pudor ipſe regebat.*

Heſiodus [d]:

> Δίκη δ' ἐν χερσὶ καὶ αἰδὼς
> Οὐκ ἔσται, βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα.

> ——— + *nuſquam pudor: aurea nuſquam*
> *Juſtitia: inſultant pravi melioribus ultro.*

Plato libro XII. de [e] legibus: παρθένος γὰρ αἰδοῦς δίκη λέγεταί τε καὶ ὄντως εἴρηται· emendem [8] πάρεδρος· ut ſenſus ſit: + *comes pudoris juſtitia vocatur, & merito quidem.* Nam & alibi idem Plato ſic loquitur: [f] Θεὸς δείσας περὶ τῷ γένει ἀνθρώπων, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, δωρεῖται ἀνθρώποις αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί· [9] *Deus metuens, ne plane interiret genus humanum, dedit hominibus* + *juſtitiam, ac pudorem, ornamenta civitatum, & ad amicitiam colligandam vincula:* & Plutarchus [g] ſimili modo δίκην vocat [10] ἔνοικον αἰδοῦς, *juſtitiam pudoris cohabitatricem*, + qui & [h] alibi jungit αἰδοῦ, & δικαιοσύνῃ· Apud + Dionyſium Halicarnaſſenſem ſimul nominantur [i] αἰδὼς, κόσμος καὶ δίκη, *pudor, decorum, & honeſtum.* Sic & αἰδῶ, & ἐπιείκειαν, copulat [k] Joſephus *pudorem, & æquitatem.* Paulus quoque + juriſconſultus [l] conjungit naturale jus, & pudorem. Cicero [m] autem inter juſtitiam, & verecundiam, [11] ita fines regit, ut juſtitiæ partes ſtatuat non violare homines, (aa) + verecundiæ non offendere.

3. Cum eo, quem ex Seneca adduximus, verſu, bene convenit dictum

[a] *De Fideicomm. hered.* §. 1.
[b] *Declam.* 273.
[c] *Ovid. Faſt.* 1. 248, & *ſeq.*
[d] *Operibus*, verſ. 192, 193.
[e] *Pag.* 943. E. Tom. II. *Ed. H. Steph.*
[f] *Protagora.* pag. 322. C. Tom. I.
[g] *Ad ineruditum Princip.* pag. 781. B. Tom. II.
[h] *Vita Theſei*, pag. 3. C. Tom. I.
[i] *Lib.* VI. c. 36.
[k] *Lib.* XIII. *antiq.* c. 19. (Cap. XI. §. 3. *diviſ. Hudſ.*)
[l] *L.* 14. §. 2. *D. de ritu nupt.*
[m] *Off.* 1. 28.

GRONOVII.

4 *Pudor* ] Pudor ille potiſſimum eſt pudor ſui, quum quis nihil magis veretur, quam ſuam conſcientiam, & antiquiſſimum habet *Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.*

5 *Nullo vinculo* ] Olim ad ea præſtanda nemo per judicem adigebatur, ſed, prout inciderant in probum, & pudentem, aut in improbum, & impudentem hominem, rata, aut irrita erant.

6 *Salvo pudore* ] Siquidem vult retinere verecundiam, & exiſtimationem, niſi vult decoquere pudorem.

7 *Pudor ipſe* ] Reverentia ſola recti.

8 Πάρεδρος ] Ex Afranio apud Nonium licet reddere *adſeſtrix* ] Verba Poëtæ: *remittit adſeſtricem*: me ad ſe vocat.

9 *Deus metuens* ] Providens.

10 Ἔνοικον ] Domeſticam, contubernalem.

11 *Ita fines regit* ] Diſtinguit.

(aa) At vero *Verecundia* heic eſt virtus quædam ſingularis: ut & *Pudor* in verbis *Pauli* Juriſconſulti propriè ſumitur. *J. B.*

a Lib. 1, de ira, c. 27. ctum [a] ejuſdem in ſcriptis philoſophicis : [a] *Quam anguſta innocentia eſt,* [12] *ad legem bonum eſſe?* + *quanto latius officiorum patet, quam juris regula? quam multa pietas, humanitas, liberalitas, juſtitia, fides exigunt? quæ omnia* [13] *extra publicas tabulas ſunt.* Ubi vides, + jus a juſtitia diſtingui, + quia jus accipit id, [14] quod in judiciis externis viget. Idem id alibi [b] explicat egregie exemplo juris herilis in ſervos : *In mancipio cogitandum eſt, non quantum illud impune pati poſſit;* + *ſed quantum tibi permittat æqui, boniique natura, quæ parcere etiam captivis, & pretio paratis jubet.* Deinde : + *cum* [15] *in ſervum omnia liceant, eſt aliquid,* + *quod* [16] *in hominem licere commune jus animantium vetet.* quo in loco notanda iterum vocis *licere* diverſa acceptio, + altera exterior, altera interior.

b Lib. 1, de Clem. c. 18.

c Liv. l. 26. c. 31. II. 1. + Eundem habet ſenſum illa Marcelli [c] in ſenatu Romano diſtinctio : *non quid ego fecerim in diſquiſitionem venit, quem quicquid in hoſtibus feci jus belli defendit, ſed* [17] *quid iſti pati debuerint* : ex æquo, & bono ſcilicet. Idem diſcrimen Ariſtoteles [d] innuit, diſputans, an juſta dicenda ſit quæ ex bello oritur ſervitus : ὅλως δ' ἀντεχόμενοί τινες, ὡς οἴονται, δικαίου τινός· (ὁ γὰρ νόμος δίκαιόν τι) τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν· ὅλως δ' οὔ φασι· τὴν γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶναι τῶν πολέμων. *quidam reſpicientes juſti aliquid* ([b] *nam & lex juſtum quid eſt*) *juſtam eſſe, ajunt, ſervitutem ex bello; at* [18] *omnino juſtam eſſe, negant, quando accidere poteſt, ut injuſta fuerit bellandi cauſa.* Simile eſt illud Thucydidis [e] in Thebanorum oratione : οὓς ἐν χερσὶν ἀπεκτείνατε οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν· κατὰ νόμον γὰρ δή τινα ἔπαθον· *de his, quos in conflictu occidiſtis, non adeo querimur;* + *accidit enim hoc illis jure quodammodo.*

d Pol. 1, c. 6.

e Lib. III. c. 66.

f L. 19. pr. D. de capt.

g Epi. XXXI.

h L. XXIX. c. 1.

2. Sic & ipſi + juriſconſulti Romani, quod ſæpe jus captivitatis vocant, + alibi injuriam [f] appellant, + & æquitati opponunt naturali; & [g] + Seneca ſervi nomen ex injuria natum, [19] + id, quod ſæpe accidit, reſpiciens. Apud Livium [h] quoque Itali retinentes ea, quæ Syracuſanis bello ademerant,

GROTII.

a *Quam anguſta innocentia eſt, ad legem bonum eſſe?* ] Idem *Seneca* de Beneficiis V, 21. *Multa legem non habent, nec actionem, ad quæ conſuetudo vitæ humanæ lege omni valentior dat aditum.* *Quintilianus* inſtitutionum oratoriarum lib. III. c. 6. *Sunt enim quædam non laudabilia natura, ſed lege conceſſa, ut in* XII. *tabulis, debitoris corpus inter creditores dividi licuit, quam legem mos publicus repudiavit.* *Cicero* de Officiis libro III. *Aliter leges, aliter philoſophi tollunt aſtutias: leges, quatenus manu tenere poſſunt: philoſophi, quatenus ratione, & intelligentia.* (Cap. 17.)

b *Nam & lex juſtum quid eſt* ] *Seneca* ad Helviam c. 6. *alii armis ſibi jus in aliena terra fecerunt.* Pugnare videntur *jus*, & *aliena.* Sed conciliandа, ut docet hic textus. Repete quæ ſupra hoc libro cap. IV. §. 2.

GRONOVII.

12 *Ad legem bonum eſſe?* ] Hactenus ſolummodo recte facere, ac juſtitiam colere, ut præſtes, quod leges imperant, quod a judice potes cogi.

13 *Extra publicas tabulas ſunt* ] Quæ negligere poſſis ſine metu tribunalis, & prætoris, quæque actionem ex legum tabulis non habent.

14 *Quod in judiciis externis* ] De quo prætor, vel judex, & conſilium diſceptant, quod actione petitur.

15 *In ſervum omnia liceant* ] Quicquid ſtatuas, forum, & faſces non metuas.

16 *In hominem licere* ] Si facias in homine, utcumque vili, & humili, ferum, immane, inhumanum habeatur.

17 *Quid iſti pati* ] Annon debuerit ab illis jus belli abſtineri.

18 *Omnino juſtam* ] Semper, & in univerſum.

19 *Id, quod ſæpe accidit* ] Ut ſervi fiant ii, qui fieri non meruerunt.

GRO-

Digitized by Google

ademerant, pertinaces [20] + ad obtinendam injuriam appellantur. Dion Pruſæenſis [a] cum dixiſſet, bello captos, ſi ad ſuos rediiſſent, libertatem recipere, addit, ὡς ἀδίκως δουλεύσαντας, *ut qui + per injuriam in ſervitute fuiſſent.*

[c] Lactantius [b] de philoſophis loquens: *cum de officiis ad rem militarem pertinentibus diſputant, neque ad juſtitiam, neque ad veram virtutem accommodatur illa omnis oratio, + ſed ad hanc vitam, moremque civilem.* Idem mox a Romanis, ait, + legitime illatas injurias.

*a Orat. XV. pag. 240. A.*

*b Inſt. Div. VI. 6.*

III. Primum ergo dicimus, + ſi belli cauſa injuſta ſit, + etiamſi bellum ſolenni modo ſuſceptum ſit, injuſtos eſſe [21] + internâ injuſtitiâ omnes actus, qui inde naſcuntur: ita ut + qui ſcientes tales actus operantur, aut [22] + ad eos cooperantur, habendi ſint in eorum numero, [c] + qui ad regnum cœleſte ſine pœnitentia pervenire non poſſunt. Vera autem pœnitentia, ſi tempus, & copia ſuppetat, omnino requirit, [d] + ut is, qui damnum dedit, ſive interficiendo, ſive res corrumpendo, ſive prædas agendo, id ipſum reſarciat. Ideo Deus [e] + negat, grata ſibi eſſe jejunia eorum, qui non jure captos detinebant: & Ninivitis [d] rex indicens [23] juſtitium præcipit, + ut rapina manus vacuefaciant, [24] + naturæ ductu agnoſcens, ſine tali reſtitutione pœnitentiam fictam, & inanem fore. Atque ita videmus ſentire [f] non [e] Judæos tantum, & Chriſtianos, ſed & [g] Mahumetiſtas.

*c 1. Cor. VI, 10.*

*d Jon. III, 8.*

*e Libro præceptorum legis præcepto jubente XVI.*

IV. + Ad reſtitutionem autem [f] tenentur, ſecundum ea, quæ generaliter a nobis + alibi explicata ſunt, + belli auctores, [25] ſive poteſtatis jure, + ſive conſilio, + de his ſcilicet omnibus, quæ bellum conſequi ſolent: + etiam de inſolitis, + ſi quid tale juſſerunt, aut ſuaſerunt, + aut cum impedire poſſent, non impedierunt. + Sic & duces tenentur de his, quæ ſuo

*f Silv. in verbo bellum p. 1. n. 10. 11. & 12. Covar. d. §. 11. n. 8. & Leſſ. lib. II. c. 13. dub. 4. Adde l. 21. §. 9. D. de furtis.*

GROTII.

[c] *Lactantius* ] *Auguſtinus* vero epiſtola V. quæ eſt ad Marcellinum: (Ep. 138. §. 14. Edit. Benedictin.) *ac per hoc ſi terrena iſta reſpublica Chriſtiana præcepta cuſtodiat, etiam ipſa bella ſine benevolentiâ non gerentur.* Idem de diverſis eccleſiæ obſervationibus: *apud veros Dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt.* (Ultimum locum habet Auctor à *Gratiano*, *Cauſ.* XXIII. *Quæſt.* 1. c. 6. neque enim alibi reperitur, quod ſciam. *J. B.*)

d *Ut is, qui damnum dedit, ſive interficiendo, ſive res corrumpendo, ſive prædas agendo, id ipſum reſarciat.* ] Num. V, 6. 7 *Hieronymus* ad Ruſticum: *nec differtur ultionis ſententia, ſi non reddantur univerſa.* (Nil ibi tale apud *Hieronym.*) *Auguſtinus* in epiſtola ad Macedonium, quæ eſt LIV. (Ep. 153. §. 20. *Edit. Benedictin.*) *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur.* Retulit *Gratianus* in cauſam XIV, quæſtione VI, c. 1.

e *Negat, grata ſibi eſſe jejunia eorum, qui non jure captos detinebant* ] Locus eſt illuſtris *Eſaiæ* LVIII, 5. 6. 7. habes eum græce apud *Juſtinum Martyrem* in colloquio cum Tryphone. (Pag. 233. *Ed. Sylburg.*)

f *Non Judæos tantum* ] Vide canones pœnitentiales *Moſis Maimonidæ* cap. II, §. 2. Et *Moſem de Kotzi* præcepto jubente XVI.

g *Mahumetiſtas* ] Vide *Leunclavium* Turcicorum V. & XVII.

GRONOVII.

20 *Ad obtinendam injuriam* ] Ad retinenda, & non reddenda, quæ per vim parum probatam quæſiviſſent.

21 *Interna injuſtitia* ] Quæ apud Deum reos faciat, etſi humano foro excuſatos.

22 *Ad eos cooperantur* ] Aut eis adjutorium faciunt.

23 *Juſtitium præcipit* ] Ferias, & vacationem ab omni opere, ac negotio obſecrationis cauſa.

24 *Naturæ ductu* ] Quippe veræ religionis ignarus.

25 *Sive poteſtatis jure, ſive conſilio* ] Vel jubendo, vel ſuadendo.

ORO-

ſuo ductu facta ſunt : + & milites + in ſolidum omnes, qui ad actum aliquem communem, puta urbis incendium, concurrerunt : + in [26] actibus dividuis pro damno quiſque, + cujus ipſe cauſa unica, + aut certe inter cauſas fuit.

*a Silv. d. loco num. 10.*

*b Vaſq. lib. I, controv. ill. c. 9. n. 17. Molin. diſp. 118. §. ut vero.*

V. 1. Neque admittendam putem exceptionem, quam nonnulli [a] adferunt + de his, qui aliis operam navant, + ſi modo in ipſis aliquid hæreat (bb) culpæ : [27] + ad reſtitutionem enim ſine dolo culpa ſufficit. + Sunt qui videntur [b] exiſtimare, res bello captas, etiamſi juſta belli cauſa non adfuerit, reddendas non eſſe, eo, quod bellantes inter ſe, cum bellum inierunt, iſta [28] capientibus donaſſe intelligantur. + Sed nemo [29] ſuum jactare temere præſumitur : + & bellum per ſe longe abeſt a contractuum natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod ſequerentur, + nec bello implicarentur inviti, + ſufficiebat introductio [30] externi, de quo diximus, dominii, + quod cum interna obligatione reſtitutionis poteſt conſiſtere. + Atque id illi ipſi auctores videntur ſtatuere in jure captivitatis perſonarum. Ideo Samnites apud [c] Livium, *res hoſtium in præda captas, quæ belli jure noſtræ videbantur, remiſimus.* + *Videbantur*, ait, quia injuſtum id bellum fuerat, ut jam ante [d] agnoverant Samnites.

*c Lib. IX. c. 1.*

*d Lib. VIII. c. 39.*

*e Vide ſupra l. II, c. 12.*

2. + Non diſſimile eſt, + quod ex contractu ſine dolo inito, [31] cui [e] ineſt inæqualitas, jure gentium naſcitur facultas quædam cogendi eum, [32] qui contraxit ad implenda pacta : + nec eo tamen minus, qui plus æquo ſtipulatus eſt, rem ad æqualitatem reducere ex probi, ac pii hominis officio tenetur.

*f Vide ſupra lib. II, c. 10.*

*g Lib. VI. c. 5.*

VI. 1. Sed &, qui damnum ipſe non dedit, [f] aut ſine omni culpa dedit, + ſed rem bello injuſto captam ab alio penes ſe habet, tenetur eam reddere, quia cur alter ea carere debeat, + nulla cauſa ſubeſt naturaliter juſta, + non conſenſus ipſius, + non malum meritum, + non compenſatio. Non aliena ab hac re hiſtoria eſt apud Valerium [g] Maximum: *populus*, inquit, *Romanus cum P. Claudius Camerinos ductu, atque auſpiciis ſuis captos ſub haſta vendidiſſet, etſi ærarium pecunia, fines agris auctos animadvertebat, tamen,* + *quia* [33] *parum liquida fide id geſtum ab imperatore videbatur, maxima*

GRONOVII.

26 *Actibus dividuis* ] Quos non faciunt, agminatim, centuriatim, manipulatim, ſed ſingulatim.

27 *Ad reſtitutionem* ] Ad reſtituendum quiſque obligatur ipſa poſſeſſione alieni, aut caſu damni dati, etiamſi dolus ejus, & prava voluntas non intervenerit.

28 *Capientibus donaſſe* ] Res ſuas miſiſſe in aleam, & tacito pacto conſtituiſſe, ut id haberent pars utraque, quod huic, aut illi aſſignaret mars communis, & fortuna.

29 *Suum jactare* ] Pro derelicto habere.

30 *Externi dominii* ] Ut eum paterentur eſſe jure publico dominum, qui res cepit, quod potuerunt pati, etſi non ſolverent conſcientiam vinculo quarundam reſtituendarum.

31 *Cui ineſt inæqualitas* ] Ubi non redditur par pro pari, quod fieri debet in legitimo contractu.

32 *Qui contraxit* ] Qui plus debet, quam accepit.

33 *Parum liquida* ] Dubitabatur, an vere hoſtes fuiſſent.

(bb) Videtur heic deeſſe *doloſæ*, aut aliud ſimile : ut patet ex verbis ſequentibus, *ſine dolo culpa ſufficit.* Non eſt in promtu SYLVESTER ille, ad cujus ſententiam heic reſpicit Auctor noſter. *J. B.*

GRO-

*xima cura* [h] *conquiſitos redemit , iisque habitandi gratiâ locum in Aventino adſignavit , & prædia reſtituit.* + Similiter Phocenſibus [a] Romanorum decreto reddita libertas [34] + etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Et poſtea [i] Ligures, qui a M. Popillio venditi fuerant, [b] + reddito emtoribus pretio reſtituti ſunt in libertatem, bona quoque reddi curata. + Idem de Abderitis decrevit ſenatus, [c] addita cauſa, quod injuſtum bellum illatum iis eſſet.

a *Liv. lib.* XXXVIII. c. 39.
b *Liv. l.* XLII. c. 8.
c *Idem,* XLIII, 6.

2. Poterit tamen, ſi quid ſumtus, aut operæ impendit is, qui rem tenet, + deducere tantum, [35] quantum domino valebat adipiſci deſperatam poſſeſſionem, ſecundum ea, quæ alibi [d] explicata ſunt. Quod ſi rei poſſeſſor culpæ exſors eam conſumſerit, aut alienaverit, + non tenebitur, niſi in quantum cenſeri poteſt locupletior factus.

d *L.* II. *C.* X. §. 9. & *L.* III. *C.* IX. §. 16.

GROTII.

h *Conquiſitos redemit , & prædia reſtituit* ] Antonius Tyrios coëgit reddere, quæ Judæorum tenebant. Homines ab eis venditos juſſit liberari, bona dominis reddi. *Joſephus* XIV. antiquæ hiſtoriæ, (Cap. 12. §. 5. *diviſ. Hudſon.*) Macrinus Parthis reddidit captivos, & prædam, quod cauſa non fuiſſet, cur Romani pacem rumperent. *Herodianus* libro IV. in fine. Mahumetes Turca liberari juſſit eos, qui fuerant in oppido Sanctæ Mariæ in Achaia. *Chalcocondylas* libro IX.

i *Ligures* ] Vide excerpta Peireſciana *Diodori Siculi.* ( Pag. 298. )

GRONOVII.

34 *Etiam illa publica* ] Non tantum ut privati liberarentur ſervitute apud privatos, ſed etiam ut reipublicæ ſuæ leges redderentur.

35 *Quantum domino* ] Eam ſummam pecuniæ, quam dominus impendere non dubitaſſet, ut reciperet. 2, 10. 9.

---

## HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

## *IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. X.*

„ EX COMPENDIO Syſtematis Gro-
„ tiani, quod ſupra *L.* 3. *c.* 1. §. 1.
„ *rubr. penult.* expoſuimus, repetendum
„ eſt, Auctorem in quæſtione, *quid, quan-*
„ *tumque in bello liceat* ? diſtinguere inter
„ id, quod *jure naturæ ſociali*, & id, quod
„ *jure gentium* voluntario licet. *L.* 3. *c.* 1.
„ §. 1. & *h. c.* 10. §. 1.

„ Poſtquam licentam *juris gentium* octo
„ præcedentibus capitibus expoſuit, jam
„ retro legit veſtigia, & bellum gerentibus
„ omnia eripit, quæ ipſis ex jure gentium
„ largitus eſt: i. e. temperat illud jus gen-
„ tium, non tantum ex præceptis *juris na-*
„ *turæ* ſtricte ſic dicti, ſeu *ſocialis*; ſed
„ etiam ex *jure naturæ laxiori ſenſu ſumto*,
„ ſeu virtutum præceptis; & denique ex
„ eo, quod *laudabile*, & *utile* eſt, *h. c.*
„ 10. §. 1.

„ Equidem non moramur diſtinctionem
„ juris naturæ in *ſociale*, & *laxius*; nec
„ differentiam, quam Auctor conſtituit in-
„ ter id, quod juris laxioris, i. e. debitum,
„ & quod ſaltem honeſtum eſt. Utramque
„ enim examinavimus in *Diſſert. proœm. I.*
„ & *II.* Sufficit quod Auctor per *jus ſo-*

,, *ciale* intelligat jus illud naturæ, quod to-
,, tum humanum genus obligat; & per *jus*
,, *naturæ laxius* præcepta virtutum. Id ſal-
,, tem hic notamus, *jus gentium voluntarium*
,, non dari, adeoque fruſtra de ejus licen-
,, tia, & de temperamentis circa illam li-
,, centiam quæri.

,, Cæterum, quid *jure naturæ* in bellis
,, liceat, tum ex principiis Auctoris, tum
,, ex noſtris explicavimus ſupra *c.* I. §. I.
,, *ad rubr. penult.* tum ſpeciatim demon-
,, ſtravimus in ſingulis capitibus præceden-
,, tibus; adeoque iis immorari opus non
,, eſt. Sed paucis ſaltem exponemus ea tem-
,, peramenta, quæ Auctor tum *ex virtutum*
,, *præceptis*, tum *ex debito honeſtatis*, tum
,, ex *utilitatis* rationibus affert, & quæ o-
,, mnino legi merentur.

---

## A D §. I.

1 E T *eripienda bellum gerentibus pene omnia, quæ largitus videri poſſum*, &c. ] Scilicet,
,, ex ficto illo jure gentium.

*Nec tamen largitus ſum* ] " Scil. juxta ju-
,, ſtitiam internam, ſeu jus naturæ ſociale.

*Hanc juris gentium partem* ] " Quid ſci-
,, licet in bello liceat.

*Teſtatus ſum juris eſſe, aut licere multa dici, eo quod impune fiant* ] " Vide ſupra
,, *l.* 3. *c.* 4. §. 2. *Conf. l.* I. *c.* 2. §. 7. *l.* 2.
,, *c.* 5. §. 28.

*Quod judicia coactiva ſuam illis auctoritatem accommodent* ] " Nam ſupra docuit, unam-
,, quamque gentem judiciis coactivis hoc
,, jus defendere teneri, *l.* 3. *c.* 7. §. 6. *n.* I.
,, 2. 6. 7. & §. 7. *c.* 6. §. 2. *c.* 4. §. 2. *in fin.*
,, *c.* 9. §. 2. *c.* 16. §. 3. *L.* 2. *c.* I. §. I. *n.* 3.
,, *c.* 23. §. 13. *n.* 3.

*Quæ tamen aut exorbitent a recti regula* ]
,, Vide late *Diſſ. proœm. IV.* §. 20. & 21.

*Sive illa in jure ſtricte dicto* ] " Quod
,, ſociale vocat. *Vid. proleg.* §. 8. *l.* I. *c.*
,, I. §. 5.

*Sive in aliarum virtutum præcepto poſita eſt* ] Quam partem juris aptitudinem vocat
,, Auctor, ſeu jus naturæ laxius. *Vid. pro-*
,, *leg.* §. 9. & *l.* I. *c.* I. §. 7.

*Aut certe omittuntur ſanctius* ] " Nam
,, *jus naturæ laxiori ſenſu ſumtum*, ( quod
,, *debitum* inferre, ait, ) diſtinguit ab eo,
,, quod ſaltem laudabile eſt. *Diſſ. proœm.*
,, *XII.* §. 9. Ita occidere innocentem jure
,, neceſſariæ defenſionis licet; at juxta Au-
,, ctorem ſanctius omittitur, *l.* 2. *c.* I. §. 8.
,, & 9. Evitandæ alapæ cauſa alium occi-
,, dere licet; at laudabilius eſt pati, *d. c.*
,, I. §. 10. Alia exempla ex Auctore cu-
,, mulavimus *in Diſſ. proœm. II.* §. 9.

*Lex nulla capto parcit* ] " Auctor putat, 2
,, intelligi hic legem juris gentium, quæ im-
,, punitatem ſaltem concedit. At verius eſt,
,, loqui Pyrrhum de lege naturæ, & Aga-
,, memnonem opponere ei præcepta virtu-
,, tum. *Vid. l.* 3. *c.* 4. §. 2.

*Non tam hominum, & famæ, quam æqui, & boni, &c. reſpectum ſignificat* ]
,, Immo pudor ibi ſaltem ſignificat id, quod
,, laudabilius eſt; nam jure naturæ dubium
,, non eſt, captum interfici poſſe. Bene La-
,, ctantius hanc differentiam obſervavit, *de*
,, *vera ſapientia c.* 24. ubi ſuaſor eſt, *ut impo-*
,, *nat* ( de doctore perfecto loquitur ) *ho-*
,, *minibus parendi neceſſitatem non vi ali-*
,, *qua, ſed pudore; & tamen libertatem*
,, *relinquat, ut & præmium conſtitutum ſit*
,, *parentibus.*

*Quia nullo vinculo juris, ſed tantum pudore* ] " Adeoque Imperator *juri* hic oppo-
,, nit id, quod *pudori* convenit, i. e. vir-
,, tuti: de qua in præſenti materia plane
,, non quæritur.

*Juſtitiam cum pudore conjungi* ] " Im-
,, mo non conjunguntur quaſi eadem ſint,
,, ſed quia ipſa juſtitia, quatenus in conſtan-
,, ti, & perpetua voluntate conſiſtit, vir-
,, tus eſt: ſi nimirum id, quod juſtitia exi-
,, git, non metu pœnæ, ſed ex pudore,
,, i. e. ultro, & perfectionis amore agitur.

*Nuſquam pudor: aurea nuſquam juſtitia* ] " Diverſum ergo aliquid eſt pudor a
,, juſtitia.

*Comes pudoris* ] " Vel potius adſeſtrix.
,, *Vid. Gron h.* quia, uti dictum eſt, ipſa
,, juſtitia quatenus in animo conſiſtit, vir-
,, tus eſt.

*Juſtitiam, ac pudorem* ] " Intelligit vir-
,, tutem, cujus ſemina omnino æque a na-
,, tura ſunt, ac ipſa juſtitia. Utrâque col-
,, ligatur amicitia, ſed diverſo modo: *ju-*
,, *ſtitia*, metu pœnæ; *virtute*, ſeu pudore,
,, perfectionis amore.

*Qui & alibi jungit*, &c. ] " Pudorem,
,, & æquitatem, ſcilicet, quæ ex perfectione
,, oritur.

*Dionyſium* ] " Sed hæc tria toto cœlo
,, differunt a juſtitia.

*Juriſconſultus conjungit naturale jus, & pudorem* ] Paulus in *l.* 14. §. 2. *de ritu nupt.*
loquitur

Digitized by Google

» loquitur de pudore, qui negotio genera» tionis ineſt, adeoque ex ipſo jure natu» ræ oritur. Alio igitur ſenſu *pudor* hic ſu» mitur.

*Verecundiæ non offendere* ] „ Cicero non » loquitur de offenſione, quæ fit ablatione » juris alieni, & quæ ipſo naturæ jure pro„ hibita eſt, teſte eodem Cicerone, *d. l.* » 1. *c.* 9; ſed de offenſione, quæ fit ex ne» glectu decori. Nam Auctor ille partem » tractat honeſtatis, *in qua verecundia*, » *temperantia*, *& modeſtia cernitur; idque* » *voce decori contineri*, ait, *dict. l.* 1. *cap.* » 27. *pr.* Unde decorum definit *d. cap.* 27. » *fin. ubi moderatio*, *& temperantia appa*» *ret*; & in *cap.* 28. pergit: *hoc decorum*, » *quod in vita elucet*, *movere approbationem* » *eorum*, *quibuſcum vivitur*, *ordine*, *&* » *conſtantia*, *& moderatione dictorum om*» *nium*, *atque factorum.* Indeque tandem » eodem *c.* 28. concludit, *verecundiæ par*» *tes eſſe non offendere* (i. e. decorum ob„ ſervare, non indignum ſe reddere ap» probatione cordatorum virorum). Unde » etiam ſtatim addit: *in quo maxime per*» *ſpicitur vis decori.*

3 *Quanto latius officiorum patet*, *quam ju*-*ris regula* ] „ Differentias late expoſuimus » in *Diſſert. proœm. X. Poſit. XV.*

*Jus a juſtitia diſtingui* ] „ Quatenus ſcil. » juſtitia virtus eſt, i. e. quatenus conſiſtit » in conſtante, atque perpetua voluntate.

*Quia jus accipit id*, *quod in externis ju*-*diciis viget* ] „ Immo Seneca eo ſenſu *juris* » *regulas* non intelligit. Nam etiam apud » Deum juſtus eſt qui ſuum cuique tribuit, » etſi non amore virtutis juſtitiam operetur. » Sane, pœnæ non ſubjacet qui ſuum cui» que tribuit; ſed præmium non meretur.

*Sed quantum tibi permittit æqui*, *boni*-*que natura* ] „ Pietas nimirum, humani„ tas, &c.

*Cum in ſervum omnia liceant* ] „ Scil. » jure naturæ.

*Quod in hominem licere*, *commune jus animantium vetet* ] „ Ratio ſcil. humanitatis.

*Altera exterior*, *altera interior* ] „ Rectius » altera juris, altera virtutis.

---

## Ad §. II.

1 Eundem *habet ſenſum illa Marcelli in Senatu Romano diſtinctio* ] „ Immo pla„ ne alius diſtinctionis illius ſenſus eſt. Nam „ Marcellus non quod *jure hoſtis* licet, op„ ponit ei, quod *æquum*, *& bonum* eſt, ſed „ diſtinguit duplicem quæſtionem: 1. an id, „ quod fecit, in hoſtem fieri potuerit; & „ hoc affirmat: 2. an Syracuſani hoſtes „ fuerint, adeoque an hoſtilia pati debue„ rint? & hoc ſolum in diſquiſitionem ve„ nire, ait. *Liv. l.* 26. *c.* 31.

*Idem diſcrimen innuit* ] „ Rationem, cur » ſervitus etiam ex injuſto bello juſta dica» tur, alibi expoſuimus: quia ſcil. uterque » litigantium cauſam ſuam juſtam ait, nec » judex eſt, qui de juſtitia cauſæ cogno» ſcere poſſit. Suſpenſa igitur interim eſt » quæſtio de jure, uſque dum bello per » ultimam victoriam finito appareat, cujus » cauſa injuſta fuerit: tunc enim demum » conſtat, victum omnia injuria egiſſe, a» deoque ſervitutem quoque ex bello juſtam » non eſſe. Servitus igitur ex bello injuſto » nunquam juſta fuit, etſi ex conditione » naturæ humanæ certitudo durante bello » ſuſpenſa fuerit.

*Accidit enim hoc illis jure quodammodo* ] » Quia ex judicio civitatis hoſtilis, juſtam » ſibi belli fuiſſe cauſam opinabantur: quod » cum Thebani ex ſuæ civitatis judicio ne» garent, ideo *quodammodo* ſaltem jure id „ illis contigiſſe, ajebant.

*Juriſconſulti Romani quod ſæpe jus capti*-*vitatis vocant* ] „ Poſtquam enim Gajus in 2 » *L.* 1. *pr. ff. A. R. D.* præmiſit, *Quarun*» *dam rerum dominium nos nanciſci jure* » *gentium*, *quod ratione naturali inter o*» *mnes homines peræque obſervatur*, *& quod* » *cum ipſo genere humano proditum eſt*, ita » pergit *l.* 5. *§. f. Eod. Item quæ ex ho*» *ſtibus capiuntur*, *jure gentium ſtatim ca*» *pientium fiunt*; & l. 7. pr. Eod. *Adeo ut &* » *liberi homines in ſervitutem deducantur.* » Sed & alibi ſervos jure gentium fieri, JCti » aſſerunt, *l.* 4. *§* 1. *l.* 5. *§.* 1. *ff. de ſtatu hom.* » *L.* 1. *§.* 1. *de his*, *qui ſui*, *vel al. §.* 3. *ſeq.* » *jur. perſ. pr. ff. de libertis.*

*Alibi injuriam appellant* ] „ Romani JCti » nullibi jus ſervitutis appellant injuriam ra» tione eorum, quos ipſi capiunt; ſed tan» tum quatenus hoſtes cives Romanos in » captivitatem abducunt: hos enim injuria » capi, ex judicio ſuæ civitatis contendunt; » atque ideo reverſis poſtliminium conce» dunt. *L.* 19. *ff. capt. & poſtl.* Verum igi» tur non eſt, JCtos jus captivitatis oppo» nere æquitati naturali, niſi intuitu hoſtis » cives noſtros capientis.



Digitized by Google

*Et æquitati opponunt naturali* ] " Diximus, JCtos Romanos jus captivitatis injuriam appellare intuitu hoſtis, nam intuitu eorum, quos ipſi capiunt, tantom abeſt ut iojuria captos exiſtiment, ut potius acquiſitionem hanc juri naturæ tribuant, quod cum ipſo genere humano originem cepit, *l.* 1. *pr. junct.* §. 7. *A. R. D. lit. e.*

*Seneca* ] " Seneca Stoicos ſapientem injuria affici non poſſe ( *Ep.* 88. & *de conſtant.c.* 15.& 16.), indeque injurias injuriis repenſare, honeſtum non eſſe, tradit *de conſt. d. c.* 16. His principiis poſitis verum eſt, bella juſta non dari, & capi perſonas non poſſe, ceſſante quippe injuria: & hactenus recte, at philoſophice concludit, *Servi nomen ex injuria ortum eſſe.* Cæterom, animum rectum, bonumque æque in eum, ac in equitem Romanum cadere poſſe. *Epiſt.* 31.

*Id, quod ſæpe accidit, reſpiciens* ] » Immo in genere loquitur: at quomodo id intelligendum ſit, modo explicavimus.

*Ad obtinendam injuriam* ] » Vid. *Gron. b.* Injuria autem non in eo conſiſtebat, qood bello cepiſſent, ſed quod a Senatu reſtitutio conceſſa, & tamen ablata eſſent; adeoque ut tueretor fidem publicam, ſuas res Syracuſanis reſtituit. *Liv.d.* [illegible]

*Per injuriam* ] " Scilicet, hoſtis, utpote qui ex judicio noſtræ civitatis iojuria bellum gerit. *Vid. l.* 19. *pr. capt.* At ratione eorum, qui a noſtra civitate capiuntur, jure ſervos fieri, certum eſt, quia ex judicio noſtræ civitatis juſte bellum geritur. *Vid. l.* 1. *pr. junct. l.* 7 *pr. A. R. D.*

*Sed ad banc vitam, moremque civilem* ] » Lactantius opponit quod juris eſt, ei, quod ex abuſu inter gentes fieri ſolet.

*Legitime illatas injurias* ] » Injuria ibi pro damno ſumitur; quod legitime illatum, ait.

---

## A D §. III.

*Si belli cauſa injuſta ſit, etiamſi bellum ſolenni modo ſuſceptum ſit, injuſtos eſſe interna juſtitia omnes actus* ] " Syſtema Auctoris expoſui *in diſſ. proœm. IX.* §. 62. Simulque §. 168. demonſtravi, quo ſenſu bellum utrinque juſtum dici ſoleat. Diximus, durante bello neutram partem bellum juſtum, vel injuſtum aſſerere poſſe, quia inter gentes bellum gerentes, uterque juſtitiam cauſæ ſibi vindicat; & cum judex non ſit, qui inter eos cognoſcat, ex rei natura ſuſpenſa eſt quæſtio de jure, vel injuria, donec Deus arbiter præliorum per ultimam victoriam de juſtitia cauſæ decidat.

» Unde apparet, non demom ex jure aliquo gentium, nec in ficto aliquo bello ſolenni obtinere, *ut bellum gerere liceat ſive juſta cauſa ſit, ſive non*; ſed id ex ipſa ratione naturæ ſequi.

*Etiamſi bellum ſolenni modo ſuſceptum ſit*] » I. e. etſi inter duas ſummas poteſtates geratur, idque indictum ſit. *Vid. diſſert. proœm. IX.* §. 63.

*Interna injuſtitia* ] » I. e. jure naturæ, quod in foro poli obtinet.

*Qui ſcientes tales actus operantur* ] » At partes bellum gerentes nonquam conveniunt, ſe injuria agere; adeoque ſemper ſuſpenſa eſt quæſtio de jure, & de injuria.

*Aut ad eos cooperantur* ] » Uti ſocii, milites, & ſubditi.

*Qui ad regnum cæleſte ſine pœnitentia pervenire non poſſunt* ] » Quod omnino verum eſt ſi vel ſciunt, cauſam injuſtam eſſe, vel ſaltem dubitant. At dixi, bellum gerentes nunquam id fateri, adeoque certitudinem moralem haberi non poſſe.

*Ut is, qui damnum dedit, &c. id ipſum reſarciat* ] Si quis injoriam ſciens infert, certum eſt, eum in conſcientia teneri ad reſtituendum, quia plus ſuo vel habet, vel agit, & alii aliquid abeſt. At ſi negat, ſe injuria agere, nec judicem habeat, belli eventus exſpectandus; interim vero juſtitia cauſæ in ſuſpenſo eſt.

*Negat, grata ſibi eſſe jejunia eorum, qui non jure captos detinebant* ] » Immo locus Eſaiæ non agit de his, qui injuria capti detinentur, ſed de Judæis creditoribus, qui pignus ſumſere a fratribus, eoſque in vinculis detinent; & horum creditorum jejunia non grata ſibi eſſe, Deus ait, niſi pignus remittant. *Eſai. c.* 58. *v.* 6. *junct. Ezech. c.* 18. *v.* 7.

*Ut rapina manus vacuefaciant* ] » Recte; ſed ad rapinam non pertinet jus capiendi res, vel perſonas hoſtium. *Vid. Jonæ c.* 3. *v.* 7. & 8.

*Naturæ ductu agnoſcens* ] » Naturæ enim regula eſt, ſuum cuique reſtituendum eſſe; nec ante aut injuriam, aut peccatum tolli.

A D

A D §. IV.

A D *reſtitutionem autem tenentur* ] Hoc » verum eſt ſi quis fatetur, vel convictus eſt, » ſe juſtam belli cauſam non habere. Sed » quid ſi talem ſibi afferat? Jure naturæ ni- » hil reſtituendum eſt, niſi victus ſit.

*Alibi* ] " Sic enim ſocios, & ſubditos, » immo milites quoque teneri ad reſtitutio- » nem damnorum, & ſumtuum, quin pro » ratione injuſtitiæ ad pœnam quoque, di- » xit Auctor *ſupra c.* 1. §. 3. *Add. infra* » *c.* 18. §. 6. Unde eum, qui bello injuſto » promiſſum exigit, jure naturæ, ſeu in- » terno, id nec petere, nec retinere poſſe, » ait. *Vid. infra c.* 19. §. 11. *n.* 2. At di- » ctum ſæpius eſt, ſupervacuam hanc eſſe » quæſtionem durante bello, ſi uterque cre- » dit, vel aſſerit, ſe juſtam habere cauſam.

*Belli auctores, ſive poteſtatis jure, &c.* ] » Qui bellum geri juſſerunt.

*Sive conſilio* ] " Sine quo alter bellum in- » juſtum inchoaturus non fuiſſet. *Vid. l.* 2. » *c.* 17. §. 1.

*De his, ſcilicet, omnibus, quæ bellum conſequi ſolent* ] » Qui enim cauſam dat in- » juriæ, cauſa ſimul eſt omnium malorum, » quæ ex illa injuria ſequi poſſunt: de quo » late ſupra *l.* 2. *c.* 17. §. 12. Ubi exemplis » rem illuſtravit Auctor.

*Etiam de inſolitis* ] » Si extra bellum non » contigiſſent

*Si quid tale juſſerunt, aut ſuaſerunt* ] » Nam cauſa ſunt injuriæ.

*Aut cum impedire poſſent, non impedie- runt* ] » Immo ſufficit in genere, eos fuiſſe » Auctores belli: tunc enim tenentur de caſi- » bus etiam inſolitis, etſi eos neo juſſerint, » nec ſuaſerint, quia ſequelæ ſunt belli, cu- » jus auctores ſunt.

» Cæterum, ſupra jam diximus, regu- » lam illam, *quod is, qui impedire crimen* » *poteſt, nec prohibet, obligetur*, ita gene- » raliter ſomtam veram non eſſe, ſed tan- » tum ſi prohibere & *poteſt*, & *tenetur*.

*Sic & duces tenentur* ] » Nam & hi » cauſa ſunt injuriæ dum injuriam defen- » dunt.

*Et milites* ] » *Vid. infr. c.* 18. §. 6.

*In ſolidum omnes, qui ad actum aliquem communem* ] » Quia unus actus eſt, & u- » num delictum, pro quo ſinguli in ſolidum » tenentur.

*In actibus dividuis* ] » Tunc enim duo » diverſi ſunt actus, duoque delicta, quo- » rum ſinguli ſuos tenent auctores. Sic v. » g. ſi ſubditus jura cum hoſte communia » violat, non populus inde tenetur niſi ap- » probet, ſed auctor hujus læſionis.

*Cujus ipſe cauſa unica* ] » Reliqui enim » injuriæ hujus cauſa non ſunt.

*Aut certe inter cauſas fuit* ] » Cum forte » de aliis non conſtet.

A D §. V.

D E *his, qui aliis operam navant* ] » Qua- » tenus hi teneantur, late explicavimus » *ſupra l.* 2. *c.* 26. §. 2. *ſeq.* 1

*Si modo in ipſis aliquid hæreat culpa* ] » Atqui ſemper aliquid culpæ adhæret tum » ſubditis, tum militibus, tum ſociis, quia » cauſam defendunt, quæ hoſtis judicio in- » juſta eſt.

*Ad reſtitutionem enim ſine dolo culpa ſufficit* ] » Sufficit enim quod facto ejus » illicito alteri aliquid abſit. *Vid. l.* 2. *c.* » 17. §. 20. *n.* 2.

*Sunt qui videntur exiſtimare* ] Inepta, & » omni ratione carens hæc eſt opinio, quam » Vaſquius *Controv. ill. l.* 1. *c.* 9. *n.* 17. » late defendit: tacite enim, ait, conſen- » tire videri bellum gerentes in amiſſionem » libertatis, bonorum, &c. indeque nihil » tam ratum eſſe natura, quam volunta- » tem domini rem ſuam in hoſtem tranſ- » ferre volentis.

*Sed nemo ſuum jactare temere præſumi- tur* ] Vera ratio eſt, quod jus noſtrum in » alterum non transferatur niſi voluntate » noſtra ſatis declarata. At tantum abeſt, bello » talem voluntatem declarari, ut potius ideo » ſuſcipiatur ut jura noſtra defendamus con- » tra injuriam alienam. Sane, uterque ait, » alterum injuria agere, & capere; & hoc » principio nititur jus poſtliminii. Si au- » tem uterque tacite conſenſiſſet in amiſ- » ſionem, poſtliminio res recipi non poſſet.

*Et bellum per ſe longe abeſt a contractuum natura* ] » Omne enim jus in contractibus » oritur ex diſpoſitione partium, quæ jus » in alterum transferunt ſua voluntate: at » jus capiendi bello non ex voluntate oritur, » ſed ex injuria, de qua reparanda læſus » agit etiam invito altero.

*Nec bello implicarentur inviti* ] » Uti im- » plicarentur, ſi de jure inter duos po- » pulos

» pulos pronunciare vellent. *Vid. ſupr. c.* » 9. §. 4. *n.* 2. *&* *c.* 4. §. 4.

*Sufficiebat introductio externi, de quo diximus, dominii* ] » Syſtema Grotii, & quo » ſenſu externum dominium introductum » exiſtimet, explicavimus initio *h. cap.* ſi» mulque demonſtravimus, id merum eſſe » figmentum.

*Quod cum interna obligatione reſtitutionis poteſt conſiſtere* ] » Etſi enim gentes eum, » qui injuria res hoſtis ſui capit, in poſſeſ» ſione, & dominio externo defendere te» neantur, id tamen non impedire, putat, » quo minus is, qui cepit, conſcientiæ du» ctu reſtituere teneatur. Nos diximus, » eum, qui juſtam cauſam ſibi eſſe putat, » capere poſſe res hoſtis; at quæſtionem » de juſtitia, vel injuſtitia cauſæ, in ſuſpen» ſo eſſe.

*Atque id illi ipſi auctores videntur ſtatuere in jure captivitatis perſonarum* ] » Sen» ſus eſt, quod etſi gentes dominium ex» ternum in rebus captis conceſſerint eis, » qui ex injuſta cauſa bellum gerunt, ii» dem auctores juris gentium teſtentur, » capta reſtitui debere ex jure interno.

*Videbantur ait, quia injuſtum id bellum fuerat* ] » Auctor igitur putat, Samnites » non fuiſſe obligatos ad reſtituendum res » captas, quarum dominium externum jure » gentium acquiſiverant; ſed ductu con» ſcientiæ id feciſſe. At cum tale jus gen» tium, taleque dominium externum nun» quam a gentibus introductum fuerit, di» cendum potius eſt, Samnites nullo jure » capta retinere potuiſſe, quia injuria ca» pta fuiſſe, fatebantur. *Vid. Liv. l.* 8. *c.* 39. » *&* *l.* 9. *c.* 1.

*Non diſſimile eſt* ] » Immo hoc plane huc » non quadrat; nam & verum non eſt,
2 » jure gentium voluntario demum ex pacto » inæquali jus oriri neque concedi debet, » eum, qui plus æquo ſibi ſtipulatus eſt, » ad æqualitatem rem reducere debere. » *Vid. l.* 2 *c* 12. §. 8.

*Quod ex contractu ſine dolo inito jure gentium naſcitur facultas quædam cogendi* ] » Auctor ait, jure naturæ ex nullo con» tractu, cui ineſt inæqualitas, jus oriri. » *Vid. l.* 2. *c.* 12. §. 8; jure gentium autem » voluntario id mutatum eſſe, *d. c.* 12. §. 26. » Quod refutavimus allegatis locis. Nam » jure naturæ omnis diſpoſitio de re, licet » maxime inæqualis ſit, jus tribuit; neque » jure gentium (quale non datur) hacte» nus aliquid mutatum eſt.

*Nec eo tamen minus qui plus æquo ſtipulatus eſt, rem ad æqualitatem reducere, &c. tenetur* ] » Immo jure naturæ prout » quiſque de re ſua diſponit, ita jus eſt, » licet nulla inter rem, & pretium, ſit æ» qualitas, *d. c.* 12. §. 12. *&* 26.

## A D §. V I.

SED *rem bello injuſto captam ab alio penes ſe habet, tenetur eam reddere* ] » Sci- x » licet, juxta internam juſtitiam: nam jure » illo gentium externo non tantum is, qui » bello injuſto capit, ſed & is, qui cau» ſam ab eo habet, defendi in poſſeſſione, » ex hypotheſi Auctoris, debet. *Vid. ſupr.* » *c.* 6. §. 2.

*Nulla cauſa ſubeſt naturaliter juſta* ] » Secus igitur ſi capiens juſtam ſibi eſſe » cauſam afferat: tunc enim is, qui cau» ſam a capiente habet, ejus jure utitur.

*Non conſenſus ipſius* ] » Opinionem enim » Vaſquii, quod partes litigantes ſibi invi» cem ea, quæ caperent, donaſſe cenſean» tur, exploſimus §. *præced.*

» *Non malum meritum* ] » Quaſi res in » pœnam ipſi auferri potuerit.

*Non compenſatio* ] » Si ſcil. poſſeſſor vi» ciſſim aliquid debet ei, cujus res capta » fuit.

*Quia parum liquida fide id geſtum ab Imperatore videbatur* ] » Cum populus fatea» tur, injuſtum fuiſſe bellum, ſimul fate» tur, injuria omnia capta eſſe; adeoque » jure ea dimittere tenebantur.

*Similiter Phocenſibus, &c. reddita libertas* ] » Æmilius id non fecit ex conſcientia » injuſti belli; cauſa enim ejus juſtiſſima » fuit, quia ob ſeditionem Phocææ ortam » oppugnabantur, *Liv. l.* 37. *c.* 9. *&* *c.* » 22: ſed ex ratione politica, & in pœ» nam militum, quia invito duce in eos » ſævitum fuit, *d. l.* 37. *c.* 32. Idque po» pulus Romanus poſtea confirmavit. *Liv.* » *l.* 38. *c.* 39.

*Etiam illa publica* ] » Non tantum ergo » ſingulis civibus & libertas, & bona, ſeu » jura privata reddita, ſed & præterea tota » civitas ſuis legibus, ſuoque juri publico » reſtituta fuit.

*Reddito emtoribus pretio reſtituti ſunt in liberta-*

Digitized by Google

*libertatem* ] » Immo nec in hos cauſa belli
» injuſta fuit : Ligures enim rebellarunt ,
» *Liv. l.* 41. *c.* 17. & in Romanos captos
» ſævierunt , *c.* 18. adeoque bello petiti . &
» victi ſunt , indeque merito perfidiæ pœ-
» nam tulerunt. Quod vero conſul , cum
» ſe dedidiſſent , ipſos , & eorum bona ſub
» haſta vendiderit , id merito ſenatui atrox
» viſum fuit , quia id inconſulto ſenatu fa-
» cere non potuit. Unde decreto ſenatus
» reſtituti ſunt , non ex neceſſitate juris ,
» ſed pariter ex ratione politica. *Liv. l.* 42.
» *c.* 8. & 9.

*Idem de Abderitis decrevit ſenatus* ] » Di-
» latio petita circa imperata non fuit juſta
» excidii cauſa ; adeoque ſenatus ipſe de-
» clarabat , bellum injuſtum fuiſſe. Verba
» Livii *l.* 43. c. 4. hæc ſunt : *flentes* ( Ab-
» deritæ legati ) *ante curiam , querenteſque ,*
» *oppidum ſuum ab Hortenſio expugnatum ,*
» *ac direptum eſſe ; cauſam excidii fuiſſe ur-*
» *bi , quod cum centum millia denarium &*
» *tritici* 50000. *modium imperaret , ſpatium*
» *petierunt , quo de ea re , & ad Hoſtilium*
» *conſulem , & Romam mitterent legatos :*
» *vix dum ad conſulem ſe perveniſſe , &*
» *audiſſe oppidum expugnatum , Principes ſe-*
» *curi percuſſos , ſub corona cæteros veniſſe.*
» *Indigna ſenatui viſa , &c. & legati duo*
» *ad reſtituendos in libertatem Abderitas miſſi.*
» *Iisdem mandatum , ut & Hoſtilio conſuli ,*
» *& Hortenſio Prætori nunciarent , ſenatum ,*
» *Abderitis injuſtum bellum illatum , conqui-*
» *rique omnes , qui in ſervitute ſint , & re-*
» *ſtitui in libertatem , æquum cenſere.*

*Deducere tantum , quantum domino vale-* 2
» *bat adipiſci deſperatam poſſeſſionem* ] » Quia
» recuperat poſſeſſionem ſumtibus alienis ,
„ ſine quibus recuperaturus rem non fuiſſet :
» locupletior igitur fieret ex re aliena.

*Non tenebitur , niſi in quantum cenſeri*
» *poteſt locupletior factus* ] » Si quis proinde
» rem ab hoſte injuſto emtam donaverit
» alii , vel caſu perdiderit , ex hypotheſi
» Auctoris non tenetur reſtituere , quia te-
» netur ſaltem ut poſſeſſor rei alienæ : quæ
» obligatio ceſſat , ubi poſſidere deſiit. Se-
» cus ſi eam rem vendidit , vel in uſus ſuos
» alio modo vertit : tunc enim poſſidet jus
» alienum ; ultra ſuum habet , quod ei ,
» cujus eſt , reſtitui debet. *Vide late ſupra*
» *l.* 2. *c.* 10. §. 9. Quod facile concedimus,
» ſi ex ipſa confeſſione capientis injuria
» rem captam eſſe apparet : ſecus ſi capiens
» aſſerit , ſe jure cepiſſe.

# CAPUT XI.

## Temperamentum circa jus interficiendi in bello juſto.


I. *In bello juſto actus quoſdam interna juſtitia carere ; quod exponitur :*
II. *Interfici qui poſſint ſecundum juſtitiam internam.*
III. *Ob infortunium neminem recte interfici , ut qui coacti partes ſequuntur :*
IV. *Nec ob culpam mediam inter infortunium , & dolum : cujus natura explicatur.*
V. *Diſtinguendos auctores belli ab his , qui ſequuntur.*
VI. *In ipſis auctoribus diſtinguendas cauſas probabiles ab improbabilibus.*
VII. *Etiam mortem meritis hoſtibus ſæpe pœnam recte condonari.*
VIII. *Cavendum , quantum fieri poteſt , ne innocentes , etiam præter propoſitum , occidantur.*
IX. *Pueris ſemper parcendum : feminis , niſi quid gravius admiſerint : & ſenibus.*
X. *Parcendum & his , qui ſacra , aut literas tantum curant :*
XI. *Et agricolis :*
XII. *Et mercatoribus , ac ſimilibus :*
XIII. *Et captis.*
XIV. *Recipiendos , qui dedere ſe volunt ,*

lunt, ſub æquis conditionibus.
XV. Parcendum & his, qui ſine conditione ſe dediderunt.
XVI. Hæc ita vera, niſi grave delictum anteceſſerit: quod quomodo accipiendum.
XVII. Delinquentibus ob multitudinem recte parci.
XVIII. Non occidendos obſides, niſi ipſi deliquerint.
XIX. Abſtinendum ab omni dimicatione inutili.

† I. 1. SEd † nec in bello juſto admittendum eſt, quod dicitur,

*a 1 † Omnia dat, qui juſta negat.*

a Lucanus, Pharſ. I. 349.
b Off. I. c. 11.
c Off. II. 8.
d II. de Clem. cap. 4.
e Pag. 94. Tom. II.

Melius b Cicero: † *Sunt 2 quædam officia etiam adverſus eos ſervanda, a quibus injuriam acceperis.* a † *Eſt enim ulciſcendi, & puniendi modus.* Idem c laudat vetera Romanorum tempora, † cum exitus bellorum erant 3 aut mites, aut neceſſarii. Crudeles vocat d Seneca, qui *puniendi cauſam habent*, † *modum non habent.* Ariſtides Leuctrica e prima: ἔστι γὰρ, ἔστι καὶ ἀμυνομένους ἀμέτρως ἀδικεῖν· κἂν τις οἷς τὰς τιμωρίας ἀναπληροῖ, πρὸς τ' ἀδικήματα τούτοις ὑπερβῇ, δεύτερος ἄρχει πάλιν. *Poſſunt ſane, poſſunt etiam, qui ſe vindicant, † injuſti eſſe ſi modum excedant. Nam & qui in puniendo progreditur ad id, quod iniquum eſt, † ſecundus eſt injuriæ auctor.* Sic, f Ovidio judice, rex quidam

f De Ponto, I. Eleg. VIII. 19, 20.

*cæde nocentum*
*Se nimis ulciſcens exſtitit ipſe nocens.*

g Pag. 298. B. Ed. H. Steph.
h Pag. 77. A. Tom. II.

2. Platæenſes in Iſocratea g oratione quærunt: εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑπὲρ τηλικούτων ἐγκλημάτων οὕτως ἀνόμους καὶ δεινὰς ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας; *an æquum ſit, † ob tantilla peccata tam graves, & iniquas pœnas exigere?* Idem ille Ariſtides h ſecunda

GROTII.

2 *EſT enim ulciſcendi, & puniendi modus*] Vide quæ ſupra lib. II, cap. XX. §. 2. & 28. & loca *Auguſtini* de Chriſtianorum in ipſis bellis benevolentia, quæ modo produximus. *Ariſtoteles* politicorum V, cap. 6. narrat, aſperiores æquo pœnas exactas Thebis, & Heracleæ, στασιωτικῶς, factionis ſtudio. Et *Thucydides* III. Τιμωρίας μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου. *pœnas juſto majores.* (Cap. 82.) Tacitus III. annalium: *Pompejus gravior remediis, quam delicta erant.* (Cap. 28.) Idem eodem libro (*Cap.* 24.) Auguſtum culpat, quod in puniendis adulteriis clementiam majorum, ſuaſque ipſe leges egreſſus ſit. Juvenalis (*Sat.* X. verſ. 314, *& ſeqq.*)

*exigit autem*
*Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori*
*Conceſſit.*

Quintilianus: *non niſi ab ultimo parricidio exigitur pœna trans hominem.* (Id eſt, à cadavere. *Declamat.* VI. Cap. 10. p. 137. *Edit. Burm.*) M. Antoninus Imperator, referente *Vulcatio* vita Caſſii, (Cap. II.) *ad ſenatum ſcribam, ne aut proſcriptio gravior ſit, aut pœna crudelior. Auſonius* (Cupid. crucif. ✝. 93, 94.)

*vindictaque major*
*Crimine viſa ſuo eſt.*

*Ammianus* libro XXVI. *ſævitum eſt in multos acrius, quam errata flagitaverant, vel delicta.* (Cap. 10.) Similis eſt apud Agathiam locus libro III. (Lib. IV. Cap. 6.)

GRONOVII.

1 *Omnia dat*] Efficit, ut nihil non liceat in invitum, qui, quod in volentem licere debet, recuſat.

2 *Quædam officia*] Sunt quædam humaniter, & benigne agenda.

3 *Aut mites, aut neceſſarii*] Aut parcebatur victis, aut non occidebantur, duriterve tractabantur, niſi quibus ob graves cauſas parci nequibat.

GRO-

Digitized by Google

cunda pro pace : μὴ τοίνυν ἀνθ' ὅτων αὐτοὺς τιμωρήσεσθε, σκοπεῖτε, ἀλλ' ὡς τινας ὄντας, ϗ τίνες ὄντες αὐτοὶ ϗ τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· *non hoc tantum reſpicite, quas ob cauſas pœnas ſitis exacturi, ſed &* 4 + *qui ſint, de quibus ſumenda ſit pœna,* 5 *qui nos ipſi,* + *& quis juſtus pœnarum modus.* Laudatur Propertio Minos ( *Lib.* III. *Eleg.* XVII. 28. )

*Victor erat quamvis,* b + *æquus in hoſte fuit.*

Sed & Ovidio, ( *Metam.* VIII, 101. )

*leges captis juſtiſſimus auctor*
*Hoſtibus impoſuit.*

II. + Quando autem juſta ſit interfectio ( inde enim nobis incipiendum eſt ) in bello juſto ſecundum juſtitiam internam, quando non ſit, + ex iis intelligi poteſt, quæ capite primo hujus libri nobis explicata ſunt. a Interfici enim aliquem contingit ex propoſito, aut citra propoſitum. + Ex propoſito juſte interfici nemo poteſt, niſi aut in pœnam juſtam, + aut quatenus 6 abſque eo vitam, & res noſtras tueri non poſſumus : quamquam illud ipſum ob res caducas hominem occidere, etiamſi + a juſtitia ſtricte dicta non abeat, + a charitatis tamen lege diſcedit. Pœna vero juſta ut ſit, + opus eſt ut ipſe, qui interficitur, deliquerit, + & quidem tantum, quod apud æquum judicem mortis ſupplicio poſſit vindicari : qua de re eo nunc minus differemus, quia quicquid ejus ſciri oportet, + ſatis explicatum arbitramur capite de pœnis.

a *Vid. de jure belli n.* 36. & 43.

III. 1. + Supra 7 cum de ſupplicibus ageremus ( ſunt autem + ut in pace, ita & in bello ſupplices, ) + diſcrevimus ἀτύχημα ϗ ἀδίκημα, *infortunium, & injuriam.* Gylippus eo, + quem ibi citare cœpimus, Diodori Siculi b loco quærit, 8 utra in claſſe Athenienſes poni debeant, infortunatorum, an injuſtorum : & + pro infortunatis habendos negat, qui ultro nulla laceſſiti injuria Syracuſanis bellum intuliſſent : unde infert, cum ſponte bellum ſuſceperint, + ferenda quoque ab ipſis belli mala. Infortunatorum exemplum ſunt illi, + qui 9 non hoſtili animo apud hoſtes ſunt, + quales Athenienſes temporibus Mithridaticis, de quibus ſic loquitur Velle-

b *Biblioth.* XIII, 29.

GROTII.

b *Æquus in hoſte fuit* ] *Ovidius* triſtium 1, elegia 8, ( *verſ.* 35. )

*Eſt etiam in miſeris pietas, & in hoſte probatur.*

GRONOVII.

4 *Qui ſint, de quibus* ] Poſſunt enim aut aliis rebus laudati, aut bene olim de nobis meriti eſſe. *Florus* de Ætolis 2, 9. *Memineramus auxilii, ſic placuit ignoſcere.*

5 *Qui nos ipſi* ] *Cæſar* apud Salluſt. Catil. 51. *magis, quid ſe dignum foret, quam quid in illos fieri jure poſſet, quærebant.* item : *ſententia ejus non crudelis ( quid enim in tales homines crudele fieri poteſt ? ) ſed aliena a republica noſtra videtur.*

6 *Abſque eo* ] Niſi ille de medio tollatur, aut interficiatur.

7 *Supra cum* ] 2, 21. 5.

8 *Utra in claſſe poni* ] Utro numero, vel loco haberi.

9 *Non hoſtili animo* ] Inter hoſtes morantur non infeſti nobis, neque ſponte nocituri.

a Lib. II. c. 23. [a] Vellejus Paterculus : *ſi quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ oppugnatæ a Sulla ſunt, imputat Athenienſibus, nimium veri, vetuſtatiſque ignarus eſt. adeo enim certa Athenienſium in Romanos fides fuit, ut ſemper, & in omni re, quicquid ſincera fide gereretur, id Romani Atticâ fieri prædicarent. Cæterum, tum oppreſſi Mithridatis armis homines miſerrimæ conditionis, cum* [10] *ab inimicis tenerentur, oppugnabantur* [11] *ab amicis, & animos extra mœnia, corpora neceſſitati ſervientes intra muros habebant.* quæ pars poſtrema ex Livio [b] ſumta videri poteſt, apud quem Indibilis Hiſpanus corpus duntaxat ſuum apud Carthaginienſes, + animum apud Romanos, ait, fuiſſe.

b Lib. XXVII. c. 17. c Pro Quintio. Cap. 2. 2. *Nimirum*, ut ait [c] Cicero, *omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt, ſæpius cogitant, quid poſſit is, cujus in ditione, ac poteſtate ſunt, + quam* [12] *quid debeat facere.* Idem pro Ligario : *tertium eſt tempus, quo poſt adventum Vari in Africa reſtitit : quod* [13] *ſi eſt criminoſum, neceſſitatis crimen eſt, non voluntatis.* Atque hoc ſecutus eſt Julianus in cauſa Aquilejenſium, teſte [d] Ammiano, qui cum paucorum ſupplicium narraſſet, adjicit : *reſidui omnes* [14] *abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem* [c] *neceſſitas egerat, non voluntas.* Ad Thucydidis locum [e] de Corcyrenſium captivis venditis vetus commentator : τὸ ἥμερον τῦ ἑλληνικῦ τρόπυ δηλοῖ, κ) ὡς ἀπηνὲς μετὰ μάχην τὺς ἑαλωκότας θανατῦν, ἄλλως τε κ) δύλυς, τὺς καὶ μετὰ γνώμην οἰκείαν πολεμῦντας· *oſtendit clementiam dignam Græcorum ingeniis : + durum enim, poſt pugnam captos*

d Lib. XXI. c. 12.

e Lib. I. c. 55.

GROTII.

c *Neceſſitas egerat, non voluntas* ] Addit mox: *id enim æquitate penſata ſtatuerat placabilis Imperator, & clemens. Thucydides* libro III. (Cap. 39.) in oratione Cleonis : ὅσι τινὲς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντες ἀπέστησαν, συγγνώμην ἔχω· *ignoſco iis, qui defecerunt a nobis, cogente hoſte.* Contemplatio extremæ neceſſitatis hæc dicitur *Paulo* ſententiarum V, tit. 1. §. 1. certe enim, ut *Syneſius* ait, ἰσχυρὸν ἀνάγκη πρᾶγμα κ) βίαιον. *res eſt valida, ac violenta neceſſitas. Juvenalis* de Calaguritanis, (*Sat.* XV, 103.)

*Quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum*
*Viribus abnueret dira, atque immania paſſis?*

Vide de famis neceſſitate *Caſſiodorum* IX, 13. Pertinax de Læto, & aliis : *paruerunt inviti Commodo : ſed ubi habuerunt facultatem, quid ſemper* *voluerint, oſtenderunt.* (CAPITOLIN. Cap. 5) Caſſius Clemens apud Xiphilinum in rebus Severi : ἐγὼ ὔτε σε ὔτε Νίγρον ἠπιστάμην· καταλειφθεὶς δὲ δὴ ἐν τῇ ἐκείνυ μερίδι, τὸ παρὸν ἀναγκαίως ἐθεράπευσα, ὐχ ὡς σοὶ πολεμήσων, ἀλλ' ὡς Ἰυλιανὸν καταλύσων· *ego neque te, neque Nigrum noveram, ſed in parte, quam ille obtinebat, relictus, feci quod neceſſe erat, præſenti parui, non tibi bellum volens inferre, ſed Julianum depellere.* (Pag 299. *Ed. Rob. Steph.*) Aurelianus Antiochiam ingreſſus, ubi multi Zenobiæ partes ſecuti fuerant, edictum propoſuit, referente ZOSIMO, Lib. 1. Cap. 51. *Edit. Cellar.*) τῶ ἀκυσίῳ κ) ἀναγκαίῳ πλέον ἢ προαιρέσει τὰ συμβάντα ἀνατιθείς· *magis ad neceſſitatem mutuum invitis, quam ad voluntatem, quæ acta erant referens* Beliſarius apud *Procop.* de Vandalic. rum 1. Λίβυας γὰρ ἅπαντας γενέσθαι ὑπὸ Βανδίλοις ἄτε ἐθελυσίας. *Afros enim omnes ſub Vandalis fuiſſe invitos.* (Cap. 20.) Apud eundem Gotthicorum III, (*Cap.* 7.) Totilas Neapolitanis ait, ſcire eos ſub hoſtibus fuiſſe invitos. *Nicetas* autem, aut continuator ſcriptæ ab eo hiſtoriæ, de Henrico loquens fratre Balduini : τὸ ἐνοικῦν ἐνδὺς εἰς σφαγὴν, ὡς εἰ ποίμνιον ἦν κ) βυκόλιον, ἀλλ' ὐ χριστώνυμον τὸ κτεινόμενον, κ) βίᾳ μᾶλλον ἢ πειθοῖ τοῖς Βλάχοις ὑποκύψαν, μηδὲ προσχωρῆσαν ἐκυσιότητι· *qui urbem incolebant, eos juſſit interfici, quaſi armentum, aut grex eſſent, non Chriſtiani homines, qui interficerentur, præſertim tales, qui Blachis non verborum ſuaſu, ſed vi ſuccubuerant, neque ſponte eis paruerant.*

GRONOVII.

10 *Ab inimicis* ] Ariſtione tyranno, & præſidio, quod ei dederat Mithridates.

11 *Amicis* ] L. Cornelio Sulla, & Romanis.

12 *Quid debeat facere* ] Eoque magis illum metuunt, quam ei fidunt.

13 *Si eſt criminoſum* ] Si poteſt accuſari, tanquam in eo culpam admiſerit Ligarius.

14 *Abierunt innoxii* ] Illæſi, pœnæ immunes.

GRONO-

Digitized by Google

*ptos occidere, ſervos præſertim,* + *qui non ſua voluntate bellum gerunt.* Platæenſes in dicta oratione [a] apud Iſocratem: οὐ γὰρ ἑκόντες, ἀλλ᾽ ἀναγκασθέντες αὐτοῖς ἐδουλεύομεν· *non volentes, ſed coacti illis* (Lacedæmoniis) *ſervivimus.* Idem [b] de Græcis aliis: τοῖς σώμασι μὲν ἐκείνοις ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δὲ εὐνοίαις μεθ᾽ ὑμῶν ἦσαν: *illorum* (Lacedæmoniorum) *partes corpore ſequi cogebantur, animo vobiſcum erant.* Herodotus [c] de Phocenſibus dixerat: ἐμήδιζον οὐχ ἑκόντες, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀναγκαίης. *Medorum partes ſequebantur, non ſponte, ſed vi neceſſitatis.* Zelitis, ut Arrianus [d] narrat, pepercit Alexander, ὅτι πρὸς βίαν ἔγνωσαν συστρατεῦσαι τοῖς βαρβάροις, *quod coacti fuiſſent militare in partibus barbarorum.* Nicolaus Syracuſanus apud [e] Diodorum in oratione pro captivis: οἱ σύμμαχοι τῇ τῶν κρατούντων ὑπεροχῇ βιασθέντες, ἠναγκάσθησαν συστρατεύειν· διόπερ, εἰ τοὺς ἐξ ἐπιβουλῆς ἀδικήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, τοὺς ἀκουσίως ἁμαρτάνοντας προσῆκον ἂν εἴη συγγνώμης ἀξιοῦν. *ſocii vi imperantium adacti ſunt militare: quare, ſicut par eſt eos puniri, qui data opera injuriam inferunt, ita æquum eſt ignoſci his, qui præter voluntatem ſuam peccant.* Sic & apud [f] Livium Syracuſani Romanis ſe purgantes ajunt, + ſe metu, ac fraude turbatis, pacem oppreſſam. + Similem ob cauſam Antigonus bellum [g] ſe cum Cleomene, non cum Spartanis habuiſſe, dicebat.

[a] Pag. 299. A. vid. ſupr. §. 1. n. 2.
[b] Ibid. C.
[c] Lib. IX. Cap. 17.
[d] Lib. I. c. 18.
[e] Lib. XIII. c. 27.
[f] Lib. XXV. c. 29.
[g] Juſtinus lib. XXVIII. c. 4.

IV. 1. Sed notandum eſt, + inter [15] plenam injuriam, & [16] merum infortunium, medium ſæpe aliquid intercedere, quod ex utroque quaſi conflatum ſit, ita ut actio + neque mere ſcientis, & volentis, + neque mere aut ignorantis, aut inviti, dici poſſit.

2. Ariſtoteles huic generi nomen poſuit ἁμάρτημα, latine [17] + culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille moralium libro quinto, capite decimo: *Eorum, quæ ſponte facimus, alia facimus* + *deliberato, alia* + *non deliberato. Deliberato fieri dicuntur, quæ præeunte conſultatione quadam animi fiunt, quæ vero aliter, indeliberato. Cum ergo damni datio tribus modis in hominum ſocietate contingat,* + *ea, quæ ab ignorantia procedit,* (cc) *infortunium dicitur, ut, ſi quis egerit quippiam, non in quem exiſtimabat, aut quod non putabat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine: ut ſi quis ſe ferire non hoc inſtrumento, non hunc hominem, aut non hujus rei cauſa credidit: ſed evenit quod ipſe non propoſuerat ſibi: puta vellicare voluit, non vulnerare, aut non hunc, non hoc modo.* + *Ergo ſi ita præter id, quod exſpectari potuit, damnum detur, erit infortunium. At* + *ſi ita, ut exſpectari, ac præviderí aliquo modo potuerit, ſed non improbo animo, culpa erit aliqua: nam culpæ affinis eſt, qui* [18] *in ſe habet agendi principium:* [19] *qui vero extra,*

G R O N O V I I.

15 *Plenam injuriam*] Cui dolus, & culpa omnis ineſt.

16 *Merum infortunium*] Cui nec dolus, nec ulla culpa ſubeſt.

17 *Culpam aliquam*] Erratum.

18 *Qui in ſe habet*] Quem ſuum ipſius conſilium, & voluntas malefica incitavit ad nocendum alteri.

19 *Qui vero extra*] Qui ſine conſilio, & voluntate lædendi, aliud agens, inque aliud intentus, lædit tamen.

(cc) Immo *culpa aliqua*: eſt enim heic in Græco, ἁμάρτημα. *J. B.*

*tra, infelix. At quoties quis id, quod facit,* [20] + *ſciens facit, non tamen deliberato, fatendum eſt, adeſſe injuriam: ut quæ facere homines ſolent per iracundiam, & perturbationes ſimiles aut naturales, aut neceſſarias. nam qui ira commoti lædunt, & culpam admittunt, ab injuria non vacant;* + *neque tamen* [21] *injuſti, aut improbi dicuntur: at ſi quis* + *idem* [22] *conſulto admittat, is vero improbus, & injuſtus recte nominabitur.*

3. *Merito igitur, quæ per iram fiunt, cenſentur* + *non ex proviſo fieri.* + *non enim incipit is, qui ex ira quid facit,* + *ſed is, qui iram provocavit: atque eo fit, ut ſæpe in judiciis rerum ejuſmodi* [23] + *non facti, ſed legitima fiat quæſtio; naſcitur enim ira ex eo,* [24] + *quod quis injurioſe factum exiſtimat. Non ergo ſicut in contractibus, an hoc factum ſit, diſputant: ibi enim, niſi* [25] *quæ interceſſerit oblivio, omnino altera partium improba eſt, quæ fidem non implet: ſed, an juſte factum ſit, quod factum eſt, exquiri volunt. At qui prior ſtruxit inſidias, nihil ignorans fecit: quare non mirum* [26] *ſi alter ſibi injuriam factam putat,* [27] *alter non putat. . . . Eſt tamen ut & qui tali ex cauſa lædit, injuſtus cenſeri debeat, ſi nempe æqualitatis, aut proportionis normam excedat, quod reponitur. Sic juſtus eſt, qui deliberato juſte agit: alioqui juſte agere poteſt aliquis ſponte tantum, non & deliberato.*

4. *Ceterum eorum, quæ non ſponte fiunt, alia venia digna ſunt, alia minus.* [d] *Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, ſed &* [28] *ob ignorantiam fiunt. At ſi qua ab ignorantibus admittantur,* [29] *nec tamen per ignorantiam, ſed tali animi morbo, qui communes humanæ naturæ fines excedat, non digna ſunt quibus ignoſcas.* Locum ſane egregium, & uſus maximi integrum latine poſui, quia minus recte verti, ideoque nec ſatis intelligi ſolet.

a VII. Nic., II. 5. Michael Epheſius eum locum interpretans, ejus, [30] + quod [a] exſpectari non potuit, exemplum ponit in eo, qui fores aperiens patrem læſit,

GROTII.

d *Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, ſed & ob ignorantiam fiunt* ] *Dionyſius Halicarnaſſenſis* libro I. (Cap. 58.) ἅπαν συγγνώμης ἄξιον τὸ ἀκούσιον· *quod non ſponte fit, omne dignum venia. Procopius* Gotthicorum III. ὅσοι μὲν ἀδικοῦσι τοὺς πέλας, ἢ προλαβούσης ἀγνοίας, ἢ λήθης ἐπιγενομένης τινός, τούτους ἄξιον τοὺς τὰ δεινὰ πεπονθότας ξυγγνώμονας εἶναι. *qui aliis moleſti ſunt, ſive quod occupaverit eos ignorantia, ſive quod oblivio ſupervenerit aliqua, his etiam ipſos, qui mala ſunt paſſi, æquum eſt veniam dare.* (Cap. 9.).

GRONOVII.

20 *Sciens facit, non tamen* ] Qui aliunde ſubito impellitur, prinſquam providere poſſit, & proſpicere, quale ſit, quod agit, etſi volens id agat.

21 *Injuſti, aut improbi* ] *Tacitus* de Germanis 25. *Verberare ſervum, ac vinculis, & opere coërcere, rarum: occidere ſolent, non diſciplina, & ſeveritate, ſed impetu, & ira, ut inimicum.*

22 *Conſulto* ] Non ſubito animi metu impulſus.

23 *Non facti* ] Diſputetur, non utrum factum ſit, nec ne, ſed utrum per leges licuerit, nec ne.

24 *Quod quis iniurioſe* ] Atque eo jus ſibi datum contra offendendi.

25 *Quæ interceſſerit* ] Niſi cui exciderit e memoria, quid facere debeat.

26 *Si alter ſibi* ] Ille, cui ſtructæ ſunt inſidiæ.

27 *Alter non* ] Ille, cui non impletum eſt promiſſum, quia id, qui facere debuit, oblitus eſt.

28 *Ob ignorantiam* ] Quæ ſcire, aut cogitare quis non potuit.

29 *Nec tamen per ignorantiam* ] Et tamen hujuſmodi, ut ſenſus communis ea evenire poſſe cuique dictet.

30 *Quod expectari* ] Quod factum eſt non modo ab ignorante, ſed etiam ob ignorantiam.

GRO-

Digitized by Google

ſit, aut + in loco ſolitario jaculando ſe exercens aliquem vulneravit. Ejus, quod prævideri potuit, ſed ſine dolo, + in eo, qui jaculatus eſt [31] in via publica. Idem ſcriptor neceſſitatis exemplum ponit in eo, + qui fame, aut ſiti adigitur, ut quid faciat: + perturbationum naturalium in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri, ait, ubi factum ignoratur, + [32] ſi quis mulierem neſciat nuptam. + Ab ignorante [33] non per ignorantiam, ubi jus ignoratur. + Jus autem ignorari interdum excuſabiliter, interdum inexcuſabiliter: + quæ cum [a] Juriſconſultorum dictis optime congruunt. Eſt ejuſdem Ariſtotelis locus huic non diſſimilis libro [b] de arte oratoria: *æquitas imperat, ne pari loco habeamus injurias, & culpas, neque item culpas, & infortunia. Infortunia autem ſunt, quæ nec provideri potuerunt, nec improbo animo admittuntur: culpæ, quæ provideri potuerant, non tamen improbo animo fiunt: injuriæ, quæ & deſtinato, & animo improbo.* + Tria hæc notarunt veteres, & in illo Homeri verſu de Achille Iliados [c] poſtremo:

a D. & C. de juris, & facti ign.
b Lib. I. c. 13.
c Verſ. 157. 186.

Οὔτε γάρ ἐστ' ἄφρων, οὔτ' ἄσκοπος, οὔτ' ἀλιτήμων.

*Non ignara illi, male provida, nec mala mens eſt.*

6. Similis eſt diviſio apud [d] Marcianum: *delinquitur aut propoſito, aut impetu,* + *aut caſu. propoſito delinquunt latrones,* [34] *qui factionem habent: impetu autem, cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venitur: caſu vero, cum in venando telum in feram miſſum hominem interfecit.* Duo illa, quæ propoſito, & impetu fiunt, hunc in modum diſtinguit Cicero: [e] *Sed in omni injuſtitia permultum intereſt,* [e] *utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis eſt, & ad tempus, an conſulto, & cogitato fiat injuria.* + *Leviora enim ſunt quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, & præparata inferuntur.* [f] Philo autem in legum ſpecialium explicatione ſic ait: ἡμίεργον τὴν πρᾶξιν εἶναι τῆς διανοίας μὴ προκατεσχημένης ἐκ μακροῦ τοῖς μάσμασι [35] *dimidiatum eſſe facinus, ubi non anteceſſit longa animi deliberatio.*

d L. II. §. 2. D. de pœnis.
e De off. I. c. 8.

7. Cujus

GROTII.

e *Utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis eſt, & ad tempus, an conſulto, & cogitato fiat injuria* ] *Seneca* de Ira I, 16. *Dimittit ſæpe, ſi intelligit, non ex alto venire nequitiam, ſed ſummo, quod ajunt, animo inhærere.* Deinde: *nonnunquam magna ſcelera levius, quam minora compeſcit, ſi illa lapſu, non crudelitate commiſſa ſunt, his ineſt latens, & aperta, & inveterata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem modo afficiet, ſi alter per negligentiam admiſit, alter curavit, ut nocens eſſet.*

f *Philo* ] Lib. II. ſpecialium legum. ( *Pag.* 791. B. *Ed. Pariſ.* )

GRONOVII.

31 *In via publica* ] Nam quia in ea ut plurimum obverſantur homines, facile unicuique ſuccurrit, etſi nunc nemo appareat, repente intervenire poſſe, qui lædatur.

32 *Si quis mulierem* ] Quam ſollicitat, aut cujus tentat pudicitiam.

33 *Non per ignorantiam* ] Qui ſciens facit, quod neſcit jus eſſe non facere.

34 *Qui factionem habent* ] Manipulum furum, ut loquitur *Terentius*: qui coierunt conjuratione facta.

35 *Dimidiatum eſſe* ] Dimidia parte defectum.

\+ *Si* 41 *ſors ſæva premat miſeros, ſed proxima culpæ,*
\+ 42 *Hos variis mens ipſa modis agit, & ſua carpunt*
*Facta viros reſides.*

V. Quod monet + Themiſtius [m] + diſtinguendos, qui auctores belli fuerunt, ab his, qui alios ducentes ſecuti ſunt, ejus paſſim exempla in hiſtoriis exſtant. Narrat Herodotus, [a] Græcos pœnas ſumſiſſe de his, qui Thebanis ad Medos deficiendi auctores fuerant. Sic Ardeæ principes ſeditionis ſecuri percuſſi, narrante [b] Livio. Eodem auctore, [c] Valerius Lævinus, *Agrigento capto, qui capita rerum erant virgis cæſos ſecuri percuſſit: cæteros, prædamque vendidit.* Idem [d] alibi: *Atella, Calaſiaque in deditionem acceptæ: ibi quoque in eos,* 43 *qui capita rerum erant, animadverſum.* Rurſum [e] alibi: *quoniam defectionis auctores meritas pœnas a Diis immortalibus, & a vobis habent P. C. quid placet de innoxia multitudine fieri? tandem* (dd) *ignotum eſt illis, & civitas data.* nimirum, ut idem [f] alibi loquitur, *ut, unde orta culpa eſſet, ibi pœna conſiſteret.* Laudatur apud Euripidem [g] Eteoclus Argivus, quia

*a Calliop. ſeu Lib. IX. c. 85. b Lib. IV. c. 10. c Lib. XXVI. c. 40. d Ibid. c. 16. e Lib. VIII. c. 20. f Lib. XXVIII. c. 26. g Supplic. verſ. 878, & ſeqq.*

*Culpam ferebat ſemper illo judice*
*Reus ipſe: non urbs patria, quæ* 44 *paſſim mali*
*Rectoris ergo ſuſtinet calumniam.*

Et Athenienſes, ut [h] Thucydides narrat, pœnituit decreti adverſus Mitylenæos, πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ οὐ τοὺς αἰτίους, *ut totam civitatem potius, quam ſolos defectionis auctores interficerent.* Narratur & Diodoro [i] Demetrius, captis Thebis, decem ſolos interfeciſſe auctores defectionis.

*h Lib. III. c. 36. i Fragm. à Lib. XXI. Ecl. 10.*

VI. 1. Sed in ipſis quoque belli auctoribus [k] diſtinguendæ cauſæ: ſunt enim quædam non juſtæ quidem, + ſed tamen tales, ut non improbis 45 poſſint imponere. Scriptor [l] ad Herennium deprecationis cauſam æquiſſimam hanc ponit, ſi quis, quæ peccavit, non odio, neque crudelitate, ſed officio, & recto ſtudio commotus fecerit. Sapiens [m] Senecæ *hoſtes dimittet ſalvos, aliquando etiam laudatos, ſi honeſtis cauſis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti ſunt.* Apud 46 Livium [n] [n] petunt errori veniam Cærites, quod fuerint auxilio conſanguineis. 47 + Phocenſibus, 48 + Chal-

*k Vict. de jure belli n. 59. l Lib. II. c. 17. m Lib. II, de Clem. c. 7. n Lib. VII. c. 20.*

GROTII

m *Diſtinguendos, qui auctores belli fuerunt* ] Vide *Gailium* lib. II, de pace publica, cap. 9. num. 18.

n *Petunt errori veniam* ] *Ignoſci debere interdum armis ſuperato rectori juſtum quid ſit ignoranti* ] Ex *Iſocrate* tranſcipſit *Ammianus* in librum XXX. ( Cap. 8. )

(dd) Hæc debebant alio charactere edi, quamvis & in prima Editione ita exſtent: neque enim verba ſunt LIVII, ſed Auctoris noſtri. Hiſtoricus, in fine demum Capitis ſequentis, narrat, *ex auctoritate Patrum, latum ad Populum eſſe, ut* Privernatibus *civitas daretur.* Cap. 21. num. 10. *J. B.*

GRONOVII.

41 *Si ſors ſæva* ] Leg. *fors*, ſi per infortunium patratum, quod parum diſtat a ſcelere.

42 *Hos mens ipſa* ] Hi conſcientiæ tormenta patiuntur.

43 *Qui capita* ] Qui rempublicam in manu habuerunt, οἱ ἐν τέλει.

44 *Paſſim mali* ] Vulgi judicio, & perperam infamari ſolet ob improbum principem.

45 *Poſſint imponere* ] Pro juſtis agnoſci, & eos fallere.

46 *Apud Livium* lib. VII. ] 19. & 20.

47 *Phocenſibus* ] Immo *Tarquinienſibus* in Etruria: unde namque *Phocenſes Cæritibus* cognati? (Vitioſa interpunctio, quæ hactenus fuerat in omnibus

[48] + Chalcidenſibus [a] & aliis, qui ex fœdere Antiochum juverant, data a Romanis venia. Ariſtides Leuctrica ſecunda [b] Thebanos, qui Lacedæmoniorum ductum contra Athenienſes ſecuti erant, ait, κοινωνεῖν μὲν ὁ δικαίου πράγματος, δικαίῳ δὲ ἑτέρῳ περιστέλλειν τὴν μέμψιν, τῷ πιστοὺς εἶναι τοῖς ἡγουμένοις, *in partem quidem veniſſe injuſtæ actionis, ſed quam juſto aliquo velarent, fide in principes ſui fœderis.*

2. Cicero de officiis primo [c] conſervandos eos dicit, + qui non crudeles in bello, non immanes fuerunt: tum bella, + quibus imperii gloria propoſita eſt, [49] minus acerbe gerenda eſſe. Sic Ptolemæus rex [d] Demetrio ſignificat, οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀρχῆς πολεμητέον αὐτοῖς· *non de rebus omnibus, ſed de* [50] *imperio, & gloria inter ipſos certamen eſſe.* Severus [o] apud [e] Herodianum: *cum bellum adverſus Nigrum geſſimus, non ita ſane ſpecioſas inimicitiarum cauſas habebamus. nam* [51] *poſitum in medio principatum, atque adhuc in diſceptatione verſantem, pari ambitu uterque noſtrum ad ſe trahebat.*

3. Sæpe habet locum, quod de bello Cæſaris, & Pompeji eſt apud [f] Ciceronem: *erat obſcuritas quædam: erat certamen inter clariſſimos duces: multi dubitabant quid optimum eſſet.* Et quod idem [g] alibi: *etſi aliqua culpa tenemur erroris humani, a ſcelere certe liberati ſumus.* Plane ut apud Thucydidem [h] dicuntur venia digna, quæ fiunt [53] μὴ μετὰ κακίας, δόξης δὲ μᾶλλον ἁμαρτίᾳ. [54] De Dejotaro idem [i] ille Cicero: *non ille odio tui* [55] *progreſſus, ſed errore communi lapſus eſt.* Salluſtius in [k] hiſtoriis: *cætera multitudo, vulgi more magis, quam judicio, poſt alius alium quaſi prudentiorem ſecuti.* Quod de bellis civilibus Brutus [l] ſcripſerat, putem non male ad pleraque bella alia referri poſſe [p] [56] *acrius eſſe prohibenda, quam in ſuperatos iracundiam exercendam.*

VII. 1. E-

[a] *Appian. Syriac.* pag. 98. *Ed. H. Steph.*
[b] *Tom.* II. pag. 135. B.
[c] *Cap.* II.
[d] *Plutarch. in Demetr.* p. 891. A.
[e] Lib. III. c. 6.
[f] *Orat. pro Marc.* c. 10.
[g] Ibid. c. 5.
[h] Lib. I. c. 32.
[i] *Orat. pro Dejot.* c. 3.
[k] *Fragm.* VI, 34. Orat. I. ad Cæſ. de *Rep. ordin.*
[l] *Cic. ad Brut. Ep.* 2.

omnibus Editionibus, etiam in primâ, heic occaſionem dedit Viro Doctiſſimo reprehendendi Auctorem noſtrum, qui tamen ab errore planè immunis eſt. Nimirum Typographi, poſt vocem *conſanguineis*, omiſerant punctum, & poſt ſequentem, *Phocenſibus*, malè collocaverant. Tum in omnibus aliis, poſt primam, Editionibus, è margine exeidit *App. Syr.* apud quem Auctorem, loco à me diſtinctè indicato, res, de qua agitur, clarè exſtat: Μόνος δὲ Φωκαίας μὲν, καὶ Χαλκιδέας, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῷ Ἀντιόχῳ συνεπεστράτευσαν, δεομένους, ἀπέλυσε τοῦ δέους. Pag. 98. *Ed. H. Stephan.* Vel ex hoc loco patet, quam neceſſarium fuerit, primas illas Editiones conferre, ut opus iſtud emendatius ederetur. *J. B.* )

48 *Chalcidenſibus* ] Haud ſcio, unde habeat: non enim in fœdere Chalcis Eubœæ urbs cum Antiocho fuit, ſed vi, & metu eam Antiochus occupavit. *Liv.* lib. 35, 51. Puto hic dicere voluiſſe, *Phocæenſibus*, qui in Aſia minore, & eandem eſſe hiſtoriam, cujus meminit num. ult. cap. præced. ( At vide Not. præced. )

49 *Minus acerbe* ] Non ſæviendo in victos.

50 *De imperio, & gloria* ] Id ipſum, quod *Juſtinus* lib. 15, 1. non ſe propter prædam, ſed propter dignitatem iniiſſe bellum.

51 *Poſitum in medio* ] Vacuum, & certo poſſeſſore carentem.

52 *Erat obſcuritas* ] Incertum, & obſcurum, utra cauſa eſſet juſtior.

53 Μὴ μετὰ κακίας ] Non per malitiam, ſed nimio gloriæ ſtudio.

54 *De Dejotaro idem ille Cicero* ] Cap. 3.

55 *Progreſſus, ſed lapſus* ] 2, Attic. 21. quia deciderat ex aſtris, lapſus, quam progreſſus potius videbatur.

56 *Acrius eſſe prohibenda* ] Inclementius eſſe animadvertendum in eos, quos liquet bellum civile moturos, quam in eos, qui bello civili ſunt victi: nam in illis non tam facilis præſumitur pœnitentia conſilii, quam in his facti, cujus jam ſupplicium luerunt ipſa calamitate.

GROTII.

o *Apud Herodianum* ] Verba Græca hæc ſunt: καὶ Νίγρῳ μὲν πολεμοῦντες οὐχ οὕτως εὐλόγους εἴχομεν αἰτίας ἔχθρας, ὡς ἀναγκαίας· οὐ γὰρ παρ' ἡμῶν προϋπάρχουσαν ἀρχὴν ὑφαρπάζων μεμίσητο, ἐν μέσῳ δὲ ἐρριμμένην καὶ ἀμφήριστον οὖσαν, ἑκάτερος ἡμῶν ἐξ ἰσοτίμου φιλοτιμίας εἰς αὑτὸν ἀνθεῖλκεν. optime.

p *Acrius eſſe prohibenda, quam in ſuperatos iracundiam exercendam* ] *Bembus* IX.

VII. 1. Etiam [+] ubi juſtitia hoc non exigit, ſæpe tamen convenit bonitati, [q] convenit modeſtiæ, convenit animo excelſo. *Ignoſcendo auxiſſe populi Romani magnitudinem*, ait [a] Salluſtius. Taciti [b] eſt: *quanta pervicacia in hoſtem, tanta beneficentia adverſus ſupplices utendum.* At [c] Seneca: *ferarum, nec generoſarum quidem, [57] permordere, & urgere abjectos. Elephantes, leoneſque tranſeunt quæ [58] impulerunt.* Sæpe opportunum eſt illud Maronis, (*Æneid.* X, 528.)

*a Fragm. I, 13.* *b Ann. XII, 20.* *c De Clem. I, cap. 5.*

> —— —— *Non hic victoria Teucrum*
> *Vertitur, [59] aut anima una dabit diſcrimina tanta.*

*d Cap. 16.*

2. Eſt in eam rem inſignis locus in libro [d] quarto [60] ad Herennium: *bene majores noſtri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepiſſent, vita privarent. Quid ita? quia, quam nobis facultatem fortuna dediſſet, iniquum erat in eorum ſupplicio conſumere, quos eadem fortuna paulo ante in ampliſſimo ſtatu collocarat. Quid quod exercitum contra duxit? deſino meminiſſe. Quid ita? quia viri fortis eſt, [61] qui de victoria contendant, eos hoſtes putare: qui victi ſunt, [62] eos homines judicare; ut poſſit [63] bellum fortitudo minuere, pacem humanitas augere. At ille ſi viciſſet, [64] num idem feciſſet? non profecto tam ſapiens fuiſſet. [65] quid igitur ei parcis? quia [66] talem ſtultitiam contemnere, non imitari conſuevi.* Si de Romanis hoc accipias (incertum enim hoc, cum & peregrinis, & fictis argumentis utatur is ſcriptor) adverſa fronte pugnat cum eo, quod habemus in [67] panegyrico, [e] qui dictus eſt Conſtantino Conſtantii filio: *cautior licet ſit qui devinctos habet per veniam perduelles, fortior tamen eſt [68] qui calcat iratos. Renovaſti, Imperator, veterem illam Romani imperii fiduciam, quæ de captis hoſtium ducibus vindictam morte ſumebat. Tunc enim captivi reges, cum a portis uſque ad forum triumphantium currus honeſtaſſent, ſimulatque in capitolium currum flectere cæperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur unus pro ſeipſo Paulo, qui ſedentem ſe acceperat deprecante* (lege: [69] *unus Perſeus ipſo Paulo, qui dedentem ſe acceperat, [f] deprecante*) *legem*

*e Eumenii, Paneg. VI. c. 10. Ed. Cell.* *f Vide Plut. Paulo Æmilio. pag. 274.*

GROTII.

q *Convenit modeſtiæ*] Rex Theudericus apud *Caſſiodorum* II, 41. *illa mihi feliciter bella provenerunt, quæ moderato fine peracta ſunt; is enim vincit aſſidue, qui novit omnia temperare.*

GRONOVII.

57 *Permordere*] Uſque, & uſque morſicare, perſiſtere in mordendo jam jacentes, & impotentes repugnandi.

58 *Impulerunt*] De ſtatu deturbarunt, proſtraverunt, dejecerunt.

59 *Anima una dabit*] Unius cædes momentum faciet.

60 *Ad Herennium*] C. 16.

61 *Qui de victoria contendant*] Qui armati reſiſtant, in eos hoſtilia moliri.

62 *Eos homines*] Dignos venia, & clementia.

63 *Bellum*] Metum, periculum, vim ex bello.

64 *Num idem*] Numquid pepercíſſet tibi?

65 *Quid igitur*] Ante hæc verba, omiſſum eſt: *non profecto tam ſapiens fuiſſet.* (Quod & nos reſtituimus. *J. B.*)

66 *Talem ſtultitiam*] Qua forſan ille uſus eſſet, immoderate ſe gerendo in victoria.

67 *Panegyrico*] Qui nonus eſt in ordine, & adſcribitur *Eumenio* cap. 10.

68 *Qui calcat iratos*] Forte, *ſtratos*, cui non eſt neceſſe quicquam facere in hoſtis adulationem, aut in dubios belli exitus lenocinia quærere, ut loquitur *Juſtin.* II, 12. ſed qui poteſt per fiduciam virtutis, & fortunæ, ſubmiſſis inſultare.

69 *Unus Perſeus ipſo Paulo, qui dedentem ſe acceperat, deprecante*] Sero: ſic enim jam *Gruterus* edidit a. 1607.

GRO-

Digitized by Google

*legem illius ſeveritatis evaſit : cæteri in vinculis* [r] *luce privati aliis regibus dedere documentum, ut mallent amicitiam colere Romanorum, quam exaſperare juſtitiam.* Sed & hic [70] nimis laxe. Dicit quidem Joſephus idem de ſeveritate Romanorum in hiſtoria interfecti Simonis Barjoræ : ſed [+] de ducibus loquitur, qualis [+] Pontius Samnis, non de his, quibus regium eſſet nomen. Verborum ſenſus latine ſic habet : [a] *finis triumphi erat, poſtquam ad Capitolium Jovis ædem erat perventum : nam ibi exſpectare Imperatores mos antiquus patriæ jubebat, donec nuntiata eſſet mors hoſtium ducis. Is erat Simon Joræ filius, qui inter captivos in triumpho ducebatur : is tum injecto laqueo* [71] *in forum trahitur, verberantibus inſuper ipſum cuſtodibus. Nam eo in loco mos eſt Romanis ſupplicium ſumere de damnatis ob noxas capitales. Hic ubi vitam finiiſſe nuntiatum eſt, ſecuta ſunt fauſta omina, deinde ſacrificia.* Idem ferme dicit Cicero [b] Verrina de ſuppliciis.

a Bel. Jud. Lib. VII. Cap. 5. §. 6. diviſ. Hudſ.

b Cap. 26. 27.

3. De ducibus paſſim exempla exſtant : de regibus aliqua, ut [s] [72] de Ariſtonico, [73] Jugurtha, [74] Artabaſdo : ſed tamen præter [75] Perſea [t] [76] Syphax, [77] Gentius, [78] Juba, & Cæſarum tempore [79] Caractacus, atque alii

GROTII.

r *Luce privati aliis regibus dedere documentum*] Nolim reduci hunc morem ; tamen & Joſua reges captos interfecit. *Joſephus* antiquæ hiſtoriæ V, 1. & de Soſſio *Dion* : Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας· *Antigonum virgis cecidit alligatum cruci.* Pag. 463. D. Sed provide addit, ὃ μηδεὶς ἄλλος βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει· *quod nemo regum a Romanis victoribus pertulerat.* Eſt eadem hiſtoria apud *Joſephum* libro XV. (Cap. I.) De Maximiano Herculio. (Immo de *Conſtantino* J. B.) *Eutropius* libro X. c. 2. *cæſis Francis, atque Alemannis, captiſque eorum regibus, quos etiam beſtiis, cum magnificum ſpectaculum muneris paraſſet, objecit.* De rege Alemannorum patibulo ſuffixo vide *Ammianum* XXVII. (Cap. 2.) Theuderichus rex Wiſigotthorum Athiulfum Suevorum in Hiſpania regem capite plectit, memorante *Jornande* hiſtoria Gotthica (*Cap.* 44.) Nimirum hæc documenta ſunt regibus ad modeſtiam, & ut cogitent, ſe quoque ſubjectos, ſi Deo ita viſum, humanis vicibus, &, quod in ſimili periculo à Solone dictum meminerat Crœſus, de felicitate hominis ante mortem non judicandum.

s *De Ariſtonico*] Vide *Appianum* Mithridatico in fine, (*Pag.* 253. *Ed. H. Steph.* ubi de *Ariſtobulo* & *Tigrane*, quos *Pompejus* triumphans capite plecti juſſit).

t *Syphax*] Variant de eo hiſtorici, multi tradunt, eum prope Romam ante triumphum deceſſiſſe : *Polybius* in triumpho ductum : (Lib. XVI. Cap. 12.) *Appianus*, dum de eo deliberatur, morbo obiiſſe. (*Pag.* 15. *Ed. H. Steph.*)

GRONOVII.

70 *Nimis laxe*] Adulatur nimium Conſtantino, qui duos Francorum reges, ſed barbaros, & inconditos, quales tum erant Franci, beſtiis objecit. Cæterum, ne unum quidem exemplum juſti regis poſt victoriam interfecti Romanis exprobrari poteſt. (Etſi jure id facere potuerint. *Sam. Cocc.*)

71 *In forum*] Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐσύρετο τόπον. Joſeph. ἁλώσ. 7. in. Intelligit Tullianum. *Salluſt.* Catil. 55.

72 *Ariſtonico*] Hic non erat verus rex, ſed Eumenis ſpurius ex cithariſtria Epheſia : & cum ab Attalo III, ejuſdem Eumenis legitimo in teſtamento, quo Populum Ro. heredem inſtituerat, præteritus eſſet, regnum Pergamenum invaſerat, & ſuſtinebat invidiam Licinii Craſſi conſulis capti, & occiſi. *Juſtinus* 36, 4.

73 *Jugurtha*] Hic & ipſe ſpurius, fratribus legitimis Adherbale, & Hiempſale, Maſſiva quoque cognato Romæ, dum fide publica ibi moratur, per ſummum ſcelus occiſis, legatis, & exercitu, & primoribus e ſenatu pecunia corruptis, exercitu quoque ſub jugum miſſo, miſericordiam omnem perdiderat. *Flor.* 3, 1. (Vide *Livium*, Epit. 67. *Eutropium*, IX. 1. *J. B.*)

74 *Artabaſdo*] Non Romæ, neque ex auctoritate ſenatus, ſed Alexandriæ, & M. Antonii ſcelus appellat *Tacitus* 2, annal. 3. (Vide *Vell. Pat.* II. 82.)

75 *Perſea*] Macedonum.

76 *Syphax*] Maſæſulorum Numidarum.

77 *Gentius*] Illyrici. (Vide *Livium*, XLV. 43.)

78 *Juba*] Numidiæ. (Vide *Plutarch.* Vit. Cæſ. pag. 733. *Appian.* Bell. Civil. Lib. II. pag. 491. *J. B.*)

79 *Caractacus*] Britanniæ regulus. *Tac.* 12. ann. 37.

alii tale ſupplicium evaſerunt, ut appareat, + & belli cauſas, & gerendi modum ſpectata à Romanis, quos tamen æquo [80] aſperiores in victoria fuiſſe, Cicero, atque alii agnoſcunt. Itaque M. Æmilius Paulus apud Diodorum

a Excerpt. è Lib. XXI. Siculum [a] non male in Perſei cauſa Romanos ſenatores monet, εἰ μὴ τὸν ἀνθρώπινον φόβον εὐλαβοῦνται, τήν γε τοὺς ὑπερηφανῶς ταῖς ἐξουσίαις χρωμένους μετερχομένην Νέμεσιν, αἰδεῖσθαι· *ſi humani nihil metuerent, at divinam vindictam timerent, iis imminentem, qui victoria inſolentius utuntur.* Et [u] Plutarchus notat, bellis inter Græcos ipſos etiam hoſtes regibus Lacedæmoniis manus abſtinuiſſe reverentiâ dignitatis.

4. Hoſtis ergo, qui non id, quod humanæ leges permittunt, ſed quod ſui eſt officii, + quod fas, & pium eſt, volet reſpicere, parcet etiam hoſtili ſanguini: neminique mortem irrogabit, [81] + niſi quo mortem, + mortive ſimile quid evitet, + aut ob peccata perſonæ propria, quæ [82] ad capitalem menſuram devenerint. + Et tamen quibuſdam id meritis aut omnem, au mortis pœnam condonabit, + ſive humanitatis intuitu, + ſive ob alias

b Lib. XVII, 38. probabiles cauſas. Egregie idem, quem dixi, [b] Diodorus Siculus: αἱ τῶν πόλεων πολιορκίαι καὶ παρατάξεις καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον προτερήματα τὰ πλείονα διὰ τύχην ἢ δι' ἀρετὴν ἐπιτυγχάνεται· ὁ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις εἰς τοὺς ἐπταικότας ἔλεος μεριζόμενος διὰ μόνης τῆς φρονήσεως γίνεται· *urbium expugnationes, ſecunda prælia, & ſi quid aliud in bello proſperum, ſæpe fortunæ magis, quam virtuti debentur. At in ſummo imperio victis miſericordiam impartiri, ſolius prudentiæ opus eſt.*

c Lib. IX. Cap. 1. Apud Curtium [c] legimus: *Alexander quanquam belli auctoribus jure poterat iraſci, tamen omnibus venia data.*

VIII. De [83] nece autem eorum, qui caſu non deſtinato occiduntur, + tenendum quod ſupra diximus, ſi non juſtitiæ, + miſericordiæ tamen eſſe + non niſi magnis, & ad multorum ſalutem perventuris cauſis tale quid aggredi, unde innocentibus imminere pernicies poſſit. Idem nobiſcum ſen-

d Cap. II. ſit + Polybius, qui libro V. [d] ſic loquitur: οὐ γὰρ ἐπ' ἀπωλείᾳ δεῖ καὶ ἀφανισμῷ τοῖς ἀγνώμοσι πολεμεῖν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μεταθέσει τῶν ἡμαρτημένων· οὐδὲ συναναιρεῖν τὰ μηδὲν ἀδικοῦντα τοῖς ἠδικηκόσι, ἀλλὰ συσσώζειν καὶ συνεξαιρεῖσθαι τοῖς ἀναιτίοις (male editur ἐναντίοις) τοὺς δοκοῦντας ἀδικεῖν· *bonorum virorum eſt, etiam cum minus probis non internecinum gerere bellum; ſed hactenus, ut delicta ſarciantur, atque emendentur: neque inſontes cum ſontibus una pœna involvere, ſed inſontium cauſa etiam ſontibus parcere.*

+ IX. 1.

GROTII.

u *Plutarchus notat* ] Agide. (Pag. 804. D.)

GRONOVII.

80 *Aſperiores in victoria* ] Nonniſi in una Corintho, *de offic.* I. 11. quam tamen ad deſtruendam habuerunt gravem cauſam, violatos legatos. *Juſtin.* 34, 1. 2.

81 *Niſi quo mortem* ] Præterquam ſi quo videt incolumi ſe ſalvum eſſe non poſſe.

82 *Ad capitalem menſuram* ] Mortis ſupplicio digna ſint.

83 *De nece* ] In tentanda aggreſſione, vel inferenda quamvis juſta vi, per quam multi innoxii, & quos lædendi nullam propriam cauſam, nec conſilium habemus, ſunt perituri.

GRO-

Digitized by Google

+ IX. 1. His cognitis, de his, quæ magis ſpecialia ſunt, non difficilis erit definitio. x *Puerum ætas excuſet, feminam ſexus*, ait Seneca [a] libris, a *Lib.* III. 84 quibus iræ iraſcitur. Deus ipſe in bellis Hebræorum [b] etiam poſt pa- 24. b *Deut.* cem oblatam, & repudiatam parci vult feminis, & infantibus, + extra pau- XX, 14. cas gentes ſpeciali jure exceptas, adverſus quas quod erat bellum, + non erat hominum, 85 ſed Dei, atque ita appellabatur. Et cum mulieres Madianitidas vellet occidi ob proprium ipſarum crimen, [c] + excepit vir- c *Num.* gines intactas. Immo cum Ninivitis ob graviſſima peccata [d] internecionem XXXI, ſevere admodum minatus eſſet, retrahi ſe paſſus eſt + miſeratione multo- 18. d *Jon.* rum millium ejus ætatis, quæ honeſti, & inhoneſti diſcrimina ignoraret. IV, 11. Cui

GROTII.

x *Puerum ætas excuſet, feminam ſexus*] *Plinius* hiſtoriæ naturalis libro VIII, cap. 16. *Leo ubi ſævit, in viros prius, quam in feminas fremit, in infantes non niſi magna fame.* Ad illa *Horatii* Libro IV, ode VI. de Achille, (ỳ. 17, & ſeqq.)

*Neſcios fari pueros Achivum*
*Ureret flammis, etiam latentes*
*Matris in alvo.*

Ita Scholiaſtes: *Dolenter declamat in ſævitiam Achillis, qui, ſi per Apollinem vivere licuiſſet, adeo ſævus erat, ut nec infantibus, nec in utero geſtantibus pepercisſet. Philo* de principiis conſtitutione, (pag. 734.) παρθένοι δὲ ϗ γυναῖκες μεθιέσθωσαν, *dimittantur autem virgines, & mulieres*: cauſam reddit, τὸ προσθήκην ἀνδρῶν πόλεμον κατασκευασάντων ποιεῖσθαι γυναῖκας, ἀνήμερον· *virorum, qui bella fabricant, acceſſionem facere mulieres, immite.* Idem de ſpecialibus legibus II. πρὸς μὲν γὰρ τοὺς τελείους μυρίας προφάσεις εὔλογοι προσκρουμάτων τε ϗ διαφορῶν· τοῖς δὲ κομιδῇ νηπίοις ἄρτι παρεληλυθόσιν εἰς φῶς ϗ τὸν ἀνθρώπινον βίον, οὐδ᾽ ἐπιψεύσασθαι κατηγορίαν ἀκακώτοις οὔτιν ἐνδέχεται· *nam in juſtæ ætatis homines mille ſpecioſi obtentus reperiri poſſunt diſcordiarum, ac ſimultatum. At in infantes, qui modo in lucem, vitamque humanam venere, ne calumnia quidem quod dicat habet, ut plane innocentes.* (Pag. 795. D.) *Joſephus* antiquæ hiſtoriæ libro IX. de Manaemo, (cap. 11.) μηδὲ νηπίων φειδόμενος, ὠμότητος ὑπερβολὴν οὐ καταλείπων οὐδ᾽ ἀγριότητος· ἃ γὰρ οὐδὲ τῶν ἀλλοφύλων τινὰς συγγνωστὸν δρασθῆναι γενομένους ὑποχειρίους, ταῦτα τοὺς ὁμοφύλους οὕτως εἰργάσατο· *Ne infantibus quidem parcens nihil fecit reliquum ad crudelitatem, aut feritatem potius. Quæ enim veniam non merebantur, ſi in externos bello victos eſſent edita, ea fecit in populares ſuos.* (Auctor heic tacitè legit verſu 3. δρασθῆναι pro διαθῆναι, quod erat in Editione Genev. & mutatum eſt in διατεθῆναι ex MSS. in Edit. Hudſon. *Cap.* XI. §. 1. *J. B.*) Idem *Joſephus* Judam Maccabæum narrat Boſra, & Ephrone captis, interfeciſſe πᾶν τὸ ἄῤῥεν ϗ μάχεσθαι δυνάμενον· *quicquid virilis ſexus, & pugnæ idoneum erat.* (Ant. Jud. Lib. XII. Cap. 8. §. 5. *diviſ. Hudſon.* ubi tamen hoc tantum legitur: Καὶ πᾶν ὅσον ἄῤῥεν ἦν ἐν αὐτῇ κτείνας &c. *J. B.*) Et alibi pœnam, quam Alexander Thracidas dictus de Judæorum pueris, & mulieribus ſumſerat, vocat ὑπὲρ ἄνθρωπον δίκην, *ultionem ultra hominum morem.* (Antiq. Jud. XIII. Cap. 14. §. 2.) *Agathias* libro III. ἐπειδὴ δ᾽ ὅμως οὐχ ὅσιον ϗ εἰς αὐτὰ δὴ τὰ νεογνὰ βρέφη ϗ τῶν τοῖς γενοῦσι τετολμημένων οὐδὲν ἐπιστάμενα παροινεῖν οὕτω ϗ ἀφυβρίζειν, οὔκουν αὐτοῖς οὐδὲ ἀποινὶ τοῦτο ἡμάρτηται· *quandoquidem vero pium non erat in recens natos infantes paternorum facinorum inſcios ita ſævire, atque inſanire, ideo hæc ipſis non impune abiere.* (Lib. IV. Cap. 6.) *Nicetas*, aut qui hiſtoriam ejus produxit ad tempora Henrici regis, de Scythis agens, qui Athiram ceperant. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ ὑπομαζίδια τῶν παίδων τοῦ κακοῦ ἔφανη ἀμοιρότερα, ἀλλ᾽ ἀπεθερίσθη ϗ ταῦτα κατὰ χλόην ϗ ἄνθος ἐμαράνθησαν, ὑπὸ τῶν ἐλέου ἀναλγήτων ἐκείνων ἀνδρῶν, ϗ μηδαμῶς εἰδότων ὡς ἀδικεῖ τὴν φύσιν ϗ θεσμὸν ἀθετεῖ τὸν ἀνθρώπινον, ὁ περαιτέρω τῆς νίκης ϗ τοῦ κρατεῖν τῶν ἐναντίων θυμῷ χρώμενος. *ne infantes quidem lactentes adhuc mali exſortes fuere, ſed & hi velut in herba demeſſi ſunt, aut velut flos emarcuere, facto hominum miſericordia intactorum, neque ſcientium injuriam ab eo fieri naturæ, ac jus hominum violari, qui ultra, quam ut hoſtes vincat, aut ſubigat, extendit iram.* (In *Balduin.* Cap. 9) Adde quæ *Beda* habet libro II, cap. 20. de Carævollæ feritate: & Helvetiorum bonam legem apud *Simlerum*, (Lib. II. pag. 302. *Edit. Elzevir.*) & Eliſabethæ reginæ pia mandata apud *Camdenum* in anno MDXCVI.

GRONOVII.

84 *Quibus iræ iraſcitur*] Adverſus iracundiam ſcribit, iram coërcendam eſſe monet, ac præcipit.

85 *Sed Dei*] Qui eas ob corruptiſſimos mores ab ſtirpe volebat exſcindi.



Digitized by Google

[a] *De Ira* II, c. 9.
[b] *Pharſal.* II, 108.

Cui ſimilis eſt apud Senecam [a] ſententia : *num quis iraſcitur pueris, quorum ætas nondum novit* + *rerum diſcrimina ?* Et apud Lucanum [b] :

*Crimine quo parvi cædem potuere mereri ?*

+ Si hæc Deus fecit, ac ſtatuit, qui quoſvis homines cujuſcumque ſexus, aut ætatis ſine ulla cauſa non injuſte poteſt occidere, utpote vitæ dator, ac dominus, quid homines facere æquum eſt, + quibus ille nullum jus tribuit in homines, quod non ad hominum ſalutem, ac ſocietatem conſervandam eſſet neceſſarium ?

[c] *Vid. de jure belli* n. 36.
[d] Lib. V. c. 27.
[e] *Vita Camilli.* pag. 134.
[f] Lib. I.
[g] Lib. XXIV. c. 26.
[h] Lib. XXVIII. c. 20.

2. Accedit primum de pueris judicium [c] eorum populorum, ac temporum, 86 quibus fas maxime valuit. *Arma habemus* (ait apud Livium [d] Camillus) *non adverſus eam ætatem, cui etiam, captis urbibus, parcitur, ſed adverſus armatos.* Addit, hoc eſſe + inter belli jura, 87 naturalia ſcilicet. Plutarchus [e] de eadem re agens : *ſunt*, inquit, *apud bonos etiam belli quædam leges.* Ubi nota illud + *apud bonos*, ut hoc jus ab eo, 88 quod in moribus, & impunitate poſitum eſt, diſcrimines. Sic [f] Florus negat, aliter (ee) fieri potuiſſe 89 + ſalva integritate. Apud Livium [g] alio loco eſt : *a qua ætate etiam hoſtes irati abſtinerent.* Et [h] alibi : *uſque ad infantium cædem ira crudelis pervenit.*

[i] *Silvar.* I. 6. 53.

3. Quod autem in pueris rationis uſum non adeptis + ſemper, + id in feminis plerumque obtinet, id eſt, + niſi aliquid peculiariter vindicandum admiſerint, + aut virilia officia & ipſæ uſurpent. Eſt enim, ut Statius [i] loquitur, *ſexus rudis, inſciuſque ferri.* Neroni hoſtem vocanti Octaviam in tragœdia reponit præfectus, (verſ. 864.)

——— y 90 *Femina hoc nomen capit ?*

[k] *Lib.* IV. c. 11.
[l] *Lib.* XXXIX. c. 3.

Alexander apud [k] Curtium : *cum captivis, & feminis gerere bellum non ſoleo : armatus ſit oportet, quem oderim.* Gryphus apud [l] Juſtinum : *a nullo unquam majorum ſuorum inter tot domeſtica, & externa bella poſt victoriam in feminas ſævitum, quas ſexus ipſe & periculis bellorum, & ſævitiæ victorum eximat.* Apud Tacitum alius : *neque adverſus feminas*, (ff) *ſed palam adverſus armatos bellum ſe tractare.*

4. Vale-

GROTII.

y *Femina hoc nomen capit* ] Ideo Tucca, & Varus, delendos cenſuere in ſecunda Æneide verſus, ubi deliberat Æneas, an Helenam occidat. (A verſu 567. ad 588.)

GRONOVII.

86 *Quibus fas maxime* ] *Boni fuere mores, & valuit recti obſervantia.* Tacit. 3, annal. 26.

87 *Naturalia ſcilicet* ] Nam gentium jura plus permiſere. 3, 4. 9.

88 *Quod in moribus* ] Quod non fundatum eſt in juſtitia naturali, & morali, ſed politica, & conſuetudine invaluit ; neque innocentem, ſed impunitum præſtat.

89 *Salva integritate* ] Fide, ac dignitate integra, & illæſa.

90 *Femina hoc nomen* ] Cum ſit imbellis, & imbecilla, poteſtne etiam hoſtis vocari ?

(ee) Locus FLORI ita ſeſe habet : *Verum ſciebat victoriam, quæ, ſalvâ fide, & integrâ dignitate, pareretur.* Lib. I. Cap. 12. *J. B.*

(ff) Eſt apud TACITUM : *feminas gravidas.* Annal. Lib. I. Cap. 59. n. 4. *J. B.*

GRO-

4. Valerius Maximus [a] + Munatii Flacci in infantes, & feminas efferatam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem. Apud Diodorum [b] Carthaginienſes Selinunte narrantur interfeciſſe ſenes, feminas, infantes, οὐδεμίαν συμπάθειαν λαμβάνοντες, *ſine humanitatis affectu.* Et alibi [c] hoc ipſum ὠμότητα *crudelitatem* vocat. Latinus Pacatus [d] de feminis: *ſexus, cui bella parcunt.* Simile Papinii [e] + de ſenibus pronuntiatum:

> ——— *Nullis violabilis armis*
> *Turba ſenes.* ———

a Lib. IX. c. 2.
b Lib. XIII. c. 57.
c Lib. XIV. c. 54.
d Paneg. Theod. c. 29.
e Theb. V, 258.

+ X. 1. + Idem ſtatuendum univerſaliter de maribus [f], + quorum vitæ genus ab armis abhorret. + *Jure belli in armatos, repugnantesque cædes*, ut ait Livius [g] id eſt, 91 + eo jure, quod naturæ congruit. Sic [h] Joſephus æquum ait, ut in pugna pœnas dent qui arma ceperunt, inſontibus non nocendum. + Camillus [i] Vejis expugnatis edixit, ut ab inermi abſtineretur. + In hac claſſe primum ponendi ſunt hi, qui ſacra curant: nam + ut hi ab armis abſtinerent, mos ab antiquo fuit gentium omnium: + atque ideo viciſſim vi in illos temperabatur. Sic Philiſthæi hoſtes Judæorum non nocebant z collegio prophetarum, quod erat Gabæ, ut videre eſt 1. Sam. X, 5. & 10. Et ſic ad alium locum, + ubi ſimile erat collegium tanquam ſepoſitum ab omni armorum injuria, cum Samuele confugit David, 1. Sam. XIX, 18. Cretenſes, narrat [k] Plutarchus, cum bellis inteſtinis colliderentur, omnem noxam abſtinuiſſe a + a ſacerdotibus, & iis, quos humandis mortuis præpoſitos κατακαύτας vocabant. Huc & + proverbium illud Græcum pertinet, 92 οὐδὲ πυρφόρος ὑπελείφθη. b Notat 93 Strabo [l], olim cum tota Græcia armis ferveret, Eleos, utpote 94 Jovi ſacros, & 95 eorum hoſpites + in alta pace vixiſſe.

f Vid. d. loco.
g Lib. XXVIII. c. 23.
h Ant. XII. cap. 3. §. 1.
i Liv. lib. V. c. 21.
k Quæſt. Gr. 21. pag. 296. B.
l Lib. VIII. pag. 358. Ed. Pariſ.

2. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur, qui vitæ genus ſimile elegerunt, + ut monachi, & 96 converſi, id eſt, pœnitentes, quibus proinde æque

GROTII.

z *Collegio prophetarum* ] Hyrcanus Hieroſolyma obſidens victimas ad templum mitit, narrantibus Hebræis. Sic & Gotthi laudantur *Procopio* Gotthicorum II, ( *Cap.* 4. ) qui ſacerdotibus Petri, & Pauli extra Romam pepercerunt. Vide additamentum *Caroli Magni* ad *legem Bajoariorum*, (num. 2. ) & *legem Langobardicam* libro I. tit. XIV. 14.

a *A ſacerdotibus* ] *Servius* ad VII. Æneidos: *nam cum defendebat a bello, ſi non ætas, ſaltem religio ſacerdotis.* ( Agitur ibi tantum de immunitate Sacerdotum à militia. *J. B.* )

b *Notat Strabo* ] Et *Polybius* libro IV, ( Cap. 73. ) & *Diodorus Siculus* in excerptis Peireſianis. ( Pag. 225. ) Pari modo & qui ad Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia certatum ibant, habebant belli tempore ἀσφάλειαν ϗ ἀσυλίαν, *tutelam, ac ſecuritatem.* Docent *Thucydides* libro V. & VIII. & *Plutarchus* Arato. ( *pag.* 1040. B. ]

GRONOVII.

91 *Eo jure, quod naturæ* ] Etenim jure gentium etiam in inermes, & ſeſe ſubmittentes, modo inter hoſtes ſint, aut inter eos fuerint, ut ſupra cap. 4.

92 Οὐδὲ πυρφόρος ] Cum ſignificabant omnes occiſos, & πυρφόρον interpretantur vatem, qui ſacrum igniculum ferret. ( Vide *J. Potteri Archæolog. Græc.* Lib. III. Cap. 9. pag. 379. *J. B.* )

93 *Strabo Lib. VIII.* ] Pag. 312.

94 *Jovi ſacros* ] Propter Olympia, quæ Piſæ in Elide Jovis honori celebrabantur. *Polyb.* 4, 73.

95 *Et eorum hoſpites* ] Peregrinos, qui morarentur in finibus illorum.

96 *Converſi* ] Primus gradus monaſticæ vitæ, eorum, qui ſæculo renuntiant manentes in ſæculo, hoc eſt, cucullam ſumunt, & ſe alligant ad certum numerum precum, & quædam genera piorum operum, retento patrimonio, & opibus, ex quibus deinde fiunt profeſſi, qui jam res ſuas dederunt monaſterio: & denique monachi. *Rittershuſ.* ad Salv. p. 126. *Cerda* adv. Sac. 40, 28.

GRO-

Digitized by Google

[a] C. 2. de treuga, & pace.

æque ut ſacerdotibus parci volunt [a] canones naturalem æquitatem ſecuti. + Addas his merito eos, 97 qui ſtudiis litterarum honeſtis, & humano generi utilibus, operam navant.

[b] Biblioth. Lib. II. c. 36.
[c] Quæſt. Græc. p. 296. B.
[d] Xen. de Cyri inſt. V. c. 4. §. 12.
[e] Voce Βελισάριος. Ex Procop. De Bell. Gotth. III. 1.

XI. Deinde + agricolas, quos & + canones aſſcribunt. + Diodorus Siculus [b] de Indis cum laude refert : ἀμφότεροι γὰρ οἱ πολεμοῦντες ἀλλήλους μὲν ἀποκτείνουσιν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς δὲ περὶ τὴν γεωργίαν ὄντας ἐῶσιν ἀβλαβεῖς, ὡς κοινοὺς ὄντας ἁπάντων εὐεργέτας· *in prœliis quidem hoſtes alii alios interficiunt : at agricolas relinquunt intactos, tanquam in commune utiles.* De antiquis Corinthiis, & Megarenſibus Plutarchus [c] : τοὺς γεωργοῦντας οὐδεὶς ἠδίκει τὸ παράπαν· *nemo agricolas ullo afficiebat malo.* + Et Cyrus regi [d] Aſſyriorum nuntiari juſſit : ὅτι ἕτοιμός ἐστιν ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν καὶ μὴ ἀδικεῖν· *paratum ſe eos, qui agros colerent, illæſos, indemneſque ſinere.* + De Beliſario [e] Suidas : ὡς δὲ τοὺς ἀγροίκους τοσαύτῃ φειδοῖ τε καὶ προνοίᾳ ἐχρῆτο, ὥστε βιασθῆναι μὲν αὐτῶν οὐδένα πώποτε στρατηγοῦντος Βελισαρίου τετύχηκεν· *agricolis ita parcebat, ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli unquam eorum vis illata fuerit.*

XII. + Addit canon + mercatores, quod non tantum de his, + qui 98 temporariam in hoſtico moram agitant, intelligendum eſt, + ſed & de ſubditis perpetuis : + nam & horum vita ab armis aliena eſt : ac ſub hoc nomine continentur ſimul + alii 99 opifices, & artifices, quorum quæſtus pacem amat, non bellum.

[f] Cap. 10. §. 1. n. 2. hujus Lib.
[g] Supr. §. 10. n. 3.
[h] Ad Bonif. epiſt. 205.

XIII. 1. Ut ad eos veniamus, qui + arma geſſerunt, jam ante [f] retulimus dictum Pyrrhi apud Senecam, qui vetari nos, ait, + pudore, id eſt, æqui reſpectu, ne capto vitam adimamus. Similem Alexandri ſententiam [g] attulimus, quæ cum feminis conjungit captivos. Accedat illud [h] Auguſtini : *hoſtem pugnantem* [c] 1 + *neceſſitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti, & reſiſtenti*

GRONOVII.

97 *Qui litterarum* ] Seneca epiſt. 14. *Hæ literæ non dico apud bonos, ſed apud mediocriter malos infularum loco ſunt.* Unde eidem tutus literarum amor ad Polyb. 22.

98 *Temporariam in hoſtico* ] Dum merces advectas diſtrahant.

99 *Opifices, & artifices* ] *Cicero* 4. Catil. 8. *Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis ſunt, genus hoc univerſum amantiſſimum eſt otii.*

1 *Neceſſitas perimat* ] Hoſtis ne interficiatur niſi pugnans, & ex neceſſitate, non a valde volentibus nobis.

GROTII.

c *Neceſſitas perimat* ] *Gratianus* poſuit *deprimat.* *Plutarchus* Marcello: Ἐπαμινώνδας καὶ Πελοπίδας οὐδένα πώποτε κρατήσαντες ἀπέκτειναν, οὐδὲ πόλεις ἠνδραποδίσαντο· λέγονται δὲ Θηβαῖοι μηδὲ Ὀρχομενίους ἂν οὕτω μεταχειρίσασθαι παρόντων ἐκείνων. *Epaminondas, & Pelopidas nec unquam interfecere poſt victoriam, nec civitates in ſervitutem redegerunt. creduntur que non facturi fuiſſe Thebani, quod fecere in Orchomenios, ſi illi adfuiſſent.* ( Pag. 316. ) Secutus hoc Marcellus captis Syracuſis, ut ibidem ait *Plutarchus.* Vide eundem *Plutarchum* in Catone Uticenſi. ( pag. 787. C. D. ) *Cabadæ Perſarum regi, cum Amida vi cepiſſet, multaque cædes fieret, ſenex ſacerdos dixit, non eſſe regium jam captos occidere.* Narrat *Procopius* Perſicorum I. ( Cap. 7. ) qui & Perſicorum II. dicit : τὸ ἐπεμβαίνειν τοῖς ἡλωκόσιν οὐχ ὅσιον. *Sævire in captos pietati adverſatur.* ( Cap. 9. ) Apud eundem egregia eſt oratio Beliſarii ad milites capta Neapoli, Gotth. I. ( Cap. 9. ) Imperator Alexius apud *Annam Comnenam*, ſuadenti occidere Scythas captivos : Κἂν Σκύθαι, ἀλλὰ πάντως ἄνθρωποι· κἂν ἐχθροί, ἀλλ᾽ ἐλέους ἄξιοι· *etiamſi Scythæ, homines tamen ſunt : etiamſi hoſtes, miſeratione tamen digni.* ( Lib. VIII. c. 4. ) *Gregoras* libro VI. ( pag. 92. ) τὰ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ μάχῃ γινόμενα ὁποῖα ποτ᾽ ἂν ᾖ, συγγνώμην ἔχει τῷ πεπραχότι, περιεσταμένου τότε τοῦ λογισμοῦ, καὶ τῆς χειρὸς οἱονεὶ μεθυούσης, καὶ λόγον οὐκ ἐχούσης χειραγωγὸν καὶ πρύτανιν τῶν πραττομένων· τῆς δ᾽ ἀκμῆς τῶν δεινῶν πεπαυσμένης, καὶ καιρὸν ἤδη τῆς προαιρέσεως εἰληφυίας μετὰ στάθμης τινὸς καὶ κρίσεως, τὰς τῶν πράξεων

*reſiſtenti violentia redditur, ita victo, vel capto miſericordia jam debetur, maxime* [2] *in quo pacis perturbatio non timetur.* Xenophon [a] de Ageſilao : προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἁλισκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάττειν. *monuit milites, ut captos non tanquam ſontes punirent, ſed tanquam homines cuſtodirent.* Apud Diodorum [b] Siculum eſt : πάντες ἀντιτείνονται μὲν πρὸς τοὺς ἀντιταττομένους, εἴκουσι δὲ τοῖς ὑποπεπτωκόσι· *omnes* ( Græci ) *opponunt ſe repugnantibus, parcant jam ſubactis.* Eodem judice Macedones, qui ſub Alexandro [c] πικρότερον ἢ πολεμικώτερον προσεφέροντο τοῖς Θηβαίοις, *acerbius egerant cum Thebanis, quam* [+] *belli fas ferebat.*

a Cap. I. §. 21.
b Lib. XIII. c. 24.
c Lib. XVII. c. 13.

2. Salluſtius hiſtoria [d] Jugurthina, cum puberes poſt deditionem interfectos narraſſet, factum, ait, [3] contra jus belli : quod interpretare, [+] contra æqui naturam, & morem mitius viventium. Apud Lactantium [e] eſt : *parcitur victis, & eſt locus inter arma clementiæ.* Laudat [f] Tacitus Primum Antonium, & Varum, Flavianos duces, quod in neminem ultra aciem ſæviiſſent. Ariſtides [g] : ἀνδρῶν γάρ ἐστι καθ' ὑμᾶς τὴν φύσιν, τοὺς μὲν ἀνθεστηκότας κατείργειν τοῖς ὅπλοις· τοὺς δ' ὑποπεσόντας ἠπίως μεταχειρίζεσθαι· [4] *hominum eſt noſtri ingenii, reſiſtentes armis coërcere, proſtratos tractare leniter.*

d Cap. 96. Ed. Waſſ.
e Lib. V. c. 9.
f Hiſt. IV, 39.
g De pace Orat. II. pag. 80. C. Tom. II.

De captivis propheta [h] Eliſæus regem Samariæ ſic alloquitur : *an quos captivos abduceres, gladio tuo, & arcu tuo eos interimeres?* apud Euripidem in Heraclidis quærenti nuntio [i],

h II. Reg. VI, 22.
i Verſ. 965.

*Hoſtem perimere veſtra lex ergo vetat?*

Reſpondet chorus,

*Quem Mars reliquit prælio ſuperſtitem.*

Ibidem Euryſtheus captivus [k] :

k Verſ. 1011.

*Quæ me necabunt, non erunt* [5] *puræ manus.*

Apud Diodorum Siculum [l] Byzantii, & Chalcedonii, quod captivos ſatis multos interfeciſſent, hoc elogio notantur : ἐπετέλεσαν πράξεις ὠμότητι διαφερούσας· *perpetra-*

l Lib. XII. c. 82.

πράξεων ἀρχὰς παρελθέσθαι τῇ χειρὶ, μοχθηρίαν γνώμης κατηγορεῖ τοῦ πράξαντος, εἴ τι μὴ κατὰ τὸ προσῆκον γίνοιτο· *quæ in præliis, actuque belli fiunt, ea, qualiacunque ſunt, facienti veniam impetrant, ideo quod tali tempore obſidetur animus ebria manu, rationemque non habente ducem, ac præſidem actionum. At ubi periculis ſuus abſceſſit vigor, ubi tempus cuncta examinandi, ac judicandi accepit liber animus, agendi imperium manui tradere, pravum hominis propoſitum indicat, ſi quid indecorum evenerit.* Adde ejuſdem *Gregoræ* locum alterum, quem in his notis poſuimus ad finem capitis VII. libri hujus, & de more laudabili Polonorum *Chalcocondylam* lib. V. *Julianus* laudatione ſecunda Conſtantii, ſub cujus perſona bonum principem deſcribit : κρατήσας δὲ μετὰ τῶν ὅπλων ἔπαυσε τὸ ξίφος τῶν πόνων, μίασμα κρίνων τὸν οὐκ ἀμυνόμενον ἔτι κτείνειν καὶ ἀναιρεῖν· *armis victor finem impoſuit gladii operibus, nefas exiſtimans, homini non ultra ſe defendenti vitam adimere.* ( Legendum, in iſto poſtremo loco, non τὸ ξίφος τῶν πόνων, ſed τὸ ξίφος φόνων, ut habet Editio Illuſtris SPANHEMII, *Orat.* II. pag. 86. C. *J. B.* )

GRONOVII.

2 *In quo pacis perturbatio* ] Quem non eſt verendum, ne ſeditionem faciat, & tumultum.

3 *Contra jus belli* ] Nempe naturale, ut num. 9.

4 *Hominum noſtri ingenii* ] Moribus, & inſtitutis noſtris imbutorum.

5 *Puræ manus* ] Liberæ a cædis crimine.



Digitized by Google

*perpetrarunt facinora eximiæ crudelitatis.* Idem [a] alibi [d] captivis parcere vocat τὰ κοινὰ νόμιμα, *jus* + *commune*: qui aliter agunt, eos, ait, extra controverſiam peccare. Parcere captivis jubet boni, & æqui natura, ut in philoſophicis ſcriptis dicentem [b] + Senecam non diu eſt cum audivimus. Et laudari in hiſtoriis eos videmus, qui cum nimia captivorum multitudo oneri, aut periculo eſſe poſſet, dimittere omnes, quam occidere maluerunt.

XIV. 1. + Eaſdem ob cauſas [c] vitam ſalvam [6] paciſcentium, + ſive in prælio, ſive in obſidione, + non repudianda deditio. Ideo Arrianus [c] + in deditos editam a Thebanis ſtragem, ait, fuiſſe non Græci moris, οὐχ Ἑλληνικὴν σφαγήν. Ac ſimiliter Thucydides libro III. [d] ἑκόντας τε ἐλάβετε, καὶ χεῖρας προϊσχομένους· ὁ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησι μὴ κτείνειν τούτους. *volentes nos, & manus tendentes accepiſtis in poteſtatem.* + *Mos autem Græcorum eſt, tales non interficere.* Et apud Diodorum Siculum [e] Syracuſani ſenatores: σώζειν τὸν ἱκέτην, ἄξιον τῆς μεγαλοψυχίας, + *magno animo dignum eſt, ſupplici parcere.* Sopater: νόμος ἐστὶ τοὺς ἱκέτας σώζειν ἐν τοῖς πολέμοις. + *moris eſt, in bellis ſervare ſupplices.*

2. In obſeſſis oppidis obſervatum a Romanis, + antequam [7] murum aries percuſſiſſet. Cæſar [f] Aduaticis denuntiat, ſe eorum civitatem conſervaturum, ſi priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent: qui mos nunc quoque obtinet in locis infirmis, + antequam machinæ igniariæ explodantur; in munitioribus, + antequam in mœnia impetus fiat. At Cicero [g] non tam quid fiat, quam quid natura æquum ſit reſpiciens, ſic ea de re pronuntiat: *& cum iis, quos vi deviceris, conſulendum eſt, tum ii,* + *qui armis poſitis* [8] *ad Imperatorum fidem confugiunt, quamvis murum aries percuſſerit, recipiendi.* Notant Hebræi interpretes, majoribus ſuis in more fuiſſe (gg) ut quam oppugnarent urbem, eam non [9] cingerent corona, ſed [f] + partem liberam relinquerent effugere volentibus, quo minori ſanguine res tranſiret.

XV. + Eadem æquitas jubet parci his, + qui ſine conditionibus ſe victori

*a Lib.* XIII. c. 25. 26.

*b De Clement.* Lib. I. c. 18.

*c De Exped. Alex.* Lib. I. c. 9.

*d Cap.* 58.

*e Biblioth.* Lib. XI. c. 91.

*f Lib.* II. *de bello Gall.* c. 32.

*g Off.* I. c. 11.

G R O T I I.

d *Captivis parcere* ] Capitolinus M. Antonino: *æquitatem etiam circa captos hoſtes cuſtodivit.* (Cap. 24.)

e *Vitam ſalvam paciſcentium, ſive in prælio, ſive in obſidione, non repudianda deditio* ] Romani Perſis, qui in arce Petræ erant, apud *Procopium*, Gotth. IV. ὡς ἡμεῖς ὑμᾶς γε καὶ ζυγομαχοῦντας οἰκτείρομεν, καὶ θανατώντων φειδόμεθα, καὶ πρὸς τὸν βίον ἐνδιαθρυπτομένους τε καὶ βλακεύοντας ἐλεεῖν ἀξιοῦμεν, ὡς Ῥωμαίοις Χριστιανοῖς νόμος. *nos vero veſtrum miſeremur jugum cervice jactantium, mortemque concupiſcentibus parcere volumus, & vitam delicate faſtidientes ſervare, ut decet Chriſtianos, & Romani imperii cives.* (Cap. 12. Hiſt. miſcell.) Vide *Serranum* in rebus Franciſci I. & Henrici II.

f *Partem liberam relinquerent effugere volentibus* ] Sic Scipio Æmilianus, cum Carthaginem everſurus eſſet, edixit: *fugerent qui vellent.* Polybius. (Nihil tale reperio apud P o l y b i u m; & vereor ut memoria Auctorem noſtrum fefellerit. *J. B.*)

G R O N O V I I.

6 *Paciſcentium* ] Offerentium ſe arma poſituros, ſi fides detur, vitam, & libertatem ſalvam fore.

7 *Murum aries* ] Machina contentis funibus acta, & emittens grande telum ad ſolvendam commiſſuram ſaxorum in muris.

8 *Ad Imperatorum fidem* ] Orant, ſe in fidem, & clientelam recipi.

9 *Cingerent corona* ] Ab omnibus partibus clauderent exitus.

(gg) Vide S e l d e n u m, *De jure Nat. & Gent. juxta diſcipl. Hebræor.* Lib. V. Cap. 15. *J. B.*

G R O N O-

victori permittunt, aut ſupplices fiunt. *Trucidare deditos, ſævum*, cenſente [a] Tacito. Salluſtius [b] ſimiliter de + Campſanis, qui ſe Mario dediderant, cum puberes interfectos narraſſet, addit, + facinus fuiſſe contra jus belli, + naturale ſcilicet. Idem [c] alibi: *non armatos, neque in prælio belli jure, ſed poſtea ſupplices interfectos.* Et Livio, ut jam + diximus, [d] *jure belli in armatos, repugnanteſque cædes*: & [e] alibi: *qui deditis contra jus, ac fas, bellum intuliſſet.* Immo & in hoc laborandum, + ut potius metu ad deditionem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id + in Bruto, [f] qui adverſarios ὐκ εἴασεν ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ περιϊππεύσας, φείδεσθαι κελεύων, ὡς μετὰ μικρὸν ἰδίων ἐσομένων. *non paſſus eſt impetu oppugnari, ſed* (xx) *equitatu circumdedit: parci jubens ut mox ſuis futuris.*

XVI. 1. Adverſus hæc + æquitatis, ac juris naturalis præcepta exceptiones adferri ſolent + minime juſtæ, nempe, 10 + ſi talio exigatur, 11 + ſi terrore opus ſit, 12 ſi pertinacius reſtitum ſit. At qui hæc + non ſufficere ad juſtam cædem facile intelliget, qui eorum meminerit, quæ de juſtis occidendi cauſis ſupra ſunt prodita. [g] A captivis, & deditis, aut dedere ſe cupientibus + periculum non eſt: ut ergo juſte occidantur, + oportet crimen antecedat, & quidem tale, quod æquus judex morte vindicandum cenſeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos ſævitum, aut deditionem ſub vitæ pacto non acceptam, + ſi qui de injuſtitia belli convicti, tamen in armis perſtitiſſent; ſi 13 immanibus convitiis famam hoſtis laceraſſent; ſi 14 fidem violaſſent, + aut aliud gentium jus, ut legatorum; + ſi transfugæ eſſent.

2. At + talionem natura non admittit, niſi in ipſos, qui deliquerunt: + neque ſufficit quod 15 hoſtium unum quaſi corpus fictione quadam intelligatur, ut ex iis poteſt intelligi, quæ de pœnarum communicatione ſupra [h] a nobis tractata ſunt. Apud Ariſtidem [i] legimus: πῶς ὐκ ἄτοπον κατηγορεῖν μὲν καὶ λέγειν ὡς ἁμαρτήματα συμβαίη, μιμεῖσθαι δ' ἀξιῶν ὡς ὀρθῶς ἔχοντα; *nonne abſurdum, ea, + quæ accuſes, & prave facta dicas, tanquam recta velle imitari?* Accuſat Syracuſanos hoc nomine [k] + Plutarchus, quod Hicetæ uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxorem, ſororem, & filium interfeciſſet.

[a] *Ann.* XII, 17.
[b] *Bell. Jug.* c. 96. *Ed. Waſſ.*
[c] *Orat.* I. *de rep. ord.* n. 36. *Fragm.* Lib. VI.
[d] *Lib.* XXVIII, 23.
[e] *Lib.* XLII. c. 21.
[f] *Plutarch. in Brut.* pag. 996. A.
[g] *Vide Vict. de jure belli* n. 49. & 60.
[h] *Lib.* II. c. XXI. §. 18.
[i] *De pace* II. pag. 75. C. *Tom.* II.
[k] *Plut. Tim.* pag. 252. C. & *Dione*, p. 983. E.

3. Utilitas

GRONOVII.

10 *Si talio exigatur* ] Si hoſtis crudelitas pari crudelitate plectenda, aut deterrenda ſit. Ut Thracum apud *Florum*; 3, 4. Obſervatum, neque Hiſpanorum in Batavos, neque Gallorum *Ligiſtarum* in proteſtantes ſævitiam aliter, quam pari ſævitia coërceri potuiſſe.

11 *Si terrore* ] Si unius ſeveritatis exemplo multis aliis poſſit metus fieri, ut repugnare deſinant.

12 *Si pertinacius* ] Si diutius reſiſtendo irritaverint victorem, & ei occaſiones promovendæ victoriæ eripuerint.

13 *Immanibus convitiis* ] Ut Cæcina Cæſaris Julii, *Cic.* 6. famil. 7. ut Thebani obſeſſi per præconem in altiſſima turre ſtatutum proclamaverant tyrannum Græciæ Alexandrum. *Diod.* 17. 9. Ut Athenienſes Sullam obſidentem exaſperarunt. *Plutarch.* de garrul. p. 505.

14 *Fidem violaſſent* ] *Cæſar* I, Gall. 27. & 2, 33. civilis 2, 14.

15 *Hoſtium unum* ] Ita ut ſingula membra ſint obligata, & obnoxia pœnæ pro ſingulis aliis, & quod unus commeruit, omnes commiſiſſe videantur.

(xx) Hæc male verſa ab Auctore; ſenſus enim eſt: *Obequitans juſſit milites ſuos parcere adverſariis*, &c.



GRO-

Digitized by Google

3. Utilitas etiam, quæ ex terrore in poſterum ſperatur, + ad jus dandum cædis non pertinet; + ſed 16 ſi ſubſit jus, poteſt inter cauſas eſſe, + ob quas jus non remittatur.

4. Obſtinatius autem ſtudium in ſuas partes, ſi modo cauſa earum non ſit omnino inhoneſta, + ſupplicium non meretur, ut apud Procopium [a] diſſerunt Neapolitani: aut ſi qua ejus pœna eſt, + non debet ad mortem pervenire: neque enim id ſtatueret æquus judex. Alexander [b], cum in oppido quodam, quod acrius reſtiterat, puberes omnes juſſiſſet interfici, viſus eſt Indis bellare latronum more, eamque famam reveritus rex victoria clementius uti cœpit. Melius idem Mileſiis quibuſdam parci voluit, ὅτι γενναῖοί τε καὶ πιστοὶ αὐτῷ ἐφαίνοντο, *quod eos videret generoſos, ac ſuis fidos eſſe*, quæ Arriani [c] verba ſunt. Phyto Reginorum prætor, cum ob pertinacius defenſam urbem a Dionyſio ad cruciatus, & mortem raperetur, exclamavit, eo, quod urbem noluiſſet prodere, ſupplicio ſe affici, cujus ultionem Deus brevi eſſet exacturus. Diodorus Siculus [d] pœnas has iniquas, + ἐκνόμους τιμωρίας vocat. Valde mihi placet votum, quod eſt apud Lucanum [e]:

a *Lib.* I. *Gotth.* c. 10.
b *Polyæn.* *libro* IV. c. 3. n. 30.
c *De Exped. Alex.* Lib. I. c. 20.
d *Bibl. hiſt.* XIV, 113.
e *Pharſal.* VII, 312. *& ſeqq.*

*—— Vincat quicumque neceſſe*
*Non putat in victos ſævum diſtringere ferrum,*
*Quique ſuos cives, quod* 17 *ſigna adverſa tulerunt,*
*Non credit feciſſe nefas.* ——

+ Dum tamen civium nomine intelligamus non hujus, aut illius regionis, + ſed communis illius (hh) ex humano genere conſtantis cives.

5. Multo vero minus cædem juſtam facit + dolor ex accepta clade, ſicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis ſuis ſanguine captorum, aut ſe dedentium + parentaſſe legimus. Itaque [f] Homerus merito illud accinit:

f *Iliad.* XXIII, 24. 176.

Κακὰ δὲ φρεσὶ μήδετο ἔργα.

g *Facinuſque animo verſabat iniquum.*

+ XVII. Sed & ubi delicta ſunt talia, ut morte digna videri poſſint, miſericordiæ erit, 18 + ob multitudinem eorum aliquid decedere de ſummo jure: cujus clementiæ auctorem ipſum habemus Deum, qui Cananæis, eorumque vicinis populis longe flagitioſiſſimis pacem offerri voluit, quæ

GROTII.

g *Facinuſque animo verſabat iniquum* ] Crudele hoc viſum ſæculis poſterioribus, notat ad X. Æneidos *Servius.* (ad verſ. 519.)

GRONOVII.

16 *Si ſubſit jus* ] Si victum, & in poteſtatem redactum liceat occidere ob facinus, non tantum ob hoſtilem animum, quum forſan ei alioquin ignoſceres: tantum momenti habet utilitas, ut merito non parcas, aut gravius in eum conſulas.

17 *Quod ſigna adverſa* ] Non ſceleratos, & obnoxios ſupplicio eſſe judicat, quod hoſtes fuerunt.

18 *Ob multitudinem*] Ob numerum eorum, qui peccaverunt, non uti ſummo jure, neque omnes occidere. *Flor.* 4, 6. *Hæc quoque, niſi multa fuiſſet, etiam juſta cædes haberetur.*

(hh) Videtur heic excidiſſe vox *civitatis*, aut ſimilis. Adcuratè enim loquendo, non *regio*, ſed *civitas*, aut *ſocietas*, dici poteſt *conſtare ex humano genere.* J. B.

GRO-

quæ vitam ipſis ſub tributaria conditione concederet. Pertinet huc [a] Senecæ dictum: *in ſingulos ſeveritas Imperatoris diſtringitur: at neceſſaria eſt venia, ubi totus deſeruit exercitus. Quid tollit iram ſapientis?* [h] *turba peccantum.* Et Lucani illud: [b]:

*Tot ſimul infeſto juvenes occumbere letho*
*Sæpe fames, pelagique furor, ſubitæque ruinæ,*
*Aut cœli, terræque lues, aut bellica clades,*
*Nunquam pœna fuit.* ———

*Ne nimium multi pœnam ſubirent*, [19] *ſortitio comparata eſt*, inquit [c] Cicero. Salluſtius [d] ad Cæſarem: *neque quiſquam te ad crudeles pœnas; aut acerba judicia invocat, quibus civitas magis vaſtatur, quam corrigitur.*

\+ XVIII. 1. De obſidibus quid ex jure naturæ ſtatuendum ſit, accipi poteſt ex iis, quæ in ſuperioribus dicta a nobis ſunt. + Olim cum vulgo crederetur quiſque in vitam ſuam id juris habere, + quod in res alias, [20] quæ in proprietatem veniunt, + atque id jus conſenſu aut tacito, + aut expreſſo a ſingulis perveniſſe ad civitatem, minus mirandum eſt, + ſi obſides privatim innoxios ob peccatum civitatis morte affectos legamus, ſive tanquam [21] + ex ſuo peculiari conſenſu, + ſive tanquam ex publico, cui & ſuus includeretur. At, [e] + poſtquam verior ſapientia nos docuit dominium in vitam [22] + Deo exceptum, ſequitur, ut + ſolo conſenſu nemo jus cuipiam dare poſſit in vitam aut ſuam, aut civis ſui. Atque ideo Narſeti bono duci atrox viſum de innoxiis obſidibus ſupplicium ſumere, narrat [f] Agathias: + de aliis alii: etiam Scipionis exemplo, qui ajebat, [g] ſe non in obſides innoxios, [i] ſed in ipſos, qui defeciſſent, ſæviturum: + nec ab inermi, ſed ab armato hoſte pœnas expetiturum.

2. Quod autem + ex recentioribus juriſconſultis [b] non ignobiles, [23] + con-

a *De Ira*, II. 10.
b *Pharſ.* Lib. II. *verſ.* 198; & *ſeqq.*
c *Pro Cluent.* c. 46.
d *Orat.* I. *De Rep. ordin.* C. 40. Lib. VI. Fragmen.
e *Vict. de jure belli* n. 43.
f *Lib.* I. c. 7.
g *Livius lib.* XXVIII. c. 34.
b *Menoch. arb.* q. 7.

G R O T I I.

h *Turba peccantum* ] *Quicquid multis peccatur, inultum eſt.* Scholiaſtes *Juvenalis* ex *Lucano*. (ubi legitur, *Lib.* V. verſ. 260.) Livia apud *Xiphilinum* ex Dione: *ἄν τε τις πάντα ἁπλῶς τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν ἀξίαν κολάζῃ, λήσει τὰς πλείους τῶν ἀνθρώπων ἀπολέσας. ſi quis talia omnia rigore punire velit, non videt eo ſe ferri, ut maximam hominum partem interimat.* (Pag. 87. *Ed. R. Steph.*) *Auguſtinus* epiſtola LXIV. *Magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum.* (Epiſt. XXII. §. 5. *diviſ. Benedictin. Edit.*) Adde *Gailium* de pace publica lib. II, cap. 9. 37.

i *Sed in ipſos, qui defeciſſent, ſæviturum* ] Idem ait *Julianus* apud Eunapium excerpto legationum I. *pag.* 9. *Ed. Hæſch.*

G R O N O V I I.

19 *Sortitio comparata eſt* ] Ut ſortibus in urnam conjectis, eductisque, vel unus e paucioribus, vel pauci, ut decimus, aut vigeſimus quiſque, e pluribus, qui deliquerunt, ut cuique maligna ſors excidiſſet, ſupplicium luerent.

20 *Quæ in proprietatem* ] Quæ mancipii ſunt, & dominos mutant: nempe ut eam alienare, vel obligare poſſet, & quod quiſque de ſua vita vel interimenda, vel obliganda ut interimeretur, ſi tertius, vel civitas pacto non ſtetiſſet, idem poſſe de ſingulorum vitis ſtatuere civitatem.

21 *Ex ſuo peculiari* ] Sive ipſi ſe obſides dederint, ſive quod omnes, vel maxima pars de illis ſtatuerint, in id conſenſiſſe videantur, ex regula 2, §. 17.

22 *Deo exceptum* ] Deum ſibi recepiſſe, ac reſervaſſe, neque homini permiſiſſe, ut eam pro arbitrio vel retineret, vel abjiceret.

23 *Conventiones tales* ] Pacta, quæ vitæ obligatione ſanciuntur.



Digitized by Google

\+ conventiones tales valere dicunt [24] ſi moribus firmentur, accipio, + ſi jus vocant ſolam impunitatem, quæ in hoc argumento ſæpe venit ſub tali nomine: + ſin a peccato immunes putant, qui ex conventione ſola vitam adimunt alicui, vereor, ne & fallantur ipſi, & periculoſa auctoritate alios fallant. Plane ſi qui obſes venit, + eſt, aut ante fuit in numero graviter delinquentium, + aut poſtea fidem à ſe datam in re magna fefellit, fieri poteſt, ut ſupplicium injuria vacet.

3. At + Clœliæ, quæ [k] + non ſua ſponte, ſed civitatis juſſu obſes venerat, cum Tranato Tyberi effugiſſet, *apud regem Etruſcum non tuta*
a Liv. II. *ſolum, ſed & honorata virtus fuit*, quæ [a] Livii in hac re enarranda
c. 13. verba ſunt.

XIX. Illud adhuc addendum eſt, + omnes [25] commiſſiones, quæ ad jus conſequendum, aut bellum finiendum, nullius ſunt uſus, ſed meram habent + virium oſtentationem propoſitam, id eſt, ut Græci lo-
b Arr. quuntur [b], ἐπίδειξιν ῥώμης μᾶλλον ἢ πρὸς πολεμίους ἀγῶνα, + & cum officio Chri-
lib. I. ſtiani hominis, & cum ipſa humanitate pugnare. Itaque ſerio hæc vetare debent rectores, inutiliter fuſi ſanguinis + rationem ei redditurі, cujus vice gladium geſtant. Quippe & (ii) + Salluſtio laudati duces,
c Germ. qui + incruento exercitu victoriam deportarent. Et de Cattis notæ virtu-
c. 30. tis populo [c] Tacitus: [l] *rari excurſus, & fortuitæ pugnæ.*

GROTII.

k *Non ſua ſponte*] Confer hiſtoriam obſidum id onus detrectantium, & ob id punitorum, apud *Nicetam* libro II. (in Vit. *Iſac. Ang.* C. 7.)

l *Rari excurſus, & fortuitæ pugnæ*] Demetrium reprehendit *Plutarchus*: Φιλονεικίας ἕνεκα μᾶλλον ἢ χρείας μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζοντος· *quod gloriæ magis ſtudio, quam ex utilitate milites in pericula truderet, præliiſque objiceret.* (pag. 908. C.)

GRONOVII.

24 *Si moribus*] Si quo in populo uſu invaluiſſent, & nunc quoque frequentarentur.

25 *Commiſſiones*] Conflictus ex provocatione.

(ii) Apud SERVIUM, in *Æn.* XI. Vide *Fragmenta* SALLUSTII, Lib. VI. Cap. 25. pag. 102. Ed. Waſſ. *J. B.*

HENRICI

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII

### *LIB. III. CAP. XI.*

GROTIUS ſupra cap. 4. aſſeruit, jure gentium ſtatutum eſſe, I. ut etiam is, qui injuſtam cauſam fovet, occidere hoſtem impune poſſit: II. ut etiam interficere eum liceat ultra neceſſitatem, & ultra modum pœnæ, *l.* 3. *c.* 4. §. 3. atque ex hoc demum jure III. putat, ſubditos (*d. c.* 4. §. 3.) etiam in ſolo pacati inventos (*c.* 8. §. 8.), omnesque, qui in hoſtili territorio ſunt (*c.* 4. §. 6. & 7.), infantes, & fœminas (*c.* 4. §. 9.), deditos, (*c.* 4. §. 12. & 13.), captivos (§. 10.), ac denique obſides (*c.* 4. §. 14.), jure interfici poſſe. IV. Effectum autem juris hujus indefinite lædendi, ſaltem in impunitate conſiſtere, ait (*d. c.* 4. § 2.); ita ut ob eam cauſam in alieno forte territorio deprehenſus tanquam homicida puniri, aut ideo ei bellum ab aliis gentibus inferri non poſſit (*d. c.* 4 § 3.).

» Hanc licentiam occidendi hoſtem jure gentium nimium extenſam eſſe, putat; indeque eam temperat, tum ex jure naturæ ſociali, tum ex jure naturæ laxiori, tum ex honeſtatis præceptis, tum ex utilitatis rationibus.

» Atque hinc PRIMO etiam in bello juſto actus quoſdam juſtitia interna carere poſſe, ait *h. c.* §. 1. uti ſi quis per infortunium, vel coactus, alteri hoſtis fit, *ibid.* §. 2. § 3. §. 4; ſi auctores belli non diſcernuntur ab eis, qui eos ſequuntur, *ibid.* §. 5. Unde ſuadet, ut in ipſis auctoribus diſtinguantur cauſæ probabiles ab improbabilibus, *ibid.* §. 6. & ut mortem meritis pœna aliquando condonetur *ibid.* §. 6. PORRO ait, parcendum eſſe innocentibus, ut pueris, fœminis, eis, qui ſacra, aut literas ſaltem curant, ſenibus, agricolis, mercatoribus, captis, deditis, obſidibus, *ibid.* §. 7. *usque ad* §. 19. DENIQUE ob multitudinem delinquentibus recte parci, *ibid.* §. 17. & ab omni inutili dimicatione abſtinendum eſſe, §. 19.

» Nos toties jam demonſtravimus, jus gentium voluntarium non dari, nedum tale, quod in bello ſolenni effectus quoſdam juris externos quoad impunitatem producat. Diximus porro, in bello omnia licere, quæ ad defenſionem, & reparationem juris noſtri pertinent; indeque quemlibet hoſtem occidi poſſe citra ullam proportionem debiti: idque etiam ad captos, ad ſubditos, ad fœminas, ad ſenes, &c ipſa naturæ ratione extendi, &c. Reliqua ſingulis locis notabimus.

### AD §. I.

NEC *in juſto bello* ] » Nam in injuſto bello omnes actus illicitos eſſe, dixit ſupra *l.* 3 *c.* 1. *Vid. c. præced.* § 1. 1

*Omnia dat qui juſta negat* ] » I. e. dum injuriam reparare recuſat, dat licentiam adhibendi omnia media ad juris reparationem neceſſaria.

*Sunt quædam officia etiam adverſus eos ſervanda, a quibus injuriam acceperis* ] » Ex hypotheſi enim Auctoris remanet nobis cum hoſtibus ſocietas, quam natura ingeneravit. *Vid. ſupr. l.* 3. *c.* 19. §. 1. *n.* 1. *l.* 2. *c* 17. § 19. *l.* 3. *c.* 21. §. 1.

*Eſt enim ulciſcendi, & puniendi modus* ] » In infinitum ultio licita eſt, donec alter

» jus

» jus noſtrum reparaverit, *l.* 2. *c.* 20. §. » 2 & §. 28.

*Cum bellorum exitus erant aut mites, aut neceſſarii* ] » I. e. aut condonabant, » aut ob graves ſaltem cauſas ſæviebant. » Ideo laudantur ab ipſis Carthaginenſibus » apud *Applan. de bell. Pun. c.* 49. Conf. » *Cic. in off. l.* 1. *c.* 11. & 4. *ad Heren.* » 16. Contraria exempla vide *ſupra l.* 3. *c.* » 11. §. 7. *n.* 3.

*Modum non habent* ] » Qui ultra talio» nis fines puniunt.

*Injuſti eſſe ſi modum excedant* ] » At nun» quam excedunt modum, quamdiu alter » reparationi juris noſtri reſiſtit.

*Secundus eſt injuriæ auctor* ] » I. e. ipſe » excedendo injuriam novam infert.

*Ob tantilla peccata tam graves* ] » Pœna » enim non major poteſt eſſe delicto; & » omnis pœna abſolvitur tantundem pa» tiendo.

*Qui ſint, de quibus pœna ſumenda* ] » An minores, an imbecilles, &c. *Vid. l.* » 2. *c.* 20.

*Et quis juſtus pœnarum modus* ] » Ne ul» tra meritum puniatur.

*Æquus in hoſte fuit* ] » De Minoe *vide* » §. 24. *proleg.* De clementia in victos ple» nius agetur *infra c.* 15. §. 2. *ſeq.* De cle» mentia in delinquentes egimus *l.* 2. *c.* 20. » §. 49. & 50.

---

## Ad §. II.

Quando *juſta ſit interfectio in bello juſto ſecundum juſtitiam internam* ] » I. e. » Secundum jus naturæ. Nam ſupra egit de » juſta interfectione ſecundum *jus gentium* » *voluntarium*; quod in bello ſolenni ſal» tem obtinere, dixit, & cujus effectus eſt, » ut etiam ex cauſa injuſta, ultra modum » pœnæ, & debiti, interfectio licita ſit: » ſed NB. ſaltem quoad *impunitatem*, ne » ſcilicet apud alias gentes tanquam homi» cida puniri poſſit.

*Ex iis intelligi poteſt, quæ capite primo hujus libri a nobis explicata ſunt* ] » Nimi» rum, dixit, Deum vitam nobis largitum » eſſe: quæ igitur ad hunc finem neceſſa» ria ſunt, ea conceſſa nobis videri; ſi pro» inde vitam aliter ſervare non poſſum, » licere mihi vi qualicunque arcere eum, » qui eam impetit. *L.* 3. *c.* 1. §. 2. *n.* 1. » Idem quoque eſſe, ait, ſi aliter rem » meam repetere, vel injuriam mihi illa» tam vindicare non poſſum, *d.* §. 2. *n.* 1. » & 2; ſed tantum intra juſtum, qui de» bito, & peccato reſpondet, modum, *d.* » *n.* 2. quod examinavimus *ibidem.*

*Ex propoſito interfici juſte nemo poteſt, niſi aut in pœnam juſtam* ] » Ubi enim ju» ſta eſt punitio, ibi etiam juſta eſt vis » omnis, ſine qua ad pœnam veniri non » poteſt, & omne, quod pœnæ pars eſt, » ut interfectio. *Vid. d. c.* 1. §. 2. *n.* 2.

*Aut quatenus abſque eo vitam, & res noſtras tueri non poſſumus* ] » Adeoque ex » ſola neceſſitate defenſionis juris noſtri. » Nam conceſſo jure omnia ea conceſſa vi» dentur, ſine quibus jus noſtrum haberi » nequit, *d. c.* 1. §. 2. *n.* 1.

*A juſtitia ſtricte dicta* ] » Quæ facultatem » agendi in ſolo ſocietatis reſpectu ſignifi» cat, *d. c.* 1. §. 2. *n.* 1. & juſtitiæ laxiori » opponitur. Utramque ſignificationem reje» cimus *in Diſſert. proœm.* 1. & 2.

*A charitatis tamen lege diſcedit* ] » In» telligit jus naturæ laxius, quod charitatis » præcepta continet. Nos allegato loco jus » tale laxius non dari, neque ex charitate » jus aliquod, aut neceſſitatem oriri, dixi» mus, etſi perfectius, & laudabilius ſit, » leges charitatis ſequi, *l.* 2. *c.* 1. §. 11. » & 13; ubi ex profeſſo de hac materia » egimus.

*Opus eſt ut ipſe, qui interficitur, deli» querit* ] » Sive committendo, ſive auxilium » ferendo, ſive approbando vim: ex quo » poſteriori capite ſubditi quoque tenentur.

*Et quidem tantum, quod apud æquum judicem mortis ſupplicio poſſit vindicari* ] » Hoc eſt, quod *d. c.* 1. *n.* 2. dixit, in» tra juſtum, & qui peccato reſpondeat, » modum; quod examinavimus ſupra.

*Satis explicatum arbitramur capite de pœnis* ] » Regula generalis eſt, quod hoſtis, » qui injuriam nobis intulit, tantundem » pati debeat, & quod in infinitum omnia » liceant, ſine quibus reparatio injuriæ ob» tineri nequit.

---

## Ad §. III.

Supra *cum de ſupplicibus ageremus* ] » *L.* 2. *c.* 21. §. 5.

*Ut in pace, ita & in bello* ] » Quo & » aſyla pertinent, *d. c.* 21. §. 5.

*Diſcrevimus infortunium, & injuriam* ] » Dixi-

Digitized by Google

» Diximus *d.* §. 5. contra injuriam, quæ » ex propoſito infertur, aſyla non prodeſ» ſe; ſub infortunio autem certo modo cul» pam quoque contineri.

*Quem ibi* ] » *d. c.* 21. §. 5. ubi Gylip» pus Laco ſupplicum jura explicat.

*Pro infortunatis habendos negat* ] » Quia » ex propoſito injuriam intulere.

*Ferenda quoque ab ipſis belli mala* ] » Quorum ipſi cauſa ſunt, dum reparatio» nem injuriæ vel negant, vel differunt.

*Qui non hoſtili animo apud hoſtes ſunt* ] » Quo etiam refert eos, qui exoriente ſu» bito bello ſato apud hoſtes deprehendun» tur. *Vid. ſupr. l.* 3. *c.* 7. §. 3. Verum, » diximus, hos tanquam ſubditos, & qui » factum principis defendere tenentur, in» nocentes non eſſe.

*Quales Athenienſes* ] » Quos Mithridates » vi oppreſſit, adeoque qui pro rebellibus » haberi non poterant. *Vellej. Pat. l.* 2.

*Animum apud Romanos* ] » Quia corpora » neceſſitati ſerviebant.

2 *Quam quid debeat facere* ] » Eoque ma» gis ea, quæ jubet, exequi juſto illo metu » inducti ſolent.

*Durum enim, poſt pugnam captos excidere* ] » Immo ex ratione juris naturæ durum » id non eſſe, ſupra demonſtravimus.

*Qui non ſua voluntate* ] » Quicquid ſit, » injuriam alienam, & quidem eorum, qui » cives noſtros occidunt, defendunt; id» eoque capti merito pœnas luunt.

*Se metu, ac fraude turbatis pacem oppreſſam* ] » Senſus eſt, pacem compoſitam » non a Syracuſanis, ſed a tyranni ſatelliti» bus, fraude, ac metu oppreſſis civibus, » turbatam eſſe. *Liv. d. l.*

*Similem ob cauſam Antigonus* ] » Caſus » hic ad exempla infortunatorum referri ne» quit: Lacedæmonii non oppreſſi fuere frau» de, ac metu Cleomenis, nec coacti, aut » metu turbati Antigono reſtiterunt, ſed » pro libertate ſua, & ſalute, bellum cum » Antigono geſſerunt, *Juſtin. l.* 28. *c.* 4. » Ex mera igitur generoſitate, non ex de» fectu juris, hic prohibuit milites ab eo» rum direptione, ac miſeratus fortunam » tantæ urbis veniam his, qui ſuperfuerunt, » dedit. Atque hoc ſenſu Antigonus ait, ſe » cum Cleomene, non cum Spartanis bel» lum habuiſſe. *Juſt. d. l.*



---

### A D §. IV.

INTER *plenam injuriam, & merum infortunium, medium ſæpe aliquid intercedere* ] » Si nimirum actus neque dolo, neque » mero caſu, ſed culpa accidit. 1

„ Alibi diximus, culpam eſſe caſum non » proviſum, qui provideri debuit, *l.* 5. §. » *ſ. l.* 6. *l.* 8. §. 1. *ad leg. Aquil.* Atque » huc referri poſſunt omnia, quæ Ariſtote» les late, & confuſe hic tractat: cum quo » tamen in eo nobis non convenit, quod » exiſtimat, eos, qui per iracundiam de» linquunt, injuſtos, aut improbos non eſ» ſe, quia ſcientes quidem faciunt, at non » deliberato. *Vid. L.* 2. *c.* 20. §. 31.

*Neque mere ſcientis, & volentis* ] » Quia » non providit, adeoque propoſitum de» ficit.

*Neque mere aut ignorantis, aut inviti* ] » Quia providere potuit, & debuit.

*Culpam* ] » Non veram injuriam, ſeu de» lictum. At alibi probavimus, etiam cul» pam jure naturæ delictum eſſe. 2

*Deliberato* ] » I. e. cum propoſito.

*Non deliberato* ] » Non animo ea facien» di. Equidem impetus ille animi, furor » ille iracundiæ, non omnem deliberatio» nem excludit, ſed plenariam ſaltem judi» candi libertatem impedit; atque ideo pœ» na mitigari ſolet.

*Ea, quæ ab ignorantia procedit, infortunium dicitur* ] » Rectius caſus.

*Ergo ſi ita præter id, quod exſpectari potuit, damnum detur, erit infortunium* ] » Non enim injuria, aut delictum eſt, » quia provideri non potuit.

*Si ita ut exſpectari, ac provideri aliquo modo potuerit, ſed non improbo animo* ] » Uti ſi ſaltem vulnerare voluerit, & citra » propoſitum occidit. At alibi diximus, tunc » ex vero delicto teneri, quia verum hic » propoſitum eſt, cum ſciat, vulnera ad » menſuram non dari.

*Sciens facit, non tamen deliberato* ] » Im» mo & tunc verum delictum eſſe, diximus » *l.* 2. *c.* 20. §. 31. etſi ira ad id movea» tur.

*Neque tamen injuſti, aut improbi dicuntur* ] » Injuſti omnino ſunt, quia culpa ſua » jus alterius lædunt.

*Idem conſulto* ] » Non ſubito animi motu » impulſus, *Gron. b.* Sed diximus, culpam, adeoque



Digitized by Google

» adeoque delictum hic ſubeſſe, etſi ob iracundiam pœna mitigari ſoleat.

*Non ex proviſo fieri* ] » Non animo deli-
3 » berato.

*Non enim incipit is, qui ex ira quid facit* ] » Immo factum ipſum incepit ab eo, » qui iracundia motus agit; ſed plena deliberatio non adeſt.

*Sed is, qui iram provocavit* ] » I. e. qui » Auctor eſt rixæ.

*Non facti, ſed legitima fiat quæſtio* ] » Quis » nimirum ſit auctor rixæ.

*Quod quis injurioſe factum exiſtimat* ] » » Eoque jus ſibi datum contra offendendi. » *Grot. h.* Quod verum eſt: at hæc offen» ſio fit cum propoſito; quo ipſo omnia ſe» quentia ex Ariſtotele adducta ſponte ſua » corruunt.

*Quod exſpectari non potuit* ] » Adeoque
5 » quod merus caſus eſt.

*In loco ſolitario* ] » *Vid.* §. 4. *Inſt. ad* » *l. Aquil.*

*In eo, qui jaculatus eſt in via publica* ] » Quia providere potuit, & debuit, alium » inde lædi poſſe.

*Qui fame, aut ſiti adigitur* ] » Immo ne» ceſſitatem jus non dare aut alii rem eri» piendi, aut alium lædendi, alibi dixi» mus.

*Perturbationem naturalium* ] » Immo pro» poſitum hic ſubeſt, licet neceſſitas, vel » dolor, &c. aliquatenus propoſitum excu» ſet.

*Ut ſi quis mulierem neſcit nuptam* ] » Tunc » adulterium cum ea non committit, quia » propoſitum deficit; ſed actus nullus eſt.

*Ab ignorante non per ignorantiam, ubi jus ignoratur* ] » Quia conſulendo peritiores » id ſcire potuit, & debuit.

*Jus autem ignorari interdum excuſabiliter, interdum inexcuſabiliter* ] » Fruſtra hæc in» ter gentes tractantur, quia his nunquam » jus naturæ ignorare licet: adeoque de ſo» lo jure civili id verum eſt.

*Quæ cum JCtorum dictis* ] » An, & qua» tenus error juris noceat jure Romano, » *vid. tot. tit. ff. & c. de juris & fact.* » *ignor. Jus meum controv. eod. tit. Barboſ.* » *l.* 16. *c.* 66. *n.* 1.

» *Tria hæc* ] » Caſum, culpam, & do» lum.

*Aut caſu* ] » Celeberrimus Struvius lu-
6 » dibrio habuit B. Parentem, quod hic aſ» ſeruerit, actionem aliquam eſſe malam, » & tamen agentem non male agere. Liceat » hanc controverſiam ipſis B. Parentis verbis » ex *Vol.* 1. *Diſp. f.* 142. huc tranſcri» bere.

INTER *præmiſſa notavi primo, quod evenire poſſit ut actio alicujus ſit mala, nec tamen is male agat: uti ſi quis v. g. in venatione inſcius, & mere fortuito, homicidium committit*, diſp. 2. §. 8.

*Opponis*: At quis non videt, hæc manifeſtam implicare contradictionem? Actio namque mala dicitur ratione male agentis; & quæ actio contrariatur legibus, neceſſe eſt ratione agentis contra leges mala dicatur. *Vel non inſpexiſti, vel diſſimulaſti* l. 11. §. pen. Pœn. *quam allegaveram; ibi enim in terminis idem aſſerit JCtus:* Delinquitur, *inquit*, aut propoſito, aut impetu, aut NB. caſu; *& quoad caſum idem, quod ego, exemplum affert; pergit enim:* caſu, cum in venando telum in feram miſſum hominem interfecit *En hic delictum dicitur ille actus, quo quis mero caſu in venatione hominem occidit; & certum tamen eſt, eum non* delinquere, *ſeu* male agere, per text. expr. in §. 4. leg. Aquil. *caſus enim fortuitos nemo præſtat*, l. 6. C. pign. act. junct. l. 23. V. O. l. 23. in f. R. I. *&c. nec quisquam tenetur, qui nudo caſu citra ullam culpam hominem occidit*, per §. 3. leg. Aquil. l. 9. §. ult. eod. *venatio enim tunc jure gentium erat licita*, per §. 12. Rer. Div. l. 1. §. 1. l. 3. *l.* 5. A. R. D. *Cum ergo nihil in ea fuerit culpæ, & occiſio ſolo caſu contigerit, conſtat, occiſorem nihil male egiſſe, & tamen ipſe actus dicitur delictum* in d. l. *Numquid ergo in lege quoque ſtatues, manifeſtam eſſe contradictionem.*

*Scil. in eo falleris Vir Ampl. quod putas actionem malam dici ratione male agentis. Nam ad plenam malitiam, & perfectum delictum, duo concurrere debent: malum actus, ut ſcil. actus ſit lege prohibitus; & malum agentis, quod conſiſtit in animo, & perverſo propoſito, ſeu inclinatione ad talem actum.* Coll. 2. §. 5. *Hæc duo igitur inter ſe omnino ſunt diſtincta: & aliud eſt malum actus, quod in læſione legibus prohibita; aliud malum agentis, quod conſiſtit in malitia animi, ac propoſiti: & alterum ſine altero eſſe poteſt, licet utrumque ad plenam malitiam, ac delictum, concurrat.*

*En hujus rei veritatem in* l. 40. §. pen. furto. *Si quis enim rem aufert furandi quidem animo, ſed domino volente, eſt quidem*

*in*

Digitized by Google

*in agente malitia animi, propoſitum ſcil. furandi; ipſe tamen actus neque furtum eſt, neque ullum aliud delictum, quia nemini invito aliquid auſertur* d. l. 46. §. pen. Furt. §. 8. eod. *volenti autem nulla fit injuria*, l. 9. §. 1. Aq. pluv. l. 34. C. tranſact. l. 145. R. J. *En aliud: ſi quis auſert furandi animo rem derelictam, animus furandi in agente malus eſt, ipſe actus tamen furtum, aut aliud delictum non eſt, quia nemini aliquid auſertur, cum ſit res nullius*, l. 43. §. 5. Furt. *Item ſi quis furandi animo conclave intravit, dummodo ſine vi, propoſitum quidem furandi malum eſt, etſi nullus furti actus ſubſequatur*, l. 21. § 7. eod. arg. l. 5. pr. injur.

*Vice verſa: ſi quis invito domino rem auſerat, cum putet eum conſenſurum, eſt malum aliquod in actu, quia invito domino jus ſuum auſertur, quod lege prohibitum eſt; non tamen in agente, quia putavit, dominum conſenſurum, & ſic abſuit malum propoſitum*, l. 46. §. propen. l. 76. pr. Furt. §. 7 eod *Idem eſt ſi quis in venatione hominem caſu occiderit*, juxta §. 2. h. d.

*Et quid multis, ſi verum eſt, quod in* l. 1. §. 2. Sicar. *homicidium fieri poſſe, nec tamen eſſe pro homicida, verb.* qui hominem occidit, abſolvi poſſe; *& contra, homicidium ſine homicidio, verb.* qui hominem non occidit, pro homicida damnandus: *illud ſcil. ſi abſit propoſiti malitia, verb.* ſi non occidendi animo hoc admiſit; *hoc ſi adſit, verb.* ſi vulneravit, ut occidat.

*Et denique in caſu* l. pen. Adult. *violatum eſt matrimonium, quod adhuc ſubſiſtebat: eſt ergo hic actus lege prohibitus; non tamen qui mulierem duxit adulter eſt, quia neſcivit, repudium jure nullum eſſe, adeoque abfuit animus delinquendi*, d. l. pen. *Neque vero quicquam ad rem reſpondes, quod ſaltem ſit adulterium ratione mulieris ſcientis. Etſi enim quod mulier vitium repudii ſciverit*, d. l: *plane non dicatur, adeoque hoc quoque gratis abs te fingatur, quinimmo mulier multo minus intellexiſſe videatur jus, & vitium ex lege, quam vir; tamen hoc quoque, quod fingis, poſito, id ſaltem ſequitur, quod mulier ſi ſcivit, etiam perfectum adulterium commiſerit, quia & malum actus, & animus concurrunt: in viro autem, qui ignoravit, idem quidem eſt malum actus, at in agente animus abeſt*, per §. 2. & 3. h. diſſ.

*Inſtas, ſi malus eſt actus quando quis caſu hominem occidit, idem quoque erit ſi tegula ex ædibus cadens occidit hominem. Nihil minus. Leges actibus hominum poſitæ ſunt, non lapidum: homo lege prohibitus eſt hominem occidere, non tegula; adeoque prohibitio legis, in qua conſiſtit malum actus*, per § 3. h. diſſ. *non ineſt actui lapidis, ſed actui hominis, etſi animus male agendi in eo non ſit. Denique diximus, malum actus humani inde eſſe, quia concurrit cum animo ad perfectum delictum*, §. 3. *non autem concurrit actus lapidis, non magis, quam actus naturæ, quæ morte naturali hominem tollit.*

*Leviora enim ſunt* ] » De quo vide *l.* 2. *c.* » 20.

*Quæ neceſſitas ſi non defendit, tamen excuſat* ] » Neceſſitatem jus non tribuere, ali» bi dictum eſt. 7

*Apud Deum quoque paratam eſſe veniam*] » Supra *L.* 2. *c.* 4. §. 7. *n.* 1. Auctoris » ſententiam, quaſi etiam Dei leges tacitam » exceptionem ſummæ neceſſitatis habeant, » refutavimus. Locus autem Thucydidis non » loquitur de qualibet neceſſitate, ſed quæ » ex injuria alterius oritur, adeoque de ne» ceſſitate defendendi juris: talis neceſſitas » autem non ſaltem veniam meretur, ſed » & juſta eſt.

*Ne appellarent conſilium* ] » I. e. ultro » cum intentione, & deliberata volunta» te.

*Juſtinus* ] » *L.* 8. *c.* 1. Ipſi tamen Pho» cenſes ideo a ſcelere non erant immunes. » Atque hinc dux eorum Philomelus ſacri» legii pœnas impio ſanguine luiſſe dicitur » *eidem Juſt. Conf. Diod. Sic. l.* 16. *c.* 31. » & *Pauſanias in Phocicis*, ubi in fuga præ» cipitem ſe e rupe dediſſe, refert.

*Salutis cauſa prædatur* ] » v. g. famis, » & ſitis cauſa. *Vid.* §. *præced.*

*Difficilia tempora excuſationem aliquam dant* ] » Ad pœnæ mitigationem: at propo» ſitum adeſt.

*Mera infortunia nec pœnas merentur* ] 8 » Quia animus delinquendi ceſſat.

*Nec ad reſtitutionem damni obligant* ]. » Quia res, quæ caſu perit, perit ſuo do» mino.

*Injuſtæ actiones ad utrumque* ] » Et ad



reſtitu-

Digitized by Google

» reſtitutionem damni injuria dati, quia do-
» lo alterius alii aliquid abeſt; & ad patien-
» dum tantundem, quantum malitia mere-
» tur.
*Culpa media*] » Scilicet, inter infortu-
» nium, & injuriam.
*Ut reſtitutioni obnoxia eſt*] » Quia dum
» providere potuit, & non providit, cauſa
» eſt damni dati.
*Ita pœnam ſæpe non meretur*] » Nam
» propoſitum, ſeu malitia deficit: at jure
» naturæ etiam ob culpam pœnas dari, ali-
» bi probavimus.
*Præſertim capitalem*] » Jure divino pœ-
» nas quoque capitales ob culpam gravio-
» rem ſtatutas, legimus. Idem quoque ju-
» re civili obtinet. *Vid. Diſſert. proxm.*
» *XII.*
*Si ſors ſæva premat miſeros*] » Si culpa
» lata occiderunt.
*Hos variis mens ipſa modis*] » Cum enim
» imprudentia occiderint, adeoque provide-
» re potuerunt, conſcientiæ tormenta pati-
» untur.

## A d §. V.

T h e m i s t i u s] » In laudibus Valen-
» tis Imperatoris, §. *præced. n.* 7.
*Diſtinguendos qui auctores belli fuerunt*]
» Idem fecit Titus. *Vid.* §. *præced. n.* 8. Ad-
» de *Liv. l.* 8. *c.* 20. *l.* 28. *c.* 29. *l.* 29.
» *c.* 3. *Juſtin.* 11. *c.* 4. *Curt.* 6. 6. *Appian.*
» *bell. Hiſp. n.* 274. *Thucyd. l.* 3. *Froſ-*
» *ſard p. m.* 105. *Teſm. b,*

## A d §. VI.

1 S e d *tamen tales, ut non improbis poſ-*
*ſint imponere*] » I. e. ut juſtos quoque, &
» probos fallere poſſint: uti ſi pro cogna-
» tis, pro ſociis, &c. bellum ſuſcipiunt.
*Phocenſibus*] » Quos Romani ſuis legibus
» reſtituerunt victo Philippo, *Liv. l.* 33.
» *c.* 18. Cum vero defeciſſent, *Liv. l.* 37.
» *c.* 9. expugnati a Romanis, *l.* 37. *c.* 32.
» ſed finito bello denuo ſuis legibus reſtituti
» ſunt. *Liv. l.* 38. *c.* 39.
*Chalcidenſibus*] » Chalcidenſes ſocii Ro-
» manorum Eubœam inſulam tenentes victo
» Philippo itidem libertati priſtinæ reſtituti
» ſunt. *Liv. l.* 33. *c.* 18 imminente poſtea
» cum Antiocho bello præſidium receperunt
» Romanum. *Liv. l.* 35. *c.* 38. At defece-
» runt poſtea ad Antiochum cum exercitu
» adventantem. *Liv. l.* 35. *c. f.* Victo An-
» tiocho omnes civitates, quæ partium ejus
» fuere, adeoque & Chalcis, Eumeni ve-
» ctigal pendere juſſæ, & Chalcidenſium
» duces Eubulidas, & Philo dediti ſunt.
» *Liv. l.* 38. *c.* 38.
*Qui non crudeles*] » Qui non odio, ne- 2
» que crudelitate commoti fecerunt.
*Quibus imperii gloria propoſita eſt*] » Si
» præterea alia cauſa non accedit, talia
» bella injuſta eſſe, diximus. *Vid. ſupr. l.*
» 2. *c.* 22. §. 7.

## A d §. VII.

A u c t o r ait, generoſius eſſe etiam au-
» ctoribus belli, ſcilicet regibus, & ducibus
» parcere; idque hic late exemplis probat.
» *Add. Appian. bell. Syr. n.* 112. *& late*
» *loca congeſta a Teſmaro b.*

*Ubi juſtitia hoc non exigit*] » Ubi etiam 1
» jure in victos ſævire licet.
*De ducibus*] » Vide *Paralipomena Dem-* 2
» *ſteri ad Roſini Antiq. l.* 10. *c.* 29. *in f.*
*Pontius*] Regum enim nomen promiſcue
» ſæpius ſumi, vidimus *l.* 1. *c.* 3. §. 10. *n.* 1.
*Et belli cauſas, & gerendi modum, ſpe-* 3
» *ctata a Romanis*] » I. e. ſæviiſſe Roma-
» nos ſaltem in eos, qui ſine cauſa bel-
» lum intulerunt, vel qui durante bello
» inſolentes in Romanos fuere.
*Quod fas, & pium eſt volet reſpicere parcet* 4
*etiam hoſtili ſanguini*] » Hoſtem occidere non
» leges demum humanæ, ſed & divinæ,
» permittunt.
*Niſi quo mortem, mortive ſimile quid*
*evitet*] » Idem in bello privato obtinere,
» dixit ſupra *l.* 2. *c.* 1. §. 3.
*Mortive ſimile*] » Scilicet, pro conſerva-
» tione membri, pudicitiæ, rei noſtræ:
» nam ex his quoque cauſis bellum priva-
» tum licitum eſſe, dixit *d. c.* 1. §. 6. 7.
» 10. & 11; adeo ut nec charitas lege di-
» vina, & humana ſepoſita obſtet, *d.* §.
» 11. At lege Evangelii res etiam majoris
» momenti deſeri potius, quam bellum
» ideo inchoari debere, dixit *d. c.* 1. §. 13.
*Aut ob peccata perſonæ propria, quæ ad*
*capitalem menſuram devenerint*] » Atqui o-
» mnes hoſtium ſubditi, qui factum prin-
» cipis defendunt, ejusque judicium ſe-
» quuntur, morte digni ſunt.

*Et*

Digitized by Google

*Et tamen quibusdam id meritis aut om-*
*nem aut mortis pœnam condonabit* ] » Vir-
» tutis, ac generoſitatis id eſt, non juris.
*Sive humanitatis intuitu* ] » Adeoque ex
» perfectionis regulis.
*Sive ob alias probabiles cauſas* ] » Ob pe-
» riculum, quod nobis, & noſtris incum-
» bit. *l.* 2. *c.* 23. §. 6. & *c.* 24. §. 4; ob
» metum majorum incommodorum, *d. c.*
» 24. §. 1. & §. 10. *c.* 25. §. 9. *n.* 3. *L.*
» 3. *c.* 3. §. 6. *n.* 3; ob dubium exitum,
» *d. c.* 24. §. 7; ſi nulla ſpes ſingularis
» utilitatis inde redondet, *d. c.* 24 §. 4.
» & 8. Sed hæc omnia ad regulas pruden-
» tiæ, non juris, pertinent.

## Ad §. VIII.

Tenendum *quod ſupra diximus*] » *L.*
» 3. *c.* 1. §. 4. *n.* 1. Nimirum, ad jus agen-
» di multa conſequi indirecte, & extra agen-
» tis propoſitum, ad quæ per ſe jus non
» eſſet. Unde concludit Aoctor dicto loco,
» domom piratis plenam tormentis peti poſ-
» ſe, etiamſi infantes, aliique innocentes
» ibi reperiantur.
*Miſericordiæ tamen eſſe* ] » Adeoqoe ju-
» ſtitiæ laxioris. *Vide d. c.* 1. §. 4. *n.* 2.
*Non niſi magnis, & ad multorum ſalu-*
*tem perventuris cauſis tale quid aggredi*] » *D.*
» *c.* 1. §. 4. *n.* 2. Immo jure naturæ ſuffi-
» cit, quod quis jos ſuum privatum aliter
» reparare non poſſit. Nam omnis culpa
» tunc eit in latronibus, qui reparationi
» juris reſiſtunt. At generoſius eſt dimittere
» nocentes, ne innocentes violentur.
*Polybius* ] » Idem ait Seneca *l.* 4. *benef.*
» 28. *Satius eſt prodeſſe etiam malis propter*
» *bonos, quam bonis deeſſe propter malos.*

## Ad §. IX.

Auctor quærit, *an etiam fœminas*,
» & *infantes occidere in bello liceat.* Equi-
» dem jure gentium voluntario id permiſſum
» eſſe in bello ſolenni, aſſeruit Auctor ſu-
» pra *l.* 3. *c.* 4. §. 3. & 9. at juxta joſti-
» tiam internam iis parcendum eſſe, con-
» tendit *b.* §. Nos dicimus, etiam fœminas
» occidi jure belli poſſe, quia illæ quoqoe
» factum principis ſui approbant, ejusque
» partes ſequi tenentur, & ex familiæ, in
» qua ſunt, bonis ea, qoæ ad perniciem
» hoſtis pertinent, contribuunt. De infanti-
» bus res altioris indaginis eſt: tutior eſt
» ſententia eorum, qui infantes occidi non
» poſſe, aſſerunt. *d. c.* 4. §. 3, & 9. Aliud
» obtinet 1. ſi aliter jus noſtrum reparari
» non poſſit. *Vid. l.* 3. *c.* 1. §. 4. 2°. ſi
» Deus id jubeat, *d. l.* 3. *c.* 1. §. 4. *n.* 3.
» *cap.* 4. §. 9. & *b.* §. 9: an 3°. jure ta-
» lionis? *Vid. l.* 3. *c.* 4. §. 13.
*Extra paucas gentes ſpeciali jure exemp-* 1
*tas* ] » Quas damnatas vocant; quæ nimi-
» rum intra fines promiſſæ poſſeſſionis con-
» tinebantur. *Deut. c.* 20. *v.* 15. & 16.
*Non erat hominum, ſed Dei, &c.* ] » Qui
» ſuo jure gentes expellere, ac vitam adi-
» mere potuit.
*Excepit virgines intactas* ] » Nam eas,
» qoæ deceperunt filios Iſrael, eoque præ-
» varicari fecerunt, i. e. quæ noverunt vi-
» ros in coitu, ob crimen commiſſum jugu-
» lari juſſit. *Num.* 31. *v.* 16. 17 & 19.
*Miſeratione multorum millium* ] „ Qui
„ neſciunt quid ſit inter dextram, & ſi-
„ niſtram ſuam. *Jon. c.* 4. *v.* 11.
*Rerum diſcrimina* ] „ I. e. quid juſtum,
„ qoid injuſtum ſit, adeoqoe uti delicti, ita
„ & pœnæ ſunt incapaces.
*Si hac Deus fecit, ac ſtatuit* ] „ Auctor
„ argumento a majori probat, homines ab-
„ ſtinere a cæde fœminarum, & infantium
„ debere, quia ipſe Deus eis abſtinere juſ-
„ ſit, auctor vitæ, & necis.
*Quibus ille nullum jus tribuit in homi-*
*nes, quod non ad hominum ſalutem ac ſo-*
*cietatem conſervandam eſſet neceſſarium* ]
» Homo ergo hominem non perdere, ſed
„ conſervare debet: at id non ex jure hu-
„ manæ ſocietatis oritur, utpote qualis non
„ exiſtit, ſed ſequitur ex eo jure naturæ,
„ quo quisque ſaltem jus in ſuas res, actio-
„ nes, & corpus, non alterius habet.
*Quibus fas maxime valuit* ] „ I. e. jus 2
„ naturæ. *v. Gron. b.*
*Inter belli jura, naturalia ſcilicet* ] „ Nam
„ ex hypotheſi Auctoris jura gentium volun-
„ taria plura permiſere *l.* 3 *c.* 4. §. 3 &
„ 9. At ſæpios jam dictom eſt, tale jus gen-
„ tiom non dari.
*Apud bonos, ut jus hoc ab eo, quod in*
*moribus, & impunitate poſitum eſt, diſcri-*
*mines* ] „ Quaſi Plutarchus hic opponat ju-
„ ſtitiam internam juſtitiæ externæ, quam

,, Auctor in bello ſolenni obtinere, ſtatuit, ,, ad impunitatis effectum. Verius eſt, Plu- ,, tarchum opponere uſum juris naturæ, ab- ,, uſui quarundam gentium barbararum.

*Salva integritate* ] » Scilicet conſcientiæ, » ac animi.

3 *Semper* ] » Sive aliquid peculiariter vin- » dicandum admiſerint, ſive non; ſive viri- » lia officia uſurpent, ſive non: quia judi- » cium, adeoque delinquendi animus defi- » cit.

*Id in fœminis plerumque* ] » Loquitur de » fœminis rationis uſum adeptis; nam eo » deficiente non magis, quam pueri teneri » poſſunt.

*Niſi aliquid peculiariter vindicandum* ] » Virgilius ait *apud Teſm. h.*

*——— Etſi nullum memorabile nomen.*
*Fœminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem,*
*Extinxiſſe nefas tamen, & ſumſiſſe merentis,*
*Laudabor pœnas.* ——— ———

*Aut virilia officia & ipſa uſurpent* ] » Uti » ſi arma ſumſerint. Cujus rei exempla ſunt » apud *Liv. l.* 28. *c.* 19. *Thuan. l* 31. *p.* » 631. *ſeq. l.* 49. *p.* 1017. *l.* 18. *p.* 367. *l.* » 22. *p.* 441. *l.* 33. *p.* 666. *l.* 46. *p.* 938. ,, *Teſm. h.*

4 *Munatii Flacci* ] ,, Qui erat a partibus ,, Pompeji, & mœnibus Attingicenſium in ,, Hiſpania incluſus a Cæſare fœminas, & ,, liberos eorum, quos ſtudioſiores Cæſaris ,, ſenſerat, in conſpectu parentum, & ma- » ritorum trucidavit. *Val. Max. l.* 9. *c.* 2. ,, §. 4.

*De ſenibus* ] » At hi conſiliis ſuis, ac bo- ,, nis tuentur cauſam principis ſui, eoque » reparationi juris noſtri reſiſtunt. *L.* 19. ,, *in fin. ff. captiv.* Unde jure naturæ occidi ,, poſſunt: adeoque id non demum ex jure ,, gentium voluntario licet, uti putat Auctor ,, *l.* 3. *c.* 4. §. 9. *n.* 2.

---

## Ad §. X.

Quæritur, *an in ſacerdotes, Mo- ,, nachos, & litteratos, quorum vitæ genus ,, ab armis abhorret. jure belli ſævire liceat?* ,, Affirmatur; etſi enim ipſi non lædant, ,, tamen ſequuntur partes eorum, qui læ- ,, dunt, conſiliis ſuis, & bonis eos adju- ,, vant, eoque reparationi juris noſtri reſi- ,, ſtunt, *l.* 19. § *fin ff. captiv.* Idque mul- ,, to magis verum eſt in caſibus, ubi etiam ,, in fœminas, & infantes ſævire licere, ,, diximus.

*Idem ſtatuendum* ] ,, Scilicet, ut ubique 1
,, injuria occidi nequeant.

*Quorum vitæ genus ab armis abhorret* ] ,, Uti ſacerdotes, Monachi, litterati, agrico- ,, læ, &c.

*Jure belli in armatos, repugnantesque, cædes* ] ,, Ubi Livius opponit hanc ſtragem ,, fœdæ trucidationi, quæ in urbe fiebat, ,, ubi turbam fœminarum, puerorumque im- ,, bellem, & inermem occidebant.

*Eo jure, quod naturæ congruit* ] » Quo ,, vim vi repellere licet.

*Camillus* ] ,, *Apud. Liv. l.* 5. *c.* 21. Add. ,, *Curt. l.* 4. *c.* 11. *Senec. benef. l.* 5. *c.* ,, 16. *Liv. l.* 5. *c.* 27. *L.* 4. *c.* 19. & 59. ,, *l.* 6. *c.* 3. *l.* 6. *c.* 10.

*In hac claſſe* ] ,, Eorum ſcilicet, quorum ,, vitæ genus ab armis abhorret.

*Ut hi ab armis abſtinerent, mos ab antiquo fuit gentium omnium* ] ,, Vid. Quintil. ,, decl. 304. *Sacerdotium pacis res eſt*, & ,, mox: *Sacerdos caſtra vindico: diſce tu* ,, *vindicare templa.*

*Atque ideo viciſſim vi in illos temperabatur* ] ,, Immo ſacerdotes hortantur, & ,, monent ſubditos ut bellum gerant; quin ,, olim eorum demum conſilio bella ſuſci- ,, piebantur: adeoque illi quoque reparatio- ,, ni juris noſtri reſiſtunt, eoque occidi tan- ,, quam hoſtes poſſunt.

*Ubi ſimile erat collegium* ] ,, In Nagoth.

*A ſacerdotibus* ] ,, Hi enim utrique ſacri ,, erant, & neutrius partes ſequebantur.

*Proverbium illud Græcum* ] ,, Neque va- ,, tes relictus eſt.

*In alta pace vixiſſe* ] ,, Quia ſacerdotes ,, neutrius ſequebantur partes in hoc bello ,, inteſtino, & ſacra utrique communia ,, erant.

*Ut monachi* ] ,, Eadem ratio hic obtinet, 2
,, quæ in ſacerdotibus; nam hi quoque ſe- ,, quuntur alterius partes: adeoque hoſtium ,, loco haberi poſſunt.

*Addas his merito eos, qui ſtudiis* ] ,, *Vid.* ,, *Gron. h.* At hi quoque ſequi partes ho- ,, ſtis tenentur, atque contribuendo ex bo- ,, nis, vel conſilio ſaltem, reparationi ju- ,, ris noſtri reſiſtunt.



Digitized by Google

## Ad §. XI.

Agricolas ] „ Immo hi & partes
„ hoſtis ſequuntur, & opibus ſuis hoſtem
„ juvant, adeoque merito hoſtium loco ha-
„ beri poſſunt.
*Canones* ] „ *In Capitulo* 2. *X. de Treuga,*
„ *& pace. Vid. l. ſeq.* §. 4. *n. ſ.*
*Diodorus Siculus* ] „ Sed hoc ſaltem in
„ bellis inteſtinis verum eſſe, ait *Arrian.*
„ *de reb. Ind. p.* 531.
*Et Cyrus* ] „ Sed ſub conditione id nun-
„ ciari juſſit, ſi idem quoque id facere pro-
„ miſerit; uti promiſit. Hinc *Xen. Inſt. l.*
„ 5. *p.* 147. ait : *pactis initis convenit ut*
„ *cum agricolis pax eſſet, cum armatis bel-*
„ *lum.* Conf. *c. ſeq.* §. 4.
*De Beliſario Suidas* ] „ Id prudenter fe-
„ cit, non juris neceſſitate. Nam ducum
„ omnino intereſt tueri eos, qui terras co-
„ lunt, ut noſtris quoque neceſſitatibus ſub-
„ venire poſſint.

## Ad §. XII.

Addit *canon* ] „ *D. c.* 2. *X. de Treu-*
„ *gis.*
*Mercatores* ] „ Euntes, & redeuntes, *d.*
„ *c.* 2.
*Qui temporariam in hoſtico moram agi-*
*tant* ] „ Ideoque qui pacati in hoſtico pe-
„ regrinantur; hos enim nullo jure lædi
„ poſſe, contra Auctorem probavimus *ſupra*
„ *c.* 4. §. 6.
*Sed & de ſubditis perpetuis* ] „ De his
„ ſolis agit dictus canon.
*Nam & horum vita ab armis aliena eſt*]
„ At ſequuntur judicium, & cauſam hoſtis,
„ eamque opibus ſuis defendunt, adeoque
„ hoſtium loco merito veniunt.
*Alii opifices, ac artifices* ] „ Immo ex
„ eadem ratione hi quoque tanquam hoſtes
„ lædi, & interfici poſſunt.

## Ad §. XIII.

Quæritur, *an captos occidere li-*
„ *ceat*? Affirmat Auctor ex jure Gentium
„ voluntario in bello ſolenni quoad effectum
„ impunitatis. *Vid. l.* 3. *c.* 4. §. 10. Ne-
„ gat autem hic juxta juſtitiam internam.
„ *Vid.* §. *b.* Nos ſupra probavimus, ho-
„ ſtem, ex quo in noſtram venit poteſta-
„ tem, ob injurias ex judicio civitatis no-
„ ſtræ commiſſas jure puniri poſſe : quan-
„ quam abſtinere virtuoſius ſit, *d. c.* 4. §. 10.

*Arma geſſerunt* ] „ At nunc amplius non 1
„ reſiſtunt.
*Pudore, id eſt, æqui reſpectu* ] „ Dixi-
„ mus, de virtute id potius intelligendum
„ eſſe.
*Neceſſitas perimat* ] „ Senſus eſt, hoſtem
„ non interficiendum eſſe niſi ex neceſſi-
„ tate, & quatenus reſiſtit; non vero ex
„ ſola voluntate noſtra, ubi neceſſitas de-
„ ficit.
*Belli fas* ] „ I. e. jus.
*Contra æqui naturam, & morem mitius* 2
*viventium* ] „ Nam jure gentium voluntario
„ licitum id omnino eſſe, alibi docuit.
*Jus commune* ] „ Scilicet hominum, quo
„ intelligit jus naturæ.
*Senecam* ] „ *Vid. ſupra c.* 10. §. 1. *n.* 3.

## Ad §. XIV.

Quæritur, *an eorum, qui vitam*
„ *ſibi ſalvam paciſcuntur, deditio repudiari*
„ *poſſit*? Auctor jure gentium voluntario,
„ & in bello ſolenni, id affirmat *L.* 3. *c.*
„ 4. §. 11 : at juxta juſtitiam internam id
„ negat *hoc* §. Niſi crimen commiſerint mor-
„ te dignum. *Vid.* §. 16. *infra.* Conf. *c.*
„ 4. §. 11. & 12.

*Eaſdem ob cauſas* ] „ Ob pudorem, ſeu
„ æqui reſpectum, æqui, bonique naturam.
*Sive in prælio* ] „ Ubi arma dejiciunt.
*Non repudianda deditio* ] „ Immo hoc de-
„ pendet ab arbitrio hoſtis : cum enim is,
„ qui reparationi juris noſtri reſiſtit, inju-
„ riam faciat, ac tot cædium, aliarumque
„ injuriarum cauſa, eoque, ut Auctor alibi
„ loquitur, mortem meritus ſit, nec evitare
„ captivitatem poſſit, ejus non eſt condi-
„ tiones præſcribere, ſed eas potius a cle-
„ mentia victoris expectare tenetur.
*In deditos* ] „ Arrianus agit de deditis,
„ qui ſine conditione ſe dederunt; de qui-
„ bus §. *ſeq.*
*Mos autem Græcorum eſt* ] „ Non ergo
„ de jure loquitur, ſed de more Græcorum.
„ Mores Romanorum contrarii fuere. *Vid.*
„ *l.* 3. *c.* 4. §. 12.



Digitized by Google

*Magno animo dignum* ] „ Generoſitatis ergo id eſt, at non juris.

*Moris eſt* ] „ Apud Græcos.

2 *Antequam murum aries percuſſiſſet.*] „ Vid. *Gron. b.* Formam exhibet *Daniel Hiſtoire de la milice Gauloiſe.*

*Se eorum civitatem conſervaturum* ] „ Dixi, hoc meri arbitrii eſſe. Is, qui obſidet oppidum, deditionem conditionatam ſemper repudiare, & injuriæ reparationem armis quærere poteſt.

*Antequam machinæ igniariæ explodantur*] „ Sinan Barbarus apud Thuanum *l.* 7. *p.* 154. dixit, poſt tormentis verberatum murum conditiones deditionis facere, inſolens eſſe; quare ſine conditione ſe dederent.

*Antequam in mœnia impetus fiat* ] „ Immo hodie proſtrata tormentis mœniorum parte ( *Wann eine Breche gemacht iſt* ); adeoque quoties obſeſſi pertinaciter, citra omnem ſpem reſiſtendi, ad extrema proceſſerunt. ( Cujus rei exemplum eſt apud *Liv. l.* 7. *c.* 29. )

*Qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugiunt* ] „ Cicero loquitur de eo, quod officii. & virtutis eſt.

*Partem liberam relinquerent effugere volentibus* ] „ Morem hunc Hebræorum refert Seldenus *de jur. nat. l.* 6. *c.* 15. *in f. ex* Moſe Mikotzi. Idem fecit Cyrus *Xen. Exped. Cyr. l.* 4. *p.* 345. *Teſm. b.*

## Ad §. XV.

Eadem *æquitas* ] „ Eadem boni, & æqui natura, idem pudor, ſeu æqui reſpectus, quem juri gentium voluntario perpetuo opponit, & de cujus licentia egit ſupra *l.* 3. *c.* 4. §. 12.

*Qui ſine conditionibus* ] „ Immo qui arbitrio victoris ſe ſubmittit, æque ejus ſeveritatem metuere, quam clementiam exſpectare debet: exempla, ubi ſævitum eſt in ejusmodi deditos, vide *d. c.* 4. § 12 & *l.* 3. *c.* 20. § 50. *n.* 5. & §. 51. Dedititii apud Iſraëlitas ſervitutem perſonalem ſervire cogebantur *l.* 2. *c.* 13. §. 4. *n.* 3.

*Campſanis* ] „ Salluſtio Capſanis. *Salluſt. bell. Jugurt. l.* 1. *c.* 89. *ſeq.*

*Facinus fuiſſe contra jus belli* ] „ Non aliud ſenſere Romani Imperatores. *Vid. d. c.* 4. §. 12. Sed & ratio ab ipſo Salluſtio addita juſtum hoc factum reddit: *genus*, ait, *hominum mobile*, *infidum*, *ante neque beneficio*, *neque metu coercitum.*

*Naturale ſcilicet* ] „ Quod diſtinguit a licentia juris gentium; de qua *l.* 2. *c.* 4. §. 12.

*Diximus* ] „ *Supra* §. 10. *n.* 1.

*Alibi* ] „ Conf. *Liv. l.* 7. *c.* 27. *in fin. L.* 30. *c.* 7. *l.* 38. *c.* 32. *L.* 37. *c.* 32.

*Ut potius metu ad deditionem cogantur* ] „ Dixi jam, hæc ab arbitrio hoſtis pendere.

*In Bruto* ] „ Apud Plutarchum: ſed loquitur de bello civili.

## Ad §. XVI.

Æquitatis, *ac juris naturalis præcepta* ] „ Dixi jam, deditos abſque conditione ſervos fieri, eoque interfici poſſe. 1

*Minime juſtæ* ] „ Immo juſtiſſimæ.

*Si talio exigatur* ] „ De qua egimus *l.* 3. *c.* 4. §. 13. *Exempla refert Gron. b.* Adeoque tunc erit ſpecies neceſſariæ defenſionis.

*Si terrore opus ſit* ] „ *Vid. Gron. b.* Nam tunc quoque id pertinet ad juris noſtri reparationem.

*Non ſufficere ad juſtam cædem* ] „ Immo ſufficiunt jure naturæ.

*Periculum non eſt* ] „ Dixi alibi, jus occidendi non ſaltem a periculo eſſe, ſed & injuria ab hoſte nobis illata, etſi hoſtis eſſe deſinat.

*Oportet crimen antecedat* ] „ An vero magis enorme crimen committi poteſt, quam illud, quod ab hoſte committitur, qui cives noſtros necavit, res eorum abſtulit, vel vaſtavit, & quidem ex judicio noſtræ civitatis ſumma injuria.

*Si qui de injuſtitia belli convicti tamen in armis perſtitiſſent* ] „ Idem dicendum, etſi de juſtitia belli convictus ſit; quia id non dependet a judicio, & convictione captorum. Sufficit enim, victorem aſſerere, hoſtem jam captum, & deditum, injuria egiſſe, indeque pœnam, cum in poteſtate ejus ſit, meritum eſſe.

*Aut aliud gentium jus, ut legatorum* ] „ Exempla vide *ſupra l.* 2. *c.* 18.

*Si transfugæ eſſent* ] „ Tunc ex duplici capite puniri poſſunt, tum quia perfidi ſunt, & perjuri, tum quia hoſtes ſunt.

*Talionem*

Digitized by Google

2 *Talionem natura non admittit niſi in ipſos, qui deliquerunt* ] ,, *Vid. l.* 2. *c.* 20.
,, Delinquunt autem etiam, qui delinquen-
,, tium factum approbant, aut opibus, vel
,, conſilio adſiſtunt: quales ſunt ſubditi o-
,, mnes, qui factum principis defendere te-
,, nentur. Quæ plenius examinavimus ſupra
,, *l.* 3. *c.* 4. §. 15.

*Neque ſufficit quod hoſtium unum quaſi corpus fictione quadam intelligatur* ] ,, Talio-
,, nis æquitas non ex ficta aliqua unitate o-
,, ritur, ſed quia ſubditi factum civitatis
,, approbant, & defendunt, adeoque deli-
,, cti ſunt participes. Quod late probavit B.
,, Parens *in diſp. de Sacroſ. talionis jure* §.
,, 47. *& ſeq.*

*Quæ accuſes, & prave facta dicas tanquam recta velle imitari* ] ,, Male hic ap-
,, plicatur Ariſtidis locus; non enim imita-
,, tur qui talionem exigit, ſed potius juſtas
,, pœnas ſtatuit delinquentibus.

*Plutarchus* ] ,, Locum hunc, & factum
,, Syracuſanorum examinavit B. Parens *in*
,, *d. diſp.* §. 48.

3 *Ad jus dandum cædis non pertinet* ] ,, Si
,, differretur victoria per reſiſtentiam, &
,, utilitas ex terrore oriretur, jam id ad ne-
,, ceſſitatem reparandi juris pertinebit: ſed
,, negari nequit, alteri tantundem licere,
,, non ſaltem jure talionis, ſed & jure
,, belli.

*Sed ſi ſubſit jus* ] ,, Si ſcilicet factum ali-
,, quod pœna dignum commiſit is, qui per-
,, tinaciter reſiſtit.

*Ob quas jus non remittatur* ] ,, Senſus
,, eſt, quod gravius in tales reſiſtentes con-
,, ſulere victor poſſit, forte remiſſurus pœ-
,, nam meritam ſi non reſtitiſſent.

4 *Supplicium non meretur* ], Iisdem fere
,, verbis Auctor hæc expoſuit ſupra *l.* 3. *c.*
,, 4. §. 13. *n.* 2; ubi dictum eſt, jure
,, belli in omnes, qui hoſtilia agunt, ſævi-
,, ri poſſe.

*Non debet ad mortem pervenire* ] ,, Jure
,, naturæ id licet; at generoſius eſt eo ab-
,, ſtinere.

Ἐκνόμους τιμωρίας ] ,, Inuſitatas pœnas.

*Dum tamen civium nomine* ] ,, Lucanus
,, enim loquitur de bello civili.

*Sed communis illius ex humano genere conſtantis cives* ] ,, Supponit Auctor ſocieta-
,, tem generis humani, & civitatem ali-
,, quam communem; qualem non dari,
,, diximus.

5 *Dolor ex accepta clade* ] ,, Immo eo ma-
,, jor eſt injuiia, quo plures cædes com-
,, mittit is, quem per ſcelus arma in nos
,, vibrare aſſerimus; adeoque eo major vin-
,, dicta eſſe debet.

*Parentaſſe legimus* ] ,, Conf. *Curt.* 9. 5.

## Ad §. XVII.

Auctor ait, miſericordiæ eſſe, dedi-
,, tis, etſi morte dignum aliquid commiſe-
,, rint, parcere ob multitudinem, quia mul-
,, ti inſontes in tanta multitudine eſſe poſ-
,, ſint; indeque tutius eſſe, plures ſontes
,, ſervare, quam unum inſontem damnare.
,, At cum ſæpius dictum ſit, neminem in
,, civitate hoſtili inſontem eſſe, quia omnes
,, reparationi juris noſtri reſiſtunt, cauſam
,, principis ſui ſequuntur, eamque operis,
,, opibus, & conſilio defendunt. Etſi igitur
,, propter ſpeciale crimen puniri non poſ-
,, ſint, poſſunt tamen ob injuriam, quam
,, tanquam hoſtes nobis intulerunt.

*Ob multitudinem eorum* ] ,, *Vid. ſupra l.*
,, 2. *c.* 21. §. 7. *& h. c.* §. 5. Conf. *Flor.*
,, *l.* 4. *c.* 6. *Seneca. l.* 3. *de benef. c.* 16.
,, *Lucan.* 5. *v.* 260. *Plin. l.* 10. *ep.* 97.
,, *Camd. p.* 4. *p.* 802. *Auguſt. de Civ. Dei*
,, 6. 10.

## Ad §. XVIII.

Quærit Auctor, *an obſides juxta ju-*
,, *ſtitiam internam interfici poſſint*? Equidem
,, de juſtitia externa, i. e. jure gentium
,, voluntario, id affirmavit Auctor ſupra *l.*
,, 3. *c.* 4. §. 14; at jure naturali id negat.
,, Nos *jus gentium* non dari, toties dixi-
,, mus; *jure naturæ* obſides omnino occidi
,, poſſe, jure belli ceitum eſt, ſi hoſtis fi-
,, dem datam violat: factum enim hoſtis ap-
,, probat, & approbare tenetur, adeoque
,, hoſtis eſt ipſe.

*Olim cum vulgo* ] ,, Late mentem Au- 1
,, ctoris explicavimus *ſupra l.* 2. *c.* 21. §.
,, 11. & diximus, jus in obſides non ve-
,, nire ex eorum pacto, ſed ex eo, quod
,, judicium hoſtis fidem datam violantis ſe-
,, quantur, illudque approbent, vel proba-
,, re teneantur.

*Quod in res alias, quæ in proprietatem veniunt* ] ,, Si fidejuſſores a non hoſte pro-



Digitized by Google

,, pter crimen morte dignum dantur, certum eſt, occidi fidejuſſorem non poſſe; ,, & hactenus verum eſt . non idem jus fidejuſſori in vitam competere, quod in ,, res ſuas. At aliud eſt in fidejuſſore hoſte, qui ipſe ut hoſtis mori meretur.

*Atque id jus conſenſu aut tacito, aut expreſſo a ſingulis perveniſſe ad civitatem* ] ,, Senſus eſt, quod civitas quoque obſides ,, invitos dare, eorumque vitam obligare ,, poſſit; quia dum cives fiunt, facultatem ,, eos pro utilitate publica dedendi in civitatem tranſtuliſſe videntur, *l.* 3. *c.* 4. §. ,, 14. *l.* 3. *c.* 20. §. 54.

*Aut expreſſo* ] ,, Si ſcilicet conſentiunt, ,, *d.* §. 14.

*Si obſides privatim innoxios* ] ,, Diximus, ,, non eſſe innoxios, quia hoſtes fuere, ,, & fide, in quam obſides dati ſunt, violata, hoſtes manent.

*Ex ſuo peculiari conſenſu* ] ,, Quia ultro ,, ſe obtulerunt, *d.* §. 14.

*Sive tanquam ex publico cui & ſuum includeretur* ], , Dum enim ſe civem conſtituit, arbitrio civitatis omne jus ſuum ſubjicere videtur. *Conſ. Supra l.* 2. *c.* 5. ,, §. 17.

*Poſtquam verior ſapientia nos docuit* ] ,, Immo gentes quoque ex lumine rationis ,, idem ſenſerunt; neque ex ea ratione ,, obſides morte mulctatos eſſe, vidimus.

*Deo exceptum* ] ,, Deus enim conceſſit ,, ſaltem homini jus ad conſervandam vitam, non ad perdendam. *Vid. l.* 2. *c.* ,, 17. §. 2. *n.* 1. *c.* 21. §. 11. *n.* 2. *L.* 3. ,, *c.* 2. §. 6. & *L.* 2. *c.* 20. §. 43. *n.* 2. ,, Jus autem auferendi vitam ſoli Deo reſervatum eſſe, alibi demonſtravimus. *Vide* ,, *l.* 1. *c.* 3. §. 3. *n.* 1. *L.* 2. *c.* 19. §. 5. ,, *n.* 4. *L.* 2. *c.* 21. §. 14. *n.* 1.

*Solo conſenſu* ] ,, Hoc veriſſimum eſt. At ,, obſides non tenentur ex ſolo conſenſu, ,, ſed ut hoſtes.

,, *De aliis alii* ] ,, Vide *l.* 2. *c.* 21. §. 11. ,, *l.* 3. *c.* 20. §. 52.

*Nec ab inermi, ſed armato hoſte* ] ,, Conf. ,, §. 9. §. 14. & 15. *ſupra.*

2 *Ex recentioribus, JCtis non ignobiles* ] ,, Immo Menochius, quem Auctor allegat, ,, contrarium ſtatuit, *arb. qu.* 284. & late ,, auctoritates Dd. colligit. *Conſ. Barboſa*, ,, *in loc. com. voce Membra.* Unde nec ,, in criminibus pro alio fidejubere licet. ,, *Vio.* 2. *dec.* 215.

*Conventiones tales* ] ,, Quibus vita pro ,, aliis obligatur.

*Si jus vocant ſolam impunitatem* ] ,, Quia ,, ſcil. id, quod lege civili permittitur, in ,, foro ſoli pœnæ ſubjectum non eſt.

*Sin a peccato immunes putant* ] ,, i. e. ,, Jure naturæ, ſeu juxta juſtitiam internam.

*Eſt, aut ante fuit in numero graviter delinquentium* ] ,, At ex judicio noſtræ civitatis ſemper eſt è delinquentium numero, ,, quatenus ut hoſtis conſideratur.

*Aut poſtea fidem a ſe datam in re magna feſellit* ] ,, Tunc ex duplici capite puniri poteſt, tum ut hoſtis, tum ut perfidus.

*Clœliæ* ] ,, Hiſtoriam exhibet Florus *l.* 1. 3
,, *c.* 10. & *Liv. l.* 2. *c.* 13. Factum hoc ,, examinavimus *L.* 3. *c.* 4. §. 14. & *c.* ,, 20. §. 54.

*Non ſua ſponte* ] ,, Quæſtionem, an fugere liceat obſidi, ex profeſſo tractabimus infra *lib.* 3. *c.* 20. §. 54.

---

## Ad §. XIX.

Omnes *commiſſiones, quæ ad jus conſequendum, &c. nullius ſunt uſus* ] ,, Uti ,, dimicationes ſingulares; de quibus *ſupra* ,, *c.* 3. §. 20. 43. & *c.* 23. §. 10. *l.* 2. ,, *c.* 1. §. 10. & 15.

*Virium oſtentationem* ] ,, Exempla ſunt ,, apud *Liv. l.* 8. *c.* 7. *Thuan. l.* 15. *p.* ,, 316. 2 *Sam.* 2. *v.* 14.

*Et cum officio Chriſtiani hominis, & cum ipſa humanitate pugnare* ] ,, Quia nihil faciunt ad reparationem juris noſtri.

*Rationem reddituri ei, cujus vice gladium geſtant* ] ,, Nimirum, ſummo numini.

*Salluſtio* ] ,, *De republ. ord. c.* 1.

*Incruento exercitu* ] ,, Similia vide apud ,, Plinium *l.* 2. *ep.* 7. *Ovid. amor.* 2. *Eleg.* ,, 12. *Appian. bell. Mithr. n.* 219. *Liv.* 3. ,, 28. *Teſm. b.* Conf. ea, quæ dicta ſunt ,, ſupra *l.* 2. *c.* 23. §. 7. 8. & 10. *item l.* ,, 3. *c.* 1. §. 6. & §. 17.

CAP.

Digitized by Google

# C A P U T   XII.

## Temperamentum circa vaſtationem , & ſimilia.

I. *Quæ vaſtatio juſta ſit, & quatenus.*
II. *Abſtinendum a vaſtatione , ſi res nobis fructuoſa ſit , & extra hoſtis poteſtatem.*
III. *Si magna ſit ſpes celeris victoriæ :*
IV. *Si hoſtis habeat aliunde quo ſe ſuſtentet :*
V. *Si res ipſa ad bellum fovendum nullius ſit uſus.*
VI. *Hoc maxime locum habere in his , quæ ſacra ſunt , aut ſacris accedunt :*
VII. *Item religioſis :*
VIII. *Utilitates , quæ ex tali moderatione ſequuntur , annotatæ.*

+ I. 1. RES + alterius ut perdere quis ſine injuria poſſit , + horum trium unum antecedat neceſſe eſt : aut + neceſſitas talis , quæ in primi [1] dominii inſtitutione excepta debeat intelligi ; ut + ſi quis tertii gladium , quo uſurus ſit furioſus , periculi ſui evitandi cauſa in amnem projiciat , quo ipſo tamen caſu + manere obligationem damni reſarciendi , ex veriore ſententia alibi [a] diximus : + aut debitum aliquod procedens [2] ex inæqualitate , nimirum + ut [3] res perdita imputetur in illud debitum quaſi percepta , + alioqui enim jus non eſſet : + aut [4] meritum aliquod malum , + cui pœna talis par ſit , aut cujus menſuram pœna non excedat : nam , ut recte notat [b] ſani judicii theologus , ut propter pecora abacta , aut domos aliquas incenſas + totum regnum vaſtetur , æquitas non fert : quod & Polybius [c] vidit , qui in bello + non in infinitum vult vagari pœnam , ſed uſque eo , ut delicta æquo modo expientur. + Et hæ quidem cauſæ , & intra hos duntaxat fines faciunt [5] ut abſit injuria.

*a Lib.* II. c. II. §. 9. L. III. c. I. §. 5. n. 3.
*b Vict. de jure belli n.* 52. & 56.
*c Lib.* V. c. II.

2. Cæterum , [6] + niſi cauſa utilitatis ſuadeat , ſtultum ſit , nullo ſuo bono

GRONOVII.

1 D*Ominii inſtitutione excepta* ] Neque enim privatis dominiis inſtitutis præſumuntur voluiſſe gentes , ſi quis veniat in manifeſtum periculum pereundi , & quidem non ſuo peccato , iſque ſervari poſſit arrepta , aut corrupta re aliena , tum quoque valere ſtrictum jus privati dominii , & potius abſtineri re aliena , quam hominem innoxium ſervari . ſed hunc caſum excepiſſe præſumuntur , & ei homini regreſſum dediſſe ad primævam facultatem uſurpandi quidvis ad ſui conſervationem : præſertim ſi qui aliena re abutitur , eamque conſumit , ſciat habendum ſibi , habeatque propoſitum illius rei , quandoque poſſit , domino reſtituendæ , ac ſarciendæ.

2 *Ex inæqualitate* ] Ex eo , quod quis mecum contraxit , & plus accepit , quam ei debebatur , me fraudato , & minus habente , quam habere debeo.

3 *Res perdita* ] Ut quod ego de alterius bonis corrumpo , procedat pro eo , quod mihi debetur , & detrahatur poſſeſſori , quaſi ego perceperim , & ille mihi tradiderit , tanquam partem ejus , quod mihi debet.

4 *Meritum aliquod* ] Facinus in meam vitam , famam , bona , aut eorum , quos mei officii eſt defendere.

5 *Ut abſit injuria* ] Ut vaſtemus , & vexemus alienas res ſine peccato.

6 *Niſi cauſa utilitatis* ] Magnum inde commodum ad nos , aut incommodum ad hoſtem perveniat.




Digitized by Google

bono nocere alteri. Ideo qui ſapiunt, utilitatibus moveri ſolent, quarum præcipua eſt illa, quam annotavit [a] Onoſander: τὴν γῆν τῶν πολεμίων φθειρέτω καὶ καιέτω καὶ τεμνέτω· ζημία γὰρ χρημάτων καὶ καρπῶν ἔνδεια μειοῖ πόλεμον, ὥσπερ ἡ εὐπορία τρέφει. *Hoſtium terram perdere, urere, populari meminerit. Nam &* [a] *pecuniarum, & frugum penuria bellum minuit, quantum auget copia.* a quo non diſcrepat illud [b] Procli: στρατηγικὸν τὸ τῶν ἀγωνιστῶν περικόπτειν τὴν εὐπορίαν, *boni eſt Imperatoris, hoſtium copias undique accidere.* De Dario [c] Curtius: *credebat inopia debellari poſſe nihil habentem niſi quod rapiendo occupaſſet.*

3. Et illa quidem populatio ferenda eſt, [7] + quæ brevi ad pacem petendam hoſtem ſubigit: quo genere belli uſus [d] Halyattes in Mileſios, Thraces [e] in Byzantios, Romani [f] in Campanos, [g] Capenates, Hiſpanos, [h] Ligures, Nervios, [i] Menapios. At ſi recte rem expendas, plerumque admittuntur talia [8] + odio magis, quam prudenti ratione. Ferme enim evenit, + ut aut cauſæ illæ ſuadentes ceſſent, + aut ut aliæ ſint validiores, quæ diſſuadeant.

+II. 1. Id + eveniet primum, + ſi nos ipſi rem frugiferam ita teneamus, ut hoſtibus non poſſit eſſe in fructu. Quo proprie ſpectat [k] lex divina, quæ in [9] vallum, bellique opera vult impendi arbores feras, frugiferas vero + aſſervari ad victum, addita cauſa, quod non ut homines, ita & arbores + adverſum nos in prælium conſurgere poſſint: quod ex rationis ſimilitudine [b] Philo [l] etiam + ad agros frugiferos producit, legi hæc

a Strat. c. 6.
b In Plat. de Republ. pag. 389.
c Liv. IV. c. 9. n. 8.
d Herod. l. 1. c. 17.
e Polyb. lib. IV. c. 45.
f Frontin. Strat. III. c. 4. n. 1.
g Liv. lib. V. c. 12.
h Idem Lib. XXXIV. 17. XL. 39.
i Cæſ. de bello Gal. lib. VI. c. 3. 6.
k Deuter. XX. 19, 20.
l De creat. magiſtr. p. 734. C.

G R O N O V I I.

7 *Quæ brevi ad pacem* ] Qua videmur effecturi, ut hoſtis citius de bello finiendo, & pace reducenda cogitet.

8 *Odio magis quam* ] Dum ſæpius indulgemus iræ, aut prædæ cupiditati, quam ut in ſumma re aliquid profligemus.

9 *Vallum belliqne opera* ] Aggeres, & machinas.

G R O T I I.

a *Pecuniarum, & frugum penuria bellum minuit* ] *Philo* de vita contemplativa: οἱ πολέμιοι κείρουσιν ἢ δενδροτομοῦσι τὴν τῶν ἀντιπάλων χώραν, ἵνα σπάνει τῶν ἀναγκαίων πιεσθέντες ἐνδῶσι· *ſolent hoſtes vaſtare, & arboribus nudare terram hoſtilem, ut hoſtes eo facilius ſe dedant rerum neceſſariarum penuria.* (Pag. 891. D.) Idem in Diris: διττὴν ἐργαζόμενοι συμφοράν, λιμὸν μὲν φίλοις, ἐχθροῖς δὲ περιουσίαν· *duplex ſibi malum acquirunt, inopiam amicis, copiam hoſtibus.* (Pag. 930. A. init. lib.).

b *Philo* ] Alter ejuſdem ſcriptoris locus de humanitate dignus & ipſe qui huc transcribatur: ἐπιδαψιλευόμενος τὸ ἐπιεικὲς, πάλιν πλουσίως αὐτῷ καὶ κατακόρως χρῆται, μετιὼν ἀπὸ μὲν τῶν λογικῶν ἐπὶ τὰ ἄλογα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀλόγων ἐπὶ τὰ φυτὰ, περὶ ὧν αὐτίκα λεκτέον, ἐπειδήγε περὶ τῶν πρότερον ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὅσα ψυχῆς μεμοίραται, λέλεκται. ἀπείρηκε τοίνυν ἄντικρυς μήτε δενδροτομεῖν ὅσα τῆς ἡμέρου ὕλης, μήτε κείρειν ἐπὶ λύμῃ σταχυοφοροῦσαν πρὸ καιροῦ πεδιάδα, μήτε συνόλως καρπὸν διαφθείρειν, ἵνα περιουσία μὲν τροφῶν ἀφθόνων χορηγῆται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, περιουσιάζῃ δὲ μὴ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τὸν ἁβροδίαιτον βίον. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ ὁ τοῦ σίτου καρπὸς εἰς τροφὴν ἀνθρώπων ἀποκριθείς· πρὸς δὲ τὸν ἁβροδίαιτον βίον, αἱ τῶν ἀκροδρύων ἀμύθητοι ποικιλίαι. γίνονται δὲ ἐν ἐνδείαις πολλάκις ὅτε καὶ τροφαὶ δεύτεραι. καὶ προσυπερβάλλων, οὔτε τῶν πολεμίων χώραν τέμνειν ἐᾷ, παραγγέλλει δὲ ἀπέχεσθαι δενδροτομιῶν, ἄδικον ὑπολαμβάνων τὴν πρὸς ἀνθρώπους ὀργὴν ἀποσκήπτειν εἰς τὰ μηδενὸς αἴτια κακοῦ· ἔπειτα δὲ ἀξιοῖ μὴ μόνον τὸ παρὸν προορᾶσθαι, μηδενὸς ἐν ὁμοίῳ μένοντος, ἀλλὰ πάντων τροπαῖς καὶ μεταβολαῖς χρωμένων, ὡς εἰκὸς εἶναι τοὺς τέως δυσμενεῖς ἐπικεκηρυκευμένους καὶ συμβατηρίων ἄρξαντας, ἐνσπόνδους αὐτίκα γενέσθαι. φίλους δὲ τροφῶν ἀναγκαίων ἀποστερεῖν χαλεπὸν, μηδὲν ταμιευσαμένους τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ, διὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδηλότητα. πάνυ γὰρ ἐκεῖνο καλῶς εἴρηται τοῖς παλαιοῖς, ὅτι καὶ φιλίας κοινωνητέον, μὴ ἀπογινώσκοντας ἔχθραν, καὶ προσκρουστέον ὡς φιλίας ἐσομένης, ἵνα ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ταμιεύηταί τι τῶν εἰς ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἀπογυμνωθεὶς ἐν ἔργοις καὶ λόγοις, μετανοῇ τῆς ἄγαν εὐχερείας, ὅτ' οὐδὲν ὄφελος, αἰτιώμενος ἑαυτόν. τὸ λόγιον τοῦτο χρὴ φυλάττειν καὶ τὰς πόλεις, ἐν μὲν εἰρήνῃ προνοουμένας τῶν κατὰ πόλεμον,

ἐν

hæc verba affingens: *quid rebus inanimis, quæ & mites ſunt, & mites fructus ferunt, iraſceris? an vero in morem hominum, qui hoſtes ſunt, inimicitiæ ſignificationem arbores produnt, ut pro his, quæ faciunt, aut facere minantur, ſtirpitus evellendæ ſint? quin proſunt victoribus, præbentque copiam rerum, quas neceſſitas exigit, immo & ad voluptatem; non ſoli homines tributa ferunt, ſed meliora arbores ſtatis temporibus, ac talia, ut ſine iis vivere non detur.* Joſephus vero [a] ad eundem locum, ſi vocem edere poſſent arbores clamaturas, ait, † inique ſe, cum belli cauſæ non ſint, perferre belli pœnas. Neque aliunde, ni fallor, originem habet illud Pythagoricum apud [b] Jamblichum: ἥμερον φυτὸν καὶ ἔγκαρπον μήτε βλάπτειν, μήτε φθείρειν· *manſuetam, frugiferamque arborem nec lædere, nec exſcindere fas eſto.*

a *Ant. Jud.* IV. 8. p. 130. B.

b *De Vit. Pyth.* Cap. XXI. §. 99.

2. [c] Porphyrius vero mores Judaicos deſcribens libro de non edendis

ἐν δὲ πολέμῳ τῶν κατ᾽ εἰρήνην, καὶ μήτε τοῖς συμμάχοις ἀνέδην προσπιστεύειν, ὡς οὐ χρησομένοις μεταβολῇ πρὸς τὸ ἀντίπαλον, μήτε τοῖς πολεμίοις εἰσάπαν ἀπιστεῖν, ὡς οὐ δυναμένοις ποτε μεθαρμόσασθαι πρὸς τὸ ἔνσπονδον. εἰ μέντοι καὶ μηδὲν ὑπὲρ ἐχθρῶν πρακτέον δι᾽ ἐλπίδα καταλλαγῶν, οὐδὲν ἐχθρὸν φυτὸν, ἀλλὰ πάντα ἔνσπονδα καὶ ὠφέλιμα· τὰ δ᾽ ἥμερα καὶ διαφερόντως ἀναγκαῖα, ὧν ὁ καρπὸς ἢ τροφή ἐστιν, ἢ ἰσότιμον τροφῇ κτῆμα. οὐ δεῖ πολεμεῖν πρὸς τὰ μὴ πολέμια, τέμνοντας ἢ καίοντας ἢ ῥίζαις αὐταῖς ἀνασπῶντας, ἅπερ αὐτὴ ἡ φύσις ὑδάτων ἐπιῤῥοίαις καὶ θέρους εὐκρασίαις ἐτελειογόνησε, δασμοὺς ἐτησίους οἴσοντα ἀνθρώποις οἷα βασιλεῦσιν· ἐμέλησε δ᾽ αὐτῷ καθάπερ ἀγαθῷ προστάτῃ ἄληπτον εἶναι μὴ μόνον ζώοις, ἀλλὰ καὶ φυτοῖς ἰσχύν τε καὶ ῥώμην, καὶ μάλιστα τοῖς ἡμέροις, ἐπειδὴ καὶ πλείονος ἀξία φροντίδος ἐστὶ, καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς ἀγρίοις ἔγγονα, γεωργικῆς ἐπιστήμης δεόμενα πρὸς κραταιοτέραν δύναμιν· *Æquitatem ſuam etiam largitus diſpenſans Moſes, valde ea ubertim, ac liberaliter utitur, deſcendens a ratione utentibus ad muta animantia, ab his vero ad ea, quæ e terra naſcuntur, de quibus nunc dicendum eſt, quando de hominibus ut præſtantiſſimis, & aliis, quæ animam ſentientem nacta ſunt, jam egimus. Diſerte itaque vetuit, aut exſcindere arbores mites, aut exitialiter ante tempus demetere frugiferas terras, aut ullos omnino fructus corrumpere, ut abundantia alimentorum inſtruatur humanum genus: abundent autem non modo neceſſaria, ſed & quæ ad vitam delicatiorem faciunt. Neceſſariæ enim fruges, ad homines nutriendos ſepoſita res; ad delicias vero omnium de arboribus naſcentium varietas. quæ ſæpe, ubi alia deficiunt, ſuccedunt in alimentorum locum. Ultra procedens, terram etiam hoſtilem vaſtari non ſinit: præcipue vero excidiis arborum abſtineri jubet, iniquum exiſtimans, iram in homines conceptam erogari in ea, quæ cauſa mali nullius ſunt. Hoc ipſo & illud docet, non præſens tempus ſpectare tantum, cum nihil in ſuo ſtatu maneat, ſed cuncta vicibus, ac mutationibus ſubjecta ſint, ita ut facile ſit eos, qui nunc ſunt hoſtes, ubi ad colloquia, & pacta ventum erit, rurſum fœderatos fieri. At amicos neceſſariis fraudare, durum, quibus ob futurum incertum etiam aſſervari debuerant, quæ uſui eſſe poſſunt. Veriſſime enim dictum antiquis, ita amicis utendum, ut non putentur nullæ ſupervenire poſſe inimicitiæ; & ita tractandas offenſas, ut amicitia ſperetur, nimirum, ut quiſque intra animum aliquid recondat, quo tutus ſit, & non eo nimium nudato per verba, & facta, mox pœnitentiam agat nimiæ ſuæ vehementiæ; ſeque accuſet, ubi res ſanari amplius non poteſt. Oraculum hoc & civitatibus obſervandum eſt, ut pacis tempore parent quæ ad bellum ſunt opus, in bello vero, quæ ad pacem: ac neque amicis ſupra modum fidant, tanquam qui non poſſunt in contrarium verti; neque hoſtibus ita diffidant, quaſi nunquam poſſint ad amicitiam reduci. Quod ſi etiam pro hoſte nihil faciendum eſſet in ſpem conciliationis, certe nihil eorum, quæ terra fert, hoſtile: quin amica omnia, utilia omnia. mitiſſima vero, vel maxime neceſſaria, ut quorum fructus, aut alimentum ſint, aut par aliquid alimento. Non oportet bellum inferre belli neſciis, non ſecare, non urere, non exſtirpare radicitus, quæ natura aquarum irrigationibus, & æſtatum ſereno tenere educavit, ut tributa hominibus velut regibus ferrent. Cura autem ei ut communi rerum omnium, & optimo præſidi fuit, illæſam præſtare non animantibus tantum, ſed & terræ fœtibus vim, ac robur, præſertim vero mitibus, quia majoris tutelæ indigent, nec ad ſylveſtrium morem fœcunda ſunt, ſed peritam culturam deſiderant, ut firmitatem conſequantur.* ( Pag. 712, 713. *Edit. Pariſ.* )

c *Porphyrius vero*] Verba ejus ſunt: φείδεσθαι δὲ κελεύει κἂν τῇ πολεμίᾳ τῶν συνεργαζομένων ζώων καὶ μὴ φονεύειν. *parci etiam jubet lex in terra quamvis hoſtili animantibus operum ſociis, ita ut ea occidere non liceat.* ( Pag. 394 Edit. Lugd. 1620. )

dis animalibus quarto, legem hanc, [10] conſuetudine ut puto interprete, etiam ad [11] animantia ruris operi inſervientia producit: nam his quoque ut in bello parceretur, a Moſe præceptum ait: Thalmudica vero ſcripta, & Hebræi interpretes addunt, [d] legem hanc porrigendam + ad rem quamvis, quæ [12] ſine cauſa peritura ſit, ut ſi + ædificia comburantur, eſculenta, ac potulenta corrumpantur. Conſentit cum hac lege ducis Athenienſis Timothei prudens moderatio, qui narrante [a] Polyæno, οὐκ ἐπέτρεπεν οὔτε οἰκίαν οὔτ᾽ ἔπαυλιν καθαιρεῖν, οὐ μὴν οὐδὲ ἥμερον δένδρον ἐκκόπτειν· *non patiebatur aut domum, aut villam dirui, aut arborem frugiferam exſcindi.* Exſtat & lex Platonis de republica [b] quinto: μήτε γῆν τέμνειν, μήτε οἰκίας ἐμπιπράναι, *ne terra vaſtetur, ne domus incendantur.*

3. Multo vero magis hoc locum habebit + poſt plenam victoriam. + Corinthum exciſam non probat [c] Cicero: ubi tamen + fœde tractati erant Romanorum legati: idemque alibi [d] horrificum, nefarium, omni imbutum odio dicit bellum, quod parietibus, tectis, columnis, poſtibus fit. Laudat Livius [e] Romanorum lenitatem victâ Capuâ, quod non ſævitum ſit incendiis, ruiniſque [e] + in tecta innoxia, muroſque. Agamemnon apud [f] Senecam:

*Equidem*

[a] *Strateg.* Lib. III. c. 10. n. 5.
[b] *Pag.* 470, 471. *Tom.* II. *Ed. H. Steph.*
[c] *Off.* 1. c. 11.
[d] *Pro domo ſua ad Pont.* c. 23.
[e] *Lib.* XXVI. Cap. 16.
[f] *Troadibus*: verſ. 274, & *ſeq.*

GRONOVII.

10 *Conſuetudine interprete* ] Unius, & alterius bonum exemplum imitantibus aliis, ut ita res in perpetuum morem abiret.

11 *Animantia ruris* ] Boves, agricolas, & jumenta ruſtica.

12 *Sine cauſa* ] In nullum uſum noſtrum.

GROTII.

d *Legem hanc porrigendam* ] Contra vero reſtringendam, addita exceptione, niſi arbores in ſuburbanis locis impediant jaculatores. (Vide SELDEN. *de Jure Nat. & Gent.* Lib. VI. c. 15. *J. B.*)

e *In tecta innoxia, muroſque* ] Egregia eſt hujus argumenti epiſtola Beliſarii ad Totilam apud *Procopium* Gotthicorum III. πρότερον μὲν κάλλη οὐκ ὄντα ἐργάζεσθαι, ἀνθρώπων ἂν φρονίμων εὑρήματα εἴεν καὶ πολιτικῶς βιωτεύειν ἐπισταμένων. ὄντα δ᾽ ἀφανίζειν τῶν γε ἀξυνέτων εἰκὸν, καὶ γνώρισμα τοῦτο τῆς αὐτῶν φύσεως οὐκ αἰσχυνομένων χρόνῳ τῷ ὑστέρῳ ἀπολιπεῖν. Ῥώμη μέν τοι πόλεων ἁπασῶν, ὅσαι ὑφ᾽ ἡλίῳ τυγχάνουσιν οὖσαι, μεγίστη τε καὶ ἀξιολογωτάτη ὡμολόγηται εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἀνδρὸς ἑνὸς ἀρετῇ εἴργασται, οὐδὲ χρόνου βραχέος δυνάμει εἰς τοῦτο μεγέθους τε καὶ κάλλους ἀφῖκται. ἀλλὰ βασιλέων μὲν, πλῆθος, ἀνδρῶν δ᾽ ἀρίστων ξυμμορίαι πολλαὶ, χρόνου τε μῆκος καὶ πλούτου ἐξουσίας ὑπερβολὴ, τά τε ἄλλα πάντα ἐκ πάσης τῆς γῆς, καὶ τεχνίτας ἀνθρώπους ἐνταῦθα ξυναγαγεῖν ἴσχυσαν. οὕτω τε τὴν πόλιν τοιαύτην, οἵαν περ ὁρᾷς, κατὰ βραχὺ τεκτηνάμενοι, μνημεῖα τῆς πάντων ἀρετῆς τοῖς ἐπιγενησομένοις ἀπέλιπον. ὥστε ἡ εἰς ταῦτα ἐπήρεια, εἰκότως ἂν ἀδίκημα μέγα εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ παντὸς αἰῶνος δόξειεν εἶναι. ἀφαιρεῖται γὰρ τοὺς μὲν προγεγενημένους τὴν τῆς ἀρετῆς μνήμην, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγενησομένους τῶν ἔργων τὴν θέαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, ἐκεῖνο εὖ ἴσθι ὡς δυοῖν ἀνάγκη τὸ ἕτερον εἶναι. ἢ γὰρ ἡσσηθήσῃ τοῦ βασιλέως ἐν τῷδε τῷ πόνῳ, ἢ περιέσῃ, ἂν οὕτω τύχοι· ἢν μὲν οὖν νικῴης, Ῥώμην γε καθελὼν, οὐ τὴν ἑτέρου του, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ ἀπολωλεκὼς ἂν, ὦ βέλτιστε, εἴης. καὶ διαφυλάξας, κτῆμά τι, ὡς τὸ εἰκὸς, τῶν πάντων κάλλιστον πλουτήσεις. ἢν δέ γε τὴν χείρω σοι τύχην κληρώσασθαι ξυμβαίη, σώσαντι μὲν Ῥώμην, χάρις ἂν σώζοιτο παρὰ τῷ νενικηκότι πολλή. διαφθείραντι δὲ, φιλανθρωπίας τε οὐδεὶς ἔτι λείψεται λόγος, καὶ προσέσται τὸ μηδὲν τοῦ ἔργου ἀπόνασθαι. καταλήψεται δέ σε καὶ δόξα τῆς πράξεως ἀξία πρὸς πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἐφ᾽ ἑκατέρᾳ σοι τῆς γνώμης ἑτοίμως ἔστηκεν. ὁποῖα γὰρ ἂν τῶν ἀρχόντων τὰ ἔργα εἴη, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὄνομα φέρεσθαι. *Antehac ſic exiſtimatum eſt, ſpecioſa ſtruere opera, ſapientum eſſe, & civilis vitæ ſcientum: ſtructa demoliri, ſtultorum, & vecordis animi ſigna ad poſteros tranſmittere non erubeſcentium. Romam conſtat urbium, quas ſol adſpicit, maximam eſſe, ac ſpectatu digniſſimam. ea non unius labore hominis, nec brevi tempore ad id magnitudinis, ſplendoriſque proceſſit, ſed plurimi reges, atque Imperatores, virorum eminentium immenſa ſeries; multa ſæcula, divitiarum ſtupenda congeries, tum alia, tum artificum primos huc traxere. ita illi, tanta urbe paulatim effecta monumenta ſuæ virtutis poſt futuris reliquere. Quare in eam ſævire id vero injuriam ſit facere humano generi omnis ævi, eripiendo iis, qui olim fuere,* debita-

Digitized by Google

*Equidem fatebor (pace dixiſſe hoc tua*
*Argiva tellus liceat) affligi Phrygas,*
*Vincique volui: ruere, & æquari ſolo,*
[13] *Etiam arcuiſſem.*

4. Sane, docet nos ſacra hiſtoria, urbes [a] quaſdam a Deo + damnatas excidio: etiam contra legem illam generalem [14] + arbores Moabitarum [b] juſſas exſcindi. Verum, non factum id odio hoſtili, + ſed in juſtam deteſtationem facinorum, quæ aut publice erant cognita, + aut Deo judice tanti æſtimata.

a *Joſ.* VI.
b II. *Reg.* III, 19.

III. 1. + Secundo [15] eveniet quod diximus etiam + in dubia agri poſſeſſione, + ſi magna ſpes ſit celeris victoriæ, cujus præmium & ager, & fructus futuri ſint. Sic Alexander Magnus milites, narrante [c] Juſtino, a populatione Aſiæ prohibuit, [f] + *parcendum ſuis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ poſſeſſuri venerant.* Sic Quintius, Philippo Theſſaliam transcurrente populabunda manu, ipſe hortatus eſt milites, ut Plutarchus [d] loquitur, iter facere tanquam [16] per conceſſam, & ipſorum jam factam regionem. Crœſus Cyro ſuadens, ne Lydiam populandam militi daret, [e] *non meam*, inquit, *urbem, non res meas diripies: nihil enim ad me jam iſta pertinent; tua ſunt; tua illi perdent.*

c *Lib.* XI. c. 6.
d *Vita Flamin.* pag. 371. D.
e *Herodot.* Lib. I. c. 88.

2. Aliter qui faciunt, in eos non male quadrant illa Jocaſtæ ad Polynicem verba [17] Thebaidibus Senecæ, (verſ. 558, & *ſeq.*)

*Petendo patriam perdis: ut fiat tua,*
*Vis eſſe nullam: quin tuæ cauſæ nocet*
*Ipſum hoc, quod armis uris infeſtis ſolum,*

*Segeteſque*

*debitæ laudis memoriam, venturis vero ſpectaculi voluptatem. Hæc cum eum in modum ſe habeant, cogita de duobus alterum neceſſario futurum, ut aut in hoc bello vincaris ab Imperatore, aut tua fortuna ſit ſuperior. Si tu victor, everſa urbe, non aliena, ſed tua perdideris? eadem ſervata, poſſeſſione frueris omnium ſpecioſiſſima. ſi adverſa tibi ſors ceciderit, Roma per te incolumi, repoſita tibi erit apud victorem gratia: eadem jacente, jacebunt extra omnem ſpem miſericordiæ res tuæ. Neque tantum nullus ad te facti fructus redibit, ſed & digna facto fama te ab hominibus univerſis ſequetur. Ea, in utram velis partem, tibi parata eſt: nam potentum quales ſunt actiones, talis exiſtimatio.* (Cap. 22.) Vide & legem Friderici I. apud *Conradum* Abbatem *Urſpergenſem*, & de Friderico comite Palatino chronica *Melanchthonis.*

f *Parcendum ſuis rebus præfatus*] Gelimer, & Vandali obſidentes Carthaginem, neque prædas egere, neque terram vaſtarunt, ſed euræ habuerunt ut ſuam. *Procopius* initio Vandalicorum ſecundi. (Cap. 1.) Apud *Helmoldum* lego lib. I, cap. 66. *Nonne terra, quam devaſtamus, terra noſtra eſt, & populus, quem expugnamus, populus noſter eſt? quare ergo invenimur hoſtes noſtrimet, & diſſipatores vectigalium noſtrorum?* cum his conveniunt, quæ *Bembus* habet libro IX. (fol. 149. verſ. *Edit. Venet.* 1551.) *Paruta* vero contra Germanos libro hiſtoriæ VI.

G R O N O V I I.

13 *Etiam arcuiſſem*] Adde *Sen.* Hippoly. 805. Vetuiſſem, vel prohibuiſſem, ſi potuiſſem.

14 *Arbores Moabitarum*] Hoc factum credibile eſt odio idololatriæ, quæ in lucis exercebatur.

15 *Eveniet quod diximus*] Ut rationes ſuadentes eſſent, vel ſint validiores, quæ diſſuadeant, ubi nondum quidem in poteſtate noſtra res ſunt hoſtium, ſed credimus, & ſperamus, alibi brevi dijudicatum iri, & res eas noſtras fore.

16 *Per conceſſam*] Deditam, & ipſorum poteſtati permiſſam.

17 *Thebaidibus*] Phœniſſis.

GRO-

*Segeteſque adultas ſternis, & totos fugam*
*Edis per agros. Nemo ſic vaſtat ſua.*
*Quæ corripi igne, quæ meti gladio jubes,*
*Aliena credis.*

[a] Lib. IV. c. 14. [b] Ep. 7, 9. 10. Lib. IX. [c] Cap. 3. [d] Lib. XXXII. c. 33.

Par ſenſus apud Curtium [a] illis verbis: *quicquid non corrupiſſent*, [18] + *hoſtium eſſe confeſſi.* Unde non longe abeunt ea, quæ [b] Cicero in literis ad Atticum diſputat, adverſus Pompeji conſilium [19] fame patriam necandi. Atque hoc nomine Alexander Iſius culpat Philippum libro [c] Polybii XVII, cujus verba latine hunc in modum vertit [d] Livius: *in bello non congredi [Philippum] æquo campo, neque* [20] *collatis ſignis dimicare, ſed refugientem incendere, ac diripere urbes, & vincentium præmia victum corrumpere. At non ſic antiquos Macedonum reges, ſed acie bellare ſolitos, urbibus parcere, quantum poſſent, quo opulentius imperium haberent. Nam* [21] *de quorum poſſeſſione dimicetur tollentem, nihil ſibi præter bellum relinquere, quod conſilium eſſe?*

IV. 1. + Tertio idem fiet, ſi hoſtis habere [22] poſſit aliunde, quo ſe ſuſtentet: puta + ſi mare, ſi fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem [e] in oratione, qua Lacedæmonios ſuos a bello in Athenienſes dehortatur, quærit, quas belli gerendi ſpes habeant, an forte, quod militum copia valeant, ſperent, Atticum agrum a ſe facile poſſe vaſtari: atqui, inquit, habent illi & terras alias ſuæ ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens) & maritimis advectionibus adipiſci poſſunt ea, quorum indigent. Tali ergo ſtatu optimum factu, + ut agricultura etiam in ipſo collimitio tuta maneat: quod ſub tributo utrique parti præſtando factum diu, [23] in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

[e] Lib. I. c. 80, 81.

2. Eſtque id conſentaneum mori veteri Indorum, apud quos, ut [g] Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἱερῶν ϗ ἀσύλων ἐωμένων οἱ πλησίον τῶν παρατάξεων γεωργοῦντες, ἀνεπαίσθητοι τῶν κινδύνων εἰσί· *agricolæ intacti ſunt, ac veluti ſacroſancti, immo prope caſtra, & agmina opus faciunt ſepoſiti a periculo.* Addit, τὰς χώρας τῶν ἀντιπολεμούντων οὔτ' ἐμπυρίζουσιν, οὔτε δενδροτομοῦσιν· *hoſtium agros neque urunt, neque exſcindunt arbores. Poſtea* [f]: οὐδεὶς ἂν πολέμιος περιτυχὼν γεωργῷ κατὰ τὴν χώραν ἀδικήσειεν, ἀλλ' ὡς κοινοὺς εὐεργέτας ἡγούμενοι πάσης ἀδικίας ἀπέχονται· *hoſtis*

[f] Cap. 40. ejuſdem Lib. II.

GROTII.

[g] *Diodorus Siculus*] Libro II. (cap. 36.)

GRONOVII.

18 *Hoſtium eſſe confeſſi*] Prodentes deſperationem de victoria: nam ſi ſperarent, ſe poſſe vincere, ac tenere loca illa, non vaſtarent.

19 *Fame patriam*] Prohibendo ſubvectiones frumenti, & aliorum utenſilium, quia mare claſſibus tenebat.

20 *Collatis ſignis*] Acie aperta.

21 *De quorum poſſeſſione*] Perdito præmio, propter quod bellum geratur, verbis *Juſtini* 28, 3.

22 *Poſſit aliunde*] Quam ex eo agro, quem nobis urere, ac vaſtare licet.

23 *In Belgico-Germanico*] Germaniæ Belgicæ conſociatæ adverſus Hiſpanos. Pacti enim inter ſe ſunt belligerantes, ut agricolæ in confinio hoſtilium terrarum extra præſidia ſiti, utrimque tuti, & inviolati eſſent, modo penderent modicum tributum ex parte Belgarum Hiſpanis, ex parte Hiſpanorum Belgis.

GRO-

Digitized by Google

*hoſtis nemo cuiquam agricolæ damnum dat, ſed id hominum genus, ut in commune beneficum, ab injuriis omnibus immune præſtatur.*

3. Inter Cyrum quoque, & Aſſyrium conveniſſe, ait [a] Xenophon, ut *cum agricolis pax eſſet, cum armatis bellum.* [h] Sic Timotheus partem agri maxime frugiſeram elocabat colonis, ut [b] Polyænus narrat: immo, quod [c] Ariſtoteles addit, ipſos etiam fructus vendebat hoſtibus, & ex ea pecunia ſtipendium præbebat militi: quod a Viriato etiam factum in Hiſpania, teſtis eſt [d] Appianus. Idque ipſum [24] in eo, quod diximus, Belgico-Germanico bello + ſumma cum ratione, & utilitate fieri vidimus exteris mirantibus.

4. Hos mores humanitatis magiſtri [25] canones [e] Chriſtianis omnibus, ut majorem cæteris humanitatem debentibus, ac profitentibus, imitandos proponunt, ideoque + non agricolas tantum, ſed & animalia, quibus arant, & ſemina, quæ ad agrum portant, extra belli periculum poni volunt; nimirum, ſimilem ob cauſam, ex qua civiles, [f] quæ ad arandum uſui ſunt, + vetant in pignus capi, & apud Phrygas, [g] ac Cyprios olim, poſtea [i] apud [h] Atticos, & Romanos, bovem aratorem occidere nefas erat.

V. + Quarto evenit, ut res quædam ejus ſint naturæ, quæ ad bellum faciendum, aut ducendum + nihil momenti habeant: quibus rebus parci etiam, manente bello, ratio vult. Huc pertinet [k] [26] Rhodiorum oratio ad Demetrium [27] urbicapum pro pictura Ialyſi, ſic a Gellio [i] latine expreſſa: *quæ malum ratio eſt, ut tu imaginem iſtam velis incendio ædium facto diſperdere? nam ſi nos omnes ſuperaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra, & incolumi per victoriam potieris: ſin vero nos vincere obſidendo nequieris, petimus conſideres, ne turpe tibi ſit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum* [28] *cum Protogene mortuo geſſiſ-*

a *De Cyri inſt.* Lib. V. c. 4. §. 13.
b *Strateg.* Lib. III. c. 10. §. 5, 9.
c *Oeconom.* II p. 507. A.
d *Bell. Hiſp.* pag. 291.
e C. 2. *De Treug. & pac.*
f *L. 7. C. Quæ res pigner.*
g *Nic. Damaſc. Excerpt. Peireſc.* pag. 517.
h *Ælian.* V, 14. *Var. Hiſt. Dion. Chryſ. orat.* LXIV. pag. 992. D.
i *Lib.* XV. c. 31.

G R O T I I.

h *Sic Timotheus* ] De Megarenſibus idem prodidit *Plutarchus* quæſtionibus Græcis. (Qu. 17. p. 295. B.) de Totila, cum Romam obſideret, *Procopius* Gotthicorum III. *τοὺς μέν τοι γεωργοὺς οὐδὲν ἄχαρι ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν εἰργάσατο, ἀλλὰ τὴν γῆν ἐκέλευεν ἀδεῶς ᾗπερ εἰώθεισαν, ἐπεὶ γεωργεῖν, τοὺς φόρους αὐτῷ ἀποφέροντας. agricolis interim per omnem Italiam nihil mali intulit, ſed juſſit eos, ita ut ſoliti erant, terram perpetuo ſecuros colere, modo ad ipſum tributa perferrent.* (Cap. 13.) *Caſſiod.* XII, 5. *Defenſorum maxima laus eſt, ſi, cum illi videantur prædictas regiones protegere, iſti non deſinant patrioticas poſſeſſiones excolere.*

i *Apud Atticos, & Romanos* ] Etiam in Peloponneſo. *Varro* II. de re Ruſtica, (cap. 5.) *Columella* principio libri VI. His adde *Plinium* VIII, 45. *Ælianum* de hiſtoria animalium II, capite ultimo. *Porphyrium* II. de abſtinentia, (pag. 173, & *ſeq.*) *Vegetium* III. de Arte Veterinaria.

k *Rhodiorum oratio ad Demetrium* ] De hac re vide *Plinium* hiſtoriæ naturalis VII, 38. & XXXV, 10. & *Plutarchum* Demetrio. (pag. 898. E.) Senſus idem in epiſtola Beliſarii modo a nobis recitata.

G R O N O V I I.

24 *In eo, quod diximus* ] Quod apparuit non tantum ex eo genere vectigalis, cui *Licenten* nomen (eſt autem de mercibus, quæ in hoſtiles regiones hinc, præter arma, portabantur,) ſed quod conſtat, integras bellicas naves Amſtelædami emtas, inſtructaſque cum diſſimulatione magiſtratuum, quibus hoſtis adverſus Batavos uteretur: ne ſcilicet, cum ſat eſſet aliorum locorum, ubi parari poſſent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.

25 *Canones* ] Synodales, vel conciliorum veterum.

26 *Rhodiorum oratio ad Demetrium* ] Ut parceret, Rhodo obſeſſa, ei parti murorum, prope quam erat ea nobiliſſima Protogenis pictura, neque eam labefactaret machinis: etſi facilius inde capi urbs potuiſſet, teſte *Plinio* 7, 38. 35, 10. Fuerat autem Jalyſius iſte inter conditores Rhodiorum gentis.

27 *Urbicapum* ] Poliorceten Antigoni Coclitis filium.

28 *Cum Protogene mortuo* ] Protogenis mortui opus nobile hoſtiliter laceraſſe. Sic *Gellius*. At *Plinius* etiam tum vixiſſe Protogenem, & id opus tractaſſe, ſcribit.

*a Lib.* V. c. 111. *b In Verr.* IV, 54. *c Ibid. c.* 60.

*geſſiſſe.* + Polybius [a] rabioſi eſſe animi, ait, ea perdere, quæ nec hoſti perdita vires adimant, nec perdenti emolumentum adferant, qualia ſunt templa, porticus, ſtatuæ, & ſimilia. Marcellus, laudante [b] Cicerone, *ædificiis omnibus Syracuſarum, publicis, & privatis, ſacris, & profanis* + *ſic pepercit, quaſi ad ea defendenda cum excercitu, non expugnanda veniſſet.* Idem [c] poſtea: *majores noſtri relinquebant iis, quæ jucunda victis,* + *nobis* [29] *levia videbantur.*

*d Syl. de bello p.* 3, *n.* 5.

VI. 1. Hoc vero ſicut + in aliis ornamentis valet + ob eam, quam jam diximus, cauſam: ita + ſpecialis ratio accedit in iis, quæ ſacris uſibus dicata ſunt: quanquam enim & hæc, ut [30] alibi diximus, + publica ſuo modo ſunt, + atque ideo impune per jus gentium violantur, tamen + ſi nullum inde periculum ſit, conſervari talia ædificia, & quæ eis accedunt, [1] + ſuadet rerum divinarum reverentia, [d] + inter eos maxime, qui eundem Deum ex eadem lege colunt, + etiamſi forte ſententiis quibuſdam, aut ritibus diſſideant.

*e* Lib.IV. c. 97. *f Lib.* I. c. 29.

2. Thucydides [e] jus, ait, fuiſſe inter Græcos ſui temporis, ἰόντας ἐπὶ τῶν ἀλλήλων, ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι, *ut, qui in hoſticum impetum facerent,* + *a locis ſacris abſtinerent.* Alba a Romanis diruta Deûm templis temperatum, ait [f] Livius. De Romanis Capua capta ſic Silius libro XIII, (verſ. 316, *& ſeqq.*)

*Ecce*

GROTII.

1 *Suadet rerum divinarum reverentia* ] *Polybius* in excerptis Peireſcianis: (pag. 45.) τὸ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὀργιζόμενον, εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν, τῆς πάσης ἀλογιστίας ἐστὶ σημεῖον· *cum hominibus iraſcaris, ob id impie in Deos agere, ſummæ ſtultitiæ ſignum eſt.* Merito ſane; nam & *Severus reſcripſit, melius eſſe, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur,* *Lampridio* referente, (cap. 49.) *Saguntinæ Dianæ templo pepercit religione inductus,* ait de Annibale *Plinius* naturalis hiſtoriæ XVI, 40. Ἱερῶν οὐδὲ τοὺς ἀλλοφύλους πολεμίους ἀφαιρούμεθα. *templa hoſtibus, nec externis eripimus.* *Appianus* id habet civilium III. (Pag. 516.) De Ageſilao ſcriptor latinus vitæ ejus: *neque hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa Deorum ſancta haberet; ſed etiam apud Barbaros ſumma religione ſimulacra, araſque conſervavit. Itaque prædicabat mirari ſe, non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſent: aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana ſpoliarent.* (Corn. Nepos, *cap.* 4.) De Ageſilai ſanctimonia in hac re etiam *Plutarchum* vide (pag. 606. A.) Idem multos pariter Romanos ejus laudis participes facit in Sulla (Pag. 459. C. D.) εἰς μνήμην ἐβάλλοντο τοῦτο μὲν τὸν Φλαμίνιον, καὶ Μάνιον Ἀκύλιον, τοῦτο δὲ Αἰμίλιον Παῦλον, ὧν ὁ μὲν Ἀντίοχον ἐξελάσας τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ τοὺς Μακεδόνων βασιλεῖς καταπεπολεμηκότες, οὐ μόνον ἀπέσχοντο τῶν ἱερῶν τῶν Ἑλληνικῶν, ἀλλὰ καὶ δῶρα καὶ τιμὴν αὐτοῖς καὶ σεμνότητα πολλὴν προσέθεσαν· *in memoriam revocabant alii Flaminium, alii Manium Aquilium, & Æmilium Paulum, quorum ille, Antiocho ejecto è Græcia, hi vero, debellatis Macedonum regibus, non modo Græcanicis templis pepercerant, ſed & donis ea, multoque honore, ac ſanctimonia auxerant.* Adi & *Vitruvium* lib. II. (Cap. 8.) *Dionem* XLII. (pag. 234. A. *Ed. H. Steph.*) *Plutarchum* Cæſare (pag. 720. E.). *Brodæum* V. miſcellaneorum c. 29. Gabao Maurus ipſe, non Chriſtianus, honorem volebat haberi Chriſtianorum eccleſiis, contra, quam facerent Vandali, quibus ſperabat iratum fore, quiſquis ille eſſet, Chriſtianorum Deum. Teſtatur hoc *Procopius* Vandalicorum I. (*Cap.* 8.) qui & Perſicorum II, (*Cap.* 9.) Choſroen Perſam, non Chriſtianum, eccleſiæ Antiochienſium Chriſtianorum, ait, pepercisse. Juſtinianus etiam, ut idem refert Vandalicorum II, (*Cap.* 9.) retinere apud ſe non auſus eſt res illas, quas Hieroſolymorum templo Veſpaſianus abſtulerat Romam, Romæ autem repertas in Africam aſportaverat Gizerichus. De ſanctimonia a Mahumetiſtis ſervata loco, in quo Ezechielis, & trium Danielis ſociorum oſſa erant condita, teſtis eſt in itinerario Judæus *Benjamin.*

GRONOVII.

29 *Levia* ] Vana, parvi momenti, nec tanti, ut illis ea invideremus.

30 *Alibi diximus* ] 3, 5, 2.

GRO-

*Ecce repens tacito percurrit pectora ſenſu*
*Relligio, & ſævas componit numine mentes,*
*Ne flammam, tædasque velint, ne templa ſub uno*
*In cinerem* (aa) *ſediſſe rogo.* ——— ——

Adverſus Q. Fulvium Cenſorem dictum narrat [a] Livius : *obſtringere eum religione populum Romanum* [31] *ruinis templorum templa ædificantem, tanquam non iidem ubique Dii immortales ſint, ſed ſpoliis aliorum alii colendi, exornandique.* At Marcius Philippus, [b] ad Dium cum veniſſet, [32] metari ſub ipſo templo, ne quid in loco ſacro violaretur, juſſit. Narrat Strabo, [c] Tectoſages, qui cum aliis [33] pecunias Delphicas rapuerant, placandi numinis cauſa domi eaſdem cum additamento conſecraſſe.

a Lib. XLII. c. 3.
b Idem, Lib. XLIV. c. 7.
c Lib. IV. p. 188. Ed. Pariſ. Caſaub.

3. Ad Chriſtianos ut veniamus, commemorat [d] Agathias, Francos templis peperciſſe, + ut qui cum Græcis eſſent ejuſdem religionis. Immo & + hominibus ob templa parci ſolitum, quod (ne profanarum gentium, quæ multa ſunt exempla, adferam, quippe cum morem hunc κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα [e] Scriptores vocent) [m] in Gothis Romæ captoribus ſic laudat [f] Auguſtinus : [n] *teſtantur hoc martyrum loca, & baſilicæ Apoſtolorum, quæ in illa vaſtatione victos ad ſe confugientes ſuos, alienoſque receperunt. hucusque cruentus ſæviebat inimicus : ibi accipiebat limitem trucidationis furor : illo ducebantur a miſerantibus* [34] *hoſtibus, quibus* ([o] malim, *qui*, nam diſtinguit mitiores a durioribus) *etiam extra ipſa loca pepercerant, ne in eos incurrerent, qui ſimilem miſericordiam non haberent : qui tamen etiam ipſi alibi truces, atque hoſtili more ſævientes* [p] *poſteaquam ad loca illa veniebant, ubi fuerat*

d Lib. II. c. 1.
e Diod. l. XIX. c. 73.
f Libro I. de Civit. Dei, c. 1.

GROTII.

m *In Gotthis Romæ captoribus* ] Sub Alarico Ariano : cujus & hoc factum memorabile apud *Caſſiodorum* XII, 20. *Rex Alarichus apoſtoli Petri vaſa ſuis deferentibus cum excepiſſet, mox, ut rei cauſam habita interrogatione cognovit, ſacris liminibus deportari diripientium manibus imperavit, ut cupiditas, quæ deprædationis ambitu admiſerat ſcelus, devotione largiſſima deleret exceſſum.*

n *Teſtantur hoc martyrum loca* ] Exſcripſit hunc locum *Iſidorus* in Chronicis Gothicis Æra CCCCXLVII.

o *Malim* qui ] Omnino ſic legendum oſtendit *Oroſius*, eandem hiſtoriam referens lib. VII, c. 28. (Nihil mutant tamen poſtremi Editores, è familia Monachorum *Benedictinorum.* J. B.)

p *Poſteaquam ad loca illa veniebant* ] Eiſdem apoſtolorum baſilicis Gotthi ſub Vitige Romam obſidentes pepercerunt, teſte *Procopio* Gothicorum II, (Cap. 4.) Etiam barbaris, & non Chriſtianis jus confugii in talia loca profuit, vide *Zoſimum* libro IV. (Cap. 40. Ed. Cellar.) de Tomitanis barbaris. Adde Helvetiorum legem apud *Simlerum* : (Pag. 302. *Ed. Elzevir.*) *Nicetam* Alexio, Manuelis filio : (*Cap.* 4.) eundem lib. I. de Andronico, ubi Siculos culpat ob violatas Antiochienſium eccleſias, (*cap.* 9.)

GRONOVII.

31 *Ruinis templorum* ] Male omiſſum : *templa ædificantem.*

32 *Metari* ] Caſtra poni.

33 *Pecunias Delphicas* ] Harum pars aurum Tholoſanum. Juſtin. 32, 3.

34 *Hoſtibus, quibus* ] Nihil mutandum, ſed intelligendum ; iſti, quibus pepercerant, nempe in profanis locis. Significat, quoſdam hoſtium tam fuiſſe miſericordes, ut Romanos captos in illis locis, quorum nulla erat religio, ſponte ducerent in templa, ne ſi in alios vincentium non tam miſericordes incidiſſent, irrita foret prior clementia.

(aa) *Traxiſſe* habent MSS. & ex illis nupera, atque adcurata Editio : unde fecerant *tranſiſſe.* Neſcio unde ſuam lectionem *ſediſſe* habeat noſter : quamquam, poſt illum, ita quoque locum laudat *J. G. Grævius*, Vir Eruditiſſimus, in CIC. *Verr.* IV. 55. *J. B.*



Digitized by Google

*fuerat interdictum, quod alibi jure belli licuiſſet, tota ſæviendi refrænabatur immanitas, & captivandi cupiditas frangebatur.*

VII. 1. Quod de ſacris dixi, + idem de religioſis intelligendum eſt, etiam de iis, 35 quæ in honorem mortuorum ſtructa ſunt; nam & hæc, + quanquam 36 jus gentium impunitatem iræ in iſta exercendæ indulget, + violari non poſſunt niſi contemta humanitate. 37 Summam eſſe rationem, ajunt [a] juriſconſulti, quæ facit pro religione. Tam pro religioſis, quam pro ſacris, pia exſtat Euripidis ſententia Troadibus, ( *verſ.* 95, & ſeqq.

[a] *L.* 43. *D. de Religioſis.*

Μῶρος δὲ θνητῶν ὅστις ἐκπορθεῖ πόλεις,
Ναούς τε τύμβους θ', ἱερὰ τῶν κεκμηκότων,
Ἐρημίᾳ δοὺς, αὐτὸς ὤλεθ' ὕστερον.

*Homo quisquis urbes vaſtat, + & Dis Manibus*
*Sedes ſacratas, templaque, haud recte ſapit:*
*Nam ſimilis ipſum peſtis excidii manet.*

Apollonius [b] Tyanæus [q] de cœlo a gigantibus oppugnato fabulam ſic interpretabatur: ὑβρίσαι εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν καὶ τὰ ἕδη, *vim eos intuliſſe Deorum templis, ac ſedibus.* Statio Annibal ſacrilegus (bb), qui *Deûm* 38 *face miſcuit aras.*

[b] *Philoſtrat.* Lib. V. c. 16. *Ed. Olear.*

2. Scipio, capta Carthagine, milites donis ornat, χωρὶς τῶν εἰς τὸ Ἀπολλώνιον ἁμαρτόντων, inquit [c] Appianus, *exceptis, qui in Apollinis templum peccaverant.* Trophæum a Mithridate ſtructum Cæſar, ut narrat [d] Dio, καθελεῖν οὐκ ἐτόλμησεν ὡς τοῖς ἐμπολεμίοις Θεοῖς ἱερωμένον, *tollere auſus non eſt, ut belli Diis ſacratum.* Marcus Marcellus, quæ 39 victoria profana fecerat, religione impeditus non attigit, ait Cicero [e] Verrina quarta: & ibidem addit, (cc) hoſtes eſſe aliquos, qui in bello + religionis, & conſuetudinum jura retineant. Idem [f] alibi Brenni bellum 40 fano Apollinis illatum, nefarium dixit. 41 Pyrrhi factum, qui Proſerpinæ theſauros ſpoliaſſet, fœdum vocat Livius, & in Deos ſuperbum. Simile Himilconis [g] + Diodorus ἀσέβειαν,

[c] *Punic.* pag. 83.
[d] *Lib.* XLII. pag. 234.
[e] *Cap.* 55.
[f] *De Divin.* I. 37.
[g] *Lib.* XIV. c. 64.

GROTII.

q *De cœlo a gigantibus oppugnato fabulam ſic interpretabatur* ] Ut & alteram de Epopeo *Diodorus Siculus.* ( Excerpt. Peireſc. pag. 221. è Lib. VII. )

GRONOVII.

35 *Quæ in honorem* ] Cenotaphiis, aut monumentis, in quibus ipſa corpora defunctorum collocata non ſunt.

36 *Jus gentium impunitatem* ] Jure gentium ea impune diruere, ac corrumpere licet.

37 *Summam eſſe rationem, quæ facit* ] Religionis primam, & maximam rationem habendam.

38 *Face miſcuit* ] Incendit, & in cineres confuſos, ac deformia rudera redegit.

39 *Victoria profana* ] Sacra, quæ, urbe per vim expugnata, reverentiam apud victores non habebant, & in præda duci poterant.

40 *Fano Apollinis* ] Delphico. *Juſtin.* 24, 7. 8.

41 *Pyrrhi, qui Proſerpinæ* ] *Livius* 29, 18.

(bb) En ipſa verba Poetæ:

*Præcipuè quum ſacrilegus face miſcuit arces*
*Ipſius* ( Herculis ) *immeritæque domos, ac templa Sagunti*
*Polluit, & populis furias immiſit honeſtas.*

Sylv. Lib. IV. Sylv. VI. verſ. 82, & ſeqq. *J. B.*

(cc) Hoc paullo ante legitur: *Non ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionum, & conſuetudinis jura retineret,* &c. Caput in orâ libri indicavimus. *J. B.*

GRO-

ἀσέβημα, & εἰς θεοὺς ἁμάρτημα. Philippi bellum idem ille Livius [a] nefarium, quaſi Diis ſuperis, inferiſque illatum: etiam furorem, ac ſcelera. Florus [b] de eodem, [r] *Philippus ultra jus victoriæ in templa, aras, ſepulchra ſævit.* Eandem hiſtoriam tangens Polybius hoc addit [c] judicium: τὰ μήτε τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπικουρίαν μέλλοντα μηδ' ἡντινοῦν παρασκευάζειν, μήτε τοῖς ἐχθροῖς ἐλάττωσιν πρός γε τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, ἐκ περιττοῦ καὶ ναοὺς, ἅμα δὲ τούτοις ἀνδριάντας καὶ πᾶσαν δὴ τὴν τοιαύτην κατασκευὴν λυμαίνεσθαι, πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις εἶναι τρόπου καὶ θυμοῦ λυττῶντος ἔργον; *quæ neque nobis ad bellum futura ſunt uſui, nec hoſtibus incommodatura, ea ire perditum, templa maxime, & quæ in iis ſimulacra, & ſimilia ornamenta, quis neget malæ mentis, & præ ira furibundæ eſſe opera?* atque ibidem + talionis non admittit excuſationem.

a Lib. XXXI. c. 26. 30. 31.
b Lib. II. c. 7. n. 4.
c Lib. V. c. 11. v. ſupra §. 5.

+ VIII. 1. Quanquam vero proprie [42] inſtituti noſtri hic non eſt, + quid ex uſu ſit, inquirere, + ſed laxam bellandi licentiam adducere + ad id, quod natura licitum, + aut inter licita melius eſt; tamen [43] ipſa virtus, + vilis hoc ſæculo, ignoſcere mihi debet, + ſi, quando per ſe contemnitur, ex utilitatibus ipſi pretium facio. Primum igitur moderatio iſta in ſervandis rebus, + quæ [44] bellum non morantur, + magnum hoſti telum eripit, deſperationem. Archidami dictum eſt apud [d] Tucydidem, μὴ γὰρ ἄλλο τι νομίζετε τὴν γῆν τῶν πολεμίων, ἢ ὅμηρον ἔχειν, καὶ οὐχ' ἧσσον ὅσῳ ἄμεινον ἐξείργασται, ἧς φείδεσθαι χρὴ ὡς ἐπιπλεῖστον, καὶ μὴ ἐς ἀπόνοιαν καταστήσαντας αὐτοὺς [45] ἀληπτοτέρους ἔχειν. *terram hoſtilem non aliud, quam [46] obſidem cenſete, tantoque meliorem, quanto magis exculta eſt: quare & ut plurimum ei parcendum eſt, ne deſperatio hoſtes reddat [47] invictiores.* [s] Idem Ageſilai conſilium [e] cum Acarnanibus, contra, quam ſentiebant Achæi, [48] liberam reliquit ſementem, ajens, quo plus ſeviſſent, eo [49] pacis cupidiores fore. Hoc eſt quod dicit [f] ſatyra: [50] *ſpoliatis arma ſuperſunt.* Livius narrans [g] captam a Gallis urbem: *placuerat*, inquit, *principibus Gallorum, non omnia concremari tecta, ut quodcunque ſupereſſet urbis*, [51] + *id pignus ad flectendos hoſtium animos haberent.*

2. Adde

d Lib. I. c. 82.
e Xen. hiſt. Gr. IV. c. 6. n. 13.
f Juvenal. VIII. 124.
g Lib. V. c. 42.

GROTII.

r *Philippus ultra jus victoriæ in templa, aras, ſepulchra ſævit* ] Simile Pruſiæ factum deteſtatus *Polybius*, cujus verba *Suidas* ſervavit in vocabulo *Pruſias*, & excerpta Peireſciana. (pag. 337.)

s *Idem Ageſilai conſilium* ] Meminit & *Plutarchus* Ageſilao. (Pag. 608. B.)

GRONOVII.

42 *Inſtituti noſtri hic non eſt* ] Quippe quod τοῦ πολιτικοῦ.

43 *Ipſa virtus vilis* ] Non debet alienum, aut putidum videri, ſi, quod honeſtum eſt, & per ſe ſine ulla mercede probandum, id ſtudeam perſuadere, & commendare per commoda, quæ ſecum trahit, quando eo ſæculo vivimus, quo nihil, niſi quod utile eſt, appetitur.

44 *Bellum non morantur* ] Impedimentum non afferunt rebus gerendis.

45 Ἀληπτοτέρους ἔχειν ] Forte, ἀλειπτοτέρους, nam ἄλειπτος. ἀνίκητος, ἀκαταγώνιστος. *Salmaſ.* ad hiſt. Auguſt. p. 333.

46 *Obſidem* ] Nam qui agros hoſtium tenent, perinde eſt, ac ſi obſides eis extorſiſſent: quorum recipiendorum ſpe ad ſaniora conſilia cogi poſſunt: eo autem facilius coguntur, quo cultiores agri conſervati fuerint.

47 *Invictiores* ] Difficiliores.

48 *Liberam reliquit ſementem* ] Vetuit, dum in arando, ac ſerendo occupati eſſent, ullam vim a ſuo exercitu fieri.

49 *Pacis cupidiores* ] Promtiores, & procliviores ad legem pacis accipiendam, ne meſſem hoſtis intercipiat.

50 *Spoliatis arma* ] Cum ſupereſt nihil præter arma, acrius eis utuntur.

51 *Id pignus* ] Lenocinium pacis, per quam ea erant recuperaturi.



Digitized by Google

2. Adde quod [52] + ſpeciem hoc præfert, manente bello, magnæ de victoria fiduciæ: & quod + clementia apta per ſe frangendis, & conciliandis animis. Annibal apud [a] Livium in Tarentino agro nihil violat: *apparebat*, ait, *non id modeſtia militum*, *aut ducis*, [53] *niſi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.* Simili de cauſa Auguſtus Cæſar de Pannoniis rapina abſtinebat. Cauſam [b] Dio adfert: ἤλπιζε γὰρ ἐθέλοντας αὐτοὺς ἐπάξεσθαι. *Sperabat enim fore*, *ut ſic eos ſine vi ſibi adjungeret.* Timotheus ea cura, quam + ſupra narravimus, præter alia πολλὴν τὴν εὔνοιαν τῶν πολεμίων ἐθήρευεν, ait [c] Polyænus, *magnam ab hoſtibus ipſis benevolentiam captabat.* [t] De Quintio, & qui cum eo erant, Romanis, Plutarchus + cum quæ ſupra diximus commemoraſſet, [d] addit: *hujus modeſtiæ non multo poſt fructum cepêre; nam ut in Theſſaliam perventum eſt, defecerunt ad eum urbes. Tum vero & qui intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis deſiderabant: Achæi vero, renuntiata Philippi amicitia, ſocietatem adverſus eum cum Romanis inierunt.* De Lingonum civitate, quæ bello, quod ductu Cerealis, auſpiciis autem Domitiani, in Civilem Batavum, ejuſque ſocios gerebatur, populationem formidatam evaſerat, ſic narrat [e] Frontinus, *quod contra exſpectationem inviolata nihil ex rebus ſuis amiſerat*, *ad obſequium redacta ſeptuaginta millia armatorum tradidit ei.*

[a] Lib. XXIV. c. 20.
[b] Lib. XLIX. p. 472. D. E.
[c] Lib. III. c. 10. n. 9.
[d] pag. 371. D. Vit. Flam.
[e] Lib. IV. c. 3. n. 14.

3. + Conſiliis contrariis contrarii quoque eventus: exemplum dat Livius [f] in Annibale: *Præceps in avaritiam*, & *crudelitatem animus*, *ad ſpolianda quæ tueri nequibat*, *ut vaſtata hoſti relinquerentur*, *inclinavit. Id fœdum conſilium cum incepto*, *tum etiam exitu fuit: neque enim indigna patientium modo abalienabantur animi*, *ſed cæterorum etiam: quippe* [54] *ad plures exemplum*, *quam calamitas pertinebat.*

[f] Lib. XXVI. c. 38.

4. Veriſſimum autem ſentio, quod a + theologis [g] quibuſdam notatum eſt, & ſummarum poteſtatum, & ducum, + qui Chriſtianos ſe & a Deo, & ab hominibus haberi volunt, officium eſſe, violentis urbium direptionibus, & ſi quid his ſimile eſt, + intercedere, + ut quæ abire non poſſint ſine graviſſimo multorum innocentium malo, + & ſæpe ad belli ſummam parum proficiant: ita ut + bonitas Chriſtiana fere ſemper, + ipſa quoque juſtitia plerumque ab ipſis abhorreat. + Majus ſane eſt Chriſtianorum inter ſe vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis ne qua (dd) urbs Græca exſcinderetur, cautum erat + Amphictyonum decreto. Et Alexandrum Macedonem, + narrant veteres, nullius rei a ſe actæ magis ductum pœnitentia, (ee) quam quod + Thebas evertiſſet.

[g] Ægid. Reg. de actibus ſupern. diſp. 31. dub. 7. num. 127.

GROTII.

[t] *De Quintio* ] Nempe T. Quintio Flaminio.

GRONOVII.

52 *Speciem hoc præfert* ] Parcere illis, quæ in poteſtate ſunt, eſt ſignum judicantis hæc ſua eſſe, ſperantiſque ſe obtinere illa poſſe, univerſi belli victoria.

53 *Niſi ad conciliandos* ] *Niſi* pro *ſed*.

54 *Ad plures* ] Plures ſimile quid metuebant, quam ipſam calamitatem ſentiebant.

(dd) Teſtis eſt ÆSCHINES: Ἐν τοῖς ἔνορκον ἦν τοῖς ἀρχαίοις, Μηδεμίαν πόλιν τῶν Ἀμφικτυονίδων ἀνάστατον ποιήσειν &c. Orat. de male obita legat. *pag.* 262. A. Edit. Baſil. 1572. *J. B.*

(ee) Vide inter alios, PLUTARCHUM, *Vit. Alexandr.* pag. 671. B. *J. B.*

HENRICI

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XII.*

» GRotius in præcedente capite V. » ſuppoſuit, gentes in bello ſolenni » (i. e. quod inter duas ſummas poteſta» tes geritur, & indictum eſt) præter li» centiam interficiendi hoſtem etiam indul» ſiſſe facultatem vaſtandi res hoſtiles in » infinitum, & nulla habita ratione juſtitiæ » cauſæ, ex qua bellum geritur, *d. cap.* » 3. §. 1.

» Atque hanc licentiam gentes quoque » extendiſſe, ait, ad res ſacras, & religio» ſas, *d. c.* 5. §. 2. & 3. ad effectum, ni» mirum, impunitatis: i. e. ne tanquam » devaſtator temerarius ab aliis gentibus » puniri poſſit.

» Hanc licentiam juris gentium hoc ca» pite temperat, tum *ex jure naturæ*, tum » *ex præceptis virtutum*, tum ex *utilitatis* » *rationibus*. Add. *ſupr. c.* 10. §. 1. *n.* 1.

» *Jure naturæ* enim vaſtationem illicitam » eſſe, ait, ſi juſta cauſa non adſit, vel ſi » ultra debiti, & pœnæ modum vaſtatio ſit. » *L.* 3. *c.* 1. §. 2. *ſeq. h. c.* §. 3. Præterea » etiam in juſto bello abſtinendum eſſe, » ait, ab arboribus frugiferis, quæ in no» ſtra ſunt poteſtate, *cap. h.* §. 2. nec non » ab iis rebus, quæ mox in poteſtate no» ſtra futuræ ſunt, §. *ſeq.* 3. item ſi ho» ſtium vires ex ea devaſtatione non minu» untur, §. *ſeq.* 4. Secus ſi populatio tendit » ad pacem brevi procurandam, §. *ſeq.* 1. » *n. f.* vel ſi noſtræ non inde augentur, » §. *ſeq.* 5: uti ſi res ſunt ſacræ, vel re» ligioſæ, §. *ſeq.* 6. & 7.

» Vera principia expoſuimus ſupra *c.* 5. » § 1. & quæ circa Grotii hypotheſin obſer» vanda ſunt, monuimus *cap.* 1. §. 1.

---

### Ad §. I.

*Res alterius ut perdere quis ſine injuria* 1 *poſſit* ] » Secus, ac jure gentium volunta» rio, ubi ex hypotheſi Auctoris perdere » res hoſtiles licet in bello publico ſolenni, » etſi injuria bellum geratur, *l.* 3. *c.* §. 1.

*Horum trium unum antecedat neceſſe eſt* ] » Immo vaſtatio rei hoſtilis ſemper licita » eſt in pœnam: cum enim hoſtem inju» ria reparationi juris mei reſiſtentem tan» quam criminis reum occidere poſſim, » multo magis licitum erit capere res ejus, » & vaſtare; idque in infinitum, donec re» paretur injuria.

*Neceſſitas talis, quæ in primi dominii in- ſtitutione excepta debeat intelligi* ] » Cum ex » hypotheſi Auctoris omnia ab initio inter » homines communia fuerint, ſuppoſuit ſu» pra, ubi de hac communione egit, men» tem eorum, qui primi ab hac commu» nione receſſerunt, & ſingularia dominia in» troduxerunt, talem fuiſſe credendum eſſe, » ut quam minime ab æquitate naturali » recederet: indeque concludit, in gra» viſſima neceſſitate reviviſcere jus illud » commune. *Vid. l.* 2. §. 6. Quam fabu» lam late refutavimus ibidem.

» Ex hoc principio Auctor hic ait, ob gra» viſſimam demum neceſſitatem, ob quam jus » commune rerum reviviſcit, adeoque quæ » a primis dominis excepta videtur, vaſtari » res hoſtiles poſſe. Nos jam diximus, » vaſtari eas in pœnam ſemper poſſe, & » in infinitum.

*Si quis tertii gladium, &c. projiciat* ] » Quia aliter periculum evitare non poteſt. » At tale periculum ſemper imminet ab hoſte; » adeoque ſemper res ejus perdere poſſumus.

*Manere*

Digitized by Google

*Manere obligationem damni reſarciendi* ] » Immo furioſo non fit injuria : ego meo » jure defenſionis utor.

*Aut debitum aliquod præcedens ex inæqualitate* ] » Ex hypotheſi Auctoris nulla » obligatio oritur, niſi ubi contractus æqua» lis eſt. *L.* 2. *c.* 12. §. 8; adeoque ob in» æqualitatem ei, qui læſus eſt, jus dat re» petendi. Si proinde læſus intra hos fines » res alterius, qui repetitioni reſiſtit, per» dit, putat Auctor, id licitum eſſe per » modum compenſationis. At *d.* §. 8. proba» vimus, verum non eſſe, alterum contra» hentium ex inæqualitate obligari ad reſti» tuendum. Præterea applicari hoc exem» plum ad perditionem rerum hoſtilium, » quæ in pœnam fit, nulla ratione poteſt.

*Nimirum, ut res perdita imputetur in illud debitum* ] » Per modum compenſatio» nis; quod verum non eſſe, modo dixi» mus.

*Alioqui enim jus non eſſent* ] » Immo ci» tra compenſationem jus eſt vaſtandi res » hoſtiles in pœnam.

*Aut meritum aliquod malum* ] » Quod » talionem meretur, ſeu pœnam.

*Cui pœna talis par ſit* ] Quia ex hypo» theſi Auctoris in hoſtem nihil licet, niſi » intra modum debiti, & delicti; quod ſu» pra *c.* 5. refutavimus. Pœna in hoſtem, » qui noſtro judicio infinitas cædes, rapi» nas, &c. injuria committit, in infinitum » licita eſt: neque ulla proportio eſt inter » res hoſtiles, quæ vaſtantur, & inter vi» tam ſubditorum noſtrorum.

*Totum regnum vaſtetur, æquitas non fert* ] » Cur non, ſi alter pecora abacta reſtituere, » & domos incenſas reparare nolit? Sane, » hoſtis ipſe eſt cauſa damni, ſi rem illam, » quam injuria detinet, reſtituere detrectat, » & cum internecione civium noſtrorum in» juriam defendit.

*Non in infinitum vult vagari pœnam* ] » Polybius ſupponit, delicta æquo modo » expiata eſſe: at expiata dici non poſſunt » quamdiu hoſtis injuriam illam defendit.

*Et hæ quidem cauſæ, & intra hos duntaxat fines faciunt ut abſit injuria* ] » Scil. » ſi res hoſtiles perduntur vel ob neceſſita» tem, vel ob debitum præcedens ex inæ» qualitate, vel ob delictum.

2 *Niſi cauſa utilitatis ſuadeat, ſtultum ſit, nullo ſuo bono nocere alteri* ] » Immo ſtul» tum non eſt, ſi reo criminis jus quæſi» tum in pœnam aufertur, i. e. res ejus va» ſtantur, etſi mihi nullum inde bonum » eveniat.

*Quæ brevi ad pacem petendam hoſtem ſubigit* ] » Immo omnis populatio. 3

*Odio magis, quam prudenti ratione* ] » Tunc imperfectio eſt, non injuſtitia.

*Ut aut cauſæ illæ ſuadentes ceſſent* ] » Quæ nobis utiles videntur, vel quæ ho» ſtem ad pacem petendam adigere poſ» ſent.

*Aut ut aliæ ſint validiores, quæ diſſuadeant* ] » Uti 1°. ſi res illæ frugiferæ (quo » Judæi omnia referunt, quæ ſine cauſa » peritura ſunt) in noſtra jam ſint pote» ſtate, §. 2; quod fit per ultimam victo» riam, §. 2. *n.* 3: 2°. ſi res quidem non » ſit in noſtra poteſtate, ſed magna ſpes » ſit celeris victoriæ ſi vaſtatur, §. 3: 3°. ſi » hoſtis vires inde non minuerentur; uti » ſi aliunde ſe ſuſtentare poteſt, §. 4: 4°. ſi » res plane nullum uſum in bello habet, » ut picturæ, res Deo dicatæ, &c. §. 5. 6. » & 7. At omnia hæc gratis aſſeri, dixi» mus. Sane, omne jus quæſitum hoſti, » qui mori meruit, in pœnam auferri poteſt.

---

## Ad §. II.

Auctor hic quærit, *an res frugiferæ » hoſtiles vaſtari poſſint?* Equidem jure gen» tium voluntario id omnino licere, dixit » *ſupra c.* 5. §. 1. At jure naturæ, ſeu » juxta juſtitiam internam, ait, licitum id » tantum eſſe intra modum debiti, & pœ» næ, *vid.* §. 1. *h. c.* niſi aliæ cauſæ vali» diores diſſuadeant, *d.* §. 1. *n.* 3. Atque hinc » abſtinendum eſſe, putat, ſi res frugifera » eſt in noſtra poteſtate; ac eo refert legem » divinam, de qua mox.

» At repetendum hic eſt, ſemper, & in » infinitum res hoſtiles vaſtari poſſe; idque » verum eſt, ſive res frugifera in hoſtis, ſi» ve in noſtra ſit poteſtate.

*Id evenit* ] » Ut adſit cauſa alia validior, 1 » quæ impedit ne vaſtetur.

*Si nos ipſi rem frugiferam ita teneamus* ] » Noceretur enim alteri nullo noſtro bono, » § *præced. n.* 2.

*Aſſervari ad victum* ] » Vix enim eſt [illegible] » quis velit perdere rem, unde utilitas ei » oriri poteſt.

*Adver-*

*Adverſum nos in prælium conſurgere poſ-*
*ſint* ] » Adeoque reparationi juris noſtri non
» reſiſtunt. At alibi dixi, hanc legem re-
» ſpicere terras Canaan, quas propediem occu-
» paturi erant Iſraëlitæ, ne ſibi ipſis damnum
» inferrent. *Zigl. h.*

*Ad agros frugiferos* ] » Quia ad ſuſtenta-
» tionem noſtram faciunt.

*Inique ſe, cum belli cauſa non ſint, per-*
*ferre belli pœnas* ] » Adeoque contra quas
» defenſionis neceſſitas ceſſet.

*Etiam ad animantia ruris operi inſervi-*
*entia* ] » Nam ea quoque utilitati noſtræ
» inſervire poſſunt.

2 *Ad rem quamvis, quæ ſine cauſa peritu-*
*ra ſit* ] » Stultum enim eſſe autumat, nullo
» ſuo bono nocere alteri. *Vid. §. præced. n.* 1.

*Ædificia comburantur, eſculenta, ac po-*
*tulenta corrumpantur* ] » Res enim hæ uti-
» les nobis eſſe poſſunt.

3 *Poſt plenam victoriam* ] » Immo tunc æ-
» dificia noſtra fiunt jure belli; adeoque de
» iis pro lubitu ſtatuere poſſumus. Et cum
» ſinguli hoſtium occidi, & in ſervitutem
» redigi poſſint, multo magis res eorum
» vaſtari a victore poterunt.

*Corinthum exciſum non probat Cicero* ]
» Immo non improbat exciſionem (Crito-
» lao duce factam, *Cic. de nat. Deor. lib.*
» 3. *c.* 21.) Nam ipſe ſtatim rationem uti-
» litatis addit: *ſed credo aliquid ſecutos*
» *oportunitatem loci, maxime ne poſſet ali-*
» *quando ad bellum faciendum locus ipſe ad-*
» *hortari.* Vid. *Cic. l.* 1. *off. c.* 11. & *l.*
» 3. *off. c.* 11.

*Fœde tractati erant Romanorum legati* ]
» Vid. ſupr. *l.* 2. *c.* 18. §. 11. *in not.*

*In tecta innoxia, muroſque* ] » Adde
» *Amm. Marc. l.* 31. *c.* 18. *Juſt.* 11. 4.
» *Thuan. l.* 11. *p.* 229.

4 *Damnatas excidio* ] » Ut Jericho apud
» Joſuam *c.* 6. *n.* 17. & 26.

*Arbores Moabitarum* ] » 2. *Reg. c.* 3. *v.*
» 19. & 25. Cur Deus id prohibuit in ar-
» boribus Cananæorum? Rationem affert
» Ziglerus in not. ad h. §. quia terra Moa-
» bitarum non ita erat occupanda, ut vi-
» ctorum maneret. *Vid. ſupr. ad rubr.* 4. *n.* 1.

*Sed injuſtum deteſtationem facinorum* ]
» In pœnam fœdifragii, *d. c.* 3. *v.* 5.

*Aut Deo judice tanti æſtimata* ] » Suffi-
» cit quod Deus id juſſerit, utpote qui jure
» ſuo, quod in creaturas, earumque res ha-
» bet, talia jubere poteſt. Neque opus eſt
» cum Gronovio recurrere ad odium ali-
» quod idololatriæ, quæ in lucis exerceba-
» tur.

## AD §. III.

SECUNDO *eveniet quod diximus* ] » Ut 1
» aliæ ſint cauſæ validiores, quæ diſſuadeant
» vaſtationem, §. 1. *n.* 3.

*In dubia agri poſſeſſione* ] » Quid enim
» juris ſit ſi res in noſtra poteſtate eſt con-
» ſtituta, diximus §. *præced.*

*Si magna ſpes ſit celeris victoriæ* ] » Si ſpes
» ſit mox vincendi hoſtem, quia utilitas tum
» ſuadet ut rem, quæ mox noſtra futura
» eſt, ſervemus.

*Parcendum ſuis rebus præfatus* ] » Adde
» *Diod. Sic. l.* 36. *Demetr. c.* 8. *Senec. in*
» *Phœniſſæ v.* 556. *Xenoph. de expedit. Cyr.*
» *l.* 3. *p.* 337.

*Hoſtium eſſe confeſſi* ] Conf. *Gron. h.* Si- 2
» milia vide apud *Xenoph. exped. Cyr. l.* 3.
» *pag.* 337. & *Appian. Mithrid. n.* 213.
» *Teſm. h.*

## AD §. IV.

TERTIO *idem fiet* ] » Ut rationes ſua- 1
» dentes vaſtationem ceſſent, aut ſint va-
» lidiores quæ diſſuadeant, §. 1. *n.* 3.

*Si mare, ſi fines alii pateant* ] » Per quos
» advehi neceſſaria poſſunt.

*Ut agricultura* ] » Quia utriqoe utilis eſſe
» poteſt.

*Ut in commune beneficium* ] » Nam utri- 2
» que uſu venire fructus poſſunt.

*Summa cum ratione, & utilitate* ] » Et 3
» proprium vectigalis nomen inventum eſt,
» *Licenten*, quod ejuſmodi mercibus, quæ
» ad hoſtes tranſportabantur, imponi ſole-
» bat. Rationem addit *Gron. h.* ne cum
» ſat eſſet aliornm locorum, ubi parari poſ-
» ſent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.

*Non agricolas tantum, ſed & animalia* ] 4
» De agricolis id vidimus capite præceden-
» ti §. 11. & 12. In animalibus, &c. ea-
» dem ratio eſt, quia utilitatem nobis af-
» ferunt.

*Vetant in pignus capi* ] » *Vid. l.* 6. *l.*
» 7. *lib.* 8. *ff. de pign. Diod. Sic. lib.* 2.
» *Quint.* 7.



AD

## A D §. V.

Q U A R T O *evenit* ] » Ut utilitas quædam » vaſtationem diſſuadeat. *Vid. ſupr.* §.1.*n*.3.

*Nihil momenti habeant* ] » Adeoque ut » hoſtium vires inde non minuantur, nec » noſtræ augeantur.

*Polybius* ] » Loquitur de rebus, quæ u- » trique belligerantium ſunt ſacræ, & re- » ligioſæ.

*Sic pepercit* ] » Cum urbem ſpoliaſſet. » *Liv. l.* 26. *c.* 31.

*Nobis levia* ] » Quæ vires hoſtium non minuebant, nec noſtras augebant; quod » perfectionem infert, non neceſſitatem.

## A D §. VI.

1 I N *aliis ornamentis* ] » V. g. ſtatuis, » monumentis, &c.

*Ob eam, quam diximus, cauſam* ] » Quia » ad bellum faciendum, vel ducendum, » nihil momenti habent, §. *præced. pr.*

*Specialis ratio accedit in iis, quæ ſacris uſibus dicata ſunt* ] » Adeoque quæ hoſtium » vires non minuunt, quia ad uſus profa- » nos adhiberi non poſſunt; ut templa, &c.

*Publica ſuo modo* ] » Adeoque hactenus » in commercio eſſe putat.

*Atque ideo impune per jus gentium violantur* ] » Intelligit jus gentium voluntari- » um, quod in bello publico ſolenni re- » ceptum, ait; & quale non exiſtere, to- » ties diximus.

*Si nullum inde periculum ſit* ] » I. e. ſi » non impediunt juris noſtri reparationem.

*Suadet rerum divinarum reverentia* ] » Si- » milia vide apud *Liv.* 22. *Quintil. decl.* » 265. Romani credebant, ideo peſtilentiam » urbi immiſſam, quod multi cives res ſa- » cras tenerent. *Auguſt. de Civ. Dei l.* 3. » *c.* 17. *Cicero de Aruſp. Reſponſis.* De » Pompeji in templum Hieroſolomitanum » reverentia *vide Zonaram Annal. l.* 1. ubi » addit M. Craſſum, quod templum ſpolia- » verit, contra Parthos cum exercitu pro- » fectum interiiſſe. Conf. *ſupra l.* 3.*c* 5. §.2.

*Inter eos maxime, qui eumdem Deum ex eadem lege colunt* ] » In his enim omnis » excuſationis ratio ceſſat. Neque enim uti- » litas, neque neceſſitas hic allegari poteſt. » Neque jus hoſti, ſed Deo eripitur. At- » que ex hac ratione in bellis Græcorum » direptiones Templorum pro ſacrilegio ha- » bitæ ſunt.

*Etiam ſi forte ſententiis quibuſdam, aut ritibus diſſentiant* ] » Hinc nulla ratione „ probari poſſunt mutuæ ſævitiæ in ſacra Pon- » tificiorum, & Proteſtantium.

*A locis ſacris abſtinerent* ] » Hinc Phocen- 2 » ſes templum Delphicum diripientes ſacri- » legi dicuntur apud *Juſtin. l.* 8. *c.* 1. Si- » milia vide de Gallis apud *Eund. l.* 24 *c.* 6.

*Ut qui cum Græcis ejuſdem eſſent religionis* ] 3 » Et ſi ſententiis quibuſdam, & ritibus diſſe- » rant. Similia vide apud *Diacon. lib.* 3. » *Sozom.* 9. 9. *Niceph.* 13. 35. *Jornand. de* » *reb. Gotth. c.* 30. *Caſſiod.* 12. 20.

*Hominibus ob templa parci ſolitum* ] » Un- » de mos confugiendi ad templa, & aras.

## A D §. VII.

I D E M *de religioſis intelligendum eſt* ] 1 » Nimirum, jure Gentium voluntario hæc » quoque diripi poſſe, dixit *l.* 3. *c.* 5. §. 3. » Secus, ac jure naturæ, quia ad bellum fa- » ciendum, aut docendum, nihil momen- » ti habent. *Vid. ſupr.* §. 5. Nos *d. c.* 5. §. » 3. noſtram ſententiam expoſuimus. Sa- » ne, cum religio illa circa locum ex ſola » lege principis oriatur, certum eſt, locum » deſinere eſſe religioſum ex quo ab hoſte » occupatus eſt; unde monumenta dirui » omnino poſſunt. At rabioſum eſt, in cor- » pora ſepultorum ſævire. Exempla furoris » in cadavera exerciti vide *apud Thuan. l.* » 30. *l.* 37. *l.* 42. *Cambd. l.* 1. *p.* 50.

*Quanquam jus gentium impunitatem ira indulget* ] » *Vid. l.* 3. *c.* 5. §. 3. Sed jus » gentium non exiſtere, certum eſt.

*Violari non poſſunt niſi contemta humanitate* ] » Concedimus id de corpore hu- » mano; at non de ornamentis, Cenota- » phiis, &c.

*Et diis manibus ſedes ſacratas* ] » I. e. Se- » pulchra.

*Religionis, & conſuetudinum jura* ] » I.e. 2 » qui ea violare non ſolent, quæ propter re- » ligionem, vel ex uſu longævo obtinuerunt » in civitate.

*Diodorus* ] » Vocat factum illud impium, » & in Deos peccatum.

*Talionis non admittit excuſationem* ] » Di- » ctum eſt ſupra §. 5. Polybium de vir- » tute loqui, non de jure: deinde, lo-

qui

Digitized by Google

» qui eom de rebus, quæ utriſque ſunt
» ſacræ, vel religioſæ.

---

## Ad §. VIII.

Auctor poſtquam ea, quæ joſtitia
» interna circa jus vaſtandi res hoſtiles exi-
» git, expoſuit, rationes præterea ſuaſorias
» affert, quæ gentes moverent ne licentia
» illa inter gentes introducta uterentur:
» 1. ne victi per ſævitiam ad deſperatio-
» nem redigantur, cum hoſti potius per
» clementiam telum eripiatur: 2. pacis eo
» cupidiores fore hoſtes, ne furori militum
» diu exponantur: 3. magnam fidociam vi-
» ctoriæ præ ſe ferre, res hoſtiles tanquam
» ſuas ſervare: 4. clementiam conciliare
» animos hoſtium, cum ſævitia eos alienet.

1 *Quid ex uſu ſit* ] » I. e. Quid juxta pru-
» dentiæ regulas fieri conducat; id autem
» ad politicam ſpectat, *prol.* §. 57.

*Sed laxam belli licentiam* ] » Jure Gen-
» tium voluntario introductam; quod ſaltem
» impunitatem, & effectus quoſdam domi-
» nii externos tribuit.

*Ad id, quod natura licitum* ] » Ad ju-
» ſtitiam internam, quæ tutos nos reddit
» in conſcientia.

*Aut inter licita melius eſt* ] „ I. e. virtuo-
» ſius, & generoſius, ſi omittatur.

*Vilis hoc ſæculo* ] » I. e. neglecta.

*Si quando per ſe contemnitur, ex utilita-
tibus ipſi pretium facio* ] » Licet ea, quæ
» virtutis ſunt, per ſe, & remoto omni
» emolumento expetenda ſint, tamen quia
» nudam, & deſtitutam præmiis vix æſti-
» mare ſolemus, utilitatis quoque rationes
» exponit, ob quas commendari quæ dicta
» ſunt debeant.

*Quæ bellum non morantur* ] » Quæ ad
» bellum faciendum, aut ducendum, nihil
» momenti habent. *Vid. ſupr.* §. 5.

*Magnum hoſti telum eripit, deſperatio-
nem* ] » Omnia enim tentaturus eſt hoſtis,
» ne in tam rigoroſi victoris manus per-
» veniat.

*Id pignus* ] » Ut haberent quod reddere,
» eoque pacem eo facilius conciliare poſ-
» ſint.

*Speciem hoc præfert magnæ de victoria* 2
*fiduciæ* ] » Quod explicavit ſupra §. 3. *n.*
» 1 & 2.

*Clementia apta per ſe frangendis, &
conciliandis animis* ] » Vid. *Curt. l.* 4. *c.* 11.
» *Quint. declam.* 3. *Saadi Roſar. pol. c.* 1.
» *Liv. l.* 5. *c.* 27. *Frontin.* 2. *Stratag.* 11.

*Supra* ] §. 4. *n.* 3.

*Cum quæ ſupra diximus commemoraſſet* ]
» Hortatus erat milites, ut iter facerent tan-
» quam per conceſſam, & ipſorum jam fa-
» ctam regionem. *Vid. ſupr.* §. 3. *n.* 1.

*Conſiliis contrariis contrarii quoque even-* 3
*tus* ] » Uti enim clemenia apta eſt frangen-
» dis viribus, ita crudelitas exaſperandis
» animis.

*Theologis* ] » Aliiſque virtutum docto- 4
» ribus.

*Qui chriſtianos, ſe &c.* ] » Doctrina
» enim Servatoris eminentiori gradu clemen-
» tiam commendat.

*Intercedere* ] » I. e. abſtinere.

*Ut quæ abire non poſſint ſine graviſſimo
multorum innocentium malo* ] » Alibi jam
» dixi, hoſtium neminem eſſe innocentem.
» Adeoque hæc non ad regulas juſtitiæ,
» ſed ad regulas perfectionis pertinent.

*Et ſæpe ad belli ſummam parum profi-
ciant* ] » Immo aliquando ad accelerandam
» urbis deditionem promiſſio de diripienda
» urbe data, aliquid operatur. *Vid. ſupra*
» *l.* 3. *c.* 6.

*Bonitas Chriſtiana* ] De hac id facile
» concedimus.

*Ipſa quoque juſtitia* ] » Immo jure na-
» turæ omnia in hoſtem licere, diximus.

*Majus ſane eſt Chriſtianorum inter ſe
vinculum* ] » Uno enim ſanctiſſimo ſpiritu
» reguntur.

*Amphictyonum decreto* ] » Conf. *ſupra*
» §. 6. *n.* 2.

*Narrant veteres* ] » Vid. *Supplem. Freins-
» hemii ad Curt. l.* 2. *c.* 14.

*Thebas* ] » Similia habet Cicero de ever-
» ſione Corinthi, & Carthaginis, in libris de
» officiis. *Theſm. b.*



Digitized by Google

# CAPUT XIII.

## Temperamentum circa res captas.

I. *Res etiam hoſtilium ſubditorum bello captas retineri ad modum debiti :*

II. *Non etiam in pœnam alieni criminis.*

III. *Debitum hic intelligi etiam quod in bello ſubnaſcitur. Exempla.*

IV. *Humanitatis eſſe, ſummo jure hic non uti.*

+ I. 1. SEd + neque peccato vacare, aut a reſtitutionis onere immunis cenſeri debet rerum hoſtilium + in bello juſto captura. Quippe ª ſi id, quod recte fit, ſpectas, + non ultra licitum eſt capere, aut habere, quam [1] cauſa ſubeſt debendi in hoſte : [a] + excepto quod etiam extra eam ad [2] ſecuritatem neceſſariæ res poſſunt detineri, + ſed reſtituendæ ceſſante periculo, in ſe, aut in pretio, ſecundum ea, quæ libro II, cap. 11. tractavimus; nam + quod & in re [3] pacatorum liceret, + multo magis in re hoſtium licet. + Hoc igitur eſt [4] capiendi quoddam jus, ſine aquirendi jure.

2. Cum autem deberi aliquid nobis poſſit + aut [5] ob inæqualitatem rerum, [b] + aut [6] ex pœna, [b] + poteſt ex utraque cauſa acquiri res hoſtilis, + ſed cum diſcrimine tamen : nam ſupra diximus, ex debito illo priore [7] non res tantum debentis, + ſed & ſubditorum ejus ex + introducto jure gentium quaſi fidejuſſione obligari. + Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, [8] + quod in impunitate ſola, + aut externa vi judiciorum conſiſtit. Nam ſicut in res noſtras, ex conſenſu privato noſtro, ei, quicum actum eſt, [9] + non externum modo, + ſed & internum

*a Vict. de jure belli n. 55. 56.*

*b Cajetan. in ſum. pecc. verb. belli damnum. Covarr. ad d. c. peccatum. p. 11. §. 11. Vict. de jure belli n. 39. & 41. & Molina II, tract. diſp. 117.*

GROTII.

a *SI id, quod recte fit, ſpectas* ] Vide quod judicavit Innocentius Romanus Pontifex apud *Bembum* I. ( fol. 12. *Ed. Venet.* 1551. )

b *Aut ex pœna* ] Romani Pruſiam Attalo juſſerunt & damnum reſarcire, & pœnam inſuper pendere. ( Habet Auctor noſter ex APPIANO ALEXANDRINO, *Bell. Mithrid.* pag. 172, 173. Ed. H. Steph. *J. B.* ).

GRONOVII.

1 *Cauſa ſubeſt debendi* ] Donec nanciſcamur id, quod nobis debetur.

2 *Securitatem* ] Ne noceant nobis, aut ne quis illis utatur nos lædendi gratia.

3 *Pacatorum* ] Eorum, qui non offendunt nos.

4 *Capiendi* ] Apprehendendi, corripiendi, & tenendi aliquantiſper, ita ut tamen tuum non facias.

5 *Ob inæqualitatem* ] Ex contractu.

6 *Ex pœna* ] Ex maleficio.

7 *Non res tantum debentis* ] Propter debitum principis, aut eorum, qui rempublicam tenent, ex contractu cum alio principe, populove inito, & principis patrimonium, & civium bona hypothecæ loco ſunt.

8 *Quod in impunitate* ] Quod pœnam remittit res alienas rapienti, & judicis officium præſtat raptas defendenti pro ſuis, quas alter debet, nec reddit.

9 *Non externum modo* ] Non tantum, quod condonat pœnam, aut interdictis defenditur, ſed etiam, quod congruit juri naturæ ; quale eſt quod poſt introducta dominia, & ſalva conſcientia exigitur.

GRONO-

internum jus quæritur, + ſic & ex communi quodam conſenſu, qui ſingulorum conſenſum vi quadam in ſe continet, quo ſenſu lex πόλεως συνθήκη κοινή, (aa) + *communis pactio civitatis* dicitur. Atque id in + hoc negotii genere placuiſſe gentibus eo eſt credibilius, quia hæc lex gentium + non (bb) ſolum majoris mali vitandi cauſa, + ſed etiam juris cuique ſui conſequendi gratia introducta eſt.

II. + At in altero debendi genere, [10] + quod pœnale eſt, + non video gentium conſenſu tale jus in res ſubditorum eſſe proditum; + odioſa enim eſt talis rerum alienarum obligatio; + ideoque [11] latius produci non debet, quam actum appareat. + Neque vero par eſt utilitas in poſteriore hoc, & in priore debendi genere: + nam prius illud [12] eſt in bonis, + poſterius hoc [13] non eſt, ideoque perſecutio ejus ſine damno omitti poteſt. Nec obſtat quod ſupra [a] + de jure Attico diximus. Nam + ibi homines obligabantur non ex eo proprie, + quod [14] civitas puniri poterat, + ſed duntaxat ad cogendam civitatem id facere, quod facere debebat, id eſt, judicium reddere in ſontem; + quod debitum ex officio, + ad [15] prius illud, + non ad [16] poſterius debendi genus refertur: + aliud enim eſt debere punire, + aliud debere, aut poſſe puniri; [17] + quanquam ex ceſſatione circa illud hoc ſequi ſolet, + ſed ita ut diſtincta ſit cauſa illa, & hoc effectum. + Ergo pœnæ nomine acquiri res ſubditorum hoſtilium non poterunt, + ſed eorum duntaxat, qui ipſi deliquerint, in quibus + & magiſtratus continentur, qui delicta non puniunt.

a *Lib.* III. *c.* 2. *n.* 3.

III. Cæterum, + res ſubditorum & capi, & acquiri poſſunt, non tantum ad conſecutionem [18] + debiti primarii, unde ortum eſt bellum, + ſed & [19] ſubnaſcentis: ſecundum ea, quæ diximus + initio hujus libri. Et ſic accipiendum eſt, quod ſcribunt [b] theologi quidam, + capta in bello [20] non compenſari cum debito principali: intelligendum enim hoc + uſque dum [21] + ſecundum ſanum judicium ſatisfactum ſit de eo damno, quod in ipſo

b *Silv. verb. bell. n.* 10. *Vict. n.* 51. *Bart. in l. ſi quid bello. D. de capt.*

GRONOVII.

10 *Quod pœnale eſt* ] Ex maleficio imperantis, & magiſtratuum oritur.

11 *Latius produci* ] Etiam ad pœnam, cum videatur tantum placuiſſe ad ſatisfactionem, aut compenſationem.

12 *Eſt in bonis* ] Ita ut ſi perſequi ceſſes, tuo careas.

13 *Non eſt* ] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egeas.

14 *Civitas puniri* ] Aliquid deliquerat noxam nocendo, ſed quod negligentius egerat in alieno dolore æſtimando.

15 *Ad prius illud* ] Ex inæqualitate.

16 *Ad poſterius* ] Ex pœna.

17 *Quanquam ex ceſſatione* ] Si poſt quam ex officio punire oportebat, in eo ceſſet, ipſe pœna ſeſe dignum reddat: atque adeo ex iſto ſæpius hoc exoritur, & exiſtit: haud quaquam tamen hæc duo miſcenda, & pro eodem habenda ſunt.

18 *Debiti primarii* ] In quo cœpit injuſtitia.

19 *Subnaſcentis* ] Ejus, quod ex illo ſequitur, & provenit.

20 *Non compenſari* ] Non poſſe imputari ab eo, de cujus bonis, vel territorio rapta ſunt, tanquam ſufficientem retributionem pro injuria, quæ dedit cauſam bello: ſed jus eſſe victori ſuper illa, quæ tenet, aut bello acquiſivit, pro ea injuria, quæ locum bello fecit, novam ſatisfactionem poſcere.

21 *Secundum ſanum judicium* ] Arbitratu prudentium, & bonorum virorum.

(aa) Vide ſupra, *Lib.* II. Cap. 11. num. 5. *J. B.*

(bb) Omnes Editiones, etiam prima, habent heic *ſolo*, quæ vox manifeſto mendoſa eſt. Mutavimus igitur, ut ſenſus poſtulabat, quemadmodum & initio Capitis, ubi etiam in omnibus Editionibus hactenus legebatur: *excepto quod etiam extra eam ad ſecuritatem* NECESSARIAM *res poſſunt detineri*; pro, *ad ſecuritatem* NECESSARIÆ *res*: quæ menda à nemine animadverſa, mirum ſane eſt. *J. B.*

ipſo bello datum eſt. ſic in diſceptatione cum Antiocho Romani, Livio [a] narrante, [c] + impenſam, quæ in bellum facta eſſet, omnem præſtare regem, æquum cenſebant, cujus culpa bellum excitatum eſſet. Apud Juſtinum [b] eſt, *impenſas belli lege juſta* (cc) *ſuſcepturm*: apud Thucydidem [c] damnantur Samii χρήματα τὰ ἀναλωθέντα ἀποδοῦναι, *ſolvere belli impenſas.* Et + alibi ſæpe. + Quod autem victis juſte imponitur, idem & bello juſte extorquetur.

[a] *Lib.* XXXVII. c. 35.
[b] *Lib.* XXXIII. c. 1.
[c] *Lib.* I. c. 117.

+ IV. 1. Cæterum, ſciendum eſt, quod & + alibi meminimus, [22] latius patere charitatis, quam juris regulas. Qui divitiis floret, immiſericordiæ reus erit + ſi inopem [23] debitorem omnibus reculis ſuis excutiat, ut ipſe ultimum quadrantem conſequatur, multoque magis ſi is ipſe debitor + in id debitum venerit [24] ſua bonitate, ut ſi pro amico fidejuſſerit, ipſe autem nihil pecuniæ verterit in rem ſuam. [d] [25] *Miſerabile enim eſt*, ut ait [d] pater Quintilianus, *ſponſoris periculum.* Tamen + [26] tam durus creditor + contra jus ſtricte dictum nihil facit.

[d] *Declam.* 373.

2. Quare [e] exigit humanitas, ut his, + qui extra culpam ſunt belli, + quique [27] non alio, quam fidejuſſorio nomine obſtricti ſunt, + relinquantur res iſtæ, quibus nos facilius, quam ipſi careamus, præſertim vero ſi ſatis appareat, + illos ipſos id, quod eo modo amiſerunt, a civitate ſua non recuperaturos. Huc pertinet quod Babylone capta Cyrus [e] militibus dixit: οὔκουν ἀδικίᾳ γε ἕξετε ὅ, τι ἂν ἔχοιτε, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἤν τι ἐᾶτε ἔχειν αὐτούς· *injuſte quidem non poſſidebitis quæ tenetis; ſed ſi quid non auferretis hoſtibus, id veſtræ erit humanitatis.*

[e] *Xenoph. de Cyri Inſt.* Lib. VII. c. 5. n. 26.

3. Notan-

### GROTII.

c *Impenſam, quæ in bellum facta eſſet* ] Meminit *Polybius* excerpto legationum 23. Sic & a Sulla damnati Aſiatici, narrante in Mithridaticis *Appiano.* (Pag. 213.) morem hunc pro ſe allegat rex Poloniæ, apud *Thuanum* libro LXXIII. anno MDLXXXI. Sic apud *Homerum* Iliados Γ vocem τιμὴν ſcholiaſtes interpretatur πρόςιμον τῦ πολέμυ· λέγει δὲ τὸ ἥμισυ τῶν ἐν τῇ πόλει κτημάτων· *belli æſtimationem, dimidium nempe rerum, quæ in urbe erant.* (Ad verſ. 286.)

d *Miſerabile enim eſt, ut ait pater Quintilianus, ſponſoris periculum* ] Addit, ſalvo pudore ad ſponſorem non aliter creditorem venire, quam ſi recipere a debitore non poſſit. Bene *ſalvo pudore.* nam ſponſores appellare, videtur habere quandam δυσωπίαν, ut ait *Cicero* ad Atticum XVI, 15. (Vide *Noodt*, Jul. Paul. Cap. XI. *J. B.*

e *Exigit humanitas* ] Ptolemæus Demetrio Antigoni filio tabernaculum, & alia ad curam corporis ipſius pertinentia, pecunias quoque captas remiſit, dicens, non de omnibus rebus, ſed de imperio, & honore inter ipſos certari. Narrat *Plutarchus* Demetrio. (*pag.* 891. A.) Vide & factum Sancti Vaſconum regis apud *Marianam* lib. XI. cap. 16.

### GRONOVII.

22 *Latius patere* ] Plus deberi humanitati, aut vinculo, quod omnem hominem nobis proximum facit, quam legibus; ut quis plane, ac vere juſtus ſit, non ſufficere id tantum præſtari, quo leges contentæ ſunt, & recepta jura.

23 *Debitorem omnibus reculis* ] *Cic.* pro Quinctio 16. *Viri boni, cum palam fraudantur, cum experiundi poteſtas non eſt, timide tamen, & pedetentim huc deſcendunt vi, ac neceſſitate coacti.*

24 *Sua bonitate* ] Non lucri, aut utilitatis ſtudio.

25 *Miſerabile* ] Dignum favore, ac miſericordia.

26 *Tam durus* ] Qui acerbiſſime ad ultimum quadrantem ſibi debita perſequitur.

27 *Non alio, quam fidejuſſorio* ] Hanc unam ob cauſam, quod tanquam ſponſores interceſſerunt.

(cc) Eſt apud JUSTINUM, *belli lege victi*, nec ulla varietas lectionis notatur in Editione Græviana, nec in ultima V. Cl. *Abr. Gronovii.* J. B.

GRO-

3. Notandum & hoc, [a] + cum [28] in ſubſidium introductum ſit jus hoc in bona ſubditorum innocentium, quamdiu ſpes eſt nos noſtrum ſatis facile conſequi poſſe + ab originariis debitoribus, + aut ab iis, qui jus non reddendo ſponte ſua debitores ſe faciunt, ad eos venire, qui culpa vacant, + etiamſi concedatur cum ſtricto jure non pugnare, + abire tamen ab humanitatis regula.

4. + Exempla hujus humanitatis exſtant paſſim in hiſtoria præſertim Romana, ut cum + agri hoſtibus devictis ea conditione conceſſi [b] ut in civitatem venirent, id eſt, victæ civitati cederent, aut cum ex agris modicum, [c] honoris gratia, [f] + veteri poſſeſſori relinquebatur. Sic a Romulo [d] Vejentes agri parte mulctatos, narrat + Livius. Sic Uxiis [e] + Alexander Macedo agros, quos habuerant, dedit vectigales. Sic + deditas urbes non diripi, ſæpe legas: + & ſupra diximus, non perſonis tantum, ſed & rebus agros colentium cum laude, & ex pio canonum præſcripto parci, ſaltem ſub tributo; + & ſub ſimili tributo ſolere & [29] mercibus concedi a bello immunitatem.

*a Ægid. Reg. de actibus ſupern. diſp. 31, dub. 7. n. 117.*
*b L. 16. D. de acq. rer. dom.*
*c d. l. 16. l. 15. §. 2. D. de rei vind. Vict. de jure belli n. 40. Silv. in verb. bellum p. 1. §. 10. n. 3.*
*d Liv. I, 15.*
*e Arrian.* Lib. III. c. 17.

GROTII.

f *Veteri poſſeſſori relinquebatur* ] Appianus civilium II. τῶν δὲ πολεμίων ὅτε κρατήσειαν, οὐδὲ τούτων ἅπασαν τὴν γῆν ἀφῃροῦντο, ἀλλ' ἐμερίζοντο' *Romani veteres ne hoſtibus quidem victis omnes agros adimebant, ſed cum eis partiebantur.* (Pag. 516.) Sic & Vandalos in Africa, & in Italia Gotthos feciſſe, hiſtoriæ nos docent.

GRONOVII.

28 *In ſubſidium* ] Κατὰ δεύτερον πλοῦν' altero, vel repetito, aut mutato curſu, ut ſi regia via nequeas, hoc velut transverſo tramite ad jus tuum perveniat.

29 *Mercibus concedi* ] Permitti negotiantibus, ut merces in hoſtilia loca ſupportent.

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## *IN*
# HUGONIS GROTII
## *LIB. III. CAP. XIII.*

» AUCTOR ſupra capite VI. ſuppoſuit, » *jure gentium voluntario* introductum » eſſe, ut hoſtis ab hoſte prædam agere » poſſit, etſi juſtam cauſam bellum gerendi non habeat, eamque prædandi licentiam in infinitum procedere, & ad res » ſubditorum innocentium, quin ad imperia » quoque acquirenda extendi. *L.* 3. *c.* 2. » §. 2. *c.* 4. §. 4. *c.* 6. §. 1. *num.* 1. §. 2.

» Effectum hujus *juris gentium* in eo conſtituit, 1°. ut verum quidem jus non det, » ſed impunitatem apud alias gentes tribuat, adeo ut capiens ideo tanquam fur » puniri non poſſit. *L.* 3. *c.* 4. §. 5. 2°. ut » is, qui rem hoſtilem cepit, & omnes, » qui cauſam ab eo habent, a quocunque magiſtra-

Digitized by Google

» magiſtratu in poſſeſſione tuendi ſint, a-
» deoque dominium acquirant, ſed tantum
» quoad effectus externos. *L.* 3. *c.* 2. §. 2.
» *c.* 6. §. 2. *b. c.* 13. §. 1.
» Hoc capite Auctor hanc *juris gentium*
» licentiam temperat, tum ex jure naturæ,
» tum ex officiorum regulis.
» *Jure enim naturali* omnem capturam
» rei hoſtilis illicitam eſſe, ait, niſi capiens
» juſtam belli cauſam habeat, *L.* 3. *c.* 1. §.
» 2. *c.* 6. §. 1. *c* 10. §. 13. *c.* 18. §. 2. &
» tantum intra modum debiti, & pœnæ,
» non vero in infinitum, *l.* 3. *c.* 1. §. 2.
» *c.* 6. §. 1. *b. c.* 13. §. 1. *c.* 18. §. 2; adeo-
» que nec ſubditos innocentes, neque eo-
» rum res capi poſſe, *b. c.* 13. §. 1. & 2.
» *l.* 3. *c.* 2. §. 1.
» Effectum hujus juris naturalis hunc
» eſſe, ait, 1. ut is, qui non ex juſta cau-
» ſa res hoſtis capit, vel ultra modum de-
» biti, & pœnæ, nunquam acquirat pro-
» prietatem, ſeu dominium, *L.* 3. *c.* 1. §.
» 2. *c.* 18. §. 2. Immo 2. capientem a qua-
» libet gente tanquam furem, & prædonem
» puniri, & ad reſtitutionem rei ablatæ vi,
» & armis adigi poſſe. *L.* 3. *c.* 4. §. 3.
» Quæ principia Grotii uberius expoſui
» ſupra *L.* 3. *c.* 1. §. 1.

---

### Ad §. I.

1 Neque *peccato vacare, aut a reſtitu-
tionis onere immunis cenſeri debet rerum ho-
ſtilium captura* ] » Refutavimus hanc ſenten-
» tiam ſupra *l.* 3. *c.* 1. §. 2. *c.* 6. §. 1. *c.* 18.
» §. 2. & diximus, jure naturæ perſonas,
» & res hoſtiles in infinitum capi poſſe, tum
» ad reparationem juris, tum in pœnam.
*In bello juſto* ] » In bello enim injuſto
» omnes actus, adeoque & capturam inju-
» ſtam eſſe, dixit ſupra *c.* 10. §. 3.
*Non ultra licitum eſt capere* ] » Hic er-
» ror perpetuus eſt Auctoris, de quo vide
» *l.* 3. *c.* 1. §. 2. *c.* 4. §. 3. *L.* 2. *c.* 20. §.
» 32. *l.* 2. *c.* 7. §. 2. *L.* 3. *c.* 6. §. 1. *n.* 1.
» *c.* 8. §. 1. & §. 4. *c.* 13. §. 1. *c.* 18. §. 2.
*Excepto, quod etiam extra eam ad ſecu-
» ritatem neceſſariæ res poſſunt detineri* ]
» Vide *l.* 3. *c.* 6. §. 1. *c.* 18. §. 2. & *c.* 1.
» §. 2. i. e. ut jure pignoris retineri poſſint
» capta, etiam ultra quantitatem debiti,
» donec ſatisfactum ſit: at jam dictum eſt,
» ipſam proprietatem jure naturæ acquiri
» capienti.

*Sed reſtituendæ ceſſante periculo, ſecun-
dum ea, quæ libr. II. cap. II. tractavi-
mus* ] » Immo plane alia ratio eſt ejus ca-
» pturæ, de qua *d. l.* 2. *c.* 2. §. 10. agitur:
» adeoque male ea ad capturam rei hoſtilis
» applicatur, uti mox videbimus.
*Quod & in re pacatorum liceret* ] » Au-
» ctor ſupra *c.* 1. §. 2. *n.* 2. & *l.* 2. *c.* 2.
» §. 10. ſtatuit, rem alienam, & quæ pa-
» cati eſt, ex qua certum mihi periculum
» imminet, citra culpæ alienæ conſideratio-
» nem invadi poſſe; at occupantem domi-
» num non fieri, ſed cuſtodire poſſe; do-
» nec ſecuritati ejus cautum ſit.
*Multo magis in re hoſtium licet* ] » Ratio
» differentiæ in eo conſiſtit, quod *pacato-
» rum* res capere poſſim non ex jure, quod
» in pacatum mihi competit, ſed ex jure
» neceſſariæ defenſionis, quod omnia conti-
» net, ſine quibus jus illud defendere non
» poſſum. At *res hoſtiles* capere poſſum ob
» injuriam ab hoſte mihi illatam, adeoque
» ob jus, quod in ipſum hoſtem mihi com-
» petit, cujus effectus eſt, quod illo caſu
» nuda cuſtodia acquiratur, hoc caſu do-
» minium quoque.
*Hoc igitur eſt capiendi quoddam jus ſine
acquirendi jure* ] » Quia capere ſaltem li-
» cet ad effectum ſecuritatis, non ut ac-
» quiratur dominium rerum captarum; ni-
» mirum, quatenus excedit quantitatem de-
» biti: nam intra modum debiti etiam pro-
» prietatem acquiri per modum compenſa-
» tionis, ipſe Grotius ſtatuit.
*Aut ob inæqualitatem rerum* ] » Forte 2
» quod æqualitas non fuerit in contractu,
» quem hoſtis mecum iniit, & quam pro-
» inde corrigere alter tenetur: quod exa-
» minavimus *ſupra l.* 2. *c.* 12. §. 8. ubi ſi-
» mul diximus, obligationem non oriri ex
» inæqualitate, ſed ex eo, quod alter vel
» rem noſtram teneat, vel jus aliquod in nos
» transtulerit, vel locupletior factus ſit no-
» ſtra jactura, &c.
*Aut ex pœna* ] » Quia hoſtis jus noſtrum læſit.
*Poteſt ex utraque cauſa acquiri res ho-
ſtilis* ] » I. e. capi poteſt res hoſtilis, aut
» ex debito, aut in pœnam.
*Sed cum diſcrimine tamen* ] » Quod diſ-
» crimen in eo ponit, quod ob debitum
» etiam ſubditorum res capi poſſint, etiam
» juxta juſtitiam internam; pœna autem
» a ſubditis innocentibus exigi non poſſit.
*Sed & ſubditorum ejus ex introducto jure
gentium quaſi fidejuſſione obligari* ] » Supra
*c.* 2.

» *c.* 2. §. 1. & 5. demonſtravimus, res ſub» ditorum obligari pro debito principis, non » demum ex ficto aliquo jure gentium, ſed » ex ipſa naturæ ratione.

*Introducto jure gentium* ] » Jus hoc gen» tium ex neceſſitate quadam introductum » fuiſſe, fingit, quia facilius bona ſub» ditorum capi poſſunt, quam Principes; » & membra ejuſdem ſocietatis facilius a » ſe mutuo jus conſequi poſſint, *dict. cap.* » 2. §. 2.

*Quaſi fidejuſſione* ] » Jure gentium enim » introductum eſſe, ait, ut pro eo, quod » debet præſtare aliqua civilis ſocietas, aut » ejus caput, &c. teneantur, & obligata » eſſe debeant bona omnia corporalia, & » incorporalia eorum, qui tali ſocietati ſub» ſunt, *l.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 1.

*Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, quod in impunitate ſola, &c.* ] » Jus ergo illud gentium » non ita naturæ (qua alius pro alio non » obligatur, *l.* 3. *c.* 2. §. 1.) repugnare, » ait, ut non more, & tacito conſenſu indu» ci potuerit, cum & fidejuſſores ſine cauſa » ulla ex ſolo conſenſu obligentur. Et ſpes » erat, facilius membra ejuſdem ſocietatis a » ſe mutuo jus conſequi poſſe, quam exter» nos, quorum multis in locis exigua ha» betur ratio: deinde commodum ex hac » obligatione commune fuiſſe omnibus po» pulis, ita ut qui nunc eo gravaretur, » alio tempore ſublevari indidem poſſet; » quæ ſunt verba Grotii *d. l.* 3. *c.* 2. §. 2. » *n.* 2. ubi ſententiam hanc refutavimus.

*Quod in impunitate ſola* ] » Adeoque non » in vero aliquo jure. Ad quam impunita» tem in præcedentibus retulit jus interfi» ciendi quoſvis hoſtes in quovis bello, jus » vaſtandi eorum res, eaſque capiendi, &c. » Vid. *l.* 3. *c.* 5. §. 1. *c.* 6. §. 2. *c.* 10. §. 1.

*Aut externa vi judiciorum* ] » Quia ex » hypotheſi Auctoris is, qui in bello ſolenni » ſine fine, modoque res hoſtiles capit, » apud alias gentes æque, ac is, qui cau» ſam ab eo habet, in poſſeſſione tuendus » eſt, adeoque dominium hactenus quoad » effectus externos acquirit, *d. l.* 3. *c.* 6. § 2.

*Non externum modo* ] » I. e. quoad im» punitatem, & vim externam judiciorum.

*Sed & internum* ] » Quod tutum in con» ſcientia reddit.

*Sic & ex communi quodam conſenſu, qui ſingulorum conſenſum vi quadam in ſe continet* ] » Senſus eſt, quod jus illud, » quo ſubditorum res obligantur pro debi» to civitatis, non ſit contra jus internum, » quia id gentes communiter ita ſtatuerunt; » ex quo communi conſenſu ſinguli cives » obligantur. Vid. *l.* 3. *c.* 2. §. 2. ubi fa» bulam hanc confutavimus. Vera ratio, » cur ſubditi ipſo jure naturæ ex debito » principis obligentur, hæc eſt, quod ſub» diti omne ſuum judicium in principem » tranſtulerint, indeque ſequi judicium prin» cipis, ejuſque cauſam defendere tenean» tur. Quia igitur hactenus cauſam hoſtis » ſequuntur, injuriam ab eo illatam defen» dunt, eoque reparationi juris noſtri reſi» ſtunt, quævis quoque hoſtilia pati de» bent.

*Communis pactio civitatis* ] » *L.* 1. *ff. de* » *Legibus.* Conf. *ſupra l.* 2. *c.* 11. §. 1. *n.* » 3. & *c.* 14. §. 9. & *l.* 3. *c.* 2. §. 2.

*In hoc negotii genere placuiſſe gentibus, eo eſt credibilius* ] » Quæ, quæſo, gens ali» quo gentium placito obligari ſe credet? » quin quis populus ex eo, *quod credibile* » *eſt gentibus placuiſſe*, obligationem oriri, » perſuaſum ſibi habebit? *Vid. Diſſ. proœm.* » *IV.* §. 29. *ſeq.*

*Non ſolum majoris mali vitandi cauſa* ] » Expreſſit autem hoc quædam neceſſitas, » (verba hæc ſunt Auctoris ſupra *l.* 3. *c.* 2. » §. 2. *n.* 1.) quod alioqui magna daretur » injuriis faciendis licentia, cum bona im» perantium ſæpe non tam facile poſſint in » manus venire, quam privatorum, qui » plures ſunt.

*Sed etiam juris ſui cuique conſequendi gratia* ] » Quia facilius membra ejuſdem » ſocietatis a ſe mutuo jus conſequi poſ» ſunt, *d. l.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 2.

## A D §. II.

A T *in altero* ] » *Vid.* §. *præced. n.* 2.

*Quod pœnale eſt* ] » Ubi nimirum magi» ſtratus ex maleficio tenetur.

*Non video gentium conſenſu tale jus in res ſubditorum eſſe proditum* ] » Senſus eſt, » quod pro debito pœnali civitatis res ſub» ditorum non obligentur fidejuſſionis ne» xu, neque conſenſus gentium eo extendi » debeat. Diximus, tale jus gentium vo» luntarium non exiſtere.

*Odioſa enim talis rerum alienarum eſt obligatio* ] » Immo vera ratio eſt, quia » talis



Digitized by Google

» talis gentium conſenſus , unde jus oria-
» tur , non datur.

*Ideoque latius produci non debet* ] » Quod
» non eſt , produci non poteſt. Cæterum ,
» ſæpius dictum eſt , interpretationes tum
» favorabiles , tum odioſas eſſe ex mero
» jure civili.

*Neque par eſt utilitas* ] » Ob quam ſo-
» lam gentes jus ſtatuere ſolent. At dixi ,
» in neutro caſu jus gentium , quod non
» exiſtit , aliquid ſtatuere ; adeoque fruſtra
» de diſcriminis ratione inter debitum ci-
» vile , & pœnam , eo jure quæri. Jure
» naturæ ſubditi æque ex debito , ac ex de-
» licto principis tenentur , propter aſſenſum,
» quia factum principis, qui reparare inju-
» riam non vult , operis ſuis , ac opibus
» defendunt, adeoque judicium , & cauſam
» hoſtis ſequuntur, eoque hoſtes ipſi ſunt.

*Nam prius illud eſt in bonis* ] » Qui enim
» debitum ex contractu petit , ei aliquid ab-
» eſt ex bonis ; adeoque ejus perſecutio
» ſine damno omitti non poteſt : & pro-
» pter hanc utilitatem Gentes non tantum
» debitoris , ſed & ejus ſubditorum bona
» obligari voluiſſe , ait.

*Poſterius hoc non eſt* ] » Pœnale debitum
» non eſt in bonis. Sane , ei , qui pœnam
» ab hoſte poſcit , nihil ex bonis abeſt ; ne-
» que igitur damnum patitur ſi perſecutio-
» nem pœnæ omittit. Atque hinc Auctor
» concludit , gentes voluiſſe quidem debi-
» torem obligare ad reparandam injuriam ,
» non vero ejus ſubditos, quia non agitur
» de reparando damno in bonis dato. At
» placita hæc gentium fabulam eſſe , paſſim
» probavimus. Subditi æque ex debito , ac
» ex injuria ſuæ civitatis tenentur , quia
» cauſam civitatis defendunt , & defende-
» re tenentur.

*De jure Attico* ] ,, De quo ſupra *l.* 3.
,, *c.* 2. §. 3. ubi ſcilicet tres proximi agna-
,, ti capi poterant , donec de delicto ſatis-
,, fieret.

*Ibi homines obligabantur non ex eo proprie* ]
,, Senſus eſt : potuiſſe capi illas perſonas
,, pro debito pœnali ad eum effectum , ut
,, civitas hoc modo adigeretur ad judicium
,, reddendum in ſontem : non vero ut ca-
,, pti illi pro delicto puniri poſſint

*Quod civitas puniri poterat* ] ,, Nam civi-
,, tas nihil deliquerat , ſed civis.

*Sed duntaxat ad cogendam civitatem* ]
,, Ad efficiendum ut civitas , ſi liberos eſſe
,, velit cives captos , jus dicat in reum.

*Quod debitum ex officio* ] ,, Officii enim
,, pars eſt reos punire.

*Ad prius illud* ] ,, Ad debita civilia.

*Non ad poſterius* ] ,, Ad debita , quæ ex
,, delicto oriuntur.

*Aliud enim eſt debere punire* ] ,, Hoc
,, enim ſupponit delictum ; ſubditi autem
,, innocentes non delinquunt ; at diximus,
,, ſubditos non eſſe innocentes

*Aliud debere , &c. puniri* ] ,, Debebat
,, autem ſaltem puniri civitas , non cives
,, innocentes.

*Quanquam ex ceſſatione circa illud hoc
ſequi ſolet* ] ,, Ex ceſſatione igitur hujus
,, debiti , & officii , ſequitur , ſingulos ci-
,, ves obligari , & puniri poſſe , quia fa-
,, ctum civitatis probant , & defendunt.

*Sed ita ut diſtincta ſit cauſa illa , &
hoc effectum* ] ,, Rectius diſtinctæ ſunt obli-
,, gationum cauſæ. Nam cauſa principalis
,, eſt debitum , vel delictum civis. Si ma-
,, giſtratus extraneo requirenti negat judi-
,, cium , tunc hic obligatur ex nova cau-
,, ſa , ex ceſſatione ſcilicet officii. Reliqui
,, ſubditi ejuſdem civitatis non obligantur
,, pro debito concivis ; ſed ideo , quia fa-
,, ctum , & injuriam magiſtratus officium
,, negantis defendunt , & probant.

*Ergo pœna nomine acquiri res ſubdito-
rum hoſtilium non poterunt* ] ,, Immo pœ-
,, næ nomine acquiri poſſunt ; quia cauſa
,, ſunt injuriæ dum eam probant , ac de-
,, fendunt.

*Sed eorum duntaxat , qui ipſi deliquerint* ]
,, At delinquunt quoque qui injuriam illam
,, defendunt , & reparationi juris conſilio ,
,, opera , vel opibus reſiſtunt.

*Et magiſtratus continentur* ] ,, Qui ne-
,, gando officium injuriam committunt , at-
,, que ideo bello cogi poſſunt ad ſatisfa-
,, ciendum. Sed & concives continentur ;
,, at ex alio capite , quia ſcilicet injuriam
,, principis negantis officium probare , &
,, defendere tenentur.

## Ad §. III.

Res *ſubditorum & capi , & acquiri
poſſunt* ] ,, Scilicet , ex eo jure gentium vo-
,, luntario , quo ſingulorum bona pro debi-
,, tis civitatis obligari , dixit ; quod modo
,, refutavimus. Cives enim ſuo jure pro de-
,, bito non obligantur ; nec *jure gentium* ,
,, quale non datur , nec *jure naturæ* , quo
neme

„ nemo ex alieno debito tenetur. Adeoque
„ tunc demum obligantur ſi magiſtratus ne-
„ get judicium ; hoc enim factum ſubditi
„ defendunt : adeoque ex hac approbatione
„ tenentur, & quia cauſam hoſtis defen-
„ dunt, hoſtes fiunt.

*Debiti primarii* ] „ Subditi in genere
„ tenentur ad reparationem injuriæ, quæ
„ a magiſtratu committitur, & quam de-
„ fendunt.

*Sed & ſubnaſcentis* ] „ I. e. omnium
„ damnorum, quæ ex bello ſequuntur,
„ quia ſubditi reparationi juris noſtri reſi-
„ ſtentes tenentur ad omne id, quod inte-
„ reſt injuriam factam non eſſe.

*Initio hujus libri* ] „ *L.* 3. *c.* 1. §. 3. *l.* 2.
„ *c.* 1. §. 16. & infra *c.* 14. §. 1.

*Capta in bello non compenſari cum debi-
to principali* ] „ Omnino compenſantur,
„ quia penſare eſt æquare, quando nimi-
„ rum debitor id, quod ipſe debet, cum
„ eo, quod ipſi debetur, penſat. Sed &
„ præterea in pœnam res hoſtium retineri
„ poſſunt, citra compenſationem.

*Uſque dum, &c. ſatisfactum ſit* ] „ Ex
„ mente Auctoris igitur interim ſaltem ſe-
„ curitatis cauſa cuſtodiri poſſunt res ca-
„ ptæ ; quod refutavimus §. 1. *n.* 1.

*Secundum ſanum judicium* ] „ Arbitratu
„ prudentum, & bonorum virorum. At
„ fruſtra ad id provocatur inter gentes, quæ
„ alieno judicio non ſubſunt.

*Impenſam, quæ in bellum facta eſſet* ]
„ Quia hæ impenſæ ex injuria hoſtis mihi
„ abſunt, indeque is reſtituere eas mihi
„ tenetur.

*Et alibi* ] „ Vide notas Auctoris. Adde
„ *Juſt. l.* 31. *c.* 7. *Thuan. l.* 22. *p.* 443.

*Quod autem victis juſte imponitur, idem
& bello juſte extorquetur* ] „ Immo capta
„ non ex ea ratione cedunt capientibus, ſed
„ quia mediis his adiguntur hoſtes ad ſatis-
„ faciendum.

---

## Ad §. IV.

Auctor hic ait, nec ea, quæ juſtitia
„ interna licita ſunt, ſemper admitti debe-
„ re, quoties charitatis lex obſtat ; indeque
„ monet, 1. ne dives inopem debitorem
„ omnibus rebus exuat : 2. imprimis ſi ni-
„ hil ex debito lucratus ſit, uti ſi fide ſua
„ dari juſſit : neque 3. eorum, qui extra
„ belli culpam ſunt, res capi debere, uti
„ res ſubditorum innocentium : & magis
„ 4. ſi conſtet, illos a concivibus res ſuas
„ non facile recuperaturos ; vel 5. noſtrum
„ ſatis facile nos conſecuturos ab eis, qui
„ primario debent, vel a Principe, qui ju-
„ dicium negavit. 6. Humanitatis exempla
„ affert, ubi devicti hoſtes vel in civitatem
„ aſſumti, aut ex agris aliquid veteribus
„ poſſeſſoribus ſub lege tributi relictum eſt.
„ 7. Denique urbibus captis parcendum, agroſ-
„ que, vel agrorum partem illis relinquen-
„ dam, & tributum potius eis, ut & alius
„ mercibus imponendum, ait.

„ At cum hæc tum ad prudentiæ, tum
„ ad virtutis regulas pertineant, non opus
„ eſt iis inhærere cum hic ſaltem, quid jure
„ naturæ liceat, quæſtio ſit ; in ſequentibus
„ igitur mentem ſaltem Auctoris explica-
„ bimus.

*Alibi* ] „ Vide *lib.* 3. *cap.* 4. §. 2. *Lib.* 1
„ 2. *cap.* 17. §. 9.

*Si inopem debitorem omnibus reculis ſuis
excutiat* ] „ Hoc verum ſi inopia illa non
„ vitio debitoris ſupervenerit. Unde & le-
„ ges civiles tali debitori varia indulgent
„ beneficia, ceſſionem bonorum, indultum
„ moratorium.

*In id debitum venerit ſua bonitate* ] „ Non
„ lucri, aut utilitatis ſtudio. Supponit au-
„ tem Auctor, hic quoque creditorem eſſe
„ divitem, fidejuſſorem vero inopem.

*Tam durus* ] „ Qui ad peram, & ſac-
„ cum uſque debitum exigit.

*Contra jus ſtricte dictum* ] „ Nam alibi
„ dixit, naturæ non repugnare, ut non
„ more, & tacito conſenſu induci potue-
„ rit, ut ſubditi factum principis præſtare
„ debeant. *L.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 1. Adeoque
„ ſtricto jure non peccare, ait, eum, qui
„ ſubditum inopem pro debito civitatis o-
„ mnibus reculis excutit.

*Qui extra culpam ſunt belli* ] „ Qui nec 2
„ ſuo jure debent, nec ipſi deliquerunt.

*Quique non alio, quam fidejuſſorio no-
mine* ] „ Qui non aliam ob cauſam, quam
„ quod fidem interpoſuerint, bello conve-
„ niuntur. Hoc nomine etiam ſubditos ex
„ introducto jure gentium obligari, dixit
„ ſupra §. 1. *n.* 2.

*Relinquantur res iſtæ, quibus nos faci-
lius, quam ipſi careamus* ] „ Adeoque quæ
„ nobis nullam, vel exiguam, ſubditis au-
„ tem maximam afferunt utilitatem.

*Illos ipſos id, quod eo modo amiſerunt,*

*a civitate ſua non recuperaturos* ] „ Ex hypotheſi enim Auctoris ideo gentes bona „ ſubditorum pro debito civitatis obligari „ voluere, quia membra ejuſdem ſocietatis „ facilius a ſe invicem jus conſequi poſſunt. „ *Vide l.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 2. & *ſupra* §. 1. „ *in fin. ibique not.* Aliud ergo ex charitatis ſaltem regula ſtatuit ſi ceſſet illa „ ſpes.

3 *Cum in ſubſidium introductum ſit jus hoc* ] „ Tenentur enim ſaltem tanquam fide juſſores. *Vid. ſupr.* §. 1. *n.* 2.

*Ab originariis debitoribus* ] „ A principali debitore; nam tunc tota ratio conſtitutionis juris gentium ceſſare videtur, „ utpote quæ ex hypotheſi Auctoris ideo „ obtinuit, ut creditores eo facilius jus ſuum conſequantur, *l.* 3. *c.* 2. §. 2. & *ſupra* §. 1. *n.* 2. *in fin.*

*Aut ab iis, qui jus non reddendo ſponte ſua debitores ſe faciunt* ] „ Si difficilior ſit „ recuperatio a debitore principali, ſed facilis a magiſtratu debitoris, qui judicium „ negavit, tunc, ait, charitatem requirere „ ut hic potius excutiatur, quam reliqui „ ſubditi innocentes.

*Etiamſi concedatur, cum ſtricto jure non pugnare* ] „ *Vid. n. præced. in fin.*

*Abire tamen ab humanitatis regula* ] „ I. e. non peccari contra jus, ſed contra „ virtutem.

*Exempla hujus humanitatis* ] „ Recte hic 4 „ monet Ziglerus, exempla hæc non convenire, cum ea ſpecie humanitatis, quam „ *hoc* §. *n.* 3. commendat, ſcilicet, de excutiendo debito originario.

*Agri hoſtibus devictis ea conditione conceſſi, ut in civitatem venirent* ] „ Vide ſupra *l.* 3. *c.* 6. §. 11. & infra *c.* 15. §. 3. „ & 9.

*Veteri poſſeſſori relinquebatur* ] „ Exempla attulit Auctor *ſupra L.* 3. *c.* 6. §. „ 11. *n.* 2.

*Livius* ] „ *Conf. d. c.* 6. §. 11.

*Alexander Macedo* ] „ *Conf. d. c.* 6. „ §. 11.

*Deditas urbes non diripi* ] „ Conf. *l.* 3. „ *c.* 4. §. 12. *c.* 11. §. 16. *n.* 1. *c.* 5. §. „ 1. *c.* 6. §. 18.

*Et ſupra* ] „ *l.* 3. *c.* 12. §. 4. *n.* 4. & „ *c.* 11. §. 10. *n.* 2. & §. 11.

*Et ſub ſimili tributo ſolere & mercibus concedi a bello immunitatem* ] „ *L.* 3. *c.* „ 12. §. 4. *n.* 1.

---

# CAPUT XIV.

## Temperamentum circa captos.

I. *Quo uſque capere homines liceat juſtitia interna:*
II. *Quid interno juſtitiæ dominio in ſervum liceat:*
III. *Non licere occidere innocentem.*
IV. *Non punire inclementer.*
V. *Non operas nimium graves imponere.*
VI. *Peculium quomodo domini, quomodo ſervi.*
VII. *An ſervis fugere liceat.*
VIII. *An e ſervis nati domino teneantur, & quatenus.*
IX. *Quid faciendum ubi captorum ſervitus in uſu non eſt.*

+I. 1. Quibus in locis + captivitas hominum, & ſervitus in more eſt, [a] + ſi internam juſtitiam reſpicimus, + limitanda primum eſt ad rerum inſtar, + ut ſcilicet [1] eo uſque licita ſit talis acquiſitio,

[a] *Vict. de Jure belli n.*41. *Leſſ. l.* II, *c.* 5. *dub.* 5. *Covar. c. peccatum. p.* 11, §. 11. *Molina diſp.* 120. & 121. *Valentia diſp.* 3. *q.* 16.

GRONOVII.

1 *Eo uſque licita ſit talis* ] Ad eum numerum, & pretium corporum, quo exæquetur aut a principio nobis datum, aut a ſuborientibus poſtea profectum cauſis damnum.

GRO-

tio, quo uſque debiti aut primarii, aut + ſubnaſcentis quantitas patitur, + niſi forte in ipſis hominibus peculiare ſit delictum, quod libertatis damno puniri æquitas ferat. + Hactenus igitur nec ultra + juſtum bellum gerens in hoſtis ſubditos captos jus habet, + idque 2 in alios valide tranſfert.

2. Erit autem æquitatis, & bonitatis officium, hic quoque + ea adhibere diſcrimina, quæ, cum de interficiendis hoſtibus ageretur, ſupra annotata ſunt. Demoſthenes [b] in epiſtola pro Lycurgi liberis laudat Philippum Macedonem, [a] quod non omnes, qui inter hoſtes fuerant, ſervos feciſſet: καὶ γὰρ οὔτε δίκαια εἶναι πρὸς ἅπαντας τὰ αὐτὰ, οὔτε καλὰ ἡγεῖτο, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀξίας προσθήκην συλλογιζόμενος, τὰ τοιαῦτ' ἐπέκρινεν. *neque enim*, inquit, *eadem in omnes aut æqua, aut honeſta cenſebat, ſed rem exputans cum acceſſione ejus, quod quisque meruiſſet, etiam in talibus velut judicem agebat.* b Pag. 114. B.

II. 1. Sed primum notandum hic eſt, + jus illud, 3 quod quaſi ex fidejuſſione pro civitate oritur, + neutiquam 4 tam late patere, quam jus, quod ex delicto naſcitur in eos, qui 5 + pœnæ ſervi fiunt. Unde Spartanus quidam [b] 6 captivum ſe dicebat, (aa) non ſervum. nam ſi rem recte inſpicimus, + jus hoc generale in captos ex bello juſto par eſt ei juri, quod habent domini in eos, qui ſe paupertate coacti in ſervitutem vendiderunt, demto quod etiam magis + miſeranda eſt eorum calamitas, qui non ſuo facto ſpeciali, ſed regentium culpa in eam ſortem deveniunt. Δεινότατον δορυαλώτους γενέσθαι· *res acerbiſſima eſt belli jure captivum fieri*: + teſte [c] Iſocrate. c Plataico. p. 300. A. Ed. H. Steph.

2. + Eſt ergo 7 ſervitus hæc perpetua obligatio operarum, pro alimentis

GROTII.

a *Quod non omnes, qui inter hoſtes fuerant, ſervos feciſſet*] Filius ejus Alexander Thebis captis exemit ſervituti & ſacerdotes, & eos, qui decretis in ſe factis non adſenſerant. narrat *Plutarchus* in vita ejus. (Pag. 670. E.)

b *Captivum ſe dicebat, non ſervum*] Philo: ἐπεὶ καὶ πατέρες υἱῶν τιμὰς κατέθεσαν, καὶ υἱοὶ πολλάκις πατέρων, ἢ κατὰ λῃστείας ἀπαχθέντων, ἢ κατὰ πόλεμον αἰχμαλώτων γενομένων, οὓς οἱ τῆς φύσεως νόμοι τῶν κάτωθεν ὄντες βεβαιότεροι γράφουσιν ἐλευθέρους. *nam & patres pro filiis, & filii pro parentibus ſæpe pretium pependerunt, aut vi latronum abreptis, aut belli more captis, quos quidem naturæ leges valentiores his, quæ in terra ſiunt, legibus, ſcribunt liberos.* (Lib. *Quod omnis Probus liber*, pag. 870. E.) Nimirum, ut apud *Theodecten* Helena loquebatur:

Θεῶν ἀπ' ἀμφοῖν ἔκγονον ῥιζωμάτων,
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειεν λάτριν;

*Utraque generis parte prognatam Deis,*
*Eritne ſervam nominare qui audeat?*

(Habet hoc Auctor noſter etiam in *Excerptis ex Tragœd. & Comœd. Græc.* pag. 445. ſed non docet, unde hauſerit. Reperies apud ARISTOTELEM, *Politic.* Lib. I. Cap. 6. pag. 302. B. *Ed. Pariſ.* ubi legitur: Θείων δ' ἀπ' &c. ut & in *Heinſii* Editione, cum Paraphraſi. *J. B.*)

GRONOVII.

2 *In alios*] Alienandis captivis.

3 *Quod quaſi ex fidejuſſione*] De captivis in ſervitutem redigendis hoc nomine gentibus placitum, quod ſinguli ſubjecti ſint quaſi ſponſores & ſecundi debitores pro eo, quod debet civitas, ut ea non ſolvente quaſi addici poſſint.

4 *Tam late patere*] Tantam vim habere.

5 *Pœnæ ſervi*] §. 1. Inſtit. *de cap. dimin.* Obſerv. I, 8. 77.

6 *Captivum ſe*] Servire jure belli, non ob noxam, aut malignos natales.

7 *Servitus hæc perpetua*] Ac ſi quis conduxerit hominem liberum, ut, quoad vivat, ſibi operas præſtet, victus, & neceſſariorum ſecurus, cum jure cogendi ſi negligens ſit.

(aa) Refert id PLUTARCHUS, *Apophth. Lacon.* pag. 234. C. Tom. II. Ed. Wechel. *J. B.*



Digitized by Google

mentis itidem perpetuis. Chryſippea [a] definitio huic generi ſervorum optime congruit : *ſervus eſt perpetuus mercenarius.* Et lex Hebræa + eum, qui inopia coactus ſe vendidit, diſertè mercenario comparat. + (bb) Deut. XV, 18. 40. 53. & in [8] redemtura ejus operas ita vult ipſi prodeſſe, ſicut fructus ex agro vendito percepti prodeſſent veteri domino. Deut. XVIII, 50.

3. + Multum ergo diſtat id, quod impune [9] in ſervum fit ex gentium jure, + & id , quod naturalis ratio fieri ſinit. Ex [b] Seneca ſupra citavimus : *cum in ſervum omnia liceant , eſt aliquid , quod* [10] + *in hominem licere , commune jus animantium vetet.* Philemonis illud eodem tendit [c] :

Κἂν δοῦλος ᾖ τις, οὐδὲν ἧττον, δέσποτα,
Ἄνθρωπος οὗτός ἐστιν ἂν ἄνθρωπος ᾖ.

*Here , quiſquis eſt homo natus , quamvis ſerviat*
*Is ſervitutem , tamen eſſe homo non deſinit.*

Alibi item [d] Seneca : *ſervi ſunt , immo homines : ſervi ſunt , immo contubernales : ſervi ſunt , immo humiles amici : ſervi ſunt , immo* [11] + *conſervi.* quæ & apud Macrobium [e] legas ſenſum plane eundem habentia cum Pauli [f] apoſtoli dicto : *Domini , jus & quod æquum eſt ſervis præſtate , gnari* + *vobis quoque dominum eſſe in cælo.* Et alibi [g] vult dominos cum ſervis non minaciter agere , eo , quod jam diximus , argumento , + quod & ipſi dominum in cœlo habeant , qui ad talia [12] qualitatum diſcrimina non attendat. In conſtitutionibus , [h] quæ Clementi Romano aſſcribi ſolent, legitur , οὐκ ἐπιτάξεις δούλῳ σου, ἢ παιδίσκῃ [c] ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, *cave ſervo , aut ancillæ imperes acerbo animo.* + Clemens Alexandrinus [i] ſervis nos uti vult tanquam alteris nobis , quando homines ſunt non minus , quam nos , ſecutus ſapientis Hebræi [k] dictum : εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἄγε αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ὅτι ὡς ἡ ψυχή σου· *ſi ſervum habeas , ut fratre utere ; talis enim eſt , qualis tu.*

III. Jus ergo vitæ , & necis quod dicitur + in ſervum domino præſtat , ut [13] domeſticam habeat juriſdictionem , ſed nimirum + eadem [14] religione

[a] *Sen. de Benef. lib.* III, *c.* 22.
[b] I, *de Clem. c.* 18.
[c] *Apud Stob.* Tit. 62.
[d] *Ep.* XLVII.
[e] *Saturn.* I, II.
[f] *Coloſ.* IV, 1.
[g] *Eph.* VI, 9.
[h] *Lib.* VII. *c.* XIII.
[i] *Pædag.* Lib. III. Cap. 12. p. 307. *Ed. Oxon.*
[k] *Syracid.* Cap. XXXIII. *verſ.* 12.

### GROTII.

c Ἐν πικρίᾳ ψυχῆς] Sic & in epiſtola *Barnabæ* eſt : οὐ μὴ ἐπιτάξῃς παιδίσκῃ ἢ δούλῳ σου ἐν πικρίᾳ, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐλπίζουσι, μήποτε οὐ φοβηθήσῃ τὸν ἐπ᾽ ἀμφοτέροις Θεόν· *noli acerbe imperare ſervo , aut ancillæ tuæ in Chriſtum ſperantibus , ne eo ipſo oſtendas non timere te communem tibi , & ipſi Dominum.* (Cap. 19. ).

### GRONOVII.

8 *In redemtura ejus operas* ] Pretium redemtionis minui , prout multas , & magis utiles operas edidit domino.

9 *In ſervum* ] In ſervilem perſonam.

10 *In hominem* ] In eundem , tanquam & hominem , ejuſdemque ſortis , cujus & domini ſunt.

11 *Conſervi* ] Omnes enim quodammodo ſervimus , præfectis , tempori , illis , quorum gratiam volumus , denique Deo , & naturæ.

12 *Qualitatum diſcrimina* ] Qui omnes homines uno ordine habeat , liberum a ſervo non diſtinguat.

13 *Ut domeſticam habeat* ] Ei mandare poſſit juſtum opus , & ad id modica coërcitione cogere.

14 *Religione* ] Moderatione.

( bb ) Heic mendosè omnes Editiones , a primâ uſque , ſeſe habent. Legendum , ut ad *Puſendorfium* obiter obſervavimus , *Levit.* XXV, 40, 53. & poſtea , pro *Deut.* XVIII, 50. reponendum , *Levit.* XXV , 27 , 50. Res ſtatim patebit inſpicienti loca illa. *J. B.*

GRO-

ligione exercendam, [15] qua publica exercetur. Hoc voluit Seneca, [a] cum dixit: *in mancipio cogitandum non quantum illud* + *impune pati poſſit, ſed quantum tibi permittat* + *æqui, boniqne naturæ, quæ parcere etiam captivis, & pretio paratis jubet*: qui [b] & alibi, *quid intereſt*, ait, *quali quis teneatur imperio, ſi ſummo tenetur?* quo loco + comparat ſubditum ſervo, & ait, [16] + diſpari titulo [17] paria in illos licere: + quod certe [18] in hac parte vitæ adimendæ, & ſi quid eo accedit, veriſſimum eſt. *Majores noſtri*, ait idem [d] Seneca, *domum noſtram puſillam rempublicam eſſe judicarunt*; & [c] Plinius: *ſervis reſpublica quædam, & quaſi civitas, domus eſt.* Cato Cenſorius, narrante [d] Plutarcho, ſi quis ſervus capital admiſiſſe videretur, de eo + ſupplicium non ſumebat, niſi poſtquam damnatus eſſet, etiam conſervorum judicio. Quicum conferenda + verba Job. XXXI, 13. & deinceps.

a L. I, de Clem. c. 18.

b Lib. III. de Ben. c. 18.

c Lib. VIII. Epiſt. 16.

d Pag. 349. A.

IV. Sed & circa minores pœnas, puta verbera in ſervos, + adhibenda eſt æquitas, immo & clementia. *Non opprimes eum*, [e] *non dominaberis ei dure*, + ait lex divina de ſervo Hebræo, quod nunc [19] + prolata vi proximitatis ad omnes ſervos debet extendi (cc), Deut. XV, 17. 45. 53. Ad quem locum ſic [f] Philo: θεράποντες τύχῃ μὲν ἐλάττονι κέχρηνται, φύσεως δὲ τῆς αὐτῆς μεταποιοῦνται τοῖς δεσπόταις· τῷ δὲ θείῳ νόμῳ κανὼν τῶν δικαίων ἐστὶν, οὐ τὸ τύχης, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐναρμόνιον. διὸ προσήκει τοὺς κυρίους μὴ κατακόρως χρῆσθαι ταῖς

GROTII.

d *Seneca* ] Epiſtola XLVII.

e *Non dominaberis ei dure* ] Vide *Moſem de Kotzi* præceptis jubentibus 147, 175. 178. & *collationem legum Moſis, & Romanarum*, titulo III. *Priſcus* in excerptis legationum, ubi Romanos barbaris præfert: ἄμεινον δὲ καὶ τοῖς οἰκέταις διατελοῦσι Ῥωμαῖοι χρώμενοι. πατέρων γὰρ ἢ διδασκάλων εἰς αὐτοὺς ἔργα ἐπιδείκνυνται· ἐφ' ᾧ τῶν φαύλων ἀπεχομένους, μετιέναι ἅπερ αὐτοῖς φαῦλα νενόμισται, σωφρονίζουσι σφᾶς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ὥσπερ τοὺς οἰκείους παῖδας. οὐ δὴ γὰρ οὐδ' αὐτοῖς θάνατον, ὥσπερ Σκύθαις, ἐπάγειν θέμις. ἐλευθερίας δὲ τρόποι παρ' αὐτοῖς πλεῖστοι, ἣν οὐ μόνον περιόντες, ἀλλὰ καὶ τελευτῶντες χαρίζονται, διατάττοντες κατὰ τῆς περιουσίας ὃν βούλονται τρόπον· καὶ νόμος ἐστὶν, ὥσπερ ἕκαστος τελευτῶν περὶ τῶν προσηκόντων βουλεύσοιτο· *multo melius ſervos ſuos Romani tractant, patrumque, aut magiſtrorum in eos funguntur officio. nam ut eos abſtrahant ab iis, quæ moribus ipſorum illicita habentur, ita eos delinquentes quaſi filios ſuos caſtigant: neque enim jus eſt eos occidere, ut apud Scythas. Tum vero libertatis complura genera, quam non viventes tantum, ſed in mortis tempore domini largiuntur: qui quidquid morituri de re ſua ſtatuerint, id legis vim habet.* (Pag. 47. *Edit. Hœſchel.* Adde legem *Wiſigothicam* lib. VI, tit. V. c. 12.

f *Philo* ] De ſpecialibus legibus ſecundo. (*Pag.* 798. C.) *Cyprianus* ad Demetrianum: *niſi tibi pro arbitrio tuo ſerviatur, niſi ad voluntatis obſequium pareatur, imperioſus, & nimius ſervitutis exactor flagellas, verberas, fame, ſiti, nuditate, ferro frequenter, & carcere affligis, & non agnoſcis miſer Dominum Deum tuum, cum ſic exerceas ipſe in hominem dominatum.* (Pag. 188. *Edit. Fell. Brem.*)

GRONOVII.

15 *Qua publica* ] Qua civibus imperatur.

16 *Diſpari titulo* ] Magiſtratus, & domini.

17 *Paria in illos* ] Nempe jure naturæ, non gentium, non civili.

18 *In hac parte vitæ* ] Significat, quemadmodum magiſtratui, aut principi non licet occidere civem ſine delicto capitali ejus, ita nec domino ſervum.

19 *Prolata vi proximitatis* ] Ut ſit aliqua cognatio omnium hominum inter ſe, quod docent S. Litteræ, unde ſcimus, nos omnes ex Adamo oriundos, ſed maxime, ut Chriſtus juſſerit, quemvis hominem pro proximo haberi.

(cc) Heic etiam voluit dicere Auctor, *Levit.* XXV, 17, 43. 53. pro eo, quod habent omnes Editiones. Et hinc patet, non à Typographis ortum eſſe mendum illud, quum in duobus locis diverſis ita conſtanter unus Liber *Moſis* pro alio laudatus fuerit, numeruſque Capitis eodem modo permutatus. *J. B.*

GRO-

ταῖς ἐξουσίαις κατὰ τῶν οἰκετῶν, ἀλαζονείαν καὶ ὑπεροψίαν καὶ δεινὴν ὠμότητα ἐπιδεικνυμένους. ταῦτα γὰρ οὐκ ἔστι δείγματα ψυχῆς εἰρηνικῆς, ἀλλ' ὑπ' ἀκρασίας τὸν ὑπεύθυνον ( male editum ἀνεύθυνον) κολαζούσης κατὰ τυραννικὴν δυναστείαν· *Servi fortuna quidem inferiores ſunt: natura autem pares dominis: ac* [20] *divinæ legi juſti regula eſt, non quod fortunæ, ſed quod naturæ congruit. Ideo non oportet dominos poteſtate ſua in ſervos proterve uti, nec eam materiam ſumere ſuperbiæ, & inſolentiæ, & diræ feritati. Hæc enim ſigna animi non placidi ſed male temperati, & in ſubditos tyrannico quodam dominatu ſævientis. Numquidnam æquum eſt*, ait

*a De Clement.* I. 16. [a] Seneca, *gravius homini, & durius imperari, quam imperatur animalibus mutis? atqui equum non crebris verberibus exterret dominandi peritus magiſter: fiet enim formidoloſus, & contumax, niſi eum tactu blandiente permulſeris.* Et [b] mox: *quid ſtultius, quam in jumentis quidem, & canibus erubeſcere iram exercere, peſſima autem conditione ſub homine hominem eſſe?* Hinc eſt quod Hebræa lege [c] ſervo, aut ancillæ [g] non pro oculo tantum, ſed & pro dente excuſſo, per injuriam ſcilicet, libertas debebatur.

*b Cap.* 17.

*c Exod.* XXI, 26, 27.

*d Exod.* XX, 10. XXIII, 12. *Deut.* XVI. 14.

*e Lib.* V. *Ep.* 19.

*f Ep.* XLVII.

V. 1. Sed & [h] [21] + operæ cum modo exigendæ ſunt, + & valetudinis ſervorum humane habenda ratio. Quod ipſum præter alia ſpectat + lex Hebræa in ſabbathi inſtitutione, [d] nimirum, ut laboribus aliquod daretur ſpiramentum. Et C. Plinii [e] epiſtola ad Paulinum, quæ ſic incipit: *video quam molliter tuos habeas, quo ſimplicius confitebor tibi qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo & Homericum illud* ἑκυρὸς δὲ πατὴρ ὣς [22] ἤπιος ἦεν, *& hoc noſtrum* PATERFAMILIAS.

2. In eadem voce veterum humanitatem obſervat & [f] Seneca: *ne illud quidem videtis, quam* [23] + *omnem invidiam majores noſtri dominis, omnem contumeliam ſervis detraxerint? dominum patremfamiliæ appellaverunt,* [i] *ſervos familiares.* Dion Pruſæenſis optimum regem [g] deſcribens, δεσπότην

*g Orat.* I. *pag.* 5. C.

GROTII.

g *Non pro oculo tantum, ſed & pro dente excuſſo* ] Philo dicto loco: οὕτω γὰρ ὁ μὲν αὐθ' ὧν ἔδρασε, διττὴν ἐνδέξεται ζημίαν, ἅμα τιμῇ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀφαιρεθείς· καὶ τρίτον ἑκατέρου τῶν λεχθέντων χαλεπώτερον, ἀναγκαζόμενος ἐν τοῖς μεγίστοις εὐεργετεῖν ἐχθρὸν, ὃν ἴσως ηὔχετο κακῶν ἀεὶ δύνασθαι· ὁ δ' ἀνθ' ὧν ὑπέμεινε παρηγορίαν ἕξει διπλῆν, οὐ μόνον ἐλευθερωθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἀργαλέον καὶ ὠμὸν δεσπότην ἐκφυγών· *ſic ille pro facto duplicem pendet pœnam, amiſſis & operis, & ſervi pretio. ad quæ accedit, & tertium duobus iſtis gravius, quod cogitur in rebus maximis bene facere homini exoſo, & quem optaſſet ſemper vexare poſſe; alter autem pro malo, quod pertulit, duplex habebit ſolatium, non libertatem tantum adeptus, ſed a tam fero, ſævoque domino exſolutus.* ( Pag. 808. A. B. )

h *Operæ cum modo exigendæ* ] Vide c. 14. in epiſtola epiſcoporum ad Ludovicum regem, quæ inſerta eſt in *capitulare Caroli Calvi. Seneca* epiſtola XLVII. *non tanquam hominibus, ſed tanquam jumentis abutimur.* De Athenienſium vero in ſervos lenitate vide *Xenophontem* de republica Athenienſium. ( §. 9, & ſeqq. *Ed. Oxon.* )

i *Servos familiares* ] Amicos Epicurus. *Seneca* epiſtola CVII.

GRONOVII.

20 *Divinæ legi juſti regula* ] Divina lege juſtum habetur, non quod exiſtens forte caſus aut temporis iniquitas aliquando permittit, ſed quod æterna, & ſemper ſibi ſimilis ratio ſancit.

21 *Operæ cum modo* ] Quatenus ſalvis corporibus ſuſtineri poſſunt.

22 Ἤπιος ἦεν ] Alii. Helenæ verba de Priamo ἰλ. ω. 775. dicentis, affines cæteros, & ipſam ſocrum ſæpe ſibi convicium feciſſe, nunquam vero Hectorem, & Priamum ſocerum, qui ſemper ſibi fuerit quaſi mitis pater. ( Voces illæ, ἑκυρὸς δὲ, non leguntur apud *Plinium* in ulla Editione. Ex alio igitur loco reliqua potuerunt deſumi; ut oſtendunt *Seberi*, & *Barneſii* Indices. *J. B.* )

23 *Omnem invidiam* ] Ipſo nomine oſtenderint ſe nec dominos inviſos, & odioſos, nec ſervos viles, & contumeliis obnoxios velle.

GRO-

δεσπότην δ' οὐχ ὅπως τῶν ἐλευθέρων, ἀλλὰ μηδὲ τῶν δούλων χαίρειν καλούμενον· *domini nomen adeo in homines liberos non uſurpat, ut & in ſervos eo abſtineat.* k Ulyſſes apud [a] Homerum ſervos, quos fidos reperit, apud ſe ait futuros eo loco quaſi Telemachi filii ipſius fratres eſſent. Tertullianus [b]: l *gratius eſt* [24] *nomen pietatis, quam* [25] *poteſtatis: etiam familiæ magis patres, quam domini vocantur.* Hieronymus [c] ſive Paulinus ad Celantiam: *familiam tuam ita rege, & conſtitue, ut te matrem magis tuorum, quam dominam videri velis, a quibus benignitate potius, quam ſeveritate exige reverentiam.* Auguſtinus [d] *Domeſtica pax a juſtis patribus ita olim adminiſtrata eſt, ut ſecundum hæc temporalia bona* [26] *filiorum ſortem a ſervorum conditione diſtinguerent, ad Deum autem colendum omnibus domus ſuæ membris pari dilectione conſulerent: quod naturalis ordo ita præſcribit, ut nomen patrisfamilias hinc exortum ſit, & tam late vulgatum, ut* [27] *inique etiam dominantes hoc ſe gaudeant appellari. Qui autem veri patresfamilias ſunt, omnibus in familia ſua, tanquam filiis, ad colendum, & promerendum Deum conſulunt.*

a Od. ξ. verſ. 215, & ſeq.
b Apolog. c. 33.
c Tom. I. pag. 114. Ed. Baſil.
d Lib. XIX. de Civit. Dei cap. 16.

3. Similem pietatem in voce puerorum, + qua ſervos ſignificabant, annotavit Servius (dd) ad illud [e] Maronis: *claudite jam rivos, pueri.* nec diſſimile quod Heracleotæ ſervos ſuos Mariandynos m [28] δωροφόρους, id eſt, *donatarios*, appellabant, ἀφαιροῦντες τὸ πικρὸν τῆς προσηγορίας, *parcentes acerbitati nominis*, ut ad Ariſtophanem [29] vetus interpres Calliſtratus notabat. Laudat Germanos [f] + Tacitus, quibus ſervi tanquam coloni habebantur. Theano in [g] epiſtola: δικαία χρῆσις ἵνα μήτε διὰ τὸν κόπον κάμνωσι, μήτε ἀδυνατῶσι διὰ τὴν ἔνδειαν· *juſtus mancipiorum hic eſt uſus, ut nec præ labore deficiant, nec per egeſtatem impares ſint ferendo.*

e Eccl. III. in f.
f Germ. c. 25.
g Epiſt. 3. pag. 746. Opuſc. Mythol. Phyſ. Eth.

VI. 1. Pro opera, ut diximus, n + alimenta ſervo debentur. *Servis*, ait

G R O T I I.

k *Ulyſſes* ] Cujus paternam in ſe benignitatem prædicat Eumæus Odyſſeæ ξ. ( *verſ.* 138, *& ſeqq.*

l *Gratius eſt nomen pietatis, quam poteſtatis* ] Notat & *Cyprianus* teſtimoniorum III, §. 82. ad Quirinum: *dominos ſervis, cum crediderint, mitiores eſſe debere*; probatque id apoſtoli *Pauli* ad Epheſios verbis. *Lactantius* libro V, cap. 15. *Nec alia cauſa eſt cur nobis invicem fratrum nomen impertiamur, niſi quia pares eſſe nos credimus. Nam cum omnia humana non corpore, ſed ſpiritu metiamur, tametſi corporum ſit diverſa conditio, nobis tamen ſervi non ſunt: ſed eos & habemus, & dicimus ſpiritu fratres, religione conſervos. Auguſtinus* de moribus eccleſiæ catholicæ I, 30. *Tu dominis ſervos non tam conditionis neceſſitate, quam officii delectatione doces adhærere. Tu dominos ſervis, ſummi Dei ſcilicet communis domini conſideratione, placabiles, & ad conſulendum, quam ad coërcendum propenſiores facis.* Adde *Iſidorum* Peluſiotam lib. I, epiſtola 471. Repete quæ modo ex *Priſco* poſuimus.

m Δωροφόρους *appellabant* ] *Athenæus* VI, 18.

n *Alimenta ſervo debentur* ] *Siracides* XXXIII, 25. ἄρτος καὶ παιδεία καὶ ἔργα οἰκέτῃ· *Panis, & diſciplina, & opera ſervo.*

G R O N O V I I.

24 *Nomen pietatis* ] Officii, curæ ſanguinis.

25 *Poteſtatis* ] Juris, & imperii.

26 *Filiorum ſortem a* ] Liberos liberalius tractarent, quam ſervos.

27 *Inique dominantes* ] Duriter, & tyrannorum more imperantes.

28 Δωροφόρους, *id eſt*, *donatarios* ] Potius *tributarios*, ſeu qui dominis dona ferrent, ut operæ, quas præſtarent, & mercedes, quas mererent, in alienum opus locati, haberentur pro munere, ac donis: nam apud *Euphorionem* eſt Δωροφόροι καλέονται· Et hujus generis compoſita omnia activam habent ſignificationem. Addo *Terentium* Phormione I, 1, 6.

29 *Vetus interpres Calliſtratus* ] Non ille, qui exſtat, ſed quem habuit *Athenæus* lib. 6. pag. 263.

( dd ) Nihil tale video apud *Servium*, in hunc verſum, qui eſt ultimus Eclogæ III. Hoc tantum alibi lego: *Utrum ergo ætate* PUEROS, *an ut miniſtros, & familiares ſolemus communiter* PUEROS *vocare*? In Eclog. VI. verſ. 14. *J. B.*



Digitized by Google

ait [a] Cicero, *non male præcipiunt qui ita jubent uti, ut mercenariis: operam exigendam, juſta præbenda.* Ariſtoteles: [b] δούλῳ μισθὸς τροφή, *ſervo pro mercede alimenta.* Cato: [c] *familiæ ut bene ſit, provideto, ne algeat, ne eſuriat. Eſt aliquid*, ait [o] Seneca [d] *quod dominus præſtare ſervo debeat: ut cibaria, veſtiarium.* In cibariis erant [30] quaterni modii frumenti in menſem, quos præſtitos ſervis [e] Donatus auctor eſt. + Martianus juriſconſultus [f] eſſe, ait, quæ dominus neceſſe habet ſervo præſtare, ut tunicas, & ſimilia. Damnatur ab [g] hiſtoriis [p] Siculorum crudelitas, qui captivos Athenienſes fame necabant.

2. Inſuper Seneca [h] dicto, loco probat, [31] in quædam liberum eſſe ſervum, & [32] + beneficii quoque habere materiam, ſi quid fecerit quod ſervilis officii modum excedat, quod non ex imperio, ſed ex voluntate præſtetur, ubi ex miniſterio in affectum amici tranſitur, quod late explicat. His conſentaneum eſt, ut ſi quid ſervus, quemadmodum [q] apud Terentium eſt, ſuum defraudans genium comparſit, aut [33] ſucciſivi temporis diligentia quæſivit, + id aliquo modo ſit ipſius. Non male Theophilus [i] peculium definit οὐσίαν φυσικὴν [r] [34] + naturale patrimonium, quaſi contubernium definias + naturale matrimonium; ſed & [k] Ulpianus peculium

a *De Off.* I. 13.
b I *Oecon.* V.
c *De Re Ruſt.* c. 5.
d *Lib.* III, *de Benef.* c. 21.
e *Ad Phorm. act.* I. *ſc.* 1. verſ. 9.
f *L.* 40. *D. de peculio.*
g *Thuc. l.* VII. c. 87. *Diod. libro* XIII. c. 19.
h *Cap.* 19, *& ſeqq.*
i *Inſt. quod cum eo, qui in alt. pot.*
k *L.* 5. §. 3. *D. de peculio.*

GROTII.

o *Seneca* ] Idem de tranquillitate: (Cap. 8.) *familia veſtiarium petit, victumque.* Romani ad Beſſam apud *Procopium* Gotthicorum III. χορηγεῖτε τοῖς ὑμετέροις αἰχμαλώτοις τροφὴν οὐκ ἀρκοῦσαν, οὐδὲ κατὰ τὴν χρείαν ἡμῶν ἀποχρῶσαν, ἀλλ' ὥς γε ἀποζῆν διαρκῶς ἔχουσαν. *date nobis ſaltem ut captivis veſtris alimenta, non dicam quæ ſufficiant, qualia neceſſitas noſtra deſiderat, ſed quæ mortem arceant.* (Cap. 17.) *Chryſoſtomus* ad Epheſios V, 21. ὅταν οὗτος μὲν τὴν σωματικὴν διακονίαν παρέχῃ, σὺ δὲ τὸ σῶμα τρέφῃς ϗ θεραπεύῃς ϗ τροφαῖς ϗ ἐνδύμασι ϗ ὑποδήμασι, ϗ οὗτος δουλείας ἐστὶ τρόπος ὅτι ἐὰν μὴ παρέχῃς ϗ σὺ τὴν σὴν διακονίαν, οὐδὲ ἐκεῖνος τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔσται ἐλεύθερος, ϗ οὐδεὶς αὐτὸν ἀναγκάσει νόμος ϗ μὴ τρεφόμενον τοῦτο ποιεῖν. *ubi ille corporis miniſteria exhibet, tu vero eum alis, curaſque ut præter victum habeat quo induatur, quo calceetur, eſt & hoc ſervitutis quoddam genus: nam niſi, & tu tuum hoc exhibeas miniſterium, nec ille exhibebit ſuum, ſed liber erit, neque ulla eum lex conſtringet, ſi non alatur, operas præſtare.* (Tom. III. pag. 860. *Edit. Savil.*)

p *Siculorum crudelitas* ] Et Iſaaci Angeli in Siculos captivos, memorante *Niceta* lib. I. qui & epiſtolam ponit ea de re regis Siculi ad Imperatorem Græcum. (Cap. 3.)

q *Apud Terentium eſt* ] Phormione actu I, 1. (verſ. 10.)

r *Naturale patrimonium* ) Eumæus *Odyſſeæ* Ξ. (verſ. 63, 64.).

Οἶά τε ᾧ οἰκῆϊ ἄναξ εὔθυμος ἔδωκεν,
Οἶκόν τε κλῆρόν τε πολυμνήστην τε γυναῖκα.

*Qualia dat famulis domini prolixa voluntas,*
*Fœdera conjugii ſocialia, remque, domumque.*

Ipſe Ulyſſes *Odyſſeæ* Φ Eumæo, & Phylætio dicit. (verſ. 214, 215.)

Ἄξομαι ἀμφοτέροις ἀλόχους ϗ κτήματ' ὀπάσσω,
Οἰκία τ' ἐγγὺς ἐμεῖο τετυγμένα.

*Veſtrum utrique thori ſocias dabo, largiar & rem,*
*Vicinasque domos noſtræ.*

Varro de ſervis: *ſtudioſiores ad opus fieri liberalius tractando, aut cibariis, aut veſtitu largiore, aut remiſſione operis, conceſſioneve ut peculiare aliquid in fundo paſcere liceat.* (De Re Ruſt. Lib. I. c. 17.)

GRONOVII.

30 *Quaterni modii* ] *Seneca* ſervo tragœdo, quod genus honeſtius, quinque modios menſtruos dari, ſcribit epiſt. 80.

31 *In quædam liberum eſſe* ] Eſſe nonnulla, quæ homo ſervus agat tanquam liber.

32 *Beneficii quoque* ] Poſſe domino beneficium dare.

33 *Succiſivi* ] Subſecivi.

34 *Naturale patrimonium* ] Ut naturale dicicitur, quod tantum eſt naturale, non etiam confirmatum civilibus legibus, eoque carens effectu, quem habent eædem res ornatæ ſolemnibus legum. Sic naturales liberi, qui non juſtis nuptiis nati.

GRO-

lium dixit + puſillum patrimonium. + Nec refert quod 35 peculium dominus ſuo arbitrio adimere poteſt, aut minuere : + neque enim quod æquum eſt faciet, ſi ſine cauſa id faciat. + Cauſam vero intelligo + non pœnam modo, + ſed & domini neceſſitatem : + nam ſervi utilitas utilitatibus domini ſubeſt, magis etiam, quam + res civium civitati. Appoſite ad hanc rem s + Seneca : [a] *non ideo nihil habet ſervus, quia non eſt habiturus, ſi dominus illum habere noluerit.* *a L. VII. de benef. 4.*

3. + Et hinc eſt + quod 36 dominus non repetit, ſi quid ſervo in ſervitute debitum poſt manumiſſionem ſolvit : [b] quia (ut Tryphoninus ait) + debiti, vel non debiti ratio in condictione 37 naturaliter intelligitur, + dominus autem ſervo debere naturaliter poteſt. Itaque + ſicut [c] clientes in uſum patronorum, + & ſubditos in uſum regum, + ſic ſervos in uſus heriles contuliſſe legimus, ut + ſi filia dotanda, + ſi captivus filius redimendus, & ſi quid his eveniſſet ſimile. Plinius, ut ipſe in epiſtolis narrat, [d] ſervis ſuis concedebat etiam + quædam quaſi teſtamenta facere, id eſt, dividere, donare, relinquere 38 intra domum. + Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi jus ſervis conceſſum legimus, ſicut ſervitutis plures eſſe gradus, a nobis [e] alibi tractatum eſt. *b L. 64. D. de cond. indeb.* *c Dionyſ. l. II. c. 10. Ant. Rom.* *d Lib. VIII. epiſt. 10.* *e Lib. II. c. 5. §. 30.*

4. + Ad 39 hanc internam, quam exponimus, juſtitiam multos apud populos etiam + jus illud exterius dominorum leges 40 retraxerunt. Nam & apud Græcos ſervis durius habitis licebat (ee) *πρᾶσιν αἰτεῖν*, 41 + *ad venditionem proclamare*, & Romæ + ad ſtatuas confugere, aut 42 + præſidum implorare opem + contra ſævitiam, [f] vel famem, vel intolerabilem injuriam. Illud vero jam + non ex jure ſtricto, ſed ex humanitate, & beneficentia veniet, + interdum tali, quæ & debeatur, + ut poſt longas operas, aut valde magnas, libertas detur ſervo. *f §. 2. Inſt. de his, qui ſui, vel al. jur.*

5. + Poſteaquam jure gentium ſervitus invaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis, ait [g] + Ulpianus. Exemplo ſit illud [h] Terentianum: *g L. 4. D. de juſt. & jure.* *h Andr. I. 1. 10. 11.*

*feci*

GROTII.

s *Seneca* ] Ejuſdem eſt, ibidem: *Numquid dubium eſt, quin ſervus cum peculio domini ſit? Dat tamen domino ſuo munus.*

GRONOVII.

35 *Peculium dominus* ] Dominus juſtam cauſam habet auferendi peculium ſervo, non modo ſi quid is committat, ob quod mereatur eo mulctari, ſed etiam ſi eo ipſe ad uſus vitæ indigeat.

36 *Dominus non repetit* ] Non conſequitur actione indebiti. §. 1. Inſtit. *Quibus modis re contrahitur obligatio.*

37 *Naturaliter* ] Poteſt aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter: ut ſi pupillus ſine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad implendum contractum; ceſſat autem condictio indebiti, etiam ſi quis ſolverit, quod naturaliter debebat : non tantummodo ſi quis ſolvit quod debebat civiliter.

38 *Intra domum* ] Conſervis, non ſervis alienis.

39 *Ad hanc internam* ] Ethicam, morum, humanitatis, conſcientiæ, ad quam non adigimur legibus.

40 *Retraxerunt* ] Imminuerunt.

41 *Ad venditionem* ] Adire magiſtratum, & petere, ut dominus ſævus, atque inexorabilis alii domino ſe vendere compelleretur.

42 *Præſidum* ] Provinciæ alicui præfectorum.

(ee) Refert id JULIUS POLLUX, *Onomaſtic.* Lib. VII. Cap. 2. num. 13. *Ed. Amſt.* teſtemque laudat *Ariſtophanem*, in Ὥραις, Dramate deperdito. Vide ibi KUHNII Notam. & adde POTTER. *Archæolog. Græc.* Lib. I. Cap. 10. *J. B.*

*feci e ſervo ut eſſes libertus mihi*
*Propterea* [t] *quod ſervibus liberaliter.*

Salvianus [a] in uſu quotidiano eſſe ait, ut ſervi, etſi non optimæ, ſaltem non improbæ ſervitutis, libertate donentur. addit, & *illa, quæ in ſervitute poſiti conquiſierant,* + *ex dominorum domo tollere non vetantur.* Cujus benignitatis multa exempla in martyrologiis apparent. Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ, [b] quæ ſervum + Hebræum certo tempore exacto manumitti omnino jubet, [u] [43] nec ſine donis: de cujus legis contemtu graviter queruntur prophetæ. Catonem majorem reprehendit + Plutarchus [c], quod ſervos ſenectute confectos venderet, immemor ejus, quæ eſt inter homines, + communis naturæ.

VII. Quæſtio hic incidit, [d] + an fugere fas ſit ei, [44] qui bello juſto captus eſt. non de eo agimus, + qui ſuo [45] proprio delicto pœnam eam eſt commeritus, + ſed qui [46] publico facto in hanc fortunam decidit. + Verius eſt, fas non eſſe, + quia ex conventione, ut diximus, gentium communi operas ſuas civitatis nomine debet. Quod tamen ita eſt intelligendum, + niſi intolerabilis ſævitia hanc ipſi imponat neceſſitatem. Videri circa hanc rem poteſt reſponſum Gregorii Neocæſarienſis XVI.

VIII. I. [e] Movimus [47] alibi dubitationem, + an, & quatenus nati ex ſervis domino teneantur interno jure, quæ hic ob ſpecialem bello captorum conſiderationem omitti non debet. Si parentes ſuo delicto + pœnam [48] mortis erant commeriti, poterunt eorum poſteri, qui ſperabantur, ob (ff) vitam ſervandam obſtringi ſervitio, quia alioqui exſtituri non

a *Lib.* III. Adverſ. Avarit. *Cap.* 7. pag. 273. *Ed. Baluz.*
b *Deut.* XV, 13.
c *Vit. M. Cat.* pag. 338. E.
d *Silv. verb. ſervitus* §. 3. *Fortunius in l.* 4. *D. de juſt. & jur. Æg. Reg. de act. ſupern. diſp.* 31, *dub.* 7. *n.* 119. *Leſſ.* l. II. c. 5. *dub.* 5.
e *L.* II. c. 5. §. 29.

GROTII.

t *Quod ſervibus liberaliter* ] Ita manuſcripti recte. *Varro* narrat in Feroniæ luco dictum ſervis: *bene meriti ſedeant ſervi, ſurgant liberi.* in quibuſdam locis mos liberari ſervos, ubi octuplum pretii, quo emti erant, paraverunt. (Quod Auctor noſter adfert heic, tamquam é VARRONE, habet id ſine dubio à SERVIO, ad *Æneid.* VIII, 564. Sed Grammaticus iſte ait: *In hujus* (Feroniæ) *templo* (non autem *luco*) *Tarracinæ ſedile lapideum fuit, in quo hic verſus inciſus erat:* BENEMERITI &c. *Quam libertatem* (legendum *libertatis*) *deam dicit* Feroniam *quaſi* Fidoniam. Igitur non dicit *Servius*, verſum illum referri à *Varrone*, ſed tantum ab illo etymologiam tradi vocis *Feroniæ* Vide hunc, *De Ling.* Lib. IV. pag. 20. *Ed. H. Steph.* (Cæterum de re ipſa conſule quæ habet V. Cl. EVER. OTTO, Præfat. in Tom. II. *Theſauri Juris*, pag. 4. *J. B.*)

u *Nec ſine donis* ] Conſuetudo id interpretata ne minus XXX. ſiclis detur. vide præcepto jubente 84.

GRONOVII.

43 *Nec ſine donis* ] Ut ſit unde vivat in libertate, cum deſierit eum alere dominus.

44 *Qui bello juſto captus* ] Nam qui bello injuſto, illis licere tradidit 3, 7. 6.

45 *Proprio delicto* ] Aliquid præter cæteros flagitioſe, aut ſceleſte patrando.

46 *Publico facto* ] Calamitate partium victarum.

47 *Movimus alibi* ] 2, 5, 29. 3, 7. 5.

48 *Mortis erant commeriti* ] Et ſic non genuiſſent, niſi victor illos conſervaſſet hac conditione, ut ſervirent: poſſunt videri & ii, quos gignunt poſtea, ſervitutem eandem debere ob ſuam vitam: neque enim aut nati forent, aut ſuperſtites eſſent, niſi genitoribus eorum pepercisset communis dominus, & ipſos procreandi, educandique copiam feciſſet.

(ff) In omnibus Editionibus, etiam primâ, heic legebatur *ad.* Sed nos audacter poſuimus *ob*, quod ſenſus manifeſto poſtulat. Neque enim agitur de obligatione quadam vitæ ſervandæ, quæ ipſis natis è Servo incumbat, ſed de obligatione ſerviendi, quâ tenentur ob vitam à Victore ſervatam. Sic in ſequenti periodo *ob alimenta* à Domino præſtanda proles à Parentibus in ſervitutem dari poſſe dicitur. *J. B.*

GRO-

non fuerant, nam & ob alimenta alioquin defutura prolem ſuam parentes + in ſervitutem vendere poſſunt, ut ibi diximus. Tale eſt jus, quod + in Cananæorum poſteros Hebræis [a] Deus concedit. *a Deut.* XX, 14.

2. Pro debito autem civitatis ii quidem, + qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant, non minus, quam parentes ipſi; + at in nondum natis non videtur hæc cauſa ſufficere, + ſed alia requiri : + aut ex parentum conſenſu expreſſo, accedente alendi neceſſitate, + idque etiam in perpetuum : + aut ex ipſa alimentorum præſtatione, idque duntaxat 49 + uſque dum operæ totum, quod impenſum eſt, expunxerint. + Si quid ultra juris in hos domino datur, id videtur + ex lege civili dominis plus æquo largiente (gg) procedere.

IX. 1. At + quas apud gentes jus illud ſervitutis ex bello in uſu non eſt, + optimum erit permutari captivos : proximum + dimitti pretio non iniquo. Hoc quale ſit, præciſe definiri non poteſt: ſed humanitas docet, + non ultra intendi debere, quam 50 deducto ne egeat captus rebus neceſſariis. nam & leges civiles hoc multis indulgent, + qui ſuo facto proprio in debitum inciderunt. Alibi hoc + pactis, aut moribus definitur : x ut apud (hh) Græcos 51 olim mina, + nunc inter milites menſtruo ſtipendio. Narrat Plutarchus olim inter Corinthios, & Megarenſes bella geſta [b] ἡμέρως καὶ συγγενικῶς, *manſuete, & ita ut populos conſanguineos decebat.* Si quis captus eſſet, eum a captore habitum ut hoſpitem, & fide de pretio accepta dimiſſum domum : unde natum 52 δορυξένων nomen. *b Quæſt. Gr.* pag. 295. B.

2. Ex-

GROTII.

x *Ut apud Græcos olim mina* ] Bello Gallorum cum Hiſpanis in Italia eques redemtus quarta parte annui ſtipendii. non comprehenſi qui ordines ducerent, eiſque ſuperiores : nec qui juſto prælio, aut oppido per vim capto venirent in poteſtatem. *Mariana* XXVII, 18.

GRONOVII.

49 *Uſque dum operæ totum* ] Labore pro omni ſumtu, qui in eos factus eſt, ſatisfecerint.

50 *Deducto ne egeat* ] Ut captus non privetur omni patrimonio, ſed tantum ei relinquatur, quo ſe ſuſtentare poſſit.

51 *Olim mina* ] Centum drachmis, ſive decem Philippis. Inter Fabium, & Hannibalem convenerat, argenti pondo binis, & ſelibra, ſive mille nummis. *Liv.* 22, 23. Hannibal ad Cannas captis, equiti quingenos quadrigatos, trecenos pediti, ſervis centum ſtatuit. *Liv.* 22, 58.

52 Δορυξένων ] Quaſi haſta, & armis hoſpitum : quæ tamen vox uſu deinde ad quemvis hoſpitem ſignificandum producta, & dilatata eſt.

(gg) Heic etiam, in omnibus Editionibus, hactenus legebatur, *largientibus*, mendo manifeſtiſſimo. Videtur Auctor primo ſcripſiſſe, *ex legibus civilibus dominis plus æquo largientibus* : poſtea quum ad vitandum concurſum duplicis caſus ſimilis ejuſdem numeri, unum è plurali ſingularem facere vellet, perſpicuitatis cauſſâ, *ex lege civili* poſuit, ſed oblitus eſt τὸ *largientibus* ſimul, ut par erat, mutare. *J. B.*

(hh) Nullus dubito, quin Auctor in animo habuerit quod legerat apud ARISTOTELEM, οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι. Ethic. Nicom. *Lib.* V. *Cap.* 10. Verum, hoc ibi tantum refertur ut exemplum *Juris*, quod Philoſophus vocat *Legitimum*, quodque opponit *Naturali* : nihil dicit, nec *Ariſtoteles*, nec *Andronicus Rhodius* in Paraphraſi, nec *Michaël Epheſius*, unde colligi queat, hoc lege quadam communi ſancitum eſſe apud *Græcos*. Immo video, in oratione DEMOSTHENIS *de male obita Legatione*, Captivos quoſdam mutuo ſumſiſſe, alium *tres minas*, alium *quinque*, alium prout cuique conditiones erant propoſitæ : Ὁ μὲν, τρεῖς μνᾶς, ὁ δὲ, πέντε, ὁ δὲ, ὅπως συνέβαινεν ἑκάστῳ, τὰ λύτρα. Pag. 222. A. *J. B.*

*a De Offic. L. I. 12.*

2. Excelſioris animi eſt illud Pyrrhi a Cicerone [a] laudatum:

> [y] *Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis:*
> *Ferro, non auro* [53] *vitam cernamus utrique:*
> *Quorum virtuti belli fortuna pepercit,*
> *Eorundem libertati me parcere certum eſt.*

*b Xenoph.* Lib. III. *Cyrop. c.* I. §. 20. *c* Lib. V. c. 10. *d* Lib. VII. *c. 9. n.* 18. *e Vita Dem.* pag. 891. *f Strabo lib.* VII. pag. 302. *Ed. Pariſ.*

Non dubium + quin crediderit Pyrrhus juſtum a ſe bellum geri: tamen + parcendum exiſtimabat eorum libertati, quos probabiles cauſæ in bellum tuliſſent. Simile [b] Cyri factum celebrat Xenophon: Philippi Macedonis poſt victoriam in Chæronea [c] Polybius: Alexandri in Scythas [d] Curtius: Ptolemæi regis, & Demetrii, inter ſe non bello magis, quam in captivos benignitate certantium, [e] Plutarchus. Lyſimachum vero [z] Getarum rex Dromichætes [f] bello captum hoſpitem ſuum fecit, paupertatiſque ſimul Geticæ, ac comitatis teſtem factum perpulit, ut talibus amicis, quam hoſtibus uti mallet.

GROTII.

y *Nec mi aurum poſco* ] Similem Tiberii Chriſtiani Imperatoris in Perſas bonitatem laudat *Menander Protector*, ( Legat. *pag.* 141. 1. *Ed. Hæſchel.* ) Siſebuti *Mariana*, item Sanctii Caſtellæ regis, libro XI. ( Cap. 5. Illud autem de *Siſebuto* legitur Lib. VI. Cap. 3.)

z *Getarum rex Dromichætes* ] Meminit & *Diodorus Siculus* in excerptis Peireſcianis. ( Pag. 257. 258. )

GRONOVII.

53 *Vitam cernamus* ] De vita certemus, & pugnemus.

---

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XIV.*

„ AUCTOR ſupra capite VII. *Jure* „ *gentium voluntario* in bello ſolem„ni publico introductum eſſe, ait, ut 1°. „ capi perſonæ hoſtium poſſint etiam ſi „ cauſa injuſta ſit; & quidem 2°. in in„finitum, ultra debiti, vel pœnæ mo„dum. Idque gentes 3°. extendiſſe, ait, „ ad omnes, qui in hoſtili territorio in„veniuntur; item 4° ad poſteros, *l.* 2. „ *c.* 5. §. 27 & *c.* 7. §. 1. & 2: 5°. jus „ vitæ, & necis in captos conceſſiſſe, *c.* „ 7. §. 3. & *c.* 5. §. 28. & 6°. faculta„tem acquirendi ex opera ſervi, *d. c.* 7. „ §. 4. & 5.

„ Auctor hoc capite temperat illam li„centiam jure gentium conceſſam, tum „ ex jure naturæ, tum ex præceptis vir„tutum, tum ex utilitatis rationibus.

„ *Jure naturæ* enim 1°. neminem ca„pere perſonam hoſtilem poſſe niſi juſtam „ bellandi cauſam habeat. Neque 2°. in „ infinitum capi poſſe, ſed tantum ad debiti,

Digitized by Google

» biti, aut delicti quantitatem, *L.* 3. *c.* 14.
» §. 1. Atque hinc capi non poſſe, ait,
« qui infortunio militant, *c.* 14. §. 1;
» nec innocentes cum nocentibus, *ibidem;*
» nec fœminas, ſenes, & alios, qui arma
» gerere non poſſunt, *ibid*: neque 3°. na-
» tos ex ſervis ſervos fieri, *L.* 2. *c.* 5. §.
» 19. *pr. l.* 3. *c.* 1. §. 8, niſi pro proportio-
» ne alimentorum, *d. c.* 14. §. 8: neque
» 4°. jus vitæ, & necis, ſub ſervitute con-
» tineri, ſed perpetuas tantum operas, *L.*
» 2. *c.* 5. §. 27. & 28. *l.* 3. *c.* 13. §. 2.
» *l.* 3. *c.* 7. §. 2. *l.* 3. *c.* 14. §. 2. 3. &
» 4, præſtitis ſervo alimentis, *d. c.* 14. §.
» 5. Atque hinc, ait, ſervum fugere non
» poſſe, *L.* 3. *c.* 7. §. 6. & *c.* 14. §. 7.
» 5°. Servum ſibi acquirere, *L.* 3. *c.* 14.
» §, 6, indeque peculium ei ſine cauſa
» adimi non poſſe, *ibid.*

» Denique commendat redemtionem ca-
» ptivorum, *Vid. c.* 14. §. 9. & *l.* 3. *c.*
» 7. §. *f.*

---

## Ad §. I.

1 Captivitas *hominum*, *& ſervitus in more eſt* ] » Nam inter Mahumeta-
» nos invicem, & inter Chriſtianos, in uſu
» non eſſe, alibi dictum eſt. *L.* 3. *c.* 7.
» §. 9. & *c.* 9. §. 19.

*Si internam juſtitiam reſpicimus* ] » I. e.
» jus naturæ, neglecta licentia, quam jus
» gentium voluntarium in bello ſolenni con-
» cedere fingit.

*Limitanda primum eſt ad rerum inſtar* ]
» De qua limitatione egit *c. præced.* §. 1.

*Ut ſcilicet eouſque licita ſit talis acquiſitio, quouſque debiti aut primarii, aut ſubnaſcentis quantitas patitur* ] » Immo, uti
» in rerum captione diximus, eam in infi-
» nitum jure naturæ licitam eſſe, ita in
» captura perſonarum idem dicendum eſt,
» nimirum, in infinitum hoſtes capi, &
» ſervos fieri poſſe, donec injuria repara-
» ta ſit.

*Subnaſcentis* ] » Nimirum, damnorum;
» & ſumtuum, qui poſt bellum superve-
» niunt, *d. c.* 13. §. 1.

*Niſi forte in ipſis hominibus peculiare ſit delictum* ] » Diximus *cap. præc.* §. 1. ſin-
» gulos ſubditos hoſtis ex peculiari delicto
» teneri, quia judicium ſuæ civitatis, &
» hoſtis noſtri probant, ejuſque cauſam ſe-
» quuntur, & defendunt.

*Hactenus igitur nec ultra* ] » I. e. intra
» quantitatem ſaltem debiti.

*Juſtum bellum gerens* ] » Injuſte enim
» bellum gerentis actus omnes injuſtos eſſe,
» dixit *l.* 3. *c.* 10. §. 1. Scilicet, juxta ju-
» ſtitiam internam, de qua hic loquitur;
» nam jure gentium voluntario aliud ſtatu-
» tum eſſe, fingit.

*Idque in alios valide transfert* ] » Adeo-
» que captos vendere, & jus ſuum intra
» modum prædictum in alium transferre
» poteſt.

*Ea adhibere diſcrimina, quæ, cum de interficiendis hoſtibus ageretur, ſupra annotata ſunt* ] » Diſtinguendo nimirum inter 2
» infortunium, & injuriam, *l.* 3. *c.* 11. §.
» 3. & *ſeq.* ubi notavimus, omnes ſubdi-
» tos nocentes eſſe, quia injuriam a princi-
» pe illatam defendunt.

---

## Ad §. II.

Jus *illud, quod quaſi ex fidejuſſione pro civitate oritur* ] » Ex hypotheſi enim 1
» Auctoris Gentes communi conſenſu (ſub
» quo ſingulorum conſenſum contineri, ait)
„ ſtatuerunt, ut bona, & perſonæ ſingulo-
„ rum pro debito civitatis pignorari poſſint.
„ Vide late *cap. præced.* §. 1. & *l.* 3. *c.* 2.
» §. 2.

*Neutiquam tam late patere, quam jus, quod ex delicto naſcitur* ] » Auctor capite
» præcedenti §. 2. jam monuit, tale jus
» quaſi fidejuſſionis in debito pœnali gen-
» tium conſenſu in res ſubditorum prodi-
» tum non eſſe. Nos jus gentium plane
» non agnoſcimus. Diximus, jure naturæ
» omnes, & ſingulos ſubditos hoſtis teneri
» ex injuria ſuæ civitatis, ſi vel ipſa de-
» bet, nec ſolvit, vel in civem debitorem
» judicium negat. Cum enim reliqui ſubdi-
» ti hanc injuriam operis, & opibus ſuis
» defendant, & defendere teneantur, me-
« rito ex hoc ſuo facto illicito pro hoſtibus
» haberi poſſunt. *Conf. l.* 2. *c.* 21. §. 7.
» *n.* 2. & 3.

*Pœnæ ſervi fiunt* ] » I. e. qui in bello
» pœnali ſervi fiunt.

*Jus hoc generale in captos ex bello juſto par eſt ei juri, quod habent domini, &c.* ]
» Immo diverſa ratio. Nam hoſtis ſemper
» capitur ob injuriam, & invitus; at hic
» ſervus fit ex pacto. Hinc effectu diffe-
» runt: nam in priorem jus vitæ, & ne-
» cis,

Digitized by Google

» cis, domino competit, non in hunc, ni-
» ſi lex in pœnam id jus permittat.

*Miſeranda eſt eorum calamitas, qui non ſuo facto ſpeciali, ſed regentium culpa* ] » At » ipſorum colpa concurrit, quia factum re- » gentium defendunt.

*Teſte Iſocrate* ] » Similia vide ſopra *l.* » 3. *c.* 7. §. 1.

2 *Eſt ergo ſervitus hac perpetua obligatio operarum* ] » Refutavimus hanc definitio- » nem ſupra *l.* 2. *c.* 5. §. 27. *n.* 2. Conf. » *l.* 3. *c.* 19. §. 5. Rectius definitur con- » ſtitutio juris gentium, quo qois alieno » dominio ſubjicitur. *Vid. ſupra c.* 7. §. 1.

*Eum, qui inopia coactus ſe vendidit, diſerte mercenario comparat* ] » Hoc verom » eſt de ſervo Hebræo, quia jus vitæ, & » necis, in dominum pacto ſuo transferre » nequit; at alia ratio eſt in ſervis bello » factis.

*Deut. XV.* 18. » ] Add, *Exod.* 21. *v.* 2. *ſeq. Jerem.* 34. *v.* 14.

*Et in redemtura ejus operas ita vult ipſi prodeſſe* » ] *Vid. Gron. h.* At dictum jam » eſt, hoc in ſervo Hebræo, qui pacto ta- » lis eſt, verum eſſe.

3 *Multum ergo diſtat id, quod impune fit in ſervum ex gentium jure* ] „ Auctor » enim fingit, gentes bello ſolenni, i. e. » quod inter duas ſummas poteſtates geri- » tur, & denunciatum eſt, hunc effectom » tribuiſſe, ut & res ſervi, & vita poteſta- » ti capientis ſubjiciatur. *Vid. l.* 3. *c.* 7. » §. 3. *ſeq.* Sed ſaltem ad effectum impu- » nitatis, & ne apud alias gentes ideo » conveniri, & puniri poſſint.

*Et id, quod naturalis ratio fieri ſinit* ] » Quæ ex hypotheſi Auctoris tantum per- » mittit ut jus in operas ſervi pro alimen- » tis acquiratur: quod refutavimus *d. c.* 7. » §. 1. & diximus, dominium in vitam, » & res ſervi, ex ipſo jure naturæ ſequi.

*In hominem* ] » Io ſervum non qua ſer- » vum, ſed qua hominem.

*Conſervi* ] » Quia & domini quoque in » ſervitutem aliquando redigi poterunt; ita » enim rem explicat Seneca. *d. ep.* 47.

*Vobis quoque dominum eſſe* ] » Qui ma- » jus jus in dominum habet, quam hic in » ſervum.

*Quod & ipſi dominum* ] » Qoi eodem » modo cum dominis olim acturus eſt, quo » domini in ſervos otuntur. Optime huc » faciunt loca a *Teſmaro hic* congeſta. » *lit.* ●.

*Clemens Alexandrinus* ] » Conf. *Sen. Ep.* » 47. *Statius Sylv.* 6. *l.* 2.

---

## Ad §. III.

Quæritur, *an domino jus vitæ, » & necis in ſervum competat?* Auctor ju- » re naturæ tale jus domino competere » negat, eiqoe domeſticam ſaltem juriſdi- » ctionem in ſervum conceſſam eſſe, pu- » tat, ita ut non pro lubitu, ſed ob cri- » men demum, & prævia cauſæ cognitione, » occidere eum poſſit. *Conſ. l.* 2. *c.* 5. §. » 27. & 28. *l.* 2. *c.* 13. §. 2. At jure » gentium voluntario omnia in ſervum li- » cere, dixit *ſupra l.* 3. *c.* 7. §. 3. Nos » naturæ jure omnia in ſervum tanqoam » hoſtem olim, & inſidiatorem, adeoque » delinquentem licere, ibidem demonſtra- » vimus.

*In ſervum domino præſtat ut domeſticam habeat juriſdictionem* ] » Senſus eſt, domino » quidem competere in ſervom jus vitæ, » & necis, ſed tantum intra fines juſtæ ju- » riſdictionis, ſi nimirum aliquid morte di- » gnum commiſerit.

*Eadem religione exercendam, qua publica exercetur* ] » I. e. ut non niſi ob deli- » ctom, & prævia cauſæ cognitione pœna » inferatur.

*Impune* ] » Immo *impune* ex ſenſu Sene- » cæ ſignificat, quod jure naturæ tutus ſit » dominos, & pœnam divinam tanquam » legis transgreſſor metuere non debeat.

*Æqui, bonique natura* ] » Humanitas, & » clementia.

*Comparat ſubditum ſervo* ] » Saltem in » eo comparat, quod uti ſubditus principi, » ita & ſervus domino beneficium reddere » poſſit, etſi uterque in ſuperioris poteſta- » te ſit.

*Diſpari titulo paria in illos licere* ] » Diſ- » paritas in eo eſt, quod in ſubditos jus » vitæ, & necis Principi competat vi im- » perii, adeoque ſaltem ob crimen; cum » domino in ſervos id competat jure bel- » li, ob injuriam civitati illatam.

*Quod certe in hac parte vitæ adimendæ, & ſi quid eo accedit, veriſſimum eſt* ] » Ita » ut nec ſubditis, nec ſervis vita adimi poſ- » ſit, niſi intra fines domeſticæ juriſdictio- » nis.

Sup-

Digitized by Google

*Supplicium non ſumebat* ] » Nolebat ri-
» gore illo juris naturalis uti.
*Verba Job* ] » Cum enim bene merita
» ſua oſtentaſſet, ita pergit: *ſi contemſi ſub-*
» *ire judicium cum ſervo meo, & ancilla*
» *mea, cum diſceptarent adverſus me.*

## Ad §. IV.

Adhibenda *eſt æquitas* ] » Cum do-
» mino jus vitæ, & necis, in ſervos etiam
» naturali ratione competat, fruſtra dubi-
» tatur, an verberibus excipi poſſint.
*Ait lex divina de ſervo Hebræo* ] » Dixi
» §. præcedenti, aliam rationem eſſe in ſer-
» vo Hebræo, qui inopia ſe vendidit, i.
» e. operas promiſit; aliam in extraneo,
» qui jure belli captus eſt.
*Prolata vi proximitatis* ] » Proximus enim
» lege Evangelii nobis dicitur quilibet ho-
» mo. *L.* 1. *c.* 2. §. 6. *n.* 3. & §. 8. *n.*
» 9. *L.* 2. *c.* 15. §. 9. *n.* 3. *l.* 2. *c.* 19.
» §. 4. *n.* 3.
*Non pro oculo tantum, ſed & pro dente excuſſo* ] „ Videtur hoc ſaltem obtinere in
„ ſervo Hebræo; nam de tali in ſpecie quæ-
„ ſtio eſt in principio capitis. *Vid. Exod.* 21
„ *v.* 1. *ſeq. Deut.* 15. 12.

## Ad §. V.

1 Operæ *cum modo exigendæ* ] » Jure
» naturæ uti vita, ita & operæ ab arbitrio
» domini dependent: ſed prudentiæ, ac hu-
» manitatis eſt, iis modice uti.
*Et valetudinis ſervorum* ] » Ut non exi-
» gantur operæ ultra vires corporis.
*Lex Hebræa in Sabbathi inſtitutione* ]
» Immo ratio hujus legis eſt, ut ſervi quo-
» que cultui divino vacare poſſint, non
» igitur ideo ne ultra modum operæ exi-
2 » gantur.
*Omnem invidiam* ] » Invidioſum illud
» nomen dominorum, & ſervorum fugien-
» tes.
3 *Qua ſervos ſignificabant* ] » *Sen. ep.* 47.
» in cubiculo vir, in convivio puer.
*Tacitus* ] » *De Mor. Germ. c.* 24. At
» male Auctor colonos hos refert ad mer-
» cenarios. Nam ideo coloni dicebantur,
» quia terram domini ſui colebant, ac cer-
» tum frumenti modum, aut pecoris nu-
» merum, &c. ſolvebant. *Tac. d. l.* Unde
» & jus vitæ, ac necis, dominis in tales
» colonos competebat. *Tac. d. l. c.* 25.

## Ad §. VI.

Alimenta *ſervo debentur* ] » Vide 1
» ſupra *l.* 2. *c.* 5. §. 27. *n.* 2. *L.* 3. *c.* 7.
» §. 6. *n.* 5. *in fin.* Si jus vitæ, & necis
» competit domino, fruſtra de alimentis
» quæritur, negando enim alimenta necat
» ſervum. Cæterum, ipſius domini intereſt,
» ſi utilitatem ex ſervo capere vult, neceſ-
» ſaria ei ſubminiſtrare.
*Martianus* ] » *L.* 40. *ff. de peculio.* In
» lege hac non dicitur, tunicam ex juris
» neceſſitate ſervo deberi, ſed eam non
» pertinere ad peculium, ad eum effectum
» ut de eo diſponere ſervus poſſit, quia
» non ad diſponendum, ſed ad vitæ neceſ-
» ſitates tunica pertinet.
*Beneficii quoque habere materiam* ] » Ea 2
» enim, quæ in animo conſiſtunt, ſervus
» retinet, adeoque meretur ſi id, quod vi
» officii tenetur facere, ſua ſponte facit,
» vel ſi ea facit, quæ officium excedunt.
» Similia vide apud *Sen. l.* 3. *benef. c.* 18.
» & *c.* 20.
*Id aliquo modo ſit ipſius* ] » Ex indulgen-
» tia domini. Nam jure naturæ omnis uti-
» litas operæ ad dominum pertinet.
*Naturale patrimonium* ] » Quod effectus
» juris civilis non habet: uti naturales li-
» beri dicuntur, qui beneficiis lege civili
» juſtis liberis conceſſis, deſtituuntur.
*Naturale matrimonium* ] » Quod deſti-
» tuitur effectu juris civilis.
*Puſillum patrimonium* ] » Seu puſilla pe-
» cunia. Sed inde non probatur, pecuniam
» illam ſervo propriam eſſe. Ulpianus ve-
» ram etymologiam vocis peculii explicat,
» indeque ortam, ait, quod puſilla pecu-
» nia, i. e. exigua pecuniæ ſumma, ſervo-
» rum adminiſtrationi committi ſolebat.
*Nec refert quod peculium Dominus ſuo arbitrio adimere poteſt, aut minuere* ] » Con-
» ſtat igitur ex hac ratione, peculium nul-
» lo modo in proprietate ſervi eſſe. Omne
» enim jus, tam in perſonam, quam in
» rem ſervi, ad dominum pertinet, §. 2.
» *Inſt. his, qui ſui, vel al.* neque pecu-
» lium ſervo competere poteſt niſi ex vo-
» luntate, & traditione domini, *l.* 4. *pr.*
» *l.* 5. §. *f. pecul.* atque hinc pro lubitu ite-
» rum adimi poteſt. *l.* 8. *ff. pecul.*



Digitized by Google

*Neque enim quod æquum eſt faciet* ]
» Immo faciet, quia omne jus domini eſt,
» & ſervus nudus eſt adminiſtrator, *l.* 16.
» *ff. pecul. l.* 93. *R. S.*

*Cauſam vero* ] » Ob quam æquum eſt
» auferre peculium ſervo.

*Non pœnam modo* ] » Si ob delictum ſer-
» vo aufertur.

*Sed & neceſſitatem* ] » Si ipſe dominus
» indigeat.

*Nam ſervi utilitas utilitatibus Domini
ſubeſt* ] » Hæc omnia gratis dicuntur. Ser-
» vus nihil proprii habet, & omne jus do-
» mini eſt.

*Res civium civitati* ] » Diverſa maxime eſt
» ratio. Servus in dominio eſt, non civi-
» tas : ſervus nullius juris capax eſt, nec
» ipſe aliquid proprii habet ; ſecus, ac in
» civitate. Quod vero jus civibus quæſitum
» ob utilitatem publicam auferri poſſit, id
» ex conſenſu civium oritur.

*Seneca* ] » Immo contrarium ex hoc ipſo
» Senecæ loco apparet : nam è contrario
» inde elicitur, ſervum ideo aliquid habere
» poſſe, ſi dominus illum habere voluerit.

3 *Et hinc eſt* ] » Quia ſervus naturale pa-
» trimonium habet.

*Quod dominus non repetit ſi quid ſervo
in ſervitute debitum poſt manumiſſionem
ſolvit* ] » Servus cum domino ſuo contrahe-
» re poteſt : & dominus natura inde obli-
» gatur, at civilis obligatio deficit, i. e.
» Servus agere cum effectu contra dominum
» non poteſt. Unde quæſtio oritur, an do-
» minus ſi ſervo poſtea manumiſſo ſolvit,
» repetere ſolutum poſſit condictione inde-
» biti ? Recte id negatur, quia dominus *na-*
» *tura* debet ſervo, & ſola actio deficit ex
» lege civili ; ad impediendam autem con-
» dictionem indebiti ſufficit *naturaliter* de-
» beri, *d. l.* 64. *ff. Cond. indeb.*

*Debiti, vel non debiti ratio in condictio-*
» *ne naturaliter intelligitur* ] » I. e. Sufficit,
» natura deberi, etſi actio inde non detur:
» hoc enim eſſe debitum naturale, vidimus
» ſupra *l.* 2. *c.* 11. §. 1.

*Dominus autem ſervo debere naturaliter
poteſt* ] » Dominus enim, qui cum ſervo
» contrahit, in eum qua ſervum jus trans-
» fert, eique obligatur : at quia ſervus in
» poteſtate domini, & debitoris eſt, ideo
,, ei jus exigendi a domino non competit;
,, adeoque actio deficit. non obligatio.

*Sicut clientes in uſum patronorum*, &c.]
» Conf. *ſupr. l.* 1. *c.* 3. §. 21. *n.* 3.

*Et ſubditos in uſum regum* ] ,, Subditi
,, enim opibus, & operis ſuis rempublicam
,, defendere, & ſplendorem principis con-
,, ſervare debent.

*Sic ſervos in uſus beriles contuliſſe legimus*]
,, Ex peculio, cujus adminiſtratio ipſis a
,, dominis concedebatur.

*Si filia dotanda* ] ,, Servi ex peculio ſuo
,, quædam contulerunt ad dotem conſtitu-
,, endam.

*Si captivus filius* ] ,, Servi ex ſuo quoque
,, peculio pretium redemtionis dederunt.

*Quædam quaſi teſtamenta facere* ] ,, Adeo-
,, que valebat diſpoſitio ex voluntate. &
,, conceſſione domini.

*Apud aliquas gentes etiam plenius jus* ]
,, Sic Germanorum coloni certam ſaltem
,, frumenti quantitatem; &c. præſtabant,
,, reliqua ſibi quærebant. *Tac. Mor. Germ.*
,, *c.* 25.

*Ad hanc internam juſtitiam* ] ,, Seu jus 4
,, naturæ.

*Jus illud exterius dominorum leges retra-*
,, *xerunt* ] ,, I. e. licentiam illam enormem,
,, quam Gentes in bello ſolenni permiſerunt,
,, & quæ in dominio externo conſiſtebat,
,, imminuerunt.

*Ad venditionem proclamare* ] ,, Vide *ſu-*
,, *pra l.* 2. *c.* 5. §. 29. *n.* 2.

*Ad ſtatuas* ] ,, Imperatorum : ex Aſylo-
,, rum jure id ortum eſt. *Vid. l.* 3. *c.* 7. §. 8.

*Præſidum implorare opem* ] ,, Scilicet,
,, provinciæ præpoſitorum: quibus hæc au-
,, ctoritas ab Antonino conceſſa fuit, §. 2.
,, *Inſt. de his, qui ſui, vel al.*

*Contra ſævitiam, vel famem* ] ,, Idem apud
,, Græcos obtinuit, ut ex Theani epiſtola
,, apparet. *Vid.* §. 5. *n.* 3.

*Non ex jure ſtricto* ] ,, Quia jure naturæ
,, perpetuum jus in ſervos acquirimus.

*Interdum tali, quæ & debeatur* ] ,, Au-
,, ctor enim quædam ita eſſe virtutis, ait,
,, ut obligetur quis ad ea agenda, etſi alte-
,, ri jus quæſitum non ſit. eaque refert ad
,, jus naturæ laxius; quædam autem ita vir-
,, tutis eſſe, ait. ut debitum inde non oria-
,, tur. *Vid. Diſſert. proœm. II. c.* 1.

*Ut poſt longas operas*, &c. ] ,, Cum omne
,, jus in perſonas, & res ſervi, ad domi-
,, num pertineat, ex ipſius ſola voluntate
,, dependet : an libertatem dare velit.

*Poſteaquam jure gentium ſervitus invaſit,* 5
*ſecutum eſt beneficium manumiſſionis* ] ,, Ex
,, jure dominii, quod victori in captum,
,, ſeu ſervum competit, ſequitur jus manu-
,, mittendi ;

,, mittendi; nam cum unicuique libere de
,, re ſua diſponendi facultas competat. Do-
,, minus quoque libertatem ſervo reddere
,, poteſt, vel pure, vel ſub certa lege. Un-
,, de libertorum nomen ortum eſt: quod
,, proinde merito juri Gentium, ſeu naturæ
,, tribuitur in *l.* 4. *ff. juſt. & jur.*

*Ulpianus* ] ,, In *l.* 4. *ff. juſt. & jure.*
,, Verba hæc ſunt: *Manumiſſiones quoque*
,, *juris gentium ſunt; eaque res a jure gen-*
,, *tium originem cepit, utpote cum jure natu-*
,, *rali* ( i. e. ex ordine naturæ ) *omnes li-*
,, *beri naſcerentur, nec eſſet nota manumiſ-*
,, *ſio cum ſervitus eſſet incognita. Sed poſt-*
,, *quam jure gentium* ( quod cum genere hu-
,, mano ortum eſt, *vid. l.* 1. *pr. junct. l.* 5.
,, *§.* 7. *ff. Acq. rer. dom.* ) *ſervitus invaſit,*
,, *ſecutum eſt beneficium manumiſſionis, ut*
,, *cum uno naturali nomine homines appella-*
,, *rentur, jure gentium tria eſſe cœperunt.*

*Ex dominorum domo tollere non vetantur*]
,, Ipſe Salvianus id non tanquam jus alle-
,, gat, ſed tanquam uſum quotidianum.

*Hebræum*] ,, Ex gente Hebræa. Nam ſe-
,, cus de alienigena, & peregrino; ut no-
,, tar Rivetus *ad Exod. c.* 21. *Teſm. b.*

*Plutarchus* ] ,, *In Cat. Maj. f.* 275. *n.*
,, 30. ne inutiles nutriret.

*Communis naturæ* ] ,, Hanc rationem non
,, addit Plutarchus, ſed potius contrarium,
,, & jure id fieri poſſe, aſſerit; addit ſal-
,, tem, benignitati latiorem, quam juſtitiæ
,, patere campum, *d. l. n.* 40. Cæterum,
,, auſteritati morum ejus id tribuit Plutar-
,, chus, & quod nullum homini cum homine
,, extra quæſtum exiſtimaret eſſe conſortium.

## Ad §. VII.

An *fugere fas ſit ei, qui bello juſto ca-
ptus eſt*] ,, Auctor *jure gentium voluntario* in
,, bello publico ſolenni introductum eſſe,
,, dixit, ut etiam ex *injuſta cauſa* hoſtis mei
,, ſubditus capi, & in eum dominium exter-
,, num quæri poſſit, *L.* 3. *c.* 7. §. 1. *n.* 2;
,, at id non impedire quo minus fugere queat,
,, quia jus Gentium quidem externum ſervis
,, negat judicium, at non ideo animo quo-
,, que religionis vinculum injicere voluit. *L.*
,, 3. *c.* 7. §. 6. *n.* 1.

,, *Jure naturæ* autem Subditos innocentes
,, tunc demum ſervos fieri, ait, ſi ex *juſta*
,, *cauſa* capiantur; & ad eum ſaltem effe-
,, ctum, ut perpetuas præſtent operas, *l.* 3.
» *c.* 7. §. 1. & 2. Atque tales ſervos fuge-
» re non poſſe, ait Auctor, etſi innocentes
» ſint, quia gentes ita conſentire potuerunt,
» ut cives pro civitate obligentur, eoque ope-
» ras perpetuas pro debito civitatis præſtent.
» *Vid. l.* 3. *c.* 2. §. 3. & *ſupr.* §. 2. *n.* 1. Plenius
» hanc quæſtionem examinavimus *l.* 3. *c* 7. §. 6.

*Qui ſuo proprio delicto* ] » Adeoque qui fu-
» gere certo jure non poteſt.

*Sed qui publico facto in hanc fortunam de-
cidit* ] » Sed hic quoque ſuo delicto ſervus
» fit, quia cauſam ſuæ civitatis ſequitur,
» eamque bonis ſuis defendit.

*Verius eſt, fas non eſſe* ] ,, Dependet hoc
» ab eventu. Si ad ſuos, vel ſocios reverti-
» tur, fas ei fuit fugere, quia ex ſuæ civitatis
» judicio injuria captus eſt; ſi intra fines ho-
» ſtiles recipitur, fas ei fugere non fuit, quia
» judicium civitatis hoſtilis tum prævalet, ubi
» jure captus dicitur. Idem quoque eſt ſi in-
» tra fines pacati adhuc deprehenditur, quia
» tanquam ſervus eos fines intravit; medii
» autem præſentem ſtatum ſequuntur, *dict.*
» *c.* 7. §. 6.

*Quia ex conventione gentium communi ope-
ras ſuas civitatis nomine debet* ] ,, Verum non
» eſt, gentes communiter unquam conveniſſe.
» Verum quoque non eſt, ſervitutem in ſo-
» lis operis conſiſtere. Denique verum non
» eſt, operas civium obligari pro civitate ex
» conſenſu demum gentium.

» Vera ratio cur bello capti ſervi fiant,
» conſiſtit in propria eorum injuria, quia fa-
» ctum ſuæ civitatis defendunt, adeoque cau-
» ſam hoſtis ſequuntur: indeque juxta noſtræ
» civitatis judicium jure capti ſunt.

,, Atque hoc judicium obtinet intra fines
» noſtræ civitatis, adeo ut quamdiu ſervus
» intra illos fines eſt, injuria fugere dicatur:
» cum e contrario ſi ad ſuæ civitatis limites re-
» vertitur, jure fugiſſe a ſua civitate aſſeratur.

*Niſi intolerabilis ſævitia* ] » Immo cum jus
» vitæ, & necis in captum competat, fruſtra
» de ſævitia quæritur; quanquam merito legi-
» bus Romanorum remedia quædam ſervis in-
» dulta fuerint, de quibus vide *l.* 2. *c.* 5. §.
» 29. & *l.* 3. *c.* 7. §. 3. & §. *præced. n.* 4.

## Ad §. VIII.

An, & *quatenus nati ex ſervis domino te-* 1
*neantur interno jure*] ,, Equidem *jure gentium*

 ,, licen-

Digitized by Google

» licentiam lædendi hoſtem, & captos, etiam extenſam eſſe ad natos, ſtatuit *d. c.* » 5. §. 29. & ſupra *l.* 3. *c.* 7. §. 5. Rationem hanc dedit, quia ſi victores ſuo jure » uterentur, & captos necarent, naſcituri » non fuiſſent, *d. c.* 7. §. 5. At *jure naturæ* ( nam id intelligit per juſtitiam internam ) natos non fieri ſervos, ait, niſi 1. » ob delictum parentum, 2. ſi aliter educari non poſſunt; adeoque 3. non pro debito civitatis, niſi aut parentum conſenſus » accedat, aut alendi neceſſitas, aut ipſis » alimenta a civitate præſtita ſint: tunc enim » fieri ſervos ad modum alimentorum.

„ Nos veram rationem cur jure naturæ » quoque liberi captorum ſervi fiant, explicavimus *d. c.* 5. §. 29. & *d. c.* 7. §. 5. quia » quod ex re mea naſcitur, naturali ratione » meum eſt.

*Pœnam mortis erant commeriti* ] » *Vid.* 2 *Gron. h.* At nullius momenti hæc eſt ratio. » Nam cum pœna ſaltem ſuos teneat Auctores, liberi ob delictum parentum puniri » non poſſunt. Vera igitur ratio cur liberi ſequantur conditionem matris ſervæ, in eo » conſiſtit, qvod partus ſit pars viſcerum » ancillæ, quæ ſerva eſt.

*In ſervitutem vendere poſſunt* ] » At jus » vitæ, & necis, in emtorem non transfertur. » Immo vere ſervi non ſunt, quia reſtitutis » alimentis liberantur. *Vid. ſupr. l.* 2. *c.* 5. » §. 27. *ſeq.*

*In Cananæorum poſteros* ] » Ex hac ipſa » Creatoris lege apparet, liberos ſequi conditionem parentis.

2 *Qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant* ] » Immo non fidejuſſionis quodam jure obligantur, uti Auctor putat. *Vid.* » *ſupr.* §. 2. *pr.* Sed quia probant factum principis, ejuſque injuriam defendunt, & de» fendere tenentur.

*At in nondum natis non videtur ſufficere hæc cauſa* ] » Quia fidejuſſores eſſe non poſ» ſunt qui nondum exiſtunt.

*Sed alia requiri* ] » Vera ratio eſt, quod » portio ſint corporis materni, quod totum » alterius poteſtati ſubeſt.

*Aut ex conſenſu parentum expreſſo, accedente alendi neceſſitate* ] » Si aliter ali non » poſſit; tunc enim operæ filiorum quoque » obligari a patre poſſunt. At verius eſt, magiſtratus officium ſupplere huic neceſſitati » debere: de quo plenius egimus *L.* 2. *c.* 5. » §. 5. & 7.

*Idque etiam in perpetuum* ] » Immo nulla » propottio eſſet inter alimenta, & operas » perpetuas. Dixi jam, deficiente cura patris ſuccedere officium magiſtratus.

*Aut ex ipſa alimentorum præſtatione* ] » Si » in familia domini partus ſervilis naſcitur, » eique a domino alimenta præſtantur, tunc » partum fieri ſervum, putat, ex ipſa alimentatione. Nos diximus, partum talem ſervum fieri etiam ante alimentationem in » ipſo momento nativitatis, quia pars eſt » corporis ſervilis.

*Uſque dum operæ totum, quod impenſum eſt, expunxerint* ] » Nullus hujus rei foret » exitus; nam ſingulorum dierum & operæ, » & alimenta notari, conferri, & compenſari deberent.

*Si quid ultra juris in hos domino datur* ] » Uti inter gentes datur jus in vitam, & » res eorum, qui ex ſervis nati ſunt.

*Ex lege civili* ] » Immo juri gentium voluntario id tribuit ſupra *L.* 3. *c.* 7. §. 1. » *Add. l.* 2. *c.* 5. §. 28. Neutrum tamen verum eſt: ſequitur hoc jus ab ipſa natura.

## A D §. IX.

Q U A S *apud gentes* ] » Ut Mahumetanos, & Chriſtianos. *Vid. L.* 3. *c.* 7. §. *fin.* 1 » & *infr. c.* 21. §. 23.

*Optimum erit permutari captivos* ] » Germ. » *auswechſeln* Gall. *échanger.* Quod olim » quoque factum legimus. *Vid. Cic.* 1. *off.* » 13. & *pro Sexto c.* 59. *Gell. l.* 7. *c.* 18.

*Dimitti pretio non iniquo* ] » De redemtione captivorum late egimus in allegatis » modo locis.

*Non ultra intendi debere, quam deducto ne egeat captus rebus neceſſariis* ] Immo » hoc dependet ab arbitrio victoris: nam cum » plenum jus in res, ac perſonas capti acquirat, pro lubitu ſuo pretium redemtionis illius juris ſtatuere poteſt.

*Qui ſuo facto proprio in debitum inciderunt* ] » Reſpicit Auctor ad executiones, quæ hodie » fieri ſolent ſalvis eis, quæ neceſſaria ſunt. » At id meri juris civilis eſt. *Conf. l.* 6. *ff. Ceſſ.* » *bon.* & *Laut. eod. tit.*

*Pactis, aut moribus* ]» Quod Gallis *Cartel* » vocatur.

*Nunc inter milites menſtruo ſtipendio* ] » *Eines Monaths Beſoldung.*

*Quin crediderit* ] » Sed contrarium aſſerebant hoſtes: adeoque non ex juſtitia cauſæ 2 » hæc dependent.

*Parcendum exiſtimabat eorum libertati, quos probabiles cauſæ, &c.* ] » Generoſi animi » indicia hæc ſunt; at non neceſſitatis.

CAPUT

Digitized by Google

# CAPUT XV.

## Temperamentum circa acquiſitionem imperii.

I. *Quatenus juſtitia interna permittat imperium acquiri.*
II. *Laudabile eſſe hoc jure in victos abſtinere.*
III. *Sive eos miſcendo victoribus :*
IV. *Sive relinquendo imperium his, qui habuerant :*
V. *Interdum impoſitis præſidiis :*
VI. *Aut tributis etiam, & ſimilibus oneribus :*
VII. *Utilitas ab hac moderatione indicatur.*
VIII. *Exempla : & de mutata forma reipublicæ apud victos.*
IX. *Imperium ſi aſſumendum ſit, recte partem ejus victis relinqui.*
X. *Aut certe libertatem aliquam.*
XI. *Præcipue in religione.*
XII. *Saltem victos clementer haberi oportere : & cur ?*

* I. QUæ + in ſingulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, [a] + tanto magis in populos, aut [1] in populorum partes, + quanto in multos inſignior eſt & injuria, + & beneficentia. + Juſto bello ut alia acquiri poſſunt, + ita & [2] jus imperantis in populum, + & jus, quod in imperio habet ipſe populus : ſed nempe + quatenus fert aut pœnæ naſcentis ex delicto, aut alterius debiti modus. + Quibus addenda eſt cauſa vitandi periculi ſummi. + Sed hæc cauſa plerumque cum aliis miſcetur, + quæ tamen ipſa tum in pace conſtituenda, + tum in utendo victoria + maxime ſpectanda eſt. + Nam cætera eſt ut remittantur ex miſericordia : + in publico autem periculo, [3] quæ modum excedit ſecuritas, immiſericordia eſt. Iſocrates [b] ad Philippum : τῶν βαρβάρων ἐπὶ τοσῦτον ἐξαρκέσει κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστῆσαι τὴν σαυτοῦ χώραν. *barbari hactenus edomandi ſunt, quantum ſatis erit ut tuam regionem in tuto colloces.*

+ II. 1. Criſpus Salluſtius [c] de Romanis veteribus : *majores noſtri religioſiſſimi mortales + nihil victis eripiebant, [4] præter injuriæ licentiam.* Digna quæ a Chriſtiano diceretur ſententia : quicum illud ejuſdem [d] convenit : *ſapientes + pacis cauſa bellum gerunt, & laborem ſpe otii ſuſtentant.* Ariſtoteles non ſemel [e] dixerat, πόλεμον εἶναι εἰρήνης χάριν, ἀσχολίαν δὲ σχολῆς, *bellum*

a *Vict. de jure belli n. 38. & 59.*

b *Epiſt. II. pag. 409. A. Ed. H. Steph.*

c *Catilin. Bell. c. 12.*

d *De Rep. ordin. fragm. VI. 40. p. 118. Ed. Waſſ.*

e *De Rep. V. 1. c. 14. & 15. & X. Ethic. Nic. c. 7.*

GRONOVII.

1 IN *populorum partes* ] Aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas.

2 *Jus imperantis* ] Et principis, & quod ſibi populus reſervavit. ( Ut, exempli gratia, ſi comitia, ſi ordines, ſi privilegia ) illo poteſt uti victor, huic detrahere, & id imminuere, quatenus tamen, &c.

3 *Quæ modum excedit ſecuritas* ] Si non peccavit quidem aliquid inſigniter, neque debet, ſed tamen ſalvus eſſe victor non poteſt, aut non ſtabile imperium acquiſitum, niſi duriter victos tractet : hoc caſu ſi miſericors eſt victor, in ſuos, & ſe immiſericors eſt. *Cato* apud *Salluſtium* : *Hic mihi aliquis miſericordiam, & manſuetudinem nominat*, &c. Bell. Catili. cap. 52.

4 *Præter injuriæ* ] Præterquam facultatem nocendi, qua per laſciviam male uſi fuerant.



GRO-

Digitized by Google

*bellum pacis, & negotium otii cauſa inſtitutum.* Nec aliud vult Cicero, cu-
a De Off. I. 23. jus hoc eſt ſanctiſſimum [a] effatum: *bellum ita ſuſcipiatur, ut nihil aliud niſi pax quæſita videatur.* Ejuſdem & hoc [b] ſimile: *ſic ſuſcipienda bella
b Ibid. c. 11. ſunt ob eam cauſam, ut ſine injuria in pace vivatur.*

c Th. a, 2. q. 40. art. 1. ad 3. Wil. Mat. de belli ſec. requiſ. q. 7. 2. Nihil hæc diſtant ab his, quæ nos docent + veræ religionis [c] theologi, finem belli eſſe amovere ea, quæ pacem perturbant. Ante Nini tempora, ut ex [d] Trogo alibi dicere cœpimus, fines imperii [a] tueri magis, quam proferre, mos erat: intra ſuam cuique patriam regna finiebantur: reges non imperium ſibi, ſed populis ſuis gloriam quærebant,
d Juſtin. I, 1. contentique victoria imperio abſtinebant: quo nos retrahit quantum po-
e De Civ. Dei lib. IV, 15. teſt Auguſtinus, cum [e] ait: *videant tamen ne forte non pertineat ad viros bonos* [b] *gaudere de imperii latitudine.* qui & hoc addit: *felicitas major
f Cap. I, v. 13. eſt vicinum bonum habere concordem, quam vicinum malum ſubjugare bellantem.* Adde quod in ipſis Ammonitis propheta [f] Amoſus ſevere reprehendit hoc ſtudium proferendorum per arma finium.

III. Ad hoc antiquæ innocentiæ exemplar proxime acceſſit veterum
g L. II, de Ira, c. 34. Romanorum + prudens modeſtia: *Quid hodie eſſet imperium*, ait [g] Seneca, *niſi ſalubris providentia victos permiſcuiſſet victoribus? Conditor noſter
h Ann. XI, 24. Romulus*, ait apud [h] Tacitum Claudius, *tantum ſapientia valuit, ut pleroſque populos eodem die hoſtes*, + *deinde cives habuerit*: addit, exitio Lacedæmoniis, & Athenienſibus nihil aliud fuiſſe, quam quod victos + pro
i Lib. VIII. c. 13. alienigenis arcebant. Livius rem Romanam auctam [i] dicit hoſtibus in civitatem recipiendis. Exempla exſtant in hiſtoriis + Sabinorum, + Alba-
k Suet. in Cæſ. c. 80. norum, + Latinorum, deinde aliorum ex Italia: donec poſtremo [k] *Cæ-
l Hiſt. IV. 74. ſar Gallos in triumphum duxit, idem in curiam.* Cerialis in oratione ad Gallos, quæ apud [l] Tacitum: *ipſi plerumque legionibus noſtris præſidetis: ipſi has, aliaſque provincias regitis. nihil ſeparatum, clauſumve.* Et mox: *proinde pacem, & vitam, quam victi, victoreſque eodem jure obtinemus, amate, colite.* Tandem, [5] quod mirandum maxime, in orbe Romano qui ſunt, + ex conſtitutione Imperatoris [6] Antonini cives Romani effecti ſunt, quæ

GROTII.

a *Tueri magis, quam proferre*] Alexander Imperator Artaxerxi Perſæ: δεῖν μένειν τε αὐτὸν ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις καὶ μὴ καινοτομεῖν, μηδὲ ματαίαις ἐλπίσιν αἰωρούμενον μέγαν ἐγείρειν πόλεμον· ἀγαπητῶς δὲ ἔχειν ἕκαστον τὰ ἑαυτοῦ· *manendum cuique intra ſuos fines nihil novando, neque debere quemquam incerta ſpe ſublatum bella incipere, ſed ſuo eſſe contentum.* (Habet hoc Auctor noſter ex HERODIANO, Lib. VI. Cap. 2. num. 9. *Ed. Boecleri*: ubi, ut & in aliis Editionibus, legitur: ἐν τοῖς τῶν ἰδίων ὅροις: neque neceſſe eſt emendare: ἐν τοῖς ἰδίοις, ut facit Auctor noſter, ſive ex incogitantiâ, ſive datâ operâ. *J. B.*)

b *Gaudere de imperii latitudine*] Vide *Cyrillum* libro V. contra *Julianum*, reges Hebræos hoc nomine laudantem, quod ſuis contenti eſſent finibus. (Pag. 177. E. *Ed. Spanh.*)

GRONOVII.

5 *Quod mirandum maxime*] Meo judicio valde reprehendendum, & perinde æſtimandum, ac ſi quis omnes ruſticos declaret nobiles. Eo dono non provinciales civium honorem conſecuti ſunt, ſed cives provincialium conditionem, ac vilitatem ſubierunt.

6 *Imperatoris Antonini*] Non *Marci* philoſophi, non *Titi Pii*, laudatiſſimorum principum, ſed *Baſſiani Caracullæ*, qui Septimii Severi filius fuit, teterrimus parricida, & tyrannus perfidus, ut oſtendit *Salmaſ.* ex *Dione*, de *Modo Uſ.* 855. additque, ſpeciem quidem fuiſſe quaſi peregrinis honorem haberet, ſed revera id factum, ut plus e vectigalibus colligeret,

Digitized by Google

quæ verba ſunt [a] Ulpiani. ex eo, ut [b] Modeſtinus ait, 7 + Roma communis patria eſt. Et de ea Claudianus [c]:

*Hujus pacificis debemus moribus omnes,*
*Quod cuncti gens una ſumus.*

IV. 1. Alia moderatæ victoriæ ſpecies eſt, + victis aut regibus, aut populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami [d]

*Hoſtis parvi victus lacrymis,*
*Suſcipe, dixit, rector habenas,*
*Patrioque ſede celſus ſolio:*
*Sed ſceptra fide meliore tene.*

Idem, [e] victo Neleo, filio ejus Neſtori regnum permiſit. Sic Perſæ [f] reges victis regibus regnum relinquebant. Sic Cyrus [g] Armenio. e Sic Poro (aa) Alexander. Laudat hoc d Seneca [h] *nihil ex rege victo + præter gloriam ſumere.* Et [i] Polybius celebrat Antigoni bonitatem, qui cum Spartam haberet in poteſtate, reliquerit ipſis τὸ πάτριον πολίτευμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, *rempublicam majorum, ac libertatem:* quo ex facto + maximas per Græciam laudes conſecutus ibidem narratur.

2. Sic + Cappadocibus permiſſum a Romanis, uti qua vellent 8 reipublicæ forma: + & multi populi poſt bellum relicti liberi. *Carthago + libera cum ſuis legibus eſt*, ajunt Rhodii [k] ad Romanos poſt bellum Punicum ſecundum. Pompejus τῶν ἑλισκομένων ἐθνῶν τὰ μὲν αὐτόνομα ἠφίει, inquit [l] Appianus, *ex devictis gentibus* e *quaſdam reliquit liberas.* Et Quintius Ætolis dicentibus pacem firmam eſſe non poſſe, [m] niſi Philippus Macedo regno pelleretur, dixit, ſententiam eos dixiſſe immemores Romanorum moris,

a *L. in orbe* 17. *D. de ſtat. hom.*
b *L. Romæ* 33. *D. ad municip.*
c *In Sec. Conſul. Stilic.* verſ. 154, 159.
d *Sen. Troad.* verſ. 725. *& ſeqq.*
e *Ælian. Var. Hiſt.* IV, 5.
f *Herod. Lib.* III. c. 15.
g *Xenoph. Cyrop.* L. III. c. 1.
h *De Clem.* I. 21.
i *Lib.* V. 8. *Cap.* 9.
k *Livius* L. XXXVII. c. 54.
l *Mithrid. Bell.* pag. 251.
m *Liv.* XXXIII, 12.

ſigeret, quia peregrini quædam non conferrent, quæ a civibus exigebantur. (Adde plenè de hac Conſtitutione diſputantem Illuſtr. EZECH. SPANHEMIUM, in Eruditiſſimis Diſſertationibus, quibus *Orbis Romani* titulum præſcripſit. *J. B.*)

7 *Roma communis*] Recte, ſed non tantummodo ex eo. Poterat hoc dici, & eo titulo digna eſſe Roma, etiamſi non cives Romani dignitatem ſuam perdidiſſent, & omnium hominum diſcrimina turbata eſſent: quemadmodum jam Plinio ſub Veſpaſiano dicitur Italia omnium terrarum alumna eadem, & parens, numine Deûm electa, &c. ut una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret lib. 3, cap. 5. *Rutilius Numatianus* itiner. lib. 1. *Feciſti patriam diverſis gentibus unam: Profuit injuſtis te dominante capi. Dumque offers victis proprii conſortia juris, Urbem feciſti, quod prius orbis erat.* verſ. 63, *& ſeqq.*

8 *Reipublicæ forma*] Cum Romani eos liberaſſent, maluerunt eſſe ſub rege; itaque rex eis a S. P. Q. R. datus Ariobarzanes. (Vide *Juſtin.* XXXVIII. 2.)

GROTII.

e *Sic Poro Alexander*] Pipinus Aiſtolfo Langobardo. (Vide EGINARD. de Vit. Carol. Magn. *Cap.* VI. pag. 39, 40. cum Notis ult. Editionis. *J. B.*]

d *Seneca*] Totus locus dignus inſpici, ubi & hoc egregie dictum: *hoc eſt etiam ex victoria ſua triumphare, teſtarique, ſe nihil, quod dignum eſſet victore, apud victos inveniſſe.* Tigrani pars regni a Pompejo relicta. *Eutropius* VI. (c. 11.)

e *Quaſdam reliquit liberas*] Earum ut noſcatur conditio, vide *Polybium* excerptis legationum num. 19. *Suetonium* in Cæſare, ubi de Gallia. (*Cap.* 25.) Habet & quædam *Guillimanus* non indigna lectu in rebus Helvetiorum. (Lib. I. Cap. 8.).

(aa) Vide QUINT. CURTIUM, Lib. VIII. Cap. 14. *num.* 45. ibique *Pitiſci* notam 100. in Edit. 3. *J. B.*

ris, victis parcendi. addidit : *adverſus victos mitiſſimum quemque maximum animum habere.* Apud [a] Tacitum eſt : *Zorſini victo nihil ereptum.*

*a Ann.* XII, 19.

V. Interdum [+] ſimul cum conceſſione imperii conſultum victorum ſecuritati. [f] [9] Sic a Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præſidium eſſet : Chalcidem, ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho deceſſiſſet.

VI. Tributorum quoque indictio ſæpe non tam ad factorum ſumtuum reſtitutionem, quam [+] ad ſecuritatem [10] & victoris, & victi, in poſterum pertinet. Cicero [b] de Græcis : *ſimul illud Aſia cogitet, nullam a ſe neque belli externi; neque diſcordiarum domeſticarum calamitatem abfuturam fuiſſe, ſi hoc imperio non teneatur : id autem imperium cum retineri ſine vectigalibus nullo modo poſſit, æquo animo* [11] *parte aliqua ſuorum fructuum pacem ſibi ſempiternam redimat, atque otium.* Petilius Cerialis apud [c] Tacitum pro Romanis apud Lingonas, alioſque Gallos ſic diſſerit : *nos quanquam toties laceſſiti jure victoriæ id ſolum vobis addidimus, quo pacem tueremur. nam neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt.* Eodem pertinent & alia, quæ expreſſimus [d] cum de inæquali federe ageremus, [g] tradere arma, claſſem, elephantos, non habere arcem, non exercitum.

*b L. I. ad Qu. frat. ep.* I. num. 11.
*c Hiſt.* IV. 74.
*d Lib.* II. c, 15. §. 7. n. 3. *L.* I. c. 3. §. 21.
*e Plut. qu. Rom.* 15. p. 267. C.
*f Lib.* IV. c. 12. n. 29. *&* *l.* II. c. 17.
*g Lib.* XXXVII. c. 35.
*h Apophthegm.* pag. 207. D.
*i Curt.* IV, 11.
*k Apud Ariſtid.* Orat. de Rom. *Tom.* I. *pag.* 353, 354.

VII. 1. Ut autem victis relinquatur ſuum imperium, non tantum humanitatis eſt, [+] ſed ſæpe & conſilii. Inter Numæ inſtituta laudatur, [e] quod [12] a [+] Termini ſacris omnem ſanguinem abeſſe voluit : ſignificans, [+] ad quietem, & certam pacem nihil utilius, quam ſuis ſe finibus tenere. Optime [f] Florus : *difficilius eſt provincias obtinere, quam facere : viribus parantur, jure retinentur.* cui non diſſimile apud [g] Livium illud : *facilius parari ſingula, quam teneri univerſa* : & Auguſti dictum [h] apud Plutarchum : [13] μεῖζον ἔργον τῦ κτήσασθαι μεγάλην ἡγεμονίαν, τὸ διατάξαι τὴν ὑπάρχουσαν. Darii regis [i] legati Alexandro : *Periculoſum eſt* [14] *peregrinum imperium : difficile eſt continere quod capere non poſſis.... Facilius eſt, quædam vincere, quam tueri : quam hercule expeditius manus noſtræ rapiunt, quam continent.*

2. Quod [h] Calanus Indus, & ante eum Oebarus [k] Cyri amicus expli-

GROTII.

f *Sic a Quintio decretum* ] Remiſſum id tamen poſtea. *Polybius* excerptis legationum num. IX. *Plutarchus* Flaminio. ( *pag.* 374. )

g *Tradere arma, claſſem* ] Vide de Perſis *Agathiam* libro IV. ( *Cap.* 5. )

h *Calanus Indus* ] Habet id *Plutarchus* Alexandro. ( Pag. 701. E. )

GRONOVII.

9 *A Quintio decretum* ] *Livius* XXXIII, 31. Et tamen paullo poſt eodem annitente Quintio omnibus iſtis oppidis, quamvis maxime minante Antiocho, præſidia eduxerunt. *Liv.* 34, 51.

10 *Et victoris, & victi* ] Ne ille metuat rebellionem, hic ſe præcipitet in priora mala, ſi nimis indultum ſit.

11 *Parte aliqua ſuorum* ] Laudanda Romanorum modeſtia, qui de regnis ſubactis alias urbes liberabant, aliis dimidium tributi, quod regibus erant ſoliti pendere, imperabant. *Livius* 45, 26. Illyriis eodem libro cap. 18. & Macedonibus c. 29.

12 *A Termini ſacris* ] Quem Romanis finxerat Deum, ut eos doceret abſtinere a movendis agrorum terminis, & ſic minueret lites de finibus.

13 Μεῖζον ἔργον τῦ ] Parare magnum imperium non tanta res eſt, quanta, cum habeas, ordinare, ac componere.

14 *Peregrinum* ] *Prægrave. Curt.* 4, 11. n. 8, 9.

GRO-

explicabant [15] corii ſimilitudine, quod alia parte ſe tollat ſimul aliam pede preſſeris: & T. Quintius apud [a] Livium [i] comparatione teſtudinis, tutæ ad ictus ubi collecta in ſuum tegmen eſt, [16] obnoxiæ, atque infirmæ ſimul exſeruerit ſui partem. Plato III. de legibus [b] huc aptat Heſiodi dictum: *omni dimidium plus.* Et Appianus notat, [c] non paucos populos, qui ſub Romano imperio eſſe vellent, ab ipſis + repudiatos: + aliis etiam reges datos. Scipione Africano judice [d], jam ſuis temporibus tantum Roma poſſidebat, ut avidum eſſet quicquam ultra appetere: abunde felix ſi nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret. Itaque & [17] luſtri condendi carmen, quo Dii rogabantur ut res populi Romani meliores, amplioreſque facerent, [k] ita emendavit, precatus ut eas pepetuo [18] incolumes ſervarent.

*a Livius lib. XXXVI, 32.*
*b Pag. 690. E. Tom. II. Ed. H. Steph.*
*c In Præfat.*
*d Val. Max. IV, 1. n. 10.*

VIII. Lacedæmonii, & initio Athenienſes, in captas civitates nullum ſibi vindicabant imperium: + tantum eas republica uti volebant ad ſuam accommodata, Lacedæmonii quidem [19] + ſub primorum potentia, Athenienſes ſub [20] arbitrio populi, ut [e] Thucydides, Iſocrates [f], Demoſthenes [g] nos docent, ipſe etiam Ariſtoteles quarti de republica capite XI. & quinti VII. Quod ipſum in comœdia ſic notat [h] Heniochus illorum temporum ſcriptor:

Γυναῖκε δ' αὐτὰς δύ' ἐταράττετόν τινε,
Ἀεὶ συνοῦσαι. δημοκρατία θατέρᾳ
Ὄνομ' ἐστὶ, τῇ δ' ἀριστοκρατία θατέρᾳ,
Δι' ἃς πεπαρῳνήκασιν ἤδη πολλάκις.

*Tum geminæ ad illas acceſſerunt mulieres,*
*Quæ cuncta conturbarunt: optimatitas*
*Eſt nomen alteri, alteri popularitas,*
*Quarum incitatu pridem* [21] *externatæ fuerunt.*

*e Thucyd. I. c. 19.*
*f Iſoc. Panathen. pag. 243. D. Ed. H. Steph.*
*g Dem. orat. de Cherſ. Diod. Lib. XIII. & XV.*
*h Apud Stob. Serm. 43.*

Simile

G R O T I I.

i *Comparatione teſtudinis* ] Plutarchus ſic narrat: Ἀχαιοὺς σφετεριζομένους τὴν Ζακυνθίαν νῆσον ἀποτρέπων ἔφη, κινδυνεύσειν, ἂν, ὥσπερ αἱ χελῶναι, πόῤῥωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνωσι. *Achæos Zacyntum inſulam appetentes cum dehortari vellet, dixit, periculum eos adituros, ſi teſtudinis more caput extra Peloponneſum extuliſſent.* ( Vit. Flamin. pag. 378. D. )

k *Ita emendavit* ] Utitur hac hiſtoria Claudianus Julianus conſul in epiſtola ad Pupienum, & Balbinum. ( *Capitolin.* in Maxim. & Balbin. c. 17. ) Imitatus Auguſtus, qui *Dione* narrante, ἐτιμᾶτο ἐφ' οἷς οὐκ ἠξίου ἕτερόν τι προσκτήσασθαι, ἀλλ' ἀκριβῶς ἀρκεῖσθαι τοῖς ὑπάρχουσιν ἰδικαῖς· *laudatus eſt quod nihil novi acquirere voluit, ſed quæ jam habebantur ſufficere eſt arbitratus.* ( Lib. LIII. pag. 602. C. *Ed. H. Steph.* ubi tamen verba prima aliter ſeſe habent, Auctore noſtro memoriter illa adſerente. *J. B.* )

G R O N O V I I.

15 *Corii* ] Sicci nimirum, & durati.
16 *Obnoxiæ* ] Expoſitæ injuriis.
17 *Luſtri condendi* ] Quum finiretur quinquennalis, aut anni, ſemeſtriſque cenſus. *Sueton.* Octav. 97.
18 *Incolumes ſervarent* ] Huc pertinet *Flori* votum circa Gracchanos, & cæteros tumultus 3, 12.
19 *Sub primorum* ] Ariſtocratia, vel potius Oligarchia.
20 *Arbitrio populi* ] Democratia.
21 *Externatæ fuerunt* ] *Ovidius* I, Met. 637. *ſeque externata refugit.* Et lib. II, 77. *Externata fugam fruſtra tentabat.*

Simile eſt, quod Tacitus [a] ab Artabano narrat, Seleuciæ factum : *plebem primoribus tradidit*, inquit, *ex ſuo uſu : nam populi imperium juxta libertatem, paucorum dominatio regiæ libidini propior eſt.* + Sed ejuſmodi mutationes an ad victoris ſecuritatem faciant, non eſt noſtræ inſpectionis.

IX. Si minus tutum ſit omni in victos imperio abſtinere, temperari tamen res poteſt, + ut aliquid imperii relinquatur ipſis, aut ipſorum regibus. Populi Romani conſuetudinem vocat Tacitus, [b] ut haberet *inſtrumenta ſervitutis, & reges.* Eidem [c] *Antiochus inſervientium regum ditiſſimus*, Βασιλεὺς Ῥωμαίων ὑπήκοος, (bb) in commentariis de Muſonio : & apud Strabonem [d] circa finem libri ſexti. Lucanus [e],

*Atque omnis* [l] *Latio quæ ſervit purpura ferro.*

+ Sic [22] apud Judæos manſit ſceptrum in Synedrio, etiam poſt confiſcationem [23] Archelai. Euagoras Cypri rex, ut apud [f] Diodorum eſt, dicebat velle ſe Perſæ obedire, + ſed ut regem regi. Et [g] Dario victo aliquoties hanc conditionem ferebat Alexander, [m] ut ipſe imperaret aliis, pareret Alexandro. Nos de modis miſcendi imperii [h] diximus alibi. Quibuſdam pars regni relicta, + ſicut veteribus poſſeſſoribus agrorum pars.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur, + relinqui illis poſſunt circa res privatas, & publicas minores, [n] ſuæ leges, ſuique mores,

a Ann. VI. c. 42.
b Agric. c. 14.
c Hiſt. II. c. 81.
d Pag. 288. Edit. Pariſ. Caſaub.
e Pharſal. VII, 228.
f Lib. XV. c. 9.
g Lib. XVII. c. 54.
h Lib. I, cap. III. §. 17. Lib. III, cap. VIII, 3.

GROTII.

l *Latio quæ ſervit purpura ferro* ] Vide Panegyricum Maximiano dictum (à *Claudian. Mamertino.* c. 10.)

m *Ut ipſe imperaret aliis, pareret Alexandro* ] Tales & olim in Italia reges ſub aliorum regum imperiis : *Servius* ad X. Æneid. (*verſ.* 655.) Sic apud *Æſchylum* Perſis : (pag. 126. *Ed. H. Steph.*)

Βασιλῆς Βασιλέως ὕπεχοι μεγάλε·

*Reges regis magni ſubjices.*

Sic & apud Turcas, teſte *Leunclavio* libro XVIII.

n *Suæ leges* ] Philo legatione ad Cajum : Σεβαςὸς τοσαύτην ἐποιεῖτο τῆς βεβαιώσεως τῶν παρ' ἑκάςοις πατρίων, ὅσην καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπιμέλειαν· *Auguſtus non minus curæ ſuæ duxit cuſtodiam legum propriarum cuique genti, quam Romanorum.* (Pag. 1014. B Vide de hoc loco Ampliſſ. BYNCKERSHOEK. ad *L.* Ἀξίωσις, *D. De Leg.* pag 90. *J. B.*)

GRONOVII.

22 *Apud Judæos manſit ſceptrum* ] Valde quidem debile, ſi tamen ſceptrum appellandum eſt : nam hac ratione omnes fere populi a Romanis ſubacti dicendi ſunt retinuiſſe ſceptrum, Facile enim hoc illis relinquebant, ut haberent inſtar ſenatus domeſtici, & apud judices gentiles certarent ſuis legibus. Videndus *Cicero* 2, in Ver. cap. 13. & lib. 6, ad Attic. epiſt. 1. & 2. At Judaicam gentem poſt Pompeji victoriam Mithridaticam, hoc eſt, 68. annis ante Archelaum relegatum, *elocatam*, (id eſt, ſtipendiariam, publicaniſque traditam) & *ſervam* vocat *Cicero* pro Flacco cap. 28. Nec profecto poſt hunc caſum Archelai ſceptrum apud eos manere debuit, quum jam adeſſet Meſſias rex æternus.

23 *Archelai* ] Herodis Magni filii, & ſucceſſoris, quo Viennam in Gallia relegato, rebuſque ejus in fiſcum Auguſti Cæſaris redactis Judæa deſiit habere regem, aut ethnarcham, & provincia facta eſt.

(bb) Intelligit Auctor noſter τὰ Ἀπομνημονεύματα Μεσωνίε τε φιλοσόφε, ſcripta à *Pollione*; de quibus SUIDAS, voce Πωλίων. Vide JONSIUM, *De Scriptoribus Hiſt. Philoſ.* III. 7. Unde autem petitum ſit fragmentum illius Operis, in quo verba ab Auctore noſtro adlata exſtant, quum hactenus ignoraſſem, reperi forte apud STOBÆUM, *Serm.* XLVI. pag. 336. *init.* ubi refertur egregia oratio *Muſonii* ad Regem quemdam *Syriæ*. Et quamvis neque heic, nec alibi, in illis Collectaneis, quod quidem ſciam, dicta *Muſonii*, tamquam e Commentariis *Pollionis*, laudentur; merito tamen inde petita conjicit noſter. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

res, & magiſtratus. Sic in Bithynia proconſulari provincia Apamæa civitas privilegium habuit [o] + ſuo arbitrio rempublicam adminiſtrandi, ut [a] Plinii epiſtolæ nos docent, & [b] alibi, Bithynis ſui magiſtratus, ſuus ſenatus. Sic & in Ponto [c] Amiſenorum civitas legibus ſuis utebatur Luculli (cc) beneficio. Gotthi victis Romanis leges reliquerunt Romanas.

XI. 1. Hujus indulgentiæ pars eſt, [p] + avitæ religionis uſum victis 24 + niſi perſuaſis non eripere: quod ut victis pergratum, ita victori innoxium probat Agrippa oratione ad Cajum, quam [d] Philo recitat in legationis ſuæ renunciatione. Et apud Joſephum, tum ipſe [e] Joſephus, tum Titus [f] Imperator rebellibus Hieroſolymitis objiciunt, quod Romanorum beneficio ſacris ſuis tanto cum jure uterentur, + ut templo alienigenas arcere poſſent, etiam capitis periculo.

2. At ſi falſa apud victos religio, + ne vera opprimatur, recte curabit victor: quod Conſtantinus fecit fractis Licinii partibus, & poſt eum Franci, aliique reges.

*a* Lib. X. *epiſt.* 56. *b Ibid.* Epiſt. 84. 113. *c Idem*, ibid. *Epiſt.* 93. & 111. *d Pag.* 1032, & *ſeqq.* *e Bell. Jud.* V, 9. 4. VI, 2. 1. *diviſ. Hudſon.* *f Ibid.* VI, 2. 4.

+ XII. 1. Poſtrema cautio hæc eſt, ut + in imperio etiam pleniſſimo, & quaſi herili, victi clementer habeantur, & ita ut 25 eorum utilitates cum victoris utilitatibus ſocientur. Cyrus [g] victos Aſſyrios jubebat bono eſſe animo: eandem ipſorum ſortem fore, quæ fuiſſet, mutato tantum rege: manſuras ipſis domos, agros, jus in uxores, in liberos, ut fuiſſet hactenus; quin ſi quis injuriam ipſis faceret, ſe, ac ſuos vindices fore. Apud Salluſtium [h] legimus: *populo Romano melius viſum amicos, quam ſervos quærere: tutiuſque rati* [q] *volentibus, quam coactis imperitare.* Britanni temporibus [i] Taciti delectum, ac tributa, & injuncta imperii munera impigre obibant, + ſi injuriæ abeſſent: has ægre tolerabant: jam domiti ut parerent, nondum ut ſervirent.

*g Xen. de Cyri inſt. l.* IV. c. 4. n. 3. *h Jugurth. Bell.* cap. 109. *i Vit. Agr.* c. 13.

2. Priver-

GROTII.

o *Suo arbitrio rempublicam adminiſtrandi* ] Vide epiſtolam XCIII. *Plinii*, & ſequentem Trajani libro X. Sinope ſub Perſis rempublicam habebat popularem. *Appianus* Mithridaticis. (pag. 228.) Talis apud Græcos ſub Romanis umbra libertatis. Vide *Ciceronem* lib. VI, ad Atticum, epiſt. I. *Plinium* lib. VIII, epiſt. 24. Evocari ex inſula Cyprios non licebat. *Cicero* ad Atticum V, 21. ( De *Amiſo*, non de *Sinope*, loquitur *Appianus*, ut inſpicienti patebit. *J. B.* )

p *Avitæ religionis uſum* ] *Melius eſt, ibi aliquem Deum coli, quam nullum*; ut Severi verbis modo diximus. Sic Gotthi apud *Procopium* Gotth. II. (c. 6. ) dicunt, ſe ad ſuam religionem adegiſſe neminem. ( Quod de *Severo* dicit heic Auctor, retulit ſupra, ad Cap. 12. §. 6. ex *Lampridio*, c. 49. ubi paullo aliter verba habent. *J. B.* )

q *Volentibus, quam coactis imperitare* ] Lacedæmonii apud Thucydidem: *νομίζομέν τε τὰς μεγάλας ἔχθρας μάλιστ' ἂν διαλύεσθαι βεβαίως, οὐκ ἢν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρατήσας τὰ πλέω τοῦ πολέμου, κατ' ἀνάγκην ὅρκοις ἐγκαταλαμβάνων, μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῇ, ἀλλ' ἢν παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι, πρὸς τὸ ἐπιεικὲς καὶ ἀρετῇ αὐτὸς νικήσας παρὰ ἃ προσεδέχετο, μετρίως ξυναλλαγῇ*· *ſic exiſtimamus, magnas inimicitias ita in firmam concordiam mutari, non ſi quis ſe ulciſcens, & fortuna uſus proſperiore neceſſitatem alteris imponat jurandi in leges inæquales, ſed ſi cum id facere poſſit, æquitate uſus non minore, quam in vincendo virtute, quam poteſt moderatiſſime rem tranſigat.* ( Lib. IV. c. 19. )

GRONOVII.

24 *Niſi perſuaſis* ] Niſi meliora docti ultro conſentiant in veteres ritus abolendos.

25 *Eorum utilitates* ] Ut victi, ſeu novi ſubjecti intelligant, idem ſibi utile eſſe, quod ei, cui acceſſerunt.

( cc ) Id narrat APPIANUS, *De Bell. Mithrid.* pag. 228. Edit. H. Steph. *J. B.*



Digitized by Google

2. Privernas ille in ſenatu Romano interrogatus, qualem ab ipſis pacem Romani exſpectandam haberent: *ſi bonam dederitis*, ait [a], *& fidam, & perpetuam; ſi malam, haud diuturnam*: (dd) ratione addita: *ne credideris ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione*, 26 *cujus eum pœniteat, diutius, quam neceſſe ſit, manſurum.* Sic Camillus dicebat, [b] firmiſſimum imperium eſſe, quo obedientes gaudeant. Scythæ [c] Alexandro: *inter dominum, & ſervum nulla amicitia*: + *etiam in pace*: 27 *belli tamen jura ſervantur.* Hermocrates apud [d] Diodorum: κάλλιόν ἐςι τῦ νικᾷν τὸ τὴν νίκην ἐνεγκεῖν ἀνθρωπίνως· *non tam vincere pulchrum, quam victoria clementer uti.* Salubris ad victoriæ uſum [e] Taciti ſententia: *bellorum egregii fines, quoties ignoſcendo tranſigitur.* In Cæſaris Dictatoris (ee) epiſtola: *hæc nova ſit ratio vincendi, ut miſericordia, & liberalitate nos muniamus.*

[a] Liv. lib. VIII. c. 21.
[b] Liv. lib. VIII. c. 13.
[c] Curt. l. VII. c. 8.
[d] Lib. XIII. cap. 19. p. 341. Ed. H. Steph.
[e] Annal. XII, 19.

GRONOVII.

26 *Cujus eum pœniteat* ] Quam gravem, & duram experiatur.

27 *Belli tamen jura* ] Servorum ſunt erga dominos animi hoſtiles. *Feſtus.* Quot ſervi, tot hoſtes. *Seneca* epiſt. 47.

(dd) Non ipſe Privernas Legatus hanc rationem addidit, ſed *pars melior Senatus* ita reſponſum in meliorem partem interpretata eſt. *J. B.*

(ee) Epiſtola illa reperitur apud CICERONEM, Lib. IX. *ad Attic.* poſt Epiſt. 8. *J. B.*

---

## HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

## *IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XV.*

GROTIUS ſupra capite VIII. docuit, *Jure gentium voluntario* introdu- » ctum eſſet ut ipſa imperia occupari, & » victori acquiri poſſint, etiam ex injuſta » cauſa, & ultra modum debiti, & pœnæ. » Hanc licentiam temperat hoc capite §. » 1. tum *ex jure naturæ* (Adde ſupr. c. » 1, §. 1.) tum ex regulis charitatis. *Vid.* » §. 2. Indeque monet victores, ut abſti- » neant ab illa licentia juris gentium, & » ut potius miſceant victores victis, *d. c.* » 15. §. 3. vel relinquant imperium victis, » §. 4. vel dent illis præſidia *d.* §. 4. *n.* » 1. & §. 5. aut imponant tributum, §. » 6: periculoſam enim eſſe mutationem » formæ, §. 7. & 8. Si tamen aſſumen- » dum imperium præfata neceſſitas, & pe- » riculum jubeat, ſuadet ut vel pars eis » relinquatur, §. 9. vel libertas aliqua, §. » 10. præcipue intuitu religionis, §. 11. » denique commendat clementiam, §. 12. » Noſtra principia vide ſupra *cap.* 8. *pag.* » 106.

---

AD §. I.

QUÆ *in ſingulos* ] » Ab hoſte captos; » nam de illis egit capite præcedenti.

*Tanto*

*Tanto magis in populos, aut in populorum partes* ]" Scilicet, bello victas.

*Quanto in multos inſignior eſt, & injuria* ]" Major enim eſt injuria, quæ in plures committitur, quam quæ in ſingulos.

*Et beneficentia* ]" Qua pluribus beneficimus.

*Juſto bello* ]" Diximus alibi, fruſtra de juſtitia belli inter gentes quæri in proceſſu bellico, quia utraque ſuam cauſam juſtam eſſe contendit.

*Ita & jus imperantis in populum* ]" I. e. jus regis bello victi.

*Et jus, quod in imperio habet ipſe populus* ]" Adeoque imperium ipſum, & omnia jura publica. *Conf. L. 3. c. 8. §. 1.*

*Quatenus fert aut pœna naſcentis ex delicto, aut alterius debiti modus* ]" Hunc perpetuum errorem Auctoris ſæpius jam notavimus. Jure naturæ in hoſtem omnia licent, tum ex neceſſaria defenſione, quia reparare injuriam nobis illatam tenetur; reparata autem non eſt quamdiu alter reſiſtit, & res in priſtinum ſecuritatis ſtatum reſtituta non eſt: tum in pœnam, quia omnis hoſtis, qui res noſtras rapit, qui cives noſtros interficit, &c. criminis reus eſt.

*Quibus addenda eſt cauſa vitandi periculi ſummi* ]" Immo futurum periculum, ejuſque metus, non jus dat auferendi imperii. Nos alibi expoſuimus veram rationem, cur imperia quoque bello quæri victori poſſint. *Vid. ſupr. cap.* 8.

*Sed hac cauſa plerumque cum aliis miſcetur* ]" Vel allegari non ſolet.

*Quæ tamen ipſa tum in pace conſtituenda* ]" Victor enim in pace conſtituenda attentus eſſe debet, ne a victis immineat periculum.

*Tum in utendo victoria* ]" Si enim victa civitas non peccavit aliquid inſigniter, ſed tamen ſalvus eſſe victor non poteſt, aut non ſtabile imperium acquiſitum, niſi duriter victos tractet, hoc caſu ſi miſericors eſt victor, in ſuos, & ſe immiſericors eſt. *Cato apud Salluſt.* 32.

*Maxime ſpectanda eſt* ]" Nam ſecuritas noſtra finis tum pacis, tum victoriæ eſſe debet.

*Nam cætera* ]" Forte vindicta ob damna data, &c.

*In publico autem periculo quæ modum excedit ſecuritas immiſericordia eſt* ]" Victor, qui bello quæſivit imperium, omnia jura publica, & privata occupat, ac pro lubitu de iis diſponere, civitatem deſtruere, ſingulos tamquam criminis reos punire, nedum quovis modo ſecuritati publicæ proſpicere poteſt.

---

## Ad §. II.

Auctor exempla, & auctoritates veterum refert, quibus propagatio imperiorum improbatur: at quo ſenſu id admittendum ſit, modo videbimus.

*Nihil victis eripiebant præter injuriæ licentiam* ]" I. e. ſecuritati ſuæ ſaltem proſpiciebant: at contrarium exempla primorum Romanorum docent; nam Albâ diruta imperium Albanorum ad Romanos translatum legimus. *Liv. l.* 1. *c.* 29. Sic Sabini imperium ſuum dederunt Romanis. *Liv. l.* 1. *c.* 37. 1

*Pacis cauſa bellum gerunt* ] Vide *ſupra l.* 1. *c.* 1. *§.* 1. & *l.* 3. *c.* 25. *per tot.*

*Veræ religionis Theologi* ] Immo gentilium philoſophi quoque id ſtatuerunt: quod non pugnat cum occupatione imperii ſi hoſtis per ultimam victoriam in victoris poteſtatem pervenit. 2

---

## Ad §. III.

Prudens *modeſtia* ] Si modeſtiam appellare licet quod hoſtibus imperium eripuerint, illudque cum civibus Romam tranſtulerint; uti exempla ante allegavimus.

*Deinde cives* ] Sed ſublato imperio eorum.

*Pro alienigenis arcebant* ] I. e. Quod indignos eos cenſerent jurium ſuæ civitatis.

*Sabinorum* ] *Liv. l.* 1. *c.* 37.

*Albanorum* ] *Liv. l.* 1. *c.* 29.

*Latinorum* ] *Liv. l.* 8. *c* 13. & 14.

*Ex conſtitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti ſunt* ] *L.* 17 *ff. ſtat. hom.* Antoninus Pius jus Romanæ civitatis prius ab unoquoque ſubjectorum petitum, & taliter ex iis, qui vocantur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, hoc ille omnibus in commune ſubjectis donavit. *Nov.* 78. *c.* 5. Nam mul-

» ta erant beneficia, quæ ſolis civibus Ro-
» manis propria erant, ut jus patriæ poteſta-
» tis, &c. quæ Antoninus etiam extraneis,
» i. e. in provinciæ formam redactis com-
» municavit, ita ut hi quoque teſtamenta
» condere, nuptias contrahere potuerint.
» Vid. Rutilii Numantiani verſus apud
» Gron. *b* Conf. *Lipſ. de magnit.* Imp.
» *Rom* *L.* 1. *c.* 7.

*Roma communis patria* ] » *L.* 33. *ff. ad*
» *Mun.* Jam olim, & ab antiquis tempo-
» ribus ita vocata fuit. *Liv. l.* 3 *c.* 66. *&*
» *l.* 23. *c.* 5. *Plin. l.* 3. *c.* 5. Quo autem
» ſenſu id accipi debeat, explicavi in *Jure*
» *meo controverſo civili tit. de judic. q.* 9.

## Ad. §. IV.

1 Victis *aut regibus, aut populis relin-*
*quere Imperium* ] „ Hoc ad prudentiæ re-
„ gulas, vel humanitatis præcepta pertinet.
„ Jure naturæ enim per ultimam victoriam
„ omne jus in victorem transfertur, ita ut
„ de victis hoſtibus, eorumque jure diſpo-
„ nere pro lubitu poſſit.

*Præter gloriam* ] „ Similia lege apud *Ju-*
„ *ſtin. l* 2. *c.* 3. *l.* 15. *c.* 1. *&* 2. *l.* 31. *c.*
„ 8. *Cramer. hor ſubces. cent.* 1. *c.* 78.

*Maximas per Græciam laudes* ] „ Intererat
„ autem Antigoni, Græcorum ſibi concilia-
„ re amicitiam

*Cappadocibus* ] „ Maluerunt autem eſſe
2 „ ſub rege, itaque Rex eis a Romanis da-
„ tus eſt Ariobarzanes.

*Et multi populi poſt bellum relicti liberi*]
„ Exempla late cumulavit B. Parens in
„ tract. de Autonomia juris gentium *c.* 15.
„ *& ſeq.* & in quo libertas illa publica con-
„ ſiſtat, explicat *d. c.* 15. §. 3. *ſeq.*

*Libera cum ſuis legibus eſt* ] „ Nam pro-
„ prie libertas publica intelligitur, ſi cives
„ provinciæ devictæ ſuis legibus vivere, &
„ quod e re ſuæ provinciæ eſt, decernere
„ poſſunt, *dict. tract. de Autonomia*, *&c.*
„ *c.* 15. §. 3. *&* *c.* 4. §. 7. *ſeq.*

## Ad §. V.

Simul *cum conceſſione imperii conſul-*
*tum victorum ſecuritati* ] „ Hæc dependent
„ a pacto cum victis inito, vel a regulis
„ prudentiæ: victi poſt ultimam victoriam
„ quamvis legem accipere tenentur.

## Ad §. VI.

Ad *ſecuritatem & victoris, & victi, in*
*poſterum pertinet* ] „ *Vid. Gron. h.* Equi-
„ dem imperium victis relinqui ſub onere
„ tributi poteſt. Hoc vero dependet ex ar-
„ bitrio bellum gerentium, quamdiu bellum
„ durat; at ſi per ultimam victoriam impe-
„ rium quæſitum eſt, ex arbitrio victoris.
„ Exempla regnorum, quæ tributum ſolve-
„ runt, vide ſupra *L.* 1. *c.* 3. §. 22. & apud
„ Schult. in tractatu *de Polonia nunquam*
„ *tributaria.* Conf. *Liv.* 45. *c.* 18. 26. *&*
„ 29. Unde apparet, neque ad factorum
„ ſumtuum reſtitutionem, neque ad ſecuri-
„ tatem victoris vel victi id pertinere,
„ ſed totam rem dependere vel a conſen-
„ ſu partium, vel a lege victoris.

## Ad §. VII.

Sed *& ſæpe conſilii* ] „ Quia magna im- 1
„ peria ſæpe mole ſua ruunt. Sed hæc ad
„ prudentiæ regulas, non ad jus naturæ
„ pertinent.

*Termini ſacris* ] „ *Vid. Gron. h.* Sed hoc
„ ad fines privatorum, non imperiorum
„ pertinet.

*Ad quietem; & certam pacem nihil uti-*
*lius, quam ſuis ſe finibus tenere* ], Dixi-
„ mus, inſtitutum hoc non pertinere ad fi-
„ nes gentium devictarum. Nam ſi hæ gen-
„ tes noſtro imperio ſubjiciuntur, fines illi
„ juſto titulo noſtri fiunt.

*Repudiatos* ] „ Quia bella inde ſibi ori-
„ tura providebant, adeoque utile ipſis non 2
„ videbatur, oblata imperia recipere.

*Aliis etiam reges datos* ] „ Sub inæquali
„ fœdere, de quo ſupra *l.* 1. *c.* 3. §. 21.
„ *l.* 2. *c.* 15. §. 7. *n.* 3.

## Ad §. VIII.

Tantum *eas republica uti volebant ad*
*ſuam accommodata* ] „ I. e. ne regibus ſe
„ ſubmitterent, quos tyrannos vocabant.

*Sub primorum potentia* ] „ *Vid. Gron. h.*
„ Ita enim devictis Athenis imponunt con-
„ tinuo 30 rectores excuſſa plebis poteſta-
„ te. *Juſt.* 5. 8

*Sed ejusmodi mutationes an ad victoris ſe-*

*curita-*

Digitized by Google

*curitatem faciant*, *&c.* ] ,, Neque hæc tra-
,, ctatio ad juris prudentiam, ſed ad poli-
,, ticam pertinet. Nos quærimus, quid in
,, populum devictum liceat, non quid uti-
,, le ſit in eum ſtatuere. Victor igitur ju-
,, re naturæ quasvis leges victo imponere,
,, adeoque & formam imperii mutare pot-
,, eſt.

## Ad §. IX.

*Ut aliquid imperii relinquatur ipſis*, *aut ipſorum regibus* ] ,, Hoc itidem depen-
,, det vel ex pacto partium, vel ex lege
,, victoris: *priori* caſu prout partes de ſuo
,, jure diſponunt, ita jus eſt; *poſteriori* ca-
,, ſu victo nil niſi obſequii gloria relicta
,, eſt.

*Sic apud Judæos* ] ,, Late ſtatum Judæo-
,, rum ſub Romanis expoſuimus ſupra *l.* 1.
,, *c.* 4. § 7. ubi dictum eſt, ſceptrum Judæ
,, poſt Herodem omnino ablatum, & Hero-
,, di alium Judæ regem non ſucceſſiſſe.
,, Nec Archelaum vere regem fuiſſe. Conf.
,, *B. Par. Autonom. jur. gent. c.* 11. §.
,, 5. *ſeq*

*Sed ut regem regi* ] ,, Perſæ, quia reges
,, illis ſerviebant, reges regum vocari ſole-
,, bant. *Marcel.* 17. 10. & *l.* 19. 4.

*Sicut veteribus poſſeſſoribus agrorum pars* ]
,, Vid. *L.* 2. *c.* 8. §. 3 & *c.* 13. §.
,, 4. *n.* 4.

## Ad §. X.

Relinqui *illis poſſunt circa res privatas*, & *publicas minores* ] ,, Civitas libe-
,, ra bello victa fit membrum immediatum
,, civitatis victricis, eoque imperium ejus
,, deſinit: neque conſors eſt jurium imperii,
,, aut comitiorum; ſed ſequitur arbitrium
,, victoris, qui vel novas leges civitati da-
,, re, vel eas, quas habet, ei relinquere
,, poteſt.

*Suo arbitrio rempublicam adminiſtrandi* ]
,, Plenius hæc omnia illuſtravit *B. Parens*
,, *de Autonom. juris gentium cap.* 13. & 14.

## Ad §. XI.

Avitæ *religionis uſum* ] ,, Immo victor 1
,, cultum publicum mutare poteſt, ac pro-
,, hibere ne avita religione publice utantur.
,, Nam omnia jura publica, adeoque etiam
,, jura circa ſacra victori acquiruntur.

*Niſi perſuaſis* ] ,, *Vid. Gron. h.* Dixi, in
,, genere licere religionis uſum publicum
,, eripere victis.

*Ut templo alienigenas arcere poſſent etiam capitis periculo* ] ,, Inſigne hoc privilegium
,, fuit Eccleſiæ, eoque majus, quia ipſi quo-
,, que Romanorum ſubditi ſub ea lege non
,, intrandi templum comprehendebantur.

*Ne vera opprimatur*, *recte curabit victor* ] 2
,, Dictum jam eſt, id dependere ab arbi-
,, trio victoris.

## Ad §. XII.

Auctor denuo commendat clemen-
,, tiam in victos, quibus adde ea, quæ *l.*
,, 3. *c.* 10. §. 1. & *c.* 11. *per tot.* & §. 7.
,, *n* 1. *c.* 12. *per tot.* & §. 8. *c.* 13. § 4.
,, *c.* 14. *per tot.* & §. 3. & 4. hanc in
,, rem dicta ſunt.

*In imperio pleniſſimo*, & *quaſi herili* ] 1
,, I. e. ubi imperium eſt in patrimonio vi-
,, ctoris.

*Si injuriæ abeſſent* ] ,, Quas ex querelis
,, Brittannorum recenſet *Tacitus d. l. c.* 15. 2

*Etiam in pace belli tamen jura ſervantur* ] , Atque hoc jure nititur jus poſtlimi-
,, nii ubi ſervus etiam in pace ad ſuos re-
,, verſus priſtina recipit jura. *Vid ſupra*
,, *cap.* 9.



Digitized by Google

# CAPUT XVI.

## Temperamentum circa ea, quæ jure gentium poſtliminio carent.

I. *Internam juſtitiam exigere, ut reddantur quæ hoſtis noſter alii injuſto bello eripuit.*
II. *Exempla.*
III. *An quid deduci poſſit.*
IV. *Etiam populos ſubditos, aut populorum partes reddendas his, quorum fuerant, ſi ab hoſte injuſte occupati ſint.*
V. *Quo tempore obligatio reddendi extinguatur.*
VI. *Quid faciendum in dubia cauſa.*

+ I. 1. + QUouſque + ex bello juſto res capientium fiant, diximus ſupra; 1 + quibus de rebus deducenda ſunt quæ recipiuntur poſtliminii jure. + ſunt enim hæc 2 pro non captis. At + quæ bello injuſto quæruntur, + reſtituenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt, + ſed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit: + nemo enim plus juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe habuit, ajunt + juris [a] Romani auctores; quod + Seneca [b] breviter explicat, *nemo poteſt quod non habet dare.* 3 + Dominium internum non habuit qui primo cepit: + quare nec illud habebit 4 qui cauſam ab ipſo obtinet: + dominium ergo ſecundus, aut tertius poſſeſſor accepit, + quod docendi cauſa externum vocamus, id eſt, 5 commodum hoc, 6 + ut ubique judiciaria auctoritate, ac manu, pro domino tuendus ſit: + quo tamen ſi utatur adverſus eum, cui res malo facto erepta eſt, + faciet non probe.

2. Nam quod de ſervo, [c] qui a latronibus captus mox 7 ad hoſtes pervenerat, + reſponderunt 8 juriſconſulti nobiles, verum eſſe, eum ſubreptum eſſe, + nec quod hoſtium fuiſſet, + aut poſtliminio rediiſſet, + ei rei 9 impedimento eſſe, + idem ex naturali jure reſpondendum eſt de eo, qui bello injuſto captus, mox bello juſto, + aut alia ratione in alterius venit poteſtatem: [d] + nam in jure interno + bellum injuſtum latroci-

[a] L. 27. §. 1. D. de nox. act. l. 20. D. de acq. rer. dom.

[b] Lib. V, de benef. c. 12.

[c] L. 27. D. de capt.

[d] Ægid. Regius de act. ſupern. diſt. 31, dub. 7. n. 122.

GRONOVII.

1 *QUibus de rebus* ] A quibus excipienda, quæ in patrios fines reverſa priſtinum ſtatum recuperant.

2 *Pro non captis* ] Fingit enim poſtliminium, eas res nunquam in poteſtate hoſtium fuiſſe.

3 *Dominium internum* ] In jure naturæ, ac civili fundatum.

4 *Qui cauſam ab ipſo* ] Jus ſuum derivat.

5 *Commodum hoc* ] Hac parte, vel ad hoc.

6 *Ut ubique judiciaria* ] Ut qui poſſidet rem armis captam, ſive ceperit ipſe, ſive a capiente bono modo nactus ſit, quocumque veniat, quemcumque apud judicem ea de re compelletur, vincat, & non modo ſententia judicis, ſed & vi lictorum, aut militum, in ea poſſeſſione defendatur.

7 *Ad hoſtes* ] Quibus victis venum ierat.

8 *Juriſconſulti nobiles* ] Labeo, Ofilius, Trebatius.

9 *Impedimento eſſe* ] Adeo ut uſucapi ab emtore non poſſit.

GRO-

trocinio nihil diſtat. Atque in hanc ſententiam ex facto conſultus [a] re- *a Can.* X.
ſpondit [a] Gregorius Neocæſarienſis, + cum Pontici quidam res civium a
barbaris captas recepiſſent.

II. 1. + Reddendæ ergo res tales his, quibus fuerant ereptæ; + quod
& factum ſæpe videmus. Livius [b] cum retuliſſet a L. Lucretio Tricipi- *b* Lib.
tino victos Volſcos, & Æquos, + expoſitam, ait, in campo [10] Martio III. c. 10.
prædam, ut ſuum quiſque per triduum cognitum abduceret. Idem [c] cum *c* Lib. IV.
narraſſet, Volſcos a Poſthumio dictatore fuſos: *prædæ pars ſua* [11] *cogno-* c. 29.
*ſcentibus Latinis, atque Hernicis reddita: partem ſub haſta dictator vendidit.* *d* Lib. V. c. 16.
Alibi [d] *biduum ad recognoſcendas res datum dominis.* Idem [e] ubi Samni- *e* Lib. X. c. 20.
tium de (aa) Campanis victoriam narraverat; *quod lætiſſimum victoribus*
*fuit, captivorum recepta ſeptem millia, & quadringenti: præda ingens ſo-*
*ciorum:* [12] *accitique edicto domini ad res ſuas noſcendas, recipiendaſque præ-*
*ſtituta die.* Mox [f] ſimile recitat factum Romanorum: *Samnites Intera-* *f Cap.* 36.
*mnam coloniam Romanorum occupare conati urbem non tenuerunt: agros depo-*
*pulati cum prædam aliam inde mixtam hominum, atque pecudum, colonoſque*
*captos agerent, in victorem incidunt conſulem ab Luceria redeuntem, nec præ-*
*dam ſolum amittunt, ſed ipſi longo, ac impedito agmine incompoſiti cæduntur.*
*Conſul Interamnam edicto dominis ad res ſuas noſcendas, recipiendaſque con-*
*vocatis, exercitu ibi relicto, comitiorum cauſa Romam eſt profectus.* Alibi [g] de *g* Lib. XXXV.
præda agens, quam ad Ilipam Luſitaniæ urbem Cornelius Scipio ceperat, c. 1.
ſic ait idem ſcriptor: *ea omnis ante urbem expoſita eſt, poteſtaſque dominis*
*res ſuas cognoſcendi facta: cætera vendenda quæſtori data: quod inde effectum*
*eſt, militi diviſum.* Poſt pugnam T. Gracchi ad Beneventum: *præda om-* *h Lib.* XXIV. c.
*nis, præterquam hominum captivorum, militi conceſſa eſt, & pecus exceptum* 16.
*eſt, quod intra triginta dies domini cognoviſſent*, eodem [h] Livio auctore.

2. De [13] L. Æmilio Gallorum victore [i] Polybius τὴν λείαν ἀπέδωκε *i Hiſt. l.* II. *c.* 31.
τοῖς προσήκουσι, *prædam iis reddidit, a quibus abacta fuerat.* [b] + Idem feciſſe *k Plut. apoph.* pag. 200. *B.*
Scipionem, [k] Plutarchus, & [l] Appianus narrant, cum Carthagine capta *l Bell.*
multa ibi inveniſſet + donaria, quæ è Siciliæ urbibus, & aliunde Pœni *Pun.*p.83.
eo advexerant. Cicero [m] Verrina de juriſdictione Sicilienſi: *oppidum Hi-* *Ed. H. Steph.*
*meram Carthaginienſes quondam ceperant, quod fuerat imprimis Siciliæ cla-* *m In Verr.*
*rum,* II. 35.

GROTII.

a *Gregorius Neocæſarienſis* ] Sequuntur *Petr.* de poteſtate principis c. 3. quæſt. 4. *Bruningius* de homagiis concl. 241.

b *Idem feciſſe Scipionem, Plutarchus, & Appianus narrant* ] Etiam *Diodorus Siculus* excerptis Peireſcianis. (Pag. 345.) Et Valerius Maximus lib. V. cap. 1. num. 6. *Africani quoque poſterioris humanitas ſecioſe, lateque patuit. Expugnata enim Carthagine circa Siciliæ civitates literas miſit, ut ornamenta templorum ſuorum Pœnis rapta per legatos recuperarent, inque priſtinis ſedibus reponenda curarent.*

GRONOVII.

10 *Martio prædam* ] Hoſtibus, qui eam per incurſionem in Rom. ac ſociorum fines egerant, ereptam.

11 *Cognoſcentibus* ] Quod privati, quibus ablatum erat, ſuum fuiſſe oſtendere poterant, & ſe pro ſuo noſſe fidem faciebant.

12 *Accitique edicto* ] Affixis in publicis tabellis, vel libellis.

13 *L. Æmilio* ] Papo. *Flor.* 2, 4.

(aa) Immo *Romanorum* de *Samnitibus*, qui agrum *Campanorum* populabantur. Inſpice locum à me in orâ libri diſtinctè deſignatum. *J. B.*

*rum, & ornatum. Scipio, qui hoc* [14] *dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto ſocios ſua per noſtram victoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit, reſtituenda curavit.* Idem late ſatis id ipſum Scipionis factum proſequitur Verrina [15] de ſignis. + Rhodii [a] naves quatuor Athenienſium captas a Macedonibus, recuperataſque Athenienſibus reddiderunt. Sic Phaneas Ætolus + reſtitui Ætolis æquum cenſebat quæ ante bellum habuiſſent. [b] + Nec negabat T. Quinctius, [a] ſi de urbibus bello captis ageretur, & ſocietatis leges non rupiſſent Ætoli. Etiam bona [c] olim conſecrata Epheſi, [16] quæ reges ſua fecerant, Romani in veterem ſtatum reſtituerunt.

[a] *Livius lib.* XXXI. c. 15.
[b] *Livius libr.* XXXIII. c. 13.
[c] *Strabo libro* XIV. *pag.* 642.

III. 1. Quod ſi [17] commercio res talis ad aliquem pervenerit, + poteritne is ei, cui res fuit erepta, pretium a ſe numeratum [18] imputare? conſentaneum eſt his, quæ alibi [d] diximus, poſſe imputari, + in quantum ipſi, qui rem amiſerat, valitura fuerat deſperatæ poſſeſſionis recuperatio. Quod ſi tale impendium repeti poteſt, + quidni & æſtimatio laboris, ac periculi, perinde ac ſi quis rem alienam in mari perditam [19] urinando eduxiſſet? + Appoſita ad hanc quæſtionem mihi videtur hiſtoria Abrahami, cum quinque regum victor Sodoma rediret: וישב את כל הרכש ait [e] Moſes, *Reduxit omnes illas res:* nempe quas a regibus captas ſuperius narraverat.

[d] L. II. c. 10. §. 9.
[e] *Geneſ.* XIV, 16.

2. + Nec alio referenda conditio regis Sodomorum, quam fert Abrahamo, + ut captivos redderet, cætera ſibi retineret pro labore, & periculo. At [f] ipſe Abrahamus [d] vir non pii tantum animi, ſed & excelſi,

[f] *Gen.* 20, 21, 22, 23, 24.

G R O T I I.

[a] *Si de urbibus bello captis ageretur* ] Pompejus Attalo, & Pylæmeni Paphlagoniam reddidit. *Eutropius* VI. (c. 11.) In fœdere Pontificis, Imperatoris Caroli V. & Venetorum contra Solimannum convenerat, ut poſſeſſa quiſque reciperet. *Paruta* VIII. itaque Cephalenia ab Hiſpanis capta reddita Venetis. Eſt ad eam rem pertinens locus, & in *Anna Comnena*, ubi de Gothofredo agit. (Lib. XI. c. 6.)

d *Vir non pii tantum animi, ſed & excelſi* ] Bene hoc notavit *Jacchiades* ad Danielem V, 17. *Sulpitius Severus* de Abrahamo: *reliquo his, quibus erepta erant, reddidit.* (Hiſt. Sacr. L. I. c. 5.) *Ambroſius* lib. I. de patriarcha Abraham: *ideo quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſivit, a Deo accepit.* (Cap. 3.) Non multum hinc diſtant facta Pittaci, & Timoleontis: *Pittacus Mitylenæus cum recuperati agri dimidia pars conſenſu omnium offerretur, avertit animum ab eo munere, deforme judicans, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuere. Valerius Maximus* libro VI, cap. V. num. 1. De Timoleonte *Plutarchus*, καὶ τὸ λαβεῖν ἐκ τοιούτων αἰσχρὸν, ἀλλὰ τὸ μὴ λαβεῖν κρεῖττον, καὶ περιουσία τῆς ἀρετῆς ἐν οἷς ἔξεστιν ἐπιδεικνυμένης τὸ μὴ δεόμενον· *non accipere in talibus, turpe, ſed non accipere, melius, & virtutis cujuſdam exuberantis, & in iis, quæ licito ſunt, oſtendentis, ſe & his carere poſſe.* (Pag 277. B.) Confer quæ ſupra lib II, c. XIV. §. VI. & hoc libro c. IV. §. I. (Auctor in hac Nota conjungit *Pittacum*, & *Timoleontem*, quaſi utriuſque *factum* eſſet. At vero Timoleon planè contrarium fecit, ut patebit inſpicienti locum PLUTARCHI, unde verba quædam heic adferuntur. *J. B.*)

G R O N O V I I.

14 *Dignum populo* ] Glorioſum, & amplum, convenienſque laudis avido P. R. ut quæ ſociorum fuiſſent, etſi per multa ſæcula ab hoſtibus poſſeſſa, nunc iiſdem victis non ipſi retinerent Romani, quod jure poterant, ſed ſociis redderent.

15 *De ſignis* ] Statuis, tabuliſque materia, & arte pretioſis, quas Siculis Verres abſtulerat.

16 *Quæ reges* ] Seleucidæ pro imperio ſibi vindicando.

17 *Commercio* ] Emtione.

18 *Imputare* ] A domino repoſcere, ſi rem recipere velit.

19 *Urinando* ] Natando ſubter aquam, vel ad fundum uſque. *Plin.* II, 37. ranas, & phocas diu ſub aqua urinari. l. 4. §. 1. *Ad l. Rhod. de jactu*: ſubmerſæ navis merces per urinatores extractæ.

G R O-

Digitized by Google

ſi, + ſibi quidem nihil voluit ſumere : cæterum, de rebus receptis (nam ad eas, ut diximus, ſpectat iſta narratio) + quaſi ſuo jure decumam Deo dedit, + detraxit ſumtus neceſſarios, + & ſociis ſuis partem aliquam tribui voluit.

IV. + Sicut autem res domino reddendæ ſunt, [e] + ita & populi, & [20] + partes populorum + his, qui jus imperii habuerant, [21] + aut etiam ſibi, ſi ſui fuerant juris + ante vim injuſtam. Ita Sutrium receptum, reſtitutumque ſociis, Camilli ævo, + ex [a] Livio diſcimus. + Æginetas, & Melios ſuis urbibus reſtituerunt [b] Lacedæmonii. Græciæ civitates, quas Macedones invaſerant, [c] + a Flaminio redditæ libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis + æquum eſſe cenſuit liberari Aſiæ urbes, quæ Graji eſſent nominis, quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, amiſſas receperat idem Antiochus : *neque enim in Æolidem, Ioniamque coloniæ* [22] *in ſervitutem regiam miſſæ ſunt*, ajebat, *ſed ſtirpis augendæ cauſa, gentiſque vetuſtiſſimæ per orbem terrarum propagandæ.*

*a Liv. l.* VI. *c.* 3. *b Xen. hiſt. Gr.* II. Cap. 2. §. 5. *c Liv. l.* XXXIII. *c.* 32 Lib. XXXIV. c. 58.

V. Solet & de temporis ſpatio quæri, [23] + quo reddendæ rei obligatio interna poſſit exſtingui. Sed + hæc quæſtio inter ejuſdem imperii cives definienda eſt ex legibus ipſorum; (ſi modo illæ internum jus concedunt, + non in externo ſolo conſiſtunt : quod ex verbis, & propoſito legum, prudenti inſpectione colligendum eſt :) + inter eos vero, qui alii aliis externi ſunt, ex ſola conjectura derelictionis, de qua diximus [d] alibi, quantum inſtituto noſtro ſufficit.

*d* Lib. II, *c.* 4.

VI. Quod ſi valde [24] + ambiguum ſit jus belli, optimum erit [f] + Arati Sicyonii conſilium ſequi, [e] qui partim novis poſſeſſoribus perſuaſit ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſionibus cederent; partim veteribus dominis, ut commodius putarent numerari ſibi quod tanti eſſet, quam ſuum recuperare.

*e Cic. off.* II. *c.* 23.

GROTII.

e *Ita & populi* ] Exules Saguntini poſt ſex annos a Romanis reſtituti. Antoninus Caſſii bello in ſervitutem redactos liberos eſſe juſſit, bona dominis reddi. Sic Calatrava militibus, quibus erepta a Mauris erat, reddita a rege Caſtellæ, aliiſque. *Mariana* lib. XI. (Cap. 25.) Confer quæ ſupra hoc libro cap. X. §. 6. (Neſcio unde Auctor habeat quæ de *Saguntinis* exſulibus, & de captis in bello *Avidii Caſſii*, heic refert. Circa priores aliquid reperies apud LIVIUM, Lib. XXVIII, c. 39. in Oratione Legatorum *Saguntinorum* : de aliis autem in Vitâ *M. Aurel. Antonini* à JULIO CAPITOLINO ſcriptâ, Cap. 25. quanquam non ita diſerte res ibi narretur, ac Auctor noſter proponit. *J. B.*)

f *Arati Sicyonii conſilium ſequi* ] Quod fecit rex Ferdinandus memorante *Mariana* libro XXIX, c. 14.

GRONOVII.

20 *Partes populorum* ] Privati, vici, pagi.

21 *Aut etiam ſibi* ] In libertatem reſtituendi.

22 *In ſervitutem regiam* ] Ut Aſiaticis regibus ſervirent.

23 *Quo reddendæ* ] Bello injuſto captum, quaſi uſu captum, etiam conſcientiam obligare ad reſtituendum deſinat.

24 *Ambiguum ſit jus belli* ] Difficile ſit decernere, juſta cauſa belli, nec ne fuerit.



Digitized by Google

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII
## LIB. III. CAP. XVI.

ALIBI diximus, Auctorem injuria arguere JCtos Romanos, quod confuſe nimis materiam de poſtliminio tractaverint. *Vid. l.* 3. *c.* 9. §. 1. Diximus, principia Grotii circa jus poſtliminii admitti non poſſe; quod vel ex eis, quæ Auctor hoc capite tradit, magis perſpicuum fiet.

„ Grotius capite IX. circa jus poſtliminii diſtinguit inter leges *juris naturæ*, & ſtatuta *jure gentium*.

„ *Jure naturæ* eum, qui ex *juſta cauſa* bellum gerit, ac res hoſtis ſui capit, dominium acquirere, ait, ad compenſationem tantum ejus, quod debetur. *Vid. l.* 3. *c.* 9. §. 1. *ſupr. pag.* 145. Excipit autem res, quæ a priſtino domino recipiuntur; has enim *jure poſtliminii* recipi putat, quia res has pro non captis haberi, fingit. *Vid.* §. *b. pr.*

„ Is autem, qui ex *injuſta cauſa* bellum gerit, nullum, ex hypotheſi Auctoris, jus in res captas acquirit: immo reſtituere eas domino tenetur. Adeoque dominum, ſi res illas recipit, non *jure poſtliminii*, ſed ipſo jure eas recipere putat. *Supr. pag.* 145.

„ Addit, JUS hoc NATURÆ hactenus JURE GENTIUM VOLUNTARIO mutatum eſſe, ut ei quoque, qui *ex injuſta cauſa* rem cepit, dominium aliquod externum a gentibus tributum ſit; ejusque effectum eſſe, ut capiens non teneatur rem priori domino, etiam juſtam cauſam habenti, reſtituere, nec recipiens eas *ipſo jure* recipiat, ſed *jure poſtliminii*: adeoque res has receptas jure gentium itidem pro non captis haberi. *Vid.* §. *b. pr.* & ſupra *pag.* 145.

„ Alibi notavimus, diſtinctionem inter *bellum juſtum*, & *injuſtum*, inter duas ſummas poteſtates, quarum utraque ſuam cauſam juſtam, alterius injuſtam aſſerit, uſum non habere, nec jus certum ex ea ſtatui poſſe; ſed ſuſpendi durante bello juſtitiam cauſæ: indeque utrumque agere, ac ſi jure bellum gerat.

„ Hoc principio poſito, cujusque judicium valet in ſua civitate; adeoque RES NOSTRÆ captæ, & receptæ, POSTLIMINIO gaudent, quia ex judicio noſtræ civitatis injuria captæ ſunt, *l.* 19. *pr. capt.* Econtrario *res hoſtis* captæ ſi ad hoſtem revertuntur, itidem POSTLIMINIO recipiuntur, quia ejus judicio res a nobis injuria captæ dicuntur, *dict. pag.* 145.

„ Certiſſimum igitur eſt, POSTLIMINIUM ab utraque parte, (non habita ratione differentiæ inter bellum juſtum, vel injuſtum) ipſa ratione naturali obtinere.

---

### AD §. I.

QUOUSQUE *ex bello juſto res capientium fiant, diximus ſupra*] „ Nimirum, dominium capienti acquiri ſaltem ad compenſationem ejus, quod debetur. Quod examinavimus *c.* 13. §. 1. & *c.* 1. §. 1. 1

*Ex bello juſto*] „ Ubi is, qui capit, juſtam capiendi cauſam habet.

*Quibus de rebus deducenda ſunt quæ recipiuntur poſtliminii jure*] „ Jus ergo poſtliminii ſaltem obtinere putat ſi res, quæ ex JUSTA CAUSA mihi erepta eſt, a me recipitur. Quod non tantum cum ratio-

» ratione juris poſtliminii, ſed & cum prin-
» cipiis Auctoris pugnat.

» Poſtliminium enim ideo introductum
» eſt, quia res injuria mihi eſt ablata, *l.*
» 19. *ff. captiv.* Si igitur juſto bello mihi
» eripitur ( ponamus enim, de juſtitia cau-
» ſæ conſtare certo poſſe ) tota ratio poſtli-
» minii ceſſat; hoſtis enim, qui ex juſta
» cauſa capit, injuriæ accuſari nequit. Sed
» & ipſe Auctor concedit, hoſtem, qui ex
» juſta cauſa capit, dominum fieri rei ca-
» ptæ; hoc dominium per reditum ad eum,
» qui injuriam fecit, tolli nequit, neque
» hic dominium, quod jure amiſit, præ-
» textu poſtliminii, & ex fictione quaſi res
» nunquam capta videatur, recuperari ne-
» quit.

*Sunt enim pro non captis* ] » Atque ideo
» jure poſtliminii recipiuntur.

*Quæ bello injuſto* ] » Quod ex cauſa inju-
» ſta geritur.

*Reſtituenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt* ] ,, Quia injuria nobis id,
,, quod noſtrum eſt, eripuerunt.

*Sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit* ] ,, Si forte hoſtis noſter inju-
» ria capta amicis noſtris vendit, donat,
» &c. hos quoque ad reſtitutionem teneri,
» ait.

*Nemo enim plus juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe habuit* ] ,, Capiens
» autem non habuit jus, quia injuſto bel-
» lo, adeoque injuria cepit.

*Juris Romani auctores* ] ,, *Vid. l.* 54. *Reg.*
,, *jur. l.* 19. *ff. Qui & a quib. l.* 20. *ff.*
,, *A. R. D. Conſ. Barbos. l.* 4. *c.* 2. *n.* 2.

*Seneca* ] ,, Similia lege apud Lactantium
,, *Inſt.* 1. 15. & Livium *l.* 26. *c.* 35.

*Dominium internum non habuit qui primo cepit* ] ,, I. e. dominium, quod jure na-
,, turæ tale eſt, & in conſcientia tutum
,, reddit. *L.* 3. *c.* 10. §. 3. Bello enim in-
,, juſto, adeoque injuria cepit.

*Quare nec illud habebit qui cauſam ab ipſo obtinet* ] ,, Res enim in hunc tranſit
,, cum ſuo vitio.

*Dominium ergo ſecundus, aut tertius poſſeſſor accepit, &c. externum, &c.* ] Quod
,, ſcil. ex conſtituto gentium eis, qui ex
,, injuſta cauſa bellum gerunt, conceſſum
,, eſt, & quod poſſeſſorem in conſcientia
,, tutum non reddit. *Vid. ſupr. c.* 6. §. 2.

*Quod docendi cauſa externum vocamus* ]
,, Cujus effectum hunc eſſe, fingit, ut qui
,, ex injuſta cauſa capit, non poſſit ab aliis
,, gentibus tanquam fur, & prædo puniri.
,, *L.* 3. *c.* 4. §. 2. & 3 Sed ut a qualibet
,, gente in poſſeſſione rerum talium defen-
,, di debeat. *Vid. ſupr. c.* 6. §. 2.

*Ut ubique judiciaria auctoritate pro domino tuendus ſit* ] ,, *D. c.* 6. §. 2. Cum
,, jure naturæ alter potius defendi debeat,
,, cui injuria res erepta eſt.

*Quo tamen* ] ,, Jure ſcil. externo.

*Faciet non probe* ] ,, I. e. peccabit con-
,, tra juſtitiam internam, nec tutus erit in
,, conſcientia.

,, Equidem ſententia Auctoris de reſtitu-
,, enda re, quæ ad amicos pervenit, ad-
,, mitti poſſet ſi de belli juſtitia, vel inju-
,, ſtitia, inter duas ſummas poteſtates con-
,, ſtaret. Cum vero illis, qui medii ſunt,
,, judicium in illas gentes non competat,
,, immo pacati alterius cauſam probando
,, hoſtes ſe declaraturi eſſent, fruſtra diſtin-
,, guitur inter bellum juſtum, & injuſtum.

,, Adeoque naturali quoque ratione *me-*
,, *dii* utriusque factum pro jure habent, i.
,, e. ſuſpendunt judicium de cauſæ juſti-
,, tia, cujus rei effectus eſt ut res maneat
,, in eo ſtatu, quo fuit cum ad mediorum
,, fines pervenit.

,, Si proinde res nobis ab hoſte erepta
,, per hoſtem ad medios pervenit, pro jure
,, capta habetur, adeoque noſtræ civitati,
,, rem illam vindicare volenti, reſtitui non
,, debet: neque hic de juſtitia, vel injuſti-
,, tia cauſæ quæritur, quia medius judex
,, non eſt.

,, At ſi eadem res a Mediis ad noſtros
,, pervenit limites, poſtliminio recipitur,
,, priſtinoque domino reſtituenda eſt. Res
,, enim ad medios pervenit cum ſua cauſa,
,, i. e. cum ſpe poſtliminii. Quod adeo ve-
,, rum eſt, ut medii factum noſtræ civita-
,, tis pro jure habere debeant; nec ſi res
,, illa ad eosdem medios poſtea denuo per-
,, veniat, retinere eam poſſint.

*Reſponderunt nobiles Juriſconſulti* ] ,, La- z
,, trones Romanis ſervum eripuerant; poſt-
,, ea is ſervus ad Germanos, hoſtes Ro-
,, manorum, pervenit, quibus victis ſervus
,, ille receptus, & Romæ venditus fuit:
,, quæritur, an ſervus priſtino domino, cui
,, ſurreptus fuit, reſtitui debeat? Merito
,, Juriſconſultus id affirmat, quia injuria ſur-
,, reptus fuit, adeoque ipſo jure abſque
,, poſtliminio recipitur: ita ut nec uſuca-



Digitized by Google

„ pio ei obſtet, quia res furto ablata uſu-
„ capi nequit.

„ Nec obſtat, ſervum hunc ſurreptum
„ poſtea ad hoſtes perveniſſe, atque ab his
„ demum receptum eſſe, adeoque jus pri-
„ ſtini domini exſtinctum fuiſſe. Reſp. Ja-
„ volenus non impedimento id eſſe, ait,
„ quia res ad hoſtem pervenit cum ſuo vi-
„ tio; hoc ipſo enim res non deſinit eſſe
„ furtiva.

„ Neque porro obſtat, ſervum poſtlimi-
„ nio rediiſſe, adeoque ab eo tempore U-
„ ſucapionem procedere. Sed nec id impe-
„ dit, quo minus emtor ſervum reſtituere
„ teneatur, quia nondum poſtliminio redi-
„ iſſe videtur quamdiu in poteſtatem prio-
„ ris domini non rediit; tamdiu igitur fur-
„ tivus manet.

*Nec quod hoſtium fuiſſet* ] „ Servus enim
„ a latronibus ſurreptus ad Germanos Ro-
„ manorum hoſtes pervenerat.

*Aut poſtliminio rediiſſet* ] „ Victis enim
„ Germanis ſervus ille receptus, & Romæ
„ venditus fuit.

*Ei rei impedimento eſſe* ] „ Quo minus ſcil.
„ non obſtante uſucapione, emtor eum re-
„ ſtituere debeat priſtino domino.

*Idem ex naturali jure reſpondendum eſt de eo, qui bello injuſto captus mox bello juſto, &c. in alterius venit poteſtatem* ]
„ Immo diſſimilis ratio. Surreptus a latro-
„ ne omnium conſenſu, & judicio, adeo-
„ que naturali jure injuria capitur. Quod
„ de bello capto aſſeri nequit; ibi enim
„ hoſtis jure captum ait: & hoc judicium
„ non tantum valet in ejus civitate, ſed
„ apud ſocios quoque, & pacatos, & qui
„ cauſam ab hoſte habent. Servus igitur,
„ qui ad medios pervenit, pro ſervo ha-
„ betur, nec priſtino domino reſtitui de-
„ bet.

„ Cum vero ex judicio noſtræ civitatis
„ ſervus ille injuria captus dicatur, idque
„ judicium naturali ratione valeat in no-
„ ſtra civitate, certum eſt, eum, qui bel-
„ lo captus alio bello ad medios, & inde
„ ad noſtram civitatem pervenit, domino
„ priſtino reſtitui debere, pervenit enim
„ ad medios cum ſua cauſa, i. e. cum ſpe
„ poſtliminii.

*Aut alia ratione* ] „ Scilicet, per com-
„ mercia, *vide ſupra c.* 9. §. 2. *n.* 2. quia
„ res acquiritur cum ſua qualitate, & con-
„ ditione. *Conf.* §. *ſeq.*

*Nam in jure interno* ] „ I. e. jure natu-
„ ræ.

*Bellum injuſtum latrocinio nihil diſtat* ]
„ Repetit id Auctor *L.* 2. *c.* 1. §. 1. *n.* 3.
„ *c.* 22. §. 2. & 3. Et admitti id poſſet
„ ſi alter de injuſtitia cauſæ convenit, vel
„ ſi bello alter victus eſt. At quamdiu par-
„ tes litigant, fruſtra quæritur de juſtitia
„ cauſæ, quam uterque ſibi aſſerit.

*Cum Pontici quidam res civium a barbaris captas recepiſſent* ] „ Immo ratio deci-
„ dendi non eſt, quod injuſto bello capti
„ fuerint; de eo enim conſtare inter duas
„ gentes non poteſt: ſed ratio naturalis
„ eſt, quod ex judicio noſtræ civitatis res
„ injuria capta fuerit, adeoque recepta jure
„ poſtliminii priſtino domino reſtitui de-
„ beat.

---

## A D §. II.

R E D D E N D Æ *igitur res tales* ] „ Dixit 1
„ enim §. *praced.* quæ bello injuſto quæ-
„ runtur reſtituenda eſſe ab iis, qui cepe-
„ runt, & ab aliis, qui cauſam a capien-
„ tibus habent.

*Quod & factum ſæpe videmus* ] Quan-
„ quam jure gentium aliud ſtatutum fin-
„ gat. *Vid. ſupr. c.* 9. §. 2. *n.* 2.

*Expoſitam, ait, in campo Martio* ] „ In
„ hoc, & ſequentibus exemplis, agitur de
„ rebus, quæ hoſtis nobis, vel NB. *ſociis*
„ noſtris eripuit. Hæ enim ſi recipiuntur,
„ priſtinis dominis reſtituendæ ſunt, non
„ ex ea ratione, quod Volſci, & Æqui,
„ &c. juſtam belli cauſam non habuerint;
„ quis enim judex ibi fuit? ſed quia ex
„ judicio civitatis Romanæ res illæ civibus,
„ ſociiſque injuria ereptæ fuerunt: quod
„ judicium valet etiam intuitu ſociorum, ſi
„ res a noſtris poſtliminio recipiuntur.

*Idem feciſſe Scipionem, Plutarchus, & 2
Appianus narrant* ] „ Scipio ex generoſi-
„ tate, non ex juris vinculo urbibus Siciliæ
„ reddidit prædam, quam olim Carthagi-
„ nenſes ab eis ceperant. Nam Segeſtani
„ per duo ſecula jam perdiderant illa orna-
„ menta. *Cic. Verrin. V. p. m.* 239.

*Donaria* ] „ Ornamenta templorum. *Conf.*
„ *ſupra L.* 3. *c.* 5. §. 2. *n.* 3.

*Rhodii* ] „ Qui erant ſocii belli: immo
„ civita-

Digitized by Google

„ civitatis jus mutuo datum fuerat. *Liv. l.* „ 31. *c.* 15.

*Reſtitui Ætolis, æquum cenſebat, quæ ante bellum babuiſſent* ] „ Cauſantes, ita in „ fœdere primo cautum eſſe, ut ager, „ urbesque captæ Ætolos ſequerentur. *Liv.* „ *Lib.* 33. *cap.* 13. Adeoque Ætoli repete- „ re voluere Thebas; quam urbem ex fœ- „ dere cum Romanis inito ante bellum „ occupaverant.

*Nec negabat T. Quinctius, ſi ſocietatis leges non rupiſſent Ætoli* ] „ Quinctius ar- „ guebat Ætolos, quod Antiochi ſocietatem „ Romanæ præpoſuerint, ſocietatis leges „ rupiſſe, adeoque Thebas populi Romani „ jure belli factas eſſe. *Liv. d. c.* 13.

## AD §. III.

1 POTERITNE *is ei, cui res fuit erepta, pretium a ſe numeratum imputare* ] „ Auctor hanc quæſtionem propoſuit ſupra „ *l.* 2. *c.* 10. §. 9. Eique, qui rem alie- „ nam bona fide emit, facultatem conceſ- „ ſit deducendi quantum dominus libenter „ impenſurus fuerat.

*In quantum ipſi, qui rem amiſerat, valitura fuerit deſperatæ poſſeſſionis recuperatio* ] „ Ipſa enim facti poſſeſſio, præſertim „ recuperatu difficilis, eſt aliquid æſtima- „ bile, & in hoc dominus poſt rem amiſ- „ ſam cenſetur factus locupletior. *Grot. d.* „ §. 9.

*Quidni & æſtimatio laboris, ac periculi*] „ Cum periculo enim membrorum, immo „ vitæ, res hoſti eripitur.

*Appoſita ad hanc quæſtionem mihi videtur hiſtoria Abrahami* ] „ Qui pariter ab „ eis, quæ hoſti eripuit, & regi Sodomo- „ rum propria fuerant, ſumtus impenſos „ deducit.

2 *Nec alio referenda conditio regis Sodomorum* ] „ Immo rex Sodomorum non propter „ laborem, & periculum, Abrahamo obtu- „ lit prædam, ſed ex mera generoſitate. „ Hinc Abrahamus noluit acceptare, ſed „ ſervis ſuis, & ſociis ſaltem impenſas re- „ ſtitui voluit.

*Ut captivos redderet* ] „ Sane, neque ho- „ mines, neque res Sodomorum pro captis „ haberi potuerunt, quia nondum ad præ- „ ſidia hoſtium pervenerant.

*Sibi quidem nihil voluit ſumere* ] „ Uti „ potuiſſet ſumere pro periculo, & labore.

*Quaſi ſuo jure decumam Deo dedit* ] „ Immo decimam non dedit de rebus re- „ ceptis, ſed de præda, quam ab hoſte „ cepit. *Vid. ſupr. l.* 3. *c.* 6. §. 1.

*Detraxit ſumtus neceſſarios* ] „ Quos in „ ſervos impendit.

*Et ſociis ſuis aliquam partem tribui voluit* ] „ Quia eorum labore, & periculo „ locupletior factus eſt.

## AD §. IV.

SICUT *autem domino res reddendæ ſunt* ] „ Quæ ſcil. juſto bello receptæ ſunt, „ & quas pro non captis haberi, dixit ſu- „ pra §. 1.

*Ita & populi* ] „ Qui poſtquam injuria „ in hoſtium poteſtatem pervenerunt, juſto „ bello ſeſe eximunt hoſtium imperio. Nam „ hi quoque priſtina jura recipiunt.

*Et partes populorum* ] „ Si provincia, vel „ civitas ab hoſte injuria occupata, in pri- „ ſtinum ſtatum reſtituitur.

*His, qui jus imperii habuerant* ] „ I. e. „ Regi, aut Principi.

*Aut etiam ſibi ſi ſui fuerant juris* ] „ Adeoque populo in ſtatu populari, ſi vel „ propria virtute ſeſe liberarunt. *Vid. Lib.* „ 2. *c.* 4. §. 4. vel a ſociis hoſtili imperio „ eximuntur. *Vid. l.* 3. *c.* 9. §. 9. & *l.* 2. „ *c.* 23. §. 11.

*Ante vim injuſtam* ] „ Quod in privatis „ obſervavimus, id quoque in populis ju- „ ris eſt. Nimirum, fruſtra inter duos po- „ pulos quæri, an bellum ſit juſtum, an „ injuſtum: uterque enim populus ſe jure, „ alterum injuria agere contendit; nulla er- „ go alia decidendi ratio, nullusque expe- „ diendæ rei modus ſupereſt, quam ut con- „ cedamus, cujusque judicium valere intra „ fines ſui imperii.

„ Hoc principio poſito populus, qui in „ victoris poteſtatem pervenit, ex judicio „ victoris jure captus, & occupatus cenſe- „ tur. Sed ſi idem populus vel ſua virtute, „ vel ope ſociorum victoris imperio exími- „ tur, ejus judicium valet, indeque omnia „ priſtina jura, quæ injuria ſe amiſiſſe con- „ tendit, jure poſtliminii recipit.

„ Hoc autem jus poſtliminii ſaltem ob- „ tinet quamdiu bellum adhuc durat. Nam „ ſemel finito bello populus ille deſiit, ſit „ alterius populi pars, forma populi mu- tatur.

„ tatur. Adeoque etſi poſtea per rebellionem, vel ab alio, victoris imperio eximatur, ac liber populus fiat, non tamen priſtina jura recipit, ſed novus eſt populus, novumque imperium. Quod exemplis illuſtravimus ſupra *cap.* 9. §. 9.

*Ex Livio diſcimus* ] „ Sutrium civitas ſocia fuit, quæ a ſociis Romanis eodem bello, & eodem die exemta hoſtium imperio fuit, adeoque poſtliminii jure priſtinam libertatem recuperavit. *Liv. l.* 6. *c.* 3.

*Æginetas*, & *Melios* ] „ Sociorum enim ope eodem bello liberati fuerunt, eoque priſtina jura recipiebant.

*A Flaminio reddita libertati* ] „ Romani enim, civitatum Græcarum ſocii, tenebantur ſocios defendere.

*Æquum eſſe, cenſuit, liberari Aſiæ urbes* ] „ Nondum enim jus imperii ſublatum erat. quia a ſociis Romanis defendebantur. *Liv. l.* 34. *c.* 57.

## Ad §. V.

Quo *reddenda rei obligatio interna poſſit exſtingui* ] „ I. e. quando res noſtræ civitatis ex hoſte receptæ poſtliminio careant, nec priſtino domino reſtitui debeant.

*Hac quæſtio inter ejusdem imperii cives definienda eſt ex legibus ipſorum* ] „ Quo pertinent omnes modi, quibus dominium amittitur, ſive jure naturæ, ſive jure civili; de quibus vide *Diſſ. proœm. VI.*

*Non in externo ſolo conſiſtunt* ] „ Quod fieri, Auctor putat, ſi per uſucapionem, vel præſcriptionem, *L.* 2. *c.* 4. ſententia judicis injuſta, &c. dominium amittit. *L.* 3. *c.* 2. §. 5. *n.* 1.

*Inter eos vero, qui alii aliis externi ſunt, ex ſola conjectura derelictionis* ] „ Quam peti non ex verbis tantum, ſed ex factis, & non factis, docuit ſupra *l.* 2. *c.* 4. §. 3. 4. & 5. & ad talem conjecturam ſufficere tempus memoriam excedens, dixit *ibid.* §. 7. Nos in allegatis locis probavimus, ex tali conjectura voluntatis naturali jure dominium non amitti.

## Ad §. VI.

Ambiguum *ſit jus belli* ] „ Adeoque ubi non conſtat, an res jure, an injuria captæ fuerint.

*Arati Sicyonii conſilium ſequi* ] „ Hiſtoria rei geſtæ hæc eſt. Tyranni per 50. annos Sicyonem oppreſſerunt. Aratus ejecto Nicocle ſexcentos exules reſtituit, qui priſtina jura, paternasque poſſeſſiones, & merito, vindicabant. Quia vero novæ inde inter poſſeſſores, & veteres dominos, lites exorituræ fuiſſent, aliud conſilium excogitavit Aratus. Rogavit pecuniam a rege amico Ptolemæo, & poſtea adhibito quindecim principum conſilio, cauſas ſingulorum examinavit, & eorum, qui aliena tenebant, & eorum, qui ſua amiſerant: perfecitque æſtimandis poſſeſſionibus, ut perſuaderet aliis, ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſionibus cederent; aliis, ut commodius putarent numerari ſibi quod tanti eſſet, quam ſuum recuperare. *Cic. l.* 2. *offic. c.* 23. *Plut. in Arat.* Idem quoque fecit rex Ferdinandus, ut auctor eſt *Mariana l.* 29. *c.* 14.

„ Auctor ſuadet, ut *ſi dubium ſit jus belli*, res poſtliminio receptæ, ad imitationem Sycioniorum vel poſſeſſoribus relinquantur, vel dominis priſtinis reſtituantur, reſtituto utroque caſu pretio. At 1. Male exemplum hoc ad præſentem quæſtionem applicatur. Jus belli ibi non erat dubium: nam cives a tyrannia, adeoque injuria, ejecti fuere, adeoque reſtituti jure ſua vindicabant; neque in bello civili poſtliminio opus eſt. *L.* 21. §. 1. *ff. Poſtlim.* Sed & 2. difficillimum eſt hoc remedium, quod Ptolemæum ditiſſimum regem, & Arato amicum ſupponit, qui grandi pecunia hunc adjuvit.

CAPUT

Digitized by Google

# CAPUT XVII.

## De his, qui in bello medii ſunt.

I. *A pacatis nihil ſumendum niſi ex ſumma neceſſitate, cum reſtitutione pretii.*

II. *Exempla abſtinentiæ, & præcepta.*

III. *Quod ſit officium pacatorum circa bellantes.*

+ I. SUpervacuum videri poſſet, + agere nos de his, qui extra bellum ſunt poſiti, quando in hos ſatis conſtet + nullum eſſe jus bellicum. Sed quia occaſione belli multa in eos, finitimos præſertim, patrari ſolent prætexta neceſſitate, repetendum hic breviter quod diximus alibi [a], + neceſſitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, ſummam eſſe debere; requiri præterea [1] + ut ipſo domino par neceſſitas non ſubſit: etiam ubi de neceſſitate conſtat, + non ultra ſumendum, quam exigit: id eſt, [2] + ſi cuſtodia ſufficiat, non ſumendum uſum: + ſi uſus, non ſumendum abuſum: ſi abuſu ſit opus, + reſtituendum tamen rei pretium.

II. 1. Moſes + cum ſumma ipſum, & populum neceſſitas urgeret tranſeundi per agros Idumæorum [b], + primum ait, tranſiturum ſe via regia, neque deflexurum in arva, aut vineta: ſi vel aqua ipſorum opus haberet, perſoluturum ſe ejus pretium. Idem præſtiterunt laudati & Græcorum, & Romanorum duces. Apud Xenophontem [c] Græci, qui cum Clearcho, Perſis pollicentur, nullo ſe damno iter facturos: & ſi [3] venales commeatus præberent, neque eſculenta ſe, neque poculenta cuiquam erepturos.

2. Dercyllides, narrante eodem [d] Xenophonte, παρήγαγε τὸ στράτευμα διὰ τῆς φιλίας χώρας, μηδὲν βλάψας τοὺς συμμάχους, *copias duxit per fines pacatos, ita ut nullo detrimento ſocii afficerentur.* Livius [e] de Perſeo rege: *per Phthiotidem; Achaiam, Theſſaliamque, ſine damno, injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit.* De Agidis Spartani exercitu [f] Plutarchus: θέαμα ταῖς πόλεσιν ἦσαν, ἀθορύβως καὶ πρᾴως καὶ μονονοὺ καὶ ἀψοφητὶ διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον· [4] *ſpectaculum erant civitatibus clementer, ac ſine noxa, & pene* [a] *ſine ſtrepitu peragrantes Peloponneſum.* De Sulla [g] Vellejus: *putares veniſſe in Italiam*

[a] L. II. c. II. §. 10.

[b] Numer. XX, 17, & ſeqq.

[c] De Exped. Cyr. Lib. II. c. 3. §. 12, 13. Ed. Oxon.

[d] Hiſt. Græc. III. 1. §. 8.

[e] Lib. XLI. c. 27.

[f] Vit. Agid. pag. 801. D

[g] Lib. II. c. 25.

GROTII.

a *Sine ſtrepitu peragrantes Peloponneſum* ] Par teſtimonium Tito Quintio Flaminio perhibet *Plutarchus.* (p. 371.)

GRONOVII.

1 *Ut ipſo domino* ] Ut ipſe dominus non æque re ſua indigeat, atque ille, qui attrectare vult eam.

2 *Si cuſtodia* ] Si ſufficiat, in poteſtate habere, ne delibentur, aut carpantur: ſi hoc neceſſum, & ſatis ſit, ne abſumantur; ſi & hoc fieri oporteat, ut juſto pretio compenſentur.

3 *Venales commeatus* ] Si copia fieret coëmendorum neceſſariorum a populis, per quos commearent.

4 *Spectaculum erant* ] Cum admiratione conſpiciebantur.

*liam non belli vindicem, ſed pacis auctorem:* 5 *tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque cum ſingulari cura frugum, agrorum, urbium, hominum, perduxit in Campaniam.* b De Pompejo Magno a Tullius: *cujus legiones ſic in Aſiam pervenerunt, ut non modo manus tanti exercitus, ſed* 6 *nec veſtigium quidem cuiquam pacato nocuiſſe dicatur.* De Domitiano ita b Frontinus: *cum in finibus Ubiorum caſtella poneret, pro fructibus eorum locorum,* 7 + *quæ vallo comprehendebat, pretium ſolvi juſſit, atque ea juſtitiæ fama omnium fidem ſibi adſtrinxit.* De Parthica Alexandri Severi expeditione c Lampridius: *tanta diſciplina, tanta reverentia ſui egit, ut non milites, ſed ſenatores tranſire dicerentur: quacumque iter milites faciebant,* 8 *tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant: ipſum vero ob hæc tot, & tanta bona, provinciales ut Deum ſuſcipiebant.* c De Gotthis, Hunnis, Alanis, qui Theodoſio merebant, d Panegyriſta: *nullus tumultus, nulla confuſio, nulla direptio ut a barbaris erat; quin ſi quando difficilior frumentaria res fuiſſet, inopiam patienter ferebat, &* 9 *quam numero arctaret annonam comparcendo laxabat.* Stiliconi Claudianus e idem tribuit:

a *Pro lege Manilia*, c. 13.
b *Libro* II, *ſtrat.* c. 11. n. 7.
c *Cap.* 50.
d *Latin. Pacat.* c. 32. Panegyr. vet. XII.
e *In l. Conſ. Stilic.* Lib. I. verſ. 162, & *ſeqq.*

> *Tanta quies, jurisque metus ſervator honeſti*
> *Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis,*
> *Aut ſeges erepta fraudaret meſſe colonum.*

d Et Beliſario Suidas.

3. + Hoc

GRONOVII.

5 *Tanta cum quiete*] Diſciplina, & modeſtia.
6 *Ne veſtigium quidem*] Ut nec pedibus quidquam ſatorum conculcarint, quod ubi via eſt anguſta, facillime fit propter laxitatem ordinum, & adſita frumenta.
7 *Quæ vallo comprehendebat*] Intra caſtra recipiebat.
8 *Tribuni accincti*] Parati, & expediti, tanquam cum hoſte ſtatim congreſſuri, non trahentes impedimenta ad convectandam prædam. Ms. *aciti*: unde Salm. *taciti*, non clamoſi, ſtrepericque.
9 *Quam numero*] Multitudine capitum anguſtam, & difficilem fecerat, frugalitate ſufficientem reddebat.

GROTII.

b *De Pompeja Magno Tullius*] Et Plutarchus: ἀκούων τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀτακτεῖν, σφραγῖδα ταῖς μαχαίραις αὐτῶν ἐπέβαλεν· ἣν ὁ μὴ φυλάξας, ἐκολάζετο· *cum audiſſet milites ſuos per itinera licentioſius agere, ſigillum gladiis eorum appoſuit. quod qui non cuſtodiſſet, is puniebatur.* (Pag. 624. A.)
c *De Gotthis*] Multa de hujus gentis modeſtia habemus apud *Caſſiodorum*, ut V. 10, II, 13. Eodem autem libro epiſtola 26. *Nec poſſeſſorum ſegetes, aut prata vaſtetis, ſed ſub omni continentia properate: ut grata nobis eſſe veſtra occurſio poſſit. Quia ideo exercituales gratis ſubimus impenſas, ut ab armatis cuſtodiatur intacta civilitas.* Lib. IX, 25. *Arma ejus nulla poſſeſſorum damna ſenſerunt.*
d *Et Beliſario Suidas*] Sæpe hanc in Beliſario virtutem prædicat comes ejus, teſtiſque actionum *Procopius*. Vide egregiam ejus orationem huc pertinentem, quam ad milites habuit prope Siciliam, cum in Africam tenderet, narrationemque itineris per Africam Vandalicorum primo. (Cap. 12. & 17.) Ex Gotthicorum autem III. integrum hunc locum apponam: εἰς δὲ τοὺς ἀγροίκους ἔτι τοσαύτῃ φειδοῖ καὶ προνοίᾳ ἐχρῆτο, ὥστε βιασθῆναι μὲν αὐτῶν οὐδένα πώποτε, στρατηγοῦντος Βελισαρίου, τετύχηκε· πλουτεῖν δὲ παρὰ δόξαν ξυνέβαινε πᾶσιν, οἷς ἂν αὐτὸς ἐπιδημοίη στρατιᾶς πλήθει· ἀπεδίδοντο γὰρ αὐτοῖς κατὰ γνώμην τὰ ὤνια πάντα. καὶ ἡνίκα μὲν ἀκμάζοι τὰ λήϊα ἐς τὸ ἀκριβὲς διεφύλαττε, μήτινα παριοῦσα ἡ ἵππος λυμήνηται· τῶν δὲ ὡραίων ἐν τοῖς δένδροις ὄντων ἅψασθαι αὐτῶν οὐδενὶ τὸ παράπαν ἐξουσία ἐγίνετο. *adverſus agricolas tanta cura, providentiaque agebat, ut eorum nema vim pateretur, exercitum ducente Beliſario: contra vero opulenti fierent omnes quocunque ille cum multo milite adveniſſet: vendebant enim illi militibus res ſuas ſuopte arbitratu; & cum maturæ eſſent ſegetes, ſollicite cavebat, ne ab equite corrumperentur;* *tam vero poma in arboribus pendentia tangere nemini omnino permittebatur.*
(Cap.

Digitized by Google

3. + Hoc præſtabat exacta cura [e] [10] proviſus rerum neceſſariarum, & bene + ſoluta ſtipendia, & vigor diſciplinæ, cujus legem audis [f] apud [a] Ammianum : *pacatorum terras non debere calcari.* Et apud [b] Vopiſcum : *nemo pullum alienum rapiat : ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, ſegetem nemo deterat, oleum, ſal, lignum nemo exigat.* Item apud [c] Caſſiodorum : *vivant cum provincialibus jure civili : nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatum : quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare paganis.* His accedat illud Xenophontis expeditionis [d] libro VI. μὴ ἀναγκάζειν πόλιν φιλίαν ὅ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδῶσιν· *civitatem amicam cogendam non eſſe, ut quicquam daret invita.*

a Lib. XVIII. c. 2. pag. 205.
b Aurelian. c. 7.
c Var. VII. 4.
d Cap. 2. §. 4.

4. Ex quibus dictis optime interpreteris + illud [e] magni prophetæ, immo prophetâ majoris monitum : μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν· [11] *a concuſſione*, [g] *a calumnia in quoſvis abſtinete* ; [h] *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Cui ſimile illud Aureliani apud Vopiſcum dicto loco : *annona ſua contentus ſit, de præda hoſtis, non* [12] *de lachrymis provincialium vivat.* Nec eſt quod quis putet dici hæc pulchre, [13] ſed præſtari non poſſe : + neque enim aut moneret hæc vir divinus, aut ſapientes legum auctores præciperent, ſi crederent impleri non poſſe.] Denique

e Luci III. 14.

( Cap. I. ) Similem Alemannorum laudem in expeditione ad ſanctum ſepulcrum vide apud *Nicetum* Manuele Comneno. ( Lib. I. c. 4. ) *Gregoras* autem libro IX. idem in Venetis prædicat : ἦσαν γε μὲν οὐδένες, οὓς οὐ μάλα ἐξέπληξεν ἡ τῶν Βενετικῶν εὐταξία, καὶ ἡ μετὰ δικαιοσύνης μεγαλοπρέπεια· οὐδὲ γὰρ ἠξίωσε τῶν πάντων ἐκείνων οὐδεὶς ἐξελθὼν ἀφελέσθαι τι τῶν ἁπάντων ἄνευ τιμῆς ἀργυρίου· *nemo erat, quem non admiratione percelleret Venetorum diſciplina, & conjuncta cum juſtitia animi magnitudo. Nemo enim de exercitu egreſſus quicquam rerum ſumere volebat niſi pecunia depenſa.* ( Pag. 188. *Ed. Genev.* 1616. )

e *Proviſus rerum neceſſariarum* ] Plinius hiſtoriæ naturalis XXVI, 4. *curve Romani duces primam ſemper in bellis commerciorum curam habuere ?* Caſſiodorus IV, 13. *Habeat quod emat, ne cogatur cogitare quod auferat.* Similia habet V, 10. & 13.

f *Apud Ammianum* ] Quem vide & libro XXI. ( *Cap.* 5. in Oratione *Juliani* Imp. ad Milites, *pag.* 293, 294. *Ed Valeſ. Gron.* )

g *A calumnia* ] Poſſis vertere *a rapina*, quo ſenſu ea vox ſumitur in græca verſione Jobi XXXV. 9. Pſalm. CXIX, 122. Prov. XIV, 31. XXII, 16. XXVIII, 3. Eccleſiaſtæ, IV. 1. item Levitici XIX, 11. Eandem græcam vocem per *defraudare* vertit vulgatus interpres Lucæ XIX, 8.

h *Contenti eſtote ſtipendiis veſtis* ] *Ambroſius* ad hunc Lucæ locum : *idcirco ſtipendia conſtituta militiæ : ne dum ſumtus quæritur, prædo graſſetur.* ( Pag. 1647. *Ed. Pariſ.* 1569. ) Quæ tranſcripſit *Auguſtinus* ſermone XIX. de verbis Domini ſecundum Matthæum. ( Qui non eſt *Auguſtini*, & inter *Appendices*, Tom. V. *Serm.* 82. reperitur in *Ed. Benedictin.* ] Sunt egregiæ ad hanc rem conſtitutiones apud *Gregorium Turonenſem* libro II, cap. 37. in *capitulis Caroli*, & ſucceſſorum, lib. V, tit. CLXXXIX. in *concilio Galliæ* tomo II. in *capitulari* II. *Ludovici* Pii capite XIV. & tomo III. in *concilio ad S. Macrum.* Adde *legem Bajoariorum* tit. II, 5. Friderici I. legem ſic refert *Guntherus* :

*Si quis pacificæ plebis villaſve, domuſve*
*Uſſerit, abraſis ſignabitur ora capillis,*
*Et pulſus caſtris poſt verbera multa recedet.*

( Ligurin. *verſ.* 299, *& ſeqq.* )

GRONOVII.

10 *Proviſus* ] Diligentia comparandi in anteceſſum annona ſua contentus ſit. Hæc vox annona poſterioribus ſæculis interdum ſignificat ſpecies, quæ militibus dabantur, ut frumentum, carnes, lardum, ſal, oleum : interdum annonæ plurali numero ſunt panes : interdum annona ipſum eſt ſtipendium, quod victus cauſa datur, ut hoc loco.

11 *A concuſſione* ] Pecunia per vim, metum, tormenta, provincialibus, & ſociis exprimenda. I, 2. 7.

12 *De lachrymis* ] Bonis, quæ dolentibus, flentibuſque eripiuntur.

13 *Sed præſtari non poſſe* ] Quod jactant vulgo militares, hæc imaginaria eſſe, & non poſſe introduci, nec militem armatum contineri ſe pati, ut virgines in gynæceo.

nique [i] neceſſe eſt concedamus, fieri poſſe quod factum videmus. + Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud inſigne, quod [k] 14 ex Scauro memorat [a] Frontinus, pomiferam arborem, 15 quam in ſede caſtrorum fuerat complexa metatio, poſtero die abeunte exercitu intactis fructibus relictam.

*a* Lib. IV. c. 3. n. 13.

5. Livius [b] cum narraſſet, milites Romanos in caſtris ad Sucronem 16 procacius egiſſe, & quoſdam eorum noctu prædatum in agrum circa pacatum iiſſe, adjicit, omnia libidine, ac licentia militum, nihil inſtituto, ac diſciplina militari geſtum. Eſt & alter inſignis ejus ſcriptoris locus, [c] ubi iter Philippi per Denthelatarum agros narratur: *ſocii erant, ſed propter inopiam haud ſecus, quam hoſtium fines Macedones populati ſunt. rapiendò enim paſſim, villas primum, deinde quoſdam etiam vicos evaſtarunt, non ſine magno pudore regis, cum ſociorum voces nequicquam Deos, ſociales, nomenque ſuum implorantes audiret.* Apud Tacitum [d] Peligni turpis fama, dum ſocios magis, quam hoſtes prædatur. Idem [e] Vitellianos notat per omnia Italiæ municipia deſides, & tantum hoſpitibus metuendos. In Verrina quoque [f] Ciceronis de prætura urbana hæc eſt accuſatio: *oppida pacata ſociorum, atque amicorum, diripienda, ac vexanda curaſti.*

*b* Libro XXVIII. c. 24.
*c* Lib. XL. c. 22.
*d* Ann. XII. c. 49.
*e* Hiſt. III. c. 2.
*f* In Verr. Lib. I. c. 21.

6. Atque hic omittere non poſſum theologorum [g] ſententiam, quam veriſſimam puto, regem, qui quæ debet ſtipendia militibus non ſolvit, + non tantum 17 militibus teneri de damnis inde ſecutis, + ſed & ſubditis ſuis, & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

*g* Ægid. Regius de act. ſupern. diſp. 31, dub. 7. n. 95.

III. 1. Viciſſim eorum, qui a bello abſtinent, + officium eſt nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet cauſam, + aut quo juſtum 18 bellum gerentis motus impediantur, ſecundum ea, quæ dicta a nobis + ſupra [h] ſunt: 19 in re vero dubia [l] + æquos ſe præbere utriſque + in permittendo tranſitu, + in commeatu præbendo legionibus, + in obſeſſis non ſublevandis. Corcyrenſes apud Thucydidem [i] Athenienſium officii eſſe, ajunt, ſi extra partes eſſe velint, + aut Corinthios prohibere ne ex agro Attico militem conducant, aut idem ſibi permittere. 20 Philippo Macedonum regi objectum a Romanis dupliciter ab

*h* L. III, c. 1.
*i* Lib. I. c. 35.

eo

GROTII.

i *Neceſſe eſt concedamus, fieri poſſe quod factum videmus* ] Sic & *Guicciardinus* diſſerit libro XVI.

k *Ex Scauro memorat Frontinus* ] De Nigri ſeveritate ob raptum gallum gallinaceum vide *Spartianum.* [ Cap. 10. )

l *Æquos ſe præbere utriſque in permittendo tranſitu, in commeatu præbendo* ] Exemplum nobile vide apud Parutam libro VIII.

GRONOVII.

14 *Ex Scauro* ] Ex M. Æmilii Scauri commentario de bello ab ſe geſto.

15 *Quam in ſede* ] Quæ intra caſtra concluſa fuerat.

16 *Procacius egiſſe* ] Per abſentiam, & morbum P. Scipionis tumultuantes laſciviſſe in Hiſpania.

17 *Militibus teneri* ] Satisfacere oportere.

18 *Bellum gerentis motus* ] Apparatus, & proceſſus.

19 *In re dubia* ] Ubi certo non conſtat, utrius cauſa juſtior ſit.

20 *Philippo Macedonum regi objectum.* Liv. 30, 42.

GRO-

Digitized by Google

eo fœdus violatum, + & quod ſociis populi Romani injurias fecerit, & quod + hoſtes auxiliis, & pecunia juverit. Eadem urget T. Quintius [a] in colloquio cum Nabide, *vos tamen, inquis, veſtramque amicitiam, ac ſocietatem proprie non violavi. Quoties vis te arguam id feciſſe? ſed nolo pluribus?* [21] *ſummam rem complectar: quibus igitur rebus amicitia violatur? nempe his maxime duabus, ſi ſocios meos pro hoſtibus habeas,* + *ſi hoſtibus te conjungas.*

[a] Liv. XXXIV, 32.

2. Apud Agathiam [b] legimus hoſtem eſſe, + qui faciat quod hoſti placet; & in [c] Procopio, [m] [22] in exercitu hoſtium eum cenſeri, + qui quæ proprie ad bellum uſui ſunt, hoſtili exercitui ſubminiſtrat. Demoſthenes [d] olim dixerat: ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ· + *qui ea facit, & machinatur, quibus ego capi poſſim, etiamſi nec feriat, nec jaculum emittat, hoſtis mihi eſt.* M. Acilius Epirotis [e], qui milite Antiochum non juverant, ſed pecuniam ei miſiſſe inſimulabantur, negavit ſcire ſe, hoſtium, an pacatorum numero eos habere deberet. L. Æmilius [f] Prætor Tejos arguit, quod commeatu claſſem hoſtium juviſſent, vinum promiſiſſent: addens, + ni eadem Romanæ claſſi darent, ſe pro hoſtibus eos habiturum. Memoratur & Cæſaris [g] Auguſti dictum: ἔκσπονδον πόλιν εἶναι, πολέμιον ἔχουσαν παρ' αὐτῇ· *pacis jus amittere civitatem,* + *quæ hoſtem recipiat.*

[b] Lib. IV. c. 1.
[c] Gotth. L. Cap. 3.
[d] Phil. III. pag. 46. B.
[e] Liv. lib. XXXVI. c. 35.
[f] Idem, Libro XXXVII. c. 28.
[g] Plut. Brut. in fin. pag. 1011. B.

3. Proderit etiam, cum utraque parte bellum gerente [23] + fœdus miſcere, + ita ut cum utriuſque bona voluntate a bello abſtinere, + & communia humanitatis officia utriſque exhibere liceat. Apud [h] Livium eſt: *pacem utrique parti, quod medios decet amicos, optent: bello ſe non interponant.* Archidamus Spartæ rex Eleis, cum viderentur in Arcadum partes inclinare [i], epiſtolam ſcripſit hoc tantum continentem: καλὸν ἡσυχία· *bonum eſt quieſcere.*

[h] Lib. XXXV. c. 48.
[i] Plutarch. Apopht. p. 219. A.

GROTII.

m *In exercitu hoſtium eum cenſeri* ] Et contra, ſocium, & amicum, recte ait, dici non eum modo, qui juxta ſtat in procinctu, ſed & qui omnia, quibus opus habet bellum, aperte ſuppeditat. in epiſtola *Amalaſunthæ* ad *Juſtinianum.* ( Gotth. Lib. I. c. 3. )

GRONOVII.

21 *Summam rem complectar* ] Caput rei, vel quod maximum eſt, paucis expediam.

22 *In exercitu hoſtium* ] Perinde arripi, ac violari poſſe, atque illi, qui intra caſtra, & præſidia hoſtilia ſunt, & arma contra nos ferunt.

23 *Fœdus miſcere* ] Agere palam oriente bello, ac paciſci.



Digitized by Google

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## *IN*
# HUGONIS GROTII
## *LIB. III. CAP. XVII.*

» GRotius principia, unde jura mediorum ſequuntur, hic non exponit, ſed ſtatim ad officia mediorum » procedit; adeoque ex præcedenti *capite* » *IX.* §. 4. *n.* 2. ea ſupplenda ſunt.

» Supponit autem Grotius, reges, aut » populos, qui bellum ſuſcipiunt, credi » velle juſtas ſibi ſuiſſe cauſas cur id facerent; contra autem, injuria facere eos, » qui adverſus ſe arma ferrent. *d.* §. 4.

» Cum igitur utraque pars id credi vellet, nec tutum eſſet aliis populis pacem » quærentibus huic ſe controverſiæ interponere, nihil melius facere potuiſſe, ait, » populos pacatos, quam ut quod eveniſſet pro jure haberent, *d.* §. 4.

» Medii igitur neutrius partis cauſam juſtam, vel injuſtam aſſerunt, ſed judicium » ſuſpendunt, & hactenus utriusque factum » pro jure habent.

» Hinc duo neceſſario ſequuntur: 1. » quod neutri injuriam faciant ſi præſentem poſſeſſionem ſequantur: 2. quod uni » non magis, quam alii favere debeant.

» *Prioris* ſequelæ effectus inſignes ſunt. » Nam 1°. pacatus ejecto rege cum præſente poſſeſſore agere, contrahere, &c. poteſt. *Vide ſupra L.* 1. *c.* 4. §. 15. *Tom. I. pag.* » 383. 2°. ſi cives noſtri capti, & ſervi facti ad pacatos perveniunt, ab his pro ſervis habentur; is enim præſens eorum eſt » ſtatus. *Vid. ſupra c.* 9. §. 2. *n.* 2. *&* §. » 4. *n.* 2. *in fin.* nec civitas noſtra vindicare eos poteſt. 3°. Idem dicendum de » rebus noſtris, quæ bello captæ ad pacatos perferuntur.

» Econtrario 4°. ſi cives, & res noſtræ » ab hoſte captæ ad pacatos perveniunt » antequam ad præſidia hoſtis deductæ fuerint, liberæ manent, adeoque hoſti eas » reclamanti reddi non debent.

» De *poſteriori* ſequela in ſequentibus » agemus.

---

### AD §. I.

AGERE *nos de his, qui extra bellum poſiti, &c.* ] » I. e. de pacatis, ſeu de » mediis.

Hactenus enim Grotius egit de hoſtibus, & quid in eos liceat: ſequitur tractatio de mediis, qui unius partis judicium, & cauſam non magis, quam alterius ſequuntur, & Neutrales vulgo vocantur, quia neutri parti adhærent.

Auctor regulam generalem ponit, a pacatis nihil ſumendum eſſe. At excipit ſummam neceſſitatem; hanc enim jus aliquod etiam in pacatos tribuere, docet *hic* § 1, & docuit ſupra *l.* 2. *c.* 2. §. 10. Sed & Mediorum quædam officia erga bellum gerentes eſſe, tradit §. 3.

### PROPOSITIO I.

*Medii utriusque factum pro jure habent.*

### DEMONSTRATIO.

Nam ſi medii alterum injuria agere aſſererent, ejus judicium, & cauſam ſequerentur, & deſinerent eſſe medii. Ut ergo medii ſint, neceſſario requiritur ut ab omni judicio abſtineant, præſentem poſſeſſionem ſequantur extra territorium; in territorio autem eum ſtatum, tum ratione rerum, tum ratione perſonarum, tueantur, in quo perſona, vel res fuit, cum ad fines accederet.

Uberius

Digitized by Google

Uberius hæc principia expoſuit B. Parens in diſputatione *de poſtliminio in pace Sect.* 1. §. 2. 3. 4. & 5. Verba ejus retulimus ſupra *L.* 3. *c.* 9. §. 1. *propoſ.* 1. *p.* 123.

### Propositio II.

*Hinc pacati utrique partium præſtare debent ea, quæ juris gentium ſunt, ut jus tranſitus, commercia, &c.*

### Demonstratio.

Legatus Antiochi ſtatum mediorum hoc modo deſcribit, in Concilio Achæorum diſſerens: *Non enim vult ut ſecum adverſus Romanos arma capiant; ſed ut neutri parti ſeſe conjungant: pacem utrique parti, quod medios deceat amicos, optent: bello ſe non interponant. Idem ferme & Ætolorum legatus petiit, ut quæ facillima, & tutiſſima eſſet, quietem præſtarent, ſpectatoresque belli fortunarum alienarum eventum ſine ullo diſcrimine rerum ſuarum operirentur.* Liv. *l.* 35. *c.* 48. Add. *Id. l.* 37. *c.* 28.

Hinc jam neceſſario ſequitur, quod illi, qui medii, i. e. utrisque amici ſunt, neutri denegare poſſint ea, quæ homo homini natura denegare nequit. Si enim uni ea denegaret, duplici modo injuriam faceret; tum quia magis favet alteri, adeoque hoſtis fieret; tum quia id, quod natura cuique debetur, denegat. Si utrique denegat, utrique fit injuria, cujus reparatio bello quæri poteſt. Cæterum, quatenus id in commerciis obtineat, mox videbimus. *Conf.* §. 2.

### Propositio III.

*Pacatus nihil facere debet, quo juvetur alter præ altero.*

### Demonstratio.

Si igitur uni præter ea, quæ ſunt juris gentium, aliquid præſtatur, id alteri petenti non poteſt denegari, ne uni magis, quam alteri favere videatur. Unde apud Livium *l.* 37. *c.* 28. Tejos Romanorum Dux arguit, *Juviſſe eos commeatu claſſem hoſtium, & quantum vini Polyxenidæ* (hoſti) *promiſiſſent: quæ ſi eadem claſſi Romanæ darent, revocaturum ſe a populatione militem; ſin minus, pro hoſtibus eos habiturum.* Atque his imperatis paruiſſe Tejos, apparet ex *Livio d. l.* Maſſilienſes portum Cæſari negarunt, Pompejum recepere; ideo pro hoſtibus habiti ſunt.

*Nullum eſſe jus bellicum*] » Quia injuria » non eſt, ex qua ſola bella licita fiunt. » Scythæ ad Alexandrum apud Curtium » *lib*, 7. 8. *Quid nobis tecum eſt? nunquam » tuam terram attigimus: qui ſis, unde ve» nias, licetne ignorare in vaſtis ſylvis vi» ventibus?*

*Neceſſitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, ſummam eſſe debere*] Diximus *d.* §. 10., 1°. Nunquam jus oriri in res alienas ex neceſſitate. Sane, 2°. Mediis natura conceſſum eſt jus defendendi res ſuas; & ſic illi, qui jus hoc natura quæſitum turbant, fiunt hoſtes. 3°. In bellis vix eſt neceſſitas absque culpa, dum vel bellum ſuſcipitur ab iis, qui viribus impares ſunt, vel quod neceſſaria deſint, &c. Quo caſu fatente Auctore ipſo neceſſitas nullum jus tribuit.

*Ut ipſo Domino par neceſſitas non ſubſit*] » Quod refutavimus *L.* 2. *c.* 2. §. 8.

*Non ultra ſumendum, quam exigit*] » Quod itidem refutavimus *L.* 2. *c.* 2. §. 6.

*Si cuſtodia ſufficiat, non ſumendum uſum*] » Sic ſi quis caſtrum pacati occu» pat, quod hoſtis occupaturus eſt, is præ» ter cuſtodiam nihil acquirit, *Grot. l.* 2. » *c.* 2. §. 10.

*Si uſus, non ſumendum abuſum*] » Dixit » enim, non ultra ſumi poſſe, quam ſum» ma neceſſitas exigit.

*Reſtituendum tamen rei pretium*] » Im« mo invitus rem ſuam alii vendere non » tenetur etſi alter neceſſitate prematur.

» Auctor porro ſtatuit, ceſſante neceſſi» tate faciendam eſſe reſtitutionem. *L.* 2. » *c.* 2. §. 9. & *l.* 3. *c.* 1. §. 5. *n.* 3. » Quæ omnia plenius examinavimus *d. l.* » 2. *c.* 2. §. 9. & 10.

---

### Ad §. II.

Cum *ſumma ipſum, & populum neceſſitas urgeret*] Male Auctor jus tranſitus ex utilitate innoxia, & neceſſitate ſola deducit. Rationes cur ipſo jure naturæ cuique tranſitus debeatur, expoſuimus ſupra *l.* 2. *c.* 2. §. 13.

*Primum ait*] » Allegata hic exempla; » aliaque

Digitized by Google

» aliaque vide ſupra *l.* 2. *c.* 2. §. 13.

2 *Quæ vallo comprebendebat* ] » Id eſt quæ
» intra munimenta recipiebat. Etſi enim
» cives defendere teneantur rempublicam,
» unus tamen præ altero non tenetur, ad-
» eoque ei reſarciri damnum debet.

3 *Hoc præſtabat* ] » Scilicet, ſecuritatem
» præfatam.

*Soluta ſtipendia* ] » Non ſolutis enim ſti-
» pendiis neceſſitate adducuntur milites ad
» rapiendum.

4 *Illud magni Prophetæ* ] „ Johannis.

*Neque enim aut moneret* ] » Nihil enim
» fruſtra monere, nec impoſſibilia injunge-
» re voluiſſe, vir divinus credendus eſt.

*Ideo attulimus exempla* ] » Ubi miles tranſ-
» ivit nullo damno dato.

6 *Non tantum militibus teneri de damnis inde ſecutis* ] » Militibus tantum tenetur
» ex promiſſo, ad præſtandam mercedem
» promiſſam, & ad id, quod eorum inter-
» eſt mercedem non ſolutam fuiſſe.

*Sed & ſubditis ſuis, ac vicinis* ] » Quia
» rex vera cauſa eſt damni dati.

---

## A d §. III.

1 Officium *eſt, nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet cauſam* ] Male Auctor mediis tribuit judicium circa juſtitiam cauſæ inter duas partes belligerantes. Hoc ipſo enim fierent hoſtes ejus, cujus judicium impugnant. Medii igitur non examinant juſtitiam cauſæ, ſed utriusque factum pro jure habent, id eſt judicium ſuſpendunt. Hinc neutrum juvare poſſunt, ſed ea ſaltem præſtant utrique, quæ juris gentium ſunt.

*Aut quo juſtum bellum gerentis motus impediantur* ] » Dictum eſt, medios non
» judicare, an juſte bellum geratur: ad-
» eoque hæc fruſtra diſputari.

*Supra* ] », *L.* 3. *c.* 6. §. 3. & 4.

*Æquos ſe præbere utriſque*, &c. ] » Dixi
» utrumque bellum gerentium contendere,
» cauſam juſtam ſibi eſſe; Mediis vero ju-
» dicium hac in re non competere, ſed
» eos utriusque factum pro jure habere,
» ac ſequi ſtatum præſentem rei, vel per-
» ſonæ. Dixi quoque, hos medios utrique
» ea præſtare debere, quæ juris gentium
» ſunt.

*In permittendo tranſitu* ] » Hic enim ju-
» ris gentium eſt, & denegari neutri pot-
» eſt.

*In commeatu præbendo* ] » Tum quia abs-
» que commeatu tranſire non poſſumus,
» tum quia commerciorum jus omnibus com-
» petit.

*In obſeſſis non ſublevandis* ] » Quia hæc
» ſublevatio non eſt juris gentium: econ-
» trario cum hoſtis vires inde augeantur,
» eoque reparatio juris noſtri impediatur,
» capi quoque res pacatorum poſſunt, quæ
» ſublevandis obſeſſis inſerviunt.

*Aut Corinthios probibere*, &c. ] » Si enim
» uni permitterent, alteri negarent, non
» poſſent dici medii, quia plus faverent uni
» parti, quam alteri.

*Et quod ſociis* ] » Si enim ſociis meis in-
» juria fit, juſtam hanc belli cauſam eſſe,
» vidimus *ſupra.*

*Hoſtes auxiliis, & pecunia juverit* ] » Eo-
» que vires hoſtium ad reſiſtendum auxe-
» rit.

*Si hoſtibus te conjungas* ] » Eos juvan-
» do.

*Qui faciat quod hoſti placet* ] » Si alteri 2
» idem neget, vel vires hoſtium inde au-
» geantur.

*Qui quæ proprie ad bellum uſui ſunt,*
» *hoſtili exercitui ſubminiſtrat* ] » Quia ho-
» ſtium vires inde augentur. *Vid ſupra L.*
» 3. *c.* 12. §. 1. *ſeq.*

*Qui ea facit* ] » Nam conſilium quoque,
» quod ad me lædendum ſuppeditatur, in-
» juria eſt.

*Ni eadem Romanæ claſſi darent* ] » Si
» enim negaſſent, medii non fuiſſent, &
» magis uni, quam alteri faviſſent.

*Quæ hoſtem recipiat* ] » Ad eum nimirum
» effectum, ut ibi ſubſiſtat; ſecus ſi tran-
» ſit ſaltem.

*Fœdus miſcere* ] » Sed tunc omnia va- 3
» lent ex pacto: nos autem quærimus,
» quid obtineat jure naturæ ſine pacto.

*Ita ut cum utriusque bona voluntate a bello abſtinere*, &c. ] » Hoc non depen-
» det a voluntate bellum gerentium; ſed
» cuique natura id licet.

*Et communia humanitatis officia utriſque exhibere liceat* ] » Hæc præſtari citra pactum
» debent ex naturæ ratione.

CAPUT

# CAPUT XVIII.

## De his, quæ in bello publico privatim fiunt.

I. *An privatim hoſti nocere liceat, expoſitum cum diſtinctione juris naturalis, gentium, & civilis.*
II. *His, qui ſuo ſumtu militant, aut naves inſtruunt, quid per internam juſtitiam liceat reſpectu hoſtium.*
III. *Quid reſpectu ſuæ civitatis.*
IV. *Quid Chriſtianæ dilectionis regula ab ipſis exigat.*
V. *Quomodo bellum privatum cum publico miſceatur.*
VI. *Ad quod teneatur qui ſine mandato hoſtibus nocuit, cum diſtinctione explicatur.*

+I. 1. QUæ diximus hactenus, + pleraque ad eos pertinent, + qui aut ſummum in bello arbitrium habent, [1] aut publica imperia exequuntur. Videndum etiam, + quid privatim in bello liceat, + qua naturæ, + qua divino, + qua gentium jure. Narrat officiorum primo [a] Cicero [2] in Pompilii Imperatoris exercitu militaſſe Catonis Cenſorii filium, ſed mox [3] dimiſſam legionem, in qua is militabat. cum nihilominus adoleſcens amore pugnandi in exercitu remanſiſſet, Catonem ſcripſiſſe ad Pompilium, ut ſi eum vellet remanere in exercitu, [4] + ſecundo eum ſacramento militiæ obligaret, addita cauſa, quia [5] priore amiſſo, + jure cum hoſtibus pugnare non poterat. Addit & ipſa Catonis ad filium verba ex epiſtola, quibus eum monet ut caveat ne prælium ineat: + neque enim jus eſſe, qui miles non ſit, pugnare cum hoſte. [a] Sic & Chryſantam [b] Cyri militem laudatum legimus, qui hoſti imminens repreſſit enſem, [6] ſimul ac receptui canere audierat; & [c] Seneca: *inutilis miles dicitur*, [7] *qui ſignum receptui datum negligit.*

2. Sed falluntur qui venire hoc putant + ex [8] jure gentium externo: nam id ſi ſpectes, ſicut rem hoſtilem cuilibet occupare licet, + ut ſupra [d] oſtendimus, ita & hoſtem occidere: + nam illo jure hoſtes pro nullis habentur. Venit ergo + quod Cato monebat + ex diſciplina militari Romana,

a *Cap.* 11.

b *Plut. Quæſt. Rom.* 39. & *Marcello*, p. 317.

c *De Ira*, Lib. I c. 9.

d Lib. III. *cap.* 6.

GROTII.

a *Sic & Chryſantam* ] Vide *Xenophontem* Cyri inſtitutione. ( Lib. IV. c. 1. §. 2. *Ed. Oxon.* )

GRONOVII.

1 *Aut publica imperia* ] Aliquid ex juſſu, & auctoritate præfectorum adminiſtrant.

2 *Pompilii* ] Videtur legendum, *A. Hoſtilii.* Liv. 43, 6. &c.

3 *Dimiſſam* ] Exanctoratam, ſacramento ſolutam.

4 *Secundo cum obligaret* ] Iterum juberet illum ſacramentum dicere, ſive jurare ad ſigna.

5 *Priore amiſſo* ] Remiſſo, ſublato, cum dimitteretur legio.

6 *Simul, ac receptui* ] Simul, atque dari ſignum ceſſandi a pugna.

7 *Qui ſignum receptui* ] Qui non deſinit pugnare, cum Imperator jubet quieſcere. ( Vox *datum* abeſt è MSS. & optimis Edd. )

8 *Jure gentium externo* ] Quo conceditur omnis illa licentia, de qua a cap. 4. uſque ad 9. egit.



Digitized by Google

*a L. 3. D. de re milit. §. 15.* Romana, cujus ea lex erat, ª Modeſtino notante, ⁺ ut qui mandata non ſervaſſet, capite puniretur, etiamſi res bene ceſſiſſet: mandata autem non ſervaſſe intelligebatur etiam ⁺ qui extra ordinem ſine ducis imperio in ho-
*b Liv. lib. VIII. c. 7.* ſtem pugnaſſet, ut [9] ⁺ Manliana ᵇ imperia nos docent: nimirum, quia ⁺ ſi id temere liceat, ⁺ aut [10] ſtationes desererentur, aut etiam progrediente licentia exercitus, parsve ejus ᵇ inconſultis præliis implicaretur; quod
*c Catil. c. 9.* omnino cavendum erat. Itaque Salluſtius ᶜ ubi Romanam diſciplinam deſcribit, *in bello*, inquit, *ſæpius* [11] *vindicatum in eos, qui contra imperium in hoſtem pugnaverant, quique tardius revocati prælio exceſſerant.* Laco qui-
*d Apud Plutarch. Lacon. Apopht. p. 236. E.* dam ᵈ cum hoſti imminens audito receptus ſigno ictum repreſſiſſet, cauſam reddidit: ὅτι βέλτιόν ἐςι τοῦ φονεύειν, τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι· ⁺ *quia præfectis parere ſatius eſt, quam hoſtem occidere.* Et Plutarchus cur qui militia ſolutus
*e Quæſt. Rom. 39. p. 273. E.* eſt occidere hoſtem non poſſit, cauſam ᵉ reddit, quod legibus militaribus non teneatur, quibus teneri debeant pugnaturi. Et apud ᶠ Arrianum Epi-
*f Lib. II, c. 6.* ctetus memoratum modo Chryſantæ factum referens: ὅτω πραγματικώτερον ἔδοξεν αὐτῷ τὸ στρατηγοῦ πρόςαγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν· *tanto illi potius videbatur ducis, quam ſuam voluntatem exequi.*

3. ⁺ At jus naturæ, & internum ſi reſpicimus, ⁺ videtur in bello juſto cuilibet conceſſum ea facere, quæ [12] parti innocenti intra juſtum bellandi modum profutura confidit: ⁺ non etiam res captas ſuas facere, quia nihil ipſi debetur: ⁺ niſi forte pœnam juſtam exigat communi hominum jure. Quod poſtremum ⁺ quomodo per euangelii legem reſtrictum ſit, ex
*g Lib. II, c. 20. §. 10.* his, quæ ſupra ᵍ a nobis tractata ſunt, intelligi poteſt.

4. Mandatum autem eſſe poteſt ⁺ aut generale, aut ſpeciale. Generale,
*h Serv. ad Æn. VIII. 1.* ut in tumultu apud Romanos ʰ Conſul dicebat: *qui rempublicam ſalvam volunt, me ſequantur.* Immo & ⁺ ſingulis interdum ſubditorum jus
*i C. quando liceat unicuique l. 1. & 2.* datur ⁱ occidendi ⁺ etiam extra ſui tutelam, ubi id publice expedit.

II. 1. Speciale mandatum habere poſſunt non hi tantum, ⁺ qui ſtipendia percipiunt, ſed & [13] ⁺ qui ſuo ſumtu militant, & qui, quod plus eſt, ⁺ ſuo ſumtu partem belli adminiſtrant, ⁺ ut qui naves inſtruunt, ac ſuſtentant ſuis impendiis, ⁺ quibus vice mercedis concedi ſolet ut capta
*k L. III, c. 6.* ſua faciant, ſicut alibi ᵏ diximus. Id vero quatenus procedat, ⁺ illæſa juſtitia interna, ⁺ & charitate, non immerito quæritur.

2. ⁺ Juſtitia [14] ⁺ aut hoſtem reſpicit, ⁺ aut [15] ipſam civitatem, cum qua

GROTII.

b *Inconſultis præliis implicaretur* ] Ita Avidius Caſſius cauſam ſententiæ ſuæ reddebat: *evenire potuiſſe ut eſſent inſidiæ.* Narrat *Vulcatius.* (c. 4.)

GRONOVII.

9 *Manliana Imperia* ] T. Manlii Torquati Coſ. qui filium, quod contra edictum ſuum in hoſtem pugnaſſet, quamvis victorem ſecuri ſubjecit.

10 *Stationes deſererentur* ] Milites, vel præfecti e loco, in quo cuſtodiæ, vel excubiarum cauſa collocati eſſent, temere, ac ſine venia ducum exirent.

11 *Vindicatum in eos* ] Animadverſum, ſupplicium exactum de illis.

12 *Parti innocenti intra juſtum bellandi modum* ] Ei, qui habet juſtam cauſam, hactenus, ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet in bello.

13 *Qui ſuo ſumtu* ] Qui nunc dicuntur voluntarii.

14 *Aut hoſtem reſpicit* ] Quatenus ab eo capere licet.

15 *Ipſam civitatem* ] Quatenus cum ea, quod ab hoſte capitur, eſt dividendum.

GRO-

Digitized by Google

qua contrahitur. Hoſti, diximus, + eripi poſſe poſſeſſionem rerum omnium, quæ bellum alere poſſunt, + ſecuritatis cauſa, + ſed hoc [16] ſub onere reddendi: ipſum vero + dominium ad compenſationem uſque ejus, quod aut [17] ab initio belli, aut [18] ex poſt facto + civitati juſtum bellum gerenti debetur, + ſive res ſint civitatis hoſtilis, + ſive ſingulorum, etiam per ſe innocentium: bona vero nocentium etiam ex pœnæ cauſa adimi, & acquiri capientibus poſſe. Fient ergo res hoſtiles eorum, qui belli partem ſuo ſumtu adminiſtrant, + quod hoſtes attinet, + hactenus ut is, quem expreſſi, modus non excedatur, + quod æquo arbitratu æſtimandum eſt.

III. [19] + Adverſus ſuam autem civitatem juſtum + juſtitia interna + id ipſum erit, + ſi [20] contractui æqualitas inſit, hoc eſt, ſi ſumtus, & pericula tanti ſunt, quanti [21] prædæ alea. nam ſi hæc ſpes multo pluris valeat, + reddendum erit civitati quod ſupererit, + perinde, ac ſi quis nimium vili pretio [22] jactum, incertum quidem, ſed tamen facilem, & magnæ ſpei emiſſet.

IV. Cæterum, etiam cum + juſtitia ſtricte dicta non læditur, eſt + ut peccetur adverſus id officium, quod in aliis diligendis conſiſtit, + præſertim quale Chriſtiana lex præſcribit, ut ſi appareat, talem prædationem præcipue nocituram + non hoſtium univerſitati, + aut regi, + aut his, qui per ſe ſontes ſunt, + ſed innocentibus, & quidem adeo ut eos detruſura ſit in ſummas calamitates, + in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immiſericordiæ foret. Quod ſi ad hæc accedat ut ea deprædatio + neque ad finem bello imponendum, + neque ad hoſtium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum vero probo homine, præſertim Chriſtiano, indignus cenſeri debet [a] + quæſtus ex ſola temporum infelicitate.

[a] *Sylv. in verbo bellum n.* 8. *verſ.* 5.

V. Evenit autem interdum ut occaſione belli publici [23] naſcatur bellum privatum, + puta ſi quis in hoſtes inciderit, & vitæ, aut rerum adeat periculum, quo eventu ea erunt obſervanda, quæ de conceſſo tuendi ſe modo alibi [b] diximus. Solet & conjungi auctoritas publica cum privata utilitate: ut ſi quis magno ab hoſtibus damno affectus + impetret jus ex rebus hoſtium damna ſarciendi: + quod jus definiendum eſt ex iis, quæ de pignorationibus ſupra [c] a nobis ſunt tradita.

[b] Lib. II, c. 1. §. 3. *& ſeqq.*

[c] Lib. III, c. 2.

+ VI.

GROTII.

c *Quæſtus ex ſola temporum infelicitate* ] Nam & Craſſum hoc nomine culpat Plutarchus: τὰ πλεῖστα τούτων ἐκ πυρὸς συνήγαγε καὶ πολέμου, ταῖς κοιναῖς ἀτυχίαις προσόδῳ τῇ μεγίστῃ χρησάμενος· *pleraque horum ex igne, belloque rapuit, nihil magis lucro habens, quam communes calamitates.* ( Vit. Craſſ. init. *pag.* 543. B. )

GRONOVII.

16 *Sub onere reddendi* ] Si pax commoda fiat, & ille aliter pro injuria ſatisfaciat.

17 *Ab initio* ] Ex debito principali.

18 *Ex poſt facto* ] Ex debito ſubnaſcenti. *l.* 3, c. 13, §. 3. & c. I. §. 1.

19 *Adverſus ſuam civitatem* ] Ut privati acquirant res captas illæſo jure civitatis, pro qua militant.

20 *Contractui* ] Quem illi privati cum republica fecerunt, quum impetrarunt ab ea jus ſuo ſumtu belli gerendi.

21 *Prædæ alea* ] Dubia, & incerta ſpes.

22 *Jactum* ] Retis, l. 12. D. *de act. emt. & vend. bolum* vocat *Suet.* de rhetor. cap. 1.

23 *Naſcatur bellum privatum* ] Neceſſitas ſit ſingulis, aut privatis, ſine auctoritate publica, pugnandi.



Digitized by Google

\+ VI. At + ſi quis miles, + aut alius, + etiam in bello juſto, + ædificia hoſtium incenderit, agros vaſtaverit, atque id genus dederit damna, + non juſſus, + adde cum neque neceſſitas ſubeſſet, + neque juſta cauſa, teneri eum ad ſarcienda damna, recte a + theologis eſt proditum. + Merito autem addidi, quod ab illis omiſſum eſt, [a] ſi juſta cauſa non ſubſit. + nam ea ſi adſit, tenebitur forte ſuæ civitati, [24] cujus leges tranſgreſſus eſt; + non item hoſti, cui nullam fecit injuriam. + Non diſſimile eſt quod Carthaginienſis quidam Romanis Annibalem dedi poſtulantibus reſpondebat [b]: *non privato, publicone conſilio Saguntum oppugnatum ſit, quærendum cenſeo: ſed utrum jure, an injuria? noſtra enim hæc quæſtio, atque animadverſio in civem noſtrum eſt, noſtro, an ſuo fecerit arbitrio: vobiſcum una diſceptatio eſt, licueritne per fœdus fieri.*

a *Sylv. in verbo bellum. p. 1.*

b Liv. XXI. 18.

GRONOVII.

24 *Cujus leges tranſgreſſus* ] Injuſſu contra diſciplinam aliquid faciendo.

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## *IN*
# HUGONIS GROTII
## *LIB. III. CAP. XVIII.*

CUM bellum non ſit niſi inter ſummas poteſtates, ſponte ſequitur, omnia, quæ a privatis aguntur, non niſi belligerantium jure, ac nomine fieri poſſe. Atque hæc eſt materia, quam Auctor hoc capite tractat, *quidnam privatis in bello publico liceat?*

Dicimus igitur, Privatum qua talem nihil in hoſtem facere poſſe. Nam 1. ſolus Princeps jus belli habet, non ſinguli; adeoque ille ſolus jus interficiendi hoſtem, & res ejus prædandi, ac vaſtandi habet. Equidem poteſt 2. Princeps hoc jus aliis quoque committere; at tunc non niſi quibus permittit, belli jure agere poſſunt. Quamdiu igitur 3. non conſtat, promiſcue Principem conceſſiſſe jus lædendi hoſtem, tamdiu licentia illa ſingulis conceſſa non apparet. Immo 4. contraria voluntas tunc potius præſumitur, quando princeps milite utitur conductitio. Atque hinc 5. Naves illæ armatæ, quas *Caapers* vulgo appellare ſolent, piratarum loco haberi, & puniri poſſunt, ſi publica auctoritate non ſunt muniti: & exemplum alibi allegavimus de cive Londinenſi, qui magno ſucceſſu naves ſine ſuperiorum conſenſu in hoſtes armavit, & ideo reus factus eſt. Accedit 6. ratio prohibendi politica, qua cives armati promiſcue æque in concives, ac in hoſtes graſſari ſolent.

*Additio.*

» Auctor ait, jure naturæ cuique privato conceſſum eſſe ea facere, quæ parti innocenti profutura confidit, §. 1. *n.* 3. Modo 1. juſtum ſit bellum; 2. intra juſtum bellandi modum agat, *d. n.* 3. Neque id jure gentium externo mutatum, ait §. 1. *n.* 2. (quia eo jure capere poſſum rem ejus, quem interficere licet, *d. n.* 2.). Sed ex diſciplinæ Romanæ regulis prohibitum id eſſe, contendit,

„ quarum

Digitized by Google

» quarum præcipuam eſſe, ait, ne miles » ſine mandato pugnet, *d.* §. 1. *n.* 3.

» At 1. verum non eſt, jure naturæ cuique hominum jus eſſe vindicandi alienas » injurias. 2. Alibi probavimus, jus gentium » externum non dari; adeoque fruſtra quæ» ritur, an jus naturæ eo mutatum ſit. 3. Ve» rum non eſt, jure Romano demum ſta» tutum eſſe ne miles ſine mandato pugnet. » Id enim ex ipſa naturali ratione ſequi, » ſolidiſſimis rationibus B. Parens probavit.

---

### Ad §. I.

1 Pleraque] » Quædam enim de pri» vatis quoque, eorumque jure intermixta » fuere.

*Qui aut ſummum in bello arbitrium habent* ] » Id eſt ad ſummas poteſtates ipſas.

*Aut publica imperia exequuntur* ] ,, Uti » duces belli, milites, &c.

*Quid privatim in bello liceat* ] ,, I. e. ,, quid ſingulis privatis ſuo jure in hoſtem ,, liceat.

*Qua natura* ] ,, *Vid.* § 1. *n.* 4.

*Qua divino* ] ,, *Vid. infr.* §. 4.

*Qua gentium jure* ] ,, *Vid.* §. 1. *n.* 2. ,, De quo fruſtra quæritur, quia tale jus ,, gentium non datur.

*Secundo* ] ,, Id eſt novo, quia prius ſa,, cramentum ſolutum erat dimiſſione.

*Jure cum hoſtibus pugnare non poterat* ] ,, Ceſſante ſacramento deficit auctoritas pu,, blica.

*Neque enim jus eſſe, qui miles non ſit* ] ,, Id eſt cui id a principe, ſeu republica ,, conceſſum non eſt.

2 *Ex jure gentium externo* ] ,, I. e. ex ju,, re illo gentium voluntario, quod ex hy,, potheſi Auctoris in bello ſaltem ſolenni ,, obtinet, & quod non verum jus dat, ſed ,, ſaltem effectum externum juris, & impu,, nitatem. At tale jus gentium externum ,, non dari, jam dictum eſt; ſed & gen,, tium moribus jus hoc Romanum proba,, tum eſſe, ipſa experientia docet, & ex,, emplis quoque demonſtravimus.

*Ut ſupra oſtendimus* ] ,, *L.* 3. *c.* 6. §. 1. ,, ubi & exiſtentiam juris talis gentium, & ,, hanc conſequentiam negavimus.

*Nam illo jure hoſtes pro nullis habentur* ] ,, Immo hoc nullibi dicitur. *Vid. l.* 3. *c.* 9. ,, §. 4.

*Quod Cato* ] ,, In epiſtola ad filium. ,, *Vid. n.* 1.

*Ex diſciplina militari Romana* ] ,, Immo ,, nec hoc verum eſt. Dictum enim eſt, ,, ſingulos lædere hoſtem reipublicæ nec ,, naturæ jure poſſe, niſi quatenus a repu,, blica, ſeu principe tacite, vel expreſſe ,, conceditur. Cui accedit ratio politica, ,, quod auſpiciis privatis aliquid in bello ge,, ri periculoſum ſit.

*Ut qui mandata non ſervaſſet, capite puniretur* ] ,, Immo hæc lex naturæ eſt, ,, ut qui ſuperiori non paret, puniri, et,, iam capite, poſſit.

*Qui extra ordinem* ] ,, Id eſt non ju,, bente duce.

*Manliana imperia* ] » Apud *Liv. l.* 7. *c.* ,, 16. Similia vide apud Nicetam in vita ,, Johannis Comneni *Vid. Teſm. b.*

*Si id temere* ] ,, Id eſt promiſcue, & ſi,, ne juſſu imperantis.

*Aut ſtationes deſererentur, aut etiam progrediente licentia* ] ,, Hæ rationes mere ſunt ,, politicæ. Vera ratio naturæ hæc eſt, ,, quod ſinguli jus belli non habeant, ſed ,, ſolus princeps: hic ergo ſolus jus læ,, dendi hoſtem habet.

*Quia præfectis parere ſatius eſt* ] » Eſt o,, mnino, obedientia prima militis virtus. ,, *Salluſt. Jugurth.* 7. *Juſt.* 14. 3. *Liv.* 8. ,, 35. *Evagr. H. E.* 6. 11. *poſt med.*

*At jus naturæ, & internum* ] ,, Quod 3 ,, Auctor opponere ſolet juſtitiæ externæ, ,, quæ ex jure gentium voluntario oritur, ,, & ſaltem quoad effectus quosdam exter,, nos jus eſt.

*Videtur in bello juſto cuilibet conceſſum ea facere, quæ parti innocenti intra juſtum bellandi modum profutura confidit* ] ,, Verum ,, non eſt, 1. *cuilibet* jus lædendi hoſtem ,, competere. Verum 2. non eſt, id licere ,, *in bello juſto*, non injuſto; quia judicium ,, ſingulorum non eſt. Verum non eſt, 3. ,, ſingulos partes *innocentis cujusvis* defen,, dere poſſe eo non jubente. Verum 4. ,, non eſt, jus lædendi hoſtem, ſi tale ,, competit, ſaltem *intra juſtum bellandi mo,, dum* competere, id eſt ad debiti quanti,, tatem, & pœnæ modum. *Vid. ſupra l.* ,, 3. *c.* 3. §. 1. *c.* 4. §. 1.

*Non etiam res captas ſuas facere, quia nihil ipſi debetur* ] ,, Vera ratio eſt, quia ,, capere res hoſtiles eſt effectus belli. At ,, ſinguli jus belli non habent.

*Niſi forte pœnam exigat communi hominum*

*num jure* ] „ Verum non eſt, quemlibet „ privatum pœnam a nocente exigere poſ„ ſe; hanc fabulam alibi refutavimus. *Vid.* „ *l.* 2. *c.* 20. §. 3. 4. 6. 8. 9. 40. Idque „ verum eſt, etſi pœna exigatur prætextu „ juris hominum communis: nam tale jus „ hominum commune non datur. *L.* 3. *c.* „ 6. §. 1. *pr.* & *d. c.* 20.

*Quomodo per Evangelii legem reſtrictum ſit* ] „ Lex Evangelii reſtringens non datur.

4 *Aut generale, aut ſpeciale* ] „ *Vide l.* 1. „ §. 1. *ff. de procuratoribus.*

*Conſul dicebat* ] „ Adde *Liv. l.* 6. *c.* 28. „ *l.* 24. *c.* 21. *Briſſon. de form.* 4. *pag.* „ 344.

*Singulis interdum ſubditorum jus datur* ] „ Tunc auctoritate publica hoſtem lædunt.

*Etiam extra ſui tutelam* ] „ Nam jure „ neceſſariæ defenſionis quilibet privatus „ vim vi repellere poteſt; idque verum eſ„ ſe, ait Auctor, etiam ſi princeps inju„ ſtum bellum gerat, cui ſubditi intereſſe, „ ex ejus hypotheſi, non tenentur. De „ quo egimus *ſupra l.* 2. *c.* 17. §. 20. *n.* „ 1. & *c.* 26. §. 6.

## Ad §. II.

1 Qui *ſtipendia percipiunt* ] „ Id eſt mi„ les conductitius.

*Qui ſuo ſumtu militant* ] „ Ut olim mi„ lites Romani ad militiam lecti. *Vid. l.* „ 3. *c.* 6. §. 23.

*Suo ſumtu partem belli adminiſtrant*, „ Uti ſocii ſuo ſumtu militantes, *d. c.* 6. „ §. 23.

*Ut qui naves inſtruunt* ] „ Quo pertinent „ illi, quos vulgo vocamus *Caapers.*

*Quibus vice mercedis concedi ſolet* ] De quo egimus *L.* 3. *c.* 6. §. 19. 22. 23. & 24.

*Illæſa juſtitia interna* ] „ Id eſt, ſalvo „ jure naturæ. *Vid.* §. 1. *n.* 4.

*Et charitate* ] „ De hac fruſtra quæritur „ in diſciplina juris naturalis.

2 *Juſtitia*, &c. ] „ Auctor quærit, an illis, „ qui proprio ſumtu militant, præda in „ compenſationem relinqui poſſit illæſa ju„ ſtitia, & ait, 1. id injuſtum non eſſe „ *ratione hoſtis*, utpote quem ſpoliare lici„ tum eſſe, putat, intra quantitatem da„ mni dati, vel modum pœnæ. Et hacte„ nus res hoſtiles fieri eorum, ſtatuit, qui „ ſuo ſumtu bellum gerunt. *Vid. h. n.* 2.

„ Neque 2. injuſtum eſſe *ratione ſuæ civi„ tatis*, ſi modo contractui æqualitas inſit, „ i. e. præda reſpondeat ſumtibus: nimia „ autem ſi ſit inæqualitas, eam corrigendam „ eſſe, putat §. 3. Sed & 3. ait, cum vir„ tute pugnare, prædam agere ſi vel ab in„ nocentibus ſumatur, vel præda illa ad „ diminuendas vires hoſtium non faciat, „ §. 4.

„ At omnia hæc gratis dicuntur. Jure „ naturæ in infinitum capi poſſe prædam, „ demonſtravimus ſupra *c.* 6. §. 1. *in not.* „ Hoc jus prædæ ſingulis quoque permitte„ re Princeps ſalva juſtitia poteſt: quia de „ jure ſuo capiendi pro lubitu diſponere, „ ac iis, qui ſuo ſumtu militant, merce„ dis loco prædam ſine modo aſſignare pot„ eſt.

*Aut hoſtem reſpicit* ] „ Id eſt quæritur, „ an privati permittente ſuperiore ab hoſte „ illæſa juſtitia capere prædam poſſint?

*Aut ipſam civitatem* ] „ Id eſt quæritur, „ an civitas, cujus cauſa bellum geritur, „ aſſignare ſuo ſumtu militantibus, juſte „ poſſit prædam ab hoſte capiendam.

*Eripi poſſe poſſeſſionem rerum omnium, qua bellum alere poſſunt* ] „ Immo etiam „ earum rerum, quæ bellum non alunt. „ *Vid. l.* 3. *c.* 6.

*Securitatis cauſa* ] „ Immo pleno jure „ dominii, *in not. ad d. c.* 6. §. 1. *pr.*

*Sed hoc ſub onere reddendi* ] „ Refutavi„ mus hoc. *d.* §. 1.

*Dominium ad compenſationem usque* ] „ Immo in infinitum *d. c.* 6. §. 1. *pr.*

*Civitati juſtum bellum gerenti* ] „ Immo „ de juſtitia cauſæ inter duas ſummas po„ teſtates quæri non poteſt, quia uterque „ eam ſibi afferit, nec judicem inter ſe ha„ bent; adeoque morali ratione eum ſuſ„ penſum ſit judicium de cauſæ juſtitia, „ uterque interim, & durante proceſſu, „ omnia agit, ac ſi juſtum utrimque bel„ lum eſſet: & eventus demum decidit.

*Sive res ſint civitatis hoſtilis* ] „ Nam res „ univerſitatis, ſeu publicas, capi poſſe, „ dictum eſt, *c.* 6.

*Sive ſingulorum etiam per ſe innocentium* ] „ Immo ſingulos nunquam eſſe innocentes, „ vidimus alibi, quia ſequuntur, & tuen„ tur, vel ſaltem tenentur ſequi, & tueri „ cauſam principis.

*Quod hoſtes attinet* ] „ Ita ut illi de in„ juſtitia queri non poſſint.

*Hactenus*

Digitized by Google

*Hactenus ut is, quem expreſſi, modus non excedatur* ] „ Id eſt ut lucra modum
„ debiti, & pœnæ capiatur; in reliquis
„ autem ſecuritatem ſaltem acquirat ca-
„ piens.

*Quod æquo arbitratu* ] „ Quis arbitra-
„ bitur cum neutra pars judicem agnoſ-
„ cat?

---

### Ad §. III.

Adversus *ſuam autem civitatem* ]
„ Cum qua contrahit is, qui ſuo ſumtu
„ militat.

*Juſtitia interna* ] „ Id eſt jure naturæ:
„ nam juſtitia externa, quæ ex jure gen-
„ tium eſt, latius patere prædam agendi
„ facultatem, ſtatuit.

*Id ipſum* ] „ Id eſt jus prædam ſuam
„ faciendi.

*Si contractui æqualitas inſit* ] „ Sequitur
„ hoc ex erroneo illo principio: quod in
„ omni contractu natura requiratur æquali-
„ tas inter rem, & pretium, inter operas,
„ ſumtusque, & prædæ aleam, &c. *Vid.*
„ *L. 2. c.* 12. §. 8. At ibidem jam nota-
„ vimus, dominum, adeoque & hic prin-
„ cipem, pro lubitu de jure ſuo, etiam
„ inæqualibus conditionibus diſponere poſ-
„ ſe, & prout diſponit, ita jus eſſe. Con-
„ ceſſa igitur prædandi poteſtate in genere,
„ etiam ea, quæ ultra periculi, & opera-
„ rum, ac ſumtuum modum ſuperſunt,
„ acquiruntur capienti in infinitum.

*Reddendum erit civitati quod ſupererit* ]
„ Refutavimus hoc *d. c.* 12. §. 8. & dixi-
„ mus, prout dominus de re ſua diſponit,
„ etſi inæqualiter, ita jus eſſe.

*Perinde, ac ſi quis nimium vili pretio jactum, &c. emiſſet* ] „ Hoc refutavimus *l.*
„ 2. *c.* 17. §. 5. Idque jure civili adeo
„ verum eſt, ut nec ob enormiſſimam læ-
„ ſionem reſcindi tale negotium poſſit: quia
„ incertitudo multum detrahit veto pretio;
„ adeoque læſio vera hic concipi non pot-
„ eſt, *d.* §. 5.

---

### Ad §. IV.

Justitia *ſtricte dicta* ] „ Id eſt jus
„ naturæ ſociale, quod Auctor opponit ju-
„ ri naturæ laxiori; quam differentiam ex
„ mente Grotii explicavi in *Diſſert. proœm.*
„ *I. & II.*

*Ut peccetur adverſus id officium, quod in aliis diligendis conſiſtit* ] „ Auctor igitur pu-
„ tat, eum, qui licentiam prædandi ex
„ contractu civitatis ſuæ ob ſumtus factos,
„ conſequitur, juxta juſtitiam ſtricte ſic
„ dictam, id eſt jure naturæ, capere præ-
„ dam in bello juſto intra modum debiti,
„ & pœnæ, eamque ſibi acquirere poſſe:
„ ſed lege Evangelii præterea requiri, ut
„ eam capiat ex bonis univerſitatis, aut re-
„ gia, aut ſingulorum, qui ſontes ſunt;
„ porro ut captura illa tendat ad finiendum
„ bellum, aut minuendas vires hoſtium:
„ indeque concludit, lege Evangelii nec
„ id licere, quod juſtitia interna permittit.
„ At ſæpius jam dictum eſt, virtutis regu-
„ las ad jus naturæ, quod homines inter
„ ſe obligat, non pertinere. Sed & verum
„ non eſt, virtuti repugnare prædam ex
„ hoſte agere, ſi id fit ad reparationem ju-
„ ris, vel in pœnam. Porro negamus, ali-
„ quem ſubditorum innocentem eſſe in bel-
„ lo, quia omnes cauſam Principis ſequun-
„ tur, eamque tuentur, ac bonis ſuis, &
„ operis tueri tenentur.

*Præſertim quale lex Chriſtiana præſcribit* ]
„ De qua late actum eſt *l.* 1. *c.* 2. §. 8.
„ *n.* 10. *L.* 2. *c.* 1. §. 10. *n.* 1.

*Non hoſtium univerſitati* ] „ Quæ ſola
„ nocens Auctori videtur.

*Aut regi* ] „ Qui injuriam fecit.

*Aut his, qui per ſe ſontes ſunt* ] „ Adeo-
„ que qui ex proprio facto rei ſunt.

*Sed innocentibus* ] „ Immo neminem ſub-
„ ditorum innocentem eſſe, modo dixi-
„ mus.

*In quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immiſericordiæ foret* ]
„ Nam inter privatos quoque certus exe-
„ quendi modus legibus civilibus præſcri-
„ ptus eſt.

*Neque ad finem bello imponendum* ] „ At
„ ſemper ad finem bello imponendum per-
„ tinet, ſi hoſti aliquid aufertur: tædio
„ enim hujus periculi, quod ei etiam in
„ futurum metuendum eſt, ad reparandam
„ injuriam moveri poteſt.

*Neque ad hoſtium publicas vires accidendas* ] „ Etſi vires hoſtium non minuantur,
„ poſſunt tamen movere hoſtem ut pacem
„ faciat, vel ſaltem inſervire reparationi
„ damni ab hoſte nobis dati.

*Quæſtus ex ſola temporum infelicitate* ]
„ Quæſtus ex re hoſtili non ex ſola tem-
„ porum infelicitate oritur, ſed ex injuria
„ hoſtis

,, hoſtis, quàm ſubditi ejus operis, & opi-
,, bus defendunt.

A D §. V.

*Puta ſi quis in hoſtes inciderit* ] ,, Hoc
,, non fit jure belli, ſed jure neceſſariæ
,, defenſionis, quæ cuique privato, contra
,, quemcunque aggreſſorem, etiam extra
,, bellum, competit. *Conf. ſupr.* §. 1. *in*
,, *fin.* & *l.* 2. *c.* 17. §. 20. *n.* 1. & *c.* 26.
,, §. 6.

*Impetret jus ex rebus hoſtium damna ſar-
ciendi* ] ,, Tunc jure belli agit, nomine,
,, & juſſu ſuperioris.

*Quod jus definiendum eſt ex iis, quæ de
pignorationibus ſupra a nobis ſunt tradita* ]
,, Immo jus capiendi res hoſtiles ex conſen-
,, ſu ſuperioris plane differt a *pignoratione*,
,, ſeu jure repreſſaliarum. Nam privatus
,, *priori* caſu acquirit dominium in rem, &
,, perſonam hoſtis bello capti; *hoc* caſu tan-
,, tum ſecuritatem acquirit in res, & per-
,, ſonas pacatæ civitatis. *Vid. l.* 3. *c.* 2.
,, §. 7.

A D §. VI.

AUCTOR hic in genere notat, mili-
,, tem, qui privatim damnum (etiam in
,, bello juſto) abſque juſſu, & abſque ne-
,, ceſſitate dat, inde teneri ſuæ civitati;
,, immo ſi juſta cauſa abſit, etiam hoſti.
,, Equidem prius omnino verum eſt; at po-
,, ſterius negamus: queri enim hoſtis non
,, poteſt, qui toti civitati injuriam intulit.
,, Ex judicio igitur noſtræ civitatis ſemper
,, juſta nobis cauſa eſt; adeoque milites no-
,, ſtri intuitu hoſtis ſemper jure agunt, ne-
,, que hactenus judicium aliquod hoſti com-
,, petit, quam quæſtionem occaſione Anni-
,, balis motam examinavimus *l.* 2. *c.* 21. §.
,, 4. *n.* 2.

*Si quis miles* ] ,, Qui pretio conductus
,, eſt.

*Aut alius* ] ,, Qui ſuis ſumtibus militat.

*Etiam in bello juſto* ] ,, De juſtitia belli
,, inter duas ſummas poteſtates quæri non
,, poſſe, diximus, quia uterque eam ſibi
,, vindicat; at cujusque judicium valet in
,, ſua civitate.

*Ædificia hoſtium incenderit, &c.* ] ,, Id
,, eſt hoſtem privata auctoritate læſerit.

*Non juſſus* ] ,, Id eſt abſque ſuperioris,
,, cui injuria facta eſt, conſenſu.

*Adde, cum neque neceſſitas ſubeſſet* ] ,, Id
,, eſt ubi hoſtis vires non minuuntur, nec
,, noſtræ augentur. *L.* 3. *c.* 12. §. 1. & §. 5.

*Neque juſta cauſa* ] ,, Hæc ſemper ſubeſt
,, ex judicio cujusque civitatis.

*Theologis* ] ,, Jurisconſulti contrarium te-
,, nent, & merito, quia omnia in hoſtem
,, licent etiam naturæ jure.

*Merito autem addidi, quod ab eis omiſ-
ſum eſt* ] ,, Immo recte omiſerunt; quia ju-
,, ſta cauſa ſemper ſubeſt ex judicio ejus
,, civitatis, quæ capit, nec alius judex eſt.

*Nam ea ſi adſit, tenebitur forte ſuæ ci-
vitati* ] ,, Sine cujus juſſu rem hoſtilem va-
,, ſtavit.

*Non item hoſti, cui nullam fecit inju-
riam* ] ,, Sed qui dum non vult reparare
,, damnum injuriis datum, quævis hoſtilia
,, pati debet, nec ideo queri poteſt.

*Non diſſimile eſt* ] ,, Duplex ibi quæſtio
,, erat: 1. An Saguntum, quæ civitas erat
,, ſocia Romanorum, jure obſideri potuerit?
,, 2. An Annibal privata auctoritate obſide-
,, re eam potuerit? Prior quæſtio ſola cum
,, Carthaginenſibus ventilari potuit, & ad
,, eam quoque tantum reſpondebant Car-
,, thaginenſes. At merito ad alteram regere-
,, bant, ad Romanos eam non pertinere,
,, utpote cum ex judicio Carthaginenſium
,, Saguntinis jure bellum inferri potuerit;
,, an vero juſſu publico, vel privata aucto-
,, ritate id fecerit Annibal, hanc quæſtio-
,, nem, atque animadverſionem in civem,
,, eorum eſſe. *Conf. l.* 2. *c.* 21. §. 4.
,, *n.* 2.

CAPUT

Digitized by Google

# CAPUT XIX.

## De fide inter hoſtes.

I. *Fidem deberi hoſtibus quibuſvis.*
II. *Refellitur ſententia, quæ prædonibus, & tyrannis fidem ſervandam negat.*
III. *Solvitur argumentum ſumtum ex eo, quod tales pœnam merentur, & oſtenditur, hoc non conſiderari, ubi tanquam cum tali actum eſt.*
IV. *Non obſtare quod promiſſio metu extorta ſit, ſi ei, qui promiſit, metus illatus non ſit:*
V. *Aut ſi juramentum acceſſerit, quamquam id adverſus prædonem impune, quod homines attinet, violatur.*
VI. *Eadem aptata ad ſubditos bellantes.*
VII. *Specialis difficultas circa promiſſa ſubditis facta, ob ſupereminens dominium tractatur:*
VIII. *Et oſtenditur, talia promiſſa firmari civitatis jurejurando:*
IX. *Aut ſi tertius ſe interponat, cui fiat promiſſio.*
X. *Mutatio ſtatus publici quomodo fiat.*
XI. *Metus exceptionem ad bellum ſolemne juris gentium non pertinere:*
XII. *Quod intelligendum de metu tali, quem jus gentium agnoſcat.*
XIII. *Servandam fidem, & perfidis:*
XIV. *Non ſi conditio deficiat: quod locum habet ſi alter parti pactorum non ſtet.*
XV. *Nec ſi juſta compenſatio opponatur:*
XVI. *Quamvis ex alio contractu:*
XVII. *Aut damno dato.*
XVIII. *Immo & ex pœna:*
XIX. *Quomodo hæc in bello locum habeant.*

\+ I. 1. QUid, quantumque in bello liceat, diximus [1] partim nude ſpectari, partim ex promiſſo antecedente. + Parte priore abſoluta, reſtat poſterior, + quæ eſt [2] de fide hoſtium inter ſe. Egregium eſt conſulis Romani [a] Silii Italici dictum: [a] Lib. XIV, verſ. 169, & ſeq.

*——— ——— Optimus ille*
*Militia, cui poſtremum, primumque tueri*
[a] + *Inter bella fidem.* ——— ———

Xenophon [b] + oratione de Ageſilao, *ὕτω μέγα ϗ καλὸν κτῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι* [b] Cap. 5. §. 5. Ed. Oxon.

GROTII.

a *Inter bella fidem* ] Archelaus' philoſophus apud *Appianum* civilium IV. *σπονδὰς ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἐσπένδετε, ϗ δεξιὰς ἐτίθεσθε, αἳ ϗ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἰσχύουσι· federa juraſtis, dediſtis dexteras, quæ etiam inter hoſtes valent.* ( Pag. 628. *Ed. H. Steph.* ) Laudat hujus virtutis nomine Africanum minorem *Diodorus Siculus* in excerptis Peireſcianis. ( Pag. 342. )

GRONOVII.

1 *Partim nude ſpectari* ] 3, 1. 1.

2 *De fide* ] De pactis intervenientibus durante bello ſervandis.



Digitized by Google

πᾶσι ϗ ἀνδρὶ δὴ στρατηγῷ, τὸ ὅσιόν τε ϗ πιστὸν εἶναί τε ϗ ὄντα ἐγνῶσθαι· *tanta, tamque præclara res eſt in omnibus quidem, ſed præcipue in ducibus, religionis, & fidei*
a Tom. II. p. 184. C. *obſervantes eſſe, atque haberi.* Ariſtides [a] Leuctrica quarta: ἐν εἰρήνῃ ϗ σπονδαῖς μάλιστα οἱ τὰ δίκαια ποιεῖν βουλόμενοι κρίνονται· *in pace, aliisque publicis conventionibus ſervandis maxime ſpectantur qui juſtitiæ ſtudent*: ut enim recte di-
b Cap. 22. xit Cicero de finibus [b] quinto: *nemo eſt, qui non hanc* [3] *affectionem animi probet, atque laudet, qua non modo utilitas nulla quæritur, ſed* + *contra utilitatem etiam conſervatur fides.*

c Declam. 267. 2. Publica fides, ut apud patrem eſt [c] Quinctilianum, inter armatos
d Decl. 343. hoſtes + inducias facit, + deditarum civitatum jura conſervat. Apud eundem [d] alibi: *fides ſupremum* + *rerum humanarum vinculum eſt: ſacra laus*
e Lib. II. c. 29. Offic. *fidei inter hoſtes.* Sic & [e] Ambroſius: *liquet igitur, etiam in bello fidem,*
f Epiſt. CCV. ad Boniſ. *& juſtitiam ſervari oportere.* Et [b] Auguſtinus: [f] *fides quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem geritur*: nimirum, + hoſtes qui ſunt, homines eſſe non deſinunt. + At homines omnes, qui ad rationis uſum pervenerunt, [4] capaces ſunt juris ex promiſſo. Camillus apud Livium
g Lib. V. c. 27. [g] ait, [5] *ſibi cum Faliſcis eam eſſe ſocietatem, + quam ingeneravit natura.*

3. + Ex hac autem ſocietate rationis, & ſermonis, naſcitur ea, de qua agimus, obligatio ex promiſſo. Neque vero putandum eſt, quia hoſti [6] + falſum eloqui aut licere, aut crimine vacare, ex multorum ſententia [7] ſupra diximus, + pari ratione hoc & ad fidem datam referri poſſe. Nam + verum eloquendi obligatio eſt [8] ex cauſa, quæ bello fuit anterior, + & bello tolli forte aliquatenus poteſt: + at promiſſio per ſe jus novum
h Nic. IV, 13. confert. Vidit hoc diſcrimen Ariſtoteles [h] quum de veriloquio agens ait: οὐ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντος λέγομεν, οὐδ᾽ ὅσα εἰς ἀδικίαν ϗ δικαιοσύνην συντείνει, ἄλλης γὰρ ἂν εἴη ταῦτ᾽ ἀρετῆς· [9] *non de eo loquimur, qui in conventionibus verax eſt, & in iis, quæ ad juſtitiam, & injuſtitiam pertinent: + ſunt enim hæc alterius virtutis.*

i Cap. 7. pag. 612. Ed. Kuhn. 4. Pauſanias [i] Arcadicis de Philippo Macedone: στρατηγὸν ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν ὀρθὰ καλέσειεν αὐτόν, ὅς γε ϗ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεί, ϗ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τε ἠτίμασε μάλιστα ἀνθρώπων· *bonum eum Imperatorem nemo recte vocaverit, ut qui pro more habuerit jusjurandum contemnere, fidem quavis*
k Lib. IX. c. 6. n. 2. ext. *occaſione violare, ita ut nulli homini fides vilior fuerit.* Valerius Maximus [k] de Annibale: *bellum adverſus populum Romanum, & Italiam profeſſus* [10] *adver-*

GROTII.

b *Auguſtinus* ] Qui idem argumentum late tractat epiſtola CCXXV. (126. ſecundum novam diviſionem.)

GRONOVII.

3 *Affectionem animi* ] Propoſitum ejus, qui ſe geſtit bonum virum haberi.

4 *Capaces ſunt juris ex promiſſo* ] Poſſunt obligare alter alterum ſtipulando.

5 *Sibi cum Faliſcis* ] Quamvis hoſtibus cum maxime.

6 *Falſum eloqui* ] Dicere, vel facere, quo hoſtis decipiatur, & falſam opinionem de conſiliis noſtris imbibat.

7 *Supra diximus* ] 3, 1, 18.

8 *Ex cauſa, quæ bello* ] Ex illa judicandi libertate, de qua 3, 1. 11. nata cum ipſo ſermonis inter homines commercio.

9 *Non de eo, qui in conventionibus* ] De *veritate*, cui contraria *vanitas*, aut *mendacium*; non qui *perfidia*, & *perjurium*.

GRO-

Digitized by Google

10 *adverſus ipſam fidem acrius geſſit, mendaciis, & fallacia quaſi præclaris artibus gaudens. quo evenit ut alioqui inſignem nominis ſui memoriam relicturus, in dubio majorne vir, an pejor haberi deberet, poneret.* Apud Homerum [a] ſemet accuſant adacti conſcientia Trojani : *a Iliad* II. verſ. 351, 352.

Νῦν δ᾽ ὅρκια πιςὰ
Ψευσάμενοι μαχόμεσθα, τῷ ὄ νύ τι κάλλιόν ἐςι (aa).

*—— —— Rumpentes fœdera ſacra,*
*Juratamque fidem pugnamus, non quibus eſt fas.*

II. 1. Et ſupra [b] jam diximus, non recipienda illa Ciceronis [c] + *nulla nobis ſocietas cum tyrannis, ſed potius ſumma diſtractio eſt.* Item : *pirata non eſt* 11 *ex perduellium numero definitus* : + *cum hoc nec fides eſſe debet,* + *nec* 12 *jusjurandum commune.* De tyranno etiam [d] Seneca : *quicquid erat, quo mihi cohæreret, intercisa juris humani ſocietas abſcidit.* Ex quo fonte error Michaelis Epheſii profluxit, qui ad quintum Nicomachiorum [e] dixit, in tyranni uxorem [c] + adulterium non committi : quod ipſum pari errore quidam [d] Judæorum magiſtri de alienigenis dixerunt, quorum conjugia pro nullis habent. *b Lib.* II, *cap.* XIII, §. 15. *n.* 2. *c De Offic.* III. 29. *d Lib.* VII, *de benef. c.* 19. *e Cap.* 10.

2. Atqui belli piratici magnam partem Cn. [e] Pompejus pactionibus confecit, vitam illis pollicitus, & ſedes, in quibus ſine rapto viverent. Et tyranni interdum 13 libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæſar belli civilis [f] tertio, a Romanis ducibus cum prædonibus, & fugitivis, qui in Pyrenæis erant montibus, actum de compoſitione ſcribit. quis dixerit, ſi quid conveniſſet, + nullam inde exſtituram fuiſſe obligationem? + non habent quidem iſti ſpecialem iſtam communionem, quam inter hoſtes in bello ſolenni, & pleno, introduxit jus gentium : + at quia *f Cap.* 19.

GROTII.

c *Adulterium non committi* ] *Seneca* in excerptis IV, 7. *Non putavi adulterium, uxorem tyranni polluere : ſicut nec homicidium, tyrannum occidere. Julius Clarus* in §. *homicidium* num. 36. feminam bannitam impune adulterio corrumpi cenſuit.

d *Judæorum magiſtri* ] Rabbi *Levi Ben Gerſon*, & Rabbi *Salomo* ad *Levit.* XX, 10.

e *Pompejus pactionibus confecit* ] Sic improbata Didii perfidia in Celtiberos ex rapto viventes. ( Vide APPIAN. *De Bell. Hiſpan.* pag. 312. &, quod ſpectat *Pompejum*, PLUTARCH. in ejus Vita, *pag.* 632, 633. *J.B.*)

GRONOVII.

10 *Adverſus ipſam fidem* ] Adeo nihil pactorum ſibi ſervandum putavit, ut ipſi fidei bellum indixiſſe videretur.

11 *Ex perduellium numero* ] Non pro juſto hoſte habetur.

12 *Jusjurandum commune* ] Nec ſi quid ei promiſſum, vel juratum ſit, id ſervandum eſt.

13 *Libertatem reddiderunt* ] Ut Iſeas Caryneenſium tyrannus, qui dominatu depoſito, & accepta fide publica, patriam fœderi Achaico adjunxit. *Polyb.* 2. Et hinc materia declamationis *Fabio* avo decl. 267. *Flens ad arcem depoſitor tyrannidis.*

(aa) Eſt apud Homerum :

—— κέρδιον ἡμῖν
Ἔλπομαι ἐκτελέεσθαι, ἵνα μὴ ῥέξομεν ὧδε.

i. e. ut benè vertunt ultimi Intt. *Quare nihil utile nobis autumo effectum iri, niſi fecerimus ita*, ſcilicet, niſi reddamus *Helenam.* Sic Auctor noſter, ex memoriæ vitio, ſenſum, & ſeriem orationis immutavit : quemadmodum etiam in orâ libri ſcriptum erat, *Iliad.* X. pro *Iliad.* H. *J. B.*



Digitized by Google

quia homines ſunt, communionem habent juris naturalis, ut recte diſſerit Porphyrius [a], libro de non eſu animalium tertio, + ex quo naſcitur ut pacta ſervanda ſint. Sic Diodorus [b] fugitivorum duci Apollonio a Lucullo fidem ſervatam memorat. Et Dio [c] ſcribit, ab Auguſto Crocotæ (bb) latroni perſolutum pretium capiti ejus impoſitum, cum ſe ipſe ſiſteret, ne fides violaretur.

a Pag. 322. Ed. Lugd. 1620.
b Lib. XXXVI. fragm. n. 1.
c Lib. LVI. pag. 685. Ed. H. Steph.

III. 1. + Videamus tamen, ecquid a Cicerone non allatum proferri ſpecioſius poſſit. Primum hoc eſt, quod + qui atrociter malefici ſunt, [14] + neque pars ſunt ullius civitatis, hi a quovis homine puniri poſſunt ſi jus naturæ reſpicimus, ut [15] + alibi a nobis explicatum eſt. At qui puniri poſſunt ut vitam amittant, + his & res, & jura ſua poſſunt auferri: ſicut recte dixit idem [d] Cicero: *non eſt contra naturam, ſpoliare eum, ſi poſſis, quem honeſtum eſt necare.* + Inter jura autem eſt [16] hoc jus ex promiſſo quæſitum: poteſt igitur & hoc in pœnam ei auferri. + Reſpondeo, proceſſurum hoc, ſi [17] non tanquam cum malefico actum eſſet; at [f] ſi quando [18] cum tali, qua talis eſt, actum eſt, [19] + ſimul de remittenda, quod hanc rem attinet, pœna actum cenſeri debet. quia ſemper, ut alibi diximus, + ea ſumenda eſt interpretatio, quæ [20] cavet, ne actus in vanum recidat.

d Off. III, Vid. ſupr. c. V. §. 1. pr.

2. + Non male apud Livium [e] Nabis, cum tyrannidem ipſi objiceret Quintius Flaminius: *de nomine hoc reſpondere poſſum, me, qualiſcumque ſum, eundem eſſe qui fui, cum tu ipſe mecum, T. Quinti, ſocietatem pepigiſti.* Ex mox: *jam feceram hæc, qualiacumque ſunt, cum ſocietatem mecum pepigiſtis.* Addit, *ſi quid ego mutaſſem, mihi meæ inconſtantiæ, cum vos mutetis, vobis veſtræ ratio reddenda eſt.* + Locus eſt non diſſimilis in oratione Periclis, ad cives ſuos apud [f] Thucydidem: τὰς πόλεις αὐτονόμους ἀφήσομεν, εἰ ϗ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα· *civitates ſocias liberas eſſe patiemur, ſi tales fuerunt quo tempore factum eſt fœdus.*

e Lib. XXXIV. c. 31.
f Lib. I. in fin. c. 144.

IV. Deinde objici poteſt, quod [g] alibi diximus, + eum, qui metu cauſam dedit promiſſo, teneri [21] liberare promiſſorem, + quia damnum dedit per injuſtitiam, id eſt, + per actum pugnantem & cum natura

g Lib. II, c. XI. §. 7. n. 2. cap. XIII. §. 14. c. XVII. §. 17.

GROTII.

f *Si quando cum tali, qua talis eſt, actum eſt*] *Terentius* in Adelphis:

> *Leno ſum, fateor: pernicies communis adoleſcentium:*
> *Perjurus, peſtis: tamen tibi a me nulla eſt orta injuria.* (II. 1. 34.)

Vide hac de re ſcriptorem *de compoſitione pacis inter principes, & ordines Imperii.*

GRONOVII.

14 *Neque pars ſunt*] Vagi ſedium inopes, nec civili ſocietate conjuncti, in quoſvis graſſantur.

15 *Alibi*] 2, 20. 8.

16 *Hoc jus ex promiſſo*] Quod ei ex pacto debetur.

17 *Non tanquam cum malefico*] Si cum eo egit, quem putavit eſſe bonum virum, & neſcivit latronem, piratam, maleficum eſſe.

18 *Cum tali, qua talis*] Cum eo, quem notum eſt, qualis ſit.

19 *Simul de remittenda*] Contractui tacite incluſum, quæ prius fecit improbe, fraudi eſſe illi non debere.

20 *Cavet ne actus*] Efficit, ut contrahentes non videantur nihil egiſſe.

21 *Liberare*] Solvere obligatione.

(bb) Ita veteres Edd. ſed legendum *Corocottæ*, ut eſt apud Auctorem, unde hoc petitur. *J. B.*

GRONO-

ra libertatis humanæ, + & cum natura actus, qui liber eſſe debuit. Hoc vero ſicut fatemur interdum locum habere, + ita non ad omnia promiſſa prædonibus facta pertinet. nam ut cui promiſſum quid eſt, ad liberandum promiſſorem teneatur, [22] + opus eſt, ipſe metu injuſto cauſam promiſſo dederit. (cc) + Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiſerit pretium, tenebitur : + huic enim metus illatus non eſt, qui ad contrahendum ſponte venit.

V. Adde quod & + qui injuſto metu coactus promiſit, teneri poterit, accedente jurisjurandi religione. nam inde, ut alibi [a] diximus, + homo non homini tantum, ſed & Deo obſtringitur, + adverſus quem metus exceptio non eſt. Verum tamen eſt, + ex tali vinculo ſolo promittentis heredem non teneri, + quia [23] in heredem tranſeunt quæ in humano ſunt commercio + ex primæva dominii lege ; + at in his non eſt jus illud Deo quæſitum qua tale. Iterum illud quoque ex [b] ſuperioribus repetendum eſt, ſi quis fidem juratam, aut injuratam prædoni datam violet, + eum eo nomine pœnam apud alias gentes non debiturum : + quia odio prædonum placuit gentibus, quæ adverſus eos etiam vitioſe committuntur, [24] diſſimulare.

[a] L. II. c. XIII. §. 14. *uſque ad* §. 20. c. XIV. §. 3.

[b] Lib. III. c. IV. §. 18. c. IX. §. 16.

+ VI. Quid dicemus de ſubditorum bellis adverſus reges, aliaſque ſummas poteſtates? his, + etiamſi cauſam [25] per ſe non injuſtam habeant, [26] jus tamen per vim agendi deeſſe, oſtendimus [c] alibi. Poteſt interdum & tanta eſſe + aut cauſæ injuſtitia, + aut reſiſtendi improbitas, + ut puniri graviter poſſit. Tamen ſi quaſi cum deſertoribus, aut rebellibus actum ſit, [27] + pœna promiſſo opponi non poteſt, ſecundum ea, quæ modo [d] diximus. Nam + & ſervis fidem ſervandam, veterum pietas exiſtimavit, credito [e] Lacedæmonios iram divinam expertos, quod Tænarenſes ſervos contra pacta occidiſſent. Et Diodorus [f] Siculus notat, fidem ſervis datam in fano Palicorum nunquam a quoquam domino fuiſſe

[c] Lib. I. c. IV. & *Prol.* §. 41.

[d] §. 3. n. 1.

[e] *Ælian. Var. Hiſt.* VI, 7.

[f] Lib. XI. c. 88.

GRONOVII.

22 *Opus eſt, ipſe metu injuſto*] Non videtur ſufficere reſponſio : nam certe prædones, & fugitivi, metu injuſto cauſam contractui dederunt : niſi enim metuerentur, nulla cum iis fieret pactio. Malim dicere, id verum eſſe in eo promiſſore, qui fuit in poteſtate illius, cui promittebat, quippe huic nihil fuit indignum. itaque nec juſtus ejus conſenſus. At qui liber, & ſui juris cum prædone contrahit, ejus plenus eſt conſenſus, utcumque provido metu inducti : nec hic eſt metus proprie dictus, qui cadit in conſtantem virum, cum præſens obverſatur periculum cruciatus, aut mortis, quo amittitur conſtantia, & omne conſilium abjicitur, ſed quidam proviſus adverſus futurum malum, quod ita exſpectatur, ut ſæpe non accidat.

23 *In heredem tranſeunt quæ in humano*] Debita ex contractu legitimo : hi enim bonis adhærent, & quocumque bona veniant, hoc commodum, aut incommodum ſecum ferunt. At ubi quis injuſto metu coactus interpoſito jurejurando promittit, nullus eſt contractus legitimus, ſed tantum vinculum perſonale, quod cum perſona extinguitur, niſi novum jus accedat, hoc eſt, moriens forte, qui promiſit, ultima voluntate mandet heredi, ut illud ſolvat.

24 *Diſſimulare*] Impunita tranſmittere.

25 *Per ſe non injuſtam*] Puta injuſta tyrannide preſſi.

26 *Jus tamen*] Adſtringit enim eos civilis ordo ad obedientiam, & patientiam.

27 *Pœno promiſſo*] Non liberatur princeps fide illis data, dicendo eos pœnam ſibi debere : itaque cum illa promiſſum ſuum compenſari, nec ſe id ſervare teneri, & ſufficere, ſi pœnam remittat.

(cc) At vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, *De Jur. N. & Gent.* Lib. III. cap. 6. §. 11. Not. 11. *J. B.*

fuiſſe violatam. [28] + Metus autem illati exceptio & hic poterit elidi interpoſito jurejurando, ſicut [g] M. Pomponius tribunus plebis jurejurando obſtrictus ſervavit, quod L. Manlio metu coactus promiſerat.

VII. Sed + hic + ſupra priores ſpecialem difficultatem facit [29] jus legis conſtituendæ, + & jus ſupereminens dominii [30] in res ſubditorum, + quod civitati competit, + & ejus nomine a ſummam poteſtatem habente exercetur. + Id enim jus ſi ad omnes ſpectat res ſubditorum, + quidni etiam ad [31] jus ex promiſſo bellico natum? quod ſi conceditur, + videntur inanes fore omnes tales pactiones, + ac proinde belli niſi per victoriam finiendi ſpes nulla. Sed notandum contra eſt, + jus illud ſupereminens [32] non promiſcue competere, + ſed quatenus communiter expedit + in regimine non dominico, + ſed civili, etiam regio. + Plerumque autem communiter expedit, pacta talia ſervari; quo ea pertinent, quæ de præſenti ſtatu tuendo [a] alibi dicta a nobis ſunt. Adde quod + ubi hujus dominii uſum res exigit, [33] compenſatio tamen facienda eſt, ut infra [b] latius explicabitur.

a *L.* II. c. 4. §. 8. n. 3.
b §. 14, & 15.

+ VIII. 1. Præterea poſſunt pacta + ſanciri jurejurando, nec tantum a rege, + aut ſenatu, + ſed ab ipſa civitate; quomodo in leges ſuas Lacedæmonios, + jurare fecit [c] Lycurgus, Athenienſes [d] Solon, & [34] ne perſonarum mutatione jus jurisjurandi intercideret, repeti quotannis jusjurandum. (dd) + Id enim ſi fiat, omnino + ne publicæ quidem utilitatis cauſa recedendum a promiſſo erit: + nam & de ſuo cedere civitas potuit, + & verba poſſunt ita eſſe aperta, ut nullam exceptionem admittant. Valerius [e] Maximus Athenas ita alloquitur: *lege legem, quæ te jurejurando obſtrictam tenet.* Romani hoc genus [h] leges ſacratas appellabant, [35] + per quas ipſe populus Romanus, ut [36] Cicero pro Balbo explicat, religione obligabatur. 2. Eſt

c *Plut. Lycurg.* pag. 57.
d *Idem, Vit. Solon.* pag. 92.
e Lib. V, c. 3. n. 3. ext.

G R O T I I.

g *M. Pomponius tribunus plebis* ] *Juravit tribunus, nec fefellit, & cauſam accuſationis remiſſæ concioni reddidit. Nulli alii licuit impune tribunum in ordinem redigere.* Seneca de beneficiis III, c. 37.

h *Leges ſacratas appellabant* ] Vide *Manutium* de legibus.

G R O N O V I I.

28 *Metus autem illati* ] Quod dicere poteſt imperans, ſe a ſubjectis rebellibus injuſto metu coactum ea promiſiſſe, eoque civili jure poſſe reſcindere contractum initum, id ei prodeſſe nequit, quia plerumque intervenit jusjurandum.

29 *Jus legis conſtituendæ* ] Quod ſumma poteſtas legem poteſt ferre, & abrogare.

30 *In res ſubditorum* ] Ut poſſit eas dominis auferre, aut conſumere in utilitatem publicam. 2, 14. 7.

31 *Jus ex promiſſo* ] Quod acquiſiverunt ſubjecti ab imperante armis rebellibus expreſſum.

32 *Non promiſcue* ] Ut pro libidine ſua poſſit princeps, vel civitas abuti privatorum bonis.

33 *Compenſatio tamen* ] Quoties princeps, vel civitas, bona privatorum arripit publici commodi cauſa, debet pro illis ſatisfacere ei, qui ſua perdit.

34 *Ne perſonarum* ] Ne poſteri exciperent, jusjurandum illud fuiſſe perſonale, atque ideo obligaſſe tantum jurantes.

35 *Per quas ipſe populus* ] Non hoc dicit Cicero, ſed *ſacroſanctum nihil eſſe, niſi quod populus, plebsve ſanxiſſet.* Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex ſacrata ferretur: non tamen ubi populus intervenerat, ea lex ſtatim ſacrata erat: niſi fuiſſet adjecta ſanctio, qui eam non ſervaſſet, ejus caput ſacrum, hoc eſt, Diis devotum eſſet: eoque is homo a quovis poſſet occidi. ( At vide quæ diximus in Notis Gallicis ad hunc locum. *J. B.* )

36 *Cicero pro Balbo* ] C. 15.

(dd) Vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. IV. Cap. 2. §. 17. Not. 2. *J. B.*

G R O-

Digitized by Google

2. Eſt ad hanc rem pertinens diſputatio per ſe obſcurior apud 37 Livium libro tertio, ubi ex ſententia multorum juris interpretum ait, + tribunos eſſe ſacroſanctos, + non etiam ædiles, judices, decemviros, + quorum tamen ſi cui noceretur, id non jure fieret. + Cauſa diſcriminis eſt, + quod ædiles, atque alii 38 lege ſola defendebantur: + quod autem poſtremum populus juſſiſſet, id ratum erat; + manente tamen lege nemini contra agere jus erat. + at tribunos religio publica populi Romani tuebatur. + nam jusjurandum intercеſſerat, + quod ab his ipſis, qui juraverant, ſalva religione tolli non poterat. Dionyſius Halicarnaſſenſis [a] libro ſexto: Βροῦτος ἐκκλησίαν συναγαγὼν συνεβούλευε τοῖς δημόταις ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἀποδεῖξαι τὴν ἀρχὴν, νόμῳ τε καὶ ὅρκῳ βεβαιώσαντας αὐτῇ τὸ ἀσφαλές· ἐδόκει ταῦτα πᾶσι· 39 *Brutus concione advocata auctor Quiritibus fuit, ut magiſtratum hunc non lege tantum, ſed & jurejurando inviolabilem redderent; quod omnibus placuit.* + Hinc lex illa ſacrata appellatur. Ideoque improbatum fuit bonis [i] factum Tiberii Gracchi, cum Octavio tribunatum abrogavit dicens, tribunitiam poteſtatem a populo habere ſanctimoniam, + non adverſus populum. + Ergo, ut diximus, jurejurando & civitas, & rex obſtringi poterunt, etiam in cauſa ſubditorum. [a] Cap. 89.

IX. 40 Sed & tertio, + qui metum non intulit, promiſſio valide fiet: + nec ſcrutabimur, quid, aut quatenus ejus interſit, quæ juris Romani ſunt ſubtilitates: + natura enim omnium hominum intereſt ut hominibus aliis conſulatur. Sic Philippo, [k] pace cum Romanis inita, [b] jus ſæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademtum legimus. [b] Liv. lib. XXXIX. c. 23.

X. Sed &, quemadmodum probavimus [c] alibi, + ſtatus mixtos interdum exiſtere, + ſicut de ſtatu puro in purum, + ita & 41 in mixtum tranſiri pactis poteſt: ita ut 42 ſubditi qui fuerant, incipiant ſummum habere imperium, + aut certe partem ejus, + etiam cum libertate partis ejus vi tuendæ. [c] L. I. c. III. §. 17.

+ XI. 1. + Bellum vero ſolenne, + id eſt, publicum utrinque, & indictum, + ſicut alia habet peculiaria + in jure externo poſita, + ita & hoc, + ut quæ in eo bello, aut ejus finiendi cauſa promittuntur, adeo ſint valida, ut 43 ex cauſa metus injuſte illati, invito eo, cui promiſſa ſunt,

G R O T I I.

i *Factum Tiberii Gracchi* ] Vide id late narratum *Plut.* in ejus vita. ( pag. 831, *& ſeq.* ]

k *Pace cum Romanis inita, jus ſæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademtum legimus* ] Eſt ſimile exemplum apud *Parutam* lib. VI.

G R O N O V I I.

37 *Apud Livium libro tertio* ] C. 55. ( *& L.* 9. *c.* 9. *Sim. Coc.* )

38 *Lege ſola* ] Non etiam jurejurando, ut vult. Non tamen hæc diſcriminis eſſe cauſa videtur, ſed quod neminem voluerunt ſacroſanctum haberi, de quo id nominatim cautum non eſſet, ut factum fuerat in tribunis. Liv. 2, 33.

39 *Brutus* ] Non ille regum expulſor, ſed L. Junius, unus e primis tribunis plebis.

40 *Sed & tertio* ] Qui tanquam pacificator, aut quomodocumque medius inter regem, & ſubditos intervenit.

41 *In mixtum* ] Ex pura monarchia in temperatam ariſtocratiam.

42 *Subditi qui fuerant, incipiant* ] Ut *Helvetii* excuſſo *Auſtriacorum*, *Belgæ* liberi *Hiſpanorum* jugo.

43 *Ex cauſa metus injuſte* ] Eo prætextu, quaſi vitium intervenerit contractui, aut metu injecto expreſſa ſint, non poſſit ab his diſcedi, niſi remittente ipſo rectore, cui promiſſa ſunt.

G R O-

ſunt, in irritum deduci non poſſint: quia + ſicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro juſtis habentur, [l] + ita & metus, qui tali bello utrinque infertur. + Quod ni id placuiſſet, bellis talibus, quæ valde ſunt frequentia, nec modus, nec finis potuiſſet imponi: + quod tamen fieri intereſt humani generis. + Et hoc poteſt intel-
a De off. III. 29. ligi jus illud eſſe bellicum, quod cum hoſte ſervandum, ait [a] Cicero,
b Verr. IV. 55. cui & alibi [b] dictum, hoſtem in bello jura retinere, ſcilicet, + non tantum naturalia, ſed & quædam ex gentium conſenſu orta.

2. Neque tamen hinc ſequitur, + eum, qui tale quid bello injuſto extorſit, ſalva pietate, ſalvis viri boni officiis, poſſe retinere quod accepit, + aut etiam cogere alterum, ut ſtet pactis ſive juratis, ſive injuratis. 44 + Intus enim, & ipſa rei natura id injuſtum manet: + neque interna hæc injuſtitia actus tolli poteſt, niſi ex novo, & vere libero conſenſu.

XII. Cæterum, quod metum, dixi, haberi pro juſto, qui bello ſolenni infertur, [m] de eo metu intelligi debet, 45 quem jus gentium non improbat. + Nam ſi ſtupri inferendi metu extortum ſit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem conſtitutam intra jus naturale: + quia jus gentium ad talem metum ſuam vim non porrigit.

+ XIII. 1. Servandam autem fidem etiam perfidis, & nos + in gene-
c Lib. II, c. XIII. §. 16. rali tractatione ſupra [c] diximus, & idem docet [d] Ambroſius: quod haud dubie + porrigendum ad hoſtes quoque perfidos: quales Pœni,
d Off. I, 29. + quibus Romani fidem ſancte ſervaverunt. *Se tunc Senatus, non eos, quibus hoc præſtabatur, aſpexit*, ait in hoc argumento [e] Valerius Maxi-
e Lib. VI, c. 6. n. 3. mus. Et [f] Salluſtius: *bellis Punicis omnibus, cum ſæpe Carthaginienſes & in pace, & per inducias multa nefanda facinora feciſſent, nunquam ipſi per occaſionem talia fecere.*
f Bell. Catil. cap. 50. Ed. Waſſ.

2. Appianus [g] de Luſitanis fœdifragis, quos 46 Sergius Galba nova
g Bell. Hiſp. pag. 288. Ed. II. Steph. pactione deceptos trucidaverat: ἀπιςίᾳ μὲν ἄρα ἀπιςίαν μετιὼν, ὐκ ἀξίως δὲ Ῥωμαίων μιμέμενος βαρβάρες· *perfidia perfidiam ultus contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur.* Eoque nomine idem Galba poſtea a Libone tribuno
h Lib. VIII, c. 1. n. 2. plebis accuſatus eſt: quam rem narrans [h] Valerius Maximus, *miſericordia*, inquit, *illam quæſtionem, non æquitas rexit.* (ee) (male editur *texit*) *quoniam quæ innocentiæ tribui non poterat abſolutio, reſpectui puerorum data eſt.*

GROTII.

l *Ita & metus, qui tali bello utrinque infertur* ] Vide dictum ſcriptorem *de compoſitione pacis.*

m *De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat* ] Sic nihil prodeſt extorquenti promiſſio, quam legato capto is extorſit. *Mariana* XXX. (Cap. 12. & 19. Sed exemplum non quadrat. Vide Notas noſtras Gallicas. *J. B.*)

GRONOVII.

44 *Intus enim, & ipſa rei natura* ] Fictione tantum juris hoc juſtum eſt, ut aliquis finis perniciali diſcordiæ reperiretur; non per naturam rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

45 *Quem jus gentium* ] Qui infertur actionibus, quæ in bello conſenſu gentium licitæ putantur.

46 *Sergius Galba* ] Leg. *Servius Sulpicius Galba.*

(ee) Neſcio quâ Editione uſus fuerit Auctor. Certè ejus ævo jam legebatur heic *rexit.* Saltem ita habet Editio Wecheliana, ann. 1627. à *Chriſtophoro Colero* curata. *J. B.*

GRO-

*eſt.* Cato in originibus ſcripſerat, [a] niſi [47] pueris, & lacrymis uſus eſſet, pœnas eum daturum fuiſſe.

[a] *Cic. de orat.* Lib. I. c. 53 & *Bruto*, c. 20.

XIV. Sed ſimul ſciendum eſt, + duobus modis fieri poſſe ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promiſſum eſt, [48] + defectu ſcilicet conditionis, & [49] + per conpenſationem. + Defectu conditionis non vere liberatur promiſſor; ſed eventus oſtendit, nullam eſſe obligationem, ut + quæ non niſi ſub conditione contracta erat. Et huc referendus caſus, + ſi prior alter non implerit quod ex ſua parte implere tenebatur. Nam unius, ejuſdemque contractus capita [50] ſingula + alia aliis ineſſe videntur per modum conditionis, + quaſi expreſſum eſſet, hæc ita faciam ſi & alter faciat quæ promiſit. Ideo [b] Tullus Albanis reſpondens, *Deos teſtes facit, + uter prius populus res repetentes legatos aſpernatus dimiſerit, ut in eum omnes expetant clades belli. Non tenebitur pro ſocio*, ait [c] Ulpianus, + *qui ideo renunciavit, quia conditio quædam, qua ſocietas erat inita, ei non præſtatur.* [51] + Hanc ob cauſam quoties alia mens eſt, ſolet diſerte poni, ut ſi contra hanc, aut illam partem quid fiat, + cætera non eo minus rata maneant.

[b] *Apud* Liv. I. 22.

[c] L. 14. *D. pro ſocio.*

+ XV. [n] + Compenſationis originem [d] alibi indicavimus, cum diximus, nos, ſi quod noſtrum eſt, aut quod nobis debetur, conſequi aliter non poſſumus ab eo, qui noſtrum habet, aut nobis debet, + tantundem in re quavis accipere poſſe: + unde ſequitur, ut multo magis poſſimus id, quod penes nos eſt, + ſive corporale eſt, ſive incorporale, retinere. Ergo quod promiſimus + poterit non præſtari, ſi non amplius valet, quam res noſtra, quæ ſine jure eſt penes alterum. [o] Seneca libro de beneficiis ſexto: *ſic debitori ſuo creditor ſæpe damnatur, ubi plus ex alia cauſa abſtulit, quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem, & debitorem judex ſedet,* [52] *qui dicat: Pecuniam credidiſti. Quid ergo?...* [53] + *agellum, quem non emeras, poſſides: æſtimatione facta debitor diſcede, qui creditor veneras.*

[d] Lib. II, c. VII. §. 2.

+ XVI. + Idem

G r o t i i.

n *Compenſationis originem alibi indicavimus* ] *Tertullianus* Scorpiaco: *nulli compenſatio invidioſa eſt, in qua aut gratiæ, aut injuriæ communis eſt ratio.* (Cap. 6.)

o *Seneca libro de beneficiis* VI. ] Cap. 4.

G r o n o v i i.

47 *Pueris, & lacrymis* ] C. Sulpicii Galli, hominis gratioſi ad plebem, filio, pupillo ſuo, & duobus parvis ſuis, quorum ſe, tanquam in procinctu teſtamentum faceret, ſine libra, & tabulis pop. Rom. inſtituere tutorem orbitati dicebat: atque hi fletu ſuo populum moverunt.

48 *Defectu conditionis* ] Si quis promiſit non omnino, ſed certo caſu, & conditione, & is caſus, eave conditio non extiterit.

49 *Per compenſationem* ] Si promiſſum eſt, & ipſe rem noſtram tenet mala fide, & eum conſilio non reddendi, quæ ſit ejuſdem æſtimationis, cujus eſt quod promiſſum eſt.

50 *Singula alia aliis ineſſe* ] Adeo ut ſi unum non ſervetur, omnia pro irritis, & violatis habeantur.

51 *Hanc ob cauſam* ] Hæc exceptio ut elidatur, quoties eam valere nolunt contrahentes.

52 *Qui dicat* ] Actori, pecuniam credidiſti, itaque illum, unde petitur, condemno, ut tibi reddat. Sed alia ſæpe dicit. Quæ iſta? nempe, credidiſti tu quidem illi pecuniam, ſed argentum, ſcilicet factum in vaſis, ab eo, quacumque ſpecie, aut occaſione acceptum, neque emtum, aut jure tuum, poſſides: id æſtimatum pluris eſt, quam quod petis. Ergo ſic abi e judicio, ut te debitorem ſcias, qui creditorem præferebas, teque ultro aliquid debere illi, a quo nummos petiturus huc veniſti.

53 *Agellum, quem* ] *Argentum, quod.*

+ XVI. + Idem erit + ſi ex alio contractu is, quicum negotium eſt, plus, aut tantundem debet, + idque ego aliter conſequi non valeo. In foro quidem, ut [p] idem Seneca ait, [54] + actiones quædam ſeparantur, nec confunditur formula : ſed illa exempla, ut ibidem dicitur, + certis legibus continentur, quas neceſſe eſt ſequi : + lex legi non miſcetur : eundum eſt qua ducimur. + Jus genti[...] iſta diſcrimina non agnoſcit, + ubi ſcilicet alia juris ſui obtinendi ſpes non eſt.

XVII. + Idem dicendum erit ſi qui promiſſum urget [55] + non contraxerit, ſed damnum dederit. [q] Seneca ibidem : [56] + *colonum ſuum non tenet*, + *quamvis* [57] *tabellis manentibus, qui ſegetem ejus proculcavit, qui ſuccidit arbuſta, non quia recepit quod pepigerat*, + *ſed quia ne reciperetur effecit.* Mox alia addit exempla : + *pecus abegiſti, ſervum ejus occidiſti.* [r] Deinde : + *licet me comparare inter ſe quantum profuerit mihi quiſque, aut quantum nocuerit, & tum pronunciare, utrum plus debeatur mihi, an debeam.*

XVIII. Poſtremo + & quod ex pœna debetur ei, quod promiſſum eſt, [58] poteſt contribui, quod eodem loco late explicatur : [a] + *& beneficio gratia debetur, & injuriæ ultio : nec ego gratiam illi debeo, nec ille mihi pœnam :* + *alter ab altero abſolvimur.* mox [b] : [s] *comparatione facta inter ſe beneficii, & injuriæ*, + *videbo an etiam ultra mihi debeatur.*

[a] Cap. 5.

[b] Cap. 6.

+ XIX. I Sed ſicut [59] ſi quid inter litigantes convenerit, ei, quod promiſſum eſt, + opponi lite manente non poterit, aut actio, de qua lis erat, + aut litis damna, & impenſæ, ita nec manente bello compenſari poterit aut id, unde ortum eſt bellum, aut + quidquid bellico gentium jure fieri ſolet. [60] + Negotii enim natura, ne nihil actum ſit, oſtendit conveniſſe ſepoſitis belli controverſiis. + nam alioqui nulla eſſet pactio, quæ non poſſet eludi : nec forte male huc aptem quod [t] + apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam eſt : *Nullam excuſationem receperunt*

### GROTII.

p *Idem Seneca* ] Eodem libro, capitibus 6. & 7.

q *Seneca ibidem* ] Dicto cap. 4.

r *Deinde* ] Dicto cap. 6.

s *Comparatione facta* ] Eodem cap. 6.

t *Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam eſt* ] De benef. VII, 16.

### GRONOVII.

54 *Actiones quædam ſeparantur* ] Ita ſunt diverſæ, ut compenſari nequeant : ſed ſi duorum uterque adverſus alterum propriam actionem habet, uterque ſua uti, & quod ea continetur, proſequi neceſſe habet : nec tollit altera alteram.

55 *Non contraxerit* ] Nihil quidem vieiſſim promiſerit, ſed in culpa eſt, ut alter minus habeat.

56 *Colonum non tenet* ] Non habet obligatum, ita ut fructus, vel pecuniam, qua ille conduxit, exigere poſſit.

57 *Tabellis manentibus* ] Formula, vel inſtrumento conductionis illæſo, & integro.

58 *Poteſt contribui* ] Pro eo, quod promiſſum eſt, ut non præſtetur, poteſt imputari, & compenſari id, quod propter maleficium promittendi debet, cui promiſſum eſt.

59 *Si quid inter litigantes* ] Si qui jam contendunt in foro, de alia cauſa contraxerint, non poteſt alter contrahentium ſalva fide promiſſum negare, quod dicat ſe ab illo lite vexari, & multum impendere. Sic etiam jam bellantes ſi quid inter ſe pacti fuerint, non re tota compoſita, nequit alter a pacto reſilire, propter cauſam, aut continuationem belli.

60 *Negotii enim natura* ] Hoc omni negotio naturaliter ineſt, ut præſumatur aliquid actum, non pueriliter luſum. Hoc autem caſu non poteſt aliquid actum videri, niſi ſepoſita cauſa principali.

GRONO-

Digitized by Google

*receperunt (majores) ut homines ſcirent fidem utique præſtandam. Satius enim erat*, + *a paucis etiam juſtam excuſationem non accipi*, *quam ab omnibus aliquam tentari.*

2. + Quæ ergo ſunt, quæ compenſari cum eo, quod promiſſum eſt, poterunt? nimirum, + ſi quid alter, quamvis ex alio contractu, inter bellum inito, debet: + ſi damnum dedit intra induciarum tempora: + ſi legatos violavit, + aut aliud quid fecit, quod inter hoſtes jus gentium damnat.

3. Obſervandum tamen + ut [61] inter eaſdem perſonas fiat compenſatio, + ac ne jus tertii cujuſquam lædatur: + ita tamen ut ſubditorum bona pro eo, + quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur, ut alibi [a] diximus.

4. Addamus & hoc, + generoſi eſſe animi ſtare federibus etiam poſt aliquid injuriæ acceptum: quo nomine ſapiens [b] Indus Iarchas laudabat regem, qui læſus a vicino federato, ὃ παρέλυσε τοὺς ὅρκους οὕτω βεβαίως ὀμωμοκέναι φήσας, ὡς μηδὲ ὁπότε ἠδικεῖτο λυπεῖν αὐτόν, *non diſceſſit a jurata fide*, + *ajens*, *tam ſancte ſe juraſſe*, *ut alteri ne poſt acceptam quidem injuriam nociturus eſſet.*

*a Libro* III, *c.* 11. §. 2.

*b Philoſt. lib.* III, *c.* 9. (*cap.* 20. *Ed. Olear.*)

5. Quæ vero de fide hoſtibus data incidere ſolent quæſtiones, ferme omnes ſolvi poſſunt, + ſi adhibeantur regulæ ſupra traditæ [c], cum de vi, + tum quorumvis promiſſorum, + tum ſpeciali jurisjurandi, + federis, ac ſponſionum, + & de regum jure, ac obligatione, + deque ambiguis interpretandis diſſertavimus. Tamen ut & antedictorum uſus ſit manifeſtior, & ſi quid præterea controverſi eſt, diſcutiatur, + ſpecialium quæſtionum frequentiores, atque illuſtriores attingere non pigebit.

*c Lib.* II, *cap.* XI. XIII. XV. XVI.

GRONOVII.

61 *Inter eaſdem perſonas* ] Quod in compenſationem mei promiſſi imputare alicui volo, ſit ejus, quicum mihi res eſt, non alicujus tertii.

---

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

*LIB. III. CAP. XIX.*

» HACTENUS de jure belli egimus, » & quid in bello liceat: at quia fini- » ri tandem bellum debet, quod plerum- » que per conventionem fieri ſolet, Auctor » tractationem de jure pacis hic incipit, » & ea occaſione in genere materiam fi- » dei, quatenus hoſti debetur, tractat.

 AD

## Ad §. I.

1 Parte *Priori* ] » Qua quærebatur, » quid liceat in hoſtem nude, citra pro- » miſſum, ſive ex jure naturæ, ſive ex ju- » re Gentium *L.* 3. *c.* 1. §. 1.

*Quæ eſt de fide hoſtium inter ſe* ] » Ad- » eoque ubi quæritor, quid liceat in ho- » ſtem ex promiſſo, *d. c.* 1. §. 1.

*Inter bella fidem* ] Quæſtio celebris eſt, *an fides hoſtibus data ſit ſervanda* ? Nos omnino affirmamus 1. quia uterqoe contrahentium pro lubitu de ſuo jure diſponere poteſt; prout igitur diſponunt, ita jus eſt. *Poſ. J. G.* 6. 2°. Quia hoſti, ut hoſti, fides datur, adeoque utrinque conſenſum in id eſt, ut hoſti fides ſervetur Et cum 3°. ſupra *l.* 2 *c.* 11. §. 7. dictum ſit, fidem etiam vi injuſta extortam valere (quia aliud eſt fides data, ſeu diſpoſitio, aliud vis), mulro magis id obtinebit in fide, quæ hoſti datur, qui juſtam ſibi aſſerit cauſam. 4°. Nulla alias eſſet ratio componendæ litis cum hoſte, niſi internecione vel ipſorum, vel reipublicæ noſtræ. Servanda igitur eſt fides ex medii neceſſitate. Idque 5°. confirmatur conſenſu Gentium. Sane, perjorium Zedekiæ regis erga regem Babyloniæ Idololatram prædicente Jeremia punitum, legimus 2. *Chron.* 36. *v.* 12. & 13. Ipſe enim victus, captus, liberi occiſi, ipſi oculi eruti, totaqoe vita in vinculis fuit Babeliis. 2. *Reg.* 25. *v.* 4. *ſeq.* Saul violatam fidem Gabaonitis (damnatis populis) datam fame triennii, & morte ſeptem filiorum luit. *Vid. l.* 2. *c.* 13. §. 4 Ex profana Hiſtoria id docent exempla Auctoris: quibus adde quod Camillus dixit, *etſi cum Faliſcis non ſit ſocietas, quæ pacto ſit humano, eſſe tamen, quam ingeneravit natura.* Liv. *l.* 5. *c.* 27. Perfidiam Ptolemæi Ceraoni inſigniter punitam legimus: brevi enim poſt a Gallis regno exutus, & obtruncatus eſt, diis id vindicantibus. *Juſtin. l.* 24. *c.* 23. Maria Guiſiana, Jacobo V. Scoto nupra, fidem, ubi potuit, fefellit, caoſata, fidem a Principibus exigendam quatenus eis commodum videretur, *Buchan. l.* 16. *p.* 573. *ad ann.* 1558; nec eſſe adeo anxie exigendam, *ibid. p.* 577; hæretico autem minime ſervaodam, *ibid. p.* 576. At tandem cum in angoſtiis conſtituta primores legatos mitteret, nec audita, nec fides ipſi habita fuit, *ibid. p.* 579. Uladislai calamitatem, ex perfidia ortam, expoſuimus *ſupra l.* 2. *c.* 11. §. 20.

*Additio.*

» Iisdem fere principiis nititor quæſtio: » an hæreticis, an perfidis, an prædonibus, » an tyrannis fides ſervari debeat; de qui- » bus ſupra *l.* 2. *c.* 13. §. 15. & *c.* 15. » §. 8. & *ſeq.* egimus. Conf. *Diſſert. proœm. XII.* §. 418.

*Xenophon* ] » & *in Inſt. Cyr. l.* 8. *p.* » 256.

*Contra utilitatem* ] » Conf. *Lucan.* 2. » *v.* 243 *Marcellin.* 20. 26. *Liv.* 5. 27. » *Caſſiod.* 1. 12. *Teſm. b.*

*Inducias facit* ] » Ut armati quoque a vi » abſtineant. 2

*Deditarum civitatum jura conſervat* ] » Quia fides hoſti data ſervanda eſt.

*Rerum humanarum vinculum eſt* ] » Quod » pluribus auctoritatibus corroboravimus ſu- » pra *l.* 2. *c.* 11. §. 1.

*Hoſtes qui ſunt, homines non eſſe deſinunt* ] » *Vid.* §. 2. *n.* 2.

*At omnes homines juris capaces ſunt ex promiſſo* ] » Hoſtes enim qua hoſtes, jus » habent de rebus, ac juribus ſuis pro lu- » bitu diſponendi; prout igitur qua hoſtes » inter ſe diſponunt, ita jus eſt.

*Quam ingeneravit natura* ] » Scilicet com- » munio juris, quam natura omnium animis » per rationem inſcripſit; aliam enim ſo- » cietatem non dari, diximus.

*Ex hac autem ſocietate rationis, & ſermonis, naſcitur ea, de qua agimus, obligatio ex promiſſo* ] » Immo ea oritur ex utri- » usque placito, atque conſenſu. 3

*Falſum eloqui* ] » Mentiri hoſti licere, » diximus *ſupra l.* 3. *c.* 1. § 18.

*Pari ratione hoc ad fidem datam referri poſſe* ] » Aliud omnino eſt mentiri hoſti, » aliud fidem ei datam violare: priori caſu » nulla a parte mei obligatio eſt roganti ve- » ritatem dicendi; at ubi fidem hoſti qua » hoſti dedi, jus in eum tranſtuli, quod » ei auferre non poſſum.

*Verum, eloquendi obligatio eſt ex cauſa, quæ bello fuit anterior* ] » Ex illa judican- » di libertate nata cum ipſo ſermonis inter » homines commercio. *Vid L.* 3. *c.* 1. §. » 11. *Gron. b.* Quod refutavi *ibidem.*

*Et bello tolli forte aliquatenus poteſt* ] Immo

Digitized by Google

» Immo nulla obligatio a natura eſt verum » dicendi hoſti; immo nec amico, ſi jus » ejus non læditur.

*At promiſſio per ſe jus novum confert* ] » Rationem cur mentiri hoſti liceat, non » vero fidem datam violare, jam allegavi» mus.

*Sunt enim hæc alterius virtutis* ] » Nimi» rum, juſtitiæ, quæ neceſſitatem infert » fidem ſervandi.

---

## Ad §. II.

1 NULLA *nobis ſocietas cum tyrannis* ] Reſp. 1. Jus hoc, i. e. obligatio fidem hoſti ſervandi, non ex ſocietate aliqua oritur, ſed ex jure, & facultate diſponendi de re ſua pro lubitu: atque hoc jus 2. obtinet, licet nulla daretur ſocietas humana. Sane, 3. ob delictum hoſtibus non auferuntur reliqua naturæ jura, nec impune in eos committuntur ſtupra, adulteria, &c. ergo non magis in eos licita perfidia. 4. Sed & verum non eſt, cum tyranno non eſſe ſocietatem, utpote quæ a natura eſt inter homines. Quin hoc ipſo 5. dum quis cum hoſte contrahit, agnoſcit, ſocietatem cum eo eſſe. Immo 6. fide poſt delictum data remittitur jus, & pœna, quia partes ita diſponunt. Denique & 7. nec hoſtis nobis fidem ſervare teneretur, quia quisque alterum injuria agere, ait, & ſic hoſtis nos quoque extra ſocietatem conſtitueret.

*Additio.*

» Alibi diximus, ſocietatem inter homi» nes non eſſe, adeoque fruſtra quæri, an » cum hoſte talis ſocietas detur: optime » notavit B. Parens*, jus illud, quo hoſti » fides ſervanda eſt, non ex ſocietate, ſed » ex diſpoſitione oriri, quia partes prout » de jure ſuo diſponunt, ita jus eſt.

*Cum hoc nec fides eſſe debet* ] » Refuta» tum hoc ſatis a nobis eſt.

*Nec jusjurandum commune* ] » Contrarium » defendimus *d. c.* 13. §. 15. *ſeq.*

*Adulterium non committi* ] » Dixi, cum » hoſte jura naturæ communia manere, ita » ut crimina in eum committi non poſſint. » Hinc inceſtus, & adulteria, nec cum ho» ſte committere licet. *Vid. ſupra L.* 3. *c.* » 4. §. 19.

2 *Nullam inde exſtituram fuiſſe obligationem* ] » Ad quid enim opus fuiſſet tractare » de finiendis motibus?

*Non habent quidem iſti ſpecialem iſtam communionem, quam inter hoſtes in bello ſolenni introduxit jus gentium* ] » Immo ea» dem ratio eſt hoſtis, & piratæ circa pro» miſſa. Utrique fides data ſervari debet, » quia partes de jure ſuo pro lubitu diſpo» nere poſſunt, & prout diſponunt ita jus » eſt. Cæterum, bellum ſolenne, in quo » ex placito gentium jura quædam particu» laria obtineant, non dari, ſupra vidi» mus.

*At quia homines ſunt, communionem habent juris naturalis* ] » Cujus regula eſt, » ut is, qui alii etiam hoſti aliquid pro» mittit, id ſervare teneatur. *Conf. ſupra* » §. 1. *n.* 2.

*Ex quo naſcitur ut pacta ſervanda ſint* ] » Dum enim hoſti aliquid promitto, mea » voluntate jus in eum transfero, quod ei » præſtare teneor ex regula illa naturali, » quæ ſuum cuique tribui jubet.

---

## Ad §. III.

VIDEAMUS *tamen* ] » Auctor novas 1 » objectiones contra regulam illam, fidem » hoſtibus eſſe ſervandam, format.

*Qui atrociter malefici ſunt, &c. hi a quovis homine puniri poſſunt* ] » Quod refuta» vimus ſupra *l.* 2. *c* 20. §. 3. & *c.* 21. §. » 3. & 4. Conf. *Diſſert. Proœm. XII.* §. » 539. *ſeq.*

*Nec pars ſunt ullius civitatis* ] » Nam in» ſtitutis civitatibus inter gentes conveniſ» ſe, putat, ut ſingulorum delicta ipſis pro » arbitrio punienda, aut diſſimulanda re» linquerentur: ita tamen, ut ſi extraneo » ſubdito injuria fiat, cives illius civitatis » vel puniri, vel dedi debeant. Quod exa» minavimus *d. c.* 21. §. 3. & 4.

*Ut alibi* ] » *Vid. Diſſert. proœm. XII.* §. » 539. *ſeq.*

*His & res, & jura ſua poſſunt auferri* ] » Quia majus eſt vita, quam bona.

*Inter jura autem eſt hoc jus ex promiſſo quæſitum* ] » I. e. jus, quod hoſti compe» tit petendi id, quod ei promiſi.

*Reſpondeo* ] » Senſus reſponſionis eſt, quod fidem dando remiſerit pœnam is, qui eam exigere potuiſſet.

*Additio.*

» In hoſte hæc ſpecialis ratio accedit, » quod ratione hujus actus communi conſenſu deſinant eſſe hoſtes: invicem conveniunt, quod in reliquis ſeſe invicem lædere velint, hoc actu, de quo fides data eſt, excepto.

*Simul de remittenda pœna* ] » Pœnam autem delinquentibus remittere licet; & remiſſione ſtipulata, revocari nequit: quia jus ſemel in alterum translatum eſt.

*Ea ſumenda eſt interpretatio, quæ cavet ne actus in vanum recidat* ] » Immo id ſequitur non ex aliqua præſumtione, ſed ex certitudine illa morali, quod Magiſtratus, qui pœnam merito, ſciens talem eſſe, aliquid promittit, hoc jus in pœnam auferre non poſſit; quia jus in eum qua maleficum tranſtulit, adeoque hoc jus pœnæ exemit.

2 *Non male* ] » Adeoque Auctor exiſtimat, ſi quid cum tyranno qua tali actum eſt, ſimul de remittenda pœna, quatenus hanc rem attinet, actum cenſeri. Cum Nabide enim ſocietatem inierunt Romani; poſtea eum tanquam tyrannum bello proſequebantur: id exprobrat Nabis Romanis. At alibi demonſtravimus, contra Romanos, id quod Nabis reſpondit, allegari non poſſe. *Vid. l.* 2. *c.* 16. §. 18.

*Locus eſt non diſſimilis* ] » Immo locus huc plane non quadrat. *Vid. ſupr. l.* 2. *c.* 16. §. 18. Lacedæmonii declarant Athenienſibus, *ſe velle Græcos liberos dimitti.* Pericles ait, id æquum eſſe *ſi tempore fœderis liberi fuerunt.* Qua, quæſo, ratione hæc applicari poſſunt ad theſin Auctoris, *quod ſi malefico qua tali aliquid promittitur, ſimul remiſſa, quod eam rem attinet, pœna videatur? Vid. n. præc.*

## AD §. IV.

PORRO Auctor eidem ſententiæ opponit, metum, adeoque injuriam, dediſſe cauſam promiſſioni; hoc damnum reparari debere ab eo, qui intulit. Admodum hic fluctuat Grotius, & reſpondet, 1°. id non eſſe generale, nec ad omnia promiſſa prædonibus facta pertinere, *th.* 4: 2°. ad evitandam omnem cavillationem prædonem exigere poſſe ut promiſſum jurejurando firmetur, *th.* 5. 3°. Valere promiſſum, quod malefico fit qua tali, *th.* 6. 4°. Neque obſtare, ait, ejusmodi promiſſo jus ſupereminentis dominii, *th.* 7. & 8: 5°. valere quoque ſi tertio fit, qui metum non intulit, *th.* 9: item 6°. ſi in ſtatu mixto ſubditi, & Princeps aliquid promittunt, *th.* 10. 7°. jure Gentium omnem metum bello ſolenni illatum juſtum eſſe, indeque metu promiſſa eo jure valere, §. 11. modo jus gentium metum illum non improbet, §. 12.

Tota res expeditur diſtinctione inter promiſſionem, & vim: *illa* licita eſt, *hæc* regulariter illicita. Ex *priori* obligatur promiſſor ad præſtandum id, quod promiſit, ex *poſteriori* agit ad reparationem damni vi illa dati: quod plenius explicavimus *l.* 2. *c.* 11. §. 7.

*Eum, qui metu cauſam dedit promiſſo, teneri liberare promiſſorem* ] » Immo ſubſiſtit promiſſio, quia licet coactus voluerit, tamen voluit, *l.* 21. *ff. Quod met. cauſ.* adeoque non tenetur alterum liberare, ſed ſeparata actione agit ad id, quod intereſt metum illatum non eſſe.

*Quia damnum dedit per injuſtitiam* ] » Verum eſt, per vim damnum injuria datum eſſe: ſed inde non ſequitur, cogentem teneri liberare promiſſorem a promiſſione, quæ facta eſt a volente, licet coacto.

*Per actum pugnantem, & cum natura libertatis humanæ* ] » Recte: ſed ideo tenetur ad id, quod intereſt vim illatam non eſſe, ſalva cæterum promiſſione.

*Et cum natura actus, qui liber eſſe debuit* ] » Immo actus ille etiam vi, ac metu perfici poteſt, quia coacta voluntas etiam eſt voluntas.

*Ita non ad omnia promiſſa prædonibus facta pertinet* ] Immo ad nulla.

*Opus eſt ipſe metu injuſto cauſam promiſſo dederit* ]: Jure naturæ nec tunc tenetur liberare promiſſorem, quia promiſſio ipſa vitioſa non eſt: ſed tenetur ad reparandum damnum, quod vi, adeoque injuria datum eſt.

*Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiſerit pretium, tenebitur* ] Caſum exhibuimus ſupra *l.* 1. c. 4. in Cive Neapolitano, qui noluit fidejuſſori pecuniam reddere, quam hic Gallis pro eo liberando ſolverat.

*Huic enim metus illatus non eſt, qui ad contrahendum ſponte venit* ] » Diximus dicto loco, duo hic negotia eſſe: 1. factum *incarcerationis*, quod intercedit inter incarce-

» carcerantem, & incarceratum; idque in» juria factum ſupponitur: 2. fidejuſſio» nem, quod negotium intercedit inter in» carceratum, & fidejuſſorem, & maxime » licitum, quin laudabile eſt.

,, Neque *obſtat*, quod vis alterius cau» ſam huic promiſſo dederit: Nam ideo » contra eum, qui vim intulit, actio pro» mittenti competit ad omne id, quod in» tereſt; at inde promiſſio ſpontanea, quæ » fidejuſſuri facta eſt, non viriatur. Sane, » jus ſuum recuperaret cum alterius jactu» ra; nam ſine fidejuſſione manſurus in » vinculis fuiſſet.

## Ad §. V.

Qui *injuſto metu coactus promiſit, teneri poterit accedente jurisjurandi religione* ] » Immo jusjurandum nullum jus daret præ» doni, ſi ex pacto id ei non competeret. » *Vide l.* 2. *c.* 13. §. 14. ubi diximus, » omnem promiſſionem, utut metu extor» tam, valere, nedum ſi juramentum ac» ceſſerit.

*Homo non homini tantum, ſed & Deo obſtringitur* ] » Ex ſolo juramento homo non ,, obligatur homini, niſi diſpoſitio præceſ- ,, ſerit, etſi metu extorta.

*Adverſus quem metus exceptio non eſt* ] ,, Immo nec ea adverſus hominem eſt; ,, quia non obſtante metu voluit.

*Ex tali vinculo ſolo promittentis hæredem non teneri* ] ,, Immo promittentis hæres ex ,, promiſſo metu ab anteceſſore facto tene- ,, tur, eodem modo uti promittens ipſe. At ,, hæres viciſſim eandem actionem ad id, ,, quod intereſt, habet, quam defunctus ,, habuit contra eum, qui vim injuria intu- ,, lit. Cæterum, verum eſt, quod hæres ,, ejus, qui jurato promiſit, de perjurio ,, non teneatur Deo, quia ipſe non jura- ,, vit.

*Quia in hæredem tranſeunt quæ in humano ſunt commercio* ] ,, Succedit hæres in ,, omne jus defuncti, excepto eo, quod ſo- ,, li perſonæ cohæret, nec ab ea ſeparari ,, poteſt. Hinc in delictis, adeoque & in ,, perjurio, hæres non ſuccedit. *Vid. l.* 2. ,, *c.* 13. §. 17, *c.* 9. §. 17. *c.* 21. §. 19.

*Ex primæva dominii lege* ] ,, Ex hypotheſi ,, Auctoris ſimul cum dominio fuit intro- ,, ductum, ut bonis defuncti cohærerent ,, ea, quæ alicui debentur, ex ipſa rerum ,, inæqualitate. *L.* 2. *c.* 21. §. 19. Nos ali- ,, bi demonſtravimus, dominium non eſſe ,, introductum facto hominum, ſed a na- ,, tura conſtitutum naturali ratione in hæ- ,, redes cum ſuo onere tranſire, utpote qui ,, in omne jus familiæ ſuccedunt. *Vid. l.* ,, 2. *c.* 5. Sed & obligationem proprie non ,, oriri ex rerum inæqualitate, diximus *l.* ,, 2. *c.* 12. §. 8.

*At in his non eſt jus illud Deo quæſitum qua tale* ] ,, Senſus eſt, Jus Deo ex jura- ,, mento quæſitum non eſſe in humano ,, commercio ex primæva dominii lege; ,, atque ideo hæredes non obligari ex ju- ,, ramento defuncti. Verior eſt ratio, quam ,, ſupra *l.* 2. *c.* 21. §. 19. allegavit, nimi- ,, rum, hæredem in meritis, quæ ſunt per- ,, ſonalia, non ſuccedere, adeoque nec in ,, obligationem, quæ ex delicto, ſeu per- ,, jurio oritur.

*Eum eo nomine pœnam apud alias gentes non debiturum* ] ,, Paſſim hoc repetit Au- ,, ctor *L.* 2. *c.* 13. §. 14. *L.* 3. *c.* 4. §. ,, 18. *L.* 3 *c* 23. §. 2. & *c.* 12. §. 5. ,, At ſæpius dictum eſt, gentes invicem jus ,, puniendi non habere, adeoque fruſtra ,, metueret perjurus talem pœnam ab ex- ,, tranea gente.

*Quia odio prædonum placuit gentibus, &c.* ] ,, Dixi 1. Prædoni quoque promiſſum ,, ſervandum eſſe, etſi metu extortum; id- ,, que 2. multo magis verum eſſe, dixi, ,, ſi juramentum acceſſit: ſed prædonem 3. ,, peculiari actione teneri ob vim injuria il- ,, latam. Adde 4. tale placitum odio præ- ,, donum inter gentes initum non exiſtere, ,, nec ulla ratione probari.

## Ad §. VI.

Auctor ait, ſubditis quoque rebelli- ,, bus fidem datam ſervandam eſſe, ſi qua ,, talibus data ſit. Quod veriſſimum eſt.

*Etiamſi cauſam per ſe non injuſtam habeant, jus tamen per vim agendi deeſſe, &c* ] ,, Ex hypotheſi Auctoris jure naturæ ,, cuilibet læſo jus competit vindictam ſu- ,, mendi etiam a Principe: at inſtitutis ci- ,, vitatibus inter gentes communi conſenſu, » & placito jus hoc reſiſtendi ſub graviſſi- » mis pœnis ſublatum fuit, *proleg.* §. 41. » & *L.* 1. *c.* 4. §. 2. *n.* 1. Quod refuta- » vimus dictis locis. Diximus, 1. verum

non

Digitized by Google

» non eſſe, cuique privato jus puniendi læ-
» dentem competere. Diximus, 2. Princi-
» pi reſiſtere nunquam licere. Denique, &
» 3. diximus, placitum commune gentium
» non exiſtere.

*Aut cauſæ injuſtitia* ] » Si ſcilicet ſubdi-
» ti abſque cauſa reſiſtunt.

*Aut reſiſtendi improbitas* ] » Si ſcilicet
» cauſam reſiſtendi ſubditi habent, at enor-
» mea in reſiſtendo committunt exceſſus.

*Ut puniri graviter poſſit* ] „ De his ergo
» criminoſis quæritur, an fides ipſis data
» ſervanda ſit.

*Pœna promiſſo opponi non poteſt* ] » Quia
» dum fidem dat rex, remittit pœnam.

*Et ſervis fidem ſervandam* ] » Non enim
» deſinunt eſſe homines; cum quibus na-
» turæ jura obtinent.

*Metus autem illati exceptio & hic poterit*
*elidi interpoſito jurejurando* ] » Immo ſi ex-
» ceptio metus ejuſmodi promiſſis opponi
» poſſet, etiam jurijurando obſtitura eſſet.
» Diximus, jure naturæ valere promiſſionem
» delinquentibus qua talibus factam, etiam
» non accedente juramento.

*M. Pomponius tribunus plebis* ],, Examinavi-
» mus hoc exemplum ſupra *l.* 2. *c.* 13.
» §. 14.

## Ad §. VII.

Hic ] » Scilicet, ubi fides datur ſubdi-
» tis rebellibus.

*Supra priores* ] » Nimirum, quod cum iis
» non ſit ſocietas, §. 3; quod vim infe-
» rens damnum det injuria, §. 4.

*Et jus ſupereminens dominii in res ſubdi-*
*torum* ] » Vi cujus bona, & jura ſubditis
» ob utilitatem publicam, vel in pœnam
» auferre poteſt. *L.* 2. *c.* 14. §. 7.

*Quod civitati competit* ] » Improprie voca-
» tur dominium.

*Et ejus nomine a ſummam poteſtatem ha-*
*bente* ] „ Princeps enim ex delatione po-
» puli imperium exercet.

*Id enim jus ſi ſpectat ad omnes res ſubdi-*
*torum* ] » Immo & ad omnia jura eorum,
» quæ in pœnam auferri poſſunt, *d. c.*
„ 14. §. 7.

*Quidni etiam ad jus ex promiſſo bellico*
*natum* ] „ *Vid Gron. h.* At male hæc pro-
» miſſio bellica dicitur, quia cum ſubditis
» jus belli nunquam eſt.

*Videntur inanes fore omnes tales pactio-*
*nes* ] » Quia privilegium ſubditis datum,
» & jus ſubditis ex illo pacto quæſitum,
» tum contraria lege, tum vi ſupereminen-
» tis dominii iterum auferre poſſet.

*Ac proinde belli niſi per victoriam fini-*
*endi ſpes nulla* ] » Ita ut rebellio non niſi
» internecione rebellium finiri queat: ubi
» denuo notandum, abuſive bellum hoc di-
» ci, & victoriæ nomen huc non pertine-
» re.

*Jus illud ſupereminens non promiſcue com-*
*petere* ] » Sed ſaltem intra fines legitimæ
» adminiſtrationis.

*Sed quatenus communiter expedit* ] » Prin-
» ceps jus ſubditis quæſitum auferre non
» poteſt, niſi 1. ob utilitatem publicam,
» 2. in pœnam.

*In regimine non dominico* ] » Grotius ſta-
» tuit, in dominico, ſeu patrimoniali regno
» regem pro lubitu de juribus ſubditorum
» diſponere poſſe; quod alibi late refuta-
» vimus.

*Sed civili* ] » Id eſt ex populi volunta-
» te delato.

*Plerumque autem communiter expedit,*
*pacta talia ſervari* ] » Cum in arbitrio ſit
» regentis, judicare an utile ſit, an non,
» ex hac ratione parum ſecuritatis ſibi pro-
» mittere poterunt ſubditi rebelles. Vera
» ratio eſt, quod princeps rebellibus, qua
» rebellibus, ob utilitatem publicam fidem
» dederit, quam proinde violare nequit.

*Ubi hujus dominii uſum res exigit; com-*
*penſatio tamen facienda* ] » Ita ut Princeps
» ſi ob neceſſitatem publicam res ſubditis
» antea rebellibus contra fidem datam eri-
» pit, pro illis ſatisfacere debeat. Adeoque
» fidem non frangit, ſed ſalva fide jure ſuo
» utitur; neque tunc tanquam in rebelles
» id ſtatuit, ſed ex jure illo, quod in quoſ-
» cunque cives principi competit.

## Ad §. VIII.

» Auctor porro ad evitandum du-
» bium, quod ob utilitatem publicam jus
» ſubditis, olim rebellibus, ex pacto quæ-
» ſitum auferri poſſit, cautelam hanc affert,
» ut jurato ſanciantur pacta; & tunc prin-
» cipem teneri putat. At jam ſatis demon-
» ſtratum eſt, eum etiam ſine juramento
» obligari.

*Sanciri*

Digitized by Google

*Sanciri jurejurando* ] » Uti omnia pacta
» poſſunt firmari adjectione rei ſacræ, cu-
» jus metu abſterreatur promittens ne vio-
» let illa, ita & pacta inter regem, &
» ſubditos inita.

*Aut ſenatu* ] » Qui repræſentant civita-
» tem.

*Sed & ab ipſa civitate* ] » Id eſt a popu-
» lo in ſtatu populari.

*Jurare fecit Lycurgus* ] » *Juſt.* 3. 3.

*Id enim ſi fiat* ] » Id eſt ſi pactum ju-
» rejurando ſancitur.

*Ne publicæ quidem utilitatis cauſa rece-
dendum a promiſſo erit* ] » Tales promiſſio-
» nes, etiam non juratæ, nec ob publi-
» cam utilitatem tolli poſſunt.

*Nam & de ſuo cedere civitas potuit* ]
» Obligando ſe, quod mutare nolit.

*Et verba poſſunt ita eſſe aperta, ut nul-
lam exceptionem admittant* ] » Adeoque nec
» exceptionem metus.

*Per quas ipſe populus Romanus religione
obligabatur* ] „ Quia earum obſervantiam
» jurato promiſit. De quo mox plenius age-
» mus.

2 *Tribunos eſſe ſacroſanctos* ] „ Id eſt in-
» violabiles, *d. l.* 9. *c.* 9.

*Non etiam ædiles* ] „ De Ædilium origi-
» ne, & officio *vid. Heinecc. antiq. L.* 1.
» *tit.* 2. §. 25. *ſeq.*

*Quorum tamen ſi cui noceretur, id non
jure fieret* ] » Quia noceretur ei, cui id le-
» ge non licet. *Liv. d. c.* 55.

*Cauſa diſcriminis eſt* ] „ Quod nimirum
» *tribuni* ſacroſancti dicantur, non *ædiles.*

*Quod ædiles, atque alii lege ſola defende-
bantur* ] „ Non jurisjurandi religione.

*Quod autem poſtremum populus juſſiſſet,
id ratum erat, &c.* ] „ Adeoque populus
» legem illam tollere potuiſſet.

*Manente tamen lege, nemini contra agere
jus erat* ] „ Quamdiu lex ſublata non eſt,
» tuti erant ex lege.

*At tribunos religio publica populi Roma-
ni tuebatur* ] „ Tribunos vetere jurejurando
» plebis, cum primum eam poteſtatem cre-
» avit, ſacroſanctos fuiſſe, interpretes illi
» docebant apud *Liv. d. c.* 55.

*Nam jusjurandum interceſſerat* ] » Quod
» ex modo allegato loco Livii apparet; un-
» de religione eos inviolatos eſſe, ait. *Conf.*
» *Liv. l.* 9. *c.* 9.

*Quod ab his ipſis, qui juraverant, ſalva
religione tolli non poterat* ] » Mutuo enim
» conſenſu leges hæ latæ, & juramento fir-
» matæ ſunt: adeoque quod mutua volun-
» tate conventum eſt, altero invito tolli
» non poteſt.

*Hinc lex illa ſacrata appellatur* ] „ Immo
» ſacratæ non inde vocantur, quia populus
» de ſervanda illa lege juravit. Nam plu-
» res leges ſacratæ exſtabant, quæ jureju-
» rando non erant munitæ. Talis lex erat,
» ne cujus militis ſcripti nomen niſi ipſo
» volente deleretur: item ne quis, ubi tri-
» bunus militum fuit, poſtea ordinum du-
» ctor eſſet. *Manut. de Leg. Rom. c.* 12.
» *Auguſtin. de Leg. Verb. ſacrata lex.* Ve-
» tant leges ſacratæ privatis hominibus ir-
» rogari, id eſt privilegia dari, *Cicero pro*
» *Sexto. Auguſtin. d. l.* item ne de capite
» civis niſi comitiis centuriatis rogare lice-
» ret. *Cic. pro Sexto. & de legibus l.* 3.
» *apud Manut. d. l. c.* 16. Sacratæ igitur
» dicebantur, quia is, qui adverſus eas fa-
» ceret, *ſacer* alicui Deorum cum familia,
» pecuniaque fiebat. *Feſtus voce ſacrata le-*
» *ges* (idem quoque Paulus Diaconus *in epi-*
» *tome ibidem* ſtatuit); ubi ſimul quosdam
» opinari, ait, *ſacratas dici, quas plebs ju-*
» *rata in monte ſacro ſciverit.* Ex præmiſ-
» ſis igitur patet, etiam illam legem, qua
» ſancitum eſt, *ut qui Tribunis, ædilibus,*
» *judicibus, decemviris nocuiſſet, ejus caput*
» *Jovi ſacrum eſſet, familia ad ædem Cere-*
» *ris, liberi, liberaque venum irent*, ad ſa-
» cratas referri poſſe. *Vid. Liv. d. c.* 55.

*Non adverſus populum* ] » Recte probis
» viris hoc factum improbatum fuit, quia
» populus ipſe per patres hanc legem pro-
» bavit. *Liv. d. l. c.* 56.

*Ergo ut diximus jurejurando & civitas,
& rex obſtringi poterunt, etiam in cauſa
ſubditorum* ] „ Hoc omnino verum eſt: at
» etiam *citra juramentum* obligantur ex pro-
» miſſo ſubditis, utut rebellibus, facto.

---

## Ad §. IX.

Qui *metum non intulit, promiſſio vali-
de fiet* ] » Auctor ſubditis rebellibus hic
» conſilium dat, ut per tertium, qui me-
» tum non intulit, promiſſum acceptent;
» huic enim exceptionem metus opponi non
» poſſe. Valere autem talem promiſſionem
» tertio factam, ait, etſi ejus nihil inter-
» ſit.

Verum, ex hac promiſſione illi tertio

jus non oritur, ſed tantum ſubditis: & tertius, qui eorum nomine, & voluntate fidem recipit, nudum eſt inſtrumentum, omneque jus ad cauſam pertinet; adeoque & tertio exceptio metus obſtaret.

*Additio.*

» Auctor ſupponit caſum, ubi inter con- » ditiones pacis, vel capitulationis ( ut vo- » cant ) hoſti promittimus, transfugas, vel » rebelles ſubditos puniri non debere. Hoc » pactum omnino etiam prodeſt ipſis ſubdi- » tis; & ſi paciſcens contra fidem datam » eos violet, & ſubditis fit injuria, & ter- » tio, cui ſecuritas ſubditorum promiſſa » eſt.

» Neque obſtat, inutile eſſe pactum, quod » alii fit, in primis cum non interſit pa- » ciſcentis. Reſp. Jure naturæ omne pa- » ctum valet, etſi alterius non interſit. » *Vid. l. 2. c. 11. §. 1.* Sed & maxime » hic intereſt ejus, qui transfugas, quos » recipit, ſecuros eſſe vult; hinc ſancte » tales conventiones obſervari ſolent hodie- » que.

*Nec ſcrutabimur, quid, aut quatenus ejus interſit*], Sufficit enim, promiſſum, » id eſt jus translatom eſſe in eum, cui » promittitur. *Vid. l. 2. c. 11.*

*Natura enim omnium hominum intereſt ut hominibus aliis conſulatur*] » Id, quod » intereſt, nunquam hoc ſenſu ſumitur in » jure. Rectius igitur dicendum eſt, pro- » miſſum valere etſi alterius non interſit.

## Ad §. X.

Status *mixtos interdum exiſtere*] » Ubi poteſtas ſumma & populo, & regi » competit: at ſtatus mixtos non dari, » probavimus in *Diſſ. proœm. XII. §. 624.*

*Sicut de ſtatu puro in purum*] » Ita enim » ſubditi, qui antea ſub ſtatu mere Monar- » chico fuerunt, liberi pactis fieri poſſunt; » quod exemplis Helvetiæ, & Belgii, infra » confirmabimus.

*Ita & in mixtum tranſiri pactis poteſt*] » Immo mixturam illam non pertinere ad » ſtatum, ſed ad adminiſtrationem, proba- » vimus *d. §. 624.*

*Aut certe partem ejus*] » Diximus, im- » perium non dividi, ſed adminiſtrationem.

*Etiam cum libertate partis ejus vi tuendæ*] » Si ſcilicet Rex promittens fidem da- » tam non ſervaverit: at id ex pacto eſt. *L.* » *1. c. 4. §. 8. §. 13.*

## Ad §. XI.

Auctor metum bellicum non infirmare pacta, idque ex jure gentium externo in bello ſolenni ita introductum eſſe, ait. At diximus, nec jure naturali, nec civili, pacta vi, & metu inita infirmari. 1

*Bellum vero ſolenne*] » De bello ſolen- » ni, & minus ſolenni, vide *Diſſert. proœm.* » *IX. §. 63. ſeq. Diſſert. IV. §. 14.*

*Id eſt publicum utrinque, & indictum*] » *Vid. l. 2. c. 3. §. 4.*

*Sicut alia habet peculiaria*] » Ipſum jus » gentium non tantum, ſed & particularia » illa jura bello ſolenni jure gentium tribu- » ta, merum figmentum eſſe, probavi *d.* » *§. 4.*

*In jure externo poſita*] » Cujus effectum » eſſe, fingit, ut poſſeſſor talis tutus ſit » apud omnes gentes; ut non poſſit res ab » eo repeti, nec is tanquam fur, ac prædo » puniri: quæ omnia exploſimus *dict. diſſ.* » *IX.*

*Ita & hoc, ut quæ in eo bello promittuntur, ſint valida*] » Immo id ex ipſo ju- » re naturæ eſt, non demum ex ficto ali- » quo jure gentium externo.

*Sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro juſtis, &c.*] » *Vid. diſſert. proœm. IV. §. 18. ſeq. Diſſ.* » *IX. §. 65. ſeq.* & ea, quæ notavimus » *dict. diſſ. IV. §. 29. & dict. Diſſ. IX.* » *§. 168.*

*Ita & metus, qui tali bello utrinque infertur*] Negamus, quædam jure gentium pro juſtis haberi, quæ vitio non carent. Negamus, metum, qui bello utrinque infertur, jure gentium demum juſtum eſſe. Verius eſt, metum hunc jure naturæ juſtum eſſe.

*Quod ni id placuiſſet, bellis talibus, &c. nec finis imponi potuiſſet*] » Ex hac ipſa » ratione apparet, hoſti ſervandam eſſe fi- » dem non ex placito gentium, ſed ex na- » turæ ratione, ex medii nimirum neceſſi- » tate; quia alias læſiones forent immorta- » les, quæ tamen ceſſant, ubi ſatisfactum

eſt

» eſt læſo: eſt autem ſatisfactum, ubi in-
» juria pacto, vel tranſactione remiſſa
» eſt.

*Quod tamen fieri intereſt humani generis*]
» Immo non ideo quia intereſt generis hu-
» mani; inter quasdam enim Americæ gen-
» tes bella ſunt perpetua, neque tamen hu-
» mani generis hactenus intereſt. Vera ra-
» tio eſt, quod tranſactione remittatur in-
» juria.

*Et hoc poteſt intelligi jus illud eſſe belli-
cum* ] » Immo Cicero loquitur de jure na-
» turæ, non de ficto aliquo jure gentium
» externo, quod in bello ſolenni obti-
» neat.

*Non tantum naturalia, ſed & quædam
ex gentium conſenſu orta*]„ Immo tantum
» de naturalibus loquitur: nam jus gen-
» tium voluntarium Ciceroni cognitum non
» fuit.

2 *Eum, qui tale quid bello injuſto extorſit,
ſalva pietate, &c. poſſe retinere* ] » Nam ju-
» re gentium ſaltem ad effectus externos
» pacta ejusmodi ſervanda eſſe, dixit *n.* 1.

*Aut etiam cogere alterum ut ſtet pactis*]
» Si ſcilicet id, quod promiſſum eſt, præ-
» ſtitum nondum eſt.

*Intus enim, & ipſa rei natura id inju-
ſtum manet* ] » Id eſt juxta juſtitiam inter-
» nam, quæ ex jure naturæ eſt, & extra
» quam nullam juſtitiam inter gentes agno-
» ſcimus. Cæterum, fruſtra hæc ab Auctore
» tractantur; ſupponit enim, bellum inju-
» ſtum eſſe. At paſſim diximus, bellum
» inter duas ſummas poteſtates nec juſtum,
» nec injuſtum aſſeri poſſe, quia uterque
» juſtitiam cauſæ ſibi tribuit, nec judex
» inter eos eſt; adeoque ſemper inter eos
» ſervanda ſunt pacta.

*Neque hac injuſtitia actus tolli poteſt, niſi
ex novo, & vere libero conſenſu* ] » Adeo-
» que jure naturæ tunc demum fidem ho-
» ſti ex injuſta cauſa bellum gerenti ſer-
» vandam eſſe, ait, ſi fides illa novo actu,
» & libera voluntate poſtea ratificetur. At
» diximus, talia pacta ſemper ſervanda eſ-
» ſe, nec novo actu opus eſſe.

---

## Ad §. XII.

De *eo metu intelligi debet, quem jus
gentium non improbat* ] » Dixi 1. non dari
» bellum ſolenne ex ſenſu Auctoris; 2. non
» dari jus gentium voluntarium; nedum 3.
» verum eſſe, eo jure gentium effectus quos-
» dam tribui externos bellum gerentibus.
» 4. Fidem metu bellico extortam etiam ju-
» re naturæ valere, dixi. Certum igitur
» eſt, plane hic non ſpectari, an jus gen-
» tium improbet metum, an non.

*Nam ſi ſtupri inferendi metu extortum
ſit quippiam, &c. verius erit, rem con-
ſtitutam intra jus naturale*]„ Diximus, o-
„ mnem fidem, quovis metu datam, ſer-
„ vandam jure naturæ eſſe: adeoque etiam
„ eam, quæ metu ſtupri ſit. At alia quæſtio
„ eſt, an propter hanc injuriam agere quis
„ ad reparandum poſſit? quod affirmamus,
„ ſed peculiari actione.

„ Equidem jure civili quidem diſtingui-
„ tur inter metum juſtum, & injuſtum,
„ ad eum effectum, ut exceptio metus
„ non detur ob metum juſtum, nec re-
„ ſcindatur pactum niſi ob metum injuſtum.
„ At jus hoc civile inter duas gentes bel-
„ lum gerentes allegari nequit. *Vid. ſupra*
„ *l.* 2. *c.* 11. §. 7. & *c.* 12. §. 10.

*Quia jus gentium ad talem metum vim
ſuam non porrigit* ]„ Dixi, jus gentium
„ non dari, & promiſſum ſtupri metu jure
„ naturæ valere, ac promittentem inde o-
„ bligari. At quia cauſa metus ipſo naturæ
„ jure, inter hoſtes quoque, illicita eſt,
„ ideo ſeparata actione coactus agere poteſt
„ ad omne id, quod intereſt. Adeoque
„ jus naturæ omnino vim ſuam etiam ad
„ talem metum porrigit, ita ut promittens
„ inde obligetur.

---

## Ad §. XIII.

Auctor ait, etiam hoſti perfido fi-
„ dem eſſe ſervandam? Quod plenius ex-
„ plicavimus *l.* 2. *c.* 13. §. 16. *Vid. infr. l.*
„ 3. *c.* 23 §. 2.

*In generali tractatione* ]„ Ubi de pro- 1
„ miſſis juratis in genere egit. *L.* 2. *c.* 13.
„ §. 16.

*Porrigendum ad hoſtes quoque perfidos* ]
„ Nam ex eo, quod hoſtis delinquit, no-
„ bis delinquendi facultas nulla competit.

Neque *obſtat* 1. quod ex delicto hoc ho-
ſtis teneatur ad reparationem. Reſp. Immo
remiſiſſe videtur hanc injuriam dum con-
trahit cum perfido; ac ideo fidem datam
fallere nequit.

*Obſtat* 2. quod agenti ubique obſtet exceptio non impleti a ſua parte contractus, & quod dolo facere videator qui petit ex contractu, quem ipſe non adimplevit. Reſp. Hoc verum eſt *ſi* promiſſio reſpectum habuerit alterius promiſſionis, quia tunc ineſt conditio, *ſi & tu fidem mihi ſervaveris* : ſecus *ſi* diverſi generis ſunt promiſſa; tunc enim alterius perfidia mihi licentiam non dat delinquendi. *Vid. ſupr. c.* 13. §. 16.

*Obſtat* 3. jus talionis. Sane, in alio improbare hoſtis perfidus non poteſt quod in ſe probat. Idque conſenſu gentium probari videtur. Poeta ait:

*Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude,*
*Exemploque licet ludere quemque ſuo.*

Conſentire videtur jus civile in *L.* 21. *c. pact. l.* 6. *c. tranſact. l.* 7. *comm. utr. jud. l.* 13. §. 8. *Act. emt.* Conf. *Beſold. in Diſſ. de pace c.* 6. §. 9. *Ayala de jure belli l.* 1. *c.* 6. Reſp. Vel fides reciproca data eſt ante perfidiam hoſtis, vel poſt. *Priori* caſu, diximus, diſtinguendum eſſe, *an* promiſſio reſpectum habuerit alterius promiſſionis, tunc enim frangi viciſſim fides poteſt, quia ea ineſt conditio, *ſi alter impleverit : an* vero diverſi generis ſint promiſſa; tunc recedere a fide data non licere. Neque jure talionis, utpote quod tantum obtinet cum tantundem quis recipit, non ubi tantundem delinquit.

*Additio.*

„ Si gens quædam hoſtilis olim fidem „ nobis datam violavit, (qua perfidiæ nota Carthaginenſes celebres fuere) quæritur, an talionis jure nos quoque fidem „ ipſis datam violare poſſimus? Recte hoc „ negat Grotius, quia ultimum pactum cum „ perfido, a ſcientibus talem eſſe, initum, „ adeoque perfido ex voluntate, & conſenſu noſtro jus quæſitum eſt: quod extra „ omne dubium conſtituitur in allegato „ exemplo Pœnorum, ubi de præcedenti „ perfidia pace tranſactum fuit.

„ Equidem negari nequit, nos id, quod „ ex pacto debemus, retinere poſſe, donec hoſtis id, quod ex præcedenti pacto „ forte præſtare tenetur, ſi de eo tranſactum non eſt, ſolvat : at hoc non infert perfidiam, ſed ſecuritatem ſaltem „ nobis paramus.

„ Sed & ſi hoſtis noviſſimum pactum a „ ſua parte non implet, nec nos ei ſtare „ tenemur, mutuo enim conſenſu a conventione receditur.

*Quibus Romani fidem ſancte ſervaverunt* ] „ Quia fides ut perfidis data, eoque injuria, & vindicta remiſſa erat.

---

## Ad. §. XIV.

Duobus *modis fieri poſſe ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promiſſum eſt* ] „ Minus proprie dicitur his „ caſibus, cum quis non facit id, quod „ promiſſum eſt, *a perfidia vacare, &c.* „ Nam primo caſu in hunc eventum nihil „ promiſſum eſt; adeoque fruſtra de perfidia quæritur : in ſecundo caſu impletur „ promiſſum dum tantundem præſtatur, „ adeoque ei, cui promittitur, nihil abeſt.

*Defectu ſcilicet conditionis* ] „ Si quis non „ ſimpliciter promiſit, ſed ſub certa conditione, quæ poſtea deficit, in hunc caſum nihil promiſſum eſt; adeoque nihil „ eſt, quod præſtari debeat.

*Per compenſationem* ] „ Si is, cui ego „ promiſi, viciſſim mihi tantundem debet „ ex alia cauſa. *Vide* §. *ſeq.*

*Defectu conditionis non vere liberatur promiſſor* ] „ Quia nunquam obligatus fuit deficiente conditione.

*Quæ non niſi ſub conditione contracta erat* ] „ Adeoque effectum nunquam habuit, „ conditione quippe deficiente.

*Si prior alter non implerit quod ex ſua parte implere tenebatur* ] „ Immo hic caſus „ huc non pertinet; neque hic ulla conditio ſubeſt. Sed vera ratio, cur alter „ quoque reſilire a pacto abſque perfidia „ poſſit, ſi unus ſtare nolit, hæc eſt, „ quod cum neuter implere promiſſa velit, „ communi conſenſu recedant, eoque liberentur ab obligatione ſemel rite contracta.

*Alia aliis ineſſe videntur per modum conditionis* ] „ Hoc jam reſutavimus. Uterque „ pure ex hoc pacto obligatur: ſi vero unus „ reſilit ab articulo pacti, recedit quoque „ a reliquis, qui reſpectum ad illum articulum habent; adeoque alter quoque reſilire poteſt ab eodem non tantum articulo, ſed ab omnibus, qui articulo illi „ certo reſpectu inſunt: non ob defectum „ conditionis, quæ non eſt, ſed ob mutuum

Digitized by Google

„ tuum diſſenſum. *Vid. c.* 20. §. 35.

*Quaſi expreſſum eſſet, hæc ita faciam ſi & alter, &c.* ] „ Figmentum hoc eſt, quod
„ ex præcedentibus deſtruitur.

*Uter prius populus* ] „ Hic non de pacto
„ agitur, ſed de mutua violatione legato-
„ rum. Quod an jure talionis fieri poſſit,
„ alibi vidimus.

*Qui ideo renunciavit, quia conditio quædam* ] „ Recte: dum enim alter conditio-
„ nem non præſtat, alter vero ſocietati re-
„ nunciat, mutuo conſenſu recedere a ſocie-
„ tate videntur.

3 *Hanc ob cauſam* ] „ Scilicet, ut elidatur
„ illa difficultas, quod uno articulo rupto
„ alter quoque recedere poſſit.

*Cætera non eo minus rata maneant* ]
„ De qua quæſtione late alibi egimus.

## AD §. XV.

ALTER modus, quo fieri poteſt ut quis a perfidia vacet, nec tamen id facit, quod promiſſum eſt, Auctori eſt *compenſatio.* At hic quoque verum non eſt quod Auctor ſtatuit, non fieri quod promiſſum eſt. Nam qui compenſat, revera alteri ſatisfacit, & ipſo jure tollitur debitum; nihil enim alteri amplius abeſt, neque promittens plus ſuo habet.

*Compenſationis originem alibi indicavimus*]
„ Principia Grotii hæc ſunt. Supponit, in
„ primævo rerum ſtatu omnia fuiſſe com-
„ munia, & dominia rerum facto demum
„ hominum ( nimirum diviſione, & acce-
„ dente tacito hominum conſenſu occupa-
„ tione ) introducta eſſe.

„ Introducto autem dominio ſequi, ait,
„ ex ipſa dominii vi, ac natura, id eſt ex
„ juſtitia expletrice, ut ſi rem ipſam, quæ
„ mea fuit, conſequi non poſſum, aliud
„ tantundem valens accipiam ab eo, qui
„ rem meam detinet, vel eam mihi debet,
„ quia morali æſtimatione idem eſt, *L.* 2.
„ *c.* 7. §. 2. *n.* 1; neque enim me juris
„ mei explementum conſequi, niſi tantun-
„ dem accipiam, *ibid.*

„ Atque hinc compenſationem originem
„ capere, ait *hoc* §. 15. Si enim pro eo,
„ quod noſtrum eſt, tantundem in re qua-
„ vis accipere poſſumus, multo magis poſ-
„ ſumus id, quod jam penes nos eſt, ſi-
„ ve corporale ſit, ſive incorporale, reti-
„ nere. Unde concludit, nos id, quod alii
„ debemus, compenſare poſſe cum eo,
„ quod alius nobis debet, ſi non amplius
„ valet, quam res noſtra, *d.* §. 15.

„ Compenſationem ergo Grotius deducit
„ ex lege naturæ, ſed ex lege naturæ pro
„ certo rerum ſtatu, quod ſequitur intro-
„ ducto dominio, *d. c.* 7. §. 2. *n.* 1.

„ At ſæpius jam dictum eſt, verum non
„ eſſe 1. in primævo rerum ſtatu omnia fu-
„ iſſe communia, & 2. dominia facto de-
„ mum hominum introducta eſſe; ſunt
„ enim a primæva natura. 3. Verum non
„ eſt, compenſationem tunc demum locum
„ habere, cum aliter rem meam conſequi
„ non poſſum: ea enim locum habet, etſi
„ actione rem meam facili via conſequi
„ poſſim.

„ Vera igitur ratio compenſationis hæc
„ eſt. Naturali jure debitor *A* ideo obliga-
„ tur creditori *B*, quia ille aliquid alieni
„ in bonis ſuis habet, quod huic deeſt,
„ & quod proinde huic tribuere tenetur.

„ Tota hæc obligationis ratio ceſſat, ſi
„ creditor *B* viciſſim tantundem debet de-
„ bitori *A*. Tunc enim revera neuter vel
„ plus, vel minus ſuo in bonis habet, ſed
„ utrique plene ſatisfactum eſt.

„ At requiritur 1. ut debitum utrinque ſit
„ *liquidum.* Sane, ſi alter neget ſe debere,
„ nec de veritate debiti conſtet, creditor al-
„ ter per compenſationem non acciperet
„ tantundem, id eſt æque liquidum: 2. ut
„ eadem quantitas debeatur, id eſt ut res
„ ſit fungibilis. Nam in his demum ſingu-
„ læ partes ſunt æquales æſtimatione; ad-
„ eoque in his tantum rebus tantundem
„ reſtitui poteſt. In omnibus aliis rebus par-
„ tes ſunt inæquales; adeoque ex ſola
„ quantitate res cum alia re comparari ne-
„ quit. Sane, allegare debitor non poteſt,
„ creditori ſati factum eſſe, qui negat ſe
„ eandem æſtimationem recipere.

„ Atque hæc principia juris naturalis in
„ jus Romanum ſunt tranſlata. *Vid. jus*
„ *meum controv. tit. de Reb. cred. quæſt.* 14.
„ & 15.

„ Bene autem a *compenſatione* diſtinguen-
„ dum eſt jus *retentionis*: hoc enim etiam
„ in illiquidis, & rebus diverſi generis ob-
„ tinet; quia ſecuritatis ſaltem gratia, uſ-
„ que dum id, quod alter viciſſim debet,
„ plene probatum fuerit, vel æſtimatio of-
„ ficio judicis peracta fuerit, res, vel de-
„ bitum retinetur. Hinc præſtita cautione

„ jus illud retentionis locum non habet. „ Toto ergo cœlo retentio differt a com- „ penſatione.

*Tantundem in re quavis accipere poſſe* ] » Nam ex hypotheſi Grotii lege naturæ, » quæ ex ipſa dominii natura, ac vi ſe- » quitur, alienatio fit quoque expletione » juris, id eſt ſi tantundem accipio. *L.* 2. » *c.* 7. §. 2. *n.* 1.

*Unde ſequitur ut multo magis poſſimus id, quod penes nos eſt* ], Immo hæc non » eſt ratio compenſationis, ſed ea, quam » modo allegavimus.

*Sive corporale eſt, ſive incorporale* ] „ Com- » penſatio ob quodvis debitum fieri poteſt, » ſive ex contractu, ſive ex delicto oria- » tur; modo liquidum utrinque, & quan- » titas debita ſit. Sane, injuria tunc non » eſt in eo, qui paratus eſt præſtare, ſi & » alter præſtet, ſed in eo, qui id, quod » æqualiter debet, viciſſim præſtare de- » trectat.

*Poterit non præſtari, ſi non amplius va- let* ] » Pro præſtito enim habetur ſi alter » tantundem debet; tunc enim nec alteri » aliquid abeſt, nec alter plus ſuo habet.

*Agellum, quem non emeras, poſſides, &c.* ] » Magis huc pertinent quæ præmi- » ſit Seneca : *pecuniam aliquis mihi credi- » dit, ſed domum meam incendit ; penſa- » tum eſt creditum damno : nec reddidi il- » li, nec tamen debeo.* Hæc autem intel- » ligenda ſunt ex ſenſu juris Romani, ſi » is, qui damnum paſſus eſt, pecuniariter » agit, & quantitas definita eſt ; tunc » enim hic compenſationem opponere pot- » eſt. *l.* 10. §. 2. *ff. comp.* Extra hunc ca- » ſum ſi creditor exigit debitum, non pot- » eſt ei a debitore opponi : tu tantundem » mihi debes, quia ſervum occidiſti, pe- » cus abegiſti, &c. domum incendiſti; & » creditor vel neget factum, vel neget » tantundem damni datum eſſe. Sane, ipſe » Seneca fatetur, hoc caſu *æſtimatione* opus » eſſe : quæ ſupponit, de quantitate non » conſtare. Poteſt igitur creditor debitum » liquidum interim exigere. Sed & in ge- » nere notandum, Senecam inſignem fuiſ- » ſe philoſophum, at juris prudentiæ pa- » rum peritum.

## Ad §. XVI.

Grotius in §. præcedenti egit de » retentione rei alienæ pro re noſtra, » quam alius penes ſe habet. Hic agit de » retentione rei alienæ pro debito, quod » is, cujus res penes me eſt, ex alio con- » tractu mihi debet.

*Idem erit* ] » Id eſt, poſſumus id, » quod penes nos eſt, retinere.

*Si ex alio contractu is, quicum nego- tium eſt, plus, aut tantundem debet* ] » Verum hoc eſt, poſitis terminis habili- » bus ; ſi nimirum debitum utrinque eſt » liquidum, & res ejuſdem ſint generis.

*Idque ego aliter conſequi non valeo* ] » Im- » mo etſi aliter conſequi valeam : nam ip- » ſo jure tollitur obligatio ex rationibus » ante allegatis.

*Actiones quædam ſeparantur* ] „ Ita ſunt „ diverſæ, ut compenſari nequeant : ſed „ ſeparatim invicem inſtitui debent. At „ hoc verum tantum eſt, ubi vel illiqui- „ dæ ſunt, vel ubi de æſtimatione certa- „ tur ; adeoque ubi non conſtat, an tantun- „ dem ſit id, quod debetur : idque juris „ quoque naturalis eſt.

*Certis legibus continentur* ] „ Sed hæ „ leges ratione naturali nituntur.

*Lex legi non miſcetur ; eundum eſt qua ducimur* ] „ Id eſt cum ex unoquoque ne- „ gotio tum depoſiti, tum furti (nam de „ iis agitur) propria, & ſeparata actio de- „ tur legibus, non poteſt depoſitum cum „ furto, nec contra compenſari, uti id „ ipſe explicat : *depoſitum habet actionem „ propriam, tam me hercule, quam fur- „ tum, d. c.* 6. At ſtatim demonſtrabi- „ mus, hæc diſcrimina non ex ineptiis ju- „ riſconſultorum, ſed ex ipſa ratione na- „ turæ originem trahere.

*Jus gentium iſta diſcrimina non agnoſcit* ] „ De jure gentium voluntario id fateor, „ quia tale non agnoſco : at de jure gen- „ tium, quod & naturale eſt, id nego. „ Tota enim ratio compenſationis in eo „ conſiſtit, quod is, a quo ex pacto rem „ fungibilem peto, mihi ſolutionis loco aſ- „ ſignare poſſit id, quod viciſſim ei de- „ beo, & quod tantundem eſt. Hoc enim „ caſu alteri nihil abeſt, nec ego plus „ meo habeo.

» Quoties

Digitized by Google

„ Quoties igitur 1. res non ſunt ejuſ„dem generis, nec 2. ejuſdem bonitatis, „vel 3. nec certo, ac liqoide debentur; „nec natura compenſatio fit, ſed unuſ„quiſque ſeparata actione agit.

„ Atque huc pertinet exemplum, quod „Liberalis propoſuit apud Senecam *d. l.* „*6. c. 5. in fin. Si qui apud me pecu*„*niam depoſuerit, idem mihi poſtea fur*„*tum fecerit.* Hoc caſu ſeparatæ actiones „obtinent, nec is, qui pecuniam depoſi„tam habet, furtum cum depoſito com„penſare poteſt: qoia res furto ablata „non eſt ejuſdem generis, & non ſtatim „apparet, quid, quale, & quantum de„beatur; examinari igitor prius furtum, „& res æſtimari debent, &c. Non ergo „is, qui ex depoſito agit, repelli poteſt „exceptione, *tu mihi ex furto debes*, quia „nondum conſtat, an tantundem fur de„beat; neque id certum, aut liquidum „eſt, adeoque aſſeri neqoit, furi nihil „abeſſe, & depoſitario præciſe tantundem „deberi.

*Ubi ſcilicet alia juris ſui obtinendi ſpes non eſt* ]„ Jus naturæ omnino agnoſcit iſta „diſcrimina, etſi alia juris ſui obtinendi „ſpes ſit, quia ſi utrinque liquidum eſt „debitum, compenſando neuter plus ſuo „habet, neotri aliquid abeſt. Eoque jus „ſuum cuique tribuitur.

## A D §. XVII.

I D E M *dicendum erit* ] „ Id eſt ut „id, quod penes nos eſt, retinere poſ„ſimus.

*Non contraxerit, ſed damnum dederit* ] „Immo compenſatio tunc locum non ha„bet, quia non idem genus, nec ea„dem quantitas debetur, nec debitum „utrinque certum eſt.

*Colonum ſuum non tenet* ] „ Id eſt, non „agere cum effectu contra conductorem „poteſt, ut ille mercedem promiſſam ſol„vat.

*Quamvis tabellis integris* ] „ Id eſt, etſi „inſtrumentum locationis producatur.

*Sed quia ne reciperetur effecit, &c.* ] „Adeoque locator, proculcando v. g. ſe„getem effecit, ne conductor fructus ex „re locata percipiat. Equidem compenſa„tio hic locum non habet: nam a parte „locatoris certum eſt debitum ex Tabulis, „& conſtat, quid, quale, & quantum „debeatur; at a parte conductoris debi„tum, inprimis ſi locator id neget, *cer*„*tum* non eſt: & ſi de damno in gene„re dato conſtaret, nondum tamen con„ſtat, quid, quale, & quantum debea„tur; adeoque deficit eadem *quantitas*, & „idem *genus*, eoque & compenſatio. At „ſi locator non ſit ſolvendo, vel retineri, „vel deponi pecunia, vel caotio locatori „præſtari debet.

*Pecus abegiſti, ſervum ejus occidiſti* ] „ To„ta compenſationis ratio hic ceſſat: res „utrinque nec ejusdem generis, nec ejus„dem bonitatis eſt, adeoque ſeparata a„ctione quisque jus ſuum perſequi debet.

*Licet me comparare inter ſe* ] „ Hoc exem„plum pertinet ad diſciplinam Ethices. „Nam Auctor proponit caſum, obi quis „beneficium in me contulit, & poſtea in„juriam fecit; & quærit, an ſeparatæ hinc „oriantur actiones, ita ut illi reddere be„neficium tenear, ille pœnam mihi debeat: „an vero beneficium, & injoria compen„ſentur. *Sen. l. 6. de benef. c. 5.* Libera„lis prius negabat, & ſeparationem actio„nis inter ineptias Juriſconſultorum refe„rebat. Seneca *in c. 6.* dubio huic reſpon„det, legibus id conſtitotum eſſe in de„bitis joris, quas neceſſe eſſet ſequi; at „*beneficium*, de quo quæſtio propoſita erat, „nulli legi ſubjectum eſſe, & a ſolo arbi„trio ejus dependere, qui beneficium ac„cepit: indeque eum æſtimare, an inju„ria accepta tanti ſit, ut eum liberet ab „ἀντιδώρῳ. Apparet igitur, hic non eſſe mu„toum debitom (alter enim, qui injuriam „mihi fecit, non habet actionem ex be„neficio mihi ante dato), adeoque fruſtra „de compenſatione quæri.

## A D §. XVIII.

E T *quod ex pœna debetur ei, quod promiſſum eſt, poteſt contribui* ] „ Verum hoc „eſt ſi id, quod ex pœna debetur, eſt „certum, & liquidum: uti ſi pœna pecu„niaria decreta eſt, *l. 10. §. 2. ff. com*„*penſ.*

*Et beneficio gratia debetur* ] „ Dixi in §. „præced. exemplum hoc huc non pertine„re. Gratia, quæ ex beneficio debetur, „non eſt debitum juris, ſed ſola pœna in-
juriæ:

„ juriæ : adeoque cum mutua hic debita „ non ſint, leges compenſationis hic appli- „ cari non poſſunt.

*Alter ab altero abſolvimur* ] „ Jure na- „ turæ id verum non eſt; non enim mu- „ tuum hic ſubeſt debitum.

*Videbo* ] „ Adeoque is, qui beneficium, „ & injuriam ab altero accepit, expendit, „ an ob acceptum beneficium injuriæ vin- „ dictam remittere debeat? quod plane ad „ compenſationis materiam non pertinet.

## Ad §. XIX.

Quæritur, *an uti inter privatos, ita & in bello inter duas ſummas poteſtates poſſit fieri compenſatio*? Reſp. ſi promiſſum quid ſit bello, vel lite durante, non poteſt penſari cum eo, de quo lis eſt. Verum, ſi liquida ſint, poteſt: quia jure naturæ non ſpecies, ſed æs, & æſtimatio inſpicitur. *Vid. ſupr.* §. 7. Si proinde invicem tantundem debent, neuter plus ſuo habet.

1 *Opponi lite manente non poterit aut actio, de qua lis erat, &c.* ] „ Ponamus, Cajum „ promiſiſſe Sejo 100; & cum Sejus nega- „ ret ſolutionem, cauſam in judicium de- „ ductam eſſe. Pendente lite Sejus ex alia „ cauſa promittit, ſe Cajo 100. daturum: „ quæritur, an Sejus 100 hæc, cum il- „ lis 100, quæ in lite ſunt, compenſare „ poſſit? Negatur, quia 100, quæ in lite „ ſunt, non ſunt liquida, quia de illis ad- „ huc diſceptatur; adeoque Cajus non ac- „ ciperet tantundem.

*Aut litis damna, & impenſæ* ] „ Cum „ enim cauſa ipſa adhuc in lite ſit, non- „ dum certum, aut liquidum eſt, an da- „ mna, & expenſæ litis debeantur; adeo- „ que compenſari cum novo debito certo, „ & liquido non poſſunt.

*Quicquid bellico gentium jure fieri ſolet* ] „ Adeoque hoſtis, qui debitor eſt, non „ poteſt debitum compenſare cum damnis, „ quæ occaſione belli inferuntur: nam id „ quoque in lite eſt, an damna durante „ bello data reparari debeant: adeoque il- „ liquidum cum liquido compenſari nequit.

*Negotii enim natura, ne nihil actum, &c. ſepoſitis belli controverſiis* ] „ Vera ra- „ tio eſt, quia antiquum debitum, quod „ hoſtis compenſare vult, liquidum non „ eſt, cum bello de eo diſceptetur: hoſtis „ igitur, qui durante bello cum hoſte con- „ trahit, belli controverſiam ſepoſuiſſe vi- „ detur.

*Nam alioqui nulla pactio eſſet, quæ non poſſet eludi* ] „ Quia hoſtis ei, qui ex no- „ va promiſſione agit, ſemper opponere „ poſſet: tu mihi debes ex cauſa, ob „ quam bellum gerimus, ſive rem, ſive da- „ mna, ſive expenſas.

*Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam eſt* ] „ Nihil aliud ex hoc Se- „ necæ loco elicitur, quam fidem datam eſ- „ ſe ſervandam, & legiſlatores nullam ex- „ ceptionem ideo accipere.

*A paucis etiam juſtam excuſationem non accipi* ] „ Immo non eſt juſta excuſatio ſi „ debitor creditori opponeret: ego pecu- „ niam incendio perdidi, adeoque eam ti- „ bi reddere non poſſum (de tali caſu lo- „ quitur Seneca); nam res perit ſuo do- „ mino.

*Quæ ergo ſunt, quæ compenſari cum eo, quod promiſſum eſt poterunt* ] „ In genere „ dicendum, quoties res ejuſdem generis „ liquido invicem debentur. 2

*Si quid alter, quamvis ex alio contractu inter bellum inito, debet* ] „ Adeoque ſi „ durante bello, & cauſa adhuc controver- „ ſa, hoſtes qua hoſtes ſibi mutuo quædam „ promiſerunt, vel ex aliis cauſis invicem „ debent, compenſatio locum habet ſi utrin- „ que liquidum eſt debitum, & ejuſdem „ generis.

*Si damnum dederit intra induciarum tempora* ] „ Immo hoc caſu non tantum per „ compenſationem retinere debitum poteſt; „ ſed ob violatas inducias, novamque in- „ de datam belli cauſam, prædæ loco id „ retinere poteſt ſalvo eo, quod ſibi de- „ betur.

*Si legatos violavit* ] „ Idem hic dicen- „ dum, vel compenſare poteſt ſi vult de- „ bitum, vel jure prædæ id retinere, ob „ novam hanc injuriam.

*Aut aliud quid fecit, quod inter hoſtes jus gentium damnat* ] „ Rectius, quod jus na- „ turæ damnat, uti ſi jus, quod etiam ho- „ ſti tribui debet, violetur. At tunc læſum „ jure prædæ retinere debitum poſſe, di- „ ximus.

*Ut inter eaſdem perſonas fiat compenſatio* ] „ Id eſt, inter mutuos debitores, *l.* „ 2. *ff. l.* 4. *c. de comp.* cujuſcumque ſe- „ xus, ætatis, & conditionis. *Laut. comp.* „ *p.* 270. Tunc enim demum dici poteſt, 3 ei „

Digitized by Google

„ ei, qui a me petit, ſatisfactum eſſe, ſi „ is tantundem a me in ſuis bonis habet: „ quæ ratio ceſſat ſi non is, ſed tertius „ mihi debet, v. g. creditoris mei filius, „ uxor, pupillus, &c. *Laut. p.* 271. Secus „ ſi ſint creditoris mei creditores. *Vid. jus* „ *meum controv. tit. de obligat q.* 7.

*Ac ne jus tertii cujusquam lædatur*] „ Partes enim ſuo facto jus tertio quæſitum „ auferre non poſſunt.

*Ita tamen ut bona ſubditorum* ] „ Hoc „ non fit per compenſationom, ſed jure pi„ gnoris; non tollitur hic debitum, uti in „ compenſatione, ſed manet, & in ejus ſe„ curitatem retinetur res capta, donec ſa„ tisfiat.

*Quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur* ] „ Immo id non ex jure gen„ tium demum, ſed ex ipſa ratione natu„ rali ſequitur.

4 *Generoſi eſſe animi, ſtare fœderibus, etiam poſt aliqu.d injuriæ acceptum* ] „ Hoc virtu„ tis eſt, non juris; adeoque huc non pertinet.

*Ajens, tam ſancte ſe juraſſe* ] „ Pietatis „ hoc eſt, non neceſſitatis.

*Si adhibeantur regulæ ſupra traditæ* ] Quas 5 „ tamen ſæpius fallere, in ipſa tractatione „ vidimus.

*Tum quorumvis promiſſorum* ] „ De qui„ bus *l.* 2. *c.* 11. & 12.

*Tum ſpeciali jurisjurandi* ] „ De quo *L.* „ 2. *c.* 13.

*Fœderis, ac ſponſionum* ] „ *L.* 2. *c.* 15.

*Et de regum jure, ac obligatione* ] „ *L.* „ 2. *c.* 14.

*Deque ambiguis interpretandis* ] „ *L.* 2. „ *c.* 16.

*Specialium quæſtionum frequentiores* ] „ Hinc „ 1°. tractat de fide data, qua bellum fini„ tur, *c.* 20. 2°. de fide data manente bel„ lo, uti tempore induciarum, &c *c.* 21. „ 3°. de fide a ducibus belli data, *c.* 22. „ 4°. de fide a privatis data in bello, *c.* „ 23. 5°. de fide tacita, *c.* 24.

---

# CAPUT XX.

## De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de ſorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditione, obſidibus, pignoribus.

I. *Fidei inter hoſtes diviſio ad ordinem ſequentium.*

II. *Pacem facere, in regio ſtatu eſſe regis.*

III. *Quid ſi rex ſit infans, furioſus, captivus, exul?*

IV. *In procerum, aut populi ſtatu jus pacis faciendæ eſſe penes plures.*

V. *Quomodo imperium, aut pars imperii, aut regni bona pacis cauſa valide alienentur.*

VI. *Quatenus ex pace per regem facta populus, aut ſucceſſores teneantur.*

VII. *Res ſubditorum pace concedi poſſe ob utilitatem publicam, ſed cum onere damni reſarciendi.*

VIII. *Quid de rebus jam bello amiſſis.*

IX. *Non diſtingui hic inter quæſita jure gentium, & jure civili.*

X. *Utilitatem publicam apud externos pro probata haberi.*

XI. *Regula generalis in pace interpretanda.*

XII. *In dubio credi conventum, ut res maneant quo ſunt loco; quod quomodo accipiendum.*

XIII. *Quid ſi convenerit, ut reſtituantur omnia in eum ſtatum, quo ante bellum fuerant?*

XIV. *Tunc, qui, ſui juris cum eſſent, ſponte ſe alicui ſubjecerunt, non reddi.*

XV. *Damna bello data remiſſa in dubio cenſeri:*

XVI. *Non etiam quæ ante bellum privatis debebantur.*
XVII. *Pœnas etiam, ante bellum publice debitas, in dubio remiſſas cenſeri.*
XVIII. *Quid de jure privatorum ad pœnas?*
XIX. *Jus, quod ante bellum publice obtendebatur, ſed controverſum erat, facile cenſeri remiſſum.*
XX. *Capta poſt pacem reddenda.*
XXI. *De pacto reddendarum rerum, quæ bello captæ ſunt, regulæ quædam.*
XXII. *De fructibus.*
XXIII. *De nominibus regionum.*
XXIV. *De relatione ad pactum antecedens: & de eo, per quem ſtetit.*
XXV. *De mora.*
XXVI. *In dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit.*
XXVII. *Diſtinguuntur, novam bello cauſam præbere, & pacem rumpere.*
XXVIII. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod omni paci ineſt.*
XXIX. *Quid ſi ſocii vim intulerint?*
XXX. *Quid ſi ſubditi: & quomodo eorum factum approbatum cenſeri debeat?*
XXXI. *Quid ſi ſubditi aliis militent?*
XXXII. *Quid ſi ſubditis nocitum ſit? ubi diſtinctio adhibetur.*
XXXIII. *Quid ſi ſociis? ubi item diſtinguitur?*
XXXIV. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod in pace dictum eſt.*
XXXV. *An facienda diſtinctio capitum pacis.*
XXXVI. *Quid ſi pœna ſit adjecta?*
XXXVII. *Quid ſi neceſſitas obſtiterit?*
XXXVIII. *Pacem manere, ſi id velit is, qui læſus eſt.*
XXXIX. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod eſt de ſpeciali natura cujuſque pacis.*
XL. *Amicitiæ nomine quid veniat?*
XLI. *Subditos, & exules recipere, an contra amicitiam ſit.*
XLII. *Sorte quomodo bellum finiatur.*
XLIII. *Quomodo condicto certamine; & an id licitum.*
XLIV. *An factum regum populos hic obliget.*
XLV. *Quis victor cenſendus.*
XLVI. *Quomodo per arbitrium finiatur bellum, & arbitrium hic intelligi ſine provocatione.*
XLVII. *Arbitros in dubio intelligi adſtrictos juri.*
XLVIII. *Arbitros de poſſeſſione pronuntiare non debere.*
XLIX. *Quæ ſit vis deditionis puræ.*
L. *Quid officium victoris circa eos, qui ſic ſe dedunt.*
LI. *De deditione conditionata.*
LII. *Obſides dari qui poſſint, & debeant.*
LIII. *Quod jus in obſides.*
LIV. *An fugere obſidi liceat.*
LV. *An obſes in aliam cauſam recte retineatur.*
LVI. *Mortuo eo, pro quo quis obſes venit, obſidem liberari.*
LVII. *Rege, qui obſidem dedit, mortuo, an obſes teneatur?*
LVIIII. *Obſides interdum principaliter obligari: & alterum ex alterius facto non teneri.*
LIX. *Pignorum obligatio qualis?*
LX. *Luendi jus quando amittatur.*

+ I. In-

+ I. INter hoſtes quæ conveniunt, + fide aut expreſſa, aut [1] tacita conſtant. + Fides expreſſa + aut publica eſt, + aut privata. + Publica aut ſummarum poteſtatum, + aut inferiorum. + Quæ ſummarum eſt poteſtatum, aut bello finem imponit, + aut eo manente vim habet. + In his, quæ bellum finiunt, ſpectantur principalia, + & acceſſiones. Principalia ſunt ipſa, + quæ bellum finiunt, [2] ſive actu ſuo, ut pactiones, + ſive ex conſenſu [3] ad aliud relato, + ut ſortes, + prælii exitus, + arbitri pronuntiatio. + quorum illæ mere ſunt fortuitæ, + alia duo [4] caſum temperant cum viribus animi, aut corporis, aut cum facultate judicante.

II. Pactiones inire, quæ bellum finiant, + eorum eſt, quorum eſt bellum [a]. + rei enim ſuæ quiſque moderator. Unde ſequitur, + ut in bello utrinque publico hoc + eorum ſit, qui ſummi imperii exercendi jus habent. [a] Regis igitur hoc erit + in ſtatu vere regio, + modo is rex etiam [5] jus habeat non impeditum. *a Vide lib.* II, *c.* XV. §. 3.

+ III. 1. Nam rex, qui ætatis eſt ejus [b], + quæ judicii maturitatem non habet, + (quod in regnis aliquibus [6] lege definitur, + alibi probabilibus conjecturis erit æſtimandum) + qui imminutæ mentis eſt, + pacem facere non poteſt. Idem dicendum eſt [b] + de rege captivo, + ſi modo regnum ex conſenſu populi ortum habet + non enim credibile eſt, a populo imperium delatum ea lege, ut & a non libero exerceri poſſit. Ergo & hoc caſu imperii [c] non quidem jus totum, + ſed exercitio, & quaſi tutela erit penes populum, + aut eum, cui id populus commiſerit. *b Vide lib.* I. *c.* III. §. 24.

2. De his tamen, + quæ privatim ſua ſunt, ſi quid pepigerit rex etiam captivus, valebit, ad exemplum eorum, quæ de privatis conventionibus [c] dicemus. Quod ſi exul ſit rex, [d] + pacemne facere poterit? ſane, + ſi conſtet, eum non [7] obnoxium vivere: + cæteroqui + parum a captivo ſors ejus diſtabit: + nam ſunt & [8] laxæ cuſtodiæ. Regulus ſententiam in ſenatu dicere recuſavit, [d] dicens, + quamdiu jurejurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem. *c Infr. c.* 23. *d Cic. de off.* III. 27.

IV. 1. In

GROTII.

a *Regis igitur hoc erit* ] *Mariana* XXI, 1.

b *De rege captivo* ] *Vide Guicciardinum* lib. XVI. & lib. XVIII. non ſemel.

c *Non quidem jus totum* ] *Arumæus* in aurea bullæ diſcurſu: *Rudolphus Palatinus metu in Angliam profugerat, Henricus Moguntinus a Trevirenſi vi erat ejectus. Electuram tamen eo non perdidere.*

d *Pacemne facere poterit* ] *Lucanus*:

*Veios habitante Camillo*
*Illic Roma fuit.* (Pharſ. V. 28.)

Vide *Chaſſanæum* de gloria mundi parte V, conſid. 49.

GRONOVII.

1 *Tacita* ] Quæ ſcilicet eorum conſenſum colligunt ex ſignis non nimium dubiis, aut ex iis, quæ expreſſa ſunt, tanquam horum poſtera, & conſequentia.

2 *Sive actu ſuo* ] Præſenti partium conſenſu.

3 *Ad aliud relato* ] Dilato in fortunæ, aut mediæ perſonæ arbitrium.

4 *Caſum temperant* ] Partim ſunt fortuita, partim pendent a numero, & virtute copiarum, partim a vi mentis.

5 *Jus habeat non impeditum* ] Poteſtate ſua libere utatur.

6 *Lege definitur* ] Quo ætatis anno a tutela, aut cura liber habeatur.

7 *Obnoxium vivere* ] Servire cogi ei, cujus in finibus eſt.

8 *Laxæ cuſtodiæ* ] In quibus non quidem vinctus eſt aliquis, nec tamen ſui arbitrii, ut Vonones apud *Tacitum* 2, annal. 4.

IV. 1. In procerum, aut populi imperio + jus paciſcendi erit penes majorem partem, + illic 9 conſilii publici, + hic civium 10 ſententiæ dicendæ + jus ex more habentium, ſecundum ea, quæ diximus [a] alibi. Itaque ſic pacta obligabunt + etiam eos, qui aliter ſenſerunt. Livius, [b] *ubi ſemel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante diſplicuerit, pro bono, atque utili fœdere defendendum.* Dionyſius [c] Halicarnaſſenſis: δίκαιον πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ πλειόνων κριθεῖσιν. *parendum his, quæ pars major cenſuerit.* Appianus [d]: δεῖ πάντας τὸ κριθὲν ἀπροφασίστως ποιεῖν. *omnes decreto obſequi tenentur, nulla admiſſa excuſatione.* Plinius: [e] *quod pluribus placuiſſet, cunctis tenendum.* + Quos autem obligat pax, 11 iiſdem & volentibus prodeſt.

+ V. 1. Nunc de rebus pactioni ſubjectis videamus. [f] Imperium aut omne, aut ejus partem reges, quales nunc ſunt + plerique, regnum habentes + non in patrimonio, ſed tanquam 12 in uſufructu, + paciſcendo alienare non valent. Immo antequam regnum accipiant, quo tempore populus adhuc ipſis ſuperior eſt, 13 + lege publica tales actus in futurum plane irriti reddi poſſunt, + ita ut 14 nec ad id, quod intereſt, obligationem pariant. + Atque id populos voluiſſe credibile eſt, + ne alioqui ſi ad id, quod intereſt, ſalva eſſet actio contrahenti, 15 ſubditorum bona pro debito regis caperentur, + ac ſic de non alienando imperio vana eſſet cautio.

[a] *Lib.* II, *c.* V. §. 17.
[b] *Lib.* XXXII. c. 20.
[c] *L.* XI. c. 56.
[d] Immo *Polyb.* V, 49.
[e] *L.* VI. *epiſt.* 13.
[f] *Vaſq. contr. ill. l.* I, *c.* 4. *ibi multos allegat, & c.* 5. *vide ſupra lib.* II, *c.* VI. §. 3. *& ſeq.*

2. Ergo ut imperium totum valide tranſeat, populi totius conſenſu opus eſt, qui expediri poteſt + per 16 partium legatos, quos Ordines vocant. + Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus eſt conſenſu, & corporis, & ſpecialiter ejus partis, de qua agitur, + ut quæ invita a corpore, cui coaluit, avelli nequeat. Sed pars ipſa tamen valide in ſe imperium + transſcribet ſine populi conſenſu in ſumma, atque alias inevitabili neceſſitate, + quia eam poteſtatem credibile eſt exceptam, cum ſocietas civilis coita eſt.

3. At + in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet, nihil impedit. Fieri tamen poteſt ut talis rex partem aliquam imperii alienare non valeat, + ſi nempe regnum ſub onere ejus non dividendi in proprietatem acceperit. + Bona vero, quæ regni dicuntur, quod attinet, + poſſunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, + aut ſeparabiliter,

GRONOVII.

9 *Conſilii publici* ] Senatus comitiorum.

10 *Sententiæ dicendæ* ] Suffragii ferendi.

11 *Iisdem & volentibus* ] Loquitur de illis, qui diſſenſerunt quidem initio, ſed tamen in eo, quod majori parti placuit, acquieverunt.

12 *In uſufructu* ] Non ut de eo, tanquam de privatis bonis paterfamilias, ſtatuant pro arbitrio ſuo, ſed id teneant, ut beneficium populi, quo ad vitam fruantur, quodque quantum in ipſis eſt, fideliter conſervent, & augeant.

13 *Lege publica* ] In capitulando, ut vulgo loquuntur, ſeu lege regia formanda, in quam in aditu imperii jurent, poteſt præcaveri, ut ſi quid tale faciat rex, irritum, & inane ſit.

14 *Nec ad id, quod intereſt* ] Non modo ad implendum contractum, ſed ne quidem ad ſatisfaciendum aliqua compenſatione pro eo, quod non impletur.

15 *Subditorum bona pro* ] Subjecti venirent in periculum bonorum amittendorum, quæ invadere poterat qui contraxit pro eo, quod non præſtatur male promiſſum a rege.

16 *Partium legatos* ] Provinciarum deputatos.

GRO-

rabiliter, + aut individue cum ipſo regno. Si hoc modo, [17] tranſcribi poterunt, + ſed non niſi cum regno: + ſi illud, + etiam ſeorſum.

4. Qui vero reges in patrimonio regnum non habent, [a] his + vix eſt ut jus regni bona alienandi conceſſum videatur, + niſi diſerte id appareat ex primitiva lege, + aut more, cui contradictum nunquam ſit.

*a* Lib. II, c. VI. §. 13.

VI. Sed & quatenus promiſſo regis populus, ac ſimul ſucceſſores obligentur, alibi [b] + diximus: nempe [e] + quatenus obligandi poteſtas [18] ſub imperio comprehenſa eſt. + quod nec in infinitum protrahi, + nec ad anguſtias nimias arctari debet, ſed ita intelligi, + ut valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit + ſi quis rex ſimul ſubditorum dominus ſit, [c] neque tam + civile, + quam familiare imperium acceperit: + ut qui bello victos in ſervitutem redigunt: + aut ſi in perſonam quidem dominium non habeat, ſed in res habeat, + ut Pharao in terra Ægypti ex emto, + & alii, qui advenas in ſuum privatum receperunt. Nam hic [19] + jus præter regium accedens + efficit ut ex eo conſiſtat, + quod alioqui per ſe ſolo regio jure conſiſtere non poſſet.

*b* Lib. II, c. XIV. §. 10. *& ſeq. Vid. Vaſq. d. c.* 5. *n.* 9.
*c Supra lib.* III, *cap.* VIII. §. 2.

VII. 1. Diſputari & hoc ſolet, + quid in res ſingulorum poſſint pacis cauſa ſtatuere, qui reges ſunt, + nec in res ſubditorum aliud jus habent, [20] quam regium. [d] Alibi diximus, [f] res ſubditorum + ſub eminenti dominio eſſe civitatis, + ita ut civitas, + aut qui civitatis vice fungitur, + iis rebus uti, eaſque etiam perdere, & alienare poſſit, non tantum ex ſumma neceſſitate, + quæ privatis quoque jus aliquod in aliena concedit, ſed ob publicam utilitatem, + cui privatas cedere illi ipſi voluiſſe cenſendi ſunt, qui in civilem cœtum coierunt.

*d* L. I. c. I. §. 6. c. III. §. 6. L. II. *cap.* XIV. §. 7.

2. Sed addendum eſt, id cum fit, [e] + civitatem teneri his, qui ſuum amittunt, ſarcire damnum de publico, in quod publicum nomen [21] + & ipſe, qui damnum paſſus eſt, ſi opus eſt, contribuet. Neque hoc onere levabitur civitas, + ſi nunc forte ei præſtationi par non ſit, ſed quandocumque copia ſuppetit, + exſeret ſeſe quaſi ſopita obligatio.

*e Vaſq. lib.* I. *c.* 5. *Rom. conſ.* 310. *Sylv. in verb. belli* 1. §. 43.

VIII. Neque illud indiſtincte admitto, quod dicit Ferdinandus [f] Vaſquius, [22] + agnoſcere civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum eſt, + eo quod jus belli talia permittat. + Nam jus illud belli [23] populos

*f* Lib. I. *cont. ill. c.* 4. *in fine.*

GROTII.

e *Quatenus obligandi poteſtas ſub imperio comprehenſa eſt: quod nec in infinitum protrahi, nec ad anguſtias nimias arctari debet*] Vide *Reinking.* lib. I, claſſe III. cap. 5. num. 30. Vide & ſupra lib. II, cap. XIV. §. 11. & 12.

f *Res ſubditorum ſub eminenti dominio eſſe civitatis*] *Gail.* II. obſ. 57

GROTII.

17 *Tranſcribi*] Alienari.

18 *Sub imperio comprehenſa*] Eſt pars ejus, quod illi populus in ſe conceſſit, imperii.

19 *Jus præter regium accedens*] Dominicum.

20 *Quam regium*] Non etiam familiare, aut herile.

21 *Et ipſe, qui damnum paſſus eſt*] *Fecit* voluit dicere: is paullo minus accipiet, quam amiſit, proportione ſcilicet, ſecundum quam conferre deberet, ſi alius damnum feciſſet, quod pro parte illi erat compenſandum. (Sine cauſſa Vir Doctiſſimus reprehendit heic Auctorem noſtrum, quaſi malè dixerit, *Damnum pati*, pro *facere*. At vero *Damnum pati* non tantum dicitur ab ULPIANO, L. 29. §. 1. D. *Ad L. Aquil.* ſed etiam à SENECA, *De Ira*, 1. 2. & à LUCANO, *Pharſ.* VIII, 750. Vide BRISSON. *De verbor. ſign.* & FABRI *Theſaur.* ult Ed. *J. B.*)

22 *Agnoſcere non debere*] Civitatem non obligari ad ſarciendum.

23 *Populos alios ſpectat*] Liberat populum a populo, externos ab externis; non civem a cive.

[a] Lib. III, c. VI. §. 2. c. X. §. 5. pulos alios ſpectat, + ut alibi [a] expoſuimus: + partim & hoſtes inter ſe, + non cives inter ſe, + qui cum ſocii ſint, æquum eſt [b] ut communia habeant damna, quæ ſocietatis cauſa contingunt. Plane + civili lege & hoc conſtitui poterit, ut [24] rei bello amiſſæ cauſa nulla adverſus civitatem actio ſit, + ut ſua quiſque acrius defendat.

[b] *L. cum duob.* 52. *§. quidam.* 4. *D. pro ſocio.*

IX. + Sunt qui latum diſcrimen collocant inter ea, + quæ civium ſunt ex gentium jure, & ea, + quæ eorundem ſunt ex jure civili, ut in hæc jus laxius regi concedant, + etiam auferendi ſine cauſa, & compenſatione, in illa non item: perverſe: nam dominium + ex qualicumque cauſa ortum ſit, + ſuos ſemper effectus habet ex ipſo jure naturali, ut ſcilicet auferri nequeat + niſi ex cauſis, [25] quæ aut dominio inſunt ſuapte natura, + aut [26] ex dominorum facto ortum habent.

X. Sed + hæc inſpectio, ne niſi ex publica utilitate res privatorum concedantur, + regem ſpectat, & ſubditos, + ut illa de damno ſarciendo civitatem, & ſingulos. + Nam externis, qui [27] cum rege contrahunt, ſufficit factum regis, + non tantum [28] ob præſumtionem, quam ſecum adfert dignitas perſonæ, + verum etiam ob [29] gentium jus, [c] quod bona ſubditorum obligari ex facto regis patitur.

[c] Lib. III, c. II.

+ XI. 1. Circa interpretandas pacis conventiones obſervandum eſt quod ſupra [d] a nobis eſt traditum, [30] + quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum; [31] + quo longius abit, eo reſtrictius. Si + jus naturæ merum ſpectamus, + maximus favor in eo eſſe videtur, ut ſuum quiſque conſequatur, quod Græci dicunt ἕκαςον ἔχειν τὰ ἑαυτῦ, + & proinde videtur [32] ambigue poſitorum interpretatio eo ducenda, + ut qui juſta arma habuit, id conſequatur, ob quæ arma ſumſit, & damna, ſumtuſque recuperet: + non item ut pœnæ nomine quicquam lucretur; id enim eſt odioſius.

[d] L. II. c. XVI. §. 11, 12.

2. Sed + quia ad pacem veniri [33] vix ſolet injuriæ confeſſione, ideo + ea ſumenda eſt in pactis interpretatio, [34] quæ partes quoad belli juſtitiam quam maxime æquet: + quod fieri ſolet duobus maxime modis: aut [g] + ut quarum rerum turbata bello poſſeſſio eſt, [35] ex formula juris antiqui

GROTII.

g *Ut quarum rerum turbata bello poſſeſſio eſt, ex formula juris antiqui componatur* ] Vide *Parutam* lib. V.

GRONOVII.

24 *Rei bello amiſſæ* ] Quemadmodum Romani in armis ſuſtulerunt poſtliminium.

25 *Quæ aut dominio inſunt* ] Velut ineſt ei, ut poſſit ſervire publico, & totius civitatis periculum levare.

26 *Ex dominorum facto* ] Sive contraxerint, ſive deliquerint.

27 *Cum rege contrahunt* ] Et aliquid ſubjectis ejus ablatum accipiunt, etiamſi citra neceſſitatem, & publicam utilitatem ablatum, etiamſi civitas id non reſarciat, non verendum ne malo jure rem teneant, quia illis pro omni jure eſt factum regis tradentis.

28 *Ob præſumtionem* ] Quod præſumitur rex hoc non niſi juſte facere.

29 *Gentium jus* ] Quo, etſi non traderet, arripi tamen bona ſubjectorum poſſent propter debitum regis tanquam pignori oppoſita.

30 *Quo quidque plus* ] Quo quidque caput eſt de re magis favorabili.

31 *Quo longius* ] Odioſiorem rem continet.

32 *Ambigue poſitorum* ] Dubio ſenſu ſcriptorum.

33 *Vix ſolet injuriæ* ] Nemo enim volens fatetur injuria ſe feciſſe.

34 *Quæ partes* ] Qua parti utrique, quantum poteſt, relinquitur ſalva juſtitiæ fama, & ſpecies.

35 *Ex formula juris antiqui* ] Reſtituatur cuique, quod antea habuit.

GRO-

Digitized by Google

tiqui componatur : ( quæ verba ſunt Menippi in [a] oratione, qua de federum generibus differit ) aut [36] ut res maneant quo ſunt loco : quod Græci dicunt ἔχοντες ἃ ἔχουσι.

*a Livius l.XXXIV. c. 57.*

XII. 1. Ex his duobus + poſterius in dubio magis eſt ut præſumatur, quia facilius eſt, & nullam inducit mutationem. + Hinc eſt illud, quod a Tryphonino notatum eſt, [b] + ut in pace illis demum captivis poſtliminium ſit, de quibus id in pactis erat comprehenſum, ut + recte emendare Fabrum, diximus [c] ſupra, + & certis argumentis evicimus. + Sic & transfugæ non reddentur niſi convenerit. Nam [h] + transfugas [d] jure belli recipimus. id eſt, + per jus belli licet nobis admittere, & noſtris adſcribere eum, qui partes mutat. + Res cæteræ tali pacto manent penes tenentem.

2. + Illud autem *tenere* [37] + non civiliter, ſed [38] + naturaliter ſumitur : + in bellis enim ſufficit facti poſſeſſio, + nec alia attenditur. [e] + Agros autem diximus [f] ita teneri ſi munitionibus quibuſdam clauſi ſunt : + nam temporariam inſeſſionem, ut per [39] ſtativa, hic non ſpectari. Demoſthenes pro Cteſiphonte [g] feſtinatum, ait, a Philippo, ut quæ poſſet loca occuparet, + gnarus ut res erat, + pacis confecto negotio, retenturum ſe quæ teneret. + Incorporalia non tenentur niſi per res, quibus adhærent, + ut ſervitutes prædiorum, + aut per perſonas, quarum ſunt [b], + dum ne in ſolo, [40] quod hoſtium fuit, exercenda ſint.

*b L. in bello 12. D. de captivis.*
*c Supra hoc libro c. 9. §. 4.*
*d L. transfugam. 51. D. de acq. rer. dom.*
*e Dec. T. III. conſ. 74.*
*f Supra libro III, c. 6. §. 4.*
*g Pag. 316. B.*
*h Supra lib. III, cap. VII. §. 4.*

XIII. + In altero illo paciſcendi genere, + quo reſtituitur poſſeſſio bello turbata, notandum eſt, + ultimam, quæ ante bellum fuit, poſſeſſionem reſpici, + ita tamen ut [41] privatis dejectis [42] + interdicto, aut [43] + vindicatione apud judicem experiri liceat.

+ XIV. At ſi quis + ſui juris populus ſponte ſe bellantium + alteri ſubjecerit, [44] + ad eum reſtitutio non porrigetur, + ut quæ ad ea tantum pertineat, quæ vi, metu facta ſunt, aut alioqui & dolo non niſi in hoſtem licito. Sic pace inter Græcos Thebani [i] Platæam retinuerunt, dicen-

GROTII.

h *Transfugas jure belli recipimus* ] Supra hoc libro cap. 1. in fine. in pace convenire & hoc ſolet, ne transfugæ recipiantur. Vide pacem Juſtiniani cum Choſroë apud *Menandrum Protectorem.* ( Pag. 118. *Ed. Hæſchel.* )

i *Platæam retinuerunt* ] Locus hic eſt apud *Thucydidem* V. ( Cap. 17. ) Præceſſerat ſimilis lib. III. *μὴ ἀνάδοτος εἶν ἡ Πλάταια, ὡς αὐτῶν ἑκόντων προσχωρησάντων· ne reddenda ſit Platæa, cum ejus urbis homines ſponte acceſſerint.* ( Cap. 52. In iis autem, quæ ſtatim ſequuntur poſt locum primum, legitur quoque quod Auctor ait de *Niſæa.* )

GRONOVII.

36 *Ut res maneant* ] Ut ſervet quiſque quod bello cepit.

37 *Non civiliter* ] Cum juſto titulo acquirendi.

38 *Naturaliter* ] Quomodo tenere dicitur, quicumque habet quavis ratione.

39 *Stativa* ] Caſtra ad tempus poſita.

40 *Quod hoſtium fuit* ] Eorum, qui hoſtes fuerunt, & nunc ita fecerunt pacem, ut de perſonis iſtis nihil ſint pacti. ( Immo id vult Auctor, etſi non teneatur ille, qui habet, e. g. jus Uſusfructus, aut Feudi, modo ſolum jure belli occupatum fuerit, in quo jura illa exercenda ſunt, nil ad rem tunc facere, quod perſonæ captæ non fuerint, & jura vel exſtingui, vel è perſonalibus realia fieri, reſpectu hoſtis poſſidentis. *J. B.* )

41 *Privatis dejectis* ] Si forte paullo ante bellum vis facta eſt, nec jure vindicata propter bellum interveniens, ita ut oriente bello invaſor poſſideat.

42 *Interdicto* ] *Unde vi*, quo poſſeſſio adſeritur. §. 6. Inſt. *de interd.*

43 *Vindicatione* ] Qua proprietas adſeritur.

44 *Ad eum reſtitutio non* ] Is non reſtituetur ex generali conventione, ſed oportet ſpecialiter de eo cautum fuerit.

GRO-

dicentes : οὐ βίᾳ ἀλλ' ὁμολογίᾳ αὐτῶν προχωρησάντων, καὶ οὐ προδόντων, ἔχειν τὸ χωρίον. *habere ſe eum locum non vi, non proditione, ſed eorum, quorum erat libera voluntate,* + Parique jure Niſæa penes Athenienſes manſit. Eadem diſtinctione adverſus Ætolos utebatur [a] T. Quinctius. *Captarum*, inquiens, *urbium illa lex. Theſſaliæ civitates ſua voluntate in ditionem noſtram venerunt.*

a *Livius lib.* XXXIII. *c.* 13.

XV. + Si nihil aliud convenerit, + omni pace id actum cenſeri debet, ut quæ bello data ſunt damna, eorum nomine actio non ſit. + quod de damnis etiam privatim acceptis intelligendum eſt : + nam & hæc belli effecta ſunt. + In dubio enim ita cenſentur contrahere voluiſſe bellantes, + ut neuter injuſtitiæ damnaretur.

+ XVI. Non tamen & 45 quæ privatis deberi [b] cœperunt, belli tempore condonata cenſeri debent; + nam hæc non belli jure quæſita ſunt, + ſed bello tantum exigi vetita. Itaque + ſublato impedimento + vim ſuam retinent. Jus vero, quod ante bellum fuit, + quanquam nemini facile ademtum cenſeri debet, ( hanc enim ob cauſam maxime ut ſua tenerentur res publicæ, civitateſque conſtitutæ ſunt, ut recte ait [c] Cicero ) + intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate naſcitur.

b *Dec. conſ.* 61.

c L. II. *De offic. c.* 21.

XVII. k + De jure ad pœnas non æque. nam id jus, quatenus inter ipſos reges, aut populos verſatur, + remiſſum ideo cenſeri debet, ne pax non ſatis pax ſit, ſi veteres ad bellum cauſas relinquat. + Quare & ignorata hic venient ſub verbis generalibus, ut de mercatoribus Romanis, quos a Carthaginienſibus merſos 46 ignorabant Romani, narrante Appiano. κράτισαι διαλλαγαὶ ἐν αἷς οὐδὲν ἐςιν ἔγκοτον οὐδὲ μνησίκακον, inquit [d] Dionyſius Halicarnaſſenſis : *optimæ conciliationes, quæ iram, & offenſarum memoriam delent.* Iſocrates [e] Plataica : εἰρήνης οὔσης οὐ προσῆκε μνησικακεῖν περὶ τῶν τότε γενομένων + *in pace non decet ante peccata exequi.*

d *Antiq. Rom.* Lib. III. c. 8. pag. 138. *Ed. Oxon.*

e *Pag.* 299. B. *Ed. H. Steph.*

XVIII. + De privatorum jure ad pœnam + non tanta eſt ratio ut remiſſum cenſeatur : + quia ſine bello judiciis expediri poteſt : tamen cum hoc jus + non ita noſtrum ſit, ut quod ex inæqualitate naſcitur, + & pœnæ ſemper aliquid odii habeant, 47 + levis verborum conjectura ſufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

f *Supra* §. 16.

XIX. Quod vero [f] diximus, jus, quod ante bellum fuit, + ademtum facile

GROTII.

k *De jure ad pœnas non æque* ] *Gail.* de arreſtis. c. XIV. n. 7.

GRONOVII.

45 *Quæ privatis deberi cœperunt* ] Ex contractu civili ante bellum inito : ut ex. gr. quod colonus meus mihi debere cœpit, dum hoſtis agrum inſideret : vel uſuræ, quarum dies ceſſit, dum debitor cum patria ſua in hoſtium poteſtate eſt.

46 *Ignorabant Romani* ] Cum ſcilicet pacem facerent, dein eo cognito non poterant propterea turbare pacem factam, aut novas pœnas exigere. Sed exemplum eſt alienum. nam illa non erant facta, & ignorabantur ante pacem ſtatutam, & primum bellum finitum ; ſed aliquanto poſt id tempus. Itaque poſtquam ea reſciverunt Romani, merito, quod prius fœdus violatum eſſet, minando bellum Pœnis imparatis, adegerunt illos ad novum fœdus, quo Sardinia ceſſerunt. ( Vide APPIAN. *Bell. Punic.* pag. 3, 4. Edit. H. Steph. & conſule heic Notas Gallicas. *J. B.* )

47 *Levis verborum conjectura* ] Si minima detur anſa formulam pacis ita interpretandi, ut & iſtæ lites ceſſare debeant.

GRO-

facile cenſeri non debere, id + in privatorum jure firme tenendum eſt. + in jure autem regum, & populorum facilius eſt ut condonatio aliqua intelligatur facta, + ſi modo verba, + aut conjecturæ non improbabiles ſuppetant: maxime vero + ſi jus, de quo agitur, non liquidum erat, ſed in controverſia poſitum. + Benignum enim eſt credere id actum, ut belli ſemina evellerentur. Idem, quem modo laudavi [a] Dionyſius Halicarnaſſenſis: οὐκ ἀπόχρη τοῦτο μόνον ἡμᾶς σκοπεῖν ὅπως ἂν τὴν παροῦσαν ἔχθραν διαλυσαίμεθα πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ᾽ ὥστε μηδ᾽ αὖθίς ποτε πολεμήσωμεν ἔτι δεῖ παρασκευάσασθαι· οὐ γὰρ ἀναβολὰς ποιησόμενοι τῶν κακῶν συνεληλύθαμεν, ἀλλ᾽ ἀπαλλαγάς· *non tam cogitandum eſt de ſarcienda in præſens amicitia, quam id curandum ne bello iterum implicemur: neque enim ad differenda, ſed ad auferenda mala convenimus:* quæ poſtrema verbo tenus ferme deſumta ſunt ex Iſocrate, [b] oratione de pace.

*a* L. III. c. 9.

*b* Pag. 164. C.

XX. + Quæ poſt perfectas pactiones capta ſunt, reddenda ſatis conſtat, + ſublatum enim jam erat belli jus.

+ XXI. At in pactionibus, [c] + quæ ſunt de reddendis his, quæ bello capta ſunt, primum + latius interpretandæ 48 quæ mutuæ ſunt, + quam quæ claudicant: deinde + quæ de hominibus agunt plus favoris habent, quam quæ de rebus: + & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus, + quam quæ de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum ſunt plus, quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, + plus illæ, quæ reddi jubent 49 lucrativo titulo poſſeſſa, + quam oneroſo, ut + quæ emtionibus [d], quæ dotibus tenentur.

*c* Alciat. V. Reſp. 17.

*d* Cic. de Offic. II. 23.

XXII. + Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur + a tempore conceſſionis, + non retro; quod recte [e] defendit Cæſar Auguſtus contra Sextum Pompejum, qui Peloponneſo ſibi conceſſa, + ſimul etiam tributa, quæ pro exactis annis debebantur, ſibi vindicabat.

*e* App. civ. V. p. 716.

XXIII. I 50 + Nomina regionum accipienda ex uſu præſentis temporis, + non tam vulgi, quam peritorum. nam a peritis negotia talia tractari ſolent.

XXIV. + Habent & illæ regulæ frequentem uſum, + quoties 51 relatio fit ad pactum antecedens, aut vetus, toties repetitas cenſeri qualitates, aut conditiones priore pacto expreſſas, & 52 pro faciente habendum qui facere voluit, [f] + ſi per alterum, quicum controverſia eſt, ſtetit quo minus fieret.

*f* Quinct. decl. CCCXLIII.

XXV. Quod vero quidam ajunt, 53 + moræ purgationem intra breve tempus

GROTII.

I *Nomina regionum accipienda ex uſu præſentis temporis* ] Vide *Guicciardinum* libro V. (in lite de *Capitunata* inter *Francos*, & *Hiſpanos*, quum illi partem eſſe *Aprutii* contenderent, hi *Apuliæ*.)

GRONOVII.

48 *Quæ mutuæ ſunt* ] Ubi utrimque redditur, quam ubi tantum ab altera parte.

49 *Lucrativo titulo* ] Donatione, teſtamento.

50 *Nomina regionum* ] Provinciarum, diœceſium, quod interdum latius, interdum ſtrictius accipiuntur.

51 *Relatio fit* ] Si dictum ſit, ita poſſideri, aut reſtitui debere, ut definitum ſit in pacto ante tot annos inito.

52 *Pro faciente habendum* ] Quaſi reſtituerit, nec naſci cum eo novam actionem putandum.

53 *Moræ purgationem* ] Aliquam excuſationem, ſi quis ſtatutum reſtitutioni tempus non obſervaverit.



Digitized by Google

tempus admitti, [m] verum non eſt, niſi improviſa neceſſitas impedimento fuerit. Nam quod canones nonnulli purgationi tali favent, mirum non eſt, + cum eorum officium ſit, Chriſtianos ad ea permovere, quæ charitati mutuæ conveniunt. At in hac quæſtione de pactis interpretandis non jam quærimus quid melius ſit, immo + nec quid a quoque religio, & pietas expoſcat; + ſed ad quid cogi poſſit, + quod totum verſatur in eo jure, quod externum diximus.

XXVI. In dubio autem ſenſu magis eſt + ut contra eum fiat interpretatio, [n] 54 qui conditiones elocutus eſt, + quod eſſe ſolet potentioris: (eſt ejus, 55 qui dat, non qui petit, conditiones pacis (aa) dare, + ait Annibal) ſicut & contra venditorem [a] fit interpretatio: + habet enim quod ſibi imputet, qui non apertius locutus eſt: alter autem quod plures ſenſus recipiebat, + id ſuo jure accipere potuit in partem ſibi utiliorem; + unde alienum non eſt quod Ariſtoteles [b] dixit: διὰ τὸ χρήσιμον τῆς φιλίας οὔσης, ἡ τοῦ παθόντος ὠφέλεια μέτρον ἐστίν· *ubi utilitatis cauſa amicitia eſt, ibi 56 ejus, qui accipit, utilitas, + ejus, quod debetur, menſura eſt.*

[a] L. Veteribus. 39. D. de pactis.

[b] Ethic. Nicom. VIII, 15.

+ XXVII. Quotidiani uſus & illa diſputatio eſt: + quando pax rupta cenſeatur: quod Græci vocant + παρασπόνδημα. + non enim idem eſt 57 novam bello cauſam præbere, + & pacem rumpere: ſed multum inter hæc intereſt, + tum 58 ad committendam pœnam a peccante, + tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum eſt. Rumpitur pax tribus modis, + aut faciendo contra id, 59 quod omni paci ineſt, + aut contra id, quod 60 in pace dictum eſt aperte, aut contra id, quod 61 ex pacis cujuſque natura debet intelligi.

XXVIII. Contra id, + quod omni paci ineſt, fiet, ſi vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova ſubeſt cauſa: quæ ſi probabiliter adferri poteſt, + ſatius eſt injuſtitiam ſine perfidia, quam cum perfidia admiſſam credi. Illud Thucydidis [c] vix opus babet moneri: λύουσι τὰς σπονδὰς οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ᾽ οἱ πρότεροι ἐπιόντες· [o] *pacem rumpunt non qui vim vi arcent*

[c] Lib. I. c. 123.

GRONOVII.

54 *Qui conditiones elocutus eſt* ] Qui formulam dictavit, aut concepit.

55 *Qui dat* ] Pacem.

56 *Ejus, qui accipit* ] Ex commodo accipientis grandius, aut minus æſtimatur quod debetur.

57 *Novam bello cauſam præbere &c.* ] Alterum, ſi temere fiat, injuſtitia eſt, alterum perfidia.

58 *Ad committendam* ] Quia in poſteriore, quod gravius, plus pœnæ debet, qui ſacrati juris aliquid violat, & liberior, excuſatiorque eſt ad non ſervanda cætera, quæ convenerunt.

59 *Quod omni paci* ] Quod dictum, conventum, pactum intelligitur in genere, quotiescumque pax coit.

60 *In pace dictum eſt* ] Quod in ea, quæ nunc placuit, ſatis evidenter, & perſpicue cautum eſt.

61 *Ex pacis cujuſque* ] Quod ipſum genus pacis, in quod conſenſum eſt, præſtari oportere, recte judicantibus demonſtrat. *num.* 39. *ſpecialem naturam pacis* vocat.

(aa) *Dicere*, non *dare*, eſt apud LIVIUM, qui ita *Hannibalem* inducit loquentem, Lib. XXX. Cap. 30. *J. B.*

GROTII.

m *Verum non eſt, niſi improviſa neceſſitas impedimento fuerit* ] Vide *Albertum Argentinenſem.*

n *Qui conditiones elocutus eſt* ] *Plautus* Perſa: *tua merx, tua indicatio eſt.* (IV. 4. 37.) In hac re ſolet prior loqui is, qui plus valet; ut vero petantur conditiones, loqui prior ſolet qui eſt infirmior. *Plutarchus* Sulla: τῶν δεομένων ἐστὶ τὸ προτέρους λέγειν· τοῖς δὲ νικῶσιν ἐξαρκεῖ τὸ σιωπᾶν. *eorum eſt prius loqui, qui opus habent pace, victori ſatis eſt tacere.* (Pag. 467. C.)

o *Pacem rumpunt non qui vim vi arcent, ſed qui*

*arcent, ſed qui priores vim inferunt.* + Hoc poſito, + a quibus, & quibus illata vis armata pacem ſolvat, videndum eſt.

XXIX. + Qui [62] ſocii fuerunt + ſi quid tale faciant, pacem rumpi, video eſſe qui ſentiant. + Nec nego ita conveniri poſſe, + non proprie ut ex alieno facto alius fiat pœnæ obnoxius, ſed ut pax non videatur plene inita, ſed ſub conditione, [63] + partim poteſtativa, + partim caſuali. Verum, + hoc modo facta pax, ni manifeſte appareat, credi non debet: + eſt enim enorme, & communi pacem facientium voto non convenit: ergo + qui vim intulerunt, [64] + aliis non adjuvantibus, pacis ruptæ [65] tenebuntur, + & in eos bellandi jus erit, non in alios: contra [66] quam [a] Thebani aliquando contra [67] Lacedæmoniorum ſocios dixerunt.

[a] *Pauſ.* IX. c. 1.

XXX. Si quid + ſubditi per vim armatam faciunt ſine juſſu publico, videndum erit an privatorum factum [68] + publice probatum dici poſſit: ad quod tria requiri, + ſcientiam, puniendi potentiam, & neglectum, ex his, quæ ſupra [b] tractavimus, facile poteſt intelligi. Scientiam evincunt [69] facta manifeſta, aut denuntiata. + Potentia [70] præſumitur + niſi defectio appareat. neglectum oſtendit elapſum temporis ſpatium, quale in quaque civitate ad crimina punienda ſumi ſolet: + Et talis [71] neglectus decreto idem valet, nec aliter accipiendum, quod ait apud Joſephum [c] Agrippa, regem Parthum arbitraturum pacem rumpi, + ſi ſubditi ſui contra Romanos armati procedant.

[b] L. II. c. XXI. §. 2, & ſeqq.

[c] *Bell. Jud.* Lib. II. Cap. 16. §. 4. pag. 190. *Edit. Hudſon.* L. Bat.

XXXI. Quæri ſæpe ſolet, an & hoc locum habeat, ſi cujus ſubditi + non per ſe arma moveant, + ſed aliis bellum gerentibus militent. Certe

Ceri-

*qui priores vim inferunt* ] Vide *Ammianum Marcellinum* initio libri XXIX. qui ſic de Romanis: *opera conſulta retro cedentes, ne ferro violarent. adverſorum quenquam primi, & judicarentur diſciſſi federis rei, ultima trudente neceſſitate congreſſi ſunt.* Armenii in oratione ad Choſroëu apud *Procopium* Perſicorum II. (c. 3.) λύουσι μὲν γὰρ τὴν εἰρήνην οὐχ' οἱ ἂν ἐν ὅπλοις γένοιντο πρῶτοι, ἀλλ' οἱ ἂν ἐπιβουλεύοντες ἐν σπονδαῖς τοῖς πέλας ἁλοῖεν' *rumpunt pacem non qui primi in armis ſunt, ſed qui federis tempore deprehenduntur inſidiati alteris.* Apud eundem. Vandalicorum II. Mauri: λύουσι γὰρ τὰς σπονδὰς, οὐχ' ὅσοι ἀδικούμενοι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τοὺς πέλας κατηγοροῦντες ἀφίστανται, ἀλλ' ὅσοι ὑποσπόνδους ἔχειν ἀξιοῦντές τινας, εἶτα βιάζονται· καὶ τὸν Θεὸν πολέμιόν σφισι ποιοῦνται, οὐχ' οἱ ἂν τὰ σφέτερα αὐτῶν κεκινημένοι ἐφ' ἑτέρους χωροῖεν, ἀλλ' ὅσοι τῶν ἀλλοτρίων ἐπιβατεύοντες εἰς κίνδυνον πολέμου καθίστανται' *frangunt pacis federa, non qui injuriis affecti, palamque id dequeſti ad alios ſe transferunt, ſed qui, quos federatos habere volunt, violant: Deumque ſibi faciunt hoſtem, non ſi qui rebus ſuis ſecum ſumtis ad alios tranſeant, ſed ſi qui aliena invadentes eorum dominos in belli pericula cogunt.* (Cap. II.)

GRONOVII.

62 *Socii fuerunt* ) Eorum, quibuſcum bellavimus.

63 *Partim poteſtativa* ] Qua caveatur partim de eo, quod in poteſtate eſt, & noſtro arbitrio poteſt permitti, aut impediri: partim de eo, quod forte fortuna accidere poteſt.

64 *Aliis non adjuvantibus* ] Illis, quibus antea ſocii fuerunt, quieſcentibus, neque iſtos ſubornantibus.

65 *Tenebuntur* ] Ipſi & non, quorum ſocii antea fuerant.

66 *Pauſ.* IX. ] P. 544.

67 *Lacedæmoniorum ſocios* ] Platæenſes, quod Lacedæmonii, quorum illi ſocii fuerant in bello, Cadmea ex inſidiis occupata pacem rupiſſent, quamvis Platæenſes ipſi nihil deliquiſſent.

68 *Publice probatum* ] Accipi poſſit, ut conſilio, & approbatione populi, vel imperantis, factum.

69 *Facta manifeſta* ] Quæ qui fecit, ita palam fecit, ut civitas non poſſit non ſcire; aut ſi civitati ab eo, cui factum, ſignificatum eſt.

70 *Præſumitur niſi* ] Creditur enim princeps, vel populus in privatos juſtum habere imperium, niſi contrarium doceat manifeſta ſeditio.

71 *Neglectus decreto* ] Perinde in culpa eſt, ac ſi decreto facinus eſſet probatum.

*a* L. VII, c. 20. *b Gell.* VII, c. 3. *c Polyb.* lib. XVII. c. 4 5. *d* Lib. XXXII. c. 34. *e Liv. lib.* V. c. 17.

Cerites apud [a] Livium ſe purgant, ſuos non publico conſilio militaſſe. Eademque + Rhodienſium [b] fuit defenſio. + Et verius eſt, ut id quoque permittendum non ſit, niſi probabilibus argumentis appareat 72 + actum aliud, ut nunc interdum fieri ſolet, exemplo veteri Ætolorum, quibus pro jure erat, p ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου, + *ex omni præda prædam ſumere:* [c] cujus moris hanc vim eſſe, ait q Polybius: κἂν ἕτεροί τινες πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες Αἰτωλῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι, μηδὲν ἧττον ἐξεῖναι τοῖς Αἰτωλοῖς ἄνευ κοινοῦ δόγματος καὶ παρ' ἀμφοτέροις πολεμοῦσι τὴν χώραν ἄγειν τῶν ἀμφοτέρων· *etiamſi non ipſi, ſed alii bellum gerant amici ipſorum, aut ſocii, ut eo non minus Ætolis liceat,* r *citra publicum decretum utrique parti militare, & utrinque prædas agere.* Livius [d] de iiſdem: *juventutem adverſus ſuos ſocios publica tantum auctoritate demta militare ſinunt, & contrariæ ſæpe acies in utraque parte Ætolica auxilia habent.* Olim Etruſci, negato Vejentibus auxilio, [e] ſi qui ſuæ juventutis + voluntarii ad id bellum irent, non impediebant.

*f L. vim vi*, 1. §. 27. *D. de vi & vi arm. Vide ſupr. L.* I. c. I. *per tot.*

XXXII. 1. + Rurſum pax rupta cenſeri debet, non modo + ſi toti corpori civitatis, + ſed & ſi ſubditis vis armata inferatur, nimirum 73 + ſine nova cauſa. Nam + ut omnes ſubditi tuti ſint, pax initur: eſt enim pax actus + civitatis 74 pro toto, & pro partibus. + Immo & ſi cauſa nova ſubſit, 75 per pacem licebit ſe, ſuaque defendere. + Naturale enim hoc, ut ait [f] Caſſius, arma armis repellere: + ideo 76 abdicatum inter pares non eſt ut facile credatur. + ulciſci autem, aut ablata recuperare per vim non licebit, niſi poſtquam judicium erit negatum. + Hæc enim res 77 moram fert: + illa non fert.

2. At s ſi quorum ſubditorum ita perpetuum ſit maleficium, ac juri naturæ contrarium, ut quod faciunt, + id credendi ſint omnino facere rectoribus ſuis improbantibus, + & in eos judicium poſtulari non poſſit, quales ſunt + qui piraticam exercent; ab his & res + recuperare, & ultionem expoſcere licebit tanquam a deditis. At + alios innocentes eo nomine armis impetere, id vero eſt contra pacem.

XXXIII. 1. t 78 Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit: 79 + ſed

G R O T I I.

p Ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου ] *Plautus* Truculento: *de præda prædam capio.* ( II. 7. 15, 16. )

q *Polybius* ] Vide eum & in excerptis. ( *num.* 6. ]

r *Citra publicum decretum* ] Idem de Hunnis Sabiris ſuo tempore narrat *Agathias* libro IV. ( Cap. 3. )

s *Si quorum ſubditorum ita perpetuum ſit maleficium* ] Ita Auguſtus judicavit contra Syllæum pro Herode. *Joſephus* XVI, 10. §. 8. *Ed. Hudſon.*

t *Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit* ] *Thuanus* lib. LXV. anno MDLXXVIII. Eſt &, quod huc pertineat, apud *Haræum*, tomo II. hiſtoriæ Brabanticæ in anno MDLVI.

G R O N O V I I.

72 *Actum aliud* ] Id prohibitum non eſſe.

73 *Sine nova cauſa* ] Qui poſt pacem initam damnum non dederunt, vel offenſam contraxerunt.

74 *Pro toto, & pro partibus* ] Pro ipſo corpore, ſive omnibus junctim, & ſingulis ſeorſum.

75 *Per pacem licebit* ] Iis, quibus vis infertur.

76 *Abdicatum inter pares* ] Renuntiaſſe quemquam huic juri, qui non alteri ſeſe ſubmiſit.

77 *Moram fert* ] Ultionis, aut ablatorum perſecutio non neceſſe eſt ut fiat in inſtanti, quemadmodum defenſio contra repentinam vim, aut aggreſſionem.

78 *Sociis quoque* ] Illorum, quibuſcum velut cum ducibus adverſæ partis pax facta eſt.

G R O-

Digitized by Google

79 + ſed his demum, qui in pace comprehenſi ſunt, ut [a] oſtendimus cum + Saguntinam controverſiam examinavimus. Urgent hoc Corinthii in oratione, quæ eſt apud Xenophontem hiſtoriæ Græcæ [b] ſexto: πᾶσιν ὑμῖν πάντες ἡμεῖς ὠμόσαμεν, *omnes nos vobis omnibus juravimus.* Quod ſi ipſi ſocii non pepigerint, ſed alii pro ipſis, + idem tamen ſtatuendum erit, poſtquam ſatis conſtat, eos ſocios pacem ratam habuiſſe. nam quamdiu adhuc incertum eſt an ratam habere velint, 80 + hoſtium loco ſunt.

[a] Lib. II, c. XVI. §. 13. [b] Cap. 5. §. 37.

2. + Aliorum ſociorum, [c] + ut & cognatorum, & affinium, + qui nec ſubditi ſunt, nec in pace nominati, + ſeparata cauſa eſt, + nec ad pacem ruptam vis in eos trahi poteſt. neque tamen ſequitur, ut & ſupra [d] diximus, bellum eo nomine + ſuſcipi non poſſe, + ſed id bellum erit ex nova cauſa.

[c] Cep. conſ. 690. Dec. conſ. 531. [d] L. II. c. XXV.

XXXIV. Rumpitur & pax, ut [e] diximus, + faciendo contra id, quod in pace dictum eſt: ſub faciendo autem + comprehenditur 81 & non facere quod, + & cum oportet.

[e] Supr. §. 17.

+ XXXV. + Neque admittam hic diſcrimen capitum pacis, quæ majoris, quæque minoris momenti ſint. + Satis enim magna ut ſerventur videri debent quæ pace comprehenſa ſunt. + Bonitas tamen, maxime Chriſtiana, leviores culpas, accedente præſertim pœnitentia, facilius condonabit, ut illud [f] locum habeat,

+ *Quem pænitet peccaſſe: pæne eſt innocens.*

[f] Sen. Agam. verſ. 243.

Sed quo magis paci caveatur, conſultum erit u ut capitibus minoris momenti adjiciatur [g], ut ſi quid adverſus ea factum erit, pacem non rumpat: + aut ut 82 arbitri prius adeantur, quam arma inferre liceat, quod erat in fœdere Peloponneſiaco, memorante Thucydide [h].

[g] Vide ſupra lib. II, c. XV. §. 15. [h] Lib. V. c. 79.

XXXVI. Et plane ſentio id actum videri, x ſi qua ſpecialis pœna 83 adjecta ſit: non quod neſciam poſſe ita contrahi, ut electio ſit ejus, cui facta eſt injuria, pœnam malit, an a tranſactione recedere, + ſed quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat. Illud quidem conſtat, & jam [i] ſupra dictum a nobis eſt, & hiſtoriæ auctoritate probatum, pacem non rumpere qui pactis ſimpliciter factis 84 poſterior non ſtat: neque enim tenebatur niſi ſub conditione.

[i] Lib. III, c. XIX. §. 14.

XXXVII.

GROTII.

u *Ut capitibus minoris momenti adjiciatur, ut ſi quid adverſus ea factum erit, pacem non rumpat* ] Vide egregium exemplum in pace Juſtiniani, Juſtinianum inter, & Choſroën. *Menander Protector* eam habet. (Pag. 118. Ed. *Hæſchel.* )

x *Si qua ſpecialis pœna adjecta ſit* ] Ut in Gotthorum pactis cum Francis. Vide *Procopium* Goth. I. (Cap. 12.)

GRONOVII.

79 *Sed his demum* ] Potius dicendum, niſi qui nominatim excepti ſunt, aut niſi quos certo conſtat comprehendi non potuiſſe, ut ii ſubjecti alterius alteri ſeſe applicent.

80 *Hoſtium loco ſunt* ] Si ſcilicet ante pacem hoſtes fuerunt.

81 *Et non facere* ] Facere contra pacta videtur & qui non facit, quod eum facere placuit, & qui non facit, quo tempore facere debuit ex pacto, aut negotii natura.

82 *Arbitri prius adeantur* ] Sumatur judex medius, & neutrarum partium, apud quem diſceptetur.

83 *Adjecta ſit* ] Certo capiti, ni ſervetur.

84 *Poſterior non ſtat* ] Cum prius alter eis non ſtetit, & ipſe poſterius ea implere ceſſavit.



Digitized by Google

XXXVII. Quod ſi neceſſitas aliqua in cauſa ſit, quo minus pars una impleat id, quod promiſſum eſt, + puta ſi res perierit, + aut ablata ſit, + aut factum redditum ſit aliquo eventu impoſſibile, + pax quidem rupta non cenſebitur: nam, ut diximus, non ſolet illa pendere a [85] conditione caſuali. Sed alter + optabit, + an expectare malit, ſi qua ſpes ſit impleri promiſſum ſerius poſſe, an [86] æſtimationem accipere, an [87] mutuis præſtationibus iſti capiti reſpondentibus, aut æquum valentibus liberari.

XXXVIII. Certe, + etiam poſt læſam fidem, [a] integrum eſt [88] innocenti pacem ſervare, ſicut + Scipio fecit poſt multa Carthaginienſium perfida facta, + quia contra obligationem faciendo nemo ſe obligationi eximit: &, ſi additum eſt, ut tali facto pax rupta habeatur, + adjectum id cenſeri debet in commodum innocentis duntaxat, ſi eo uti velit.

XXXIX. Poſtremo [b] diximus, pacem ſolvi faciendo id, + quod ſpecialis pacis natura repudiat.

XL. 1. + Sic quæ [89] contra amicitiam ſunt, rumpunt pacem, quæ [90] ſub amicitiæ lege contracta eſt: + quod enim inter cæteros ſolius amicitiæ [91] officium exigeret, hic etiam pacti jure præſtandum eſt. + Et huc, + non vero ad quamvis omnino pacem (+ eſt enim & fedus, non amicitiæ cauſa, ut nos [c] Pomponius docet) refero multa, quæ de [92] injuriis non armatis, & contumelia, a legum peritis diſſertari ſolent, & præcipue illud [d] Tullii: *poſt reditum in gratiam* [93] *ſi quid eſt commiſſum*, [94] + *id non neglectum*, *ſed violatum putatur*, *nec imprudentiæ*, *ſed perfidiæ aſſignatur*. Sed hic quoque [95] + detrahenda quantum fieri poteſt facto invidia.

2. + Itaque perſonæ quamvis conjunctæ, aut ſubditæ facta injuria, ipſi, quicum pax inita eſt, facta non cenſebitur, + niſi aperte ad ipſius ſugillationem facta ſit, + quam naturalem æquitatem in [96] ſervis atrociter læſis ſequuntur leges [e] Romanæ: & + adulterium, aut ſtuprum [97] libidini potius, quam inimicitiæ imputabitur: + & invaſio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læſæ. 3. + A-

a *Vide ſupra hoc libro c.* XIX. §. 13, 14.

b Supr. §. 27.

c *L. Poſtliminio 5. D. de capt.*

d *Pro Gabin. Apud Hieronym. Apol. adv. Rufin.*

e *L. item 15. §. ſi quis 35. D. de injur. Inſtit. §. ſervis 3. eod. tit. Alex.* II. *Conſ. n.* 3.

GRONOVII.

85 *Conditione caſuali* ] Sed poteſtativa ſcilicet, id eſt, non ſolet ita ſtatui, ut, quod forte ſit, eam rumpat, ſed quod conſilio, & culpa.

86 *Æſtimationem accipere* ] Aliud tantundem valens.

87 *Mutuis præſtationibus* ] Sibi remitti, quod ipſe facturum ſe promiſit, in compenſationem ejus, quod ab altero non præſtatur.

88 *Innocenti pacem ſervare* ] Quieſcere, & ab eo vinculo, quo tenetur alter, eum non dimittere.

89 *Contra amicitiam* ] Quibus malevolus declaratur animus, etſi proprie nihil fiat adverſus præcipua pacti capita.

90 *Sub amicitiæ lege* ] Cui additum eſt inter articulos, ut poſthac vivant tanquam boni, & fideles amici.

91 *Officium exigeret* ] Quod fieri deberet lege humanitatis, & morum, cui qui non paret, facit quidem improbe, non tamen actionem alteri parit.

92 *Injuriis non armatis* ] Quæ fiunt ſine vi, aut ſi negentur honores debiti, aut fiat aliud quid in contumeliam ſocii.

93 *Si quid eſt commiſſum* ] Si qua offenſio data.

94 *Id non neglectum* ] Pro fraude, & culpa habetur, non pro negligentia.

95 *Detrahenda eſt invidia* ] Ne nimis cito in bellum ruatur, factum, quamvis malignum, leniore potius animo accipiatur. & mitiore vocabulo appelletur, quam graviore, & invidioſiore.

96 *Servis atrociter læſis* ] Tanquam id pertineat ad domini offenſam.

97 *Libidini potius* ] In eo peccaſſe magis aliquem interpretabimur, quod ſe continere non poſſet, quam quod in perſona chara læſos nos vellet, aut contemneret.

GRO-

Digitized by Google

3. + Atroces ſane minæ, + nulla nova cauſa præcedente, cum amicitia pugnant : & + huc referam arces in finibus ſtructas , non tuendi, ſed nocendi cauſa, & inſolitam copiarum conſcriptionem , + ſi juſtis ſatis indiciis appareat, in non alium hæc, quam in eum, quicum pax facta eſt, comparari.

XLI. 1. y Subditos ſingulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, ſuſcipere, + non eſt contra amicitiam. Neque enim + naturalis tantum, + ſed & favorabilis eſt iſta libertas, ut alibi [a] diximus. Eodem loco pono + perfugium exulibus datum. Nam in exules, ut ex Euripide diximus [b] alibi, + nullum jus civitati. Perſeus apud Livium [c] recte, *quid attinet cuiquam exilium patere, ſi nuſquam exuli futurus eſt locus ?* Ariſtides Leuctrica [d] ſecunda : δέξασθαι τοὺς ἐκπεσόντας , vocat κοινὸν ἅπασιν ἀνθρώποις. + *commune jus hominum exules recipere.*

2. Plane z oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis 98 partem integrantem faciant, + recipere non licet , ut [e] alibi diximus : neque magis eos, + qui ex ſacramento , + aut aliter, miniſterium, + aut ſervitutem debent. De his autem, + qui belli ſorte ſervi ſunt, 99 idem introductum gentium jure + apud quoſdam populos , ſupra [f] memoravimus. Sed & de his, 1 qui exules non acti pœnam juſtam effugiunt , dedendis egimus [g] alibi.

XLII. + Sortis aleæ ſubjici belli exitus licite non ſemper poteſt, + ſed tum demum, quoties de re agitur, 2 in quam plenum habemus dominium. Nam ad ſubditorum vitam , pudicitiam , & ſimilia tuenda , + civitas, & ad bonum civitatis tuendum + rex arctius obligatur, quam ut omittere poſſit eas rationes, quæ ad ſui, & aliorum tutelam maxime ſunt naturales. Attamen + ſi vera æſtimatione qui injuſto bello impetitur tanto ſit

[a] L. II, c. II. §. 16, *&* 17. c. V. §. 24.
[b] *Ibid.* §. 25.
[c] L. XLII. c. 41.
[d] Imma *Orat. Leuctr.* I. pag. 105. C. Tom. II.
[e] L. II. c. V. §. 24.
[f] Lib. III. c. 7. §. 8.
[g] L. II, c. XXI. §. 3. *&* *ſeqq.*

G R O T I I.

y *Subditos ſingulos , qui ex altera ditione in alteram migrare volunt , ſuſcipere , non eſt contra amicitiam* ] Solon : γενέσθαι πολίταις οὐ δίδωσι πλὴν τοῖς φεύγουσιν ἀειφυγίᾳ τὴν ἑαυτῶν , ἢ πανεστίοις Ἀθήναζε μετοικιζομένοις ἐπὶ τέχνῃ. *civium albo aſſcribi non ſivit , niſi eos , qui e ſua patria in exilium perpetuum ejecti eſſent , aut cum omni familia artificii alicujus exercendi cauſa Athenas migraſſent.* ( P L U T A R C H. Vit. Sol. pag. 91. E. ) Perſeus apud *Appianum* in excerptis legationum num. 25. κοινῷ γε πάντων ἀνθρώπων νόμῳ καθὰ καὶ ὑμεῖς τῶν ἑτέρων φεύγοντας ὑποδέχεσθε· *feci hoc communi hominum jure , quomodo & vos alibi ejectos ſuſcipitis.* ( Pag. 367. *Ed. Fulv. Urſin.* ) Commune hoc jus pactis firmari, aut adſtringi ſolet. Vide pacem Antiochi apud *Polybium* exc. leg. num. 35. & apud *Livium* ( Lib. XXXVIII. c. 38. ) pacem inter Romanos, & Perſas apud *Menandrum Protectorem.* ( Pag. 117 , 118. *Ed. Hæſchel.* ) *Simlerum* de Helvetiorum inter ſe pactis. *Aradii , regibus Syriæ inter ſe certantibus , obtinuere , ut fugientes ſuſcipere poſſent , ſed non emittere.* Teſtatur id *Strabo* XVI. ( Pag. 754. *Ed. Caſaub. Pariſ.* )

z *Oppida, aut magnos cœtus , qui civitatis partem integrantem faciunt , recipere non licet , ut alibi diximus* Libro II, cap. V. §. 24. Vide & *Bizarum* libro XII.

G R O N O V I I.

98 *Partem integrantem* ] Qualis pars ſi abſcedat , totum non manet integrum, ſed mutilum ſit.

99 *Idem introductum* ] Ut eos aufugientes a dominis , in quorum ſervitutem bello venerunt , recipere, nec reddere liceat.

1 *Qui exules non acti* ] Qui non ſunt damnati exilio ſed ipſi ſolum mutaverunt fuga, ne gravius punirentur.

2 *In quam plenum* ] In qua & exequi jus noſtrum , & id remittere ſine injuſtitia poſſumus.

G R O N O-

ſit inferior, ut reſiſtendi nulla ſpes ſit, videtur ſortem offerre poſſe, ut certum periculum incerto evadat :+ hoc enim eſt de malis minimum.

XLIII. 1. Sequitur valde agitata quæſtio + de præliis, [3] quæ definito numero condicuntur + belli finiendi cauſa, puta inter ſingulos utrimque, ut Æneam, & Turnum, Menelaum, & Paridem : inter binos utrimque, (bb) ut inter [a] Ætolos, & Eleos : inter ternos utrimque, ut inter Horatios [b] Romanos, & Curatios Albanos : inter tricenos utrimque; ut inter [4] +Lacedæmonios, & Argivos.

*a Pauſan.* Lib. V.
*b T. Liv.* I, 24, *&* *ſeqq.*

2. + Si jus gentium externum tantum ſpectamus, non eſt dubitandum, + quin per id ipſum talia certamina ſint licita : + hoſtium enim cædem id jus + indiſcrete permittit. Quod + ſi vera eſſet veterum Græcorum, Romanorum, & aliarum gentium opinio, quemque vitæ ſuæ eſſe ſummo jure dominum, + jam & interna juſtitia talibus præliis non deeſſet. Sed + hanc ſententiam rectæ rationi, ac Dei præceptis pugnare, aliquoties + jam [c] diximus. In proximi charitatem peccare eum, qui ob res, quibus carere poſſumus, retinendas, hominem occidit, alibi [d] oſtendimus & ratione, & ſacrorum oraculorum auctoritate.

*c* Lib. II, c. XIX. §. 5. *&* XXI. §. 11.

3. Addemus nunc, + & in ſe, & in Deum peccare, qui vitam ſibi a Deo pro magno beneficio conceſſam tam vili æſtimat. Si res bello digna agitur, ut multorum innocentium ſalus, + pro ea totis viribus nitendum eſt. + Condicto certamine [5] uti, tanquam teſtimonio bonæ cauſæ, aut judicii divini inſtrumento, [e] vanum eſt, & a vera pietate alienum.

*d* Lib. II, c. I. §. 12. *& ſeqq.*
*e Th. 2, 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet.*

4. Una res eſt, (cc) quæ tale certamen + juſtum, ac pium poteſt reddere ex una duntaxat parte, [f] ſi alioqui omnino expectandum ſit, + ut qui injuſtam cauſam fovet, victor ſit futurus cum magna innocentium ſtrage : [6] nihil enim ei imputandum eſt, qui mavult ea ratione certare, quæ ſpem ipſi maxime probabilem oſtentat. + Sed & hoc verum eſt, quædam, quæ non recte fiunt, ab aliis tamen recte non probari, ſed permitti, ut graviora mala, quæ aliter vitari non poſſunt, vitentur. quomodo multis in locis tolerantur + & improba fenora, + & impudicitiam profeſſæ mulieres.

*f Cajetan. d. l.*
*g* Lib. II, c. XXIII. §. 10. *Ægid. Regius diſp. 32, dub. 2. n. 18.*

5. Quod ergo ſupra [g] diximus cum de præveniendo bello ageretur, ſi

GRONOVII.

3 *Quæ definito numero* ] Ubi jubentur pauci decertare de fato, & eventu populi utriuſque. 2, 23, 10.

4 *Lacedæmonios, & Argivos* ] Ducibus Othryade, ac Therſandro. ( Vide MEURSII *Miſcellanea Laconica*, Lib. IV. c. 13. ubi fuſè de hac hiſtoria agit, & plures auctoritates veterum adducit. *J. B.* )

5 *Uti tanquam teſtimonio* ] Quemadmodum ſuperioribus ætatibus, in defectu probationum innocentiæ ſuæ, ſolebant cum accuſatoribus in certamen armorum deſcendere.

6 *Nihil ei imputandum* ] Nulla ejus eſt culpa.

(bb) De ſingulis tantum loquitur PAUSANIAS, quem in orâ libri Auctor noſter teſtem indicat ( neque enim alio referri poteſt illius teſtimonium ) nimirum *Degmenus* Eleus, ab unâ parte ; *Pyræchma* Ætolus ab alterâ, electi ſunt, qui ſingulari certamine de re inter utrumque Populum controverſâ decernerent. Neque in memoriam revocavit Auctor, ſe idem exemplum, tamquam è *Strabone*, alibi adtuliſſe, *Lib.* II. *Cap.* 23. §. 10. num. 1. *Epeus* enim, & *Eleus*, ibi unum, idemque ſunt. Ceterum locus *Pauſaniæ*, de quo jam agitur, exſtat *Cap.* 4. dicti Lib. V. *J. B.*

(cc) Confer heic PUFENDORFIUM noſtrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. c. 8. §. 5. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

ſi duo, quos inter de regno controverſia eſt, parati ſint inter ſe armis cernere, + pati id poſſe populum, ut major calamitas cæteroqui imminens evitetur: + idem &, cum de bello finiendo agitur, dicendum erit. [a] Quomodo Aſſyrium regem Cyrus provocavit: & apud Dionyſium [a] Hallicarnaſſenſem Metius ait, non iniquum fuiſſe, [b] ut ipſi principes populorum armis rem inter ſe diſceptarent, ſi de ipſorum, non de populorum, potentia, aut dignitate controverſia fuiſſet. Sic [c] Heraclium Imperatorem cum Coſroë filio Perſarum regis pugnaſſe ſingulari certamine, legimus. *a Lib. III. c. 12.*

XLIV. Cæterum, + qui ſic in prælii exitum conjiciunt controverſiam, 7 + ſibi quidem jus, ſi quod habent, adimere poſſunt, + non & alteri, qui non habet, dare, + in illis quidem regnis, quæ in patrimonio non ſunt. Itaque, ut valeat pactio, + & populi, + & ſi qui jam nati jus ad ſucceſſionem habent, conſenſum neceſſe eſt accedere: + in 8 feudis non liberis, + etiam domini, ſive ſenioris.

XLV. 1. Sæpe + in talibus præliis quæri ſolet, [d] 9 + uter pro victore ſit habendus. + Victi non poſſunt videri niſi qui aut omnes occubuerunt, aut in fugam dati ſunt. Sic [e] 10 in fines ſe, aut oppida recipere, apud Livium [b] victi ſigna. *b Lib. III. c. 2, 3.*

2. Apud tres nobiles hiſtoricos, Herodotum, Thucydidem, Polybium, 11 tres proponuntur de victoria controverſiæ, quarum prima ad 12 condictum certamen pertinet. Sed, ſi quis recte advertat, inveniet, omnibus illis præliis 13 ſine vera victoria diſceſſum. + Nam [c] Argivi non fugati *c Herod. I. c. 82.*

GROTII.

a *Quomodo Aſſyrium regem Cyrus provocavit* ] ( Apud XENOPHONTEM, *De Cyri inſtit.* Lib. V. c. 3. n. 4. ) Et multo ante Hyllus Euryſtheum. Vide *Euripidem* Heraclidis. ( *v.* 804, *& ſeqq.* At aliter rem narrat DIODORUS SICULUS, *Bibl. Hiſtor.* Lib. IV. c. 59, 60. *J. B.* )

b *Ut ipſi principes populorum armis rem inter ſe diſceptarent* ) Hoc Adrianopolitæ reſpondebant Mahumeti de ipſo, & Muſa Zelebe. *Leunclavius* lib. XI. Sic Cunibertus Langobardorum rex Alachin provocat. *Paulus Warnefredi* lib. V. ( *Cap.* 40. ) Sic de Cherſonis caſtro Pharnacus cum Sauromato pugnare volebat, ne multitudo ob ipſorum controverſiam periculis objiceretur; narrat *Conſtantinus Porphyrogenneta* capite de caſtro Cherſonis. Vide exemplum ſingularis certaminis de regno apud *Pontanum* hiſtoria Danica: & quæ de provocationibus inter Carolum V. Imperatorem, & Franciſcum Primum Galliæ regem, narrant hiſtorici. ( Certamen ſingulare, de quo *Pontanus*, fuit inter *Edmundum*, & *Canutum*. Vide *Lib.* V. pag. 151. *Ed. Amſt.* 1631. Illius autem inter *Pharnacum*, & *Sauromatum*, nullum eſt veſtigium in Cap. *De Caſtro Cherſonis*, quod eſt ultimum *Lib.* II. *Conſt. Porphyrogennetæ De Thematibus*; neque alibi in toto opere. *J. B.* )

c *Heraclium* ] Vide *Aymoinum* libro IV, cap. 21. & *Fredegarium* cap. 64.

d *Uter pro victore ſit habendus* ] *Ennius*: ( Apud *Servium*, in fragm. )

*Qui vicit non eſt victor, niſi victus fatetur.*

Vide *Scaligerum* ad illud Feſti, *herbam do.*

e *In fines ſe aut oppida recipere, apud Livium victi ſigna* ] Et apud *Guicciardinum*, lib. II.

GRONOVII.

7 *Sibi quidem jus* ] Pacto ſuo efficiunt, ut, ſi vincantur, perdant jus regni; non tamen ut id ſtatim acquirat victor, niſi etiam conſenſerint, quorum intereſt.

8 *Feudis non liberis* ] Ligiis. I, 3. 23.

9 *Uter pro victore* ] Quia exitus ſæpe ſunt tales, ut uterque illos pro ſe poſſit interpretari.

10 *In fines ſe, aut oppida* ] Excedere campo, nec caſtris conſidere audere.

11 *Tres controverſiæ* ] Tria controverſiarum hujuſmodi exempla.

12 *Condictum certamen* ] Num. 43.

13 *Sine vera* ] Plena, & conſummata alterius utrius partium.

fugati ab Othryade, ſed nocte ſuperveniente abierant, victores ſe rati, & id ſuis renuntiaturi. + Neque Corinthios fugaverant Corcyræi, [a] ſed Corinthii, cum feliciter pugnaſſent, Athenienſium claſſem validam conſpicati, nullo cum Athenienſibus virium periculo facto, ceſſim ierant. Philippus vero Macedo Attali quidem navem a ſuis deſertam ceperat, at claſſem + nihil minus quam fugaverat. Itaque, ut [b] Polybius notat, magis pro victore ſe gerebat, quam victorem ſe ſentiebat.

[a] *Thuc.* I. c. 51. 54.

[b] Lib. XVI. c. I. pag. 1014, 1015. *Ed. Amſt.*

3. Illa vero, 14 ſpolia legere, [f] cadavera ad ſepulturam concedere, 15 prælio iterum laceſſere, quæ & dictis locis & apud [c] Livium aliquoties reperias ut ſigna poni victoriæ, per ſe nihil probant, niſi quatenus cum aliis indiciis + valent ad docendam hoſtium fugam. Et certe, + qui loco ceſſit, in dubio magis eſt ut fugiſſe credatur. At, ubi victoriæ firma argumenta non ſunt, res + manet 16 eo loco, quo ante prælium fuit: & + aut ad bellum, + aut ad novas pactiones veniendum eſt.

[c] Lib. XXIX. XL.

XLVI. 1. Arbitriorum, [d] Proculus nos docet, + duo eſſe genera: + unum ejuſmodi, ut ſive æquum, ſive iniquum, parere debeamus; quod obſervatur, ait, + cum 17 ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt: + alterum ejuſmodi, ut 18 ad boni viri arbitrium redigi debeat, cujus generis exemplum habemus in [e] Celſi reſponſo: *ſi libertus*, inquit, *ita juraverit dare ſe quot operas patronus arbitratus ſit, non aliter ratum fore arbitrium patroni*, + *quam* 19 *ſi æquum arbitratus ſit*. Sed hæc jurisjurandi interpretatio, ut Romanis legibus induci potuit, + ita verborum ſimplicitati per ſe ſpectatæ non convenit. Illud tamen verum manet, + utrovis modo arbitrum ſumi poſſe, + aut ut 20 conciliatorem tantum, quales Athenienſes inter Rhodios, & (dd) Demetrium fuiſſe legimus, + aut ut 21 cujus dicto parendum omnino ſit. (ee) + Et hoc eſt genus, de quo nos hic agimus, &

[d] *L. ſocietatem.* 76. *D. pro ſocio.*

[e] *L. Si libertus.* 30. *D. de op. lib.*

GROTII.

f *Cadavera ad ſepulturam concedere* ] *Plutarchus* Agesilao: ὡς δ' ἔπεμψαν οἱ πολέμιοι νεκρῶν ἀναίρεσιν αἰτοῦντες, ἐσπείσατο, ϗ τὴν νίκην οὕτως ἐκβεβαιωσάμενος, εἰς Δελφοὺς ἀπεκομίσθη· *poſtquam autem hoſtes miſere ut mortuos tollere liceret, conceſſit, eoque modo victoriæ teſtimonium adeptus Delphos abiit.* (Pag. 606. B.) Idem Nicia: ϗ τοι κατὰ νόμον τινὰ ϗ συνήθειαν οἱ νεκρῶν ὑποσπόνδων λαβόντες ἀναίρεσιν, ἀπολέγεσθαι τὴν νίκην, ϗ τρόπαιον ἱστάναι τοὺς τούτων τυχόντας οὐκ ἔνθεσμον ἦν· *quanquam more, & inſtituto recepto qui mortuos deportandos conceſſu acceperant, cenſebantur a ſe abdicaſſe victoriam, & qui id impetraſſent, eis jus non erat trophæa figendi.* (Pag. 527. A. B.)

GRONOVII.

14 *Spolia legere, cadavera* ] Quæ indicio ſunt, locum aciei, antea communem, nunc eſſe ejus, qui ſpolia legit, & cadavera concedit. Juſtin. 6, 6.

15 *Prælio iterum laceſſere* ] Quod detrectet hoſtis, neque audeat prodire in æquum. *Liv.* 22, 12.

16 *Eo loco, quo ante* ] Ambigua.

17 *Ex compromiſſo* ] Ubi convenit inter partes, ut quicquid ſtatuerint arbitri, eo ſtetur ſine exceptione.

18 *Ad boni viri arbitrium* ] Ubi convenit hoc ita, ſi patuerit arbitros ſe gerere tanquam medios, & bonos viros.

19 *Si æquum arbitratus* ] Si non abuſus fuerit liberti bonitate, qui ejus arbitrio ſe commiſit.

20 *Conciliatorem* ] Qui perſuaſione, & inductione utatur.

21 *Cujus dicto* ] Qui imperio, & ſententia decretoria.

(dd) Habet hoc è PLUTARCHO, *Vit. Demetr.* pag. 899. A. Nihil enim de hoc officio *Athenienſium* memorat *Diodorus Siculus*, Lib. XX. Cap. 100. quum tamen fusè narret fruſtraneam *Rhodi* obſidionem, quæ ad pacem ineundam *Demetrium* compulit. *J. B.*

(ee) Confer heic PUFENDORFIUM noſtrum, *De Jure Nat. & Gent*, Lib. V. cap. 13. §. 4, & ſeqq. *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

& de quo nonnulla ſupra [a] diximus + cum de cavendi belli rationibus loqueremur. *a Lib. II. c. 23. §. 8.*

2. Quanquam vero etiam de talibus arbitris, [22] in quos compromiſſum eſt, lex civilis ſtatuere poſſit, & alicubi ſtatuerit, + ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat: [g] + id tamen inter reges, ac populos locum habere non poteſt. [23] + Nulla enim hic poteſtas ſuperior, quæ promiſſi vinculum aut impediat, aut ſolvat. + Standum ergo omnino, ſive æquum, ſive iniquum pronunciaverint, ita ut Plinii [b] illud huc recte aptes: + *ſummum quiſque cauſæ ſuæ judicem facit, quemcunque eligit.* Aliud enim eſt [24] + de arbitri officio, + aliud [25] de compromittentium obligatione quærere. *b Præf. nat. hiſt. pag. 3. Edit. Harduin.*

XLVII. 1. In arbitri officio ſpectandum, + an electus ſit [26] in vicem judicis, + an [27] cum laxiore quadam poteſtate, quam (ff) arbitri quaſi propriam vult Seneca, [c] cum dicit: *melior videtur conditio cauſæ bonæ, + ſi ad judicem, quam ſi ad arbitrum mittitur: + quia [28] illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit; hujus libera, & nullis adſtricta vinculis religio & detrahere aliquid poteſt, & adjicere, & ſententiam ſuam, non prout lex, aut juſtitia ſuadet, + ſed prout humanitas, & miſericordia impulit, regere:* Ariſtoteles [d] quoque ἐπιεικῶς, id eſt, æqui, & commodi hominis eſſe, ait, εἰς δίαιταν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι, *malle ire ad arbitrum, quam in jus,* rationem adjiciens, ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· ϗ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. *nam + arbiter id, quod æquum eſt, reſpicit, judex legem: immo arbiter ejus rei cauſa repertus eſt, + ut valeret æquitas.* *c Lib. III. de benef. c. 7.* *d Rhet. I. c. 13. in fin.*

2. Quo in loco æquitas non proprie ſignificat, + ut alibi, partem illam juſtitiæ, [29] quæ legis ſonum generalem ex mente auctoris adductius interpretatur, (+ nam hæc & judici commiſſa eſt.) + ſed omne id, quod rectius

GROTII.

g *Id tamen inter reges, & populos locum habere non poteſt* ] *Mariana* libro XXIX, 15. *Bembus* libro IV. (*fol.* 62.) Paces per arbitrum factas habes aliquam multas in Polonica hiſtoria *Cromeri* libris X. XVI. XVIII. XXI. XXIV. XXVII. XXVIII. Habes & in Danica *Pontani* libro II. confer quæ nos ſupra libro II, c. XXIII. §. 8.

GRONOVII.

22 *In quos compromiſſum* ] Qui omnem habent pronuntiandi, & litem terminandi poteſtatem.

23 *Nulla hic poteſtas ſuperior* ] Ut in privatarum rerum arbitris eſt magiſtratus, vel princeps.

24 *De arbitri officio* ] Quid facere illum deceat.

25 *De compromittentium obligatione* ] Quid facere neceſſario teneantur.

26 *In vicem judicis* ] Ut merum jus, ſummamque juſtitiæ legem, & cauſarum merita ſpectet.

27 *Cum laxiore quadam* ] Ut poſſit etiam præter jus ex æquo, & bono ſtatuere.

28 *Illum formula* ] Cum qua ſemper dabatur a prætore judex, veluti: *ſi pateret dare, vel facere oportere.*

29 *Quæ legis ſonum* ] Quæ quod lex dicit, cum poſſit in alienum, & abſurdum ſenſum rapi, ex ratione, & prudentia id intelligendum monet. 2, 20, 27.

(ff) In loco SENECÆ non agitur de *Arbitris ex compromiſſo*: ſed illi *Arbitri* veri ſunt *Judices*, nimirum Pedanei, ſeu à Prætore dati; *Arbitri* autem dicuntur, quod dentur in *Judiciis bonæ fidei*, ubi laxior erat eorum poteſtas, adeò ut ex æquo, & bono decernere eis liceret; quum *Judices* ſtrictè ſic dicti, qui in *Judiciis ſtricti juris* addicebantur intra verba, & legum ſubtilitatem manere deberent. Vide CICER. *Orat. pro Roſc. Comœd.* c. 4. INSTIT. *de Actionib.* §. 1. & 30. inprimis Eruditiſſimi NOODTII eximium Opus *De Juriſd. & Imp.* Lib. I. cap. 13. *J. B.*



Digitized by Google

rectius ſit, quam non ſit, [30] etiam extra juſtitiæ proprie dictæ regulas. Sed + tales arbitri ſicut inter privatos, & ejuſdem imperii cives frequentes ſunt, + & ſpecialiter Chriſtianis commendantur ab Apoſtolo Paulo I. Cor. VI. [31] + ita in dubio non debet tanta poteſtas conceſſa intelligi: + in dubiis enim, [32] quod minimum eſt, ſequimur: præcipue vero id + locum habet inter ſummam poteſtatem obtinentes, qui cum judicem communem non habeant, arbitrum + cenſendi ſunt adſtrinxiſſe iis regulis, quibus judicis officium adſtringi ſolet.

+ XLVIII. Illud tamen obſervandum eſt, arbitros lectos a populis, aut ſummis poteſtatibus [h] [33] de principali negotio pronuntiare debere, + non de poſſeſſione: + nam [34] poſſeſſoria judicia juris civilis ſunt: + jure gentium poſſidendi jus dominium ſequitur. + Ideo, dum cauſa cognoſcitur, [35] nihil eſt innovandum, + tum ne præjudicium fiat, + tum quia difficilis eſt recuperatio. Livius in [a] hiſtoria diſceptatorum inter populum Carthaginienſem, & Maſiniſſam, + *legati*, inquit, *jus poſſeſſionis non mutarunt.*

a Lib. XI. c. 17.

XLIX. 1. + Alterius generis eſt arbitri ſumtio, cum quis ipſi hoſti de ſe arbitrium permittit, + quæ eſt deditio pura, + ſubditum faciens eum, qui ſe dedit, ei vero, cui fit deditio, + ſummam deferens poteſtatem. ἐπιτρέπειν τὰ καθ' αὑτὸν dicunt Græci. Sic + Ætolos in ſenatu rogatos legimus, [b] permitterentne de ſe arbitrium populo Romano. Conſilium P. Cornelii Lentuli apud Appianum, [c] circa finem belli Punici ſecundi, de re Carthaginienſium hoc erat: + *permittant*, inquit, *Carthaginienſes ſe arbitrio noſtro, ut victi ſolent, & multi antehac fecerunt: videbimus deinde nos, &, ſi quid fuerimus largiti,* [36] + *habebunt nobis gratiam:* [37] *neque enim fedus dicere poterunt, permultum autem intereſt. Quamdiu federa cum illis inimus, ut ea rumpant, ſemper aliquid cauſabuntur tanquam læſi adverſus aliquam federis partem. Nam quia multa ſunt dubiæ interpretationis, patet ſemper perplexandi materia. At, ubi ut deditis abſtulerimus arma, corpora ipſa acceperimus in poteſtatem, tum demum intelligent nihil ſe habere proprium, demittent animos, & quodcumque a nobis acceperint, id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient.*

b Livius lib. XXXVII. c. 49.
c Bell. Punic. p. 34. Ed. H. Steph.

2. Sed

G R O T I I.

h *De principali negotio pronuntiare debere, non de poſſeſſione* ] Id Dux Sabaudiæ dicebat in controverſia Salueiæ. Vide *Serranum* Henrico IV. ( aut potius eum, qui *Serrani* Hiſtoriam ulterius deduxit. )

G R O N O V I I.

30 *Etiam extra juſtitiæ* ] Etiam per leges poſſit non fieri.

31 *Ita in dubio* ] Ubi non plane, ac diſerte de iis conventum eſt.

32 *Quod minimum* ] L. 9. D. de R. J.

33 *De principali negotio* ] Utrius ſit res, de qua ambigitur: non uter interim eam poſſidere debeat.

34 *Poſſeſſoria judicia* ] Quibus in anteceſſum certatur, uter, dum lis eſt, poſſidere debeat: nam is onus probandi in alterum devolvit.

35 *Nihil eſt innovandum* ] Non auferenda poſſeſſio ei, qui rem tenet.

36 *Habebunt nobis gratiam* ] Id beneficio noſtro conſecuti fuerint.

37 *Neque enim fedus dicere* ] Ex federe quicquam illis deberi.

GRO-

2. Sed hic quoque diſtinguendum eſt, + quid victus pati debeat, & + quid victor jure, + quid etiam ſalvo omni officio facere poſſit, + quid denique eum maxime deceat. Victus poſt deditionem + nihil non patiendum habet: quippe jam ſubditus, + &, ſi jus belli externum reſpicimus, eo in loco, ut ei nihil non eripi poſſit, + etiam vita, etiam libertas perſonalis, multo magis bona, + non publica tantum, + ſed & ſingulorum. *Ætoli*, inquit alio [a] loco Livius, [38] *permiſſo libero arbitrio, ne in corpora* a Lib. XXXVII. *ſæviretur, metuebant.* Citavimus [b] alibi: *ubi omnia ei, qui armis plus po-* c. 7. *teſt, dedita ſunt, quæ ex iis habere victor, quibus mulctari eos velit, ipſius* b Lib. III. *judicium, atque arbitrium eſt.* Eodem (gg) illud + Livii [c] pertinet: *Roma-* c. VIII. §. 4. *nis mos vetuſtus erat, cum quo nec fœdere, nec æquis legibus jungerentur ami-* c Lib. VII. *citia, non prius imperio in eum tanquam pacatum uti, quam omnia divina, humanaque dediſſet, obſides accepti, arma adempta, præſidia urbibus impoſita forent.* + Etiam occidi licite interdum deditos [d] oſtendimus. d Lib. III, c. XI. §. 16.

L. 1. At victor, + ne quid injuſte faciat, ſpectare primum debet, + ne quem occidat, niſi id [39] ſuo facinore meritum, ſic &, + ne cui quicquam auferat, niſi in juſtam pœnam. [i] + Intra hunc autem modum, [40] + quantum ſecuritas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, + ſemper honeſtum eſt, interdum pro circumſtantiis + etiam ex morum regula neceſſarium.

2. Diximus alibi, [e] bellorum egregios fines, quoties ignoſcendo tranſigitur. Nicolaus Syracuſanus apud [f] Diodorum: παρέδωκαν ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ὅπλων πιστεύσαντες τῇ τῶν κρατούντων εὐγνωμοσύνῃ· διόπερ οὐκ ἄξιον αὐτοὺς τῆς ἡμετέρας ψευσθῆναι φιλανθρωπίας. *tradiderunt ſe cum armis, confiſi clementiæ victoris: quare indignum foret eos decipi ſpe noſtræ humanitatis.* Poſtea: [g] τίς Ἑλλήνων τοὺς παραδόντας αὐτοὺς καὶ τῇ τῶν κρατούντων εὐγνωμοσύνῃ πιστεύσαντας ἀπαραιτήτου τιμωρίας ἠξίωσεν; *quis unquam Græcorum eos, qui ſe clementiæ victoris permitterent,* [41] *indeprecabili ſupplicio puniendos cenſuit?* & Cæſar Octavius apud [h] Appianum, L. Antonium, qui ſe deditum venerat, alloquens, σπονδὰς γάρ μοι τιθέμενος ἔτυχες ἂν ἠδικημένου καὶ νενικηκότος· ἄσπονδον δὲ σαυτόν τε καὶ τοὺς φίλους ἐπιτρέπων ἡμῖν καὶ τὸν στρατὸν, ἀφαιρῇ μὲν πᾶσαν ὀργὴν, ἀφαιρῇ δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν ἣν σπενδόμενος ἂν ἔδωκας (male editur

e Lib. III, c. XV. in fin.
f Lib. XIII. c. 21.
g Cap. 23.
h Bell. Civ. V. p. 697.

ἔδωκα

GROTII.

i *Intra hunc autem modum, quantum ſecuritas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, ſemper honeſtum eſt*] Vide nobile exemplum Ferdinandi Legionenſium regis apud *Marianam* lib. XI. c. 15. Et repete quæ nos ſupra hoc libro, cap. XI. §. 14. & 15.

GRONOVII.

38 *Permiſſo libero arbitrio*] Si ſenatus, populique Rom. omne de ſe arbitrium facerent, ne principes eorum vinculis, & ſuppliciis traderentur, metuebant.

39 *Suo facinore*] Proprio, extra communia, & egreſſo modum eorum, quæ vulgo, & promiſcue in bello fiunt.

40 *Quantum ſecuritas*] Concedere poteſt victor, ita ut ipſe extra metum cladis, aut rebellionis maneat.

41 *Indeprecabili ſupplicio*] Ut *Gell.* I, 13. *Pœna indeprecabilis.*

(gg) Locus non exſtat *Lib.* VII. quem Auctor in margine indicat, ſed *Lib.* XXVIII. c. 34. quem errorem tacitus emendaſſem, ut innumeros alios ejuſmodi ſilentio præterii, niſi fontem ejus oſtendere poſſem, & aliquatenus id juvaret. Nimirum locum illum noſter exſcripſerat è PETRI FABRI SEMESTR. *Lib.* I. c. 7. p. m. 43. ubi tamquam ex *Lib.* 7. laudatur, & alterius libri ejuſdem Scriptoris numerus falſo notatur. *J. B.*



Digitized by Google

ἴδωκα) ὑπ' ἀνάγκης· συμπέπλεκται γὰρ εἰς ἄξιον ὑμᾶς παθεῖν, τὸ πρέπον ὢν ἐμὲ δίκαιόν ἐςι ποιεῖν· ὃ δὴ προτιμήσω. *ſi ad federa paciſcenda veniſſes*, 42 *ſenſiſſes me & victorem, & injuria affectum. nunc, cum te & amicos, & exercitum arbitrio noſtro permittis, demis mihi iram, demis & eam poteſtatem, quam in federe coactus eſſes concedere.* + *Nam cum eo, quod vos dignum eſt pati, ſimul jam & alterum ſpectandum eſt*, + *quid me facere par ſit: atque hoc præferam.*

3. Occurrit ſæpe in Romanis hiſtoriis locutio, + tradere ſe in fidem, tradere in fidem, & clementiam. Sic apud Livium lib. [a] XXXVII. *Legationes finitimas tradentes in fidem civitates ſuas benigne audivit.* Lib. [b] XLV. *Paulo, ut ſe, ſuaque omnia in fidem, & clementiam populi Romani permitteret, contendente*, ubi de rege Perſeo ſermo eſt; ſciendum autem eſt, his verbis + nihil aliud, quam 43 deditionem meram intelligi: [k] neque fidei nomen his in locis aliud ſignificare, quam ipſam probitatem victoris, cui ſe victus committit.

[a] Cap. 9.
[b] Cap. 4.

4. [l] Nobilis eſt apud Polybium, & Livium hiſtoria de Phanea Ætolorum legato, qui in oratione ad Manium conſulem eo prolapſus eſt ut [c] diceret: διότι κέκριται τοῖς Αἰτωλοῖς σφᾶς αὐτὰς ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίςιν. (ita [d] vertit Livius) *ſe, ſuaque omnia fidei populi Romani permittere.* Cumque percunctanti conſuli iterum + id affirmaſſet, poſtulaſſe conſulem, ut quidam 44 belli incentores ſibi ſine mora dederentur. Cum Phaneas excepiſſet, *non in ſervitutem, ſed in fidem tuam nos tradimus*, &, quod imperaretur, non eſſe moris Græcorum, reſpondiſſe conſulem, nihil ſe curare, quid Græci eſſet moris, ſe more Romano + imperium habere in deditos ſuo decreto, & catenis vinciri legatos juſſiſſe. + In Græco eſt, περὶ τῦ δέοντος καὶ καθήκοντος ποιεῖτε λόγον, δεδωκότες ἑαυτὰς εἰς τὴν πίςιν; *de officio, & decoro hic diſputatur, cum jam vos fidei noſtræ permiſeritis?* + Ex his verbis apparet, quantum impune, & non violato gentium jure facere poſſit is, in cujus fidem populus aliquis ſe permiſit. + Neque tamen hac poteſtate uſus eſt Romanus conſul, ſed & legatos dimiſit, & + Ætolorum concilio de integro deliberandi fecit poteſtatem. Sic populus Romanus [e] + Faliſcis reſpondiſſe legitur, edoctum ſe, Faliſcos ſe non poteſtati, ſed fidei Romanorum commiſiſſe: & de Campanis legimus, [f] eos non federe, ſed deditione in fidem veniſſe.

[c] Polyb. Exc. Leg. 13. pag. 1116. Ed. Amſt.
[d] Lib. XXXVI. c. 28.
[e] Val. Max. lib. VI, c. 5. n. 1.
[f] Livius lib. VIII. c. 2.

5. + Ad

GROTII.

[k] *Neque fidei nomen his in locis aliud ſignificare, quam ipſam probitatem victoris, cui ſe victus permittit* ] Polybius: παρὰ Ῥωμαίοις ἰσοδυναμεῖ τὸ, τε εἰς τὴν πίςιν αὐτὸν ἐγχειρίσαι, καὶ τὸ τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι περὶ αὐτοῦ τῷ κρατοῦντι. *apud Romanos idem valent, ſe in fidem alicujus committere, & victori de ſe ſtatuendi liberam facere poteſtatem.* (Ibid.) Græci dicunt, εἰς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδιδόναι, ut *Thucydides* libro III. (Cap. 67.) ait: καὶ αὐτῶν ἐπιτρέπειν ἐξουσίαν, ut *Diodorus Siculus* lib. XIV. (Cap. 112. pag. 453. *Ed. H. Steph.* ubi additur, τὴν πᾶσαν &c.

l *Nobilis eſt apud Polybium* ] In excerptis legationum num. 13.

GRONOVII.

42 *Senſiſſes me & victorem* ] Duras tibi conditiones præſcripſiſſem, quod & poſſum, ut victor, & jure poſſum, ut affectus injuria.

43 *Deditionem* ] Romani rerum acerbitatem verbis mitigare ſolebant. Sic *fidem* dicebant poteſtatem liberam de aliquo ſtatuendi. Sic *ſocios*, qui erant veri ſubjecti. Sic Magiſtratus in edictis ponebant *bonum factum*, id eſt, *recte facietis*, pro eo, quod eſſet, volumus, & jubemus. Sic lictor ſupplicium ſumturus jubebatur *lege agere.*

44 *Belli incentores* ] Auctores, & concitores.



Digitized by Google

5. + Ad officium vero ejus, cui facta eſt deditio, non male retuleris Senecæ [a] illud : *clementia liberum arbitrium habet :* 45 + *non ſub formula*, + *ſed ex æquo*, *&* *bono judicat*, *&* *abſolvere illi licet*, *&* *quanti vult* 46 *taxare litem.* + Neque referre exiſtimo, an dedens ſe dicat ſe dedere alterius ſapientiæ, an moderationi, an miſericordiæ, hæc enim omnia + blandimenta ſunt; res manet, + ut victor arbiter fiat.

a L. II. *de clem.* 7.

LI. Sed ſunt tamen & + deditiones conditionatæ, quæ aut ſingulis conſulunt (hh), ut + quibus vita ſalva, + aut corporum libertas, + aut & quædam bona excipiuntur; + aut etiam univerſitati: quarum nonnullæ etiam 47 + mixtum quoddam imperium poſſunt inducere, de quo egimus [b] alibi.

b Lib. I. c. III. §. 9. n. 1. & 17.

+ LII. + Acceſſiones pactionum ſunt + obſides, & + pignora. [m] Obſides diximus dari + aut ſua voluntate, 48 + aut ejus, qui imperium habet; nam in ſummo civili imperio comprehenditur & 49 jus in actiones ſubditorum, ut in bona. Sed civitas, aut ejus rector + tenebitur illud incommodum ei, qui patitur, aut proximis repenſare; & ſi plures ſint, quorum quis obſes eat, reipublicæ nihil interſit; danda opera videtur, + ut ſorte res dirimatur. + In vaſallum, niſi idem ſubditus ſit, jus hoc 50 feudi dominus non habet: neque enim reverentia, & obſequium, quæ debet, + huc uſque pertingunt.

LIII. + Interfici 51 obſidem poſſe, diximus, per jus gentium externum non etiam interno jure, + niſi par ipſius culpa accedat. + Servi quoque non fiunt : immo + & jure gentium bona habere, & heredibus relinquere poſſunt, + quanquam Romano [c] jure cautum eſt, ut bona eorum in fiſcum cogantur.

c *L. Divus*, 31. *D. de jure fiſci.*

LIV. + An fugere obſidi liceat, quæritur? & conſtat non licere, 52 + ſi ab initio, + aut poſtea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alioqui videtur + non is animus fuiſſe civitatis obligandi civem ne aufugeret, + ſed hoſti dandi facultatem qualis vellet cuſtodiæ. + Et ſic defendi poteſt Clœliæ [d] factum. Sed etſi ipſa nihil peccaverat, [n] civitas tamen recipere

d *Liv. lib.* II. c. 13.

GROTII.

m *Obſides diximus dari* ] Hoc libro, c. IV. §. 14. vide & caput XI. §. 18.

n *Civitas tamen recipere, & retinere obſidem non poterat.* ] Vide *Plutarchum* in Publicola hac de re. (*Pag.* 107.) Ad illud *Virgilii*, (Æn. VIII. 651.)

*Vinclis innaret Clœlia ruptis.*
*Vinculis federis*, ait *Servius*.

GRONOVII.

45 *Non ſub formula* ] Non eſt adſcripta verbis conceptis.

46 *Taxare litem* ] Quantum vult, imponere mulctam.

47 *Mixtum quoddam* ] In quo aliquid juris in ſuos relinquat dedito, exceptum ab imperio victoris.

48 *Aut ejus, qui imperium* ] Ipſos invitos.

49 *Jus in actiones* ] Poteſt qui ſummum imperium habet, publici boni cauſa, auferre ſingulis arbitrium agendi, vel non agendi, ut poteſt auferre bona.

50 *Feudi dominus non habet* ] Ut eum vaſallum obſidem det invitum.

51 *Obſidem poſſe* ] Si non ſervet pactum qui obſidem dedit.

52 *Si ab initio quo laxius* ] Ut minus arcte, vel moleſte cuſtodiretur, dextra data, & jurejurando promiſit ſe non abiturum.

(hh) Sic *Phocænſes*, dum ſeſe dedunt *Æmilio*, *pacti*, *ne quid hoſtile paterentur*, narrante LIVIO, Lib. XXXVII. c. 32. num. 10. *J. B.*

GRONO-

pere, & retinere obſidem non poterat. Sic [a] Porſenna: *ſi non dedatur obſes, pro rupto ſe fedus habiturum.* Deinde: *Romani pignus pacis ex federe reſtituerunt.*

a *Dict.* c. 13.

+ LV. + Odioſa autem eſt obſidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. + Ideoque ſtricta interpretatio hic locum habet, + quare 53 in unam cauſam dati, in aliam retineri non poterunt: quod ita intellige, + ſi aliud quid ſine obſidum acceſſione promiſſum ſit. + At ſi in alia cauſa fides jam violata ſit, + aut contractum debitum, jam poterit obſes retineri, non ut obſes, + ſed eo gentium jure, quo ſubditi ex facto imperantium detineri [b] poſſunt, 54 + κατ' ἀνδροληψίαν: quod ipſum tamen ne fiat, + caveri poterit, adjecto pacto de reddendis obſidibus, ubi id, cujus nomine dati erunt, impletum erit.

b *Vide ſupra Lib.* III, c. 2.

LVI. Qui obſes datus eſt, 55 tantum ut alterum captivum, aut obſidem redimat, + eo mortuo liberatur. + nam in illo, dum moritur, jus pignoris exſtinctum eſt, 56 + ut in captivo redemto dixit [c] Ulpianus. Quare, + ſicut in Ulpiani quæſtione pretium non debetur, 57 quod in perſonæ locum ſucceſſit, + ita nec hic perſona manebit obligata, quæ perſonæ vicaria facta eſt. Sic Demetrius a ſenatu Romano non inique poſtulabat dimitti, ὡς Ἀντιόχῳ μὲν ἀντιδοθεὶς, Ἀντιόχου δὴ ἀποθανόντος, inquit [d] Appianus. Juſtinus [e] ex Trogo: *Demetrius, qui obſes Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, ſenatum adiit, obſidemque ſe* (malim legere *obſidem inquiens ſe* (ii), ut cohæreat oratio) *vivo fratre veniſſe,* + *quo mortuo, cujus obſes ſit, ignorare.*

c *L. ſi patre* 15. *D. de capt.*

d *Syr. Bell.* pag. 117.

e *Lib.* XXXIV. c. 3.

+ LVII. Rege autem, qui fedus fecit, mortuo, an teneatur adhuc obſes, pendet ab eo, quod [f] alibi tractavimus, + an fedus habendum ſit 58 perſonale, an reale, + nam 59 acceſſoria non poſſunt efficere, ut in principalium interpretatione a regula recedatur. + ejus autem naturam & ipſa ſequi debent.

f Lib. II, c. XVI. §. 16.

+ LVIII. Obiter hoc addendum eſt, obſides + interdum non acceſſionem eſſe obligationis, ſed revera partem principalem: ut cum quis ex contractu 60 + factum promittit non ſuum, & quia, eo non præſtito, + tenetur ad id, quod intereſt, + cjus vice obſides obligantur: + quam fuiſſe

GRONOVII.

53 *In unam cauſam dati* ] Elapſo tempote, in quod, aut perfecta re, ob quam dati erant.

54 Κατ' ἀνδροληψίαν ] Per clarigationem, vel pignoris capionem.

55 *Tantum ut alterum* ] Dum alter captivus, vel obſes inviſit patriam, & redemtionis pretium comparat.

56 *Ut in captivo redemto* ] Si quis patrem alicujus redemit, ut, in recepto pretio a filio, eum liberum dimittat, & is pater mortuus ſit priuſquam pretium a filio redderetur.

57 *Quod in perſona locum* ] Quod cum erogandum eſſet pro captivo, & cujus ipſe captivus erogandi pignus fuiſſet: pro eo mortuo, & ſic jure pignoris ſoluto, habet, retinetque filius.

58 *Perſonale, an reale* ] Cum ſolo rege percuſſum, an cum rege, & populo.

59 *Acceſſoria non poſſunt* ] Propter obſidem datum non ſtatim fœdus intelligitur eſſe reale, ſi aliud ab initio actum eſſe appareat.

60 *Factum non ſuum* ] Quod alius debet præſtare.

(ii) Hanc conjecturam, tacito nomine Auctoris, rejicit *Matthias Berneccerus*; tuetur autem *J. Scheſſerus*, niſi *que* detrahatur de voce *Obſidem*, ut habent nonnulli MSS. Quod ultimum verius videtur. *J. B.*

GRONO

fuiſſe videri ſententiam Caudinæ ſponſionis, diximus [a] alibi. Non dura tantum, ſed & iniqua eſt ſententia exiſtimantium [b], + [61] obſides etiam ſine conſenſu ſuo alterum ex facto alterius poſſe obligari.

+ LIX. Pignora quædam communia habent cum obſidibus, quædam propria. Commune, quod [62] & ex alio jam debito retinentur, [63] + niſi obſtet data fides: proprium, quod quæ de iis eſt pactio, + non tam ſtricte ſumitur, quam illa de obſidibus: neque enim [64] æquale eſt odium. + Res enim natæ ſunt, ut teneantur, + non & homines.

LX. Illud alibi quoque diximus [c], [65] + nullum tempus id efficere poſſe, ne luitio ſit pignoris, + ſi id præſtetur, pro quo pignus ſuppoſitum eſt. + Nam qui actus cauſam [66] veterem, & notam habet, + non creditur [67] ex nova procedere. Ideo [68] patientia debitoris + veteri contractui, + non derelictioni imputatur, + niſi certæ conjecturæ aliam interpretationem exprimant: + ut ſi quis luere cum vellet, impeditus id ſilentio transmiſiſſet + tanto tempore, quod ad conſenſus conjecturam ſufficere poſſit.

a Lib. II, c. XV. §. 16.
b Alb. Gent. l. II, c. 19.
c. Lib. II. c. IV. §. 15.

GRONOVII.

61 *Obſides etiam ſine conſenſu*] Si aliquis obſidum peccet, aut aufugiat, pro ejus delicto alterum, qui ſimul ſit obſes datus, teneri.

62 *Et ex alio debito*] Si jam ſolutum ſit, cujus cauſa pignus datum eſt, & interim debitor aliud debitum ab eodem creditore contraxit, in hujus quoque debiti ſecuritatem olim datum pignus poteſt retineri.

63 *Niſi obſtet data fides*] Niſi expreſſe cautum eſt, non niſi in unam cauſam, quicquid etiam interveniat, hunc obſidem eſſe debere.

64 *Æquale eſt odium*] Favorabilior eſt cauſa pignoris, quam obſidum: ideo laxior ejus interpretatio.

65 *Nullum tempus*] Placuit enim, tempus non eſſe modum finiendæ obligationis. *Weſemb.* ad tit. *Quibus modis pign. vel hyp. ſolvitur.*

66 *Veterem, & notam*] Ut pignus contractum.

67 *Ex nova*] Habitione pro derelicto.

68 *Patientia debitoris*] Quod debitor pignus tamdiu penes tenentem eſſe paſſus eſt, id præſumitur feciſſe, quia confidebat contractui, per quem putabat id ſibi repetere, quandocumque vellet, licere, atque integrum eſſe: non quod id pro derelicto haberet.

---

# HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XX.*

PAX in genere ſumitur pro quiete, & concordia. *Vid. cap* 1. §. *licet &c. X. de judic. c.* 1. *in fin. X. de Treuga & pace.* in ſpecie vero pro pacto, quo bellum componitur. *L.* 1. §. 1. *L.* 5. §. 1. *ff. de pact.* Nomen igitur eſt a paciſcendo, & ſupponitur lis quædam inter paciſcentes, quæ pactione hac finitur.

Conſtat ex his, pacem vel a natura eſſe, vel ex pacto. *Illa* bello prior eſt, quia in ſtatus

ſtatus naturæ eſt; *hac* poſterior, quia bellum præcedit, quod pactione componitur. De *hac* hic agitur, non de *illa*.

Cum vero Auctor in genere capite præcedenti demonſtraverit, *fidem hoſti quoque ſervandam eſſe*, hic jam porro ait, fidem, quæ hoſti datur, vel dari *ad finiendum bellum*, de qua *hoc capite* agit; vel *durante bello*, ut in induciis, de qua *cap. ſeq.*

*Additio.*

» Compendium Syſtematis Grotiani circa » fidem publice datam hoſti, expoſuimus in „ Diſſ. *proœm. XII.*

## Ad §. I.

Fide *aut expreſſa, aut tacita conſtant*] » Omnis enim voluntas vel tacite, vel ex» preſſe, id eſt verbis, vel factis declara» tur. *Poſ. J. G. IV.*

*Fides expreſſa*], „ Immo & *tacita* fides eſt „ vel publica, vel privata: de qua *tacita* „ fide agetur *infra c.* 24.

*Aut publica*], „ De qua *c.* 20. 21. & 22.

*Aut privata*], „ De qua *c.* 23.

*Publica, aut ſummarum poteſtatum*] „ De „ qua hoc capite vigeſimo agitur.

*Aut inferiorum*], „ Quæ non tenet rempu„ blicam, niſi juſſu ſuperioris detur; ad„ eoque hæc quoque dependet a conſenſu „ ſuperioris. *Vid. cap.* 22.

*Quæ ſummarum poteſtatum eſt aut bello finem imponit*] „ Quod fit per pacem, „ de qua *h. c.* 20.

*Aut eo manente vim habet*], „ Ut in pa„ cto induciarum, commeatus, &c. *Vid.* „ *c.* 21.

*In his, quæ bellum finiunt*], „ Id eſt in „ pacto de pace.

*Et acceſſiones*] „ De quibus infra „ §. 52.

*Quæ bellum finiunt ſive actu ſuo, ut pactiones*], „ Adeoque ubi partes ſuo conſen„ ſu, ſuaque voluntate, citra relationem „ ad aliud finem bello imponunt.

*Sive ex conſenſu ad aliud relato*], „ Ubi „ partes de pace conſentiunt, relatione ha„ bita ad id, quod arbitri, &c. deciſuri „ ſunt.

*Ut ſortes*], „ *Vid. infr.* §. 42.

*Prælii exitus*] „ *Vid. infr.* §. 43. 44. „ 45.

*Arbitri pronunciatio*], „ *Vid. infr.* §. 46. „ 47. & 48.

*Quorum illa mere ſunt fortuita*], „ Scilicet ſortes.

*Alia duo caſum temperant*, &c.], „ Adeoque ubi præter fortunam & prudentia, „ & fortitudo operantur.

## Ad §. II.

Eorum *eſt, quorum eſt bellum*] » Id „ eſt ſummæ poteſtatis. Tranſigitur enim „ de bello, de quo nemo diſponere pot„ eſt, niſi cujus eſt jus belli. Unde nec „ belli dux, nec alii privati pacem inire „ poſſunt.

*Rei enim ſuæ quisque moderator*], „ Quæ „ ratio deſumta eſt ex *l.* 21. *c. Mand.*

*Ut in bello utrinque publico*], „ Diximus „ alibi, non dari aliud *bellum* inter gentes, „ niſi utrinque publicum.

*Eorum ſit, qui ſummi imperii exercendi jus habent*], „ Adeoque qui ſuperiorem, & „ ſic judicem non habent.

*In ſtatu vere regio*], „ Quis ſtatus ſit vere » regius, explicavimus *L.* 1. *c.* 3. §. 7. „ *ſeq.*

*Modo is rex jus habeat non impeditum*] » Id eſt modo non ſit reſtricta ejus poteſtas » pacto, aut jurejurando, ne pacem facere » poſſit abſque conſenſu procerum; &c. *d.* » *c.* 3. §. 11. *ſeq.*

## Ad §. III.

Auctor dixit, regem in ſtatu regio pacem facere poſſe. Excipit autem merito infantes, & furioſos. Etſi enim jus regni habeant, adminiſtratio tamen eis committi nequit; ſed vel tutores, vel curatores eis dantur: ſi natura ſunt inhabiles, nec jus eis competit.

*Quæ judicii maturitatem non habet*, &c.] 1 » Uti ſi ſit infans, vel impubis: ſi enim „ puber eſt, maturum judicium, adeoque „ & adminiſtrandi facultatem habet; at ſi „ legibus regni fundamentalibus certa ætas „ definita eſt, interim curator conſtituitur. „ *Conſ. l.* 2. *c.* 5. §. 5. *L.* 1. *c.* 3. §. 24. „ *l.* 2. *c.* 3. §. 6.

*Quod in regnis aliquibus lege definitur*] „ Exempla retulimus ſupra *L.* 1. *c.* 3. „ §. 15.

*Alibi*

Digitized by Google

*Alibi probabilibus conjecturis* ] „ Ubi cer-
„ tum pubertatis tempus lege definitum
„ non eſt, res dependet a circumſtantiis,
„ an capax ſit adminiſtrationis.

*Qui imminutæ mentis eſt* ] „ Uti ſi ſit fu-
„ rioſus, vel mente captus.

*Pacem facere non poteſt* ] „ Etſi enim jus
„ imperii habeat, non tamen adminiſtrat,
„ indeque nec pacem facit; qui eſt actus
„ judicii.

*De rege captivo* ] Rex captivus, non jus tantum imperii retinet, ſed & adminiſtrationem, quia caſus ille, impedimentum illud temporarium, non aufert ipſi facultatem diſponendi, non magis, quam alia abſentia neceſſaria. Ergo retinet jus pacis faciendæ, certe ſaltem inter Chriſtianos; prout igitur ille intra fines legitimæ adminiſtrationis diſponit, ita jus eſt. At ſi de rebus publicis diſponit, ſi partes regni alienat, &c. absque conſenſu ſtatuum id fieri nequit. Hinc pacem a Franciſco initam ſtatus Galliæ ratam habere noluerunt. *Vid. Froſſard. l. 1. pag. 39. & Auctor des diſcours merveilleux de la vie de Catherine de Medicis p.* 125. ubi alia affert exempla.

Neque obſtat, reges captivos eſſe in poteſtate hoſtium, adeoque facultatem diſponendi de jure publico ipſis non competere. Reſp. immo poſſunt etiam per alios, & per literas, diſponere eodem modo, uti abſentes alii.

Tres autem caſus contingere poſſunt circa fidem a principe captivo ad componendum bellum datam. *Vel* enim promittit rem ſuam privatam; & tunc ſemper valet pax inita, ex *poſ. J. G. VI.* quia prout quisque de jure ſuo diſponit, ita jus eſt: *Vel* ſpondet, rempublicam, aut ſtatus, ratihabituros pacem; tunc non valet niſi reſpublica conſenſerit: *vel* promittit, ſe ceſſurum parte imperii; hæc promiſſio non valet, niſi conſentientibus illis, quorum intereſt, vel niſi facultas alienandi jure quæſita ſit. *Vid. L.* 1. *c.* 3. §. 12. & *L.* 2. *c.* 6. §. 3. 7. 8. 10. 11.

*Si modo regnum ex conſenſu populi ortum habet* ] „ Adeoque in regno patrimoniali re-
„ gem captivum pacem facere poſſe, ait,
„ quia præſumtio illa, quæ in regnis, ex
„ populi conſenſu delatis, locum habet,
„ hic ceſſat, & captus de ſuo jure diſpo-
„ nit. Nos alibi diximus, regna patrimo-
„ nialia non dari.

*Non enim credibile eſt* ] „ Sæpius dictum
„ eſt, ex vagis ejusmodi præſumtionibus
„ nullum jus naturæ ſequi. Ex tali præ-
„ ſumtione inferri quoque poſſet, credibile
„ non eſſe, populum voluiſſe imperium ab
„ alio ex quavis cauſa abſente exerceri.

*Non quidem jus totum* ] „ Immo nec pro
„ parte: Princeps enim omne jus imperii
„ retinet.

*Sed exercitio, & quaſi tutela erit penes populum* ] „ Immo adminiſtratio erit penes
„ eos, quorum curæ eam captus commiſit.
„ Si nihil diſpoſuit, eis adminiſtratio com-
„ petit, qui ſpem proximam ſuccedendi ha-
„ bent.

*Aut eum, cui id populus commiſit* ] Dixi-
„ mus, & jus populi, & adminiſtrandi fa-
„ cultatem ceſſare, quamdiu ex familia a-
„ gnati ſuperſunt.

*Quæ privatim ſua ſunt, ſi quid pepigerit* ]
„ Hoſti enim fides qua hoſti data ſervan-
„ da eſt.

*Pacemne facere poterit* ] „ Rex injuria eje-
„ ctus retinet jus imperii, etſi cives homa-
„ gium tyranno præſtiterint. At quia regnum
„ ab uſurpatore occupatum neque ipſe, ne-
„ que per alios adminiſtrare poteſt, inde
„ hactenus deficit in exule naturalis facul-
„ tas rem tenendi. Effectus hujus rei inſi-
„ gnis hic eſt, quod vicini ſequantur præ-
„ ſentem poſſeſſionem; adeo ut cum Uſur-
„ patore quoque pacem ſtatuere poſſint.
„ *Vid. l.* 1. *c.* 4. §. 15. Secus, ac
„ in rege captivo, qui facultatem natu-
„ ralem retinet, & per alios adminiſtrat,
„ adeoque & ſolus pacem facere poteſt.

*Si conſtet, eum non obnoxium vivere* ]
„ Immo etſi obnoxius vivat, i. e. ſervitu-
„ tem ſerviat; id enim, ex judicio ſuæ ci-
„ vitatis, injuria contingit hoſtis, quæ jus
„ Principi in ſua civitate quæſitum auferre
„ nequit.

*Cæteroqui* ] „ Si obnoxius vivit.

*Parum a captivo ſors ejus diſtabit* ] „ Si
„ ad certum ſaltem tempus dimiſſus eſt,
„ manet captus, & omnia jura captorum
„ in eum obtinent.

*Nam ſunt & laxæ cuſtodiæ* ] „ Supponit
„ enim, dimiſſum eſſe captum ſub lege re-
„ deundi: hic manet captus etiam cum
„ apud ſuos moratur, ex pacto.

*Quamdiu jurejurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem* ] „ Argumento hoc
„ probare vult, etiam regem, ſi ad tempus
„ dimittitur, non deſinere eſſe captum.

---

### Ad §. IV.

1 Jus *paciſcendi erit penes majorem partem* ] „ In genere jus paciſcendi eſt penes » ſummam poteſtatem, in qua ſi plures » concurrunt, jus demum oritur ex eo, » quod major pars ſtatuit, *l.* 2. *c.* 5. » §. 17.

*Illic conſilii publici* ] » Sic. v. g. apud » Venetos major pars procerum in ſtatuenda pace obtinet.

*Hic civium ſententia* ] » Nam in ſtatu » populari imperium eſt penes populum; » adeoque ſinguli ibi jus ſententiæ dicen- » dæ habent: qui vero plerumque per de- » putatos jus hoc exercere ſolent, ut in » Belgio, apud Helvetios, &c.

*Jus ex more habentium* ] » Aliquando » enim per deputatos comparere ſolent, » aliquando ſinguli cives ſolent ad commu- » ne concilium vocari.

*Etiam eos, qui aliter ſenſerunt* ] » Quia » tenentur majorem partem ſequi.

*Quos autem obligat pax, iisdem & volentibus prodeſt* ] » Si enim onera pacis ini- » ıæ eis utut inviis incumbunt; commo- » da quoque pacis percipere debent. At » recte addit Auctor, *volentibus*; nam invi- » tis beneficium obtrudi nequit.

---

### Ad §. V.

Quæritur, de quibus rebus pax fieri poſſit? Reſp de omnibus rebus, donec quædam probentur exceptæ, modo intra fines adminiſtrationis legitimæ rex diſponat. Hinc aliquando pars territorii, nedum res ſacræ, aut Eccleſiaſticæ, alienari poſſunt, ſi de utilitate Imperii id ſit; quod judicium in dubio eſt penes Principem. Ita Hebræorum reges res ſacras ſæpius dederunt hoſtibus. 2. *Reg.* 18. *v.* 15. Conf. *Gudelin. de jur. pac. c.* 5. & 9. De rebus ſacris, & ſanctis id probavi late *in Diſp. de evocat. Sacr. Sect.* 3. §. 21. *ſeq.* ubi §. 33. & *ſeq.* demonſtravi, ineptam eſſe Romani Pontificis proteſtationem contra pacem Monaſterienſem, & Oſnabrogenſem.

*Additio.*

1 » Excerpta ex hac diſputatione huc per- » tinentia vide *ſupra l.* 3. *c.* 5. §. 6. » Add. *Diſp. B. Parentis de Poſtliminio*, » &c. *Sect. fin.* §. 8. & 9.

*Plerique* ] » Immo omnes: regna enim 1 » patrimonialia in ſenſu Auctoris non dari, » certum eſt.

*Non in patrimonio, ſed tanquam in uſufructu* ] » De regno patrimoniali, & uſu- » fructuario, & de hujus diſtinctionis næ- » vis, paſſim egimus.

*Paciſcendo alienare non valent* ] „ Quia » tueri civitatem debent, & ideo conſtitu- » ti ſunt reges. Non autem tuetur qui ali- » enat.

*Lege publica tales actus in futurum irriti reddi poſſunt* ] » Immo non opus ad id eſt » ſpeciali lege; ſed ipſo jure irriti ſunt a- » ctus, quibus pars imperii alienatur.

*Ita ut nec ad id, quod intereſt, obligationem pariant* ] » Immo qui rem alienam » alii vendit, &c. tenetur ad id, quod in- » tereſt, etiam jure naturali. *Vid. ſupra* » *l.* 2. *c.* 10. §. 8.

*Atque id populos voluiſſe, credibile eſt* ] » Ex ejusmodi conjecturis nullum jus ori- » tur. Ratio naturæ certa eſt: qui promit- » tit id, quod præſtare nequit, tenetur ad „ id, quod intereſt.

*Ne alioqui, &c. ſubditorum bona, &c. caperentur* ] » Si princeps promiſſum, vel » id, quod intereſt, non præſtat, injoria » agit, & ſubditi injuriam illam approbant, » eamque armis, ſi creditor ad reparatio- » nem agit, defendunt; naturali qoque » jure bona ſubditorum capi poſſunt, quia » reparationi juris noſtri reſiſtunt.

*Ac ſic de alienando imperio vana eſſet cautio* ] » Senſus eſt, quod Rex per indi- » rectum alienare poſſet partem imperii, ſi » id, quod intereſt, præſtare teneretur; » quia creditor, ſi jus id petendi haberet, » capere res civitatis poſſet: fingit igitur » credibile eſſe populos ea lege detuliſſe » imperium regi, ne tale promiſſum imple- » re nec id, quod intereſt præſtare tenea- » tur. Vix credibile eſt, Auctorem ſerio hæc » ſcripſiſſe. Dixi 1. naturale eſſe ot rex » præſtet tantundem. Dixi 2. ſi id præſtare » nolit, ſubditos quoque ex injuria princi- » pis teneri, ſi eam defendunt. Dixi 3. ex » conjectura, qua quid populum voluiſſe » credibile eſt, nullum jus oriri. Nedum » 4. populum, ſi expreſſis quoque verbis » tale promiſſum nullum declarat, jus creditori

Digitized by Google

» ditori quæſitum auferre poſſe.
*Populi totius conſenſu opus eſt* ] Nam de
2 » ejus jure agitur : quod facto tertii ei au-
» ferri nequit.
*Per partium legatos, quos ordines vocant*]
» Ut in comitiis imperii, ubi populus quo-
» que per deputatos comparet.
*Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus eſt conſenſu* ] » Late de eo a-
» ctum eſt ſupra *l.* 2. *c.* 6. §. 3. & 4.
*Ut quæ invita a corpore, cui coaluit, avelli nequeat* ] » Si pars alienatur, de duorum
» jure agitur : nimirum, de jure totius po-
» puli, cujus pars eſt ea, quæ alienatur,
» multitudo; tum de jure illius partis, quæ
» ea lege in civitatem tranſiit, ut jura ejus
» communibus viribus contra injurias ho-
» ſtium defendantur.
*Tranſcribet ſine populi conſenſu in ſumma, atque alias inevitabili neceſſitate* ] » De
» quo plenius egimus *d. c.* 6. §. 5. & 6.
» Exemplum occurrit in ordine Teutonico,
» qui ſeſe Imperio Romano exemit, & feu-
» di jure a Polonis ſuas provincias reco-
» gnovit.
*Quia eam poteſtatem credibile eſt exceptam, cum ſocietas civilis coita eſt* ] » Ex eo,
» quod credibile eſt, nulla decidendi ratio
» deſumi poteſt. Vera naturæ ratio hæc
» eſt, quia ea lege in civitatem coivere fa-
» miliæ, ut civitas eas contra vim hoſti-
» lem defendat. Si vires deficiunt, res re-
» dit in priſtinum ſtatum, id eſt pars illa
» civitatis fit ſui juris, *d. c.* 6. §. 5.
» & 6.
3 *In regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet, &c.* ] » Regna patrimonia-
» lia non dari, vidimus; adeoque fruſtra
» quæritur, an alienari a rege poſſint. Cæ-
» terum, hoc* verum eſt, regna jure belli
» populo alicui quæſita, eſſe patrimonialia
» intuitu populi victoris, adeoque a popu-
» lo alienari poſſe, etiam invitis eis, qui
» bello in plenam populi victoris poteſta-
» tem venerunt. *Vid. l.* 1. *c.* 3. §. 12.
*Si nempe regnum ſub onere ejus non dividendi in proprietatem acceperit* ] » Si po-
» pulus victus tali conditione ſe dedit, re-
» gnum eſt quidem in patrimonio populi
» (non regis), ſed ſub conditione ne ſe-
» parari regnum poſſit; proinde populus
» victor alienare illud pro parte ſine con-
» ſenſu populi victi nequit, totum poteſt.
*Bona vero, quæ regni dicuntur* ] » Ut re-
» galia majora, &c. de quibus vide ſupra
» *l.* 2. *c.* 6. §. 10. & 11.
*Poſſunt & hæc in patrimonium regis venire* ] » Immo non poſſunt niſi conſenſu
» populi; & tunc populus alienat, non
» rex.
*Aut ſeparabiliter* ] » Abſque regno.
*Aut individue, cum ipſo regno* ] » Dixi-
» mus, non dari regnum patrimoniale; ad-
» eoque nec bona regni in patrimonio eſſe
» poſſunt, quia ſunt pars regni : non ergo
» valet alienatio niſi ex conſenſu populi.
*Sed non niſi cum regno* ] » Immo ſi re-
» gnum ipſum eſſet patrimoniale, illud pro
» lubitu alienare, & dividere poſſet.
*Si illud* ] » Id eſt, ſeparabiliter bona re-
» gni in patrimonium regis veniſſent.
*Etiam ſeorſum* ] » Abſque regno. At omnia
» hæc gratis dici, ex præcedentibus ap-
» paret.
*Vix eſt ut jus regni bona alienandi conceſſum videatur* ] » Quod late probavimus 4
» ſupra *l.* 2. *c.* 6. §. 11. *ſeq.*
*Niſi diſerte id appareat ex primitiva lege* » Tunc valet alienatio ex conſenſu po-
» puli.
*Aut more, cui contradictum nunquam ſit* ] » Id eſt, tacito populi conſenſu, *d. c.*
» 6. §. 11.

---

## Ad §. VI.

Quatenus populus, & ſucceſſores ex promiſſis regis obligentur, explicavimus ſupra libro ſecundo capite decimo quarto, & diximus, Regem ſemper paciſci ut Regem, adeoque ut caput reipublicæ: indeque ſemper obligari rempublicam quatenus jus rite conſtitutum, & quæſitum eſt; niſi appareat eſſe perſonale. *Dict. l.* 2. *c.* 16. §. 16. & *c.* 15.

*Alibi* ] » *L.* 2. *c.* 14. §. 10. & 11.
» & *c.* 16. §. 16. *L.* 2. *c.* 13. §. 17. &
» *l.* 3. *c.* 19. §. 5.
*Quatenus obligandi poteſtas ſub imperio comprehenſa eſt: quod nec in infinitum protrahi, nec ad anguſtias nimias arctari debet*]
» Rectius, ſi alienatio fit intra fines admi-
» niſtrationis. (Quod judicium in dubio eſt
» principis.)
*Quod nec in infinitum protrahi* ] » Quia
» jus imperii delatum eſt ea intentione, &

 » lege,

Digitized by Google

» lege, ut princeps adminiſtret, non ut perdat.

*Nec ad anguſtias nimias arctari debet* ] » Quaſi omnis de jure, & rebus imperii diſponendi facultas, ſi de re ſit imperii, Principi demi debeat.

*Ut valeat quod probabili ratione nititur*] » Rectius, ut valeat quatenus diſponitur intra fines adminiſtrationis.

*Si quis rex ſimul ſubditorum dominus ſit*] » Immo tale regnum patrimoniale non dari, alibi diximus

*Civile* ] „ Id eſt, ex delatione populi.

*Quam familiare* ] „ Id eſt, patrimoniale.

*Ut qui bello victos in ſervitutem redigunt* ] „ Immo bello victi non ſunt in *patrimonio regis* : at verum eſt, eos *in patrimonio populi eſſe* conſtitutos. *Vid. ſupr. l.* 1. *c.* 3. §. 17.

*Aut ſi in perſonam quidem dominium non habeat, ſed in res habeat* ] » Immo nec tunc regnum ſit patrimoniale regi quia dominium privatum quidem regis eſt, ſed imperium manet populi.

*Ut Pharao in terra Ægypti ex emto* ] Pharaonem jus privatum quidem hac emtione quæſiviſſe, alibi diximus, *vid. ſupr. l.* 1. *c.* 3. §. 12. ſed non jus imperii plenum, i. e. dominium abſolutum in populum.

*Et alii, qui advenas in ſuum privatum receperunt* ] » Nam tunc quoque fieri, & conſtitui regnum patrimoniale, ait Auctor, quando paterfamilias latifundia poſſidens extraneum alia lege in ſuas terras habitantem recipere non vult, *l.* 1. *c.* 3. §. 8. *n.* 3; ubi probavimus, hoc exemplum huc plane non quadrare.

*Jus præter regium accedens* ] » Scilicet, jus dominicum, quod non eſt pars imperii a populo conceſſi.

*Efficit ut ex eo conſiſtat, quod alioqui per ſe, ſolo jure regio, conſiſtere non poſſet* ] „ Senſus eſt, quod alienatio a tali rege facta, qui præter imperium etiam jus dominii habet, valeat, non ex jure regio, ſed ex jure dominico. Quod late refutavimus *d. l.* 1. *c.* 3. §. 8.

---

## Ad §. VII.

1 Quid *in res ſingulorum pacis cauſa ſtatuere poſſint reges* ] Summæ poteſtates 1. recte pacis cauſa alienant ea, quæ publica ſunt; adeoque & partem imperii, & ſacra quoque: 2. diſponere poſſunt de his, quæ bello capta ſunt, ut nimirum reſtituantur hoſtium ſubditis, quibus res illæ ablatæ fuerunt. 3. Eadem ratio eſt in amiſſis bello, de quibus ſumma poteſtas itidem pace diſponere poteſt, ne recipiantur ea, quæ hoſtis ſubditis noſtris prædæ jure eripuit. Alibi enim diximus, principem jure imperii quoque jura privata auferre ſubditis poſſe, ſi ſumma utilitas reipublicæ id exigit. Quod in rebus occupatione bellica nobis quæſitis eo magis obtinere debet, quia res hoſtiles civibus noſtris non acquiruntur niſi ſub conditione tacita, ut ſalvum ſit principi jus reſtituendi, ſi aliter forte pax fieri non poſſit; idque ex natura occupationis, quæ rem noſtram facit cum ſuo jure; occupatio autem bellica non dat jus perpetuum, quia adhuc de ea diſputatur, & ſic iterum auferri poteſt poſſeſſori. Idque verum eſt, licet capiens rem captam alienaverit. *Vid. diſp. de amn. Sect.* 6. §. 13.

An 4. res ſingulorum ſubditorum alienari pacis cauſa poſſunt? Affirmatur. At quia unus civium præ altero gravari non debet, cum omnes æqualiter defendere rempublicam teneantur, id, in quo gravatus eſt, vel ex ærario, vel publica contributione ei reſtituendum eſt. *Vid. Grot.* §. 7. *n.* 2. & §. 8.

An 5. Princeps pacis cauſa remittere poteſt damna ſubditis ſuis, vel ante bellum motum, vel poſt illata? Affirmatur, quia etiam intra fines imperii juſti jura privatis quæſita auferri poſſunt, ſi publica neceſſitas, aut utilitas id exigit.

Denique, & 6. quæritur, an Princeps damna durante bello ſubditis data reſarcire teneatur? Negatur, 1. quia Princeps non ſuo jure bellum gerit, ſed jure civitatis; neque ultro bellum illud gerit, ſed jure neceſſariæ defenſionis: adeoque cum ejus non ſit negotium, cum ipſe vi officii ſubditos tueatur, nulla ejus culpa eſt, adeoque nulla ad reſtituendum obligatio. Sane, 2. damnum ab hoſte illatum merus caſus eſt; hic caſus nocet domino. Sed & 3. damnum datum eſt culpa hoſtis, qui ex judicio noſtræ civitatis injuria agit; adeoque contra eum ſolum actio eſſet. Denique, & 3. nemo tenetur, vel alii obligatur, niſi qui ultra ſuum aliquid habet, vel agit.

Digitized by Google

agit. At diximus, Principem non habere ultra ſuum; ſed hoſtem, qui res ſubditorum cepit: & dictum quoque eſt, principem non agere ultra ſuum, quia vi officii bellum gerit, adeoque culpa ejus non eſt.

Excipe caſum ſi princeps ſuo facto, etſi occaſione belli, damnum dat, uti ſi propugnaculi faciendi cauſa privati territorium occupat: id enim ex publico reſarciri debet, quia in communem utilitatem hoc factum redundat; adeoque communiter ſarciendum quod communiter debetur.

*Additio.*

,, Hæc omnia late tractavit B. Parens *in*
,, *diſputatione de poſtliminio*, *Sect.* 6. & 7,
,, & nos in commentario ad *l.* 3. *c.* 9. &
,, *c.* 16. Merito autem excipitur caſus, ſi
,, hoſtis pace reparationem damni promi-
,, ſit.

*Nec in res ſubditorum aliud jus habent, quam regium* ] ,, Quod conſiſtit in jure tu-
,, endi res ſubditorum, non perdendi.

*Alibi* ] ,, *Vide l.* 1. *c.* 1. §. 6. *c.* 3. §. 6.
,, *l.* 2. *c.* 14. §. 7.

*Sub eminenti dominio* ] ,, Dominii vox
,, male in imperiis adhibetur. *Vid. dict. l.*
,, 1. *c.* 1. §. 6.

*Ita ut civitas* ] ,, In ſtatu ſcilicet popu-
,, lari.

*Aut qui civitatis vice fungitur* ] ,, Id eſt
,, rex, &c.

*Iis rebus uti, easque etiam perdere poſ-ſit* ] ,, Quia cives tenentur opibus, & ope-
,, ris tueri rempublicam.

*Quæ privatis quoque jus aliquod in aliena concedit* ] ,, Paſſim hæc principia refutavi-
,, mus.

*Cui privatas cedere illi ipſi voluiſſe cenſendi ſunt*, *&c.* ] ,, Ea enim lege homines
,, in civitatem coëunt, ut ſingulorum jura
,, tuta ſint; communi igitur opera, & ope
,, defendere civitatem tenentur.

2 *Civitatem teneri his, qui ſuum amittunt, ſarcire damnum de publico* ] ,, Civitas tene-
,, tur reſarcire quæ rex huic, vel illi im-
,, perat ut de ſuo tribuat; alius enim præ
,, alio defendere rempublicam non tene-
,, tur.

*Et ipſe, qui damnum paſſus eſt, contribuet* ] ,, Quia ad defenſionem reipublicæ ip-
,, ſe quoque concurrere debet.

*Si nunc forte ei præſtationi par non ſit* ]
,, Tunc enim non jus deficit, ſed juris ex-
,, ecutio.

*Exſeret ſeſe quaſi ſopita obligatio* ] ,, Juris
,, enim noſtri executio nullo tempore præ-
,, ſcribitur. *Vid. l.* 2. *c.* 4.

AD §. VIII.

AGNOSCERE *civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum eſt* ] ,, Sen-
,, tentia vera eſt, ſed ratio fallit. Civitas
,, non tenetur reſarcire damnum, quod ci-
,, vibus durante bello ab hoſtibus illatum
,, eſt, quia naturaliter caſum fert dominus;
,, at hic merus caſus eſt (cum jure bellum
,, geri dicatur ex judicio noſtræ civitatis):
,, adeoque damnum non culpa, vel injuria
,, noſtra, ſed hoſtis datum eſt; ex quo pro-
,, inde non nos, ſed hoſtes conveniendi,
,, quia civitas noſtra nihil ultra ſuum habet.
,, *Vid.* §. *præc. quæſt.* 6.

*Eo, quod jus belli talia permittat* ] ,, Fal-
,, ſa hæc eſt ratio, quia ex judicio noſtræ
,, civitatis injuria hoſtis damnum dat; adeo-
,, que dicendum, non jure, ſed caſu, &
,, vi damnum datum eſſe: caſum autem
,, præſtat dominus.

*Nam jus illud belli populos alios ſpectat* ]
,, Qui ex conſtituto gentium tenentur ho-
,, ſtem capientem, ſi bellum ſolenne eſt,
,, in poſſeſſione defendere Quam fabulam
,, examinavimus alibi. *Vid Diſſ. proœm.*
,, *IX.* §. 53. *ſeq.*

*Ut alibi* ] ,, Syſtema hoc Grotianum,
,, quaſi *jure naturæ* capere ſaltem liceat in
,, bello juſto, & non niſi ad quantitatem
,, pœnæ, vel debiti: & quaſi *jure gentium*
,, *voluntario* demum in bello ſolenni, id
,, eſt publico, & indicto, utut injuſto, pla-
,, cuerit ut capiens dominium externum
,, acquirat, paſſim refutavimus. *Vid. diſſer-*
,, *tationem proœmialem IV.* & *IX.* §. 63.
,, *ſeq.*

*Partim & hoſtes inter ſe* ] ,, Singula jura
,, ex hypotheſi Grotii recenſuimus in *Diſſ.*
,, *proœm. IX.* §. 67. Sed cum jus tale gen-
,, tium, quod in ficto aliquo bello ſolenni
,, obtineat, non detur, jus illud fictum nec
,, valere poterit inter hoſtes inter ſe.

*Non cives inter ſe* ] ,, Adeoque civem
,, contra civem jus belli allegare non poſ-
,, ſe, merito contra Vasquium aſſerit. At
,, contra Grotium quoque merito aſſerimus,
,, agnoſcere civitatem non teneri damnum,
,, quod bello datum eſt. Civitas enim ex-
cipere

Digitized by Google

„ cipere contra ſubditos, ad reparationem „ damni agentes, non poteſt, jure belli „ id damnum datum eſſe. At excipere poteſt, citra culpam civitatis, & hoſtis injuria damnum hoc datum eſſe, indeque „ illam ad ejus reparationem non teneri.

*Qui cum ſocii ſint, aequum eſt ut communia habeant damna* ] „ Immo communio „ hæc damnorum obtinet ſaltem in ſocietate bonorum, ubi etiam lucrum commune „ eſt. At cives neque lucrum invicem communicant, neque ſocietatem bonorum inter ſe conſtituunt. Adeoque verius eſt, „ unumquemque civium damnum vi hoſtili „ illatum ſuo jure ferre, utpote caſu datum.

*Civili lege & hoc conſtitui poterit* ] „ Immo jure naturali id obtinet: & hoc ſecuti ſunt Jureconſulti Romani in *l.* 52. „ §. 4. *ff. pro ſoc.* ubi damnum a ſocio repetitur, non a civitate.

*Ut ſua quisque acrius defendat* ] „ Vana „ hæc eſt ratio, cum experientia doceat, „ vi majori plerumque res ab hoſte capi. „ Verius igitur eſt, ideo damnum tale a „ civitate reſtitui non debere, quia ſine „ culpa ejus, adeoque caſu datum eſt.

## Ad §. IX.

Sunt *qui latum diſcrimen collocant* ] „ De quæſtione, an Princeps jus ſubditis „ ex jure civili quæſitum auferre poſſit, „ egimus ſupra *l.* 2. *c.* 14. § 8.

*Quæ civium ſunt ex gentium jure* ] „ V. „ g. quæ ex titulo occupationis, etiam hoſtilis, jure traditionis, ſpecificationis, „ &c. acquiſivere.

*Quæ eorundem ſunt ex jure civili* ] „ V. „ g. ex præſcriptione, ex teſtamento, &c.

*Etiam auferendi ſine cauſa, & compenſatione* ] „ Quia quod lege conceſſum eſt, „ contraria lege tolli poſſe videtur. *Vid.* „ *ſupr. c.* 19. §. 7.

*Ex qualicunque cauſa* ] „ Sive res noſtra „ fiat ex jure gentium, ſive ex jure civili.

*Suos ſemper effectus habet ex jure naturali, ut ſcilicet auferri nequeat* ] „ Regula „ enim naturæ eſt, ut quod noſtrum eſt, „ ſine facto noſtro auferri nobis non poſſit.

*Niſi ex cauſis, quæ aut dominio inſunt ſuapte natura* ] „ De modis finiendi juris in „ re egimus *in Diſſ. proœm. XII.* §. 322. „ *ſeq.*

*Aut ex dominorum facto ortum habent* ] „ De modis, quibus finitur obligatio per„ ſonæ, egimus *d. l.* 2. & *Diſſ. proœm.* „ *XII.* §. 348. *ſeqq.*

## Ad §. X.

Hæc *inſpectio, niſi ex publica utilitate res privatorum concedantur* ] „ Quam regulam Auctor poſuit §. 7. *n.* 1.

*Regem ſpectat, & ſubditos* ] „ Inter eos „ diſceptari debet, an publica ſit utilitas, „ an non: & diximus, in dubio judicium „ eſſe penes regem.

*Ut illa de damno ſarciendo civitatem, & ſingulos* ] „ Nam de horum jure agitur; „ tertii autem non intereſt.

*Nam externis, qui cum rege contrahunt, ſufficit factum regis* ] „ Hoſtis enim, qui injuriam ſibi tum a rege, tum a ſubditis fa„ ctum regis defendentibus illatam contendit, utriusque res capere poteſt jure bel„ li, nedum belli finiendi cauſa a rege „ oblatas acceptare. An vero Rex offerre „ poſſit, ea cum ſubditis quæſtio eſt, hoſtis „ ſuo jure utitur.

*Non tantum ob præſumtionem, quam ſecum adfert dignitas perſonæ* ] „ Immo hæc „ præſumtio jus ſubditis quæſitum auferre „ non poſſet.

*Verum etiam ob gentium jus, quod bona ſubditorum obligari ex facto regis patitur* ] „ Hoc non demum eſt ex jure Gentium „ voluntario, ſed ex ipſo jure naturæ. *Vid.* „ *lib.* 3. *c.* 2. *per tot.*

## Ad §. XI.

Auctor agit de interpretatione pacis „ dubiæ usque ad §. 41. Nimirum, 1°. „ circa damnum ab hoſte datum, usque „ ad §. 22: 2°. quando pax rupta videatur, usque ad §. 41.

1 *Quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum* ] „ Regulam hanc interpretatio„ nis eſſe mere civilem, diximus *d. c.* 16. „ §. 10. *ſeq.* Jure naturæ nil valet inter par„ tes diſponentes, niſi quatenus conſtat de „ utriusque voluntate; neque extenſio ibi

ob

„ ob cauſæ favorem fieri poteſt : ſed ſi „ partes non conveniunt, ceſſat diſpoſitio.

*Quo longius abit, eo reſtrictius* ] „ In „ cauſis ſcilicet odioſis : quod jure naturæ „ verum non eſſe, dixi *d. l.*

*Jus naturæ merum* ] „ Quod Auctor di- „ ſtinguit a jure gentium voluntario in bel- „ lo ſolenni introducto. *Vid. ſupr. c.* 1. „ §. 1.

*Maximus favor in eo eſſe videtur, ut ſuum quisque conſequatur* ] „ Hoc non eſt „ ob favorem, ſed ex ratione naturæ, „ quæ ſuum cuique tribuere jubet.

*Et proinde videtur ambigue poſitorum interpretatio eo ducenda* ] „ Immo ſi id, „ quod ponitur, ambiguum eſt, ſi alter „ negat, alter affirmat, nulla eſt diſpoſitio, „ & res ad priſtinum redit ſtatum, i. e. „ ad bellum.

*Ut qui juſta arma habuit, id conſequatur, ob quæ arma ſumſit* ], „ At uterque ait, „ ſibi juſta eſſe arma, alteri injuſta; & ju- „ dex hujus cauſæ inter partes non eſt. „ In cujus igitur favorem, quæſo, inter- „ pretatio fieri deberet, & quis interpreta- „ bitur.

*Non item ut pœnæ nomine quicquam lucretur: id enim odioſius* ] „ Hæc pro lubitu „ ſine ulla ratione ita finguntur: dixi 1. „ fruſtra hæc jura tribui ei, qui *juſtam* „ cauſam habet: nam uterque eam ſibi aſ- „ ferit. Sed & 2. ex dictis in *Diſſ. proœm.* „ *IX.* §. 68. & *l.* 3. *c.* 1. §. 1. & *ſupra* „ *l.* 3. *c.* 1. §. 4. conſtat, etiam ex mero „ jure naturæ in infinitum, & ultra quan- „ titatem debiti, vel modum pœnæ, capi „ res hoſtiles poſſe, adeoque hunc effectum „ non demum jure gentium voluntario in- „ troductum eſſe.

*Quia ad pacem veniri vix ſolet injuriæ confeſſione* ], Ipſe ergo Auctor perſpicit, „ effectu carere ea, quæ de *juſta* cauſa aſ- „ ſeruit, quia uterque ſuam cauſam juſtam „ eſſe contendit; adeoque inania ſunt quæ „ de interpretatione vel ex favore, vel ex „ odio fingit. Judex enim inter bellum ge- „ rentes non eſt.

*Ea ſumenda eſt in pactis interpretatio, quæ partes quoad belli juſtitiam quam maxime æquet* ] At hæc quoque interpretationis „ regula abſque effectu eſt. Nam uterque „ litigantium aſſerit, alterum injuria bellum „ geſſiſſe: adeoque negant, belli juſtitiam „ utrinque æquam eſſe; nec illam interpre- „ tationem admittunt, neque judicem hac „ in cauſa habent.

*Quod fieri ſolet* ] „ Scilicet, ut partes „ quoad juſtitiam belli æquentur.

*Ut quarum rerum turbata bello poſſeſſio eſt, ex formula juris antiqui componatur* ] „ Senſus formulæ eſt, ut omnia reſtituan- „ tur in priſtinum ſtatum.

---

## AD §. XII.

POSTERIUS *in dubio magis eſt ut præſumatur* ] „ Quando in pace nihil di- 1 „ ctum eſt de damnis utrinque datis, & „ ſumtibus factis, Auctor ait, in ambiguo „ eſſe, an omnia reſtituenda, an vero in „ eodem ſtatu, quo nunc ſunt, ſint relin- „ quenda. Poſterius autem præſumi, ſta- „ tuit, tum quia mutatio ſtatus præſentis „ non præſumitur, tum quia ad damni re- „ ſtitutionem nemo tenetur, niſi vel ex „ conſenſu, vel ex culpa ſua : Hic autem „ paciſcentem nec ex conſenſu teneri, quia „ non intervenit, nec ex culpa ſua, quia „ jure ſe bellum geſſiſſe, ait.

*Hinc eſt* ], Scilicet, quod facta pace præ- „ ſumatur pactum, ut res maneant quo ſunt „ loco, adeoque ut ſervet quisque quod „ bello cepit.

*Ut in pace illis demum captivis poſtliminium ſit, de quibus id in pactis erat comprehenſum* ], Non ergo illis, de quibus in „ pace nihil dictum eſt: de his enim præ- „ ſumi, putat, paciſcentes conveniſſe ut „ res maneant in quo ſunt loco, id eſt ut „ maneant captæ. Equidem res vera eſt; „ at ratio non conſiſtit in præſumto pacto, „ ſed in lege Romanorum, quæ odio ca- „ ptivorum noluit beneficium poſtliminii ip- „ ſis indulgere : ab antiquo enim minus „ indulgens in captivos fuit civitas. *Livius* „ *l.* 22. *c.* 59. Add. *ſupra l.* 3. *c.* „ 9. §. 1. Sane, aliis captis, qui armis „ victi non ſunt, omnino poſtliminium et- „ iam in pace datur, etſi eorum facta non „ ſit mentio, uti ei, qui ſubito exorto bel- „ lo capitur, & fato in ſervitutem redi- „ gitur, *l.* 12. *pr. Capt.* item qui ab eis „ capitur, cum quibus amicitia nobis non „ eſt, *l.* 5. §. 2 *Eod.*

*Recte emendare Fabrum* ], Qui pro *nihil* „ in dicta lege 12. legit. *id.*



Digitized by Google

*Et certis argumentis evicimus* ],, Nam & ,, ſubjecta ratio , & oppoſitum membrum, ,, eam emendationem aperte evincunt. *Vid.* ,, *l.* 3. *c.* 9. §. 4. *n.* 1.

*Sic & transfuga non reddentur niſi convenerit* ] ,, Auctor ex eadem præſumtione ,, ( quod partes, ſi in pace nihil dictum ,, eſt, convenisſe videantur, ut maneant ,, res in quo ſunt ſtatu ) infert, eos, qui ,, ab hoſtibus ad nos transfugiunt, reddi ,, non debere : atque de hoc caſu Celſum ,, loqui, putat in *l.* 51. *ff. A. R. D.* dum ,, ait, *transfugam jure belli recipi.*

,, Equidem eos, qui ab hoſte ad nos ,, transfugiunt, reddi hoſti non debere , ,, ipſa naturæ ratio dictat, tum quia cuili- ,, bet licet domicilium mutare , tum quia ,, is, qui ab hoſte ad nos transfugit, no- ,, ſtras jam partes ſequitur, & deſinit eſſe ,, hoſtis : adeoque nulla ratio dari poteſt ,, cur reddi hoſti debeat; neque de eo in ,, jure Romano quæſtio eſt.

,, Equidem aliquando in deditione ur- ,, bium, immo in pace quoque de redden- ,, dis transfugis agitur ; ſed id fieri demum ,, ſolet, quando capitulatio , vel pax aliter ,, obtineri nequit. Sane, cum proprii cives ,, tali caſu dedi hoſti jure poſſint, nedum ,, transfugæ.

,, Hinc jam conſtat, male Auctorem huc ,, referre dictum Celſi, *quod transfuga*, id ,, eſt qui ab hoſte ad nos transfugit, *jure* ,, *belli recipiatur* , adeoque reddi non de- ,, beat hoſti, niſi id in pace dictum ſit. ,, Celſus enim plane non loquitur de trans- ,, fuga, qui hoſtem deſerit, & ad caſtra ,, noſtra perfugit, ( etſi Cujacius quoque *lib.* ,, 4. *obs.* 9. id ſtatuat ) ſed de eo , qui ex ,, noſtris ad caſtra hoſtis transfugit, atque ,, a nobis recipitur: de eo enim quæritur, ,, an ſervus fiat, adeoque an jure belli eum ,, recipiamus. Hoc affirmat Celſus. Sane, ,, transfuga hoſtis eſt , *l.* 7. *ff. re milit.* & ,, tanquam hoſtis interfici poteſt ubi inve- ,, nitur, *l.* 3. §. *f. Sicar.* Adeo ut ſi re- ,, cipiatur, torqueatur, & ad beſtias da- ,, mnetur , *l.* 3. §. 10. *Re milit. l.* 7. *Eod.* ,, vel vivus exuratur, *l.* 8. §. 2. *Pœn.* & ſi ,, ultro redit, in inſulam deportetur, *l.* ,, 5. §. 4. *re milit. l.* 13. §. *f. Sicar.*

,, Sed & Celſum de transfuga, qui a no- ,, bis ad hoſtes transfugit, loqui , vel ex ,, ipſa materia, de qua ibi agitur, apparet: ,, refertur enim effatum Celſi in titulo de ,, acquirendo rerum dominio ; & ea occa- ,, ſione ait, transfugam jure belli, id eſt ,, tanquam hoſtem recipi, & pro capto ha- ,, beri, indeque æque capientium fieri, ac ,, res hoſtiles, quæ apud nos inveniuntur. ,, *d. l.* 51.

*Transfugas jure belli recipimus* ],, Ex di- ,, ctis apparet, Jurisconſultum de eo, qui ,, a nobis transfugit, & recipitur, loqui, & ,, de re hoſtili, quæ apud nos eſt : & de ,, illo ait , eum jure belli recipi, id eſt ut ,, hoſtem; hanc jure occupationis fieri oc- ,, cupantis.

*Per jus belli licet nobis admittere, & noſtris adſcribere eum, qui partes mutat* ] ,, Adeoque eum, qui ex hoſte ad nos trans- ,, fugit. At probavimus, Celſum de tali trans- ,, fuga non loqui, ſed de eo, qui a nobis ,, profugit, & recipitur ; hic non niſi jure ,, belli recipitur, id eſt tanquam hoſtis,

*Res cætera tali pacto manent penes tenentem* ] ,, Si ſcilicet in pace nihil de rebus 2 ,, captis dictum eſt; tunc enim ratio natu- ,, ralis obtinet, quod res ab hoſte captæ ,, cedant occupanti , *l.* 5. §. *f. A. R. D.*

*Illud autem tenere* ] ,, Dixit enim, res ,, cæteras ( extra transfugas ) tali pacto ma- ,, nere penes *tenentem.*

*Non civiliter* ] ,, Id eſt, ſi ſolo animo ,, tenetur.

*Sed naturaliter* ],, Ita ut res ſit in po- ,, teſtate noſtra corporali.

*In bellis enim ſufficit facti poſſeſſio* ]., Au- ,, ctor ſupr. *c.* 6. §. 2. *n.* 4. acquiſitionem ,, per capturam rei hoſtilis *naturalem* ac- ,, quiſitionem vocari, dixit, *quia non cau-* ,, *ſam aliquam, ſed ipſum nudum factum* ,, *ſpectari, & ex eo jus naſci*, putat. Quod ,, refutavimus *ibidem.* Sane, captura rei ho- ,, ſtilis inter modos acquirendi *juris gen-* ,, *tium* refertur, *quod cum humano genere* ,, *originem cepit. L.* 1. *pr. junct. l.* 5. §. *f.* ,, *ff. A. R. D.*

*Nec alia attenditur* ] ,, Auctor enim ſup- ,, ponit, jure naturæ non licere capere res ,, hoſtis, niſi ex juſta belli cauſa, & in- ,, tra modum debiti, & pœnæ ; neque do- ,, minium acquiri niſi ad compenſationem ,, debiti, *vid. D. proœm. IX.* §. 62. adeo- ,, que jure gentium demum introductum ,, eſſe, ut ex injuſta quoque cauſa promiſ- ,, cue, & in infinitum capere rem hoſtilem ,, liceat ; atque ideo dominium hoc exter- ,, num vocari : ubi ſufficere, putat, *facti*

*Poſſeſ-*

,, *Poſſeſſionem.* Nos rationem, cur naturali
,, jure de juſtitia cauſæ conſtare non poſ-
,, ſit inter duas gentes, quarum utraque
,, ſuam cauſam juſtam aſſerit, & quæ ju-
,, dicem non habent, alibi expoſuimus. Di-
,, ximus, quæſtionem hanc de juſtitia cau-
,, ſæ in ſuſpenſo eſſe, eamque non niſi per
,, ultimam victoriam decidi, adeoque ex
,, hoc demum tempore conſtare, quis ju-
,, ſtum bellum geſſerit, quis injuſtum. Du-
,, rante igitur bello captura rei hoſtilis pro
,, juſta habetur intra fines cujusque civita-
,, tis: adeoque *jus* hoc ſimile eſt aliis ju-
,, ribus, quæ ex incertitudine morali ori-
,, untur, v. gr. quod pater præſumatur qui
,, ex juſtis nuptiis liberos ſuſcipit; quod
,, probaſſe videatur qui plures teſtes pro
,, ſe habet, &c. Quo pertinent omnes ca-
,, ſus, ubi non jus, ſed probatio deficit.
,, In his enim cauſis itidem Deo judicium
,, relinquendum eſt.

*Agros autem, diximus, ita teneri ſi mu-
nitionibus quibusdam clauſi ſunt* ],, Tunc
,, enim agri ſunt in noſtra poteſtate, & cu-
,, ſtodia.

*Nam temporariam inſeſſionem hic non
ſpectari* ],, Quia res non eſt in noſtra po-
,, teſtate, & cuſtodia, quamdiu recipi pot-
,, eſt, *d. c.* 6. §. 4.

*Gnarus ut res erat* ],, Adeoque ſciebat,
,, per occupationem temporariam ſe domi-
,, nium nondum acquiſiviſſe.

*Pacis confecto negotio retenturum ſe quæ
teneret* ],, Quia ſcilicet ſuperior erat armis,
,, adeoque quasvis conditiones præſcribere
,, Græcis potuit.

*Incorporalia non tenentur niſi per res, qui-
bus adhærent* ],, Vid. ſupra *l.* 3. *c.* 7. §. 4.
,, *c.* 8. §. 4. *n.* 2. *c.* 9. §. 6. *n.* 1.

*Ut ſervitutes prædiorum* ],, Adeoque qui
,, tenet rem, eam tenet cum ſua qualitate
,, *Vid. l.* 1. *c.* 1. §. 4.

*Aut per perſonas, quarum ſunt* ],, *Vid.*
,, *l.* 3. *c.* 7. §. 4. Ita enim capta perſona,
,, etiam occupatæ cenſentur obligationes.
,, Conf. *Jus meum controv. tit. de juriſd.*
,, *q.* 25.

*Dum ne in ſolo, quod hoſtium fuit, exer-
cenda ſint* ],, Ponamus, civem noſtrum ab
,, hoſte capi, poſtea pace facta conveniſſe
,, ut omnia in ſtatu, quo nunc ſunt, ma-
,, neant. Auctor recte ait, hoc caſu obli-
,, gationes quoque, quæ perſonæ cohærent,
,, capientis manere, dummodo in hoſtis ter-
,, ritorio capto debeatur. Secus ſi in noſtra
,, civitate ei debeatur, quia hoſtis hæc de-
,, bita non tenet.

,, Quid ſi capto debeatur in pacati ter-
,, ritorio? Reſp. hæc quoque debita cedunt
,, capienti: quia medii ſtatum præſentem
,, pro jure habent, i. e. ſequuntur poſſeſ-
,, ſionem. *Vid. ſupr. c.* 7. §. 3. *n.* 2. Aliud
,, ex eadem ratione dicendum ſi creditor
,, poſtliminio reverſus, & debitum non-
,, dum exactum eſt.

## Ad §. XIII.

In *altero illo* ],, *Vid.* §. 11. *n.* 2. & §.
,, 12. *n.* 1.

*Quo reſtituitur poſſeſſio bello turbata* ],, I.
,, e. quo res reſtituitur in ſtatum, quo fuit
,, ante bellum.

*Ultimam, quæ ante bellum fuit* ] Ita pace
Osnabrugenſi in Palatinatu reſtitui omnia
debebant in ſtatom, quo fuere anno 1618.
in reliquis Germaniæ provinciis, quo fuere
anno 24. die prima Januarii. Inter Triden-
tinum Principem, & Venetos, pace cautum
fuit, ut poſſeſſiones reſtituerentur. Ille cœ-
pto bello occupaverat caſtrum, quod ſecu-
tis, finitisque induciis Veneti recuperave-
rant. Quæritur, ad quem reverti caſtrum
illud pace præfata facta debeat. *Alciatus*
pro Principe reſpondit, *Gentilis* pro Vene-
tis, *de jure bell. L.* 2. *c.* 2; cujus ſen-
tentia vera eſt, quia Veneti caſtrum illud
tenuerunt ante bellum.

*Ita tamen ut privatis dejectis interdicto
&c. experiri liceat* ],, Si forte paulo ante
,, bellum vis illata eſt, nec jure vindicari
,, potuit propter bellum ſuperveniens: tunc
,, finito bello, ſi legibus pacis cautum eſt
,, ut turbata poſſeſſio reſtituatur, etiam hæc
,, poſſeſſio privata reſtituenda eſt, ſed offi-
,, cio judicis, inſtitutaque actione. Nam is
,, ſtatus fuit ante bellum.

*Interdicto* ],, Quando ſola poſſeſſio pe-
,, titur.

*Vindicatione* ],, Quando ipſa proprietas,
,, reique dominium petitur.

## Ad §. XIV.

Quæritur, an etiam dediti reſti-
tuantur, ſi in pacis tabulis dictum ſit, o-
mnia in priſtinum ſtatum eſſe reſtituenda?
Negatur, 1. quia omnis reſtitutio intelligi-

tur tantum de iis, quæ vi hoſtili facta, & turbata ſunt, non quæ ultro dedita a populo libero (ſi enim a non libero, & inferiore deditio facta eſt, ea non præjudicat publico, ſed id hoſtis vi tenet; & tum dici non poteſt, quod populus jus ſuum ultro dederit). 2. Lex igitur reſtitutionis ad ea pertinet, ad quæ amneſtia, i. e. ad ea, quæ noſtro judicio injuria ablata ſunt: at qui ultro ſe dedunt, omnium judicio jure agunt, adeoque ad eos nec amneſtia, nec reſtitutio pertinet. Accedit 3. quod tranſigatur pace ſaltem de eo, quod controverſum eſt: at dediti non ex belli cauſa dubia, ſed ultronea deditione in poſſidentis ſunt poteſtate.

*Sui juris populus* ] „ Si enim populus eſt „ alterius juri ſubjectus, dedere alii imperium in ſeſe non poteſt, utpote quod ejus non eſt: niſi populus, in cujus poteſtate eſt, defendere eum aut non poſſit, aut nolit.

*Alteri ſubjecerit* ] „ I. e. citra vim ejus imperio ſe ſubmiſerit.

*Ad eum reſtitutio non porrigetur* ] „ Quia non injuria belli capti ſunt, ſed ultronea voluntate in alterius poteſtatem tranſierunt.

*Ut quæ ad ea tantum pertineat, quæ vi, metu facta ſunt* ] „ Adeoque injuria, ex judicio ſcilicet noſtræ civitatis: at ſi quis „ popolus liber durante hoc bello oltro ſe dedat, id nec ex ſuæ civitatis judicio injuſtum eſt.

*Parique jure* ] » *Thucyd. l.* 4. *p. m.* 173. & *p.* 192. *pr.*

## Ad §. XV.

Si *nihil aliud convenerit* ] » Scil. ut quæ bello damna data ſunt, eorum nomine actio detur; tunc enim damna reſtituuntur ex pacto.

*Omni pace id actum cenſeri debet, ut quæ bello data ſunt damna, eorum nomine actio non ſit* ] Pace facta ſi de damnis, & injuriis nihil dictum ſit, hæc nec reſtitui in priſtinum ſtatum, nec in quo ſont manere neceſſe eſt, ſed lis durat, quia etiam facta pace damna illa injuria nobis data aſſerimus. Adeoque etſi vi damna illa repetere non poſſimus, tamen 1. jure poſtliminii res nobis ablatas recipimus. 2. Damna rerum ab auctoribus vindicamus, ſi illi intra noſtros fines ſint. 3. Jura quoque, & nomina ab hoſte extorta in pace vindicare poſſumus, &c. de quibus late egimus in diſputatione de poſtliminio, &c. *Vid. Diſp. de Poſtlim.* &c. *Sect.* 2. & 3.

Hinc vel clauſula amneſtiæ adjici ſolet, vi cujus omnia manere debent in ſtatu, quo nunc ſunt, *d. diſp. Sect.* 4: vel lex reſtitutionis additur paci; & tunc vi pacti omnia in priſtinum ſtatum reſtitui debent.

*Additio.*

» Verior mihi videtur ſententia Auctoris; » damnorum bello datorum nomine nullam » eſſe actionem ſi nihil in pace dictum ſit: » ſolo poſtliminii jure excepto; nam hæc » conditio naturali jure ineſt rebus captis. » *Grot. l.* 2. *c.* 16. §. 1.

*Quod de damnis etiam privatim acceptis*; &c. ] » Si privatorum prædia incenſa, iisque bona erepta ſunt.

*Nam & hæc belli effecta ſunt* ] » Adeoque damna caſu data videntur, qui nocet dominis.

*In dubio enim ita cenſentur contrahere voluiſſe* ] » Ex conjectura tali voluntatis, altero imprimis negante, nullum jus oriri poteſt.

*Ut neuter injuſtitiæ damnaretur* ] » Vera ratio eſt, quod bello per pacem compoſito omnis coactio ſublata ſit, & ſolus caſus excipiatur, ſi perſonæ, & res noſtræ civitatis poſtliminio revertuntur.

## Ad §. XVI.

Quæritur, an etiam ea, quæ privatis deberi cœperunt belli tempore, pace inita remiſſa cenſeantur? Auctor id negat: & recte. Nam diximus, debitum hoc non vi, ac metu bellico, adeoque non injuria contractum eſſe.

*Nam hæc non, belli jure quæſita* ] » Sed ex pacto.

*Sed bello tantum exigi vetita* ] „ Si actionem intentaret creditor, hoſtis debitum illud ſibi addicere poſſet prædæ jore.

*Sublato impedimento* ] » Id eſt bello per pacem finito.

*Vim ſuam retinent* ] » Id eſt cum effectu peti poſſunt, quia prædæ loco antea non ceſſerunt, & pace facta cedere nequeunt.

*Quan-*

Digitized by Google

*Quanquam nemini facile ademtum cenſeri debet* ] » Quia jus illud non ex cauſa bel» li, adeoque ex judicio quoque civitatis » hoſtilis, jure quæſitum fuit.

*Intelligendum id tamen de eo jure*, *quod ex rerum inæqualitate naſcitur* ] » Et unde » jus oritur minus habenti. *Vid. l.* 2. *c.* 12. » §. 8. Hoc igitur jus nemini facile adem» tum videri, ait. At alibi probavimus, ne» mini ex inæqualitate jus naſci, ſed unum» quemque de jure ſuo pro lubitu, etiam » inæqualiter, diſponere poſſe, & jus eſſe » prout diſponit.

## A D §. XVII.

*De jure ad pœnas non æque* ] Quæritur, an ſi crimen ab hoſte ſive ante bellum, ſive durante bello, commiſſum in nos ſit, illud finito bello vindicare poſſimus? Quod merito affirmamus, ſi vera injuria eſt, & omnium conſenſu pro injuria habetur; uti ſi contra jus gentium, quo hoſtis hoſti obligatur, aliquid commiſſum ſit. Quod exemplis late demonſtravimus *in Diſp. de poſtlim. Sect.* 3. 1. 2. 8. & 9.

*Additio.*

,, Quæritur, an pœnæ quoque, quæ cœ» perunt deberi belli tempore, condonatæ » cenſeantur ſi nihil de pœnis, earumque » remiſſione in pace dictum ſit? Grotius » diſtinguit, an jus ad pœnas inter reges, » aut populos ipſos verſetur, an inter pri» vatos: & illo, non hoc caſu pœnas re» miſſas videri, ait. Ego neutro caſu con» donatas eſſe pœnas, puto: nam eadem » ratio hic obtinet, quæ in debito civili. » *Vid.* §. 16. Modo bellum non ex inju» ria, propter quam pœna exigitur, natum » ſit.

*Remiſſum ideo cenſeri debet*, *ne pax non ſatis pax ſit*, &c. ] » I. e. ne bello per pa» cem finito occaſio detur novo bello. At » tunc cauſa belli non in eo erit, qui ad » pœnam agit, ſed qui reparationem negat: » adeoque nulla ratio dari poteſt, cur, ut » evitetur hæc injuria, alteri jus quæſitum » auferri debeat.

*Quare & ignorata hic venient ſub verbis generalibus* ] » Contradictio eſt, remiſſum vi» deri, de quo cogitatum non eſt.

*In pace non decet ante peccata exequi* ] » Non loquitur de jure ad pœnas, quæ de» beri cœperunt belli tempore, ſed de pec» catis durante bello commiſſis: hæc omni» no remiſſa cenſentur bello per pacem » compoſito.

## A D §. XVIII.

D E *privatorum jure ad pœnam* ] » Nam » quatenus jus ad pœnam *inter ipſos reges*, » *aut populos* verſatur, id remiſſum cenſeri » debere, dixit §. *præced.*

*Non tanta eſt ratio* ] » Inter reges enim, » & populos intereſſe, dixit, ne veteres ad » bellum cauſæ relinquantur.

*Quia ſine bello judiciis expediri poteſt* ] » Adeoque ibi metus belli non eſt.

*Non ita noſtrum ſit*, *ut quod ex inæqualitate naſcitur* ] » Et quod proinde non » facile ademtum cenſeri, dixit *ſupra* » §. 16.

*Et pœnæ ſemper aliquid odii habeant* ] Ubi » interpretationem reſtrictive fieri debere, » putat. *Vid* §. 11. *n.* 1.

*Levis verborum conjectura ſufficit* ] » Sæpius dictum eſt, ex conjecturis nullum jus » deduci poſſe. Cæterum, nos in præceden» ti §. probavimus, injurias ante bellum » commiſſas, etiam pace facta vindicari poſ» ſe: niſi illæ ipſæ injuriæ cauſam bello de» derint.

## A D §. XIX.

A D E M T U M *facile cenſeri non debere* ] » Quia populus, aut rex, jura ſubditorum » tueri tenetur, *d* §. 16.

*In privatorum jure ferme tenendum eſt* ] » Id eſt, in injuriis a privatis invicem da» tis ante bellum inchoatum.

*In jure autem regum*, & *populorum*, *facilius*, &c. ] » Immo eadem ratio eſt: nam » per pacem ſaltem tranſigitur de damnis » bello datis, non de iis, quæ ante bel» lum data ſunt; adeoque actio eo nomine » ſalva eſt.

*Si modo verba* ] ,, Levis verborum con» jectura. *Vid.* §. *præced.*

*Aut conjecturæ non improbabiles* ] » Di» ximus, ex conjecturis jus non oriri, ſed » ex ſola voluntate partium ſufficienter de» clarata: qualis non eſt ſi pace nihil de » remiſſione juris ante bellum quæſiti di» ctum eſt.



Digitized by Google

*Si jus, de quo agitur, non liquidum erat* ] » Immo tunc plane jus agendi non » competit.

*Benignum enim eſt credere* ] » Quid non » ex ejusmodi conjecturis inferri poſſet ? » Vera ratio eſt, quod jus dubium ſit: quo » caſu jus belli non obtinet.

*Quam id curandum ne bello iterum implicemur* ] » Hoc verum : at alia quæſtio » eſt, an, ut id evitetur, alteri jus quæſi» tum auferri debeat; quod merito nega» mus. Diximus, cauſam novi belli non » eum eſſe, qui pœnam ante bellum de» bitam exigit, ſed eum, qui reparationem » negat. *Vid. ſupra ad §. 17. not. ſecun» dam.*

## Ad §. XX.

Quæ *poſt perfectas pactiones* ] » Etiamſi » forte publicata nondum ſit pax.

*Sublatum enim jam erat jus belli* ] » Ut» pote quod pace facta deſiit. Exemplum » ex Appiano allegavimus ſupra §. 17. *in » fin.*

## Ad §. XXI.

Auctor hactenus egit de interpretatio» ne pacis, *in qua nihil dictum eſt de de» bitis ſive ante bellum, ſive in bello* con» tractis. Hic exponit regulas interpretatio» nis in caſu, ubi tabulis pacis cautum eſt » *de reddendis his, quæ bello capta ſunt.* Si » enim dubium aliquod ibi oritur circa re» ſtitutionem, 1. ait, laxiorem obtinere in» terpretationem in reſtitutionibus mutuis, » quam in reſtitutione unilaterali : 2. ma» jorem in reſtitutione perſonarum, quam » rerum: 3. in reſtitutione rerum majorem » favorem eſſe immobilium, quam mobi» lium: 4. in mobilibus publicarum magis, » quam privatarum: 5. in privatis earum » magis, quæ lucrativo titulo poſſidentur, » quam quæ oneroſo.

» At omnia hæc gratis dicuntur. Quoties » nihil dictum eſt pace de rebus captis, in» juria manet, & id ſaltem cautum eſt, ne » vi repetantur. Quo ipſo non impeditur, » quo minus res, jura, & perſonæ poſtli» minii jure recipi poſſint.

*Quæ ſunt de reddendis* ] » Adeoque qui» bus reſtituitur poſſeſſio bello turbata. *Vid.* » §. 11. *n* 2. & §. 13.

*Latius interpretanda quæ mutua ſunt* ] » Adeoque ubi reciproce omnia in priſti» num ſtatum reſtitui debent.

*Quam quæ claudicant* ] » Id eſt, ubi ab » una ſaltem parte reſtitutio fieri debet. » Diximus, utrobique idem jus obtinere.

*Quæ de hominibus agunt, plus favoris habent* ] » Jure naturæ non quæritur de fa» vore, ſed de voluntate declarata.

*Et inter eas hæ, quæ de agris plus*, &c.] » Immo eadem utrobique eſt ratio, & red» di debent tantum quatenus inter partes » diſpoſitum apparet. Si de utriusque con» ſenſu certo non conſtat, nihil actum eſt.

*Quam quæ de rebus mobilibus* ] » De his » reſtituendis vix ulla pace caveri ſolet ; » quia res exitum habere nequit. Probari » enim deberet, 1. rem ablatam eſſe; 2. » quis eam teneat, &c. & 3. ſi res periit, » valor probandos eſſet, &c. Hinc legimus, » certam reſtitutionis ſummam ſæpius pace » ſtipulatam, nunquam vero reſtitutionem » rerum mobilium injunctam eſſe.

*Quæ penes publicum ſunt plus, quam quæ penes privatos* ] » Ita ut ea ſaltem reſtituen» da ſint, quæ reſpublica cepit, non quæ » privati. At ſi in genere omnia bello ca» pta reſtitui cautum eſt, etiam ea reſtitui » debent, quæ privati ceperunt.

*Plus illa, quæ reddi jubent lucrativo titulo poſſeſſa* ] » Ut ex donato, legato, &c.

*Quam oneroſo* ] » Immo nullum favorem » habent pacta, quæ reddi jubent *lucrativo » titulo* poſſeſſa. Nam ſi id pacto expreſſum » eſt, reddi debent, non quia cauſa eſt » favorabilis, ſed quia partes ita diſponunt; » quæſita autem titulo oneroſo non reddi » debent, quia ſaltem ea, quæ titulo lu» crativo poſſeſſa ſunt, ſub lege reſtitutio» nis continentur.

*Quæ emtionibus, quæ dotibus tenentur* ] » Si quis hoſtium civi domum ſuam vendi» derit, vel filiam elocaverit, &c.

## Ad §. XXII.

Cui *pace res conceditur, ei & fructus conceduntur* ] » Fructus ſequuntur cauſam rei, ac ſunt ejus acceſſio.

*A tempore conceſſionis* ] Ex eo enim tempore demum jus recuperat in rem, adeoque & in ejus acceſſiones.

Non

*Non retro* ] Excipe ſi vel pactione con-
tinetur ut omnia damna reſtituantur, vel
pactione nihil de damnis dictum ſit; tunc
etiam fructus retro reſtitui debent, quia
ratione damnorum, quo etiam pertinent
fructus erepti, lis manet.

*Simul etiam tributa, quæ pro exactis an-
nis debebantur* ] » Adeoque quæ Auguſto
» jam quæſita erant jure rei. *Vid. Appian.*
» *bell. civ. l.* 5.

*Additio.*

» Plenius hanc rem explicavit B. Parens
» in *diſp. de poſtlim. Sect.* 6. §. 11. & 12.

## Ad §. XXIII.

N o m i n a *regionum accipienda ex uſu
præſentis temporis* ] » De ejus enim temporis
» voluntate quæritur; adeoque verba ſu-
» menda ſunt juxta ſignificationem tempore
» diſpoſitionis uſitatam. Unde deciditur
» prætenſio Regis Galliæ in regnum Auſtra-
» ſiæ; de qua vide Jus publ. noſtrum *c.*
» 5. §. 19. *ſeq.* Ita Capitanatum ducatum,
» diviſa ex pacto cum Hiſpanis Neapoli,
» antiqua appellatione petierunt Galli. *Vid.*
» *Hennig. in not. b.* Sed bello pulſi totum
» regnum amiſere; quod bellum deſcribunt
» Paulus Jovius, Cominæus, &c.

*Non tam vulgi, quam peritorum* ] » De
» hac interpretandi regula late egimus *ſupra*
» *l.* 2. *c.* 16. §. 3.

## Ad §. XXIV.

H a b e n t *& illa regula, &c.* ] », Sci-
» licet, regulæ interpretationum.

*Quoties relatio fit ad pactum antecedens,
aut vetus* ] » In novioribus pacis tractatibus,
» pacta præcedentia fundamenti loco poni
» ſolent.

*Toties repetitas cenſeri qualitates, aut con-
ditiones priore pacto expreſſas* ] » Hoc eſt,
» quod ajunt, relatum eſſe in ſuo referen-
» te cum omnibus ſuis qualitatibus. *Vid.*
» *Barboſ. loc. comm. voce relatio art.* 17.
» Ar hoc non ex aliqua ſequitur interpreta-
» tione, ſed ex diſpoſitione expreſſa parti-
» um, quæ id, quod in relato continetur,
» valere voluerunt.

*Si per alterum, quicum controverſia eſt,
ſtetit* ] » Quia petere non poteſt implemen-
» tum qui ipſe impedivit quo minus imple-
» atur. *Laut. Comp. p.* 52.

» Quid ſi tertius impediat? Reſp. tunc
» non habetur pro facto, ſed tenetur is,
» qui non fecit, ad omne id, quod inter-
» eſt. At hic agere contra eum poteſt,
» per quem ſtetit, ad damni inde dati re-
» parationem.

## Ad §. XXV.

M o r æ *purgationem intra breve tempus
admitti, verum non eſt* ] » Quia culpa com-
» miſſa, adeoque ſemel jus natum eſt:
» niſi juſta moræ cauſa ſit; tunc enim cul-
» pa ceſſat, adeoque & effectus moræ, *l.*
» 22. *l.* 23. *ff. Uſur.*

*Cum eorum officium ſit, Chriſtianos ad
ea permovere* ] » I. e. ad ea, quæ virtutis,
» & perfectionis ſunt.

*Nec quid a quoque religio, aut pietas ex-
poſcat* ] » Hoc enim ad Theologiam, &
» Ethicam pertinet.

*Sed ad quid cogi poſſit* ] » Scilicet ar-
» mis.

*Quod totum verſatur in eo jure, quod
externum diximus* ] » I. e. quod impunita-
» tem inter homines concedit, conſcientiam
» autem tutam non reddit: quod alibi exa-
» minavimus.

## Ad §. XXVI.

U t *contra eum fiat interpretatio, qui
conditiones elocutus eſt* ] » Immo hoc pœnale
eſt, adeoque non a natura: utpote juxta
quam injuria agit is, qui ex pactione ob-
ſcura jus petit.

*Quod eſſe ſolet potentioris* ] » Omnis quæ-
» ſtio eo recidit, an diſpoſitio certa ſit: ſi
» enim obſcura eſt, & partes inter ſe non
» conveniunt, nihil exinde peti poteſt, ſive
» potentior, ſive inferior formulam dictave-
» rit, aut conceperit.

*Ait Hannibal* ] » Apud *Liv. l.* 30. *c.* 30.
» at non loquitur de conditionibus obſcu-
» ris.

*Habet enim quod ſibi imputet* ] » Hæc
» ratio mere pœnalis eſt, adeoque juris ci-
» vilis. Vid. *l.* 39. *ff. de pact. l.* 21. 32.
33.

Digitized by Google

» 33. *ff. Cont. Emt.* Conf. ſupra *l.* 2. *c.*
» 16. §. *f.*

*Id ſuo jure accipere potuit in partem ſibi utiliorem* ] » Immo jure naturæ eadem ra-
» tione dici poſſet, ſibi imputare debere ,
» quod cum elocutio plures ſenſus recipe-
» ret , verum ſenſum ab altero perconta-
» tus non fuerit.

*Unde alienum non eſt* ] » Immo hoc ef-
» fatum plane huc non pertinet.

*Ejus , quod debetur , menſura eſt* ] » I. e.
» talis amicitia non æſtimatur ex animo , &
» intentione , ſed ex utilitate , quæ in acci-
» pientem redundat.

---

## Ad §. XXVII.

In quæſtione, *quando pax rupta cenſeatur ?* Auctor recte diſtinguit , an pax rupta, an vero nova belli cauſa data ſit. *Illo* caſu enim lis prior reviviſcit , quia pax , per quam ſopita erat, impleta non eſt : *hoc* caſu manet prior pax , & ex nova injuria agitur. Ita inter Luſitanos , & Hiſpanos , bellum fuit de regno Luſitaniæ, quo ſopito lis nova de navigatione orta eſt , in qua non amplius quæſtio erat de regno Luſitaniæ ; nam cum rege Luſitaniæ qua tali agebatur , adeoque prior pax ſalva manebat.

Ita inter Perſeum , & Romanos , inter quos fœdus erat *ne Perſeus ſocios Populi Romani bello inquietaret* , quæſitum eſt , an contra hoc fœdus egerit Perſeus eo , quod Abrypolim toto regno expuliſſet : & merito id negatur , quia Perſeus ſe vi defendebat contra invadentem.

Effectus inſignis hic eſt , quod *priori* caſu reparatio prioris injuriæ exigatur , omniſque damni dati priori bello : *poſteriori* caſu autem ſatisfactio ſaltem æſtimatur ex quantitate damni ex nova cauſa dati.

Quær. An pace ab uno rupta alter quoque rumpere poſſit ? Negatur; ſed læſus bello alterum adigere debet ut impleat. Adeoque hic bellum gerit non animo violandi priorem pacem . ſed ut reparetur injuria ipſi violatione pacis illata.

*Additio.*

» Grotius prolixe admodum tractat quæ-
„ ſtionem , quando pax rupta cenſeatur ?
„ Rumpi enim pacem triplici modo , ait :
„ 1. ſi paciſcens aliquid facit contra id ,
„ quod omni paci ineſt : 2. ſi quid fit con-
„ tra id , quod in pace dictum eſt : aut 3.
„ contra id , quod ex pacis cujusque natu-
„ ra ineſt , *l.* 3. *c.* 20. §. 27.

„ Ad *Primum* modum refert , 1°. ſi abs-
„ que nova belli cauſa vis infertur vel ab
„ ipſo paciſcente ; vel a Sociis , ſi ita pace
„ inter partes conventum eſt , ut ex facto
„ Sociorum quoque teneantur ; vel a ſubdi-
„ tis , ſi vel juſſu publico vim inferunt ,
„ vel civitas approbat , *d. c.* 20. §. 28. non
„ ſi ſubditi injuſſu publico aliis militant ,
„ *d. c.* 20. §. 29. 2°. Si abſque nova belli
„ cauſa vis infertur non tantum toti cor-
„ pori, ſed & ſingulis ſubditis, nec civitas
„ reparare injuriam velit, modo lædentes
„ non ſint prædones , in quos judicium ceſ-
„ ſat , quin & ſociis pace comprehenſis ,
„ *d. c.* 20. §. 30 ; nam ſi non comprehen-
„ ſi ſunt , aſſiſtere eis licere , ait , ſed ru-
„ ptam pacem non cenſeri, *d. c.* 20. §. 33.

„ Ad *ſecundum* modum refert non tan-
„ tum ſi paciſcens , faciendo id , quod pa-
„ ce promiſſum eſt , violat , ſed & ſi omit-
„ tendo , *d. c.* 20. § 34. etiamſi minimum
„ pacis caput violetur , *d. c.* 20. §. 35. ad-
„ eo ut nec moræ purgatio intra breve
„ tempus admittatur , *d. c.* 20. §. 35. Ubi
„ Grotius monet , ne faciles ſimus ad re-
„ ſiliendum ex levi cauſa a pace , *d. c.* 20.
„ §. 35. *&* §. 36.

„ Cæterum , Auctor ait 1. non ruptam
„ videri pacem ſi pœna adjecta eſt in ca-
„ ſum violationis , & illa ſolvatur , *d. c.*
„ 20. §. 36 : nec 2. ſi res perierit , vel
„ præſtatio ſit impoſſibilis ; at tunc teneri
„ paciſcentem ad id , quod intereſt , *d. c.*
„ 20. §. 37. Denique , & 3. ait , læſum
„ ſervare pacem poſſe etſi clauſula adjecta
„ ſit ut rupta pax ſit ſi violetur , *d. c.* 20.
„ § 38.

„ Ad *Tertium* modum refert ſi aliquid
„ fit , quod ſpecialis pacis natura repudiat,
„ *d. c.* 20. §. 39. uti ſi paciſcens quid con-
„ tra amicitiæ officia facit , ſi nimirum pax
„ ſub lege amicitiæ inita eſt , *d. c.* 20. §.
„ 40. Quo refert omnes injurias non ar-
„ matas , & quæ contumeliæ nomine ve-
„ niunt , *d. c.* 20. §. 40. *n.* 1 : uti 1.
„ minas atroces , 2. exſtructiones arcium
„ in finibus , quæ non tuendi , ſed nocen-
„ di cauſa fiunt , 3. inſolitam copiarum
„ conſcriptionem , modo juſta indicia ſint,
„ contra paciſcentem parari , *d. c.* 20. §.
„ 40. *n.* 3.

„ Addit , non temere interpretandam eſſe

hanc

„ hanc calumniam, *d. c.* 20. §. 40. *n.* 1 ; „ atque hinc pro violatione amicitiæ non „ habenda eſſe 1°. ſi perſonæ conjunctæ, „ aut ſubditæ ipſi, quicum pax inita eſt, „ injuria infertur; uti ſi ſtuprum, vel adul- „ terium cum ea committitur, *d. c.* 20. §. „ 40. *n.* 2 : 2°. ſi quis ſubditos alterius „ recipiat, *d. c.* 20. §. 41. *n.* 1 : nec 3°. „ ſi perfugium exſulibus dat, *d. c.* 20. §. „ 41. *n.* 1 ; in quos tamen ſi pœnæ rei ſunt „ judicium dandum eſſe, ait *d. c.* 20. §. 41. „ *n.* 2. Excipit autem caſum, ubi pars ci- „ vitatis, vel is, qui ſacramento adſtrictus „ eſt, vel ſervus recipitur, hoc enim abs- „ que injuria fieri non poſſe, ait *d. c.* 20. „ § 41. *n.* 2.

„ Equidem *duobus prioribus* modis pacem „ rumpi, certum eſt : at quod ad *tertium* „ modum attinet, is dubio non caret. Sa- „ ne, officia amicitiæ nihil aliud ſunt, „ quam officia charitatis, ex qua alteri jus „ non oriri, adeoque nec præſtandi neceſ- „ ſitatem ſequi, ipſe docuit. *Vid. Diſſ. pro- „ œm.* 11. §. 9. & 10. Sed & negamus, „ actus illos, quos Auctor ad officia ami- „ citiæ refert, eo pertinere ; minas enim „ atroces evomere, arces exſtruere nocendi „ cauſa, exercitum conſcribere contra vi- „ cinum, &c. violationem juris inferunt, „ & totidem ſunt injuriæ, ad quarum repa- „ rationem agere poſſumus. Denique ne- „ gamus, per has injurias pacem priorem „ rumpi; nam novæ hæ ſunt injuriæ, quæ „ novam bello cauſam dant : niſi aſſerere „ velimus, pacem priorem omni nova in- „ juria, novaque belli cauſa rumpi. Quod „ ipſe Grotius tamen negat § 27. & 28. „ Cæterum, alibi probavimus, pace ab uno „ rupta, alteri quoque jus eſſe inde rece- „ dendi. Conf. *ſupra c.* 19. §. 14.

*Quando pax rupta cenſeatur* ] „ *Vid. Bur- „ geri Obſ.* 86. *cent.* 1.

Παρασπόνδημα ] „ A παρασπονδῶ, fœdus „ frango, ex παρὰ contra, & σπονδὴ fœ- „ dera.

*Non enim idem eſt, novam belli cauſam præbere* ] „ Tunc enim ſalva manet prior „ pax, neque priſtina injuria reſuſcitatur, „ neque ejus reparatio petitur.

*Et pacem rumpere* ] „ Tunc enim prior „ cauſa reviviſcit, & ex ea reparatio pe- „ titur.

*Tum ad committendam pœnam a peccante* ] „ Quia gravior eſt injuria, quæ cum „ perfidia, i. e. violatione pacis, conjun- „ cta eſt.

*Tum ad liberandam in cæteris fidem* ] „ Nam ſi alter rumpit pacem in quibus- „ dam articulis, nec ego fidem in cæteris „ adimplere teneor. Vide ſupra *l.* 3. *c.* 19. „ §. 14.

*Aut faciendo contra id, quod omni paci ineſt* ] „ *Vid.* §. 28. *usque ad* §. 34.

*Aut contra id, quod in pace dictum eſt* ] „ *Vid.* § 34. *usque ad* §. 39.

*Aut contra id, quod ex pacis cujusque natura* ] „ *Vid.* §. 39. 40. & 41.

## Ad §. XXVIII.

Quod *omni paci ineſt* ], „ Etſi forte id „ verbis expreſſum non ſit.

*Si vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova ſubeſt cauſa* ] „ Vix eſt ut pace „ facta quis vim alteri inferat, non allega- „ ta nova cauſa.

*Satis eſt, injuſtitiam ſine perfidia admiſ- „ ſam credi* ] „ Si quis novam infert inju- „ riam, nihil agit contra capita pace deci- „ ſa, adeoque perfidiam non committit ; „ pax ſalva manet ratione prioris cauſæ : „ ſed nova injuria eſt, novaque injuriæ „ cauſa.

*Hoc poſito* ] „ Immo ex hoc poſito non- „ dum ſequitur deciſio quæſtionis, *quando „ pax rupta cenſeatur* ; ſed ſemper curate „ dignoſcendum eſt, an contra pacis arti- „ culos aliquid fiat, an ex nova cauſa vis „ inferatur.

*A quibus* ], „ V. g. an etiam a ſociis illa- „ ta vis rumpat pacem. *Vid* §. *ſeq.*

*Et quibus* ] „ V. g. an rupta pax cenſea- „ tur ſi vis non toti civitati, ſed quibus- „ dam ſubditis infertur, vel ſociis, &c. „ *Vid.* §. 32. *ſeq.*

## Ad. §. XXIX.

Quaeritur, an pactiones rumpantur ſi ſocius meus, vel ſubditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt? Negatur : non enim tenetur ſocius ex facto, & injuria *ſocii*. Sane, imputari ei nulla ratione poteſt quod ſocius belli prioris facit : neque poteſt id comprehendi in fœdere, quia quisque tantum diſponit de ſuo jure, & facto, non de alieno, quod in ejus po- teſtate



Digitized by Google

teſtate non eſt. Unde abſurdum eſſet, ideo, quod Galli pacem Osnabrugenſem toties fregerunt, Suecis, qui tunc belli ſocii erant, bellum inferre. Sed & contrahens non tenetur ex injuria *ſubditorum*, quia cum ſubditis non eſt contractum: neque ex eorum facto reſpublica obligatur quamdiu factum illud non approbat.

Bretislaus Bohemiæ rex, cum Poloni invaſiſſent fines ſuos, bellum meditabatur, quia conſenſu Regis Caſimiri, vel diſſimulatione ſaltem factum fuiſſe, ſuſpicio erat. At ſaniores conſilium dabant, interrogandum prius eſſe Caſimirum, num publico conſilio ſubditi id fecerint, quo negato Rex prædones furca ſuſpendit. *Dubrav. Hiſt. Bohem. l.* 7. Exc. 1°. ſi ſocii ejus, qui olim hoſtis erat, periculum receperunt, & fidem pro ſociis interpoſuerunt: 2°. ſi ſubditi ſociorum publico conſilio hoſti noſtro militant; tunc enim hoſtes ſunt, quia cauſam, & partes ejus defendunt. Hinc cum Tuſculani faterentur, publico conſilio ſe militaſſe Volſcis contra Romanos, Camillus inde concludebat, Tuſculanos a ſocietate deſciviſſe. *Liv. l. 6. c.* 25. & Hernicis captos in Volſcorum bello repetentibus, ut ſuis legibus in eos animadverterent, negatum id fuit, *Liv. l. 6 c.* 17. *in fin.* quia publica ope Volſcos adjuverant, *d. l. 6. c.* 13. *in fin.* Conf. *Auth.* §. 31. 3°. Si paciſcens ſubditos contra pacis articulos agentes vel non impediverit, cum potuerit, vel punire eos noluerit; tunc enim ipſius contrahentis injuria eſt.

*Qui ſocii fuerunt* ] » Eorum, ſcilicet, » quibus cum pacem fecimus.

*Si quid tale faciant* ] » Quo pax rumpi„ tur, quæ cum ſocio eorum contracta » fuit.

*Nec nego ita conveniri poſſe* ] » Ut ſcilicet pax rupta cenſeatur, etiamſi ſocii pa» ciſcentis aliquid contrarium paci ſtatue» rint.

*Non proprie ut ex alieno facto* ] » Adeo» que tenetur paciſcens non ex delicto, » ſed ex pacto; eodem modo uti fidejuſ» ſor, qui pro delinquente cautionem in» terpoſuit: aliter enim pacem non iniit » is, qui addidit talem legem, & ſecuri» tatem non tantum contra paciſcentem, » ſed & contra ejus ſocios ſibi parare vo» luit; atque id utrinque placitum eſt.

*Partim poteſtativa* ] » Quatenus ab ipſius » promittentis arbitrio pendet.

*Partim caſuali* ] » Quatenus pendet ab » arbitrio tertii, ſocii, &c.

*Hoc modo facta pax, &c. credi non debet* ] » Id dependet a voluntate, & diſpo» ſitione partium, de qua plene conſtare » debet.

*Eſt enim enorme, & communi pacem facientium voto non convenit* ] „ Si de volun» tate conſtat, ſemper tenetur promittens: » ſi id dubium ſit, nihil actum eſt, quia » deficit voluntas.

*Qui vim intulerunt* ] » Contra pacis le» ges.

*Aliis non adjuvantibus* ] „ I. e. non aſ» ſiſtentibus iis, qui in præcedenti bello » ſocii fuere: hæc enim ſocietas deſiit pa» ce inita.

*Et in eos bellandi jus erit, non in alios* ] » Illi enim ſoli injuriam faciunt.

---

## A D §. XXX.

S U B D I T I *per vim armatam faciunt ſine juſſu publico* ] » Dictum eſt, principem » ex facto ſubditorum privato, quo prior » pax violatur, non teneri: at ſi requiſi» tus prædones non punit, tenetur omni» no ex rupta pace, quia factum ſubdito» rum probat. Conf. *l.* 2. *c.* 15. §. 16. *n.* » 4. & *infr. c.* 21. §. 13.

*Publice probatum dici poteſt* ] „ Ita ut ipſe » populus, vel princeps pacem rupiſſe vi» deatur.

*Scientiam, puniendi potentiam, & neglectum* ] » Requiritur igitur, 1. ut Populus » ſciat ſubditum vim inferre; 2. ut poſſit » eam inhibere; & 3. cum inhibere ne» quit, ut eum vel dedere, vel punire de» trectet.

*Potentia præſumitur* ] » Quia legitimi im» perii pars eſt, cogere ſubditos delinquen» tes.

*Niſi defectio appareat* ] » Niſi manifeſta » ſeditione ſubditi ſe Principi opponant.

*Et talis neglectus* ] » Puniendi reos.

*Si ſubditi ſui contra Romanos armati procedant* ] » Agrippa dehortabatur Judæos, » ne bellum cum Romanis inchoarent; ob » oculos eis ponit reſiſtendi impotentiam, » nec auxilium ſperandum eſſe ab Adiabe- nis:

Digitized by Google

» nis : Parthorum enim regem id non per-
» miſſurum , ſed potius arbitraturum , fœ-
» dus , quod cum Romanis initum erat ,
» eſſe temeratum , ſi quis de his , qui ſub-
» jecti ſunt ejus imperio , adverſum Roma-
» nos in bellum procederet. Addit Auctor ,
» hoc intelligendum eſſe ſi Rex potuit im-
» pedire , & debuit.

## Ad §. XXXI.

Non *per ſe arma moveant* ] » Incurſus
» faciendo in fœderatorum terras.

*Sed aliis bellum gerentibus militent* ] » Si-
» ve mercede conducti , ſive gratis.

*Rhodienſium* ] » Qui utut citra decretum,
» popularibus ſuis permiſere ut Macedoniæ
» regem contra Romanos adjutarent.

*Et verius eſt ut id quoque permittendum non ſit* ] » Immo ſubditis operam ſuam aliis
» locare , licitum eſt.

*Actum aliud* ] » Id eſt , permiſſum eſſe
» genti , cum qua pax initur , ut aliis mi-
» litent.

*Ex omni præda prædam ſumere* ] » Quia
» utrique bellantium parti militabant , ab
» utraque præda partem ſumebant.

*Voluntarii* ] » Aliud igitur obtinet ſi pu-
» blico decreto aliis militent ; tunc enim
» augentur hoſtium vires facto ejus , qui
» pacem nobiſcum iniit : adeoque is hoſtis
» fit , & reparationi juris noſtri reſiſtit.
» Exempla vidimus *ſupra* §. 29. Equidem
» Helvetos hodieque promiſcue legiones
» ſuas aliis locare ſolere , conſtat ; quia
» utrique bellantium auxilia ejuſmodi mit-
» tere ſolent : quod ſpeciali diſſertatione de-
» fendit Bochatus. *Vid. Biblioth. Germ.*

## Ad §. XXXII.

1 Rursum ] Hactenus vidimus , quando
pax rupta videatur ſi ſocii vel ſubditi no-
ſtri vim inferunt aliis. Jam quæritur , quan-
do rupta cenſeatur , ſi ſubditis , vel ſociis
noſtris ab aliis vis infertur.

*Si toti corpori* ] » Uti ſi toti civitati vis
infertur.

*Sed & ſi ſubditis* ] Si ſubditi noſtri ab
eis , cum quibus pax nobis eſt , læduntur ,
& ſatisfactio negatur , bellum eſt ex nova
cauſa ; niſi contra pacis articulos læduntur :
tunc priſtinum bellum redintegratur.

*Sine nova cauſa* ] » Id eſt , ex tali cau-
» ſa , quæ per pacem ſopita eſt. Nam ſi
» nova eſt injuria , non rumpitur pax.

*Ut omnes ſubditi tuti ſint , pax initur* ]
» Hoc verum eſt ; ſed ſaltem ut tuti ſint
» contra injurias illo bello ſopitas : ſi vero
» nova infertur injuria , ex cauſa , de qua
» priori bello quæſitum non fuit , pax prior
» non rumpitur.

*Civitatis pro toto , & pro partibus* ] » Id
» eſt , non tantum pro toto corpore , ſed
» & pro ſingulis civibus.

*Immo etſi nova cauſa ſubſit , per pacem licebit ſe , ſuaque defendere* ] » Id eſt , pax
» prior non obſtat , quo minus novas inju-
» rias repellere armis quoque poſſimus.

*Naturale enim hoc* ] » Jure neceſſariæ de-
» fenſionis.

*Ideo abdicatum inter pares , non facile eſt ut credatur* ] » Facultas ſe defendendi
» contra novam injuriam non ſequitur ex
» illa conjectura ; ſed quia priori pace de
» injuriis futuris non eſt tranſactum.

*Ulciſci autem , aut ablata recuperare per vim non licebit , niſi poſtquam judicium erit negatum* ] » Tunc enim termini neceſſariæ
» defenſionis adſunt. Conf. *Lib.* 2. *c.* 21.
» § 3. 4. 5. 6. 7. & *c.* 25. §. 1. 2. 3. Sane,
» judicio negato injuria eſt ipſius civitatis ,
» quæ vel punire ſubditos , vel eos dedere
» non vult.

*Hæc enim res moram fert* ] » Nondum
» enim conſtat , an civitas approbet inju-
» riam ; adeoque tempus requiritur ad ex-
» plorandam civitatis mentem.

*Illa non fert* ] » Scilicet , defenſio contra
» repentinam vim , aut aggreſſionem. *Gron.*
» *b.* Fruſtra enim is , cui actu vis infertur ,
» provocaret ad judicium.

*Id credendi ſint omnino facere rectoribus ſuis improbantibus* ] » Rectores enim non 2
» deliquerunt , ſed ſubditi ; adeoque ex
» propria culpa conveniri nequeunt.

*Et in eos judicium poſtulari non poſſit* ]
» Si forte ſeſe ejus poteſtati ſubtraxerunt.
» *Vid.* §. 30.

*Qui piraticam exercent* ] » Adeoque nec
» vera gens ſunt , nec alterius imperio pa-
» rent.

*Recuperare licebit tanquam a deditis* ]
» Immo tota ratio deditionis hic ceſſat : ſed
» jure neceſſariæ defenſionis ubique contra

 eos

» eos ad reparationem injuriæ agere, ac » pœnas ab eis ſumere poſſumus.

*Alios innocentes eo nomine armis impete- » re* ] » Injuria omnino eſſet, ſi Princeps » ob ſubditorum latrocinia, quæ impedire » nequit, bello peteretur: nulla enim ejus » eſt culpa.

---

## Ad §. XXXIII.

1 Sed *his demum, qui in pace compre- henſi ſunt* ] » Etſi ipſis ignorantibus pace » comprehendantur; quia uti ſociorum cau- » ſam defendere poſſumus armis, ita & » pactis. Atqui aliis paciſci non poſſumus. » Reſp verum hoc eſt ad eum effectum, » ne tertio inde actio detur: at paciſcens » jus habet agendi ex pacto, ne alius læ- » datur. Si igitur tertius ille contra pactum » læditur, ei aſſiſtere, & lædentem ad im- » plendum promiſſum adigere poſſumus; » hactenus enim jus noſtrum eſt ex pacto.

*Saguntinam controverſiam* ] » Ubi quæſi- » tum fuit, an futuri ſocii etiam fœdere » comprehendantur.

*Idem tamen ſtatuendum erit* ] » Nimirum, » rumpi pacem ſi via Sociis inferatur.

*Poſtquam ſatis conſtat, eos ſocios pacem ratam habuiſſe* ] » Immo id opus non eſt, » ſi ſocius ille ſaltem fuit inſtrumentum al- » terius, ad quem cauſa pertinet; hac enim » deciſa omnia lis etiam intuitu inſtrumen- » ti ceſſat.

*Hoſtium loco ſunt* ] » Diximus, id verum » non eſſe de ſociis, qui alterius cauſæ ſal- » tem accedunt, horum enim ratihabitio » neceſſaria non eſt, ſed cauſa principali » compoſita hoſtes eſſe deſinunt. At ſi ſo- » cii belli non ſunt inſtrumentum cauſæ » principalis, ſed propriam injuriam vindi- » cant, verum eſt, pacem cum altero ſo- » ciorum factam non pertinere ad alterum » ſocium, niſi cum hoc quoque pax inita » ſit. Hic igitur hoſtis manet.

2 *Aliorum ſociorum* ] » Qui pace com- » prehenſi non ſunt.

*Ut & cognatorum, & affinium* ] » Qui » cauſam familiæ jure defendere poſſunt.

*Qui nec ſubditi ſunt* ] » Si enim ſubditi » ſunt, pace omnino, uti omnes alii ſub- » diti, comprehenduntur.

*Separata cauſa eſt* ] » Id eſt, non com- » prehenduntur pace; quod modo refutavi- » mus. *Vid. ad rubr. n. 1. penult.*

*Nec ad pacem ruptam vis in eos trahi poteſt* ] » Contrarium modo demonſtravi- » mus.

*Suſcipi non poſſe* ] » Immo poteſt, & de- » bet; pax enim rumpitur intuitu cauſæ » principalis, ſi ejus inſtrumentum læditur » propter veterem cauſam.

*Sed id bellum erit ex nova cauſa* ] » Im- » mo vetus cauſa redintegratur, rupta ſcil. » pace, qua ſocius comprehenditur ipſo » jure.

---

## Ad §. XXXIV.

Faciendo *contra id, quod in pace dictum eſt* ] » Nam de eo fidem dedit, quam » violat ſi pactis non ſtet.

*Comprehenditur & non facere* ] » Si ſci- » licet aliquid omittit, quod ex diſpoſitio- » ne pacis facere debuit.

*Et cum* ] » Id eſt, ſi non facit eo tem- » pore, quo debuit facere.

---

## Ad §. XXXV.

Quæritur, an uno pacis articulo rupto pax tota rupta videatur? Reſp. di- ſtinguendum eſſe inter articulos diverſos, & connexos. Si pacis capita inter ſe pla- ne ſunt *diverſa*, ſeparatamque & litem, & cauſam contineant, uno violato alterum non violatur, quia contrarium eſt, unum eſſe violatum, & tamen utrumque; & quia ſeparata utriusque eſt obligatio, cujusque propria quoque violatio eſt: & tot ſunt paces, quot pacta, tot pacta, quot res, etſi in iisdem tabulis. Eodem modo uti is, qui in eodem inſtrumento 100. promittit, & domum vendit, ſi domum tradit, & non 100, violat quidem ſtipulationem, at non contractum venditionis. Hinc etſi Rex Galliæ pacem Osnabrugenſem in articulo ceſſæ Gallis Alſatiæ violaverit, tamen pax illa in cæteris capitibus duravit.

At ſi capita pacis inter ſe ſunt *connexa*, uno rupto reliqua quoque rupta cenſentur. De quo plenius egimus *l.* 3. *c.* 19. §. 14. & *ſupra* §. 27. Conf. *l.* 2. *c.* 15. §. 15.

*Additio.*

» Si quis articulum pacis violat, verius » eſt, ab alterius arbitrio dependere, *an* » ipſe quoque a pace recedere, & priorem » cauſam reſuſcitare velit (tunc enim mu-

tuo

» tuo conſenſu a pace receditur, & res ad » priſtinam redit cauſam); *an* vero ſervare » pacem, & violantem armis ad implendum » cogere velit: tunc enim pax ſaltem quoad » illum articulum rupta cenſetur. *Vid. Diſ-* » *ſert. proœm. IX.* §. 125. & *Diſſ. XII.* » Conf. *dict. loc.*

*Neque admittam hic diſcrimen* ] » Recte » ait Auctor, opinionem quorundam, quaſi » ob gravem transgreſſionem pax rumpatur, » non ob leviorem, rejiciendam eſſe: quia » pax rumpitur quoties fides ea data viola- » tur, etſi, in re minima.

*Satis enim magna* ] » Veram rationem » jam expoſui.

*Bonitas tamen maxime Chriſtiana* ] » Hoc » ad virtutem pertinet, non ad jus natu- » ræ.

*Quem pœnitet peccaſſe* ] » Add. *Liv. l.* » 28. *c.* 29. In genere de remiſſione pœnæ » ex capite pœnitentiæ actum eſt ſupra.

*Aut ut arbitri prius adeantur* ] » His » enim caſibus ſalva manet pax ex pacto: » at id res arbitrii eſt. De arbitris in ge- » nere egimus *ſupra.*

## Ad §. XXXVI.

Sed *quod negotii natura hoc, quod di- xi, potius requiras* ] » Auctor putat, pœna » paci adjecta ſufficere ſi pœna ſolvatur; » neque tunc pacem rumpi. At verius eſt, » hoc pacto electionem conceſſam videri ei, » cui injuria facta eſt, ut poſſit vel ad im- » plendum agere, vel ad pœnam: alter igi- » tur non liberabitur offerendo pœnam. » *Vid. Diſp. B. Par. de electione rei con-* » *venti.*

*Neque enim tenebatur niſi ſub conditione*] » Scilicet . *ſi alter prior præſtiterit.* Vera » ratio eſt, quod mutuo conſenſu tunc re- » ceſſiſſe videantur, *d. c.* 19. §. 14.

## Ad §. XXXVII.

Puta *ſi res perierit* ] » Quæ ſcilicet » ex pacis diſpoſitione dari debet.

*Aut ablata ſit* ] » A furibus, prædoni- ,, bus, &c

*Aut factum redditum ſit aliquo eventu impoſſibile* ] » Uti ſi promiſit auxilia, qui- ,, bus ipſe indiget. *L.* 2. *c.* 16. §. 27. *n.* 1.

*Pax quidem rupta non cenſebitur* ] » Nam » quod non impleatur, non ejus eſt factum, » ſed caſus, quem nemo præſtat. Si autem ,, culpa ejus accedit, inde tenetur.

*Optabit* ] » Id eſt eliget.

*An exſpectare malit ſi qua ſpes eſt* ] Quod ,, locum habet ſi impedimentum eſt tem- ,, porarium.

,, Senſus hujus §. eſt, quod is, per quem ,, non ſtat quo minus pactum impleatur, ,, non rumpat pacem: quod verum omni- ,, no eſt.

## Ad §. XXXVIII.

Etiam *poſt læſam fidem integrum eſt innocenti pacem ſervare* ] ,, Ille enim jus ,, ſuum ex pace non perdidit ullo facto: ,, nec alter obligationem ſua perfidia tol- ,, lere poteſt.

*Scipio* ] ,, Atque ideo Indorum rex lauda- ,, tur a Jarcha. *Vide ſupra l.* 2. *c.* 19. §. ,, 19. *n.* 4.

*Quia contra obligationem faciendo nemo ſe obligationi eximit* ] ,, Nemo violando pa- ,, ctum jus alii ex eodem pacto quæſitum ,, auferre poteſt.

*Adjectum id cenſeri debet in commodum innocentis* ] ,, Ita ut hujus ſit optio, an re- ,, cedere, an vero ad implementum agere ,, velit: quod omnino verum eſt; quia ,, alias obligatio in arbitrium partium con- ,, ferretur, quod cum natura obligationis ,, pugnat.

## Ad §. XXXIX.

Quod *ſpecialis pacis natura repudiat* ] ,, Uti ſi aliquid contrarium amicitiæ, quæ ,, omni paci ineſt, fiat; de quo jam ple- ,, nius.

## Ad §. XL.

Sic *quæ contra amicitiam ſunt, rum-* 1 *punt pacem, quæ ſub amicitiæ lege contra- cta eſt* ] ,, Valde diſputatur, quid Juriscon- ,, ſulti Romani per *Fœdus amicitiæ* intelle- ,, xerint. Grotius per tale fœdus intelligit

,, *pactum, quo bello pace compoſito partes*
,, *paciſcentes ſibi mutua amicitiæ officia in-*
,, *vicem promittunt*, *h.* §. 40. Adeoque
,, quo illi, qui hoſtes fuere, conveniunt
,, ut tuti eſſent publico nomine qui ab his
,, ad illos veniſſent, ut tunc captivitate ſub-
,, lata ceſſaret & poſtliminium. *Grot. l.* 3.
,, *c.* 9. §. 18. *n.* 3. Eoque refert ſenten-
,, tiam Proculi in *l.* 7. *pr. captiv.*

,, Huic autem *fœderi amicitiæ* opponit *Fœ-*
,, *dus ſine amicitia.* Quando nimirum fœ-
,, dus belli duntaxat publici componendi,
,, aut cavendi cauſa initur, non facta men-
,, tione amicitiæ. Tale enim fœdus nec
,, captivitati in poſterum, nec poſtliminio
,, obſtare, putat. Atque huc refert effatum
,, Pomponii, *l.* 5. §. 2. *ff Eod.* Add. *Grot.*
,, *d. c.* 9. §. 18 *n.* 3.

Atque hinc ita argumentatur: *cum enim*
,, *dixit Fœdus amicitiæ cauſa, oſtendit, &*
,, *alia poſſe eſſe fœdera, quibus amicitiæ jus*
,, *non inſit.*

,, At in commentario ad *d. c.* 9. § 18.
,, notavimus, 1. nunquam talem gentem
,, exſtitiſſe, quæ pace facta prædandi licen-
,, tiam admiſerit. Sane, 2. omne pactum,
,, quo bellum componitur, amicitiam com-
,, prehendit; & diſceptatio per vim tolli-
,, tur. Adeoque 3. cum ratione pugnat aſ-
,, ſertio, *jus prædandi poſt fœdus, quo bel-*
,, *lum componitur, ſalvum eſſe.* Diximus
,, 4. Pomponium in *d. l.* 7. *Fœdus amicitiæ*
,, non opponere *Fœderi ſine amicitia* (tale
,, enim concipi nequit), ſed *nudæ amici-*
,, *tiæ.* De qua differentia, ejuſque effectu,
,, late egimus *d.* §. 18.

,, Sed & 5. admittendum non eſt, quod
,, Auctor ait, *fœdus amicitiæ cauſa initum*
,, *nil niſi officia amicitiæ comprehendere, &*
,, *iis neglectis rumpi fœdus, indeque juſtam*
,, *oriri belli cauſam.* Sane, leges amicitiæ
,, nulla certa regula continentur; adeoque
,, definitum non eſt, quænam ſint officia
,, amicitiæ. Inter leges amicitiæ referri ſo-
,, let, idem velle, & idem nolle, ſubve-
,, nire amico indigenti, &c. Quis autem
,, dixerit, eum, quicum fœdus amicitiæ
,, contractum eſt, armis me cogere poſſe,
,, ut cum eo in eadem ſim opinione; ut
,, neceſſitatibus ejus ſuccurram, &c.

,, Alio igitur modo conciliari debent Pro-
,, culus. & Pomponius. Res ita ſe habet.
,, Neuter horum Juriſconſultorum loquitur
,, de caſu, ubi bellum præceſſit, quod
,, pace finitum eſt per fœdus amicitiæ.

,, Pomponius enim diſerte ſupponit ca-
,, ſum, ubi bellum cum gente non eſt,
,, ſed pax, adeoque ubi gens illa hoſtis
,, non eſt. Verba Pomponii hæc ſunt: *In*
,, *Pace quoque poſtliminium datum eſt; nam*
,, *ſi cum gente aliqua neque amicitiam, ne-*
,, *que hoſpitium, neque fœdus amicitiæ cau-*
,, *ſa factum habemus, hi hoſtes quidem non*
,, *ſunt: quod autem ex noſtro ad eos per-*
,, *venit, illorum fit; & liber homo noſter,*
,, *ab eis captus, ſervus fit, & eorum. Idem-*
,, *que eſt ſi ab illis ad nos aliquid perve-*
,, *niat; hoc quoque igitur caſu poſtliminium*
,, *datum eſt.* Apparet igitur, hic agi de gen-
,, te, cum qua nec amicitia, nec fœdus ami-
,, citiæ nobis intercedit: de populis, qui ho-
,, ſtes non ſunt, & cum quibus pax eſt;
,, adeoque ubi plane quæſtio non eſt de
,, caſu, *ubi partes bello compoſito fœdus con-*
,, *trahunt ſine lege amicitiæ, &c.* quem
,, Grotius contra verba legis ſupponit.

,, Sed & apud Proculum nulla quæſtio
,, eſt *de bello per pacem compoſito*; ſed in
,, genere tradit, poſtliminium non eſſe cum
,, gente, cum qua amicitia nobis eſt, aut
,, fœdus amicitiæ, etſi nunquam antea bel-
,, lum cum eis fuerit; & rationem addit:
,, *Etenim quid inter nos, atque eos, poſtli-*
,, *minii opus eſt, cum & illi apud nos &*
,, *libertatem ſuam, & dominium rerum ſua-*
,, *rum æque, ac apud ſe retineant, & ea-*
,, *dem apud eos nobis contingant*, *l.* 7. *pr.*
,, *captiv.* Fruſtra igitur Grotius ſupponit,
,, Proculum loqui de pacto, ſeu fœdere,
,, quo partes paciſcentes mutua amicitiæ of-
,, ficia ſibi promittunt. Nam 1. ne verbum
,, quidem de bello per fœdus amicitiæ com-
,, poſito exſtat. Sane, 2. omne fœdus, quo
,, bellum componitur, ſupponit amicitiam,
,, 3. Non omne fœdus, quod amicitiæ cau-
,, ſa contrahitur, ſupponit præcedens bel-
,, lum; iniri enim tale fœdus intuitu com-
,, merciorum, ſecuritatis mutuæ, &c. pot-
,, eſt. Optime Menippus a fœdere, quo
,, bellum componitur, diſtinguit, *cum qui*
,, *NB. hoſtes nunquam fuerunt, ad amici-*
,, *tiam ſociali fœdere inter ſe jungendam*
,, *coeunt*, apud *Grot. l.* 2. *c.* 15. §. 4. ſed
,, & 4. nec ex *fœdere amicitiæ, quo bellum*
,, *componitur*, neceſſario ſequitur, officia
,, amicitiæ præſtanda eſſe. Hinc ſi in fœ-
,, dere amicitiæ nihil de bello captis dictum
,, eſt, reverſi etiam invito amico recipi poſ-
,, ſunt; cujus rei rationem alibi explicavi-
,, mus.

,, Cæterum

Digitized by Google

,, Cæterum, dubia, quæ circa utramque
,, legem moveri ſolent, reſolvimus ſupra *l.*
,, 3. *c.* 9. §. 18.

*Quod inter cæteros ſolius amicitiæ officium exigeret, hic etiam pacti jure præſtandum eſt* ] ,, Dixi, ſi nihil præter officia amicitiæ
,, præſtandum eſſet, abſque effectu fore pa-
,, ctum. Dixi, omne fœdus, quo bellum
,, componitur, amicitiæ cauſa iniri; neque
,, tamen ideo jus poſtliminii circa damna
,, bello data ceſſare, ſi de iis non tranſa-
,, ctum, id eſt ſpeciatim in pace de illis
,, id dictum non eſt.

*Et hinc, &c. refero multa, quæ de injuriis non armatis, & contumelia, &c. diſſertari ſolent* ] ,, Ex his ipſis exemplis ap-
,, paret, tunc demum fœdus amicitiæ cau-
,, ſa initum rumpi, *ſi jus fœderati læditur.*
,, Non autem læditur ſi nuda officia ami-
,, citiæ negantur.

*Non vero ad quamvis omnino pacem* ]
,, Qua ſcil. officia amicitiæ promiſſa non
,, ſunt; adeoque ubi Auctor ſupponit, jus
,, capiendi res, & perſonas eorum, cum
,, quibus fœdus ſine amicitia contractum
,, eſt, ſalvum eſſe, indeque & poſtlimini-
,, um obtinere. At hæc nec juri naturæ,
,, nec juri Romano convenire, vidimus.

*Eſt enim fœdus non amicitiæ cauſa, ut Pomponius nos docet* ] ,, *V. ſup. lib.* 2. *c.*
,, 15. §. 5. Diximus, 1. contradictionem
,, eſſe, fœdus cum hoſte initum, & pace
,, bellum compoſitum eſſe; neque tamen
,, inter paciſcentes eſſe *amicitiam*, id eſt,
,, manere jus prædandi. Diximus 2. Pom-
,, ponium *fœdus amicitiæ* non opponere *fœ-*
,, *deri ſine amicitia* ( tale enim fœdus non
,, datur ) ſed *amicitiæ ſine fœdere.* Aliæ enim
,, ſunt gentes *amicæ* ſaltem, aliæ gentes
,, *fœderatæ.* At utræque in eo conveniunt,
,, quod neutris prædare liceat, quia pax
,, cum iis eſt, nec hoſtes ſunt, adeoque
,, poſtliminio opus non eſt. *Vid. ſupr. l.* 3.
,, *c.* 9. §. 18.

*Id non neglectum, ſed violatum putatur*]
,, Loquitur Cicero de inimicis reconciliatis,
,, & quærit, an ſi quid poſt reditum in gra-
,, tiam commiſſum eſt, imprudentiæ, vel
,, perfidiæ aſſignari debeat; & recte ait,
,, *perfidiæ id aſſignari debere*: at alia quæ-
,, ſtio eſt, an rupta amicitia jus ei agendi
,, contra perfidum competat; quod nega-
,, mus niſi jus ejus læſum ſit.

*Detrahenda quantum fieri poteſt facto invidia* ] ,, Quod explicat *Gron. h.* Sed
,, gratis hæc dicuntur. Rectius diſtinguimus,
,, an jus alterius facto illo læſum ſit, an
,, non. Priori ſolo caſu fœdus amicitiæ ru-
,, ptum cenſetur, non caſu poſteriori; &
,, ſolo priori caſu jus belli obtinet, non
,, poſteriori. Nunquam autem jus alterius
,, læditur, ſi tantum officia amicitiæ dene-
,, gantur fœderato: quod ex ſequentibus
,, exemplis magis illuſtrabitur.

*Itaque perſona quamvis conjuncta facta* 2
*injuria, ipſi, quicum pax inita eſt, facta non cenſebitur* ] ,, Adeoque contra fœdus
,, amicitiæ peccatum non eſſe, neque illud
,, ruptum eſſe, videbitur: quod hactenus
,, verum eſt, quia cum conjunctis fœdus
,, initum non eſt.

*Niſi aperte ad ipſius ſugillationem facta ſit* ] ,, Nam ipſi fœderato tunc injuria in-
,, fertur: adeoque cum jus fœderati lædi-
,, tur, ipſe reparationem injuriæ armis po-
,, ſtulare poteſt.

*Quam naturalem æquitatem in ſervis atrociter læſis ſequuntur leges Romanæ* ] ,, Ut
,, ſcil. læſio ad domini offenſam pertineat,
,, ſi ad ejus ſugillationem facta fuerit, *l.*
,, 15. §. 35. *ff. injur* §. 3. *Inſt. Eod.*

*Adulterium, aut ſtuprum libidini potius*]
,, Immo hoc quoque caſu rumpitur amici-
,, tia, & fœdus amicitiæ: at præterea jus
,, fœderati violatur, dum ejus thorum vio-
,, lat, vel familiæ ſtuprum infert. Hic igi-
,, tur jus belli obtinet, non quia fœdus
,, amicitiæ læſum eſt, id eſt, quia officia
,, amicitiæ violata ſunt, ſed quia jus alte-
,, rius læditur.

*Et invaſio rei alienæ nova potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læſæ* ] Adeo-
,, que jus belli in talem invaſorem non ob-
,, tinet quia officia amicitiæ violavit, ſed
,, quia jus fœderati læſit; & hæc violatio
,, eſt nova belli cauſa

*Atroces ſane minæ cum amicitia pugnant*] 3
,, Adeoque rumpi, putat, fœdus amicitiæ;
,, quia atrociter fœderato minari, pugnat
,, cum amicitiæ, & benevolentiæ regulis.
,, At nec ideo bellum obtinet, niſi jus fœ-
,, derati læſum ſit; quod ex formula mina-
,, rum, & intentione minantis dijudicari
,, debet.

*Nulla nova cauſa præcedente* ] ,, Si nova
,, cauſa præceſſit, minæ illæ non pugnant
,, cum amicitia, utpote quæ per novam
,, illam cauſam jam rupta fuit. At neque
,, ex nova illa cauſa, neque ex minis pro-
pterea

„ pterea ſecutis belli jus obtinet, niſi jus „ alterius inde lædatur.

*Huc referam arces in finibus ſtructas, &c. nocendi cauſa* ] „ Si de animo nocendi certo conſtat, jus alterius læditur, adeoque ex hac injuria (non ob violatam „ amicitiam) jus belli obtinet. Cæterum, „ alibi probavimus, cuique in ſuo licere „ propugnacula exſtruere, nec animum inde nocendi præſumi.

*Si juſtis ſatis indiciis appareat, &c. in eum, quicum pax facta eſt, comparari* ] „ Sed de eo conſtare debet per actus quosdam externos *Vid. ſupra l. 2. c. 1. §. 5. n. 1. 2. & §. 17. l. 2 c. 12. §. 5. n. 1. L. 2 c. 2. §. 13. n. 4. L. 2. c.* „ 22. § 5. At tunc dicendum eſt, jus „ belli obtinere non ob violatam amicitiæ „ legem, ſed ob violationem juris alieni.

---

## Ad §. XLI.

1 Non *eſt contra amicitiam* ] Civis enim „ migrare volens ſuo jure utitur; nec is, „ qui migrantem recipit, jus alterius violat: adeoque alii non fit injuria

*Naturalis* ] „ Quia quisque de ſuo jure „ domicilii diſponere poteſt. *Vid. ſupra L.* „ 2. c. 5. §. 24.

*Sed & favorabilis* ], „ Favor jure naturæ „ nec jus dat, nec aufert.

*Perfugium exulibus datum* ] „ De qua re „ late actum eſt *l* 2. *c.* 21. §. 5. & 6.

*Nullum jus civitati* ] „ Nam qui in exſilium mittitur in pœnam, jure civitatis „ privatur: quo ipſo non excluditur ab exteraneis civitatibus, ſi illæ recipere eum „ velint.

*Commune jus hominum* ] „ Idem Perſeus „ dixit in notis Auctoris.

2 *Qui civitatis partem integrantem faciant*] „ I. e. qui partem civitatis conſtituunt, ita „ ut civitas ipſa minuatur ſi ſecedat pars.

*Recipere non licet* ] „ Pars illa populi, „ quæ migrare vult, non eſt ſui juris, „ ſed dependet ab arbitrio totius civitatis: „ hoc jus auferri toti populo nequit; adeoque deſerere civitatem parti populi non „ licet.

*Qui ex ſacramento* ] „ Qui jurarunt, ſe „ nunquam alio migraturos.

*Aut aliter* ] „ Qui operas ſuas ad certum tempus, vel in perpetuum locarunt.

*Aut ſervitutem debent* ] „ Id eſt, qui „ in pœnam ſervi facti ſunt.

*Qui belli ſorte ſervi fiunt, idem introductum gentium jure* ] „ Immo id non demum ex gentium jure eſt, ſed ex ipſo „ jure naturæ: in ſervum enim dominium „ jure belli quæſitum mihi eſt, quod vicinus, recipiendo ſervum, auferre mihi „ nequit.

*Apud quosdam populos* ] „ Immo apud „ omnes; & ſoli excipiuntur Chriſtiani, „ ac Mahumetanæ ſectæ addicti. *Vid. ſupr.* „ *c.* 7. §. 9.

---

## Ad §. XLII.

Auctor hactenus egit de fide ſummarum poteſtatum publica, qua finis bello imponitur, & quidem quatenus ſpectantur principalia, quæ bellum finiunt „ actu ſuo, nimirum, per pactiones. Hic „ agitur de eadem fide, qua finis quidem „ bello imponitur, quatenus ibi ſpectantur „ principalia ex conſenſu ad aliud relato: „ ut ſortes, prælii exitus, &c. *Vid. ſupra* „ §. 1.

Sortis *alea ſubjici belli exitus licite non ſemper poteſt* ] Quæritur, an belli cauſa poſſit ſorti, ſeu certamini ſingulari committi, aut arbitris? Ubi 1. notandum, neutram partem ad id teneri, quia ſunt actus liberæ voluntatis, adeoque iis omiſſis pars poteſt victoriam ultimam armis proſequi. At 2. quæritur, an ſua natura id licitum ſit? Equidem exempla illuſtria ſunt in Romulo, qui Acronem Regem Cæninenſium vicit, omniaque ſpolia Jovi Feretrio tulit, apud *Plut. in Romulo.* Alia exempla ſunt inter Manlium, & Gallum, *Liv. l.* 7. *c.* 10. inter M. Valerium Corvinum, & Gallum, *L.* 7. *c.* 26. inter Jubellium Taureum Campanum, & Claudium Aſellum, *Liv. l.* 23. *c.* 47. inter T. Manlii filium, & Geminium Metium Latinum, *Liv. l.* 8. *c.* 7. inter Badium Campanum, & Q. Criſpinum Romanum, *Liv. l.* 25. *c.* 18. Comes Thuringiæ provocavit Henricum Leonem, quod Cæſari infidus fuiſſet. Sunt autem e contrario, qui rejecere duellum: uti Auguſtus Antonii, Carolus V. Franciſci, Metellus Sertorii, Antigonus Pyrrhi, Fabius Annibalis provocationem.

Auctor,

Digitized by Google

Auctor, & Petr. Bellus *p. 2. tit. 15. §. 1.* negativam tuentur: homines enim 1. invitari ad delicta, Deumque tentari: 2. certos modos introductos eſſe a jure, & moribus, dandi regna, quos rex tollere nequeat: 3. præjudicium fieri ſucceſſoribus: 4. intereſſe quoque ſubditorum, ne ſubjiciantur novo domino.

Ego nihil injuſti hic ſubeſſe, exiſtimo, ſi ipſe populus conſentit: 1. quia licitum eſt, id permi tere millenis, nedum paucis, & uni; quod enim permiſſum eſt multis, idem permittitur cuique eorum. Sane 2. cui licitum eſt quod plus eſt, ei & quod minus eſt, & cum longe minore damno, periculo, & ſanguine: 3. quia prælium ipſum eſt ſors, & belli alea, dubiusque eventus; illud igitur iisdem rationibus, & magis oppugnaretur, quo exempla in contrarium allegata refutantur.

At alia quæſtio eſt, an ſolus rex decernere id poſſit? Quod merito negamus, quia totis viribus reſiſtere, & tueri rempublicam, non vero aleæ tam incertæ eam committere debet. Et cum ordinarium remedium ſit bellum, non poteſt eo omiſſo ſingularem modum inducere.

*Additio.*

,, Sors in genere eſt, quoties incertus ,, eſt eventus; ac de ejus natura late actum ,, eſt *l. 2. c. 23. §. 9.* ubi ſimul demon- ,, ſtravimus, neminem teneri jus ſuum ſorti ,, committere. Sane, is, qui rejicit ſor- ,, tem, ſuo jure utitur, & de ſuo jure diſ- ,, ponit: neque natura ſequitur, ex ſolo ,, jactu ſortis jus huic, vel illi competere. ,, Denique hæc ſpecies transactionis eſt, ,, quæ non niſi ex utriusque conſenſu valet.

,, Unde conſtat, veram non eſſe ſenten- ,, tiam Zigleri, qui putat, ſortem rejici ,, non poſſe, quia præſtat rem ſorti com- ,, mittere, quam tot belli diſcrimina ſubi- ,, re. Sane, jure naturæ Princeps omnia re- ,, media adhibere debet ad tuendum jus ci- ,, vitatis, non vero ea adhibet qui ſorti ,, rem committit. Ideo enim in civitatem ,, coivere ſubditi, ut communibus armis ,, jura eorum defendantur, non ut ſorti ,, res relinquatur.

*Sed tum demum, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium*] ,, Nam ,, tunc pro lubitu de ea diſponere, eam ,, alienare, adeoque & ſorti committere poſ- ,, ſumus. Idem obtinet ſi *jus* aliquod no- ,, ſtrum eſt, v. g. jus pignoris, ſervitutis, ,, vel aliud, quod ex obligatione perſonæ ,, ſequitur; id enim in noſtro patrimonio ,, eſt, adeoque pro lubitu de eo diſponere ,, poſſumus, etſi *res* ipſa non ſit in domi- ,, nio noſtro. *Vid. Zigl. hic.*

*Civitas*],, Ea enim lege coëunt familiæ ,, in civitatem, ut communibus auxiliis de- ,, fendantur.

*Rex arctius obligatur, quam ut omittere poſſit, &c.*],, Princeps omni vi, & opera, ,, tueri & civitatem, & jura ſingulorum te- ,, netur; non ergo ſorti committere jura ,, hæc poteſt.

*Si vera æſtimatione qui injuſto bello petitur, tanto ſit inferior*] ,, Immo absque ,, conſenſu populi res ſorti nunquam com- ,, mitti poteſt; de ejus enim jure agitur.

*Hoc enim eſt de malis minimum*],, Adeo- ,, que juxta leges bonæ adminiſtrationis præ- ,, ferendum: at diximus, id non niſi ac- ,, cedente conſenſu populi fieri poſſe.

---

## Ad §. XLIII.

De *præliis*] ,, Quæ ſunt ſpecies ſortis, 1 ,, eaque occaſione hic tractantur.

*Belli finiendi cauſa*],, Si enim gloriæ cau- ,, ſa, vel ad animandos milites id fiat, alia ,, quæſtio eſt, de qua mox.

*Lacedæmonios, & Argivos*],, Alia exem- ,, pla vide *ſupra l. 2. c. 23. §. 10.*

*Si jus gentium externum tantum ſpecta-* 2 *mus*],, Quod in bello ſolenni, id eſt pu- ,, blico, & indicto, gentes introduxerunt.

*Quin per id ipſum talia certamina ſint licita*],, Tale jus gentium non dari, paſ- ,, ſim probavimus: cæterum, certamina pro ,, finiendo bello, approbante populo jure ,, naturæ licita eſſe, vidimus §. præcedenti.

*Hoſtium enim cædem id jus indiſcrete permittit*],, Immo ipſum naturæ jus indiſ- ,, crete cædem hoſtium permittere, proba- ,, vimus *ſupra l. 3. c. 4.* Si ſcilicet uterque ,, ſe jure, alterum injuria agere, conten- ,, dit.

*Indiſcrete*),, Id eſt, non habita ratione, ,, an juſta belli cauſa ſit, an non; nec ,, non an hoſtis lædatur ultra debiti, vel ,, pœnæ modum: per rei naturam enim de ,, juſtitia cauſæ conſtare nequit, cum neu- ,, ter judicem habeat.

*Si vera eſſet veterum Græcorum, Romano-*

*rum, & aliarum gentium opinio* ] „ Immo nunquam hæc fuit opinio nec Græcorum, nec Romanorum, nec aliarum gentium : idque ipſe Auctor obſervavit *ſupra l.* 2. *c.* 19. §. 5. Conf. ea, quæ diximus ad *l.* 2. *c.* 1. §. 3. 8. 9. & 12.

*Jam & interna juſtitia talibus præliis non deeſſet* ] „ Nec revera deeſt, quia vitam pro patria exponere, laudabile maxime eſt, & ipſe Auctor fatetur *n. ſeq.*

*Hanc ſententiam rectæ rationi, ac Dei præceptis repugnare, &c.* ] „ Sed & repugnare communi gentium conſenſui, vidimus *d. l.* 2. *c.* 19. §. 5. Neque enim Stoicorum, aut Gymnoſophiſtarum pauciſſima exempla jus aliquod Gentium externum conſtituunt.

*Aliquoties* ] „ Præter loca jam allegata, vide *l.* 2. *c.* 17. §. 2. *n.* 1. *l.* 2. *c.* 21. §. 11. *n.* 2. *l.* 3. *c.* 6. §. 6. *l.* 2. *c.* 25. §. 3. *n.* 3. *l.* 3. *c.* 20. §. 53. *l.* 3. *c.* 11. §. 18. & *l.* 3. *c.* 4. §. 14.

*In proximi charitatem peccare* ] „ Id eſt, contra regulas perfectionis, & virtutis.

3 *Et in ſe, & in Deum peccare qui vitam, &c.* ] „ Immo poſitis terminis habilibus non peccat qui vitam prodigit pro patria.

*Pro ea totis viribus* ] „ Non ergo per certamina ſingularia. Contrarium probavimus ſupra.

*Condicto certamine uti tanquam teſtimonio bonæ cauſæ, aut judicii divini inſtrumento, vanum eſt* ] „ Immo totum bellum alea eſt; & prælia, quæ totis viribus committuntur, inſtrumenta ſunt divini judicii. Cur igitur certamina ſingularia, quæ minori periculo, & ſanguine expediuntur, non æque pro inſtrumentis judicii divini haberi debeant, rationem non percipio.

4 *Juſtum, ac pium poteſt reddere ex una tantum parte* ] „ Auctor jure naturæ, quod internum vocat, certamina ſingularia licita regulariter non eſſe, dixit. Excipit caſum ſi is, qui injuſtam cauſam fovet, ſuperior eſt armis; tunc enim alterum, penes quem cauſæ juſtitia reſidet, offerre prælium jure poſſe, ait, quia eſt unicum, & neceſſarium defenſionis medium. Sed fruſtra hæc dicuntur, quia de juſtitia cauſæ non conſtat. Utraque pars ait, ſe jure, alterum injuria agere; adeoque quælibet pars etiam juxta juſtitiam internam, ſi putet ſe juſtam habere cauſam, prælium offerre, vel acceptare poteſt.

*Ut qui injuſtam cauſam fovet* ] „ Immo ſi id dubium eſt, uti ex aſſertione partium ſemper eſt; ſatius eſt, bellum paucorum ſanguine finire, quam gentis forte interitu : modo populus conſentiat. *Vid.* §. 42.

*Nihil enim ei imputandum eſt* ] Sed nec ei aliquid imputandum eſt, qui conſenſu eorum, quorum intereſt, prælium paucorum præfert prælio gentis.

*Sed & hoc verum eſt* ] „ Adeoque Auctor putat, certamina ejusmodi permitti aliquando, non probari, indeque admitti ſaltem quoad effectum impunitatis : quod jam refutavimus.

*Et improba fœnera* ] „ Jure naturæ non dantur improba fœnera, uti probavimus *l.* 2. *c.* 12. §. 20. *n* 3.

*Et impudicitiam profeſſæ mulieres* ] „ Scortationem tolerari ad evitanda majora mala, teſtantur Roma, Anglia, Belgium, &c. ſed non tamen ideo ſcorta ſunt impunita, quia plurima privilegia aliis civibus communia iis auferuntur. *Conf. l.* 2. *c.* 20. §. 42. & *l.* 3. *c.* 4. §. 2. *n.* 2.

*Pati id poſſe populum* ] „ Si duo ex ea- 5
dem familia de regno certant, certum eſt, populum de ſucceſſione judicare non poſſe; adeoque nec ejus conſenſum requiri, ſi ſucceſſores inter ſe armis decernere parati ſunt. Populi enim non intereſt, quia imperium in eadem familia, in quam contulit, manet.

*Idem & cum de bello finiendo agitur, dicendum erit* ] „ Nimirum, ut ipſi reges de regno certantes inter ſe certamine ſingulari dimicent, *d. c.* 23. §. 10.

---

## AD §. XLIV.

QUI *ſic* ] „ Per ſortem, ſeu monomachiam.

*Sibi quidem jus, quod habent, adimere poſſunt* ] „ Nam ita conſentiunt, & diſponunt.

*Non & alteri, qui non habet, dare* ] „ Id eſt, non victori acquiritur regnum, quia victus non habet jus dandi, ſeu alienandi regnum.

*In illis quidem regnis, quæ in patrimonio non ſunt* ] „ Id eſt, quæ ex populi voluntate deferuntur. Aliud ergo Auctor obtinere, putat, in regnis patrimonialibus, quæ pleno jure regi quæſita ſunt : „in

„ in his enim regem & ſibi jus adimere, „ & victori dare poſſe, ait. At ſæpius di- „ ctum eſt, intuitu regis non dari regnum „ patrimoniale.

*Et populi, &c. conſenſum neceſſe eſt accedere* ] „ Quia de ejus jure agitur, niſi lis „ ſit inter duos ſucceſſores ejusdem fami- „ liæ. *Vid. §. præc. ad num.* 5. *rubr.* 1.

*Et ſi qui jam nati* ] „ Nondum enim na- „ tis jus quæſitum non eſſe, putat; adeo- „ que hos in ea ſaltem jura ſuccedere, pu- „ tat, quæ pater tempore nativitatis ha- „ buit. Vide tamen *l.* 2. *c.* 4. §. 10. *n.* 2.

*In feudis non liberis* ] „ Id eſt non fran- „ cis. At idem eſt in feudis francis, quia „ fidelitas tamen juratur domino, cum qua „ pugnat alienatio. quæ tali pacto in even- „ tum continetur. *B. Par. Hyp. Jur. feud.* „ *Vit.* §. 47.

*Etiam domini* ] „ Exemplo res clara fiet. „ Ponamus, Curlandiæ duces bello cum „ Suecis implicatos eſſe. Duces illi contro- „ verſiam in prælii exitum conjicere non „ poterunt, niſi 1. conſenſu populi, 2. „ agnatorum, qui ſpem ſuccedendi habent. „ 3. Regis Poloniæ, qui dominus eſt dire- „ ctus, & cui per eventualem alienationem „ jus quæſitum auferri nequit.

---

## Ad §. XLV.

In *talibus præliis* ] „ In quorum exitum „ litigantes controverſiam conjiciunt.

*Uter pro victore ſit habendus* ] Duplici ſenſu quis victor dici poteſt, vel prælio, vel bello. Priori ſenſu ſæpius dubia eſt victoria: at cum per prælium bellum non finiatur, quoad effectum juris nihil intereſt, uter pro victore ſit habendus. Exempla, ubi uterque ſibi victoriam arrogavit, exſtant apud Auctorem. Ita cum Carolus Galliæ Rex ex Italia rediret, eique ſe Gonzaga Mantuæ dux opponeret, ancipiti prælio diſceſſum: Gallus enim iter ſibi aperuit, Dux vero impedimenta cepit; uterque igitur victoriam ſibi aſſeruit. *Vid. Aut. cas. illuſtr. pag.* 67. Ita in prælio navali inter Belgas, & Suecos, apud Hafniam dubia fuit victoria: item inter Attalum, & Philippum, ubi Attalus fugata Philippi claſſe univerſi prælii gloriam obtinuit; ſed cum ipſius Attali a ſuis ſeparati navis capta eſſet, Philippus ſibi tribuit victoriam. *Polyb. Hiſt. l.* 16. *c.* 5. In prælio Luzenſi dubiam fuiſſe victoriam, ait *Brachel l.* 4. ſed ſtudio partis, cum Wallenſteinius pulſus aufugerit.

Exempla de varia victoria vide apud *Liv. l.* 5. *c.* 28. *Thucyd. l.* 1. *p.* 29. 30. 56. & 57. & *l.* 7. *p.* 422. *Martial. Spect.* 29. *Thuan. l.* 14. *p.* 295. & *l.* 1. *pag.* 2. *Conf. Liv. L.* 4. *c.* 39. *Juſt. l.* 6. *c.* 6. *Alexand. Gen. l.* 4. *c.* 7. Teſm. h.

Si vero ipſa controverſia in prælii exitum conjicitur, maximopere intereſt noſſe, uter victor ſit, & uter ceſſerit, i. e. uter bello vicerit.

*Victi non poſſunt videri, niſi, &c.* ] „ Signa ergo fracti animi adeſſe debent. „ Exempla allegavit Auctor ſupra §. 43.

*Nam Argivi* ] „ Uterque ſibi victoriam 2
„ vindicabat: Argivi quidem, quod ſuorum
„ plures ſuperfuiſſe dicerent; Lacedæmonii
„ vero, quod qui eorum ſuperfuerant, fu-
„ giſſent, ſuus autem perſtitiſſet, & ho-
„ ſtium cæſos ſpoliaſſet. *Herod. l.* 1. *p.*
„ *m.* 15.

*Neque Corinthios* ] „ Hiſtoriam vide apud „ *Thucydidem l.* 2. *p. m.* 22. & *ſeq.*

*Nihil minus, quam fugaverat* ] „ E contrario Attalus fugavit claſſem Philippi.

*Valent ad docendam hoſtis fugam* ] „ Ad- 3
„ eoque vi pacti bello victus cauſam amit-
„ tit.

*Qui loco ceſſit* ] „ Alter enim viribus hoc „ ipſo eſt ſuperior.

*Manet eo loco, quo ante prælium fuit* ] „ Id eſt, ambigua. *Gron. h.* Inter Petrum „ Arragunium, & Carolum Andegavenſem „ prælium indictum eſt cum certa manu. „ Hic venit, & diſceſſit; ille poſt diſceſ- „ ſum comparuit. Papa arbitratus eſt, neu- „ trum victorem eſſe, & repetendum eſſe „ prælium.

*Aut ad bellum* ] „ Quia per ſingulare „ certamen res deciſa non eſt.

*Aut ad novas pactiones* ] „ Id eſt, no- „ vum certamen decerni debet: uti Papa „ decidit in caſu ante allegato.

---

## Ad §. XLVI.

Duo *eſſe genera* ] „ Præterea aliud eſt 1
„ genus arbitrorum, qui ad tentandam ami-
„ cabilem compoſitionem eliguntur; *L.* 13.

„ §. 2. *Rec. arb. ibique Goth.* at de quibus „ hic quæſtio non eſt, quia non eliguntur „ ad finiendam litem.

*Unum ejusmodi ut ſive aequum, ſive iniquum, parere debeamus* ] „ Nam in ejus „ ſententiam compromittunt partes, & de- „ clarant, ſe pro jure habituros quod pro- „ nuntiaverit, *l* 27. §. 2. *l.* 76. *pro ſoc. arg.* „ *l.* 99. *pr. V. O.*

*Cum ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt* ] „ Adde, ea intentione *ut ſententiam* „ *dicat l.* 13. §. 2. *l. r. l.* 3. & *rubric. ff.* „ *de receptis, qui arbitrium recepere ut ſen-* „ *tentiam dicant:* adeoque ut arbiter ele- „ ctus ſit *ad finiendas lites, d. c.* 1.

*Alterum ejusmodi ut ad boni viri arbitrium redigi debeat* ] „ Doctores non ſatis „ indigitarunt differentiam horum arbitro- „ rum a priori ſpecie: quæ tamen clara, „ & maxime perſpicua eſt ex exemplis a „ Jurisconſultis allegatis.

„ Jurisconſulti per *poſterius* arbitrorum ge- „ nus non intelligunt tales, qui electi ſunt „ ut cauſam decidant, ut de jure pronun- „ tient, ut ſententiam dicant, vel ut lites „ finiant; ſed tales, qui a partibus electi „ ſunt ut opus definiant, ut in locatione „ operis *l.* 77. *ff. pro ſocio*, vel partes de- „ terminent, ut in ſocietate, *l.* 76. *pro ſo-* „ *cio*, vel pretium, ut in emtione, *l. f.* „ *C. Contr. emt.* vel mercedem, ut in con- „ ductione, *l.* 25. *pr. locat.* vel ſufficien- „ tiam cautionis, *l.* 9. *ff. Qui ſatisd. cog.*

„ Hi igitur arbitri non judices ſunt, ſed „ æſtimatores. Partes non promittunt, ſe „ pro jure habituros quod judicaverint; ſed „ rogant eos, ut tanquam boni viri, *par-* „ *tes, pretium*, vel *mercedem* definiant, „ &c. & ſperant quoque, eos ut bonos vi- „ ros arbitraturos eſſe, *l.* 30. *op. libert.*

„ Si facta definitione appareat, arbitrum „ non ut bonum virum definiiſſe, res re- „ ducitur ad arbitrium boni viri, id eſt ad „ judicem (bonus enim vir idem eſt, quod „ judex, *l.* 47. §. 2. *ff. fidejc. lib. l.* 137. §. „ 2. *ff. V. O. l.* 17. §. 5. *ff. injur.*) res de- „ fertur, qui æſtimationem reducit ad æ- „ quitatem, *l.* 32 §. 1. *Reg. jur.* ſeu uti „ bonus vir judicare debuiſſet. *Vid. l.* 9. „ *ff. quo ſatisd.*

„ Et cum ejusmodi æſtimatores plerum- „ que conſtitui ſoleant in ipſo contractu „ locationis, emtionis, ſocietatis, &c. a- „ ctione ex hoc ipſo contractu, utpote bo- „ næ fidei, iniquitatem æſtimationis corri- „ gendam eſſe, cenſuerunt Jurisconſulti Ro- „ mani. Actio enim ex contractu bonæ fi- „ dei datur ad omne id, quod ex natura „ negotii æquum, & bonum eſt, *l.* 11. §. „ 1. *Act. emt.* §. *fin. Inſt. Obl. quæ ex* „ *Conſ. l.* 6. §. 5. *Emt. vend. l.* 31. *pr.* „ *depoſ. l.* 2. §. *f. Oblig.* & *Act.* §. 29. „ *Inſt. de Action.*

*Quam ſi aequum arbitratus fuerit* ] „ Ad- „ eoque res reducitur ad arbitrium boni „ viri, id eſt judicis, qui cognoſcit, an æ- „ ſtimatio ita facta ſit, uti a bono viro fi- „ eri debet; alias, corrigit inæqualitatem, „ *l.* 76 *l.* 78. *l.* 79. *l* 80. *pro ſocio.*

*Ita verborum ſimplicitati per ſe ſpectatæ non convenit* ] „ Revera eadem ratio mili- „ tat in arbitris, *qui inique æſtimant*, ac „ in illis, *qui inique decidunt.* Sibi enim „ imputare debent qui in alterius æſtima- „ tionem compromiſerunt, *l* 27. §. 2. *Dec.* „ *arb.* Cum vero utroque caſu ſupponatur, „ partes compromiſiſſe in *arbitrium boni* „ *viri*, id eſt ut bonus vir æſtimare, vel „ judicare debuiſſet, &c. utroque caſu jus „ Romanum ſuccurrit, ac utrique remedi- „ um ſuppeditat; & quidem contra arbi- „ trium ejus, qui male æſtimavit, dedit „ *reductionem ad arbitrium boni viri;* con- „ tra arbitrium ejus, qui male judicavit, „ exceptionem doli. *Vid. ad rubr. primam* „ *n.* 2. At id meri juris eſt poſitivi.

*Utrovis modo arbitrum ſumi poſſe* ] „ Sci- „ licet, in negotiis bellicis; adeoque eligi „ poſſunt vel ut litem decidant, vel ut de- „ finiant partes, pretium, &c.

*Aut ut conciliatorem tantum* ] „ Immo „ hoc tertium eſt arbitrorum genus, diver- „ ſum ab iis, quorum mentio fit a Procu- „ lo; cum enim hi tantum ad tentandam „ amicabilem compoſitionem eligantur, ni- „ hil definiunt, nedum decidunt. Conf. *l.* „ 13. §. 2. *ff recept.* Hos arbitros, ſi in- „ ter Principes eliguntur, Mediatores vo- „ camus; de quibus vide integram diſpu- „ tationem B. Parentis *de Mediatoribus.*

*Aut ut cujus dicto parendum omnino ſit* ] „ Tale arbitrium pace Riſwicenſi inter do- „ mum Palatinam, & Aurelianenſem de- „ cretum eſt, ubi Rex Galliæ, & Impera- „ tor, iisque diſſentientibus, Papa arbiter „ eſt conſtitutus. Ita in celebri illa Wild- „ fangiatus cauſa arbitri electi ſunt Rex Galliæ,

Digitized by Google

„ Galliæ, & Rex Sueciæ, quorum deciſum „ vim ſententiæ obtinuit, & laudum Heilbrunnenſe vocatur.

*Et hoc eſt genus, de quo hic agimus* ] „ Quando ſcilicet partes bellum gerentes „ in judicium tertii alicujus compromittunt, ejuſque judicio ſe ſtaturos, promittunt.

*Cum de cavendi belli rationibus loqueremur* ] Ubi ſimul diximus, neminem teneri „ ad ejuſmodi arbitros provocare, neque „ propoſitus acceptare.

2 *Ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat* ] „ Jure Romano provocare licet tantum ab iis, qui tanquam æſtimatores electi ſunt, & inique æſtimant, *l.* 76. 78. „ *l.* 79. *ff. pro ſoc. l.* 9. *Qui ſatiſd. cog.* „ non vero ab iis, qui ad decidendas lites „ electi ſunt, *l.* 27. §. 2. *ff. recept. arb.* „ *l.* 3. *c. Recept. arb.* etſi inique pronuncient. At ſi victor ex laudo actionem inſtituebat, repelli potuit exceptione doli, „ ſi arbiter dolo, vel contra jus arbitratus fuerit, *d. l.* 3. *l.* 32. §. 14. *Rec.* „ *arb.* Conf. *Jus noſtrum Controv. Tit. de* „ *recip. arbitris.*

*Id tamen inter reges, & populos locum habere non poteſt* ] „ Inter hos enim ex „ diſpoſitione jus oritur: at diſpoſuere, „ quod ſtare velint arbitrorum judicio.

*Nulla enim hic eſt poteſtas ſuperior, quæ promiſſi vinculum aut impediat* ] „ Principes enim ſubditorum pactis leges dare, „ eorumque vim coarctare, ac ſtatuere poſſunt, ne valeat pactum ſi æqoum pronunciatum non fuerit.

*Standum ergo omnino ſive æquum, ſive iniquum pronuntiaverint* ], „ Non enim eſt „ iniquum, quia partes in id conſenſere, „ *l.* 27. §. 2. *recept. arb.*

*Summum quiſque ſuæ cauſæ judicem facit* ] „ A quo nulla provocatio locum habet.

*De arbitri officio* ], „ Quid ille tanqoam „ vir bonus facere debeat; de quo §. „ *ſeq.*

*Aliud de compromittentium obligatione quærere* ], „ Nam compromittentes paciſcuntur, ſe ſtaturos judicio tertii, adeoque „ pro æquo habituros quiequid ille judicaverit.

## AD §. XLVII.

AN *electus ſit in vicem judicis* ], „ Ita ut 1 „ judicare ſaltem poſſit juxta ſcriptam formulam.

*An cum laxiore quadam poteſtate* ], *Vid.* „ *Gron. h.* Immo in arbitri officio ſaltem „ ſpectandum, quid in compromiſſum venerit. Sane, aliud ei non licebit, quam „ quod ibi, ut efficeret, cautum eſt. *l.* „ 32. §. 15. *Recept. arb. l.* 21. §. 6. *Eod.* „ *L.* 46. *Eod.* Si tota cauſa in compromiſſum venit, omnia continentur, quæ ad „ cauſam illam pertinent.

*Si ad judicem, quam ſi ad arbitrum mittitur* ], „ Seneca non loquitur de judice „ arbitro, ſed de judice dato: qui tantum „ judicat juxta formolam præſcriptam; at „ arbiter judex judicat de tota cauſa, adeoque etiam de fructibus, uſuris, &c. dolo, & culpa, &c. & de omnibus, quæ „ ad cauſam pertinent. Hinc Feſtos *voce* „ *Arbiter pag.* 253. *Arbiter eſt, qui totius* „ *rei arbitrium habet, ac poteſtatem.* Conf. „ *Goth. ad l.* 32. §. 15. *recept. arb. lit.* „ *h.* Add. *infr.* §. 48. *d. l.* 2. *d l.* 32.

*Quia illum formula includit* ], „ *Vid. Heinecc. Antiq. Rom. l.* 4. *l.* 6. §. 36. 39. „ *ſeq. Car. Sigon. de judic. Rom. l.* 1. 24. „ *pag.* 495. *ſeq. Briſſon. form. v. p.* 370.

*Sed prout humanitas* ], „ Nam ſententia „ ejus valet etſi iniqua ſit; ſibi enim imputare debet quod compromiſerit, *l.* 27. „ §. 2. *Rec. arb.*

*Arbiter id, quod æquum eſt, reſpicit, judex legem* ], „ Id eſt, judex datus judicat „ juxta formulam præſcriptam; jodex arbiter ex æquo, & bono de tota cauſa.

*Ut valeret æquitas* ], „ Ut ſcil. de omni „ eo, quod ex natura negotii æquum, & „ bonum eſt, judicet.

*Ut alibi partem illam juſtitiæ, &c.* ] 2 „ Quæ corrigit id, in quo lex deficit ob „ univerſalitatem. *Vid. l.* 2. *c.* 16. §. 26. *n.* „ 2. Quod late explicat Grotius in Schediasmate, quod ad calcem hujus libri „ adjecimus, & de *æquitate* inſcribit. Rectius, per æquitatem, quæ pars juſtitiæ „ eſt, intelligi ſolet ratio legis.

*Nam hac & judici commiſſa eſt* ] „ Nam „ hic quoque non verba legis, ſed rationem „ ejus inſpicere debet: de tali igitur æquitate hic plane non quæri, ait.

*Sed omne id, quod rectius fit, quam non fit, etiam extra juſtitiæ regulas* ] » Verba » hæc ſunt, quæ nihil ſignificant. Arbiter » ex æquo, & bono judicare dicitur, quia » de omni eo cognoſcit, quod ad cauſam » promiſſi pertinet. *Vid. ſupr. ad num.* 1. » *rubr.* 3.

*Tales arbitri ſicut inter privatos, &c. frequentes ſunt* ] » Hinc totus titulus in ju- » re Digeſtorum invenitur. *De receptis, qui* » *arbitrum recepere ut ſententiam dicant.*

*Et ſpecialiter* ] » Nam Apoſtolus improbat, » quod frater cum fratre judicio contendat a- » pud infideles, 1. *Cor.* 6. *v.* 1. *ſeq.* Quem lo- » cum explicavimus ſupra *l.* 1. *c.* 2. Cæte- » rum, gentiles quoque Philoſophi æqui, » & commodi hominis eſſe, ajunt, malle » ire ad arbitrum, *vide n. præced.* eoque » evitare ruinoſum judicii ſtrepitum.

*Ita in dubio non debet tanta poteſtas conceſſa intelligi* ] » Immo poteſtas illa judican- » di ex æquo, & bono, ſequitur ex natura » compromiſſi; per quod tota cauſa arbitrio » judicis defertur: ſecus, ac in judicibus » datis, qui jure Romano ultra formulam » præſcriptam procedere non potuerunt.

*In dubiis enim quod minimum eſt ſequimur* ] » *Vid. l.* 9. *l.* 34. *ff. R. J. ibique* » *Goth.* At dubii hic nihil ſubeſt: qui com- » promittit, compromittit in totam cauſam; » ſecus, ac in judice dato.

*Locum habet inter ſummam poteſtatem obtinentes* ] » Ut ſcil. in dubiis, quod mini- » mum eſt, ſit ſequendum.

*Cenſendi ſunt adſtrinxiſſe iis regulis, quibus judicis officium adſtringi ſolet* ] » Immo » ſi Principes cauſam per compromiſſum ad » arbitrum deferunt, omnia ea, quæ ad cau- » ſam illam ex æquo, & bono referri poſ- » ſunt, ſub compromiſſo ſua natura conti- » nentur. Sane, ſub officio ordinario judi- » cis quoque omnis cauſa comprehenditur, » *l.* 61. *Judic.* Judex autem datus non eſt » judex ordinarius, quia jure Romano non » niſi juxta formulam præſcriptam cognoſcit. » Quæ ratio inter Principes ceſſat.

## Ad §. XLVIII.

Auctor putat, arbitros non poſſe ſtatuere de poſſeſſione. Quod admittendum non eſt ſi de ſola poſſeſſione litigatur. Neque concedi poteſt, quod Auctor ait, judicia poſſeſſoria eſſe juris civilis; contrarium enim demonſtravimus *l.* 2. *c.* 8. §. 2. Sane, cum omnes controverſiæ ad arbitros deferri poſſint, nullam video rationem, cur non & poſſeſſiones litigioſæ. Atque ita in laudo Heilbrunnenſi quædam tantum quoad poſſeſſionem, reſervato petitorio, deciſa legimus.

*Non de poſſeſſione* ] » Quid ſi de ſola » poſſeſſione quæſtio ſit? Sane, de domi- » nio tunc pronuntiare, abſurdum eſſet. » *Vid. rubr. ſeq.*

*Nam poſſeſſoria judicia juris civilis ſunt* ] » Judicia poſſeſſoria naturali quoque ratio- » ne diſtincta eſſe a judiciis petitoriis, & » aliud eſſe jus poſſeſſionis, aliud jus pro- » prietatis, probavimus in *Diſſert. proœm.* » *XII.* §. 597. Nulla ergo ratio dari poteſt, » cur arbiter, cui tota cauſæ deciſio delata » eſt, non poſſit per interlocutionem prius » pronunciare de poſſeſſione; tum ut con- » ſtet, quis probare teneatur; tum ut ap- » pareat, quis interim fructus percipere de- » beat. Sed & de ſola poſſeſſione lis inter- » cedere, eaque lis in arbitrium tertii con- » ferri poteſt.

*Jure gentium poſſidendi jus dominium* ] » Errorem hunc Auctoris refutavi *ſupra l.* » 3. & *Diſſ. proœm. XII.* §. 589. *ſeq.*

*Ideo dum cauſa cognoſcitur, nihil eſt innovandum* ] » Cum uterque poſſeſſionem » prætendat, & uterque alterum innovatio- » nis accuſet, id ipſum prius decidi, & ſic » poſſeſſionis ratio definiri debet.

*Tum ne præjudicium fiat* ] » Uterque » ſibi præjudicium fieri, ait, ſi pendente » lite poſſeſſione, quam uterque ſibi aſſe- » rit, cedere alter deberet. Adeoque hoc » præjudicium prius decidi debet.

*Tum quia difficilis eſt recuperatio* ] » U- » terque litigantium id allegare poſſet; ad- » eoque hæc lis decidi debet, & poteſt, » antequam de principali negotio pronun- » tietur.

*Legati jus poſſeſſionis non mutarunt* ] » Ex hoc ipſo Livii loco apparet, aliud » eſſe *poſſeſſionem*, aliud *poſſeſſionis cauſam.* » Cum enim legati Romanorum, tanquam » arbitri inter Carthaginenſes, & Maſiniſ- » ſam, cauſam de agro cognoſcerent, illi » titulum ſaltem allegabant, *quod ager pri-* » *mo majorum fuiſſet, deinde a Syphace ad* » *ſe perveniſſet.* Maſiniſſa NB. & *cauſa*, & » *poſſeſſione* ſe ſuperiorem eſſe contendebat; » & tum addit Livius, *l.* 40. *c.* 17. *legatos* *poſſeſſio-*

» *poſſeſſionis jus non mutaſſe , NB. cauſam*
» *integram Romam ad Senatum rejeciſſe.*
» Adeoque in poſſeſſorio ſaltem pronuncia-
» runt , petitorii , ſeu cauſæ deciſionem po-
» pulo Romano relinquentes , qui tandem
» cauſam pro Carthaginenſibus decidit :
» ſed illi bello magis , quam ex judicio
» legatorum , agrum vindicare cupiebant ; &
» ideo a Romanis bellum contra eos de-
» cretum eſt , quod exitio fuit Carthagi-
» nenſibus. *Liv. epit. l.* 48.

## A d §. X L I X.

A l t e r i u s *generis eſt arbitri ſumtio ,*
1 *cum quis ipſi hoſti , &c.* ] » Ad arbitrorum
» proprie dictorum genus non pertinet hæc
» ſpecies, qua quis ſe arbitrio hoſtis ſub-
» mittit, ibi enim partes non compromit-
» tunt in ſententiam, aut judicium tertii,
» ſed alter alteri ſe pleno jure dedit ; adeo-
» que omne jus ſuum, & arbitrium, in al-
» terius poteſtatem transfert.

*Quæ eſt deditio pura* ] » De conditionata
» *Vide* §. 51.

*Subditum faciens eum , qui ſe dedit* ]
» De qua deditione late egimus ſupra *c.* 4.
» §. 10. 12. & 13.

*Summam poteſtatem deferens* ] Immo &
» dominicam : nam dediti abſque conditio-
» ne ſervi ſunt, *d. c.* 4. §. 12.

*Ætolos in ſenatu rogatos legimus* ] » Phra-
» ſis illa , *alterius arbitrio ſe ſubjicere* , ge-
» neralis eſt , & continere quoque poteſt
» plenum dominium : unde Ætoli metue-
» bant, ne permiſſo libero arbitrio in cor-
» pora ſua ſæviretur. *Liv. l.* 37. *c.* 7. Ætoli
» igitur merito exprimi cupiebant, *quarum*
» *rerum arbitrium ſenatui in ſe permitte-*
» *rent* ? quod cum Romani exprimere nol-
» lent, infecta pace legati dimiſſi ſunt.
» *Liv. l.* 37. *c.* 1.

*Permittunt Carthaginenſes ſe arbitrio no-*
*ſtro* ] » Arbitrium hic itidem ſumitur pro
» poteſtate dominica; nam ipſa corpora ſi-
» bi dedi prætendebant.

*Habebunt nobis gratiam* ] » Quia id be-
» neficio Romanorum , non fœderi debe-
» rent.

*Quid victus pati debeat* ] » Id eſt, quæ
2 » ſit conditio ejus, qui ſe dedit. De quo
» mox.

*Quid victor jure , &c.* ] » *Vid.* §. *ſeq.*
» *num.* 1.

*Quid etiam ſalvo omni officio facere de-*
*beat* ] » *Vid.* §. *ſeq. n.* 1. & *ſeq.*

*Quid denique maxime eum deceat* ] » Id
» eſt, quid ex perfectionis, & virtutis regu-
» lis facere debeat victor.

*Nihil non patiendum habet , quippe jam*
*ſubditus* ] » Immo omnia pati debet , non
» tanquam ſubditus, ſed tanquam ſervus.

*Et ſi jus belli externum reſpicimus* ] » Id
» eſt , jus gentium , quod Auctor in bello
» ſolenni introductum eſſe , fingit.

*Etiam vita , etiam libertas* ] » Quia de-
» diti ſervi fiunt , in quos jure naturæ quo-
» que omnia licent.

*Non publica tantum* ] » Quæ civitatis
» ſeſe dedentis ſunt.

*Sed & ſingulorum* ] » Quæ ad ſingulos
„ jure dominii pertinuerunt.

*Livii* ] „ Formulam deditionis ſimilem
„ vide apud eundem *l.* 1. *c.* 37.

*Etiam licite* ] „ Id eſt , non tantum jure
„ externo , ſed & jure interno : nimirum ſi
„ is, qui deditur , aut ante fuit in numero
„ graviter delinquentium , aut poſtea fidem
„ a ſe datam in re magna fefellit. Vid. *ſupr.*
„ *l.* 3. *c.* 11. §. 18. *n.* 2. Nos ſæpius dixi-
„ mus , non dari tale jus externum; & in
„ deditos ſæviri poſſe etiam jure interno
„ quatenus ſervi fiunt.

## A d §. L.

N e *quid injuſte faciat* ] » Id eſt, con- 1
„ tra jus internum ; nam jure externo o-
„ mnia ei licere in deditos, docuit §. *præ-*
„ *ced. n.* 1.

*Ne quem occidat , niſi id ſuo facinore*
*meritum* ] » Nos alibi diximus , hoſtem
„ ſemper morte dignum eſſe , quia vitæ ,
„ & bonis noſtris inſidiatur , & reparationi
„ juris noſtri , opibus , operis , & conſilio
„ reſiſtit , factumque ſuæ civitatis approbat ,
„ & approbare tenetur ; atque ideo ſi in
„ poteſtatem noſtram venit, morte mulcta-
„ ri , nedum in ſervitutem detrudi poſſe.

*Ne cui quicquam auferat* ] „ Mortem
„ merito , qualis ſemper eſt hoſtis , vitam ,
„ nedum libertatem , jure , & in pœnam
„ auferri poſſe, alibi demonſtravimus.

*Intra hunc autem modum , quantum ſe-*
*curitas*

Digitized by Google

*curitas patitur , ad clementiam , & libera-
litatem propendere , ſemper honeſtum eſt* ]
Honeſtatis id eſt , adeoque virtutis , non
vero juris : ſecus ſi deditio ſub conditione
clementiæ facta , eaque a victore promiſſa
eſt ; tunc enim excluditur ſævitia , & quicquid
cum clementia in genere pugnat.

*Quantum ſecuritas patitur* ] ,, Etſi ergo
,, deditus pœnam mereatur , tamen quia
,, clementiæ victoris ſe tradidit, eam magis
,, victor ſequi debet ; at tantum quatenus
,, id ſalva ſecuritate publica fieri poteſt.

*Semper honeſtum eſt* ] ,, De eo non quæ-
,, rimus , ſed ſaltem de eo , quod jure li-
,, cet.

*Etiam ex morum regula neceſſarium* ]
,, Ratione ſcilicet politica accedente.

*Nam cum eo , quod vos dignum eſt pati* ]
,, Adeoque jure omnia in deditos licere ,
,, neque iis injuriam fieri , hoc ipſo innue-
,, bat.

*Quid me facere par ſit* ] ,, Id eſt , quid
,, clementia , & humanitas ſuggerat.

3 *Tradere ſe in fidem* ] ,, Vid. *Liv. l.* 42.
,, *c.* 8. *Val. Max.* 6. 5. 1. *Briſſon. de form.*
,, 4. *p.* 355. *Teſm. b.*

*Nihil aliud , quam deditionem meram in-
telligi* ] ,, Idque Polybius diſerte teſtatur ,
,, cujus verba recenſet Auctor in nota ſe-
,, quenti. Contrarium exemplo Faliſcorum
,, probat Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 5. *n.* 1.
,, *adverſus quam* ( civitatem Faliſcorum de-
,, ditam ) *ſævire cupiens populus Romanus* ,
,, *poſtquam a Papirio* , ( *cujus manu , ju-
,, bente conſule , verba deditionis ſcripta e-
,, rant* ) *doctus eſt* , *Faliſcos non poteſtati* ,
,, *ſed fidei ſe Romanorum commiſiſſe* , *omnem
,, iram depoſuit.* Sic Senatus admodum im-
,, probavit , quod M. Popilius Ligures de-
,, ditos in fidem populi Romani , ſub co-
,, rona vendiderit , addens , *tot millia in-
,, noxiorum capitum fidem implorantia po-
,, puli Romaıni , ne quis unquam ſe poſtea
,, dedere auderet , peſſimo exemplo veniſſe* ,
,, apud *Liv. l.* 42. *c.* 8.

4 *Id affirmaſſet* ] ,, Et decretum concilii ,
,, in quo id ſcriptum erat , oſtendiſſet.

*Imperium habere in deditos ſuo decre-
to* ] ,, Hinc Livius addit : *tandem cujus
,, conditionis eſſent cenſere* ; *& Phaneas ſe
,, quidem ſcire facienda eſſe quæ imperentur* ,
,, *dixit* , *&c.* & mox : *ingemuerunt qui-
,, dem principes conditioni ſuæ ; parendum
,, tamen victori cenſebant. d. l.* 36 *c.* 28.

*In Græco eſt* , *&c.* ] ,, Scilicet , Polybii.

*Ex his verbis apparet , quantum impune
& non violato gentium jure facere poſſit* ]
,, Immo loquitur de jure naturæ , quod
,, ex natura deditionis infertur ; non de
,, jure aliquo gentium externo , quale co-
,, gnitum nec Græcis , nec Romanis fuit ,
,, nedum de aliqua impunitate : Huic juri
,, naturæ opponit Polybius *officium* , *& de-
,, corum* , tanquam res virtutis , & arbitrii ,
,, quæ a clementia victoris dependent.

*Neque tamene hac poteſtate uſus eſt Conſul
Romanus* ] ,, Immo uſus eſt , dum legatos
,, deditorum , negantes imperata facere , ca-
,, tenis vinciri juſſit.

*Ætolorum concilio de integro deliberandi
fecit poteſtatem* ] ,, Conſul Auctores belli de-
,, poſcebat ; legati decem dierum inducias
,, petebant , ut in concilio de eo decerne-
,, retur. Concilium noluit in genere ſe de-
,, dere , idque poſtea aliquoties recuſavit.
,, *Liv. l.* 36. *c.* 29. *l.* 37. *c.* 7. *& c.* 49.
,, *L.* 38. *c.* 8. Tandem certis conditioni-
,, bus pax cum Ætolis inita eſt. *Liv. c.*38.
,, §. 11.

*Faliſcis* ] ,, Verba ex Valerio Maximo
,, modo adduximus.

*Ad officinon vero ejus* , *&c.* ] ,, Hæc per- 5
,, tinent ad Ethicam , non ad jus naturæ.

*Non ſub formula* ] ,, Quæ judici præ-
,, ſcripta erat. *Vid.* §. 47. *n.* 1.

*Sed ex æquo* , *& bono* ] ,, Prout miſeri-
cordia , & humanitas impellunt , *d.* §. 47.
,, *num.* 1.

*Neque referre exiſtimo* ] ,, Sufficit enim ,
,, quod in poteſtatem victoris ſe dedant.

*Blandimenta ſunt* ] Solebant enim Ro-
,, mani rerum acerbitatem verbis mitigare ;
,, quod exemplis probat Gronovius *in not.
,, b.* §.

*Ut victor arbiter fiat* ] ,, Et liberam de
,, victis ſtatuendi poteſtatem habeat.

---

## AD §. LI.

DEDITIONES *conditionatæ* ] ,, Omni
,, pacto conditiones adjici poſſunt ; & prout
,, partes diſponunt , ita jus eſt. De deditio-
,, ne conditionata actum eſt ſupra *l.* 2. *c.*
,, 15. §. 7. *n.* 2. *l.* 3. *c.* 4. §. 12.

*Quibus vita ſalva* ] ,, Ita Gabaonitæ vi-
,, tam ſibi ſalvam ſtipulabantur.

*Aut corporum libertas* ] ,, Ne ſervi fiant.

*Aut & quædam bona* ] ,, Exempla vide
,, ſupra *l.* 3. *c.* 6. §. 11. *n.* 2.

*Aut*

Digitized by Google

*Aut etiam univerſitati* ] » Ut jus magiſtratus retineat, &c.

*Mixtum imperium poſſunt inducere* ] » Quomodo id fiat, expoſitum eſt *l.* 1. *c.* 3. §. 17. Et tunc ſeſe dedentes non plus juris poſſunt transferre, ac ipſi habent: indeque de ſua ſaltem imperii parte diſponunt.

---

## Ad §. LII.

Princeps obſides dare poteſt, etiam invitos; etſi onera aliis civibus communia ſint, quia in iis, quæ præſtari tantum poſſunt a quibuſdam, & a capacibus, electio, & judicium principis eſt, ut in milite eligendo. Sed princeps ipſis, vel hæredibus eorum, damna penſare tenetur, utpote quæ ex communi cauſa ſentiunt. Cæterum, obſidis perſona libera manet, quia obſes non eſt bello captus. Mortuo obſide is, qui dedit obſidem, liberatur, ſi perſonæ obſes eſt, uti fuit Demetrius apud *Juſtin. l.* 34. *c.* 3. *& ibi not.* Secus ſi ratione reipublicæ, ſi ſcil. ad hanc res pertinet, *l.* 5. §. 2. *ff. de poſtlim.*

*Additio.*

» Princeps obſidem etiam invitum dare omnino poteſt, neque is ſervus fit quamdiu princeps fidem datam colit. At ubi eam violat, hoſtis eſſe incipit, & obſides, qui judicium principis ſequi tenentur, itidem pro hoſtibus reputantur, adeoque omnia in eos, quæ in captos, & ſervos, licent.

*Acceſſiones pactionum* ] » Hactenus Auctor egit de fide publica, qua bellum finitur, quatenus in illa ſpectantur principalia. *Vid. ſupr.* §. 1. Sequitur nunc tractatio de eadem fide, quatenus in illa ſpectantur acceſſiones, *ibid.*

*Obſides* ] » De quibus agit uſque ad §. 59.

*Pignora* ] » De quibus §. 59.

*Aut ſua voluntate* ] » Exempla dedimus ſupra *l.* 3. *c.* 11. §. 18.

*Aut ejus, qui imperium habet* ] » Etiam invitis obſidibus: quia hi tenentur defendere rempublicam opibus & operis. Neque obſtat, onera reipublicæ non poſſe uni præ alio imponi. Reſp. Verum eſt, omnes teneri, ſi per omnes res expediri poteſt, non ſi pauci ſaltem, iique capaces requiruntur. Cum igitur omnes dedi non poſſint, ex medii neceſſitate quidam ſaltem inde eligi debent.

*Tenebitur illud incommodum repenſare* ] » Quia hactenus cauſa communis eſt, & quod pro omnium ſalute impenſum eſt, ab omnibus ſuſtineri debet.

*Ut ſorte res dirimatur* ] » Quia inter plures capaces unus præ altero non tenetur, adeoque ſorti res committenda eſt. Secus ſi reipublicæ interſit, ex paribus quoſdam retineri.

*In vaſallum jus hoc feudi dominus non habet* ] » Scilicet, ut vaſallum obſidem det invitum. *Gron. h.* Niſi & ſubditus ſit: quia vaſallus non ſubeſt imperio domini directi, ſed ex pacto ei paret.

*Huc uſque pertingunt* ] » Illa enim non debentur jure imperii, ſed vi beneficii, & ex pacto.

---

## Ad §. LIII.

Interfici *obſidem poſſe, diximus* ] » Quod verum ſaltem eſt ſi is, qui obſidem dedit, fidem datam violat. *Vid. §. præc. pr. & l.* 3. *c.* 11. §. 18.

*Per jus gentium externum* ] » Nimirum, in bello ſolenni, ad effectum impunitatis inter gentes: quod examinavimus *ſupra l.* 3. *c.* 4. §. 1. *n.* 4. *& d. c.* 11. §. 18.

*Niſi par ipſius culpa accedat* ] » At obſidum culpa ſemper accedit ſi is, qui obſidem dedit, fidem violavit; quia obſides judicium principis ſequuntur.

*Servi quoque non fiunt* ] » Quia non ab hoſte bello capti, ſed ultro in ſecuritatem promiſſi traditi ſunt.

*Et jure gentium bona habere* ] » Cum enim omnia ſua jura retineant, etiam facultate de iis diſponendi gaudent.

*Quanquam Romano jure cautum eſt* ] » Jus Romanum loquitur de obſidibus ab hoſte datis. Hi teſtamentum de ſuis bonis facere non potuerunt, non magis, ac captivi, *l.* 11. *ff. teſtam.* Ratio in promtu eſt, quia cives Romani non ſunt, qui ſoli teſtamenti factionem habent (ſecus ergo ſi id eis permittitur, *d. l.* 11. vel jus civitatis eis datur, quod fit per acceptionem togæ Romanæ, *l.* 32. *ff. jur. fiſci*): hinc ſi decedunt, bona eorum tanquam vacantia in fiſcum coguntur, *l.* 31. *ff jure fiſci.* Atqui hæredes forte ab inteſtato ipſis ſunt, quibus hæreditas non ex jure civili, ſed



Digitized by Google

» ex jure naturæ deſertur. Reſp. Hæredes
» illi hoſtes ſunt, qui nihil ex teſtamen-
» to capere poſſunt. Hinc aliud in Gallia
» obtinere, ajunt, ſi obſides liberos, vel
» agnatos in Gallia habent. *Goth. ad l.* 31.
» *ibique Larr. Dec. Granat.* 9. *n.* 7.

---

## Ad §. LIV.

An *fugere obſidi liceat, quæritur* ] Reſp. Non poteſt fugere ſi ipſe ſe dedit, quia contra pactum ſuum agit. Secus ſi princeps obſidem dedit, qoia princeps dedendo jus ſaltem ſuum imperii transtulit, adeoque quoad jura privata habetor pro capto, & injuria ſe detineri, contendit. At recipi neutro caſu a civitate poteſt, quia contra proprium factum veniret. Atque hinc merito Eduardus III. accuſavit Philippum regem Galliæ, quod obſidem fugientem receperit.

Quid ſi vero obſes invitus datos aufugiens mox recipiatur? Reſp. in eum tanqoam in hoſtem ſtatui poteſt. Hinc obſides Terentini fuga retracti virgis cæſi, & de ſaxo dejecti ſunt. *Liv. l.* 25. *c.* 7.

*Additio.*

» Obſes fugere nequit. Cum enim ſe,
» omniaque ſua jura in civitatem contule-
» rit, ejuſque legibus ſe pariturom promi-
» ſerit, nunqoam invitus dedi cenſetur,
» inprimis com de ſalute civitatis agatur,
» quam etiam vitæ periculo defendere te-
» netur.

*Si ab initio* ] » Adeoque ſi ſua volunta-
» te deditus eſt.

*Aut poſtea quo laxius haberetur* ] » Si
» quidem ab initio invitus fuit, ſed poſtea
» fidem dedit.

*Non is animus fuiſſe civitatis obligandi civem ne aufugeret* ] » Vera ratio eſt, quia
» civitas jus ſuum imperii ſaltem transtulit,
» juribus privatis integris relictis.

*Sed hoſti dandi facultatem qualis vellet cuſtodiæ* ] » Si proinde non ſatis cuſtodiat,
» ſibi imputare debet.

*Et ſic defendi poteſt Clæliæ factum* ]
» *Vid. ſupra l.* 3. *c.* 11. §. 18. *n.* 3. & *l.*
» 3. *c.* 3. §. 14.

---

## Ad §. LV.

Auctor ait, obſides in unam cauſam datos, in aliam retineri non poſſe, quia odioſa eſt obſidum obligatio, adeoque ſtricte interpretanda. Vera ratio naturæ eſt, quia extra illam cauſam deficit diſpoſitio, ex qua ſola obſes obligatur.

*Additio.*

» Atqui pignus ex una cauſa datum ob
» aliud debitum retineri poteſt. *L. un. c.*
» *etiam ob chirogr.* Reſp hæc. lex eſt meri
» juris civilis. *Vid. Jus meum controv. tit.*
» *de pign. q.* 17. Conf. *infr.* §. 59.

*Odioſa autem eſt obſidum obligatio* ]
» Immo nec odioſa, nec favorabilis eſt;
» oritur enim ex jure, quod ſuperior ha-
» bet in ſubditos, ex horum conſenſu.

*Ideoque ſtricta interpretatio hic locum habet* ] » Immo nec ſtricta, nec favorabilis,
» ſed ea, quæ ex natura negotii, id eſt ex
» conſenſu ſequitur.

*Quare in unam cauſam dati, &c.* ]
» Adeoque qui dati ſunt obſides ad indu-
» cias, iis ceſſantibus non poſſunt ex cau-
» ſa belli retineri: non quia odioſa eſt obſi-
» dum obligatio, ſed quia deficit diſpoſitio.

*Si aliud quid ſine obſidum acceſſione promiſſum ſit* ] „ Id eſt ſi præter id, in quod
„ obſides dati ſunt, de alia re fides data
„ ſit.

*At ſi in alia cauſa fides jam violata ſit, &c. jam poterit obſes retineri, non ut obſes, &c.* ] „ Hoc verum eſt ſi poſtquam
„ obſes datus eſt, fides ex nova cauſa vio-
„ latur; ſi ante jam violata fuit, ob vete-
„ rem perfidiam retineri nulla ratione po-
„ terit, quia recipiens obſidem a perfido
„ jam contrahere videtur cum perfido qua
„ tali.

*Aut contractum debitum* ] „ Quod is,
„ qui obſides in alia cauſa dedit, præfixo
„ tempore non ſolvit.

*Sed eo gentium jure, quo ſubditi ex facto imperantium detineri poſſunt* ] „ Id eſt,
„ jure repreſſaliarum, de quo ſupra *lib.* 3.
„ *cap.* 2.

Κατ' ἀνδροληψίαν ] „ Per prenhenſionem
„ hominum: de qua late egit Auctor *l.* 3.
„ *c.* 2. §. 3.

Caveri

Digitized by Google

*Caveri poterit adjecto pacto de reddendis obſidibus, &c.* ] » Immo etſi pactum tale
» adjectum ſit, id tamen intelligendum tan-
» tum eſt niſi alia cauſa ſuperveniat, ex
» qua obſes retineri jure repreſſaliarum pot-
» eſt. Adeoqne addi expreſſe debet, ut
» nec ob cauſam ſubſequentem retineri de-
» beat.

---

## Ad §. LVI.

*Eo mortuo liberatur* ] Quia obligatur tantum pro obſide, cujus obligatione ceſſante, uti ceſſat per mortem, extinguitur quoque acceſſoria: atque huc pertinet exemplum Demetrii.

*Nam in illo, dum moritur, jus pignoris exſtinctum eſt* ] » Pignus enim non eſt
» ſine obligatione principali.

*Ut in captivo redemto dixit Ulpianus* ]
» Si quis patrem alicujus redemit, ut re-
» cepto pretio a filio eum dimittat, & is
» pater mortuus ſit priusquam pretium a
» filio redderetur, Ulpianus ait, patrem ſi-
» ne obligatione obiiſſe, utpote ceſſante pi-
» gnore per mortem redemti, *l. 15. ff. capt.*
» *& poſtl.*

*Sicut in Ulpiani quæſtione pretium non debetur, quod in perſonæ locum ſucceſſit* ]
» Supra enim dictum eſt, redemtum ſer-
» vum quidem non eſſe; ſed tamen eum
» intuitu pretii pignoris loco eſſe, donec
» pretium reddatur.

*Ita nec hic perſona manebit obligata, quæ perſonæ vicaria facta eſt* ] „ Vera ratio eſt,
» quod in redemto deficiat obligatio debi-
» ti, id eſt pretii reluitionis (quia retro
» mortuus cenſetur), adeoque & jus pi-
» gnoris, quod in redemtum propter illud
» pretium competebat redimenti. Pari ra-
» tione is, qui de perſona ſiſtenda cavit,
» ea mortua liberatur, quia principali de-
» bito extincto, deficit obligatio acceſſo-
» ria.

*Quo mortuo cujus obſes ſit ignorare* ] „ Ad-
» eoque cum obſes amplius non eſſet, di-
» mitti ſe poſtulabat.

---

## Ad §. LVII.

Quæritur, an rege, cui obſes da-
» tus eſt, mortuo finiatur obſidium? Nega-
» tur: quia non regi datus eſt, ſed civi-
» tati.

*An fœdus habendum ſit reale, an perſonale* ] » Id eſt, an cum perſona regis ini-
» tum ſit, an vero cum eo ut capite po-
» puli.

*Nam acceſſoria non poſſunt efficere ut in principalium interpretatione a regula recedatur* ] » Senſus eſt, quod, ſi fœdus ſit
» perſonale, illud non efficiatur reale ex
„ eo, quod obſes adjectus ſit: uti nec tunc,
» cum fœdus eſt reale, adjectio obſidis ef-
» ficere poteſt ut pactum ſit perſonale.

*Ejus autem naturam & ipſa ſequi debent* ]
» Si igitur fœdus eſt reale, etiam obſidium
» erit reale; proinde rege mortuo adhuc
» tenetur obſes. Si vero fœdus eſt perſona-
» le, ſublato rege tollitur quoque obſidium.

---

## Ad §. LVIII.

Quid ſi obſes non tanquam acceſſio, ſed tanquam Principalis ſe obligavit? Reſp. Tunc eſt inſtar expromiſſoris, teneturque tanquam principalis: ut in ſponſione Caudina contigit, ubi id actum eſt, ut niſi populus ratihaberet, Poſthumius ſolus teneatur.

*Interdum non acceſſionem eſſe obligationis* ] „ Id eſt non obligari ut fidejuſſorem.

*Factum non ſuum* ] „ Sed alienum, eo-
» que deficiente proprium.

*Tenetur ad id, quod intereſt* ] » Rectius,
» tenetur ad id, quod promiſit. *Vid. l. 2.*
» *c 15. §. 16.*

*Ejus vice obligantur obſides* ] „ Immo
» non tenentur vice ejus ad id, quod in-
» tereſt, ſed ad id, quod promiſerunt: ſi
» præſtare non poſſunt, corpus dedi debet.
» *d. §. 16.*

*Quam fuiſſe ſententiam Caudinæ ſponſionis* ] » Ubi Poſthumius promiſit, ſe, ni po-
» pulus ratihaberet, rediturum. Hic autem
» non liberatus eſt præſtando id, quod in-
» tereſt, ſed deditus eſt hoſti.

*Obſides etiam ſine conſenſu ſuo, &c.* ]
» Si populus, qui obſidem dat, utut invi-
» tum, fidem datam violat, obſes omnino
» tenetur ex facto regis, quia factum illud

 appro-

Digitized by Google

» approbat. & approbare tenetur: cauſam » igitur hoſtis ſequitur.

---

## Ad §. LIX.

Alia ſpecies acceſſionis eſt pignus, quod in ſecuritatem fœderis datur: quod » ex pacto, & diſpoſitione partium depen- » det.

*Et ex alio jam debito retinentur* ] » Jure » repreſſaliarum. *Vid.* §. 55.

*Niſi obſtet fides data* ] » Nam caveri pot- » eſt pacto adjecto de reddendis pignori- » bus, ubi id, cujus nomine data ſunt, » impletum erit. *d.* §. 55. Quod verum » eſſe, diximus, ſi expreſſe additum ſit, » in nullam aliam cauſam intervenientem » retineri poſſe.

*Non tam ſtricte ſumatur, quam illa de obſidibus; neque enim æquale eſt odium* ] » Senſus eſt, cauſam pignoris eſſe favora- » biliorem, quam obſidum, quia laxius » agere poſſumus cum rebus, quam cum » hominibus. At verum non eſt, pignoris » cauſam magis eſſe favorabilem. Verum » quoque non eſt, jure naturæ differen- » tiam juris oriri ex odio, vel favore, uti » alibi vidimus.

*Res enim natæ ſunt ut teneantur* ] » Id » eſt ut alienentur, & uſu conſumantur.

*Non & homines* ] » Equidem non ſunt » nati ut teneantur; ſed nati ſunt ut, ſi » civitati ſe ſubjiciunt, factum ſuæ civita- » tis præſtare teneantur.

---

## Ad §. LX.

Nullum *tempus id efficere poſſe ne initio ſit pignoris* ] „ Quia præſcriptiones » ſunt juris civilis; adeoque jure naturali » temporis lapſu jura non finiuntur, etſi » præſentis poſſeſſionis deficiat memoria.

*Si id præſtetur, &c.* ] » Tunc enim tol- » litur obligatio principalis.

*Non qui actus cauſam veterem, & mutam habet, &c.* ] » Senſus eſt, quod actus » hujus cauſa duplex reddi poſſit: alia in- » tuitu *debitoris*, qui ex veteri contractu » ſe tutum putat; alia intuitu *creditoris*, » qui ex derelicto ſibi jus quæſitum opina- » tur.

*Non creditur ex nova procedere* ] „ Id eſt, » ex derelictione. At fruſtra hæc dicuntur. » Vera ratio eſt, quia tempus non eſt mo- » dus finiendæ obligationis.

*Veteri contractui* ] „ Scilicet, pignoris, » ex quo conſtat, creditorem rem alienam » ſub conditione tenere, qua exiſtente res » ei reſtitui debet.

*Non derelictioni* ] » Id eſt, non præſumi- » tur derelicta, ſed is animus probari de- » bet.

*Niſi certa conjectura aliam interpretationem exprimant* ] » Ex conjecturis nihil pro- » batur: ſed animus ille factis certis, & » indubitatis probari debet.

*Uti ſi quis luere cum vellet, impeditus id ſilentio tranſmiſiſſet* ] » Hoc factum non » ſufficit, quia debitor allegare poteſt, ſe » ob potentiam creditoris impedientis, vel „ ob penuriam ſumtuum, jus ſuum perſe- » qui non potuiſſe.

*Tanto tempore, quod ad conſenſus conjecturam ſufficere poſſit* ] » Immo nullo tem- » pore conjectura talis ſufficit. *Vid. d. l.* » 2. *c.* 4. §. 1. & jure Romano id demum » ex utilitate publica ſtatutum eſt, ut do- „ minia, & poſſeſſiones rerum aliquando » certa ſint.

CAPUT

Digitized by Google

## CAPUT XXI.

### De fide manente bello, ubi de induciis, commeatu, captivorum redemtione.

I. *Induciæ quid ſint, & an id tempus veniat pacis an belli nomine.*
II. *Vocis origo.*
III. *Nova indictione poſt inducias non opus.*
IV. *Quomodo computanda ſint tempora induciis præfinita.*
V. *Quando obligare incipiant.*
VI. *Quid per inducias liceat.*
VII. *An retrocedere, & reficere mœnia, & ſimilia.*
VIII. *De locis occupandis diſtinctio.*
IX. *An redire poſſit, qui vi majore retentus eſt, circa exitum induciarum.*
X. *De ſpecialibus induciarum pactionibus, & quæ inde quæri ſolent.*
XI. *Induciarum pactionibus ab altera parte ruptis, alteram bellum movere poſſe.*
XII. *Quid ſi pœna addita fuerit?*
XIII. *Privatorum facta quando inducias rumpant.*
XIV. *In jure commeandi extra inducias qualis ſumenda interpretatio.*
XV. *Qui militum nomine veniant.*
XVI. *Ire, venire, abire, quomodo hic accipienda:*
XVII. *De extenſione ad perſonas:*
XVIII. *Ad bona.*
XIX. *Comitis, & gentis nomine qui veniant:*
XX. *An conceſſio juris commeandi morte extinguatur:*
XXI. *Quid ſi data ſit, donec qui dedit voluerit?*
XXII. *An ſecuritas & extra territorium debeatur.*
XXIII. *Favor redemtionis captivorum:*
XXIV. *An lege interdici redemtio poſſit, diſtinctione explicatur.*
XXV. *Jus in captivum cedi poſſe:*
XXVI. *Poſſe ab uno pretium pluribus deberi:*
XXVII. *Conventio an reſcindi poſſit ob divitias captivi ignoratas.*
XXVIII. *Quæ bona capti captorem ſequantur.*
XXIX. *An heres pretium debeat, diſtinctione explicatur.*
XXX. *An redire debeat qui dimiſſus eſt ut alterum liberet, eo mortuo.*

† I. 1. SOlent & inter bellum † a ſummis poteſtatibus concedi quædam, ut cum [a] Virgilio, & [b] Tacito loquar, 1 † belli commercia, Homero [c] συνημοσύνας, † qualia ſunt induciæ, † commeatus, † captivorum redemtio. † Induciæ ſunt conventio, per quam, bello manente, ad tempus bellicis actibus abſtinendum eſt. Bello, inquam, manente:

[a] *Æn.* X. 532. [b] *Ann.* XIV. c. 33. *& hiſt.* III. c. 81. [c] *Iliad.* L. XXII. verſ. 261.

GRONOVII.

1 *Belli commercia* ] Commutationes, communicationesque nihil hoſtile habentes.

*a Cap. 1.* nente : nam, ut Cicero ait Philippica [a] octava, + inter bellum, & pacem
*b Ethic. Nic.* Lib. I. c. 3. nihil eſt medium : + & bellum [2] ſtatus eſt nomen ; + qui poteſt eſſe etiam cum [3] operationes ſuas non exſerit : δοκεῖ ἐνδέχεσθαι ϗ καθεύδειν ἔχοντα τὴν ἀρετὴν ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου, ait [b] Ariſtoteles : *fieri poteſt ut virtute quis ſit præditus, & aut dormiat, aut vitam agat actione vacuam.*
*c* Lib. VIII. c. 6. Idem [c] alibi : οἱ τόποι οὐ διαλύουσι τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν· *non ipſam amicitiam diſſolvunt locorum intervalla, ſed uſum ejus.*
*d Paraphr.* Lib. I. c. 14. pag. 47. Andronicus [d] Rhodius : τὴν ἕξιν ἐνδέχεται ὑπάρχουσαν μηδὲν ἀποτελεῖν· *habitus eſſe poteſt, ita ut nihil operetur.* Euſtratius ad
*e Cap. 1.* ſextum [e] Nicomachiorum : ἡ ἕξις πρὸς τὴν ἁπλῶς δύναμιν ἐντελέχεια λέγεται· πρὸς δὲ τὴν ἐνέργειαν ϗ προαίρεσιν δύναμις, ὡς ἐν τῷ κοιμωμένῳ γεωμέτρῃ γεωμετρία· *habitus, potentiæ ſimpliciter dictæ ratione habita, + actus dicitur : at ipſi actioni ſive exercitio comparatus vocatur potentia, ut ars menſoria in dormiente menſore.*

*f Horatius I, ſat. 3. verſ. 129, & ſeqq.*

[a] *Ut* [f] *quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque*
*Optimus eſt modulator : & Alfenus vafer omni*
[b] *Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna*
*Sutor erat.*

2. Sic ergo, ut & Gellius [g] dixit, + *non pax eſt induciæ : bellum enim manet, pugna ceſſat.* Et in panegyrico [h] Latini Pacati legimus : *induciæ* [4] *bella ſuſpendebant.* Quod eo dico ut ſciamus, + ſi quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere + niſi manifeſte appareat, [5] non ſtatum ſpectari, ſed ipſas functiones. + Contra, ſi quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit ; quanquam [i] Virgilius [6] + pacem ſequeſtram dixit, Servius ad eum locum + pacem temporalem, ut & Thucydidis [k] ſcholiaſtes [7] εἰρήνην πρόσκαιρον, πόλεμον ὠδίνουσαν, Varro [8] + pacem caſtrorum, + paucorum dierum : quæ omnes ſunt + non definitiones, ſed delineationes quædam, + eæque figuratæ. Qualis & illa Varronis, cum inducias dixit + bellorum ferias, potuerat & + belli

*g Noct. Attic.* Lib. I. c. 25.
*h Cap. 9.*
*i Æn. XI. 133.*
*k Ad Lib. I. c. 40. p. 24. n. 3. Ed. Oxon.*

GROTII.

a *Ut quamvis tacet Hermogenes* ] *Seneca* de beneficiis IV. c. 21. *Eſt diſertus, etiam qui tacet.*

b *Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna Sutor erat* ]

*Seneca* dicto jam loco : *artifex eſt etiam cui ad exercendam artem inſtrumenta non ſuppetunt.*

GRONOVII.

2 *Status eſt nomen* ] Conditionem temporum deſignat. I, 1. 2.

3 *Operationes ſuas non exſerit* ] Non pugnatur, cæditur, capitur, nocetur, turbatur.

4 *Bella ſuſpendebant* ] Differebant, & quaſi tenebant in pendenti, in ſuſpenſo.

5 *Non ſtatum ſpectari* ] Non eſſe pactum generale, aut de univerſis circa rem aliquam actionibus, ſed de eo, quod ſemel, iterumque fieri debeat.

6 *Pacem ſequeſtram* ] *Sequeſter*, penes quem res controverſa interim deponitur : aut qui medius intervenit duobus certantibus ; ita *pax ſequeſtra* ; per quam ad tempus deponitur certamen belli, aut quæ intervenit certamini media.

7 Εἰρήνην πρόσκαιρον ] Pacem temporariam, caducam, quæ bellum parturit.

8 *Pacem caſtrorum* ] Quia caſtra eſſe indicium eſt eſſe bellum : non ergo hæc pax ſimpliciter, ſed bello durante pax intercedens. ( *Varro* dixerat, *Pax caſtrenſis* &c. Locus eſt apud *A. Gell.* d. L. I. *c.* 25. ubi & quod ſequitur ejuſdem, ab Auctore noſtro obſervatum. *J. B.* )

GRO-

⁺belli ſomnum dicere. Sic & ipſas 9 ⁺forenſes ferias pacem vocavit ⁺Papinius : & ⁺ſomnum (aa) Ariſtoteles vinculum ſenſuum, quo exemplo, & inducias ⁺belli vinculum recte dixeris.

3. In M. Varronis autem expoſitione, quam & Donatus [a] ſequitur, hoc ⁺recte reprehendit [b] Gellius, quod paucos dies adjecit, oſtendens ſolere ⁺& in horas dari, addam ego & ⁺in annos etiam viginti, triginta, ⁺quadraginta, etiam ⁺centum : quarum apud Livium exempla, ⁺quæ & illam [c] Pauli Juriſconſulti definitionem redarguunt : *induciæ ſunt cum in breve, & in præſens tempus convenit, ne invicem ſe laceſſant.*

[a] *Ad Ter. Eun. act.* I, *ſc.* 1. verſ. 15.
[b] *Lib.* I, c. 25.
[c] *L. poſtliminium.* 19. *D. de captivis.* §. 1.

4. Fieri tamen poterit, ut ſi appareat, alicujus conventionis ⁺rationem unicam, & per ſe moventem in ſolidum fuiſſe 10 ceſſationem actuum bellicorum, ⁺ut tunc, quod de pacis tempore dictum eſt, per inducias valeat, ⁺non ex vi vocis, ⁺ſed ex mentis certa collectione, de qua ⁺alibi [d] egimus.

[d] Lib. II, c. 16. §. 20.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo, quod Gellius vult, ⁺*inde uti jam*, nec ab *endoitu*, id eſt, introgreſſu, ut ⁺Opilius voluit, veniſſe, ⁺ſed quod *inde*, i. e. a certo tempore 11 *otium* ſit, quo modo ⁺ἐκεχειρίαν Græci vocant. Apparet enim etiam ⁺ex Gellio [e] & Opilio, veteribus per *t*, non per *c* literam ſcriptum hoc nomen, quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam ſingulariter. Vetus ſcriptura fuit ⁺*indoitia* : nam *otium* tunc ⁺*oitium* enunciabant a verbo *oiti*, quod nunc *uti* dicimus, c ſicut ex *poina* (nunc *pœnam* ſcribimus) fit *punio*, & ex *Poino* (qui nunc *Pœnus*) fit *Punicus*. Sicut autem ex eo, quod eſt *oſtia*, *oſtiorum*, factum eſt nomen d *Oſtia Oſtiæ* : ⁺ſic ex *indoitia indoitiorum*, factum eſt *indoitia*, *indoitiæ*, deinde *indutia*, cujus, ut dixi, ⁺plurale nunc tantum in uſu eſt. olim, ut Gellius [f] monuit, etiam unitatis numero enunciabatur. non longe abit Donatus, [g] cum inducias dictas vult, quod in dies otium præbeant. ⁺Sunt ergo induciæ in bello otium (bb), non pax : itaque accurate loquuntur hiſtorici [h], ⁺qui narrant ſæpe, pacem negatam, inducias datas.

[e] *Gell.* XIX. c. 8.
[f] *d. loco.*
[g] *Ad Ter. Eun.* I. 1. 15.
[h] *Liv. Plut. Juſtin.*

⁺III. ⁺Quare [i] nec nova 12 indictione opus erit : nam 13 ſublato impedimento temporali, ⁺ipſo jure ſe exſerit ſtatus belli 14 non mortuus, ſed

[i] *Ang. l. ſi unus.* §. 1. *D. de pactis. Mart. Laud.* q. 29.

GROTII.

c *Sicut ex poina (nunc pœnam ſcribimus) fit punio* ] Vide *Servium* in X. Æneidos ad vocem *mærorum*. (verſ. 24. )

d *Oſtia Oſtiæ* ] Et ex *oſtrea*, *oſtreorum*, factum eſt *oſtrea*, *oſtreæ*.

GRONOVII.

9 *Forenſes ferias pacem* ] 4. Silv. 4. *Certe jam Latiæ non miſcent jurgia leges, Et pacem piger annus habet.* ( Verſ. 39, 40.

10 *Ceſſationem actuum* ] Non ut ceſſaretur propter aliud, velut colloquii cauſa, aut religionis, aut ſimilium. ſed tantum ut ceſſaretur, velut in longis multorum annorum induciis.

11 *Otium ſit* ] Otium pro pace *Cicero* 2, fam. 17. *Si antea auditum erit otium eſſe in Syria, legiones venturæ non ſunt.* Agrar. 2, 27. *Ego vobis in hunc annum conſul popularis aſſero pacem, tranquillitatem, otium.*

12 *Indictione opus erit* ] Ad bellum poſt inducias repetendum.

13 *Sublato impedimento temporali* ] Elapſo tempore induciis præſtituto.

14 *Non mortuus, ſed ſopitus* ] Non extinctus, abolitus, ſed intermiſſus; non finitus, ſed ſuſpenſus.

(aa) Vide Philoſophi Librum *De Somno*, & *Vigilia*, Cap. 3. in fine. *J. B.*

(bb) De toto iſto argumento confer PUFENDORFIUM noſtrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. cap. 7. §. 3, *& ſeqq.* *J. B.*

GRO-

Digitized by Google

ſed ſopitus, ut [15] + dominium, & patria poteſtas in eo, qui a furore convaluit. Legimus tamen apud + Livium, ex fecialium ſententia + finitis induciis indictum bellum: ſed nimirum iſtis non neceſſariis cautionibus oſtendere veteres Romani voluerunt + quantopere pacem amarent,
a Lib. IV. c. 30. & quam juſtis de cauſis in arma traherentur. Innuit hoc ipſe [a] Livius: *cum Vejentibus nuper acie dimicatum apud Nomentum, & Fidenas fuerat, induciæque inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebellaverant: miſſi tamen feciales, nec eorum, cum more patrum jurati repeterent res, verba ſunt audita.*

+ IV. 1. Tempus induciis adſcribi ſolet + aut continuum, ut in centum dies, + aut cum deſignatione termini, ut uſque calendas Martias. + In priori [16] ad momenta temporum facienda eſt numeratio: + id enim naturæ convenit. nam + quæ fit [17] ad civiles dies computatio, + ex legibus, aut populorum moribus venit. + In altero genere dubitari ſolet, + utrum ad quem diem, aut menſem, aut annum dictum eſt duraturas
b L. anniculus. 134. D. de verb. ſignif. inducias, is dies, menſis, [b] annus excluſus, an comprehenſus intelligatur.

2. Certe in rebus naturalibus duo ſunt terminorum genera, [18] + intra rem, + ut cutis terminus eſt corporis: [19] + extra rem, + ut flumen terminus eſt terræ. Ad utrumque hunc modum, etiam qui [20] voluntate conſtituuntur, termini + conſtitui poſſunt. Magis autem naturale videtur, [e] + ut terminus ſumatur qui pars ſit rei: πέρας λέγεται τὸ ἔσχατον ἑκάστου, *terminus dicitur quod ultimum cujuſque eſt*, inquit [c] Ariſtoteles: + nec uſus
c Met. V. 17. repugnat. *ſi [d] quis ſic dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipſe*
d L. ſi quis 133. D. de verb. ſignif. *quoque dies, quo quis mortuus eſt, numeratur.* Prædixerat Cæſari Spurina periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. [e] Interpellatus ipſis Idibus, dixit [f] + veniſſe quidem, ſed non præteriiſſe. Quare multo ma-
e Suet. in Cæſ. c. 81. gis ſumenda eſt hæc interpretatio, + ubi temporis productio favorem in ſe habet, ut in induciis, quæ humano ſanguini parcunt.

3. At vero, [21] + a quo die menſura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra menſuram non erit: + quia ejus propoſitionis vis eſt diſcernere, non conjungere.

+ V. Illud

GROTII.

e *Ut terminus ſumatur qui pars ſit rei*] *Baldus* de ſtatutis in verbo *uſque*. *Bartolus* in l. patronus. D. de legatis III. & l. nuptæ D. de ſenatoribus. *Archidiaconus* in c. eccleſias. XIII. q. 1. *Hieronymus de Monte* libro de finibus c. 23.

f *Veniſſe quidem, ſed non præteriiſſe*] Dion: πάρεστιν, οὐδέπω δὲ παρελήλυθεν. (Lib. XLIV. pag. 281. E. *Ed. H. Steph.*) Appianus: πάρεισιν αἱ Εἰδοὶ, ἀλλ' οὐ παρεληλύθασιν. (Poſtrema verba non tantum ſunt *Appiani*, (*De Bell. Civ.* Lib. II. *pag.* 522.) ſed & PLUTARCHI, qui tribuit ea Haruſpici, Cæſarem de adventu Iduum ſibi gratulantem caſtiganti, *Vit. Cæſ.* pag. 737. E. Tom. II. Ed. *Wech. J. B.*

GRONOVII.

15 *Dominium*] Adminiſtratio rerum ſuarum.

16 *Ad momenta temporum*] Ab hora, qua conſenſum eſt in inducias, ad horam eandem centeſimi diei.

17 *Ad civiles dies*] Ut quæ ſuperſunt horæ ultimi diei, ſimul comprehendantur, ut L. 38. D. de V. S.

18 *Intra rem*] Extremitas, vel ultimæ partes rei.

19 *Extra rem*] De proximo rem attingentia.

20 *Voluntate*] Arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos.

21 *A quo die*] Ut ſit, poſt quem diem; non, cum quo die.

GRO-

† V. Illud obiter addam, inducias & ſi quid eſt ſimile, ipſos contrahentes † ſtatim obligare ex quo contractus abſolutus eſt: at ſubditos utrinque obligari incipere, ubi induciæ [22] acceperunt formam legis, cui ineſt exterior quædam publicatio: qua facta † ſtatim quidem incipit habere vim obligandi ſubditos, ſed ea vis, ſi publicatio uno tantum loco facta ſit, non [23] per omnem ditionem eodem momento ſe exſerit, † ſed per tempus ſufficiens ad perferendam ad ſingula loca notitiam. Quare ſi quid interea a ſubditis contra inducias factum ſit [a], † ipſi a pœnis immunes erunt, [g] † neque tamen eo minus contrahentes damnum reſarcire debebunt. *a Bart. ad l. omnes pop. Pan. c. 2. de conſt. & ibid. Fel. n. 7.*

† VI. 1. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, † ex ipſa definitione datur intelligi. Illiciti enim ſunt † omnes actus bellici, † ſive in perſonas, ſive in res, id eſt, † quicquid vi fit adverſus hoſtem: id enim omne per induciarum tempus † fit contra jus gentium, ut in concione ad milites loquitur L. Æmilius apud [b] Livium. *b Lib. XL. c. 27.*

2. Etiam quæ res hoſtium [24] caſu aliquo ad nos pervenerunt, eæ † reddendæ erunt, † etiamſi ante noſtræ fuiſſent: quia, quod † jus externum attinet, † ex quo hæc dijudicanda ſunt, † ipſorum ſunt factæ: & hoc eſt, quod ait Paulus juriſconſultus, [c] † induciarum tempore poſtliminium non eſſe, † quia poſtliminium requirit, ut antecedat jus bello capiendi: quod per inducias non eſt. *c L. 19. §. 1. D. de Captiv.*

3. † Ire, & redire ultro, citroque, † ſed eo paratu, qui periculum nullum oſtentet, licet. Notatum hoc [h] a Servio ad illud [d] Maronis, *Mixtique impune Latini*, ubi & hoc narrat, obſeſſa urbe a Tarquinio inter Porſennam, & Romanos factis induciis, cum ludi Circenſes in urbe celebrarentur, ingreſſos hoſtium duces curuli certamine contendiſſe, & victores coronatos. *d Æn. XI. 134.*

† VII. Interius [25] recedere cum exercitu, quod Philippum feciſſe legimus apud [e] Livium, † cum induciis non pugnat: † nec reficere mœnia, nec militem conſcribere, [i] † niſi quid ſpecialius convenerit. *e Lib. XXXI. c. 38. Add. Frontinum l. II, c. 13. n. 8.*

VIII. 1. Corruptis [26] hoſtium præſidiis loca invadere, quæ ipſi tenebant, † haud dubie contra inducias eſt. † talis enim acquiſitio juſta eſſe non poteſt, niſi ex jure belli. Idem habendum, † ſi qui ſubditi deficere ad hoſtem velint. Exemplum eſt apud Livium, lib. XLII. [f] *Coronæ*, *f Cap. 46.*

GROTII.

g *Neque tamen eo minus contrahentes damnum reſarcire debebunt* ] Ut de Scione apud *Thucydidem* IV. (Cap. 122.) Defendi itaque non poteſt quod ab Hiſpanis in Italia factum narrat *Mariana* XXVIII, 7.

h *A Servio* ] Ad XI. Æneidos. (verſ. 134.)

i *Niſi quid ſpecialius convenerit* ] Ut apud *Parutam* lib. III.

GRONOVII.

22 *Acceperunt formam legis* ] Ex quo ſolemniter promulgatæ ſunt.

23 *Per omnem ditionem* ] Per omne territorium.

24 *Caſu aliquo* ] Non induſtria, aut opera noſtra.

25 *Interius recedere* ) Intra fines ex eo loco, unde alioqui non facile ſine conflictu digredimur, ut Philippus apud *Liv.* 31, 39.

26 *Corruptis* ] Sollicitatis ad defectionem pecunia, vel promiſſis, ut Sulla illuſit L. Scipioni. *Appian.* I, civ. pag. 401. *Flor.* 3, 21.

*næi, & Haliartii favore quodam inſito in reges legatos in Macedoniam miſerunt præſidium petentes, quo ſe adverſus impotentem ſuperbiam Thebanorum tueri poſſint. Cui legationi reſponſum ab rege eſt, præſidium ſe ob inducias cum Romanis factas mittere non poſſe.* Apud Thucydidem libro [a] quarto Braſidas Mendam civitatem ab Athenienſibus ad Lacedæmonios deficientem induciarum tempore recipit: ſed additur excuſatio, + quia habebat [27] quæ ipſe viciſſim Athenienſes criminaretur.

a Cap. 123.

2. + Derelicta ſane occupare licet, + dum vere derelicta, id eſt, eo animo ne amplius ſint quorum fuerant, + non ſi incuſtodita, ſive cuſtodia ante inducias, ſive factis induciis omiſſa ſit. + dominium enim manens injuſtam facit alterius poſſeſſionem. quo refellitur Beliſarii adverſus Gothos cavillatio, [b] qui tali obtentu [k] loca præſidiis nudata per inducias invaſerat.

b Proc. II. Gotth. c. 7.

IX. 1. Quæritur, an qui [28] vi majore impeditus quo minus recederet, intra fines hoſticos deprehenditur poſtquam exierint induciæ, jus redeundi habeat? + Si jus externum gentium reſpicimus, non dubito + quin hic par ſit ei, qui cum in pace veniſſet bello repente exorto inter hoſtes fato ſuo deprehenditur, quem captivum manere ad pacem uſque, ſupra [c] notavimus; + neque juſtitia interna deeſt, + quatenus bona, & actiones hoſtium pro debito civitatis obligantur, + & [29] in ſolutum capiuntur: + nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes, in quos bellorum mala recidunt.

c Lib. III, c. 9. §. 4.

2. + Nec quæ [30] de commiſſi cauſa [d] circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod [31] apud Ciceronem eſt de inventione ſecundo, de nave roſtrata vi ventorum in portum delata, quam [32] ex lege quæſtor publicari volebat. [33] Ibi enim + vis major a pœna liberat; [34] + hic + proprie de pœna non agitur, + ſed de jure, quod certo tantum tempore interquieſcebat. Tamen + quin tale remittere, + benignius, quin & generoſius ſit, nullam habet dubitationem.

d *L. Cæſar. 15. L. interdum. 16. §. ſi propter. 8. D. de publican.*

+ X. Sunt & quædam + per inducias illicita, + ob ſpecialem conventionis naturam; ut ſi tantum + ſepeliendorum hominum cauſa datæ ſint induciæ, nihil erit immutandum: ſic [l] ſi obſeſſis datæ induciæ tantum ne oppu-

GROTII.

k *Loca præſidiis nudata* ] Portum, Centumcellas, Albanum.

l *Si obſeſſis datæ induciæ tantum ne oppugnentur* ] Ut a Totila Neapolitanis apud *Procopium*. ( Gotthic. III. 8. )

GRONOVII.

27 *Quæ ipſe viciſſim Athenienſes* ] Feciſſe contra inducias. Vel *quibus ipſe*. ( Niſi hellenismo uti voluerit Auctor, videtur potius ſcripſiſſe, *quæ ipſe viciſſim in Athenienſes criminaretur*; & τὸ *in* poſtea omiſſum à Typographis, ob ſimilitudinem vocis præcedentis in *ins* deſinentis. *J. B.* )

28 *Vi majore* ] Θεῦ βία. l. 25. §. 6. C. *locati*: quæ conſilio humano neque provideri neque vitari poteſt.

29 *In ſolutum* ] Vicem ejus, quod ſolvi debet.

30 *De commiſſi cauſa* ] Si tempeſtate acta navis prætererit locum, ubi applicare debebat, & vectigal ſolvere: vectigali autem non ſoluto merces incidunt in cauſam commiſſi.

31 *Apud Ciceronem de inventione ſecundo* ] Cap. 32.

32 *Ex lege* ] Si qua roſtrata navis in portu deprehenſa eſſet, ut publicaretur.

33 *Ibi enim* ] In commiſſis.

34 *Hic proprie* ] In detinendo eo, qui deprehenditur inter fines.

GRO-

Digitized by Google

oppugnentur, + jam auxilia, & commeatus admittere non licebit: nam cum tales induciæ alteri partium proſint, + non debent interim ejus, qui dedit, cauſam duriorem facere. Interdum & [35] convenit, ne commeare liceat. [m] Interdum perſonis cavetur, non & rebus: quo caſu [36] ſi ad res defendendas lædantur perſonæ, nihil contra inducias fiet: + nam cum liceat res defendere, perſonarum ſecuritas [37] ad id, quod principale eſt, non quod in alicujus conſequentiam venit, referenda eſt.

XI. Si fides induciarum a parte altera rumpatur, quin læſo liberum ſit + etiam ſine indictione ad arma venire, fruſtra dubitatur. + nam capita [38] conventionis inſunt conventioni per modum conditionis, ut paulo [a] ante diximus. Reperias quidem in hiſtoriis exempla eorum, [39] + qui ſuſtinuerint in finem induciarum. Sed & bellum illatum Hetruſcis [b] & aliis, quod contra inducias feciſſent, legas: quæ diverſitas + argumento eſt, jus ita eſſe ut dicimus, + ſed eo jure uti, vel non uti, in arbitrio eſſe ejus, qui læſus eſt.

XII. Illud conſtat, + ſi [40] pœna conventa poſcitur, & perſolvitur ab eo, qui contra fecit, + jam bellandi jus non eſſe: + ideo enim pœna ſolvitur, ut cætera ſalva maneant. Et contra, ſi [41] bellum moveatur, receſſum a pœna cenſeri debet, + quando optio data eſt.

XIII. + Privata tamen facta non rumpunt inducias niſi publicus actus accedat, + puta [42] imperii, aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, + ſi qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur: + ſi non reddantur res.

XIV. + Jus commeandi + extra inducias [43] privilegium quoddam eſt. quare in ejus interpretatione ſequenda ſunt quæ [44] de privilegiis traduntur. Eſt autem hoc privilegium + neque tertio noxium, + neque danti admodum grave: + ideo [45] intra [c] verborum proprietatem laxa magis, quam ſtricta interpretatio admittenda eſt, + eoque magis ſi non petenti datum

[a] *Libro hoc c.* XIX. §. 14. & XX. §. 36.
[b] *Liv. lib.* IX. c. 41. & *ſeqq.* & Lib. X. c. 37. 45.
[c] *Vide ſupra l.* II, c. XVI. §. 12.

G r o t i i.

[m] *Interdum perſonis cavetur, non & rebus*] Vide o. ſignificavit 11. *de Judæis.* De induciis cum exceptione locorum exempla habes apud *Procopium*, & *Menandrum Protectorem.*

G r o n o v i i.

35 *Convenit, ne commeare*] Diſerte ponitur in pactis induciarum, ne utrimque inter partes hoſtiles liber ſit commeatus.

36 *Si ad res defendendas*] Si, quæ res alterius invadunt, violentur perſonæ.

37 *Ad id quod principale*] Ita accipienda eſt, ut directo, & per ſe perſonæ nihil hoſtile facientes non lædantur; non, ne lædantur, dum ea, quæ per inducias licet arcere, ac prohibere, attentant.

38 *Conventionis inſunt*] Omnia conventionis capita infirmantur, & læduntur in uno, quaſi ſingulis eſſet adjectum, hoc caput ſalvum fore, ſi & cætera ſalva fuerint.

39 *Qui ſuſtinuerint*] Non reddiderint par pro pari, & ruptis ab altera parte induciis proſiluerint viciſſim ad hoſtilia, ſed exſpectaverint finem.

40 *Pœna conventa*] In pacto induciarum eo caſu, ſi quis eas violet.

41 *Bellum moveatur*] Poſt violatas inducias alter viciſſim aliquid hoſtile fecerit, is pœnam conventam poſcere nequit: jam enim videtur legiſſe alterum eorum, quæ optare potuit.

42 *Imperii, aut ratihabitionis*] Si juſſa fuerint aut approbata ab eo, penes quem imperium eſt.

43 *Privilegium quoddam*] Certis perſonis plerumque datur, quum in aliis maneat bellum.

44 *De privilegiis*] Juribus ſingularibus, quæ non ad exemplum trahuntur. §. 6. Inſtit. *de J. n. g. c.*

45 *Intra verborum proprietatem*] Quatenus propria verborum ſignificatio permittit.

datum beneficium, ſed ultro oblatum ſit; + multoque magis, ſi ultra privatam publica quædam utilitas in negotio vertatur. + Rejicienda ergo ſtricta interpretatio, etiam quam ferunt verba, + niſi alioqui abſurdum aliquod ſequeretur, + aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjecturæ. Contra vero + etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut ſimile abſurdum vitetur, + aut ex valde urgentibus conjecturis.

XV. Hinc colligimus, [46] datum militibus commeatum + non ad medios tantum, + ſed & ſummos duces porrigi: quia verbi proprietas admittit eam ſignificationem, + quanquam eſt & alia ſtrictior. Sic [47] nomine [a] clericorum venit epiſcopus. Etiam, [b] qui in claſſibus ſunt + nautæ, milites intelliguntur, + & omnes omnino, qui ſacramentum dixerunt.

*a* Can. in *o. cum in cunctis. 7. §. cum vero. 2. De Elect.*

XVI. 1. [48] In itu cautum & de reditu cenſetur, + non hoc ex vi verbi, ſed ut abſurdum vitetur: + neque enim [49] inutile eſſe beneficium debet. + Et abitus tutus intelligendus, uſque dum eo pervenerit, ubi in tuto ſit. unde [n] + Alexandri fides accuſata [c], qui, quibus abitum indulſerat, eos in ipſo itinere juſſit interfici.

*b L. 1. §. 1. D. de bon. poſſ. ex teſt. mul.*

*c Diod. Sic. lib.* XVII. c. 84.

2. At, + cui abire datum, non & redire: ſed nec, cui venire conceſſum eſt, [50] + mittere poterit: + nec contra; + ſunt enim hæc diverſa: + nec extra verba exſpatiari ratio cogit: ita tamen [51] + ut error etſi jus non det, a pœna certe, ſi qua adjecta eſt, relevet. + Sed & cui venire permiſſum eſt, ſemel veniet, non iterum, + niſi temporis adjectio aliam ſuppeditet conjecturam.

+ XVII. Patrem filius, uxor virum non ſequitur, aliter quam in jure [52] commorandi. nam morari [d] ſolemus [53] cum familia, peregrinari ſine ea. Famulus tamen unus, aut alter, etiamſi expreſſus non ſit, comprehenſus cenſebitur in eo, quem ſine tali comitatu ire indecorum foret. [e] nam qui aliquid concedit, concedit quæ neceſſario ſequuntur. neceſſitas autem hic [54] moraliter intelligenda eſt.

*d L. penult. D. de precario.*

*e* Abbas C. quam ſit. 7. *De Judæis.*

XVIII. Simi-

GROTII.

n *Alexandri fides accuſata* ] Plutarchus: καὶ τοῦτο τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις αὐτοῦ τὰ ἄλλα νομίμως καὶ βασιλικῶς πολεμήσαντος ὡς κηλὶς πρόσεστιν· *hæc velut macula adhæſit bellicis actionibus regis, cætera in bello agere, & juſte, & regaliter ſoliti.* (Pag. 698. C.) Simile factum Bajazetis contra Vidynenſes in Servia habes apud *Leunclavium* lib. VI.

GRONOVII.

46 *Datum militibus commeatum* ] Si poſitum ſit in pacto induciarum, concedi liberum iter in hoſtiles terras, aut per hoſtiles militibus, non excludi centuriones, tribunos, præfectos, ſed nec legatos, qui ſummæ rei præſunt.

47 *Nomine clericorum* ] Quod clericis conceſſum, id etiam vindicare poteſt epiſcopus.

48 *In itu* ] Si data facultas eundi, utique & redeundi.

49 *Inutile beneficium* ] Quod pro beneficio datur, id ita datum intelligitur, ut poſſit effectum ſortiri.

50 *Mittere* ] Alium ſibi ſubſtituere, qui veniat.

51 *Ut error* ] Ut, ſi quis hoc fecerit per errorem, ſine fallendi propoſito, etſi male fecerit, non tamen pœnæ forte in pacto expreſſæ ſubjaceat.

52 *Commorandi* ] Conceſſa itione habitandi cauſa.

53 *Cum familia* ] At familiæ vel præcipuæ partes uxor, & liberi.

54 *Moraliter* ] Non ſine quo ſimpliciter, & quocumque modo aliquid eſſe non poſſit, ſed ſine quo aliquid decenter, & commode eſſe non poſſit.

GRO-

Digitized by Google

XVIII. Similiter + bona non quævis comprehendentur , + ſed quæ ſolita ſunt ad iter aſſumi.

XIX. Expreſſo comitum nomine + non ſunt intelligendi hi , [55] quorum cauſa magis eſt odioſa , quam ipſius cui proſpicitur. + Tales ſunt piratæ , latrones , transfugæ , deſertores. + Gentis expreſſum nomen in comitibus , ſatis oſtendit facultatem ad alios non porrigi.

+ XX. Jus commeandi + cum veniat ex vi poteſtatis , in dubio non exſtinguitur [56] morte concedentis , ſecundum ea , quæ [a] alibi diximus de regum , & aliorum imperantium beneficiis.

[a] Lib. II, c. 14. §. 11 , 12.

XXI. Diſputari ſolet de eo , quod dictum eſt in hunc modum , [57] + *quamdiu voluero*. Et verior eſt ſententia eorum , qui exiſtimant durare [58] beneficium tale , etiam ſi [59] novus volendi actus non intercedat , + quia durare in dubio præſumitur , quod ad juris effectum ſufficit ; [o] + non etiam ubi is , qui conceſſit , [b] deſiit poſſe velle ; + quod per mortem contingit. + Perſona enim ſublata ; collabitur etiam illa præſumtio durationis , + ſicut accidens interitu ſubſtantiæ.

[b] *Canon: in c. ſi gratioſe. 5. de reſcr. in* VI.

XXII. Commeandi autem ſecuritas ei , cui data eſt , + debetur etiam extra territorium concedentis : + quia datur [60] contra jus belli , quod per ſe territorio non includitur : ut alibi [c] a nobis dictum eſt.

[c] Lib. III. c. IV. §. 8.

XXIII. + Captivorum redemtio multum habet favoris , maxime apud Chriſtianos , + quibus lex [d] divina hoc miſericordiæ genus peculiariter commendat. *Captivorum redemtio , magnum , atque præclarum + juſtitiæ munus eſt :* verba ſunt [e] Lactantii. Ambroſio captivos redimere , maxime ab hoſte barbaro , + præcipua , & ſumma liberalitas [f] vocatur. Idem [g] defendit ſuum , & eccleſiæ factum , [p] + quod vaſa eccleſiæ [61] etiam initiata confregerint , ut

[d] *Matth.* XXV, 36. 39.
[e] Lib. VI, Cap. 12.
[f] Lib. II, *off.* c. 15.
[g] *Ibid.* c. 28.

G R O T I I.

o *Non etiam ubi is , qui conceſſit , deſiit poſſe velle , quod per mortem contingit* ] L. Lucius Titius. 32. *de donationibus* , ita ut eam emendat vir magnus *Antonius Faber* , *voluero* ponens pro *volueris*. ( Conject. Jur. Civ. Lib. II. c. 19. ) Adde l. locatio. 4. ff. *locati* : Cardinalem *Tuſchum* pp. concluſion. 751. lit. p. *Reinking*. lib. II , claſſe 11. c. 8. num. 30.

p *Quod vaſa eccleſiæ etiam initiata confregerint , ut captivi redimerentur* ] Imitatus hoc Ambroſii factum Auguſtinus narrante *Poſſidio* , ( *De Vit. Auguſtin.* Cap. 24. qui contra carnalem ſenſum quorundam id factum dicit. Imitatus eſt , & in eadem Africa epiſcopus Deogratias , narrante *Victore Uticenſi* lib. I. Vas , quod Remigii fuerat , datum ad redimendos a Nortmannis captivos , narrat in Remigii vita *Hincmarus*. Simile factum archiepiſcopi Bremenſis Rimberti laudat *M. Adamus* Bremenſis eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap. 32. Probat hoc ſynodus univerſalis ſexta , decreto relato in *cauſam* XII , *quæſtione* 11. Quæ adjungenda his , quæ diximus ſupra hoc libro cap. V. §. 2.

G R O N O V I I.

55 *Quorum cauſa magis eſt odioſa* ] Qui minus ſunt favorabiles , adeo ut videatur conceſſurus non fuiſſe , qui conceſſit , ſi ſuo nomine petiiſſent.

56 *Morte concedentis* ] Sic ut a novo Imperatore novus commeatus ſit petendus , ſi quis uti velit.

57 *Quamdiu voluero* ] Quoties conceſſi aliquid alteri licitum fore tamdiu , quamdiu id ei concedere velim.

58 *Beneficium tale* ] Poſtquam ſemel , iterumque eo uſus eſt , qui accepit.

59 *Novus volendi* ] Etſi nec verbis , neque alio certo ſigno me adhuc velle oſtenderim.

60 *Contra jus belli* ] Ut in aliquem non liceat quod jure belli liceret : licet autem in hoſtes jure belli quidvis hoſtile etiam extra territorium.

61 *Etiam initiata* ] Quibus ad ſacrum uſum jam uſi fuiſſent ſacerdotes.

ut captivi redimerentur. 62 *Ornatus*, inquit, *ſacramentorum*, *redemtio captivorum eſt*, & multa alia in eandem ſententiam.

XXIV. 1. Quibus adducor, ut non audeam indiſtincte + probare leges illas, quæ captivos redimi vetant, quales + apud Romanos fuiſſe legimus: [a] *nulli civitati viliores captivi*, *quam noſtræ*, + ait in ſenatu Romano quidam. Eadem civitas + Livio [b] dicitur minime in captivos jam inde antiquitus indulgens. Nota eſt in hanc rem Horatii [c] ode, ubi captivos redimere vocat 63 conditiones + fœdas, & exemplum perniciem trahens: + flagitio additum damnum. Sed quod [d] Ariſtoteles in Laconum inſtitutis reprehendit, idem in Romanorum culpari ſolet: + nimis ſcilicet illa omnia directa ad res bellicas, quaſi in illis ſolis ſalus civitatis conſiſteret. Atqui ſi rem humanitatis modo æſtimamus, + ſatius ſæpe eſſet, jus, quod bello petitur, amitti, q quam plurimos homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in graviſſimis ærumnis.

[a] Livius. Lib. XXII. 59.
[b] Ibid.
[c] Lib. III. Od.
[d] Politic. Lib. II. Cap 7. Lib. VII. Cap. 13.

2. Non videtur ergo lex talis juſta, 64 + niſi appareat opus tali rigore, ut majora, aut plura mala alioqui moraliter inevitabilia caveantur. + Nam in tali neceſſitate, cum 65 ipſi captivi ex charitatis lege ſuam ſortem patienter ferre debeant, poteſt hoc eis injungi, & aliis, ne quid contra faciant, præcipi, ſecundum ea, quæ de cive ob bonum publicum dedendo ſcripſimus [f] alibi.

[f] Lib. II. XXV. §.

XXV. + Non ſunt quidem moribus noſtris ſervi, qui bello capiuntur: non dubitem tamen, quin jus exigendi pretium redemtionis a capto poſſit ab eo, qui captum tenet, 66 + in alium tranſcribi: + nam & incorporalia alienari natura patitur.

XXVI. + Et poteſt idem pluribus debere pretium, ſi ab uno dimiſſus, pretio nondum ſoluto, captus ſit ab alio: ſunt enim diverſa hæc debita ex diverſis cauſis.

XXVII. Conventio de pretio facta + reſcindi non poteſt, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur: + quia jure gentium externo, de quo quærimus, 67 + nemo cogitur ſupplere quod in contractu

GROTII.

q *Quam plurimos, homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in graviſſimis ærumnis* ] De Mauritii Imperatoris ob tale factum feria admodum pœnitentia vide *Zonaram*. (Lib. XIV. Cap. 13. pag. 77, 78. *Ed. Reg.*)

GRONOVII.

62 *Ornatus ſacramentorum* ] Si ſupellex ſacra impendatur in redimendos captivos, honoratur, & ornatur, non violatur.

63 *Conditiones fœdas* ] Quod his milites redduntur ſegniores, & facilius armis abjectis in captivitatem conſentiunt, certi ſe redemtum iri.

64 *Niſi appareat* ] Nempe quia tanti taxantur, aut id pro eis petitur, quod non poteſt, niſi gravi reipublicæ detrimento, concedi.

65 *Ipſi captivi ex charitatis lege* ] Mithridates oppugnans Cyzicum 3000. captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad mœnia orabant, ut ſibi parcerent cives: donec Lyſiſtratus Cyzicenorum prætor e muro per præconem eos monuit *φέρειν τὸ συμβαῖνον ἐγκρατῶς αἰχμαλώτους γεγονότας*, ut captivi, & in alienam poteſtatem redacti fortiter fortunam ferrent. *Appian.* Bell. Mithr. pag. 220. *Ed. H. Steph.*

66 *In alium tranſcribi* ] Donari, delegari creditori, quocumque modo alienari.

67 *Nemo cogitur ſupplere* ] Non eſt dolus venditoris, ſi emtor non intelligens quid emat, obtulit plus juſto: ita nec captivi dolus eſt, ſi qui eum tenet, bonorum ejus ignarus, nec in tempore requirendi copia uſus, minoris, quam potuit, eum taxavit.

GRO-

ctu minus æquo pretio promiſit, + ſi dolus non interceſſit: ut intelligi poteſt ex his, quæ de contractibus [a] ſupra a nobis explicata ſunt.

+ XXVIII. Ex eo, quod diximus captivos noſtros ſervos non eſſe, ſequitur, + ceſſare illam [68] acquiſitionem univerſalem, + quam acceſſionem eſſe dominii in perſonam, [b] diximus alibi. Non alia ergo captori acquirentur, + quam quæ ſpecialiter apprehenderit: quare + ſi quid clam ſecum habet captivus, non erit acquiſitum, + quia nec poſſeſſum. Sicut Paulus juriſconſultus [c] contra Brutum, & Manilium reſpondit, qui fundum poſſeſſione cepit, theſaurum, quem in fundo eſſe neſciat, non cepiſſe: quia qui neſcit nequeat poſſidere. Cui conſequens eſt, ut res [69] eo modo celata ad redemtionis pretium ſolvendum prodeſſe poſſit, quaſi retento dominio,

[a] L. II, c. 12. §. 26.

[b] L. III, c. VII. §. 4.

[c] *L. poſſideri. 3. §. Neratius. 3. D. de acqu. poſſ.*

XXIX. 1. Quæri & hoc ſolet, + an pretium conventum, & ante mortem non ſolutum, ab herede debeatur. Expedita mihi videtur reſponſio, + ſi in carcere mortuus eſt, non deberi: promiſſo enim inerat + conditio, ſi liberaretur: + mortuus autem non liberatur. Contra, + ſi mortuus eſt cum in libertate eſſet, deberi. Jam enim lucratus erat id, pro quo promiſſum erat pretium.

2. Plane fateor, & aliter conveniri poſſe, ut ab ipſo contractus momento [70] pure debeatur pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, ſed ut [71] + a ſe oppignoratus: & contra pactum iniri poſſe, ut procedat pretii ſolutio, + ſi die præſtituto, qui captus ſit, liber vivat. + Sed hæc ut minus naturalia non præſumuntur acta, niſi manifeſtis documentis.

XXX. Proponitur & illud, + an in carcerem redire debeat qui dimiſſus eſt ſub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui [72] factum morte prævenerit. Diximus [d] alibi, factum tertii + liberaliter promiſſum + ſatis impleri, ſi [73] nihil omittitur ex parte promiſſoris; + at in onerofis obligari promiſſorem ad id, quod tantundem valet. Sic ergo in propoſita quæſtione + non tenebitur quidem dimiſſus reddere ſe cuſtodiæ: + neque enim id conventum fuit, + neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debebit lucrifacere libertatem, [r] + ſed [74] ejus, quod præſtare non poteſt,

[d] Lib. II, c. XI. §. 22. & XV. §. 16. *Hoc libro c. XX. §. 58.*

GROTII.

[r] *Sed ejus, quod præſtare non poteſt, æſtimationem præſtabit* ] Id non fecit Paulus Balionius ea lege dimiſſus ut Carvajalium reſtitueret libertati, qui Carvajalius, antequam liberaretur, mortuus fuit: quo nomine reprehendit Balionium *Mariana* libro XXX. (Cap. 21.) Sed facti ſpeciem paullo aliter narrat *Paruta* libro II.

GRONOVII.

68 *Acquiſitionem univerſalem* ] Etiam rerum incorporalium captivi.

69 *Eo modo celata* ] Poſſit numerari in parte pretii, nec poſſit dicere, qui cepit, eam rem jam ſuam fuiſſe, ex quo dominum ceperit.

70 *Pure debeatur* ] Sine conditione plenæ libertatis recuperatæ.

71 *A ſe oppignoratus* ] Quaſi ſe ipſe pro pretio tantiſper pignori dederit, donec id repræſentaretur.

72 *Factum morte* ] Mortuus fuerit, antequam poſſet dimitti.

73 *Nihil omittitur* ] Promiſſor fecit quod potuit, ut promiſſum præſtaret, quamvis fortuna interceſſerit.

74 *Ejus, quod præſtare non poteſt* ] Ob alterius mortem aliquid dabit pro ſua redemtione.

GRONO-

Digitized by Google

poteſt, æſtimationem præſtabit. Hoc enim + naturali ſimplicitati congruentius, quam quæ 75 in actione [a] de præſcriptis verbis, & de condictione ob cauſam dati cauſa non ſecuta Romani juris interpretes tradunt.

*a L. naturalis. 5. §. 1. de præſc. verb. l. ult. D. de cond. ob cauſ. dati.*

GRONOVII.

75 *In actione de præſcriptis verbis* ] Damnari præciſe promiſſorem, in quantum intereſt mea, illud, de quo convenit, accipere: vel repeti, quod datum eſt quaſi ob rem datam, re non ſecuta.

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XXI.*

HACTENUS Auctor egit de fide publica, qua bello finis imponitur: hic » agit de fide, quæ interponitur manente » bello. *Vid. ſupr. c.* 20. §. 1.

### AD §. I.

A SUMMIS *poteſtatibus* ) „ De fide mi-
1 » norum poteſtatum in bello agit. *c.* 22. „ *ſeq.*

*Belli commercia* ] » *Vid. Gron. b.* Nam & » jura quædam nobis cum hoſte commu» nia ſunt. *Vide l.* 3. *c.* 19. §. 1. *n.* 1. „ *l.* 2. *c.* 17. § 19.

*Qualia ſunt induciæ* ] „ De quibus usque » ad §. 14. agitur.

*Commeatus* ] „ De quibus §. 14. & „ *ſeq.*

*Captivorum redemtio* ] „ De qua §. 23. „ *ſeq.*

*Induciæ ſunt conventio, per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abſtinendum eſt* ] » In *l.* 19. §. 1. *ff. capt. & poſtl.* induciæ deſcribuntur: *cum in breve, & in præſens tempus convenit, ne invicem laceſſant.* Unde Græcis ἐκεχειρία, ab ἔχειν χεῖρας, id eſt cohibere manus; quod ad manus non » veniatur.

*Inter bellum, & pacem, nihil eſt medium* ] Hoc eſt, quod ſupra diximus, omnem ſtatum eſſe vel belli, vel pacis, » & tertium non dari.

*Et bellum ſtatus eſt nomen* ] » Id eſt, » non actio, *ſed ſtatus eo nomine indicatur:* quæ ſunt verba Auctoris in *l.* 1. *c.* „ 1. §. 2. *n.* 1.

*Qui poteſt eſſe, etiam cum operationes ſuas non exerit* ] » Id eſt, etiam cum vi » non agitur.

*Actus dicitur* ] „ In omnibus negotiis » moralibus potentia ab actu diſtinguitur, » ſeu jus ab ejus exercitio. *Vid. ſupr. l.* „ 1. *c.* 4. §. 15.

*Non pax eſt induciæ; bellum enim ma- 2
net, pugna ceſſat* ] *Pax* plerumque perpetua eſt; *induciæ* ad breve plerumque tempus fiunt. Per *pacem* enim tota cauſa deciditur, & de tota lite tranſigitur regulariter, indeque perpetua eſt, & omnis lis ea ſopitur; quia per tranſactionem controverſia finitur. In *induciis* ſuſpenduntur ſaltem actus bellici, ſalva lite, & controverſia: adeoque natura negotii eſt, ut ad breve ſaltem tempus fiant, v. g. ad mortuos ſepeliendos

Digitized by Google

dos, ut de conditionibus pacis interim tractetur, &c. Ratio in promtu eſt? quia non patitur odium, & ardor utriusque, nec reipublicæ utilitas, ut tantæ lites tamdiu pendeant. Atque hinc Varro *ferias belli* dixit apud *Gell. l.* 1. *c.* 25. Tota ergo cauſa manet in ſtato, quo eſt tempore induciarum, & tollitur ſaltem interim lædendi copia, eodem modo uti feriarum tempore in judicio privato ſiſtitur proceſſus.

Pacto tamen & *paci* tempus addi, & *induciæ* in longum tempus conſtitui poſſunt, prout enim partes de jure ſuo diſponunt, ita jus eſt. Eſſentia igitur *pacis* eſt ut de cauſa tranſigatur; reliqua pacto mutari poſſunt: perinde uti pactum de non petendo ad certum tempus, vel in certa perſona fieri poteſt; ita pax quoque fieri poteſt ea lege, ut valeat quamdiu vivunt paciſcentes, ſalvo jure poſteris, ſi recipere velint. Effectus eſt ut tali pace jus interim, & dominium, etſi temporarium, transferatur in rebus, quæ ſunt apud hoſtem, & is, qui poſſidet, jus diſponendi habeat de rebus illis, nec in eventum rem illam ſalvam præſtare teneatur; non enim jus, & dominium reſtituitur finito tempore, ſed lis, & bellum.

Econtrario eſſentia *induciarum* in eo conſiſtit, ut ſuſpendatur belli proceſſus; diu autem, ut diximus, ſuſpendi ſine præjudicio belli non poteſt: nec ſolet niſi partes aliud diſponant; ita enim in bello Vejentino centum annorum induciæ contractæ ſunt. *Liv. l.* 1. *c.* 15. Idem contigit in bello cum Cæritibus. *Liv. l.* 7. *c.* 20. Aliæ in quinquaginta annos, apud *Juſt. l.* 3. *in fin. &c.* Effectus eſt, quod his induciis contractis nihil juris concedatur, ſed lis, & poſſeſſio interim in eodem ſtato maneat in rebus controverſis, quæ apud hoſtem ſunt.

Hinc jam patet, pacem religioſam veram eſſe *pacem*, non *inducias*. Nam 1. de ipſa cauſa controverſa tranſactum, adeoque lis ſopita eſt, & clauſula ſaltem addita, donec inter partes litigantes amicabili compoſitione aliud convenerit. Ex qua ipſa clauſula 2. apparet, pacem illam perpetuam, & æternam eſſe, quia nonquam finiri, quin nec mutari debet, niſi utriusque partis conſenſu: temporaria autem tunc eſt, ſi poſt tempus aliquod pax tollitur. Unde notanter in principio tractatus dicitur, *æterna pax eſto*. Adeoque 3. promiſerunt contrahentes, ſe nunquam in perpetuum violaturos has conditiones pacis, neque inde receſſuros, niſi mutuo conſenſu: poſſunt ergo ulterius paciſci partes, quod ſi mutua voluntate non fiat, lis in perpetuum ſopita manet. Effectus hujus rei 4. hic eſt, quod jus verum, & pleniſſimum in Evangelicos translatum ſit, adeo ut nunquam redeat bellum, utpote quod in perpetuum eſt ſublatum. Conf. Prudentia noſtra jur. publ. *c.* 18. §. 38. & *Diſp. de poſtlim. in pac. Sect.* 1. §. 17.

*Not.* in induciis non opus eſt clauſula amneſtiæ, quia vi ipſa induciarum ſequitur, ne interim invicem lædant: quod plenius expoſuimus in *Diſp. de Poſtlim. Sect.* 7. §. 11. & 12. *Vide ſupra l.* 3. *c.* 9. §. 1. *prop.*

*Si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere* ] „ Nam „ ſi tempore belli, ubi vis hoſtilis licita „ eſt, aliquid fieri valide poteſt, multo „ magis id fieri poterit in induciis, ubi „ vis hoſtilis ſuſpenſa eſt.

*Niſi manifeſte appareat, non ſtatum ſpectari, ſed ipſas functiones, &c.* ] „ Id eſt, „ ipſas actiones bellicas: certatio enim per „ vim, quæ actu fit, tempore induciarum „ fieri nequit.

*Contra ſi quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit* ] „ Adeoque ſi quid convenerit ut pacis tem- „ pore valeat, id tempore induciarum non „ valet, quia vere pax non eſt, ſed ſaltem „ vis hoſtilis ſuſpenditur.

*Pacem ſequeſtram* ] „ Sequeſtrum ſuppo- „ nit rem litigioſam; adeoque indigitatur, „ certamen ſaltem, ſeu vim hoſtilem ad „ tempus deponi.

*Pacem temporalem* ] „ Voce pacis gene- „ raliter ſumta, non pro deciſione cauſæ, „ ſed pro quavis compoſitione, & ceſſa- „ tione violentiæ hoſtilis: proprie igitur „ induciæ pax temporaria dici non poſſunt, „ quia manet controverſia, quæ per pacem „ temporariam certo modo finitur.

*Pacem caſtrorum* ] „ Id eſt, pax inter „ caſtra: non ergo de cauſa ipſa. *Vid.* „ *Gell. l.* 1. *c.* 5.

*Paucorum dierum* ] „ Pro negotii natu- „ ra. *Vid.* §. 2. *n.* 3.

*Non definitiones, ſed delineationes quædam* ] „ Pax ibi generaliter ſumitur pro „ quavis pactione, non de cauſa, ſed de „ vi hoſtili,



Digitized by Google

*Eaque figurata* ] » Rectius, ſignificationes generales pacis.

*Bellorum ferias* ] » Uti enim in privatis judiciis ſuſpenditur proceſſus belli in feriis, ita in bello per inducias.

*Belli ſomnum* ] » Quia actus hoſtiles interim quieſcunt.

*Forenſes ferias* ] Id eſt, ferias judiciales.

*Papinius* ] » 4. *Sylv.* 4. *Certe jam Latiæ non miſceant jurgia leges, & pacem piger annus habet, &c.*

*Somnum* ] » Nam inducias paulo ante *belli ſomnum* vocavit.

*Belli vinculum* ] » Quia effectus, & actus bellici quaſi vinciuntur.

3 *Recte reprehendit Gellius* ] » Rationem addit, quia & in plures menſes, & in paucas horas dari induciæ poſſunt. *Gell. l.* 1. *c.* 25. At ipſe poſtea addir, Varronem noluiſſe ſuperſtitioſe inducias definire, ſed ſaltem demonſtrare. Curatior igitur eſt definitio Juriſconſulti in *l.* 19. §. 1. *capt. & poſtl.* nam regulariter, & ex natura induciarum, ad breve ſaltem tempus dari ſolent.

*Et in horas dari* ] » V. g. ad ſepeliendos mortuos. *Gell. d. l.*

*In annos etiam viginti* ] » *Liv. l.* 5. *c.* 32. & noſtris temporibus inter Imperatorem, & Turcam.

*Quadraginta* ] » *Liv. l.* 1. *c.* 15. *l.* 2. *c.* 54.

*Centum* ] » *Liv. l.* 7. *c.* 20. Theodoſius cum Perſis. *Sozom. Hiſt. Eccl. l.* 9. *c.* 4. Inter Ambraciotas, & Acarnanes. *Diod. Sic. l.* 12. *c.* 60. Alias inducias in 50. annos. *Juſt. l.* 3. *in fin.* Inducias Belgicas in 12. annos contractas, legimus.

*Quæ & illam Pauli definitionem redarguunt* ] » Immo Paulus in *d. l.* 19. recte definit, quia regulariter in breve tempus induciæ fieri ſolent, etſi id pacto mutari poſſit.

4 *Rationem unicam, & per ſe moventem in ſolidum fuiſſe ceſſationem actuum bellicorum* ] » Si partes contrahentes non colloquii, vel alterius negotii cauſa, quod breve tempus requirit, inducias faciant, ſed ea in genere intentione, ut actus bellici ceſſent, tunc inſtar pacis eas eſſe putat, juxta regulas interpretationis. At verum hoc non eſt: nam eſſentia pacis in eo conſiſtit, ut de ipſa cauſa tranſactum appareat; quod non fit ſi ſaltem id actum eſt, ut actus bellici ceſſent, etſi longo tempore.

*Ut tunc quod de pacis tempore dictum eſt, per inducias valeat* ] » Regulariter enim ſi quid convenit ut pacis tempore valeat, id induciarum tempore locum non habet, *vid. h.* §. *n.* 2. exceptionem autem, quam Auctor hic ponit, non agnoſcimus.

*Non ex vi vocis* ] » Quia aliud eſt pax, aliud induciæ.

*Sed ex mentis certa collectione* ] » Immo dum partes cauſam ipſam non decidunt, ſed eam in ſuſpenſo relinquunt, certo inde colligitur, eas noluiſſe pacem contrahere.

*Alibi egimus* ] „ *L.* 2. *c.* 16. ubi ſimul probavimus, pleraſque interpretationum regulas, quas late ibi tractat Auctor, eſſe vel falſas, vel mere civiles.

---

## Ad §. II.

Inde *uti jam* ] „ Verba ejus hæc ſunt: » *Inducias ſic dictas arbitrantur, quaſi tu dicas, inde uti jam; pactum induciarum ejuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: ſed ex eo die poſtea uti jam, omnia belli jure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, ut ante eum diem ne pugnetur: atque is dies ubi venit, inde uti jam pugnetur: idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quaſi per quendam coitum, & copulam, nomen induciarum connexum eſt.*

*Opilius* ] „ Apud Gellium *d. l.* 1. *c.* 25.

*Sed quod inde* ] „ Adeoque *indutiæ* ſunt quaſi *inde otium*.

Ἐκεχειρίαν ] » Quod manus cohibeantur. *Gell. d. l.*

*Ex Gellio* ] » Immo ex hoc, & qui ibi allegatur Opilio, non apparet, nomen hoc olim per *t* ſcriptum, ſed ſingulari numero *induciam* dictum eſſe. *Gell. l.* 19. *c.* 8.

*Indoitia* ] » Auctor hoc nulla auctoritate probat.

*Oitium enunciabant a verbo oiti, quod nunc uti dicimus* ] » Neque hoc probat Auctor.

*Sic ex indoitia indoitiorum* ] » Unde conſtat, ita olim enunciata hæc verba eſſe?

*Plurale*

Digitized by Google

*Plurale nunc tantum* ] „ Nimirum, „ *induciæ*.

*Sunt ergo induciæ in bello otium, non pax* ] „ Nam cauſa deciſa non eſt, adeo„ que manet bellum; ſed durante bello a„ ctus hoſtiles ſuſpenduntur.

*Qui narrant, ſæpe pacem negatam, inducias datas* ] „ Apud Livium dicitur: *indu„ ciæ, inde non pax facta*. L. 4. c. 30. & „ apud eundem, *l.* 8. *c.* 37. *infecta pace* „ *inducias annuas ab urbe retulerunt*. Fa„ liſcis pacem petentibus annuas inducias „ datas eſſe, refert Livius *l.* 10. *c.* 46; *&* „ *l.* 29. *c.* 12. *Cupiens pacem ſi poſſet, ſin* „ *minus inducias facere*. Adde *Marcel. l.* „ 27. *c.* 20. *Xenoph. l.* 2. *de exped. Cyri* „ *p.* 302. *Thuan. l.* 17. *Teſm. b*,

## Ad §. III.

Auctor ait, finitis induciis non opus eſſe nova indictione, quia bellum non ceſſavit: at ea opus eſſe finita pace, quia novum bellum eſt priore finito. Vid. *Petr. Bell. p.* 5. *l.* 2. *n.* 21.

*Quare* ] „ Quia per inducias bellum non„ dum eſt finitum, ſed durat.

*Ipſo jure ſe exerit ſtatus belli* ] Id eſt, re„ moto impedimento res redit in priſtinum „ ſtatum.

*Ut dominium, & patria poteſtas in eo, qui a furore convaluit* ] „ Immo nec do„ minium, nec patria poteſtas proprie qui„ eſcunt durante furore, ſed ſola admini„ ſtratio ſopitur.

*Livium* ] „ *L.* 4. *c.* 35. *junct. c.* 60.

*Finitis induciis indictum bellum* ] „ Miſſi „ erant legati, qui res repeterent, *d. l.* 4. „ *c.* 58. negata reſtitutione bellum indictum „ eſt, *d. c.* 58. *junct. c.* 60.

*Quantopere pacem amarent* ] „ Inviti enim „ bellum Vejentinum renovabant, inprimis „ quia tribuni plebis id quovis modo impe„ diebant, *d. c.* 60.

## Ad §. IV.

Quæritur, quomodo computetur tempus induciarum, an naturaliter, an civiliter? Reſp. ſi de mente, & ſenſu contrahentium conſtat, ceſſat quæſtio; ſi non, brevius tempus valet, quia id certum, longius incertum eſt, adeoque civilis computatio obtinet. *Petr. Bell. p.* 5. *t.* 3. *n.* 18.

*Aut continuum* ] „ Si ſcilicet terminus, „ ad quem tempus currere debet, deſigna„ tus non eſt, v. g. in 100. dies.

*Aut cum deſignatione termini* ] „ Adeo„ que ubi terminus, ad quem currere de„ bet, deſignatus eſt, v. g. ad Calendas „ Martias.

*In priori ad momenta temporum* ] „ Id „ eſt, incipiunt induciæ a momento, quo „ pactæ ſunt, & non finiuntur niſi elapſo „ ultimo centeſimi diei momento.

*Id enim naturæ convenit* ] „ Naturali enim „ computatione per diem intelligitur ſpa„ tium 24. horarum, & horæ ſpatium præ„ ter propter 60. momentorum. Elapſis igi„ tur omnibus his momentis finitæ induciæ „ dici poſſunt.

*Quæ fit ad dies civiles computatio* ] „ Ni„ mirum, a ſolis ortu ad ejus occaſum.

*Ex legibus, aut populorum moribus venit, &c.* ] „ Adeoque inter gentes, ac populos „ non obtinet.

*In altero genere* ] „ Si induciæ fiunt cum „ deſignatione termini.

*Utrum ad quem diem, aut menſem; aut annum dictum eſt, &c.* ] „ Duo hic „ quæri poſſunt, 1. an terminus *a quo* „ comprehendatur in tempore induciarum: „ 2. an terminus *ad quem* in tempus illud „ computetur. Grotius negat priorem quæ„ ſtionem, & affirmat poſteriorem.

„ Si proinde induciæ ita contrahuntur, „ ut incipiant Kalendis Februarii, & fini„ antur Kalendis Martii, certum eſt, ex „ eo momento, quo Kalendæ Februarii il„ luxerunt, ſecuritatem promiſſam incipe„ re, indeque omne jus lædendi ceſſare. „ Hinc cum inter Philippum regem Hiſpa„ niæ, & Henricum Galliæ regem conve„ niſſet, ut die 5. Febr. 1555. bellum ſuſ„ penderetur, eodem autem die Dux bel„ licus regis Galliarum Vignale expugnaſ„ ſet, merito quidam opinantur, reſtituen„ dum caſtrum, quia captum fuit tunc „ cum bellum per inducias ſuſpenſum jam „ fuit. *Oſiand. ad Grot. l.* 3. *c.* 21. § 4.

„ Sed an Kalendis Martii finitæ cenſean„ tur induciæ, alia quæſtio eſt? Auctor id „ negat, & magis naturale ei videtur, ter„ minum ad quem hic ſumi tanquam par-



Digitized by Google

» tem rei. At verius eſt, finiri inducias eo
» momento, quo Kalendæ Martiæ illuxe-
» runt; idque ex natura elocutionis, quæ
» eſt excluſiva termini: quod ex objectio-
» nibus Grotii magis illuſtrabitur.
» Is autem opponit, 1. terminum dici
» quod ultimum cujuſque rei eſt; adeoque
» magis naturale videri ut terminus ſuma-
» tur, qui pars rei ſit. *Grot. d. §. 4. n.*
» 2. Reſp. hoc verum de termino, qui eſt
» intra rem, adeoque pars rei: uti ſi in-
» duciæ pactæ ſunt in 100. dies; tunc enim
» centeſimus dies eſt pars temporis conven-
» ti: at ſecus ſi terminus eſt extra rem,
» uti ſi induciæ pactæ ſunt uſque ad cen-
» teſimum diem; tunc enim centeſimus dies
» non magis eſt pars rei, quam flumen,
» termino ad flumen aſſignato: uti igitur
» tunc flumen non comprehenditur ſub ter-
» mino, ita nec centeſimus dies.
» 2. Allegat Grotius legem *Anniculus ff.*
» de *V. S.* ubi ſi quis ſic dixit ut *intra*
» diem mortis aliquid fiat, ipſe quoque
» dies, quo quis mortuus eſt, numeratur.
» Reſp. formula hæc, *intra* diem mortis
» aliquid fiat, ex natura locutionis com-
» prehendit ipſum diem mortis, quia eſt
» pars temporis. Secus igitur ſi *uſque ad*
» *diem* mortis faciendi facultas conceſſa
» fuiſſet; tunc enim dies mortis non nu-
» merari poſſet.
» Opponit Grotius 3. exemplum Cæſa-
» ris, cui Spurina periculum prædixerat,
» quod non *ultra* Idus Martias proferretur:
» interpellatus ipſis Idibus dixit, veniſſe
» quidem, ſed non præteriiſſe. Reſp. Ex
» natura locutionis, & ſenſu verborum na-
» turali apparet, formulam *non ultra Idus*
» *Martias* neceſſario includere ipſas Idus
» Martias; eis enim finitis demum ſano
» ſenſu dici poteſt, *ultra Idus Martias*.
» Aliud autem foret ſi Spurina dixiſſet, *uſ-*
» *que ad Idus Martias.*
» *Obſtat* 4. Quod hæc interpretatio ſit fa-
» vorabilis, ubi temporis productio favorem
» in ſe habet, dum induciæ humano ſan-
» guini parcunt. Reſp. Ex interpretatione ſi-
» ve favorabili, ſive odioſa, nullum jus
» natura oritur, ſed ex ſola diſpoſitione,
» quæ certa, & clara eſſe debet. Eſt au-
» tem clara diſponentium voluntas, ſi in-
» ducias indulgent *uſque ad certum diem;*
» tum enim eo ipſo dum uſque *ad diem*
» ſaltem ſecuritatem promittunt, ſatis de-
» clarant, cum diem ſe comprehendere non
» voluiſſe. Accedit, quod brevius tempus
» certum ſit, longius incertum, & dubium.
» Conf. *l. 24. ff. loc. cond.*

*Intra rem*] » Ubi extremitates pro rei 2
» parte habentur.
*Cutis terminus eſt corporis*] „ Utpote cu-
» jus illa ultima pars eſt.
*Extra rem*] » Quæ non pars rei ſunt,
» ſed ſaltem eam attingunt.
*Ut flumen terminus eſt terræ*] » Terræ
» igitur pars non eſt flumen.
*Conſtitui poſſunt*] » Ita ut homines quo-
» que terminum intra rem, & extra rem,
» conſtituere poſſint.
*Ut terminus ſumatur qui pars ſit rei*]
» Concludit igitur Auctor, terminum pactis
» induciis deſignatum ſub diſpoſitione con-
» tineri, adeoque intra rem eſſe.
*Nec uſus repugnat*] » Verba hæc ſunt *le-*
» *gis Anniculus, &c. ff. de V. S.* ultimus
» enim dies eſt pars termini.
*Veniſſe quidem, ſed non præteriiſſe*] » Idus
» enim Martiæ nondum elapſæ erant.
*Ubi temporis productio favorem in ſe ha-*
*bet*] » Jus naturæ neque ex favore, neque
» ex odio inferri poteſt, ſed ex certa ra-
» tione, quæ ceſſat, ubi diſpoſitio dubia
» eſt.
*A quo die menſura aliqua temporis inci-* 3
*pere dicitur, is dies intra menſuram non*
*erit*] » Si ſtatuitur, inducias a prima Julii
» inchoaturas, omnino is dies intra menſu-
» ram, adeoque pars rei eſt. Conf. *Puſend.*
» *l. 8. c. 7. §. 8.*
*Quia ejus propoſitionis vis eſt diſcernere,*
*non conjungere*] » Immo cum initium in-
» duciarum eo die eſſe voluerunt, diſerte
» conſtat, eos diem hunc voluiſſe eſſe par-
» tem rei.

## Ad §. V.

Induciæ vim accipiunt ſtatim, & ex momento, quo partes ita convenerunt: at ſubditi non obligantur niſi id ſignificatum ſit, cum jure, & natura impoſſibile ſit parere legi, quam neſciunt, nec imperata facere quis poteſt, niſi imperatum ſit; quod non ſit, niſi alter ſciat.

Cæterum, ex ejuſmodi induciis paciſcentes obligantur tanquam ex pacto, ſubditi vero tanquam ex lege.

*Statim*

Digitized by Google

*Statim obligare*, &c. ] » Nam ita diſ» poſuere, ut omnis vis hoſtilis ceſſare de» beat.

*Statim quidem incipit habere vim*, &c. ] » Uti lex valera incipit, ex quo publicata » eſt.

*Sed per tempus ſufficiens* ] » Uti publica» ta lege tempus indulgetur, intra quod ad „ notitiam omnium pervenire poteſt. Ro» mani Imperatores id definiverunt numero » duorum Menſium. *Nov. 66. c. 1. Vid.* » *Jus meum controverſ. l. 1. tit. 3. q. 8.*

*Ipſi a pœnis immunes erunt* ] » Quia ju» ſto errore tanquam in hoſtem agunt.

*Neque tamen eo minus contrahentes damnum reſarcire debebunt* ] » Cardinalis Tri» dentinus ad Guiſium miſit, qui Valenti» num per inducias captum repeterent. » *Thuan. l. 18. p. 364. Teſm. b.*

## A d §. VI.

DIXIMUS, per inducias non conveniri de *cauſa*, ſed de *proceſſu* bellico: per eas igitur nihil juris transfertur in re, de qua bellum geritur, nec in rebus interim captis. Sed 1. ceſſat vis bellica, eoque nec res aut perſonæ hoſtium capi, nec res noſtræ ſi ad nos perveniunt, jure poſtliminii retineri poſſunt, ſed reddi debent. 2. Induciis durantibus non poſſunt munimenta extrui in terra controverſa, quia omnis laceſſitio ceſſare debet; laceſſitur autem ſi ſtatus mutatur, exſtructis munimentis, quæ extra inducias impedire potuiſſet hoſtis. Sed nec porro, & 3. in rebus controverſis præjudicium perpetuum fieri induciarum tempore poteſt, indeque nec alienari poſſunt: turbatur enim ſtatus præſens, & poſſeſſio rerum, de quibus litigatur; uti lite pendente nihil innovandum in cauſa litis.

At 4. in ſuis rebus, ſuoque territorio non controverſo omnia facere poteſt is, qui inducias contraxit, uti in pace. Atque hinc militem conſcribere, caſtra ponere, exercitum de loco in locum transferre poteſt, quia hoc ad induciarum cauſam plane non pertinet. Immo medio tempore mutua ſunt commercia, commeatus, &c. niſi in ſpecie aliud dictum ſit.

Quæ omnia 5. ſecus ſe habent in pace temporaria: ibi enim cauſa belli deciſa, ac jus in rem controverſam in alterum translatum eſt, qui proinde jure dominii omnia in re hac controverſa agere poteſt, quæ ad rei ſuæ ſecuritatem pertinent.

Cæterum, in induciis non opus eſt *clauſula amneſtiæ*, quia ipſæ induciæ hanc vim habent ut partes deſiſtant ab injuriis: aliquando tamen eam induciarum pactis additam legimus; at id vel per imperitiam, vel ſupervacue factum eſt.

Hinc jam deciditur quæſtio ab Alciato prolata. Tabulis pacis inter Tridentinos, & Venetos ſancitum erat, omnia cuſtodienda ut ante bellum. Cœpto jam bello Tridentini caſtrum cepere, inde induciæ; poſt Veneti recuperarunt, tum pax: quæſitum, an caſtrum reſtitui debeat, quia ante bellum novum tenuerant Tridentini? negat Gentilis contra Alciatum, & merito.

1 *Ex ipſa definitione* ] » Quia induciæ ſunt » conventio, per quam, bello manente, » ad tempus bellicis actibus abſtinendum » eſt. *Vid. ſupra* §. 1. *n.* 1.

*Omnes actus bellici* ] » Quibus læditur » hoſtis.

*Sive in perſonas, ſive in res* ] » In utris» que enim hoſtis lædi poteſt.

*Quicquid vi fit adverſus hoſtem* ] » Immo » etiam quicquid dolo.

*Fit contra jus gentium* ] » Quod fidem » etiam hoſti datam ſervare jubet.

*Reddendæ erunt* ] » Quia hoſtem laceſſe- 2
» re, nec in rebus, durantibus induciis li» cet.

*Etiamſi ante noſtræ fuiſſent* ] » Adeoque » jus poſtliminii in iis locum habere vide» atur.

*Jus externum* ] » Quid eo intelligatur, „ *vide in Diſſ. proœm. IX.* §. 65.

*Ex quo hæc dijudicanda ſunt* ] » Verum » non eſt, dari tale jus externum; adeo» que verum non eſt, ex eo jure hæc di» judicanda eſſe.

*Ipſorum ſunt facta* ] „ Res hoſtiles ce» dunt capienti ipſa ratione naturæ, non » demum vi ficti alicujus juris gentium, » quod dominium, ſaltem quoad effectus » externos, tribuere fingit.

*Induciarum tempore poſtliminium non eſſe* ] » Cum enim expreſſa induciarum pactio » ſit, ut omnia in eodem ſtatu maneant, » contra pacti, fideique datæ tenorem facit

» qui quod alter tenet poſtliminio recipit, » eoque ſtatum rerum mutat. *Vid. B. Parens in diſp. de poſtlim. Sect.* 2. §. 34.

*Quia poſtliminium requirit, ut antecedat jus bello capiendi* ] » Ratio hæc fallit, quia » nec res, quæ bello præſenti captæ ſunt, » poſtliminio redeunt ſtantibus induciis. Ve» ram rationem jam allegavimus.

3 *Ire, & redire ultro, citroque, &c. licet, &c.* ] » Quia ſuſpenſum eſt omne jus » lædendi hoſtem.

*Sed eo paratu, qui periculum nullum oſtentet* ] » Immo jus tranſeundi ſalvum eſt, » etiam cum exercitu. *Vid. ſupr. l.* 2. *c.* 2. » §. 14. Si tempus induciarum longum eſt, » & forte in alios bellum geritur.

## Ad §. VII.

Durantibus induciis intra fines ſuos non controverſos quilibet facere poteſt quicquid lubet; in locis controverſis nihil, quo hoſtis læditur, vel durior fit ejus conditio: ut in lite privata.

*Cum induciis non pugnat* ] ,, Non enim » laceſſitur hoſtis.

*Nec reficere mœnia* ] ,, Quia ſuæ ſaltem » ſecuritati proſpicit, non autem hoſtem » laceſſit. *Nepos in Ageſilao c.* 2. An foſſas » caſtrenſes, ſeu caſtrenſia valla, aut foſſi» les vias, ſeu acceſſus obſidionales, circa » civitatem obſeſſam facere liceat? *Vid.* » §. 10.

*Niſi quid ſpecialius convenerit* ] ,, Ut ceſ,, ſetur ab utraque parte ab omni opere. ,, *Vid. Liv. l.* 30. *c.* 30.

## Ad §. VIII.

1 Haud *dubie contra inducias eſt* ] » Ho,, ſtis enim laceſſitur.

*Talis enim acquiſitio juſta eſſe non poteſt, niſi ex jure belli* ] » Quod vero per ,, inducias ſuſpenſum eſt.

*Si qui ſubditi deficere ad hoſtem velint* ] ,, Nam & hoc facto læditur hoſtis.

*Quia habebat quæ ipſe viciſſim Athenienſes criminaretur* ] ,, *Non exiſtimabat, ſe in,,juſte agere, quia per inducias aperte defeciſ,,ſent.* Atque hoc eſt, quod ſæpius dixi,, mus, uno rumpente pactum, alterum ,, quoque inde recedere poſſe.

*Derelicta ſane occupare licet* ] ,, Quia non 2
,, amplius ſunt res hoſtium, ſed nullius, ,, quæ cedunt occupanti.

*Dum vere derelicta* ] ,, De requiſitis de,, relictionis egimus *l.* 2. *c.* 9. §. 1.

*Non ſi incuſtodita* ] ,, Manet enim res ,, in proprietate hoſtis.

*Dominium enim manens injuſtam facit alterius poſſeſſionem* ] ,, Contra pactas enim ,, inducias agit qui hoſtem laceſſit, id eſt ,, proprietatem ejus turbat.

## Ad §. IX.

Contingit aliquando ut effluxis induciis quidam in hoſtium ſolo remaneant, vel quia ægrotant, vel quia alio caſu retinentur? quæritur, an capi jure belli poſſint? Affirmatur, 1. quia quod ab initio belli licitum eſt, multo magis licitum erit in medio bello. At ſi quis in ſtatu pacis venit in urbem, & repentine oriatur bellum, belli jure capi poteſt, *l.* 12. *ff. capt. & poſtl.* nedum ſi induciarum tempore in civitatem pervenerit, illæque effluxerint, antequam redire potuit. 2. Potuiſſet homo capi ex territorio hoſtili, nedum retineri in noſtro. Sufficit 3. eum eſſe in poteſtate hoſtium. Conf. *Petr. Bell. p. t.* 1. *n.* 10.

*Neque obſtat l.* 15. *ff. de public.* ubi is, qui tempeſtate impeditur, quo minus ſtatuto tempore recedat, non videtur contra legem feciſſe. Reſp. Agebatur ibi de publicanda nave ex culpa, quæ contra leges eſſet. Si vero quis tempeſtate impeditus non recedit, recte Juriſconſultus ſtatuit, ceſſare culpam, eoque & publicationem.

*Si jus externum gentium reſpicimus* ] ,, Ta- 1
,, le non dari, ſæpius dictum eſt. *Vid. ſu,, pra* §. 7.

*Quin hic par ſit* ] ,, Immo jure naturali ,, non tantum eadem, ſed & major hic ra,, tio ſubeſt

*Neque juſtitia interna* ] ,, Per quam jus ,, naturæ intelligit.

*Quatenus bona, & actiones hoſtium pro debito civitatis obligantur* ] ,, De quo ſupra ,, egimus *l.* 3. *c.* 1. §. 3. & *c.* 2. §. 2. ubi ,, male gentes id ad vitam extendiſſe, ait ,, *d. c.* 2. §. 6. Nos ſæpius jam diximus,

in

Digitized by Google

„ in tales captos omnia licere, quæ in bel„ lo captos.

*Et in ſolutum capiuntur* ] „ Gentes enim „ id licite conſtituiſſe, ait Auctor, tum ob „ neceſſitatem, & injuriæ licentiam, quia „ facile capi non poſſunt buna principum „ lædentium, tum quia membra ejusdem „ civitatis facile inter ſe conſequi jura po„ tuerunt, tum quia ipſi viciſſim eodem „ jure uti poſſunt, adeoque commodum „ cummune eſt, *d. c.* 2. §. 2.

*Nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes* ] „ Dictum eſt, neminem „ ſubditornm innocentem eſſe, quia omnes „ cauſam ſuæ civitatis opibus ſuis defen„ dunt, factumque civitatis approbant, ad„ eoque de injuria participant, indeque ho„ ſti tenentur.

2 *Nec quæ de commiſſi cauſa circa merces* ] „ De qua loquitur Lex *Cæſar.* 15. *ff.* „ *de publ.*

*Vis major a pœna liberat* ] „ Quia de„ ficit formula delicti, ſcilicet propoſi„ tum.

*Hic* ] „ Scilicet, ubi agitur de capiendo „ eo, qui fato induciis finitis deprehenditur „ intra fines noſtros.

*Proprie de pœna non agitur* ] „ Immo reus „ eſt, uti reliqui hoſtis ſubditi.

*Sed de jure, quod certo tantum tempore interquieſcebat* ] „ Jus lædendi hoſtem com„ muni conſenſu ad certum ſaltem tempus „ ſuſpenſum erat, quo elapſo priſtinus ſta„ tus redit. Secus in commiſſi lege; ibi „ enim ob culpam publicantur res: ubi igi„ tur culpa non eſt, ibi deficit legis diſ„ poſitio.

*Quin talem* ] „ Scilicet, fato deprehen„ ſum in hoſtili civitate finitis induciis.

*Benignius, quin & generoſius ſit* ] „ Hoc „ virtutis, & perfectionis eſt; at ad juris„ prudentiæ naturalis diſciplinam non per„ tinet.

## AD §. X.

INDUCIÆ aliæ ſunt *univerſales*, ubi omnes actus bellici ſuſpenduntur: aliæ *particulares*, ut induciæ in oppugnanda urbe. Hic non actus omnes hoſtiles, ſed oppugnatio ſuſpenditur; indeque omnia fieri poſſunt, quæ nec directo, nec per indirectum ad oppugnationem urbis pertinent: non ergo fieri poſſunt cuniculi, aggeres, ſeu valla caſtrenſia, nec acceſſus obſidionales (*Laufgraben*, *Tranchées.*) Excurſiones vero in alias hoſtis terras facere obſidentes poſſunt.

*Additio.*

„ An ergo interim reficere mœnia tor„ mentis hoſtis jam labefactata, vel neceſ„ ſaria, aut auxilia laboranti civitati mit„ tere licet? Ego nun puto: quia omnis „ oppugnatio ceſſat; at hæc eſt oppugna„ tio, ſtatus mutatur.

*Per inducias* ] „ I. e. Stantibus indu„ ciis.

*Ob ſpecialem conventionis naturam* ] „ Ad„ eoque ubi nun omnes actus bellici ſuſ„ penduntur, ſed qui ſequuntur ex cauſa „ ſpeciali, de qua agitur.

*Sepeliendorum hominum cauſa nihil erit immutandum* ] „ Nam oppugnare durantibus „ induciis hoſtem non licet.

*Jam auxilia, & commeatus admittere non licebit* ] „ Eſt enim oppugnatio, & ſta„ tus mutatur.

*Non debent interim ejus, qui dedit, cauſam duriorem facere* ] „ Convenerunt enim „ ne oppugnent ſe invicem.

*Nam cum liceat res defendere* ] „ *Ex Poſ.* „ *J. G. IV.* Permiſſa enim defenſione, „ etiam permiſſa eſt læſio perſonæ, ſine „ qua res defendi nequit.

## AD §. XI.

QUIN *læſo liberum ſit, &c. ad arma venire* ] Hoc verum non eſſe, alibi probavimus. *Vid. l.* 3. *c.* 19. §. 14. *& c.* 20. §. 38. Talionem enim rei turpis illicitam eſſe, nec ob perfidiam unius alterum perfidum eſſe poſſe, diximus ibidem; & inepte Petrinus Bellus *p.* 5. *t. t.* 3. ait, ex jure demum civili inter privatos receptum eſſe, ne crimina mutua compenſatione tollantur. Sane, magiſtratui minus delinquere licet; neque enim ipſe adulterium, perfidiam, &c. permittere, aut committere poteſt: nec ratio quadrat, *ineſſe conditionem*, cum ita nullus contractus mutuus purus dari poſſet.

Adeoque ſi unus rumpit inducias, alter agere debet ad reparationem; quæ ſi denegatur, agitur bello tanquam ex nova cauſa, in

Digitized by Google

in quam ſaltem venit æſtimatio hujus, non veteris injuriæ.

*Additio.*

„ Auctoris ſententiam omnino veram eſ„ ſe, puto, eamque late rationibus adſtru„ xi ſupra *L.* 3. *c.* 19. §. 14. *& cap.* „ 20. §. 38. Idque Braſidas apud Thucy„ didem exemplo ſuo firmat. *Vid. ſupr.* „ §. 8. *n.* 1. Quid ſi privati inducias vio„ lent? *Vid. ſup. l.* 2. *c.* 15. §. 17. *n.* 4.

*Etiam ſine indictione* ] „ Induciis finitis nova indictione opus non eſt, quia prior cauſa continuatur. *Vid. ſupr.* §. 3. At iis ab una parte ruptis, opus omnino eſt nova indictione, quia nova injuria eſt, adeoque nova belli cauſa, quæ veteri accedit.

*Nam capita conventionis inſunt conventioni per modum conditionis* ] „ Rectius, „ quia definit obligatio, ubi uterque rece„ dit: uti vidimus *l.* 3. *c.* 19. §. 14. *&* „ *c.* 20. §. 38.

*Qui ſuſtinuerunt in finem induciarum* ] „ In arbitrio læſi eſt, an ad ſatisfactionem „ ſalvis induciis agere, an vero & ipſe re„ cedere velit: poſteriori caſu bellum ſuſ„ penſum abſque nova indictione continu„ atur. Priori autem caſu manent induciæ; „ neque lædens finitas eſſe inducias allega„ re abſque perfidiæ nota poteſt. Exempla „ ſunt in Ageſilao apud Nepotem *c.* 2. Conf. „ *Thuan.* 21. *p.* 428.

*Argumento eſt, jus ita eſſe* ] „ Ut ſcilicet „ rupta pactione ab una parte, alter ſtatim „ ad arma venire poſſit.

*Sed eo jure uti, vel non uti* ] „ Dixi, „ electionem eſſe læſi, an velit ſalvis in„ duciis agere ad ſatisfactionem, an vero „ ipſe quoque recedere; & hoc caſu mu„ tuo diſſenſu ſolvuntur induciæ.

## Ad §. XII.

Si *pœna conventa poſcitur* ] „ Si indu„ ciæ factæ, & lex addita eſt, ut qui rum„ pit, pœnam ſolvat, tunc ſoluta pœna „ præterea nihil amplius peti poteſt, quia „ ita pacti ſunt.

*Jam bellandi jus non eſſe* ] „ Pœna enim „ ſoluta ſubſiſtunt induciæ ex pacto.

*Ideo enim pœna ſolvitur, ut cætera ſalva maneant* ] „ Ita enim inter partes con„ venit.

*Quando optio data eſt* ] „ Immo etſi o„ ptio data non ſit, injuria agit qui violan„ ti inducias vim infert, quia ex lege pacti „ pœnam ſaltem ſtipulatam ab eo poſcere „ debet. *Vid. l.* 3. *c.* 20. §. 36.

## Ad §. XIII.

Privata *tamen facta non rumpunt inducias* ] „ Sed privati ob injuriam factam „ coram ſuo principe conveniri debent, „ qui ſi neget ſatisfactionem, ipſe tenetur, „ & tanquam violator induciarum tenetur. „ *Conf. Myns. cent.* 4. *O.* 7. *Burgers cent.* „ 2. *O.* 63.

*Puta imperii, aut ratihabitionis* ] „ Si „ vel juſſit princeps, vel probavit factum „ negando reparationem contra ſubditos.

*Si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur* ] „ De quo proceſſu vide *l.* 2. *c.* „ 21. §. 4. §. 5. *n.* 4.

*Si non reddantur res* ] „ Quas ſubditus „ ſtantibus induciis rapuit; probat enim „ injuriam.

## Ad §. XIV.

Jus *commeandi privilegium quoddam eſt* ] Commeatus vel actum ſignificat, vel facultatem commeandi, id eſt, ſecure hinc inde eundi, quæ bello non competit: eodem modo uti alias *iter* ſumitur pro jure eundi, & *actio* pro jure agendi. Securitas autem illa conceditur vel perſonis, vel rebus: uti ſi in urbem obſeſſam neceſſaria inferendi facultas datur. Quod plerumque fieri ſolet litteris (*paſſeports*), aliquando per perſonas (*ſauve-gardes*).

Commeatum concedit princeps ſuo jure, dux belli intra fines mandati taciti. *Vid. Burgers. cent.* 2. *O.* 21.

*Extra inducias* ] „ In induciis enim tu„ tus quilibet eſt jure inducisrum.

*Neque tertio noxium* ] „ Nemini enim „ jus aufertur.

*Neque danti admodum grave* ] „ Sed & „ ſi grave eſſet, quid inde? Dans de ju„ re ſuo diſponit.

*Ideo intra verborum proprietatem laxa magis, quam ſtricta interpretatio admittenda eſt* ] „ Sæpius jam dictum eſt, jure gentium interpretationem ſtrictam, vel laxam incognitam eſſe. Nam vel conſtat de diſpoſitio-

Digitized by Google

poſitione, & tunc opus non eſt interpretatione; vel de ea non conſtat, & tunc non eſt diſpoſitio. Regula hæc eſt: Commeatu conceſſo omnia continentur, ſine quibus commode, & honeſte commeari nequit; qui enim finem vult, is etiam vult media, ſine quibus honeſte, & commode finis ille obtineri nequit. *Poſ. IV. n.* 4. Commoditas autem, & honeſtas, uti alias in vita civili, intelligitur pro conditione, & dignitate perſonæ more ſolito, & humano. Quod enim curſori commodum eſt, ut pedibus, & continenter eat, non idem ſeni, & valetudinario, aut inaſſueto, aut fœminæ.

*Additio.*

„ Ex hypotheſi Auctoris in *non odioſis* verborum proprietas ſumenda eſt ſecundum totam proprietatem uſus popularis: in *odioſis* vero, putat, ſermonem figuratum aliquantulum admitti, quo onus vitetur; quod refutavimus *ſupra l.* 2. *c.* 16. §. 12.

*Eoque magis ſi non petenti datum beneficium, ſed ultro oblatum* ] „ Eſt enim res gratiæ, adeoque maxime favorabilis.

*Multoque magis ſi ultra privatam publica quadam utilitas vertatur* ] „ Cauſa enim hæc omnium maxime favorabilis eſt.

*Rejicienda ergo ſtricta interpretatio, etiam quam ferunt verba* ] „ Et accipienda potius ſignificatio artis, aut quam lex dedit, *d. c.* 16. §. 12. *n.* 2.

*Niſi alioqui abſurdum aliquod ſequeretur*] „ Nam verba etiam in favorabilibus ſtrictius, quam fert proprietas, ſumenda erunt, ſi id neceſſarium eſt ad vitandam iniquitatem, vel abſurditatem, *d. c.* 16. §. 12. *n.* 2.

*Aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjectura* ] „ Conjecturas voluntatis in demonſtrando jure naturæ nullam habere utilitatem, *d. c.* 16. demonſtravimus.

*Etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut ſimile abſurdum vitetur* ] „ Ad ſignificationes enim plane impropias non eſſe recurrendum, putat, niſi alioqui abſurdi aliquid, aut pacti inutilitas ſequeretur, *d. c.* 16. §. 12. *n.* 2.

*Aut ex valde urgentibus conjecturis* ] „ Dixi jam, ex conjecturis nunquam jus oriri quoties de voluntate quæſtio eſt; nam non conſtat de voluntate, quoties ea incerta eſt.

„ Videndum ergo quid actum ſit; quod maxime apparet ex cauſa cur ſecuritas petitur, & conceditur. Si enim peregrinis datur, ſolus abitus; ſi noſtris, iter, & reditus; ſi viatoribus, ſolus tranſitus; ſi negotii cauſa, ſecuritas, donec id finitum ſit, conceſſa videtur. Regulariter vero actus, pro quo conceſſus eſt commeatus, repeti nequit. *Vid P. Bellus p.* 9. *t.* 1. *n.* 24. & *Zouch. p.* 2. *ſ.* 9. *q.* 21.

## AD §. XV.

NON *ad medios tantum* ] „ Centuriones, tribunos, &c.

*Sed & ſummos duces* ] „ Ex proprietate vocis. Vox enim militis generalis eſt, & omnes ſpecies continet militantium: hinc voluntas hactenus clara eſt.

*Quanquam eſt & alia ſtrictior* ] Ubi miles ſumitur pro milite gregario.

*Nautæ* ] „ Les matelots: *Boots-Knechte.*

*Et omnes omnino, qui ſacramentum dixerunt* ] „ Quibus arma, ſignaque populus commiſit: uti loquitur *Liv. l.* 23. *c.* 25.

## AD §. XVI.

QUÆRITUR, *an conceſſo itinere videatur etiam conceſſus reditus*? Reſp. diſtinguendum inter iter, & tranſitum. Si *iter* conceditur, reditus omnino ſub commeatu continetur, ex ipſa verbi proprietate. Nam & ille it, qui redit; & in itinere eſt, donec redux fiat: adeoque tuto non videtur iviſſe qui redire non potuit, nec intereſt, an in itinere, an in reditu ſit captus. Iter igitur totum continet eundi actum, donec rediit; & tamdiu eſt in itinere, donec revertitur; nec niſi unum iter eſt. Sane, factum Alexandri a coævis ſcriptoribus non refertur: quæ a Diodoro Siculo, & Plutarcho referuntur, ea inter ſe non conveniunt.

Aliud eſt in *tranſitu*, quia viator tuto tranſit, qui ſemel tranſiit: totum negotium tranſitus tum finitum eſt; & ſi rediret, novus actus eſſet, novusque tranſitus. Idem obtinet in abitu præſentium. *Vid. Dec. conſ.* 51. *n.* 2. *Petr. Bell. p.* 9. *n.* 21. Hic ergo plures

plures actus ſunt, pluraque itinera; ſecuritas autem tantum in unum iter conceſſa eſt.

1 *Non ex vi verbi, ſed ut abſurdum vitetur* ] „ Immo ex ipſo verbo *itus*, quod „ generale eſt; quia & ille it, qui redit.

*Neque enim inutile beneficium eſſe debet* ] „ Immo poſſet dici, utile fuiſſe ad „ itum. Veram rationem jam dedi.

*Et abitus tutus intelligendus, usque dum eo pervenerit, ubi in tuto ſit* ] „ Securitas „ enim ad totum actum itineris promiſſa „ eſt.

*Alexandri fides accuſata*] „ Diximus jam, „ exemplum hoc a coævis ſcriptoribus non „ referri; & ipſi ſcriptores, qui id refe- „ runt, inter ſe non conveniunt. Indignum „ id eſſet tanto principe. Exemplum Huſſi „ hoc prætextu cremati omnibus notum eſt, „ & perfidiæ notam evitare nequit.

2 *Cui abire datum, non & redire* ] „ Duo „ enim diverſi actus ſunt nec generali vo- „ ce *abire* reditus continetur.

*Mittere poterit* ] „ *Vid. Gron. h.* Baldus „ ait, nihil intereſſe, an quis ipſe, an „ per alium eat; atque ita obſervari in Ita- „ lia, ut merces, quibus commeatus da- „ tus, per alium deferri poſſint. *Bald. l.* „ 5. *conſ.* 408. *Zouch.* 2. 9. 22. *Bellus p.* „ 9. *n.* 13. Sed diſtinguendum, an rebus, „ an perſonæ commeatus principaliter ſit „ datus: ſi rebus, uti ſi merces a merca- „ tore transferantur in locum, nihil inter- „ eſt, per quem deferantur; merces enim „ *principale* ſunt; perſonæ ſaltem ſunt *in-* „ *ſtrumentum*, ſine quibus merces deferri „ nequeunt, & quibus proinde ſecuritas „ data eſt eundi mercium cauſa. Si vero „ perſonis conceſſus eſt commeatus, & res „ hominis cauſa, & ad ejus uſum, vel tan- „ quam ejus acceſſio, ſimul deferuntur, „ non poteſt alia perſona eo commeatu uti; „ quia & alii perſonæ non eſt datus, & „ ceſſante jure principali tollitur quoque „ acceſſio: uti ſi legatis data eſt ſecuritas, „ & comitibus, ac rebus ipſorum, his ea „ non competet ſi in comitatu alterius „ ſiot.

*Nec contra* ] „ Cui alium mittere con- „ ceſſum eſt, ipſe venire non poterit.

*Sunt enim hæc diverſa* ] „ Diverſi actus; „ indeque ſecuritas uni promiſſa alteri non „ prodeſt.

*Nec extra verba exſpatiari ratio cogit* ] „ Omne jus oritur ex conceſſione: con- „ ceſſio apparet ex verbis; interpretatio- „ nes autem tales nullo verborum ſenſu „ continentur.

*Ut error etſi jus non det, a pœna relevet* ] „ Immo ſi erravit, omnino pœnam „ adjectam ſolvere tenetur, quia legem „ conceſſionis transgreſſus eſt, utut ex er- „ rore. Neque enim hæc pœna ſolvitur „ ob propoſitum, ſed ex conventione.

*Sed & cui venire permiſſum eſt, ſemel veniet* ] „ Neque reverſus iterato venire „ poteſt; duo enim tunc ſunt actus: ſecu- „ ritas autem ſaltem in unum data eſt.

*Niſi temporis adjectio aliam ſuppeditet conjecturam* ] „ V. g. ſi certum tempus ad- „ jectum ſit, intra quod venire poſſit: eo „ nondum elapſo, Auctor putat, iterato „ venire durante termino poſſe. At verius „ eſt, tempus hoc ſaltem additum eſſe, „ ne in infinitum differre adventum poſſit, „ non ut iterato venire.

## Ad §. XVII.

Quæritur, an conceſſo commeatu patri, etiam videatur conceſſus uxori, & liberis? Diximus ſupra §. 14. commeatu conceſſo omnia conceſſa videri, ſine quibus honeſte, & commode commeare non poſſumus. At commode, & honeſte ſine uxore, & filio ire quis poteſt: ſecus in famulis, aliisque miniſtris, quia aliquando ſine iis ire ſalva dignitate non poteſt. Tutius tamen eſt, nomen, & numerum perſonarum deſignare; quod & Galli facere ſolent

Diſſentit Baldus *d. l.* 5. *conſ.* 408. putans, commeatum conceſſum marito ad urbem Aſtenſem uxori quoque prodeſſe: uti jure eundi, & habitandi conceſſo. *L. III. V. O. l.* 9. *ff. Ut. & habit.* Verum diverſa hic ratio eſt.

Nam 1. habitatione conceſſa, ex naturæ inſtituto ea ita intelligi debet, ut cum familia, adeoque cum uxore habitet. Natura igitur ſimul habitat uxor, ſed non ſimul iter facit. 2. Jure eundi conceſſo, jus illud per alium exerceri poteſt, quia jus non perſonæ, ſed prædio inhæret, & in utilitatem, non perſonæ, ſed prædii conſtitutum eſt; quod proinde per alium quoque exerceri poteſt, *d. l.* 3. Commeatus autem ſoli perſonæ conceſſus eſt, non rei, adeoque

Digitized by Google

adeoque extra perſonam effectum non habet.

*Additio.*

Conf. *l.* 2. §. 1. *ff. Ut. & hab.* §. 2. „ *Inſt. Eod. l.* 21. *ff. de precar. Diſſert. B.* » *Par. de jur. Vict. Corol.* 1.

## Ad §. XVIII.

Bona *non quavis comprehendentur*] »Illa ſola ſub commeatu continentur, ſine » quibus expediri nequit iter pro dignitate » perſonæ. Non igitur merces, &c.

*Sed quæ ſolita ſunt* ] „ Rectius, quæ ex » conditione perſonæ ad iter aſſumuntur.

## Ad §. XIX.

Non *ſunt intelligendi hi, quorum cauſa magis eſt odioſa* ] „ In odioſis enim ſtri- „ ctam interpretationem obtinere, dixit *ſu-* » *pra* §. 14. & *L.* 2. *c.* 16. §. 12. At ſta- » tim videbimus, hanc non eſſe veram ra- » tionem.

*Tales ſunt piratæ, latrones* ] » Hoc fieret „ in fraudem commeatus. Neque enim ex » utilitate, neque ex dignitate commeantis » eſt, hujusmodi hominum genus ſecum » ducere: ſed & commeantibus ſecuritas » ſaltem promiſſa eſt, non impunitas cri- » minum.

*Gentis expreſſum nomen in comitibus* ] » V. g. ſi alicui commeatus datur, cum fa- » mulis Gallis, &c. ſatis conſtat, com- » meatum ad famulos Germanos non per- » tinere.

## Ad §. XX.

Quæritur, an commeatus exſtinguatur morte concedentis? Recte id negat Auctor; ſed rationem non admittimus, quaſi ex vi poteſtatis veniat; nam hinc nihil ſequitur. Vera ratio eſt, quod pacta Principum ſua natura ſint perpetua, adeoque ſemper inde jus alteri quæratur, quod morte concedentis tolli nequit; neque enim quæritur de facto mortui, ſed de jure viventis.

*Cum veniat ex vi poteſtatis* ] » Hæc eadem eſt ratio, quam B. Parens allegat. » Princeps enim, qui concedit commeatum, » eum concedit vi imperii, ac ſummæ po- » teſtatis: imperium autem, ſummaque po- » teſtas non interit morte concedentis; ad- » eoque jus vi poteſtatis alii conceſſum, » & quæſitum, morte concedentis ei auferri nequit.

## Ad §. XXI.

Quamdiu *voluero* ] » Reſp. tunc » tollitur commeatus morte concedentis, » quia mortui voluntas amplius non eſt: » & ita diſpoſuere partes.

*Quia durare in dubio præſumitur, quod ad effectum juris ſufficit* ] » Voluntas ſemel » rite declarata tamdiu valet, & durat, » donec de mutatione ejus certo conſtet.

*Non etiam ubi is, qui conceſſit, deſiit poſſe velle* ] „ Tunc enim certo deficit volun- » tas.

*Quod per mortem contingit* ] „ Mortuus » enim velle amplius non poteſt.

*Perſona enim ſublata collabitur etiam illa præſumtio durationis* ] „ Vera ratio eſt, quia » voluntas morte deſinit.

*Sicut accidens interitu ſubſtantiæ* ] » Voluntas enim eſt quaſi accidens perſonæ.

## Ad §. XXII.

Debetur *etiam extra territorium concedentis* ] „ Commeatus effectus alius eſt inter ſubditos, alius inter extraneos. Illi ex conceſſione principis obligantur: hi tantum ex humanitate, atque animo officia mutua præſtandi; nulla enim diſpoſitionis illius vis eſt extra territorium. Atque hinc clauſula ſolet inſeri commeatui, *denen unſrigen ernſtlich gebietbend, die übrige aber gebührend erſuchend, &c.*

*Additio.*

» Senſus Auctoris eſt, hoſtem, qui commeatum hoſti concedit, eum nec in ſuo, » nec in alieno territorio violare poſſe: » non in ſuo, ex lege commeatus; nec in » alieno, quia ibi jure communi is, qui » commeatum impetravit, tutus eſt.

Eee 2 *Quia*

*Quia datur contra jus belli, quod per ſe territorio non includitur* ] » Auctor ex er- » ronea illa hypotheſi, *quod jure gentium* » *hoſtem meum ubique locorum offendere poſ-* » *ſim*, concludit, dato commeatu hoc jus » ceſſare. At cum theſis illa vera non ſit, » etiam concluſio illa fallit. Nam quod of- » fendi in alieno territorio non poſſit, non » eſt ex commeatu, ſed ex jure communi, » quia in alieno territorio nemini vi agen- » di jus competit.

Ex his, quæ dicta ſunt, facile aliæ poſ-ſunt decidi quæſtiones, quæ moveri in hac materia ſolent. Ita enim quæritur, an obſeſſa urbe ſi civi ſecuritas dara eſt eundi ad alium locum, ea competat orbe interim capta. Petrinus Bellus judex cum aliis fuit in cauſa Marchionis Maſſeranenſis Venetias abituri, & cum iter pararet, cum orbe capta capti; atque cauſam indeciſam relictam fuiſſe, ait *part.* 9. *n.* 15. *usque ad* 21. *Angel. Conſ.* 363. quia Marchio deſeruit litem. Nos dicimus, recte captum eſſe: quia ſecuritas eundi Venetias, non commorandi in loco, adeoque in itinere, non domi conceſſa fuit. Alia autem eſt ſecuritas domi, alia itineris; neque hæc intentio fuit diſponentium ut domi tutus ſit commeaturus, quia ea ſecuritate inter ſuos non indigebat, ſed tantum inter hoſtes: nec fides data eſt ut cum terris ſuis tutos ſit ab invaſione bellica, ſed ne in via pro hoſte habeatur; idqoe ſignificant verba commeatus, actum ſcilicet meandi. Denique ratione manſionis dubia ſaltem mens eſt, adeoqoe hactenus nihil actum videtur. *Zouch.* 2. 9. 19.

Porro quæritur, an ſecuritas tempore induciarum data tollatur ruptis induciis? Negatur, 1. quia eam non ex cauſa induciarum, ſed commeatus habuit; altera vero ceſſante altera non tollitur: 2. quia in induciis etiam ſine commeatu tutus fuit. Commeatus ergo per ſe jus dat, non jure induciarum, ubi eo opus non eſt. 3. Securitas per commeatum in genere conceſſa eſt; quod autem ultra inducias durare non debeat, id incertum, adeoque nullum inde jus oritur: & ita ex Belli ſententia miles Gallus; cui ſecuritas commeandi a præfecto Aſtenſi data fuit, cum captus eſſet finitis induciis, dimiſſus eſt, *p.* 9. *tit.* 1. *n.* 30. *Zouch.* 2. 9. *n.* 23.

## Ad §. XXIII.

Captivorum *redemtio multum habet favoris* ] Sæpius jam dictum eſt, Auctorem jura naturæ deducere ex eo, quod favorabile, aut odioſum eſt: quæ tamen diſtinctio mere civilis eſt, & ad diſciplinam juris naturæ plane non pertinet.

*Quibus lex divina* ] „ Hæc jus non facit » ſed perfectionem inculcat.

*Juſtitiæ minus eſt* ], „ Lactantius juſtitiam » vocat miſericordiam, vel humanitatem, » *L.* 6. *de vero cult. c.* 10; adeoque eo » ſenſu ( qoi plane ad jurisprudentiam, » de qua inter homines agitur, non perti- » net ) juſtitiæ partem facit redemtio capti- » vorum.

*Præcipua*; *& ſumma liberalitas* ] » Hoc » omnino verum eſt; at ad juſtitiam non » pertinet.

*Quod vaſa eccleſiæ etiam initiata confregerint, ut captivi redimerentur* ] » Idqoe » per leges quoque poſtea approbatum eſt. » *Vid.* §. 8. *Inſt. rer. div. l.* 21. *c. Ss.* » *eccl. Nov.* 7. *c.* 8. Add. *Socrat. hiſt. eccl.* » *l.* 7. *c.* 21. *Sozom.* 4. 24. *&* §. 12.

## Ad §. XXIV.

Probare *leges illas, quæ captivos redimi vetant* ] „ Immo ub utilitatem publicam id licet in illis, qui armati capiuntur: quia mori potius pro patria, qoam arma hoſti tradere debent. Adeoque hac lege nulla ſpes militibus niſi in victoria poſita eſt. 1

*Apud Romanos* ] Immo non vetantur redimi; nam aliquando id fieri ſolet. *Vid. l.* 12. *pr. ibi*: *nihil comprehenſum ff. capt. & poſtl.* Sed & propriis bonis ſe redimere poſſunt, *l.* 3. *c. an Serv. ex fact. l.* 7. §. 8. *l. dol. mal.*

*Additio.*

» Non deſunt exempla redemtorum ca- » ptivorum, quæ allegat M. Junius apud *L.* » *l.* 22. *c.* 59 & certas leges de permu- » tandis captivis inter Romanos, & Pœnos, » refert *Liv. l.* 22. *c.* 23.

*Ait in ſenatu Romano quidam* ] „ M. Junius

„ nius legatus eorum, qui ad Cannas capti „ ſunt. *Vid. Liv. l.* 22. *c.* 59.

*Livio* ] „ *L.* 22. *c.* 61. Unde nec ad Can„ nas captos redimere ſenatus voluit, *d.* „ *c.* 61.

*Fœdas* ] „ *Vid. Gron. h.* Idem graviter „ exaggerat T. Manlius Torquatus in orati„ one, quam de non redimendis captivis „ in ſenatu pronuntiavit apud *Liv. d.* „ *c.* 61.

*Flagitio additum damnum* ] „ Exhauri„ retur enim ærarium pro liberandis eis, „ quorum ſcelus accuſatur. *Vid. Liv. d. c.* „ 61. Atque hinc Tryphoninus ait, Roma„ nos in pace de captivis nihil dicere ſo„ lere, *quia ſpem revertendi civibus in vir*„ *tute bellica magis, quam in pace Romani* „ *eſſe voluerunt. L.* 12. *pr. ff. capt. &* „ *poſtl.* Vid. *ſupr. l.* 3. *c.* 9. §. 4. *n.* 2.

*Nimis ſcilicet illa omnia directa ad res bellicas* ] „ Quod plenius examinavimus ſu„ pra *l.* 3. *c.* 17. §. 2. *c.* 18. §. 1. *n.* 2. „ *& c.* 9. §. 4. *n.* 2. ubi notavimus, non „ quosvis captos neglectos fuiſſe, ſed eos „ ſaltem, qui armati, adeoque ignavia, „ aut culpa ſua capti ſunt; quod ex ora„ tione Manlii Torquati apparet apud *Liv.* „ *l.* 22. *c.* 61.

*Satius ſæpe eſſet, jus, quod bello petitur, amitti. quam plurimos homines* ] „ Si plures „ illi homines ſua ignavia, ſuoque ſcelere „ in hoſtium poteſtatem venerint, ſatius eſt „ homines illos amittere; quod de captis „ ad Cannas judicat Torquatus apud *Liv.* „ *d. l.* 22. *c.* 60.

2 *Niſi appareat opus tali rigore* ] „ Neque „ Romani ea lege utebantur, niſi in tali „ caſu, quo quis bello, & armatus ca„ ptus eſt; quod ex hiſtoria captorum ad „ Cannas apparet.

*Nam in tali neceſſitate cum ipſi captivi ex charitatis lege ſuam ſortem patienter ferre debeant* ] „ Idem fere Lyſiſtratus Cyzi„ cenorum prætor captivis civibus reſpon„ dit apud *Appian. bell. Mithr. p.* 220.

## Ad §. XXV.

Non *ſunt quidem moribus noſtris ſervi* ] „ Vid. ſupr. *l.* 3. *c.* 7. §. 9.

*In alium transſcribi* ] Jus exigendi lytrum, ſeu pretium redemtionis, ab ipſa natura eſt; cum enim hoſtis in noſtram poteſtatem redigatur, tamdiu retineri in ea poterit, donec damnum datum reſtituerit: ſi igitur ejus loco lytrum promittit, id valet, & captus inde obligatur, quia ita diſpoſuit. Hoc ergo jus alii cedi, & in alium transſcribi poteſt, quia cedens verum jus in alterum transfert: uti in quovis alio nomine.

Apud Chriſtianos jus lytri exigendi in locum ſervitutis ſurrogatum eſt, & hodie ſtatuta militaria fieri de lytro ſolent. *Vid. Rec. Imp. de anno* 1500. *&* 1542. *&* 1570. *ubi art.* 95. *militi conceditur ut ſe ipſum redimat.* Hoc & hoſtes inter ſe ſervant, ut in bello Neapolitano inter Gallos, & Hiſpanos obſervatum refert Mariana *l.* 27. *c.* 18.

*Additio.*

„ De redemtione captivorum *vide Diſſert.* „ *Proœm. XII. d. c.* 7. §. 9. *l.* 3. *c.* 14. „ §. 9.

*Nam & incorporalia alienari natura patitur* ] „ *L.* 3. *c.* 7. §. 4. *l.* 3. *c.* 8. §. 4. „ *n.* 2. *l.* 3. *c.* 9. §. 6. *n.* 1. *l.* 3. *c.* 20. „ §. 12. *n.* 2.

## Ad §. XXVI.

Et *poteſt idem pluribus debere pretium, ſi ab uno dimiſſus* ] „ Quia duæ diverſæ „ ſunt capturæ, adeoque duæ liberationes, „ duoque redemtionis pretia.

## Ad §. XXVII.

Rescindi *non poteſt eo, quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur* ] Si quis putat, captum eſſe pauperem, ideoque pro levi pretio ei libertatem concedit, poſtea compertum ipſe habet eſſe divitem; quærit, an majus pretium exigere poſſit? Negatur: quia partes prout diſponunt ita jus eſt, adeoque pacta hæc valent non ex quantitate bonorum, ſed ex voluntate partium.

*Additio.*

„ Neque læſio ultra dimidium, quæ me„ re civilis eſt, effectum producere jure „ naturali poteſt; atque ita ſentiunt *Guid.* „ *Pap. q.* 133. *Papon. de arreſt. l.* 5. *t.* 6. „ *am.* 1. Conf. *Burgers cent.* 1. *O* 30.

*Quia jure gentium externo, de quo quærimus*



Digitized by Google

*rimus* ] „ Sæpius dictum eſt, tale jus gentium externum plane non dari, nec de eo hic quæri.

*Nemo cogitur ſupplere quod in contractu minus æquo pretio promiſit* ] „ Quaſi jure gentium interno, id eſt jure naturæ ad id teneatur diſponens? Hoc meri juris civilis Romani eſſe, vidimus ſupra *l.* 2. *c.* 12 §. 26.

*Si dolus non interceſſit* ] „ Si dolus interceſſit, agitur ſeparatim ad id, quod intereſt. *Vid. ſupr. l.* 2. *c.* 11. §. 7. *n.* 2. & *c.* 17. §. 17.

## Ad §. XXVIII.

Quæritur, an capta perſona etiam quod ſecum habet captum videtur? Negatur: niſi id ſimul captum ſit. Hinc ſi vel hoſtis non ſpoliet, vel captus clam aliquid penes ſe habeat, adeo id ejus manet, ut etiam pro obtinenda libertate in ſolutum dari poſſit. *Burgers cent.* 1. *O.* 31.

*Additio.*

† „ Hæc quæſtio moveri poteſt inter Chriſtianos, ubi ſervitus ceſſat. At inter gentes, quæ captos ſervos faciunt, non tantum perſona, ſed & res, ac jura poteſtati domini ſubjiciuntur.

*Ceſſare illam acquiſitionem univerſalem* ] „ Qua captus tum quoad perſonam, tum quoad bona, tum quoad jura, in poteſtatem victoris ipſo jure tranſit.

*Quam acceſſionem eſſe domini in perſonam* ] „ Poſita ſervitute res omnes, quæ ſimul captæ ſunt, etiam incorporales, cum perſona acquiri domino, dixit Auctor *ſupra l.* 3. *c.* 7. §. 3. *n.* 2. & §. 4. *Conf. l.* 2. *c.* 5. §. 28. & *l.* 3. *c.* 14. §. 2. *n.* 2.

*Quam quæ ſpecialiter apprehenderit* ] „ Nam non poteſt dici in ejus poteſtate eſſe quod ignorat.

*Si quid clam ſecum habet captivus* ] „ Immo & ſi palam, ſi id ereptum non fuit.

*Quia nec poſſeſſum* ] „ Qui enim neſcit, poſſidere nequit, *l.* 3 §. 3. *ff. Acq. poſſ.* animus enim poſſidendi eſt poſſeſſionis anima, *l.* 1. §. 3. *l.* 3. §. 1. *l.* 8. *ff. Acq. poſſ.*

## Ad §. XXIX.

1 An *pretium conventum, & ante mortem non ſolutum, ab hærede debeatur* ] Affirmatur, quia jure gentium debetur ex fide data, modo vere liber fuerit, quia capiens ſuum factum, pro quo pretium promiſſum erat, præſtitit. Secus ſi captus in carcere mortuus ſit: nam Lytron eſt pretium libertatis, quod proinde non debetur, niſi ex quo dimiſſus eſt. Dimiſſus autem intelligitur ſi facultas abeundi data eſt, etſi ipſe ultro forte remaneat: ſi conducendus fuit ad hoſtes, non niſi eo deductus fuerit; adeoque non debetur pretium ſi in itinere moritur, quia nondum eſt traditus, niſi hoſtis ſit in mora recipiendi.

*Si in carcere mortuus eſt, non deberi* ] „ Quia pro libertate debetur.

*Conditio ſi liberaretur* ] „ Immo pure promiſſum eſt pretium pro libertate, quam alter non præſtat.

*Mortuus autem non liberatur* ] „ Adeoque capiens non præſtat id, quod promiſit; deficit ergo obligatio.

*Si mortuus eſt cum in libertate eſſet, deberi* ] „ Etſi forte apud hoſtem remanſerit; quia culpa, & mora eſt in remanente: capiens id, quod promiſit, præſtitit, facultatem abeundi conceſſit. Promittens igitur tenebatur negotio quippe perfecto: Jus in liberantem translatum, eique quæſitum fuit. Liberatus igitur debebat ex ſuis bonis, quæ ad hæredem cum omni onere tranſierunt. Hactenus hæres plus ſuo habet, quod ei, cui id abeſt, ex naturæ regula reſtituere tenetur.

*A ſe oppignoratus* ] „ Quia ſe ipſe pro 2 pretio tamdiu pignori dediſſe videtur, donec id vere ſolutum fuerit.

*Si die præſtituto, qui captus ſit, liber vivat* ] „ Si ſcilicet pacto id in ſpecie actum eſt, ut 1. pretium non ſolvatur niſi certo die, & 2. redemtus eo tempore vivat, & 3. in plena libertate. Prout enim partes de jure ſuo diſponunt, ita jus eſt.

*Sed hæc ut minus naturalia non præſumuntur, &c.* ] „ Jure naturæ nihil aliud inſpicitur, præter id ſolum, an liber, adeoque an id, quod capiens promiſit, præſtitum ſit.

A D

Digitized by Google

## A D §. XXX.

A N *in carcerem redire debeat qui dimiſſus eſt ſub pacto, ut faceret dimitti alterum, &c.* ] Reſp. Redire debet ſi alter *ante* dimiſſionem moritur, non ſi *poſt*; quia hoc caſu revera dimiſſus, & ſic fides data impleta fuit: mors igitur dimiſſi non magis nocet alteri, quam ſi in patria mortuus fuiſſet.

Agitata hæc cauſa fuit inter Jovium, Marianam, Guicciardinum, & Parutam. Carvajalius Hiſpanus a Gallis, Balionius Gallus ab Hiſpanis captus erat; Balionius dimittebatur ea lege, ut Carvajalius mutuo dimitteretur: Carvajalius moritur ante reditum; repoſcitur Balionius, quod fidem non præſtitit, ſeu conditionem non implevit. Quæritur an jure? Reſp. Balionius non tenebatur redire ſi Carvajalius dimiſſus, & inter moras receptionis mortuus fuit.

*Additio.*

„ Quæſtionem hanc nervoſe decidit B. „ Parens in diſputatione *de jure victoriæ* §. „ 35. *n.* 7. Verba hæc ſunt.

*Balionius ea lege dimiſſus ab Hiſpanis fuit, ut Carvajalius a Gallis captus vice mutua reſtitueretur. Hunc, antequam traderetur, mortuum fuiſſe, ait Mariana* de Reb. Hiſp. *l.* 30. *Paruta vero, Guicciardinus, Jovius, & alii, deductum eum ad Hiſpanos, quousque potuerit, & inter moras recipiendi mortuum fuiſſe, referunt. Gentilis* l. 2. de re mil. c. 15. *Balionium abſolvit ex fictione illa juris civilis in* l. 37. ff. Reg. jur. *Grotius conſentit in actu liberali; in oneroſo æſtimationem ſaltem deberi, putat: quæ tamen nulla eſt, ſi nullum debitum ſit. Nos in terminis, quos recenſet Mariana, ſatisfactum negamus; quos reliqui, aſſerimus: quia ſuum factum præſtitit Balionius; receptio vero non ejus, ſed Hiſpanorum factum fuit.*

*Liberaliter promiſſum, &c.* ] „ Paſſim „ jam dictum eſt, favorem, vel odium ju„re naturæ nec jus dare, nec minuere, „ atque hanc interpretationem eſſe mere „ civilem.

*Satis impleri ſi nihil omittitur ex parte promiſſoris* ] „ In quibus cauſis regula, quod „ pro facto habeatur ſi per promittentem „ non ſtat, quominus obtineat, alibi expli„cavimus. *Vid. jus controv. L.* 12. *tit.* „ 4. *q.* 6. & 7.

*At in oneroſis* ] „ Immo & in favorabili„bus: nam qui aliquid quocunque modo „ promiſit, vel tenetur præſtare promiſſum, „ vel tantundem.

*Non tenebitur quidem dimiſſus reddere ſe cuſtodiæ* ] „ Immo tenetur ſi alter ante „ dimiſſionem moritur, non ſi poſt.

*Neque enim id conventum fuit* ] „ Immo „ verbis id ſua natura continetur, quia lex „ conventionis impleta non eſt; adeoque „ tota diſpoſitio ceſſat, & omnia in priſti„num ſtatum reſtituuntur.

*Neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis* ] „ Id neque ex pacto tacito, ne„que ex favore libertatis ſequitur, ſed ex „ lege conventionis.

*Sed ejus, quod præſtare non poteſt, æſtimationem præſtabit* ] „ Immo non libera„tur præſtando æſtimationem pro eo, qui „ mortuus eſt *ante* dimiſſionem; ſed defici„ente conventione ipſe redire tenetur. Si „ vero *poſt* dimiſſionem deceſſit, nec æſti„mationem ſolvere tenetur.

*Naturali ſimplicitati congruentius, quam quæ in actione de præſcriptis verbis, & de condictione ob cauſam dati cauſa non ſecuta, juris interpretes tradunt* ] „ Quando fa„ctum aliquod præſtatur, ut in ejus com„penſationem fiat aliud, jure Romano actio „ præſcriptis verbis datur, ad id ut alter „ impleat, *l.* 5. §. 4. *l.* 5. *ff. de præſcr.* „ *verb.* vel tantundem præſtet, *l.* 44. §. *f.* „ *ff. de obl. & act. l.* 13 *in f. ff. re jud.* „ *l.* 7. *f. præſcr. verb.* At eligere quoque „ poteſt, an condicere id, quod dedit, „ cauſa quippe non ſecuta, velit, *l.* 5. §. „ 2. *l.* 7. *ff. de præſcr. verb. l.* 3. §. 5. *l.* „ *p. ff. Cond. cauſ. dat. Conf. jus meum* „ *controv. tit. de Cond. cauſ. dat. q.* 6. & „ 7. Exceptio eſt ſi per alterum non ſtat „ quominus cauſa ſequatur: tunc enim nec „ condictio datur ei, qui promiſſum præ„ſtitit, nec ad tantundem tenetur is, qui „ ob caſum ſupervenientem promiſſum præ„ſtare nequit, *l.* 3. §. 3. *l.* 8. *l.* 5. *pr. ff.* „ *Cond. cauſ. dat.*

CAPUT

# CAPUT XXII.

## De fide minorum poteſtatum in bello.

I. *Ducum genera.*
II. *Quatenus eorum pactio obliget ſummam poteſtatem :*
III. *Aut occaſionem obligationi det.*
IV. *Quid ſi factum quid contra mandatum? ubi diſtinctiones adhibentur.*
V. *An tali caſu pars altera obligetur.*
VI. *Quid belli duces, aut magiſtratus poſſint circa inferiores ſe, aut pro iiſdem.*
VII. *Pacem facere ducum non eſſe :*
VIII. *An inducias dare, diſtinguitur.*
IX. *Quæ ſecuritas perſonarum, quæ res ab ipſis concedi poſſint.*
X. *Stricte interpretanda talia pacta, & quare ?*
XI. *Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.*
XII. *Quomodo cautio, ſi regi, aut populo viſum fuerit.*
XIII. *Quomodo promiſſum de oppido tradendo.*

[a] *L. conventio, num. 5. D. de pactis.*

+ I. INter publicas conventiones (aa) Ulpianus [a] & hanc ſpeciem poſuit, *quoties inter ſe duces belli quædam paciſcuntur.* + Nos diximus, poſt fidem datam a ſummis poteſtatibus agendum & de ea, + quam dant minores inter ſe, + aut aliis: ſive minores illi ſummis ſint proximi, quales ſunt [1] duces excellenter dicti, de quibus illud Livii [b] capiendum : *nec ducem novimus, niſi cujus* + *auſpicicio bellum geritur :* + ſive longius remoti, quos ſic diſtinguit [c] Cæſar : *aliæ ſunt legati partes, aliæ Imperatoris. Alter* [2] *agere ad præſcriptum, alter libere ad ſummam rerum conſulere debet.*

[b] Lib. IV. c. 20.

[c] *Comm.* III. c. 51. *De Bell. Civ.*

II. Eſt autem + in horum promiſſis duplex inſpectio. nam aut hoc quæritur; + an ſummam poteſtatem obligent, + aut an ſe ipſos. [a] Prior quæſtio definienda eſt ex eo, quod alibi [d] diximus, obligari nos & + per eum, quem voluntatis noſtræ miniſtrum elegerimus, + ſive [3] voluntas illa ſpecialiter expreſſa eſt, + ſive [4] ex ipſa præpoſitionis natura colligitur. + Nam qui dat facultatem, dat quantum in ſe eſt quæ ad facultatem ſunt neceſſaria

[d] L. II, c. XI. §. 12.

GROTII.

a *Prior quæſtio definienda eſt ex eo, quod alibi diximus*] Vide *Camdenum* in anno MDXCIV, in pronuntiato Comitis Mirandæ in cauſa Haukinſi. ( *Pag.* 630. )

GRONOVII.

1 *Duces excellenter*] Integris exercitibus præfecti, aut quibus ſumma belli commiſſa eſt.

2 *Agere ad præſcriptum* ] Ille inter mandati terminos ſe continet, hic neminis arbitrium ſpectans, quod in univerſum ſalutare, & conſultiſſimum judicat, agit, ac exſequitur.

3 *Voluntas illa ſpecialiter* ] Libello ad ſingulare negotium commiſſum aptato conſignata.

4 *Ex ipſa præpoſitionis natura*] Mandato procurationis, aut præfecturæ jure, ordine, neceſſitate.

(aa) Vide celeberrimi, & ſummi JCti Clar. NOODT eximium Librum *De Pactis, & Tranſactionibus*, Cap. 7. *J. B.*

GRONO-

ſaria, + quod in materia morali intelligendum eſt [5] morali modo. Duobus ergo modis poteſtates minores ſupremam ſuo facto obſtringunt, + faciendo id, quod probabiliter ipſorum officio contineri cenſetur, aut etiam + extra illud ex + ſpeciali præpoſitione + nota publice, aut iis, quorum res agitur.

III. + Sunt & alii modi, quibus poteſtas ſumma obligatur + antecedente miniſtrorum facto, + ſed non ita, ut id factum cauſa ſit proprie dicta, ſed ut occaſio ſit obligationis: idque dupliciter, vel per conſenſum, vel per rem ipſam. Conſenſus apparet ratihabitione, + non tantum expreſſa, ſed & tacita, id eſt, + ubi ſcivit ſumma poteſtas quod actum erat, & fieri paſſa eſt, [6] + quæ ad aliam cauſam referri probabiliter non poſſunt. quod ipſum quomodo procedat, + alibi [a] tractavimus. + Per rem hactenus obligantur, + ne locupletiores fiant aliena jactura, id eſt, + ut aut [7] contractum præſtent, ex quo commodum volunt conſequi, + aut de commodo diſcedant. de qua æquitate itidem a nobis alibi [b] dictum eſt. + Et hactenus, nec ultra, recipi poteſt, + quod dicitur [8] valere, ſi quid utiliter geſtum eſt. Contra vero ab injuſtitia excuſari non poſſunt, + qui, cum pacta improbent, tamen retinent quod ſine pactis non haberent: ut cum ſenatus Romanus, narrante [c] Valerio, [9] factum Cn. Domitii neque probare potuit, neque reſcindere voluit: qualia multa in hiſtoriis occurrunt.

[a] L. II, c. IV. §. 5. & c. XV. §. IV.
[b] Lib. II, c. X. §. 2.
[c] Lib. IX. c. 6. n. 3.

IV. 1. Illud quoque + ex ſupra [d] a nobis dictis repetendum eſt, obligari eum, qui præpoſuit, + etiam ſi præpoſitus fecit [10] contra mandata arcana, + intra limites tamen publicæ functionis. Hanc æquitatem recte ſecutus eſt prætor Romanus in inſtitoria actione: neque enim omne, quod cum inſtitore geritur, obligat eum, qui præpoſuit, + ſed ita, [e] ſi ejus rei gratia, cui præpoſitus fuerit, contractum eſt. + de quo autem [11] palam proſcriptum fuit, ne cum eo contrahatur, + is præpoſiti loco non habebitur: quod ſi proſcriptus quidem ſit, + ſed [12] non pateat, + tenetur qui præpoſuit. + conditio quoque præpoſitionis ſervanda eſt: nam ſi quis + ſub certa lege, + vel [13] interventu cujuſdam perſonæ contrahi voluit, + æquiſſimum erit id ſervari, in quo præpoſitus eſt.

2. Cui conſequens eſt, + ut alii reges, aut populi magis, alii minus ex ducum ſuorum contractibus teneri poſſint, ſi ſatis notæ ſint ipſorum leges,

[d] L. II, c. XI. §. 12. & 13.
[e] *L. cuicumque. 5. §. non tamen. 11. D. de inſt. act. l. ſed ſi 11. §. de quo 2. & §. proſcribere 3. & §. proſcriptum. 4. eod. tit.*

GRONOVII.

5 *Morali modo* ] Ut ea facultas commode poteſt explicari.

6 *Quæ ad aliam cauſam* ] Quæ ſatis videbat huc evaſura, ut ipſius perſona obſtringeretur.

7 *Contractum præſtent* ] Ut obnoxios ſe reddant vinculo, quod ſubeundum eſt una cum utilitate ex eo proveniente, aut etiam ipſi utilitati renuntient, ſi grave ducunt id vinculum ſubire.

8 *Valere, ſi quid utiliter* ] Ex præſumtione non facile irritum facturum aliquem, quod licet inſcio ſe geſtum ſit, tamen fructus ad eum redundat, utcumque cum onere aliquo.

9 *Factum Cn. Domitii* ] Regem Arvernorum Bituitum, qui fide publica in caſtra Romana venerat, retinentis.

10 *Contra mandata arcana* ] Diverſa ſcilicet ab iis, quæ palam in ſpeciem data ſunt.

11 *Palam proſcriptum* ] Literis in loco publico affixo denuntiatum.

12 *Non pateat* ] Literis forte obſcuratis pluvia, caſuve alio, aut ablatis, & refixis.

13 *Interventu* ] Non niſi adhibita perſona nominata.

leges, atque inſtituta. + De his ſi non conſtat, ſequendum eſt quod conjectura dictat, + ut conceſſum intelligatur id, ſine quo ſatis commode, quæ officii ſunt, expediri non poſſunt.

3. + Mandati fines ſi exceſſerit minor poteſtas, + tenebitur ipſa, ſi quod promiſit præſtare non poteſt, ad æſtimationem: + niſi lex aliqua ſatis cognita id quoque impediat. Quod ſi dolus acceſſerit, id eſt, ſi [14] præ ſe tulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur + & de damno culpa dato, + immo & ex crimine ad pœnam [15] crimini reſpondentem. [16] Ex priore cauſa + bona obligantur; + & ſi ea deficiant, operæ, aut libertas corporis: + ex poſteriore quoque + perſona, + aut bona, + aut utrumque, + pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam, + ſi quis [17] teſtationem interpoſuerit ſemetipſum obligari nolle, + quia & damni dati, & pœnæ juſtæ debitum cum delicto non voluntario, ſed naturali nexu cohærent.

V. Quia vero ſemper + aut ſumma poteſtas obligatur, + aut miniſter ejus, + ideo & certum eſt, partem alteram obligari, + nec dici poſſe [18] claudicare contractum. + Egimus de comparatione eorum, qui medii ſunt, ad ſuperiores.

VI. Videamus & + quid in inferiores poſſint. Nec puto dubitandum, quin dux milites, magiſtratus [19] oppidanos + obligent intra eos actus, [20] qui ſolent ab ipſis imperari: + alioqui conſenſu opus eſſet. [a] Contra, ducis, aut magiſtratus pactum [21] inferioribus + proderit in mere utilibus omnino: + id enim in poteſtate comprehenſum ſatis eſt: + in his, quæ opus annexum habent, intra ea, quæ imperari ſolent, omnino; + extra ea, + ita [22] ſi acceptaverint, + quæ congruunt his, quæ de ſtipulatione pro tertio ex naturali jure [b] alibi diſſeruimus. Generalia hæc illuſtriora facient ſubjectæ ſpecies.

a *Alc.* l. VIII, *conſ.* 40.

b L. II, c. XI. §. XIV.

VII. [b] + De belli cauſis, + & conſequentibus tranſigere, [23] ad belli ducem non pertinet, neque enim + belli gerendi pars eſt bellum finire: immo + etſi cum maxima poteſtate præpoſitus fuerit, + ea [24] de belli ductu erit intelligenda. Ageſilai reſponſum ad Perſas fuit [c] εἰρήνης τὴν πόλιν εἶναι κυρίαν *de pace conſtituendi jus eſſe civitati. Quam pacem A. Albinus cum Jugurtha rege Senatus*

c *Plutarch. in Ageſ.* p. 601. B.

### GROTII.

b *De belli cauſis, & conſequentibus tranſigere, ad belli ducem non pertinet* ] Beliſarius Gotthis: οὐ γὰρ ἐσμὲν κύριοι τὰ βασιλέως πράγματα διοικεῖν· *neque enim nos jus habemus ordinandi res Imperatoris.* ( Apud PROCOPIUM, Gotthic. Lib. II. c. 6. )

### GRONOVII.

14 *Præ ſe tulerit jus majus* ] Sibi finxerit plus eſſe commiſſum, & permiſſum, quam erat.

15 *Crimini reſpondentem* ] Majorem, minoremve, pro ratione criminis.

16 *Ex priore* ] Damni culpa dati.

17 *Teſtationem interpoſuerit* ] Inſtrumentum teſtibus ſubſignatum fieri curaverit.

18 *Claudicare contractum* ] Quaſi non paribus pedibus incedere, non utrimque æqualiter ire.

19 *Oppidanos* ] Si quid illi pro his promiſerunt.

20 *Qui ſolent* ] Quod dux militibus, magiſtratus oppidanis mandandi jus habet.

21 *Inferioribus* ] Si horum in favorem pactum fuerit.

22 *Si acceptaverint* ] Non omnino, ſed in his, quæ rata habuerint milites, vel oppidani.

23 *Ad belli ducem* ] A republica, vel principe delegatum.

24 *De belli ductu* ] De negotiis ad bellum adminiſtrandum, & gerendum pertinentibus: non etiam de pacificatione.

GRO-

Digitized by Google

*Senatus injuſſu fecerat, Senatus reſcidit* (bb) inquit [a] Salluſtius. Et apud Livium [b] eſt: *qui rata iſta pax erit, quam non ex auctoritate ſenatus, non juſſu populi Romani peregerimus?* Sic Caudina, ſic Numantina ſponſio populum Romanum, ut alibi [c] expoſuimus, non obligavit. Et eatenus verum eſt illud 25 Poſthumii, *ſi quid eſt in quo obligari populus poteſt, in omnia poteſt*, + nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent: + quod oſtendunt antecedentia, de deditione, de ſponſione relinquendæ, aut incendendæ urbis, de ſtatu mutando.

[a] Bell. Jugurth. c. 91. [b] Lib. XXXVII. c. 19. [c] Lib. II. c. 15. §. 3. 16, 17.

VIII. c + Inducias dare ducum eſt, nec ſummortm tantum, + ſed & minorum, iis nempe, quos oppugnant, aut obſeſſos tenent, & ſe, ſuaſque copias quod attinet. + Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii, & Marcelli hiſtoria apud [d] + Livium declarat.

[d] Lib. XXIV. c. 19.

IX. 1. Homines, imperia, agros, bello quæſita concedere itidem + ducum non eſt. 26 Hoc jure Syria [e] Tigrani ademta, quamquam Lucullus dederat. De Sophoniſba, [f] quæ bello capta erat, ait Scipio, Senatus, populique Romani judicium, atque arbitrium eſſe; + ideo a Maſaniſſa, quo duce capta erat, libertatem ei dari non potuiſſe. [g] + In res alias, quæ in præda ſunt, jus aliquod concedi imperantibus videmus, + non tam ex vi poteſtatis, quam cujuſque populi moribus. qua de re ſatis ſuperius a nobis [h] dictum eſt.

[e] Juſt. l. XL. c. 2. [f] Liv. l. XXX. c. 14. [g] Caſt. de juſt. & jure l. 1. [h] Lib. III. c. VI. §. 15.

2. + At 27 nondum. quæſita condonare, omnino in ducum eſt poteſtate: quia oppida pleraque, & homines ſæpe in bello dedunt ſe ſub conditionibus vitæ ſalvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, + de quibus ſummæ poteſtatis arbitrium 28 exquiri, res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & + ducibus non ſummis dandum eſt 29 + intra ea, quæ ipſis agenda commiſſa ſunt. Maharbal Romanis quibuſdam, qui ex prælio ad Traſimenum evaſerant, ſatis longe abſente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ, τῆς σωτηρίας, ut nimium conciſe narrat Polybius [i], ſed, ſi arma tradidiſſent, abire cum ſingulis veſtimentis paſſurum: retinet eos Annibal hoc cauſatus: [k] ὅτι Μαχάρβας. ἐκ εἴη κύριος ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης, διδὸς τὴν ἀσφά-

[i] Lib. III. c. 84. [k] Ibid. c. 85.

GROTII.

e *Inducias dare, ducum eſt* ] Vide *Parutam* lib. V

GRONOVII.

25 *Poſthumii* ] Pronuntiatum in Caudina cauſa. *Liv.* 9, 9.

26 *Hoc jure Syria* ] Atqui non tam jure id factum, quam inſolentia Pompejii, qui pro libidine, quæ potuit, acta Luculli reſcidit. Ideo & ipſius acta noluit confirmare ſenatus, neque id efficere potuit, niſi poſtquam, nefaria cum Cæſare, & Craſſo conſpiratione inita, & ſe, & rempublicam perdidit. Alioqui non magis licuiſſet Pompejo adimere, quam Lucullo dare: fuerant enim pari jure; ſed Pompejus ſucceſſor, & æmulus Luculli. Licuiſſe autem utrumque ita, ſi ratum haberet ſenatus, ex hiſtoria notum. Cui autem Tigrani? immo Antiocho Aſiatico, Pii filio, Cyziceni nepoti.

27 *Nondum quæſita* ] Quæ tantummodo in ſpe ſunt acquirendi, pacto relinquere poſſeſſoribus, ſi alia imperata facere velint.

28 *Exquiri res* ] Brevitas occaſionis.

29 *Intra ea* ] In iis dumtaxat cauſis, quæ illis delegantur.

(bb) Non ſunt hæc ipſa verba SALLUSTII, apud quem ita legitur: *Senatus ita, uti par fuerat, decernit, ſuo, atque Populi injuſſu, nullum potuiſſe fœdus fieri.* Bell. Jug. Cap. 43. Ed. Waſſ. *J. B.*

ἀσφάλειαν τοῖς ὑποσπόνδοις· [d] *in poteſtate Maharbalis non fuiſſe, ſe inconſulto fidem dare ſe dedentibus, qua ipſos illæſos, aut indemnes præſtaret.* Judicium de hoc facto [a] Livii ſequitur. 30 *Punica religione ſervata fides ab Annibale eſt.*

[a] Lib. XXII. c. 6.

3. Quare & M. Tullium in Rabirii cauſa 31 + ut oratorem audire debemus, + non ut judicem. Vult a Rabirio + Saturnium jure cæſum, quem conſul C. Marius. + data fide ex capitolio abduxerat. *Fides*, [b] ait, *qui potuit ſine ſenatus conſulto dari?* & ita rem agit quaſi Marium ſolum fides iſta obſtringeret. + Atqui C. Marius ex ſenatusconſulto poteſtatem acceperat operam dandi, ut imperium populi Romani, majeſtaſque conſervaretur. [e] In ea poteſtate, quæ Romanis moribus erat maxima, quis neget, + comprehenſum jus dandæ impunitatis, ſi eo modo omne periculum a republica arceretur?

[b] Orat. pro C. Rabir. c. 10.

X. Cæterum, in his ducum pactis, + quia de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur, 32 adſtringenda interpretatio, nempe + ne aut ex ipſorum facto ſumma poteſtas plus, quam vellet, obligetur, + aut ipſi damnum ſubeant officium faciendo.

XI. Ita qui in deditionem puram a duce accipitur, + eo jure acceptus cenſetur, ut de eo victoris populi, aut regis arbitrium ſit, cujus exemplum eſt in + Gentio Illyrii, & Perſeo Macedoniæ rege, qui ſe, ille [c] Anicio, hic [d] Paulo dediderunt.

XII. Sic adjecta cautio, 33 *ita ratum ſit ſi populus Romanus cenſuiſſet*, quam ſæpe + in ſponſionibus invenias, + efficiet, ut, ratihabitione non ſecuta, dux in nihil ipſe teneatur, + niſi ſi qua locupletior factus ſit.

XIII. Et, qui oppidum tradere promiſerunt, + poſſunt præſidium dimittere, ut feciſſe [e] Locrenſes legimus.

[c] Appian. Bell. Illyr. pag. 761.
[d] Livius, XLV. 6.
[e] Liv. lib. XXIV. c. 1.

GROTII.

d *In poteſtate Maharbalis non fuiſſe, ſe inconſulto fidem dare ſe dedentibus*] Non magis probabile erat in re ſimili effugium, quo uſus Bajazetes adverſus Servios Cratovianos, narrante *Leunclavio* lib. VI.

e *In ea poteſtate, quæ Romanis moribus erat maxima*] Vide *Salluſtium* in bello Catilinario. (Cap. 30. Ed. Waſſ.) Tullianæ huic cavillationi non diſpar illa Conſalvi in ducem Valentinum *Guicciardini* libro VI. (Pag. 339. *Ed. Genev.* 1645.

GRONOVII.

30 *Punica religione ſervari*] Id eſt, non ſervata: ſemper enim male audierunt Pœni ob perfidiam.

31 *Ut oratorem, non ut judicem*] Vide ad illa prolegom. *ſectæ*, *argumento*, *cauſæ ſervire.* num. 40.

32 *Adſtringenda*] Strictior, & anguſtior ſumenda.

33 *Ita ratum ſit*] *Liv.* 37, 45. *Pro impenſis in bellum factis* 15000. *talentûm Euboicorum dabitis: quingenta præſentia: duo millia quingenta, quum ſenatus, populuſque Romanus pacem comprobaverit: millia deinde talenta per duodecim annos.* Hæc quingenta, ſi ſenatus pacem non comprobaſſet, reſtitui vult auctor. *Liv.* 33, 15.

HENRI-

# HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

## IN

# HUGONIS GROTII

### *LIB. III. CAP. XXII.*

DUo hoc capite quæruntur : 1°. quatenus ex facto ducum belli obligetur ſumma poteſtas, §. 1. *ſeq.* 2°. quatenus inferiores ex actibus ducum, vel magiſtratuum obligentur, §. 6. *ſeq.* Præmittendum hic eſt, inferiorem poteſtatem, v. g. ducem, vel magiſtratum, fidem regulariter dare de republica non poſſe, quia ſummæ tantum poteſtati de ea diſponendi jus eſt. Exc. 1. ſi vi officii, & mandati, fides illa continetur; valet ergo promiſſio militibus facta de præda iis diſtribuenda, ſi v. g. anceps ſit victoria; 2. ſi ſuperior ratihabet; tunc enim nullum dubium eſt, quin valeat fides data, ex conſenſu ſuperioris. Sed & 3. ſuperior inde obligatur, ſi id, propter quod fides data eſt, in rem ejus verſum ſit, & quatenus verſum eſt.

Cæterum, de ſuo jure privato diſponere inferiores poteſtates poſſunt, & quatenus diſponunt, ita jus eſt.

*Additio.*

» Poſtquam Auctor examinavit fidem ho-
» ſti a ſumma poteſtate datam, hoc capi-
„ te agit de ea fide, quam minores pote-
» ſtates, v. g. duces belli, legati, magi-
» ſtratus, &c. aut inter ſe dant, aut aliis,
» §. 1.

» Et *primo* quidem loco quærit, *an ſum-*
» *ma poteſtas ex tali fide data obligetur ?*
» Quod affirmat 1°. ſi intra fines conceſſæ
» facultatis fides data ſit : quia probabili-
» ter id ipſorum officio contineri cenſetur,
» vel ſi quidem ſub officio non continetur,
» de ſpeciali tamen præpoſitione conſtet,
» §. 2. & §. 4 : 2°. ſi conſentiat, ratiha-
» bendo id, quod actum eſt, vel expreſſe,
» vel tacite : 3°. ſi locupletior inde facta
» ſit, §. 3. Unde concludit, alterum, cum
» quo contractum eſt, ſimiliter obligari,
» neque contractum hunc eſſe unilateralem,
» §. 5.

» *Secundo* quærit, *an inferiores quoque*
» *obligentur ex pacto minorum poteſtatum*?
» adeoque an miles ex pacto ducis, ſub-
» diti ex pacto magiſtratus ? Affirmat Au-
„ ctor ſi fides detur intra actus, qui ſolent
» ab ipſis imperari, §. 6. non intra actus
» reliquos, §. 6. Idem dicendum, ait, ſi
» pactum ipſis ſit utile, at cum onere con-
„ junctum, *d.* §. 6.

» Atque ex his jam concludit, 1°. Du-
» cem belli pacem facere non poſſe, §. 7 :
» 2°. inducias a quolibet præfecto circa lo-
» cum, vel actum ſuæ fidei commiſſum
» contrahi poſſe, §. 8. 3°. Ducem præ-
» dam quærendam, non quæſitam, militibus
» concedere poſſe, §. 9. modo id fiat intra
» fines adminiſtrationis, *d.* §. 9. *n.* 1.
» 4°. dimittere eum poſſe captos, & impuni-
» tatem promittere, §. 9. *n.* 2. & 3.

„ Tandem regulas interpretationis ſubji-
» cit tum intuitu ſummæ poteſtatis, tum in-
» tuitu minorum poteſtatum. Cavendum
» enim 1. ait, ne ipſorum facto ſumma po-
» teſtas plus, quam vellet, obligetur : 2.
» ne officium ſit damnoſum ducibus, §. 10.
» Unde deditionem a duce acceptam pu-
» re, ita interpretandam eſſe, ait, ut de
» eo regis arbitrium ſit, § 11. Cautionem
» ſi regi viſum fuerit, ita interpretandam,
» ut dux ad nihil teneatur ſi rex nolit,
» niſi quatenus locupletior factus eſt, §.
» 12. Denique promiſſum de oppido tra-

 dendo

Digitized by Google

» dendo hanc pati interpretationem, ut præ-
» ſidium dimitti poſſit, §. 13. Singula in
» ſequentibus examinabimus.

## Ad §. I.

Nos *diximus* ],, *L.* 3. *c.* 20. §. 1.
*Quam dant minores inter ſe* ] » V. g. du-
» ces belli, præfecti, legati, minores ma-
» giſtratus, &c.
*Aut aliis* ] » V. g. ſubdito hoſtis.
*Auſpicio* ] » Auſpicia nemo habebat. niſi
» penes quem ſummum erat imperium,
» *Horat.* 4. *O.* 14.
*Sive longius remoti* ] » V. g. legati, præ-
» fecti urbis obſeſſæ, &c.

## Ad §. II.

In *horum* ],, Minorum ſcilicet poteſta-
» tum.
*An ſummam poteſtatem obligent* ] » Si ſci-
» licet ejus nomine fidem dant.
*Aut an ſe ipſos* ] » Quod Auctor § 4.
» examinat. Repetenda ſunt ea, quæ ſupra
» late de ſponſionibus, & quatenus ex iis
» duces obligentur, tractavimus Sed & præ
» terea diximus *pr. h c.* ducem obligari
» quoties de ſuo jure privato diſponit, quia
» hoſti quoque fides ſervanda eſt.
*Per eum, quem voluntatis noſtræ mini-
ſtrum eligimus* ] ,, Et qui nudum inſtru-
» mentum eſt, per quod agimus.
*Sive voluntas illa ſpecialiter expreſſa eſt* ]
» Litteris ſpecifice comprehenſa.
*Sive ex ipſa præpoſitionis natura colligi-
tur* ] ,, Ita enim toto belli negotio alicui
» commiſſo omnia ea continentur, ſine qui-
» bus bellum geri nequit.
*Nam qui dat facultatem* ] » Qui vult fi-
» nem vult etiam media ad obtinendum
» illum finem neceſſaria. *Vid. B. Par. Poſ.*
,, *jur. Gent. IV.*
*Quod in morali materia intelligendum eſt*
» *morali modo* ] » Ut commode facultas il-
» la conceſſa expediri queat.
*Faciendo id, quod probabiliter ipſorum
officio contineri cenſetur* ] » Dato enim jure,
» omnia illa data cenſentur, ſine quibus
» jus illud commode expediri nequit.
*Extra illud* ] » Id eſt, extra officium.
*Speciali præpoſitione* ] » Qui enim aliquem
» præponit negotio, in omnia conſentit,
» quæ ex ipſa præpoſitionis natura ſequun-
» tur.
*Nota publice* ] » Præpoſitio facti eſt, ad-
» eoque ab allegante probari debet.

## Ad §. III.

Sunt *& alii modi* ] » Præter eos, quos
» modo expoſuit, & qui vel vi officii, vel
» ex præpoſitione ſpeciali ſequuntur.
*Antecedente miniſtrorum facto* ] » Adeo-
» que ubi ſumma poteſtas tenetur ex facto
» minorum poteſtatum, etſi nec vi officii,
» nec vi præpoſitionis ſpecialis id fecerint.
*Sed non ita, ut id factum cauſa ſit pro-
prie dicta, ſed ut occaſio ſit obligationis* ]
» Vel quia ratihabent factum miniſtrorum;
» vel quia locupletiores inde facti ſunt.
*Non tantum expreſſa, ſed & tacita* ]
» Voluntas enim æque verbis, ac factis de-
» claratur.
*Ubi ſcivit ſumma poteſtas quod actum
erat, & fieri paſſa eſt* ] ,, Modo impedire
» potuerit. *Vid l.* 2. *c.* 17 § 9.
*Quæ ad aliam cauſam referri probabiliter
non poſſunt* ] ,, Adeoque unde morali mo-
» do conſenſus ejus elicitur.
*Alibi tractavimus* ] ,, *Vid. Poſ J. Gent.*
» *IV. ibique not. l.* 2. *c.* 4. §. 5. *& c.* 15.
» §. 17. *l.* 3. *c.* 24. §. 1.
*Per rem hactenus obligantur* ] » Obliga-
» tio igitur hæc non eſt ex conſenſu, aut
» voluntate, ſed ex poſſeſſione rei, vel ju-
» ris alieni; unde obligatur poſſeſſor etiam
» invitus: de qua obligationis ſpecie actum
» eſt. *l.* 2. *c.* 10. *per tot.*
*Ne locupletiores fiant aliena jactura* ] » Si
» ex pacto miniſtrorum ipſa ſumma pote-
» ſtas locupletior facta ſit, tenetur quidem;
» at non ex pacto: ſed quia aliquid alieni
» tenet, quod ex regula naturæ ei, cujus
» eſt, reſtituere debet.
*Ut aut contractum præſtent, ex quo
commodum volunt conſequi* ] » Id eſt ut
,, ratihabeant.
*Aut de commodo diſcedant* ] ,, Id eſt,
,, lucrum, quod ex pacto Ducis accepere,
,, reſtituant; adeoque hoc in arbitrio ſum-
,, mæ poteſtatis conſiſtit.
*Et hactenus, nec ultra* ] ,, Id eſt, non
,, præciſe ratihabere pactum tenetur, ſed
,, ſufficit ſi de commodo diſcedat.
*Quod dicitur valere ſi quid utiliter ge-
ſtum*

Digitized by Google

*ſtum eſt* ] „ Quod plenius explicavimus *ſu-*
„ *pra l. 2. c. 10. §. 9.*

*Qui cum pacta improbent, tamen reti-
nent quod ſine pactis non haberent* ] „ Con-
„ tradicere hic videtur Auctor eis, quæ ſu-
„ pra *l. 2. c. 15. §. 16. n. 2.* aſſeruit, ubi
„ populum Romanum ex ſponſione Candi-
„ na non obligatum fuiſſe, ait, nec ad
„ reſtituendum exercitum, quem tamen ſi-
„ ne hoc pacto recepturus non fuiſſet.

---

## Ad §. IV.

1 Ex *ſupra a nobis dictis* ] „ *L. 2. c. 11.*
„ *§. 12. & 13.* Conf. *not. ad l. 2. c. 18.*
„ *§. f.*

*Etiamſi præpoſitus fecit contra mandata
arcana* ] „ Princeps enim, qui legatum mit-
„ tit, tenetur ex mandato generali, vulgo
„ literis credentialibus: per has enim lite-
„ ras rogat in genere eum, ad quem lega-
„ tus mittitur, ut plenam fidem miſſo ha-
„ beat. Si proinde legatus arcani mandati
„ fines excedit, ipſe tenetur ſuo principi;
„ at Princeps obligatur ex eo pacto hoſti.
„ Secus in duce belli, vel qui alias nego-
„ tio alicui præpoſitus, nec literis creden-
„ tialibus munitus eſt: ex hujus enim pa-
„ ctis non tenetur Princeps, niſi intra præ-
„ poſitionis fines. Si proinde præpoſitus fi-
„ nes illos præpoſitionis excedit, hic ſolus
„ tenetur, non princeps, *d. c. 11. §. 13.*

*Intra limites publicæ functionis* ] Immo
„ ex legati pacto Princeps ſemper tenetur,
„ ſi mandatum generale exhibuit. At ex du-
„ cis, vel alterius præpoſiti pacto non te-
„ netur, niſi quatenus natura negotii, cui
„ præpoſitus eſt, id permittit.

*Sed ita ſi ejus rei gratia, cui præpoſitus
fuerit, contractum eſt* ] „ De quo vide *l. 2.*
„ *c. 11. §. 13. & l. 2. c. 10. §. 2. n. 2.*

*De quo autem palam proſcriptum, &c.* ]
„ *Conf. Gron. h. Vid. l. 11. §. 2. ff. Inſt.*
„ *act.*

*Is præpoſiti loco non habebitur* ] Quia re-
„ vocatum eſt mandatum.

*Sed non pateat* ] „ Id eſt, non ita pro-
„ ſcriptum, ut ad notitiam neceſſario per-
„ venire debeat.

*Tenetur qui præpoſuit* ] „ Quia tamdiu
„ durare videtur mandatum ſemel datum,
„ donec de mutatione conſtet iis, quorum
„ intereſt, Ulpianus ait: *proſcribere palam*
„ *ſic accipimus, claris literis, unde de plano*
„ *recte legi poſſit; ante tabernam, ſcilicet,*
„ *vel ante eum locum, in quo negotiatio*
„ *exercetur, non in loco remoto, ſed in*
„ *evidenti. . . . Certe ſi quis dicat, ignoraſſe*
„ *ſe literas, vel non obſervaſſe quod propo-*
„ *ſitum erat, cum multi legerent, cumque*
„ *palam eſſet propoſitum, non audietur, l.*
„ *11. §. 3. ff. Inſt. act.*

*Conditio quoque præpoſitionis ſervanda* ]
„ Nam tenetur ſaltem juxta præpoſitionis
„ formam *lib. 5. §. 11. lib. 11. §. 5. ff.*
„ *l. 3. C. Inſt. act. l. 1. §. 7. & §. 12. ff.*
„ *Exerc. ad.*

*Sub certa lege* ] „ V. g. Si quis inſtito-
„ rem præponit ea lege, ne ultra 50. au-
„ reos emat, *d. l. 11 § 5. junct. l. 5 §.*
„ *11. eod.* ita ſi tantum pecuniis fœneran-
„ dis, agris colendis, &c. præpoſitus eſt,
„ *d l. 5. §. 2.*

*Vel interventu cujuſdam perſonæ* ] „ Ubi
„ ſi non niſi præſente Cajo cum eo vult
„ contrahi, *d. l. 11. §. 5.* Idem eſt ſi ſal-
„ tem ſub pignore cum eo contrahi voluit,
„ *d. l. 11 § 5.*

*Æquiſſimum erit id ſervari, in quo præ-
poſitus fuit* ] „ Quia ex ſolo mandato tene-
„ tur præponens: at ultra formam præpo-
„ ſitionis nihil mandavit, *d. l. 11. §. 5.*
„ *& d. l. 5. §. 11.*

*Ut alii reges, aut populi magis, &c.* 2
*ex ducum ſuorum contractibus teneri poſſint,
&c. ſi ſatis notæ ſint ipſorum leges, atque
inſtituta* ] „ Senatus Romanus pactum pro
„ recipiendis captivis initum ratum habere
„ noluit, quia contra diſciplinam Romanam
„ redemti erant captivi. *Val. Max l. 4.*
„ *c. 8.*

*De his ſi non conſtat, ſequendum eſt
quod conjectura dictat* ] „ Immo ex conje-
„ cturis nihil ſequitur, adeoque inſiſten-
„ dum principiis, quæ in præcedentibus
„ expoſuimus, an nimirum Dux, &c. pro-
„ miſerit intra fines mandati, & præpoſi-
„ tionis.

*Ut conceſſum intelligatur id, ſine quo,
&c.* ] „ Hoc non ex interpretatione aliqua,
„ ſed ex ipſa voluntatis, ac negotii naturâ
„ ſequitur. Voluntatem enim ſatis declarari
„ ex medii neceſſitate, vidimus in expoſi-
„ tione poſitionum B. Parentis ad Jus Gent.
„ *poſ. IV.*

*Mandati fines ſi exceſſerit* ] „ Si ſcilicet 3
„ mandatum ejus limitatum fuit, non ſi ge-
„ nerale, uti in legatis eſſe ſolet.

*Tene-*

*Tenebitur ipſa ad æſtimationem* ] „ Tenebitur ad id, quod promiſit, adeoque vel ad rem ipſam præſtandam, vel ad id, quod tantundem eſt. Fabius Maximus, cum Senatus pretium, quod Annibali pro redimendis captivis ſtipulatus erat, dare nollet, miſſo in urbem filio fundum, quem unicum poſſidebat, vendidit, ut fidem liberaret. *Val. Max. l. 4. c. 8. Grot. l. 2. c. 15. §. 16. n 4.*

„ *Niſi lex aliqua ſatis cognita id quoque impediat* ] „ Senſus videtur hic eſſe, quod ſi lex præpoſitionis ei cum quo agitur, ſatis nota ſit, is nec ad æſtimationem agere poſſit, quia ſibi imputare debet, quod cum eo contrahat, quem ſcit facultatem paciſcendi non habere

*Et de damno culpa dato* ] „ Si pacto hoc alii aliquid abeſt.

*Immo & ex crimine ad pœnam crimini reſpondentem* ] „ Petere nimirum poteſt is, quem decepit, ut ſumma poteſtas, cujus nomine contraxit, eum vel puniat, vel dedat.

*Bona obligantur* ] „ Quia facto ejus illicito alteri aliquid abeſt, quod faciens de ſuo reſtituere debet ei, cui id abeſt.

*Et ſi ea deficiant, opera, aut libertas corporis* ] „ Quia hoc unicum medium eſt reparandi jus alii ablatum.

*Ex poſteriori* ] „ Si dolus acceſſerit.

*Perſona* ] „ Nam de malitia, & de merito agitur; quod perſonale eſt.

*Aut bona* ] „ Si damnum alteri datum ſit.

*Aut utrumque* ] „ Si & malitia punienda, & damnum reſtituendum.

*Pro delicti quantitate* ] „ Proportio enim eſſe debet inter pœnam, & delictum.

*Si quis teſtationem interpoſuit, ſemetipſum obligari nolle* ] „ Sciens ſe ultra fines mandati agere. Neque enim tunc obligatur ex pacto, ſed ex dolo; de hoc enim inter partes contrahentes cogitatum non eſt.

*Quia & damni dati, & pœna juſta debitum cum delicto, &c. naturali nexu cohærent* ] „ Niſi partes invicem ita contrahant, quod alter nec de dolo agere velit. Tale enim pactum omnino valet, quia partes de ſuo jure diſponunt, & prohibitio, quæ jure Romano hac in re exſtat ( *vid. l. 1. §. 7. depoſ. l. 23. de R. J.* ) eſt mere poſitiva. Veram rationem, cur interpoſita teſtatione, *ſe obligari ipſum nolle*, nihilominus de dolo teneatur, jam dedimus, quia de dolo cogitatum non eſt inter contrahentes; alter enim bona fide contrahi putat. Secus ſi doli, & ne ex eo teneatur, in ſpecie mentio fiat.

---

## Ad §. V.

Aut *ſumma poteſtas* ] „ Si dux intra fines officii fidem dat.

*Aut miniſter ejus* ] „ Si mandati fines exceſſit.

*Ideo & certum eſt, alteram partem obligari* ] „ Is enim, qui cum præpoſito contrahit, allegare nequit, eum extra fines officii fidem dediſſe. Si enim vel ſumma poteſtas, vel ejus miniſter, parati ſunt fidem datam implere, ipſe omnino tenetur a ſua quoque parte promiſſum præſtare.

*Nec dici poſſe, claudicare contractum* ] „ Abſurdum enim eſſet, negotium in alterius perſona ratum eſſe, in alterius non. *L. 21. §. p. ff. rec. arb.* Quando vere claudicare dicatur contractus, & quænam ſint exceptiones. late tractat *Barboſ. locupl. c. 84. de contractu n. 35.*

*Egimus de comparatione eorum, qui medii ſunt ad ſuperiores* ] „ Senſus eſt, quod hactenus quæſitum fuerit, an promiſſa eorum, qui minorem poteſtatem habent, ſummam poteſtatem obligent. *Vid. §. 2. & 3.*

---

## Ad §. VI.

Quid *in inferiores poſſint* ] „ Id eſt, quatenus inferiores ex minorum poteſtatum promiſſis teneantur.

*Obligent intra eos actus, qui ſolent ab ipſis imperari* ] „ Omne jus ducis in inferiores dependet a conceſſione ſuperioris, ſub qua continentur omnia, ſine quibus conceſſio illa commode explicari nequit.

*Alioqui conſenſu opus eſſet* ] „ Si Dux quædam promittit, quæ ſub officio non continentur, inferiores inde non obligantur,

» gantur, niſi conſentiant, quia dux ha-
» ctenus diſponeret de jure alieno.

*Proderit in mere utilibus omnino* ] » Etſi
» pactum abſque eorum conſenſu initum
» ſit; locupletiores enim fierent alterius
» jactura.

*Id enim in poteſtate comprehenſum ſatis eſt* ] » Officium enim ducis, & magiſtra-
» tus eſt, utilitatem militum, & ſubdito-
» rum promovere.

*In his, quæ onus annexum habent, intra ea, quæ imperari ſolent omnino* ] » Nam
» tunc jure, & nomine ſummæ poteſtatis
» contrahunt duces. Unde ſemper obli-
» gantur inferiores.

*Extra ea* ] » Scilicet quæ imperari ſo-
» lent, ſeu quæ ſub officio continentur.

*Ita ſi acceptaverint* ] » Quia alias Dux
» de alieno jure diſponeret.

*Quæ congruunt his, quæ de ſtipulatione pro tertio alibi diſſeruimus* ] » De qua ple-
» nius ſupra *l.* 2. *c.* 11. §. 12. & 13.

---

## Ad §. VII.

De *belli cauſis, & conſequentibus tranſigere, ad belli ducem non pertinet* ] Ratio in aprico eſt, quia ejus eſt bellum finire, qui gerere ſuo jure poteſt, adeoque ſolius ſummæ poteſtatis. Ducibus bellum, non pax commiſſa, uti procuratoribus lis, non tranſactio. *Vid. ſupr. c.* 20. §. 2. *ſeq.*

*Et conſequentibus* ] » Id eſt, ſine qui-
» bus bellum geri non poteſt.

*Belli gerendi pars eſt* ] » Duci autem ſo-
» la geſtio belli commiſſa eſt.

*Etſi cum maxima poteſtate præpoſitus fuerit* ] » Etſi liberum belli arbitrium ei com-
» miſſum ſit.

*Ea de belli ductu erit intelligenda* ] » Quia
» tantum belli geſtio ei commiſſa eſt; non
» autem gerit bellum qui de eo tranſigit.

*Nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent* ] » Adeoque quæ ſub officio
» ducis non continentur.

*Quod oſtendunt antecedentia* ] » Nam
» agebatur de pace certis conditionibus
» ineunda, pro qua ſpopondit Poſthu-
» mius. *Liv. l.* 9. *c.* 4. 5. & 6.

---

## Ad §. VIII.

Inducias *dare, ducum eſt* ] Hoc verum eſt de induciis, quibus bellum non impeditur (nam tunc ſunt pars adminiſtrationis, ac ſub ducis mandato, & officio id continetur); adeoque de induciis paucorum dierum. Secus ſi ad plures annos contrahuntur. *Vid. Teſin. h.* & *l.* 3. *c.* 21. §. 4.

*Sed & minorum* ] » Ita enim urbe ob-
» ſeſſa præfectus inducias ad ſepeliendos
» mortuos, &c. concedere poteſt.

*Nam alios duces pares non obligant* ]
» In hos enim imperium ipſis non com-
» petit: adeoque illi plane ex induciis
» conceſſis non obligantur, nec vi pacti,
» quia fidem non dederunt; nec vi im-
» perii, quia ejus imperio non ſubſunt.

*Livium* ] » *L.* 24. *c.* 19. Duo hi con-
» ſules Caſilinum oppugnabant. *Fabius* Cam-
» panis orantibus permiſit, ut abire Ca-
» puam tuto liceret. *Marcellus* paucis egreſ-
» ſis portam, qua egrediebantur, occupa-
» vit, cædeſque promiſcue omnium circa
» portam primo, deinde irruptione facta
» etiam in urbe permiſit. Quinquaginta
» vero primo egreſſi Campanorum quum
» ad *Fabium* confugiſſent, præſidio ejus
» Capuam pervenerunt.

---

## Ad §. IX.

Ducum *non eſt* ] Utpote quibus ſal- 1
tem poteſtas adminiſtrandi, non alienandi conceſſa eſt. At prædam aliquando concedere militibus poſſe, ſupra dictum eſt, *l.* 3. *c.* 6. §. 18. *ſeq.*

*Hoc jure Syria Tigrani ademta* ] » *Vid.*
» *Gron. h.* Quare Saguntini recte petebant,
» ut Populus Romanus ea vellet confirma-
» re, & rata habere, quæ duces conceſſe-
» rant. *Liv. l.* 28. *c.* 39.

*Ideo a Maſſaniſſa, quo duce capta erat* ]
» Et qui eam matrimonio ſibi junxit.

*In res alias, quæ in præda ſiunt* ] » Sci-
» licet, res mobiles, quæ ab hoſte capiun-
» tur.

*Non tam ex vi poteſtatis, quam cujuſque populi moribus* ] » Immo pendet id ex fi-
» nibus mandati; regulariter enim præ[illegible]

» cedit populo : at ſi victoria aliter non
» ſatis commode haberi poteſt, erit pars
» officii eam promittere militibus.

2 *At nondum quæſita* ] » Id eſt, prædam
» futuram, vel etiam immobilia, quæ ple-
» rumque non niſi certa conditione de-
» duntur.

*De quibus ſumma poteſtatis arbitrium ex-
quiri, res plerumque non patitur* ] » Adeo-
» que quæ arbitrio ducis relinqui debent,
» indeque ſub ejus officio continentur : qui
» pro varietate circumſtantiarum judicare
» debet, an magis interſit deditos ſub con-
» ditione accipere, an vero extrema ten-
» tare.

*Ducibus non ſummis* ] » Quibus vel ob-
» ſidio urbis, vel defenſio urbis obſeſſæ
» commiſſa eſt.

*Intra ea, quæ ipſis agenda commiſſa ſunt* ]
» Id eſt, ſi mandatum id ipſis eſt, vel
» ſub mandato ex natura negotii conti-
» netur.

*Ut oratorem* ] » Qui cauſæ ſervit.

3 *Non ut judicem* ] » Qui cauſam decidit.

*Saturninum jure cæſum* ] » Saturninus
» ut Glauciam conſulem faceret, Memmium
» conſularem virum interfecerat; quo no-
» mine conſules ex SCto armati Saturni-
» num perſequuntur : qui cum fide publi-
» ca deſcendiſſet in curiam, ut civili mo-
» re cauſa tractaretur, lapidibus eſt obru-
» tus.

*Data fide* ] » *Plut. in Mario. Appian.*
» *de bello Civ. l.* 1.

*Atqui C. Marius ex ſenatuſconſulto po-
teſtatem acceperat* ] » Teſte ipſo Cicerone
» in dicta oratione.

*Comprehenſum jus dandæ impunitatis* ]
» Cicero in allegato loco videtur innuere,
» Saturninum conſenſu ipſius Marii, qui
» fidem dedit, interemtum fuiſſe. Verba
» hæc ſunt : *Ac ſi fides Saturnino data*
» *eſt, non eam Rabirius, ſed Marius de-*
» *dit; idemque violavit, ſi in fide non ſte-*
» *tit*, &c.

## Ad §. X.

Quia *de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur adſtringenda interpretatio* ] Sæpius jam dictum eſt, ſtrictam, & laxiorem interpretationem jure naturæ cognitam non eſſe : & verum non eſſe, illam in diſpoſitione de re aliena, hanc in diſpoſitione de re propria obtinere.

*Additio.*

» Omnia dependent a mandato. Si fa-
» cultas paciſcendi de illa re continetur
» ſub vi officii, & ex natura negotii man-
» dati ſequitur, tunc ſemper valet pactum,
» etiam ratione mandantis.

*Ne aut ex ipſorum facto ſumma poteſtas
plus, quam vellet, obligetur* ] » Hoc non
» dependet ab aliqua interpretatione, ſed
» a natura negotii : ſi pactum convenit
» naturæ negotii, ſemper tenetur mandans
» ex ſuo conſenſu.

*Aut ipſi damnum ſubeant officium facien-
do* ] » Si ex natura negotii facultas paciſ-
» cendi non ſequitur, deficit mandatum,
» adeoque damnum ſua culpa patiuntur du-
» ces. Hinc tutius eſt, in dubio conſen-
» ſum ſuperioris expetere.

## Ad §. XI.

Eo *jure acceptus cenſetur, ut de eo victoris populi arbitrium ſit* ] » Rationem al-
» legat, quia in pactis, quæ de re aliena
» fiunt, ſtricta fieri debet interpretatio, ne
» ex ducum facto ſumma poteſtas plus,
» quam vellet, obligetur, §. *praced.* Ve-
» rior ratio eſt, quod illi, qui pure ſe de-
» dunt, vere ſervi fiant, adeoque in eos
» omnia jura, quæ in ſervos ſtatuta ſunt,
» obtineant.

*Gentio Illyrii* ] » Apud *Liv. l.* 44. *c.* 31.
» *l.* 45. *c.* 1.

## Ad §. XII.

In *ſponſionibus* ] » *L.* 2. *c.* 15. §. 16.

*Efficiet ut ratihabitione non ſecuta dux
in nihil ipſe teneatur* ] » Nihil enim pro-
» miſit, niſi ſub conditione; qua defici-
» ente nihil actum intelligitur.

*Niſi ſi qua locupletior factus eſt* ] » Tunc
» enim non tenetur ex pacto, ſed quia
» aliquid alieni tenet, quod ei, cujus eſt,
» ex regula naturæ reſtituere tenetur.

## Ad §. XIII.

Possunt *præſidium dimittere, ut*

*fecisse Locrenſes legimus* ] » Idque conclu- » dit ex ſtricta illa interpretatione pacti, » quod de re aliena agit. *Vid.* §. 10. At » in genere verius eſt, urbe dedita etiam » præſidium deditum cenſeri, quia omnia » jura publica, & privata urbis in po- » teſtatem victoris tranſeunt. Neque id ne- » gabant Locrenſes; ſed cauſabantur, non » dolo, ſeu ex propoſito præſidium Roma- » num dimiſſum eſſe, ſed clam profugiſſe, » atque ideo dedi non potuiſſe. *Liv. l.* » 24. *c.* 1.

# CAPUT XXIII.

## De fide privata in bello.

I. *Refellitur ſententia ſtatuens, privatos fide hoſti data non obſtringi.*
II. *Oſtenditur obſtringi eos etiam piratæ, & latroni: & quatenus:*
III. *Minor hic non excipitur.*
IV. *Error an liberet.*
V. *Solvitur objectio ſumta ex publica utilitate.*
VI. *Aptantur ante dicta ad fidem datam reditus in carcerem:*
VII. *In certum locum non redeundi: non militandi:*
VIII. *Non fugiendi.*
IX. *Captum alii ſe dare non poſſe.*
X. *An privati cogendi ſint a ſuis poteſtatibus implere quod promiſerant.*
XI. *Qualis interpretatio in hujuſmodi pactis adhibenda.*
XII. *Quomodo ſumendæ voces* vitæ, veſtium, adventus, auxilii.
XIII. *Rediiſſe ad hoſtem quis dicendus:*
XIV. *Juſta auxilia quæ, in deditione, ſub conditione facta.*
XV. *Quæ ad executionem pertinent, conditionem non facere.*
XVI. *De talium pactorum obſidibus.*

+ I. CIceronis eſt illud [a] ſatis tritum: *etiam ſi quid* [1] *ſinguli temporibus adducti hoſti promiſerint, eſt in eo ipſo fides conſervanda*: ſinguli, + milites puta, aut pagani: nihil enim ad fidem refert. Mirum eſt + inventos eſſe juris magiſtros [b], qui docerent, + pacta publice cum hoſtibus inita fidem adſtringere; + at quæ [2] a privatis fierent, non item. + Nam, cum privati jura privata habeant, quæ obligare poſſunt, + & hoſtes [c] capaces ſint acquirendi juris, + quid eſſe poteſt quod obligationem impediat? adde quod niſi id ſtatuatur, [3] + datur cædibus occaſio, libertati impedimentum: + nam & illæ caveri ſæpe, + & hæc obtineri a captivis, + fide privatorum ſublata, non poterit.

a *De Off.* l. 13.

b *Bart. in l. conventionum. D. de pactis. Zaſi. in apol. contra Eckium.*

c *Hoc libro c.* XIX. §. 2.

II. Immo + non hoſti tantum illi, + quem jus gentium agnoſcit, + ſed & latroni, & piratæ data privatim fides obligat, perinde ut de fide publica

GRONOVII.

1 *Singuli temporibus adducti* ] Quæ ſcilicet non promitterent, niſi dura, & infelicia tempora experirentur.

2 *A privatis* ] Videntur illi privatos conſideraſſe tanquam pupillos, & ſervos, qui ſine auctoritate tutorum, & dominorum, obligare ſe nequeunt.

3 *Datur cædibus* ] Minus enim parcent pollicentibus ſe redemtum iri, & ſi cui pepercerint, eum, quod nunc ſæpe fit, fide data nunquam dimittent ad pretium redemtionis comparandum, ſi certum erit, eum iſta fide non obligari.

publica ſupra [a] diximus. + Id intereſt, quod ſi metus injuſtus ab altero incuſſus impulerit ad promittendum, is, qui promiſit, + petere reſtitutionem, aut, ſi alter nolit, [4] + ſibi eam præſtare poteſt. [b] + Quod [5] in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet. Quod ſi & jusjurandum acceſſerit, + jam omnino quod promiſſum eſt præſtandum erit ab eo, qui promiſit, ſi perjurii crimen effugere volet. Sed tale perjurium ſi in hoſtem publicum commiſſum ſit, + puniri ab hominibus ſolet: + ſi in latrones, aut piratas, [6] diſſimulari odio eorum, quorum commodum agitur.

[a] *Supra l. II, c. XI. §. 7. & lib. III, cap. XIX. §. 5.*

[b] *Oldr. conſ. 7. Covar. de matrim. p. II, c. 3. §. 4. n. 21.*

III. In hac quoque privata fide [7] + minorem non excipiemus, + qui [8] ejus ſtatus eſt, ut actum intelligat. Nam + quæ minoribus conſulunt beneficia, + ex jure ſunt civili. Nos + de jure gentium quærimus.

IV. Et de errore alibi [c] diximus, ita jus dare a contractu recedendi, + ſi id, quod per errorem creditum fuit, [9] in mente agentis vim habuerit conditionis.

[c] *Lib. II, c. XI. §. 6.*

+ V. 1. At, + quo uſque ſe extendat privatorum in paciſcendo poteſtas, difficilior inſpectio eſt. + Quod publicum eſt, a privato alienari non poſſe, ſatis conſtat: nam ſi + ne ducibus quidem belli id permiſſum eſt, ut + modo [d] probavimus, multo minus privatis. Sed + de ipſorum actionibus, ac rebus quæri poteſt, quia videntur + hæc quoque concedi hoſtibus non poſſe ſine aliquo damno partis: unde videri poſſunt talia pacta [10] + illicita cum civibus ob jus ſupereminens civitatis, + tum conductis militibus ob fidem ſacramento datam.

[d] *Cap. XXII. §. 7.*

2. + Sed ſciendum eſt, ea pacta, + quæ [11] malum majus, aut certius evitant, magis utilia, quam damnoſa, etiam publico cenſeri debere, + quia minus malum induit rationem boni: χρὴ τῶν κακῶν ἐπιλέγεσθαι τὰ μετριώτερα, ut ait quidam apud [e] Appianum. Neque vero [12] + fides ſola, qua quis poteſtatem ipſam ſui, & ſuarum rerum non abdicat, + neque utilitas publica + ſine legis auctoritate id efficere poſſunt, ut quod factum eſt, etiamſi contra officium factum eſſe detur, irritum ſit, & effectu juris omni careat.

[e] *Punic. pag. 55. Ed. H. Steph.*

3. + Lex

GRONOVII.

4 *Sibi eam præſtare* ] Proteſtando, & nihil ſolvendo.

5 *Quod in metu procedente ex bello* ] Neque metus ille injuſtus.

6 *Diſſimulari* ] Impunitum transmitti, non quaſi non ſit perjurium, ſeu quia iſtis hominibus jus non redditur; quippe habeantur pro ſervis pæne, atque adeo pro nullis.

7 *Minorem* ] XXV. annis.

8 *Ejus ſtatus eſt* ] Eam vim naturæ, ingeniique habeat.

9 *In mente agentis* ] Ita præſumtum ſit, ut fuerit præcipua cauſa contractus: qua deficiente, etiam quod actum eſt, irritum fore, tacite conſenſum putatur.

10 *Illicita cum civibus ob jus* ] Tanquam qui non habuerint poteſtatem earum actionum, & rerum, ob jus, quod in eos habet princeps, vel civitas.

11 *Malum majus* ] Scilicet captus civis, vel miles, aut in perpetuum omittendus eſt, aut quaodam actionem, vel rem ſuam debet obligare, ac ſubtrahere civitati, vel principi. Satis conſulit juri eminenti civitatis, vel principis, ſe conſervando. Alterum perinde accipiendum eſt, ac ſi morbo, vel calamitate amiſſum eſſet.

12 *Fides ſola* ] Promiſſio, qua quis non alterius ſe ditioni ſubjicit, & manet rerum ſuarum dominus, etſi ad aliquid dandum, faciendomve ſe obligaverit. ( Prava interpretatio. Fides eſt heic obligatio erga eum, cujus aliquis ſubditus eſt, vel Miles conductitius, & quæ ſola non impedit quominus ille dominus ſit rerum, & actionum ſuarum, quamdiu eam poteſtatem non abdicavit. *J. B.* )

GRO-

3. + Lex quidem poſſet adimere ſubditis aut perpetuis, aut temporariis, hanc poteſtatem: ſed neque lex hoc ſemper facit; [13] parcit enim civibus: neque ſemper facere poteſt; nam leges humanæ, ut alibi [a] diximus, vim obligandi tum demum habent, ſi latæ ſint [14] ad humanum modum, + non ſi onus injungant, quod a ratione, & natura plane abhorreat. Et ideo leges, & præcepta ſpecialia, quæ tale quid aperte præ ſe ferunt, + pro legibus haberi non debent; generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ ſunt, + ut caſus ſummæ neceſſitatis excludant.

*a* Lib. I. c. IV. §. 7. n. 2. 3. Lib. II. *cap.* II, §. 6. *n.* 4. *cap.* XIV. §. 12. n. 2.

4. Quod ſi actus, qui lege, aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, + interdici æquo jure potuit, + jam irritus erit actus privati, + ſed puniri tamen idem poterit, + ideo quod promiſit id, quod ſui juris non erat, maxime + ſi juratus id fecerit.

VI. Promiſſio captivi + de [15] redeundo in carcerem merito toleratur: [16] + neque enim deteriorem reddit captivi conditionem. Non ergo, ut quidam exiſtimant, glorioſe tantum fecit M. Attilius Regulus, + ſed & quod debebat: *Regulus*, inquit [b] Cicero, *non debuit conditiones, pactionesque bellicas, & hoſtiles perturbare perjurio.* Nec obſtat illud [c]:

*b Off.* III. c. 29.
*c Horat.* III. *Od.* V. 49.

> *Atqui ſciebat, quæ ſibi barbarus*
> *Tortor pararet.*

+ Nam & hoc fieri poſſe jam ſcierat, cum promitteret. Sic & de decem captivis, ut quidem ex antiquis ſcriptoribus rem narrat [d] Gellius, *octo poſtliminium juſtum non eſſe ſibi reſponderunt, quoniam* [a] *dejurio vincti forent.*

*d* Lib. VII. c. 18.

VII. 1. Solent & promittere quidam, [17] ne in certum locum redeant, + ne adverſus eum, qui ipſos in poteſtate habet, militent. Prioris exemplum apud [e] Thucydidem, ubi ſic Ithomenſes promittunt Lacedæmoniis, exituros ſe Peloponneſo, + nec unquam redituros. + Poſterius nunc frequens eſt. Vetus exemplum eſt apud Polybium, [f] ubi dimittuntur ab Amilcare Numidæ ſub lege, μηδένα φέρειν ὅπλον πολέμιον κατ' αὐτῶν· *ne adverſus Carthaginienſes eorum quiſquam arma hoſtilia ferret.* Simile pactum habet in [g] Gotthicis [b] Procopius.

*e* Lib. I. c. 103.
*f* Lib. I. c. 78.
*g Gotth.* III. c. 36.

2. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, + quia ſit contra officium, quod

GROTII.

a *Dejurio vincti* ] Id eſt, capitis minores, ut *Horatius* de Regulo loquitur. ( *Dict.* III. V. )

b *Procopius* ] Gotth. II. de Herulis. ( *Cap.* 14. ) ( Hoc exemplum diverſum eſt ab eo, quod in contextu indicatur. In loco præcedenti POLYBII nullum eſt pactum, ſed comminatio tantum *Hamilcaris.* J. B. )

GRONOVII.

13 *Parcit enim civibus* ] Non vult eos potius perire, quam quidquam ſui hoſtibus, cum in eorum poteſtatem venerint, pacto obligare.

14 *Ad humanum modum* ] Non plus exigant, quam poteſt ab humana imbecillitate præſtari.

15 *Redeundo in carcerem* ] Si ſcilicet aliquid, quod ſuſcepit, cum dimitteretur, non effecerit.

16 *Neque enim deteriorem* ] Quippe qui, ſi efficiat, liberetur: ſin, eodem ſit loco, quo antea.

17 *Ne certum locum* ] Ubi præſentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi ſunt, aut damnoſa illi, quæ ceperat, & dimittit.



GRO-

a L. II. c. V. §. 3. & §. 10. n. 1. L. II. c. XI. §. 9. b §. 5. n. 2.

quod patriæ debeatur. + At non, quicquid contra officium eſt, ſtatim & irritum eſt, ut & [a] alibi, & ſupra [b] diximus. Deinde vero + ne contra officium quidem, libertatem ſibi parere id promittendo, quod jam eſt in hoſtis manu. + Nihilo enim deterior fit patriæ cauſa, cui is, qui captus eſt, ni liberetur, + jam periiſſe cenſendus eſt.

VIII. Promittunt & nonnulli [18] + non fugere. + tenet hoc eos, etiamſi [19] vincti promiſerint, + contra, quam quidam ſentiunt. Nam & ſic ſolet aut vita ſervari, aut mitior obtineri cuſtodia. Si vero vinctus ſit poſtea, + ita demum [20] liber erit, ſi ideo promiſerit, ne vinciretur.

IX. Satis inepte quæritur, + an, qui captus eſt, [21] alii dedere ſe poſſit. Nimis enim certum eſt, neminem ſua pactione + jus alteri quæſitum adimere poſſe. Eſt autem captori jus quæſitum, + aut ipſo belli jure, aut partim belli jure, + partim [22] conceſſu ejus, qui bellum gerit, ſecundum ea, quæ ſupra [c] expoſuimus.

c Lib. III. c. VI. §. 23. & ſeq.

X. Circa effectus pactorum egregia quæſtio eſt, + an privati, ſi in fide præſtanda negligentes ſint, a ſuis poteſtatibus cogendi ſint eam implere. Et + cogendos verius eſt in bello duntaxat ſolenni, + ob jus gentium, quo bellum gerentes obſtringuntur alter alteri jus reddere, + etiam de factis privatorum, + ut puta ſi a privatis violati eſſent hoſtium legati. Sic Cornelius Nepos, recitante [d] Gellio, ſcripſerat, multis [e] in ſenatu placuiſſe, ut ii de [23] decem captivis, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur.

d Noct. Att. VII. 18.

e Lib. II. c. XVI. §. 2. Hoc lib. c. XX. §. 26.

XI. + De interpretatione tenendæ regulæ jam [e] aliquoties memoratæ, ut a proprietate verborum non recedatur, + niſi abſurdi vitandi cauſa, + aut ex alia ſatis certa mentis conjectura: + ut in dubio magis interpretemur verba contra eum, qui legem dedit.

XII. + Vitam pactus non etiam ad libertatem jus habet. + Veſtium nomine arma non veniunt: ſunt enim hæc diverſa. [24] Veniſſe auxilium recte dicitur ſi ſit in conſpectu, etiamſi nihil agat: + nam ipſa præſentia ſuam vim habet.

XIII. At [25] + rediiſſe ad hoſtem non dicetur qui clam rediit ut ſtatim

GROTII.

c *In ſenatu placuiſſe* ] Idem jam ante ſenatus redire eos coëgerat, quos Pyrrhus ſub conditione dimiſerat. *Appianus* exc. legat. num. 6. (pag. 348. *Excerpt. Fulv. Urſin.* )

GRONOVII.

18 *Non fugere* ] Si habeantur in liberiori cuſtodia.

19 *Vincti* ] Quum in arctiſſima cuſtodia haberentur.

20 *Liber erit, ſi ideo promiſerit* ] Quia promiſſionem non videtur accepiſſe, qui eum tenet. 2, 11. 4.

21 *Alii ſe dedere* ] Vel dum trahitur ab homine ignoto, aut infeſto, videns alium notum, præſertim honoratioris militiæ, vel etiam literis e cuſtodia datis.

22 *Conceſſu ejus* ] Hujus enim primario ſunt, quæ capiuntur.

23 *Decem captivis* ] Quos Hannibal dimiſerat, ut tentarent, numquid ſenatus Romanus redimeret captivos, fide data, ſi non impetrarent, in caſtra redituros.

24 *Veniſſe auxilium* ] Si quis promiſerit deditionem, niſi certum intra tempus adventarint auxilia, & illud tempus finiatur, dum auxiliarii e longinquo proſpiciuntur, illique nec dum aut applicuerint ſe nobis, aut aggrediantur hoſtem, ſine perfidia deditionem recuſabit.

25 *Rediiſſe ad hoſtem* ] Si quis promiſit ſe rediturum ad hoſtem niſi cuja cauſa dimittitur, id effectum reddiderit, non ſatisfecit fidei, ſi ſic rediit, ut nemo intelligeret rediiſſe, quo fallens hoſtem paullo poſt evaderet.

GRO-

tim exiret : rediiſſe enim ita intelligi debet, + ut in poteſtate hoſtium iterum ſit. Contraria interpretatio veteratoria [a] + Ciceroni, ſtulte callida, + quæ fraudem in ſe, & perjurium habeat. Eadem [b] Gellio fraudulenta calliditas, + a Cenſore ignominiis notata, qui eam adhibuerant, inteſtabiles, & inviſi.

*a De off. III. c. 32.*
*b Lib. VII. c. 18.*

XIV. [d] Juſta auxilia in pactis deditionis non faciendæ, + ſi ea advenerint, intelligi debent talia, quæ periculum ceſſare faciant.

XV. Notandum & hoc, ſi quid [26] de executionis modo convenit, id conditionem non injicere pacto, ut + ſi dictum certo loco ſolvi, qui locus poſtea dominum mutaverit.

XVI. De obſidibus tenendum quod [c] ſupra diximus, plerumque eos + acceſſionem eſſe [27] principalis actus, ſed tamen conveniri etiam poſſe + ut disjunctiva ſit obligatio, nimirum ut aut fiat aliquid, aut obſides retineantur. Sed in dubio tenendum eſt illud, quod maxime eſt naturale, + id eſt, ut acceſſio tantum credantur.

*c Hoc libro c. 20. §. 58.*

GROTII.

d *Juſta auxilia in pactis deditionis* ] Sunt ejus pacti exempla quatuor in III. Gotthicorum *Procopii.* ( Cap. 7. 12. 30. 37. ) Aliud de Luca apud Agathiam lib. I. ( c. 7. ) De Caſtello Corſicæ apud *Bizarum* hiſtoriæ Genuenſis X. alia libro XVIII. & in bello in Mauros. Habet tale & *Cromerus* lib. XI.

GRONOVII.

26 *De executionis modo* ] Iſque modus propter incidentem cauſam non queat ſervari, non ideo rem ipſam eſſe irritam.

27 *Principalis actus* ] Ejus, quod maximum, & præcipuum promiſſum eſt, adeoque hoc præſtito illos debere dimitti.

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

*IN*

# HUGONIS GROTII

## *LIB. III. CAP. XXIII.*

HACTENUS Auctor egit de fide publica, ſive a ſummis, ſive a minoribus poteſtatibus data : hic agit de fide, quæ privatim in bello datur ; & ait, privatos invicem fidem dare poſſe : 1. quia de ſuo jure diſponunt : 2. quia jus in hoſtes transferri poteſt : 3. quia alias cæderentur capti, & libertas impediretur. §. 1. Idque verum non tantum eſſe, ſtatuit, de fide hoſti, ſed & latronibus data : quanquam ſi metu injuſto fides extorta eſt, reſtitutionem jure naturæ ( non jure gentium externo ) in bello publico impetrari poſſe, putet, niſi juramentum acceſſerit ; tunc enim abſque nota perjurii recedi a fide data non poſſe ; ſed unicuique hominum licere tale perjurium punire, ſolis exceptis latronibus, & piratis : eorum enim odio diſſimulari perjurium jure gentium, fingit. §. 2. » Per-

» Pergit, fidem datam etiam a minore » valere, §. 3. etſi error acceſſerit, qui » conſenſum non impedit circa rem, §. 4. » Neque obſtare, quod publicum ex pacto » tali damnum aliquod ſentiat; nam ma- » jus, aut certius malum inde evitari, » §. 5: niſi lege publica actus interdictus » ſit, §. 3. *n.* 2. & 3

» Hinc concludit. privatum promittere » hoſti poſſe, ſe rediturum in carcerem, » §. 6. ſe in certum locum non reditu- » rum, §. 7. ſe non militaturum, *ibid.* » (neque hoc caſu contra officium patriæ » agi, quia non fit deterior ejus cauſa, » cum captus patriæ plane ſit inutilis, *ibid.*) » ſe aufugere nolle, §. 8

» Porro ait. fruſtra quæri, an captus » ſe alii dedere poſſit, §. 9. Denique do- » cet privatos, ſi fidem datam non im- » pleant, a ſuis cogi poſſe poteſtatibus ut » impleant, §. 10.

» Tandem regulas interpretandi pacta a » privatis inita ſuppeditat §. 11. Atque » exinde concludit, eum, qui vitam pa- » ctus eſt, jus non habere ad libertatem, » §. 12. Rediiſſe non videri qui clam re- » diit, §. 13. Eum, qui promiſit, ſe ur- » bem non dediturum ſi auxilia advene- » rint, intellexiſſe talia, quæ periculum » ceſſare faciant, §. 14. Si promiſſum cer- » to loco ſolvi, non teneri paciſcentem ſi » locus poſtea fiat non tutus, §. 15. Re- » gulariter obſides, & pignora liberari fini- » ta obligatione principali, niſi aliud in » ſpecie dictum ſit, §. 16. Quæ ſingula » nunc examinabimus.

## Ad §. I.

Milites *puta, aut pagani* ] » Om- » nes ſubditi.

*Inventos eſſe juris magiſtros* ] » Uti Za- » ſius in libello de pueris Judæorum ba- » ptizandis, quem refutavit Eckius Theo- » logus cui reſpondet Zaſius *in Apolo-* » *gia ad Eckium p. m.* 427. ubi Gloſſam, » Hoſticum, Odofredum, Bartolum, &c. » Angelum, Jaſonem, Fulgoſium, Cor- » neum, Andream de Piſis, Dulcium, » Philippum, &c. allegat. Rationem præ- » cipue afferunt, 1. quod militaris diſci- » plina, & iuramentum præſtitum exigat, » ne privatus ab hoſte ullum lucrum ac- » quirat: 2. quia capti poſtliminio redire » tenentur, contra hoc jus publicum po- » ſtliminii nihil promitti poſſe: 3. Multo » minus pactum valere pagani, quippe » quod hoſtis contra juramentum militare, » adeoque turpiter exegit, &c. quæ dubia » examinabimus *infra* §. 5. & 7.

*Pacta publice cum hoſtibus inita* ] » Id » eſt, vel a ſummis poteſtatibus, vel a du- » cibus belli.

*At quæ a privatis* ] „ Sive ſingulis mi- „ litibus, ſive paganis. *Zas. d. l. pag.* 428.

*Nam cum privati jura privata habeant* ] Dudum oſtenſum eſt, fidem omnibus, etiam hoſtibus, eſſe ſervandam, modo dari jure potuerit: poteſt autem ſemper dari de re ſua, quia prout quiſque de re ſua diſponit, ita jus eſt.

*Et hoſtes capaces ſunt acquirendi juris* ] „ Si fides eis tanquam hoſtibus datur. *Vid.* „ *ſupr. c.* 20.

*Quid eſſe poteſt quod obligationem impe- diat* ] „ Cum de ſuo jure, adeoque licite „ diſponat.

*Datur cædibus occaſio, libertati impedi- mentum* ] „ Hæ rationes ſunt mere poli- „ ticæ; jure naturæ enim captus occidi „ poteſt, & libertas in perpetuum aufer- „ ri: adeoque hactenus nulla fit injuria „ captis.

*Nam & illæ caveri ſæpe* ] „ Niſi ſpe lu- „ cri allicerentur domini ut parcant captis.

*Et hæc obtineri* ] „ Niſi promittentem „ jure obligari ad fidem ſervandam, alter „ pro certo habeat.

*Fide privatorum ſublata, non poterit* ] „ Quia promittens fidem datam implere „ non teneretur, idque ex hypotheſi illo- „ rum Juriſconſultorum, jure.

## Ad §. II.

Non *hoſti tantum* ] „ *Vid. l.* 3. *c.* „ 19. *per tot.*

*Quem jus gentium agnoſcit* ] „ Intelligit „ voluntarium, quoties nimirum quis per „ bellum publicum ſolenne hoſtis conſti- „ tuitur. Quale jus gentium non exſtare, „ diximus.

*Sed & latroni, &c.* ] „ Nam hos hoſtes „ jus gentium non agnoſcere, Auctor fa- „ tetur: adeoque bellum cum his *minus ſo-* „ *lenne* eſſe, ait, *l.* 3. *c.* 4. §. 18. *n.* 6.

„ c.

Digitized by Google

,, *c.* 3. §. 11. *c.* 19. §. 2; ibique non
,, procedi ex privilegio illo gentium, ſed
,, ex jure naturæ, *l.* 2. *c.* 3. §. 4. *n.* 1.
,, *l.* 3. *c.* 3. §. 6. *Vid. Diſſert. proœm.*
,, *IX. Cap.* 5. §. 70.

*Id intereſt, quod ſi metus injuſtus impulerit* ] ,, Fruſtra id quæritur inter hoſtes,
,, quia ſuperiorem non habent, qui de ju-
,, re decidat.

*Petere reſtitutionem* ] ,, Contra promiſſio-
,, nem factam.

*Sibi eam præſtare poteſt* ] ,, Non ſolven-
,, do, ſeu præſtando id, quod promiſit;
,, & hoc eſt, quod Auctor paſſim ait, me-
,, tum inferentem teneri liberare eum, qui
,, promiſit. *L.* 2. *c.* 13. §. 14. *c.* 17. §.
,, 17. *c.* 11. §. 7. *n.* 2. & 3. *l.* 3. *c.* 19.
,, §. 4. *c.* 23. §. 2.

*Quod in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet* ] ,, Utpote
,, quo jure, etiam ob metum injuſtum ad
,, effectum dominii externi, reſtitutionem
,, non dari, putat. Quæ monſtra refutavi-
,, mus *l.* 3. *c.* 19. §. 12. *l.* 2. *c.* 17. §.
,, 19. *l.* 2. *c.* 11. §. 7. *ſeq.*

*Jam omnino quod promiſſum eſt præſtandum erit* ] ,, Id eſt, ſive juſtus ſit metus,
,, ſive injuſtus: quia vis, & metus non tol-
,, lunt conſenſum. Rationem autem, quam
,, Auctor ſupra adhibuit, quod licet jus
,, homini non ſit quæſitum, Deo tamen
,, id debeatur, late examinavimus *l.* 2. *c.*
,, 13. §. 14.

*Puniri ab hominibus ſolet* ] ,, Repetit
,, hic Auctor errorem illum perpetuum,
,, quod natura cuilibet homini jus punien-
,, di alterius delicta competat: quod paſ-
,, ſim refutavimus. Si hoſtis privatus fidem
,, datam non ſervat, ſuperior ejus implo-
,, rari debet ut eum adigat, *vide infra* §.
,, 10. Si nolit, nova hæc belli cauſa eſt
,, cum ipſo ſuperiore: extraneis autem
,, nullum jus de perjurio cognoſcendi com-
,, petit.

*Si in latrones, aut piratas, diſſimulari odio eorum* ] ,, Fabula hæc jam exploſa
,, eſt ſupra *l.* 3. *c.* 19. §. 5. Latro jus
,, agendi ex pacto vi, ac metu extorto
,, habet; at is viciſſim promittenti tenetur
,, ob metum injuria illatum: atque hic
,, proceſſus juris naturæ eſt, de quo *l.* 2. *c.*
,, 11. §. 7. egimus.

---

## Ad §. III.

Minorem *non excipiemus* ] » Qui
» viginti quinque annos non habet. *Vide*
» *l.* 2. *c.* 5. §. 2. & *c.* 11. §. 5.

*Qui ejus ſtatus eſt, ut actum intelligat* ]
» Id eſt, qui pubes eſt: diximus enim,
» ex facultate generandi etiam judicium
» neceſſario ſequi, *d. c.* 11. §. 5.

*Quæ minoribus conſulunt beneficia* ] » Re-
» ſtitutionem intelligit in integrum.

*Ex jure ſunt civili* ] » Lubrico ætatis in-
» dulta.

*De jure gentium* ] » Rectius, de jure
» naturæ.

---

## Ad §. IV.

Si *id, quod per errorem creditum fuit, in mente agentis vim habuerit conditionis* ]
» *Vid. Grot. h.* Ex hypotheſi enim Aucto-
» ris promiſſor non conſenſit in promiſ-
» ſum, niſi ſub quadam conditione, quæ
» re ipſa non exſtitit. *Grot. l.* 2. *c.* 11.
» §. 6. *n.* 2. Nos ex aliis principiis to-
» tam de errore materiam deduximus *d.*
» §. 6.

---

## Ad §. V.

Quæritur, an privati quoque
» hoſti fidem dare poſſint? Alii id ne-
» gant, tum ratione *rerum*, tum ratione
» *actionum*. Res enim, & actiones ſubdi-
» torum ſubeſſe imperio ſuperioris, ajunt;
» adeoque contra utilitatem ſuæ civitatis,
» neque ex bonis aliquid concedere, ne-
» que actionis utilitatem hoſti tribuere
» poſſe, exiſtimant. Unde quicquid contra
» officia, quæ patriæ debentur, promitti-
» tur, irritum pronunciant. *Vid. infr.* §.
» 7. Auctor reſpondet huic dubio: 1°.
» pacta talia privatorum ideo valere, quia
» majus malum illis evitatur: neque enim
» 2°. ſolam fidem, qua quis non abdicat
» juri in ſe, & in res ſuas, neque utili-
» tatem publicam ſine legis auctoritate id
» efficere poſſe, ut promiſſio omni effectu
» careat,,

» careat, *b.* §. 5. *n.* 2 : 3°. non quic-
» quid contra officium eſt, ſtatim & irri-
» tum eſſe : 4°. nec contra officium eſſe,
» libertatem ſibi parare, promittendo quod
» jam eſt in hoſtis manu : 5°. nihilo de-
» teriorem fieri patriæ cauſam, cui is,
» qui captus eſt, ni liberetur, jam periiſſe
» cenſendus eſt. Vera ratio cur pacta pri-
» vatorum cum hoſte valeant, 6. in eo
» conſiſtit, quod ſupponimus, hoſtem mi-
» nari incendia prædiis, captivitatem per-
» ſonis, &c. ſopponimus, imperantem id
» impedire non poſſe. Hoc caſu igitur ſub-
» diti jure neceſſariæ defenſionis partem
» bonorum, ut reliqua conſervent, dare,
» vel promittere hoſti, propitio jure poſ-
» ſunt : civitati enim nulla fit injuria,
» tum quia res illæ æque, quin magis,
» perituræ fuiſſent, tum quia imperium
» hoc caſu deſinit, & jure neceſſariæ de-
» fenſionis civis ea agere poteſt, quæ ad
» ſui. ſuarumque rerum conſervationem
» neceſſaria eſſe judicabit.

» Secus igitur ſe res habet ſi privatus
» commercia cum hoſte agit : ejuſmodi
» pacta enim, quæ hoſtis vires augent,
» noſtræ civitatis vires autem minuunt,
» prohibita ſunt. *Vid. n.* 5.

» An vero pactum militum captivorum,
» quo promittunt, ſe non ulterius milita-
» turos, valeat, videbimus §. *7. n.* 1.

1 *Quouſque ſe extendat privatorum in pa-ciſcendo poteſtas* ] » Semper valet pactum ſi » de ſuo jure diſponunt.

*Quod publicum eſt, a privato alienari non poſſe* ] » Quia de jure alieno, adeo- » que extra fines facultatis a creatore con- » ceſſæ diſponeret.

*Ne ducibus quidem belli id permiſſum eſt* ] » Scilicet, extra fines officii, & » mandati.

*Modo probavimus* ] » Vid. *c.* 22. §. 7. » ubi dixit, ducem non poſſe de belli » cauſis, & conſequentibus diſponere.

*De ipſorum actionibus, ac rebus quæri poteſt* ] » Adeoque de jure eorum privato.

*Hæc quoque concedi non poſſe ſine ali-quo damno partis* ] » Si enim pecuniam, » frumentum, &c. hoſti promittit, vires » hoſtis augentur, & vires noſtræ civitatis » minuuntur.

*Illicita cum civibus ob jus ſupereminens civitatis* ] » Civitas enim jus in res civis » hactenus habet, ut hic de iis in detri- » mentum civitatis diſponere nequeat.

*Tum conductis militibus ob fidem ſacra-mento datam* ] » Miles enim ſacramento » ſe obſtrinxit, quod civitatem defendere » velit, violare id videtur ſi promittit, ſe » eam non defenſurum. *Add. infra* § 7.

*Sed ſciendum eſt* ] » Veram rationem, 2
» cur fides a privato hoſti data ſervari de- » beat, expoſuimus initio *b.* §. Supereſt » ut dubia a Zaſio ſupra §. 1. rubr. 2. » mota removeamus.

» *Primo* ait, militarem diſciplinam, & » juramentum præſtitum exigere, ne pri- » vatus ab hoſte ullum lucrum acquirat. » Reſp. ſi milites, & ſubditi liberi ſunt, » omnino conventiones cum hoſte prohi- » beri poſſunt : idque & diſciplinæ mili- » tari, & juramento convenit, nihil enim » facere poſſunt, quo hoſtium vires auge- » antur. At ſi in hoſtium poteſtate ſunt, » eiſque ut hoſtibus quædam promittunt, » ea valent jure neceſſariæ defenſionis. *Vid.* » §. 7.

„ *Secundo* opponit, captos poſtliminio fal- „ tem redire, adeoque eos contra jus pu- „ blicum poſtliminii nihil promittere poſſe. „ Reſp. etiam ille, qui ab hoſte *dimittitur*, „ poſtliminio revertitur, *l.* 26 *ff. capt.* qui „ proinde aliquid pro illa *dimiſſione* promit- „ tit, nihil promittit contra jus publicum „ poſtliminii.

„ *Tertio* ait, hoſtem turpiter agere, quod „ a pagano contra juramentum militare, con- „ tra diſciplinam militarem, contra obedien- „ tiam ducibus debitam, fidem exigat. At „ inepta eſt hæc ratio, uti *infra* §. 7, ubi „ hæc materia repetitur, demonſtrabimus.

*Quæ malum majus, aut certius evitant, magis utilia etiam publico cenſeri debere* ] » Majus autem malum evitant qui certa » pecunia hoſti promiſſa, incendia, & va- » ſtationem impediunt, qui capti, pro- » mittendo ſe nolle militare, a ſervitute » ſe liberant, &c.

*Quia minus malum induit rationem boni* ] » Hanc interpretandi regulam explicavimos, » & refutavimus ſupra *l.* 2. *c.* 23. §. 2. *c.* » 24. §. 5. *n.* 1.

*Fides ſola, qua quis poteſtatem ipſam ſui, & rerum ſuarum non abdicat* ] » Senſus » eſt, fidem hoſti datam ideo effectu ca- » rere non debere, quia fidem civitati de- » dit; per hanc enim fidem civem ſe, ſuaque

» ſuaque non ſubjeciſſe poteſtati civitatis;
» adeoque eam non obſtare, quo minus &
» ſe, ſuaque a poteſtate hoſtis, alia fide
» data, liberare, eoque majus periculum
» evitare poſſit.

*Neque utilitas publica* ]„ Senſus eſt, fi-
» dem hoſti datam nec ideo irritam reddi,
» quod ſine damno civitatis concedi non
» poſſint ea, quæ promiſſa ſunt; quia ea
» fides itidem non impedit, quominus ad
» evitandum majus malum contra officium
» aliquid hoſti promittere poſſimus. Nos
» veram rationem jam expoſuimus. *Add.*
» §. 7.

*Sine legis auctoritate* ] „ An ergo leges
» adimere facultatem cum hoſte paciſcendi
» poſſunt? *Vid. n. ſeq.*

3 *Lex quidem poſſet adimere ſubditis hanc*
*poteſtatem* ]„ Auctor dixit *n. præced.* utili-
„ tatem publicam ſine legis auctoritate non
» poſſe, efficere ut id, quod contra offi-
„ cium ſit, irritum ſit, ſi facto illo majus
„ evitatur malum. Inſtat Auctor, legem ci-
„ vilem poteſtatem illam ſubditis auferre
„ poſſe, adeoque tunc ſaltem pacta ſubdi-
» torum cum hoſte non valere. Reſpondet
„ 1. legem id non ſemper facere; nec 2.
„ id facere ſemper poſſe, quia leges ad hu-
„ manum modum latæ ſaltem obligant,
„ non ſi onus injungant a natura, & ratio-
„ ne alienum. Vera ratio eſt, quod jus ne-
„ ceſſariæ defenſionis nulla lege auferri poſ-
„ ſit, & quod imperium in hoc caſu deſi-
„ nat. *Vid.* §. 7.

*Non ſi onus injungant, quod a ratione,*
*& natura, plane abhorreat* ] „ Quale ex
„ hypotheſi Auctoris eſſet, ſi ſubditus im-
„ pediretur majus, aut certius evitare ma-
„ lum: rectius, ſi jus neceſſariæ defenſio-
„ nis ei auferretur.

*Pro legibus haberi non debent* ] „ Quia
„ legibus naturæ aliquid contrarium præci-
„ piunt. *Vid. l.* 2. *c.* 14 §. 12. *n.* 2.

*Ut caſus ſummæ neceſſitatis excludant* ]
„ Toties hanc hypotheſin generalem refuta-
„ vimus. *Vid. l.* 2. *c.* 2. §. 6 *n.* 2. *c.* 6.
„ §. 5. *c.* 18 §. 4. *n.* 6.

4 *Interdici æquo jure potuit* ]„ Uti ſi nihil
„ legibus naturæ contrarium ſtatuitur.

*Jam irritus erit actus privati* ] „ Quia
„ contra leges ſuæ civitatis pactus eſt.

*Sed puniri tamen ideo poterit* ] „ Quia le-
„ gem violavit.

*Ideo quod promiſit id, quod ſui juris*
*non erat* ] „ Quod enim lege prohibente
„ ſit, eſt extra jus noſtrum; agimus enim
„ ultra facultatem nobis jure conceſſam.

*Si juratus* ]„ Nemo enim fidem juratam
„ dare debet, ſi ſcit, ſe fidem dare non
„ poſſe; eſſet hæc profanatio nominis divi-
„ ni: adeoque tunc pœna perfidiæ quoque
„ obtinet.

---

### A D §. VI.

D E *redeundo in carcerem* ]„ Si ſcilicet
„ promiſſa non præſtiterit.

*Neque enim deteriorem reddit captivi con-*
*ditionem* ]„ Atqui civitatis jus hoc caſu mi-
„ noere videtur, utpote quam omnes cives
„ defendere tenentur. Sed ei reſpondimus
„ §. *præced.*

*Sed & quod debebat* ] „ Factum hoc
„ examinavimus ſupra *L.* 2. *c.* 15. §. 17.
„ *& l.* 3. *c.* 22. §. 3.

*Nam & hoc fieri poſſe, jam ſcierat, cum*
*promitteret* ]„ Jure belli enim in captos,
„ & ſervos ſævire licet.

---

### A D §. VII.

N E *adverſus eum, qui ipſos in poteſtate* 1
*habet, militent* ] „ Vera ratio eſt, quod
„ captus non ſubſit imperio priſtinæ civita-
„ tis, quæ cum eum defendere amplius non
„ poſſit, jus imperii amittit. Captus igitur
„ jure neceſſariæ defenſionis ſe quovis mo-
„ do, etiam promittendo de non amplius
„ militando, liberare poteſt: neque patriæ
„ id præjudicat, cui æque periiſſe videtur,
„ dum in poteſtate hoſtium conſtitutus ope-
„ ram patriæ præſtare nequit; neque deſunt
„ alii, qui militare poterunt. Sane, cum
„ hoſti in captum omnia liceant, cum oc-
„ cidi quoque poſſit, &c. multo magis exi-
„ gi ab eo poteſt fides ne militet. Confe-
„ ratur *ſupra* §. 1. *rubr.* 2. *&* §. 5. *n.* 2. *rubr.*
„ 2. *ſeq.*

*Nec unquam redituros* ]„ Hic non de
„ pactis privatorum agitur, ſed civitatis,
„ & populi.

*Poſterius nunc frequens eſt* ] „ Exempla
„ vide apud *Thuan. Hiſt. l.* 4. *p.* 70. *&*
„ 73. *l.* 14. *p.* 283.

*Quia ſit contra officium, quod patria de-* 2
*betur* ] „ Cujus defenſioni pacto renuncia-



Digitized by Google

„ re non poteſt : ſed reſpondimus ſupra „ §. 5.

*At non quicquid contra officium eſt, ſtatim & irritum eſt* ] „ Immo contradictio eſt actum valere, & tamen legibus contrariari. Sane, lege prohibente deficit facultas moralis. Alias rationes modo poſuimus.

*Ne contra officium quidem, libertatem ſibi parere promittendo quod jam eſt in hoſtis manu* ] „ I. e. de redeundo in captivatem, in qua actu eſt.

*Nihilo enim deterior fit patriæ cauſa* ] „ Si captus manſiſſet, itidem defendere non potuiſſet patriam.

*Jam periiſſe* ] „ Quia facultas defendendi civitatem deficit. Immo jure Romano pro ſervo, & civiliter mortuo habitus fuit. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.*

## AD §. VIII.

NON *fugere* ] „ Qui non carceri includuntur, ſed fide data pro lubitu in terra hoſtili commeare poſſunt

*Tenet hoc eos etiamſi vincti promiſerint* ] „ Vis enim non impedit conſenſum, præſertim ſi ſit vis hoſtilis, utpote quæ licita eſt.

*Contra, quam quidam ſentiunt* ] „ Qui fidem in carcere datam injuſtam prædicant; quod verum non eſt, inprimis de carcere hoſtili. Vide late *Capyc. Dec.* 149. *n.* 3.

*Ita demum liber erit ſi ideo promiſerit, ne vinciretur* ] „ Si quis fidem dedit de non fugiendo, ea intentione ne vinciretur, non violat fidem ſi poſtea contra fidem vinctus aufugiat. At ſi vinctus fidem talem dedit, aufugere abſque perfidia nequit.

## AD §. IX.

AN *Qui captus eſt, alii dedere ſe poſſit* ] „ Recte id negat Auctor, quia diſponeret de jure alieno.

*Jus alteri quæſitum* ] „ Uti quæſitum eſt per deditionem.

*Aut ipſo belli jure* ] „ Quo captus ſit ſervus capientis.

*Partim conceſſu ejus, qui bellum gerit* ] „ Si Princeps prædam ſubditis concedit, *l. 3. c. 6. §. 24.*

## AD §. X.

AN *privati, ſi in fide præſtanda negligentes ſint a ſuis poteſtatibus cogendi ſint eam implere* ] „ Affirmatur. Nam omnium conſenſu conſtat, fidem hoſti datam ſervandam eſſe; adeoque hactenus jus in hoſtem transfertur. Si proinde hoſtis poteſtatem ejus, qui ſub pacto dimiſſus eſt, implorat, cogere ea debet ſubditum ut pactis ſtet; ſi cogere nolit, cauſam ſuam facit, & nova eſt belli cauſa.

*Cogendos, verius eſt, in bello duntaxat ſolenni* ] „ I. e. in bello, quod inter duas ſummas poteſtates geritur, & indictum eſt: huic enim bello jure Gentium certa quædam privilegia indulta eſſe, ſtatuit; quo etiam refert, quod promittentis magiſtratus adigere ſubditos teneatur, ut promiſſa præſtent. Aliud igitur obtinere, putat, in bello minus ſolenni ( quale autem id ſit, vide *Diſſert. Proœm IX. Sect. II.*) in quo tantum ei, qui juſtam cauſam habet, pacta eſſe ſervanda, ait. At ſæpius jam dictum eſt, bellum tale ſolenne non exiſtere. In genere ergo dicendum, inter duas gentes fidem a ſubditis datam ſervandam eſſe. Sane, fides etiam prædoni qua prædoni data impleri debet, & Magiſtratus promittentis cogere hunc ad implementum poteſt; ſalva cæterum actione injuriarum contra prædonem, qui vi alterum ad promittendum induxit.

*Ob jus gentium, quo bellum gerentes obſtringuntur alter alteri jus reddere* ] „ Immo id ex ipſo jure naturæ eſt.

*Etiam de factis privatorum* ] „ Ita ut vel eum dedere, vel adigere ad ſatisfaciendum debeat. *Vid. l. 2. c. 21. §. 4. n. 1. l. 3. c. 20. §. 41. Add. l. 1. c. 3. §. 1.*

*Ut puta ſi a privatis violati eſſent hoſtium legati* ] „ Hoc enim utriusque partis conſenſu injuſtum eſt; adeoque hactenus non diſſident.

AD

Digitized by Google

## Ad §. XI.

De *interpretatione tenendæ regulæ* ] Immo in pactis nulla valet interpretatio, niſi quæ ex natura verborum, & negotii ſequitur. Si id dubium, nullum eſt pactum. Sane, in exemplis §. *ſeq.* allegatis de voluntate citra ullam interpretationem ex ipſis verbis ſatis conſtat.

*Niſi abſurdi vitandi cauſa* ] » *L.* 11. *c.* » 16. §. 16. & 17.

*Aut ex alia ſatis certa mentis conjectura* ] » *L.* 2. *c.* 16. §. 5. *ſeq.*

*Ut in dubio verba magis interpretemur* ] » *L.* 2. *c.* 16. §. 32. & *c.* 20. §. 26.

## Ad §. XII.

Vitam *pactus non etiam ad libertatem jus habet* ] » Aliud enim eſt vita, » aliud libertas ; & illa ſalva eſſe poteſt » etſi hæc adimatur.

*Veſtium nomine arma non veniunt* ] » Hæc enim ſunt diverſa : illæ corporis » tegendi, hæc corporis defendendi cauſa » adhibentur.

*Nam ipſa præſentia ſuam vim habet* ] » Auxilia actu adſunt, adeoque pacti con- » ditio exiſtit.

## Ad §. XIII.

Rediisse *ad hoſtem non dicetur qui clam rediit* ] » Reſpicit Auctor ad de- » cem captos, quos Annibal poſt Can- » nenſem pugnam juratos ad Senatum mi- » ſit, in caſtra redituros niſi de redimen- » dis captivis impetraviſſent. Horum unus » paulo poſtquam egreſſus erat e caſtris re- » diit, quaſi aliquid eſſet oblitus, & ideo » Romæ remanſit. Reditu enim in caſtra » liberatum ſe eſſe jurejurando interpreta- » batur. *Cic. l.* 3. *off. c.* 32. *Vid. ad rubr.* » *ab hac* 3. & 4.

*Ut in poteſtate hoſtium iterum ſit* ] » In » eo ſtatu ſe ſiſtere debet, in quo fuit an- » te dimiſſionem.

*Ciceroni* ] » De iiſdem decem captivis » loquenti *d. l.* 3. *c.* 32.

*Quæ fraudem in ſe, & perjurium habeat* ] » Mera enim fuit cavillatio, & re- » ſervatio mentalis : atque hinc in allega- » to exemplo decrevit Senatus, ut ille ve- » terator, & callidus, vinctus ad Anniba- » lem duceretur.. *Cic. d. l.*

*A Cenſore ignominiis notata* ] » *Eos* » *enim, qui ad Annibalem non rediſſent,* » *uſque adeo inteſtabiles, invisoſque fuiſ-* » *ſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſi-* » *bi conſciverint. Gell. l.* 7. *c.* 18.

## Ad §. XIV.

Si *ea advenerint, intelligi debent talia, quæ periculum ceſſare faciant* ] » Si » quis paciſcitur cum hoſte, ſe reditu- » rum civitatem niſi auxilia certum intra » tempus advenerint, ſine perfidia differ- » re deditionem nequit ſi talia advenerint » auxilia, quæ periculum ceſſare non fa- » ciant, quia manet eadem dedendi neceſ- » ſitas.

## Ad §. XV.

Si *dictum certo loco ſolvi, qui locus poſtea dominum mutaverit* ] Etſi igitur tuto in hoc loco ſolvi non poſſit, ideo pactum non deficit, nec obligatio tollitur, ſed debitum manet.

## Ad §. XVI.

Accessionem *eſſe principalis actus* ] » Obſides enim dantur in ſecuritatem ejus, » quod promiſſum eſt, adeoque ad ean- » dem cauſam accedunt. Unde finita obli- » gatione principali finitur quoque acceſſo- » ria obſidum.

*Ut disjunctiva ſit obligatio* ] » Hoc de- » pendet a pacto partium, quæ prout de » jure ſuo diſponunt, ita jus eſt, neque » tunc obſides obligantur ut acceſſio, ſed » ut principales : at vix exemplum tale » adduci poterit.

*Id eſt, ut acceſſio tantum credantur* ] » Adeoque ut finita obligatione principali » etiam liberentur obſides. Id enim natu- » ra negotii indigitat.

Hhh 3 CAPUT

Digitized by Google

## CAPUT XXIV.

### De fide tacita.

I. *Tacite quomodo fides interponatur.*
II. *Exemplum in eo, qui in tutelam recipi a populo, aut rege, expetit:*
III. *Qui colloquium poſtulat, aut admittit:*
IV. *Huic tamen, dum collocutori non noceat, integrum eſſe res ſuas promovere.*
V. *De mutis ſignis ex conſuetudine aliquid ſignificantibus.*
VI. *De tacita approbatione ſponſionis.*
VII. *Pœna quando tacite remiſſa.*

a *L. ea lege.* 51. *D. locati.*

\+ I. Silentio [1] quædam conveniri, non male a Javoleno [a] dictum eſt; quod & + in publicis, & in + privatis, + & in mixtis conventionibus uſu venit. Cauſa hæc eſt, + quod conſenſus, qualitercunque indicatus, & acceptatus, vim habet juris transferendi. Signa autem conſenſus ſunt + & alia præter voces, & literas, ut non [b] ſemel jam indicavimus. [2] + Quædam natura inſunt actui.

b Lib. II, c. IV. §. 4. §. L. III, c. 1. §. 8.

II. Exemplum ſit in eo, qui + aut ab hoſtibus, + aut ab externis veniens in alterius populi, aut regis fidem ſe dat. + nam hic quin tacite ſe obliget, [3] ne quid faciat adverſus eum ſtatum, in quo præſidium petit, dubitari non debet. Quare + ſequendi non ſunt qui [4] Zopyri factum a reprehenſione remotum ajunt: neque enim fides ejus in regem, perfidiam in eos, ad quos confugerat, excuſat. + Idem de Sexto Tarquinii filio, [c] qui ad Gabios ſe contulerat, dictum eſto. De Sinone [d] Virgilius:

c *Liv. lib.* I. c. 53.
d *Æneid.* II. ṽ. 65.

> *Accipe nunc Danaûm inſidias, & crimine ab uno*
> *Diſce omnes.*

e Libro XXXVIII c. 25.

III. Sic & qui colloquium aut poſtulat, aut admittit, [a] + tacite pollicetur, collocutoribus id innoxium fore. Hoſtibus per colloquii ſpeciem violandis + jus gentium violari, pronuntiat [e] Livius: addit, [5] colloquium perfi-

GROTII.

a *Tacite pollicetur, collocutoribus id innoxium fore*] Merito *Agathias* Ragnarim Hunnum culpat, quod abeuntem a colloquio Narſetem telo transfigere voluerit. *Agath.* lib. II. (c. 7.)

GRONOVII.

1 *Silentio quædam promitti*] Quædam promiſſa intelligi, etiamſi nominatim deſignata non fuerint.

2 *Quædam natura*] Etſi nec dicto, nec ſcripto, nec alio ſigno externo expoſita ſint, tamen quia ſine illis, in quod conſenſum eſt, conſtare non poteſt, pro expreſſis habentur.

3 *Ne quid faciat*] Moliatur adverſus eam rempublicam.

4 *Zopyri factum*] *Juſtin.* 1, ult.

5 *Colloquium perfide*] Liv. 38. 25. *Pauci ergo effugerunt, captus eſt nemo: major multo pars per fidem violati colloquii pœnas morte luerunt.* *Plautus* Moſtell. 2, 2. 69. *per fidem deceptus ſum: hoſpes hic me necavit.* Livius, I, 9. *incuſantes violati hoſpitii fœdus, Deumque invocantes, cujus ad ſolemne, ludoſque, per fas, ac fidem decepti veniſſent.* *Seneca* de provid. cap. 3. *multa milia civium Romanorum, uno loco, poſt fidem, immo per ipſam fidem trucidata.* (Addo *Cæſar.* De Bell. Gall. *Lib.* I. c. 46. ibique judicio, & eruditione præſtantiſſimi Int. *J. Daviſii* Notam. *J. B.*)

GRO-

perfide violatum. nam *per fidem* mendoſe eo loco ſcribitur. Cn. Domitius eo quod Bituitum regem Arvernorum per colloquii ſimulationem accerſitum, hoſpitioque exceptum vinxit, hoc a Valerio [a] Maximo judicium refert: *Nimia gloriæ cupiditas* [6] + *perfidum exiſtere coëgit.* Quamobrem mirari ſubit, cur ſcriptor libri [b] octavi belli Gallici Cæſaris, ſive is Hirtius eſt, ſive Oppius, ſimile factum T. [7] Labieni referens, adjecerit, *infidelitatem ejus* (Comii ſcilicet) *ſine ulla perfidia judicavit comprimi poſſe*; niſi hoc Labieni magis, quam ſcriptoris judicium eſt.

a Lib. IX, c. 6. n. 3.
b Cap. 23.

IV. At + non ultra tacita illa voluntas trahenda eſt, quam dixi. nam dum collocutores nihil patiantur, + ſpecie colloquii [8] avertere hoſtem a belli conſiliis, ſua interim promovere, perfidia vacat, & + dolis bonis annumeratur: quare qui deceptum ſpe pacis regem Perſeum [c] arguebant, non tam juris, & fidei, quam animi excelſi, & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his, quæ de dolis bellicis [d] diximus, ſatis poteſt intelligi. Ejuſdem generis erat fraus illa, qua Aſdrubal ex Auſetanis ſaltibus exercitum ſervavit, & qua Scipio Africanus major ſitum caſtrorum Syphacis perdidicit, utrumque narrante [e] Livio. Quorum exemplum imitatus [b] L. Sylla bello ſociali apud Eſerniam, ut apud [f] Frontinum legimus.

c Liv. lib. XLII. c. 47.
d L. III, c. 1. §. 6. & ſeq.
e Liv. lib. XXVI. c. 17. & lib. XXX. c. 4.
f Lib. I, c. 5. n. 17.

V. Sunt & + ſigna quædam muta ex conſuetudine ſignificantia, ut olim [9] vittæ, & rami olivarum: apud Macedones [10] haſtarum erectio: apud Romanos [c] [11] ſcuta capiti impoſita, [d] ſigna ſupplicis deditionis, + quæ proinde [12] obligant ad arma ponenda. Qui vero deditionem accipere ſe ſignificat, + an obligetur, & quatenus, ex his, quæ ſupra [g] dicta ſunt, petendum ſit. [e] + Hodie vela candida tacitum habent ſignum petiti colloquii: + obligabunt ergo non minus, quam ſi voce petitum eſſet.

g Lib. III. c. IV. §. 12. & c. XI. §. 15.

+ VI. Spon-

GROTII.

b *L. Sylla* ] Et Cæſar Dictator adverſus Tencteros, & Uſipetes. *Appianus* exc. legat. n. 16.

c *Scuta capiti impoſita* ] *Appianus* civilium II.

d *Signa ſupplicis deditionis* ] Apud Perſas manus poſt tergum complicatæ. *Ammianus* lib. XVIII. (Cap. 8. pag. 222. ubi de *Aſſyriis* hoc dicitur.) ad quem locum notata *Lindebrogii* vide. ſcuta, & vexilla perverſa apud Romanos, notat idem *Ammianus* libro XXVI. (Cap. 10. p. 512. ubi vide *Valeſii* notam.) Submittere vexilla, *Latinus Pacatus* panegyrico. (c. 36.) Apud Germanos, & eorum exemplo alios, herbam porrigere *Plinius* lib. XXII. c. 4. Qui victi ſe dedunt inermes ſupplicant, ait *Servius* ad 1. Æneid. (487.)

e *Hodie vela candida tacitum habent ſignum petiti colloquii* ] Ignis ſuccenſus petiti colloquii ſignum apud ſeptentrionis populos. Meminit *Johannes Magnus*, & alii. *Plinius* lib. XV, 30. de lauru: *ipſa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hoſtes, quietis ſit indicium.* (Cap. 30.)

GRONOVII.

6 *Perfidum exiſtere* ] *Florus* Aſinam Cornelium, qui ſimulato colloquio evocatus, atque ita oppreſſus fuit, vocat *perfidiæ Punicæ documentum.* 2, 2.

7 *Labieni* ] Qui Comium pro rebelle, ingrato, & non ſemel perfido habebat.

8 *Avertere hoſtem* ] Securum, & minus intentum rebus gerendis reddere, quum ipſe interim diligenter compareț, ut apud *Juſtinum* Ptolemæus Philopator legationibus miſſis, quoad vires pararet morabatur Antiochum, lib. 30, 1.

9 *Vittæ, & rami olivarum* ] Virgil. 8. 127, *Optime Grajugenum, cui me fortuna precari, Et vitta comtos voluit prætendere ramos.*

10 *Haſtarum erectio* ] *Liv.* 33, 10.

11 *Scuta capiti impoſita* ] *Appianus* 2, civil. p. 454. de Afranianis interceptis.

12 *Obligant ad arma* ] Quæ ſigna ſi partis alterius præliatores edant, alterius partis eſt inhibere hoſtilia.

GRO-

\+ VI. Sponſio a ducibus facta quatenus tacite approbata a populo, aut rege cenſeri debeat, & hoc jam [a] ſupra diximus, + nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, [13] cujus rei alia cauſa extra voluntatem fœderis probandi dari non poſſit.

[a] Lib. II, c. XV. §. 17. & Lib. III. cap. XXII. §. 3.

VII. 1. [f] Pœnæ remiſſio + ex ſola diſſimulatione non poteſt colligi; ſed + opus eſt accedat actus talis, qui aut amicitiam per ſe oſtendat, + ut fœdus amicitiæ cauſa, + aut opinionem de tali virtute, cui merito antefacta condonari debeant, ſive ea opinio verbis indicata eſt, ſive rebus, quæ ex more inſtitutæ ſint ad talem ſignificationem.

GROTII.

f *Pœnæ remiſſio* ] Tractat *Polybius* ſervatus in excerptis legationum num. 122. an ſi remiſſa ſit pœna iis, qui facinus fecere, ſimul remiſſa ſit mandatoribus? non puto, ſingulos enim tenent ſua delicta.

GRONOVII.

13 *Cujus rei alia cauſa* ] Quod nemo intelligat aliam ob rationem vel factum, vel intermiſſum, quam quod oſtenderint pactionem a præfecto ſuo factam ratam haberi, aut quod nunquam facturi, vel intermiſſuri erant, niſi ratum habuiſſent.

---

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
*IN*
# HUGONIS GROTII
*LIB. III. CAP. XXIV.*

EX ſilentio neque conſenſus, neque diſſenſus ſequitur, *l.* 142. *R. J. c.* 44. *R. J. in* 6. quia voluntas non eſt niſi declarata. Silentium enim eſt negatio actus, neque ſe declarat qui nihil dicit.

Aliud ergo eſt ſi ex ipſo ſilentio appareat voluntatis declaratio: uti 1. ex facto, quo neceſſario elicitur voluntas: 2. ex ſignis, quæ vel natura ſignificant voluntatem, ut nutus, vultus, &c. vel ex inſtituto: 3. ex iis, quæ neceſſario ſequuntur ex verbis. Fide enim expreſſa omnia continentur, ſine quibus fides illa explicari nequit: & ſic ubi de colloquio convenit, tacite quoque pactum eſt id, ſine quo colloquium tuto fieri nequit: v. g. commeatus.

AD §. I.

PUBLICIS ] „ Inter duas ſummas poteſtates initis.

*Privatis* ] „ Quæ inter privatos celebrantur.

*Et in mixtis* ] „ Quando ſumma poteſtas cum privato ita convenit.

*Quod conſenſus qualitercunque indicatus, &c.* ] „ Omnis conſenſus vel verbis, vel factis declaratur. Si proinde voluntas illa æque ex factis, aut ſignis appareat, obligatio inde oritur, quia partes ita diſpoſuere.

*Et alia præter voces* ] „ V. g. nutus, &c. Vid. *l.* 2. *c.* 4. §. 4. *n.* 3. *c.* 6. §. 10. *l.* 3. *c.* 1. §. 8. *proleg.* §. 8. *l.* 2. *c.* 21. §. 11. *c.* 16. §. 26.

*Quædam*

*Quædam natura inſunt actui* ] » Si quis
» hoſtis fidei ſe tradit, promittit, ſe ei non
,, nociturum: ita qui colloquium admittit,
» pollicetur ſecuritatem, etſi id additum
» non ſit, quia id ex natura actus ſequi-
» tur. *Vid.* §. 2. & 3.

---

## Ad §. II.

Aut *ab hoſtibus veniens in alterius po-
puli fidem ſe dat* ] » Uti transfoga: aut ho-
» ſtis, qui per deditionem in noſtram tranſ-
,, it poteſtatem.

*Aut ab externis* ] ,, Qui hoſtes non ſunt,
» ſed cum quibus nec amicitia, nec hoſpi-
» tium eſt, adeoqoe cum quibus jus capi-
» endi, & poſtliminium obtinet. *Vid. ſupra*
» *cap.* 9. §. 18.

*Nam hic quin tacite ſe obliget, ne quid
faciat adverſus eum ſtatum* ] ,, Jam enim
» alterius imperio ſubeſt, eoque tacite pro-
» mittit, ſe nolle lædere eum, cui ſe de-
» didit.

*Sequendi non ſunt qui Zopyri factum a
reprehenſione remotum ajunt* ] » Factum hoc
narratur ab *Herod. l.* 3. *hiſt. in f.* & *Juſt.
l.* 1. *c. f.* Sed *Cteſias* id tribuit Megabyzo
Zopiri patri. Cæterum, factum ipſum male
ab Auctore improbari, puto; quia Zopyros
fidem non dederat, ſed ſe transfugam men-
titus erat; licere aotem mendaciis quoque
hoſtem fallere, Ipſe Auctor ſupra ſtatuerat.
Falſum autem omnino eſt, quod transfuga
tacite fidem obligare videatur. Nam 1. fru-
ſtra conjecturas, ſeu tacita promiſſa fingi-
mus, obi contrarium evidens, & certum:
2. conſtat, Zopyrum non transfugiſſe ani-
mo præſidium quærendi, ſed hoſtes dolo
fallendi; quod licitum: & 3. inepte colli-
gitur, eum tacite promiſiſſe, qui expreſſe,
& commonicato cum rege conſilio aliud agi-
tabat. Sibi ergo 4. imputent, qui hoſti cre-
diderunt, nec ſibi ſatis ab eo fide expreſſe
accepta caverunt. *Vid. diſp. de arm. illic.*
§. *p.*

*Additio.*

,, Zopyrus non ut transfuga ſaltem con-
» ſiderari debet, ſed ut talis, qui fidem
» hoſtis imploravit, & ſuam dedit, ac NB.
» cui cura, & defenſio civitatis commiſſa
» fuit, quam proinde injuria hoſti tradidit.

*Idem de Sexto Tarquinii filio* ] » Qui ad
» Gabios confugerat, & poſtea primates eo-
» rum occidit. At alia in hoc perfidiæ ra-
» tio fuit, ac in Zopyro; nam Sextus non
» ad hoſtes transfugit, ſed ad ſocios, quos
,, violare nefas erat.

---

## Ad §. III.

*Tacite pollicetur, collocutoribus id inno-
xium fore* ] Immo hæc non tacita eſt fides,
ſed potius expreſſa; qui enim colloqoi vo-
lunt, ea præſtare ex medii neceſſitate de-
bent, ſine quibus id fieri nequit: non pot-
eſt autem ſine ſecuritate. Unde ægerrime
induci potuit Carolus VII., ot Johannem
Burgundiæ ducem ſpecie colloquii occide-
ret, factumque hoc ipſi amici ejus impro-
babant; de quo late *Jean de Serre in an-
nal. franc. in Car. VI. ad an.* 1519. &
*Cominæus*, mala fide ita agi, injurias, in-
ſidiasque fieri: onde maxime ſibi proſpexiſ-
ſe Ludovicum (in colloquium cum Eduar-
do Rege Angliæ deſcenſurum), ait *l.* 4.
*Hiſt.*

*Jus gentium violari* ] ,, Intelligit ipſum
» jus naturæ, quia fides data violatur.

*Perfidum exiſtere coëgit* ] » *Conſ. Gron. h.*
» Ludovicus Simplicis filius poſtquam ſuaſu
» Hugonis a Normannis ſpe colloquii captus
» fuit, Hugonem ad Duellum provocat, &
» Hugo in Synodo damnatus, ac excom-
» municatus fuit. *Maſſon. l.* 2. *p.* 197.
» Conf. *Liv. l.* 32. *c.* 32. *ſeq.*

---

## Ad §. IV.

Non *ultra* ] » Quam ad ſecuritatem col-
» loquentium.

*Specie colloquii avertere hoſtem a belli con-
ſiliis* ] ,, *Vid. Gron. h.* Conf. *Liv. l.* 30. *c.*
,, 31. *Thuan. l.* 15. *p.* 311. & 313. *Gram-
» mond Hiſt. Gall. l.* 8. *p.* 403.

*Dolis bonis* ] » De quibus egimus *l.* 3. *c.*
,, 1. §. 6. *ſeq.*

---

## Ad §. V.

Signa *quædam muta ex conſuetudine
ſignificantia* ] » De quibus late egimus *l.* 2.



Digitized by Google

» *c.* 4. §. 3. *c.* 16. §. 1. Voluntas enim
» æque ſignis, ac verbis declaratur. Conf.
» *Alex. ab Alex. l.* 4. *c.* 7. *p.* 472. *ibiq.*
» *Tiraq.*

*Quæ proinde obligant ad arma ponenda*] » Quia his ſignis declarant, ſe hoſtes am-
» plius non eſſe, ſed poteſtati victorum
» ſeſe tradere velle.

*An obligetur, & quatenus, ex his, quæ ſupra dicta ſunt, &c.*] » Demonſtravimus,
» deditionem ſimplicem non inferre aliquam
» promiſſionem, aut fidei dationem a parte
» accipientis.

*Hodie vela candida tacitum habent ſignum petiti colloquii*] » Plerumque pulſus tympa-
» norum, ſonus tubæ militaris, &c. Indicia
» ſunt petiti colloquii. *Vid. Thuan. l.* 10.
» *p.* 215. Unde Tubæ, &c. ſigna muta vo-
» cantur apud *Veget. de re milit. l.* 3. *c.* 5.

*Obligabunt ergo non minus*] » Ex his ſignis
» enim de voluntate certo conſtat.

### Ad §. VI.

» De ſponſionibus late egimus *l.* 2. *c.* 15.
» §. 3. 16. & 17. *L.* 3. *c.* 22. §. 3.

*Nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, cujus rei alia cauſa*] » Sponſio ergo obligat ſpon-
» dentes, non vero ſummam poteſtatem,
» niſi hujus voluntas accedat; ad quam eli-
» ciendam ſolum ſilentium non ſufficere;
» Auctor dixit *l.* 2. *c.* 15. §. 17. *n.* 1. &
» 2. Sed ſi actus aliqui acceſſerint, qui ad
» aliam cauſam probabiliter referri neque-
» ant, tum recte intelligi, actum ratum
» eſſe habitum, *d.* §. 17. *n.* 1. & 2.

### Ad §. VII.

Ex *ſola diſſimulatione non poteſt colligi*] » Aliud eſt ſi cum malefico qua tali actum
» eſt; tunc enim ſimul de remittenda ea
» in re pœna actum cenſeri debet. *Vid. l.*
» 3. *c.* 19. §. 3. *n.* 1.

*Opus eſt accedat actus talis, qui aut amicitiam per ſe oſtendat*] » De quo late actum
» eſt *l.* 3. *c.* 20. §. 16. *ſeq.*

*Ut fœdus amicitiæ cauſa*] » Immo id
» de omni fœdere verum eſſe, diximus *ſu-*
» *pra l.* 3. *c.* 20. §. 40. quia ſua natura
» omni fœderi amicitia ineſt.

*Aut opinionem de tali virtute, cui merito ante facta condonari debeant*] » Ex va-
» gis ejusmodi conjecturis juris remiſſio pla-
» ne non elicitur. Cum igitur ex tacita
» voluntate nihil ſequatur, niſi ipſi naturæ
» negotii res, de qua agitur, inſit, cer-
» tum eſt, pleraſque interpretandi regulas,
» quas Auctor affert, nullius fere momen-
» ti in diſciplina juris naturalis eſſe; uti
» plenius demonſtravimus *l.* 2. *c.* 16. *per*
» *tot.*

## CAPUT XXV.

### Concluſio, cum monitis ad fidem, & pacem.

I. *Monita ad fidem ſervandam.*
II. *In bello pacem ſemper ſpectandam:*
III. *Et amplectendam etiam cum damno, Chriſtianis præſertim.*
IV. *Utile id victis:*
V. *Et victori.*
VI. *Et quorum res dubiæ ſunt.*
VII. *Pacem factam ſumma religione ſervandam.*
VIII. *Votum, & finis operis.*

+ I. 1. Atque hic finire me poſſe arbitror, + non quod omnia dicta ſint, quæ dici poterant, ſed quod dictum ſatis ſit + ad jacienda fundamenta, + quibus ſi quis velit ſuperſtruere ſpecioſiora opera, adeo

adeo me invidentem non habebit, ultro & gratiam referet. Tantum antequam dimitto lectorem, ſicut, cum de bello ſuſcipiendo agerem, + monita quædam bello quantum fieri poteſt declinando adjeci, ita nunc quoque monita pauca addam, + quæ in bello, & + poſt bellum valeant ad fidei curam, & pacis: + & fidei quidem + tum propter alia, tum [1] ne ſpes pacis adimatur. Fide enim non tantum reſpublica quælibet continetur, ut Cicero [a] dicit, + ſed & major illa gentium ſocietas: hac ſublata, ut vere [b] Ariſtoteles, ἀνῄρηται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων, + *tollitur quod inter homines eſt commercium.*

[a] *Off.* II. 24. [b] *Rhet. ad Theod.* I, c. 15.

2. Itaque merito idem ille Cicero [c] nefarium eſſe ait, fidem frangere, + quæ continet vitam: *ſanctiſſimum*, ut [d] Seneca loquitur, *humani pectoris bonum*: + quam tanto magis præſtare debent ſummi hominum rectores, + quanto cæteris impunius peccant: itaque fide ſublata [a] feris erunt ſimiles, + quarum vim omnes exhorrent. Et + juſtitia quidem in cæteris ſuis partibus [2] ſæpe habet aliquid obſcuri: + at fidei vinculum per ſe manifeſtum eſt, immo + ideo quoque uſurpatur, ut de negotiis omnis dematur obſcuritas.

[c] *Orat. pro Roſc. com.* c. 6. [d] *Epiſtola* LXXXVIII *pag.* 390. *Ed. Gron. maj.*

3. Quo magis regum eſt religioſe hanc colere, + primum conſcientiæ, deinde & [3] famæ cauſa, qua ſtat regni auctoritas. Ne dubitent igitur, + eos, qui ipſis fallendi artes inſtillant, [4] id ipſum facere quod docent. + Non poteſt diu prodeſſe doctrina, quæ hominem hominibus inſociabilem facit: + adde & Deo inviſum.

II. Deinde in tota belli adminiſtratione + non poteſt ſecurus, & Deo fidens animus retineri, + niſi ſemper in pacem proſpectet. Veriſſime enim dictum a [e] Salluſtio: + *ſapientes pacis cauſa bellum gerere*: cui congruit Auguſtini [f] ſententia: *non pacem quæri, ut bellum exerceatur, ſed bellum geri*,

[e] *Orat. ad Cæſ.* I. c. 40. *Ed. Waſſ.* [f] *Epiſt.* 205. *ad Bonif.*

GROTII.

a *Feris erunt ſimiles* ] Legati Juſtiniani apud Procopium Perſicorum II. Choſroen ſic alloquuntur: εἰ μὴ πρὸς παρόντα σὲ, ὦ βασιλεῦ, οἱ λόγοι ἐγίγνοντο, οὐκ ἄν ποτε ᾠόμεθα Χοσρόην τὸν Καβάδου ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐν ὅπλοις ἥκειν, ἀτιμάσαντα μὲν τοὺς διομωμοσμένους σοὶ ὅρκους, ὃ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἁπάντων ὕστατόν τε καὶ ἰσχυρότατον εἶναι δοκεῖ τῆς ἐς ἀλλήλους πίστεώς τε καὶ ἀληθείας ἐνέχυρον· διαλύσαντα δὲ τὰς σπονδὰς, ὧν ἡ ἐλπὶς ἀπολέλειπται μόνη τοῖς διὰ τὴν ἐν πολέμῳ κακοπραγίαν οὐκ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βιοτεύουσιν. οὐ γὰρ ἄλλο οὐδὲν τὸ τοιοῦτον εἴποι τις ἂν εἶναι, ἢ τῶν ἀνθρώπων τὴν δίαιταν ἐς τὴν τῶν θηρίων μεταβεβλῆσθαι. ἐν γὰρ τῷ μηδαμῇ σπένδεσθαι, τὸ πολεμεῖν ἀπέραντα λελείψεται πάντας· πόλεμος δὲ, ὁ πέρας οὐκ ἔχων, ἐξοικίζειν τῆς φύσεως τοὺς αὐτῷ χρωμένους ἐς ἀεὶ πέφυκεν. *Niſi ad te præſentem, rex, hæc haberetur oratio, nunquam putaſſemus Choſroem Cabadæ filium cum armis intraturum in fines Romanos, contemtis primum juramentis juratis, quod inter homines ſummum, firmiſſimumque creditur veritatis, & fidei pignus; ruptis præterea federibus, quæ ſola ſpes relinquitur iis, qui ob belli mala non in tuto vivunt. Quid enim hoc aliud eſſe dicamus, quam hominum vitam in ferarum vitam mutare? nam ſublatis federibus ſequetur ut omnes inter ſe æterna gerant bella. Bella autem ſuæ fine hanc vim habent, ut homines perpetuo teneant naturæ ſuæ extorres.* ( Cap. 10. )

GRONOVII.

1 *Ne ſpes pacis* ] Nam quæ cum eo pax eſſe poteſt, a quo nulla ſecuritas eſt, ſed ſemper inſidiæ, aut vis exſpectandæ ſunt? Talis autem, qui fidem, & jusjurandum nullo ſibi loco eſſe demonſtravit.

2 *Sæpe habet aliquid obſcuri* ] Non agnoſcitur ſemper, ſed plerumque ab utraque parte ſpecioſe prætenditur.

3 *Famæ, qua ſtat* ] *Tacit.* 4, annal. 40. *Cæteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid conducere ſibi putent, principum diverſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda.*

4 *Id ipſum facere* ] Ne ipſis quidem fidos eſſe, quibus erga alios perfidiæ ſunt auctores.



Digitized by Google

a VII, *pol.* II & XIV. *geri, ut pax acquiratur.* Ipſe Ariſtoteles [a] non ſemel accuſat gentes, quæ bellicas actiones [5] quaſi pro ultimo (aa) fine ſibi proponerent. + Ferinum quiddam vis eſt, quæ in bello maxime eminet: quo diligentius curandum eſt ut + humanitate temperetur, ne nimium feras imitando dediſcamus hominem.

III. Pax ergo tuta ſatis haberi ſi poteſt, [6] + & malefactorum, & damnorum, & ſumtuum + condonatione non male conſtat: + præcipue inter Chriſtianos, quibus pacem ſuam [7] Dominus legavit. Cujus [8] optimus [b] interpres nos vult, quantum fieri poteſt, quantum in nobis ſitum eſt, cum omnibus pacem quærere. + Viri boni eſt, initia belli invitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi: ut apud [c] Salluſtium legimus.

b *Rom.* XII. 18.

c Immo apud. *Cicer. Epiſt.* ad Famil. IV. 7.

IV. Satis quidem + hoc unum eſſe debet, + ſed & plerumque utilitas humana eodem trahit: primum eos, qui minus valent: + quia periculoſum eſt longum cum valentiore certamen, &, ut in navi fit, [9] + jactura aliqua redimenda major calamitas, + omiſſa ira, ac ſpe fallacibus, ut recte [d] Livius dixit, auctoribus. Hunc ſenſum [h] + Ariſtoteles ſic enuntiat: κρεῖττον τοῖς κρείττοσι μέρος τι τῶν ὑπαρχόντων προέσθαι, ἢ πολέμῳ ἡττηθέντας αὐτὰς αὐτοῖς χρήμασιν ἀπολέσθαι· *ſatius eſt his, qui plus pollent, aliquid rerum ſuarum relinquere, quam bello victos cum rebus perire.*

d Lib. VII. Cap. 40.

V. + Sed & eos, qui validiores ſunt: quia bonis ſuis rebus, ut idem + Livius [e] non minus vere ait, [10] + ampla, ac ſpecioſa dantibus pax eſt: + ac melior, tutiorque, quam ſperata victoria. Cogitandus enim [11] Mars communis: διεξιτέον, ait Ariſtoteles, τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν πολέμῳ ὡς πολλαὶ καὶ παράλογοι γίνονται· *cogitandum in bello, quam multæ, quamque improviſæ mutationes accidere ſoleant.* In oratione quadam pro pace (bb) apud Diodorum

e Lib. XXX. c. 30.

G R O T I I.

h *Ariſtoteles ſic enunciat* ] *Philo* vero de conſtitutione principis (*pag.* 733. D. *Ed. Pariſ.*) hunc in modum: εἰρήνη κἂν ᾖ σφόδρ' ἐπιζήμιος, λυσιτελεστέρα πολέμου. *pax quamvis cum magno detrimento, bello utilior.* (Locus A R I S T O T E L I S reperitur in *Rhetor. ad Alex.* Cap. 3. unde etiam petitus eſt alter, quem Auctor adfert in paragrapho ſequenti. *J. B.*)

G R O N O V I I.

5 *Quaſi pro ultimo* ] Propter ſe expetendas quæ bellum gererent tantummodo, quia nihil præclarius, quam bellum gerere, putarent.

6 *Et malefactorum* ] Etiamſi pro injuriis, & damnis, & impenſis parum ſatisfiat, non repudianda eſt.

7 *Dominus legavit* ] Quaſi teſtamento, & ultimis monitis, mandatiſque reliquit. (*Joann.* XIV. 27.)

8 *Optimus interpres* ] Internuntius, apoſtolus.

9 *Jactura redimenda* ] Uti tempeſtate orta jactis in mare mercibus oneribuſque aliis levatur navigium, & naufragium vitatur: ſic concedendo aliquid potentiori exitium a bello imminens cavendum.

10 *Ampla, & ſpecioſa* ] Poſſunt dictare, ac præſcribere conditiones, quæ ipſis plus commodi, & gloriæ adferunt. (Vide locum ſimilem A R I S T O T E L I S, *Rhetoric.* Lib. I. Cap. 17. in fin. *J. B.*)

11 *Mars communis* ] Alea belli, quæ ſæpe ſumma miſcet imis.

(aa) Ante Stagyritam, Præceptor ipſius P L A T O jam id vituperaverat, loco inſigni, ubi boni Legislatoris eſſe ait, pacis cauſſâ potius ea, quæ pertinent ad bellum, quàm negotia pacis belli cauſſâ ordinare, & ad bellicas rationes revocare: Οὔτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβής, εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον, ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης. De Legib. Lib. I. pag. 628. E. Tom. II. Ed. H. Steph. *J. B.*

(bb) Oratio illa erat *contra Pacem*, non *pro Pace*: nimirum Demagogi cujuſdam Athenienſis *Cleophontis*, qui ipſe *rerum geſtarum ab Athenienſibus magnitudinem extollebat*, ut vulgus

dorum culpantur οἱ τὸ μέγεθος τῶν εὐημερημάτων προσφερόμενοι, ὥσπερ τῆς τύχης οὐκ ἐναλλὰξ εἰθισμένης βραβεύειν τὰ κατὰ πόλεμον προτερήματα· *qui rerum geſtarum a ſe magnitudinem extollunt, plane quaſi non is mos eſſet fortunæ belli* [12] *proſpera vicibus largiri.* [c] Et maxime metuenda deſperantium audacia, tanquam acerrimi [13] morientium belluarum morſus.

VI. Quod ſi uterque + pares ſibi videantur, id vero, Cæſare [a] auctore, + optimum tempus de pace agendi, dum ſibi uterque confidit. *a Bell. civil. lib. III. c. 10.*

VII. + Pax autem facta + qualibuscumque legibus, ſervanda omnino + ob eam, quam diximus, fidei ſanctimoniam, ſoliciteque cavenda + non tantum perfidia, ſed & quidquid [14] animos exaſperat. Nam quod de privatis amicitiis dixit [b] Cicero, ad has publicas non minus recte aptes: quæ cum omnes ſumma religione, ac fide tuendæ, tum eæ maxime, + quæ ex inimicitiis revocatæ ſunt in gratiam. *b Apud Hieronym. Apol. adv. Ruffin. Lib. I. init.*

VIII. Inſcribat hæc Deus (+ qui ſolus hoc poteſt) cordibus eorum, + quorum res Chriſtiana in manu eſt, + & iiſdem [15] mentem divini, humanique juris intelligentem duit, quæque ſemper cogitet, + lectam ſe miniſtram ad regendos [d] homines, + Deo cariſſimum animal.

vulgus ad bellum concitaret. Hujus autem argumenti imbecillitatem prudenter oſtendit DIODORUS SICULUS, cujus ipſius verba illa ſunt, ὥσπερ τῆς τύχης &c. Bibliot. Hiſt. Lib. XIII. Cap. 53. pag. 359. *Ed. Henr. Steph.* Unde patet, Auctorem noſtrum, memoriæ vitio, aut feſtinantem, loco iſto laudando lapſum eſſe. *J. B.*

GROTII.

c *Et maxime metuenda deſperantium audacia*]

Δειναὶ γὰρ καὶ κοῖται ἀποιχομένοιο λέοντος.

*Quippe timenda etiam morientis luſtra leonis.*

(Hunc verſum, qui Veteris cujuſdam Poëtæ eſſe videtur, noſter habet à PLUTARCHO, in Vit. *Marii*, ſub finem, (*pag.* 432. C. *Ed. Wech.*) ubi alio ordine leguntur duæ voces. κοῖται καὶ, non καὶ κοῖται: & vox ἀποιχομένοιο exponitur ab Interprete *abeuntis*, non *morientis.* Hæc tamen verſio Auctoris noſtri poteſt defendi. Vide quæ diximus in Notis Gallicis ad h. l. in *Addend.* J. B.)

d *Homines, Deo cariſſimum animal*] Sic *Chryſoſtomus* ſermone de eleemoſyna (Tom. VI. pag. 927. *Edit. Savil.*) ἄνθρωπος τὸ περισπούδαστον ζῶον τῷ Θεῷ. (Addamus hominis Ethnici teſtimonium. Is eſt SIMPLICIUS, qui Hominem vocat, non inhonoratam neque vilem Dei poſſeſſionem, οὐκ ἄτιμον οὐδ' εὐτελὲς τοῦ Θεοῦ κτῆμα. Pag. 239. *Edit. Lugd. B. Salm.* Ubi PLATONIS veſtigia ſequitur, qui ſtatuit, Homines eſſe ἓν τῶν κτημάτων τοῖς Θεοῖς. In PHÆDONE, *pag.* 62. B. Tom. I. Edit. H. Steph. Diſertè vero PHILO, Judæus, Græcè idem, quod heic Auctor noſter Latinè: Ζῶον τὸ θεοφιλέστατον ὁ Ἄνθρωπος &c. De Somniis, *pag.* 581. E. *Edit. Pariſ.* J. B)

GRONOVII.

12 *Proſpera vicibus largiri*] Parvo intervallo, aut momento interpoſito variare, & ex ſecundis adverſas facere.

13 *Morientium belluarum morſus*] *Florus* 2, 15.

14 *Animos exaſperat*] Contra amicitiam eſt, ut loquitur 3, 24. 40.

15 *Mentem divini, humanique*] Votum Tiberii apud *Tacit.* 4. annal. 38.



Digitized by Google

# HENRICI DE COCCEII
# COMMENTARIUS
## IN
# HUGONIS GROTII
### *LIB. III. CAP. XXV.*

AUCTOR hoc capite oratorem agit, & Coronidis loco cauſas affert, quibus reges, & aliæ ſummæ poteſtates a bello deterreri debeant; quæ legi omnino meretur. Hoc ſaltem monendum duximus, fruſtra Auctorem in §. 1. jactare, ſe fundamenta circa jura belli, & pacis ſuppeditaſſe; nam fragilia ea admodum eſſe, ex ipſa tractatione apparet. Econtrario vidimus, ex pauciſſimis poſitionibus noſtris univerſum jus naturæ per juſtas concluſiones adeo ſequi, ut nullum caput tum belli, tum pacis ſuperſit, quod exinde deduci non poſſit.

*Additio.*

,, Auctor finem hic imponit operi, & §.
,, 1. commendat fidem tanquam vinculum
,, humani generis; in § 2. monet, pacem
,, ſemper objectum belli eſſe debere, adeo
,, ut ſi pax tuta haberi poſſit, libenter con-
,, donari debeant levia damna, §. 3. id-
,, que conſilium inprimis ſuppeditat minus
,, valentibus, §. 4. quin etiam potentiori-
,, bus, ut pacem tutam præferre debeant
,, ſperatæ victoriæ, cum hoſtes ad extrema
,, redacti aliquando in deſperationem adi-
,, gantur, §. 5. Cæterum, nullum, inquit,
,, melius eſſe tempus pacis faciendæ, quam
,, ubi vires ſunt æquales, §. 6. Tandem
,, monet, pacem, utut duram, ſervandam
,, eſſe ob fidem datam. §. 7. Denique ſub-
,, jungit votum, ut Deus hæc inſcribat ho-
,, minum cordibus. §. 8.

---

AD §. I.

1 NON *quod omnia dicta ſint, quæ dici poterant* ] ,, Auctor enim jus naturæ publi-
,, cum proprie tractavit, indeque opus ſuum
,, partem juriſprudentiæ longe nobiliſſimam
,, continere, dixit. *Proleg.* §. 31. & 32.

*Ad jacienda fundamenta* ] ,, Idem dixit
,, in *Proleg.* §. 39. *pr.*

*Quibus ſi quis velit ſuperſtruere ſpecioſiora opera* ] ,, Id eſt, ſpeciales juriſprudentiæ
,, naturalis partes; quod quomodo fieri poſ-
,, ſit, conſilium ſuppeditat in proleg. §.
,, 31. Nos in ipſo tractatu obſervavimus,
,, ex principiis Auctoris, nimirum ex *jure*
,, *ſociali*, ex *jure laxiori*, ex *jure gentium*
,, *voluntario*, ex *jure divino voluntario*, ex
,, *lege Evangelii*, *ex conjectura voluntatis*.
,, (hæc enim ſunt fundamenta a Grotio
,, laudata), nullam obligationem humani
,, generis ſequi. Probavimus, vana, & no-
,, va hæc nomina eſſe jurium, quæ vel non
,, exiſtunt, vel ad juriſprudentiæ diſcipli-
,, nam non pertinent.

*Monita quædam bello quantum fieri poteſt declinando adjeci* ] ,, *Vid. l.* 2. *c.* 24.
,, *per tot.*

*Quæ in bello* ] ,, Ut nimirum bello ex ne-
,, ceſſaria, & juſta cauſa ſuſcepto, non
,, tantum fides hoſti data durante bello ſer-
,, vetur, ſed & pacis cauſa bellum gera-
,, tur.

*Poſt bellum* ] ,, Ne pax, & fides ad fi-
,, niendom bellum data temere violetur.

*Et fidei quidem* ] ,, In bello datæ.

*Tum propter alia* ] ,, Rationem, cur na-
,, tura fides hoſti data ſervanda ſit, expo-
,, ſuimus *ſupra l.* 2. *c.* 11. §. 1. *l.* 3. *c.*
,, 19. §. 1.

*Sed & major illa gentium ſocietas* ] ,, Un-
,, de jus gentium voluntarium deducit:
,, quale non exiſtere, diximus *in Proleg.*
,, §. 17. & *L.* 1. *c.* 1. §. 14.

*Tollitur quod inter homines eſt commer-*
*cium*

*cium* ] „ Absque fide non ſubſiſtit commer-
„ cium inter homines; adeoque ſervanda
„ omnino eſt.

*Quæ continet vitam* ] „ I. e. Sine qua
„ homines tuto vivere non poſſunt.

*Quam tanto magis præſtare debent ſummi hominum rectores* ] „ Fidem reges in-
„ primis decere, tum conſcientiæ, tum fa-
„ mæ cauſa, ait *infra n.* 3. Atque hinc
„ ſtatuit, regum fidem vim juramenti ha-
„ bere, *l.* 2. *c.* 13. §. 22.

*Quanto cæteris impunius peccant* ] „ Quia
„ ſuperiorem non habent, qui ab iis pœ-
„ nam ſumat.

*Quarum vim omnes exhorrent* ] „ Quia
„ promiſcue in omnes ſævire ſolent.

*Juſtitia quidem in cæteris ſuis partibus ſæpe habet aliquid obſcuri* ] „ Quia uterque
„ litigantium juſtitiam cauſæ ſibi vindicare
„ ſolet.

*At fidei vinculum per ſe manifeſtum eſt* ]
„ Facile enim apparet, an aliquid contra
„ id, in quod conſenſum eſt, committatur.

*Ideo quoque uſurpatur, ut de negotiis omnis dematur obſcuritas* ] „ Ideo enim fi-
„ des datur, ne dubium aliquod ſuperſit.

*Primum conſcientiæ* ] „ Quia promiſſor
„ ipſa ratione naturali jus dat ei, cui pro-
„ mittitur, quod jus ei, cujus eſt, ex re-
„ gula naturæ tribui debet, *l.* 2. *c.* 11. §.
„ 1. & *l.* 3. *c.* 19. §. 1. *n.* 2. & 3.

*Eos, qui ipſis fallendi artes inſtillant* ]
„ I. e. miniſtros perfidiam ſuadentes.

*Non poteſt diu prodeſſe doctrina, quæ hominem hominibus inſociabilem facit* ] „ Nam
„ etiam potentiſſimos aliorum ope indige-
„ re, ſupra dixit. *Proleg.* §. 22.

*Adde, & Deo inviſum* ] „ Omnis enim
„ perfidiæ vindex eſt Deus.

### AD §. II.

NON *poteſt ſecurus, & Deo fidens animus retineri* ] „ I. e. cum pietate pugnat
„ bellum.

*Niſi ſemper in pacem proſpectet* ] „ Bellum
„ enim geritur ut jus reparetur: & ex hac
„ ſola neceſſitate licitum eſt; quæ ceſſat ſi
„ per pacem juris reparatio obtineri poteſt.

*Sapientes pacis cauſa bellum gerere* ] „ *Conf.*
„ *l.* 1. *c.* 1. §. 1. *l.* 3. *c.* 15. §. 2. *Proleg.*
„ §. 25. *junct. l.* 1. *c.* 2. §. 1. *n.* 6.

*Ferinum quiddam vis eſt* ], *Vid. l.* 1. *c.*
„ 7. §. 1. *n.* 4. item §. *præced.*

*Humanitate temperetur* ] „ Quam Au-
„ ctor paſſim in bellis commendat. *Vid. l.*
„ 3. *c.* 13. §. 4. *l.* 2. *c.* 2. §. 6.

### AD §. III.

ET *malefactorum, & damnorum, & ſumtuum* ] „ Bello enim agitur 1. ad inju-
„ riæ illatæ, 2. ad damnorum bello dato-
„ rum, 3. ad impenſarum culpa alterius
„ factarum reparationem.

*Condonatione non male conſtat* ] „ I. e. re-
„ mitti potius debet injuria, quam bello
„ vindicari, ſi in poſterum de ſecuritate ſa-
„ tis caveatur. *Vid. l.* 2. *c.* 24. §. 2. *ſeq.*

*Præcipue inter Chriſtianos, quibus pacem ſuam dominus legavit* ] „ Et qui in eo per-
„ fectiſſimum Chriſti imitantur exemplum,
„ qui pro nobis adhuc impiis mori voluit.
„ *Vid. l.* 2. *c.* 24. §. 1. *n.* 1.

*Viri boni eſt, initia belli invitum ſuſcipere* ] „ *Vid. l.* 2. *c.* 24. §. 9.

### AD §. IV.

HOC *unum* ] „ Imitari exemplum Ser-
„ vatoris.

*Sed & plerumque utilitas humana eodem trahit* ] „ Pax victori, & victo utilis eſt.

*Quia periculoſum eſt longum cum valentiore certamen* ] „ Prudentiæ ergo regula eſt,
„ tempori cedere, *l.* 2. *c.* 24. §. 7.

*Jactura aliqua redimenda major calamitas* ]
„ Pars aliqua imperii cedi poteſt, & debet,
„ ut totum ſervetur, *l.* 3. *c.* 20. §. 5. *l.*
„ 2. *c.* 24 §. 5. & 6.

*Omiſſa ira, ac ſpe, fallacibus, &c. auctoribus* ] „ Nam pax talis irrita per exceptio-
„ nem vis, & metus, reddi non poteſt.

*Ariſtoteles ſic enuntiat* ] „ Latius hanc
„ doctrinam expoſuit Auctor *l.* 2. *c.* 24.
„ §. 6.

### AD §. V.

SED & *eos, qui validiores ſunt* ] „ Pax
„ etiam validioribus utilis eſt.

*Livius* „ ] Sunt verba Annibalis apud *Liv.*
„ *l.* 30. *c.* 30. Similia vide apud *eundem*
„ *l.* 23. *c.* 13. *Teſtim. b.*

*Ampla*

*Ampla, ac ſpecioſa dantibus pax eſt*] „*Vid.* „ *Gron b.* Unde alibi probavimus, pace „ repudiata juſtitiam cauſæ in alteram par- „ tem tranſire. *Prol.* §. 24.

*Ac melior, tutiorque, quam ſperata victoria*] „ Utpote quæ incerta adhuc eſt.

---

### Ad §. VI.

Pares] „ Scilicet viribus.

*Optimum tempus de pace agendi*] „ Quod „ latius expoſuit Auctor *ſupra l.* 2. *c.* 24. „ §. 9.

---

### Ad §. VII.

Pax *autem facta*] „ Hactenus Auctor „ monita dedit, quæ *in bello* valent. Se- „ quuntur nunc monita, quæ *poſt bellum* „ commendat. *Add. ſupra* §. 1. *n* 1.

*Qualibuscunque legibus ſervanda omnino*] „ Adeo ut nunquam exceptio vis, & me- „ tus, paci opponi poſſit. *L.* 3. *c.* 19. §. „ 12 *l.* 2. *c.* 17. §. 19.

*Ob eam, quam diximus, fidei ſanctimoniam*], Quia is, qui fidem dat, jus in al- „ terum qua hoſtem transfert, quod ei „ tribuere debet. Neque vis illa injuſta di- „ ci poteſt, quia alias poſita perpetuum in- „ ter homines bellum foret.

*Non tantum perfidia*] „ Hæc enim nunquam in hoſtem, nedum in amicum li- „ cita eſt. *Vid. l.* 3. *c.* 1. §. 22. *c.* 4. „ §. 18.

*Quæ ex inimicitiis revocata ſunt in gratiam*] „ Ne refricentur vulnera antiqua, „ incendiumque in majus excreſcat.

---

### Ad §. VIII.

Qui *ſolus hoc poteſt*] „ A quo ſolo vera „ pax proficiſcitur. *Aug. de civ. Dei l.* 3. „ *c.* 9.

*Quorum res Chriſtiana in manu eſt*] „ Rectorum populorum, qui nomen Chri- „ ſtianum profitentur.

*Et iisdem mentem divini, humanique juris intelligentem*] „ Intelligit jus naturæ. „ *Vid. ſupra proleg.* §. 2. *Vid. Gron. b.*

*Lectam ſe miniſtram ad regendos homines*] „ Principes enim ſunt vicarii ſummi „ numinis, ejusque nomine, ac jure, ho- „ minibus imperant.

*Deo chariſſimum animal*] „ Conf. *pro- „ leg.* §. 6.

## *Finis Librorum de Jure Belli, ac Pacis.*

Ex

## Ex vita S. Ludovici Regis Francorum deſcripta a Joinvillio cap. LXXXIX.

*Qui in magno erant regis conſilio, ſæpe eum reprehendebant, quod tantum laboris ſumeret ad pacem inter exteros reponendam; mendoſe eum facere quod non eos bellare ſineret; aliquanto poſt fore ut rectius tranſigatur. Reſpondebat rex, non recte eos loqui. Si, inquit, principes, & dynaſtæ vicini regni mei viderent me facile perpeti, ut bella inter ſe gererent, dicerent inter ſe, Rex Francorum dolo malo nos bellare patitur, atque inde odium in me conciperent, & aliquando me incurſarent, unde malum regno meo evenire poſſet. Præterea fieri poſſet ut & Dei iram in me accerſerem, cum dicat Deus, benedictos eſſe, qui operam dant ut ad pacem, & concordiam revocentur diſcordantes. Affirmare poſſum, & Burgundiones, & Lotharingos conſpecta regis bonitate, & juſtitia tam ejus fuiſſe amantes, eique obſequentes, ut cauſas controverſiarum inter ipſos ortarum apud ipſum agerent. Vidi eos ſæpe venientes modo Lutetiam, modo Remos, Melodunum, modo in loca alia, in quibus rex erat.*

Ex vita ejuſdem juxta Mandata S. LUDOVICI Regis data filio ex actis Collegii rationalium in urbe Pariſienſi.

*SI qua controverſia, aut actio in te moveatur, inquire in veritatem tam contra te, quam pro te. Si quid alieni habere te animadvertas, quod aut te, aut majores tuos cepiſſe conſtet, fac illico reſtituatur. Cave bellum geras adverſus Chriſtianum quemquam, niſi ex multorum conſilio, & ita ſi bellum evitare non poſſis. Quod ſi bellum habeas, abſtine ab eccleſiaſticis, & iis, qui tibi nihil nocuere. Si inter ſubditos tuos bellum, aut rixæ oriantur, fac eos ad concordiam reducas quamprimum fieri poteſt. Sæpe ſpecta quid Bailivi, Præpoſiti, & alii officiales tui faciant, & in eorum actus inquire, ut ſi quid corrigendum ſit, id corrigas. Fac nullum turpe peccatum regnet in regno tuo.*

HUGONIS

Digitized by Google

# HUGONIS GROTII
# MARE LIBERUM.

SIVE

*De Jure, quod* BATAVIS *competit ad Indicana Commercia,*

DISSERTATIO.



Digitized by Google

AD

Digitized by Google

A D

# PRINCIPES, POPULOSQUE

## LIBEROS ORBIS CHRISTIANI.

*ERROR eſt non minus vetus, quam peſtilens, quo multi mortales, ii autem maxime, qui plurimum vi, atque opibus valent, perſuadent ſibi, aut, quod verius puto, perſuadere conantur, juſtum, atque injuſtum non ſuapte natura, ſed hominum inani quadam opinione, atque conſuetudine diſtingui. Itaque illi & leges, & æquitatis ſpeciem in hoc inventa exiſtimant, ut eorum, qui in parendi conditione nati ſunt, diſſenſiones, atque tumultus coërceantur: ipſis vero, qui in ſumma fortuna ſunt collocati, jus omne ajunt ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem ſententiam abſurdam plane, atque naturæ contrariam auctoritatis ſibi nonnihil conciliaſſe haud adeo mirum eſt, cum ad morbum communem humani generis, quo ſicut vitia, ita vitiorum patrocinia ſectamur, acceſſerint adulantium artes, quibus omnis poteſtas obnoxia eſt. Sed contra extiterunt nullo non ſæculo viri liberi, ſapientes, religioſi, qui falſam hanc perſuaſionem animis ſimplicium evellerent, cæteros autem ejus defenſores impudentiæ convincerent. Deum quippe eſſe monſtrabant conditorem, rectoremque univerſi, inprimis autem humanæ naturæ parentem, quam ideo, non uti cætera animantia, in ſpecies diverſas, variaque diſcrimina ſegregaſſet, ſed unius eſſe generis, una etiam appellatione voluiſſet contineri, dediſſet inſuper originem eandem, ſimilem membrorum compagem, vultus inter ſe obverſos, ſermonem quoque, & alia communicandi inſtrumenta, ut intelligerent omnes, naturalem inter ſe ſocietatem eſſe, atque cognationem. Huic autem a ſe fundatæ aut domui, aut civitati, ſummum*



Digitized by Google

mum illum principem, patremque familias ſuas quaſdam ſcripſiſſe leges; non in ære, aut tabulis, ſed in ſenſibus, animiſque ſingulorum, ubi invitis etiam, & averſantibus legenda occurrerent. His legibus ſummos pariter, atque infimos teneri. In has non plus regibus licere, quam plebi adverſus decreta decurionum, decurionibus contra præſidum edicta, præſidibus in regum ipſorum ſanctiones. Quin illa ipſa populorum, atque urbium ſingularum jura ex illo fonte dimanare, inde ſanctimoniam ſuam, atque majeſtatem accipere. Sicut autem in ipſo homine alia ſunt, quæ habet cum omnibus communia, alia quibus ab altero quiſque diſtinguitur: ita earum rerum, quas in uſum hominis produxiſſet natura, alias eam manere communes, alias cujuſque induſtria, ac labore proprias fieri voluiſſe. de utriſque autem datas leges ut communibus quidem ſine detrimento omnium omnes uterentur; de cæteris autem quod cuique contigiſſet, eo contentus abſtineret alieno. Hæc ſi homo nullus neſcire poteſt niſi homo eſſe deſierit, hæc ſi gentes viderunt quibus ad verum omne cæcutientibus ſola naturæ fax illuxit, quid vos ſentire, ac facere æquum eſt, principes, populique Chriſtiani? Si quis durum putat, ea a ſe exigi, quæ tam ſancti nominis profeſſio requirit, cujus minimum eſt ab injuriis abſtinere, certe quid ſui ſit officii ſcire quiſque poteſt ex eo, quod alteri præcipit. Nemo eſt veſtrum, qui non palam edicat, rei quemque ſuæ eſſe moderatorem, & arbitrum: qui non fluminibus, locisque publicis cives omnes uti ex æquo, & promiſcue jubeat, qui non commeandi, commercandique libertatem omni ope defendat. Sine his ſi parva illa ſocietas, quam rempublicam vocamus, conſtare non poſſe judicatur (& certe conſtare non poteſt) quamobrem non eadem illa ad ſuſtinendam totius humani generis ſocietatem, atque concordiam erunt neceſſaria? Si quis adverſus hæc vim faciat, merito indignamini, exempla etiam pro flagitii magnitudine ſtatuitis, non alia de cauſa, niſi quia, ubi iſta paſſim licent, ſtatus imperii tranquillus eſſe non poteſt. Quod ſi rex in regem, populus in populum inique, & violenter agat, id nonne ad perturbandam magnæ illius civitatis quietem, & ad ſummi cuſtodis ſpectat injuriam? Hoc intereſt, quod ſicut magiſtratus minores de vulgo judicant, vos de magiſtratibus, ita omnium aliorum delicta cognoſcenda vobis, & punienda mandavit rex univerſi, veſtra excepit ſibi. Is autem quanquam ſupremam animadverſionem ſibi reſervat, tardam, occultam, inevitabilem, nihilominus duos a ſe judices delegat, qui rebus humanis interſint, quos nocentium feliciſſimus non effugit, con-

ſcientiam

*ſcientiam cuique ſuam, & famam ſive exiſtimationem alienam. Hæc tribunalia illis patent, quibus alia præcluſa ſunt: ad hæc infirmi provocant: in his vincuntur, qui vincunt viribus: qui licentiæ modum non ſtatuunt, qui vili putant conſtare quod emitur humano ſanguine, qui injurias injuriis defendunt, quorum manifeſta facinora neceſſe eſt & conſentiente bonorum judicio damnari, & ſui ipſorum animi ſententia non abſolvi. Ad utrumque hoc forum nos quoque novam cauſam afferimus; non hercule de ſtillicidiis, aut tigno injuncto, quales eſſe privatorum ſolent, ac ne ex eo quidem genere, quod frequens eſt inter populos, de agri jure in confinio hærentis, de amnis, aut inſulæ poſſeſſione: ſed de omni prope Oceano, de jure navigandi, de libertate commerciorum. Inter nos, & Hiſpanos hæc controverſa ſunt: Sitne immenſum, & vaſtum mare regni unius, nec maximi acceſſio: populone cuiquam jus ſit volentes populos prohibere, ne vendant, ne permutent, ne denique commeent inter ſeſe: potueritne quiſquam quod ſuum nunquam fuit elargiri, aut invenire quod jam erat alienum: an jus aliquod tribuat manifeſta longi temporis injuria. In hac diſceptatione ipſis, qui inter Hiſpanos præcipui ſunt divini, atque humani juris magiſtri, calculum porrigimus, ipſius denique Hiſpaniæ proprias leges imploramus. Id ſi nihil juvat, & eos, quos ratio certa convincit, cupiditas vetat deſiſtere, veſtram, Principes, majeſtatem, veſtram fidem quotquot eſtis ubique, Gentes, appellamus. Non perplexam, non intricatam movemus quæſtionem. Non de ambiguis in religione capitibus, quæ plurimum habere videntur obſcuritatis, quæ tantis tam diu animis decertata, apud ſapientes hoc fere certum reliquerunt, nuſquam minus inveniri veritatem, quam ubi cogitur aſſenſus. Non de ſtatu noſtræ reipublicæ, & libertate armis haud parta, ſed vindicata: de qua recte ſtatuere ii demum poſſunt, qui jura patria Belgarum, mores avitos, & inſtitutum non in leges regnum, ſed ex legibus principatum accurate cognoverint; in qua tamen quæſtione æquis judicibus extremæ ſervitutis depulſa neceſſitas; ſubtilius inquirentibus decreti tot nationum publica auctoritas, infenſis etiam, & malevolis adverſariorum confeſſio nihil dubitandum reliquit. Sed quod hic proponimus, nihil cum iſtis commune habet. nullius indiget anxiæ diſquiſitionis. non ex divini codicis pendet explicatione, cujus multa multi non capiunt. non ex unius populi ſcitis, quæ cæteri merito ignorant. Lex illa, è cujus præſcripto judicandum eſt, inventu eſt non difficilis, utpote eadem apud omnes:*

*&*

*& facilis intellectu, utpote nata cum ſingulis, ſingulorum mentibus inſita. Jus autem, quod petimus, tale eſt, quod nec rex ſubditis negare debeat, neque Chriſtianus non Chriſtianis. A natura enim oritur, quæ ex æquo omnium parens eſt, in omnes munifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos ſanctiſſimum eſt, qui in pietate plurimum profecerunt. Cognoſcite hanc cauſam Principes, cognoſcite Populi. ſi quid iniquum poſtulamus, ſcitis quæ veſtra, & e vobis eorum, qui viciniores nobis eſtis, apud nos ſemper fuerit auctoritas. monete, parebimus. Quin ſi quid a nobis hac in re peccatum eſt, iram veſtram, odium denique humani generis non deprecamur. Sin contra ſe res habet, quid agendum ſit, veſtræ religioni, & æquitati relinquimus. Olim inter populos humaniores ſummum nefas habebatur, armis eos impetere, qui res ſuas arbitris permitterent. Contra qui tam æquam conditionem recuſarent, ii non ut unius, ſed ut omnium hoſtes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus icta fœdera, judices conſtitutos. Reges ipſi, validæque gentes nihil æque glorioſum, ac magnificum deputabant, quam aliorum coërcere inſolentiam, aliorum infirmitatem; atque innocentiam ſublevare. Qui ſi mos hodieque obtineret, ut humani nihil a ſe alienum homines arbitrarentur, profecto orbe non paulo pacatiore uteremur, refrigeſceret enim multorum audacia, & qui juſtitiam utilitatis cauſa nunc negligunt, injuſtitiam damno ſuo dediſcerent. Sed hoc ut in cauſa iſthac non fruſtra forte ſperamus, ita illud certo confidimus; bene rebus expenſis exiſtimaturos vos omnes, imputari nobis non magis poſſe pacis moras, quam belli cauſas: ac proinde uti hactenus amici nobis, faventes, atque benevoli fuiſtis, ita vos aut etiam magis in poſterum fore. quo nihil optatius iis poteſt contingere, qui primam partem felicitatis putant bene facere, alteram bene audire.*

CAPUT

## CAPUT I.

### *Jure gentium quibuſvis ad quoſvis liberam eſſe navigationem.*

PRopoſitum eſt nobis, breviter, ac dilucide demonſtrare, jus eſſe Batavis, hoc eſt, Ordinum Federatorum Belgico-Germaniæ ſubditis ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipſis commercia colere. Fundamentum ſtruemus hanc juris gentium, quod primarium vocant, regulam certiſſimam, cujus perſpicua, atque immutabilis eſt ratio: *licere cuivis genti quamvis alteram adire, cumque ea negotiari.* Deus hoc ipſe per naturam loquitur, cum ea cuncta, quibus vita indiget, omnibus locis ſuppeditari a natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo iſta? niſi quod voluit mutua egeſtate, & copia humanas foveri amicitias, ne ſinguli ſe putantes ſibi ipſis ſufficere, hoc ipſo redderentur inſociabiles? Nunc factum eſt, ut gens altera alterius ſuppleret inopiam, divinæ juſtitiæ inſtituto, ut eo modo (ſicut Plinius dicit [a]) quod genitum eſſet uſpiam, apud omnes natum videretur. Poëtas itaque canentes audimus:

*Nec vero terra ferre omnes omnia poſſunt.*

Item:

*Excudent alii* [b]: & quæ ſequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatiſſimam tollunt humani generis ſocietatem, tollunt mutuas benefaciendi occaſiones, naturam denique ipſam violant. Nam & ille, quem Deus terris circumfudit, oceanus, undique & undique verſus navigabilis, & ventorum ſtati, aut extraordinarii flatus, non ab eadem ſemper, & a nulla non aliquando regione ſpirantes, nonne ſignificant ſatis conceſſum a natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca [c] ſummum naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis diſſipatas miſcuit, & ſua omnia in regiones ita deſcripſit, ut neceſſarium mortalibus eſſet inter ipſos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clariſſimi juriſconſulti [d] eo uſque producunt, ut negent, ullam rempublicam, aut Principem prohibere in univerſum poſſe, quo minus alii ad ſubditos ſuos accedant, & cum illis negotientur. Hinc jus deſcendit hoſpitale ſanctiſſimum: hinc querelæ [e]:

*Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem*
*Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ.*

Et alibi [f]:

*—— littuſque rogamus*
*Innocuum, & cunctis undamque, auramque patentem:*

Et ſcimus, bella quædam ex hac cauſa cœpiſſe, ut Megarenſibus in Athenienſes [g], Bononienſibus in Venetos [h]: Caſtellanis etiam in Americanos has juſtas potuiſſe belli cauſas eſſe, & cæteris probabiliores Victoria [i] putat, ſi pete-

*a Paneg.*

*b Virgil.*
*c 3. 4. Nat. qu.*
*d Inſt. rerum div. §. 1. & L. nemo igitur. ff. eod. vide Gent. de Jur. bel. l. 1. c. 19. vid. L. mercatores C. de com.*
*e Virg. 1. Æn.*
*f 7. Æn.*
*g. Diod. 11. Plut. Peric.*
*h Sig. ult. de Reb. Ital.*
*i Vict. de Indis parte 2. n. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. Adde Covar. in c. peccatum. §. 9. n. 4. ibi. Quinta.*

peregrinari, & degere apud illos prohiberentur, ſi arcerentur a participatione earum rerum quæ jure gentium, aut moribus communia ſunt, ſi denique ad commercia non admitterentur. Cui ſimile eſt quod in Moſis [k] hiſtoria, & inde apud Auguſtinum [l] legimus, juſta bella Iſraelitas contra Amorræos geſſiſſe, quia innoxius tranſitus denegabatur, qui *Jure Humanæ Societatis* æquiſſimo patere debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci ſub Agamemnone Myſorum Regi arma intulerunt [m]; quaſi libera eſſent naturaliter itinera ut Baldus dixit [n]: accuſanturque a Germanis apud Tacitum [o] Romani, quod colloquia, congreſſuſque gentium arcerent, fluminaque, & terras, & cœlum quodammodo ipſum clauderent. Nec ullus titulus Chriſtianis quondam in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditu arcerentur [p]. Sequitur ex ſententia, Luſitanos, etiamſi domini eſſent earum regionum, ad quas Batavi proficiſcuntur, injuriam tamen facturos ſi aditum Batavis, & mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius eſt volentes aliquos a volentium populorum commercio ſecludi, illorum opera, quorum in poteſtate nec populi iſti ſunt, nec illud ipſum, qua iter eſt; quando latrones etiam, & piratas non alio magis nomine deteſtamur, quam quod illi hominum inter ſe commeatus obſident, atque infeſtant?

[k] *Num.* c. 20.
[l] *Aug.* l. 4. qu. 44. *ſuper Nu. Et eſt c. ult.* 23, 4, 2.
[m] *Soph. Thrachin.*
[n] *L.* 3. *Conf.* 293.
[o] 4. *Hiſt.*
[p] *Alc.* 7. *Conſ.* 130. *Covar. c. peccatum, p.* 2. §. 9. *Bart. ad L.* 1. *C. de Pagan.*

## CAPUT II.

### *Luſitanos nullum habere jus dominii in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.*

Non eſſe autem Luſitanos earum partium dominos, ad quas Batavi accedunt, puta Javæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccarum, certiſſimo argumento colligimus, quia dominus nemo eſt ejus rei, quam nec ipſe unquam, nec alter ipſius nomine poſſedit. Habent inſulæ iſtæ, quas dicimus, & ſemper habuerunt ſuos Reges, ſuam rempublicam, ſuas leges, ſua jura: Luſitanis mercatus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mercandi a Principibus exorant, dominos ſe non eſſe, ſed ut externos advenire ſatis teſtantur: ne habitant quidem niſi precario. Et quanquam ad dominium titulus non ſufficiat, quia & poſſeſſio requiritur, cum aliud ſit rem habere, aliud jus ad rem conſequendam, tamen ne titulum quidem dominii in eas partes Luſitanis ullum eſſe affirmo, quem non ipſis eripuerit Doctorum, & quidem Hiſpanorum ſententia. Primum ſi dicent, inventionis præmio eas terras ſibi ceſſiſſe, nec jus, nec verum dicent. Invenire enim non illud eſt oculis uſurpare, ſed apprehendere, ut Gordiani epiſtola oſtenditur [a]: unde Grammatici invenire, & occupare [b] pro verbis ponunt idem ſignificantibus; & tota Latinitas quod adepti ſumus, id demum inveniſſe nos dicit, cui oppoſitum eſt perdere. Quin & ipſa naturalis ratio, &

[a] *L. Si Borſatorem C. de Aleaſſ.*
[b] *Non Marc. c.* 4. *in verbo occupare. Vide Connan. com. Juris civ. l.* 3. *c.* 3. *in fine. Vide Donell. de Jure Civ. l.* 4. *c.* 10.

Digitized by Google

& legum diſerta verba [c], & eruditiorum interpretatio manifeſte oſtendit, ad titulum dominii parandum eam demum ſufficere inventionem, quæ cum poſſeſſione conjuncta eſt, ubi ſcilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobiles terminis, atque cuſtodia ſepiuntur [d]: quod in hac ſpecie dici nullo modo poteſt. Nam præſidia illic Luſitani nulla habent. Quid quod ne reperiſſe quidem Indiam ullo modo dici poſſunt Luſitani, quæ tot a ſæculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore:

> *Impiger extremos currit mercator ad Indos*
> *Per mare pauperiem fugiens.* [e]

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani deſcripſere [f]? Jam vero & cæteras inſulas ante Luſitanos non finitimi tantum Perſæ, & Arabes, ſed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, niſi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant [g]. Atqui Indi, cum ad eos Luſitani venerunt, etſi partim idololatræ, partim Mahumetani erant, gravibuſque peccatis involuti, nihilominus publice, atque privatim rerum, poſſeſſionumque ſuarum dominium habuerunt, quod illis ſine juſta cauſa eripi non potuit [h]. Ita certiſſimis rationibus poſt alios auctores maximi nominis concludit Hiſpanus Victoria [i]: *Non poſſunt*, inquit, *Chriſtiani ſæculares, aut eccleſiaſtici poteſtate civili, & principatu privare infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles ſunt, niſi ab eis alia injuria profecta ſit.* Fides enim, ut recte inquit Thomas [k], non tollit jus naturale, aut humanum, ex quo dominia profecta ſunt. Immo credere infideles non eſſe rerum ſuarum dominos, hæreticum eſt: & res ab illis poſſeſſas illis ob hoc ipſum eripere furtum eſt, & rapina, non minus, quam ſi idem fiat Chriſtianis. Recte igitur dicit Victoria, [l] non magis iſta ex cauſa Hiſpanis jus in Indos quæſitum, quam Indis fuiſſet in Hiſpanos, ſi qui illorum priores in Hiſpaniam veniſſent. Neque vero ſunt Indi Orientis amentes, & inſenſati, ſed ingenioſi, & ſolertes, ita ut ne hinc quidem prætextus ſubjiciendi poſſit deſumi, qui tamen per ſe ſatis eſt manifeſtæ iniquitatis. Jam olim Plutarchus πρόφασιν πλεονεξίας fuiſſe dicit ἡμερῶσαι τὰ βαρβαρικά, improbam ſcilicet alieni cupiditatem hoc ſibi velum obtendere, quod barbariem manſuefacit. Et nunc etiam color ille redigendi invitas gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim, & Alexandro uſurpatus eſt, a Theologis omnibus, præſertim Hiſpanis [m], improbus, atque impius cenſetur.

[c] *Inſtit. de Rerum diviſ. §. illud quæſitum eſt.*
[d] *L. 3. §. Neratius in fine ff. de acq. poſſeſ.*
[e] *Lib. 1. epiſt. 1.*
[f] *Vide Plin. Nat. hiſt. l. 6.* 1, 22.
[g] *L. 3. ff. de acquir. rer. dom.*
[h] *Covar. in c. peccatum §.* 10. *n.* 2, 4, & 5.
[i] *De poteſt. civili, part.* 1. *n.* 9.
[k] 2, 2. *quæſt.* 10. *artic.* 12.
[l] *Vict. de Indis parte* 1. *n.* 4, 5, 6. 7. & *n.* 19.
[m] *Vide Vaſq. in præf. n.* 5.

## CAPUT III.

### *Luſitanos in Indos non habere jus dominii titulo donationis Pontificiæ.*

Secundo ſi Pontificis Alexandri Sexti diviſione utentur, ante omnia illud attendendum eſt, volueritne Pontifex contentiones tantum Luſitanorum, &

Caſtellanorum dirimere, quod potuit ſane, ut lectus inter illos arbiter; ſicut & ipſi Reges jam ante inter ſe ea de re federa quædam pepigerant [a]: & hoc ſi ita eſt, cum res inter alios acta ſit, ad cæteras gentes non pertinebit: non vero prope ſingulos mundi trientes duobus populis donare. Quod etſi voluiſſet, & potuiſſet Pontifex, non tamen continuo ſequeretur, dominos eorum locorum eſſe Luſitanos, cum donatio dominum non faciat, ſed ſecuta traditio [b]: quare & huic cauſæ poſſeſſio deberet accedere. Tum vero ſi quis jus ipſum ſive divinum, ſive humanum ſcrutari volet, non autem ex commodo ſuo metiri, facile deprehendet, donationem ejuſmodi ut rei alienæ nullius eſſe momenti. Diſputationem de poteſtate Pontificis, hoc eſt, epiſcopi Romanæ eccleſiæ hic non aggrediar, nec quicquam ponam niſi ex hypotheſi, hoc eſt, quod confitentur homines inter eos eruditiſſimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati, maxime Hiſpani: qui cum pro ſua perſpicacia facile vident, Dominum Chriſtum omne a ſe terrenum imperium abdicaſſe [c], mundi certe totius dominium, qua homo fuit, non habuiſſe, & ſi habuiſſet, nullis tamen argumentis aſtrui poſſe jus illud in Petrum, aut Romanam eccleſiam Vicarii jure translatum: cum alias etiam certum ſit, multa Chriſtum habuiſſe, in quæ Pontifex non ſucceſſerit [d], intrepide affirmarunt (utar ipſorum verbis) Pontificem non eſſe dominum civilem, aut temporalem totius orbis [e]. Immo etiam ſi quam talem poteſtatem in mundo haberet, eam tamen non recte exerciturum, cum ſpirituali ſua juriſdictione contentus eſſe debeat, ſæcularibus autem Principibus eam concedere nullo modo poſſe. Tum vero ſi quam habeat poteſtatem [f], eam habere, ut loquuntur, in ordine ad ſpiritualia. Quocirca nullam illi eſſe poteſtatem in populos infideles, ut qui ad eccleſiam non pertineant [g]. Unde ſequitur ex ſententia Cajetani [h], & Victoriæ, & potioris partis tam Theologorum, quam Canoniſtarum [i], non eſſe idoneum titulum adverſus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus abſolute, vel quia non recognoſcunt dominium Papæ: atque adeo ne Sarracenos quidem iſto titulo unquam ſpoliatos.

*a Vide Oſorium.* *b Vide §. 40. Inſt. de rer. div.* *c Luc. 12. 14. Job. 18, 36.* *d Vict. de Indis. p. 1. num. 25. Vict. 16. num. 27.* *e Vide Vaſq. c. 21. contr. ill. Turre-Crem. l. 2. c. 113. Hugo 69. diſt. cum ad Verum. Bern. in 2. lib. ad Eug. Vict. de Ind. p. 1. n. 27. Cov. in c. peccatum §. 9. num. 7.* *f Matt. 20, 26. Joh. 6, 15. Matt. 17. 27.* *g Vict. ibid. n. 28. Cov. de loco 1. Cor. 5. in fine. Thom. 2, 2. 12, 2. Ayala l. 1. c. 2. num. 29. Vict. ibid. n. 30. Cov. d. loco.* *h Vide locum Cajetani infr.* *i Thom. 2, 2. q. 66. art. 8. Sylv. de infid. §. 7. Inn. in c. quod ſuper his de voto. Vict. n. 31.*

## CAPUT IV.

### *Luſitanos in Indos non habere jus dominii titulo belli.*

His igitur ſublatis cum manifeſtum ſit, quod & Victoria ſcribit [a], Hiſpanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus ſecum attuliſſe occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli reſtat, qui & ipſe ſi juſtus eſſet, tamen ad dominium proficere non poſſet, niſi jure prædæ, hoc eſt, poſt

*a d. num. 31.*

poſt occupationem. Atqui tantum abeſt, ut Luſitani eas res occupaverint, ut cum pleriſque gentibus, quas Batavi acceſſerunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et ſic igitur nullum jus illis quæri potuit: cum etiam ſi quas ab Indis pertuliſſent injurias, eas longa pace, & amicis commerciis remiſiſſe merito cenſeantur. Quanquam ne fuit quidem quod bello obtenderent. Nam qui barbaros bello perſequuntur, ut Americanos Hiſpani, duo ſolent prætexere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veræ religionis illi nolint agnoſcere. Et commercia quidem Luſitani ab Indis impetrarunt, ut hac in parte nihil habeant quod querantur. Alter vero [b] obtentus nihilo eſt juſtior, quam ille Græcorum in barbaros, quo Boëtius [c] reſpexit:

> *An diſtant quia diſſidentque mores,*
> *Injuſtas acies, & fera bella movent,*
> *Alterniſque volunt perire telis?*
> *Non eſt juſta ſatis ſævitiæ ratio.*

Iſta autem & Thomæ, & concilii Toletani, & Gregorii, & Theologorum, Canoniſtarum, Juriſprudentiumque fere omnium concluſio eſt [d]: Quantumcunque fides annuntiata ſit barbaris (nam de his, qui ſubditi ante fuerunt Chriſtianis Principibus, item de apoſtatis alia eſt quæſtio) probabiliter, & ſufficienter, & ſi noluerint eam reſpicere, non tamen licere hac ratione eos bello perſequi, & ſpoliare bonis ſuis [e]. Operæ pretium eſt in hanc rem ipſa Cajetani verba deſcribere [f]: *Quidam*, ait, *infideles nec de jure, nec de facto ſubſunt ſecundum temporalem jurisdictionem Principibus Chriſtianis, ut inveniuntur pagani, qui nunquam imperio Romano ſubditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Chriſtianum nunquam fuit nomen. Horum namque domini, quamvis infideles, legitimi domini ſunt, ſive regali, ſive politico regimine gubernantur: nec ſunt propter infidelitatem à dominio ſuorum privati, quum dominium ſit ex jure poſitivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jus poſitivum, ut ſuperius in quæſtione habitum eſt. Et de his nullam ſcio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Eccleſia Romana poteſt movere bellum ad occupandas terras eorum, aut ſubjiciendos illos temporaliter: quia nulla ſubeſt cauſa juſta belli, cum Jeſus Chriſtus, Rex Regum, cui data eſt poteſtas in cælo, & in terra, miſerit ad capiendam poſſeſſionem mundi, non milites armatæ militiæ, ſed ſanctos prædicatores, ſicut oves inter lupos. Unde nec in teſtamento veteri, ubi armata manu poſſeſſio erat capienda, terræ infidelium indictum lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: ſed quia nolebant dare tranſitum, vel quia eos offenderant, ut Madianitæ, vel ut recuperarent ſua, divina largitate ſibi conceſſa. Unde* graviſſime peccaremus, *ſi fidem Chriſti Jeſu per hanc viam ampliare contenderemus: nec eſſemus* legitimi Domini *illorum: ſed* magna latrocinia *committeremus, & teneremur ad reſtitutionem, utpote* injuſti debellatores, aut occupatores. *Mittendi eſſent ad hos prædicatores boni viri, qui verbo, & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, ſpolient, ſcandalizent, ſubjiciant, & duplo gehennæ filios faciant, more Phariſæo-*

[b] *Vide Vaſq. c.* 24. *contr. ill. Vict. de Indis p.* 2. *n.* 10.
[c] *Met.* 4. *lib.* 4. *de Conſol.*
[d] *Thom.* 2, 2. *q.* 10. *art.* 8. *c. de Judæis, diſt.* 45. *c. qui ſincera eadem diſt. Innoc. d. loco Bart. ad l.* 1. *C. de pag. Covarr. ad c. peccatum, p.* 2, §. 9. & 10. *Ayala de Jure belli l.* 1. *c.* 2. *n.* 28. *arg.*
[e] *Matt.* 10, 23.
[f] *ad Sum. Thom.* 2, 2. *q.* 66. *art.* 8.

*rum.* Et in hanc formam audimus ſæpe a Senatu in Hiſpania, & Theologis, præcipue Dominicanis, decretum fuiſſe, ſola verbi prædicatione non bello Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta eſſet, reſtitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hiſpaniarum Rege, comprobatum dicitur. Omittimus jam, Luſitanos in pleriſque partibus religionem nihil promovere, ne operam quidem dare, cum ſoli lucro invigilent. Immo & illud ibi verum eſſe, quod de Hiſpanis in America Hiſpanus ſcripſit, non miracula, non ſigna audiri, non exempla vitæ religioſæ, quæ ad eandem fidem alios poſſent impellere, ſed multa ſcandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & poſſeſſio, & titulus deficiat poſſeſſionis, neque res, ditioneſque Indorum pro talibus haberi debeant, quaſi nullius ante fuiſſent, neque cum illorum eſſent, ab aliis recte acquiri potuerint, ſequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Luſitanorum proprios non eſſe, ſed liberos, & ſui juris: de quo ipſi doctores Hiſpani non dubitant [g].

[g] *Vict. in fine par. 2. 1. relectione de Indis.*

## CAPUT V.

### *Mare ad Indos, aut jus eò navigandi non eſſe proprium Luſitanorum titulo occupationis.*

SI ergo in populos, terraſque, & ditiones Luſitani jus nullum quæſiverunt, videamus an mare, & navigationem, aut mercaturam ſui juris facere potuerint. De mari autem prima ſit conſideratio, quod cum paſſim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæ voces quid ſignificent ita commodiſſime explicabitur, ſi Poetas ab Heſiodo omnes, & Philoſophos, & Juriſconſultos veteres imitati in tempora diſtinguamus ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione, & ſui natura diſcreta ſunt. Neque nobis vitio verti debet, ſi in juris a natura procedentis explicatione auctoritate, & verbis eorum utimur, quos conſtat naturali judicio plurimum valuiſſe. Sciendum eſt igitur, in primordiis vitæ humanæ aliud, quam nunc eſt, dominium, aliud communionem fuiſſe [a]. Nam dominium nunc proprium quid ſignificat, quod ſcilicet ita eſt alicujus ut alterius non ſit eodem modo. Commune autem dicimus, cujus proprietas inter plures conſortio quodam, aut conſenſu collata eſt, excluſis aliis. Linguarum paupertas coegit voces eaſdem in re non eadem uſurpare. Et ſic iſta noſtri moris nomina ad jus illud priſtinum, ſimilitudine quadam, & imagine, referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod ſimpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injuſta utendi re communi, quem uſum Scholaſticis [b] viſum eſt facti non juris vocare, quia qui nunc in jure uſus vocatur, proprium eſt quiddam, aut, ut illorum more

[a] *Vide Gloſ. & Caſtr. in Lex hoc jure & c. jus nat. diſt. 1.*
[b] *Vide Vaſq. controv. uſu freq. cap. 1. num. 10. c. exiit qui ſeminat. de Verb. ſig. in 6. clem. exivi de paradiſo de verb. ſign.*

Digitized by Google

more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primario Gentium, quod & Naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni, aut Juſtitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sunt autem privata nulla natura.* Et Horatius:

> *Nam* propriæ *telluris* herum natura *nec illum*,
> *Nec me, nec quenquam ſtatuit.*

Neque enim potuit natura dominos diſtinguere. Hoc igitur ſignificatu res omnes eo tempore communes fuiſſe, dicimus, idem innuentes quod Poëtæ, cum primos homines in medium quæſiviſſe, & Juſtitiam caſto fœdere res medias tenuiſſe dicunt: quod ut clarius explicent, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuiſſe ulla.

> —— *promiſcua rura per agros*
> *Præſtiterant cunctis* communia *cuncta* videri *c*.

*c Avienus in Arat.*

Recte additum eſt *videri*, propter translationem, ut diximus, vocabuli. Communio autem iſta ad uſum referebatur:

> —— *pervium cunctis iter*,
> Communis uſus *omnium rerum fuit*. *d*

*d Seneca Octav.*

Cujus ratione dominium quoddam erat, ſed univerſale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, ſed humano generi, atque eo modo plures in ſolidum ejuſdem rei domini eſſe non prohibebantur: quod ſi hodierna ſignificatione ſumamus dominium, contra omnem eſt rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Aptiſſime autem illud dictum eſt:

> —— *omnia rerum*
> *Uſurpantis erant.* *e*

*e Avieni.*

Ad eam vero, quæ nunc eſt, dominiorum diſtinctionem non impetu quodam, ſed paulatim ventum videtur, initium ejus monſtrante natura. Cum enim res ſint nonnullæ, quarum uſus in abuſu conſiſtit, aut quia converſæ in ſubſtantiam utentis nullum poſtea uſum admittunt, aut quia utendo fiunt ad uſum deteriores, in rebus prioris generis, ut cibo, & potu, proprietas ſtatim quædam ab uſu non ſejuncta emicuit *f*. Hoc enim eſt proprium eſſe, ita eſſe cujuſquam, ut & alterius eſſe non poſſit; quod deinde ad res poſterioris generis, veſtes puta, & res mobiles alias, aut ſe moventes ratione quadam productum eſt. Quod cum eſſet, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indiviſæ manere potuerunt: quanquam enim horum uſus non ſimpliciter in abuſu conſiſtat, eorum tamen uſus abuſus cujuſdam cauſa comparatus eſt; ut arva, & arbuſta cibi cauſa, paſcua etiam veſtium; omnium autem uſibus promiſcue ſufficere non poſſunt. Repertæ proprietati lex poſita

*f ff. de uſuf. ear. rer. quæ uſu conſ. Extrav. de verb. ſign. ad conditorem & quia quorundam Thom. 2. 2. q. 78.*

poſita eſt, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem uſus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus: ita ſimili applicatione res proprias cujuſque fieri placuit. Hæc eſt quæ dicitur occupatio, voce accommodatiſſima ad eas res, quæ ante in medio poſitæ fuerant: quo Seneca Tragicus alludit [g]:

*g Sen. Thyeſt.*

——— in medio *eſt ſcelus*
Poſitum occupanti.

Et Philoſophus [h]: *Equeſtria* omnium *Equitum Romanorum ſunt: in illis tamen locus meus fit* proprius, *quem* occupavi. Hinc Quinctilianus [i] dicit, quod omnibus naſcitur, induſtriæ eſſe præmium; & Tullius, [k] factas eſſe veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ poſſeſſioni renituntur, ut ſunt feræ beſtiæ, perpetua eſſe debet, in aliis ſufficit, corpore cœptam poſſeſſionem animo retineri. Occupatio in mobilibus eſt apprehenſio, in immobilibus inſtructio, aut limitatio: unde Hermogenianus cum dominia diſtincta dicit, addit, agris terminos poſitos, ædificia collocata [l]. Hic rerum ſtatus a poëtis indicatur:

*h Sen. Ben. l. 7. c. 12.*
*i Decl. 13.*
*k de Off. 1.*
*l L. 5. ff. de juſt. & jur.;*

*Tum laqueis captare feras, & fallere viſco*
*Inventum:*
*Tum primum ſubiere domos.* [m]
Communemque prius, *ceu lumina ſolis, & aura*
*Cautus humum longo ſignavit* limite *meſſor.* [n]

*m Virgil. 1. Georg.*
*n Ovid. in Metam.*

Celebratur poſt hæc, ut Hermogenianus indicat, commercium, cujus gratia

*Fluctibus ignotis inſultavere carinæ.* [o]

*o Ovid. Metam. 1.*

Eodem autem tempore & reſpublicæ inſtitui cœperunt: atque ita eorum, quæ a prima communione divulſa erant, duo facta ſunt genera. Alia enim ſunt publica, hoc eſt, populi propria (quæ eſt genuina iſtius vocis ſignificatio) alia mere privata, hoc eſt, ſingulorum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo privata. Seneca [p]: *fines Athenienſium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter ſe vicini privata terminatione diſtinguunt.* Gens enim unaquæque

*p De Benef. 7. 4.*

Partita fines *regna conſtituit, novas*
*Extruxit* urbes. [q]

*q Senecæ Octav.*

Hoc modo dicit Cicero [r], agrum Arpinatem Arpinatum dici, Tuſculanum Tuſculanorum, *ſimiliſque eſt*, inquit, *privatarum poſſeſſionum deſcriptio, ex quo quia ſuum cujuſque fit, eorum, quæ natura fuerant* communia, *quod cuique obtigit, ut quiſque teneat.* Contra autem Thucydides, eam terram, quæ in diviſione populo nulli obvenit, ἀόριστον, hoc eſt, indefinitam, & limitibus nullis circumſcriptam vocat [s]. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, duo intelligi

*r Offic. 1. s. Lib. 1.*
*s Vide Duar. in tit. de rer. div. & qual.*

telligi poſſunt. Prius eſt, eas res, quæ occupari non poſſunt, aut occupatæ nunquam ſunt, nullius proprias eſſe poſſe: quia omnis proprietas ab occupatione cœperit. Alterum vero, eas res omnes, quæ ita a natura comparatæ ſunt, ut aliquo utente nihilominus aliis quibuſvis ad uſum promiſcue ſufficiant, ejus hodieque conditionis eſſe, & perpetuo eſſe debere, cujus fuerant cum primum a natura proditæ ſunt. Hoc Cicero voluit [u]: *Ac latiſſime quidem patens hominibus inter ipſos, omnibus inter omnes, ſocietas hæc eſt, in qua omnium rerum, quas ad communem uſum natura genuit, eſt ſervanda communitas.* Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus ſine detrimento alterius alteri commodari poteſt. Hinc illud eſſe dicit Cicero, *non prohibere aqua profluente.* Nam aqua profluens qua talis non qua flumen eſt, inter communia omnium a Juriſconſultis refertur: & a poeta: [x]

> *Quid prohibetis* aquis? uſus communis *aquarum eſt.*
> *Nec* ſolem proprium Natura *nec* aëra *fecit*,
> *Nec tenues* undas. *in* publica *munera veni.*

Dicit hæc non eſſe natura propria, ſicut Ulpianus [y], natura omnibus patere, tum quia primum a natura prodita ſunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur [z] Neratius) tum quia, ut Cicero dicit, a natura ad uſum communem genita videntur. Publica autem vocat tralatitia ſignificatione, non quæ ad populum aliquem, ſed quæ ad ſocietatem humanam pertinent, quæ publica juris gentium in legibus vocantur [a], hoc eſt, communia omnium, propria nullius. Hujus generis eſt aer, duplici ratione, tum quia occupari non poteſt, tum quia uſum promiſcuum hominibus debet. Et eiſdem de cauſis commune eſt omnium maris elementum, infinitum ſcilicet ita, ut poſſideri non queat, & omnium uſibus accommodatum: ſive navigationem reſpicimus, ſive etiam piſcaturam. Cujus autem juris eſt mare, ejuſdem ſunt ſi qua mare aliis uſibus eripiendo ſua fecit, ut arenæ maris, quarum pars terris continua littus dicitur [b]. Recte igitur Cicero [c]: *quid tam* commune, *quam* mare *fluctuantibus*, littus *ejectis?* etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis patere dicit. Hæc igitur ſunt illa, quæ Romani vocant communia omnium jure naturali [d], aut quod idem eſſe diximus, publica juris gentium: ſicut & uſum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam vero etiam ea nullius eſſe, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, quæ nullius ſunt, & communi uſui attributa non ſunt, ut feræ, piſces, aves: nam iſta ſi quis occupet, in jus proprium tranſire poſſunt, illa vero totius humanitatis conſenſu proprietati in perpetuum excepta ſunt propter uſum, qui cum ſit omnium, non magis omnibus ab uno eripi poteſt, quam a te mihi quod meum eſt. Hoc eſt quod Cicero dicit inter prima eſſe Juſtitiæ munera, rebus communibus pro communibus uti. Scholaſtici dicerent, eſſe communia alia affirmative, alia privative. Diſtinctio hæc non modo Juriſprudentibus uſitata eſt, ſed vulgi etiam confeſſionem exprimit: unde apud Athenæum con-

[u] Offic. 1.

[x] Ovid. lib. 6. Metamorph.

[y] L. 13. ff. com. præd.

[z] L. 14. ff. de acq. rer. dom. Loco citato. Vid. Conn. com. civ. lib. 3. cap. 2. Donell. lib. 4. cap. 2.

[a] L. ult. de uſucap.

[b] L. 10. de rer. div.

[c] Loco cit.

[d] §. 1. & 5. Inſt. de rer. div. L. 1. l. 2. & l. 10. ff. eod. tit. L. 14. & l. 50. de a q. rer. dom. l. 1. §. ult. l. 14. de inj. l. 3. D. ne quid in loco publ. cum l. ſeq.

convivator mare commune eſſe, dicit, at piſces capientium fieri. Et in Plantina Rudente ſervo dicenti, *mare quidem commune certo eſt omnibus*, aſſentit piſcator; addenti autem, *in mari inventum eſt, commune eſt*, recte occurit:

*Meum quod rete, atque hami nacti ſunt, meum potiſſimum eſt.*

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non poteſt, quia natura commune hoc eſſe non permittit, ſed jubet; immo ne littus quidem: [e] niſi quod hæc addenda eſt interpretatio: ut ſi quid earum rerum per naturam occupari poſſit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occcupatione uſus ille promiſcuus non læditur. Quod merito receptum eſt: nam cum ita ſe habet, ceſſat utraque exceptio, per quam eveniſſe, diximus, ne omnia in jus proprium transſcriberentur. [f] Quoniam igitur inædificatio ſpecies eſt occupationis, in littore licet ædificare, ſi id fieri poteſt ſine cæterorum incommodo, ut Pomponius [g] loquitur, quod ex Scævola explicabimus, niſi uſus publicus, hoc eſt communis, impediretur. Et qui ædificaverit, ſoli dominus fiet: quia id ſolum nec ullius proprium, nec ad uſum communem neceſſarium fuit, eſt igitur occupantis: ſed non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare poſſeſſioni videtur, exemplo feræ, quæ ſi in naturalem ſe libertatem receperit, non ultra captoris eſt, ita & littus poſtliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occupando, idem & publicum, hoc eſt, populi proprium poſſe, oſtendimus. [h] Sic littus imperii Romani finibus incluſum, populi Romani eſſe, Celſus exſtimat: quod ſi ita eſt, minime mirandum eſt, eundem populum ſubditis ſuis occupandi littoris, modum per Principem, aut Prætorem potuiſſe concedere. Cæterum, & hæc occupatio non minus, quam privata, ita reſtringenda eſt, ne ulterius porrigatur, quam ut ſalvus ſit uſus juris gentium. Nemo igitur poteſt a populo Romano [i] ad littus maris accedere prohiberi, & retia ſiccare, & alia facere, quæ ſemel omnes homines in perpetuum ſibi licere voluerunt. Maris autem natura hoc differt a littore, quod mare niſi exigua ſui parte nec inædificari facile, nec includi poteſt: & ut poſſet, hoc ipſum tamen vix contingeret ſine uſu promiſcui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari poteſt, id occupanti conceditur. Hyperbole eſt igitur:

*Contracta piſces æquora ſentiunt*
*Jactis in altum molibus.* [k]

Nam Celſus jactus in mare pilas ejus eſſe, dicit, qui jecerit [l]. Sed id non concedendum, ſi deterior maris uſus eo modo futurus ſit. Et Ulpianus eum, qui molem in mare jacit, ita tuendum dicit, ſi nemo damnum ſentiat [m]. Nam ſi cui hæc res nocitura ſit, interdictum utique, *Ne quid in loco publico fiat*, competiturum. Ut & Labeo, ſi quid tale in mare ſtruatur, interdictum vult competere, *Ne quid in mari, quo portus, ſtatio, iterve navigiis deterius ſit, fiat* [n]. Quæ autem navigationis, eadem piſcatus habenda eſt ratio, ut communis maneat omnibus. Neque tamen peccabit ſi quis in maris diver-

[e] *Vide Don. l. 4. c. 2.*

[f] *§. 5. Inſt. de rer. div. l. 5. §. 1. ff. de rer. div. l. 24. ff. de damno inf.*

[g] *L. 50. de acq. rer. dom. L. 4. ne quid in loco pub. l. 10. de rerum div. l. 14. de acq. rer. dom.*

[h] *d. l. 2. ne quid in loco publ. Donel. l. 4. c. 2. & c. 9. d. l. 50. de acq. rer. dom. L. 2. in pr. & §. 10. & §. 16. ne quid in loco pub.*

[i] *L. 4. ff. de rer. div. viſ. Vide d. l. 3. ff. ne quid in loco pub.*

[k] *Horat.*

[l] *d. l. 3.*

[m] *L. 2. §. 2. ne quid in loco publ.*

[n] *L. 1. c. 17. ff. de flumin.*

diverticulo piſcandi locum ſibi palis circumſepiat, atque ita privatum faciat: ſicut Lucullus exciſo apud Neapolim monte ad villam ſuam maria admiſit [o]. Et hujus generis puto fuiſſe, piſcinas maritimas, quarum Varro, & Columella meminerunt. Nec Martialis alio ſpectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur [p]:

*Si quando* Nereus *ſentit Æoli regnum,*
*Ridet procellas tuta de* ſuo *menſa.*

Et Ambroſ. [q] *Inducis mare intra prædia tua, ne deſint belluæ.* Hinc apparere poteſt, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, [r] ſi maris proprium jus ad aliquem pertineat, *Uti poſſidetis* interdictum ei competere. Eſſe quidem hoc interdictum ad privatas cauſas comparatum, non autem ad publicas, (in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere poſſumus) ſed hic jam agi de jure fruendo, quod ex cauſa privata contingat, non publica, ſive communi. Nam, teſte Marciano [s], quicquid occupatum eſt, & occupari potuit, id jam non eſt juris gentium, ſicut eſt mare. Exempli cauſa, ſi quis Lucullum, aut Apollinarem in privato ſuo, quatenus diverticulum maris incluſerant, piſcari prohibuiſſet, dandum illis interdictum Paulus putavit, non ſolum injuriarum actionem, ob cauſam ſcilicet privatæ poſſeſſionis. Immo in diverticulo maris, ſicut in diverticulo fluminis, ſi locum talem occuparim, ibique piſcatus ſim, maxime ſi animum privatim poſſidendi plurium annorum continuatione teſtatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano [t] colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei dominii eſt. Quod verum quamdiu durat occupatio, quemadmodum in littore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne ſcilicet communis uſus impediatur [u]. Ante ædes igitur meas, aut prætorium, ut piſcari aliquem prohibeam, uſurpatum quidem eſt, ſed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus [v] contemta ea uſurpatione, ſi quis prohibeatur, injuriarum dicat agi poſſe. Hoc imperator Leo [x] (cujus legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque πρόθυρα, hoc eſt, veſtibula maritima, eorum eſſe propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piſcandi habere: quod tamen ita procedere voluit, ut ſeptis quibuſdam remoratoriis, quas ἐποχὰς Græci vocant, locus ille occuparetur: exiſtimans, nimirum, non fore ut quis exiguam maris portionem alteri invideret, qui ipſe toto mari ad piſcandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiamſi poſſit, publicis utilitatibus eripiat, non tolerandæ eſt improbitatis: in quam merito Vir Sanctus [y] invehitur: Spatia maris *ſibi vindicant* jure mancipii, *piſciumque jura ſicut vernaculorum, conditione ſibi ſervitii ſubjecta commemorant. Iſte, inquit,* ſinus *maris meus eſt, ille alterius. Dividunt elementa ſibi potentes.* Eſt igitur mare in numero earum rerum, quæ in commercio non ſunt [z], hoc eſt, quæ proprii juris fieri non poſſunt. Unde ſequitur, ſi proprie loquamur, nullam maris partem in territorio, populi alicujus poſſe cenſeri. Quod ipſum Placentinus ſenſiſſe videtur, cum dixit: Mare ita eſſe commu-

o *Plin. l. 9. c. 54.*
p *Lib. 10. Epig. 10.*
q *De Naboth. c. 3.*
r *L. 14. ff. de injuriis.*
s *L. 4. ff. de rer. div.*
t *L. 7. de div. & temp. præſ.*
u *L. 45. ff. de uſucap.*
v *L. 13. §. 7. ult. ff. de injur.*
x *Novella Leon. 102, 103, 104. Vide Cuj. 14. obſ. 1.*
y *Ambr. l. 5. Hex. c. 10.*
z *Donell. L. 4. c. 6.*

ne, ut in nullius dominio ſit niſi ſolius Dei: & Johannes Faber [a], cum mare aſſerit relictum in ſuo jure, & eſſe primævo, quo omnia erant communia. Alioquin nihil differrent quæ ſunt omnium communia ab his, quæ publica proprie dicuntur, ut mare a flumine. Flumen populus occupare potuit, ut incluſum finibus ſuis, mare non potuit. Territoria autem ſunt ex occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus ſingulorum. Vidit hoc Celſus [b], qui clare ſatis diſtinguit inter litiora, quæ populus Romanus occupare potuit, ita tamen ut uſui communi non noceretur, & mare, quod priſtinam naturam retinuit. Nec ulla lex diverſum indicat [c]. Quæ vero leges a contrariæ ſententiæ auctoribus citantur, aut de inſulis loquuntur, quas clarum eſt occupari potuiſſe, aut de portu, qui non communis eſt, ſed proprie publicus. Qui vero dicunt, mare aliquod eſſe imperii Romani, dictum ſuum ita interpretantur, ut dicant, jus illud in mare ultra protectionem, & juriſdictionem non procedere: quod illi jus a proprietate diſtinguunt: nec forte ſatis animadvertunt id ipſum, quod Populus Romanus, claſſes præſidio navigantium diſponere potuit, & deprehenſos in mari piratas punire, non ex proprio, ſed ex communi jure accidiſſe, quod & aliæ liberæ gentes in mari habent. Illud interim fatemur, potuiſſe inter gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac, vel illa parte, hujus, aut illius reipublicæ judicium ſubirent, atque ita ad commoditatem diſtinguendæ juriſdictionis in mari fines deſcribi, quod ipſos quidem eam ſibi legem ferentes obligat [d], at alios populos non item: neque locum alicujus proprium facit, ſed in perſonas contrahentium jus conſtituit. Quæ diſtinctio, ut naturali rationi conſentanea eſt, ita Ulpiani reſponſo quodam comprobatur, qui rogatus, an duorum prædiorum maritimorum dominus, alteri eorum, quod venderet, ſervitutem potuiſſet imponere, ne inde in certo maris loco piſcari liceret, reſpondet: rem quidem ipſam, mare ſcilicet, ſervitute nulla affici potuiſſe, quia per naturam hoc omnibus pateret, ſed cum bona fides contractus legem venditionis ſervari expoſceret, perſonas poſſidentium, & in jus eorum ſuccedentium per iſtam legem obligari. Verum eſt, loqui Juriſconſultum de prædiis privatis, & lege privata; ſed in territorio, & lege populorum eadem hic eſt ratio, quia populi reſpectu totius generis humani privatorum locum obtinent. Similiter reditus, qui in piſcationes maritimas conſtituti Regalium numero cenſentur, non rem, hoc eſt, mare, aut piſcationem, ſed perſonas obligant [e]. Quare ſubditi, in quos legem ferendi poteſtas reipublicæ, aut principi ex conſenſu competit, ad onera iſta compelli forte poterunt: ſed exteris jus piſcandi ubique immune eſſe debet, ne ſervitus imponatur mari, quod ſervire non poteſt. Non enim maris eadem, quæ fluminis ratio eſt [f]: quod cum ſit publicum, id eſt, populi, jus etiam in eo piſcandi a populo, aut Principe concedi, aut locari poteſt, ita ut ei, qui conduxit, etiam interdictum veteres dederint *de loco publico fruendo*, addita conditione, ſi is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit [g]: quæ conditio in mari evenire non poteſt. Cæterum, qui ipſam piſcationem numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur ſatis

[a] *Joh. Faber. ad d. §. 5. Inſt. de rer. div. adde DD. ad l. 9. ff. ad l. Rhod. de jact.*

[b] *l. 3. ne quid in loco publ.*

[c] *V. l. 9. ff. de judiciis. Vide l. 15. ff. de public. Gloſ. in l. 2. de rer. diviſ. & in d. l. 3. & in §. 1. Inſt. de rer. div. Bal. in d. l. 2.*

[d] *Bal. in r. in princ. in 2. col. Quibus modis feud. amit... adde l. unic. C. de claſſ. lib. 11. & Ang. in l. 14. ff. de injur. l. 13. ff. Comm. præd. adde l. 4. eod. tit.*

[e] *C. quæ ſint Regalia in Feudis.*

[f] *Vide Balbum præſcr. 4. parte 5. part. prim. q. 6. n. 4.*

[g] *d. l. 13. §. 7. verſ. conductoris ff. de injur. l. 1. ff. de loco publ. fruendo.*

ſatis inſpexerunt; quod Iſerniam, & Alvotum non latuit. Demonſtratum eſt [b], nec populo, nec privato cuipiam jus aliquod proprium in ipſum mare, (nam diverticulum excipimus) competere poſſe, cum occupationem nec natura, nec uſus publici ratio permittat. Hujus autem rei cauſa inſtituta fuerat hæc diſputatio, ut appareret, Luſitanos mare, quo ad Indos navigatur, ſui juris non feciſſe. Nam utraque ratio, quæ proprietatem impedit, in hac cauſa eſt, quam in cæteris omnibus, infinito efficacior. Quod in aliis difficile videtur, in hac omnino fieri non poteſt: quod in aliis iniquum judicamus, in hac ſumme barbarum eſt, atque inhumanum. Non de mari interiore hic agimus, quod terris undique infuſum alicubi etiam fluminis latitudinem non excedit, de quo tamen ſatis conſtat locutos Romanos juriſconſultos, cum nobiles illas adverſus privatam avaritiam ſententias ediderunt: de oceano quæritur, quem immenſum, infinitum, rerum parentem, cœlo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tantum, & flumina, & maria, ſed nubes, ſed ipſa quodammodo ſidera paſci, veteres crediderunt: qui denique per reciprocas æſtuum vices terram hanc humani generis ſedem ambiens, neque teneri, neque includi poteſt, & poſſidet verius, quam poſſidetur. In hoc autem oceano non de ſinu, aut freto, nec de omni quidem eo, quod e littore conſpici poteſt, controverſia eſt. Vindicant ſibi Luſitani quicquid duos orbes interjacet, tantis ſpatiis diſcretos, ut plurimis ſæculis famam ſui non potuerint tranſmittere. Quod ſi Caſtellanorum, qui in eadem ſunt cauſa, portio accedat, parvo minus omnis oceanus duobus populis mancipatus eſt, aliis tot gentibus ad ſeptentrionum redactis anguſtias: multumque decepta eſt natura, quæ cum elementum illud omnibus circumfudit, omnibus etiam ſuffecturum credidit. In tanto mari ſi quis uſu promiſcuo ſolum ſibi imperium, & ditionem exciperet, tamen immodicæ dominationis affectator haberetur: ſi quis piſcatu arceret alios, inſanæ cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam navigatum impedit, quo nihil ipſi perit, de eo quid ſtatuemus? Si quis ab igni, qui totus ſuus eſt, ignem capere, lumen ſuo de lumine, alterum prohiberet, lege hunc humanæ ſocietatis reum peragerem: quia vis ea eſt iſtius naturæ,

*Ut nihilominus ipſi luceat, cum illi accenderit.* [i]

Quidni enim, quando ſine detrimento ſuo poteſt, alteri communicet in iis, quæ ſunt accipienti utilia, danti non moleſta [k]? hæc ſunt, quæ philoſophi [l] non alienis tantum, ſed & ingratis præſtari volunt. Quæ vero in rebus privatis invidia eſt, eadem in re communi non poteſt non eſſe immanitas. Improbiſſimum enim hoc eſt, quod naturæ inſtituto, conſenſu gentium, meum non minus, quam tuum eſt, id te ita intercipere, ut ne uſum quidem mihi concedas, quo conceſſo nihilominus id tuum ſit, quam antea fuit. Tum vero etiam qui alienis incumbunt, aut communia intercipiunt, certa quadam poſſeſſione ſe tuentur. Quia enim prima, ut diximus, occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam dominii præfert

b Ad d. cap. Quæ ſint Regalia.

i Ennius.

k Cicero de off. 1.

l Sen. lib. 3. cap. 28.



Digitized by Google

quamvis injuſta detentio. At Luſitani num, ſicuti terras ſolemus, ſic mare illud impoſitis prædiis ita undique cinxerunt, ut in ipſorum manu eſſet quos vellent excludere? at vero tantum hoc abeſt, ut ipſi etiam, cum adverſus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu poſitis, ſed imaginaria quadam linea ſe tueantur. Quod ſi recipitur, & dimenſio talis ad poſſidendum valet, jamdudum nobis Geometræ terras, Aſtronomi autem cœlum eriperent. Ubi hic igitur eſt iſta, ſine qua nulla dominia cœperunt, corporis ad corpus adjunctio? nimirum apparet, in nulla re verius dici poſſe quod Doctores noſtri prodiderunt [m]: mare cum ſit incomprehenſibile, non minus, quam aër, nullius populi bonis potuiſſe applicari. Si vero ante alios navigaſſe, & viam quodammodo aperuiſſe, hoc vocant occupare, quid eſſe poteſt magis ridiculum? nam cum nulla pars ſit maris, in quam non aliquis primus ingreſſus ſit, ſequetur, omnem navigationem ab aliquo eſſe occupatam. Ita undique excludimur. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti ſunt, totum ſibi oceanum acquiſiviſſe dicendi erunt. Sed nemo neſcit, navem per mare tranſeuntem non plus juris, quam veſtigii relinquere. Verum etiam quod ſibi ſumunt, neminem ante ipſos eum oceanum navigaſſe, id minime verum eſt. Magna enim pars ejus, de quo agitur, maris ambitu, Mauritaniæ jam olim navigata eſt, ulterior, & in orientem vergens victoriis Magni Alexandri luſtrata eſt uſque in Arabicum ſinum [n]. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitam fuiſſe, multa argumento ſunt. Cajo Cæſare Auguſti filio in Arabico ſinu res regente, ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidiſſe ſe, qui ex Hiſpania in Æthiopiam commercii gratia navigaſſet. Etiam Arabibus, ſi verum eſt quod Cornelius Nepos teſtatus eſt, Eudoxum quendam ſua ætate cum Lathyrum Regem Alexandriæ fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades uſque pervectum. Pœnos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignoraſſe, longe clariſſimum eſt, cum Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ, prænavigato ſcilicet promontorio, quod nunc bonæ ſpei dicitur, (vetus videtur nomen *Heſperion ceras* fuiſſe) omne id iter, ſitumque littoris, & inſularum, ſcripto complexus ſit, teſtatuſque ad ultimum non mare ſibi, ſed commeatum defuiſſe. Ab Arabico autem ſinu ad Indiam, Indicique oceani inſulas, & auream uſque Cherſoneſum, quam eſſe Japanem credunt plerique, etiam re Romana florente navigari ſolitum, iter, a Plinio [o] deſcriptum, legationes ab Indis ad Auguſtum, ad Claudium etiam ex Taprobane inſula, deinde geſta Trajani, & tabulæ Ptolemæi ſatis oſtendunt. Jam ſuo tempore Strabo [p] Alexandrinorum mercatorum claſſem ex Arabico ſinu, ut Æthiopiæ ultima, ita & Indiæ petiiſſe teſtatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vectigalia. Addit Plinius [q], impoſitis ſagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: ſolamque Indiam quingenties ſeſtertium, ſi Arabiam addas, & Seres, millies annis omnibus Romano imperio ademiſſe: & merces centuplicato venditas. Et hæc quidem vetera ſatis arguunt, primos non fuiſſe Luſitanos. In

[m] *Joann. Fab. ad §. 5. Inſt. de rer. div.*

[n] *Ex Plin. l. 2. c. 69. & lib. 6. c. 31. & Mela l. 3.*

[o] *Plin. l. 6. c. 23.*

[p] *Lib. 2. & 17.*

[q] *Loco cit. & l. 12. c. 19.*

In ſingulis autem ſui partibus oceanus ille & tunc, cum eum Luſitani ingreſſi ſunt, & nunquam non cognitus fuit. Mauri enim, Æthiopes, Arabes, Perſæ, Indi eam maris partem, cujus ipſi accolæ ſunt, neſcire neutiquam potuerunt. Mentiuntur ergo, qui ſe mare illud inveniſſe jactant. Quid igitur, dicet aliquis, parumne videtur, quod Luſitani intermiſſam multis forte ſæculis navigationem primi repararunt, &, quod negari non poteſt, Europæis gentibus ignotam oſtenderunt, magno ſuo labore, ſumtu, periculo? immo vero ſi in hoc incubuerunt, ut quod ſoli reperiſſent id omnibus monſtrarent, quis adeo eſt amens, ſi non plurimum ſe illis debere fiteatur? eandem enim gratiam, laudemque, & gloriam immortalem illi promeruerint, qua omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quotquot ſcilicet non ſibi, ſed humano generi prodeſſe ſtuduerunt. Sin Luſitanis ſuus ante oculos quæſtus fuit, lucrum, quod ſemper maximum eſt in prævertendis negotiationibus, illis ſufficere debuit. Et ſcimus, itinera prima proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiores dediſſe: quibus factum ut inops diu populus ad repentinas divitias ſubito prorumperet, tanto luxus apparatu, quantus vix beatiſſimis gentibus in ſupremo progreſſæ diu fortunæ faſtigio fuit. Si vero eidem in hoc præiverunt, ne quisquam ſequeretur, gratiam non merentur, cum lucrum ſuum reſpexerint, lucrum autem ſuum dicere non poſſunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum eſt, niſi iviſſent eo Luſitani, iturum fuiſſe neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum, & marium ſitus clarius indies noſcebantur. Excitaſſent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & ſi non uno impetu omnia patuiſſent, at paulatim promota velis fuiſſent littora, alio ſemper aliud monſtrante. Factum denique fuiſſet quod fieri potuiſſe Luſitani docuerunt, cum multi eſſent populi non minus flagrantes mercaturæ, & rerum externarum ſtudio. Venetis, qui multa jam Indiæ didicerant, cætera inquirere promtum fuit. Gallorum Brittonum indefeſſa ſedulitas, Anglorum audacia cœpto non defuiſſet. Ipſi Batavi multo magis deſperata aggreſſi ſunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis quidem ulla ſententia a Luſitanis ſtat. Omnes enim, qui mare volunt imperio alicujus ſubjici poſſe, id ei attribuunt, qui proximus portus, & circumjacentia littora in ditione habet [r]. At Luſitani in illo immenſo littorum tractu, paucis exceptis præſidiis, nihil habent, quod ſuum poſſint dicere. Deinde vero etiam qui mari imperaret, nihil tamen poſſet ex uſu communi deminuere, ſicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in littore imperii Romani cuncta faceret, quæ jure gentium permittebantur [s]. Et ſi quicquam eorum prohibere poſſet, puta piſcaturam, qua dici quodammodo poteſt piſces exhauriri, at navigationem non poſſet, per quam mari nihil perit. Cui rei argumentum eſt longe certiſſimum, quod ex Doctorum ſententia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus ſingulis in proprietatem attributa eſt, iter tamen, certe inerme, & innoxium, nullius gentis hominibus juſte negari: ſicut & potum ex flumine. Ratio apparet, quia cum unius rei naturaliter uſus eſſent diverſi, eum duntaxat

[r] *Gloſſ. in c. ibi peric. §. porro. ſuper verbo territorio De elect. in ſexto & ibi Can. Gloſſ. in c. licet. ff. de feriis.*

[s] *L. 4. ff. de rer. div. adde Alber. Gentilem de jure belli l. 1. c. 19. ſub finem.*

taxat gentes diviſiſſe inter ſe videntur, qui ſine proprietate commode haberi non poteſt; contra autem eum recepiſſe, per quem domini conditio deterior non eſſet futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet, nullo jure defendi, cum eundem etiam injuriarum teneri, Ulpianus dixerit [t]: alii autem etiam interdictum utile prohibito competere exiſtimaverint [u]. Et ſic Batavorum intentio communi jure nititur, cum fateantur omnes, permiſſum cuilibet in mari navigare, etiam a nullo Principe impetrata licentia: quod legibus Hiſpanicis diſerte expreſſum eſt [x].

*t L. 2. §. 9. ne quid in loco publ.*
*u Gloſſ. ad l. 1. ff. ut in flum. publ.*
*x Bal. in l. 3. col. 3. ff. de rer. div. Rod. Zuar. Hiſpanus in conſilio 1. de uſu maris 3. partit. tit. 28. l. 10. & 12.*

# CAPUT VI.

## *Mare, aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum titulo donationis Pontificiæ.*

DONATIO Pontificis Alexandri, quæ a Luſitanis mare, aut jus navigandi ſolis ſibi vindicantibus, cum inventionis deficiat titulus, ſecundo loco adduci poteſt, ſatis ex iis, quæ ante dicta ſunt, vanitatis convincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium poſitis. Quare cum mare, aut jus in eo navigandi proprium nulli hominum eſſe poſſit, ſequitur, neque dari a Pontifice, neque a Luſitanis accipi potuiſſe. Præterea cum ſupra relatum ſit ex omnium ſani judicii hominum ſententia, Papam non eſſe dominum temporalem totius orbis, ne maris quidem eſſe ſatis intelligitur: quanquam etſi id concederetur, tamen jus annexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla transferri debuiſſet. Sicut nec Imperator poſſet Imperii provincias in ſuos uſus convertere, aut pro ſuo arbitrio alienare [a]. Illud ſaltem nemo negaturus eſt, cui aliquid ſit frontis, cum jus diſponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, niſi forte quantum ejus rerum ſpiritualium neceſſitas requirit; iſta autem, de quibus nunc agimus, mare ſcilicet, & jus navigandi, lucrum, & quæſtum merum, non pietatis negotium reſpiciant, ſequi, nullam hac in re fuiſſe illius poteſtatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc eſt, domini temporales poſſunt ullo modo a navigatione aliquem prohibere, cum ſi quod habent jus in mari, id ſit tantum juriſdictionis, ac protectionis? etiam illud notiſſimum eſt apud omnes, ad ea facienda, quæ cum lege naturæ pugnant, nullam eſſe Papæ auctoritatem. [b] Pugnat autem cum lege naturæ, ut mare, aut ejus uſum quiſquam habeat ſibi proprium, ut jam ſatis demonſtravimus. Cum denique jus ſuum auferre alicui Papa minime poſſit, quæ erit facti iſtius defenſio, ſi tot populos immerentes, indemnatos, innoxios ab eo jure, quod ad ipſos non minus, quam ad Hiſpanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? aut igitur

*a Vict. loco citato, n. 16.*
*b Sil. in verbo Papa n. 16.*

tur dicendum eſt, nullam eſſe vim ejuſmodi pronunciationis, aut quod non minus credibile eſt, eum Pontificis animum fuiſſe, ut Caſtellanorum & Luſitanorum inter ſe certamini interceſſum voluerit, aliorum autem juri nihil diminutum.

---

## CAPUT VII.

### *Mare, aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum titulo præſcriptionis aut conſuetudinis.*

ULTIMUM iniquitatis patrocinium in præſcriptione ſolet eſſe, aut conſuetudine. Et huc igitur Luſitani ſe conferunt: ſed utrumque illis præſidium certiſſima juris ratio præcludit. Nam præſcriptio a jure eſt civili unde locum habere non poteſt inter Reges, aut inter populos liberos [a]: multo autem minus ubi jus naturæ aut gentium reſiſtit, quod jure civili ſemper validius eſt. Quin & ipſa lex civilis præſcriptionem hic impedit [b]. Uſucapi enim, aut præſcriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis eſſe non poſſunt, deinde quæ poſſideri vel quaſi poſſideri nequeunt, & quorum alienatio prohibita eſt. Hæc autem omnia de mari & uſu maris vere dicuntur. Et cum publicæ res, hoc eſt populi alicujus, nulla temporis poſſeſſione quæri poſſe dicantur, ſive ob rei naturam, ſive ob eorum privilegium adverſus quos præſcriptio iſta procederet, quanto juſtius humano generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communibus? Et hoc eſt, quod Papinianus [c] ſcriptum reliquit, *præſcriptionem longæ poſſeſſionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non ſolere:* ejusque rei exemplum dat in littore, cujus pars impoſito ædificio occupata fuerat: nam eo diruto, & alterius ædificio in eodem loco poſtea exſtructo, exceptionem opponi non poſſe: quod deinde ſimilitudine rei publicæ illuſtrat: nam & ſi quis in fluminis diverticulo pluribus annis piſcatus ſit, poſtea, interrupta ſcilicet piſcatione, alterum eodem jure prohibere non poſſe. Apparet igitur, Angelum & qui cum Angelo dixerunt [d] Venetis & Genuenſibus per præſcriptionem jus aliquod in ſinum maris ſuo littori præjacentem acquiri potuiſſe, aut falli, aut fallere: quod ſane juriſconſultis nimium eſt frequens, cum ſanctæ profeſſionis auctoritatem non ad rationes & leges, ſed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Marciani [e] quidem reſponſum de quo & ante egimus, ſi recte cum Papiniani verbis comparetur, non aliam accipere poteſt interpretationem, quam eam quæ Joanni olim & Bartolo probata eſt, & nunc a doctis omnibus recipitur [f]: ut ſcilicet jus prohibendi procedat quamdiu durat occupatio: non autem ſi ea omiſſa

[a] *Vaſq. c. 51.*

[b] *Vide Donel. l. 5. com. c. 22. & ſeq. L. 6. ff. de contr. emt. L. 9. ff. de uſucap. L. 25. ff. eod. c. fine poſſ. de reg. jur. in 6. L. 28. ff. de verb. ſign. L. 16. ff. de fund. dot.*

[c] *L. 45. ff. d. uſucap. L. 6. de oper. publ. L. 9. c. de aquæductu. L. 2. ff. de via publ. & itin. L. ult. ff. de uſucap.*

[d] *Conſ. 286. Thema tale eſt: inter cætera capitula pacis.*

[e] *L. 7. ff. de div. & temp. præſc.*

[f] *Duar. de uſucap. c. 3. Cujac. ad d. l. ult. de uſucap. Donell. Com. l. 5. c. 22. in d. l. ult. n. 4. per l. 14. ff. de aqq. rer. dom.*

omiſſa ſit; omiſſa enim non prodeſt, nec ſi per mille annos fuiſſet continuata, ut recte animadvertit Caſtrenſis. Et quamvis hoc voluiſſet Marcianus, quod minime credendus eſt cogitaſſe, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præſcriptionem concedi, tamen abſurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad ſinum proferre, cum hæc præſcriptio uſum, qui eſt jure gentium communis, impeditura ſit, illa autem publico uſui non admodum noceat. Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aquæ ductu ſumitur [g], eodem Caſtrenſi monſtrante, ut a quæſtione alieniſſimum, ab omnibus merito exploditur. Falſum igitur eſt talem præſcriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præſcriptionem, ne iſtud quidem tempus admittitur; hoc eſt, ut Felinus loquitur [h], materia impræſcriptibilis tempore immemoriali non fit præſcriptibilis. Fatetur hæc vera eſſe Balbus [i] ſed Angeli ſententiam receptam dicit hac receptione, quia tempus extra memoriam poſitum idem valere creditur privilegio, cum titulus ampliſſimus ex tali tempore præſumatur. Apparet hinc, non aliud illos ſenſiſſe, quam ſi pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, ſupra omnem memoriam uſa eſſet tali jure, ei dandam præſcriptionem hoc colore, quaſi principis conceſſio præiiſſet. Quare cum nemo ſit dominus totius generis humani, qui jus illud adverſus homines omnes homini, aut populo alicui potuiſſet concedere, ſublato illo colore, neceſſe etiam præſcriptionem interimi. Et ſic ex illorum etiam ſententia inter reges, aut populos liberos prodeſſe nihil poteſt lapſus infiniti temporis. Vaniſſimum autem & illud eſt, quod Angelus docuit, etiamſi ad dominium præſcriptio proficere non poteſt, tamen dandam eſſe poſſidenti exceptionem. Nam Papinianus [k] diſertis verbis exceptionem negat: & aliter non potuit ſentire, cum ipſius ſæculo præſcriptio nihil eſſet aliud, quam exceptio. Verum igitur eſt, quod & leges Hiſpanicæ exprimunt [l], in his rebus, quæ communi hominum uſui ſunt attributæ, nullius omnino temporis præſcriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi poteſt, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præſcribere non magis, quam fructuarius poteſt vitio poſſeſſionis [m]. Altera hæc etiam non contemnenda eſt, quod in præſcriptione temporis, cujus memoria non extat, quamvis titulus, & bona fides præſumantur, tamen ſi re ipſa appareat, titulum omnino nullum dari poſſe, & ſic manifeſta ſit fides mala, quæ in populo maxime quaſi uno corpore perpetua eſſe cenſetur, & ex duplici defectu præſcriptio corruit [n]. Tertia vero, quia res hæc eſt meræ facultatis, quæ non præſcribitur, ut infra demonſtrabimus. Sed nullus eſt finis argutiarum. Inventi ſunt, qui in hoc argumento a præſcriptione conſuetudinem diſtinguerent, ut illa ſcilicet excluſi, ad hanc confugerent. Diſcrimen autem, quod hic ſtatuunt, ſane ridiculum eſt: ex præſcriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo aufertur, alteri applicari [o]: ſed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici conſuetudinem: quaſi

g Ex l. 4. C. de aquæ d. l. 11. conſt. cum l. 9. eod. tit. & cum l. 3. §. 4. ff. de aqua quot. & æſt.

h Ad c. accedentes de præſcr.

i De præſcript. 4. part. 5. part. princip. q. 6. num. 8.

k d. l. ult.

l Par. 3. tit. 29. l. 7. in c. Placa. Rod. Zuar. d. conſ. in 4.

m Fachin. l. 8. c. 26. & c. 33. Cov. de præſcr. part. 2. §. 2. n. 8. & §. 8. n. 5. & 6.

n Fachin. l. 8. c. 28.

o Aret. in rubr. ff. de rer. diviſ. alleg. Balbus. d. loco n. 2. Vide Vaſq. contr. ill. c. 29. n. 38.

quaſi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, excluſis aliis ab uno uſurpatur, non neceſſe ſit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic anſam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc poſſe, dixit Accurſius [p], per privilegium, aut conſuetudinem: quod additamentum ad juriſconſulti textum nullo modo accedens mali potius conjectoris eſſe videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli ſupra explicata eſt. Cæterum illi ſi vel ſola Ulpiani verba [q], quæ paulo ante præcedunt, ſatis conſideraſſent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante ædes meas piſcari prohibeatur, eſſe quidem uſurpatum [r], hoc eſt, receptum conſuetudine, ſed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & uſurpationem vocat, ut & inter Chriſtianos Doctores Ambroſius [s]: & merito. Quid enim clarius, quam non valere conſuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, ex adverſo opponitur [t]? Conſuetudo enim ſpecies eſt juris poſitivi, quod legi perpetuæ obrogare non poteſt. Eſt autem lex illa perpetua, ut mare omnibus uſu commune ſit. Quod autem in præſcriptione diximus, idem conſuetudine verum eſt, ſi quis eorum, qui diverſum tradiderunt, ſenſus excutiat, non aliud reperturum, quam conſuetudinem privilegio parari. Atqui adverſus genus humanum concedendi privilegium nemo habet poteſtatem: quare inter diverſas reſpublicas conſuetudo iſta vim non habet. Verum, omnem hanc quæſtionem diligentiſſime tractavit Vaſquius [u], decus illud Hiſpaniæ, cujus nec in explorando jure ſubtilitatem, nec in docendo libertatem unquam deſideres. Is igitur poſita theſi, *loca publica, & jure gentium communia, præſcribi non poſſe*, quam multis firmat auctoribus: exceptiones deinde ſubjungit ab Angelo, & aliis confictas, quas ſupra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat, iſtarum rerum veritatem pendere a vera juris, tam naturæ, quam gentium, cognitione. Jus enim naturæ cum a divina veniat providentia, eſſe immutabile. Hujus autem juris naturalis partem eſſe jus gentium, primævum quod dicitur, diverſum a jure gentium ſecundario, ſive poſitivo: quorum poſterius mutari poteſt. Nam ſi qui mores cum jure gentium primævo repugnent, hi non humani ſunt, ipſo judice, ſed *ferini*, corruptelæ, & abuſus, non leges, & uſus. Itaque nullo tempore præſcribi potuerunt, nulla lata lege juſtificari, nullo multarum etiam gentium conſenſu, hoſpitio, & exercitatione ſtabiliri; quod exemplis aliquot, & Alphonſi Caſtrenſis Theologi Hiſpani teſtimonio confirmat [x]. *Ex quibus apparet*, inquit, *quam ſuſpecta ſit ſententia eorum, quos ſupra retulimus, exiſtimantium, Genuenſes, aut etiam Venetos poſſe non injuria prohibere alios navigare per Gulfum, aut pelagus ſui maris, quaſi æquora ipſa præſcripſerint, id quod non ſolum eſt contra leges* [y], *ſed etiam eſt contra ipſum jus naturæ, aut gentium primævum, quod mutari non poſſe diximus. Quod ſit contra illud jus, conſtat, quia non ſolum maria, aut æquora eo jure communia erant, ſed etiam reliquæ omnes res immobiles. Et licet ab eo jure poſtea receſſum fuerit ex par-*

[p] *Add. l.* 14.

[q] *In d. l. injuriarum* §. *ult.*

[r] *Vide Gloſſ. eod. loco.*

[s] 1. *de offic.* 28. *Gentil. l.* 1. *c.* 19. *ſub finem.*

[t] *Auth. ut nulli judici.* §. 1. *c. cum lanto. de conſuet.*

[u] *Controverſ. ill. c.* 89. *n.* 12. *& ſeq.*

[x] *De poteſtate legis pœnal. l.* 2. *cap.* 14. *part.* 572.

[y] *All. l.* 14. *ff. de acq. rer. dom. l. fin. in pr. ff. de uſuc.* §. 2. *verbo omnibus Inſt. de rer. div. l.* 7. *ff. de div. & temp. præſcr. l.* 14. *ff. de injuriis.*



Digitized by Google

te, puta quoad dominium, & proprietatem terrarum, quarum dominium jure naturæ commune, diſtinctum, & diviſum, ſicque ab illa communione ſegregatum fuit [a]: tamen diverſum fuit, & eſt in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum uſque diem eſt, fuitque ſemper in communi, nulla ex parte immutatum, ut eſt notum. Et quamvis ex Luſitanis magnam turbam ſæpe audiverim in hac eſſe opinione, ut eorum Rex ita præſcripſerit navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis), ejuſdemque vaſtiſſimi maris, ita ut reliquis gentibus æquora illa transfretare non liceat, & ex noſtriſmet Hiſpanis vulgus in eadem opinione fere eſſe videtur, ut per vaſtiſſimum, immenſumque pontum, ad Indorum regiones, quas potentiſſimi Reges noſtri ſubegerunt, reliquis mortalium navigare, præterquam Hiſpanis jus minime ſit, quaſi ab eis id jus præſcriptum fuerit, tamen iſtorum omnium non minus inſanæ ſunt opiniones, quam eorum, qui quoad Genuenſes, & Venetos, in eodem ferre ſomnio eſſe adſolent, quas ſententias ineptire vel ex eo dilucidius apparet, quod iſtarum nationum ſingulæ contra ſe ipſas nequeunt præſcribere; hoc eſt, non reſpublica Venetiarum contra ſemetipſam, non reſpublica Genuenſium, contra ſemetipſam, non regnum Hiſpanicum contra ſemetipſum, non regnum Luſitanicum contra ſemetipſum [a]. Eſſe enim debet differentia inter agentem, & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus præſcribere poſſunt: quia jus præſcriptionum eſt mere civile, ut fuſe oſtendimus ſupra. Ergo tale jus ceſſat, cum agitur inter Principes, vel populos, ſuperiorem non recognoſcentes in temporalibus. Jura enim mere civilia cujuſcumque regionis, quoad exteros populos, nationes, vel etiam homines ſingulos, non magis ſunt in conſideratione, quam ſi re vera non eſſet tale jus, aut nunquam fuiſſet, & ad jus commune gentium primævum, vel ſecundarium recurrendum eſt, eoque utendum, quo jure talem maris præſcriptionem, & uſurpationem admiſſam non fuiſſe, ſatis conſtat. Nam & hodie uſus aquarum communis eſt, non ſecus, quam erat ab origine mundi. Ergo & in æquoribus, & aquis nullum jus eſt, aut eſſe poteſt humano generi, præterquam quoad uſum communem. Præterea de jure naturali, & divino eſt illud præceptum, ut quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde cum navigatio nemini poſſit eſſe nociva niſi ipſi naviganti, par eſt ut nemini poſſit, aut debeat impediri, ne in re ſua natura libera, ſibique minime noxia navigantium libertatem impediat, & lædat contra dictum præceptum, & contra regulam: præſertim cum omnia intelligantur eſſe permiſſa, quæ non reperiuntur expreſſim prohibita [b]. Quinimo non ſolum contra jus naturale eſſet, velle impedire talem navigationem, ſed etiam tenemur contrarium facere, hoc eſt, prodeſſe iis, quibus poſſumus, cum id ſine damno noſtro fieri poteſt. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis, quam humanis confirmaſſet, ſubjungit poſtea [c]: Ex ſuperioribus etiam apparet, ſuſpectam eſſe ſententiam Johannis Fabri, Angeli, Baldi, & Franciſci Balbi, quos ſupra retulimus, exiſtimantium, loca juris gentium communia etſi acquiri non poſſint præſcriptione, poſſe tamen acquiri conſuetudine; quod omnino falſum eſt, eaque traditio cæca, & nubila eſt, omnique rationis lumine carens, legemque verbis, non rebus imponens [d]. In exemplis enim de mari Hiſpanorum, Luſitanorum,

a All. l. 5. ff. de juſt. & jur. §. 2. verſ. jus autem gentium Inſt. de jur. nat.

a All. l. 4. §. 27. ff. de uſuc. §. ſi itaque Inſt. de act. Ut dictis jur. & l. 11. ubi multa per Bartol. & Jaſ. ff. de legat. 1. part. 1. in pr. q. 3. & 4.

b L. libertas. ff. de ſtatu hom. §. libertas. Inſt. de jure perſ. l. 1. & 2. ff. de homine lib. exh. leg. 1. §. qua onerand. ff. quar. rer. act. non dat. l. ſi quando §. illud. verb. aſtringendos. C. de inoffic. teſt. L. nec non §. quod eis. ff. ex quib. cauſ. maj.

c l. ſuper ſtatum C. de religioſis.

d Contra leg. 2. cum vulgatis. C. comm. de leg.

*norum, Venetorum, Genuenſium, & reliquorum, conſtat, conſuetudine jus tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri, quam præſcriptione* [e]. *Utroque enim caſu, ut apparet, eadem eſt ratio. Et quia per jura, & rationes ſupra relatas id eſſet contra naturalem æquitatem, nec ullam induceret utilitatem, ſed ſolam læſionem, ſicque ut lege expreſſa introduci non poſſet, ita etiam nec lege tacita, qualis eſt conſuetudo* [f]. *Et tempore id non juſtificaretur, ſed potius deterius, & injurioſius indies fieret.* Oſtendit deinde, ex prima terrarum occupatione, poſſe populo ut venandi jus, ita piſcandi in ſuo flumine competere; & poſtquam illa ſemel ab antiqua communione ſeparata ſunt, ita ut particularem applicationem admittant, præſcriptione temporis ejus, cujus initii memoria non exſtet, quaſi tacita populi conceſſione acquiri poſſe. Hoc autem per præſcriptionem contingere, non per conſuetudinem, quia ſolius acquirentis conditio melior fiat, reliquorum vero deterior. Et cum tria enumeraſſet, quæ requiruntur, ut jus proprium in flumine piſcandi præſcribatur: *quid autem*, ſubdit, *quoad mare? & in eo magis eſt quod etiam concurſus iſtorum trium non ſufficeret ad acquirendum jus. Ratio differentiæ inter mare ex una parte, & terram, & flumina ex altera, quia illo caſu ut olim, ita & hodie, & ſemper, tam quoad piſcandum, quam quoad navigandum manſit integrum jus gentium primævum, neque unquam fuit a communione hominum ſeparatum, & alicui, vel aliquibus applicatum. Poſteriore autem caſu, nempe in terra, vel fluminibus, aliud fuit, ut jam diſſeruimus. Sed quare jus gentium ſecundarium, ut eam ſeparationem quoad terras, & flumina facit, quoad mare facere deſiit? reſpondeo, quia illo caſu expediebat. Conſtat enim, quod ſi multi venentur, aut piſcentur, in terra, vel flumine, facile nemus feris, & flumen piſcibus evacuatum redditur, id quod in mari non eſt. Item fluminum navigatio facile deterior ſit, & impeditur per ædificia, quod in mari non eſt. Item per aquædu&tus facile evacuatur flumen: non ita in mari* [g]: *ergo in utroque non eſt par ratio. Nec ad rem pertinet, quod ſupra diximus, communem eſſe uſum aquarum, fontium etiam, & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum, & ſimilia, quæ fluminis dominium, aut jus habenti vel minime, vel leviſſime nocent* [h]. *Minima enim in conſideratione non ſunt. Pro noſtris ſententiis facit, quia iniqua nullo tempore præſcribuntur, & ideo lex iniqua nullo tempore præſcribitur, aut juſtificatur.* Mox: *& quæ ſunt impræſcriptibilia ex legis diſpoſitione, nec per mille annos præſcriberentur*: uod innumeris doctorum teſtimoniis fulcit [i]. Nemo jam non videt, ad uſum rei communis intercipiendum nullam quantivis temporis uſurpationem prodeſſe. Cui adjungendum eſt etiam, eorum, qui diſſentiunt, auctoritatem huic quæſtioni non poſſe accommodari. Illi enim de Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano; illi de ſinu, nos de immenſo mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi indulgent præſcriptionem, illi littora maris continua poſſident, ut Veneti, & Genuenſes; quod de Luſitanis dici non poſſe, modo patuit. Immo & ſi prodeſſe poſſet tempus, ut quidam poſſe putant, in publicis, quæ ſunt populi, tamen non ea adſunt, quæ neceſſario requiruntur [k]. Primum enim docent

e *L. illa ff. ad l. Aquil.*

f *c. Erit autem lex. 4. diſt. l. 1. & 2. ff. de legib. l. de quib. cum ſeq. ff. de leg. c. fin. de præſcr.*

g *Per tot. titul. ff. ne quid in flum. pub.*

h *L. Seto ff. de minor. Vaſq. lib. 1. de ſoſſ. reſp. cap. 7.*

i *All. Balbum de præſcr. 5. in pr. in qu. 11. illius 5. quæſt. pr. Gl. in cap. inter cætera 16. q. 3. Alph. de Caſt. de poteſt. leg. pœn. l. 2. c. 14. Bal. in fine. & ibi Ang. in l. omnes. C. de præſc. 30. ann. &c.*

k *d. loc. n. 33.*

docent omnes, deſiderari ut is, qui præſcribit hujuſmodi actum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, ſed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, niſi conceſſione illius, vel clandeſtine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, ſcientibus quidem, & patientibus iis, ad quos ea res pertinebat: nam etſi exercuiſſet ſemper, & quoſdam exercere volentes prohibuiſſet ſemper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non ſufficeret, ex Doctorum ſententia. Apparet autem, debere hæc omnia concurrere, tum quia præſcriptioni publicarum rerum lex inimica eſt, tum ut videatur præſcribens jure ſuo, non autem communi, uſus, idque non interrupta poſſeſſione. Cum autem tempus poſtulatur, cujus initii non exſtet memoria, non ſemper ſufficit, ut optime interpretes oſtendunt, probare ſæculi lapſum: ſed conſtare oportet famam rei a majoribus ad nos tranſmiſſam, ita ut nemo ſuperſit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occaſione rerum Africanarum in ulteriora primum Oceani inquirere cœperunt regnante Johanne Luſitani [a], anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo: viginti poſt annis, ſub rege Emanuele promontorium Bonæ Spei præternavigatum eſt, feriusque multo ventum Malaccam, & inſulas remotiores, ad quas Batavi navigare cœperunt anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto, non dubie intra annum centeſimum. Jam vero etiam eo, quod interceſſit, tempore aliorum uſurpatio, adverſus alios etiam omnes impedivit præſcriptionem. Caſtellani ab anno milleſimo quingenteſimo decimo nono poſſeſſionem maris Luſitanis circa Moluccas ambiguam fecere. Galli etiam, & Angli non clanculum, ſed vi aperta eo perruperunt. Præterea accolæ totius tractus Africani, aut Aſiatici, partem maris quisque ſibi proximam piſcando, & navigando perpetuo uſurparunt, nunquam a Luſitanis prohibiti. Concluſum igitur ſit, jus nullum eſſe Luſitanis, quo aliam quamvis gentem a navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

[a] *Oſorius L. 1.*

---

## CAPUT VIII.

### *Jure gentium inter quosvis liberam eſſe mercaturam.*

QUOD ſi dicant Luſitani, cum Indicis commercia exercendi jus quoddam proprium ad ſe pertinere, eisdem fere omnibus argumentis refellentur. Repetemus breviter, & aptabimus. Jure gentium hoc introductum eſt, ut cunctis hominibus inter ſe libera eſſet negotiandi facultas; quæ a nemine poſſet adimi [a]. Et hoc, ſicut poſt dominiorum diſtinctionem continuo neceſſarium fuit, ita originem videri poteſt antiquiorem habuiſſe. Subtiliter enim Ariſtoteles μεταβλητικὴν dixit [b] ἀναπλήρωσιν τῆς κατὰ φύσιν

[a] *Vide c. 1. L. ex hoc jure ff. de juſt. & jur. & ibi Bart.*

[b] *l. 1. de repub. c. 9.*

*ειν αὐταρκείας*, hoc eſt, negotiatione ſuppleri id, quod naturæ deeſt, quo commode omnibus ſufficiat. Oportet igitur, communem eſſe jure gentium, non tantum privative, ſed & poſitive, ut dicunt magiſtri, ſive affirmative [c]. Quæ autem illo modo ſunt juris gentium, mutari poſſunt: quæ hoc modo, non poſſunt. Id ita intelligi poteſt. Dederat natura omnia omnibus. Sed cum a rerum multarum uſu, quas vita deſiderat humana, locorum intervallo homines arcerentur, quia, ut ſupra diximus, non omnia ubique proveniunt, opus fuit trajectione: nec adhuc tamen permutatio erat, ſed aliis viciſſim rebus apud alios repertis ſuo arbitrio utebantur: quo fere modo apud Seres dicitur rebus in ſolitudine relictis ſola mutantium religione peragi commercium [d]. Sed cum ſtatim res mobiles, monſtrante neceſſitate, quæ modo explicata eſt, in jus proprium tranſiiſſent, inventa eſt permutatio, qua quod alteri deeſt, ex eo, quod alteri ſupereſt, ſuppleretur [e]. Ita commercia victus gratia inventa, ex Homero Plinius probat [f]. Poſtquam vero res etiam immobiles in dominos diſtingui cœperunt, ſublata undique communio non inter homines locorum ſpatiis diſcretos tantum, verum etiam inter vicinos neceſſarium fecit commercium: quod ut facilius procederet, nummus poſtea adinventus eſt, dictus *ἀπὸ τοῦ νόμου*, quod inſtitutum ſit civile [g]. Ipſa igitur ratio omnium contractuum univerſalis, *ἡ μεταβλητικὴ*, a natura eſt: modi autem aliquot ſingulares, ipſumque pretium, *ἡ χρηματιστικὴ*, ab inſtituto [h]: quæ vetuſtiores juris interpretes non ſatis diſtinxerunt. Fatentur tamen omnes, proprietatem rerum, ſaltem mobilium a jure gentium primario prodire, itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit [i]. Philoſophi [k] *τῆς μεταβλητικῆς*, quam translationem vertere licebit, genera ſtatuunt duo, *τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικήν*: quarum *ἐμπορικὴ*, quæ, ut vox ipſa indicat, inter gentes diſſitas, ordine naturæ prior eſt, & ſic a Platone ponitur [l]. *Καπηλικὴ* eadem videtur eſſe, quæ *παράστασις* Ariſtoteli, tabernaria, ſive ſtataria negotiatio inter cives. Idem Ariſtoteles [m] *τὴν ἐμπορικὴν* dividit in *ναυκληρίαν*, & *φορτηγίαν*, quarum hæc terreſtri itinere, illa maritimo merces devehit. Sordidior autem eſt *καπηλικὴ*, contra honeſtior *ἐμπορικὴ*, & maritima maxime, quia multa multis impertit [n]. Unde navium exercitionem ad ſummam rempublicam pertinere, dicit Ulpianus: inſtitorum non eundem eſſe uſum: quia illa omnino ſecundum naturam neceſſaria eſt. Ariſtoteles [o]: *ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων ἀρξαμένη, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, τῷ τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους. eſt enim translatio rerum omnium cœpta ab initio, ab eo, quod eſt ſecundum naturam, cum homines partim haberent plura, quam ſufficerent, partim etiam pauciora.* Seneca [p]: *quæ emeris, vendere, gentium jus eſt.* Commercandi igitur libertas ex jure eſt primario gentium, quod naturalem, & perpetuam cauſam habet, ideoque tolli non poteſt, & ſi poſſet, non tamen poſſet niſi omnium gentium conſenſu: tantum abeſt, ut ullo modo gens aliqua gentes duas inter ſe contrahere volentes juſte impediat.

*c Vide Covar. in c. peccat. §. 8.*
*d Pompl. Mela l. 3.*
*e Leg. 1. ff. de contrah. emt.*
*f lib. 33. c. 1.*
*g d. l. 1. Ariſt. l. 5. de morib. c. 8. & lib. 1. de rep. c. 9.*
*h C. Jus naturale. diſt. 1. Ariſt. d. c. 9.*
*i Caſtr. ex Cyno & aliis in d. l. 5. ff. de juſt. & iur. n. 20. & 28.*
*k Plato Sophiſta.*
*l Plato l. de rep. 2. qui loc. cit. in l. 2. ff. de nund.*
*m Ariſt. l. 1. de rep. c. 11.*
*n Cic. off. 1. Ariſt. l. 1. de rep. c. 9.*
*o de loco.*
*p de Ben. cap. 8.*

CAPUT

## CAPUT IX.

*Mercaturam cum Indis propriam non eſſe Luſitanorum titulo occupationis.*

*a Vide argumenta c. 2. & 5.*

PRimum inventio, aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non eſt aliquid corporale, quod poſſit apprehendi, neque prodeſſet Luſitanis, etiamſi primi hominum cum Indis habuiſſent commercia, quod tamen non poteſt non eſſe falſiſſimum. Nam & cum initio populi in diverſa iêre, aliquos neceſſe eſt primos fuiſſe mercatores, quos tamen jus nullum acquiſiviſſe, certo eſt certius. Quare ſi Luſitanis jus aliquod competit, ut ſoli cum Indis negotientur, id exemplo cæterarum ſervitutum, ex conceſſione oriri debuit aut expreſſa, aut tacita, hoc eſt, præſcriptione: neque aliter poteſt.

## CAPUT X.

*Mercaturam cum Indis propriam non eſſe Luſitanorum titulo donationis Pontificiæ.*

*a Vide arg. c. 3. & c. 6.*

COnceſſit nemo, niſi forte Pontifex, qui non potuit [a]: nemo enim quod ſuum non eſt concedere poteſt. At Pontifex, niſi totius mundi temporalis ſit dominus, quod negant ſapientes, jus etiam commerciorum univerſale ſui juris dicere non poteſt. Maxime vero cum res ſit ad ſolum quæſtum accommodata, nihilque ad ſpiritualem procurationem pertinens, extra quam ceſſat, ut fatentur omnes, Pontificia poteſtas. Præterea ſi Pontifex ſolis illud Luſitanis jus tribuere vellet, idemque adimere hominibus cæteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra eccleſiam poſitos Pontifici nulla ex parte ſubditos eſſe, diximus. His igitur cum nihil, quod ipſorum eſt, adimere poſſit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus omnibus Chriſtianis, & non Chriſtianis, quibus idem illud jus adimere non potuit ſine cauſa indicta. Quid, quod ne temporales quidem domini in ſuis imperiis prohibere poſſunt commerciorum libertatem, uti rationibus, & auctoritatibus ante demonſtratum eſt? ſicut & illud confitendum eſt, contra jus perpetuum naturæ, gentiumque, unde iſta libertas originem ſumſit in omne tempus duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem.

CAPUT

Digitized by Google

# CAPUT XI.

*Mercaturam cum Indis non eſſe Luſitanorum propriam jure præſcriptionis, aut conſuetudinis.*

RESTAT præſcriptio, ſeu conſuetudinem mavis dicere [a]. Sed nec hujus, nec illius vim eſſe aliquam inter liberas nationes, aut diverſarum gentium Principes, nec adverſus ea, quæ primigenio jure introducta ſunt, cum Vaſquio oſtendimus. Quare & hic ut jus mercandi proprium fiat, quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec titulus hic adſuiſſe poteſt, nec bona fides, quæ cum manifeſto deſit, præſcriptio ſecundum canones non jus dicetur, ſed injuria. Quin & ipſa mercandi quaſi poſſeſſio non ex jure proprio contigiſſe videtur, ſed ex jure communi, quod ad omnes æqualiter pertinet: ſicut contra, quod aliæ nationes cum Indis contrahere forte neglexerunt, id non Luſitanorum gratia feciſſe exiſtimandi ſunt, ſed quia ſibi expedire crediderunt: quod nihil obſtat quo minus, ubi ſuaſerit utilitas, id facere poſſint, quod antea non fecerint. Certiſſima enim illa regula a Doctoribus traditur [b], *in his, quæ ſunt arbitrii, ſeu meræ facultatis, ita ut per ſe actum tantum facultatis ejus, non autem jus novum operentur, nec præſcriptionis, nec conſuetudinis titulo annos etiam mille valituros*: quod & affirmative, & negative procedit, ut docet Vaſquius. Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, omittere. Alioquin quid eſſet abſurdius, quam ex eo, quod ſinguli non poſſumus cum ſingulis ſemper contrahere, ſalvum nobis in poſterum non eſſe jus cum illis, ſi uſus tulerit, contrahendi? Idem Vaſquius & illud rectiſſime, ne infinito quidem tempore effici, ut quid neceſſitate potius, quam ſponte factum videatur. Probanda itaque Luſitanis foret coactio, quæ tamen ipſa cum hac in re juri naturæ ſit contraria, & omni hominum generi noxia, jus facere non poteſt [c]. Deinde illa coactio duraſſe debuit per tempus, cujus initii non extet memoria: id vero tantum hinc abeſt, ut ne centum quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit, per Alexandrinas trajectiones [d]. Debuit etiam talis eſſe coactio, cui reſtitum non ſit [e]. At reſtiterunt Galli, & Angli, aliique. Neque ſufficit, aliquos eſſe coactos, ſed ut omnes coacti ſint requiritur, cum per unum non coactum ſervetur in cauſa communi libertatis poſſeſſio. Arabes autem, & Sinenſes a ſæculis aliquot at hunc uſque diem perpetuo cum Indis negotiantur. Nihil ergo prodeſt iſta uſurpatio.

[a] *Vide argumentum c. 7.*

[b] *Gloſſ. & Bart. in l. 2. ff. de via publ. Bald. in 4. par. 5. par. princ. qu. 1. Panorm. in c. ex parte Aſtenſ. de conceſſ. præben. Doct. in l. 41. ff. de acq. poſſ. & alleg. per Covar. in c. poſſeſſ. parte 2. §. 4. Vaſ. contr. uſu freq. c. 4. n. 10. & 12. d. n. 12.*

[c] *Vaſq. d. loco n. 11.*

[d] *Guic. l. 19. hiſtor.*

[e] *Vide ſ. c. 7. ſub finem.*



Digitized by Google

# CAPUT XII.

## *Nulla æquitate niti Luſitanos in prohibendo commercio.*

Ex his, quæ dicta ſunt, ſatis perſpicitur eorum cæca aviditas, qui, ne quenquam in partem lucri admittant, illis rationibus conſcientiam ſuam placare ſtudent, quas ipſi magiſtri Hiſpanorum, qui in eadem ſunt cauſa, manifeſtæ vanitatis convincunt [a]. Omnes enim, qui in rebus Indicis uſurpantur colores injuſte captari, quantum ipſis licet, ſatis innuunt, addduntque, nunquam eam rem ſerio Theologorum examine probatam. Illa vero querela quid eſt iniquius, quod dicunt Luſitani quæſtus ſuos exhauriri copia contra licentium? Inter certiſſima enim juris enuntiata eſt, *nec in dolo eum verſari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dare videri, qui jure ſuo utitur.* Quod maxime verum eſt, ſi non ut alteri noceatur, ſed rem ſuam augendi animo quippiam fiat. Inſpici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinſecus in conſequentiam venit. Immo ſi proprie loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, ſed lucro, quo adhuc alter utebatur, eum prohibet [b]. Naturale autem eſt, & ſummo juri, atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio poſitum ſuum quiſque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat [c]. Quis ferat querentem opificem, quod alter ejuſdem artis exercitio ipſius commoda evertat? Batavorum autem cauſa eo eſt juſtior, quia ipſorum hac in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta eſt, quam Luſitani everſum eunt [d]. Neque hoc recte dicetur ad æmulationem fieri, ut in re ſimili oſtendit Vaſquius: aut enim plane hoc negandum eſt, aut aſſeverandum, non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Heſiodum; *ἀγαθὴ δὲ ἔρις ἥδε βροτοῖσι, bona lis mortalibus hæc eſt.* Nam etiam ſi quis pietate motus, inquit ille, frumentum in ſumma penuria vilius venderet, impediretur improba durities eorum hominum, qui ſæviente penuria ſuum carius fuerant vendituri. Verum eſt, talibus modis minui aliorum reditus: nec id negamus, ait, *ſed minuuntur cum univerſorum hominum commodo: Et* utinam *omnium* Principum, & Tyrannorum orbis *reditus ita minuerentur!* Quid ergo tam iniquum videri poteſt, quam Hiſpanos vectigalem habere terrarum orbem, ut niſi ad illorum nutum nec emere liceat, nec vendere [e]? In cunctis civitatibus dardanarios odio, atque etiam pœnis proſequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam iſta annonæ flagellatio [f]. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in commune fœcunda eſt [g]: neque vero cenſeri debet in uſus paucorum reperta negotiatio, ſed ut quod

*a Vaſq. cont. illuſt. c. 10. n. 10. Vict. p. 1. de Indis. rel. 1. n. 3. l. 27. §. per. de rei vind. l. 55. de reg. jur. l. 13. quæ in fraud. cred. l. 24. §. 12. de damno inf. l. 151. de reg. jur. Bart. in l. 1. n. 5. ff. de flum. Caſtr. in l. 10. C. de Servit. l. 1. §. 12. de aq. & aq. plu.*

*b Vide Vaſq. cont. uſuf. c. 4. n. 1. & ſeq. l. 26. de damn. inf.*

*c Vaſ. d. loco.*

*d Ibid. num. 5.*

*e l. 1. C. de monop.*

*f Cajet. ad ſum. Thom. 2, 2. q. 77. art. 1. quod ad tertium.*

*g Ariſt. 1. de rep. c. 9.*

Digitized by Google

quod alteri deeſt, alterius copia penſaretur, juſto tamen compendio omnibus propoſito, qui laborem, ac periculum transferendi in ſe ſuſcipiunt. Hoc ipſum igitur, quod in republica, id eſt, minore hominum conventu, grave, & perniciofum judicatur, in magna illa humani generis ſocietate ferendumne eſt, ut ſcilicet totius mundi monopolium faciant populi Hiſpani? Invehitur Ambroſius in eos, qui maria claudunt [b]: Auguſtinus in eos, qui itinera obſtruunt: Nazianzenus [i] in coëmtores, ſuppreſſoreſque mercium, qui ex inopia aliorum ſoli quæſtum faciunt, & ut ipſe facundiſſime loquitur, κατεμπορευματεύονται τῆς ἐνδείας. Quin & divini ſapientis ſententia publicis diris devovetur, ſacerque habetur, qui alimenta ſupprimendo vexat annonam; ὁ συνέχων σῖτον δημοκατάρατος. Clament igitur Luſitani quantum, & quamdiu libebit: *lucra noſtra deciditis.* Reſpondebunt Batavi: *immo noſtris invigilamus.* Hocne indignamini, in partem nos venire ventorum, & maris? & quis illa vobis lucra manſura promiſerat? Salvum eſt vobis, quo nos contenti ſumus.

[b] *5. Hex. c. 10. l. 4. q. 44. ſup. Num.*
[i] *In fun. Baſilii.*

---

## CAPUT XIII.

### *Batavis jus commercii Indicani qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.*

QUARE cum & jus, & æquum poſtulet, libera nobis ita ut cuiquam eſſe Indiæ commercia, ſupereſt, ut ſive cum Hiſpanis pax, ſive induciæ fiunt, ſive bellum manet, omnino eam, quam a natura habemus, libertatem tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum eſt, eam eſſe duûm generum: aut enim pari fœdere, aut impari coïtur. Græci [a] iſtam vocant συνθήκην ἐξ ἴσου: hanc σπονδὰς ἐξ ἐπιταγμάτων. illa virorum eſt, hæc ingeniorum ſervilium. Demoſthenes in oratione de libertate Rhodiorum: καί τοι χρὴ τοὺς βουλομένους ἐλευθέρους εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων συνθήκας φεύγειν, ὡς ἐγγὺς δουλείας οὔσας: *eos, qui volunt eſſe liberi, oportet omnes conditiones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam quæ proximæ ſunt ſervituti.* Tales autem ſunt omnes, quibus pars altera in jure ſuo imminuitur, juxta Iſocratis definitionem. προστάγματα vocantis τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα παρὰ τὸ δίκαιον. Si enim, ut inquit Cicero [b], ſuſcipienda bella ſunt ob eam cauſam, ut ſine injuria in pace vivatur, ſequitur eodem auctore, pacem eſſe vocandam, non pactionem ſervitutis, ſed tranquillam libertatem: quippe cum & Philoſophorum, & Theologorum complurium [c] judicio pax, & juſtitia nominibus magis, quam re differant, ſitque pax non qualiſcunque, ſed ordinata concordia. Induciæ autem ſi fiunt, ſatis apparet ex ipſa induciarum natura, non debere

[a] *Thucyd. Iſocrat. Andocides.*
[b] *Off. 1.*
[c] *Polus Lucanus apud Stob. de juſt. Clem. Alex. Strom. 4. Auguſt. 15. de Civ.*

bere medio earum tempore conditionem cujuſquam deteriorem fieri, cum ferme interdicti *uti poſſidetis* inſtar obtineant. Quod ſi in bellum trudimur hoſtium iniquitate, debet nobis cauſæ æquitas ſpem, ac fiduciam boni eventus addere. Nam *ὑπὲρ ὧν ἂν ἐλαττῶνται μέχρι δυνατοῦ πάντες πολεμοῦσι, περὶ δὲ τοῦ πλεονεκτεῖν οὐχ οὕτως: pro his, in quibus injuria afficiuntur omnes, quantum omnino poſſunt, depugnant: at propter alieni cupiditatem non item* [d], quod & Alexander Imperator ita expreſſit: *τὸ μὲν ἄρχειν ἀδίκων ἔργων οὐκ ἀγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν, τὸ δὲ τοὺς ὀχλοῦντας ἀποσείεσθαι, ἔκ τε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῤῥαλέον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ᾽ ἀμύνασθαι, τὸ εὔελπι. Ejus, a quo cœpit injuria, provocatio maxime invidioſa eſt: at cum depelluntur aggreſſores, ſicut bona conſcientia fiduciam ſecum fert, ita quia de vindicanda, non de inferenda injuria laboratur, ſpes etiam adſint optimæ.* Si ita neceſſe eſt, perge gens mari invictiſſima, nec tuam tantum, ſed humani generis libertatem audacter propugna.

d Demoſthenes.

> *Nec te quod claſſis centenis remigat alis*
> *Terreat* (invito *labitur illa* mari.)
> *Quodve vehunt proræ Centaurica ſaxa minantes,*
> *Tigna cava, & pictos experiare metus.*
> *Frangit, & attollit vires in milite cauſa,*
> *Quæ niſi juſta ſubeſt, excutit arma pudor.* [e]

Si juſta multi, & ipſe Auguſtinus [f], arma crediderunt eo nomine ſuſcipi, quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt juſtiora, quibus maris, quod naturæ lege commune eſt, uſus communis, & innoxius poſtulatur? ſi juſte oppugnatæ ſunt gentes, quæ in ſuo ſolo commercia aliis interdicebant, quid illæ, quæ populos ad ſe nihil pertinentes per vim diſtinent, ac mutuos earum commeatus intercludunt? ſi res iſta in judicio agitaretur, dubitari non poteſt, quæ a viro bono expectari deberet ſententia. Ait Prætor [g]: *quo minus illi in flumine publico navem agere, ratem agere, quove minus per ripam exonerare liceat, vim fieri veto.* De mari, & littore in eandem formam dandum interdictum, docent interpretes [h], exemplo Labeonis, qui cum interdiceret Prætor [i]: *Ne quid in flumine publico, ripave ejus facias, quo ſtatio, iterve navigio deterius ſit, fiat:* ſimile, dixit, interdictum competere in mari: *ne quid in mari, inve littore facias, quo portus, ſtatio, iterve navigio deterius ſit, fiat* [k]. Immo & poſt prohibitionem, ſi quis ſcilicet in mari navigare prohibitus ſit, aut non permiſſus rem ſuam vendere, aut re ſua uti, injuriarum eo nomine competere actionem, Ulpianus reſpondit [l]. Theologi inſuper, & qui tractant caſus, quos vocant, conſcientiarum, concordes tradunt, eum, qui alterum vendere, aut

e Propert. l. 4. eleg. 6.
f Vide 5. c. 1.
g l. 1. ff. ut in flum. pub. nav. liceat.
h Gl. ibid.
i l. 1. in pr. ff. de flum.
k l. ead. §. 17.
l l. 2. §. 9. ff. ne quid in loco pub. l. 13. §. f. & l. 24. ff. de injur. Sil. in verbo reſtitutio parte 3. ſub fin. alleg. Gerar. Odradum & Archid. argum. l. 2. ff. ad leg. Jul. de annono & l. 6. de extraordin. crim. & ibi gloſ.

aut emere impediat, utilitatemve propriam publicæ, ac communi præponat, aut ullo modo alterum in eo, quod eſt juris communis, impediat, ad reſtitutionem teneri omnis damni viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis libertatem commerciorum adjudicaret, Luſitanos, & cæteros, qui eam libertatem impediunt, vetaret vim facere, & damna reſtituere juberet. Quod autem in judicio obtineretur, id ubi judicium haberi non poteſt, juſto bello vindicatur. Auguſtinus [m]: *iniquitas partis adverſæ juſta ingerit bella.* Et Cicero [n]: *cum ſint duo genera decertandi, unum per diſceptationem, alterum per vim, confugiendum ad poſterius, ſi uti non licet priore.* Et Rex Theodoricus: *veniendum tunc ad arma, cum locum apud adverſarium juſtitia non poteſt reperire* [*]. Et quod propius eſt noſtro argumento, Pomponius eum, qui [o] rem omnibus communem cum incommodo cæterorum uſurpet, *manu prohibendum*, reſpondit. Theologi quoque tradunt, ſicuti pro rerum cujusque defenſione bellum recte ſuſcipitur, ita non minus recte ſuſcipi pro uſu earum rerum, quæ naturali jure debent eſſe communes. Quare ei, qui itinera præcludat, evictionemque mercium impediat, etiam non expectata ulla publica auctoritate, via facti, ut loquuntur, poſſe occurri. Quæ cum ita ſint, minime verendum eſt, ne aut Deus eorum conatus ſecundet, qui ab ipſo inſtitutum jus naturæ certiſſimum violant, aut homines ipſi eos multos patiantur, qui ſolo quæſtus ſui reſpectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

*m De C. lib. 4.*
*n Off. 1.*
*Caſſio. 3. Var. 17.*
*o l 50. ff. de acq. rer. dom. Henrich. Gorich. de bello juſto prop. 9.*



Digitized by Google

*Cum ſub hoc tempus plurimæ Regis Hiſpaniarum literæ in manus noſtras veniſſent, quibus ipſius, & Luſitanorum inſtitutum manifeſte detegitur, operæ pretium viſum eſt, ex iis, quæ pleraque eodem erant argumento, binas in Latinum ſermonem translatas exhibere.*

DOMINE Martine Alphonſe de Caſtro, Prorex amice, ego Rex multam tibi ſalutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis impreſſum edicti, quod faciendum curavi, quo, ob rationes, quas expreſſas videbis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne externorum in ipſis partibus Indiæ, aliisque regionibus transmarinis. Quandoquidem res hæc eſt momenti, atque uſus maximi, & quæ effici ſumma cum induſtria debeat, impero tibi, ut ſimulatque literas has, & edictum acceperis, publicationem ejus omni diligentia procures in omnibus locis, ac partibus iſtius imperii, idque ipſum, quod edicto continetur, exequaris ſine ullius perſonæ exceptione, cujuscunque qualitatis, ætatis, conditionisve ſit, citra omnem moram, atque excuſationem, procedasque ad impletionem mandati via meræ executionis, nullo admiſſo impedimento, appellatione, aut gravamine in contrarium, cujuscunque materiæ, generis, aut qualitatis. Jubeo itaque hoc ipſum impleri per eos miniſtros, ad quos executio pertinet, iisque ſignificari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navaturos ſed eosdem me puniturum privatione officiorum, in quibus mihi ſerviunt. Quia autem relatum eſt mihi, commorari in iſtis partibus externos multos variarum nationum. Italos, Gallos, Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per Perſida, & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adverſus quos ſi ex hujus edicti præſcripto, ac rigore procedatur, poſſe inde nonnullas difficultates ſequi, ſi illi ad Mauros inimicos perfugiant, vicinisque munitionum meatum diſpoſitionem indicent, rationesque monſtrent, quæ rebus meis nocere poſſent: exſequi te hoc edictum volo, prout res, & tempus ferent, atque ea uti prudentia, qua illæ difficultates evitentur, curando ut omnes externos in poteſtate tua habeas, eosque cuſtodias pro cujusque qualitate, ita ut adverſus imperium noſtrum nihil valeant attentare, utque ego omnino cum finem conſequar, quem hoc edicto mihi propoſui. Scriptæ Ulyſſipone 28. Novembris, Anno 1606. Subſignatum erat, rex, Inſcriptio. pro rege: ad Dominum Martinum Alphonſum de Caſtro conſiliarium ſuum, & ſuum Proregem Indiæ.

Prorex amice, rex multam ſalutem tibi mitto. Etſi pro certo habeo tua præſentia, tuisque viribus, cum quibus in partes Auſtrinas conceſſiſti, perduelles Hollandos, qui illic hærent, nec minus indigenas, qui eis receptum præbent, ita caſtigatos fore, ut nec hi, nec illi tale quicquam in poſterum audeant: expediet tamen, ad res tuendas, ut juſtam claſſem, eique operi idoneam, cum tu Goam redibis, in iſtis maris partibus relinquas, ejusque imperium, & ſummam præfecturam mandes Andreæ Furtado Mendoſæ, aut ſi quem ei muneri aptiorem judicabis, quemadmodum pro tuo in me affectu confido, ea in re non aliud te reſpecturum, quam quod rebus meis erit utiliſſimum. Scriptæ Madriti 27. Jan. 1607. Signatum: rex. Inſcriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonſum de Caſtro ſuum conſiliarium, & ſuum Proregem Indiæ.

INDEX

Digitized by Google

# INDEX CAPITUM
## *MARIS LIBERI.*


I. *Jure gentium quibusvis ad quoſvis liberam eſſe navigationem.* 449

II. *Luſitanos nullum habere jus dominii in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.* 450

III. *Luſitanos in Indos non habere jus dominii titulo donationis Pontificiæ.* 451

IV. *Luſitanos in Indos non habere jus dominii titulo belli.* 452

V. *Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non eſſe proprium Luſitanorum titulo occupationis* 454

VI. *Mare aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum titulo donationis Pontificiæ.* 464

VII. *Mare aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum titulo præſcriptionis aut conſuetudinis.* 465

VIII. *Jure gentium inter quosvis liberam eſſe mercaturam.* 470

IX. *Mercaturam cum Indis propriam non eſſe Luſitanorum titulo occupationis.* 472

X. *Mercaturam cum Indis propriam non eſſe Luſitanorum titulo donationis Pontificiæ.* ibid.

XI. *Mercaturam cum Indis non eſſe Luſitanorum propriam jure præſcriptionis, aut conſuetudinis.* 473

XII. *Nulla æquitate niti Luſitanos in prohibendo commercio.* 474

XIII. *Batavis jus commercii Indicani, qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.* 475


HUGO-

# HUGONIS GROTII
## DE
## ÆQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE
### *LIBER SINGULARIS.*

## CAPUT I.

### *De Æquitate.*

1 CUM Juſtitia (univerſalis dicta) in legum obſervatione conſiſtat, cum qua æquitas maxime pugnare videtur, ut & indulgentia atque facilitas: hæc quomodo inter ſe conveniant & diſtinguantur, viro bono & inprimis juriſconſulto intelligere neceſſarium eſt.

2 Et ut de æquitate primum loquamur, ejuſque ὁμωνυμίας evitemus, ſcire oportet, æquitatem aut æquum de omni interdum jure dici, ut cum juriſprudentia ars boni & æqui dicitur: interdum de jure naturali abſolute, ut cum Cicero ait, jus legibus, moribus & æquitate conſtare; alias vero de hiſce rebus, quas lex non exacte definit, ſed arbitrio viri boni permittit: ſæpe etiam de jure aliquo civili propius ad jus naturale accedente, idque reſpectu alterius juris, quod paulo longius recedere videtur ut jus Prætorium, & quædam juriſprudentiæ interpretationes.

3 Proprie vero & ſingulariter æquitas eſt virtus voluntatis, correctrix ejus in quo lex propter univerſalitatem deficit.

Æquum autem eſt id ipſum, quo lex corrigitur. Nominis ſui originem à Græcis traxit, qui εἰκὸς, Dorice vero αἰκὸς dixere, id eſt, quod alicui congruit, ac reſpondet. Cum enim inæqualibus idem non poſſit eſſe æquale, res autem ſæpe ſunt inæquales, lex vero una ſemper atque eadem,

eadem ; neceſſario conſequitur, alia virtute opus eſſe, quæ inæqualibus rebus ſuam cuique æqualitatem præſtet, unde hæc virtus *æquitas* Latinis, Græcis vero *ἐπιείκεια* dicitur.

Eſt porro voluntatis habitus ; non intellectus : Græcis enim intelligendi 4
virtus, id quod æquum eſt, *εὐγνωμοσύνη* dicitur, Latinis autem æqui prudentia vertitur, quæ ſeſe ita ad æquitatem habet, ut juriſprudentia ad juſtitiam.

Eſſe autem hanc virtutem neceſſariam, ita colligitur : quoniam vaga & 5
lubrica hominum ingenia ad eum finem, quo vera natura ducit, dirigi non poſſent, niſi artis quibusdam regulis, quæ ex naturæ ipſius principiis deſumerentur : eæ autem regulæ ad coërcendos homines cum finitæ eſſe deberent, ipſa autem rerum atque actionum materia infinita ſit, ſequebatur multa ſæpe occurrere, quibus illæ regulæ non ſatis congruerent. In quibus oportuit non regulam, ſed ejus qui regulam dediſſet mentem atque propoſitum ſequi, id quod erat omnia dirigere ex principiis naturæ ; unde ad ipſa naturæ principia recurrendum fuit, ut ita ex infinito ſuppleretur quod finito deerat : perfecta etiam norma rei infinitæ finita eſſe non poteſt. Quo pertinet, quod philoſophi & juriſconſulti dixere, leges, non his, quæ nunquam accidere poſſunt, ſed illis, quæ plerumque accidunt, aptari.

Legem ergo cum dicimus (quæ æquitatis objectum eſt) late ejus vocem 6
ſumimus, & non tantum conſtitutiones civiles, ſed & ipſas juris gentium atque ipſius naturæ notitias comprehendimus, quæ etſi nec ſcripto, nec jure proprie conſtant, univerſaliter tamen concipiuntur, ut : reddendum depoſitum : neque enim locum habet in furioſo enſem repoſcente.

Quin illa etiam, quæ Deus extra ordinem vetat, aut præcipit, compre- 7
hendere non dubitamus : quia is defectus, quem æquitas corrigit, non ſemper eſt ex defectu auctoris, quanquam is in humanis legibus plerumque concurrit : ſed ex defectu materiæ, quæ certæ & definitæ regulæ non eſt capax. Unde etiam Dei leges ex notitiis naturæ impreſſis ab ipſo Deo ſupplere minime abſurdum eſt, ut cum dicitur : non occides, ſupplebimus, niſi tuendæ vitæ, aut publicæ animadverſionis cauſa.

Sed prima naturæ principia, & quæ leges virtutem ponunt, nihil niſi 8
vitium tollunt, æquitatem non recipiunt : illa, quia id quod ſuppletur neceſſe eſt legibus præſtantioribus ſuppleri : principia autem prima naturæ leges ſunt præſtantiſſimæ, ut : Deum eſſe colendum, atque amandum. Hæ vero leges, quia virtutes ipſæ finitæ : vitia infinita, propter univerſalitatem non deficiunt, ut : non mœchaberis, non furaberis, vivendum pie, honeſte, ſobrie.

Cæterum & ad leges inferiorum poteſtatum, & ad patrum, maritorum, 9
dominorum imperia, ad vota etiam, pacta, & teſtamenta æquitas pertinet : idque dupliciter ; aut enim verba atque conceptus jubentium, voventium, paciſcentium, teſtantium, corrigit, prout caſus ex ipſorum præ-

ſumta mente poſcit : ait etiam cum mens expreſſa eſt, legem ipſam, qua juſſa, vota, pacta, teſtamenta ſervari jubentur, reſtringit ex ſuperioribus. Prioris exemplum eſt : promiſit quidam conſtituto die, certo loco adeſſe : ſi tempeſtas obeſt, æquitas ſupplet id, quod pacto deeſt. Si pactum eſt, ne quis de dolo teneatur, lex ipſa, quæ pactum ſervare jubet, exceptionem patitur.

10 Cum autem æquitas frequentiſſime circa leges pœnales verſetur, falluntur qui putant leges ſemper ita æquitate corrigi, ut pœna minuatur, cum etiam æquitate intendi illæ poſſint. Ut ſi lex ſit de homicidii præſcriptione poſt vicennium, excipiemus parricidium, & augebuntur legum ſupplicia ob circumſtantias delictum gravantes, aut quia delictis graſſantibus ſeveriori exemplo opus eſt.

11 Correctionem cum dicimus ejus, in quo ob univerſalitatem lex deficit, primum excludimus eas leges, quæ inhoneſtum quid præcipiunt ſimpliciter, aut id, quod ex officio neceſſario faciendum eſt, vetant. Si dubitatio oriatur, quum tota lex, ſumta ſecundum mentem claram legislatoris, pugnat cum lege naturæ, an non hic quoque æquitas locum habeat? nullus defectus ex univerſalitate eſt, ſed ſequenda lex hoc caſu : quamquam enim de legis juſtitia dubitatur, non tamen & hoc dubitatur, an in dubio valere debeat legis auctoritas, quod quidem perquam durum eſt, ſed ita lex ſcripta eſt, inquit Juriſconſultus; & plerumque habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod adverſus ſingulos utilitate publica penſatur. Contra has enim, cum vim obligandi non habeant, æquitatis remedio opus non eſt. Oſtendimus præterea eorum, quæ in lege obſcure dicta ſunt, interpretationem, aut productionem legis ad caſus ſimiles.

12 Fit autem hæc correctio, non tollendo legis obligationem, ſed declarando legem in certo caſu non obligare : quod ſi apparet, nemo ad contraria obligari poteſt. Unde leges, quæ ipſa intentione pugnant, altera per alteram neceſſario abrogatur. Fit autem interdum, ut non intentione, ſed caſu pugnent, quam *ἐκ περιστάσεως νόμων μάχην* Græci vocant: quod ubi fit, neceſſario in illo caſu lex una per alteram exceptionem patitur. Ut augur collegam coram populo nominet : damnatus publico judicio, cum populo ne agat : ſi augur damnatus ſit, addetur priori legi exceptio ex poſteriori. Unde ſequitur, omnes leges, quæ aliquo caſu inter ſe committi poſſunt, ita ſubordinatas eſſe, ut altera alteri cedat : quæ autem cedere debeat, facile definiri non poteſt, ſed hoc ipſum e naturalibus principiis pendet, quæ docent, fortiorem eſſe legem jubentem permittente : vetantem jubente, pœnalem non pœnali, generali particularem, ſtatim implendam, ea quæ moram patitur : inprimis vero pertinentem ad majora pertinenti ad minora, ita in legibus, etiam divinis, cedunt ſpectantes ad proximum, ſpectantibus ad Deum : ceremoniales moralibus, & in humanis legibus eæ quæ ad privatam utilitatem pertinent, iis quæ ad publicam,

Digitized by Google

blicam ; unde lex ad reddendum depoſitum , exceptionem patitur in depoſitore , cujus bona publicata ſunt ; & lex , capitalia crimina morte punienda eſſe , intelligenda eſt , niſi magna pars populi , aut unus populo admodum & ſummopere neceſſarius peccaverit.

Idem ſic quoque probatur : vis obligandi , ut in pactis ita in lege neque ex ſcriptura , neque ex verbis proficiſcitur , ſed ex ipſa mente & voluntate. Vult autem nemo contraria , & legiſlatoris voluntas fuit , ut omnes obſervarentur , quatenus fieri poteſt ; noluit ergo legiſlator ſuam valere , ubi exceptionem lex altera ſuppeditat , & conſequenter eo caſu non obligabit. Unde recte a nonnullis dictum eſt : æqui eſſe hominis non legem , ſed legiſlatorem reſpicere. Hac de cauſa jus ſtrictum quatenus opponitur æquitati , jus eſſe negamus , ſed ita dici æquivoce , ut hominem pictum , hominem dicimus. Opponitur ergo æquitas ſtricto huic juri , ut bonum malo. Eo autem juri , quod lex ipſa dictat , in caſibus non excipiendis opponitur , ut bonum diverſum bono , & bonum bono melius. 13

Reſtat videre , quibus perſonis æquitate uti conveniat. Nos eam , cum juſtitiæ pars ſit , omnibus & cuivis convenire poſſe non dubitamus adhibita tantum diſtinctione. 14

Aut enim evidens eſt exceptio , qua lex ſuppletur . ut in lege hac : cives omnes ad comitatum veniant : exceptio , niſi morbus impediat : & hæc exceptio tum fieri poteſt a privato , tum a judice , ſi judicanda veniat. 15

Aut dubia eſt exceptio , quia ambiguum eſt , utrum æquius , utrumve publico utilius ſit , legis verba ſequi , aut non ſequi. Sed iterum diſtinguendum : aut enim res moram patitur , aut non : ſi non patitur moram , faciet privatus id , quod in re dubia recte ratiocinando æquius & melius inveniet : ita tamen , ut ſi dubius maneat , nec ſe recte explicare poſſit , legis verba ſequatur : quod & in judice , ſi res ſubito dijudicanda ſit , locum habebit. Sin moram res patitur , conſulendus eſt legiſlator , ſive ſummus , ſive inferior , qui legem poſuit , ut ipſe ſit mentis ſuæ verique juris interpres. Et hactenus de æquitate. 16

## CAPUT II.

### *De Indulgentia.*

INdulgentiam vocamus virtutem voluntatis in eo , qui poteſtatem habet ad tollendam legis obligationem in perſonis , factis aut rebus , particularibus aut ſingularibus , quatenus id fieri poteſt ſine imminutione juſtitiæ , aut publicæ utilitatis. 1

Hujus actio vulgo *diſpenſatio* , latine *lege ſolutio* vocari poteſt ; nomen 2



Digitized by Google

autem indulgentiæ a dulcedine deductum videri poteſt, quia leges omnes, huatenus libertatem impediunt, habent aliquid acerbi, contra iis liberari dulce eſt.

3 Diſpenſationem autem dictum credibile eſt, quia exemtio a legibus magno temperamento fieri debeat, expenſa hinc legis neceſſitate, inde qualitate rei poſitæ.

4 Differt hæc ab æquitate multum, quod a viris doctis non recte negatur: hæc enim obligationem tollit, æquitas vero nullam eſſe legis obligationem declarat.

5 Quod ut recte intelligatur, ſciendum eſt, mentem legiſlatoris dupliciter poſſe ceſſare in ſpeciali caſu ſub verba legis cadente; aut enim ceſſat ita ut ſimul cum caſu pugnet, aut ſine pugnâ ceſſat: ſubtiliter loquendo, illud vocant ceſſare contrarie, hoc negative. Prioris ſit exemplum: qui hominem occiderit, gladio feriatur, ſi quis tuendi ſui cauſa occiderit, mens legiſlatoris cum caſu accipienda, eſt enim in hoc caſu is, qui occidit, innocens, innocentem autem puniri cum juſtitia pugnat & cum mente legiſlatoris. Poſterioris exemplum tale: ante annos viginti quinque nemo magiſtratum gerat; movet legiſlatorem, quod juvenes plerumque deſtituat prudentia, & autoritas: itaque ceſſat hæc ratio in juvene, cui utrumque adſit; nihil tamen vetat eum æque excludi, ſi majores ſint eique idonei. Immo quanquam hunc non aſpexit legiſlator, neque ejus cauſa legem laturus fuerat, tamen maluit hunc comprehendere, quam a lege utili abſtinere: neque mens legiſlatoris fuit tantum in imprudentes legem ferre, neque hanc reſtrictionem paſſus eſſet ad legem adſcribi, quia oportuiſſet in ſingulorum prudentiam anxie inquirere, & ita lex fuiſſet inutilis. Poſteriore igitur legis ſpecie obligatio manet; priore autem illa, nulla eſt obligatio: in priore locum habet æquitas, in poſteriore diſpenſatio.

6 Accidit, ut mens legis, aut ratio ceſſet duobus modis: aut ſpecialiter, quia in hoc aut in illo non invenitur, quod movit legiſlatorem proprie: aut promiſcue, quia talis eſt legis intentio, ut ei ſatisfieri poſſit, ſi non in omnibus, at in plerіſque obſervetur: obſervari autem in pleriſque qui potuit, niſi univerſaliter obligaret? ut, cum omnes excubias agant, non multum refert, utrum pauci ab excubiis eximantur: item nemo peregrinus magiſtratum capiat, nihil enim nocebit unum aut alterum idoneum admittere.

7 Virtus eſt hæc indulgentia, & beneficentiæ ſpeciem habet, quia homines onere non omnino neceſſario ſublevat.

8 Habet locum in legibus tum divinis tum humanis, nam & Deus ipſe in lege ſua quoſdam ſolvit. Excipiendæ ſunt leges, quarum mens & ratio in nullo ceſſant, quales ſunt naturæ prima principia, & quæ inde neceſſario fluunt, ut decalogi præcepta moralia: in his enim Deum unquam diſpenſare negamus, ac ne tum quidem diſpenſat, cum Abrahamo immolare Iſaacum aut Iſraëlitas res Ægyptiorum præcipit auferre: hoc enim furari non fuit,

fuit, ſed a Domino accipere; lex autem non occidendi in ſe exceptionem juſtæ auctoritatis continet. Unde falli eos putamus, qui docent, rationem legis injuſtos concubitus prohibentis in ſpeciali ceſſare poſſe, ideoque & hanc legem dicimus indiſpenſabilem, ſicut & Legem de non mentiendo, etſi multi contrarium ſentiant. Legem autem de indiſſolubilitate & matrimonii unitate eſſe diſpenſabilem, & a Deo olim diſpenſatam, in hac re aſſerimus.

Fit autem diſpenſatio per modum (ut diximus tollendæ obligationis, non 9
in univerſum, ) idem enim eſſet abrogare legem, ) ſed particulariter, aut ſingulariter unde diſpenſationem quidam privilegium dixere, cum tamen privilegium non a privanda lege dictum ſit, ut illi crediderunt; ſed quia lex eſt non in commune lata, ſed in certos homines privatim, ita ut tantundem diſtent (ſi latine loquamur) lex & privilegium, quantum abrogatio & diſpenſatio.

Diſpenſare, hoc eſt, lege ſolvere, is ſolus poteſt, qui ferendæ abrogan- 10
dæque legis poteſtatem habet.

Deus igitur in omnibus hanc poteſtatem habet: in legibus, autem Dei 11
& naturæ nemo: atque adeo ne in iſtis quidem legibus, quæ ad gentium jus primarium pertinent. Iis autem in legibus, quas Deus populo Iſraelitico tantum præſcripſit, diſpenſatio locum habere non poteſt reſpectu aliarum gentium, cum nulla ſit obligatio.

In jure gentium ſecundario jus eſt ut diſpenſetur, quia eſt de conceſſu 12
gentium, ut hoc ipſum vix apparere poſſit.

In legibus autem civilibus diſpenſare eſt ejus, qui ſummam habet pote- 13
ſtatem, & minorum etiam magiſtratuum, quatenus ferendarum & abrogandarum legum poteſtatem acceperunt. In domeſticis quoque legibus paterfamilias diſpenſat.

Cum maximus ſit uſus diſpenſationum circa leges pœnales, ſciendum eſt, 14
in iis delictis, quæ pœnam ex ſua natura commenſuratam habent, ut eſt pœna mortis in homicidio deliberato, diſpenſationem juſtam eſſe non poſſe: in aliis autem, quæ naturaliter illicita ſunt, poſſe per diſpenſationem pœnam alterari, dum ne æqua proportio & publici exempli ratio negligantur, tolli autem omnino non poſſe: in his autem, quæ ſunt civiliter illicita, eatenus in pœna poſſe diſpenſari, quatenus in ipſis legibus; ſi ſcilicet non ſint tales, quæ ſemper, & in omnibus ſervandæ ſint.

An diſpenſatio non juſta de cauſa facta vim habeat, quæri poteſt? Diſtin- 15
guendum putamus: aut enim contra jus naturæ, gentium, & divinum facta eſt diſpenſatio, & vim nullam habet: non tamen poſſunt judices, (vetante loqui, ſummam in republica poteſtatem habente) jus illud, ſuper quo diſpenſatum eſt, exequi; cum vis omnis coactiva a ſumma poteſtate pendeat, neque contra ejus voluntatem debeat exerceri: aut vero contra jus civile & domeſticum; & valere credimus diſpenſationem non juſte factam. Sicut enim lex, quamvis utilis, non obligat, niſi lata ſit; ita etiam non

obligat, quam legiſlator ſolvit; perinde enim eſt, ac ſi cum exceptione lata eſſet; neque tamen eos peccare negamus, qui principem inducunt aut orant, ut ipſorum aut aliena cauſa diſpenſationem non juſtam faciat.

16 Obſervandum eſt, in his legibus quæ in ſolius legiſlatoris utilitatem latæ ſunt, puta de rebus ipſi propriis, diſpenſationem juſtam eſſe ſine ulla cauſa: facit enim hanc non ut legiſlator, ſed ut Dominus: ideoque hæc non diſpenſatio ſed donatio eſt quædam; talis eſt multis in locis venationum permiſſio, confiſcationum redemtio, & ſimilia.

## CAPUT III.

### *De Facilitate.*

1 FACILITAS virtus eſt voluntatis, prona ad remittendum jus ſibi competens, pacis aut humanitatis cauſa; ducta autem videtur metaphora ab eo genere materiæ, quod opifici cedit & durum ſe non præbet: unde & homines juri ſuo non rigide inhærentes, ſed aliquantum cedentes, faciles dici cœperunt.

2 Hæc cuivis competit, qui alterum ſibi ex contractu aut delicto obligatum habet; maxime autem verſatur circa leges, longius ab æquitate naturali recedentes, qualis eſt de jure belli, de præſcriptionibus, de jure commiſſi, & ſimilibus.

Facilitas autem, quæ circa pœnas alicui debitas verſatur, Clementia proprie dicitur, quam proinde etiam privatis competere affirmamus.

Apparet ex his quæ diximus, nullam harum trium virtutum cum Juſtitia pugnare. Non Æquitatem, quia Juſtitia legi obſequitur, non ſecundum verba, ſed mentem legiſlatoris, & ſecundum verum ordinem legum. Non Indulgentiam & Diſpenſationem, quia lex ceſſat, ubi ſolvit legiſlator. Non denique Facilitatem, quia lex ei, cui tribuitur, eo jure uti non imperat.

*FINIS.*

INDEX

# INDEX
## RERUM PRÆCIPUARUM,
## AC VERBORUM,
### QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

*Prior numerus major* Tomum, *alter minor* paginam, *n.* notas, *P.* prolegomena, *c* commentarios *denotant.*

## A.

c. AARON leges ſummi ſacerdotii a Moſe accepit, eique ſubjectus fuit, *Tom. I.* pag. 218
c. *Abderitarum* excidium, & reſtitutio, IV. 183
*Abdicari* regnum an poſſit, II. 388. c. 454. & an abdicando noceri filio, *ibid.* & c. 189, 413. Cum rege, qui regnum abdicavit, ſubditis bellum gerere licet tanquam cum privato, I. 350. Abdicato filio an quid debeatur, II. 372. c. 414. Græcis uſitata, 373. c. 413. Abdicatorum regnorum exempla, I. c. 374.
c. ABGARI litteræ ad Chriſtum, & a Chriſto, I. 139
*Abjecta* habentur pro derelictis, ſed cum exceptione, II. 165
c. *Abigeatus* in crimine cur jure Romano aliter honeſtiores, aliter viliores puniantur, III. 371
*Abii* Scythæ, II. 5
*Abitus* tutus quomodo ſumatur, IV. 388
c. *Aborigenes*, I. 22. per familias regebantur, 360
ABRAHAMUS bello adjuvit extraneos a fide, III. 97. res hoſtiles ſibi acquiſitas judicat, & dedicat, IV. 25. ejus filii ex Cethura non habuerunt partem hæreditatis, II. 375. uxorem vocat ſororem, III. 562. ejus bellum pro Lotho, 523. cum rege Sodom laudatur, I 80. ejus teſtamentum quale, ſi ſine liberis deceſſiſſet, II. 345
c. Abraham, & Loth, quo jure utebantur, I. 22. ejus verba, *Deum non poſſe occidere juſtum cum impio*, quomodo intelligenda, 49. quo jure parricidium ei præceptum, 50. *P.* 95. cur decimas ſolvit Melchiſedecho, 75. ejus bellum adverſus quatuor reges, 123. jure naturæ licitum fuit, 130. de Abrahamo teſtimonia gentilium, 123. apud Indos hodieque veneratur, *ibid.* rex appellatus, 355. cum Cethura verum ei conjugium fuit, II. 417. nullum ei fœdus fuit cum Sodomitis, III. 118. quo jure bellum ſuſcepit pro Lotho, 534, 550. ultra quantitatem debiti prædam egit ab hoſte, IV. 50. oblatam cur noluit acceptare, 279
*Abſentes* an partem prædæ ferant, IV. 40. c. 63. Abſentium jus præſentibus accreſcit, II. 221. c. 325.
c. Abſens poſſidere poteſt, II. 484
*Abſolvere* cur ſatius, quam condemnare, III. 484. c. 494. Abſolutio a juramento unde vim habeat, 14
c. Abſolutio paribus calculis cur obtineat, vera ratio, II. 320. *Abſolutum injuſte natura manere debitorem*, quo ſenſu dicatur in *l.* 60. *ff. de cond. indeb.* & in *l.* 8. §. 1. *ff. rem rat. hab.* III. 501. 502
*Abſtinentiæ* in ſolo pacatorum exempla, IV. 281. *ſeqq.*

*c.* Abſtinendi ab alieno neceſſitas unde, *P.* 51, 87. I. 121

*Abſurda* nemo credendus eſt velle, III. 144 Abſurdus intellectus vitandus, 131, 133, 134

*Abuſus* rei neceſſarius utentem obligat ad reſtitutionem pretii, IV. 281

*c.* ACAMANTIS fata, I. 299

*c.* *Acanthos* inſula inique Andriis adjudicata, II. 488

*Acceptatio* an præcedere alienationem poſſit, II. 340. pro altero facta quid operetur, 592. 593. Acceptandi animum pro infantibus, & amentibus, lex ſupplet non naturalis, ſed civilis, 592. immo naturalis, *c.* 643. Accipi plus poteſt, quam quod noſtrum eſt, ſed ſub onere reſtituendi quod excedit, III. 556

*c.* Acceptatio promiſſi in quo differat ab ea, quæ in dominii tranſlatione requiritur, II. 642. etiam per alium fieri poteſt, *ibid.* Acceptare hæres non poteſt promiſſum, quod defunctus non acceptavit, 645

*c.* *Acceptationis* exemplo non probatur regula, cæteroquin vera, quod quis voluiſſe credatur, quod ſufficienter ſignificavit, II. 182. eſt juris gentium ſ. naturæ, *ibid.*

*Acceſſionis* jus quale, II. 474. *ſeqq.* Acceſſionum jus ob prævalentiam non eſt naturale, 469

*c.* Acceſſio eſt ſpecies occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. JCtos in ea reſpicere pluſne ſit pretii in opere, quam in materia, verum non eſt, 512. acceſſione quomodo acquiratur dominium jure naturæ, 514. Acceſſionem acceſſionis dari non poſſe, verum non eſt, 722

*Accuſare* an Chriſtiano conveniat, III. 284. filio patrem patriæ proditorem an liceat, 206. *c.* 230. Accuſatio capitalis fit in quibusdam locis per publice ad id conſtitutos, & quare, 284. licita non eſt Chriſtiano ex opinione Veterum, 276. *ſeqq.* injuſtà qui damnum dedit, in quantum teneatur, 184

*c.* Accuſatores Jure Romano quinam eſſe potuerunt, & ad quid tenebantur, III. 356

*Achæi* dolis abſtinebant, III. 575

*c.* Achæi perjuri non fuerunt mutatis eorum decretis contra Lacedæmonios, III. 27

*Achelous* amnis domitus ab Hercule, II. 130

ACHILLES culpatur, quod amicis captivorum ſanguine litarit, IV. 204

*Acquiſitio* rerum originaria, II. 119. Acquiſitiones improprie dictæ juris gentium, 468. Acquiruntur res liberorum parentibus jure naturali, 201. Acquiſitio naturalis in bello, IV. 25. *c.* 49. Acquiri bello non poſſunt, quæ penes hoſtes ſunt, ſed non hoſtium, 29. 48. excipiuntur caſus aliqui, *c.* 53. Acquiruntur bello quoad jus externum quæ hoſtis noſter bello acquiſiverat, 29. Acquiſita bello non niſi eadem vi male dicuntur poſſideri, 114. de rebus necdum actu acquiſitis lex poteſt imperare. 44

*c.* Acquiſitionem rerum cui juri tribuant JCti Romani, *P.* 67. Acquirendi modi omnes recte cum iisdem a natura derivantur, 99. Acquiſitio imperii juſto bello pro juſto titulo habetur, I. 273. originaria, & derivativa Grotio quid, 132. derivativæ, quæ Grotio fiunt ex lege naturæ per expletionem juris, potius referendæ ſunt ad eas, quæ fiunt facto hominis, II. 394. eæ, quas Grotius juri gentium tribuit, ex ipſa natura ſequuntur, *ibid.* Acquiſitio rei hoſtilis cur naturalis vocetur a Theophilo, IV. 51. rei nullius, quid differat ab acquiſitione rei hoſtilis, 57. rei hoſtilis ſemper fit naturaliter, 58. Acquiri aliud naturaliter, aliud civiliter, quo ſenſu dicat Modeſtinus *in l.* 53. *ff. de acq. dom.* 57, 58

*Actio* injuriæ an Chriſtiano conveniat, III. 276. injuſtarum gradus, 292. forenſium, & belli, iidem fontes, II. 3

*c.* Actio in jure Romano quomodo deſcribatur, I. 24. ex damno cur data, 25. unà cur Jure Rom. factum licitum, & illicitum vindicari poſſit, III. 187. aliqua poteſt eſſe mala, & tamen agens non male agere, IV. 210

*Actor*, ut bellum vitetur, re dubia potius cedere debet, III. 490

*Actus* res eſt, I. 189. *c.* 278. ex more communes nemini prohibendi, II. 124. humani quotuplices, 655. benefici, *ibid.* permutatorii, 656. diremtorii, *ibid.* communicatorii, 658. mixti, *ibid.* contractuum nomine qui veniant, 659. externi non poſſunt ſignum eſſe internorum ſequentium, 595. interni non ſunt congruentes


Digitized by Google

gmentes ſocietati humanæ, II. 339. juris efficacia iis non tribuenda, 165. præcedanei, 659. ſimplices, 655. homini inevitabiles an puniri poſſint, III. 285. qui humanam ſocietatem non ſpectant, puniendi non ſunt, 287. interni an punibiles inter homines, 285. imperfecti an puniantur jore gentium, 301. contra conſcientiam illiciti, 482. poſitivi, & negativi quantum differant, 105. contra juramentum factus quando ſit vitioſus tantum, quando & irritus, 14. bonæ fidei ad jus gentium noo pertinent, 135. interni quomodo, & quatenus in æſtimationem veniant, 285. juris ſtricti non pertinent ad jus gentium, 135. Vitioſi, qui non directe ſpectant ſocietatem humanam, aut hominem alium, puniri nequeunt, 287. quomodo conſiderentor in pœnis, & ex quibus circumſtantiis, 293. cujusque naturaliter ſunt cuique homini, ut ſuum, 180. ideo in eos quisque par jus habet, ac in res ſuas, II. 584. non tamen plene ſunt in noſtra poteſtate, ſed a ſuperioribus noſtris dependent, III. 14. regum diſtinguendi in regios, & privatos, 50. privati communem legum regulam ſequuotur, 51. etiam oppidi ejus, in quo vivunt, 52. regii eo loco habendi, quaſi communitas feciſſet, 50. an fiant irriti ex eo, quod parentes habeant, *vide* Rex. beneficorum hæc natura, ut non credendi ſint qoemqoam ad magnum ſuum incommodum obligare, 145. publici, & privati in bello publico, IV. 32. communes a dividuis diſtinguendi circa reſtitutionem, *ibid.* De acto qui tenetur, tenetur etiam de his, quæ ex vi actus ſequuntur, III. 180

c. Actus primus, & ſecundus, philoſophis qoid, II. 140. ex beneficis, ubi dominium transfertur, non contrahitur, plane non oritur obligatio, 683. legibus contrarios nunquam valet, IV. 429

c. ADAMO Deus ipſa naturæ jura per rationem declaravit, *P.* 59. ejus liberis inceſtus quo jure permiſſus, I. 50. ei jus naturæ ſub figura arborum declaratum, 68. non conceſſum eſt a natura rerum omnium dominium, II. 74. ante lapſum cognitum jam fuit bonum, & malum, ſed ſenſum mali non habuit. 78

*Addictorum* ſervitus, II. 227. *c.* 337

Ἀδέσποτα, II. 471. quid, *c.* 488. cui cedant, I. *c.* 235. in ea populo ex occupatione generali, præter imperium, nullum jus competit, II. *c.* 488

c. *Adboba* quando præſtetur, I. 395

c. ADIMANTES apud Platonem in utramque partem diſputans, *P.* 43

*Adjuvans* tenetur de damno, III. 180

Adminiſtratores regni an jus, & imperium ſummum habeant, I. 189

c. Adminiſtratio imperii diſtinguenda ab imperio ipſo, ſ. ejus jure, I. 378, 379

*Admiralitatis* natura, II. 670. contractus, 658

c. Admiralitatis origo, deſcriptio, jura, II. 687. Etymologia vocis, 688, 728

c. *Admiſſarii* equi. cur pro eorum uſu aliqua merces ſolvi ſoleat, II. 508

ADONIA a regno exhæredatus, II. 387

*Adoptionis* vox modo laxiorem, modo ſtrictiorem ſenſum admittit, III. 134, 135. Adoptatus ex conjectura voluntaria ſuccedit, II. 374. negatur, *c.* 416. Adoptivi non ſuccedunt in regnis a populo delatis, II. 381

c. Adoptio: diverſæ vocis ſignificationes, I. 25. Adoptivus pater ſi alere filium nequeat, naturalis patris officium ſubſiſtit, II. 332. Adoptati oon niſi ex pacto ſuccedunt, 404, 415, 436. quid tunc requiratur, 416. Exempla, 438. non ſuccedunt in regnis niſi populus conſentiat, 416. Adoptari non poteſt Jure Romano filius naturalis, ſed legitimatur, 416. Adoptivi cur per ſe ſuccedere nequeant, vera ratio, 442. in privatis tantum juribus liberorum nomine comprehenduntur, in regnis nuoquam, 461

*Adſcripti* glebæ, II. 227

c. *Advena* quomodo ſubſint poteſtati territorii, ubi ſunt, I. 235. an perpetua habitatio petentibus concedi debeat, jure, II. 110, 111. an & locus deſertus, 111. in territorio hoſtis mei repertos quo caſu jure belli occidere poſſim, III. 677, 678, 679.

*Adulterium* ut puoiatur morte, lex vetus Noæ data, I. 86. negatur, *c.* 132. etiam accuſari in concubina poteſt, II. 218. committit lege evangelica, qui uxorem non adulteram repudiat, aut divortio dimiſſam docit, 205. ad injuſtitiam pertinet quod ſit ex libidine, & injuſti-



Digitized by Google

tum continet prope maximam, III. 293 committi cum alienigena, Judæi non credunt, IV. 299. nec cum ty:anni uxore aliqui, *ibid.* Adulter, vel adultera ad quam reſtitutionem teneantur, III. 183. divortio potius dimittitur a Chriſtiano, quam punitur, 280. ſi occidatur permiſſu legis, occidentem homici :i reum facit coram Deo, 284. in quantum teneatur conjugi, & liberis, 183

c. Adulterium ad juſtitiam, non ad Ethicam pertinet, *P.* 91. ejus pœna naturalis mors, I 131. aliter enim penſari nequit, III. 327, 328. repugnat juri naturæ, II. 245. Adulteram accuſantibus Chriſti reſponſum *Joh. VIII.* 5 explicatur, I. 155. III. 336. Adulteræ occiſio jure licita, II. 48 eam occidendo etſi imperfecte agat maritus, id tamen jure, non impune demum, facit, III. 357. eam occidens maritus humiliori loco natus cur Jure Romano relegetur in perpetuum, in dignitate conſtitutus ad tempus ſaltem, 371. Adulterini partus in familiam intruſio quomodo reparanda, 195. Adulteri capite plectebantur apud Hebræos, II. 255. Adulteria in fœminas hoſtiles nullo jure permiſſa, III. 685

*Advocatiæ* jus, I. 205. ubi locum habeat, c. 321. armatæ quid, *ibid.*

*Ædes* comburere an nefas in bello, IV. 222. c. 233. qui comburunt, ad quid teneantur juſtitia inrerna, 292. c. 296. qui diruunt in bello præter neceſſitatem, ad quid teneantur, *ibid.* peſtilentes eſſe, protteadum cum venduntur, II. 659

*Ædificatio* in mari, aut littore, II. 69, 123

c. Ædificium in alieno poſitum non fit commune, ſed cedit ſolo, jure naturæ, II. 516. ſi ſit mobile, nec commune fit, nec cedit ſolo, *ibid.*

c. *Ædilitatem* cur Chriſtianus non affectabat, I. 157

*Ægyptiorum* polygamia, II. 206

c. *Ægyptiis* quo jure vaſa ablata ab Iſraëlitis, *P.* 95. eorum ſacerdotes cives erant, I. 239. facto ſuo (*Gen. XLVII.* 19. 27.) non veri ſervi facti ſunt, nec libertatem amiſere, II. 333. eorum agri omnes limitati erant, 497. cur paſtores deteſtabantur, III. 120. eorum lex, qua ſola bona, non corpus debitoris, creditori addici poterat, 629

c. Ælianus, de cygnis cum aquilis bellantibus, I. 125

*Æqualitas* in contractibus requiſita quotuplex, II. 659. exigendi in contractu qualis requiratur, & quare, 660. rei in contractibus qualis, 661

c. Æqualitas quid ſit Grotio, II 691, 729. III. 645. is eam duplici ſenſu ſumit, I. 34, 35. Æqualitatis in contractibus doctrina Grotii perobſcura, & inuſitata, II. 690, 691. in ſocietate unde oriatur, I. 38. non eſt norma dominiorum, II. 573

*Æquitas* in arbitrio qualis intelligatur, IV. 339

c. Æquitatis a jure ſtricte dicto differentiæ origo, III. 173

*Æquivocatio* quando fieri poſſit abſque peccato, III. 567. c. 609. *vide* Locutio ambigua.

c. *Aër* ſua natura neque per ſe, neque jure terræ occupari poteſt, II. 87

c. *Ærarium* quid differat a fiſco, I. 297. II. 359. publicum, & privatum, *ibid.*

*Æs*, & aurum diduci poſſunt, II. 478. alienum civitatis facit quo minus uni, alterive ex civitate liceat diſcedere, 223. donavit Cæſar Dyrrachinis, & quo jure, IV. 97. c. 109. remiſit Alexander Theſſalis quod ipſi Thebanis debuerant, & quo jure, *ibid.*

c. Æs non eſt materia adæquata menſuræ rerum, II. 713. alienum ſemper debetur a populo, etſi mutata regiminis forma, 545. etſi alio migrante, territorio ſublato per inundationem, &c. *ibid.* etſi paucis ſuperſticibus, reliquis fame, vel peſte ſublatis, *ibid.* etiam a victore, *ibid.* ſi populus extinctus ſit, debent occupantes territorium, *ibid.*

*Æſtimatio* rei fit ex eo, quanti omnibus valeret, II. 662. *vide* Menſura. Pretium. Furto ablatæ quomodo fiat, III. 183

*Ætas* eſt quid perſonale, II. 382

c Ætatis humanæ tempora, II. 236

*Ætolorum* mos, IV. 332

c. Ætolis cur bellum non indixerunt Romani, III. 652

c. Afflictis (*Matth. de*) deciſiones controverſiarum de debitis ſub Alphonſo ſolutis ſub Carolo VIII, iterum ſolvendis ſub Alphonſi filio Ferdinando, IV. 133, 157, 158, 3:0.

*Affectus*

*Affectus*, qui ad vitandum malum oriuntur, minus mali, quam qui ad conſequendas voluptates, III. 295
*Afrorum* mos circa prædam, IV. 36
AGAMEMNONIS juramentum de re illicita, III. 7
c. Agamemnonis votum irritum erat quia illicitum, III. 27. quo jure prædam dividebat, IV. 61
Ager poteſt vendi menſura nominata, non tamen ad menſuram, II. 475. arcifinius, 129. immetatus, 58. *n.* inundatus vel piſcando retinetur in poſſeſſione, 474. privatus magis eſt ut arcifinius non credatur, 475. Agri diviſi, ſive aſſignati, ſive limitati: menſura comprehenſi, arcifinii, ſive occupatorii, 129. Agros vaſtare in bello quando nefas, IV. 220. 224. capti quando intelligantur, 28. *c.* 52. capti publici fiunt, 32. de captis Hebræorum, Lacedæmoniorum, & Romanorum mos, & conſuetudo, 33. poſtliminio recipiuntur, 119 Ager Bœotus ſecundum fines, qui ante bellum erant, intelligendus, III. 134
c. Ager diviſus, & aſſignatus quis vocetur, II. 156. quis limitatus, *ibid.* decumanus, *ibid.* arcifinius, 157. in arcifiniis nunquam mutantur imperii fines mutato flumine, 158. ager ad flumen in dubio omnis arcifinius putandus, 159 inter limitatum, & arcifinium diſtinctio JCtorum. rom. naturali rationi conveniens eſſe probatur, cum juribus inde oriundis, 491. ad flumen ſiti, & privatis aſſignati ſemper ſunt arcifinii, 499. Agri non ſerendi ſeptimo anno lex Hebræorum non erat perfectionis, ſed forenſis, 696. inundati, & agri ab hoſte occupati uſumfructum diverſo jure recipit fructuarius, IV. 165. *vide ſub vocibus* Arcifinius. Limitatus.
*Agricolæ* in bello a cædibus immunes eſſe debent, IV. 200. eorumque boves, *vide* Bos.
c. Agricolæ occidi jure belli poſſunt, IV. 215. *vide* Ruſtici.
c. *Agricultura* male inter artes refertur, II. 79. ad Agriculturam damnati, *vide* Adſcripti. Glebæ.
AGESILAI dictum, III. 561. cum improbo hoſte ſibi rem eſſe gaudet *P. c.* 78
Ἄγη, III. 427
*Agit* injuſte a quo etiam principium eſt actionis, III. 541. qui quod imperatur injuſtum eſſe putat, etiamſi non ſit, agere non debet, 538. *ſeqq.* negatur, *c.* 548. Agendi impunitas an reddat juſtam actionem, quoad juſtitiam etiam internam, 284. *c.* 357
*Agnatica* ſucceſſio linealis, II. 385
c. Agnationis, & cognationis nomina quid Jure Rom. denotent, II. 300
c. AHASVERI edictum de occidendis Judæis cur non revocatum fuit, I. 309
*Alapam* occidendo alterum arcere an liceat jure naturæ, an evangelico, II. 11. I. *c.* 146. *vide* Injuria.
c. Alapæ periculum ad arcendum occidere alium jure naturæ poſſum, II. 37. 39 hoc jus legibus civilibus quo caſu reſtrictum, 37
c. Alchymiſtica ars cur omnibus interdicenda, II. 712
c. ALBERICI GENTILIS ſcripta, P. 83. de voce e cœlo audita ob ſæcularem Pontifici poteſtatem datam, I. 242
*Alendi* liberi, etiam vulgo quæſiti; etiam ex inceſtis, II. 370. 371
c. Alendi ex ordine ad ſuccedendi ordinem male argumentatur Grotius, II. 406. 412
ALEXANDER M. latro, & prædo dictus, II. 3. *c.* 21, 22. culpatur quod amicorum ſanguine litaverit amicis, IV. 204. quod quibus aditum tutum promiſit, in via juſſit interficere, 388. III. *c.* 154. Expeditiones injuſtas in Perſas, Branchidaſque ſuſcipit, III. 422. Poro regnum relinquit, 263. cum Scythis de fortitudine, non de imperio certat, libertatemque iis relinquit, IV. 254. ejus ſucceſſores pleno proprietatis jure num ſucceſſerint, I. 193. quid eum impulerit ad bellum eum Dario rege, III. 453
c. Alexander M. quo reſpectu ſummum Pontificem adoravit, I. 239. nautam ob regium diadema capite geſtantem necari jubet, 373. non ſibi, ſed Macedonibus acquiſivit, 299. iniquus, & curioſus vocatus ab Indis, II. 21. ejus bellum in Perſas juſtum erat, etſi vitioſa intentione illatum, III. 480
c. ALEXANDER SEVERUS Chriſto, & Abrahamo divinos honores exhibuit, I. 123
*Alexandrinæ* merces, II 664
c. ALFENI VARI *l.* 38. *ff. de acq. rer. d.* celebris textus de alluvionis jure, II. 505



Digitized by Google

c. *Algerienſes* cur non extirpentur a Chriſtianis, III. 11
*Aliena* res occupari poteſt ad vitandum periculum, III. 555. ad debiti conſecutionem accipi quando poſſit, II. 368. 369. accipi pro debito licite nequit, ubi debitum per judicium conſequi datur, *ibid.* ad ejus reſtitutionem unde, & quatenus teneamur, 558. eam reddens præmium inventionis non recte petit, 559. ejus dominum ſi quis ignoret, an eam pauperibus dare teneatur, 563. Alieni abſtinentia eſt ex jure naturali, *P.* 5. Alieno uti quomodo liceat, II. 59.-62. qui utitur in neceſſitate, tenetur ad reſtitutionem, 562. Alieno debito nemo obligatur naturaliter, niſi hæres, III. 54. 430. 618
c. Alienæ rei poſſeſſor ad quid teneatur, II. 569. 577. ſi mala fide poſſidet, obligatur ex delicto ſuo, & ex detentione rei, 570. Aliena num ſit res dubitans, ad eam poſſit accipere, retinere, alienare, &c. affirmatur, 576. *Vide* Neceſſitas. Reſtitutio.
*Alienandi* ſua jus naturale, II. 339. Alienari res poteſt etiam ſub conditione, & poſſeſſione retenta, *vide* Poſſeſſio, 344. 345. & revocabiliter, *ibid.* *Alienatio* requirit actum mentis ratione, 121. Imperii quando valida ſi a rege ſolo fiat, 340. IV. 324. Populi ex quo jure, & unde procedat, I. 191. Quid alienetur in alienatione populi, *ibid.* Regni facta a rege, qui id in patrimonio non habet, nulla, I. 350. III. 57. ut nec partis ejus *ibid.* niſi populus, aut corpus totum conſentiat, II. 340. IV. 324. regalis patrimonii nulla, quæ fit a rege uſufructuario, I. 350. III. 57. tacita in ſucceſſionibus ab inteſtato, II. 521. alienati imperii exempla, I. 192. 193. 194. Alienatio requirit actum externum, & acceptionem, II. 339. 340 ejus requiſita quædam mere ſunt juris civilis, 339
c. Alienatio definitur ab H. Coccejo, II. 34. patris, etiam ex voluntate populi, an nocere poſſit naſcituris, 189. rei dominialis nulla eſt, 360. etſi ob bene merita facta, *ibid.* in tempus mortis in quo differat a teſtamento, 363. Alienare ut poſſit dans, quid requiratur in eo, 346. quid in accipiente, 349. Alienare non poteſt imperator jura imperii, vi Capitulationis, 362. Alienans imperium ex voluntate populi delatum princeps eſſe deſinit, ſtatum evertit, eique reſiſti poteſt, I. 374. 375. Alienari regnum bello quæſitum quo caſu poſſit, quo non, IV. 349. Alienare pacis cauſa quænam poſſit ſumma poteſtas, 348. 350
Ἀλληθωρχεῖν, III. 11
*Alii* prodeſſe, licitum, & honeſtum, I. 388. per alium facere quis poteſt J. N. quod per ſemetipſum, IV. 31. Qui facit quod etſi ſibi liceat, alteri tamen non licet, peccat ſi eum cogat, III. 578
*Alimenta* an liberis debeantur, & quo ſenſu, II. 369. 371. præſtare tenetur homicida injuſte occiſi liberis, & uxori, III. 183. Servis domini pro operibus, IV. 249. negatur, *c.* 257. Quanta Romæ ſingulis menſibus dabantur, *ibid.* ob præſtita ab alio dominium non amittitur, II. 478. Ex alimentis jus naſcitur ſoli domino, *ibid.* Pro iis obligantur ſervorum eorum liberi, qui pro debito ſuæ civitatis ſervi facti ſunt, IV. 252. negatur, & vera ſuppeditatur ratio, *c.* 260
c. Alimentorum voce quæ veniant jure, II. 408. ea liberis tantum ex honeſtate deberi, verum non eſt, 406. non debet pater mortem merito, 414
*Allodialia* regna quam ſucceſſionem ſequantur, II. 384
*Alluvio* cujus naturaliter, II. 474. 475. quando cedat proximorum prædiorum dominis, 475. 476. Alluvionis jus quale a Jure civ. romano proditur, an ſit naturale, 472. 476. *c.* 493. 504. in ſola imperii conceſſione non ineſt, 476. privatis prodeſt, ſi certo conſtat agrum eſſe arcifinium, 472. Vaſallis quibus proſit, 476
c. Alluvionis, & deſertionis alvei diſtinctionem ad jus civile refert H. Cocceius, II. 155. per eam ſpecies fluminis non interit, 158. Alluvio quid, 498. cedit agro vicino ſi eſt arcifinius, occupanti ſi limitatus, *ibid.* & 499. 501. Alluvionis lucra in agris arcifiniis ſunt commoda ex re propria, non ex aliena, 502
*Alvei* mutatio an fines immutet, II. 128.-130. ſiccatus cujus naturaliter, 472. ſiccatus privatis quando cedat, 475. 476. Alvei ſiccati cujus jure gentium, 472
c. Alveus mutato fluminis curſu cur ad vicinos dominos redeat, II. 134. quando æqualiter, & cur, *ibid.* ejuſdem eſt juris,

cujus

Digitized by Google

cujus flumen, II. 144. ejus deſertione cur imperii fines non mutentur, vera ratio, 158. 159. a flumine privato derelictus cedit ei, cui flumen aſſignatum eſt, 494. in agris arcifiniis eſt pars vicinorum agrorum, 495. Alvei fluminis publici uſus etſi publicus, poteſt tamen ejus proprietas in agris arcifiniis quoad uſus privatos aſſignari vicinis, 496

c. *Amalecitæ* cur exciſi, I. 123

'Αμάρτημα quid, IV. 187

c. AMASIAS cur noluit cum Iſraëlitis fœdus continuare, III. 118

*Ambigua* vox quomodo interpretanda, III. 134. *vide* Interpretatio.

*Ambitio* generoſius vitium, II. 56

c. AMBROSIUS. Chriſtianos non militare, I. 156. de militibus pugnare Juliano recuſantibus contra Chriſtianos, 157. repellens Theodoſium a liminibus Eccleſiæ, 160. electus Epiſcopus, 365. de veri inveſtigatione, II. 314

*Amens* promittendo non obligatur, II. 587. ei falſum dicere, non eſt mendacium, III. 569. Amentes populi an dominium habeant, 457

*Americæ* gentium communio in bonis, II. 54

c. Americæ populis quænam communia ſint, II. 76. an a Chriſtianis extra bellum in ſervitutem redigi poſſint, IV. 93

*Amici* qui ſint in jure poſtliminii, IV. 111. Amici reges quale jus habuerint apud Romanos, I. 205. 206. Amicos defendere nemo cogitur; habenda tamen ratio amicitiæ, III. 523. *c.* 534. Veniam meretur, etiam ubi eſt injuſtum, IV. 192. Amicorum cauſa bellum recte ſuſcipitur, III. 523

*Amicitia* non ex ſola indigentia naſcitur, II. 10. Amicitiæ conventio in pace quid operatur, IV. 334. *c.* 365. *ſeqq.* Amicitia regis in legato lædi poteſt, III. 207. Amicitiam ejus nemo ambit, cui videt jus, & fidem eſſe vilia, *P.* 16

c. Amicitiam veram quid conſtituat, II. 36. nuda diſtincta a fœdere amicitiæ, IV. 170. 366. ſua natura omni ineſt fœderi, 434

*Amiſſum* quando quid cenſeatur, II. 165. repetere dominus non tenetur, ſed poſſeſſor reſtituere, 558

*Amitam* uxorem ducere num liceat, II. 214

c. Amitam ducere, nefas eſt natura, II. 282. 302. ejus viduo nubere, non item, 288

*Ammonitæ* nec fœderati, nec perpetui hoſtes Hebræorum, III. 97

c. Ammonitæ etſi Judaiſmum profeſſi non admittebantur ad honores, I. 67. ab omni commercio cum Judæis excluſi, 123

c. *Amneſtia* quid, IV. 135, olim inventa abolendis diſſidiis civilibus, *ibid.* hodie recte, & pie etiam bellis, *ibid.* quid differat a pace, *ibid.* alia generalis, alia ſpecialis, 136. alia, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per ſe conſtituitur, *ibid* quis eam conſtituere poſſit, *ibid.* ejus effectus, & jura, 137. regulæ, *ibid.* ea paci adjecta ceſſat totum jus poſtliminii, *ibid.* quænam delicta per eam remiſſa cenſeantur, 138 143. non prodeſt delictis ſubditorum, vel vaſſallorum, *ibid.* ex cauſa amneſtiæ quæ fit reſtitutio quantum differat ab ea, quæ fit ex cauſa pacis, 140 in quibus delictis, ac injuriis ceſſet, 142. 144. per eam an princeps jus ſubditis quæſitum auferre poſſit, affirmatur, 143. raro additur paci cum Turcis, 144. ceſſat in induciis, & armiſtitiis, *ibid.* cur, 393

c. *Amphyctiones.* cur apud eos fœderis violati rei fiebant, I. 324

c. *Amtſaſſii* qui, I. 235

'Αμφιβολία apud Rhetores, III. 132

*Amymonum* poteſtas apud Cnidios, I. 184

c. *Anabaptiſtarum* argumentum contra bellandi licentiam ex præcepto *de non fundendo ſanguine* petitum profligatur, I. 127. locum Pauli *de poteſtate ſumma a Deo inſtituta* eludentium confutatio, 139. error, *ſola bella juſſu Dei ſuſcepta eſſe juſta*, 144. *Rom. XII.* 18. verba urgentes notantur, 152. judicia improbantes refutantur, III. 353. *ſeqq.*

c. ANAXARCHI allocutio ad Alexandrum *P.* 34. cur quid juſtum ſit, 38. I. 62

c. *Ancillæ* partus eſt ſervus, & in dominio domini ancillæ, II. 508. Ancillâ venditâ ea conditione, ne proſtituatur, quid juris, III. 433

*Angariatus* ſequi quo ſenſu a Chriſto jubeatur, I. 97

c. *Angaria* durante ſi navis pereat, cui pereat, II. 108. Angariæ quomodo imponantur, 358

*Angliæ* regni ſucceſſio, II. 392. jus circa prædationes, quæ contra legem fiunt, III. 185

c. Angliæ reges quo jure imperium habeant, I. 265.

Digitized by Google

tæ 265. ſtatus qualis, 276. jus in Galliam, II. 176. 177. 181
Ἀνδροληψία quid, III. 620. c. 629
c. *Animæ* alterius periculum juri meo nil detrahit, II. 185. 186
*Animalium* mactatio num & ante diluvium uſitata, III. 274. c. 345. alunt ſobolem, II. 370. iis, quæ ruri inſerviunt, parcendum, IV. 225
c. Animal ſi occiderit aliud animal, tenetur aggredientis dominus, I. 125
*Animus* vitiat actiones ſua natura licitas, III. 98
c. Anna Borbonia, III. 465
*Anni* centum, tres fere ætates, II. 167
Annibalem Romani quo jure dedi ſibi poſtularint, III. 413. IV. c. 131
c. Annibalis laus, III. 592. ſerpentibus venenatis in Eumenem uſus eſt contra morem belli, 587. an injuſſu ſenatus Saguntum oppugnaverit, Romani num jure quæſiverint, I. 228
c. *Amiculus* lex *ff. de V. S.* explicatur, IV. 396
c. *Anſibariorum* triſtis exitus, II. 112
Ἀνθρωποπαθείας figura, III. 4
*Anthropophagi*. III. 240
c. Anthropophagi an qua tales bello peti poſſint, III. 376. 377. 379
c. *Antiatibus* quo jure præceperunt Romani ne Græcis bellum inferrent, III. 534
c. *Antichreſis* quando finiatur, II. 686. quid ſit, 719. ejus vera ratio, *ibid.*
Antigonus ridet aliquem ſibi librum de juſtitia afferentem, P. 3
c. Antigoni reſponſum de eo, quod regibus liceat, P. 35. cur bellum geſſit cum ſociis, II. 20
Antiochus, II. 167. an jus habuerit in Hebræos, I. 342
c. Antiocho quo jure reſtiterunt Judæi, I. 370
c. Antiochena Eccleſia olim fuit primaria, III. 400
c. Antonini benignitas, I. 365. quo ſenſu dixerit, ſe eſſe mundi dominum, legem autem maris, *in l. 9. ff. de l. Rhod. de jact.* III. 475. 476. ejus conſtitutio contra dominos nimis duros in ſervos, IV. 80. ejus conſtitutio *l. 17. ff. ſtat. hom. & Nov. 78. c. 5.* IV. 269. 270
Antonius an vera belli civilis cum Octavio cauſa fuerit, III. 454
c. Antonio bellum juſtum, licet injuſſu ſenatus illatum, I. 228
Aodes quo jure tyrannum necavit, P. 354. c. 387
c. *Apanagium* cur conſtituatur poſtgenitis, II. 419
Ἀπλέτης quid, II. 55. c. 77
Ἀποκήρυξις, v. Abdicatio.
Ἀποστερεῖν, III. 301. c. 375
*Apoſtolorum* judicatio qualis, III. 459
c. Apoſtolis qualis poteſtas data ad coërcendos refractarios, I. 153. ſpicas alienas comedentes quo ſenſu Chriſtus excuſet, II. 97
*non Apparere*, & non eſſe, tantundem valent quoad eum, cui non apparet, II. 563
*Appellare* a ſubditis interdum non licet, II. 173. Appellari ut ab aliquo nulla ratione poſſit, jus eſt ſolius imperii ſummi, *ibid.* Appellationis exemtio an a ſubdito acquiri poſſit, *ibid.*
*Appetitus* bonum deſiderat, ſive verum, ſive imaginarium, III. 292. mali quoque declinandi ſtudium in ſe comprehendit, *ibid.*
c. Appetitus ſocialis an proprius humano generi P. 43
c. Appianus de populis deditionem offerentibus, & non receptis, I. 261
c. *Applumbatio* in quo differat a ferruminatione, II. 515
*Aptitudo* juris ſpecies quid, I. 5. c. 26. III. 180. moralis non facit naſci obligationem reſtitutionis, III. 180. bene diſtinguenda cum proprie debito, ubi concurrunt, II. 369. ad rem, diſtinguenda a jure proprie dicto ad rem, III. 180. non enim jus dat dominium, *ibid.* ſed occaſionem tantum ad jus, 261
c. Apulejus de diligendo inimico, I. 150
c. *Apulejanæ* legis hiſtoria, III. 23
*Aqua* profluens quænam ſit, II. 62. c. 102. Aquam, & terram dare, 227. n. Aquas corrumpere in bello an liceat, III. 667. c. 687
c. Aqua ab haurienda cur nemo impediri poſſit, vera ratio, II. 102
c. Aquilius veneno in hoſtem uſus, III. 583
c. *Aquiliæ* legis ratio, II. 25
*Ara* miſericordiæ apud Athenienſes, III. 416. c. 440

c. Ara

Digitized by Google

c. Ara non profuit criminum reis in V. Teſt. I. 161

c. *Arabes.* quomodo apud eos in regnum ſuccedatur, II. 451

ARATUS *Sicyonius*, II. 161. c. 187. IV. 275. c. 280

*Aratori* bovi parcendum, IV. 225

c. Aratrum apud Græcos prohibebatur addici creditoribus ob fœnus, III. 629

*Arbiter* de bello lectus de poſſeſſione pronuntiare debet, IV. 340. c. 374. ejus officium quod, 339 c. 373. 374. Arbitri reges, vel judices, *ibid.* compromiſſarii pacis, 338. c 371. 372. provocare de iis num liceat ſi iniquum ſtatuerint, 338. eorum exempla, III. 486-488. n. ad eos provocare licet, ne res metu cenſeatur derelicta, II. 166. Arbitrorum genera, IV. 338. c. 371. 372

c. Arbitri quinam decidant, quinam ſaltem æſtiment, IV. 372. Arbitrorum tertium genus, *ib. vide* Mediatores. Ad Arbitros nemo tenetur provocare, neque propoſitos acceptare, 373. a quibus Jure Rom. provocare liceat, *ibid.* *Arbitrio alterius ſe ſubjicere*; locutio explicatur, 375. *Arbitrium boni viri* quid JCtis Rom. 372

c. *Arbitraria* negotia quænam dixere Romani, III. 158

*Arbor* vitæ, & arbor ſcientiæ boni, & mali, cujus rei ſymbolum, II. 55. c. 78. Arbores frugiferas in bello nefas eſt exſcindere, IV. 220. non ſi jaculatores impediant, 222. n.

c. Arbor cedit ſolo, ex quo radices egit, jure nat. II. 515. 516. frugiferas in bello vaſtare jure nat. licet, ſteriles non item, IV. 7. cur id prohibitum in *Deut. XX.* 19. ſeq. *ibid.*

c. ARCHELAI doctrina de juſto, injuſtove, *P.* 33

c. *Archicancellariorum* Imperii origo, III. 493

*Arcifinii* agri, ſive occupatorii, II. 129

c. Arcifinius ager quid, II 491. acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* & omnes uſus privatos fluminis, *ibid.* ſi vendatur adjecta menſura ſaltem demonſtrationis gratia, tunc periculum, & commodum eſt emtoris, 500. quid ſi vero taxationis gratia, *ibid.* de arcifinii, & limitati diſtinctione quid ſentiat H. Cocceius, 155. *Vide* Ager.

c. AREUS patruo ſuo Cleonymo antepoſitus, II. 463

c. ARIAS ſcriptor de bello, *P.* 82

*Argumentis* paribus pars utra præferenda, III. 92. qualia in judicandis moralibus, *ibid.*

c. ARISTIPPI opinio de jure nat. *P.* 33

c. *Ariſtocratico* in ſtatu qualis libertas, I. 292

ARISTOCRATIS Decretum pro Charidemo, III. 621. c. 629. 630

c. ARISTOTELES de juſtitia naturali, *P.* 35. de ſocialitate, 44. ubi amicitia, ibi jus, 74. ejus laus, 87. ejus aſſertum de virtute in *medio* conſiſtente examinatur, & refutatur, 88. *ſeqq.* de veritate omnibus auctoritatibus præferenda, 92. quo ſenſu dicat, quædam eſſe, quæ ſtatim, ac nominantur, cum malitia conjuncta ſunt, I. 49. de pluribus civitatibus ſocietatem ineuntibus, 325. imperium in quo conſiſtat, 246. per, populos natura ſervos quid intelligat, 262. de Perſarum in liberos ſuos imperio, II. 243. de pluralitate ſuffragiorum, 315. de hæreditate non teſtamento, ſed agnatione deferenda, 363. 366. ejus locus de gratia referenda beneficiis male trahitur ad materiam ſucceſſionis, 426. de motu, 538. de mutatione imperii, 544. de voluntate, 603. de indigentia, rerum menſura, 705. 706. quo ſenſu *Top. I.* 13. ſumat juſtum, III. 501

*Arma* apud Romanos poſtliminio cur non recepta, IV. 120. c. 167. hoſti alicujus ſubminiſtrare, hoſtis eſt, III. 557. adimi poſſunt populis ſubactis etiam jure mixti imperii, 95. Armis hoſtium an ad decipiendum uti licitum, 564. nomine quid veniat, 133. c. 154. 602

c. Arma a Deo data, I. 115. eorum in carnalia, & ſpiritualia, diſtinctio Pauli explicatur, 153. illicitorum uſus an juſta belli cauſa 391. 377. Armorum ſanctimonia, 582. licita quæ juxta H. Cocceium, 673. quæque illicita, 579. *ſeqq.* 590. & quando fiant licita, 580. 581. in dubio judicium eſt penes principem, 593. Jure naturæ vix dantur illicita, 685. durante bello ſemper ſunt merces interdictæ, 601. Græci legiſlatores prohibuerunt addici creditoribus, 629

c. *Armatura* Dei, quæ commendatur *Eph. VI.* 12. qualis ſit. I. 153. 154

c. *Armoricorum* lex cur naufragos bonis ſpoliabat, II. 296

*Arragonica* ſucceſſio, II. 393
c. *Arrhæ* circa dationem varii mores, II. 709
c. *Arriani.* quousque in eos ſævitum ſit, III. 405
*Arrogatio*, II. 223. definitur, c. 332 in quo differat ab adoptione, *ibid.* quatenus ſit modus naturalis acquirendi juris in perſonam, *ibid.* per eam non amittuntur jura ſanguinis, *ibid.*
c. Arsaces cur legatum ſuum capite punivit, III. 228
c. *Artaxatorum* vaſtatio, IV. 7
*Artes* gentium antiquiſſimæ, III 55. ſenſum modo latum, modo ſtrictum admittunt, III. 135. artium vocabula quomodo accipienda, 132. c. 152. 159
c. Artes non ſunt cauſæ corruptionis humanæ, II. 79. Magicæ, *vide* Magia.
c. *Artifices* occidi poſſunt, jure belli, IV. 215
*Arx* quid, III. 132. & unde dicta, c. 153. ſtructa a vicino, qui pactione nulla prohibetur, non dat jus ad bellum, etiam cum damnum dare poſſit, 456. rumpit pacem ſub lege amicitiæ initam, IV. 334. Arcem ne quis in confinio pati debeat, quale fœdus, III. 94
'Αρχιτεκτονικὴ Ariſtoteli quæ, I. 273
c. *Aſcendentibus* natura non quæſitum eſt jus ſuccedendi, II. 401, 403, 430. nec alimenta a liberis, nec ſucceſſio jure naturæ debetur, 411
c. *Aſceticæ* vitæ deſcriptio, II. 77
'Ασκητήρια, *ibid.*
*Aſiæ* mos circa prædam, IV. 36
c. Aſmonæorum fata, III. 118. *vide* Maccabæi.
*Aſſaſſini*, *vide* Percuſſores.
*Aſſecurationis* contractus, II. 658. natura, 669
c. Aſſecurationis origo, natura, definitio, II. 722. *ſeqq.* negotium ipſum, non vocabulum, cognitum JCtis veteribus, *ibid.*
*Aſſertio* a promiſſione multum diſtat, III. 574. mera futuri quid, & quam vim habeat, II. 585
c. Aſſertio nuda non obligat, II. 614. religioſa, *vide* Jusjurandum.
*Aſylorum* jura quibus proſint, quibus non, III. 415. IV. c. 208
c. Aſyli privilegium templis plurimis gentilium tributum, I. 160. jus non competit legato in domo ſua, III. 234. Aſyla non proſint lædentibus; 437. 438. hi dedi debent, non vi extrahi, *ibid.* Aſylorum jus ſublatum a Tiberio, 440. in lege Moſaica, exponitur, 439
c. Atalaricus clericos ab inferiorum judicum poteſtate exemit, I. 242
c. Athanasius de pietate officii etſi impiæ perſonæ cohærentis, I. 140
c. *Athenagoras*: Chriſtianos judicio non contendere, I. 156
*Athenienſes* Corinthios an vicerint, ſecundum Polybium, IV. 338. victoriis quomodo uſi ſint, 265. eorum Reſp. mixta ex Ariſtocratia, & Democratia, I. 204. an eadem manſerit poſtquam in eam variæ gentes ſuſceptæ, II. 523
c. Athenienſium ducibus non jure proprio, ſed jure adminiſtrationis ſaltem poteſtas competiit, I. 272. Status mere popularis fuit, 319. nunquam ſocios ad ſe evocarunt, 326. excuſantur quod in bello Mithridatico arma ſumſerint contra Romanos, 382. contra Syracuſanos belli cauſæ, II. 20. non fuere fœdifragi auxilia præſtando Corcyrenſibus, III. 161. cur Spartanorum legatos captos occiderunt, 231, 232
c. *Atheum* inter, & providentiam negantem, fere nihil intereſt, P. 56. Atheiſmus peccat in defectu, 89, 92. an juſta belli cauſa, I. 391. Atheos punire cuique non licet, III. 377. quatenus puniri poſſint in civitate bene conſtituta, 391. exempla, *ibid.*
*Atlantici* populi, II. 524
c. *Atreni* obſeſſi a Severo quonam ſtrategemate ſe liberarunt, III 587
*Atrocitatem* facinoris quæ habere dicuntur, III. 540
c. Attali hæreditas quo jure adita a Romanis, I. 299
*Atticorum* leges multæ ex legg. Moſaicis, I. 86. Lex de ἐπικλήροις, II. 209. jus de captivis redemtis, III. 117
c. Atticarum legum cum Romanis, & Hebræis ſimilitudo, I. 133. lex de capiendis tribus civibus alterius civitatis, quæ dedere, vel punire recuſabat interfectorem civis Athenienſis, III. 628
c. *Avarus* qua talis puniri nequit, III. 360
*Aucupia* naturâ cuique licita, ſed legem a terra accipiunt, II. 58, 59
c. Aucupia cur prohiberi poſſint lege civili, vera ratio: II. 87



Digitized by Google

*Aves* quorum ſint, II. 59
c. Aves occupato territorio manent nullius, II. 91, 482
Auguſti Octavii bellum contra Antonium, injuſtum, I. 172. negatur, *c.* 228. *vide* Octavius.
Auguſtinum ſcholæ quædam ſolum ſequendum ſibi propoſuere, & perperam, III. 573
c. Auguſtinus: in bello ſilore jura, *P.* 41. de jure etiam inter latrones, 74. num reum fieri poſſit pecus, I. 53. de lite legitima, 147. quo pacto meretrices ad baptiſmum admittendæ, 156. an fas ſit Epiſcopo pro reis intercedere, 160. de termino cognationis, II. 273. de ſcenicorum verecundia erga parentes, 279. de nuptiis cum conſobrina, 304. de jurante per lapidem, III. 35. de juſto bello, 578. de mendacio, 608, 616
*Auctores* belli injuſti ab aliis diſcernendi, IV. 192. Auctorum depravata, & ſiniſtra quandoque de rebus judicia, I. 172
*Auctoritas* ab imperio differt, I. 188. noſtram quibus impertimur, ea noſtra facimus, 314
c. Aurelianus primus Imperatorum regio ornatu uſus, I. 271
c. *Auri* major copia inventis novis terris in Europam invecta an eam locupletiorem fecerit, II. 712
*Aurigæ* Circenſes S. Cœna prohibiti, I. 106. *n.*
c. *Auſpicia* apud Romanos quis habebat, IV. 413
c. *Auſtraſiæ* regnum quo jure ſibi vindicare voluerit Galliæ rex, II. 175
c. *Autocheiria* naturæ jure prohibita, I. 61. III. 383. nec non Jure Romano, II. 33. 255. male refertur ad judicium zeli, III. 347. eſt verum homicidium, adeoque illicita, 254. paſſim apud gentes pro licita habita, & a philoſophis defenſa, *ibid.* ex quo principio, 255
c. *Autonomia* quid, I. 290. ea ſublata tollitur imperium ſalva cæterum civitate, II. 541
c. *Avunculo* nubere, prohibitum natura II. 278. 282. & ejus viduam ducere, *ibid.*
*Avus*, aviaque, quando nepotum curam agere teneantur, II. 172
c. *Avus*, aviaque, ut pro mortuo filio, filiaque, curam nepotum ſuſcipiant, id ex jure naturæ eſt, II. 411
*Auxilium* ab una parte promiſſum intelligitur ſumtu petentis, III. 136. mittere quis excuſetur, 145. veniſſe quando dicatur, IV. 422. amicis præſtandum ſi facile, & ſine incommodo poſſit, III. 523. quo jure, *c.* 534. in bello ut præſtetur cujus generis fœdus, 94. cujus impendiis debeatur, 136. debitum ex jure proprie dicto qui non præſtat ei, cui ſit injuria, damni dati tenetur, II. 181. 182. fœderatis quibus præſtandum ſi bellum inter ſe ipſi gerant, III. 101. hoſti quoquo modo præſtitum cauſam dat ad bellum juſtum, 557. Sed ut de novo indici oporteat, 641. *c.* 652. veniam meretur ſi ex officio ſit præſtitum, IV. 192. promiſſum quo caſu fœderato promiſſor mittere non teneatur, III. 145. in pacto non faciendæ deditionis ſi evenerit, quale intelligatur, IV. 423. *c.* 429. Sociis novis contra veteres an præſtari poſſit, qui in fœdere caverunt, ut utriusque populi ſocii ab utroque populo ſint tuti, III. 136. in præſtando non ſocius vetuſtior, ſed juſtior cauſa præfertur, 521. negatur, *c.* 533
c. Auxilia ferre bellanti licet natura, I. 391. in ea quid juris hoſti, *ibid.* non poſſunt bellum gerere ſi principalis nolit, *ibid.* in genere promiſſa non debentur ſocio meo bellum contra conſortes religionis meæ, hujus extirpandæ cauſa, gerenti, III. 122. promiſſa ſimpliciter cujus ſumtibus præſtanda, 160. præſtare licitum eſt naturâ juſte bellanti, 529. quid ſi quis ſimpliciter promiſit in caſum exiſtentis belli, *ibid.* & 533
Ἀφθαρσία quid, II. 55. *c.* 77
c. Ayala quid contulerit ad jus naturæ, *P.* 83

B.

c. B*alenarum* de captu controverſia deciditur, II. 143
c. Balfonii caſus, IV. 407
*Banditos* occidere, num etiam interna juſtitia, & coram Deo ſit juſtum, III. 285
*Barbaros* prædationibus vexare, laudatum Ariſtoteli, & quare, III. 93. male a Græcis pro hoſtibus habiti, 457. niſi

qui belluis, quam hoſtibus ſimiliores ſunt, III. 303

e. *Barbariſmus* quid ſit Epiphanio. III. 111

BARCLAII ſententia de jure reſiſtendi, quod ſit penes populum, vel majorem ejus partem, I. 341

c. BARDAS *Sclerus* perduellis, I. 366

c. BARONIUS iraſcitur Epiſcopis Juſtiniano obſequentibus, I. 241. quam infeliciter probare conetur, Eccleſiam regibus non ſubeſſe, 244

c. BASILIDES jurare nolens, I. 155

c. BASILIUS quid opponebat Principi idololatriam jubenti, I. 357

e. Bavariæ Dux qua lege pacem ab Henrico Aucupe accepit, I. 241

*Belgæ* agros vaſtari non permittunt in bello, ſed ſub tributo eos præſtant tutos, & quamobrem, IV. 224

e. Belgium in dotem datum, etſi non ſit regnum patrimoniale, I. 299. Belgicæ ſocietates mercatoriæ, utut potentiſſimæ, alieno ſubſunt imperio, 278

e. BELISARII cavillatio adverſus Gothos de locis minus cuſtoditis, IV. 386

*Bellandi* pro alio juſtæ cauſæ, III. 520. jus inferioribus poteſtatibus qoibusdam conceſſum, I. 168, 169. Bellantium extra territorium quæ capiuntur, an jure belli acquirantur, IV. 48. Bellare quidam lege vetantur, I. 390

e. Bellandi licentia probatur ex novo fœdere, I. 138. Belligerantium utriusque factum pro jure haberi, cur dicatur, IV. 146

*Bellum* a natura quo ſenſu, I. 79. juris gentium quo ſenſu, 81. an vetetur lege, quæ data eſt Noæ, 82. an evangelicâ, 86, 89, 95. actionis nomen non eſt, ſed ſtatus, 2. IV. 382. Chriſtiani aliqui plane improbaverunt, & quare, I. 105. privatum publico reipſa prius eſt, 2. injuſtum ex quibus cauſis dicatur, 95-105. aliquando idem eſt, ac non ſolenne, ut juſtum ſolenne, 168. Belli poteſtas regi conceſſa, de poteſtate externi belli intelligitur, 351. definitio, 2. vocis origo, *ibid.* an juſtum aliqood jure naturæ, 76. aliud privatum, aliud publicum, aliud mixtum, 163. privatum an licitom poſt conſtituta judicia, & quibus caſibus, 164. privatum aliquod lege Moſis permiſſum, *ibid.* an cum Evangelio pugnet, *ibid.* Ambroſii & Auguſtini dicta contra illud, 165. Cn. Manlii in Galatas an juſtum, 171. item Caji Cæſaris in Germanos, *ibid.* Octavii, & Decimi, nec non Caſſii, an juſta bella, 172. Publicum ſolenne, vel minus ſolenne, 168. gerere, reſervatum habenti ſummum imperiom, 171. quando, & quatenus ab inferioribus poteſtatibus geri poſſit; & an tale bellum publicum dicendum, 169. & an ab illis geri poſſit, ex conjectura voluntatis ſuperioris, 171. civile an ſit pejus tyrannide, 353, 354. Bellum pacis cauſa gerendum, 2. III. 521. ad injuſtum nemo obligatur, I. 211. II. 590. III. 8. 101. eius efficientes caoſæ, principales, adjuvantes, inſtrumentales, I. 388. Bello quæſita quædam Regis propria fiunt, 192. Bella pro aliis per naturam licita, & probata, 388. juſta ante Moſen, 79, 80. juſta Moſis extra cauſas a Deo juſſas, *ibid.* improba Hebræorum poſtremis temporibus, 103. Bellum incipit naturaliter ubi judicia deficiunt, *P.* 15. II. 3. Male geritur, niſi intra juris, & fidei modum, *P.* 15. juſtum eſſe non poteſt, niſi quod ob injuriam ſit ſuſceptum, II. 1. 3. ſive eam, quæ ſit contra J. G. ſive eam, quæ contra J. N. III. 302. non licitum ob nimiam potentiam vicini tantom, II. 18. Belli cauſa juſta injuria ſola, 3. defenſio vitæ, 5. Bella publica ſine cauſa, injuſta, 2. cauſæ ſuaſoriæ, & juſtificæ, & principia illius, 1. 2. Bellum evitari quibus modis poſſit, III. 485. *ſeqq.* honeſtum non eſt, niſi ſumma neceſſitas, & vera charitas efficiat honeſtum, 511. ſuſcipi non debet ob delicta quævis, 300. nec ob inchoata ſolum, niſi certo caſu, 301. non niſi ad juris conſecutionem, *P.* 15. II. 3. 4. in civilibus an ſit jus legationis, III. 200. ad injuſtum nemo obligatur, 101. 523. ut juſtum ſit J. G. quid requiratur, 637. juſtum dicitur interdum quoad effectus externos, 184. 490. nec ſit injuſtum etiamſi ex animo gerentis vitium accedat, 463. ſic juſtum eſt quod reges ſuſcipiunt in eos, qui nec ſe, nec ſuos, ſed J. N. aut G. violant, 202. ex juſto etiam magiſtratus ſubditis tenetor quatenus damno eos affecit, quod prævideri poterit, 511. ſolenne injuſtum eſſe poteſt

poteſt quoad juſtitiam internam, II. 3. III. 490. Belli ſolennis effectus alius eſt licentiæ, alius dominii, 659. Belli ſi quæ ſunt cauſæ tantum ad pœnam ab aliis ſumendam injuſtitiæ ſuſpicionem præbent, niſi ob ſcelus manifeſtum, & atrociſſimum, 305. itaque non temere ſuſcipiendum etiam cum juſta punitio, 503. maxime contra eum, cui pares vires ſunt, 510. Belli cauſa quibuſdam ipſum bellum, id quod injuſtiſſimum, 454. Belli cauſæ juſtificæ, claræ, evidentesque eſſe debent, & quæ palam poſſint proponi, 543. cur publice proponantur, 558. his ſi quæ bella deſtituuntur, latrocinia ſunt, 454. Omnes autem, qui bella ſuſcipiunt, credi volunt ſibi tales cauſas eſſe, IV. 113. itaque periculoſum de iis inter duos pronuntiare, III. 659. ſuaſoriæ cauſæ ſolæ, absque juſtificis, latrocinium ex bello faciunt, 454. etiam conjunctæ juſtificæ bellum ab injuſtitia non vindicant quantum ad eum, qui ſuſcipit, ſi ob ſolas ſuaſorias ineatur, 463. Belli Punici ſecundi cauſa quo ſenſu fuerit juſta, 184. Belli ſocietas an cum infidelibus licite ineatur, 96. Bello multa mala etiam in innocentes veniunt, 485. juſtum, ac ſolenne quid, 634. Bellum ex edicto, 637. pro ſociis, & pro amicis, 523. ſuſcipi poteſt pro quibusvis hominibus, 524. an licitum pro ſubditis, & alienis, 524. 525. an in eos, qui in naturam delinquunt, 302. an ut cogantur aliqui fieri Chriſtiani, 313. geri poteſt per homines improbos, 545. 576. pro ſolo offenſivo quando ſumendum, 137. juſtum aliunde vitium habere poteſt, 463. an utrimque juſtum detur, 490. omittendum ſæpe noſtri, & noſtrorum cauſa, 506. ob pœnam ſuſcipere, debet eſſe validioris multo, 510. ſuſcipiendum ex neceſſitate, aut occaſione, 510. 511. pacis cauſa gerendum, 521. ſtatim geri poteſt, ac indictum eſt, 643. Belli cauſæ juſtificæ debent publicari, 543. denunciandi formulæ, 639. indictio, 634, 637, 638, 639. circa eam inſtituta civilia, 641. Bello non indicto an capta capientium fiant, 642. injuſto extortum ſecuta pace an repeti poſſit, 184. ex Bello irregularitas, 512. Bellorum mala, *ibid.* pro alienis ſubditis ſuſceptorum exempla, 302. 525. Bello an peti poſſint perſecutores Chriſtianismi, 316. Bella ſine ullis cauſis feritas, 454. ex cauſis ſuaſoriis, non juſtificis, prædatoria, *ibid.* Bella an ſuſcipienda ob delicta in Deum, 305. pro ſubditis juſta, & an neceſſario ſuſcipienda, 520. ob leves cauſas vitioſa, 503. Bella ob legatos violatos, 210. ob ſepeliendos mortuos, 248. ob pœnam, 300. Bellum finiri quomodo poſſit, IV. 323. civile prædam plerumque militi omnem promiſcue concedit, & quare, 46. injuſtum non niſi injuſtos prodit effectus, etiamſi ſit ſolenne, 175. nec a latrocinio differt quoad jus internum, 272. juſto quantum quis conſequatur J. N. 326. non ſolenni res quomodo acquirantur, 48. in Bello quæ capi, & non capi poſſunt, 237, 238, 239. injuſtum qui geſſit, recte ad impenſas ſolvendas cogitur, 238. Bellum pacis cauſa, 261. injuſti effectus injuſti, 175. Belli vindicta modum excedere non debet, 184. non juſti cauſæ poſſunt eſſe probabiles, 192. Bello capta jure gentium acquiruntur, 26. 27. cui, 26, 29. ea ſingulorum fieri, frequens ſententia, 11. civilium crudelitas, 72. injuſto capta an reſtituenda ab eo, qui cepit, 175. & an reſtituenda ab eo, qui detinet, 176. & an tunc quid detrahi poſſit, 177. ſi conſumta ſint, bonæ fidei poſſeſſor non reſtituit, *ibid.* Bello civili res quomodo acquirantur, 48. In Bellis civilibus quare occiſi captivi, *vide* Captivus. quare in iis capta capientium non fiunt, *vide* Capta. Bellum defenſivum, *vide* Defendere. Belli jure quinam occidi poſſint, *vide* Occidere.

c. Bellum definitur, I. 23, 24. vocis etymologia, 24, 25. Bellum inter, & pacem, non datur ſtatus medius, *P.* 33. I. 23. Bellum quando dici poſſit, III. 196. Belli liciti jure naturæ vera ratio, I. 119. 214. Bella approbaſſe Deum, certiſſimum indicium, 121. Evangelio non contraria, 160. Bellum ex quo jure ſit, *P.* 69. quæ in eo jura ſileant, 75. ratio belli, *ibid.* Bellum eſt verum judicium, *ibid.* & I. 23. comparatur aleæ, IV. 370. & cum lite privata, III. 500. an excludat jus, *P.* 41, 42. Belli jus eſſe, probatur ex effectu, 76. ab ejus

definitione recte, an male Grotius excludat juſtitiam, I. 25. Bellum jure naturæ licitum eſſe, quomodo probet Grotius, 115. Vera juris Bellorum ratio, *ibid. ſeqq* quale juſtum dici poſſit, 223. Belli cauſæ, initium, & occaſio, quomodo differant, II. 19. Belli cauſæ quædam, I. 154. Belli tot fontes, quot actionum forenſium, *P.* 81. Bellorum licentiam anguſtis admodum finibus circumſcripſit Grotius, *ibid.* de Bello ſcriptores, 82. in omni Bello, ſicuti in litibus privatis, tria conſideranda veniunt, perſonæ, cauſa, & proceſſus, III. 577. id demum licitum eſt, quod tendit ad reparationem juris noſtri, *ibid.* & ſine quo juſta victoria obtineri nequit, 578. quænam illicita, 579. *ſeqq.* Bellum eſt veriſſime Dei judicium, 581. in eo quantum liceat, ſyſtema Grotianum exponitur, 593. *ſeqq.* & refutatur, 596. Bella non niſi ad arcendam injuriam licita, II. 22. in Bello licita, & illicita quæ, III. 672. Bellum gerere non niſi ſumma Poteſtas poteſt, *P.* 81. idque recte docuere JCti Romani, III. 674. Bella per quos gerat Princeps, I. 391. Belli actus ſunt vel publici, vel privati, IV. 55. privatum Grotio quid, I. 24. 213. publici definitio adcurata, 212. Grotius id male juriſdictioni tribuit, *ibid.* mixtum non datur, *ibid.* quinque caſus, quibus mixtum dari videtur, 214. inter gentes aliud non datur niſi utrinque publicum, IV. 346. privatum ex eadem ratione ſequitur, qua publicum, *ibid.* in Belli cauſa duo ſunt: juſtitia cauſæ præſentis, & qualitas, ſ. juſtitia bellum ſuſcipientis, *P.* 76. Belli ſemper juſtus exitus, 77. ſola juſta cauſa quæ, III. 466. cauſa naturæ jure juſta ſit neceſſe eſt, 596. proceſſus contra hoſtem in infinitum licitus, eodem jure, *ibid.* juſtum eſſe poteſt, etſi cauſa movens ſit vitioſa, 464. Bellum, cui juſta ſubeſt cauſa, at illatum utilitatis ergo, non ideo deſinit eſſe juſtum, 480. Belli cauſam juſtam qui ſcit ſe habere, etſi documenta non habeat, licite bellum ſuſcipit, 496. juſtum nullum eſt in cauſis dubiis, 492 Juſtum inter, & Injuſtum, diſtinctio nullum uſum habet, IV. 276. 279. inter ſummas poteſtates nec juſtum, nec injuſtum aſſeri poteſt, 315. eſt judicium rei controverſæ, quo quæque pars ſibi jus aſſerit, alteri negat, 123. juſtum ſit, an non, cujus ſit judicium, III. 602. cauſa tamen cur plerumque ſcriptis exponi ſoleat, 602. 603. injuſtum dici nequit ante ultimam victoriam, IV. 84. quia per eam demum de ejus juſtitia deciditur, III. 465, 498. de Belli inter gentes juſtitia pronuntiare, non periculoſum ſolum, ſed & illicitum eſt, 676. injuſtum gerens quando teneatur ad reſtitutionem, IV. 181. Bellum quo ſenſu utrinque juſtum dici ſoleat, 180. nullo ſenſu ſic vocari poteſt, III. 594. ne quoad proceſſum quidem, 497, 498, 500. Bellum ſolenne quale Grotio dicatur, I. 126. & quid in illo obtinere putet, *P.* 85. quale juſtum credat, I. 126. quale plenum, & minus plenum, *ibid.* Belli in ſolenne, & minus ſolenne, diſtinctio Grotiana explicatur, examinatur, & rejicitur, 221, 222, 223. II 21. III. 498, 501, 643, 654. hujus inventi cauſa, 675. Bellorum ex mandato tacito geſtorum ratio, & exempla, I. 226. Bellum qui ſcit ſe promeritum, licite ſe defendere nequit, II. 52. quid ſi contrarium bona fide putet, *ibid.* Bellum ne alter populus alterius injuſſu gerat, ſi pactum ſit, an illi liceat ſe defendere contra illatum? affirmatur, III. 162. Bella ob ſtuporem, vel in pœnam aliarum gentium, an valeant, 329. punitiva Grotio quid, 373. Bello peti an, & quatenus gens poſſit ab alia ob injuriam aliis illatam, 376. *ſeqq.* Bellum pro aliis ſuſcipi nequit, 528. at ſuſcipientibus aſſiſti poteſt, 529. pro ſalute patriæ ſanctiſſima res eſt, 552. Bello cur gentiles tres Deos, quaſi virtutes, præfecerint, 591. Bellum cur ex edicto gerebatur apud Romanos, 646. cur denuntiari debeat, *ibid.* in offenſivo ſemper neceſſaria aut indictio, aut clarigatio; in defenſivo neutra, 648. ne clam, vel dolo inferatur, id non ad fortitudinis præſtantiam demum, ſed ad jus pertinet, 653. Bella in prædones, ſubditos, cives, plane non dantur, indeque male vocantur minus ſolennia, 654. Bella civilia ad quem ſtatum referenda, I. 23. naturaliter non ſunt bella, 213. nec ullum in iis jus bellorum obtinet,



Digitized by Google

III. 586 in bellis civilibus nec exercitum conſcribendi, nec tranſeundi jus eſt, II. 105. & nemo libertatem amittit, III. 40. Bellici juris regula generalis, I. 117

c. *Belluarum* uſus in præliis illicitus, III. 588

*Beneficii* in negatione nulla eſt injuria, II. 72. ex beneficio damnum ſentire neminem oportet, jure nat. 662. nec credendum eſt, quenquam eo ſe voluiſſe obligari, III. 145. Beneficio vicem rependere naturaliter nos obligari, quo ſenſu dicatur, 52. Beneficiorum ordo naturalis quis, II. 375. Benefici actus quotuplices, 655. Beneficium a ſervis etiam poteſt proficiſci, IV. 250. dejeratum huic, aut illi an contra juramentum juſte præſtetur, III. 7, 8. in Beneficiis conferendis gradus obſervandi, 99. Beneficia etiam malis debent Chriſtiani, *ibid.* etiam ignotis tribuenda, 96. regum quotuplicia, 57. principis an durent poſt ejus mortem, *ibid.* & an ſemper revocari poſſint, *ibid.*

c. Beneficium qui in me contulit ſi poſtea injuriam mihi fecerit, an tunc ſeparatæ dentur actiones, an vero compenſatio obtineat, IV. 319. *Beneficii debitor* quo ſenſu dicatur *in l.* 54. §. 1. *ff. furt.* III. 73. Beneficus ut accipiat, dignus eſt decipi, II. 424

*Benjaminitarum* cum cæteris Iſraëlitis controverſia, III. 7. quo jure iis matrimonia negarint Hebræi, II. 72. cum rapere permiſerint, an facti perjuri, III. 7

c. Berosi teſtimonium de Abrahamo, I. 223

*Beſtiæ* dominus an ex facto beſtiæ teneatur, III. 445. in beſtias proprie pœna non cadit, 446. beſtiis quo ſenſu juſtitia tribuitur, I. 12. in beſtiis quo jure puniatur concubitus cum eis, *vide* Concubitus. *Vide* Bruta.

c. Dn. Bochatus de militia promiſcua Helvetiorum, IV. 363

c. *Bodemeria* quid ſit, II. 689

c. Bodini circa rationis inſufficientiam error, *P.* 37. ejus opus de Republica laudatur, 101

c. Bœcleri tractatus ineptus de primis naturæ, I. 118

c. *Bœotorum* perfida cavillatio, III. 152

c. *Bohemiæ* regis quæ ſint partes in electione Romanorum regis, II. 321

c. Bomilcar cur non punitus ob cædem Maſſivæ, III. 225

*Bonum* publicum privato præhabendum, I. 335. Bona avita in ſucceſſione diſtinguuntur a noviter quæſitis, II. 375, 377. quibus naturaliter relicta cenſeantur, 375. noviter quæſita naturaliter creduntur proximo relicta, 377. legatorum an poſſint pro debito capi, III. 208. ſubditorum ex facto ſuperiorum obligantur ex jure gentium, 619, 620. jure civili, aut jure gentium quæſita æque alienantur in pace, 53. IV. 326. Bona, & jura, non amittuntur ipſo facto, niſi lex aliqua factum velit habere pro re judicata, III. 415. imaginabilia falſa ſunt, 293. regni quibus caſibus alienari poſſint, vel non poſſint, IV 324. Subditorum alienari, & perdi poſſunt a rege, jure ſupereminentis dominii, *vide* Dominium. Bona cur obligentur pro delicto imperantis, aut civitatis, III. 619. ut tranſeant cum oneribus, cum dominio rerum eſt introductum, 618. vera extra virtutes ſunt aut delectantia, aut utilia, 292. in Bono profectum Deo debemus, ut nec libertatem ejus nobis valeamus eripere, 8. Bonorum electio quibus regulis ineatur, 507.

c. Bona caſu, & ad tempus ſaltem poſita in territorio, quomodo ſubſint illius poteſtati, I. 235. mobilia, & immobilia, ſubſunt poteſtati territoriali, 234. Bonorum regis privatorum dominium eſſe dicitur, publicorum imperium, I. 284. Bonorum circa diſtinctionem acerrimæ lites Doctorum componuntur, II. 418. *ſeqq.* Boni ſi opprimantur, quid inde colligendum, *P.* 78. Bonitas intrinſeca Juris naturâ non datur, 57. I. 43

c. *Boruſſiæ* Regis deciſio de reditibus domanialibus a Staniſlao vindicatis, Auguſto tradendis, I. 383. ejuſdem jus in Sileſiam II. 190. *vide* Sileſia.

*Bos* arator injuſte violatur in bello, IV. 222

Βουλευτικὴ quæ Ariſtoteli, I. 173

*Brabantorum* lex contra liberos ex ſecundis nuptiis, II. 375

c. Brabantiam quo jure Galliæ rex ſibi devolutam contendebat, IV. 417

c. *Bragantinæ* domus jus in Portugalliæ regnum, II. 176, 466

c. *Branchidæ*, in eos ſævire jure potuit Alexan-

Digitized by Google

xander M. III 443
Braſidæ cavillatio III. 134. cur non admittenda, vera ratio, c. 155
Brenni bellum cum Fano Apollinis, IV. 228. cauſa belli, III. 454
c. Bretiſlaus, III. 646
c. *Bruta* an ad utilitates ſuas natura ducente ferantur, *P.* 45. an obligentur ad id, quod natura æquum, & bonum eſt, I. 52, 53, 54, 55. an ratiu brutis, & qualis, 53, 55. cur aliquando punita, 55. inter ea, & homines differentia Grotio quæ, 119. an injuriam faciant, 128. *vide* Pauperies. iis aliquis tribuitur cognationis intellectus, II. 280. injuriam nec faciunt, nec patiuntur, III. 344. Bruta occidendi jus unde, *ibid.*
c. Bruto virtus quid, *P.* 34, 40. Bruttus jure bellum movit contra Antonium, licet injuſſu Senatûs, I. 228. cur victus ab Octavio, *ibid.* ejus conſilium, & factum in occiſione Cæſaris cur improbatum, 265, 387
c. Brutuli Papii deditio, I. 323. IV. 132

C.

c. *Cacodæmonas* adorans gens non ideo ab alia bello peti poteſt, III. 394
c *Cadaverum* tactus, & eſus, prohibitus Judæis, quo jure I. 69
c. *Caduceus*, III. 651
*Cædes* etiam juſta ab antiquis Hebræis, Græcis, & Chriſtianis punita, III. 513. *vide* Occidere.
c. Cædes ad Juſtitiam, non ad Ethicam pertinet, *P.* 91. Cædium promiſcua licentia non obtinuit, ante diluvium, I. 130. II. 8
*Cælibatus* laudabilior conjugio, III. 657. non niſi excellentibus ingeniis convenit, II. 72
c. Cælibatus repugnat naturæ, II. 115
Cæsar *Jul.* bello injuſto petiit Arioviſtum, III. 642. negatur, c 653. laudatur ob ſpretas in ſe injurias, 505. piratas quo jure cruci affixit, cum tamen privatus eſſet, 272. c. 343.
c. Cæſar Jus civile ad modum redigere voluit, *P.* 79. an petentibus Germanis dedendus fuiſſet, I. 227. Romuli nomen vehementer appetiit, 268. qua lege imperium retinuit, & adminiſtravit, 266. privilegia ei tributa a populo, *ibid.* eo mortuo qualis ſtatus obtinuit, 267. belli inter eum, & Pompeium, cauſæ juſtificæ, & moventes, II. 20. item belli eum Arioviſto, 51. cur noluit ad Pompeium legatos mittere. III. 214. quo ſtrategemate Pompeii aciem fudit, 531. quo jure potuit donare Dyrrachinis Flavii nomen, IV. 109. pace cum Senatu facta, quo jure Marcellum, Ligarium, Dejotarum, &c. perſecutus eſt, 131. regnandi cauſa jus violandum, dixit, II. 186. ex ejus Commentariis loca de Ambiorige, I. 277. de Germanis & Suevis, 285. de horum agris, II. 162
c. *Cæſares* adoptati ab Auguſtis quo jure habebant ſummam poteſtatem, I. 251. 252. quo tempore plenam, & regiam, 269, 272. eorum poteſtas cujus naturæ, intuitu tum Imperatorum, tum populi, 278
c. *Cæſari danda quæ Cæſaris ſunt*, effatum male applicatur a Grotio, I. 362
Caini vox poſt comminationem divinam, I. 83.
c. de Caini ſigno fabula, I. 129. cur a talione liberatus, *ibid.*
Calani corium, IV. 264
*Calculus* Minervæ, *vide* Minervæ.
c *Caletum.* de eo Anglos inter, & Gallos controverſia, II. 178
c. Caligula non ſuo jure imperium tenuit, I. 270. quo titulo fructus ex regnis, belloque quæſitis perceptos victis regibus reſtituit, II. 578
Cambium, II. 657. quid, & qualis contractus, c. 686
c. Cambyſis ſacrilegium, IV. 14
c. Camillus fortiori jus tribuit, I. 231. cur noluit pactum inter Sulpitium, & Brennum, ratihabere, III. 108
c. *Campanis* ſociis cur aſſiſtere contra Samnites Romani noluere, III. 122. an poſtea deditis jure aſtiterunt? negatur, 123. Campanorum doloſa pactio de dimidia armorum parte tradenda, III. 154
*Cananæis* ſe dedentibus parcere potuerunt Iſraëlitæ, III. 5. 6. c. 26
c. Canii lis cum Pythio ob hortulos doloſe venditos, II. 628
*Canones* quid conſtituant circa populationes, IV. 225. de ſervis quomodo intelligendi, 74



Digitized by Google

Canones conciliorum quantum ſuppeditent ſubſidii ad inſtruendum jus naturæ, P. 97. Canones Apoſtolici dicti, ſpurii, I. 161
Cantzley-Saſſen qui, I. 235
Cannon uſus in præliis, III. 588
Capere bello, quomodo ſit contra charitatem, IV. 238. homines in bello quatenus liceat, 244 Capienda non ſunt bona innocentum, ſi ex debitoribus principalibus noſtrum conſequi poſſumus, 239. Capiendi jus eſſe poteſt ſine acquiſitione, 216. Capta aequiri capientibus, non ſolius belli eſt effectus, I. 170. ſic enim J. G. dominus fit rei alienæ, qui cum ſuam, aut ſibi debitam conſequi non poteſt, eam ſumit loco illius, III. 268. idque ipſo facto, 624. ſed hoc jus non primarium eſt, ſed ſecundarium, III. 618. naturale jus quo ſenſu quidam dixerint, IV. 26, 27. Capta in bello ſolenni quo ſenſu dicantur, 26. quando acquirantur jure civ. gent. Europæ, ibid. acquiruntur eo modo, quo res, quæ ſunt nullius, 27, 95-97. (vide Rapere) etiam incorporalia, 48, 71, 97. an etiam ſingulis J. G ut ſtatuunt interpretes Jur. Romani, 31. ſingulis quando acquirantur 33. acquiruntur, cum ſuo ſumtu militant, & quo jure 45. ſeqq. quid interno jure ipſis acquiratur, 290. Capta Bello civili nun acquiruntur quoad juſtitiam etiam externam, 48. in bello juſto quatenus delictum excedunt, III. 624. IV. 236. (vide Pœna) & ad pœnam civis unius, aut magiſtratus ſuſcepto, 237. aut a prædonibus geſto, III. 636. itaque hæ res redduntur, non donantur, IV. 121. nec acquiruntur capta bello non ſolenni, ſed compenſantur cum debito, vide Compenſatio. Capta nec ſingulis acquiruntur, quæ ut publici miniſtri ceperunt, 34, 43. non compenſari cum primario debito, quo ſenſu dicantur, 237. Captæ civitates, populi, & id genus, olim patrimonialia regum fiebant, I. 192. IV. 95. n. Captus in bello injuſto an licite fugiat, 72. item an captus in bello juſto, 252. Capti quando poſſint interfici, 203. Captivus bello quando quis cenſeatur III 28. dedere ſe alii, quam a quo captus eſt, an poſſit, IV. 422. fugitivus a Domino finito bello vindicari poteſt, etiamſi ad ſuos fugerit, II. 72. Captivi cur occidantur potiſſimum in bellis civilibus, ibid. non occidendi ſecundum jus naturale, IV. 185. niſi crimen morte dignum ante, vel poſt commiſerint, III. 203. permutari, aut pretio dimitti jure poſſunt, ubi ſervitus non eſt in uſu, 253. pretium id unde definiatur, ibid. vide Redemtio. quo jure fiant, cum vix utrimque juſtum bellum eſſe queat, 244. quatenus tales etiam juſtitia interna fiant, ubi id per externam licet, 245. ſervi non fiunt apud Chriſtianos, & quare, 75. Captivus, & tamen non ſervus, ubi ſervitus in uſu, 245. Captivi Duces cujus ſint, IV. 76. n. occiſi die triumphi apud Romanos, III. 664. Captivi reges pacem facere non poſſunt, ſi regnum habuerint ex conſenſu populi, IV. 323. non tamen jus imperii penes populum, ſed tutela ejus, ibid. Captivos ob delictum carcere circa Paſcha liberare, unde, I. 110. Captivus idem pluribus pretium debere poteſt, IV. 390. an redire debeat mortuo eo, quem redimere debebat, 391. Captivi promiſſum de reditu in carcerem valet, 421. ejus res niſi apprehenſæ, non acquiruntur, 391. Captivi quorum in poteſtate nunc ſint, 75. occidi belli jure poſſunt, III. 663. an quovis tempore occidi poſſint, ibid. de Captivis, & rebus cur ſpecialiter conveniri debeat, IV. 113. Captivorum redemtio, permutatio, 253 redemtio quam favorabilis, 389. eorum poſteri ſervi, 71. redemtionem quæ vetant leges an juſtæ, 390. bona Romano jure fiſco cedunt, ſi hæres nullus ſit, 118. Capta actu bellico quorum ſint, 34. Capta bello quatenus conſcientia pura acquirantur, aut retineantur, 236. bello injuſto non fiunt capientium jure interno, 272. prioribus dominis reddita, 273. Capta poſt pacem initam reddenda, 329. Capti bello ſervi fiunt etiam citra delictum, 69 Capti cenſentur qui intra præſidia ducti ſunt, ibid. gratis dimiſſi, 254. Capti quibus acquirantur, 72. Captorum bello liberi, & poſteri an ſervi, & quatenus, 70, 81. Captis parcendum in bello, 200. ſeqq exceptiones, quæ vulgo contra afferuntur, 203. quid iis faciendum

ciendum ubi ſervitus in uſu non eſt, IV. 353. Captivitatis jus etiam injuria dicitur, 73. non eſt jus gentium univerſale, 75. quale his temporibus, *ibid.* Cepiſſe bello rem quando quis dicatur, III. 638

*c.* Capere quid ſit, IV. 51. Capiendi in bello jus unde oriatur, 181. Captura ſine juſta cauſa jure naturæ illicita, III. 654 Capere in bello licet in infinitum, IV. 351. Capiendi *perſonas* jus a natura eſt, I. 59. III. 631. Captus quis dici poſſit, IV. 148. Captus hoſtis ex libero fit ſervus, 76. jure ipſo naturæ, non aliquo demum gentium 79. Capti bello jure naturæ ſervi fieri, & occidi poſſunt, 215, 42. hujus licentiæ vera ratio, I. 144. IV. 91, 259, 260. eorum liberi cur ſervi fiant, 260. in Captos cur apud omnes fere gentes jus vitæ, & necis jure exerceri credatur, ratio, 78. Captos occidendi jus quando locum habeat, quando non, III. 632. Captura hoſtis in territorio pacato cur illicita, vera ratio, 680. Capti an licite fugiant, IV. 82. *ſeqq.* Captus quo jure, modoque ſe liberare poſſit promittendo, 427. Capti bello civili injuria occiduntur, & injuria ſervi fiunt, 82. Captæ filius eſt capax ſucceſſionis, II. 404, 437. Capta perſona, an etiam quod ſecum habet captum videatur, IV. 406. dimiſſa ſub pacto ut faciat dimitti aliam, quo caſu redire debeat in carcerem, quo non, 407. Captarum perſonarum, & rerum conditio Jure Romano, 148, 161. Capti bello cur apud Romanos non niſi fictione legis Corneliæ gaudebant jure poſtliminii, 146. Captos bello inter, & fato, diſtinctionis JCtorum Romanorum effectus ſingularis, ejusque vera ratio, 150, 151. *ſeqq.* Captus, & reverſus, quod Jure Rom. rem reſciſſa uſucapione petere poſſit, id fundatur in æquitate naturali, 161. Capti filius cur apud Romanos pro ſpurio habebatur, 147. in ejus debitis, creditisve quid juris ſit, 155. poſtliminio invitus non redit, 127. Captivi redimi Jure Romano non vetantur, 404, 405. Captivitatis jus quo intuitu injuria appelletur a JCtis Romanis, 179, 180 Captura *rei* hoſtilis eſt modus acquirendi naturalis, & licet in infinitum, 354, 355. Capta quando cenſeatur res hoſtilis, 51, 52. Capta mari fiunt capientis, II. 85. Capere jure nat. licet ultra ſummam debitam, III. 633. at re vendita, vel creditori addicta reſiduum reſtituendum domino, *ibid.* Capta extra territorium belligerantium cur non acquirantur belli jure, vera ratio, IV. 68. Capi res hoſtiles, & res pacatorum diverſa ratione poſſunt, 240. Capta bello cedunt bellum gerenti, I. 391. Capiendi res hoſtiles ex conſenſu ſuperioris jus plane differt a pignoratione, ſ. jure repreſſaliorum, IV. 296. de Captis bello rebus, vel perſonis ubi nihil in pace dictum eſt, quid juris, 358

*Capita* rerum, auctores belli, IV. 192

*Capitalia* quædam delicta poſt Evangelium prædicatum, I. 94. Capitales cognitiones cur defugerint Chriſtiani, 109

*Capitatio* exteris imponi nequit, quæ civibus ex cauſis Reipublicæ eſt impoſita, II. 68

*Captio* Romanorum adverſus Carthaginenſes, III. 138. Captionum exempla, 133

*Capuæ* civitatis interitus, II. 524. *c.* 541

*c.* CARACALLA quomodo fratricidium defendere nitatur.

*Carceris* æſtimatio non fit in libero homine ob id, quod in eum eſt conjectus, III. 183. Quæ carceris evitandi cauſa injuſte fiunt, excuſabilia, 292. de in carcerem redeundo promiſſio an ſit juſta, IV. 421. 422

*c.* in Carcerem conjectio inſontis quomodo reparanda, III. 194

*c.* *Cardo* quid, II. 156

*c.* CARPANIA, III. 170

*c.* CARNEADES Romæ diſputans, *P.* 42. an reſponſione Grotii confutetur, 43, 69. verior reſponſio, *ibid.* eius theſis de utilitate ubinam fallat, 46. Principia ejus an conveniant cum principiis Grotii, Puſendorfii, Cumberlandi, &c. 49. 50. cur jus gentium ſecundarium omiſerit, 68. exempla, quibus probare conatur, juſtitiam eſſe ſtultitiam, 70

*Caro* imbecillam corporis conditionem ſignificat, I. 102

*c.* Carne veſcendi jus cum ipſo genere humano originem cepit, III. 345. Carnis humanæ comeſſatio an juſta belli cauſa, I. 291

*Carnifices* quomodo de juſtitia ſententiæ inſtruendi,

ſtruendi, III. 545. munere ſuo abſtinent tanquam periculoſo, *ibid. n.* de juſtitia ſententiæ inſtruendi, & quare, *ibid.* ſanctiores tyrannis, 558. & iis, qui mercedis ſolius reſpectu militant, *ibid.*

Caroli M. electio, II. 533

c. Carolo M. jus datum a populo ordinandi Epiſcopos, I. 245. Romam & Occidentis Imperium jure victoriæ acquiſivit, 300, 301. non ex conceſſione demum populi, II. 548. *ſeqq.* tria ingentia, atque inæſtimabilia beneficia, quæ contulit in urbem Romam, 549. formula, quam dedit, Italici Regni, 550. cur Imperium Germanicum veteri nomine Romanum appellavit, 553. in Romam urbem imperavit etiam antequam Imperator eſſet, 555

c. Carolus V. abdicans regnum, I. 34. ejus Decretum contra Pontificiam poteſtatem, 241

c. Carolus II. a proceribus Angliæ ſolenni edicto ad regnum revocatus, I. 379

c. Caroli *Sapientis* ultima voluntas in quantum valuit, I 303

c. Carteſius an inter Scepticos referendus, *P.* 83

c. Carthagena (*Job.*) de juribus belli ſcripſit, *P.* 82

*Carthago* cives, an urbem ſignificet, III. 138. *c.* 162, 163.

*Caſtellæ* regni ſucceſſio, II. 385

*Caſtigatio* utilis ei, qui caſtigatur, III. 267. pro ætatis, aut qualitatis alterius ratione neceſſariæ nil pugnant cum L. Evangelica, 276

c. Caſtigatio verbalis pœna non eſt, niſi a ſuperiore fiat, III. 319. fieri poteſt ab æque nocente, *ibid.* caſtigandi liberos jus a natura habent parentes, *ibid.* caſtigatio etiam ex dilectione fieri poteſt, 349

c. *Caſtrum* pacati hoſti oppignoratum, vel ab eo occupatum, capi jure poteſt, IV. 53

*Caſus* improviſi conductorem non liberant, II. 666

c. Caſus quid, & cui noceat, 699. Caſum probat is, qui allegat, 708

Catonis dolus III. 570 *c.* 613. ejus ſententia Cæſari ſe opponentis culpatur, 509

c. Cato male ſuaſit, Cæſarem eſſe dedendum, III. 644

c. *Catoniana* regula JCtis Rom. quæ dicitur, II. 193. triplicem patitur exceptionem, *ibid.*

*Caudina* ſponſio, III. 103. IV. 345, 411. ei ſatisfecerunt Romani, III. *c.* 107

c. *Caupones* jure naturæ tenentur ad reſtitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198

*Cauſæ* quod habet, quod habet magis honeſtas, quod magis utiles, potius eo, quod non habet, III. 141. injuſtæ, & ſuaſoriæ exempla, II. 1. III. 452. impellentes, quæ peccatum excuſant, 292. abſtrahentes a peccato quæ, 293. diſpenſandi intrinſecæ, & extrinſecæ, 290. ſubnaſcentes in bello, 556. IV. 237

c. Cauſa quid JCtis Rom. II. 610 III. 71. Cauſæ juſtitia in bellis, & judiciis quouſque ſuſpenſa maneat, 498. in Cauſis dubiis nullum jus belli eſt, 492. juſtifica & ſuaſoria Grotio quid, *P.* 102. II. 19. Cauſæ juſtæ non tres, ſed una ſaltem datur, 25

*Cautio* innoxia adverſus metus incertos, II 18

c. Cautionem exigere a vicina poteſtate, ne lædat, nulla ſine injuria poteſt, II. 52 Cautiones *de non offendendo*, *damni infecti*, *ne vis fiat*, &c. ſunt meri juris civilis, 23

Cecropis lex de una uxore ducenda, III. 206

*Celare* quid ſit in Contractibus, II. 695

c. *Centum* annorum non intelligitur communis vitæ terminus apud Romanos, JCtos, II. 185

c. Centuria quid, II 156

Ceres legifera ſ. θεσμοφόρος cur dicatur, II 57. *c.* 83, 84

*Certamina* ſingularia an permittenda ad bellum vitandum, II. 498. certo numero an licita, IV. 336

c. Certamine in publico pro præmio qualis ſit contractus, II. 685. ſingularia ad finiendum bellum Jure naturæ licita, IV. 370. *vide* Duellum.

c *Certatio* quid Ciceroni, I. 24

*Ce tui* non eſt certiorandus, II. 660

c. Certum jure naturæ quid dicatur, II. 415

c. *Cervus* occiſus occaſio belli Æneæ cum Turno, I. 19

c. Chami delictum in quo conſtitit, II. 279.

*Charitas* multa vetat, quæ ex jure ſtricte ſumto fieri poſſuot, III. 556. nos obligat ſæpe ut clare loquamur, 568

c. Chariratis lex quid Grotio ſignificet, *P.* 52. Charitas quatenus minuere pœnam poſſir, III. 371. tertia virtus a Servatore commendata, poteſt deflectere in vitium, I. 148

*Chirographum* qui reddit, debitum remiſiſſe cenſetur, II. 165. ratio, III. *c.* 151. Chirographi Theſſalorum controverſia, IV. 97. *c.* 108. 109

Chriſtus non eſt tantum interpres legis per Moſem datæ, I. 87. ejus facta non omnia nos ad imitationem obligant, 167. ejus Paſſio non ex lege, ſed ex pacto quaſi, *ibid.* fabulis utitur, ut audientes cum non audiant, quo ſenſu, III. 567 legem impleviſſe quomodo intelligatur, I. 92. vim an exercuerit ad propagandam eccleſiam, ejiciendo vendenres e templo, 460

c. Chriſtus præcepta ſua Moſaicis non opponit, I. 135. ſed interpres ſaltem eſt legum Moſaicarum, *P.* 94. quo ſenſu ipſum jus naturæ præcepit, 95. leges non conſtituit, *ibid.* & I. 73. 134. 220. ſed natura ſtatutas inculcavit, illuſtravit, expoſuit, *ibid* idque Prophetarum more, 220. quo ſenſu dicatur legis finis, 74. quo ſenſu ſumat legem, 136. implevit legem cæremonialem, 141. 144. nihil prohibet, quod lege Moſis permiſſum fuit, 142. doctrinam ſuam non opponit legi Moſis, ſed interpretationi iniquæ Phariſæorum, III. 350. jus plane non præſcripſit privatis, nedum magiſtratibus, 353. Chriſti, & Moſis plane diverſa fuere officia, II. 257. ejus præceptis quid occaſionem dedit, *P.* 96. *extra Chriſtum nulla ſalus*, quo reſpectu, I. 64. *ſeqq.* Chriſtus jura quæſita ſubditis Romanorum auferre nec potuit, nec voluit, 145. non prohibet neceſſariam defenſionem ſui ipſius, 216. 219. Chriſti mors ſpontanea ex duplici capire licita, 220. Chriſtus ſubjectus ſæculari poteſtati, 243. quam caute regnum ſuum a mundano diſtinxerit, III 478. 479. quo ſenſu adhibuit flagrum contra nundinatores; nec non ſputum, & oleum in medendo, 479. vere, & recte ſimulavit cum comitibus Emauntinis, 607

*Chriſtiani* non reſtiterunt malis Imperatoribus, etiam cum prætextus eſſet probabilis reſiſtendi, I. 337. jurarunt per res creatas cum reſpectu ad Deum, III. 10. etiam ſine armis militant, 545. tenentur auxilio eſſe Chriſtianis periclitantibus ob religionem, 101. cogi non debent ad bellum etiam juſtum, 545. humanitatem majorem debent, quam alii, 225 præſtare coguntur omnibus hominibus, quæ Hebræi circumciſis, II 667. veteres ſæpe conſilia divina pro præceptis amplexi ſunt, I. 107. *P. c.* 96. an reſiſtere ſuperioribus poſſint in ſumma neceſſitate, 337. 340. 350. veteres etiam in ſumma neceſſitate non reſtiterunt cum potuiſſent, *ibid.* Chriſtianorum fœderis inter ſe obligatio, III. 101. veterum ſententia de juramento, 16. mos circa captos, IV. 75. Chriſtianos an deceat ex præda quæſtum facere, 291

c. Chriſtianus non tenetur aſſiſtere Chriſtiano bellum cum infidelibus gerenti, III. 120. 121. veteres quo ſenſu neceſſariam defenſionem prohibuere, I. 217. Chriſtianorum veterum argumentum, omnia dogmata moralia Chriſti ſparſa apud gentilium philoſophos reperiri, *P.* 88

o. Chryſippus naturalem legem deſcribens, *P.* 35. 37. 39. 40

c. Chryſoſtomus de latius ſpargendis amicitiis per affinitates, II. 296

*Cibus* quibus caro humana eſt, juſte bello petuntur, III. 303. *vide* Caro. Anthropophagi. In defectu ciborum cur quod quiſque commune habet, in commune cogatur conferre, II. 60. Lex de cibis veritis apud Hebræos exceptionem habet ſummæ neceſſitatis, I. 341

*Cicatricum* æſtimatio non fit in homine libero, III. 183

c. Cicero Juriſprudentiam definit, *P.* 33. quædam ejus loca ad juſtitiam naturalem pertinentia, 35. 36. 37. jus a natura ortum probat, *ibid.* & 39. Stuprum Lucreticæ vel ex naturæ lege improbat, 38. 39. I. 22. loca de pœnis tranſgreſſorum legis naturalis, *P.* 40. veram differentiam agnoſcit homines inter, & bruta, 46. ejus principia de ſocialitate, 48. leges utilitatis publicæ cauſa eſſe conſtitutas, 65. de lege naturæ una, immurabili, divina, 69. de juſtitia vel inter latrones, 74. Juris Romani diſciplinam ex philoſophia hauriendam, 79. ejus in artem redi-

redigendi methodum exhibet, P. 79. de juribus belli ſcriptis Romæ, 82 de oratoria calliditate, 92. de duobus decertandi generibus, I. 24. 115. de ſocietate homini cum Deo, 29. *in quo conſentiunt gentes, id eſſe legem naturæ*, 54. quo ſenſu id verum, 57. de fine conſtituti Magiſtratus, *ibid.* quid intelligat per *prima naturæ*, 117. 118. de inſtinctu ſe conſervandi, 118. de jure cedendo, 147. officium ædilis explicat, 157. legis, & magiſtratus epitheta, 158. exhortatio ad Brutum, 228. de Verre raptore virginis, 236. quomodo cum victis agendum, 256. de modo, & fine conſtitutorum regum, 262. de munere magiſtratus, 286. de libertate, 289. de formula, *populi majeſtatem comiter conſervare*, 321. de victoribus patronis victorum, 322. homini jus non eſſe in vitam ſuam, II. 33. de ambitione, 80. quo ſenſu dicat: *amicorum omnia communia eſſe debere*; *& pati ab igne ignem capere*, &c. 101. de pudore, 275. de ordine propagationis, 277. de Saſſiæ Aviri matris inceſtu cum genero, 299. de filio per errorem exhæredato, 624. fidem juratam prædonibus eſſe ſervandam, peſſime negat, III. 36. de interdicto *unde vi*, 171. regulæ de interpretatione, non pactorum, ut Grotius exiſtimat, ſed legis, vel ultimæ voluntatis, 175. 176. 177. de neceſſaria naturæ defenſione, 518. de juſto bello, *ibid.* de victoria male parta, 590. de mendacio honeſto, 592. de vaſtatione rerum hoſtilium, IV, 7. de penatibus, & laribus, 10. parcendum hoſtibus, etſi aries murum percuſſerit, 100. de civitatibus aliis fœderatis, aliis ſine fœdere amicis, 170. de offenſione ex neglectu decori, 179

*Circumcidi* Chriſtiani an potuerint, III. 564. *c.* 607. Circumciſio ad quos populos pertinuerit, I. 18. olim multis populis cur neceſſaria, 17. ab extraneis ſponte ſuſcepta, & quare, 19

*c.* Circumciſionis lex non poteſt ad jus ſecundarium referri, I. 70. nec eſt neceſſaria ad ſalutem, *ibid.* apud varias gentes obtinuit, *ibid.*

*Circumſtantiæ* etiam minimæ in moralibus variant materiam, III. 482

*c.* Circumſtantia etiam minima formam rei mutat, II. 29

*c.* *Cirrha* urbs, licite medicato flumine, capta conſilio Solonis, III. 585

*c.* *Citatio* in locis non tutis, III. 643. in repreſſaliis, 622

*Civis* eorum capi poteſt, qui noſtrum civem injuria detinent, III. 622. innocens an jure dedi poſſit, ut excidium vitetur, 521. Civium, & ſervorum differentia, IV. 96. Romani quo ſenſu dicantur qui in orbe Romano vivunt, II. 527. Cives quando jus damni repetendi habeant in magiſtratus, III. 180. an abſcedere a civitate poſſint, 222. etiam ſinguli exactam diligentiam a magiſtratu exigere poſſunt, lege concedente, *vide* Magiſtratus. Civis civitatem indemnem quomodo præſtet, 223

*c.* Cives inter ſe obligantur ex jure naturæ, & civili, I. 22. Civium libertas privata jure victoriæ non tollitur, 256. Civis non deſinit eſſe liber, etſi nihil in bonis habeat, 284. Civem non facit origo, ſed domicilium, II. 329. invitum ſine juſta cauſa nec expellere, nec retinere poteſt magiſtratus, 330. cur teneatur ex debito, & injuria civitatis, III. 629. etſi invitus, & innocens, deſeri, vel dedi poteſt, & debet, ſi defendi nequeat, 530. 531. 532. Cives duplici modo conſiderati, 547. Civem alienæ civitatis captum ob jus denegatum noſtro civi, reparatione non ſequuta occidere nequimus ſi cauſa eſt civilis, vel delictum non capitale, 631. ſi capitale, poſſumus, *ibid.* Cives in bello ſequuntur judicium civitatis ſuæ, IV. 123

*c.* *Civile* bellum non eſt bellum, III. 654

*c.* *Civiliter reſolvi obligatio* quo ſenſu dicatur, II. 182

*Civitas* quomodo dividatur, & quo effectu, II. 526. bello victa an deſinat eſſe civitas, IV. 96. ejus res belli jure acquiruntur, *ibid. ſeqq.* injuſta non deſinit civitas eſſe, III. 634. injuſta a piratarum cœtu quid diſtet, *ibid.* Civitas quid, P. 13. I 14 174. II. 222. dividi in plures civitates poteſt, *vide* Dividere. Semel diviſa facit ne unus ſit populus, etiam cum reſtituatur, IV. 115. eadem, etſi non iidem homines, aut ejuſdem dignitatis, II. 522. III 421 etſi modo regio, modo populari imperio regatur, II. 525. III. 138. interire quo caſu poſſit, & magna familia fieri, IV 96 interit corporis interitu, aut ſpeciei, II. 522. item cum fit alterius



Digitized by Google

terius ditionis, I. 174. non interit ob injuſtitiam communiter admiſſam, III. 635. ſubjectum eſt ſummæ poteſtatis, I. 174. vitioſa, quamdiu maneat civitas, III. 6 4. *Civitatis* corpus quale, & quid propterea producat, II. 522. finis, *P.* 10. forma alia conſociatio juris, & imperii, quam ſpectat JCtus; alia relatio partium inter ſe earum, quæ regunt, & reguntur, quam ſpectat Politicus, II. 522. III 422. Civitatis jus non amittitur ipſo facto, ſed decreto aliquo, aut judicio, 415. ſpiritus, & vita quid, II. 522. jus in cives, *ibid.* *Civitates* fœderatæ imperio diſtinctæ, I. 1 4. immortales quo ſenſu, II. 522. *c.* 338. 539. deſciſcentes recipere, contra amicitiam eſt, IV. 325. Civitatis jus in magiſtratus quale, III. 180

*c.* Civitatis definitio, I. 58. II. 246. 328. origo, I 22. II. 246. domicilium, II. 246. juriſdictio fundata in perſonas, res, & actus perſonarum, 328. Civitates in quem finem conſtitutæ, III 645 Civitatis alia jura, & bona, alia ſingulorum civium, I. 284. jus in res ſingulorum quo ſenſu majus, quam dominorum ſingularium, 33. Civitate ſublata omne ejus jus tollitur, 71. Civitas in ſuos cives quantum juris habeat, 231. 232. 233. victa ſit pars immediata civitatis victricis, etſi non æquo jure illi unita, 255. nulla tam valida, quæ aliarum ope non indigeat, *P.* 73. Civitatem deſerere nequeunt oppida, aut magni cœtus, II. 330. Civitates ſemper unum quid ſunt, & manent, ſurrogatione, 539. Civitas non deſinit, etſi municipalis civitas deſtructa ſit, 540. non tollitur migratione, 542 Civitate deleta an æs alienum deletum ſit? negatur, 545. Civitas læſa noſtrum civem punire nequit, III. 435. quomodo procedere debeat, *ibid.* Exempla, *ibid.* ab hoſte occupata, poſtliminii jure redit, & recipitur bello nondum finito; ſecus bello finito, IV. 156. *ſeqq.* & primo caſu an ſubſiſtant actus victoris medii temporis, 157

*Clam* ne quid geratur in bello, ad jus nil pertinet, III. 642. immo plane pertinet, *c.* 653

*Clarigatio*, III. 639. *c.* 650

*c.* Clarigatio quid? ejuſque differentia a denunciatione, III. 647. alterutra ſemper neceſſaria in bello offenſivo, 648. I. 123. 223. ubi deficit, non dicitur bellum minus ſolenne, ſed publicum injuſtum, *ibid.* præcedere bellum debet, III. 494. poſt eam tempus aliquod expectandum, 651. ubi ceſſet, 648. cur omiſſa in nupero bello Sileſiaco, 649. 655

*Claſſis* quid, III. 132. *c.* 153

*c.* CLAUDIANUS: de Imperatore populum adorante, I 277. de tyranno, 359. de armis veneno infectis, III. 584

*c.* CLAUDIUS Imperium geſſit ſub officiorum titulis, I. 270

*Clauſula, ut cætera tamen rata maneant*, IV. 333. Clauſula *ſi populus velit*, quid operetur, 409

*c.* Clauſula *rebus ſic ſtantibus*, III. 83.-86

CLEMENS *Alexandrinus* pro pœnis, & militia, I. 108

*c.* doctrinam Evangelicam in veterum philoſophorum ſcriptis ſparſam reperiri, *P.* 88

CLEMENTIS conſtitutiones quando ſcriptæ, I. 108. *n.* ſuppoſitæ, *c* 158

*Clementia* liberum arbitrium quando habeat puniendi, vel non puniendi, III. 288. locum quoties habere debeat, *ibid.* vim legis non niſi in probabilibus cauſis imminuere debet, 290. *vide* Dilectio. Apta per ſe frangendis, & conciliandis animis, IV. 230. Clementia in bello, 194

*c.* CLEOPATRA inceſtuoſa, II. 285

*Clerici* bello arcentur, & quatenus, I. 112. a Clericis vitæ eximia puritas, & major, quam ab aliis requiſita, *ibid.* Clero olim excluſi qui poſt baptiſmum militaſſent, aut magiſtratum geſſiſſent, *ibid.*

*c.* Clericos indigenas æque, ac tranſeuntes, ſubeſſe poteſtati territoriali, affirmatur; ex jure naturali, I. 237. divino veteri, 238. novo, *ibid.* gentium, 239. civili, *ibid.* Canonico, *ibid.* Decretis Conciliorum, 240. Decretis, & conſtitutionibus Europæ populorum, 241. uſu Eccleſiæ ſub Imperatoribus, *ibid.* ſummis inter Pontificios Theologis, JCtis, ac Politicis, 242. Pacis, & boni publici ratione, *ib.* ſana ratione, *ibid.* Refelluntur Pontificiorum argumenta pro negante, 243. *ſeqq.* Clerici a jure ſequelæ immunes, 395. cur non militent, III. 552. Clericus ob latronis cædem interdictus, II. 48

*c.* *Cliens* patrono non eſt ſubjectus, I 321. ejus obſequium cujus naturæ, *ibid.* Clientelæ origo, & natura, 322

*c. Cli-*

c. *Cluſinorum* cum Gallis Senonibus de agro ſuperfluo controverſia, II. 111. 112

Cloeliæ factum defenditur, IV. 206. quomodo, 343

*Coacti* non ſemper excuſantur, III. 538. ad bellum, ſunt inter infortunatos, *vide* Infortunati. itaque non juſte occiduntur, quantum ad juſtitiam internam, IV. 187. *vide* Voluntas.

c. Cocceii (*Sam.*) novi ſyſtematis compendium, *P.* 48

c. *Codices*, Gregorianus, Hermogenianus, Theodoſianus, & Juſtinianeus, *P.* 98

c. *Cœlum* quid gentibus ſignificabat, III. 32

*Coëmtio* an licita, *vide* Monopolium.

*Cœtus* proborum hominum, & qui latere non quærunt, niſi cogantur, ſuſpecti eſſe non debent, III. 315. at prohiberi poſſunt, c. 397

*Cogendus* ad Religionem Chriſtianam nemo, III. 314. cogens, & coactum requirit diſtinctas perſonas, 51. cogere alium ad id, quod ei non licet, non eſt conceſſum, 576. nec quiſquam ita ſe cogi patiatur, 538. cogere par parem poteſt tantum ex jure naturæ, 53. negatur, c. 75 non poteſt niſi ad id, quod debet jure ſtricto, 522. ſuperioris num ſemper ſit cogere, I. 199. cogere pugnat cum ſtatu inferioris, *ibid.* & III. 52

*Cogitationis pœnam nemo ſubit*, quomodo intelligendum, III. 285. 293. voces latum, & ſtrictum ſignificatum habere poſſunt, 134

c. Cogitationes plane non ſubjacent judicio civitatis, II. 329. adeoque puniri nequeunt, utut pravæ, 180. III. 329. duobus caſibus exceptis, 358

*Cognatica* ſucceſſio linealis, & ejus fundamentum, III. 384

c. Cognatio. diverſæ vocis ſignificationes, I. 25

c. *Cognitio* theoretica, & practica, II. 77. utramque habuerunt primi mortalium, *ibid*

c. *Cohortalis* non is filius, qui patre nondum cohortali natus eſt, cur, II. 458

c. *Coitu* ex damnato nati. quid de iis ſtatuat Jus naturæ, quid Romanum, quid Canonicum, II. 408. *vide* Inceſtus.

c. *Collaterales* naturaliter nec in bona avita, nec in noviter quæſita ſuccedunt, II. 401. 403. 430. nec juxta affectum defuncti, 422. quo caſu ſuccedant Jure Romano, II. 412. 418. & quinam, *ibid.* nulla habita ratione diſtinctionis bonorum, *ibid. ſeqq.* in Collateralibus jus repræſentationis locum habere nequit, 412

*Collegio* deſtructo an res maneant eorum, qui aliis ſuperſunt, II. 514

c. Collegium ex pluribus licet compoſitum perſonis, unum tamen eſt corpus, II. 315. & manet ſurrogatione, 519. ad opificiorum collegia an iterum admitti debeat criminis abolitionem impetrans, & famæ reſtitutus, III. 78

*Colloquium* poſtulans ad quid obligetur, IV. 430. c. 433. eo durante res ſuas promovere licet, *ibid.* Colloquii uſus ad vitandum bellum, III. 485. qui petit, tacite pollicetur, collocutoribus innoxium id fore, IV. 430. immo non tacite, ſed expreſſe, c. 432. præmittendum antequam in bellum erumpatur, III. 485. qui colloquuntur, ſibi invicem judicandi libertatem debent J. N. 568. negatur, c. 510. 511. 512

c. Colloquium accipere ad componendas lites Princeps non tenetur, III. 494. Colloquii petiti indicia, IV. 434

*Collybium* quid, II. 657

*Coloniæ* naturaliter non ſubſunt civitati matrici, II. 526

c. Colonia miſſa auctoritate publica, manet ſub poteſtate mittentium, II. 547. invitis ſuperioribus ſi exeat, & ſedes figat in terris nullius, fit ſumma poteſtas, *ibid.* in alieno recepta ſubjicitur imperio recipientis, *ibid.*

*Comam alere natura turpe eſſe viro*, quo ſenſu dicatur a Paulo, II. 671. c. 730. idem mos apud alios populos improbatus, c. 731

*Comites* legatorum an ſint inviolabiles. III. 208

c. Comites rei publicæ, & privatæ qui, II. 359

c. *Comitatus* pleno jure non habentur, nec alienari poſſunt, I. 301. Comitatuum in Germania origo, 314

*Comitia* ordinum non ubique demonſtrant, regem eſſe abſolutum, I. 188

c. Comitia convocandi facultas ad quale jus referenda, I. 247. populi ſub Imperatoribus habita, 268

*Commeandi* jus qualem interpretationem recipiat, IV. 387. c. 400. 401. Commeandi

ſecu-

ſecuritas etiam extra territorium dantis porrigitur, IV. 389. c. 403. an ad bona extendatur, *ibid.* morte dantis an extinguatur, *ibid.* in commeatu comites qui, *ibid.*

*c.* Commeatum quomodo concedat Princeps, quomodo dux belli, IV. 400. peregrinis, vel noſtris, viatoribus, vel negotii cauſa dati differentia, 401. item perſonis, vel rebus, 402. conceſſus patri an proſit etiam uxori, & liberis, *ibid.* quid differat a jure eundi, & habitandi, *ibid.* *vide* Securitas.

*Commercia* impedire, nemini jus eſt, II. 66 ſolent in fœderibus ſtabiliri, & quare, III. 93. an prohiberi juſte poſſint ab iis, qui bellum inter ſe gerunt, ita ut neutrius partis ſubditis uti iis liceat, aut etiam aliorum ſubditis in hanc, vel illam partem, II. 66. *n.* Commercia belli, IV. 381

*c.* Commercii neceſſitas, *P.* 74. utilitas, II. 722. jura inter homines a natura ſunt, 103. non a cuſtodia demum ſocietatis, 108 cum extraneis an publica lege interdici poſſit, 113. 114. Commercia qui cum hoſte noſtro agunt, quid in eos liceat, III. 599. *ſeqq.*

*Comminatio* nemini jus dat, III. 5

*c.* Comminationibus divinis quænam conditio tacita inſit, III. 24

*Commiſſiones*, *vide* Dimicationes.

*Commiſſoriæ* legis origo, I. 309. locum habere poteſt in emtione, & venditione, locatione, 310. non vero in pignore, *ibid.* ex ea quando Princeps revertatur ad ſtatum privati, 376. 377

*c.* *Commixtio* eſt ſpecies occupationis, adeoque modus acquirendi originarius, II. 136. per eam res non fit communis, 512. nec JCti Romani hoc ſtatuerunt, *ibid.* vera principia hujus acquirendi modi, *ibid.*

*Commodatio* quid, II. 656. gratuita natura ſua, 666. an injuſtum ſi pro ea merces exigatur, 660. 666. *Commodatarius* ad quid teneatur, 662. rem commodatam reſarcire tenetur ſi perierit, & quare, *ibid.* *Commodator* quando intra prædictum tempus rem repetere poſſit, III. 145

*c.* Commodatum quid differat a mutuo, II. 718. *Commodator* quod rem, ſi ipſe indigeat, ante finitum uſum repetere poſſit, id meri juris civilis eſt, III. 174. *Commodatarius* non poteſt conveniri a domino de caſu, II 699. 700. 701. cum exceptionibus, 699. qualem culpam præſtet Jure Romano, 701. *Vide* Uſura.

COMMODO Imp. vix quiſquam ſceleratior, I. 337. ſuffocatus, c. 364

*Commodum ut ſequatur eum, quem incommodum*, quomodo accipiendum, II. 476. falſum, *c* 504. nec JCti Rom. ullibi hanc regulam allegant ubi *ex re noſtra* commoda exiſtunt, ſed ubi *ex aliena*, *ibid.*

*Communio* quumodo introducta, quæque jura dederit, I. 79. II 55. duplex eſt, vel ex ſimplicitate, vel ex charitate, 54. an durare poſſit, *ibid.* quibus ex cauſis ceſſaverit, 55

*c.* per Communionem humanæ naturæ quid Grotius intelligat, I. 392. quid intelligi debeat, *ibid.* rerum primæva nulla fuit, II. 81. Communio duplex, tum proprietatis tum facultatis agendi: priorem plene non, poſteriorem nun niſi improprie admitti poſſe, probatur, 74

*Communia* diſtinguuntur a publicis populi, II. 120. in diviſione civitatis qualia maneant, 526. judicantur non tantum attributrice juſtitia, I. 95. præferenda privatis etiam ex lege dilectionis, & ejus ordine, *ibid.* Communibus, durante communione bonorum, non minus huic, quam alteri licebat uti, ſervata quadam æqualitate, II. 54

*c.* Communibus rebus utendi jus ante diviſionem ubinam collocet Grotius, I. 45 Commune natura nihil eſt, 46. nec ab initio quidquam fuit, 51. Communia quomodo initio fuerint omnia, II. 76. Communes res quid Latinis ſignificent, *ibid.* Communium rerum, & publicarum voces JCti Rom. promiſcue ſumſere, 137

*c.* *Communitati* jus competit in partes, & res partium, quo pacto, I. 33

*c.* *Commutanda* de re ex diſpoſitione inter plures facta quale jus competat, II. 608

*Comparatio* finium bonorum, malorumque, quas normas habeat, III. 507

*Compenſatio* debetur ſubditis, quorum bona pace alienata ſunt, IV. 325. quid ſit, II. 368. IV. 306. promiſſi jurati cum eo, quod ante juris erat controverſi, an valeat ſi promiſſio facta eſt poſt motam controverſiam, III. 14. Compenſatione non eſt lædendum jus tertii, IV. 307. Compenſari non poteſt id, quod bello cauſam

Digitized by Google

cauſam dedit, aut jure gentium factum eſt, IV. 306. Compenſatur cum promiſſo res injuſte detenta, 305. item debitum, *ibid.* item damnum datum, & pœna, 306
c. Compenſatio quando locum habeat, IV. 317. ejus vera, & naturalis ratio, 317. 318. bene diſtinguenda a jure retentionis, 317. ob quodvis debitum fieri poteſt, 318. de quibus rebus fieri poſſit, 319. an & in bello inter ſummas poteſtates, 320
*Compromiſſi* uſus ad bellum vitandum, III. 408. Compromiſſarius arbiter, *vide* Arbiter.
c. Compromiſſum quid, III. 495. Compromiſſo jus ſuum ſubmittere, invitus nemo tenetur, 494. 495
*Concedens* aliquid, concedit etiam ea, quæ neceſſario ſequuntur, IV. 385. Conceſſio immunitatis a vectigalibus, & tributis, quomodo intelligenda, III. 146. Conceſſum an morte conceſſoris intereat, IV. 389
*Conciliis* in Chriſtianis unde alii aliis præceſſerint, II. 221
c. Concilia univerſalia *&* *œcumenica* non niſi quatuor, *P.* 97. III. 397. 398. 399. nullam Pontifici Rom. tribuunt auctoritatem, 397. *Meldenſis* ſententia contra Chriſtianos militantes, I. 156. *Turonenſe* Epiſcopos ſubjicit Imperatori, 241. *Piſanum* contra Julium Papam convocatum, 242. *Toletanum* Epiſcopos ſubjicit poteſtati Principum, 244
*Concubinatus* quidam ſpecies matrimonii naturalis, II. 216. an omnis vitioſus lege n. aut g. aut civ. 217. non eſt prohibitus niſi l. evangelica, I. 86
c. Concubinatus natura licitus eſt, II. 307. qualis apud Romanos obtinuit, *ibid.* qualem Deus permiſit, 308. qualis Jure Can. permiſſus, 310. perpetuus nullo jure prohibetur, I. 133. nec lege Moſis, nec Evangelii, *P.* 95
c. *Concubina* quo jure de adulterio accuſari poſſit, II. 305. 310. quod non, ut uxor legitima, ſit ſocia omnium jurium, & fortunarum mariti, id non demum ex lege civili, ſed a natura eſt, 305. Concubinæ, & uxoris differentia apud Romanos, 308. Concubinæ liberis debentur alimenta, non ſucceſſio, 408
*Concubitus* cum beſtiis quomodo etiam in ipſis beſtiis puniuntur, III. 425. inceſti morte puniendi ex lege veteri Noæ data, I. 86. innuptos L. N. repugnare, non ſatis conſtat, III. 304. ferviles nec lege, nec certa cuſtodia erant conſtricti, IV. 72
c. Concubitus *promiſcui* prohibiti, etſi in ſocietatem homines non coiviſſent, II. 329. propagationem impediunt, 244. 309. exemplum Spartanorum, *ibid.*
*Concupiſcere*, in Decalogo quid, III. 301. *c.* 375
*Condicere*, III. 640. condictiones, II. 4
c. Condicere quid ſit JCtis Romanis, III. 650. Condictionum natura, II. 24. Grotio cognita non fuit, 572. male referuntur ad jus in re, 24. non dantur domino civili, ſed ei, qui, licet jure civili, dominus eſſe deſiit, 572. Condictio rei furtivæ quo ſenſu detur, 24
*Conditio* non impleta liberat fidem, IV. 305. caſualis, 331. impleri diſerte debet, III. 105. oblatio conditionis quomodo a promiſſione, differat, 148. proponi debet a potentiore, IV. 330. *c.* 359. an contra eum, qui elocutus eſt, interpretanda, *ibid.* ſi res maneant eodem loco, quando tacite inſit, III 144. Conditionem deferentis, an accipientis verba plus valeant, 148
c. Conditio reſolutiva exiſtens eſt juſtus titulus belli contra principem, I. 376. pendens, ſecus, 377
c. *Condominio* in publico, & privato, quid juris, II. 327
c. *Conductori* non nocet caſus, II. 699. 714. *ſeqq.* exceptiones, *ibid.* cur non agere poſſit ad rem locatam ſibi præſtandam, ſi periit, 699. damnum a locatore datum compenſare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319
*Confeſſionis* diverſæ liberi quo caſu a ſucceſſione regni excludantur, quo non, II. 437
*Confiſcatio* bonorum patrimonialium liberis incommoda quidem, ſed proprie pœna non eſt, III. 423. *c.* 434. confiſcatione ſinguli ſua bona amittunt, 420
c. *Confœderatio* civitatum non tollit ſingularum poteſtatem ſummam, I. 257
c. CONFUCIUS: benefaciendum eſſe inimicis, I. 150

c. *Confuſio* eſt ſpecies occupationis, indeque modus acquirendi originarius, I. 136. per eam res non fit communis, II. 512. nec JCti. Rom. hoc docuere, *ibid.* hujus acquirendi modi vera principia, *ibid.*

c. *Congi* rex. quo pacto ejus ſint omnia, I. 285

*Conjectura* ad interpretationes, III. 141. extendentes, *ibid.* reſtringentes, 143. extendentes non temere admittendæ cum obligant, 141. favorabiles, quæ pro certitudine imperii adverſus controvertentem faciunt, II. 168. reſtringentes quando procedant, III. 143. Conjecturæ unde ſumantur, & ex quibus locis, 133. ſumtæ ex ratione movente ubi, & quando locum habeant, 134. Conjecturis quando opus ſit, 132

c. ex Conjecturis nullum jus deduci poteſt, IV. 357. nedum jus naturæ, II. 405. 485. 486. in Conjectura voluntatis non conſiſtit naturalis ratio ſucceſſionis, 399. 400. Conjecturæ voluntatis ex materia, III. 153. effectu, 155. conjunctis, *ibid.* Conjecturæ voluntatis pugnans cum voluntate, 153

c. *Conjugium* definitur, II. 415. quomodo deſcribatur a JCtis Rom. 251. a natura eſt, 243. ejus finis proprius, 246. ſecundarius, *ibid.* æquale, & inæquale quid, 248. *ſeqq.* ſua natura omne eſt æquale, *ibid.* non infert imperium, ſed ſocietatem, I. 273. ex eo natura ſequitur unitas familiæ, II. 276. id eſt, ut cohabitent conjuges in una domo, 277. *Conjugia* omnia jure naturæ rata, niſi probentur prohibita, 268. 274. contracta ſine conſenſu parentum an jure naturæ nulla ſint, 270. affirmatur, 271. cum infidelibus jure nat. licita, III. 119. talia cur Judæis interdicta, *ibid.* Conjugium Morganaticum, *vide* Morganatica. *Vide* Matrimonium.

c. *Conjux* cur concumbere nequeat cum conjugi ſanctis, II. 278. Conjuges an ſe invicem alere teneantur, 248

*Conjunctorum* locus ad interpretationem, III. 134

c. *Conjunctio* maris, & fœminæ licita ex inſtinctu, I. 55. quænam licita, II. 306. *Quod Deus conjunxit homo non divellat*: an circa hanc Evangelii legem dentur caſus excipiendi, 263. *ſeqq.*

c. *Conſcientia* quid ſupponat, *P.* 55. inepte vocatur imperium, *ibid.* nec ulli ſubjacet imperio, III. 404. IV. 15. Conſcientiæ ſubditorum vim inferens Princeps ideo nequit ab aliis gentibus bello peti, III 377

c. *Conſecrandi* res ſacras jus cui competat, I. 248. Conſecratio definitur, 249

*Conſenſus* unde appareat, IV. 409. gignit jus in rem, II 200. & perſonam, 203. qualitercunque etiam indicatus, & acceptatus, vim habet transferendi juris, IV. 430. interponi poteſt etiam per miniſtrum, II. 593. populi unde intelligatur, 343. tacitus, *vide* Tacitus conſenſus. Conſenſus ſolus inducit obligationem, 339. III. 619. populi in rebus modicis ſequi facilius præſumitur, II. 344. Conſenſum requiſitum qui adhibent, tenentur de damno, III. 101. 408. Conſenſum in id intelligitur, ſine quo id, quod officii eſt, geri commode nequit, IV. 410

c. Conſenſus non eſt principium obligationis, *P.* 61.-65. 67. 68. Conſenſus *gentium*, magna in moralibus auctoritas, 82. indicium eſt juris naturæ conſtituti, 84. utut univerſalis, caute tamen adhibendus, I. 57. *Conſenſui nihil tam contrarium eſſe, quam vim, & metum*, quo ſenſu dicatur, II. 606. conſentire non poteſt, qui nec diſſentire, 607. Conſenſu quomodo jus in alterum transferatur, 691. Conſentiens in univerſitatem, conſentit in omnia, ſine, quibus negotia univerſitatis expediri nequeunt, 317

*Conſervatio* ſui ipſius, I. 76. *c.* 118

*Conſilia*, & præcepta, interdum indiſtincte efferuntur, I. 107. ſapientum quantum valeant, III. 483. Conſilium divinum ſæpe pro præcepto amplexi ſunt Chriſtiani, *vide* Chriſtianus. Conſilium qui dat, tenetur damni dati, & quomodo, III. 181. 408

*Conſita* an ſolo cedant, II. 478

c. *Conſociatio* quomodo fiat, *P.* 65

*Conſortia* impiorum vitare, ſapiens monitum, III. 99

*Conſtans*, & pertinax ſtudium in partes ſuas ſupplicium, & mortem non meretur, III. 665. IV. 200. Conſtantiæ debitum quale, II. 586

c. Conſtantia in quibus rebus virtus, in quibus vitium, *P.* 90

c. CONSTANTINI M. vox: Deo infidelis, nec hominibus fidelis, I. 162. de ejus donatione fabula, 246. quo jure,

Digitized by Google

re, & quomodo mutavit ſacra Imperii, IV. 15.

*Conſtantinopolim* an cum translatione ſedis Imperatoriæ ſimul Imperium ſit translatum, II. 527. Conſtantinopolitani nullum jus ad eligendum Imperatorem habuerunt, quod non dependeret a populo Romano, 530

*Conſtituens* non ſemper ſuperior conſtituto, I. 184

c. Conſtitutum poſſeſſorium quid ſit JCtis Romanis, II. 518

*Conſuetudo* quomodo introducatur, II. 166. pro conſenſu populi in jure concedendarum jurisdictionum, 343. horum temporum de mobilibus bello captis, IV. 121. hodierna de recipiendis deditis, 202. ad æquitatem naturalem omnis trahenda eſt, quantum fieri poteſt, II. 59. interpres legum optima, I. 337. introduci poteſt a ſubditis contra imperantem, eo non repugnante, II. 166. juris effectum ut habeat, quantum temporis requiratur, *ibid. n.* natura altera eſſe, quo ſenſu dicatur, 671

c. Conſuetudo contraria legi ubi introduci poſſit, ubi non, II. 183. eam allegans probare debet, 184

*Conſultatio* eſt de finibus interjectis, III. 507. in ea comparatio finium fieri debet, *ibid. Vide* Comparatio.

*Conſumens* numos furtivos ad reſtitutionem tenetur, II. 560

*Contractus* quid, II. 659 Contractuum diviſio, 655. innominati qui, & unde dicti, 657. Contractu populi facto cum liber eſſet, Rex poſtea factus tenetur, III. 55. Contractus vergens ad perniciem publicam an obliget, 56. Regum ſecum ferentes alienationem pecuniæ populi, regni, partis regni, patrimonii regalis, an valeant, 57. regis, an actionem pariant, 52. regis, ſubditis jus cogendi non dant *ibid.* regum, an leges dicendi, 53. & leges miſceri poſſunt, *ibid.* Contractus perfectus ſine ſcriptura, 148. regum, & populorum, an interpretandi ex Jure Romano, *ibid.* quinam actus ſic vocentur, II. 650. æqualitatem omnes natura requirunt, *ibid.* feudales ſunt actus mixti, 658. negatur, c. 688. inæquales obligant ex jure gent. voluntario, III. 249. ſed ita, ut qui plus ſtipulatus eſt, teneatur ex officio probi hominis, IV. 176. innominati non minus naturales, quam cæteri, II. 657. nominatos cur JCti. diſtinguant a diremtoriis, 656. III. 148. cum rege initi an ſint perſonales, *vide* Pacta regum. Contractus regum de regno quales ſint ſi regnum in patrimonio non habeant, III. 50. qui contractui dolo, aut vi, aut metu injuſto cauſam dedit, tenetur alterum in integrum reſtituere, 184. Contractui extrinſeca non ſunt indicanda, II. 659. in Contractibus vitium rei indicandum, & quare, 661. de Contractibus leges Romanorum, & Hebræorum, 662. invaſorum, ſ. tyrannorum, populi non tenentur, III. 57. Contractuum natura repudiat ambiguas locutiones, 568. ad contrahendum nemo metu impellendus, II. 660

c. Contractus definitur, II. 673, 690. quænam inde oriatur obligatio, 596, 692. Contractuum origo, & quid differant a pactis, 673. origo realium, perſonalium, verbalium, & litteralium, *ibid.* quaſi-contractuum, *ibid.* (*vide* Quaſi-Contractus) nominatorum, & innominatorum, 674. de jure pœnitendi in contractibus principia *H.* COCCEII, *ibid. ſeqq.* & *Sam.* COCCEII, 681. ex Contractu quod poſſit agi *de culpa*, *de dolo*, *de uſuris*, *ex mora*, *& de eo, quod alias æquum, & bonum eſt*, id juris eſt poſitivi, 682. Contractus bonæ fidei qui dicantur, eorumque ratio, *ibid.* Contractus metu initus injuſto, vel juſto, valet, 694. *ex Contractu inter contrahentes Actio*, quid, 640. *æſtimatorius* unde dictus, 684. in æſtimatorio poſſeſſor caſum non præſtat, 699. exceptiones, *ibid.* Contractus *diremtorii* non dantur, 683. nec JCtis Rom cogniti fuere, 684. inter *dirimtorios*, *& communicatorios* diſcrimen, nullum in jure naturæ uſum habet, 687. Contractus inter, & Pacta, diſtinctio ex Jure Rom. originem cepit; nam nat. jure nulla eſt, 682, 690. *nominati* quid differant ab *innominatis*, *ibid. &* 684. innominati naturali jure ſunt omnes, 685. *beneficos* inter, & *peremtorios* diſtinctio mere cerebrina eſt, 698. benefici quid Grotio ſint, 700. in Contractibus cujus periculo ſint res, quæſtio difficillima, 698. Contractus regum non ſunt leges, nec mixti legibus, III. 79. regum ſtultos ma-

le Grotius comparat cum legibus ſtultis, III. 82. Contractuum inter *bonæ fidei*, *ſtricti juris*, & *arbitrarios* diſtinctio ex mero Jure Civili eſt, 157. Contractibus omnibus quæ ineſt clauſula, *rebus ſic ſtantibus*, explicatur, 83, 84. ejusque effectus, 85. *ſeqq.* Contractus cum uſurpatore initi non obligant legitimum regem, I. 384. *Contrahentibus quod naturaliter ſe circumvenire liceat*, regula quomodo intelligenda, II. 697, 729. 730

*Contraria* uno tempore nemo potuit voluiſſe, III. 133. ad contraria non datur facultas moralis, 490

c. *Contribuere* cives tenentur tum operas, proportione arithmetica, II. 357. tum bona, proportione geometrica, *ibid.*

*Controverſia* quæ non teneantur J. C. I. 1. de bellis ex J. Civ. non definiuntur, II. 367. regum, populorumque, nunc Martem fere habent arbitrum, P. 3. fœderatorum quatuor ſunt generum, I. 204

c. De Controverſiis Principum judicium ferre, periculoſum, P. 102

*Contubernium* quid, II. 217. c. 305

*Contumeliam* ferre, magni animi eſt, II. 11. ob eam actio non inſtituenda lege evangelica, III. 276. eâ rumpitur pax amicitiæ cauſa inita, IV, 334. ex ea nihil mali ad nos pervenit, I. 99. quo ſenſu ab injuria diſtinguatur, 98

c. Contumeliæ definitio, I. 149. contemtæ exempla, II. 39

*Conventionum* diviſio in publicas, & privatas, III. 90. IV. 323. publicarum diviſio, III. 90. Conventio de redemtione an reſcindi poſſit ob læſionem, IV. 390. *Vide* Contractus. Fœdera.

c. Conventionis definitio Harmenopuli examinatur, III. 106

*Conventus* quosdam Chriſtianorum utile eſſet haberi, ubi per eos, quorum id non intereſt, controverſiæ definiantur, III. 488. *Vide* Henricus IV.

c. *Converſio* violenta gentium ad Chriſtianiſmum improbatur, III. 395, 396

*Convictus* cum impiis, & contumacibus, quatenus ſit illicitus, qualis prohibeatur, III. 99.

*Convitia* immania jus dant etiam captivum interficiendi, aut deditum, IV. 203

*Cornelia* lex, IV. 118. III. c. 62. ejus ratio, & effectus, IV. 146, 147, 161, 162

C o r n e l i u s manſit centurio poſt baptiſmum, I. 93

c. Cornelius an animo judaizaverit, I. 67. e nobili Corneliorum gente ortus creditur, 68

c. *Coronæ* Imperii Romano-Germanici liberæ: Aquis-Granenſis, ſ. Germanica, II. 554. Mediolanenſis, ſ. Italica, *ibid.* Romana, *ibid.* Arelatenſis, *ibid.* omnes aureæ, *ibid.*

*Corpus* ad ſervitutem obligari poteſt, III. 104. naturale idem quamdiu dicatur, II. 522. ex terra ortum terræ debetur, III. 240. *Vide Sepultura.* humanum beſtiis dari, miſerandum, 241. naturaliter homini cuivis ſuum eſt, 180. obligari pro debito num poſſit, *vide* Debitum proprium. Corporis quæ ſunt, ea per primariam ejus perſonam poſſunt expediri, II. 514. Corpora hominum debent diſſolvi extra conſpectum, III. 212

c. Corpus ſuum cuilibet eſt res religioſa, III. 30. Corpus vel unitum, vel connexum, II. 514. Corporis alia ſunt jura, alia partium, *ibid.*

c. *Corpus Juris naturalis* componendi, conſilium Grotii, P. 80. aliud facilius, *ibid.*

*Corcyrenſis* controverſia inter Athenienſes, & Corinthios, III. 137

*Corraria* quid, IV. 34. c. 60

*Corrumpere* rem alienam quibus caſibus liceat, IV. 219. hoſtium an liceat, & quatenus, 1.

c. C o r y n e t e s latro, III. 379

c. C o t e r e u s de jure militari ſcripſit, P. 82

c. C o v a r r u v i a s male reprehenſus a Grotio, II. 38. laudatur, P. 101

c. C r a n t z i u s dubiæ fidei ſcriptor, I. 300

*Creatum* mundum eſſe a Deo, ſi credatur, etiam civiliter prodeſt, III. 309

*Credens* pecuniam patri ad alendum filium, actionem habet in filium, II. 561

*Creditor* tenetur de perceptis fructibus ſupra uſuram, II. 561. qui rem alienam pignori ſibi ab eo datam, cujus ea res non erat, vendit, domino non tenetur, niſi in quantum creditum excedit, 562. mutuum a debitore tanquam non debitore ſumens, tenetur ad illius reſtitutionem, *ibid.* opulentus, qui debitorem inopem omnibus bonis exuit, non quidem

Digitized by Google

dem injuſtus eſt, ſed peccat contra charitatem Chriſtianam, IV. 238
c. Creditor non habet jus cogendi debitorem, I. 311. Creditorum ubi major pars parte debiti contenta eſſe vult, diſſentientibus aliis, quid juris ſit naturalis, quid civilis, II. 328. Creditori res ſpeciatim debitæ pereunt caſu, 699
*Creditum.* de eo jus non dabatur apud quosdam populos, III. 209
c. Creditum definitur, I. 31. non poteſt referri ad dominium minus plenum, 32. poſtliminio non redire, verum non eſt, IV. 159.
*Crepundia* feris alligata ad quid proficiant, II. 469
*Crimina* cujus generis ſint, quæ obſtringunt poſteritatem, II. 427. in iis qui quocunque modo participant, tenentur de damno, III. 181. *Vide* Peccata. Scelera.
c. Criminum rei quinam tempore Paſchatis apud veteres Chriſtianos e carcere emittebantur, I. 161. Criminis capitalis rei in regnis non ſuccedunt, II. 437. Criminis reum ſe quovis alio inferiorem feciſſe, verum non eſt, III. 344 Criminis poſtulati nomen militiæ dare prohibentur, I. 396. Crimen ab hoſte in nos commiſſum vindicare poſſumus etiam finito bello, IV. 357. qui impedire poteſt, nec prohibet, quatenus obligetur, 181
c. CROMWELLUS Legati Luſitani fratrem jure mulctavit, I. 236
c. *Cruciatibus* ſupplicia naturali etiam ratione augeri poſſunt, III. 370
c. *Cruſta* cedit ſolo, ex quo coaluit, jure nat. II. 515. antequam coaluit, dominus eam vindicare poteſt, 498
c. CUJACII querela de operoſitate commentatorum juris, P. 100
*Culpa* ſine dolo ſufficit ad reſtitutionis obligationem, IV. 176. media inter injuriam, & infortunium, 187. leviorem bonitas Chriſtiani condonabit, III. 298. ex culpa quomodo quis obligetur, 179. non obligatur cujus ſententia a meliore parte victa eſt, 421
c. Culpa quid, III. 187. definitur, IV. 209. jure naturæ delictum eſt, *ibid.* Culpam probat is, qui alteri imputat, II. 708. ob quamvis homo natura obligatur ad talionem, III. 320. inter latam, levem & leviſſimam, diſtinctio eſt mere civilis, 432. cur non niſi latâ quæ committuntur, Jure Rom. puniri ſoleant, 359
*Cultu* idolorum, falſorumque deorum, Deus verus etiam in filiis peccantium punire ſolet, III. 427
c. Cultui Dei oppoſitum vitium, P. 89. Cultum civitatis qui ſequi nolunt, aut migrare, aut cogi debent, III. 397. Cultus divini modus, vel ratio extrinſeca, in quantum dependeat a civili poteſtate, IV. 15
c. CUMBERLANDI principium ſocialitatis, P. 49
c. CUNÆUS probat jus regum in ſacra, I. 238
*Curatores* regni ſummum imperium habere poſſunt, I. 190
c. Curatoris officium quando locum habeat, I. 329.
*Curæ* Clericis interdictæ, I. 113.
c. *Curiæ* oblatio quid, II. 416
c. *Curialia* onera, quinam ab iis immunes, II. 458
c. *Cuſtodia* triplex: publica, privata, & tertii, IV. 51. *Cuſtodia ſocietatis humanæ* non eſt fons juris naturalis, P. 43. ea Grotio quid, 47. quam infeliciter is ex ea jura in res, & perſonas, eruere conetur, 52
c. *Cuſtos* videns ingredientem, aut egredientem furem, nec impediens, damnum dat, III. 192
c. *Cyclopes*, I. 22
CYRUS, II. 173. eius, & Arſicæ controverſiæ, 390. quo ſenſu juſte ad certamen ſingulare provocavit regem Aſſyriorum, IV. 337
c. Cyrus caſtigatus ob caſum male deciſum, I. 38. quo jure Chaldæorum montes occupavit, & retinuit, II. 100. laudatur, quod cuique licuerit ſecure iter facere, III. 197. quantum religioni tribuit, 384
c. *Cythera* inſula fuit Euryclis jure ſaltem dominii privati, ſalvo imperio Lacedæmoniorum, I. 298

D.

c. D*Amnantem alium, inexcuſabilem eſſe hominem*, quo ſenſu dicat Paulus, (*ad Rom. II.* 21, 22.) III. 336
*Damnatos* inter ſe committere ut de vita pu-

pugnent, injuſtum, II. 17
c. Damnatis ad mortem quot dies indul-
geantur ad pœnitentiam, III 354
*Damnum* quid, & unde dictum, III. 180
contra honorem, & famam datum, 185.
faciendo quomodo detur, 181. quomo-
do non faciendo, *ibid. ſeq.* quando obli-
get, 408. obligat interdum eum, qui
delicto non tenetur, *ibid.* qui id etiam
non per ſe dedit, 181. niſi is, qui ſub
auctoritate aliquid facit, id alias ſine
auctoritate fuit facturus, 182. quod ſi
imperio eum impulit, tenebitur in ſoli-
dum, *ibid.* Damni directe dati, & in
conſequentiam, diſtinctio, 423. *c.* 444.
Damni cauſa qui dicantur, 182. dati con-
ſequentia quæ cenſeantur, *ibid.* in du-
bio pace remiſſa cenſentur, IV. 328. da-
tum ob cauſam turpem retineri poteſt,
II. 563. ob rem honeſtam, ſed alioqui
debitam, an retineri poſſit, *ibid.* da-
tum ei, qui nec Judæus eſt, nec Ju-
dæis fœderatus, dicunt non obligare
Judæi, III. 96. datum induciarum tem-
pore ſubditis, priusquam publicarentur,
obligat contrahentes ad reſarciendum,
IV. 185. datum etiam dividitur in qui-
busdam caſibus III. 185. datum in bello
venit in æſtimationem: ubi de acqui-
ſitionis juſtitia interna quæritur, IV. 236.
237. obligat interdum privatos ad reſti-
tutionem, etiam ubi juſtum eſt bellum,
292. datum culpa obligat ad reſtitutio-
nem J. N. *P.* 5. III. 179. datum pau-
cis ob debitum univerſitatis, obligat cæ-
teros ad reſtituendum, *vide* Pœna. datum
ſubditis a militibus ob ſtipendia non ſo-
luta, regem obligat, 182
c. Damnum definitur, III. 189. ejus re-
parandi obligatio unde oriatur, 186.
*P.* 51. datum dicitur etiam ab eo, qui
cauſa eſt dati, III. 187. 192. ſive ſciens,
ſ. dolo, ſ. ignorans, ſ. culpa, 187.
datum in fructibus quoque reſarciendum
eſt, 191. & in lucro, *ibid.* Damnum
ſuadens, & probans, quando tenean-
tur ad reparationem, quando non, 192.
datum adverſus honorem, & famam,
cur verum delictum ſit, 198. Damni
qui cauſa eſt, puniri poteſt, 431. cau-
ſa qui, & quibus caſibus eſſe poſſint,
432. Damni obligatio ubi eſt, ibi ſem-
per delictum eſt, 432. Damnum etiam
culpa leviſſima datum jure naturæ eſt in-
juria, & pœnam meretur, *ibid.* a ci-
vitate illatum reparari debet etiam ab
ejus ſucceſſoribus, 442. Damna ſubditis
ſuis ab hoſte illata remittere Princeps
pacis cauſa poteſt, IV. 350. durante
bello ſubditis ſuis data reſarcire non te-
netur, 350, 351. exceptis duobus ca-
ſibus, 351. de Damnis ſi pace facta
nihil dictum ſit, quid juris, 358
c. *Danielis* vaticinium de termino mediæ ſe-
ptimanæ ſeptimæ, I. 148
*Dare omni petenti*, num ſit præceptum
univerſale, I. 166
DAVID Adoniam cur regno privarit,
quod ei nativitatis jure debebatur, II. 387.
bellum gerit contra Ammonitas, I. 80.
quomodo & quatenus Sauli reſtitit, 342,
343. *c.* 369, 372. res acquirit belli ju-
re, IV. 30. a juramento illicito implen-
do abſtinet, III. 7. ejus delictum quo
jure Deus in populo puniverit, 430
c. Davidem cur prohibuit Deus ne exſtrue-
ret templum, I. 155. inter eum, &
Isboſethum, bellum erat verum, & pu-
blicum, 356. ejus regnum non fuit pa-
trimoniale, II. 453
c. *Deaſtri*. per eos jurare quis licite poſ-
ſit, III. 33. *Vide* Deos.
*Debendi* vox diverſas habet ſignificatio-
nes, II. 270. Deberi pœna quo ſenſu
dicatur, III. 261. Deberi ſervo num poſ-
ſit a Domino IV. 249
*Debitum* non ex juſtitia cauſam juſtam bel-
lo non dat, III. 462. Debita an remiſ-
ſa pace præſumantur, IV. 328. *c.* 356.
omnia naſcuntur ex charitate, *vide* Di-
lectio. vel ex honeſtate, id eſt, cum
res non niſi inhoneſte poteſt omitti, II.
370. III. 637. vel ex juſtitia, *ibid.* De-
bito univerſitatis an ſinguli obligentur,
& quatenus, II. 218, 219. Debitum a-
lienum naturaliter neminem obligat, (*vide*
Hæres) III. 618. Debitum charitatis,
& quæ ei ſunt ſimilia, a ſuperiore poſ-
ſunt exigi proprio quodam jure, 522.
Debitum civitatis ſubditos J. N. non ob-
liget, 622. ſi univerſitas habet bona,
619. obligat J. G. *ibid.* & 622. etiam
ſingulos, 620. quantum ad bona, & ju-
ra, raro ad vitam, 623. ita ut iſta ca-
pientium fiant, etiam juſtitia interna,
IV. 236, 237. peccante tamen contra
charitatem qui id agit, cum a primario
debitore debitum facile poſſit conſequi,
IV.

Digitized by Google

IV. 238. tenentur porro ſingulis iterum, qui culpa ſua ejuſmodi debito cauſam dedere, III. 624 non deſinunt hæc debita, cum alia reip. forma introducitur, II. 526. *vide* Conſtantiæ debitum. Debitum defuncti cur ad hæredem transeat, non pœna, III. 410 non tranſit, ſi quod ex officio pietatis gratiæ, aut fidei debent, *ibid.* Debita perſonalia obligant bona ejus, 54. regis qualia ad ſucceſſionem non pertineant, *ibid. ſeqq.* Debitum juſtitiæ oritur vel ex lege, II. 4 III. 179. vel ex maleficio, *ibid.* quod vocatur debitum pœnæ, IV. 236. vel ex pactione, III. 179. omnia hæc debita jus dant naturaliter in eum, qui debet, 261. quod & bello licet perſequi, ubi id aliter conſequi non poſſumus, II. 4. ſed ut neceſſe ſit bellum prius indici, III. 638. & obligant naturaliter, etiam cum a judice ſecus ſit pronuntiatum, 622. aut debitor in pœnam creditoris ſit liberatus, 52. debita ſua legatus ut ſolvat, per ejus loci judicem, in quo eſt, adigi non poteſt, ut ideo alia ratione cum eo ſit agendum, & quali, 208. remiſſa cenſentur cum redditur chirographum, 165. univerſitatis, vel civitatis pro debito corpus an poſſit obligari, 620

c. Debitum ad quod jus referatur a Grotio, I. 32. publicum prius ſolvendum privato, 34. privatum aliquando remitti poteſt a civitate, *ibid.* Debita publica regis hæres ſolvere tenetur, II. 445. privata non, ſi repudiet ſucceſſionem in bonis privatis, *ibid.* Debitum, quo quis in pœnam creditoris erat liberatus, ſolutum cur condici nequeat, III. 73. Debita publica victor acquirit, aliiſque donare poteſt, IV. 134. *Vide* Æs alienum.

*Debitorem* carceri eximens creditori tenetur, III. 558

c. Debitor cur obligetur ad ſolvendum, I. 51. quo caſu a militia prohibeatur, 396. liberatur interitu rei ſpeciatim debitæ, II. 699. Debitoris corpus, ſi ſolvere nequeat, non obligari, id demum eſt ex jure civili, III. 629. mortui corpus quod legibus *XII. Tabb.* inter creditores dividi licuit, id non repugnat juri, 674, 675. Debitorem noſtrum ab hoſte coactum ſolvere, vel liberatum, in territorio hoſtili, vel medio convenire nequimus, in noſtro, vel amico poſſumus, IV. 133

*Decalogi* prima quatuor præcepta continent omnia veræ religionis membra, III. 308

c. Decalogi lex quonam reſpectu obliget omnes homines, I. 65, 66

*Decemvirorum* Romæ Juramentum de re illicita, III. 7

*Decent* non ea omnia, quæ licent, III. 657

*Decima* de præda conſecrata, IV. 25

c. Decimarum jus mere civile eſt, I 61. 75. de ejus origine conjectura, *ibid.* Decimis præſcribi poteſt jure civili, II 199

c. Decius Magius Annibali deditus, libertus a Ptolemæo, I 324

c. *Decorum* quid Ciceroni, IV. 179

*Decreta* ſua Deus non mutat, III. 4. *vide* Deus.

c. *Decurionatus* quaſi ſupplicii loco habebatur, II. 458

*Dedere*, & donare, non ſunt ejusdem modi, contra, quam putavit Cicero, III, 414. innocentem, quid ſit, & quo jure conceſſum, *ibid.* an & is cogatur, ad quem poſt facinus commiſſum fugit, *ibid.* ob famem, aliasve ſimiles neceſſitates, excuſabile, II. 340. jure nat. urbes ſubdito non licet ſine publico conſilio, III. 576

c. Dedi invitus, & innocens poteſt, ſi defendi nequeat, III. 530, 531, 532. quid ſi non certa perſona, ſed in genere unus, vel plures ex civibus poſtulentur, 531. viator a ſociis nequit, *ibid.* advenæ poſſunt, 437. Dedentem ſe civem magiſtratus poſtliminio recipit, IV 155

*Deditio* pura, IV. 340 II. 227. conditionata, & ejus effectus, III. 95. Deditio dat ſponte quod vis ereptura eſſet, IV. 97. quamdiu admittebatur a Romanis, 200. repudiari poteſt jure belli, quo ſenſu, III. 664. non repudianda, IV. 202. ſequitur cognitionem cauſæ, quæ ſemper, & neceſſario debet antecedere, III. 412. Jure naturæ ad quid obliget eum, cui fit ex juſtitia interna, IV. 343. ſpontanea tollit jus poſtliminii, 155. induciarum tempore non valet, 385. Deditio antequam murum aries percuſſerit, 202

c. Deditio quid, III. 436. uti donatio, ſine acceptione intelligi nequit, 437. Deditionis, & interdictionis differentia, III.

III. 436. in Deditionem accepti, nulla ſalutis adjecta conditione, occidi jure nat. poſſunt, 683. Deditio bellica quid differat ab alienatione, & translatione juris, quæ fit ex tranſactionibus pacis, &c. IV. 125 Deditio eorum, qui vitam ſibi ſalvam paciſcuntur, repudiari poteſt jure nat. 215. Deditionis Campanorum formula, I. 256

*Deditus*, nec receptus, an civis maneat, III. 414. *c.* 436. Dediti ſine conditione an occidi poſſint, 664. IV. *c.* 216. Dediti quando poſſint interfici, IV. 385. recipiendi, 203. Deditis pure quid faciendum ſit, ſtatuendum a rege, aut a populo, 412. Deditorum oppida incendi poſſunt jure belli, 1

*c.* in Deditis eadem ratio eſt, quæ in hoſtibus captis, IV. 7. Dedita res acquiritur hoſti, omnium judicio, quoad jura dedentis propria; quoad jura vero tertii capta ſaltem res cenſetur, 125. Deditæ res, vel perſonæ, & reverſæ, quibus caſibus poſtliminio gaudeant, quibus non, 125. 126. Deditus homo poſtliminio invitus non redit, 127. urbes, provinciæ, redeunt etiam invitæ, *ibid.* Dediti an reſtituantur, ſi in pacis tabulis dictum ſit, omnia in priſtinum ſtatum eſſe reſtituenda, 355. 356. Dedita urbe, etiam præſidium deditum cenſetur, 419. Dedititiorum apud Romanos conditio, I. 256

*Defectio* ſubditorum efficit, ut in magiſtratu potentia puniendi eos non poſſit præſumi, IV. 331. *vide* Rebelles. Defectio ad hoſtem invalida tempore induciarum, 385. ſpontanea ob tempora difficilia quomodo excuſetur, 187. *vide* Dedere.

*Defendere* innocentem an teneamur, & quando, III. 521. Defendens ſe non opus habet denuntiatione, jure naturæ, 637

*c.* Defendere ſe licet quocunque modo, etiam contra aggreſſorem culpa vacantem, II. 27

*Defenſio* an jus det in tertium, qui non invadit, II. 5. rerum, an jus det occidendi, 12. Defenſio licita in aggreſſoris adjutores, III. 556. 558. ut neceſſaria habeatur, neceſſe eſt ut aliter vitæ periculum nequeat evitari, II. 5. *ſeqq.* & certo conſtet de potentia, & animo alterius, III. 456. & tunc licita, etiam cum periculo innocentis, II. 5. III 555. pro ultione ſæpe ponitur a Chriſtianis, I. 95. 165. Defenſio aliorum, qui bellum ſunt promeriti, injuſta, II. 18. Defenſio non eſt neceſſaria, cum non niſi morte invaſoris poſſit fieri, III. 525. ſubditorum, etiam in bello injuſto aliquo caſu juſta eſſe poteſt, III. 545. (*Vide* Pœna). Defenſio ſui in bello favorabilior, quam illatio belli, 135. indictione an indigeat, *vide* Bellum defenſivum. A quibuſdam Chriſtianis habita pro illicita, I. 164. licita ut ſit, & juſta J. N., neceſſariam eſſe oportet, III. 456. id quod eſſe deſinit, ſimulatque judex poteſt adiri, II. 17. in vera defenſione homo non occiditur, 5. Defenſio ſui aliquo caſu licita, etiam cum vitæ periculum aliter evitari non poteſt, II. 14. cum interfectione, an licita ſit jure divino, 12. contra armatum aggreſſorem licita, I. 164. & furioſum, aut inſanum, II. 5. non vero contra magiſtratum in cauſa religionis, I. 344. Defenſionis actus pacem non rumpit, IV. 333. 334. Defenſio in bellis publicis quæ, & qualis, II. 17. in his, qui bello cauſam dederunt, non licita, II. 18

*c.* Defenſio ſui ipſius naturaliter licita, I. 115. neceſſaria non excuſabilis ſaltem, ſed juſta, IV. 24. ad neceſſariam quid requiratur, I. 215. quibus in caſibus licita, *ibid.* & II. 27. *ſeqq.* quando incipiat, 29. 30. an liceat eam omittere, 33. *ſeqq.* eſt juris præceptivi, 34. 35. ex quo jure deducatur a JCtis Romanis, I. 215. a Deo nobis injuncta, 217. Defenſionis neceſſariæ jus non competit ſubdito contra magiſtratum, 357. *ſeqq.* 367. Defenſio non eſt ipſa belli juſta cauſa, ſed eam ſupponit, II. 25. 26. Defenſio rerum ad internecionem uſque licet, 41. etiam in re minima, *ibid.* Defenſio neceſſaria non prohibetur per clauſulam, ne ſocii injuſſu bellare liceat, III. 162. Defenſionis neceſſariæ jus non aufertur periculo animæ invaſoris, 534

*Deflorator* virginis ad quid teneatur, III. 183

*Defunctis* gratia redditur in liberis, II. 375

*c.* Defuncto ſuccedere Jure nat. eum, quem probabiliter voluit, male finxit Grotius, II. 405. item, defunctum voluiſſe quod honeſtiſſimum, ac æquiſſimum eſt, *ibid.* item, voluiſſe gratiam referre defuncto, a quo beneficium accepit, 422. Defuncti nulla concipi poteſt voluntas poſt mortem,

Digitized by Google

tem, & omne jus ejus, & diſpoſitio, morte extinguitur, II. 424

*Dejectus* dicitur qui vetitus eſt accedere, III. 135. Dejicere quid interdum ſignificet, *ibid.* & 143

*c.* DEJOTARUS ablata ſibi a Cæſare, hoc mortuo, ſuo marte vindicat, I. 384

*c. Delatores* falſi. pœnæ in eos ſtatutæ, III. 356

*Deliberati*, & indeliberati actus diſtinctio, II. 587. ſuper Deliberationibus politicis regulæ, III. 507. Deliberationum fines, & media inter ſe comparanda, & quomodo, *ibid.*

*c.* Deliberationes aliæ theoreticæ, aliæ practicæ, II. 314

*Delicta* quomodo contractibus comparentur, III 261. gignunt jus in rem, II. 200. negatur, *c.* 229. & jus dant ad pœnam, III. 261. omnia an neceſſario, & ex J. N. punienda, 263. 287. puniuntur non ea tantum, quæ directe alios lædunt, ſed & quæ per conſequentiam, 306. aliena J. N. non obligant ad pœnam, 425. poſſunt tamen liberis delinquentium honores, & id genus alia juſte denegari, 424. 429. per ignorantiam commiſſa facile remittenda, quamvis culpa non omnino careant, 290. 305. ignorata eo tempore, cum pax iniretur, an poſt contra pactum excuſabiliter puniri queant, IV. 382. inchoata contra pietatem an puniri debeant, III. 301. contra vitam hominis an extra judicium ſevere debeant puniri, *ibid.* per infirmitatem difficulter ſuperabilem commiſſa non difficulter remittenda, 285. 290. quæ lædunt perſonam Principis, facile condonanda, 505. contra ſocietatem humanam, a cujuſque civitatis rectore puniri juſte queunt, 412. negatur, *c.* 434. Delicta majorum poſteros luere, creditum, non niſi de graviſſimis criminibus, 2. a multis commiſſa, etſi digna quæ morte puniantur, morte tamen non puniri, æquum eſt, IV. 204. Delicta regis populum vere ſubditum non obligant ad pœnam, 429. contrarium affirmatur, *c.* 450. 451. Delicta populum luiſſe quando legitur, an ex eo concludi poſſit, datam in regem poteſtatem, 429. Delicta ſubditorum obligant civitatem, aut regem, ſi ſciverunt, nec puniverunt, cum & poſſent, & deberent, 409. unde hæc culpa præſumatur, IV. 331

*c.* Delictum definitur, III. 186. ex delicto, & quaſi delicto quænam oriatur obligatio, P. 51. II. 596. III. 187. 188. quid ſit JCtis Romanis, II. 597. ex eo quis ſervus fieri poteſt, 338. Delictum quando ceſſet, III. 187. Delicta omnia quo ſenſu Stoici dixere æqualia, 331. Delicto ex alterius quibus caſibus quis puniri poſſit, 431. ex ſingulorum non obligatur univerſitas, 432. ex ſubditi mei ut tenear, quæ requirantur, 433. ex civitatis an teneantur ſinguli, diſtinguitur, 441. Delictum ob alienum cur nemo, ejus immunis, puniri poſſit, rationem veriſſimam adfert Paulus JCtus, 446. ut ſit perfectum, quæ requirantur, IV. 210. ſublata republica, quæ deliqoit, ſucceſſores non tenentur ex delicto anteceſſorum, II. 545

*Delinquentes* naturaliter ſe faciunt ſubjectos omnibus hominibus, III. 263. negatur, *c.* 344. & in eo ſtatu ſunt ut puniri poſſint, 288. etiam a quovis, qui eis non eſt ſubditus, I. 207. abſolvendi ſunt in dubio, III. 484. reſiſtendi jus non habent publicis miniſtris capere eos volentibus, metu ne plus æquo puniantur, II. 18. Delinquentes privatim in aliam civitatem, rectoremve ejus, is, apud quem agunt, dedere tenetur, aut punire, III. 412. aut ſi utrumque nolit, eum amovere, 418. Nemo gratis delinquit, ſive malus eſt, 292. Conſuetudo delinquendi quomodo ſpectetur in judicio, 298. *Vide* Peccata.

*c.* Delinquens ſi ad extraneam civitatem profugiat, quid juris, III. 440. Delinquentem ad aſyla confugientem magiſtratus punire in ſoo territorio poteſt, 437. 438. ſi plures deliquerunt, unius præſtatione cæteri liberantur; non tamen a pœna, 193

*Delphi* orbis umbilicus, III. 459

*c.* DEMETRIUS cur bellum movit Antipatri, II. 20. Demetrius male bellum intulit Ariarati propter faſtiditas nuptias, 116

*c. Democraticus* ſtatus, nullus abſolute talis, I. 263. in eo qualis civium libertas, 292. ex regio non fit præſcriptione longi temporis, II. 194

c. Democritus de juſtitia, P. 34. omne regimen aliquid habere iniqui. 41

c. *Demonſtratio* verborum præcedere debet demonſtrationem rerum, I. 47

c. Demosthenes de jurisjurandi ſanctitate, III. 21. ejus de bello locus a Grotio male interpretatus, P. 75

*Denuntiatio* honeſta, etiam ubi non neceſſaria, III. 638. in quibus bellis neceſſaria, *ibid.* pura, & conditionata, 639. immo ſemper eſt conditionata, c. 650. Denuntiatio ad proximum præſidium, 640. c. 651. Denuntiatio cur requiratur, 642. c. 653. Denuntiatione an opus, ubi legati violati ſunt, 643. c. 655

c. Denuntiatio cur requiratur, vera ratio, III. 647. differt a clarigatione, *ibid.* alterutra ſemper neceſſaria in bello offenſivo, non demum ex ficto aliquo gentium, ſed ex ipſo naturæ jure originem trahit, 650. cui fieri debeat, 651

c. *Deportatus* non gaudet poſtliminio, nec niſi a populo, vel principe, reſtitui poteſt, IV. 127

*Depoſitarius* ad quid teneatur, II. 662. rem, ſi perierit, non reſtituit, & quare, *ibid.* c. 699. 700. Exceptiones, 699

c. Depoſitarius qualem præſtet culpam Jure Romano, II. 701

*Depoſitum* eſt ſpecies mandati, II. 656. prædoni reddendum ſi dominus non appareat, III. 13. depoſitario interdum juſte non redditur, ſi is non ſit dominus, 145. interdum etiam eum ſit dominus, *ibid.* Res furto, aut vi alicui ablata, & tertio depoſita, cui reſtituenda ſi dominus appareat, II. 558. Depoſito mercedem ſtipulari, an injuſtum, 660. Depoſita bona poſt publicationem fiſco, non priori domino, reddenda, & quare, 559. Depoſitam apud ſe rem ſuam nemo reddere tenetur, *ibid.*

c. Depoſitum definitur, II. 683. quid differat a mandato, *ibid.* Depoſitum a latrone, repetitum a domino ſimul, & latrone, cui naturaliter reſtitui debeat, 570. quid ſi depoſitum ſit apud rei dominum, 571. Depoſitum recipiendi jus naturali ratione non competit fiſco, *ibid.*

*Derelictione* regna amittuntur, II. 170

c. Derelictio tacita ſ. præſumta, an unquam allegari poſſit, II. 176. 178

*Derelictum* quid cenſetur ſpe recuperandi amiſſa, II. 166. Derelictum redit in ſtatum ſuum naturalem, 131. ad Derelicti præſumtionem ſufficit tempus excedens memoriam hominis, 166. jure civili, non naturæ, c. 183. ad derelicti regni, vel imperii præſumtionem non requiritur l. civ. definitum tempus, 172. pro Derelicto habere non cenſetur is, qui rem tractat negligentius, I 150. ne pro Derelicto res habeatur, quid agendum, cum ob vim majorem deſeritur, *Vide* Arbiter. An pro derelictis cenſenda quæ induciarum tempore ſunt inculta, IV. 386

c. Derelictum quid, II. 159. non redit ad univerſitatem niſi quoad imperium, 162. Derelinquendo imperium, etſi volente populo, an pater nocere poſſit liberis nondum natis, 189

*Deſertores* jus legationis non habent, III. 201. *Vide* Transfugæ.

*Deſperatio* hoſti eripitur, rebus ſervatis, IV. 229

*Deſpoliatio* quid, IV. 34

c. Deucalionis fabula unde, I. 22

c. *Devotio* publica quid ſignificet *L. III. tit.* 27. *C.* III. 357. apud Romanos quid differebat ab evocatione ſacrorum, IV. 13

*Deus* αὐτοφυής quo ſenſu, III. 264. propter ſe omnia feciſſe, quo ſenſu dicatur, *ib.* an non poſſit agere, niſi ob finem, *ib.* cognoſci ex natura quomodo poſſit, 309. coli nimium non poteſt, P. 15. dominium pleniſſimum habet, ut in res noſtras, ita & in vitam, III. 427. majuſque illud eſt, quam hominum in beſtias, 662. igitur, quæ ex eo jure agit, nobis in exemplum non trahenda, 557. efficere quædam non poſſe, quo ſenſu dictus, I. 10. Deum negare, & negare eum rerum humanarum curam agere, moraliter idem valent, III. 311. Deus promittendo obligatur, II. 586. in juramento teſtis, & ultor, III. 9. c. 30. 389. probavit jus prædæ, IV. 25. nocentibus parcit innocentum cauſa, III. 557. quo jure efficiat ut peccata poſteris noceant, 427. *ſeq.* quo ſenſu dicatur mutare conſilium. & pœnitentia duci, 4. quando dicatur improprie nos fallere, *ibid.* populo cladem immittit ob Regum facta, 430. de Deo notiones quædam minus evidentes, 312. de Deo perperam ſentientibus an juſte bellum inferatur ex hac


Digitized by Google

hac ſola cauſa, III. 457. quæ ſunt contra mandatum Dei, in iis non eſt magiſtratui parendum, 538. Dei jus in homines, 557. lenitas in novo fœdere, 280. Dei factum circa liberos peccantium cur hominibus non imitandum, 428. Deo mendacium non convenit, 571. Deo magis, quam hominibus obediendum, agnoſcunt & Philoſophi, I. 339. III. 538. Diis adſcripta quæ juris ſunt gentium, 238

c. Deus auctor juris naturæ, *P.* 37. violati vindex, 39. ſolus legiſlator hominum, jure, & effectu, 48. 49. eo remoto ſubſiſtere nequit obligatio naturalis, contra, quam ſencit Grotius, 55. I. 42. ei parendum ut cauſæ primæ juris nat. non ut ſubordinatæ, *P.* 57. an jus hoc mutare poſſit, inanis quæſtio, *ibid.* & I. 47. nunquam agnovit in actibus humanis malitiam, vel bonitatem intrinſecam, 49. norma, juxta quam de ſe judicari patitur, non eſt extra eum, 43. 50. hominibus legem dedit, non ſibi, *ibid.* Deum ignorare, peccatum, *P.* 39. Deum eſſe, quibus argumentis evincatur, 56. 57. & eſſe unum, III. 386. & ab eo curari omnia etiam ſublunaria, & res ſingulares, *ibid.* & *P.* 56. 57. atque æquiſſimis judiciis dijudicari, III. 387. Deum colere, naturæ lex eſt, I. 68. quomodo colatur, III. 385. honorandum, amandum, colendum eſſe, probatur, 389. nec non opificem eſſe rerum omnium extra ſe, 387. 388. Deum contradictoria non poſſe, explicatur, I. 44. 47. 48. Deum inter, & homines an jus, & ſocietatem quandam eſſe, dici poſſit, 29. Dei unius cultus in Jure Romano aſſertus, 67. Deus quod præſcribit, id neceſſario quoque probat, 124. nil humano generi præcepit, quod non ſimul ex ratione probari poſſit, II. 299. Deo prohibente quidquid fit, injuria eſt, adeoque ab eo abſtinendum, 565. Deum iraſci non poſſe, male aſſeritur, III. 21. Deus nocere pro lubitu poteſt, non punire, 337. delicta a ſubdito in Deum commiſſa magiſtratus punire poteſt, 391. at gens in gentem id jus non habet, 382. 383. 391. ejus nominis violatores morte digni judicati in veteri Teſtamento, I. 131

c. *Deos* alienos colere, illicitum erat Romæ, III. 33. 34. in Deos ſuos, vel Deum ſuum impia gens ideo bello peti nequit, 407. non ſuos tantum, ſed & hoſtium Deos cur ſibi propitios reddere ante bellum ſtudebant Romani, IV. 10. *Deorum aliorum non memoraberis*, Exod. *XIII.* 13. legis ſenſus, IV. 20. Deos in alienos convitium vetuiſſe Deum, male traducit Joſephus, & Philo, *ibid.* cum Diis ſuis tamquam cum hominibus ipſis egere gentes, 12. de Diis bonis, & malis, doctrina omnibus fere gentibus idololatris cognita fuit, III. 394

*Dexteræ* datio in quibuſdam locis vicem tenet jurisjurandi, & quare, III. 18

c. Dexteris junctis fides data non eſt juramentum, nec vice juramenti, II. 48

c. *Diabolus me abripiat*, verum eſt juramentum, III. 30

DIAGORAS Melius quare ſit punitus, III. 311. cur Atheus factus, c. 391

*Dicere* mihi non neceſſe eſt id omne, quod alteri eſt utile audire, II. 659

c. *Dictata* naturæ rationalis, & ſocialis Grotio quid, III. 338

*Dictatoria* poteſtas, imperiumque, an mutaverit rempublicam quoties eſt introductum, I. 184. Dictatoris poteſtas aliquando ſumma, 189

c. Dictatoris titulus eſt nomen officii, I. 279. Dictatorum poteſtas, utut illimitata, non fuit propria, ſed ſaltem vicaria, 272. 278. Dictator idem, qui antiquioribus *magiſter populi* erat, 279. Dictatores apud Græcos, *ibid.*

*Dierum* vox in fœderibus quomodo intelligenda, III. 133. *ad eum diem*, excluſive, an incluſive intelligendum, IV. 384. c. 395. 396

c. *Diem intra mortis* ut aliquid fiat, ſi quis dixit, cur ipſe mortis dies numeretur *in l. anniculus ff. de V. S.* IV. 396

c. *Digamiam* peccatum putarunt Patres, I. 158. *Vide* Polygamia.

*Dignitas* regis læditur in legato, III. 206

c. Dignitas eſt pretium, & æſtimatio virtutis, II. 325. nulla eſt hæreditaria jure naturæ, *ibid.* alia privata, alia publica, quæ ſola comparate ita dicitur, *ibid.* in collegiis parium non niſi a tempore ſumitur ejus ordo, 326. Dignitates conferuntur a Principe pro ſuo arbitrio, III. 190. Dignitas eadem eſt in majeſtate temporaria, quæ in hæreditaria, I. 279



Digitized by Google

c. *Dignum* quid dicatur, I. 24

Δικαιώματα, I. 8

Διανεμητικὴ quæ Ariſtoteli, I. 173

*Dilectionis* lex diſtinguitur a lege evangelica, II. 11. vide c. 38. ad jus naturæ pertinet, 14. proprie tamen jus non dat ei, cui hinc aliquid debetur, 17. III. 181. itaque nec debitum hujuſmodi armis exigere licet, 461. poteſt tamen a ſubditis magiſtratus depoſcere proprio quodam jure, *vide* Debitum. An obliget omnes homines æqualiter, I. 500. non obligat in gratiam nocentis, II. 11. præcipit multa, quæ non tantum laudabilia ſunt, ſed etiam omitti ſine culpa nequeunt, *ibid.* & III. 522. vetat multa, quæ ex jure ſtricto licita, II. 11. IV. 238. *ut* capere res ſubditorum pro debito magiſtratus, 239. coëmere res, quæ pluris vendantur, etiam pretio haud iniquo pro tempore, II. 665. non indicare, merces plures in via eſſe, quo tuas carius vendas, 659. perſequi rem ſuam cum cæde alterius, III. 623. *Vide* Charitas. Chriſtus. Evangelium &c.

c. Dilectio proximi. quid ex ea intulerint Judæi, I. 149. inimicorum jam commendabilis viſa gentilibus, 150. proximi non impedit licentiam bellorum, *ibid.* Dilectionem nunquam per modum legis exegit Chriſtus, III. 515

*Diligere* proximum juxta ſe, quomodo intelligendum, I. 165. lex Chriſti de diligendis ſingulis quam habeat exceptionem, 100. II. 99. Diligendorum gradus, I. 100

*Dimicatio* ſingularis quibus caſibus licita, II. 17. III. 488. Dimicationes ſine fructu illicitæ, IV. 206. *Vide* Certamen. Duellum.

*Dimidium* navium de integris intelligendum, III. 133

c. DIO CASSIUS de C. J. Cæſare, I. 256. Auguſto, 267. 268. Tiberio, 269. 270. Caligula, *ibid.* Claudio, *ibid.* Veſpaſiano, & Trajano, 271. de Imperatoribus ſui temporis, *ibid.* de Marco Antonino, 286

c. DIOCLETIANUS qua pœna Cæſarem ob male rem geſtam affecit, I. 252. ante ejus Conſtitutionem jam Pandectarum jure obtinuit reſtitutio ex enormi læſione, II. 729

c. DIODORUS Siculus de Indiæ regno, I. 307. de Perſarum, & Ægypti regibus, 309. de Cypri urbibus, 322. de fœdere inter civitates Græcas, cujus caput Athenæ, 325. de belli Lacedæmoniorum in Eleos initio, & occaſione, II. 19. de Cerere, 84

c. DIOGENI *Cynico* omnia licita viſa ſunt, P. 34

c. DIOGENIS *Babylonii* diſputatio cum Antipatro de mercatore, II. 619. 693

c. DION *Pruſæenſis*: quæ leges bello exulent, P. 76. ejus locus *Orat. XXXI.* male adfertur ad probandum dominium generale populi, II. 137

c. DIONYSIUS *Halicarn.* In quo conſiſtat imperium, I. 246. de ſoluto, & communi concubitu, II. 309

*Direptio* prædæ qualis, IV. 41. Direptionis concedendæ, aut negandæ rationes, *ibid. ſeq.* quænam vitandæ Chriſtianis, 210. *Vide* Præda.

c. *Diſceptatio* quid Ciceroni, III. 494

*Diſciplina* militaris an ea ſeveritate cuſtodiri poſſit, ut in itinere, in caſtris, & ſimilibus, miles ne minimum quidem auferat, IV. 283. ſervatur proviſione rerum neceſſariarum, & bene ſolutis ſtipendiis, *ibid.* ejus leges, II. 284. Romana, IV. 290

*Diſpenſandi* in lege pœnali cauſæ quæ, III. 290. Diſpenſatio diſtinguitur ab æquitate, 291

c. *Diſpoſitio* inter vivos in quo differat a teſtamento, II. 362. 364. ad juſtam diſpoſitionem de transferendo jure in alterum quid requiratur, 597. inter plures, de re præſtanda, nullum jus in re transfert, ſed in perſonam, 608. non ſatis declarata, non eſt diſpoſitio, neque jus inde oritur, III. 149. clara, & perſpicua, utut gravis, & intolerabilis, natura nullam interpretationem patitur, 174

*Diſſimulatio* an licita, III. 562

c. Diſſimulatio quid, III. 604. differt a ſimulatione, & mendacio, *ibid.* per ſe non eſt illicita, 607. non ſemper eſt vitium, P. 89 90

*Diviſio* rerum, prima cauſa efficiens proprietatis, II. 57. Diviſio rerum ad bellum vitandum, 4. 468. regni, aut populi, quibus modis fiat, 526. an per eam jus populi, aut imperii amittatur, *ibid.* *Vide* Imperium.


c. Di-

Digitized by Google

f. Diviſio humani generis in populos, & imperia, terrarum finibus, non hominum numero fieri debuit, I. 233. *ſeq.* Diviſionem imperii, & adminiſtrationis, confundit Grotius, 310. Diviſionem ſummæ poteſtatis non infert promiſſum principis, ſe nihil ſine Senatu facturum, 313. Diviſio non eſt modus acquirendi dominii originarius, II. 131. 137. Diviſionem rei dubiæ recuſanti bellum ideo juſtum inferri nequir, III. 497. Dividi res non poteſt vel natura, vel jure, II. 75

*Divitiæ* ſupervacuæ nullum bonum in ſe continent, III. 265

*Divortia* olim licita, Chriſtianis prohibita, II. 204. Divortio amiſſam mulierem qua conditione alius poſſit ducere, 205

f. Divortia ex juſta cauſa nec a Moſe, nec a Chriſto prohibentur, *P.* 95. ex injuſta cauſa nec a Moſe permiſſa, eorum permiſſio ex quo jure deſcendat, I. 73. Jure naturæ licita, 124. II. 268. modo juſta adſit cauſa, III. 674. Divortium quo caſu repugnet juri naturali, I. 133. non pugnat cum puritate mentis, 143. Divortia quo caſu improbentur a Servatore, 148. Divortium quo caſu licitum, II. 246. 252. *ſeqq* an omne improbaverit Chriſtus, & quo ſenſu, *ibid.* & 255. Divortii exempla inter reges Chriſtianos, 253. quo ſenſu improbatum a Paulo, 257. quibus in cauſis ad normam Juris Can. Evangelici admitti poſſit, 258. an, & quatenus Princeps in Divortiis diſpenſare poſſit, *ibid.* Divortio facto apud quem liberi educandi, 267

*Do ut des*, II. 656

*Dogmata* nova non ſunt metuenda, ſi nil habeant quod honeſtati, & obedientiæ erga magiſtratum adverſatur, III. 315

*Dolor* non dat jus occidendi, IV. 204. dolore alieno ſatiari, contra jus eſt naturale, III. 265

*Dolus* perfidia carens in bello licitus, IV. 5. eo non uti generoſum eſt, non etiam neceſſarium, III. 574 neceſſarium eſt donec indictio facta ſit, *c.* 653. Chriſtiani inprimis eo uti non debent, quantum fieri poteſt, 574. ſecus ſi ad bonum tendat finem *c.* 617 Dolus quotupliciter dividatur, 562. malus interdum dicitur quod æquitati eſt contrarium, *ibid.* bonus quis, 561. an ex genere ſemper malorum, 562. in bello an licitus, & quis, 560. *ſeq.* Doli mali vox, *ibid.* Dolo contrahens ad quam reſtitutionem teneatur, 184. Dolo res hoſtium capere licet, IV. 34. Dolis abſtinere, generoſum, III. 574

c. Dolus quid, III. 187. Doli vox eſt mediæ ſignificationis, 603. Dolus confunditur a Grotio cum errore, II. 622. nunquam viciat negotium, niſi error accedat, *ibid.* quod cum dolo compenſetur, item quod cauſam dans negotiis bonæ fidei vitiet negotium, id ex Jure Romano venit, *ibid.* & 629. malus Jure Rom. ſemper ſupponit propoſitum lædendi, 574. de Dolo agere cur deceptus poſſit, vera ratio, II. 170. Dolum inter, & culpam etſi jure naturæ nun interſit ratione diſponentium, intereſt tamen ratione pœnæ, 188. Dolus non ſolum licitus in bello, 590. 603. ſed præſtat etiam armis, & vi, 591. 617. Dolo in hoſtem quando uti liceat, IV. 28

*Domanii* fructus diſtinguendi a domanio, II. 344. *Vide* Patrimonium populi.

f. Domanium quid, II. 359. conſtituitur vel pacto, vel ultima voluntate, vel uſucapione, & præſcriptione, *ibid.* ab anteceſſore alienatum revocari a ſucceſſore poteſt, 360. at aliter ab hærede, aliter a non hærede, *ibid.* Domanii qualitas nec facto ſtatuum mutari poteſt, *ibid.* Domaniis non præſcribitur, 195. 360. 361

c. *Domicilium* duo requirit, I. 234 quiſque eligere poteſt, etiam in duobus locis, & mutata origine, niſi ex cauſa publica lex impediat, II 329. Domicilio conſtituto, jure nat. fit civis, 330

*Dominatio* paucorum ad regnum accedit, IV. 265

*Dominium* naturaliter, & per alium acquiritur, IV. 31. externum, 36. furioſi unde, II. 121. infantis unde, *ibid.* conditionatum, 128. Dominium quid, & quotuplex, I. 4. non amittitur ob alimentum præſtitum ab eo, qui non eſt dominus, (*vide* Alimentum) nec jure naturali ob delictum per ſe, II. 478. nec ob poſſeſſionem amiſſam, licet ex poſſeſſione incipiat, 469. Dominium antevertere poteſt lex civilis, quod jure naturali licitum eſt, 59 ut auferatur alicui ſine probabili cauſa, injuria eſt, 367. III 53. non aufertur per adjectam conditionem, II. 131. ex quibus cauſis ali-

cui auferri poſſit, IV. 326. Dominium jure nat. iis tantum datur, qui utuntur ratione, II. 121. furioſis, aut infantibus datur, *ibid.* & 201. quando deſinat, 521. per quid diſtinguatur ab imperio, 120. exceptionem habet neceſſitatis ſummæ, 59. 60. negatur, *c.* 96. ( *Vide* Neceſſitas ) & utilitatis innoxiæ, ( *Vide* Utilitas ) fines, & effectus ſuos ſemper habet, ſive ex civili jure, ſive gentium, ſeu naturali oriatur, 559. IV. 326. idem eſt cum proprietate, II. 54. quare introductum, 56. ſi introductum non eſſet, an quis alteri injuriam inferre potuiſſet in bonis, I. 79. non minuitur per adjectam conditionem, II. 131. natum unde primum ſit, & quomodo proceſſerit, 56. non naſcitur ex ſolo actu animi, *ibid.* nec ex aptitudine ad rem, III. 180. nec ex intellectus perfectione, 457. nec ex virtute ſola mentis, aut religioſa, *ibid.* produci poteſt ex ſola lege civili, II. 470. 478. ſequitur jus poſſidenii ex jure gentium, IV. 340. transferri etiam poteſt in aliquem, necdum occupata poſſeſſione, II. 372. 388. ut totum, vel ex parte tantum transferatur, juris naturalis eſt, 339. an transferatur in eum, qui rem alienam loco ſuæ ſibi debitæ cepit, 368. Dominii actus primus, & ſecundus, 121. vis, 558. ex Dominio nemo jus habet, præter dominum, 563. Dominium captarum rerum in bello ſolenni non eſt ſine omni conditione, IV. 115. ſtare poteſt cum interna obligatione reſtituendi, ſi bellum fuerit injuſtum, 176. civile quid, I. 177. bello comparari poteſt, *ibid.* eminens quid, 4. 173. comprehendit cives, & res eorum, *ibid.* & IV. 325. imperii ſumma pars eſt, *ibid.* in res ſubditorum civitati competit jure gentium, 302. ut ex eo alienare res eorum liceat illi, & perdere, 325. & factum ſolum ſufficiat ad rem transferendam, 422. utilitatis publicæ cauſa introductum eſt, III. 425. igitur non competit, niſi quatenus communiter expedit, 53. IV. 326. in regimine non dominico ſed civili, aut regio, 302. ſupereminenti dominio beneficia ſubditis liberaliter conceſſa poſſunt auferri, III. 57. falſum ipſis dici, 571. jus ipſis quæſitum auferri, 53. quæ autem ſingulis ſic auferuntur, eorum compenſatio fieri debet ex communi, *ibid.* modi ejus, IV. 325. *Vide* Pœna. Dominium generale manere poteſt, etſi in partes ſit diſtributum, II. 131. Dominium rerum, quæ pondere, menſura, & numero conſtant, quando tranſeat, 563. externum ſine interno, IV. 73. Dominia quando intereant ſublato ſubjecto, II. 521. Dominica poteſtas quid, I. 4
c. Dominium definitur, I. 281. unica ſpecies, naturaliter, juris in re, II. 161. de ejus origine variorum ſyſtemata, 73. 74. non introductum eſt placito hominum ad ſervandam æqualitatem, 573. non facto demum hominum, ſed a natura conſtitutum eſt, III. 189. IV. 311. Dominia cum ipſo genere humano orta ſunt, I. 46. 51. Dominium rerum ex naturali poſſeſſione cepiſſe, quo ſenſu dicat Nerva *l.* 1. §. 1. *ff. de acq. poſſ.* IV. 51. Dominium reſtrictum, diviſum, directum, utile, fictum, quid, II. 161. Dominii reſtrictio unde pendeat, 162. Dominium natura differt a poſſeſſiono, 482. natura omne incipit a poſſeſſione, 485. Dominium acquirere, quid ſit, 82. ejus acquiſitio ex jure naturæ primævo oritur, 480. Dominium quinam naturaliter acquirere poſſint, 139. Diſtinguendum inter Dominium, & ejus adminiſtrationem, *ibid.* Dominium non pertinet ad imperii naturam, I. 307. pertinet ad jura realia, 30. 32. Dominii naturam non aſſecutus eſt Grotius, II. 24. Dominium male diſtinguit in generale, & privatum, 160. item in plenum, & minus plenum, 32. eminens, vel ſupereminens Grotio quid, 33. 250. Imperium abuſive vocatur *Dominium eminens*, 250. Dominii cujusdam externi figmentum Grotianum, IV. 182. Dominium aliquod generale, & privatum acquiri populo occupanti territorium, negatur, II. 492. 496. 498. 500. Dominium naturaliter acquirendum anteverti poſſe lege civili, quo ſenſu, & ubi, Grotius dicat, 87. 93. 482. 487. 488. IV. 65. Dominii uſus vel civilis, vel naturalis, II. 347. exerceri poteſt vel ſine re, vel non poteſt, *ibid.* Dominium tolli mutata ſpecie, ratio naturalis dictat, 536. finiendi Dominii modi, *ibid.* Dominium privatum nullius fit derelictione, & cedit occupanti, 162. 163. Dominium quarondam rerum ne occupent ſubditi, Princeps imperare poteſt, 490. Dominii transla-

tranſlatio fit naturaliter, II. 24. non per nudum pactum, nec ſola voluntate, 612. ſed per traditionem, 518. requiſita ad hoc, *ibid.* effectus dominii cur JCti Rom. quandoque tribuant etiam citra traditionem, *ibid.* nam naturaliter Dominium non transfertur ſine traditione, 346. *ſeqq.* 405. 708. quomodo Jure Saxonico transferatur Dominium, 349

*Domini* vocabulum non admittebant humaniores ex priſcis, IV. 249. Dominus rei præferendus ei, qui depoſuit, & quare, II. 559. Dominus, qui denunciavit, ne ſervo crederetur, tenetur de peculio, aut in rem verſo, 560. Dominus, qui in culpa non eſt, naturaliter ad nihil tenetur, III. 185. legitimus quibus modis fiat, IV. 41. *n.* qui cum poſſidente contrahit ut domino, dominium amittit, II. 165. etiam ſervo injuriam facere poteſt, 225. negatur, *c.* 334. Domino cognito rem non reddere, contra jus naturale eſt, III. 145. deficiente, res redit in ſtatum ſuum naturalem, II. 131. 521. Dominum rei, quam poſſidet, ignorans, nemini tenetur, 563. Domini rerum, quæ de navi jactæ ſunt, partem ab aliis repetunt, *ibid.*

*c.* Domino jus vitæ, & necis in ſervum naturæ jure quæſitum, I. 29. II. 334. III. 149. 350. IV. 256. Dominorum in ſervos ſævitia non impunita ſolum, ſed & licita jure naturæ, 80. Domini poteſtas in ſervum improprie regimen dicitur, I. 273. Dominus rem ſuam a poſſeſſore manu repoſcens vim facere dicitur, II. 398. Dominum civilem eadem jura habere, quæ dominus naturalis, in genere verum eſt, 572. Dominus qua talis imperii non eſt capax, I. 261

*Domos* incendere, inhumanum, IV. 222. Domus eſt puſilla reſpublica, 247. de domo conſtituere, jus eſt ſolius mariti, II. 203

*Domuncula* ſ. tugurium momentaneum in littore occupato ponere licet tranſeunti, II. 69

*Dona* & per internuntios abſentibus mitti poſſunt, II. 340. *n.* & 593

*Donare* quid ſignificet, III. 133. in bello quibus liceat, IV. 411. regna, & urbes licet, I. 190. Duci belli non licet ſi jam ſint quæſita, ſi vero necdum quæſita, licet, IV. 411. Donare pro tranſigere, III. 133

*c.* Donans alienam rem donatam nihil domini habet, II. 578. Donans, qui errat in cauſa, non repetit, 603

*Donatio* an acceptari poſſit mortuo donatore, II. 593. negatur, *c.* 646. accepta an vim habeat mortuo donatore, antequam reſciviſſet acceptam, *ibid.* quæ cauſam expreſſam non habet, naturaliter non eſt irrita, 595. ejus, qui jure civili non tenetur, interpretanda ex dicto, III. 135. inter odioſa refertur, *ibid.* prodiga habet effectum juris, 590. regis jure mixto imperantis, in quantum procedat, 54. in donatione omnia verba donantis ſtrictius accipienda, 136. Donationes a magiſtris militum factæ, IV. 40

*c.* Donatio, & pactum de donando, plane non ſunt contractus, nec pertinent ad contractus ſtricti juris, III. 158. ultra, 500. ſolidos non valet abſque inſinuatione judiciali, 159. Donatio nullibi pro tranſactione ſumitur, 154. amborum differentia, *ibid.* Donatio propter nuptias futuras ceſſat his deficientibus, 156. inter conjuges, lege demum civili prohibita eſt, jure naturæ valet, II. 574

*c.* *Donator* ſi rem donatam a donatario conducit, quid juris, II. 519

*c.* *Dormiens* poſſidet, II. 484

Δωροφόροι ſervi unde, IV. 249

*c.* *Dos* metu extorta ipſo jure nulla eſt, II. 629. Dotis dominium civile mariti, naturale uxoris, 161. actio dotis in perſonam eſt, * 162

*Druidum* officium apud Gallos, III. 488

*in Dubio* bello lex probabilem rationem habere cenſetur, II. 55. flumen occupaſſe, populus cenſetur, 474. pacis leges quædam, IV. 329. de ſenſu ſcripti alicujus quorſum reſpiciendum, I. 105. ſequimur quod minimum eſt, IV. 340. & quod tutiſſimum, III. 484. 543. ſucceſſioni vicariæ locus eſſe cenſetur, II. 391. quæ plus valeant, 147. in dubiis judicium actu, & experientia comparatur, 483. in dubio bello pax præferenda, 485

*c.* Dubia cauſa nunquam efficit juſtum bellum, III. 492. 494. Dubia voluntas, *vide* Voluntas.

*Dubitatio* unde in moralibus, III. 481. Dubitare quis poteſt contemplative, non active, 541. Dubitans ſubditus an recte militet, 544. Dubitans de jure quid facere

cere debeat, III. 483. 490. Dubitans quomodo ad judicandum dirigi poſſit, *ibid.* & 484
c. *Ducatuum* in Germania origo, II. 354
*Duellum* unde natum, III. 489. nil detrahit juri, quod eſt alterius, *ibid.* finem bello an poſſit imponere, IV. 336. non reparandum ſi parati ſint certare, ubi alioqui totus populus graviſſimis malis ſe implicaturus erat, III. 488. IV. 336. peccant autem certantes contra juſtitiam internam, uno caſu excepto, 336. *Vide* Dimicatio. Certamen.
c. Duella omnia extra terminos neceſſariæ defenſionis illicita, II. 49. inter duos correos cur liceant, *ibid.* horum alterutri victori quatenus gratia fieri poſſit, 50. ad componendas gentium lites dubias oblata, & repudiata, juſtam belli non dant cauſam, III. 496. quibus caſibus, & conditionibus, a veteribus admiſſa fuere, 343
c. DUMONTIUS legatus jure a Ruſſis captus, III. 231
*Duratio* rei naturam non mutat, I. 190
*Dux* proprie quis, IV. 408. milites quatenus obliget, 410. de belli cauſis tranſigere non poteſt, *ibid.* inducias dare poteſt, 411. homines, imperia, agros, jam acquiſita concedere non poteſt, *ibid.* condonare poteſt nondum quæſita, etiam qui ſummus dux non eſt, *ibid.* Ducis belli jus eximium in præda, 39. Duces belli diſpenſatores prædæ apud Romanos, 36. Duces Romani quomodo ſe geſſerint circa prædam, 37. quidam de præda nil decerpſerunt, *ibid.* quomodo obligentur ex bello injuſto, 175. Duces belli duorum generum, 408. minores an obligare poſſint ſummum, & quatenus, 96. pacem inire an poſſint, *vide* Pax. Ducum pacta quam recipiant interpretationem, 412
c. Ducis vox per ſe nullum infert jus imperii, I. 276. Dux belli ſi ſpopondit injuſſu ſuperioris, vel populi, quid juris, III. 108. *ſeqq.* quoties obligetur ex fide hoſti data, IV. 413. 414. ex ejus pactis quatenus teneatur Princeps, 415. quatenus inferiores, *ibid.* Ducibus bellum, non pax commiſſa eſt, 417

E.

c. EBrius crimen committens cur non excuſetur, III. 359
*Eccleſia* an jus habeat in infideles, III. 459. c. 477. 478
c. Eccleſia univerſalis interpres dubiorum, P. 97. Eccleſiæ cur jus aſyli ſibi arrogent, I. 161. Eccleſiis onera ab Imperatoribus impoſita, 239. Eccleſiæ ſtatum externum ordinandi jus competit poteſtati publicæ, 247. in interno, ſ. ipſo numinis cultu, nulla eſt poteſtas unius præ alio, ſed nudum miniſterium, *ibid.* Eccleſia jus in actiones humanas externas non habet, III. 43. Eccleſiæ bona, vaſa, &c. licite ſæculariſantur a civili poteſtate, IV. 16. 17. 18. Eccleſiæ bona Princeps alienare pacis cauſa poteſt, duplici jure, 143
c. *Eccleſiaſtici* a ſæcularibus negotiis abſtineant, I. 162. *v.* Clericus. Sacerdos.
c. *Eccleſiaſtis* effatum, *non eſto nimium juſtus* explicatur, P. 90
c. *Eclecticorum* philoſophandi methodus, P. 87. 88
*Edictum*, III. 640
*Educatio* liberorum quare a quibusdam ad jus naturale referatur, II. 369
c. Educatio liberorum naturæ lege eſt neceſſaria, II. 230. a natura injuncta eſt parentibus, atque in eo patriam poteſtatem conſtituit *H.* COCCEIUS, *ibid.* ſub ea quæ contineantur, 234. 247. utrique parentum communis, *ibid.* præcipue tamen ſunt partes patris, *ibid.* quando finiatur, 235. 236. fieri nequit, niſi pater certus ſit, 243. apud quem fieri debeat, divortio facto, 267
*Edentes* carnem humanam juſto bello petuntur, *vide* Cibus. Caro. Anthropophagi.
*Effectus* ut non ſequatur, ſatis eſt unicam deeſſe cauſarum, III. 141. univerſalis cauſa requirit univerſalem, I. 12. c. 57
*Egeſtatis* evitandæ cauſa quæ injuſte fiunt, maxime ſunt excuſabilia, III. 292
c. *Ejurari* magiſtratus cur Latinis dicatur, I. 143
Ἐκδικεῖν quid apud Paulum Apoſtolum, I. 166
Ἐκδίκησις quid, III. 93. c. 112
ELEAZARI factum, III. 668

*Electio*

*Electio* non ſemper infert ſubditorum libertatem civilem, I. 189. electorum regum eſt jus temporarium, *ibid.* eligens indignum, reipublicæ tenetur, III. 180. electus Imperator per legiones quo imperavit jure, *vide* Rom. Imp.

c. Electivis in Regnis cur liberorum defuncti ratio haberi ſoleat, II. 446

c. *Electorum Germaniæ* ſubditi ad judicia Imperii provocare nequeunt, II. 197

c. *Elephantes* in prælium adducere an liceat, III. 579. & quatenus, 588. 589

*Eleutherocilices*, I. 191

c. E l i s a b e t h a *Angliæ Regina* cur vectigali a Rege Daniæ impoſito contradixit, II 108. mutuæ defenſionis pactum contra omnes, etiam religionis in cauſa, iniit, III. 122. irriſit Papæ Hiſpanos novo orbe infeudanti, 478. quid regerit Batavis imperium offerentibus, 535

c. E l y m a s, in eum quali poteſtate uſus ſit Paulus, I. 153

*Emendatio* peccantis quotuplex, III. 269

c. *Emigrare* ſubdito cuique licet jure nat. II. 329. quibus caſibus hoc jus tolli poſſit, *ibid.* Emigrantes in ſuo territorio recipere vicini non tenentur, 330. ab iis jure naturæ licet cenſum exigere, *ibid.*

*Emtio venditio* quid ſit naturaliter, II. 657. metu expreſſa poteſt jure naturali reſcindi, 660. ſine certo pretio a rege facta non valet, 663. rei alienæ quatenus obliget emtorem bonæ fidei, *ibid.* in Emtione venditione dominium etiam ſine traditione transfertur, 663. jus emendi res ad vitam neceſſarias nemini negari poteſt, II. 70. immo poteſt, c. 114. Emens rem alienam reſtituere eam venditori non poteſt, 563. poteſt, c. 581. ementi pignus a creditore tenetur qui oppignoravit, etiam ſi res ſit aliena, 560. Emtori rei alienæ quatenus obligetur dominus, 562. Emi pluris res poteſt in gratiam alterius, 666. Emtor rei captæ bello injuſto, an quid impendii deducat, IV. 274

c. Emtio venditio qualis ſit contractus, II. 686. Emtio tam ſub conditione, quam pure contrahi poteſt, 194. coæva permutationi quoad obligationem, 685. rei vitioſæ valet, at actio datur ad reſarciendum damnum, 692. ſubſiſtit, etſi res vendita pluris valeat, 695. item etſi multo minoris, 696. Emtor quando de dolo teneatur, *ibid.* quando poſſit agere ad id, quod intereſt, 697. periculum rei cur ſit Emtoris, etiam ante traditionem 699, 700, 708, 714. Exceptiones, 708. Emtor dominus non fit ſine traditione, 709. ſecundo emtori tradita res cur ei acquiratur, vera ratio, *ibid.*

*Emphyteuſis* ſine ſcriprura a rege facta non valet, III. 51

c. Emphyteuſin leges civiles jus in re eſſe voluerunt, II. 160

'Εναντιοφάνεια, III. 133

'Ενεχυρασμοί. III. 619

'Εννοιαι. I. 8

c. *Enna* civium cædes a Pinario patrata, I. 225

c. E n n i u s juri opponit ferrum, *P.* 41

c. E p i c h a r m i dictum contra litigantes, I. 147

c. E p i c t e t u s Stoicorum finem explicat, *P.* 37

c. E p i c u r i ſyſtema de juſtitia, & injuſtitia, *P.* 34. doctrina ex Gaſſendo de legibus ſcriptis ſaltem ex metu injuriæ, 71. inepta concluſio ex vaſtitate orbis, III. 389

*Epicurei* cur ex bene moratis civitatibus ejecti, III. 311

'Επιείκεια, III. 145. ejus fontes, & regulæ, *ibid.*

'Επιμαχίαι, III. 99

'Επιορκεῖν, III. 11.

*Epiſcopus* qua talis jus non habet regendi humano more, III. 460. Epiſcoporum conſilia circa bella, 484

c. Epiſcopo an fas ſit pro reis intercedere, I. 160. Epiſcopi Romani privati quondam fuere, 241. Epiſcopi, & Abbates omnes fuere ſub protectione ſtatuum ſæcularium, 321

'Επεχαί. II. 123. publicæ quid, c. 151. quidque juris circa illas, *ibid.*

*Equi*, & equæ, quæ poſtliminio apud Romanos recepta, IV. 120. c. 167. Equorum vectigal, II. 68. Equus ſcythicus, 211

E r a s m u s Chriſtianis arma interdicit, *P.* 17

c. Eraſmi error: nullum bellum juſtum eſſe, *P.* 79

*Error* an irritum actum faciat, II. 588. quoties

quoties liberet fide, IV. 420. Error circa pretium reſarciendus, ſi poſtea de eo conſtet, II. 661. Errans hoſti obligatur ex pacto, IV. 420. Errantes in partem Chriſtianæ religionis an puniendi, I. I. 316

c. Error natura tollit conſenſum, eoque negotium, quatenus errat, II. 619. quid ſi in parte erratum ſit, *ibid.* quid ſi alicujus culpa, *ibid.* ſi neutrius, vel utriusque, *ibid.* Error an ſit, ignorare futurum, *ibid.* Jure Rom. cur non tollat ſubſtantiam actus, exceptis aliquot caſibus, 620. de Errore, ejusque effectu in contractibus juris gentium, doctrina H. Coccen, *ibid.* in corpore ſi erratum eſt, adeoque vel in re, vel in perſona, vitiatur pactum, 621. item ſi in ſubſtantia negotii, *ibid.* item ſi in qualitate perſonæ, quæ ad ſubſtantiam negotii neceſſaria eſt, *ibid.* item ſi in materia, non vero ſi in materiæ qualitate, *ibid.* nec ſi in nomine, 622. Error quod vitiet negotium, verum ſaltem eſt intuitu errantis, non decipientis, *ibid.* Errorem cum dolo confundit Grotius, *ibid.* fundamentum doctrinæ de errore Grotius male in falſa præſumtiune facti conſtituit, argumento ex lege defumto, 623. in errante plane non eſt conſenſus in negotium, nec conditionalis, 630. Errans in titulo cur Jure civili non uſucapiat, etſi revera juſtus titulus adfuerit, III. 493. Error juris an, & quatenus noceat Jure Romano, IV. 210

c. Esaiæ, II. 4. vaticinii vera explicatio, I. 145. ejusdem *LVIII. v.* 6. ſenſus de creditorum injuſtorum jejuniis non aſſecutus a Grotio, IV. 180

*Eſſeni* non jurabant, III. 17. cur, *c.* 46. gladiis armati incedunt, I. 166. cur, *c.* 218. Eſſenorum communio in bonis, II. 54. *c.* 76

*Evangelii* præcepta an contineantur in jure naturali, I. 86

c. Evangelii lex pars eſt Juris naturalis, I. 63. quænam pars, II. 38. cjus præcepta duplicia, 47. Evangelium non inculcat majorem obedientiam erga Principem, I. 362. 373. *vide* Chriſtus.

c. *Evangelici* ſunt plane ſincera veræ Catholicæ Eccleſiæ membra, III. 399

c. *Evocatio ſacrorum* quid fuit apud Romanos, IV. 10. quando fiebat, 11. differebat a devotione urbium, ſ. exercituum hoſtilium, 13

'Εὐορκεῖν, III. 11

c. Euphemius quale jus admittat, P. 34

c. Euripides de belli, & pacis ſcientia perperam intellectus a Grotio, P. 33. de pœnis improborum, 40. de evidentia jurium naturæ, 84. de Cyclopibus, I. 360. quanti ſit regnare, II. 185

*Exactiones* odioſæ, III. 619

'Εξαίρετον, IV. 39

*Excellentia* ſuper alios quatenus a virtute, & utilitate ſejungitur, bonum eſt imaginabile, III. 293

*Exceptionem* habens jus habet ad pecuniam redactam ex bonis ſuis venditis, II. 561

c. *Excommunicationis* pœna pertinet ad poteſtatem civilem, I. 248

*Excurſus* inutiles in bello, id eſt, ii, qui tantum virium oſtentationem habent, injuſti ſunt, IV. 206

c. *Execratio* non omnis deſinit in juramentum, III. 30. Execrationes variæ a gentibus juramentis additæ, *ibid.*

*Executionis* ad modum quod pertinet, conditionem non facit, IV. 423

*Exercitoria* actio unde, II. 591. Exercitores an teneantur in ſolidum ex facto magiſtri, *ibid.*

c. Exercitoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplex ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex contractu ipſo, ſed ex quaſi contractu, 641. cur non detur, niſi ſecundum præpoſitionis formam, & intra fines negotii commiſſi, *ibid.* Exercitor quis dicatur, *ibid.* Exercitores ſinguli quod ex facto magiſtri in ſolidum teneantur, id ſumma nititur æquitate, 642

*Exercitus* quid, III. 132. juſtus, *ibid.* Exercitûs inſolita conſcriptio ſi juſtis indiciis appareat non fieri ſe tuendi gratia, rumpit pacem, IV. 335. cautio ne exercitus aliquo ducatur, quomodo intelligenda, III. 144

c. Exercitûs requiſitum eſſentiale, III. 152. Exercitus peregrini, eorumque duces ſunt ſub poteſtate territorii, ubi degunt, vel tranſeunt, I. 237

*Exhæredato* filio an quid debeatur. II. 373. Exhæredatus tacite cenſetur qui grave crimen commiſit in patrem, niſi adſint con-

condonatæ culpæ indicia, II. 387. Exhæredari filius a patre in totum an poſſit, *ibid.* quando poſſit, *ibid.* an ne in regnum ſuccedat, 387. negatur, 452
c. Exhæredatio quid, ex quibus cauſis fieri poſſit, ejusque effectus, &c. II. 414. tacita nec jure nat. nec civili cognita eſt, 453
*Exilium* fidejuſſoris damnati ex fidejuſſione proprie pœna non eſt, III. 424
'Εξις, II. 522.
*Exiſtimatio* æquiparatur vitæ, I. 85. *vide* Fama.
*Exitus* liber cum itinere libero intelligendus, III. 133
*Expiere* latinis quid, I. 36. per expletionem juris quo caſu demum aliquid noſtrum fiat, II. 397. Expletorium eſt omne jus, 406
*Exploratores* graviter puniendi cauſa, III. 669
c. Exploratores mittere, jure naturæ licet, III. 688
*Expugnationes* urbium, & direptiones violentas, Chriſtiani permittere non debent, IV. 320
*Exteri* quomodo de rebus bello captis judicare debeant, IV. 48. Exteris quomodo jus naſcatur ex lege civili, II. 479. Exterorum res retinentur pro jure noſtro, aut civis noſtri, III. 622
*Externi* teſtari non prohibentur jure naturali, II. 345. Externi juris qualis efficacia, IV. 74. Externum dominium ſine interno, 72. *ſeqq.* Externi qui habendi, III. 201. olim habiti pro hoſtibus, II. 345. quod ne fieret, poſtea fœderibus eſt cautum, III. 92. an teneantur legibus loci ejus, in quo degunt, II. 59, 587. an pro hoſtibus habendi ſi in loco hoſtili deprehendantur, III. 661. c. 677. 678. 679. *vide* Extranei.
c. *Extirpatio* populorum damnatorum quo jure præcepta, P. 95
*Extorſio* violenta acceptatio eſt vitioſa, ex qua jus ei naſcitur, cui extorquetur, II. 563
c. *Extraneis* licebat adorare in templo Hieroſolymitano, at non ritu Judaico, I. 69. Extraneis ne res vendantur, aut ab iis emantur, lege publica ſtatui poteſt, II. 113, 114. ab aliis præterea juribus excludi poſſunt, 117. lege publica an a connubiis excludi poſſint, 115. Extraneo jus quæſitum auferri nequit a Principe territorii, III. 78. *vide* Advenæ.
*Extrinſeca* contractui non ſunt indicanda, II. 659
*Exules* pœnæ metu dedendi ſunt, IV. 335. in exules alibi nullum jus eſt civitati, II. 223. IV. 335. penes reges exules manet jus regni, etiamſi poſſeſſionem amiſerint, III. 140. Exules ejus ſuſcipere, cum quo pax initur, an pacem violet, IV. 335. Exulibus pulſis ſedibus ſuis habitatio non deneganda ſub certa conditione, II. 69. nec tranſitus negandus ob querendas ſedes alias, 63
c. in Exules jus quo caſu maneat civitati, quo non, II. 331. Exulis regis liberi jus habent ſuccedendi, 437
EZECHIAS, II. 18

F.

c. FABER quid præſtitit in Jure naturæ. P. 83
FABIORUM deditio Gallis negata, III. 413. IV. c. 132
c. FABIUS *Maximus* (*Quintus*) quomodo captivos redemit, III. 128. IV. 416. ejus elogium, III. 592. filio Conſuli legatus datus, I. 33
c. FABIUS *Rullus* filium triomphantem ſecutus, I. 34
c. *Fabro* ſi promitto ut de ſuo auro mihi annulos faciat, id non eſt contractus mixtus, ſed mera venditio, II. 688
*Faciendi* cujus quis alii jus dat, ejus ipſe auctor eſſe cenſetur, I. 170. Facio ut facias, II. 656, 658. Facio ut des, *ibid.*
*Facinus*, *vide* Scelus. Facinoroſi an ſepeliendi, III. 247
*Factum* alienum jure naturali neminem obligat, niſi ſucceſſorem bonorum, *vide* Delictum. Factum qui promiſit, naturaliter non obligatur, ſi facere ex ſua parte nil omiſerit, II. 595. IV. 391. illicitum promiſſum, an valeat, *vide* Illicitum. Factum ſingulorum non obligat communitatem civilem, III. 409. utile nullum parit juris effectum, ex Facto obligatur quisque vel ad reparationem, vel ad pœnam, III. 259. ſub Factis comprehendutur etiam non facta, quatenus conjecturam faciunt voluntatis, II. 474

c. Factis ex non probatis, ſ. incertis, nullum jus oritur, III. 149. Facta dubia interpretandi regulæ, 150, 151. ſub facto illicito etiam continetur non factum, quod fieri debuit, 186

*Facultas*, juris ſpecies, quid, & quotuplex, I. 4. eminens quid, *ibid.* meræ facultatis quæ ſunt, an tempore amittantur, II. 174. Facultatem qui dat, dat quantum in ſe eſt ea, quæ ad facultatem ſunt neceſſaria, IV. 108

A. Facultas, vocis etymologia, I. 31. vulgaris, & eminens Grotio quid, 26. per eminentem in ſpecie quale jus intelligat, 32. moralis habendi, vel agendi objectum quod, 31

*Fallere* hoſtem quibus modis liceat, III. 564. ſuos quomodo liceat, 569. Fallendi artes qui inſtillant, fugiendi principibus, IV. 435

*Falſum* dicere, concedit Plato imperium habentibus, & quare, III. 571. quatenus non ſit illicitum, 569. *ſeqq.* Falſum dicere amenti, & infanti, non eſt mentiri, ſtricte ſumta voce, *ibid. vide* Mendacium.

c. Falſiloquium in bello licitum, III. 592. quatenus nec extra bellum prohibitum ſit, *ibid.*

*Fama* naturaliter homini ſuum, III. 180. *vide* Exiſtimatio.

c. Fama jus eſt, quod æque, ac vita, defendi poteſt, II. 39. Famæ reſtitutus an ad opificiorum collegia iterum admitti debeat, III. 78. Fama quod menſurari, & reparari pecunia poſſit, id jure civili ſtatutum cur ſit, 199

*Famis* cauſa facta deditio, excuſabilis, III. 509. *n.*

c. Fame preſſis navigantibus, quo jure quilibet cibaria in commune proferre cogi poſſit, II. 96

*Familia* fundamentum eſt matrimonium, III. 293

c. Familia quid dicatur, II. 246. ejus eſſentia conſiſtit in mare, & fœmina, *ibid.* ex pluribus oritur civitas, *ibid.* Familiarum ſeparatim habitantium exempla, I. 22. Familiarum olim controverſiæ quomodo componebantur, 360. in civitatem coëuntes ſuo juri renunciant, 361. Familiæ unitas, *vide* Unitas

A. Famulus ex quovis facto, etſi juſſu heri peracto, in ſolidum tenetur, III. 549

c. *Fas*, & *nefas* quid dicatur in Jure Can. II. 302. Fas Deûm quid ſit, III. 583

*Fato* ſuo deprehenſi in bello, IV. 33. dicuntur infortunati, *vide* Infortunatus. Etiam ſervi fiunt, 70. jus habent poſtliminii in pace, 112. *c.* 150. inter eos referuntur coacti ad bellum, 185. *ſeq.* Fato fieri quæ dicantur, 34

*Favor* in promiſſis, III. 135. *Favorabilia* in dubio realia, 159. quomodo interpretanda, 136. extendenda ad proprietatem verborum, tam artificialem, quam vulgarem, II. 391. III. 136 IV. 127. ſunt quæ æqualitatem in ſe habent, III 135. quæ utilitatem ſpectant communem, *ibid.*

c. Favoris præſumtio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157

F AVORINI philoſophi error circa jus talionis, III. 321

*Fecialium* uſus Romæ, III. 484. collegium quare Romæ inſtitutum, 484, 488

c. Fecialium formula ad bellum indicendum, *P* 76. inſtitutio, collegium, munera, III. 107. Fecialem Gallum cur Senatus Pariſienſis admittere noluit, 213. Feciales apud varios populos, 651. Feciale jus ſanctiſſimum Romanis, 582

*Felonia* quid, I. 323, 329, 376

*Feræ* quorum ſint? lex, quæ eas regi addicit, non injuſta, II. 470. in Sylvis privatis non ſunt nullius, 469. ſunt Principum in Germania, 470. quamdiu nullius ſint dicendæ, 469. Feras nullius eſſe, non ſimpliciter eſt ex jure naturali, ſicut putat Jus civile Rom. 470. an dominus amittat ſi aufugerint, 469

c. Feræ cujus ſint, I. 235. ſunt res nullius, II. 91. etiam in ſolo occupato, 92. 482. etiam in ſylvis circumſeptis, non in vivariis, 484. ne capiantur, edicti effectus, 149. Feræ captæ, & evaſæ poſſeſſio quando pereat, 484, 485. Feræ male comparantur cum lapidibus in Tiberim demerſis, quorum dominium retinetur, non poſſeſſio, 485. & cum ſervo fugitivo, *ibid.* Feræ manſuefactæ, & crepundiis diſtinctæ quamdiu dominium retinetur, 486. Feræ captæ, etiam in alieno fundo, ſemper ſunt capientis, 486, 487. non niſi in pœnam auferuntur lege civili, *ibid.*

FERDINANDUS I. Rex Romanorum quo

Digitized by Google

quo jure leges condidit, & comitia habuit, I. 252

c. Ferdinandi *Auſtriaci* uxor plebeia cum liberis cur a ſucceſſionis jure excluſa, II. 249

*Feritas* quid, P. 93

*Ferrum* quid ſignificet, III. 133

*Ferruminatio* non facit confuſionem, II. 478

c. Ferruminatione confuſionem fieri, Paulus non ait, ſed acceſſionem, II. 515. nec diſtinguit eam ab applumbatione quoad acceſſionem, *ibid.*

c. Ferus (*Job.*) omne bellum Injuſtum declarat, P. 79.

*Feuda* longæva poſſeſſione acquiruntur, I. 169. longo tempore acquiri poſſunt, quæ deferuntur ex inveſtitura primaria, *ibid.* deferuntur vel ex jure proximi poſſeſſoris, vel ex inveſtitura primaria, *ib.* hæreditate adiri poſſunt, ſeparatim ab aliorum bonorom hæreditate, 383 franca, ſive libera, I 211. Feudum ligiom, *ibid.* Feudorum regiorum tacita conditio, ſi bellum juſtum fuerit, *ibid.* Feudorum judicatio non ſemper facienda ex lege Longobardica, II. 384. nec pertinet ad Eccleſiam, III. 461. *n.*

c. Feudum per ſe non infert privationem ſummæ poteſtatis, I. 127. in Feudis francis quid remiſſum, 128. ligium quid, 129 in Feudi dat one quale dominium ſupponatur populo danti, II. 160. Feudum a patre alienatum cur liberi vindicare poſſint, 190. Feuda antiqua longa poſſeſſione acquiri poſſe, in genere, & jure naturæ verum non eſt, 191. Feudum vindicans filios, vel agnatus, ad id, quod intereſt, agere nequit, 192 Feuda fœminina quid, 445 Feudis minus proprie comparantur regna, niſi quoad ſucceſſionem, quæ in utriſque linealis eſt, *ibid.*

*Feudale* Jus tantum Germanis uſitatum, I 211. in perſonam, & in rem, *ibid.* *ſeqq.* Feudalis obligatio non tollit ſummum imperium, *ibid.* Feodalla regna qua ſucceſſione deferantor, II. 384. Feudalis rei conceſſio beneficium eſt, 658

c. Feudale jus apod pleraſque Europæ gentes obtinet, ſed inter ſingulas tanquam jus civile, II. 482. Feudalis contractus non eſt mixtus, 688

*Fides* in bello, IV. 297. prædoni, & tyranno debetur, 299. perfido an ſervanda, 304. compenſando quomodo liberetur, 305. tacita quæ, 410, 411. Fides commendata in bello, 435. Fides, quæ vim habeat juramenti, III. 28. apud Paulum quid ſignificet, 431. Fidem credendi Evangelio quod Deus quibusdam negat, fit ex cauſis incognitis, 314 per fidem debellaſſe regna, quo ſenſu quidam dicantur, I. 80. Fides ſi frangatur a rege, ut tunc regno cedat, hæc conditio non deſtruit ſummum imperium, 197. fundamentum eſt juſtitiæ, II. 585. promiſſa, dat ius ei, cui promittitur, IV. 298. ſervanda hoſtibus quibusvis, & quare, 304. privatis, 299. poteſt tamen his etiam non ſervari jure gentium voluntario, 301. ſervis etiam ſervanda, *ibid.* an ut ſerviant cogi poſſint a ſuperioribus privati, ſi quam hoſti dederunt, 422. quibus cauſis poſſit absque injuſtitia non ſervari, 305. *ſeq.* an ex jure ſupereminentis dominii poſſit non ſervari quæ ſubditis eſt data, 302. Fides expreſſa, 321. Principum pro jurejurando, III. 18. publica quotuplex, *ibid*, tacita, *ibid.* in fide eſſe, quid, I. 206. Bona Fide rem alienam qui emit, pretium an repetat, II. 563. Fidei bellicæ partitio, IV. 323. c. 246. Fidei alicujus ſe permittere, *vide* Dedere. Qui ſe fidei civitatis, aut regis permittit, qualiter obligetur, *vide* Tutela.

*Bonæ Fidei*, & ſtricti juris diſcrimen an valeat inter popolos diverſos, III. 155. *Bona fidei poſſeſſor* non tenetur de re, quæ periit, II. 561. ſi rem alii donaverit, an teneatur, 562. ſi rem vendiderit, an, & quando teneatur, *ibid.* an naturaliter fructus ſuos faciat, 478. ad rei reſtitutionem tenetur, 561. recte impendia repetit, & quæ, 478. *Malæ fidei poſſeſſor* quale jus tempore acquirat, IV. 73. an ſpeciem perdat, II. 478. impendia repetit, 479

c. Fidei ſanctimonia commendatur, II. 613. ea nil ſanctius in bello, III. 592. hoſti data ſervanda, II. 626, 627, 630. IV. 424. etiam uſurpatori, perfido, hæretico, prædoni, tyranno; idque ipſo naturæ jure, I 386. IV. 308, 314, 315. item rebellibus ſobditis, 311. data hoſti a privato cur ſervanda, vera ratio, 426 Fidem quatenus minores po-

teſtates, v. g. Dux, Magiſtratus, &c. dare poſſint de Republica, IV. 413. Fides data violari talionis jure nequit, 316. *ex Fide quidquid non fit, peccatum eſſe*, quo ſenſu Paulus *ad Rom. XIV.* dicat, 88. *ſeqq.* per Fidem ſuam jurantis Principis verum eſt juramentum, III. 48. *Bona Fide* formula interpretatur, IV. 89. *Bonæ fidei negotia* quænam dixere Romani, III. 157, 187. *Bonæ fidei poſſeſſor* quis dicatur, II. 517

*Fideicommiſſum* familiæ relictum quem ordinem ſequatur, II. 387. Fideicommiſſo obnoxia longævo tempore acquiruntur, 170

c. Fideicommiſſum qui ſub conditione expectat, plane jus in re non habet, II. 162. ſi pure, ſecus, quo jure, *ibid.* Fideicommiſſa facto patris liberis auferri nequeunt, 192. Fideicommiſſo familiæ relicto an cenſeatur vocatus proximior ultimo poſſeſſori nominato, an vero proximior ipſi teſtatori, 434, 451

*Fidejuſſio* qualis actus, II. 658. Fidejubens, & ſolvens pro aliquo contemplatione tertii, actionem habet in eum, qui liberatus eſt, 560. Fidejuſſor obligatur ex ſolo conſenſu, etiam ſine cauſa, in id, quod fidejuſſit, III. 619. Fidejuſſionis periculum eſt miſerabile, IV. 238. Fidejuſſor ad mortem obligari non poteſt, ad exilium poteſt, III. 424. *ſeqq.* Fidejuſſoris obligatio immediate unde, *ibid.*

c. Fidejuſſio non eſt actus mixtus, II. 689. non ſemper mandatum eſt, *ibid.* Fidejuſſores cur teneantur, III. 628. Fidejuſſor pro alieno crimine intercedens ad quid teneatur, 445. in Fidejuſſorem hoſtem, & non hoſtem, quid liceat, IV. 218

*Filia* fratris majoris an præferenda fratri minori in regni ſucceſſione, II. 393

c. Filia regis, principis, &c. inferiori nupta qualia retineat jura, II. 249, 250. Filiæ nubendo exeunt e domo patris, filii non item, 276

*Filius* an debeat accuſare patrem proditorem, III. 206. a patre rege in regno exhæredari an poſſit, II. 387. natus patre jam rege an præferendus ante nato, 390. c. 457. inſtrumentum patris I. 389. patrem non ſequitur, niſi in jure commorandi, IV. 388. poſtliminio non redit in poteſtatem parentis jure civili, & quare, 116. Filio abdicato, & exhæredato an quid debeatur, II. 373. Filii naturales an ſuccedant patri, & adoptari poſſint, 374

c. Filius quo ſenſu ſit inſtrumentum patris, I. 392. II. 234. ejuſque pars, I. 392. eſt vera pars corporis paterni, & materni, II. 274. acquirit patri, etiam ignoranti, IV. 57. matri non acquirit II. 238. excedendo e domo patris non deſinit in ejus eſſe familia, & poteſtate, 237, 238, 242. emancipatus non patri acquirit, ſed ſibi, 238. nuptias contrahere abſque conſenſu patris nequit, 239, 242. monachus invito patre factus retrahi ab eo poteſt, 240. cur ſequatur forum, & dignitatem patris, 246. etiam ex inæquali matrimonio natus, 249. Filium an excludere a ſucceſſione pater rex poſſit? affirmat *H.* COCCEIUS de regnis noviter quæſitis, negat de avitis, 452. negat de utriſque *Sam.* COCCEIUS, *ibid.* cur, 454. Filius ante dignitatem patris editus cur privatus dicatur *in L. 11. C. de dignit.* 458. ſucceſſor cur teneatur etiam ultra patrimonium defuncti, III. 80. *vide* Liberi.

*Finis* eſt ſemper bonum aliquod, aut declinatio mali, III. 507. ejus neceſſitas jus dat in moralibus, II. 223. finem rei non reperire in moralibus pro impoſſibili habetur, III. 131. quæ ad finem ducunt in morali materia æſtimationem intrinſecam accipiunt, 555

*Finitivus* ſtatus Rhetorum, III. 132

c. *Finitor* Latinis quis, II. 158

*Finium* proferendorum ſtudium reprehenditur, *vide* Imperii fines.

*Fiſco* cedere bona captivi non capta, juris eſt civ. rom. IV. 118. bona naufragorum, eſt plane injuſtum, II. 367. & bona obſidis, IV. 343

c. Fiſcus quid differat ab ærario, I. 297. II. 359. Fiſco naturali ratione non competit jus depoſitum recipiendi, II. 571. Fiſcus acquirens hæreditatem vacuam cur teneatur ad ejus onera præſtanda, III. 79

FLACCI dolus, III. 570. c. 613

FLORENTINUS quid per naturalem inter homines cognationem intelligat, P. 44. 61. I. 28



Digitized by Google

c. Flori locus de veneranda majeſtate populi Romani male applicatus a Grotio, I. 321

*Flumen* totum interdum ripam alteram ſequitur, II. 130. idem quo ſenſu, 523. quod mutavit alveum, an idem ſit, 130. naturalis terminus eſt regionis, 129. obſtructione fluminis qui tenetur, tenetur etiam de damno eum ſecuto, III. 182. *Flumina* quomodo occupentur, II. 123. non ſunt nullius ideo quod ſingulos dominos non habeant, 59. ſunt populi, 62. occupari quomodo potuerint, 59. Fluminis curſu mutato an imperii fines mutentur, 129. c. 155

c. Flumina occupari nequeunt, II. 88, 91. quomodo nullius ſint, 145. inter res communes referuntur a JCtis Rom. 148. eorum proprietas nullius eſt, indeque occupabilis, 144. uſus communis, indeque non occupabilis, *ibid.* ad hunc uſum quæ requirantur, *ibid.* Flumen quando aut pro indiviſo commune, aut non, 159. pro tranſitu fluminum vectigalia imponi poſſunt, 109. Fluminis exſiccatio male diſtinguitur ab alvei derelictione, 159. Flumen privatum quid, 494. publicum eſt populi quoad imperium, non vero quoad dominium ſive generale, ſive particulare *ibid* Flumina cenſiorum vice fungi, recte dixere JCti Rom. 497. Flumen non deſinit eſſe publicum ideo, quod navigabile eſſe deſinat, 501. Flumine in feudum dato, an & inſulæ in eo natæ acquirantur feudo? affirmatur, ſi vicini agri ſint limitati; ſecus ſi arcifinii, 502

*Fluvialia* incrementa, *vide* Alluvio. Incrementa.

c. *Fœda* cur non facienda, vera ratio, P. 74.

*Fœdus* quid, III. 90. quando renovatum cenſeatur, 102. an duret parte violata, *ibid.* antiquius quando præferendum, *ibid.* cum populo, reale, 138. cum rege, non ſemper perſonale, 139. jus dat regi, qui regno pulſus eſt, 140. cum populo, aut juſto rege, non prodeſt invaſori, ſive tyranno, *ibid.* inæquale proprie jurisdictionem non dat, I. 205. inæquale quod, 204. Fœdus a ſponſione quid differat, III. 90. *Fœdere* inæquali qui tenetur populus, liber eſſe non deſinit, I. 206. III. 201. inæquali qui tenetur rex poteſt ſummum imperium retinere, I. 206. in Fœdere ſuperior quis dicatur, 205. 208. *Fœderis* rumpendi materia odioſa, III. 137. inæqualis pericula unde, I. 209. *ſeq.* Fœderis princeps imperium in quibus rebus habeat, 209. *Fœdera* realia, III 139. promiſſa media, 135. quædam idem ſtatuunt, quod jus naturæ, & quare, 92. *ſeq.* inæqualia contrahuntur etiam ubi bellum non fuit, 95. *Fœdera* an contrahi poſſint cum his, qui alieni ſunt a vera religione, quæ, & quatenus jure naturæ, jure Hebræo, jure Evangelico, 95, 96, 99. cum quibusdam populis vetita lege Hebræa, 6. quæ favorabilia, quæ odioſa, 139. æqualia tum pacis, tum ſocietatis, 49. c. 112. inæqualia, *ibid. ſeqq.* æqualia de commerciis, 94. perſonalia, 139. realia, *ibid.* Fœdera faciendi jus, pars eſt ſummæ poteſtatis, I. 173. in regno ad regem pertinet, III. 90. facta cum libero populo an maneant mutato ſtatu ejus populi, 138. fieri neceſſe erat inter eos, qui nihil ante contraxiſſent, quibus id conſtitueretur, quod eſt juris gentium, 92. qui frangit, iræ divinæ obſtringitur, 190. liberat alterum obligatione, ſed cum exceptione, 92. quæ jungunt arctiſſime duas civitates, an impediant quo minus ſtatus perfectæ civitatis retineatur, I. 174. inæqualia imperium minuunt, vel non, III. 95. ut eos hoſtes habeamus, quos pars altera, *ibid.* Fœdus ne injuſſu alterius bellum geratur, quomodo intelligendum, 138. *Fœderum* finis pax eſt, aut ſocietas, 94. fundamentum non eſt jusjurandum, 140. ſpecies variæ, 93. *ſeqq.* diviſio, 92. inæqualium diviſio, 94. diſtinctio circa jus poſtliminii, IV. 122. c. 170. *Fœderibus* ſtare etiam poſt acceptam aliquam injuriam, animi eſt generoſi, 307. ex iis etiam aliquem ex injuſta cauſa juvaſſe, veniam meretur pœnæ, 192. in omnibus præſumitur ratio habita prudentiæ, ac pietatis ejus, cum quo agitur, 94

c. Fœdus definitur, III. 106. in quo præcipue differat a ſponſione, 107. ſua natura reale eſt, & ad ſucceſſores, in electivo quoque regno, pertinet, 164. caſus excepti, *ibid.* Fœdera fiunt vel obligandæ, vel confirmandæ amicitiæ cauſa,

Digitized by Google

ſa, III. 110. Fœderum regula generalis, 113. nocendi cauſa nullum valet jure naturæ, 114. quid per tale fœdus intelligat Grotius, 116 cum infidelibus licite contrahit Princeps juris ſui tuendi cauſa, etiam contra Chriſtianum, 114, 115. finito tempore tacite renovatum præſumi nunquam poteſt, 124. Fœdere violato, an altera pars quoque ab eo recedere poſſit, *ibid.* Fœdera ſubditi contrahere nequeunt, exceptis tribus caſibus, *ibid.* ex Fœdere a prædeceſſore inito tenentur ſucceſſores, 125. a Fœdere an alius invito alio recedere poſſit? diſtinguitur, 125, 126. aliæ de Fœderibus quæſtiones, 126. Fœdere violato non committitur crimen læſæ majeſtatis a parte fœderata, ſecus ab ejus cive, I. 323. inæquale non derogat promittentis ſummæ poteſtati, 219. *Fœdus amicitiæ* diſtinctum ab amicitia, IV 170 quid fuerit JCtis Rom. 365. male Grotius opponit Fœderi ſine amicitia, 366. Fœdus omne, quo bellum componitur, amicitiæ cauſa initur, 367

c. *Fœderis antiqui* uſus etiam poſt *novi* tempora, P. 95

*Fœderatus* an defendendus contra fœderatum, III. 101. Fœderatus utrisque cui auxilium præſtare debeat, ſi bellum inter ſe gerant, *ibid.* c 121, 122. Fœderati inæquales an jus legandi habeant, 201

c. Fœderato corpori an majeſtas competat, an vero ſingulis fœderatis liberis, I. 323 *vide* Socii.

*Fœmina* an promittendo obligetur, *vide* Promiſſio. Fœminæ occiduntur impune in bello, III 662. ſexu tamen vindicari debent ab injuria, IV. 197. captivæ, & Hebræorum lex pro illis, III. 671. ſuccedunt in regnis patrimonialibus, II. 379. quomodo obnoxiæ bellico juri, IV. 197 iis parcendum, *ibid.*

c. Fœmina per nuptias tranſit in aliam familiam, II. 276. Fœminam, & maritem, pro uno haberi naturale eſt, 275. *Fœmina* jure naturæ capaces ſucceſſionis, 404. cur tamen a regnorum ſucceſſione naturaliter excludantur, *ibid.* non habiles cenſentur ſuccedendi, niſi in prima delatione imperii comprehenſæ ſint, 430. nec niſi extinctis maſculis ſuccedunt, ſi in genere vocatæ ſint, 431, 433, 465. in ſucceſſione præferuntur, prout vel magis, vel minus, vel nunquam excluſæ ſunt, 434. præmortuæ jus ſuum tranſmittunt ad ſuos deſcendentes habiles, cum ſuo eventu, *ibid.* maſculus ex iis natus non plus juris habet, quam fœmina, unde deſcendit, 435. præfertur tamen ſorori, *ibid.* cur maſculis poſthabeantur, vera ratio, 443. ex Fœmina regia nati cur in quibusdam Orientis regnis præferantur natis ex mare regio, 450. Fœminarum promiſſio valet jure naturæ, non civili, 617. Fœminæ puberes apud Colchos ante decimum annum, *ibid.* cur poſtulare prohibebantur apud Romanos, III. 170. immunes a jure ſequelæ, I. 395. Fœminarum fortium exempla, II. 247. Fœminis fortibus uti in hoſtes omnino licet, non lue, vel peſte infectis, III. 587. harum exempla, *ibid.* Fœminæ occidi in bello non impune ſolum, ſed jure poſſunt, IV. 218

*Fœnus* juri naturali repugnare, non ſatis conſtat, III. 304. Locationi eſt adfine II. 666. *n.* ſumitur in malam partem, 668. *n* ad Fœnera improba quomodo, & quare leges civiles ſoleant connivere, IV. 5. adverſus fœnebre malum reges ſibi juris remediis conſuluere, 246. Fœnus nauticum, 225

c. Fœnus jure naturæ improbum non datur, IV. 23, 24. nauticum quid differat a mutuo, I. 688. non eſt contractus mixtus, 689. *Vide* Uſura.

c. *Fœtus* animalium cujus ſit, II. 507, 510

*Fontes* venenis inficere an liceat hoſti, III. 667. an alio modo corrumpere, *ibid.* & quatenus, c. 584

*Formæ* in moralibus ſolent habere interjectum aliquod, quod modo ad hoc, modo ad illud extremum propius accedit, III. 482

c. Formæ negotiorum pertinent ad jura publica, III. 44 Formam merito ſubſtantiæ prætulerunt fere omnes JCti Rom. II. 512

c. *Fornicatio* nullo jure licita, IV. 23, 24

*Fortuna*, & injuria, quomodo diſtinguantur, III 415.

*Franci* diviſi in Orientales, & Occidentales, II.

II. 533. Francici juris ſucceſſio in Regnis, 1[illegible]. *Francorum* imperium diſtinctum a Romano, 533. regum ſucceſſio olim aliquatenus a populi voluntate pependit, *ibid.* jus de poſtliminio extra bellum publicum, IV. 123. jus circa ſervos, 75. mos ad bellum vitandum, III. 488. moderatio in bello circa res ſacras, IV. 227. mos circa prædam, 37

c. Francorum legibus cautum, ut regni ſit quidquid rex acquireret, I. 296. reges non acceperunt Imperium a populo Romano, III. 301

c. *Franciæ* in regno nunqoam ſucceſſio hæreditaria obtinuit, II. 462

c. Francisci I fœdus cum Turca cur illicitum, vera ratio, III. 115. pacem, quam iniit, cur ſtatus Galliæ ratam habere noluerunt, IV. 347

*Frater* minor an præferatur fratris majoris filio, II. 393. Fratris filius an patruo regis præferendus in ſucceſſione, *ibid.* Fratris filiam uxorem ducere, non eſt prohibitum, 214

c. Fratres jure nat. ab inteſtato non ſuccedunt, II. 425. *vide* Collaterales. Frater cum ſorore conjungi cur nequeat, 284. exempla in contrarium, 285. Fratris viduam ducere, nefas eſt natura, 278. 288. exempla in contrarium, *ibid.* cur id Hebræis licuit, 289. Fratrum voce quo jure & ſorores comprehendantur, III. 159

*Fraudantes* vectigalia ad quid teneantur, III. 183. in Fraudem quæ fiunt, quo pertineant, 142

*Fretum* maris poteſt occupari, II. 57. quo jure, c. 154

c. Fridericus *Neapolitanus* qood Turcam contra Gallum imploraverit, excuſatur, III. 120

c. Frontinus de qualitate, II. 156

*Fructus* ut uni populo vendantur, pactio an licita, II. 72. qui reſtituendi, 561. induſtriales rei non debentur, *ibid.* conſumti an reſtituendi, *ibid.* in pace qui conceſſi intelligantur, IV. 329. cum re reſtituendi, II. 561. reſtituendi ex damno dato, III. 181. duplices, induſtriæ, & rei, II. 561. qui eum impedit recipere, qui percipiandi eos jus habet, tenetur damni dati, etiamſi ipſe nihil percepit, III. 181. ut ſuos faciat poſſeſſor bonæ fidei, non eſt ex jure naturali, II. 478. *vide* Poſſeſſor b. f. quare teneatur reſtituere, *ibid.* *Fructuum* dominus eſt naturaliter qui dominus eſt rei, 561. in penuria, civis etiam vi cogi poteſt, ut quod habet conferat in medium,

c. Fructus vel naturales, vel civiles, II. 518. ex re aliena percepti acquiruntur percipienti, at percipiens tenetur ad eorum æſtimationem, III. 191. Fructus Principatûs duplices, deſtinati ad ſuſtentandam vel rempublicam, vel familiam principis, I. 296. 297. Fructus regni non ſunt proprii regis, *ibid.* Fructuum perceptionem ex re aliena JCti Rom merito inter modos acquirendi juris gentium, ſ. naturalis retulerunt, II. 516. 517. nec intereſt quoad dominium, bona ne, an male fide fiat, *ibid.* extantes rei ut reſtituantur a bonæ fidei poſſeſſore, id non eſt ex dominio, ſed ex obligatione, quæ in perſonam oritur, II. 277 pendentes ſunt in dominio arborem poſſidentis, percepti ſunt percipientis, *ibid.* etiam conſumti reſtituendi ſunt natura a bonæ fidei poſſeſſore, 578. ad percipiendos non tenetur bonæ fidei poſſeſſor, *ibid.* perceptorum, vel non, cujus ſit periculum, 714. *ſeqq.* Fructus rei, pace facta, quando cum re reſtitui debeant, IV. 459

c. *Frugifera* res ipſo jure nat. vaſtari poſſunt, IV. 232

c. *Frugum* vaſtatio in bello, IV. 7

c. *Frumentum* hoſti meo ſubvehere quatenus poſſit, vel non poſſit pacatus, III. 601

*Fuga* an ſit ignominioſa nobili, præſertim qua vitam ſervare ſtudet, quam vi armata ſe ſervare poſſe confidit, II. 12. ficta, dolus eſt non injuſtus, III. 564. c. 607. fugam hoſtium quo jure dux falſo militibus ſuis poſſit nunciare, 571. fugere num liceat captivo, bello injuſto, *vide* Captivus.

c. Fuga ſi pateat invaſo, an ceſſet jus neceſſariæ defenſionis, II. 30. an ſi cum infamia conjuncta, *ibid.* & 40. quo jure licita capto, & ſervo facto, IV. 82 *ſeqq.* 90. 91

c. Fulvii Cenſoris ſacrilegium, IV. 14

*Functionem* res numero, & menſura conſtantes quomodo recipiant, II. 563

c. *Funeraria* actio non datur jure nat. contra

tra familiam defuncti, II. 580. lege civili datur etiam contra hæredem prohibentem, *ibid.*

*c.* *Fungibiles* res quæ dicantur, II 582. 686. earum dominium non transfertur invito domino, *ibid.*

*Fur* ad quid teneatur, III. 183. apud Lycios fiebat ſervus, II. 228. *n.* nocturnus quo jure poſſit occidi, 13. Furem fugientem cum re noſtra juſte occidi, falſo quidam tradidere, 16. lex, quæ furem impune dicit interfici, non dat jus interficiendi eum, 17. nocturni, & diurni diſtinctio quo jure nitatur, 13. I. *c.* 56. 216

*c.* Furem nocturnum, & diurnum, mihi incognitum, jure neceſſariæ defenſionis occidere poſſum, II. 41. 42. diſtinctionis inter diurnum, & nocturnum, rationes variorum, 42. 43. vera, 43. nocturnum quando occidere non liceat, 44. interdiarium quando liceat, *ibid.* Furi intra, vel extra murum, quomodo reſiſtendum, 46. Furis cædem quatenus Evangelium prohibeat, 47. Furis cædendi ex licentia verum jus oritur, non ſaltem impunitas, 48. etiam fugientem, ſi res noſtras auferat, occidendi jus eſt, 48. 49. Fur ſi depoſuit ſpolium apud rei dominum, an furi reddendum ſit, 571. Fures balnearii cur habita ratione conditionis puniantur Jure Rom. III. 371

*Furari* apud Spartanos licuit, & Ægyptios, III. 658. at id non verum furtum erat, nec fur rem ſibi acquirebat, *c.* 674

*c.* Furato bove cur quintuplum, ove quadruplum ſaltem reſtituatur *Exod. XXII.* III. 372

*Furioſus* promittendo non obligatur, II. 587

*c.* Furioſus poteſt dominium habere, non vero ejus adminiſtrationem, II. 139. ei promitti natura nequit, 608. ejus promiſſum cur non valeat, 617. non eſt incapax ſucceſſionis, 404. 437

*c.* *Furore* durante nec dominium, nec patria poteſtas quieſcunt, ſed ſola adminiſtratio ſopitur, IV. 395

*Furtum* naturali jure prohibitum, I. 9. quo ſenſu, 8. quomodo a Græcis, & Judæis punitum, III. 296. non ſemper committitur ereptione rei alienæ, 429. non committit is, qui bello injuſto captus res ſuas domino ſubducit, IV. 74. ſubductio vaſorum facta Ægyptiis ab Hebræis an furtum fuerit, II. 368. *n.* Furtum de paſcuo, quam de domo, quare acrius puniatur, III 298

*c.* Furtum natura prohibitum eſt, citra voluntatem humanam, I. 46. permiſſum apud quaſdam gentes, *ibid.* Furti damnatus ipſo jure ſit infamis, 47. verum committitur etiam ex neceſſitate, II. 95. 97. cum depoſito compenſari nequit, IV. 319

*de* *Futuris* tres loquendi gradus obſervandi, II. 585

*c.* Futurum aliud eſt prædicere, aliud præcipere, I. 145. Futuri ignorantia non eſt error, II. 619

G.

GAbaonitarum controverſia, III. 6

*c.* Gabaonitis promiſſio facta jure nat. valida, II. 635. juramentum præſtitum validum declaratum ab ipſo numine, etſi injuſte, errore, & dolo elicitum fuerit, III. 25. injuria iis facta a Saul vindicata a Deo, 27. ſervi veri Hebræorum non fuere, *ibid.* quomodo ſerviebant Iſraëlitis, IV. 107

*c.* GAJUS de cive legibus naturæ æque, ac civilibus obnoxio, I. 22

*Galli* ſunt Franci occidentales, II. 533. an juſte a Romanis locum ſedis conſtituendæ petierint, 70. Gallis Hercules juſte bellum infert, quia carnes humanas epulabantur, III. 303. *Gallicum* jus de præda maritima, IV. 47. Galliæ jus circa prædationes, quæ contra legem publicam fiunt, III. 185. Gallis Senonibus an Rom. juſte aurum negarint, quod dari ipſis polliciti erant, qui in Capitolio remanſerunt, 91

*c.* Galliæ rex merito primum inter reges ſibi vindicat locum, II. 326. reginæ ad filium allocutio, I. 34

*c.* *Gallina* nigra, concurrente Gallo rubro, poſuit ovum in area Titii, pullum excluſit Gallina alba; quæritur cujus ſit pullus, II. 509

*c.* GANNASCI cædes, III. 689

*c.* GELLIUS de manûs conſertione, *P.* 41. oratori concedit, falſis uti ſententiis, 92

*Geldricum* jus de inſula, & alluvione, II. 475

*Generatio* parit jus in rem, II. 200. & perſonam, 203



Digitized by Google

c. Generatio quot annorum in Sacris, II. 185. inter homines natura licita non eſt, niſi per modum aliquem, quo mulier obligata eſt cohabitare uni viro, 243
*Genero* cum ſocru matrimonium eſt illicitum, II. 212. c. 287
c. Generi non ſunt una cum aſcendentibus perſona, II. 278
c. *Genitalibus* pudor a natura inditus, II. 275
c. *Gentes* quænam capita omnes agnoſcant, P. 34. earum conſenſus de eodem & hominum, & juris eorum auctore, 36. 37. an pii ex gentibus eſſe poſſint, I. 68. Gens ob quæ crimina excidi poſſit, 132. omni rationis uſu deſtituta nulla datur, III. 467. Gens a qualibet gente pœnam depoſcere nequit, 647
c. *Gentilibus* an ad ſalutem neceſſaria fuerit obſervatio legis Hebrææ, I. 63. an extra Chriſtum nulla ſalus, 64. 65. conditio Gentilium triſtis, 72. Gentiles reges, qui in Chriſtianos ſibi ſubditos ſæviunt, ideo bello peti nequeunt, III. 397
c. *Genuenſis* decreti circa aſſecurationes æquitas, II. 726
*Genus*. nomen generis ſæpe adhæret ſpeciei, III. 134
c. Genus humanum vere diſſociatum initio fuit, I. 360. ſpectatum vel ut univerſum, vel ut ſinguli, II. 73
*Germani* una uxore contenti antiquitus, II. 206. ſunt Franci Orientales, 533. eorum luſus de libertate, 224. reges precarii, I. 188. Germania non fuit pars Rom. Imperii, II. 527. Germanica inſtituta vigent in Europa, 468. Germanorum veterum latrocinia, III. 636
c. Germanis antiquis incoctum natura jus, P. 36. Germani jus poſuerunt in armis, I. 231. Germani principes, deficientibus Carolingis, an jure priſtinam libertatem intendere potuerunt, 257. Germani nihil in patrimonio privato habuerunt, 285. Germanorum Imperium ſemper fuit electivum, 300. Germaniæ ſtatus non eſt mixtus, 310. Electores, Principes, Comites, Barones, ex quo titulo terras ſuas teneant, II. 356. populus ſolus Imperatorem ſuum conſtituit, 543. Germanis Imperium non ex conceſſione populi Romani, ſed jure victoriæ quæſitum eſt, 548. *ſeqq.* cur vetus nomen *Romanum* retinuerit Carolus M. 543. Germania an locupletior facta ſit poſt invectam, novis terris inventis, tantam auri copiam 712. Germanici Imperii ſtatus licite fœdera contrahunt, III. 125. iidem cur habeant jus Legatorum, 213 Germania tempore Ulpiani non fuit in Provinciæ formam redacta, 644. Germanici Imperii Status ſibi merito jus belli aſſerunt, 646
c. *Getuli*, I. 22
*Gigantum* ætas, II. 56
c. Gigantes *Genes. VI.* 4. qui, II. 80. extitiſſe probatur, I. 110
c. GIZERICHUS teſtamento ſuo ſucceſſionem mere civilem introduxit, II. 461
*Gladium* accipiens gladio peribit, quo ſenſu dictum, I. 167. geſſerunt Apoſtoli quidam, 166. Gladio bella pro gloria quomodo gerenda, III. 513. minus acerbe gerenda, IV. 193
c. Gladii jus in S. ſcriptura quid ſignificet, I. 138. uſum non improbavit Chriſtus, 218. 219. *Gladio periturum qui gladio occiderit*, Apocal. XIII. 10. explicatur, 220
c. GLAUCO apud Platonem qualem juſtitiæ det originem, P. 34. 71
c. GLAUCONIS *Epycididis* hiſtoria, III. 21
c. *Gleba* adſcripti qui, II. 337
Γνώμη Ariſtoteli quid, III. 145
c. GORICHENUS quid præſtiterit in materia de belli jure, P. 82
*Gothorum* moderatio in bello circa res ſacras, IV. 227
c. Gothorum regum in Papam Rom. imperium, I. 241. 242
GRACCHUS (*Tib.*) Octavio male tribunatum abrogat, IV. 303
*Gradus* in Levitico prohibiti an & nunc matrimonia impediant, II. 211. quinam in Levitico per interpretationem prohibiti cenſeantur, 213
c. Gradus cognationis, ubi prohibitio nuptiarum natura obtinet, II. 278. *ſeqq.* item affinitatis, 287. *ſeqq.* utroſque cur hodie extendant Pontificii, vera ratio, 304
*Græci* aliquando plures uxores habuere, II, 206. Græcorum mos circa prædam, IV. 34. mos, bellorum cauſas certamini committere duorum, III. 489
c. Græci cur reliquas gentes barbaras vocarunt,

runt, *P.* 92. cujus conditionis apud Græcos fuerunt Sacerdotes, I. 239. Græcarum rerum publicarum ſtatus qualis, 276. Græcos inter, & Perſas, bellorum cauſæ juſtificæ, & ſuaſoriæ, II. 20. III. 381. Græci contra quæ jura peccabant, implorando auxilia barbarorum, III. 120. ſub Alexandro in Perſas juſtam belli cauſam habuerunt, 443. quantum abhorruerint a fraude, 645

*c. Græciſmus* quid ſit Epiphanio, III. 111

*Gratia* mortuis quomodo reddatur, II. 376. ex Gratia quod debetur, armis peti juſte nequit, III. 462. *Vide* Beneficium. Gratiam referre prius, quam beneficium conferre, II. 376

*Gravia* ſupra modum eximenda a verborum univerſitate, III. 145

*Gravida* cur ſupplicio non adficiatur antequam enixa eſt, III. 429

*c.* Gregorius M. improbat univerſalitatem prætenſam Papæ, III. 400

*c.* Gronovius defenſor Ariſtotelicæ mediocritatis refutatur. *P.* 89. *ſeqq.* ejus error: extra fœdus Iſraëliticum gentilibus nullam fuiſſe ſalutem, I. 64. *ſeqq.* male Grotium carpit circa quæſtionem, an populus ſummam poteſtatem alii conceſſam revocare poſſit, 258. 260. 262

*c.* Grotius (*H.*) fœdera reprobat cum Turca contra Chriſtianos, & Chriſtianos adhortatur ad bellum Turcicum, III. 101. Belli præſentis cauſas videtur ſtatuere injuſtas, I. 104. queritur de ejectione ſua e patria, *P.* 13. ſequitur in judicando, & eligendo, libertatem, *P.* 22

*c.* Grotius totum jus naturæ incertum reddit, *P.* 80. ejus Operis de Jure B. ac *P.* elogium, 82. quid prædecaneis præſtiterit, 83. quibus ſubſidiis uſus, 84. Grotiani laboris ſucceſſus, & ordo, 101. I. 23. ſtyli elogium, *P.* 102

*Gubernandi* tres formæ, I. 175. 179

*c.* Gubernationis in Monarchicam, Ariſtocraticam, & Democraticam, diviſio claudicat, I. 251. variæ ejus mixturæ, 252. *ſeqq.*

*c.* Guntranni cum Childeberto lis exponitur, & deciditur, II. 462

*c. Guarantia* ab uſurpatore promiſſa legitimum regem non obligat, I. 384

H.

*c.* H*Abere* aliquid ultra ſuum quis poteſt vel licite, vel illicite, II. 596

*Habitatio* an concedenda externis, & quibus legibus, II. 69. & convictus familiaris cum iis, qui alieni ſunt a vera religione, an prohibitus lege Evangelica, III. 99

*c.* Hadriani de theſauris conſtitutio, II. 489. judicium contra matronam crudelem in ancillas, IV. 80

*Hæres* non tenetur ex vi ſola juramenti facti a defuncto, III. 13. an teneatur de pœna, 430. perſonam refert defuncti, II. 515. in bonis tantum, non in meritis, III. 430. tenetur ex facto alieno, defuncti ſcilicet, 618. ex jurejurando ejus, ſi non perſonæ jus naſcitur, ſed Deo fides obſtringitur, 13. non ſi vi expreſſum ſit, IV. 301. an ex mandato teneatur defuncto facto, *vide* Mandatum. Hæres regni patrimonialis in quantum teneatur cohæredibus, II. 380. in Hæredem tranſeunt earum rerum onera, quæ in humano ſunt commercio, III. 13. ex primæva lege Dominii, IV. 301. *vide* Debita.

*c.* Hæres ipſo jure ſuccedit in omnia jura defuncti, indeque & in dominium; adeoque acquirit originarie, II. 519. moriens ante acceptationem, non transmittit hæreditatem ad ſuos hæredes, 364. qui coactus adiit hæreditatem, voluit adire, 630. non tenetur ſi legatum caſu pereat, 699. exceptiones, *ibid.* quatenus obligetur ex juramento defuncti, III. 39. quod *repræſentet perſonam defuncti*, regula eſt mere civilis, 79. quatenus tamen dici poſſit naturalis regula, 80. quo reſpectu teneatur ad debita defuncti ſolvenda, 79. non tenetur ex delicto defuncti ad pœnam, III. 446. IV. 311. excipe, ſi pœna debetur ex patrimonio defuncti, III. 451. tunc enim pœna non ex crimine, ſed tum ex ſententia, tum ex contractu poſt litem conteſtatam, debetur in delictis privatis, non in publicis, 452. Hæredem *cum defuncto naturali ratione eſſe eandem perſonam*, veriſſimum eſt in deſcendentium ſucceſſione, non vero in collateralium, II. 554.

Digitized by Google

II. 556. nec in regnorum ſucceſſionibus, *ibid.* Hæredes ſi plures rem depoſitam repetant, ea jure civili reſtituitur majorem partem hæreditatis tenenti, 327. Hæredis fiduciarii cum rege comparatio claudicat, I. 297

*Hæreditas* in quibus caſibus obligetur pro defuncto, III. 430. etiam recuſari poteſt, II. 165. recte relinquitur liberis quibuſcunque, etiam naturalibus, 371. ſequitur liberos naturaliter, 372. an filios magis, quam filias, 371. hæreditatis, quæ reſtitui juſſa, fructus non reſtituitur jure civili, I. 192. hæreditates quædam diverſæ ab hæreditate bonorum, II. 383

c. Hæreditatis definitio vocis, I. 24. eſt ſpecies dominii, & refertur inter jura in re, 31. qualis ſit modus acquirendi dominii, II. 161. 162. re quomodo recuſari poſſit, 181. quid differat ab imperio, 445. quo reſpectu unum dicatur, 539. repudiari non poteſt niſi quæ & adiri, 607. 608. de Hæreditate viventis pactum cur non valeat, etſi juratum ſit, III 45. Hæreditates ipſo jure naturæ ad liberos tranſeunt, 626

c. *Hæreſis* nuda non eſt crimen in religionem commiſſum, III. 384. 401. contra eam quæ ſtatuta ſint jure, *ibid. ſeqq.*

*Hæreticus* Auguſtino quis, III. 316. quis ſit proprie, *ibid.* Hæretici an juſte poſſint bello impugnari, *ibid.*

c. Hæreticus jure quis dicatur, III. 399. 400. per ſe puniri nequit, niſi hæreſin ſuam contra leges reipublicæ propalet, 358. Hæretici an a principe ſuo pœnis capitalibus affici poſſint, 397. *ſeqq.* Hæreticis fides data ſervanda, IV. 308

c. *Halecum* de captu controverſia Anglos inter, & Belgas, deciditur, II. 143

c. *Haloneſus* inſula redditane, an donata Athenienſibus a Philippo, IV. 168

c. *Hanſeatici* fœderis ratio, III. 125. cum Anglis controverſia, 87

*Harmonica* proportio an in pœnis locum habeat, III. 297

*Haſta* ſanguinea, III. 641. Haſtarum erectio, IV. 431

*Hebræi* juſſi ſacra gentium abolere, IV. 4. an iis licuerit beneficia dare extraneis, aut ab iis accipere, III. 56. Hebræorum lex pro fœminis captivis, 671. mos de agris captis, IV 33. de corona victi regis, 46. jus circa ſervos, 75. jus in liberos, II. 202. lex de arboribus in bello, IV. 220. pro ſervis, 252. leges in contractibus, II. 662. ſententia diſtinguens ea, quæ natura honeſta ſunt, III. 52. Hebræus deficiens a religione ſua, a quolibet alio Hebræo poteſt interfici, 275. Hebræi odio habent omnes peregrinos, & quare, 96. jus ad bellum an ex eo tantum habuerint, quod terram Canaan deberent occupare, I. 94. *Vide* Judæus.

c. Hebræi quomodo jus diſtinguant, I. 40. Hebræorum reges quidam ſepultura privati, 309. ſtatus ſub regibus fuit mere Monarchicus, 315. reges fuſtigationis pœnæ obnoxios fuiſſe, fabula, *ibid* Hebræis duplex genus bellorum fuit, IV. 101. Hebræi interpretes commendantur, *P.* 95

c. *Helvetii* etſi fœderati Pontifici, & Imperatori, cur noluere ſigna revocare conceſſa Proteſtantibus Germaniæ, III. 122. Helvetiis cur tranſitus a Cæſare negatus, II. 104

c. HEMMINGIUS de Jure naturæ ſcripſit ante Grotium, *P.* 82

c. HENRICI *IV* inſtitutum de communi aliquo Concilio Principum Chriſtianorum, III. 495. Gallorum contra eum non erat bellum, ſed rebellio, I. 294

HERACLIUS Imperator certamine ſingulari pugnat cum Coſroæ filio, IV. 337

c. *Heraclidæ* qui, II. 463

HERCULES laudatur quod exciderit tyrannos, & quare, III. 302. Acheloum domat, II. 130

c. Hercules regnum Spartæ non alienavit, ſed vero regi reſtituit, I. 299. quo jure monſtra domuit, III. 379. quo jure Neſſum ſpiculis infectis occidit, 585. Herculis aſſertum de virtute, *P.* 34. 40. plures hujus nominis, III. 378

c. HERMOGENIANUS in l. 5. ff. juſt. & jur. non loquitur de jure gentium ſecundario, I. 125

c. HERMOLAI in Alexandrum invectio, I. 375

c. *Hernici*, Tarquinio ejecto, male fœdus extinctum dixere, III. 166

HERODIS M. liberorum controverſia, II. 390

c. Herodis oratio ad milites de juſtitia cauſæ belli, *P.* 77

*c.* HESIODUS: de jure ab Jove profecto, *P.* 38. & vindicato, 40

*c.* HIERONYMUS (S.) de naturali lege, *P.* 36

*c.* HIERONYMUS Siciliæ tyrannus jure, an injuria occiſus ſit, I. 358

*Hieroſolyma* quo ſenſu dicatur in orbis medio ſita, III. 459

*c.* Hieroſolyma capta prodigium relatum a Joſepho, & Tacito, IV. 10

*Hiſpanicum* Jus de prædis terreſtribus, & maritimis, IV. 74. de poſtliminio, comitatibus, & arcibus, 120. de navibus, quas piratæ ceperunt, 121

*Hiſtoriæ* memorant non tantum quæ juſte, ſed & quæ inique, impotenter, iracunde facta ſunt, III. 207.

*c.* Hiſtoriæ uſus laudatur, *P.* 92. 101

*c.* HOBBESIUS denegat Juri nat. vindicem, *P.* 40. ejus principia an conveniant cum principio ſocialitatis Grotii, & aliorum, 49. 50. ejus figmentum de pœnis, & nexu rerum, 55. ſyſtema de origine legum ex metu mali, 71. regna omnia patrimonialia eſſe, aſſerit, I.288

*Hollandiæ* jus circa prædationes piraticas, quæ contra legem fiunt, III. 185. mos circa obligationes exercitorum, II. 592. jus de agris inundatis, 475. circa inſulas, & alveos ſiccatos, 474. jus de exigendis octo numis in centum, an cum jure divino pugnet, 669

*c.* HOMERUS de Jove ultore juris violati, *P.* 40

*Homicida* qualiſcunque impurus habebatur apud Græcos, III. 659. injuſtus quis, 183. in quantum teneatur occiſi parentibus, & uxori, & liberis, *ibid.* juſtus eſſe poteſt, & tamen peccare in charitatem, *ibid.* quid reſtituere teneatur, *ibid.* Homicidas occidere ut liceat, unde ortum habeat, I. 83. Homicidas primis temporibus capitis ſupplicio affici, Deus prohibuit, & quare, 82

*c.* Homicida naturâ nunquam occidi potuit a quocunque privato, I. 130. nec lege Noæ inſons fuit qui homicidam occiderit, *ibid.* in Homicidas capitis pœna ſtatuta in antiquo fœdere, 131. Homicida non niſi jure Romano familiæ defuncti damnum dare cenſetur, III. 194. Homicida ſervi verum damnum dat domino, *ibid.*

*Homicidii* voce non quæmvis hominis cædem intelligimus, I. 83

*c.* Homicidii pœna naturalis quæ, I. 128. Homicidium non niſi morte penſari poteſt, III. 327. 355. de ejus pœna diſpenſare princeps nequit, 328. non ſemper eſt crimen, I. 128. nunquam crimen eſt ſi juſſu principis in bello committitur, III. 550. quibus homicidiis amneſtia non proſit, IV. 142. Homicidium ſine homicidio, & vice verſa, 211

*Homo* ad quæ jus habeat, III. 180. Homo homini inſtrumentum, I. 331. IV. 32. Homini homine non eſt prodige utendum, III. 513. Homo hominem ut adjuvet, juris naturalis eſt, 270. an ad hoc quis ita teneatur, ut omittere id juſte nequeat, 254. *c.* 534. Homines in quibuſdam caſibus jus gentium æquavit rebus, IV. 28. 33. 71. natura omnium hominum intereſt, ut aliis hominibus conſulatur, 303. Hominum reddendorum pactum de vivis intelligendum, III.133

*c.* Homo unde diſtet a brutis, *P.* 43. 45. 46. quid ab infante, ſecundum Grotium, 46. an ad utilitates ſuas natura ducente feratur, 43. Homini libero cur actio legis Aquiliæ non detur, I. 289. Homines in regno patrimoniali plane ſunt in commercio, 291. 295. Homo hominem quod non perdere, ſed conſervare debeat, id non ſequitur ex jure aliquo ſociali, ſed naturæ, IV. 213

*Honeſtatis* generale præceptum in Evangelio, I. 97

*c.* ex Honeſtate nullum jus oritur, III. 647

*Honeſtum* quid, & quotuplex, I. 78. vel in puncto conſiſtit, vel admittit quandam laxitatem, 77. *c.* 119

*c.* *Honeſte vivere*, juris præceptum, *P.* 94 Honeſta etiam exequendi obligatio naturalis demonſtratur, 96

*Honor* quid, II. 12. adverſus honorem quibus modis damnum detur, & in quantum ex eo quiſque teneatur, III. 185. naturaliter homini ſuum, 180. Honoris recuperandi gratia lædere alium an liceat, II. 12. Honoribus arceantur nocentum liberi, III. 429

*c.* Honor quod pecunia menſurari, & reparari poſſit, id jure civili cur ſtatutum ſit, III. 199. Honorum contemtus quandoque virtus, quandoque vitium, *P.* 89

*c.* HONORIUS. Reipublicæ ſtatus ſub eo, I.271




Digitized by Google

c. Horatius de jurium origine, *P.* 34. de Stoica delictorum, & pœnarum paritate, 63. III. 331. de Epicuræa legum origine, *P.* 71. de Orpheo, 93. primorum hominum vivendi ratione, I. 24. de naturali defenſione ſui, 121. de calculis, creta, & carbone, II. 319. de rege regum, III. 579. de verborum viciſſitudine, 598

*Horatiorum*, & Curiatiorum duellum an fuerit juſtum, IV. 336

c. Hormisdas abnegare Chriſtianiſmum juſſus, I. 162

c. Hortensius cur filium exhæredare noluit, vera ratio, II. 411

c. Hospitalius de Caleto, Aquitania, & Normannia ab Anglis poſſeſſa, I. 379

*Hoſpites* pellere, barbarum eſt, II. 69. *vide* Exules. Hoſpitii jus fœderibus iniri ſolet, & quare, III. 93

*Hoſtis* eſt, qui facit quod placet hoſti, IV. 285. jure gentium externo pro nullo habetur, 174. itaque ex eo in hoſtem omnia licent, III. 658. an privatim poſſit interfici, & quo jure, in territorio alieno, & pacato, 661. poteſt jure gentium, ſed civili jure ſæpe impedimentum injicitor, IV. 48. ex Hoſtibus Romani juſte, & prudenter faciunt amicos, 262. Hoſtis quid antiquis, *ibid.* & III. 634. ejus occiſio indiſtincta quo ſenſu licita, 660. *ſeq.* an offendi poſſit in ſolo pacato, 661. Hoſti ſubminiſtrans res an pro hoſte habendus, 557. 558. *c.* 599. *ſeqq.* Hoſti mentiri licere, qui ſenſerint, 561. 572. Hoſtem ſpoliare an liceat, (*vide* Spoliare) IV. 1. *c.* 6. res ad Hoſtem miſſæ quando, & quatenus intercipi poſſint, III. 557. 558. *c.* 599. *ſeqq.* Hoſtes ſepeliendi, 243. apud Hoſtes eſſe poſſunt qui non hoſtili ſint animo, IV. 185. *ſeq.* Hoſtes qui, III. 93. 634. ſunt & qui pro parte ſummum imperium habent, 637. ſiunt etiam qui inæqualiter fœderati ſunt, *ibid.* Hoſtium ſubditi hoſtes, 638. 641. Hoſtium ſubditi ubique offenduntur jure belli, 661

c. Hoſtis quis dicatur Jure Rom. III. 111. quis veteribus Latinis, 112. Hoſtis definitio a JCtis Rom. ex ipſo Jure naturæ deſumta, 644. in Hoſtem quid liceat, regula generalis, IV. 208. quantum in eum liceat naturâ, III. 599. in Hoſtem jure nat. omnia licent in infinitum, I. 222. III. 596. tum ex neceſſaria defenſione tum in pœnam, IV. 269. Hoſtem interficiendi jus naturâ quibus principiis nitatur, juxta H. Coccejum, III. 672. 673. Hoſtem occidere non humanæ ſolum, ſed & divinæ leges permittunt, IV. 212. Hoſtium nemo eſt innocens, 217. 235. Hoſtis noſter ſemper, & omnis mori meruit, IV. 375. eique omne jus quæſitum in pœnam auferri poteſt, 232. Hoſtis civi nocere, cur nunquam injuſtum ſit, III. 553. Hoſti nocere cives duplici jure poſſunt: ut pars civitatis, & ut ſinguli, IV. 55. Hoſtem occidendi, vel capiendi jus malo comparatur cum jure feræ cædendæ, vel capiendæ, 68. 69. Hoſtis quidquid ab hoſte capit, id jure ei quæſitum eſt & in res, & in perſonas, 76. captus fit ſervus, *ibid.* & quidem ipſo jure naturæ, 79. Hoſtis mei ſociis, & ſubditis, vim inferre poſſum, non ex cauſa aliqua ſubnaſcente, ſed ex originaria, III. 597. Hoſtis an poſſit ſubornare hoſtis ſubditum, ut principem, ducem, &c. occidat, 617. Hoſtem meum, vel ejus rem, in pacato territorio cur nec capere, nec offendere queam, vera ratio, 680. IV. 68. an captum per tale territorium ducere liceat, quæritur, III. 680. Hoſtilis rei occupatio eſt juſtus titulus acquirendi dominii, III. 597 Hoſtilis res capi poteſt in infinitum, 598. IV. 50. 51. quando capta videatur, 51. ejus proprietas jure naturæ acquiritur capienti, 240. in pœnam retineri poteſt citra compenſationem, 243. Hoſti fides data ſervanda, 308. *ſeqq.* etſi mentiri liceat, *ibid.* Jura naturæ cum eo communia manent, 309

c. Hotomanni ſcripta, *P.* 101. Hunni quo jure utebantur, I. 22

c. *Hypotheca* ſpecies juris in re conſtituta in jure Romano, II. 161

## J.

c. J *Abeſita* non mentiti ſunt Hammonitis, III 615

Jacobus *Patriarcha* probat jus acquirendi bello, IV. 25. fœdus init cum idololatra, III. 96. ejus filii ex ancillis ab ipſo adoptati in jus ſuccedendi, II. 374

c. Jacobi

c. Jacobi cum concubinis verum conjugium fuit, II. 417

c. Jacobi *Apoſt.* IV. 1. locus, *unde bella inter vos, &c.* explicatur, I. 154

c. Jacobus *II. Scotiæ rex* ſub tutela matris, I. 306

c. Jacobi *II. Angliæ* regis prætenſus filius jure a regno vel eo ipſo excluſus, quod neglectis cautelis lege fundamentali ſtatutis editus fuerit, II. 441

c. *Jactare neminem ſuum velle*, non ex præſumtione, ſed ex ipſa regula naturæ oritur, II. 185. 186

c. *Jactu* mercium ex navi cui aliquid abeſt, ei pro rata damnum reſtitui debet, II. 581

c. Jambelli machina, III. 580

c. *Ideæ* innatæ citra ratiocinationis vim non dantur, *P.* 37

*Idem* morali æſtimatione cenſetur tantundem, II. 368. idem populus cenſetur etiam poſt multos annos, *vide* Populus.

c. Idem quando quid videatur, quando diverſum, II. 538

*Idola* hoſtium evertere, aut diruere an liceat iis, qui eadem religione tenentur, IV. 1. *ſeqq. Vide* Simulacra. Idolorum cultores an hoc nomine bello poſſint impugnari, III. 312. qui puniri poſſint, *ibid.* natura vani eſſe, quo ſenſu dicantur, II. 671. quos morte puniat lex Hebræa, III. 312. *ſeq. Idololatriæ* ſpecies, & gradus, 310

c. Idololatris qua talibus bellum inferri nequit, III. 292. 393. quid ſob idolis adorent, 394. crimen eorum in quo conſiſtat, *ibid.*

c. *Idumæi* quo tempore Judæi facti, I. 70. ad quotum gradum a commercio cum Judæis excluſi, 123

Jehu factum quale, I. 354

Jephtæ controverſia cum Ammonitis, II. 164. c 176. 178. 179. & IV. c. 54

c. Jeremiæ illud, *conſtitui te ſuper gentes* explicatur, I. 243. ejuſdem *C. XXXVIII. v.* 5. ratio redditur, 318

c. *Jeſuitæ* recte in conciliis ultimo loco ponuntur, II. 327. eorum impia doctrina circa juramenta, III. 22

*Ignorantia* quæ delictum minuat, III. 305. 540

c. Ignorare legem, naturali ratione injuſtum non eſt, III. 500. cur aliud obtineat Jure Romano, *ibid.* Ignorare Jus naturæ nunquam licet, IV. 216

*Ignoſcere* an liceat interdum, III. 289. an liceat poſita lege pœnali, 289

c. *Illegitimi* liberi non niſi matri ſuccedunt, II. 403. in regnis ſuccedere nequeunt, 435

*Illicita* eximenda verborum univerſalitate, III 145. non obligant, *ibid.* illicitum factum non ſemper caret effectu juris, II. 590. ejus promiſſio non valet, & quare, *ibid.* etiam jurata, III. 7. verba, quæ illiciti quid continent, quomodo interpretanda, 145

*Illyrii* prædari ſoliti, triumphati, III. 636

*Imagines.* in iis gentes arbitrabantur habitare aut Dei ſpiritum, aut bonos angelos, aut vim aſtrorum, IV. 4

*Immemoriale* tempus, *vide* Tempus.

c. *Immobiles* res æque, ac mobiles occupandi jus lege civili poteſt anteverti, II. 138

c. *Immortalitas* animæ probatur ex naturæ rationibus, *P.* 58

*Immunitas* rerum ad agriculturam pertinentium, IV. 239. Immunitatis conceſſio quibus caſibus deſinat, III. 146

c. Immunitas non tollit ſummam poteſtatem, I. 264

*Impediens* aliquem a petendo munere quando teneatur, III. 181

c. *Impedimenta* poſſeſſionis perpetua, temporaria, & dubia, quæ, eorumque effectus, II 484

*Impendens* in rem alienam receptu difficilem, ſumtus ſervat, II. 562. Impenſorum loco juſte retinentur quæ durante bello capta ſunt ab iis, qui juſtum bellum geſſerunt, IV. 237

*Imperare*, non ſemper involvit ſubditos, I. 209. Imperandi jus non ſemper ſubditorum arbitrio relinquitur, 167. Imperandi, & parendi ordo inſervit noſtro bono etiam tum, cum patimur injurias ab imperante, 208. 335. Imperantes in univerſum cenſendi quærere tranquillitatem publicam, & quare, *ibid.* an utile eſſet ut unus aliquis toti mundo imperaret, III 459

c. Imperandi, & parendi ordinem conſiſtere poſſe cum reſiſtendi licentia, ex Grotio contra Grotium ſequitur, I. 363

*Imperator* Romanus an in ea omnia jus nunc habeat, quæ quondam fuere populi Romani, III. electio ejus facta legionibus

Digitized by Google

bus an per ſe rata fuerit, II 528. princeps fœderis electus contra Turcam, III. 101. Imperatores Romani cur epiſcoporum conſilio uſi ſint, 484. Imperator Romanus an imperium habeat in omnes, 458. *c.* 467. *ſeqq.* qua talis unde jus ſuum habeat, Vicarium ei quis dare poſſit, II 533, 535

*c.* Imperator an leges interpretari, & abrogare poſſit, cur Juſtiniani temporibus dubitabatur, I. 268, 271. Imperatores populum adorabant, 271, 277. Imperatoribus competebat juriſdictio pleniſſima in Clericos, 239. etiam juxta Canones, 240

*c.* *Imperfectio* nunquam obnoxia pœnæ, III. 329. 358. Imperfectus actus ex poſt facto an convaleſcere poſſit, II. 193. aliud quod imperfectum, aliud quod ſuſpenſum, *ibid.*

*Imperium* acquiri quatenus poſſit, IV. 261. in victos accipi recte ad ſui tutelam, *ibid.* bello acquiritur, 95. ut in rege imperante alio eſt, bello acquiritur, 97. alienari poteſt a rege conſenſu populi, II. 340. acquiritur non niſi ex conſenſu, aut ex pœna, IV. 261. & jure naturali tamen non ultra, quam fert debiti modus, & periculi neceſſitas, *ibid.* alienari poteſt, I. 190. *ſeq.* II. 340. ut alienetur, quibus opus ſit, 339. *ſeqq.* alienari nequit ex moribus Germanorum, I. 194. non amittitur delinquendo, niſi lex id ſtatuat, II. 9. arcifinium credendum eſt in dubio, 167. in certo eſſe, humanæ intereſt ſocietatis, *ibid.* in corpore non eſt diviſibiliter in plura corpora, 342. dari a Deo, utile eſt ut credatur, I. 179. 186. derelinquitur aliquando, & quare, II. 167. deſinit derelictione, 521. diſtinguitur interdum a dominio, 120. tale imperium continet jus eminens, 131. dividi poteſt, ut pars ſit penes populum, reliqua penes regem, I. 199 quibus caſibus, 205. a victore in ſecuritatem ſuam, IV. 303. cum dividitur, utrique parti certi fines conſtituendi, qui cognoſci queant, I. 187. 199. diviſum an cenſeatur ſi rex irrita forte permiſerit, in quæ ſenatus non conſentiet, 200. Imperii diviſi exempla, 201. male imperantis an recidat ad populum, *vide* Tyrannus. imperantis inſtitutum non ſemper eſt tyrannicum, 174. *n.* an omne inſtitutum ſit ejus gratia, cui imperatur, *ibid.* proprietatis pleno jure poteſt haberi, 189. & quomodo, 190. hocque imperium patrimoniale dicitur, 190. IV. 96. opponitur ei, quod defertur voluntate populi, I. 194. quod per regem exercetur, non deſinit imperium eſſe populi, III. 139. quod eſt in rege, ut in capite, in populo manet ut in toto, II. 525. res pia eſt, etiam cum ab impio tenetur, I. 90. vi partum ex voluntate, etiam tacita, poteſt jus accipere, II. 173. victis relinquere, æquum, *vide* Victus. Imperii forma qualiſcunque fingatur, nunquam periculis, aut damnis caret, *vide* Status. Materia prima, & ſecundaria, II. 120. Imperium herile, quod ad utilitatem regentis inſtituitur, quo jure haberi poſſit, IV. 96. mixtum idem eſt, ac diviſum, I. 202. vel ſtatus mixtus, IV. 303. & eſt cum ſervitus miſcetur cum perſonali libertate, 96. ſummum, res eſt nobiliſſima, II. 172. primum eſt, quod producit ſocietas civilis, 522. tantum juri naturali ſubjacet, 172. quibus modis acquiratur, 170 non amittitur ab iis, qui acta ſua a minoribus magiſtratibus volunt confirmari, I. 200. continet jus, ut in bona, ſic in actiones ſubditorum, IV. 343. & poteſtatem eos judicandi, III. 5.5. habetur vel jure temporario, vel uſufructuario, vel proprietatis, I. 189. habentes in quos bellare poſſint, 330. penes populum an ſemper ſit, 174. an a populo omni conſtituatur, *ibid.* redit ad populum in regnis electivis mortuo rege, in hæreditariis extincta familia, II. 525. Imperii ſummi exempla, & teſtimonia per omnes rerumpublicarum formas, I. 180 ſigna quæ, III. 525. ejus ſummitas diſtinguenda ab habendi plenitudine, I. 195. II. 342. temporarium, I. 184. uſufructuarium regi invito nequit auferri, II. 340 Imperii pars non poteſt recedere a corpore, niſi in extrema neceſſitate, 340. *ſeqq.* tunc enim valide imperium alterius in ſe recipit, IV. 324. Imperii ſocietatem continentis reverentia æquiparatur vitæ, I. 85. Imperii termini qui, *vide* Termini.

mini. tranſlatio jus dat, & poteſtatem obligandi cœtum, I. I. 54. Imperii ſummi ius tam populo, quam regi, longa poſſeſſione acquiritur, II. 170. ſubjecta perſonæ, & territorium, 120. pars pignori dari nequit, 343. proprii exempla, I. 192. ſummi partitio quomodo fiat, 198. *ſeq.* vox improprie ſumta pro ductu, & pro poſtulato 208. Imperio partito ſinguli imperantes pro ſua parte jus belli habent, 351. Imperia magna difficulter cuſtodiuntur, III. 459. IV. 265. ſucceſſiva non ſemper ſumma, I. 189. non ſumma plene haberi, & in patrimonio eſſe poſſunt, 195. electiva quædam ſumma, 189 quædam in patrimonio, & alienabili, 195. Imperia quomodo intereant ſublato ſubjecto, II. 521. profanorum, ſponte non ſubeunda, III. 100. *Imperium Romanum* diſtinctum ab Imperio Francorum, & regno Longobardorum, II. 533. a Germania magna, I. 205. Imperii Romani nunc non ſunt omnia, quæ olim fuerunt, III. 459. *Imperium, & majeſtatem conſervare*, quid, I. 205.

c. Imperium ſummum quid, a quo, & in quem, *P.* 62. ejus partes neceſſariæ, II. 1,5. non niſi duabus partibus conſtat, I. 246. ejus partes recte comparantur, cum partibus corporis, contra, quam ſentit Grotius, II. 251. Imperii, & dominii differentia, I. 250. 281. ejus cum familia comparatio cavenda, 257 non tantum oritur ex ſubjectione, ſed & ex pacto, & conſenſu, 325. 328. Imperia non civitatibus demum conſtitutis orta ſunt, ſed a natura jam patribusfamilias in membra familiæ delata, II. 539. Imperium quomodo a familiis ad rectores civitatum tranſlatum ſit, III. 535. Imperium inter, & ejus adminiſtrationem, diſtinctionem quidam ſcriptores impugnant, I. 378. ſed male, *ibid.* Imperia diviſa, ſ. mixta non dantur, I. 376. Imperium dividi nequit, ejus adminiſtratio poteſt, IV. 314. in ejus occupatione quid requiratur, II. 154. transfertur in Principem vel jure proprio, vel jure adminiſtrationis, I. 265. Imperium univerſale, ex principiis *H.* Coccejr, conceſſum a natura toti humano generi, I. 213, 230, non fortiori cuique, 230. tranſiit ad ſingulos populos liberos tum *pro diviſo*, tum *pro indiviſo*, 214. Imperium cur & bello quæri victori poſſit, vera ratio, IV. 269. ex victoria acquiritur Principi non ſuo jure, ſed jure populi victoris, 104. alienari nequit a rege, II. 350. neque ejus pars, *ibid.* niſi conſentiente populo, *ibid.* exempla, *ibid.* ejus partes quo caſu ab eo recedere ſuo jure poſſint, quo non, *ib.* & 352 Imperii partem difficilius alienari, quam totum Imperium, negatur contra Grotium, 351. 35r. nam etiam invita poteſt, 353, 354. in feudum dari, vel oppignorari poteſt eodem modo, quo alienari, 354, 355. Imperium etiam in uno ſuperſtite ex populo ſubſiſtere poteſt, ſi animum continuandi imperii habet, 540, 541. adeoque & in paucis ſuperſtitibus, 541. nunquam amittitur præſcriptione, 192. quo caſu redire poſſit ad populum, I. 359. Imperio mutato non mutatur conditio civitatum devictarum, III. 165. Imperii modus etſi mutetur, tamen non mutatur populus, II. 543. Imperium tolli mutata ſpecie, ratio naturalis dictat, 536 Imperii finiendi modi, *ibid.* Imperiorum fines quomodo certi ſtatuantur, I. 234. Imperii ſtatus poſſunt rei fieri violati fœderis, 323. Imperium militare cum territoriali conciliatur, 237. Imperium in pares, 319. 320. Imperium in ſubditos, bellum in extraneos, 230. *Imperium pia res, etſi ab impio teneatur:* quo ſenſu hoc verum, 140. *Imperium Occidentis, & Orientis*, non duo, ſed unum Imperium fuere, 251. *Imperium populi Romani* cur uni delatum fuit, cauſa, 266. *Imperii Romani* arcanum, 270. *Imperii Germanici* forma qualis, 276. ejusdem Statuum poteſtas cujus naturæ, intuitu tum Imperatoris, tum ſubditorum ſuorum, 278. ejuſdem Decretum, contra Pontificiam poteſtatem, 241

*Impietatis* auctores jure gentium punibiles, III. 312. *ſeq.* *Impium Deus facit ad diem malum*, quomodo intelligendum, 264

c. Impios peccat in defectu, *P.* 89. 92.

*Impoſſibile* dupliciter quid dicitur, III. 9. ad omnino impoſſibile nemo obligatur, *ibid.* Impoſſibilitas facti promiſſi excuſat, ne pax rumpatur, IV. 334

c. *Impo-*

c. *Impotentes* natura, vel caſu, non ſc le- re ſuo, matrimonia contrahere poſſunt, II. 264. Impotentis uxor adulterium jure naturæ non committit, 246
*Inachidarum* regnum Argis, I. 181
*Inæqualitas* in contractu naturaliter jus dat minus habenti, II. 659. locum facit reſcindendi, aut reformandi contractum jure naturali, III. 13. non ſi in eum conſenſum eſt jure gentium, II. 670. III. 13. aut juramentum interceſſerit, 7. Inæqualitas, quæ ineſt contractui, jure gentium non reſarcitur II. 671
c. Inæqualitas Grotio improprie admodum ſignificat id, quod injuſtum eſt, II. 691. in contractu non obligat ad reſtitutionem, IV. 232, 240, 311. ex Inæqualitate nemini jus naſcitur, 357.
c. *Inaugurationes* omnes ſunt arbitrariæ, & juris mere poſitivi, non præciſæ neceſſitatis, II. 553. Hodie Imperatores utuntur ſola Aquisgranenſi, ſemota Romana, 554
*Incarcerans* alterum injuſte ad quid teneatur, III. 183
*Incendium.* in eo ædes vicinas quo jure liceat diruere, II. 60. c. 96 99 in Incendio puniendo multorum etiam ſunt ſpectandæ calamitates, III. 293
c. Incendium data opera qui fecit, ſi ſit vilioris conditionis, cur beſtiis objiciatur Jure Romano, ſi nobilioris, cur capite tantum plectatur, III. 371
*Inceſtum* jure gentium, II. 210
c. Inceſtus ex ipſo naturæ lumine, citra revelationem, prohibitus eſſe probatur, P. 59. I. 61. III. 381. ſub pœna capitis prohibitus a Deo, I. 131. 132. Inceſtûs ratio tota conſiſtit in triplici unitate naturali privata, quæ eſt inter homines, II. 277. cur non fuit in nuptiis primorum hominum, 285. 301. Inceſtuoſarum nuptiarum apud varios populos introductarum exempla, 301. Inceſtus Deorum gentilium, 286, 301. Inceſtuoſos cur Canones ſaltem a Clero arceant, ratio, 303
c. *Incola* quo jure obligentur ad leges territorii, in quo commorantur, I. 69
*Incorporalia* cum perſona acquiruntur, IV. 71, 97
c. *Incrementa* fluvialia naturali ratione cedere populo, ſtatuunt Grotius, & *H.* Coccejus, II. 491. *Sam.* Coccejus cum JCtis Rom. ea nullius eſſe, ait, in agris limitatis, non vero in arcifiniis, *ibid* & 492. an videantur conceſſa, conceſſo imperio, ſ. jurisdictione, recte negatur, 501. ſecus ſi ſimul conceſſa ſit univerſitas agrorum, nec poſſeſſores privati agros arcifinios teneant, 502. acquiſitionis per ea rationem naturæ afferunt JCti Rom. *ibid.*
c. *Indebiti* condictionis duo caſus, III. 73. 74
*Indefinita* pro univerſali quando ſumenda; III. 135
*Indi* plures uxores habebant, II. 206. Indis illata bella improbantur, 457. Indorum regis quo pacto ſint omnia, I. c. 285
*Indictio* belli, III. 637. 638. c. 646 *ſeqq.* utrinque facta, 641. ſpecialis requiritur ſi ſocii per ſe, & apud ſe bello impetantur, 641. c. 653. ad quos reſpiciat, 641. c. 652. in quem finem inſtituatur, 642. c. 653. quotuplex, 641. *ſeq.* an neceſſaria poſt inducias, IV. 384. quando jure nat. aut gentium neceſſaria, vel non, III. 637. an ſtatim poſt indictionem bellum poſſit inferri, 643. c. 655. an hoſtium ſociis ſeparatim bellum indici debeat, ſi cum iis ſolum inſtituatur, 641. c. 652. Indictum bellum principi, ſimul indictum ſubditis, & ſociis, 641
c. Indictio neceſſaria in bello, I. 123. non in defenſivo, *ibid. Vide* Denuntiatio. Clarigatio.
*Indigentia*, naturalis menſura ejus, quod res quæque valere debet, II. 662
c. Indigentiam, quo ſenſu verum ſit, facere rerum menſuram, II. 705. 706. 707. publicâ, non privatâ, metitur rerum pretium, 707
*Indicatum* quod ſufficienter eſt, adverſus eum pro vero habetur, qui indicavit, II. 165
*Indirecte* licent quædam, quæ directe non licent, III. 556
*Induciæ* quid, & unde dictæ, IV. 383. c. 394. quando incipiant obligare, 385. c. 396. ad certum finem, & earum effectus, 385. 387. a ducibus dantur, 411. non omnes, c. 417. per annos centum etiam eſſe poſſunt, 383. c. 394. dantur interdum rebus tantum, non etiam

iam perſonis, & contra, IV. 387. *c.* 399. & opponuntur paci, 382. 383. *c.* 392 *ſeqq.* non rumpuntur a privatis, niſi publica auctoritas eis acceſſerit, 387. *c.* 400. vim omnem prohibent, 385. *c.* 397. Induciarum tempus an includat nominatum terminum, 384. *c.* 395. Induciarum tempore ſi quid convenit, idem valet, ac quod belli tempore, 382. *c.* 393 Induciarum tempore non eſt poſtliminium, 385. ultro deficientes ſuſcipere non licet, nec relictos occupare, 385. in Induciis, quæ perſonis tantum dantur, res defendere etiam cum cæde perſonarum licet, 387. *c.* 399. Induciarum tempus an veniat ſub belli, an pacis nomine, 383. *c.* 394. quomodo computandum, 384. *c.* 395. Induciis finitis nova indictione non opus, 383. earum tempore quid liceat, 385. 387. *c.* 397. 399. an deficientes, & relictos recipere liceat, 385. *c.* 398. Induciis elapſis, qui ſine culpa penes hoſtem reperitur, an capi poſſit, 386. *c.* 398. ab altera parte ruptis indictione non opus, 387. *c.* 399. 400

*c.* Induciæ ſtatum belli non tollunt, I. 23. quid differant a Pace, IV. 392. 397. earum eſſentia in quo conſiſtat, 393. in iis non opus eſt clauſula amneſtiæ, *ibid.* aliæ univerſales, aliæ particulares, 399. iis durantibus quid facere cuique liceat, 398. ſpeciatim in obſidione, 399. Induciis recte veteres tribuerunt *συμμαχίαν*, non *φιλίαν*, 145. pendentibus, nullus eſt poſtliminio locus, 128. pactis, quiſnam dies computetur, III. 154. quomodo ſpatium triginta dierum, *ibid.*

*Inermes* per loca munita mittere, quibus tranſitus negari non poteſt, uſitatum, II. 65. Inermibus parcendum, IV. 199 *Infans* promittendo non obligatur, II. 587. Infantes occiduntur jure belli, quo ſenſu, III. 662. quo ſenſu non occidi debeant jure belli, IV. 197. 198. Infantis dominium unde, & quale, II. 121. Infantium promiſſa acceptandi animum jus ſupplet, 592

*c.* *Infans* cur ex promiſſo non obligetur, II. 617. Infantes jure naturæ ſucceſſionis ſunt capaces, 404. 437. & dominii, non vero ejus adminiſtrationis, 139. idque jus iis ex ipſa naturæ ratione, non demum ex aliquo jure gentium voluntario competit, III. 469. Infantis regimen concedi a natura occupanti idoneo, falſum eſt, *ibid.* Infantium actus duo, pacta, & delicta, conſiderantur, II. 237. Infantes ne exponere liceat, lex Thebanorum, 241. & Romanorum, *ibid.* Infantes an occidi jure belli poſſint, IV. 213. Infantiæ tempus, II. 236

*Infeudatio* eſt alienatio, II. 343. Infeudationes regnorum irritæ ſine conſenſu populi, *ibid.*

*c.* *Infideles*, in eos nulla juriſdictio competit Chriſtianis, III. 478

*c.* *Infirmitas.* ex ea non ſequitur communitas inter homines, *P.* 65

*Infortunium* quid, IV. 187. & injuria, in quo diſtent, III. 415. IV. 185, 187. Infortunati in bello qui, *vide* Fatum. 185

*c.* ſub Infortunio certo modo culpa quoque continetur, IV. 209

*Ingrati* non puniuntur, III. 287. Ingratis pœna alicubi dicta, 523. *n.*

*c.* Ingratitudo. ex ea naturaliter nullum jus oritur, III. 360

*Inhoneſti* facti promiſſio an valeat, *vide* Illicitum.

*Inimici* qui Judæis, I. 88. iis benefaciendum, III. 276. ſepeliendi, 243. *n.*

*c.* Inimici cibandi præceptum quale, I. 153. Inimicitia capitalis, juſta divortii cauſa, II. 254. Inimicorum dilectio, *vide* Dilectio. Odium.

*Injuria* quid, IV. 187. Chriſtiano qualis non repellenda, & an omnis I. 96. quæ in perſonam noſtram committitur, ſpernenda, III. 505. quando alteri in perſona alterius facta cenſeatur, IV. 334. Injuriæ vindicta jure naturali illi conceſſa, cui infertur, I. 331. ſed prohibita eſt lege ſocietatis, *ibid.* & ſummis tantum poteſtatibus inter ſe conceſſa, ita ut hæc libertas nemini temere cenſeatur abdicata, III. 137. neglecta a ſummo magiſtratu an licita minoribus, I. 169. nimia ſi ſit, fit injuſta, IV. 184. Injuriam non facio cum utor meo jure, II. 14. facienti non reſiſti, an dicatur univerſaliter, I. 164. levem judicio perſequi, lege evangelica prohibitum, 95. *ſeq.* ſubditis factam non oportet trahere ad injuriam magiſtratûs, niſi manifeſte hoc appareat, IV. 334. ab

Digitized by Google

ab Injuria imperantium ſubditos defendere alienos etiam vi, & bello, utrum liceat, III. 525. populus populum ab injuria defendere non tenetur, ſi manifeſtum ſit periculum, 524. qui injuria me affecit, & ipſe mihi naturale jus dat adverſus ſe in infinitum, II. 11. Injuriæ maximæ fiunt ex cupiditate excellendi, *P.* 23. Injuriæ, culpæ, & infortunii diſcrimen, IV. 187. *ſeq.* quædam ferendæ, & quales, I. 98

*c.* Injuriæ ſuæ, & alienæ, unumquemque privatum vindicem eſſe, perpetuus error Grotii, *P.* 72. I. 24, 51, 130, 153, 215, 258, 324, II. 399. III. 335, 339, 341, 342, 344, 349, 356, 361, 378, 381, 435, 535, 597, IV. 293, 311, 425. Injuria non facta quid Grotio, II. 23. 72. Injuriæ remiſſio jam a Gentilibus inter virtutes relata, I. 149. etiam reiterata ferenda eſt, *ibid.* *Injuriam facienti non reſiſtendi* præceptum explicatur, 218. Injuria in genere quid, & quoties ſit, II. 566 quænam obligatio ex ea oriatur, *ibid.* Injuriæ æſtimationem auget animus, ſ. propoſitum, III. 331. Injuriæ factæ qui cauſa eſt, puniri poteſt, 431. quinam, & quomodo eſſe poſſint, 432. Injuria quid, & quomodo teneatur, *P.* 51. de Injuriis ſi pace facta nihil dictum ſit, quid juris, IV. 356, 357. Injuria in parentes ex quo jure illicita, I. 55

*Injuſtum* quid, I. 3. Injuſti judices, teſtes, accuſatores, ad qoid teneantur, III. 184. Injuſte nemo agit, niſi qui ſcit ſe agere, IV. 420. quædam injuſta non ſunt, & tamen cum charitate pugnant, II. 659, 665. Injuſtitia, admiſſa communiter, etiam a civitate, non facit ne ſit juſta ſocietas, III. 634. eo major, quo majus alteri damnum infertur, 293. committi poteſt in bello juſto, IV. 184

*Innocens* interdum non injuſte occidi poteſt, II. 5. Innocens civis ut ſe hoſti dedat eum petenti, etiam a civitate cogi poteſt, III. 521. Innocenti inſultans princeps non ideo ſtatim princeps eſſe deſinit, II. 9. Innocentem an teneamur defendere, & quando, III. 521

*Inobedientia* interdum minus malum, adeoque boni vicem obtinet, III. 543

*Inopiam* ob publicam peregrini ſemel admiſſi recte expelluntur, II. 70. in Inopia, ſ. defectu cibariorum, quo jure quod quiſque habet conferre cogitur, 60

*c.* *Inſidiari* hominem homini cur fas non ſit, vera ratio, *P.* 60, 61

*Inſignia* regia non ſemper demonſtrant regiam poteſtatem, I. 187. *ſeq.* regiæ poteſtatis, conceduntur principibus populi liberi, 188

*Inſtitoria* actio unde, II. 591. *ſeqq.* ex Inſtitoris actu cur teneatur qui eum præpoſuit, 560

*c.* Inſtitoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplexque ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex ipſo contractu, ſed ex quaſi contractu, 641. cur non detur, niſi ſecundum præpoſitionis formam, & intra fines negotii commiſſi, *ibid.* Inſtitor quis dicatur, *ibid.*

*Inſtrumenta* ruris pignori capi vetita, IV. 225. Inſtrumentum etiam homo eſt, & quale, I. 389

*Inſula* quomodo diſtinguatur ab alluvione, II. 475. Inſulæ cujus, *ibid.* *ſeq.* in Inſulis vacuis ceſſat judicium, I 164

*c.* Inſulæ ſunt occupantis territorium, ubi ſitæ, II. 144. Inſulæ Italiæ cur pars Italiæ dicantur, 152. ex alveo maris natæ nullius ſunt, & cedunt occupanti, 86. Inſula in flumine nata cur vicinis pro rata cedat, 134 in flumine privato nata cedit ei, cui flumen aſſignatum eſt, 494. in publico nata cedit vicino agro, ſi eſt arcifinius, 501. Inſulæ natantes cur vicinis non cedant, ſed ſint jure gentium publicæ, vera ratio, 495

*c.* *Integra res* in contractibus quomodo dicatur, II. 685

*Intentio* mala per ſe ad reſtitutionem non obligat, III. 463

*c.* *Interdictionis*, & deditionis differentia, III. 436

*Intereſſe* mercatorum an ſit juſtum, & quatenus, II. 669

*Interfectio*, *vide* Occiſio.

*Interim*, pro *Interdum*, III. 8

*Internecino* bello pax qualiſcunque præferenda, III. 509. *vide* Bellum.

*Interpellatio*, *vide* Denunciatio. Clarigatio. Indictio.

*Interpretatio* ea ſumenda eſt, quæ cavet ne actus in vanum recidat, IV. 360.

ejus menſura quæ ſit, III. 131. Interpretationis regulæ in conditionibus pacis, ſi dubia oriantur, IV. 329. *ſeqq.* c. 358. *ſeqq.* in pactis inter privatos tempore belli, 422. leges generales interpretatione benigna ita accipiendæ ſunt, ut caſus ſummæ neceſſitatis excludant, 421. in Lege, quæ non ex æquitate naturali, ſed majoris mali evitandi cauſa lata eſt, ea non eſt ſumenda Interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum, 73. Interpretationis fontes, III. 131. regulæ, *ibid.*

c. Interpretationis regulæ a Grotio traditæ non ſunt naturales, III. 151. adeoque nullius momenti in demonſtrando jure naturæ, & interpretanda voluntate Legislatoris, 624. Interpretationis principia *H.* Cocceii, 149. *ſeqq.* *Sam.* Cocceii, 151. Interpretatio, etiam in cauſis favorabilibus, naturali ratione jus non facit, II. 460. nam Interpretatio ex odio, vel favore, in jure naturæ nullum habet effectum, III. 157. 159 & favorabiles æque, ac odioſæ Interpretationes ſunt ex mere jure civili, 157. IV. 242. Interpretatio contra quem contrahentium ſemper fieri debeat, III. 178. ſtricta, & laxior, jure naturæ cognita non eſt, IV. 418. nulla valet in pactis, niſi quæ ex natura verborum, & negotii ſequitur, 429 dubiorum in ſacra hiſtoria non niſi univerſali Eccleſiæ competit, P. 97

c. *Interpretes* primi Corporis Juris præferendi ſequentibus, P. 100

*Invaſio* alieni, ſi de pace rumpenda agatur, cenſetur magna eſſe cupiditas, IV. 334. *Invaſor Imperii* populum obligare nequit, III. 57. præceptis ſuis quatenus obliget, I. 351. quomodo poſſit interfici belli jure, 352. & ex lege antecedente, *ibid.* & ex auctoritate jus imperandi habentis, 353. cur extra caſus exceptos interfici a privato nequeat, *ibid.* Invaſorem obligant actus ejus Imperii, 351. Invaſorem bello petere an liceat populo, cui cum ſubditis invaſoris fœdus eſt, volente vero rege, III. 140. occidere non licet, ſi ei fides data ſit, aut pactum intervenerit, I. 339

c. Invaſoris animam perdendi metus non tollit jus ſe defendendi, I. 217, 218. nam Invaſoris periculum qualecunque invaſo jus ſuum auferre nequit, III. 534. *Invaſor Imperii*, I 377. ejus acta nulla ſunt omnia ipſo jure, *ibid.* & 379. ea tamen ſæpe, varias ob cauſas, a populo, vel ſucceſſore confirmari neceſſe eſt, 377. durante ejus poſſeſſione cives non tenentur parere regi legitimo, 378. privatus diſtinguendus ab eo, qui alias ſummam poteſtatem habet, 380. hic jure belli acquirit, ille ut prædo, *ibid* ille occidi poteſt auctoritate legitimi magiſtratus, hic non poteſt, 386, 387. *Vide* Uſurpator. Tyrannus.

*Inventionis* titulus locum non habet in his, quæ jam poſſidentur, III. 457. Inveniens rem alienam ad quid teneatur domino, II. 559. an ſi dominum ignoret, rem teneatur dare pauperibus, *vide* Aliena res.

c. Inventor rei alienæ cur eam reſtituere debeat domino ſiue præmio, vera ratio, II. 572. Inventio novarum terrarum nunquam eſt juſta occupationis, & belli cauſa, III. 467

c. *Invidiæ* ſemina an in infantibus exiſtant, P. 46

*Inundatione* dominium naturaliter non amittitur, II. 473. ejus duæ ſpecies, *ibid.* Inundatus ager quando derelictus habeatur, 474. cujus ſit Jure Romano, 472. *ſeq.*

c. Inundatione non tollitur poſſeſſio, II. 347. Inundationem majorem dominium auferre, leviorem non item, nullibi JCti Romani tradunt, 492, 496, 497, 498, ſed eam demum, qua alveus mutatur, & perpetuam, *ibid.*

*Involuntarium* ex voluntario habendum pro voluntario, III. 184

c. Jobus gentilis fuit, I. 65. eum cruciare cur Deus permiſit Satanæ, 44

*Joca*, III. 573

c. Jochabedam non fuiſſe Amrami amitam, ſ. Levi filiam, probatur ex rationibus chronologicis, II. 282. *ſeqq.*

Johannis *Baptiſtæ*, & Chriſti doctrina, quatenus eadem, I. 91. cur ad eum uſque duraſſe lex dicatur, c. 140

c. Johannis *Comneni* Imp. Oratio ad uxorem Irenen, II. 443

c. Johannes *Lugdunenſis* aſceticam communionem reducere voluit, II. 77

Josephi *Patriarchæ* dolus, III. 571. monopolium, II. 664

c. Joſe-

c. Joſephus quomodo deſignatus a Juſtino, *P.* 33
JOSEPHUS (*Fl.*) in legis expoſitione Romanis blanditur, IV. 4
c. Joſephus: de juſtitia, *P.* 36. Judæos legem ſervare uſque ad mortem, I. 157. de miſſione Judæorum impetrata a Lentulo, *ibid.* de ejectione eorum ex urbe Roma, *ibid.* de latrociniis in Judæa commiſſis, 218. quo ſenſu dicat, Pontifices ſummos removeri non ſolere, 238. de variis gubernationum formis, 264. ejus locus de Syllæo male relatus a Grotio, 322. lex ficta de non blaſphemandis Diis alienis, IV. 20
c. JOSUÆ *C. I. v.* 18 de contumaci morte plectendo, I. 131
*Ira* quid, III. 265. IV. 188. in Deo quatenus, III. 2. homini cum beſtiis communis, 265. quod ex ira committitur, magis excuſabile, quam quod ex voluptate, 295. *Iracundi* ſunt in quibus bilis prævalet, *ibid.* *Iracundiam* accendit recens, necdum ſedatus dolor, *ibid.*
c. Ira per ſe res indifferens ſæpe in virtutem, ſæpe in vitium deflectit, *P.* 90. Ira Dei perfectio eſt, non vitium, III. 21. ad Iræ eſſentiam non pertinet perturbatio, 22. *Ira filios naturâ* quo ſenſu homines nuncupet Paulus (*ad Cor. XIII.*) II. 731
c. IRNERIUS primus Corporis Juris gloſſator, *P.* 98
*Irregularitas* ex bello, III. 513
*Irreligioſi* etiam in falſos Deos juſte puniuntur, bello impugnantur, III. 319. negatur, c. 407
*Irriti* actus quinam jure naturæ, II. 207. a lege civili non fiunt, niſi eorum, qui ſubſunt, 215. Irritum facere diverſum eſt a prohibere, 218. quæ actum irritum faciunt, odioſa ſunt, 135. Irritum facere aliquid rex antecedenter poteſt, non etiam conſequenter, 51. ut aliquid conſequenter irritum reddatur, quid requiratur, *ibid.*
c. ISDIGETES tutor Theodoſii, I. 306
c. ISIDORUS de differentiis vocum belli, aciei, prælii, & pugnæ, I. 24
c. ISOCRATES de præſcriptionibus, II. 179
c. *Iſraëlita* cur ſe ſubmittere profanorum Imperiis non potuerunt, vera ratio, III. 119. nec conjugia cum infidelibus contrahere, *ibid.* nec cum Ægyptiis habitare, 120. *vide* Hebræi, Judæi.
c. *Italia* regnum ante, & ſub Carolo M. diverſum longe eſt ab Imperio poſt conſtituto Romano Occidentis II. 554. 555
*Iter* res eſt, I. 189
*Itus* quomodo reditum comprehendat, IV. 388. c. 401, 402
*Jubens* tenetur de damno facto ab eo, quem juſſit, III. 181. 408. id, quod jubet, an id, quod promittit, in dubio præferendum, 147
c. *Judæa* quando in Provinciam redacta, I. 322
*Judæorum* opinio de neceſſitate reſtitutionis, IV. 175
c. Judæi jus naturæ agnoverunt, *P.* 36. tenebantur ex duplici vinculo, I. 66. partem legis moralem non plane negligebant, 135. juſto titulo Romanis paruere, II. 198 potuerunt fœdera contrahere cum extraneis, III. 116. *Judæorum* leges, excepta cæremoniali, non ſublatæ adventu Chriſti, ſed ſecuto demum excidio, I. 141. reſpublica durabat vivente Chriſto, *ibid.* autonomia ſub Artaxerxe, 370. ſub Alexandro, *ibid.* ſub Antiocho, 371. ſub Romanis, *ibid.* uſque ad noviſſimum cum his bellum, 372. generalis converſio an probabilis, 145, 146
c. *Judaiſmus* quid ſit Epiphanio, III. 111
c. JUDAS *Maccabæus* ab innocentia cauſæ ſuæ victoriam expectat, *P.* 77
*Judex* quaſi pater, III. 261. juſte judicaſſe dicitur dupliciter, aut cum judicaverit ut decet, aut cum ex animi ſententia, 490. ubi expectari non poteſt ſine certo periculo, aut damno, ceſſare judicium intelligitur, I. 164. idem intelligitur, ubi rejicitur judicium, *ibid.* ejus auctoritas non idem valet in exteros, quod in ſubditos, III. 622. Judices cur electi qui eſſent prudentiſſimi 273. plures ad vindicationem mali quare inſtituti, 271
c. Judex quid differat a rege, I. 362. naturaliter nemo in propria cauſa, 232, 311. id in genere verum eſt, 312. exceptiones, *ibid.* jus reddere cur dicatur etiam cum inique decernit, III. 501. male judicans Jure Rom. ad quid tenea-

Digitized by Google

teneatur, III. 501. Judex quis ſit inter ſummas poteſtates, 498, 499, 500. 579. Judices cur Dii vocati a Moſe, I. 317. inferorum conſtituti, cur, P. 40

*Judicare* an poſſit de regni ſucceſſione ſive rex, ſive populus, II. 388. Judicandi libertas homini ab homine quomodo debeatur, III. 568. refutatur ſententia Grotii, c. 610, 611, 614

c. *Judicii recte conformati ad diſcernenda quæ delectant, aut nocent*, figmentum Grotianum, P. 51, 54, 84, 85

*Judicium* reſpicit meritum perſonarum, non jus promiſcuum, III. 662. activum, 481, 541. animi ad quid homini datum, 482. nunquam acquieſcit in medio, ſed alterum eligit, 483. capitale ex dilectione innocentium natum, I. 95. *ſeq.* coactivum humanum, IV. 73, 172. dicitur jus quoad effectus quosdam, *vide* infra. Commune populi, ſinguli ad ſe rapere non debent, I. 353. præſertim in re controverſa, ubi poſſeſſionem ſequi debent, 354. contemplativum, III. 541. injuſtum nec rem, nec rei æſtimationem immutat, II. 22. injuſto Judicio qui damnum dedit, in quantum teneatur, III. 184. Judicii ceſſatio momentanea, aut continua, I. 164. jure, aut facto, *ibid.* *Judicium zeli*, III. 275. *Judicia* in ſubditos cuique poteſtati, 525. criminalia quare inſtituta, 283. *ſeq.* capitalia an permiſſa Chriſtianis? non ſunt affectanda, 284. apud Hebræos quædam regiæ poteſtati exemta, I. 202. periculoſa, III. 284. publica non a natura, ſed a facto, I. 163

c. Judiciorum origo juxta Grotium, I. 45. vera, 46. Judicia ſunt a natura, non facto demum hominum introducta, 214. quænam Chriſtus improbavit, III. 356. 357. privata quis Romanorum primus a publicis ſeparavit, I. 247. publica quo ſenſu in ſ. ſcriptura mox divina, mox humana ordinatio vocentur, 368. *Judicia capitalia* inter omnes gentes obtinent, 131. probantur ex *Rom. XIII.* 139. cum Evangelii doctrina non pugnant, 141. cur tamen Chriſtiani primis temporibus non libenter iis interſuerunt, vera ratio, 159. his poſitis, ponitur quoque bellum, 144. 158. *Judicia poſſeſſoria* cujus ſint juris, IV. 374. naturali ratione diſtincta a petitoriis, *ibid.* Judicia expediuntur nomine principis, I. 250. Judicium domeſticum eſt a natura, III 339. *Judicium zeli* Hebræis quid, ejusque ratio, II. 48. III. 345, 346. unde ortum, 347. *Judicium Vehmicum* male refertur ad Judicium zeli, 347, 348. unde ſic dictum, *ibid.* Judicium poſt hanc vitam probatur, P. 57

c. *Judiciariæ* poteſtatis origo, I. 230

*Jurans*, non daturum ſe, poteſt repetitionem excepti omittere, III. 6. prædoni datum non recte repetit, 13. redire ad hoſtem, ſi clam redeat, non ſatisfacit, *ibid.* tenetur ex animo jurare, & re implere quod juravit, 3. 11. quando Deo tantum obligetur, quando & homini, 11. non tenetur ſi is, cui juratum eſt, eum liberet, 14. implere debet contractum, cui ineſt inæqualitas, 13. Jurantis verba quomodo accipienda, 3. 6. 11. Jurans deliberato animo ſe non obligandi, tamen obligatur, 3. Juravit Paulus, 16. Jurare liquido, quid, 4. Juratum pactum fortius non jurato, 148. Jurata promiſſio non eſt fundamentum fœderum, 140

c. Jurare poſſunt omnes, qui paciſci, III. 21. an etiam per creaturas liceat, 30. affirmat id *H.* Cocceius de ſolis promiſſis; ſecus ſi de veritate aſſerenda agitur, 31. de utroque caſu *Sam.* Cocceius, *ibid.* per falſos Deos quis poſſit, 33, 34. per lapidem jurandi mos, 35. De quo juratum eſt, id remitti poteſt, 39

*Juramentum* a priſcis ſic non concipiebatur, ut expreſſe per Deum jurarent, III. 9. per cœlum, terram, & ſimilia an a Chriſtiano licitum, *ibid.* per falſos Deos a Chriſtiano licite fieri, contendit Duarenus, 11. ab incredulo per falſos Deos conceptum an quis debeat accipere, 10. diſſolvi an queat lege humana, 14. an ſuperiorum actu, *ibid.* cum ab eccleſia diſſolvitur, quomodo defendatur, *ibid.* in quibus caſibus actus contra juramentum valeat, 14 exceptiones omnes excludit, quæ ex inæqualitate rei actum reſcindunt, 13. aut ex perſona ejus, qua cum agimus, peti poſſunt, 11. *ſeq.* & 574. omne cuibusdam improbatur, 16. an improbetur lege evangelica, *ibid.* *ſeq.* & I. 107.



Digitized by Google

irritum reddi poteſt antecedenter a privato, & rege, III 51. conſequenter vero non niſi reſpectu ſuperioris, 14. 51. omne Juramentum obligat naturaliter eum, qui jurat, 3. etſi is, qui jurat, ſe non velit obligari, *ibid.* aut jus non det ei, cui juratur, 12. 51. ſi quis non putans ſe jurare verba protulit jurantia, non obligatur, 3. Juramentum regem non obligat ex ſententia Bodini, 49. ſed falſa, 51. non obligat, cum impedit majus bonum morale, 8. repeti quotannis ſolet, ne mutatione perſonarum vis ejus intercidat, IV. 302. ſervandum prædooi, III. 12. qui prædoni non ſervat, pœnam apud alias gentes non meretur, & quare, IV. 301. juſte prædoni non ſervari, ſtatuit Cicero, III 12. vim ſuam amittit mutata qualitate, cujus reſpectu quis juravit, 14. Juramentum duplex, aſſertivum, & promiſſivum, 574. Juramentum non intelligendum ſub conditione tacita, 4. dolo elicitum quam vim habeat, 5. regis irritum eſſe poteſt ob actum ipſius præcedentem, 51. non extendendum ultra conſuetam ſignificationem, 6. de re illicita non valet, 7. quomodo ex lege actui invalido validitatem conferat, 15. violatum, 2. *vide* Perjurium. Juramentum impediens majus bonum morale, non valet, 8. de re impoſſibili nihil operatur, 9. de re pro tempore impoſſibili quid operetur, *ibid.* per res creatas an licitum, & quo ſenſu, 9 per ſceptrum, ſalutem, & ſimilia, 9. 19. per ſalutem principis, & majeſtatem Imperatoris, 10. per Deos falſos an obliget, *ibid.* piratæ, aut tyranno præſtitum obligat, 12. IV. 299. metu extortum obligat, & quatenus, III. 12. militare Romanorum militum, I. 109. III. 9. de præda non iotervertenda, IV. 96. perjuro datum an obliget, III. 13. Juramenti forma, 9. effectus, 11. *ſeqq.* efficacia quatenus pendeat a ſuperiore, 14. vis, & interpretatio, 2. 574. violati pœna ad poſteros manet 2. Juramenti obligatio ex animo deliberato, 3. Juramento promiſſum non poteſt retineri ob peccatum alterius antecedens, 15. IV. 100. Juramento convenit maxima ſimplicitas, III. 6. teſtis, & ultor Deus, 9. abſolutio a juramento unde vim habeat, 14. circa Juramenta quid poſſint ſuperiores, *ibid. ſeq.* Juramento promiſſum compenſari nequit cum eo, quod ante erat controverſum, 15. IV. 306. *ſeq.* Juramento fallere viros, ut talis pueros, III. 574. in jurejurando negotium cum Deo eſt, 12. an ex jurejurando hæredes etiam obligentur, 13. circa Juramenta quid ſtatuant leges Romanæ, 15. a Chriſto quænam prohibita, 16. Juramenta regum, 14. 51

c. Juramentum confundit Grotius cum ipſa promiſſione, III. 35. per ſe non obligat, IV. 311. ejus nulla vis eſt circa pollicitationes, III. 21. ejus forma re non ſemper convenit, 30. omne continet exsecrationem, non vice verſa, *ibid.* dolo elicitum valet æque, ac promiſſio, 24. & adem actio obtinet contra dolo agentem, *ibid.* de Juramentis duo textus *l.* 5. §. 1. & *l.* 5. §. *p. de jur.* conciliantur, 33. ad Juramentum verum quid requiratur Jure Canonico, 35. Juramentum nullibi nuncupatur voti nomine, 37. quod contra Juramentum fit, quo caſu, & intuitu ſit illicitum, quo irritum, quoque neutrum, 40. circa ſubditorum Juramenta quodnam regi jus competat, 41. *ſeqq.* a Juramento quis diſpenſet inter Proteſtantes, 43. qualia, & quo ſenſu improbet Chriſtus, 45. *ſeqq.* Dexteras in fidem jungere, nec Juramentum eſt, nec vice Juramenti, 48. circa regum Juramenta obſcuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. per Majeſtatem principis eſt verum Juramentum, I. 160. Juramentum militare Romanorum, 157. *Vide* Jusjurandum.

Jureconſultis Rom parum credendum in deciſione juris publicis, II. 343

c. *Jureconſultorum* tres Claſſes apud Grotium, *P.* 98. inter veteres, & recentiores multum intereſt, *ibid.* & 100. *JCti Romani* optimi Jurium naturæ interpretes, II. 90. eorum definitiones Juris gentium, *P.* 35. 38. Belli jus a natura eſſe, iidem aſſerunt, I. 122

*Jurisdictiones* ſummâ inferiores concedi jure hæreditario poſſunt populi conſenſu, II. 343. Jurisdictio non eſt niſi apud ſuperiorem, 389

c. Juriſdictio ſacra omnis pertinet ad ſtatum politicum, I. 248

c. *Juriſprudentiæ* definitio, *P.* 94. III. 351

*Juriſjurandi* effectus eſt, præcidere controverſias, III. 11. forma ſemper eadem, & qualis, 9. fundamentum quod, 309. obligatio perſonam tantum obſtringere poteſt, promiſſio etiam ipſum hæredem, 119. verba quomodo intelligenda, 6. Juſjurandum a civitate factum, & repetitum, IV. 302. *Vide* Juramentum. Jurans.

e. Juſjurandum definitur, III. 19. 21. poteſt fieri non tantum per Deum, ſed & per quamlibet rem nobis ſanctam, 20. duplex, aſſertorium, & promiſſorium, *ibid.* & 35. illo factum jure naturæ probatum dici cur nequeat, *ibid.* exceptis tamen duobus caſibus, *ibid.* voluntarium quod vocatur cur Jure Rom. inſtar transactionis ſit, *ibid.* ſuppletorium quid, *ibid.* per ſe nullum jus in alterum transfert, *ibid.*

*Jus* pro eo, quod juſtum eſt, I. 3. pro qualitate ſumtum quid ſit, 4. pro lege, 7. pro lege, ad aliarum a juſtitia virtutum materiam pertinet, *ibid. ſeq.* diſtinguendum ab uſu juris, 212. quo ſenſu dicatur id, quod placet validiori, *P.* 12. dicere ſibi ipſi, vetitum, II. 369. aliquando dicitur id, quod fit impune, IV. 206. ſed improprie, III. 658. aliquando id, quod eſt injuſtum, I. 333. ſtrictum diſtinctum a juſtitia, IV. 172. *ſeq.* exteris quamdiu datur, manet civitas, *vide* Lex. non ex eo metiendum, quod eſt optimum, ſed ex voluntate ejus, unde oritur, I. 166. *ſeq.* & 107. opponitur armis, *P.* 3. juſtitiæ, III. 658. ortum a Jove cur dicatur, *P.* 9. an metu injuriæ accipiendæ ſit ſancitum, 13. an utilitatis tantum gratia, quod Carneades putavit, 10. ſubditis quæſitum an rex auferre poſſit, III. 53. quæſitum in regem per promiſſionem, & ſimilia, quo caſu juſte ipſis auferatur, *ibid. ſeq.* legitimo modo partum ne cui auferatur ſine cauſa, juris naturalis eſt, *ibid.* cur in populo, aut rectore ejus, inſuper quidam habeant, *P.* 13. Jus non eſt in brutis animantibus; de illis improprie quo ſenſu dicatur, I. 11. ſæpe remittendum ut bellum vitetur, III. 503. *ſeq.* Jus *neceſſitatis*, II. 61. *perſonale*, 203. in perſonam ex quibus rebus, *ibid.* numeratur inter res, 557. *ſeq.* præcipui, acquiri poteſt cum hæreditate, etiam cum bonorum hæreditas non aditur, 383. Jus *prehenſionis* non directe inter ſocios, I. 207. Jus *precarii*, 190. III. 425. protectionis, I. 25. *Mundiburdii*, ibid. *Hoſpitii*, vide *Hoſpitii Jus.* Jus humanum conſtituere quod præter, non contra naturam, poteſt, II. 121. non obligat in ſumma neceſſitate, III. 205. *vide* Neceſſitas. Jus luendi *pignoris* an tempore amittatur, II. 174. Jus pignoris, retentionis, ſervitutis, an bello acquiratur, & quomodo, IV. 48. *captivitatis*, etiam injuria dicitur, 73. Jus *exterorum* ſupereminenti dominio non ſubeſt, III. 53. regum, & populorum, quando pace remiſſum cenſeatur, IV. 328. ſupereminens regis, aut civitatis, an liberet a fide ſubditis data, 302. gladii quid in ſacris, & profanis literis, I. 189. Juris capax non eſt, niſi naturæ præceptis utens generalibus, I. 11. Juris effectus interni, *P*, 11. executio, in magna communitate difficilis, nemo plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſe habet, IV. 272. Juris etiam alieni quis vindex, naturaliter, I. 4. quæſiti jure naturali ab jure civili diſtinctio repudianda, III. 53. Juris ignorantia aut excuſabilis, aut inexcuſabilis, IV. 189. Jura quædam *realia* quo ſenſu dicantur, I. 4. Juris ſocietas aliqua cum prædone, III. 12. 634. IV. 299. Juris derelicti ſigna ex factis, & non factis, II. 165. *Jura* acquiri an poſſint bello ſolenni, IV. 97. *vide* Capere. inalienabilia acquiri nequeunt, 71. introducta ſunt natura exigente, & neceſſitate, III. 619. multa ſunt, quæ tantum exterius judicium ſpectant, animo autem religionis vinculum non injiciunt, IV. 72. quædam ad ſummum imperium pertinent ſeparabiliter, aut communicabiliter, II. 173. Jus ſcriptum, non ſcriptum, *P.* 12. Jus *Belli* pro eo, quo naturaliter æquum eſt, & conſuetum a mitius viventibus, IV. 202. *ſeq.* pro eo, quo fit impune, per ſe tamen non omni culpa caret, III. 659. eſt inter diverſos populos, non ejuſdem civitatis membra, IV. 325. ſpectatur non tantum ex principio, ſed & ex cauſis ſubnaſcentibus, III. 556. Jus *certum* moraliter quid dicatur, II. 368. *civile* quid, I. 14. favet his, qui parere neceſſe habent, ſed non iis, quæ atrocitatem habent

Digitized by Google

bent facinoris, III. 540. Jus oritur vel ex obligatione, vel ex conſenſu, *P.* 10. *ſeq.* ad quos non pertineat, I. 11. aliud, quod inter ejuſdem tantum populi partes valeat, III. 13. aliud, quod civile dicitur plurimarum gentium, I. 15. II. 121. 468. hoc improprie etiam jus gentium vocatur, ( *vide* Jus gentium ). mutari poteſt, II. 468. etiam a ſingulis, 121. Jus quæſitum ex lege civili non magis, quam quod ex jure naturali, ſine cauſa alicui auferri poteſt, III. 53. Jus *Commercii*, vide *Commercii.* Jus ex conſenſu in perſonam unde, II. 203. Jus *divinum* duplex, I. 15. quomodo differat a naturali, 18. *ſeq.* unde ortum, & cur homo ei ſubditus, *P.* 10. perfectius alio nomine lex evangelica vocatur, I. 164. eo omnes gentes tenentur, 15. & omnes reges, 196. quoad effectus quoſdam, IV. 73. *eminens*, II. 131. *externum*, IV. 289. quod quaſi ex fidejuſſione pro civitate, 236. non tam late patet, quam id, quod ex delicto, 245. Jus *advocatiæ*, I. 205. Juris *fecialis* origo, III. 656. Jus *externum* quale, IV. 182. *ſeq.* III. 555. ejus efficacia qualis, IV. 74. Jus pro jure externo, III. 658. Jus gentium externum verus, III. 199. *internum* ab externo diſtinctum, 657. IV. 72. *ſeq.* Jus *divinum Hebraicum* alios populos non obligat, I. 16. quoad nos abrogatum non recte dicitur, 20. quem uſum nunc habeat, & quem in permiſſis, *ibid.* nihil continet juri nat. contrarium, *ibid.* Jus *rectorium*, & æquatorium, I. 4. Jus *ſtrictum* uſurpare non licet, niſi multo majus ſit bonum, quo tendit noſtra actio, quam malum, quod in omne futurum metuitur, III. 556. Juris ſui remiſſio refertur inter odioſa, 136. in ejus juris remiſſione quomodo intelligenda remittentis verba, *ibid.* Juris ſui naturaliter quiſque vindex, I. 4. immo & alieni, III. 520. Juris temporarii effectus tamen ſunt temporarii, II. 543. Jus *vitæ*, & *necis* alteri in ſe dare, ſolo conſenſu nemo poteſt, IV. 205. in cives neminem Chriſtianum decet magno conamine deſiderare, III. 284. *capitale* quatenus lex civilis habere dicatur, II. 16. in *ſervo* unde videatur originem ducere, III 664. interna juſtitia dominus non habet, II. 225. IV. 246. niſi aliquo caſu, & in quantum ei exercere liceat, *ibid. ſeq.* Jus *utilitatis innoxiæ*, II. 68. Jus *publicum* circa quæ verſetur, *P.* 2. Jus *in rem*, II. 200. originarie ex tribus cauſis, *ibid.* Rhadamanteum, I. 83. III. 259. Romanorum in ſocios quale, I. 205. Jus *voluntarium* duplex eſt, humanum, vel divinum, 14. voluntarium humanum civile, civili latius, civili arctius, *ibid.* *ſeq.* voluntarium divinum omnibus populis commune triplex, 15. voluntarium divinum aut eſt unius populi, aut omnium, 14. 15. Jus voluntarium, τὸ ἐν τάξει, 8. *Jus naturale* an ſit aliquod, *P.* 4. quid ſit, I. 8. III. 265. unde ſit, *P.* 6. non confundendum cum jure civili plurimarum gentium, III. 304. quæ ei ſint contraria, *P.* 8. 9. dicitur aliquando conſuetudo, cui ratio naturalis ineſt, IV. 71. dicitur & divinum, quo ſenſu, I. 8. *ſeq.* & 15. quomodo a jure gentium diſtinguatur, *P.* 22. non omnia irrita facit, quæ ei repugnant, II. 207. quando irritum quid reddat, *ibid.* minui poteſt a Deo per leges, II. 11. immo contrarium quid poni, I. 82. mutari nequit, res tamen mutantur, I. 10. obliteratum quaſi ex parte apud multos populos, III. 619. 635. obligat omnes reges, I. 196. contractus innominatos a nominatis non diſtinguit, II. 657 religionis diſcrimen ignorat, III. 95. aliud novum eſt, aliud ſequitur dominium introductum, II. 468. hoc antecedit legem civilem, *ibid.* de iis agit, quæ voluntatis humanæ actum conſequuntur, I. 9. qui Jus naturale immaniter violat, a quovis rege, aut eo, qui par jus habet, puniri poteſt, III. 302. naturaliter etiam a quovis homine, IV. 299. *ſeq.* Juris naturalis communionem habent omnes homines, etiam tyranni, & piratæ, *ibid.* aliquod eſſe, unde concludatur, I. 12. quædam manifeſta, quædam minus ſunt, III. 305. negatur, *c.* 381. 382. quædam juris naturalis præcipientis, II. 121. quod requirit non tantum id, quod dictat juſtitia expletrix, ſed & quod aliæ virtutes, 9. quædam permittentis, id eſt ea, quæ ſocietas humana proprie non requirit, 121. an quæ hujus juris ſunt etiam a Deo permittantur, qui ipſa eſt natura, 11. conſenſu communi, aut jure gentium poſſunt impediri, 124. lege etiam

civili, II. 121. Juris nat. quædam proprie ſunt. quædam reductive, I. 9. principium eſt facultas moralis, cum ſufficiente voluntate, II. 207. quæ juris naturalis non ſunt, tamen ſervari iis in locis, ubi obtinent, naturale eſt, 587. Jure naturali ut quid ſit illicitum, ſatis eſt ſi repugnat non naturæ in genere, ſed humanæ, 210. de jure naturali cum quæritur, hoc agitur, an quid fieri poſſit non injuſte, 12. *ſeq.* Juris naturæ dictata alia magis, alia minus manifeſta, III. 305. Juri naturæ non repugnant quædam, quæ vetita ſunt lege divina, 304. Juris naturæ quædam ſunt, quæ non ubique obſervantur, II. 210. Jus naturale, I. 8. quid, & quomodo differat a divino voluntario, 15. Jus naturale a Deo immutabile, & quare, 10. eſt aliquod conſequens actum humanum, 9. ſumitur aliquando pro eo, quod eſt honeſtum, *ibid.* videtur mutari propter materiæ motationem, 10. eſſe aliquid juris naturalis, probatur a priori, & a poſteriori, quomodo, 12. Juris naturalis reductive quæ ſint, 9. ejus juris permiſſive tantum quæ ſunt, & præcipi, & vetari a Deo poſſunt, 82. Jus naturæ pro certo ſtatu, 11. Jus naturæ, & gentium, quomodo a Romanis JCtis ſumatur, & an recte, *ibid.* Jus naturæ moribus obliteratur, III. 92. *Jus Gentium* quid, I. 15. unde, *P.* 11. aliud naturale, aliud voluntarium, I. 82. II. 468. 593. III. 563. proprie dicitur quod habet vim pacti inter gentes, & quod pertinet ad ſocietatem, II. 468 minos proprie dicitur quod multis quidem commune eſt, non tamen humanæ ſocietatis vinculum conſtituit, 479. dicitur jus civile plurimarum gentium, *ibid.* Jus Gentium dicitur id, quod ſingulis gentibus placuit, ſine mutua obligatione, & qood mutuam obligationem continet, III. 563. unde probatur, *P.* 22. qui violat, jus divinum violare cur dicatur, 307. *ſeq.* puniri poteſt a quovis rege, aut magiſtratu, 302. 412. etiamſi deditos ſit, aot captivus, IV. 193. Jus gentium non eſt commune omnibos populis, I. 15. Juris Gentium multa improprie dicuntur, II. 468. Juris Gentium dicuntur multa, quæ communia ſunt populis, ſine mutua obligatione, 121. III. 563. Jure Gentium bona ſubditorum obligantur ex facto ſuperiorum, 619. Jus Gentium de bello captis, IV. 16. *ſeq.* circa inæqualitatem in contractibus, II. 670. vetat permiſſa jure naturæ, & permittit vetita, III. 203. 666. Jus Gentium apud populos quosdam, 671. Jus Gentium improprie, quod multi populi uſurpant ſine mutua obligatione, 563 II. 121

c. *Jus* ſ. Juſtom quid, II. 564. Juris omnis ratio, ac ſubſtantia, 566. ejus variæ ſignificationes, *P.* 80. variæ ſignificationes, & diviſiones Grotianæ, I. 26. 30. vanæ ſunt, 27. Jus ipſum ab ejus exercitio recte diſtinguitur, 329. Jura inter Deum, & homines, *P.* 49. hominum inter ſe, *ibid.* Juri homines non obligantur, niſi quatenus innotuit, I. 61. Juris vinculum, *vide* Vinculum. Jus a natura humano generi conceſſum in terram, II. 73. vel qua tali, vel ut ſingulis, *ibid.* hiſce vel communiter, vel ſeorſim, 74. Juris inter *permiſſionem*, & *præcepta*, diſcrimeo Grotianum, I. 28. Juris in permiſſivum, & decretorium, ſ. præceptivum, diſtinctio H. Coccsii, 39. II. 564. *ſeqq.* permiſſivi, & præceptivi ſymbola, *vide* Arbor. Jus inter, & poſſeſſionem, diſcrimen eſt a natura, I. 377. Jura cuique *ſua* quænam, *P.* 49. I. 27. & cujus intulto, 27. Jus quæſitum ne auferatur, eſt lex naturæ, III. 76. 77. Jus *alterius* quando, & quomodo imminuatur, 567. Jus *ſtricte ſic dictum* Grotio quid, I. 27. 36. Juris ſtricti negotia quænam dixere Romani, III. 158. Juris diviſio in *publicum*, & *privatum*, I. 32. Jura publica pactis privatorum mutari nequeunt, III 44. Jura circa *ſacra*, prima pars ſummæ poteſtatis, exponuntur, I. 247. *ſacularia*, altera pars ſummæ poteſtatis, 248. Jurium ſacrorum, & ſæcularium cura penes regem eſt, 317. Jus *perſonarum* male Grotius refert ad jura in re, II. 229. Juris *in re* natura cognita non fuit Grotio, 24. Jus in re ſemper ſupponit rem exſtantem, *ibid.* Juris in re naturâ nulla ſpecies præter dominium, 160 Jus rerum ex ſimpliciſſimis principiis deducunt JCti Rom. 73. Jus *commune ad res* JCtis Rom. incognitum, 25. & rationi repugnat, 94. Jus *rectorium* Grotio quid, I. 26. & æquatorium, *ibid.* & 29. Jus *commentitium* quid ſit Paulo JCto, I.I. 451. *Jus*, & *virtus*, quo-

Digitized by Google

quomodo hominibus a Deo injuncta, 478. *Jus eſſe, quod validiori placuit*, quo ſenſu intellectum ab auctoribus dicterii, *P.* 72. *Jus ſummum ſummam eſſe injuriam*, quomodo intelligendum, 90. Jus *eventuale* naſcituris a natura quæſitum nec pater, nec populus auferre poteſt, II. 189. 191. Jura quibus in caſibus dicantur *ceſſare*, *P.* 40. Jus eſſe naturaliter quot modis definat, II 535. 536. Jura imperii, civitatis, & ſingulorum, qoomodo tollantur, 541. per Jura, quæ *recta ex omni parte, piaque, & vere jus ſunt*, quid Grotius intelligat, *P.* 86. quidque per ea, quæ *externum duntaxat effectum pariunt*, *ibid.* hanc diſtinctionem vanam eſſe, demonſtratur, *ibid.* Jura tria, ſecundum Grotium, populos inter ſe obligantia, 32. *Juris univerſalis* quatuor ſpecies Grotianæ enumerantur, explicantur, & confutantur, 46. 52. 58. 66. Juris univerſalis non niſi una ſpecies eſt, 26. 83 Juris diſtinctio in *naturale*, & *civile*, 68. *Juris Naturæ* ſimpliciſſimum ſyſtema, 49 definitiones, I. 27 41. 42. objectum, & effectus, 27. principium, voluntas Dei, 56. III. 384 Juris Nat. Regula generalis, ſ. propoſitio univerſalis, I. 57. Juris nat. principia, & illationes omnibus innoteſcunt, III. 381. 382. Jura naturæ ignorari ab hominibus non poſſunt, *P.* 37. ex ſola ratione cognoſci poſſunt, 36. imponunt neceſſitatem agendi, 39. Juris nat. norma certa eſſe debet, II. 405. ejus immutabilitas unde procedat, I. 48. quo ſenſu immutabile dicendum, 43. 52. Jus nat. verſatur circa tria objecta Juris Rom. *P.* 51. Jurium nat. quædam reſpiciunt homines inter ſe, quædam ſolum Deum, I. 142. Jus naturæ inter, & gentium, vera, & realis differentia non eſt, *P.* 68. 98. diſtinctum apud Romanos a Gentium jure, I. 52. ita tamen ut per hoc ipſum Jus nat. intelligant, 54. Juri nat. non ineſt intrinſeca bonitas, vel malitia, *P.* 57. I. 42. 43. Jura nat. qui violat, majori utilitati renunciat, *P.* 70. Juris nat. quam partem plurimi interſit addiſcere, 97. Jus naturæ *materiale* quid, I. 55. Jura naturæ probandi modi, juxta Grotium, 56. Juris nat. in *ſtatu integro*, & in *ſtatu corrupto extenſo*, figmentum, 51. Jus nat. *improprie ſic dictum* Grotio quid, 31. Juris nat. *laxiori ſenſu ſumti* definitio Grotiana examinatur, 41. *ſeq.* Jus nat. triplici ſenſu ſumtum a Grotio, 39. Jura naturæ omnia ad duo capita referenda, 48 *Jus Adamiticum* Grotio quid, *P.* 58. eidem quid *Jus Noachicum*, *ibid* Jus Noacho datum, ſomnium eſt Rabbinorum, I. 131. Jus *morale* Grotio quid, *P.* 32. quid *divinum voluntarium*, *ibid.* quid *univerſale diſtinctum a jure naturæ*, ibid. *gentium ſecundarii* deſcriptio, *ibid.* Jus *divinum morale* cur non pugnet cum jure naturæ, vera ratio, 95. Jus *divinum voluntarium*, ſeu *poſitivum univerſale* Grotio quid, 58. tale diſtinctum a jure naturæ non exiſtere, probatur, *ibid.* Jus *voluntarium* naturali quo ſenſu opponat Ariſtoteles, I. 40. Jus *naturæ humanæ*, ſ. *laxius*, Grotio quid, *P.* 52. ejus objectum, & effectus, *ibid.* differentia a Jure ſociali, & divino poſitivo univerſali, 53. tale Jus humanum omnes gentes obligans non datur, 54. I. 58 Jus naturæ *ſociale* Grotio quid, *P.* 47. unde ejus principia hauſerit, 48. ejus ratio, 49. 50. etſi ex principiis internis fluat, cur tamen Deo adſcribi poſſit, rationes Grotii, 57. 59. 60 ejus duæ ſpecies Grotianæ, I. 28. Jus *commune ad actus vel ſimpliciter*, *vel ex ſuppoſitione*, Grotio quid, II. 112. non datur, *ibid.* *Jus Gentium* quid ſit JCtis Romanis, IV. 51. Jus *Gentium voluntarium* Grotio quid, *P.* 66. latius patens, *ibid.* arctius, 67. unde fictionem hanc hauſerit, *ibid.* Jure Romano nonniſi id cognitum, quod a natura eſt, *ibid.* rationi contrariatur, 68. non exiſtit, 80. 99. IV. 52. nedum recens, ſ. *Europæum*, IV. 52. Jus *Gentium univerſale* ſenſu Grotii non exiſtit, I. 60. Jus *Gentium voluntarium*, ſ. *ſecundarium*, non datur, & incognitum fuit Romanis, *P.* 98. Juris Gentium voluntarii effectus in bello ſecundum Grotium, 81. Jus *Gentium improprie ſic dictum* Grotio quid, 99. non datur, *ibid.* *Juris Civilis* vox quid deſignet, 31. Commentatores, *ibid.* Epitomatores, *ibid.* ejus originem infeliciter inveſtigat Grotius, 61. Jus civile cur obliget etiam in conſcientia, vera ratio, 62. ejus Genealogia, juxta ſyſtema Grotii, 64. de eo in artem redigendo ſolliciti fuere Romani,

*P.* 79. Jus civ. collectum eſſe ex dictatis naturæ, prob tur, *ibid.* Jura quædam civilia, quæ apud plures gentes æque obtinent, 99. Juris civilis quos tenet communio, ſilente eo, obligantur præceptis naturæ, I. 22 Jus *arctius* male diſtinguitur a Jure civili, 58. ad Jus *non ſcriptum civile* probandum quid requiratur, 59. *Juris Romani* tria objecta naturæ congrua, II. 22. Juris Romani fata, *P.* 98. Juris *Canonici* Corpus qua occaſione congeſtum, 100

c. *Juſſus* qui agit, culpa vacat ſi obedire ten tur, III. 549. excipe ſi ſcelus jubeatur, *ibid.*

JUSTINIANI conſilium de Samaritanis, & Judæis vi ad religionem Chriſtianam adigendis, improbatur, III. 315

c. Juſtinianus: de duplici tempore, pacis, & belli, I 23

c. JUSTINUS *Hiſtoricus*: de bello juſto, *P.* 77. de ultione vis illatæ regibus, I. 366. de Scythis, *P.* 36

c. JUSTINUS *Martyr*: bona quædam eſſe univerſali naturâ, & æterna, *P.* 36. Gentiles a ſalute non excludit, I. 65. ex ejus dicto erronea Grotii illatio ad legem naturæ diverſam ab Evangelii lege, 134. Chriſtianos non bellare, 156. de veritate, II. 314

*Juſtitia* definita ab Hierace *exactio pœnæ*, III. 259. a Pythagoricis dicta τὸ ἀντιπεπονθός. 296. exercenda ſolo metu pœnæ, ſecundum Epicurum, & quare, 307. in piratarum cœtu exercita an cœtum eum civitatem conſtituat, 634. hominis virtus eſt, qua eſt homo, 544. in medio non conſiſtit, ut putavit Ariſtoteles, *P.* 24. pudoris comes eſt, IV. 172 *ſeq.* vim præcipue in bellis magnam habet, *P.* 16. Juſtitia *expletrix*, I. 5. *attributrix*, διανεμητική, *ibid.* attributrix an tantum circa res communes, expletrix circa rex ſingulorum verſetur, 6. *aſſignatrix* aptitudinem ſpectat, III. 180. 260. (*vide* Aptitudo) an locum toties habeat, quoties proportione Geometrica ſit opus, 291. hoc eſt, quoties inter terminos plures duobus æqualitas conſtituitur, 260. ſpectat, ut alteri quid accedat, *ibid. ſeq.* Juſtitia *gubernatrix*, 289. 291. obligat imperantem ad curam pro inferioribus, 511

c. Juſtitia definitur, *P.* 94. quomodo definiatur a JCtis Romanis, III. 351. quo ſenſu ſumta ab Hebræis, 74. univerſalis philoſophorum quid, 366. Juſtitiæ oppoſitum vitium, *P.* 89. Juſtitia non eſt medium inter plus, & minus, 90. non conſiſtit in non violanda ſocietate humana, contra Grotium, 91. Juſtitiæ naturalis executio familiis delata a Creatore, 72. 82. Juſtitiæ adminiſtratio, unicum imperii caput, I. 231. *expletrix*, & *attributrix* Grotio quid, 26. 36. 38. illa non verſatur circa res ſingulorum, 38. nec hæc circa res communes, *ibid.* in *commutativam*, & *diſtributivam* diſtinctio, 35. *correctoria* Grotio, & Ariſtoteli quid, 36. *rectoria*, ſ. *gubernatrix*, ſ. *architectalis* Grotio quid, III. 363. talis non admittitur, *ibid.* Juſtitiæ *internæ*, & *externæ*, ſ. *ſtricte dictæ*, & *laxioris*, ſignificationes Grotianæ rejiciuntur, IV. 207. 208

*Juſtum* aliud eſt ex æquo inter ſe viventium, aliud ejus, qui regit, & regitur, qua tales ſunt, I. 4. Juſtum, id eſt, ſolenne, 168

c. Juſtum, & injuſtum Grotio quid, I. 28. qui ea inuſitato ſenſu ſumit, III. 501.

c. Juſtus & apud Deum eſt qui ſuum cuique, etſi non amore virtutis, tribuit, IV 179

c. JUVENALIS: de contumeliis fortiter ferendis, II. 37

c. IZATES circumciſus, I. 70.

K.

c. KAʹρβανοι, qui, III. 33

c. KENNETHI *III.* lex de tutore regis impuberis eligendo, I. 306

c. Κορβᾶν eſto, formula neque juramentum continebat, neque anathema, III. 28. 32. ejus verus ſenſus, 29. 32. 33. & cur improbata a Servatore, *ibid.*

L.

c. LABAN idololatra non fuit, III. 35

c. *Labari* etymologia, & deſcriptio, I. 160

*Labor* injunctus an ſit pœna, *vide* Pœna.

*Lacedæmone* filius rege patre natus præferebatur ante nato, II. 390. nepos ex filio majore filio minori natu in regno prælatus, 392. Lacedæmonii dolum in bello pluris, quam vim faciebant, III. 561.

Lace.

Digitized by Google

Lacedæmoniorum mos de agris captis, IV. 33. Laconum jus in Meſſenam, II. 164

c. Lacedæmoniis furtum permiſſum, nec tamen impunitum, I. 46. eorum reges non Ephoris, ſed ipſi reipublicæ ſubjecti erant, 276. quo jure exercebant imperium, 315. fuere nudi officiales, 374. Lacedæmoniorum legum eum Romanis convenientia, I. 133

c. LACTANTIUS rationis aliquem gradum tribuit animantibus, P. 45. de Doctrina morali Chriſti ſparſa in philoſophorum veterum ſcriptis, 88. Bruta neſcire, malum eſſe nocere, I. 55. de Præſumtione ex conſenſu gentium, 57. Defenſionem ſui omnibus animantibus connatam eſſe, 121. cur juſtus non naviget, 158. de Hercule, III. 378. de Dei exiſtentia, 390. de Idololatris, *ibid.* de Redemtione captivorum, IV. 404

c. *Lacus* quid, II. 92

c. *Lædere* hoſtem licet jure naturæ, P. 86. homo hominem cur nequeat, I 28. Lædi alterum ab altero, nefas manet, etſi nulla cognatio inter homines ſtatuatur, III 110

c. *Læſionis* modicæ, magnæ, & enormis effectus in jure, II. 697. ex enormi reſtitutio jam obtinuit jure Digeſtorum, 729

LAMECHUS homicidii impunitatem ſibi perſuadet, I. 85

c. Lamechus non negabat jus vindicandi necem Caini, ſed ſaltem a ſe avertere ſtudebat, I. 129

c. *Lancaſtriæ* inter, & Eboraci familias controverſia de ſucceſſione regni, II. 449

c. *Landſaſſii* qui, I. 235

*Laniſtæ* ſacra cœna olim prohibiti, I. 106. *n.*

c. *Lares*, & *Lararium*, IV. 9

c. *Latini* inæquali fœdere juncti Romanis, III. 162

*Latrocinari*, olim licitum, & quare, III. 92. *ſeq.* apud Germanos, & Græcos ſine infamia fuit, 635. ex latrociniis tenetur magiſtratus, ſi ea remedia neglexerit adhibere, quæ poterat, 184

c. Latrocinia promiſcue nunquam gentes exercuere, IV. 171

*Latroni* fides ſervata, IV. 299. Latrones jus legationis non habent, III. 201. Latrones qui, 634. civitatem non faciunt, *vide* Piratæ. qui ita invaluere, ut formidabiles ſe fecerint, recte recipi, ac defendi a quovis poſſunt, quoad pœnam, III. 419. negatur, c. 440. 441. ſi quid prædando cepere, ejus domini non ſiunt, 636. publici qui, 634. reſtituere non tenentur quod vi, aut metu expreſſerunt, ſi jusjurandum interceſſerit, 184. ſocietates legitimæ fieri poſſunt, 636. c. 646. qui laudat, tenetur damni dati, & quomodo, 181. 408

c. Latro publicus jure occiditur a privato, non impune ſaltem, III. 357. Latro ex pacto vi, metuque extorto quale jus habeat, cui, & ad quid teneatur, IV. 425. *Vide* Prædo, Pirata.

c. LAUDENSIS ſcripta de bello, P. 82

c. LAURENTIUS *Medicæus* quomodo recepit Legatum ſibi a Bajacethe miſſum, III. 215

c. LAZARUM durmire, quo ſenſu dixit Chriſtus, III. 609

Λάφυρα, IV. 46

c. LEA. nuptiæ eum ea contractæ ipſo jure nullæ fuere, II. 621

*Legata* integra ſolvere, ſine detractione falcidiæ, naturaliter quemque obligari, quo ſenſu dicatur, III. 52

c. Legata teſtamento relicta ex lege civili ſunt, II. 519. nam jure nat. plane non debentur, 646 Legata per præceptionem minus apte referuntur ad ſucceſſionem, 445. Legatum ſi caſu pereat, hæredi non perit, 699. exceptiones, *ibid.* integrum ſine detractione Falcidiæ ſolutum cur condici nequeat, III. 73

c. *Legatarius* jus in re habet, & fit ipſo jure dominus, II. 162

*Legatio* apud inimicos præſidium habet Juris Gentium, III. 207. Legationes aſſiduæ rejici poſſunt, 202. c. 216. Legationis jus quid contineat, 201. *ſeq.* eſt inter eundem populum in bellis civilibus, 208. cur inſtitutum, 203. introductum a jure gentium voluntario, *ibid.* *ſeqq.*

*Legati* provinciales, & municipales non reguntur jure gentium, ſed civili, III. 200. *Legatus* a pignorationibus ſubditorum pro civitate excipitur, 624. non excipitur, c. 632. puniri an poſſit ex omnibus cauſis, quæ ſunt contra jus gentium, 202. *ſeq.* an ſi quid commiſerit contra ſtatum reipublicæ, *ibid.* ex nulla etiam neceſſaria cauſa puniri poteſt ab eo, ad quem mittitur, 204. *ſeq.* ſed per eum, a quo mittitur.

mittitur, pœna exigi, aut belli peti, III. 204. Legatus rationem reddere factorum ſuorum nemini cogitur, niſi a quo mittitur, *ibid.* a ſubditorum numero excipitur jure gentium, 624. an jurisdictionem habeat, 208. ſi quid debeat, quomodo compellandus, *ibid.* quando ſponte domum redire poſſit, 144. *Legati* mittentem obligant, etiam contra arcana mandata, II. 591. quinam jure gentium utantur, III. 200. in bellis civilibus quo jure ſint, 201. an admittendi, *ibid.* ob quas cauſas poſſint non recipi, 202. quo caſu mutabiles, *ibid.* referunt perſonam mittendis, 204. jure civili loci, ubi ſunt, non tenentur, *ibid.* habentur quaſi eſſent extra territorium, *ibid.* per modum defenſionis occidi, aut repelli poſſunt, 205. an ſubjaceant juri talionis, 207. *Legati* delictum per quem puniendum, 202. 204. 205. domus an pro aſylo, 207. capacitas jus quoddam eſt, quod qui impedit, damni dati tenetur, 181. *Legatorum* violatio durante bello compenſari poteſt, IV. 307. eorum jus, III. 199. an valeat apud eos, ad quos non mittuntur, 206. valet in bello, 207. comites an inviolabiles, 208. bona an poſſint pro debito capi, *ibid.* Lex de Legatis non violandis pertinet ad Legati perſonam, etiamſi is, qui miſit, pœnam meruerit, 207. Populus quod per Legatos partium integrantium fecit, ipſe feciſſe intelligitur, II. 343. ob Legatos violatos bella, III. 210

c. Legatus definitur, III. 213. alius, qui ad amicos, alius, qui ad hoſtes mittitur, *ib.* cum Legatis ſubditorum, vel extraneorum, quid obtineat, & quo jure tuti ſint, *ibid.* Legatorum jus, ſanctimonia, & inviolabilitas, eſt ex ipſo jure naturæ, III. 210. Legatus etſi ſanctus, tamen non impunis, 216. *ſeqq.* Legati, eorumque comites, & bona, ſubſunt poteſtati territorii. ubi ſunt, I. 235. in eos ceſſant jura belli, non autem pacis, 235. punitorum exempla, 236 III. 216. *ſeqq.* comites Legatorum eadem ſecuritate gaudent, qua Legati, & iiſdem legibus ſubjecti ſunt, 233. Legatum delinquentem Princeps punit, ad quem miſſus eſt, 226. Legati repræſentativa qualitas ex ipſa naturali ratione ſequitur, *ibid. ſeqq.* cui committi poſſit, 228. Legatus per alienum territorium tranſiens quo caſu tutus ſit, quo non, 230. apud hoſtem ex ſingulari jure naturæ tutus, 231. an jure talionis male tractari poſſit? affirmatur, *ibid.* cum exceptione tamen, 232. Legato non competit aſyli jus in domo ſua, 234. Legati jure naturæ ratione eorum, quæ alibi, vel in loco quidem Legationis, ſed ante Legationem contraxerunt, ibi conveniri poſſunt, *ibid.* at jure civili jus revocandi domum habent, *ibid.* eorum violatio eſt juſta belli cauſa, 235. Exempla, *ibid.* quinam mitti poſſint, 236. an ſpeculandi cauſa ſub ſpecie legationis, *ibid.* pluribus miſſis, uno impedito, aut mortuo, reliqui negotium expedire nequeunt, *ibid.* eorum ſecuritas quando finiatur, *ibid.* an jura, privilegia, & prærogativæ tribui Legatis ſolitæ, ut jurisdictio in domeſticos, reverentiæ ſigna, &c. Legato denegari poſſint, 237. Legato duplex mandatum datur, ſcil. *literæ credentiales*, & *inſtructoria*, II. 640. illæ exhibentur, non hæ, *ibid.* & tamen ſi has excedit, mandans obligatur ei, quicum Legatus contraxit, *ibid.* & III. 236. Legatum perduellionis reum mittere non licet, 215. Legati uſurpatoris recipi debent a vicinis, I. 383

c. *Legio* plena quæ erat, III. 153

c. *Legislatores* non excludunt mentis puritatem a ſuis legibus, III. 375. leges ſuas ſemper perfectiſſimo modo ſtatuunt, *P.* 94. III. 351. injuriam ſibi illatam diſſimulare poſſunt, non debent, 374

*Legitima* an lege humana tolli poſſit, & quatenus, II. 371

c. Legitima in ſucceſſionibus quid, II. 409. debetur jure naturæ liberis, uti tota hæreditas, *ibid.* introducto lege civili teſtamentorum uſu pater tenetur liberis relinquere legitimam, tanquam portionem natura debitam, *ibid.* leges civiles patri permittere poſſunt ut etiam de legitima iſta teſtari poſſit, *ibid.* Legitima non debetur parentibus jure naturæ, 411

c. *Legitimatio* cur inventa, II. 416. *Legitimati* jure naturæ omnes incapaces ſunt paternæ ſucceſſionis, 404. per ſubſequens matrimonium, an ſuccedant jure naturali cum legitimis? negat H. COCCEIUS, 416. affirmat *Sam.* COCCEIUS, II. 417.

Digitized by Google

II. 417. Legitimati ſuccedere in regnis nequeunt, 436. Legitimatos per ſubſequens matrimonium præferri jure in ſucceſſione regnorum, & feudorum, liberis poſt eos, licet ex juſtis nuptiis, natis, probatur, 441. 442

c. *Legitimum* quid Ariſtoteli dicatur, I. 40

*Aix*, IV. 42

*Lenitas* in errantes circa divina, III. 316. *ſeq.* I. 84. *n.*

c. Lenitas Chriſtiana non impedit pœnas, I. 151

c. Leo *Imperator* male abſurditatis arguit Ulpiani doctrinam de jure piſcandi ante ædes alienas, II. 151. Jus nat. reduxit circa jus poſtliminii, IV. 147. 162

c. Leonis M. laus, I. 161

c. Leonis X. conſilium de ineundo fœdere contra Turcas, III. 495

c. *Leonina* ſocietas, II. 727

c. *Levita* an in Vet. Teſt. jus dixere, & judices fuere? negatur, & *Deut. XVII.* 9. explicatur, III. 478

*Lex* quid, I. 7. *ſeq.* dicitur commune pactum populi, II. 584. quo ſenſu, IV. 237. quo ſenſu dicatur regina divinarum, humanarumque rerum, III. 307. eſt in civitate ut mens in corpore, qua ſublata interit, 636. facit ut quod per ſe laudabile tantum eſt, incipiat deberi, I. 77. iniqua quomodo tollatur, II. 661. obligat, & ad quid, I. 7. ſic obligat, ut inde jus ſuum cuique oriatur, III. 180. ut obliget extra jus naturæ, venit ex voluntate ferentis eam, I. 15. ut quem obliget, quid requiratur, II. 171. obligat, etiamſi cauſa particulariter ceſſet, III. 291. legis auctorem ut partem civitatis, II. 171. III. 289. principem per reflexionem, II. 171. non vero pœnalis, III. 50. ea enim nec actus principis privatos obligat, *ibid.* ex Lege tamen nemini jus adverſus principem, 53. Lex obligat ſubditos omnes, *ibid.* non obligat ſi palam abſurda ſit, aut ſtulta, aut de re illicita, 55. nec eum, qui a magiſtratu permittitur, aut imperatur id, quod niſi ſolutus facere non poteſt, II. 165. nec eos, quibus data non eſt, I. 15. Lex, quæ fundatur in præſumptione facti, non obligat ſi factum aliter ſe habeat, II 588. tolli non debet, niſi probabili de cauſa, III. 289. tollendi eam, aut mutandi jus habet auctor ejus, II. 171. III. 289. tollendo eam ſive ex juſta, ſive injuſta cauſa, aut revocando, rex nemini facit injuriam, 53. Lex non ſemper irritum facit quod vetat, II 218. imperfecta Ulpiano quæ, *ibid.* Lex idem poteſt, quod conſenſus expreſſus, IV. 237. in præſumptione facti non exiſtentis fundata an obliget, II. 588. occidi aliquem permittens an conſcientiam liberet, & quando, 16. quæ feras, piſces, aves regi addicit, non injuſta, 121. *n.* juſta, quæ vetat quod jure naturæ licet, *ibid.* Lex de uſucapione an pertineat ad ſummum imperium, aut ejus partes, 170. Lex regni, I. 197. Legis diſpenſatio ex quibus cauſis fiat, III. 291. an in iis tantum procedat, quæ lex tacite videtur excipere, *ibid.* non omnis referenda ad *ἐπιείκειαν*, *ibid.* ad ſuſtinendam Legis efficaciam ſatis eſt ratio univerſalis, ſine repugnantia rationis contrariæ, 290. Legis ignorantia inevitabilis excuſat, 305. qui ob ejusmodi ignorantiam legem non obſervat, non agit injuſte, 490. conjuncta cum negligentia minuit delictum, 305. Legis ratio differt ab ejus mente, II 343. ſi ceſſet peculiariter in facto, de quo agitur, etiam pœna per eam expreſſa mitigari poteſt, III. 290. Leges feruntur cum ſenſu imbecillitatis humanæ, I. 341. ( *vide* Legiſlatores ) quæ contra feruntur, pro nullis habendæ ſi ſint ſpeciales, IV. 421. ſunt vel permittentes, vel prohibentes; ſilent in bello, & quales, *P.* 15. id reſpiciunt, quod plerumque accidit, I. 334. Legis ratio particulariter ceſſans caſum a lege non eximit, 171. Legis diſpenſatio regem non obligat, III. 75. ceſſatio Legis in particulari diſpoſitio eſt ad diſpenſationem, 290. Legis conditor an ſe obliget, & quatenus, II. 171. III. 289. in Lege pœnali diſpenſandi cauſa quæ, 290. Leges pœnales, aut coactivæ, locum non habent circa actus regum, 50. II. 171. Leges quæ obligent, IV. 421. Leges, & contractus miſceri poſſunt, III. 53. non omnes obligant, IV. 421. quæ validiores, ſi caſu confligant, III. 147. interficere aliquos permittentes quando jus internum dent, quando ſolam impunitatem, 284. an obligent ſummam poteſtatem,

tem, II 171. *ſeq.* III. 289. Leges quaſi pacta, II. 584. Leges reſpiciunt id, quod plerumque accidit, I 334. ferri poſſunt tempore, quo ſummum imperium amittatur, II. 172. de re promiſſa quæ obligant, 165. injuſtæ, quæ propinquos nocentium innocentes interfici jubent, III. 425. 429. legum finis, & efficacia, II. 661. diverſitas circa venditionem, & emtionem, 664 condendarum jus eſt pars ſummæ poteſtatis, I 173. Lex *naturæ* pro lege conſuetudinis generalis, IV. 72. circa naturæ leges par eſt eos excuſari, quibus aut ratiocinationis imbecillitas, aut prava educatio obſtat, III. 305. Lex *humana* quando obliget, IV. 421. a voluntate pendet in origine, & duratione, III. 289. ſi quæ prohibita humana tantum lege fiant, non ſunt irrita, niſi lex hoc addiderit, II. 216. injuſta etiam interdum non niſi malo publico tollitur, I. 352. Leges humanæ quædam præcipere poſſunt cum mortis periculo obſervanda, 341. humanius ſunt interpretandæ, *ibid.* Lex *divina* vocatur interdum Jus gentium moratiorum, 12. *ſeqq.* (*vide* Decalogus) Leges quædam Dei tacitam habent ſummæ neceſſitatis exceptionem, 340. *ſeq.* quædam datæ a Deo generi humano vel in prima creatione, vel in reſtauratione, 15. 86. Lex dilectionis, *vide* Dilectionis lex. Lex Evangelica, jus divinum voluntarium perfectius, 164. paulatim ad mores ſæculi interpretari cepit, cum primum eſſet ſtrictius, 21. excalceationis Lex, 202. Lex Dei de puniendo in filiis parentum delicto cur ultra abnepotes non extendatur, III. 427. Leges quædam etiam divinæ, tacitam habent exceptionem ſummæ neceſſitatis, I. 340. *ſeq.* Leges ſacratæ quæ, IV. 103. ſcriptæ, ad ſenſum æquitatis naturalis trahendæ, II. 59. non ſcriptæ, ſcriptorum vinculis non tenentur, *ibid.* Lex *Moſaica* duo comprehendit, τὸ πνευματικὸν, καὶ τὴν ἐντολὴν σαρκικὴν, III. 301. conſideratur dupliciter, I. 88. imperfecta reſpectu legis evangelicæ, 21. an ſit eadem cum lege naturæ, *P.* 9. impleta a Chriſto quo ſenſu dicatur, I. 92. non habet prius, & poſterius, II. 214. obligat etiam Chriſtianos in iis, quæ moraliter honeſta ſunt, 568. non obligat peregrinos, & alios, quam Judæos, I. 16. *ſeq.* ad quid proſit iis, quos non obligat, 20. quando Iſraelitas obligare deſierit, *ibid.* ſapientiſſima eſt, III. 416. eſt legum omnium exemplar perfectiſſimum, 296. eſt ἄνευ προσωποληψίας, 297. Legem Moſaicam an Chriſtus tantum ſit interpretatus, I 87. ſublatam eſſe, non opus eſt a Chriſtianis probari, 20. Leges illæ tantum a Chriſto ſublatæ, quæ alias gentes ab Hebræis diſtinguebant, II. 212. Legem Hebræam transgredientibus pœna fuit mors violenta, & ſimilia, III. 280. *ſeq.* Lex Moſis judiciaria quando, & quomodo ſublata, I. 96. *ſeq.* Lex de Sabbatho, & de decimis, quomodo ad Chriſtianos pertineat, 21. Lex Hebræa an prohibeat divortia, & matrimonia plurium uxorum, II. 204. *ſeq.* Leges a Chriſtianis ferri poſſent ſimiles Hebraicis, niſi trium cauſarum aliqua obſtet, I. 21. Lex *civilis* multarum nationum, II. 468. Leges civiles nihil agunt contra legem naturæ, 59. interdum dant, aut tollunt, interdum juri auxilium ſuum tantum negant, 661. jus vitæ, & necis non habent ex quovis delicto, 16. in promiſſionum materia quid efficiant, 587. qui legibus civilibus ſubjecti ſunt, in quibus caſibus eos æquitatem oporteat conſulere, 661. qui ſubjecti non ſunt, id ſequi debent, quod æquum eſt, *ibid.* Leges civiles quædam plane injuſtæ, 367. III. 55. IV. 421. Leges civiles de promiſſis minorum, II. 587. Lex *Romana* non eſt ſine nimio perſonarum, & qualitatum ad factum non pertinentium reſpectu, III. 297. Leges Romanorum pœnales in quo iniquæ, *ibid.* Leges Rom. de contractibus, II. 661. Lex Rom de læſis ultra dimidium pretii, *ibid.* commiſſoria, I. 198

c. Lex definitur, *P.* 33. ejus varia epitheta, I. 158. quomodo deſcribatur a JCtis Romanis, 39. duplici ſenſu, coactivo, & perfectiori, optime a Grotio ſumta, 136. & a JCtis Romanis, *ibid.* Legis vox largiori ſenſu ſumta, nova eſt, & incognita, 39. 40. Lege prohibente quidquid fit, id ipſo jure nullum eſt, II. 310. Leges qualia ſint pacta, 612. Lex ſemper obligat, etſi fundetur in præſumptione facti, quod ita ſe non habet, 623. Lex dubia plane non eſt lex, III. 365. Leges pœnales quatenus civiles ſunt, remitti

remitti poſſunt, non eæ, quæ ab ipſa natura ſunt, III. 363, 364, 365. a Legibus ad jura belli non valet argumentum, 374. Leges *naturæ* omnibus innoteſcunt, 382. Leges quænam, & cur *Sacratæ* vocabantur apud Romanos, IV. 313. Legibus ſuis vivendi libertas, *vide* Autonomia. Legum a ſumma poteſtate ſtatuendarum neceſſitas, non obſtante jure a natura jam ſtatuto, I. 229. 230. ex Lege *civili* quibus naturali ratione jus oriatur, II. 572. Leges civiles ſaltem, non naturales, in bello ſilent, *P.* 33. *Romanæ* mitiſſimæ fuerunt, I. 159. Lex non ante fuit, quam populus Rom. juberet, 292. Lex 5. §. 2. *ff. Capt. & poſtl.* ubi pace quoque inter non hoſtes belli jura obtinent, explicatur, 23. Legem *Corneliam* inter, & *L.* 3. *ad L. Jul. Majeſt.* differentiæ ratio, 224. de Lege *regia* celebris quæſtio, 264. nunquam talis lata fuit, qua populus Rom. jus proprium imperii in Imperatores tranſtulerit, 265. *ſeqq.* Lex *XII. Tabb.* de ſervis, naturæ juri eſt conveniens, II. 334. Lex *XII. Tabb.* de teſtamento, 624. Leges *divinæ morales* non differunt a jure naturæ, *P.* 60. Lege *Veteris Teſtamenti* ipſum jus naturæ continetur, 94. 95 ea non eſt ſublata per novum fœdus, 93, 94, 95, 96. variæ opiniones de diſcrimine utriuſque legis, 94. vera differentia, *ibid.* Lex *cæremonialis* Judæorum deſiit obligare morte Chriſti, I. 71. Legis *de non eſu ſanguinis* ratio, 61. 68. Lex de Sabbatho eſt mere civilis, *ibid.* Lex *Num. XXXI.* 19. occiſorem hoſtis impurum declarans explicatur, 154. Lex *Evangelii* apud Grotium ad quænam ſe extendat, *P.* 58. ad quænam jura ab eodem referatur, I. 74. an virtutes lege veteri præceptas majori gradu exigat, *ibid.*

*Liberalitas*, quarta virtus a Servatore laudata, poteſt in vitium deflectere, I. 148. quomodo gentiles eam pro virtute habeant, *ibid.* ei oppoſita vitia, *P.* 89. diſtincta eſt a parſimonia, contra, quam credidit Ariſtoteles, *ibid.* Liberalis in immerentes an peccet contra regulas juſtitiæ, I. 37

*Liberatio* rei tantundem præſtando, ubi obtineat, II. 397

*Liber* homo poſtliminio ſua recuperat: an & alienata, IV. 114. *ſeq.* poſtliminio quomodo redeat, *ibid.* Liber fit populus, cum quo rex ejus tanquam cum libero ſciens contraxit, II. 165. aut tanquam legibus ſuis ſolutum longo tempore agere juſſus eſt, 171. populus liber factus in quibusdam obligatur per regem, qui libertatem proxime anteceſſit, *ibid.* regis, & populi liberi, eadem eſt ratio, I. 205. *Liberam fore Carthaginem*, quomodo interpretandum, III. 138. liberorum ſervitus, II. 227

*Liberi* in materia favorabili, II. 391. etiam ſub matris imperio ſunt, 203. maternam ſequuntur conditionem jure gentium, IV. 71. parentibus obſervantiam, ac pietatem debent, II. 202. ob parentum delicta non puniendi, III. 425. *ſeq.* ex quibusdam matrimoniis impediuntur ſuccedere, II. 374. *ſeq.* pignorari, ac vendi a parentibus quando poſſint, 202. horum jus in liberos, *ibid.* *ſeq.* Liberi filiarum alendi, 371. quo jure Deus innocentes liberos immatura morte ſoleat afficere, III. 427. liberorum res an jure naturæ acquirantur parentibus, *vide* Acquiri. Liberis an debeantur alimenta, & quo ſenſu, II. 369. an alendi vulgo quaſiti, & ex inceſto nati, 371. Liberos cogendi jus, 202. Liberorum cum parentibus matrimonia contra jus naturæ, 209

Liberorum nomine qui veniant in Jure, I. 25. Liberis nihil ſanctius corpore parentum, II. 275. natura neceſſitatem imponit habitandi cum parentibus, 277. Liberorum officium erga parentes, 274. Liberi naturali ratione ſunt inſtrumentum patris, eique acquirunt, &c. 235. 338 ut ſuccedant, æquiſſimum, ac honeſtiſſimum eſſe, male fingit Grotius, 405. ſuccedunt in omnia jura parentum, etiam eventualia, 402. ex delicto patris puniri nequeunt, III. 446. Liberos interficiendi jus improbatum a melioris notæ JCtis, 243. Liberi regulariter in regnis non ſuccedunt, II. 429. omnes jure naturæ æquales ſunt in juribus privatis; in publicis vero præfertur mas, & is natu major, 439. quo ſenſu vivente patre dicantur domini bonorum paternorum, I. 32. duorum fratrum, vel ſororum, nubere invicem jure nat.



Digitized by Google

& Romano poſſunt, II. 303. Liberi naturales qui, 238 hos inter, & ſpurios, legitimosque, diſcrimen a natura eſt, *ibid.* item inter emancipatos, & non emancipatos, *ibid.* Liberis ex concubina natis quid debeatur, 307. Liberi ex vere ſervis nati cur ſervi naſcantur, vera ratio, 335. 336. *Vide* Pater. Filius.

*Libertas* quo ſenſu naturalis, III. 457. IV. 69. dicitur dupliciter, κατὰ στέρησιν, καὶ κατὰ ἐναντιότητα, III. 458. opponitur regibus, I. 191. victis merito aliqua relinquitur, etiamſi imperium ipſis auſertur, IV. 266. reſtituenda cum injuſte etepta eſt, etiam ab his, qui eam juſta ratione ab ereptoribus capiunt, 275. ſervo data pro oculo, & dente excuſſo, 248. debetur ſervo poſt longas operas, & valde magnos labores, 251. Libertatis nomen inanis umbra, I. 210. Libertatem oni penitus tradere populus utrum poſſit, 175. pro libertate pugnare, etiam cum injuſte fiat, veniam meretur, IV. 192. Libertate vita potior, *vide* Vita. Libertas quando juſta belli cauſa, II. 173. 457. Libertas, an pax placeat, gravis interdum deliberatio, III. 509. *ſeq.* I. 353. Libertati præferenda vita totius populi, III. 509. Libertas populi quid ſignificat, I. 190. *ſeq.* ſubditorum obligatur ex facto ſuperiorum, III. 619. Libertas bellandi non præſumitur abdicata, 137. Libertas *civilis*, I. 191. eſt jus regendæ per ſe reipublicæ, III. 509. ſine ſummo imperio intelligi non poteſt, I. 164. 351. non juſta 168. *n. naturalis* facit ne quis cogatur abſque culpa, III. 184. pars ejus retineri poteſt, non retenta parte imperii, I. 351. *tacita*, ut a quibusdam vocatur, non ſemper retinetur a populo in reges delinquentes, 349

*c.* Libertatis ſtatus quid Grotio ſignificet, I. 31. Libertas definitur 290. II. 605. III. 468. a natura indulta eſt, I. 290. parilis civium in ſtatu regio, & populari, 291. *ſeq.* inter publicam, & privatam, multum intereſt, 289. publica bello victis auſertur, privata non niſi bello captis, 256. Libertas civitatis in quo conſiſtat, 294. (*vide* Autonomia.) Libertati ſuæ cur quis renunciare poſſit, vera ratio, II. 333. Libertas differt a voluntate, 603. *ſeqq.* non amittitur ſubjectione, 338. quando juſta belli cauſa, III. 468. quibus modis auferri poſſit, *ibid.* & 469. jure naturæ in pœnam auferri poteſt, IV. 78. Libertatem ab oneribus publicis ad defenſionem civitatis deſtinatis an quis per præſcriptionem temporariam acquirere poſſit? negatur, II. 195. Libertas agendi bonum non eſt ex decreto, ſed a voluntate hominis, aſſiſtente Deo, III. 29

*c. Liberti qui*, IV. 259

*Licere*, vox ambigua, quas ſignificationes habeat, III. 657. *ſeq.* accipitur dupliciter, vel ſenſu exteriore, vel interiore, IV. 172. interdum dicitor, ubi nullum contra proditum eſt remedium, II. 671. quædam indirecte licent, quæ directe non licent, III. 100. *ſeq.* quantum liceat in bello, partim nude ſpectatur, partim ex promiſſo antecedente, IV. 297. Licere, pro jure externo, II. 671. III. 658. IV. 172. Licere quædam dicuntur, quæ rectius aliter fiunt, III. 657. quædam dicuntur, ob impunitatem, 658. IV. 174. Licere oppoſitum ei, quod decet, aot oportet, III. 658. IV. 172. *ſeq.* II. *c.* 565

*c.* L I C I N I I Imperatoris hiſtoria, I. 161

*c. Licitatio* in ea cedit fundus naturaliter ei, qui plus, at Jure civili creditori, qui idem offert, II. 327. 328. *Licitando pluris, vel minoris, partes circumſcribere ſe poſſe*, quo ſenſu JCti dicant, 697

*c. Ligatio* Apoſtolis conceſſa a Chriſto qualis, I. 244

*c.* L I G N A N O (*Joh. de*) ſcripta de bello, P. 82

*c. Ligures* cur a Romanis reſtituti, IV. 183

*Limen*, & *limes*, idem, IV. 110

*c.* Limis. Limus, IV. 148

*Limitati* agri, II. 129. 474

*c.* Limitatus ager quid, II. 491. non acquitit incrementa fluvialia, *ibid.* ſed ea cedunt occupanti, 492. Limitatum jure naturæ omne territorium aſſerit *H.* C O C C E I U S, 155. *vide.* Ager.

*c. Linea* prima in ſucceſſione regnorum habet jus actuale, reliquæ eventuale, II. 447

*c. Lingenſis* controverſia, I. 383

*c. Linguarum* de confuſione Babylonica variæ

Digitized by Google

riæ ſententiæ , II. 80. 81

*Literis* belli denunciatio fieri poteſt , III. 643. per literas inter abſentes pacta nuda quo jure judicentur , *vide* Pacta. *Literæ Marcæ* , III. 621. c. 630. *Literati* excepti a pignorationibus ſubditorum pro civitate jure civili, 624

c. Literarum cultores occidi jure belli poſſunt, IV. 214

*Lites* Chriſtiani quidam plane improbarunt , I. 107. omnes an lege evangelica prohibitæ , 96. *ſeq.* damnum etiam injuſtum ferre prius oportet , quam litigare , II. 16. Lites juris controverſi ex utraque parte non ſunt improbæ , III. 491. Litigare Chriſtianis quo ſenſu vetitum , I. 96. III. 504. *ſeq.*

c. Litium privatarum eadem ratio eſt , quæ bellorum , III. 500. Litem conteſtantes quaſi contrahere dicuntur , 501

*Littus* quorum , II. 122

c. Littora quo ſenſu JCtis dicantur res nullius , II. 143. & jure gentium publica , 147. quo ſenſu eſſe populi Romani , dicantur a Celſo , 149. cur quilibet in iis ædificare poſſit , 90. cur omnibus pateant , 110. in iis ut non niſi ex Prætoris decreto liceat ædificia ponere , quomodo potuit ſtatui , 149. de littoribus pugna Neratium inter, & Celſum, componitur , 148 , 149

c. LIVIUS: de eventu bellorum , *P.* 75. 78. de bello juſto , I. 122. III. 578. ejus locus de jure gentium male a Grotio ad jus gent. ſecundarium applicatus , I. 126. de lenitate legum Romanarum , 159. de Dictatoria poteſtate , 272. de provocatione ad populum a regibus , 319. de Senatu ſubordinato imperio populi , *ibid.* de pudicitia , II. 32. de tranſitu Pœnorum per Gallias , 103. quibus rebus amicitia violetur , III. 533

*Locatio conductio* facta a rege ſine expreſſa mercede an valeat , III. 51. in Locatione conductione caſus , qui uſum impediunt , damno ſunt conductoris , II. 666. Locationis conductionis natura , *ibid.* Locans pluribus operam , an a ſingulis mercedem in ſolidum exigere poſſit , *ibid.* Locator tertio rem locans , conductori tenetur de eo , quod percipit , *ibid.* Locator operæ ad quid teneatur , *ibid.* Locator jus habet exigendæ pecuniæ promiſſæ , etiamſi nihil conductor utilitatis ex ea re perceperit , *ibid.*

c. Locatio conductio ad quod genus contractuum referri poſſit , II. 686. definitur , 713. Locatio quid differat a venditione , 713. 714. *Vide* Relocatio. Locata re , vel ejus uſu , vel fructibus , vel pecudibus , vel operâ , vel opere , cujus horum omnium periculum ſit , 714. Locator ſi damnum det conductori , hic id compenſare neqnit cum eo , quod locatori debet , IV. 319. *vide* Conductor.

c. *Locrorum* perfida cavillatio , II. 152

*Locupletatus* ex re aliena , eatenus ad reſtitutionem tenetur , & quare , II. 559. *ſeq.*

c. Locupletior factus ex re aliena cur teneatur ad reſarciendum , vera ratio , *P.* 51. II. 573. Error Grotii circa hanc materiam , *P.* 51

*Locus* incultus non cenſetur occupatus , niſi quoad imperium , II. 69. ſive ſacer , ſive profanus , poſtliminio receptus cujus ſit , IV. 119. qui contrahit in loco , legibus ejus loci ſubjicitur , II. 587. quo loco in conventibus ſedere debent qui populo olim libero imperant , 526. Loca in ſolo pacato poſita quo caſu recte occupentur a bellante , 61

*Locutio* de futuro noſtræ poteſtatis quotuplex , II. 585. Locutionis ambiguæ uſurpatio quando licita , III. 567. 570. c. 609. 613

c. *Lubecenſes* , orto bello inter Suecos , & Danos , commerciorum cum Suecis libertatem , ut jure gentium receptam , flagitantes , III. 599

c. LUCANUS : de bello , & jure , oppoſitis invicem , *P.* 41. de Juſtitia cauſæ in bello , 77

c. LUCIANUS de tyrannicida , III. 171

c. LUCRETIÆ apologia , III. 256

c. LUCRETIUS de belluarum uſu in præliis , III. 588. 589

*Lucrum* alter alteri poteſt prævertere , maxime ſi cauſa ſubſit , II. 72. ex re aliena reſtitui oportere , juris eſt naturæ , *P.* 21. II. 559. ob Lucrum ceſſans per ſolutionem tardiorem res pluris vendi poteſt , 661. & ex pecunia mutuo data merces juſte exigi , 669. cui lucrum ſperatum , ſed non debitum decedit , de damno agere non poteſt , 66



Digitized by Google

e. Lucrum percipi poteſt vel ex re, vel ex opera, ſ. actione, II. 727. ejus ceſſatio quomodo æſtimetur, III. 191

e. Luculli æſtuaria quid, II. 151

e. Lucumr teſtamentum, II. 624

Ludovici, & Galeatii controverſia de Mediolano, II. 390

e. Ludovici *Pii* donatio, fabula, I. 300

e. Ludovicus excuſare tentavit Grotii fictionem de Deo ſemoto ab obligatione juris, *P.* 55

e. *Lupanaria* nunquam licita, ſed ſaltem quibusdam in locis impunita, III. 674

e. Lupi (*Job.*) ſcripta ad jus belli ſpectantia, *P.* 82

e. Lutatii ſponſio irrita cur fuit, III. 129

e. *Luxus* prætextus egenis nullum jus dat in res divitum, II. 95

e. Lycurgus. Polybitæ tutor, I. 304. Carillo regnum reſtituit, II. 462

e. *Lytron* exigendi jus a natura eſt, IV. 405. ante mortem non ſolutum an ab hærede debeatur, 406

## M.

M*Accabæi* bello adjuvarunt extraneos III. 97. (*vide* Aſmonæi) Maccabæorum reſiſtentia qualis, I. 342. fœdus ineunt cum Romanis, & Lacedæmoniis, III. 98 fratrum innocentum necem Sabbatho ultiſcuntur, 270. Maccabæorum arma quomodo defendi poſſunt, I. 342

e. Maccabæi jure reſtiterunt Antiocho, I. 370. *ſeqq.*

*Macedonum* lex quædam injuſta, III. 429

e. *Machinæ* bellicæ quænam, & quatenus licitæ, III 579. 580

e. *Maculæ* levis notæ quænam dicantur, I. 69

e. *Magiæ* ludibria a bello procul eſſe jubentur, III. 589

*Magi* poſt baptiſmum artem ſuam cogebantur deſerere, I. 106

e. *Magiſter* quo jure caſtigare poſſit diſcipulum III. 350. Magiſter navis quis dicatur, II. 641

*Magiſtratus* naturaliter jus habet belligerandi, I. 168. non eſt in ſtatu Deo, aut legi evangelicæ contrario, 90. miniſter eſt iræ divinæ, 108. bonus ad militiam uſurpare poteſt voluntatem non bonam modo aliorum, ſed & malam, III. 545. minor bella gerere num poſſit, I. 168. an contra majorem, ſi injuſte agat, 338. *ſeq.* (*vide* Neceſſitas.) ei contra majorem parendum non eſt, etiam cum bona imperare videatur, *ib.* naturalis, & perpetuus eſt vir bonus, III. 273. magiſtratus non obligat, ubi imperium ſummum eſt penes populum, 91. obligatur populo interdum, & ex quibus cauſis, 184. *ſeq.* cui magiſtratus collatio mandata eſt, tenetur eligere eos, qui digni ſunt, 180. Magiſtratum ſuſcipere, Clericis prohibitum, & quare, *vide* Clericus. Magiſtratum nemo multo conamine debet affectare, & quamobrem, 284. 290. a magiſtratu reſpublica, vel ſinguli, etiam exactam requirere poſſunt diligentiam, ſi lex id jubeat, 180. Magiſtratus inferiores ſummum imperium habenti juſte reſiſtere non poſſunt, I. 338. *ſeq.* Magiſtratus Chriſtiani Pauli tempore, 89. Hebræi non reſtiterunt malis regibus, 339. *ſeq.* Magiſtratus ex quibus damnis teneatur, III. 184. *ſeq.* Magiſtratus an teneantur eo, quod a nautis cautionem non exegerint, *ibid.* oppidanos quatenus obliget magiſtratus, IV. 410

e. Magiſtratus a Deo inſtitutus, I. 139. in quem finem, 115. non puniendo malos damnum dat, III. 191. nec expellere, nec retinere abſque juſta cauſa invitos cives poteſt, II. 330. ejus poteſtas ceſſat in alieno territorio, I. 234. quo jure conſcribat copias in ſubditos refractarios, 225. Magiſtratum inter, & ſubditos, ſtatus belli per naturam rerum intelligi nequit, 357. Magiſtratus ob privatos exceſſus non deſinit eſſe magiſtratus, 358. nec ob publicos, utut manifeſtos, *ibid.* ſecus ſi evertere velit Rempublicam, 359 (*Vide* Rex. Princeps. Subditi.) Magiſtratus conſtituendi jus pertinet ad jura publica, 250. Magiſtratus inferior ſi bellum gerat, an id poſſit dici minus ſolenne 221. ſuo jure nunquam jus belli inferendi habet, 224. 225. jure tamen neceſſariæ defenſionis privatum bellum gerere poteſt, 224. Magiſtratibus inferioribus nunquam licitum eſt bellum contra ſuperiores, 365. vera ratio, *ibid.* Magiſtratus civiles a jure


Digitized by Google

jure ſequelæ immunes, I. 395. a Magiſtratu ſubdito ut provocare, ſ. appellare non liceat, non pugnat cum perſona ſubditi, II. 197

c. Maharbalis factum, IV. 411

c. Mahumedes Eubœa capta quomodo proditorem circumvenit, III. 152

*Mahumatiſtarum* opinio de neceſſitate reſtitutionis, IV. 175

*Majeſtas* pro dignitate imperantis ſumitur, I. 205. quid ſit, *ibid.* cur tot legibus munita, 331. *ſeq.* major ex nobilitate generis, II. 381. fœdus, ut majeſtas alicujus comiter colatur, quale, III. 95. in majeſtatis controverſia, quis vocabulum ejus interpretari debeat, 132. contra majeſtatis legem peccat, qui injuſſu principis alteri bellum facit, I. 168

c. Majeſtatis vox quid denotet, III. 152 radix, ſ. ſtirps Majeſtatis, I. 233. inter realem, & perſonalem, diſtinctio Doctorum abſurda, 257. Majeſtas tribui poteſt & domino, & vaſallo, 323. an corpori fœderato, an ſingulis fœderatis, *ibid.* Majeſtas læſa, primum crimen, 361. idque morte puniri, non repugnat rationi naturali, 131. Majeſtatis judicium, ſ. lex, quibus pœnis ſæviat in perduelles, III. 448. Majeſtas populi Romani quando læſa videbatur, 108

c. Maimonides: de non eſu ſanguinis, I. 61. quibus legibus gentiles teneri crediderit, 63. de Pontifice ſubjecto regi, 238. ea, quæ virtutis ſunt, diſtinguit a debito juris, III. 74

*Majoratuum* jura tempore amittuntur, II. 169. Majoratuum ſucceſſio in regno Caſtellæ, 385

c. Majoratus quid, II. 192. longo tempore non poſſunt acquiri, *ibid.*

c. *Majores* inter, & *Minores*, diſtinctio eſt a jure civili, II. 236

c. Maldonatus quas cauſas divortii ex decretis Eccleſiæ notavit, II. 255

*Malefici* atroces, qui nullius civitatis partes ſunt, a quovis puniri poſſunt, IV. 300. negatur, c. 309

*Maleficium* quid, III. 179. quæ quaſi ex maleficio, II. 4

c. *Malitiam* ad plenam quænam concurrant, IV. 210

*Malorum* opera uti aliquando cogimur, III. 85. uti licet, ſed conſiſtit hoc jus intra interficiendi alterius licentiam, 669

c. Malorum opera in re juſta uti licet, III. 587. ex Malorum impunitate quid concludendum, P. 78

*Malum* declinare, eſt ex appetitu naturali, & honeſto, III. 292 non eſt faciendum ut inde eveniat bonum; hoc in iis locum habet, quæ ſemper mala ſunt, 562. qui malum facit, malum ferat, 259. quantum quisque mali fecit, tantum eum pati, naturaliter juſtum, I. 82. III. 259. quæ ad declinandum malum male fiunt, maxime ſunt excuſabilia, 292. Malum minus, ubi electio nequit evadere, rationem boni induit, 481

c. Malum per ſe, & intrinſece, non datur, I. 49

c. Mancinus ex ſponſione Numantinis deditus, & reverſus, jure poſtliminii in omnia jura ſua reſtitutus, III. 126

c. *Mancipatio* quid, II. 499

*Mandantis* morte an pereat mandatum, II. 593. Mandator ad quid teneatur, 662

c. Mandans factum illicitum, tenetur etiam ad damna ex eo ſecutura, III. 193

*Mandatarius* mandatum excedens quando nos obliget, II. 593. a ſumtibus factis indemnis præſtari debet, & quare, 662. in quantum teneatur ex culpa, & dolo, IV. 410. obligat mandatorem, etiam cum mandatum excedit, II. 591. obligatus contra mandatori, IV. 408. *ſeq.* cum Mandatario qui contrahit, etiamſi mandatarius mandatum excedit, obligatur, II 593. *ſeq.*

c. Mandatarius cur ſumtus in negotio mandato repetere poſſit, vera ratio, II. 700. non poteſt conveniri a domino de caſu, 699. exceptiones, *ibid.* ejus morte finitur mandatum, 647. 648

*Mandatum* quid, II. 656. contra mandatum principis arcanum agens legatus principem obligat, ſed ſe principi, (*vide* Legatus) IV. 409. Mandati actio an detur in hæredem, II. 597. Mandata publica, quæ nautis dantur adverſus piratas, III. 184. Mandatum generale, & ſpeciale in bello, IV. 290. Mandatum excedens, & ſic cum alio contrahens, ad quid obligatur, 409 410. an impleri poſſit per æquipollens, III. 143


c. Manda-

Digitized by Google

c. Mandatum definitur, II. 683. quid diſferat a depoſito, *ibid.* qualis ſit contractus, 651. non eſt contractus mixtus, 689. Mandatum ſuſcipere non poſſe ſervos, & filiosfamilias, leges Romanæ nullibi ſtatuunt, *ibid.* etiam deportati ſuſcipiunt, *ibid.* impleri nequit per æquipollens, III. 171. Mandati actio quid, II. 640. datur tantum intra contrahentes, 574

c. *Manes* quid antiquis, III. 251

c. *Manichæi* qui, III. 406. quatenus accuſari poterant, 402. Manichæorum hæreſis crimen publicum declaratum in *l.* 4. §. 1. *C. de hær.* III. 386

Manlii (*Cn.*) bellum Gallo-Græcis injuſſu Senatus illatum, quale, III. 642. *c.* 653. I. *c.* 227

Manlius (*L.*) tribunos plebis jurejurando etiam in re injuſta obſtringit, IV. 302

*Manliana* imperia, IV. 290

*Manſuetudo* ſecunda virtus a Chriſto præcepta, etiam Jure Romano commendata, I. 147

*Manubia* quid, IV. 37. *c.* 62

*Manus* mortuæ II. 227. *c.* 337. Manibus initium ſit poſſidendi res mobiles, 471

c. Manum conſerere quid, *P.* 41

*Manumiſſio* jure gentium voluntario introducta, & quare, IV. 251. facta ab hoſte nobis nihil detrahit, 118 interdum omitti ſine peccato nequit, 251

c. Manumiſſio quid, IV. 259. tum publica, tum privata, apud Romanos quomodo fiebat, II. 336. 337. facta a filio ignorante mortem patris mandantis cur valeat jure civili, 646

Marcelli (*M.*) moderatio in victoriis, IV. 228

c. Marcelli diſtinctio non intellecta a Grotio, IV. 179

c. Marcellinus de defenſione ſui ipſius, I. 122

*Marchionatus* facilius teſtamento relinquitur, quam alia ditio, & quare, I. 195

c. Marculphi formula de reſcindendo matrimonio, II. 262

*Mare* commune cum dicitur, an intelligi debeat civibus Romanis, II. 122. continet terram, 58. forum mundi, *ibid* per contractum ne ab altera parte navigetur, pars altera non occupat, 127. ſinus, & pars Maris occupari poteſt, 121. quomodo, & quamdiu duret iſta occupatio, 124. Maris imperium, non dominium occupatur, *ibid. ſeq.* Mare nec a privatis, nec a populo poſſideri poteſt, 57. Romanorum, Græcorum, Sinopenſium, quo ſenſu dicatur, 122. 126. in Mari ceſſat judicium, I. 164. Mare an proprium fieri poſſit, an terra contineatur, 57. *ſeq.* non diviſum, 58. in fundum admiſſum, 124. occupatione omiſſa ad naturam redit, 124. navigandi jus in Mari, *ibid.* imperium in mari quorum ſit, *ibid. ſeq.* Maris pars quatenus occupari poſſit, 121. *ſeq.* 123

c. Mare conſtat tribus partibus, II. 85. ejus ſubſtantia diverſa ab ejus uſu 84. 141. hic uſus duplex, 87. vel proprius, & naturalis, vel accidentalis, 141. quoad ſubſtantiam, & proprietatem, occupari poſſe, quoad uſum non, ait *H.* Cocceius, 142. ejus proprietas, ſ. dominium occupari nequit, 85. 145. neque proprietas ejus alvei, quamdiu aqua tegitur, 86. neque littorum, *ibid.* occupari tamen poteſt quoad imperium, *ibid.* & 88. quo ſenſu JCtis dicatur res communis, & publica, 143. 147. in uſu Maris communi præventioni locus eſt, 143. jus proprium maris ad aliquem pertinere dicitur intuitu uſus, non proprietatis, 150. Mare quomodo ſit res nullius, 146. male comparatur aëri, *ibid.* male dicitur res liquida, 88. Mari cur terram contineri, crediderint veteres, *ibid.* Mare non occupatum intelligitur occupata terra, 152. nec quoad imperium, nec quoad proprietatem, *ibid.* Maris termino mutato, an etiam imperii fines mutati videantur, 155

*Mares* fœminis præferuntur in regnis a populo delatis, II. 381

c. Marem, & fœminam pro uno haberi, naturale eſt, II. 275

*Mariandyni*, IV. 249

*Maritus* caput uxoris quo ſenſu, II. 201. jus habet naturaliter in corpus uxoris, 205. jus habet reſcindendi factum juramentum ab uxore ſua ex L. Hebræa, III. 14. *ſeq.* II. 230. cui lex permittit uxorem adulteram occidere, an ſi occidat, juſtus ſit coram Deo, III. 284. ne maritus pro uxore conveniatur, 618.

maritale imperium, III. 185
c. Mariti jus in uxorem probatur, & exponitur, II. 247. Marito quæ jura in uxorem naturâ competant, 251. Maritus non poteſt conveniri ſi dos caſu pereat, 699. exceptiones, *ibid.*
MARIUS præ armorum ſtrepitu leges non audit, P. 3
c. MARS ut belli arbiter, ita & vindex, P. 41
c. MARTINI *Arragoniæ* regis conſilium de eligendo ſucceſſore, I. 303
c. MARTINI Epiſcopi elogium, IV. 16
c. *Martyrum* exempla non probant jus non reſiſtendi principi, I. 364
*Maſculina* pro communibus, III. 135
c. Maſculinus ſexus potior fœminino, II. 443, 444, 450. Maſculinum genus quod etiam fœminas complectatur, id civili demum jure obtinet, non ergo inter Principes, III. 159
c. MASINISSÆ quo jure Sophonisbe denegata fuit a Scipione, IV. 54. 59
c. *Maſſilienſes* cur pro lubitu vectigal foſſam ſuam tranſeuntibus imponere potuerunt, II. 109
*Mater* quomodo certior patre, II. 374
c. Matrem eſſe dominam partus ſui jure ſoli, negatur, II. 231. Mater, & filius non habentur pro una perſona, 238. cur ſemper alere liberos, vel legitimos, vel ſpurios, teneatur, 404.
c. *Materteram* non ducere poteſt ex ſorore filius, II. 284. 302. 304. ejus viduo nubere licet, 288. uxoris materteram ducere licet, 293
c. *Matricis* jus, *vide* Coloniæ.
MATHATHIAS quo jure Judæum Græcis ritibus ſe polluentem occiderit, III. 275
*Matrimonium* cur inſtitutum naturaliter, II. 304. 372. exterorum, Judæi pro nullo habent, IV. 299. familiæ fundamentum eſt, III. 293. non juſtum etiam inter cives, I. 168. *n.* promiſſum ab eo, qui conjugem jam habet, an, & quatenus valeat jure naturali, II. 590. contrahere, III. 657. ad quos gradus liceat, II. 208. *ſeq.* an cum infideli liceat ex lege evangelica, III. 100. cum pluribus lege evangelica non licet, I. 87. Matrimonium quid ſit ex jure naturæ, II. 204. an irritum, deficiente conſenſu parentum, 207. *ſeq.* irritum cum alterius viventis conjuge, 208. apud veteres Romanos poſtliminio non reſtituebatur, IV. 116. Matrimonium ad *Morgengabicam*, II. 375. Matrimonii petitio, injuſta belli cauſa, III. 475. contrahendi libertas nemini debet adimi, niſi præceſſerit delictum, II. 72. vicinis negari non debet, *ibid.* leges, quæ exteris matrimonia negant, quid negent, *ibid.* Matrimonii fides æquiparatur vitæ, I. 85. jura ejus ex lege Chriſtiana, II. 204. *ſeq.* *Matrimonia* non ineunda cum profanis, III. 100. quædam talia ſunt ex lege, ut liberi ad hæreditatem non admittantur, II. 375. plurium uxorum olim licita, 205. cum propinquis ſanguine, aut affinitate, unde, & quatenus illicita, 208. 211. parentum cum liberis, & liberorum cum parentibus, contra jus naturæ; & unde illicita, 209. *ſeqq.* an licita in gradibus expreſſis in Levitico, 212. fratrum, & ſororum, quo jure vetita, & unde illicita, 214. Matrimoniorum contrahendorum libertas quibus, & quatenus debeatur, 72
c. Matrimonium quid efficiat, IV. 82. quid naturâ ad illud requiratur, II. 306. absque benedictione nuptiali contractum non reſcinditur, 310. metu contractum ipſo jure nullum eſt, 629. non tamen patre cogente initum, 630. etſi daretur eſſe Sacramentum, diſſolvi poteſt, 252. Matrimonia redintegrantur poſtliminio, IV. 159. ob denegata bellum nunquam inferri poteſt, III. 466. cum extraneis, *vide* Extranei. *Vide* Conjugium. Nuptiæ.
c. *Matthæi cap. V.* contenta, quibus bella, & judicia capitalia improbari videntur, explicantur, I. 146
c. MAURITIUS *Elector Sax.* non violavit fœdus Chamborticum, III. 87. cur noluit adhærere fœderi Smalcaldico a patre inito, 125
*Maxillam* obvertere, Hebræis quid, I. 99. c. 149
*Maximus natu* in regnis a populo delatis præfertur inter pares ſexu, II. 381
c. MAZARINI *Card.* ſententia de Pontificia poteſtate, I. 242
c. *Mediatio* quid, III. 495

c. *Mediatores* qui, IV. 172. qui conſtitui poſſint, & ſoleant, III. 495. eorum officium, *ibid.*
*Medii* in bello quando fiant hoſtes, III. 557. *ſeq.* IV. 285. ad quid teneantur, *ibid.*
c. Medii neutrius judicium in bello ſequuntur, ſed utriuſque bellantis factum pro juſto habent, naturali ratione, IV. 124. 149. 277. 286 neutri injuriam faciunt præſentem poſſeſſionem ſequentes, 286. *Vide* Neutrales. Pacati. Vicini.
c. *Mediolanenſium* ſub Frid. I. impia ſententia de juramento, III. 22
c. *Medium* rationis, & rei, Gronovio quid, P. 90
c. MELCHISEDACHUS cur Abrahamo benedixit, I. 123
c. *Melitenſium* controverſia de piratis, §. 12. *ff. rer. div.* IV. 51. 52
*Membra* naturaliter homini ſuum, III. 180. in membra ſua homini jus nullum, niſi corporis ſervandi gratia, 425. Membri conſervandi cauſa interfectio licita, II 7
c. MENANDRI monitum de ſe invicem tuendo, I. 391
*Mendacium* prohibitum, III. 565. quinam auctores certis caſibus admittant, *ibid. ſeq.* Mendacium dicere, & mentiri, apud Gellium quomodo diſtinguantur, 566. a Deo alienum, 571. ſtricte dictum quid, 568. an committatur reſpectu tertii, ad quem ſermo non dirigitur, 570. c. 613. dicitur multipliciter 566. quid ſit, 562. alii laudant, alii vituperant, 565. ad Mendacium confugere, nota eſt infirmitatis, 571. *ſeq.* Mendaciorum inculpatorum exempla, *ibid.* Mendacii, qua illicitum naturaliter, quid materiale, 566. *ſeq.* quid formale, *ibid.* de Mendacio, & æquivocatione, Scholaſticorum ſententia, 573. c. 616. Mendacium pro vita, 572. *vide* Mentiri.
c. Mendacium an, & quatenus ſit verum delictum, & obliget ad reparationem, III. 605. per ſe non eſt illicitum, 607. 610. ſed res media, 608. omne licitum, quo jus alterius non læditur, 592. 614. in bello, & extra bellum licitum, 592. Mendacio quando in hoſtem uti liceat, IV. 23. Mendacium dicere, & mentiri, recte differunt apud Gellium, 609. Mendacii ratione non plus juris habet ſuperior, quam alius homo, III. 615.
c. MENDOZÆ Legati Hiſpanici in Anglia caſus, I. 236
c. MENIPPUS optime fœdus diviſit, III. 109. 114
*Menſura* ejus, quod res valent, II. 662
c. Menſurâ quæ res metiantur, II. 702. Menſura rerum omnium vel intrinſeca, vel extrinſeca, 703. ad rerum menſuram univerſalem quid naturaliter requiratur, 711
*Mentiri*, & occultare verum, diſtincta, III. 562. *n.* quando liceat, 569. *ſeq.* cur non mentiatur qui falſum dicit, quod verum eſſe putat, 566. c. 609. Mentitur qui dicit quod falſum putat, licet verum ſit, 567. Mentiri apud volentem an liceat, 570. & cur, c. 614. hoſti licere qui ſenſerint, 572. & quidem recte, c. 615. 616
c. Mentiens quando, & cur teneatur, vel non teneatur, III. 612. 613. 614
*Mercatores* in bello ab injuriis vindicari debent, IV. 200. laborum, & expenſarum rationem habere poſſunt in conſtituendis rerum pretiis, II 663
c. Mercatores quinam occidi jure belli poſſint, qui non, IV. 215
*Mercatura* apud Hollandos pridem maxime viguit, II. 592. *vide* Commercium.
*Mercenarii*, II. 227
c. MERCERUS pirata, III. 146
*Merces* excepta a pignorationibus ſubditorum pro civitate, III. 624. exoticas olim Belgæ non emebant, II. 72
c. MERCURIUS furtorum protector, I. 46
ad *Meretricium* civiles leges quomodo, & quare ſoleant connive e, IV. 5
c. Meretrix an poſſit, ſecuta copula, mercedem promiſſam petere? affirmatur, II. 576
*Meritum* ex libera voluntate, III. 425. omne eſt perſonale, *ibid.* univerſitatis quale, 422. ob meritum pœna remitti debet, 290
c. *Meſſeniorum* cum Lacedæmoniis bella, II. 542. cur a Sacramento excluſi ab Ageſilao, 543. eorum civitas ſemel extincta priſtina jura non recepit, ſed nova extitit civitas, IV. 161
c. *Metatores* qui, I. 356. a quibus expelli potuerunt, *ibid.*

c. ME-

Digitized by Google

c. METELLUS maluit exulare, quam pejerare, III. 23

c. *Metempſychoſeos* dogma cauſa fuit, cur autocheirian pro licita habuerint plurimæ gentes, & philoſophi, III. 255

*Metus* a tertio illatus an actum vitiet, II. 589. alterius, an tollat jus tranſire volentis, 65. a vicino, an juſta belli cauſa, 17. III. 456. ſolus non ſufficit ad jus interficiendi alterum, II. 6. *ſeq.* Metûs exceptio non liberat a religione jurisjurandi, IV. 301. qui pro juſto habeatur in bello publico, 304. perpetuo durare non cenſetur, II. 7. incertus non eſt ſufficiens cauſa ad cædem, III. 426. adverſus hos metus quale petendum ſit præſidium, II. 18. injuſtus quidam eſt quoad juſtitiam internam, quem tamen jus gentium non improbat, IV. 304. ut is, qui infertur bello ſolenni utrinque, III. 184. & quare, IV. 303. an ut metus aliis injiciatur, ſenes, fœminæ, & impuberes, juſte poſſint occidi, 202. *ſeq.* in contractu injectus an demi debeat, II. 660. Metûs exceptio jurejurando eliditur, IV. 302. 420. ad bellum ſolenne non pertinet, ſi eo pax ſit inducta, 303. 420. quod metu belli juſti exprimitur, non admittit reſtitutionem, III. 184. Metu expreſſum a latrone, & pirata, poteſt repeti, niſi jusjurandum acceſſerit, *ibid.* Quod fit metu, magis excuſabile, quam quod ob voluptatem, 295. metu qui promiſit, ſi alter reſtitutionem deneget, ipſe ſe poteſt reſtituere, IV. 420. an etſi jurata fuerit promiſſio, III. 11. 183. an hoc caſu rex ſe ipſe poſſit reſtituere, ut Bodinus cenſuit, 49. 51. qui ipſe in cauſa fuit ut metu ad promiſſum cogeretur, jus amittit reſtitutionis, 184 ex Metu plurimæ naſcuntur injuriæ, II. 6. Metu promittens an teneatur, II. 589. Metu quid faciens, abſolute velle dicendus, *ibid.* Metu cauſam dans contractui quando ad reſtitutionem teneatur, III. 12. Metum inferens tenetur ad reſtitutionem, II. 589

c. Metu injuſti inventa non ſunt jura, *P.* 70. is eſt ſaltem cauſa accidens juſtitiæ, 71 Grotius ſecus ſentientibus non ſufficienter reſpondet, 72. Metus non tollit voluntatem, ſed libertatem ſaltem aliter agendi, II. 623. gravis quis dicatur, 629. juſtus quis, *ibid.* ab alio, quam cui promiſſum eſt, illatus ſi ſit, quid juris, *ibid.* quid ſi promiſſor inde lucretur, *ibid.* Metus utut injuſtus non vitiat negotium, II. 691. metu juſto contractum negotium cur ſubſiſtat, vera ratio, *ibid.* Metus belli jure naturæ ſemper juſtus eſt, 695. in juſtum, & injuſtum diſtinctio juris civilis inter gentes bellum gerentes allegari nequit, IV. 315. Metus ſolus non dat jus vim hoſti inferendi, II. 30. vicinæ potentiæ non dat juſtam belli cauſam, 50. III. 466. duobus caſibus exceptis, II. 51. Metus non impedit conſenſum, III. 195. nedum juſtus, 196. Metu qui rem extorquet, fit ejus verus dominus, at tenetur ex delicto ad reparandum, II. 582. Metu qui peccat, æque reus eſt, at minuitur quodammodo æſtimatio injuriæ, III. 366. Metus quatenus excuſet a delicto, 369

*Meum* vi poſſum repetere, etiam cum periculo innocentum, III. 556. plus, quam meum, accipere poſſum, ſi meum conſequi nequeo, *ibid.* ſed ſub onere reſtituendi ejus, quod plus eſt, *vide* Debitum. pro meo, quod conſequi non poſſum, aliud æquivalens juſte poſſum capere, 555

c. Meum quid ſit, II. 567. *vide* Noſtrum. Suum.

c. MEZENTIUS cur a populo in judicium raptus, I. 374

*Migratio* in locum alienum, populum non immutat, II. 525. ſubditorum, in terram ejus, quicum pax inita, eam non diſſolvit, IV. 335

c. Migratione non deſinit eſſe civitas, populus, rex, II. 542. quid ſi pars populi migret, *vide* Coloniæ.

*Miles* quid in largiſſimo ſignificatu, IV. 358. Milites fieri poſſunt natura omnes ſubditi, 334. *ſeq.* ſcribere licet tempore induciarum, 384. qui ſuo ſumtu militant, quantum juſtitia interna capere poſſunt ex præda, 290. c. 294. an ſi qui partis ejus hoſtibus, cum qua nobis pax eſt, militant, pax cenſeatur rupta, 331. Miles de incendiis, & raptu ſine juſſu publico, an teneatur, 176. Milites Chriſtiani ſub Juliano, I. 113. ſub Diocletiano, *ibid.* Militis Chriſtiani officium, 114. Milites Judæi externis militabant, 91. Militi quæ ex præda cederent apud Romanos, IV. 46. Milites ab Eccleſia non excommunicati,



Digitized by Google

nicati, I. 108. quomodo tenentur ex bello injuſto, IV. 115. Militibus datus commeatus prodeſt & duci, 388. Militum nomine qui veniant, *ibid.*

*c.* Miles contumax cur capite puniatur, I. 361. Milites quo caſu ſint inſtrumenta civitatis, quo non, IV. 55. Miles ne ſine mandato pugnet, id non Romano demum jure ſtatutum eſt, ſed ex ipſa naturali ratione ſequitur, 292. 293. privatim, abſque juſſu, & neceſſitate hoſti damnum dans, cui inde teneatur, 296. Milites olim tituli dicti, III. 465. baptizati, I. 158 ſacrificantes, & poſtea pœnitentes occidere noluit Julianus, 159. Milite Chriſtiano uſi plerique principes gentiles, 160. Milites Romani non ſuo jure fecerunt Imperatores, II. 551. duo uterum plenum quomodo diviſere, III. 154

*Militare* propter prædam, aut ſtipendium præcipue non licet, III. 528

*c.* Militare alii, non habita ratione juſtitiæ cauſæ, & propter ſtipendium præcipue, an liceat, III. 536. 537. 546. 547

*Militia* pœnitentibus olim interdicta, & quare, I. 112. interdicta clericis, *ibid.* eam eccleſia vetus probat, *ibid. ſeq.* mercenaria, ſine delectu cauſæ, improbatur, *ibid.* Militiæ repetitio qualis damnata Synodo Nicæenſi, 110. *ſeq.* Militiam concedit Origenes interdum Chriſtianis, 105. Militiam, & capitalia ſupplicia, concedit illis Tertullianus, *ibid.* ob quas cauſas Judæi detrectaverint, 106. quas ob cauſas olim etiam Chriſtiani, *ibid. c.* 155. & quo caſu, *c.* 155

*c.* Militiæ deferendæ præceptum Chriſti nullum extat, I. 143

*c.* Miltoni ſententia injurioſa de primorum Chriſtianorum patientia, I. 373

Minervæ calculus, II. 219. *c.* 318. ejus vera ratio, *c.* 320

*Miniſtrorum* ex facto aliquem obligari ſi quid utiliter ſit geſtum, quo ſenſu accipiendum, IV. 409. obligatur ſumma poteſtas, etiam cum miniſter fecit contra mandatum arcanum, *ibid.* ſine ſua culpa ut quis obligetur, non eſt juris gentium, III. 185

*Minor* annis hoſti obligatur, IV. 70. Minor an promittendo obligetur, II. 587. Minorum beneficia ſunt ex jure gent. non civ. *ibid.* Minoris imperium quare ſit inviſum, P. 12

*c.* Minores *XVII.* annis excluduntur a ſequela bellica, I. 395. Minorum promiſſio valet jure nat., non civili, II. 617

*c.* Minos ab aliis juſtus, ab aliis crudelis vocatus, P. 75

*c.* *Minutianum* exercitum cur a præda excluſit Cincinnatus, IV. 63

*c.* *Miracula* exiſtentiam, & providentiam Dei probant, P. 57

*Miraculoſam* poteſtatem primæ Eccleſiæ cur Deus dederit, eandemque poſtea ſuſtulerit, I. 102

*Miſericordia* Dei an nos doceat ſuppliciis capitalibus non uti, III. 280. quæ peccata præcipue reſpiciat, 281. ejus prætermiſſio puniri non debet, 287. quod ex Miſericordia debetur, id armis juſte depoſci nequit, 462. Miſericordia digni, qui bello capiuntur, IV. 245. Miſericordiæ ara apud Athenienſes, III. 416

*c.* Miſericordia juxta quam juſtitiam exercenda, I. 37

*Miſſilia* quomodo fiant capientium, IV. 44

*c.* Miſſilium acquiſitio eſt originaria, II. 519

*c.* Mithridatis oratio ad milites, III. 342. quo ſenſu dixit, *paucos libertatem velle*, I. 291

*c.* *Moabitæ* etſi Judaiſmum profeſſi non admittebantur ad honores, I. 67. eorum arbores cur exciſæ ab Iſraëlitis, non vero arbores Cananæorum, IV. 233

*Mobiles* res quando fiant ſingulorum capientium, IV. 33. Mobilia generaliter poſtliminio non recipiuntur, 120. immo utique recipiuntur, *c.* 165

*c.* Mobiles res æque, ac immobiles, non in præda ſunt, ſed poſtliminio redeunt, paucis exceptis, IV. 165. 166. 167. Mobilia non ſunt acceſſio perſonæ, non magis, quam immobilia, III. 234. Mobilibus de rebus reſtituendis cur vix ulla pace caveri ſoleat, IV. 358

*c.* *Moderamen inculpatæ tutelæ*, vide Defenſio. Fuga.

*Moderatio* in belli jure circa perſonas, IV. 194. in bello ad quid etiam civiliter proſit, 229

*c.* *Modeſtiæ* oppoſita vitia, P. 89

*Modus* in pœna unde petendus, III. 291. Modi habendi imperium qui, I. 15.

*Mœnia* urbis, ſive *muri*, cum diruuntur an intereat jus civitatis, II. 525. reficer- muro

muros licet tempore induciarum, IV. 385. ne quis locus muris cingatur, quomodo intelligendum, III 142. fœdus de diroendis muris quale, 95. *vide* Muri.

c. *Molæ* in mare jactæ cui cedant, II. 86

*Monachi* a cæde liberi eſſe debent, IV. 199

c. Monachi præfecto Prætorio ſubjecti, I. 239. occidi jure belli poſſunt, IV. 214.

c. *Monarchæ* plures ejuſdem regni eſſe poſſunt, I. 251, 254. vocis etymologia, 252

c. *Monarchicum* ſtatum qui populi prætulerunt populari, I. 262 in eo qualis libertas, 293. variæ cauſæ cur hic ſtatus paſſim inter populos prælatus fuit, *ibid.* in eo exercitium, non jus imperii reſtringi poteſt, 308

c. *Monaſterienſis Pacis* elogium, IV. 140. ſedis Romanæ contra eam abſurda proteſtatio, 18. 19

c. *Monetæ* valor, II. 712. Monetam cudendi jus cui competat, I. 388

*Monomachiâ* bellum finire an liceat, IV. 336. Monomachiæ de regno quis effectus, 337. *vide* Certamen ſingulare. Duellum.

*Monopolia* quæ licita, quæ contra jus, & quæ contra charitatem, II. 664. *ſeq.* vide *Coemtio.*

c. Monopolia jure nat. licita, II. 118. 710. cur in bene ordinata rep. prohiberi ſoleant, 118. 119. 710

c. *Montibus* diſcreta imperia, II. 157. Montes aſperi ſunt res nullius, 92

*Moræ* purgatio in pace an admittenda, IV. 333. Morari in territorio alieno an licitum, II. 68. Morandi jus per aliqood tempus, inter utilitates innoxias refertur, *ibid.*

c. Moræ licentia in territorio, ubi tranſitur, cujus ſit juris, II. 109. aliquando tempus ejus definiri ſolet, 110

*Moralia* non conſiſtunt in puncto, I. 97. Moralium incertitudo unde, III. 482

c. Moralium rerum natura non cognoſcitur ex operationibus, ſed ex cauſa, I. 279

*Morbi* contagioſi an proprie ſint pœnæ, qui nominantur in libro Moſis, III. 259

c. Morbus Gallicus, juſta divortii cauſa, II. 254

*Mores* generales in aliqua parte mundi non faciunt jus naturæ, III. 304

c. Mores, & Jus naturæ, JCtis Rom. ſynonima ſunt, II. 301. per Mores quid Grotius intelligat, III. 645. *contra bonos mores nihil faciendum*, regula Juris Romani, P. 94

c. *Morganatica* lex, vocis origo, II. 305. eadem, quæ Salica, 306. Morganaticum conjugium quid, 4 7

*Mori* Hebræis dimitti vocatur, III. 247

c. Mori pro patria non ſolum licet, II. 34. ſed & lex naturæ eſt, I. 134

*Mors* quid ſignificet, III. 135 in materia favorabili, II. 391. ejus, qui aceeptare promiſſum debuit, non transfert jus ad ipſius hæredes, 593. mandantis, tollit præſumtionem, quod manditum implere voluerit, 593. ſcelerati, quo ſenſu ipſi melior ſit vitâ, III. 267. univerſitatis quid, 421. deportationem quando comprehendat, 135. pro vera religione quanti facienda, I. 349. 346. quæ Mortis vitandæ cauſa injuſte fiunt, levius punienda, III 292. Mortem pro aliis oppetere, lege evangelica præceptum, I. 87. ad mortem damnare an liceat etiam ex iis delictis, quæ in lege Moſaica morte non puniuntur, *vide* Supplicium. Mortem meritos committere in pugnam, contra officium eſt boni magiſtratus, II. 17. Mortem inferre ſibi, utrum liceat, III. 246. qui ſibi intulere, prohibentur ſepultura, *ibid.* quare, cum tamen inde non lædantur, 306. quidam eo malitiæ proceſſere, ut non niſi morte emendentur, 281. *ſeq.* Mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, quando non, II. 8. *ſeq.* Mortem æternam aggreſſoris an quis ſua morte cavere debeat, I. 165. *Mortis caſus* expreſſio quando extendatur ad caſum non nati, III. 142. Mortuorum corpora male tractare, contra jus eſt gentium, III. 240. *ſeq.* IV. 5

c. Mortem inter, & delictum, extra homicidium, nulla eſt proportio, III. 155. Mors concupiſci poteſt, nec tamen evitari, II. 606.

c. *Mortuos* ſepeliendi neceſſitas, III. 249. non eſt a natura, 250 *vide* Sepultura.

c. *Morticini* tactus, & eſus, prohibitus Judæis, quo jure, I. 69

Moses bellum infert Amalecitis, I 85. Amorrhitis ob tranſitum prohibitum, II. 64

c. Moſis leges morales duo continent, *P.* 94. etiam ea, qoæ perfectionis ſunt, comprehendunt, *ibid.* & 95. adeoque pro-

prohibet etiam actus internos vitioſos, at non punit eos, III. 375. Moſes virtutes quatenus in puritate animi conſiſtunt, nec legibus præcepit, nec pœnis munivit, I. 74. Moſis in lege cur temporariæ ſaltem pœnæ, ac præmia contineantur, III. 406. ejus leges forenſes quatenus hodieque ſtatui poſſint, *P.* 9. II. 84. Moſis lex per ſe ad ſalutem non fuit neceſſaria, I. 69. deſiit obligare morte Chriſti, 71. Moſaicum jus triplex, 63. Moſaicæ legis triplex uſus adhuc obtinet, 72. quo ſenſu dici poſſit imperfecta, 74. hujus legis tempus quo ſenſu imperfectius nuncupet Chriſtus, III. 351. Moſis, & Chriſti, plane diverſa fuere officia, II. 257. Moſes non fuit Nepos Levi, 284. pro quanam aqua pretium obtulit Edomitis, 102. quomodo exercitum Pharaonis per deſerta ſerpentibus fœda traduxit, III. 587

c. MOSES-BAR-CEPHU: de duplici lege Adamo agnita, *P.* 36

c. MUCIANUS nutantem Veſpaſianum firmat ex juſtitia cauſæ, *P.* 77

*Muli* qui apud Romanos poſtliminio recepti,. IV. 120. c. 166. 167

*Mulier*, *vide* Fœmina Mulieres jure civili plurimum, jure gent. non tenentur ex debito civitatis, III. 624 tenentur jure nat c. 632. jure belli poſſunt occidi, 662. occidi non debent, niſi virilia officia uſurpent, aut quid peculariter vindicandum committant, IV. 197. Mulierum imperia Romanis incognita, II. 532

c. Mulieri partum enixæ, ſi capite damnata ſit, quantum temporis indulgeri ſoleat antequam ſupplicio tradatur, III. 450. Mulieres regum impuberum tutrices, I 303. at non jure, *ibid.* facilius admitti poſſunt ad ſucceſſionem, quam ad tutelam, *ibid.*

*Multitudini* etiam in delicto parcendum, IV. 206

c. MUNATII FLACCI in fœminas, & infantes, crudelitas, IV. 214

*Mundiburdii* jus, I. 205. cujus naturæ, c. 321

c. *Muniri* locus ſi prohibitus ſit, quid intelligatur prohibitum, III. 170

MURENÆ controverſia cum Mithridate, III. 148

*Muri* faciendi prohibitio quando ad aggeres extendatur, III. 142

c. Muri non conſtituunt civitatem, II. 542

c. *Muſicam* cur ſectati ſint ſapientes veteres, *P.* 93

quæ *Mutant* priora, niſi ad ingens bonum, ea odioſa ſunt, III. 135

c. *Muti* immunes ab onere ſequelæ, I. 195

MUTII SCÆVOLÆ factum, III. 668

*Mutilatio* membri, quod eſt e præcipuis, vitæ æquiparatur, II. 8. etiam intentata jus dat occidendi eum, qui intentat, *ibid.* mutilationem Indi ſupra talionem puniunt, & quo jure, III. 297. qui mutilavit aliquem, in quantum teneatur, 183. Mutilator quid reſtituere teneatur, *ibid.*

c. Mutilationis periculum a ſe avertere, vel cum internecione aggreſſoris, quis poteſt, II. 30. Mutilatio quomodo reparanda, III. 194

*Mutuum* quid; II. 656. 658. non omne uſurarium, 669. commodato affine, 666. *n.* an illicitum pro uſu pecuniæ mercedem exigere, *vide* Uſura. Fœnus Mutuum gratuitum quo ſenſu, *ibid.* Mutuam accipiens pecuniam a debitore meo, mihi tenetur, 561

c. Mutuum quid differat permutatione, II. 686. & a commodato, 718. in eo uſuræ non exhibentur pro uſu rei, ſed pro uſu quantitatis, 719. Mutuum accipere, etiam ab improbo, eſt actus licitus, III. 551

c. *Mythologiæ* antiquæ ſenſus myſticus, *P.* 93

N.

c. NAAMANI *Syri* hiſtoriæ verus ſenſus, I 69

NABIS. ejus controverſia cum Romanis, III. 140. reſponſum, cum tyrannis ei objiceretur, IV. 300. c. 310

c. Nabidi ad fœdus provocanti Quintii reſponſio, II. 181. III. 165. Romanis fœderatus, poſt ab iiſdem expulſus, I. 380

c. NACHOR non duxit fratris filiam, II. 302

Ναὶ ναὶ quid, III. 16. ναὶ quid ſignificet, *ibid.* ναὶ ναὶ, οὒ οὒ, quid ſignificet, *ibid.*

*Nati* qui nondum ſunt, an jus ſuum amittant, & quomodo, II. 169. leges poſſunt eorum jus conſervare, *ibid.*

*Natura* jus dat ad id omne, ſine quo obtineri non poteſt quod imperat, II. 202. ſub

ſub Natura interdum comprehenduntur mores naturali rationi conſentanei, III. 237. Naturæ prima, & conſequentia quæ, I 76

*. Natura *humana* diverſa Grotio a natura *ſociali*, P. 54. *humana* non eſt fons juris, 64. per *Naturæ principia* quid Grotius intelligat, 85. quid per *Naturæ prima*, I. 118. quid per *Naturam rationalem*, 120. & *ſocialem*, ibid. Naturæ in rationalem, & ſocialem, diſtinctio examinatur, 57. Natura *naturans*, & *naturata*, 42. humana quomodo corrupta, 78. 79. Naturæ cædem, quæ Juris Rom. regulæ, 252. præter Naturam plura poſſunt conſtitui, contra eam nihil, II. 93. Naturæ vocis variæ acceptiones in ſacris, profaniſve, 730. 731

*Naturale*, vox, pro ſolito fieri, II. 671. Naturalia pro certo ſtatu, 470 Naturalis æquitas ſatis habet, ut pro ſuis partibus ſinguli conveniantur, 592. Naturales filii ſuccedunt patri, niſi lex impediat; & adoptari poſſunt, 374. non ſuccedunt in regnis a populo delatis, 381

c. Naturales liberi legitimati, *vide* Legitimati.

*Naturaliter* licita an omnia etiam apud Deum licita, II. 11. *ſeq.* naturaliter circumvenire quid, 671. c. 697. 729. 730

*. Naturaliter vocis variæ acceptiones apud JCtos Rom. II. 730, nunquam ſumitur pro conſuetudine paſſim recepta, *ibid.* Naturaliter reſolvi obligatio quo ſenſu dicatur, 182

*Naufragio* quando res cenſeantur amiſſæ, II. 165. Naufragorum bona confiſcare, injuſtum, 367

*. Naufragium non mutat titulum poſſeſſionis, II. 396. Naufragorum bona fiſco addici nequeunt, 395. niſi jure talionis, vel in pœnam, vel ſi dominus non appareat, 396. hic mos abrogatus apud pleraſque gentes, *ibid.* at pro opera, & impenſis, certum pretium domino littorum jure ſolvitur, *ibid.*

*Navigatio* inermis, & innoxia, nullibi impediri poteſt, II. 124. Pactum, ne quis ultra certos terminos, & certum numerum navium naviget, an occupationem maris demonſtret, 127. Navigaturi inſtituuntur certis mandatis a poteſtate publica, ad perſequendos piratas, III. 183. *ſeq.* Navigandi libertas pactis imminui poteſt, II. 124

c. Navigare cur Chriſtianus non debuit, I. 158. Navigandi in mari cuilibet jus eſt, II. 85. 87. ne navigetur ultra certum terminum, populus paciſci poteſt, 154. quo jure, *ibid.* Navigaturis contra piratas cur dentur literæ publicæ, III. 156

*Navis* quæ apud Romanos poſtliminio recepta, IV. 120. ſi cui nocuit, an dominus teneatur, III. 185. in qua innocentes ſunt, an peti tormenti poſſit, 556. roſtrata vi ventorum delata in portum, IV. 386. Naves alienæ quomodo in neceſſitate capi poſſint, II. 61. amicorum, in prædam non veniunt ob res hoſtiles, quas vehunt, III. 557. *ſeq. n.* captæ quando jure belli cenſeantur, IV. 28. nunc nullæ poſtliminio redeunt, 121. Navium expugnatio, & captura, ad quos pertinet, ſecundum variarum gentium mores, 47. Navalis ſocietas, II. 670. *Vide* Συμμαχία. Admiralitas.

c. Navis levandæ cauſa quod jactatur, quo caſu habeatur pro derelicto, quo non, II. 159. 180. 183. Naves amicæ ad littus ne accedant, prohiberi nequeunt, nedum invitæ accedentes confiſcari, 395. Navibus longis, atque onerariis cur Jus Rom. poſtliminium tribuat, non vero piſcatoriis, & luſoriis, IV. 166. Naves ſectæ non ſunt naves, III. 154

c. *Nauta* quod teneantur ad reſtitutionem damni ab illis dati, quorum opera utuntur, id a natura eſt, III. 198

*Neceſſaria* ad finem licitum licita, III. 555

*Neceſſitas* jus non dat, ſi ſit evitabilis, II. 60. IV. 281. non excuſat, niſi ſumma, I. 340. quæ excuſat, ea non plane vitio caret, ſed pertinet ad culpabilia, IV. 287. 190. ejus exempla, II. 341. *n.* IV. 184. *n.* ſumma, generalis legum exceptio, 59. humanarum, I 340. & multarum etiam divinarum, *ibid. ſeq.* jus dat etiam minoribus magiſtratibus defendendi ſe contra injuriam majorum, 341. ſuſcipiendi belli, non expectato majorum conſenſu, 169. res reducit ad merum jus naturæ, II. 202. IV. 281. permitti res alterius occupare, ſed ſub onere reſtitutionis, III 558. perdere, II. 60. ſed ſub onere reſarciendi damni, IV. 219. quando valeat jus hoc, II. 60 jus non dat alienandi imperii partem, ſine conſenſu

ſenſu populi, II. 343. Neceſſitas excepta videtur in lege dominii, 59. quod jus det in pacatos, IV. 281. Neceſſitate factum pacem non rumpit, 334. Neceſſitate pari poſſeſſor præferendus, II. 61. in Neceſſitate non ultra ſumendum, quam ea exigit, IV. 281

c. Neceſſitas, etiam ſumma, nullum jus dat in res alienas, II. 94. 352. 355. 361. III. 602. IV. 210. 287. nec alium lædendi, 210. nec plenum, nec reſtrictum, II. 99. at excuſari poteſt, & debet is, qui ea inductus alterius jus violat, 95. 97. Neceſſitas non tollit voluntatem, III. 518. Neceſſitatis tacita conditio non ineſt Dei legibus, IV. 211

*Neglectus* puniendi punibilis, III. 410. *ſeq.*

*Negotium* alienum gerens ſui lucri cauſa, repetit impenſas, in quantum alter eſt locupletior, II. 562. Negotiorum geſtorum actio tantum eſt ex jure civili, *ibid.*

c. Negotii alieni in geſtione an præciſe requiratur ut gerens animum habeat ut domino reſtitueretur, II. 580. Negotiorum geſtorum actio oritur ex ipſo jure naturæ, *ibid.*

c. *Neoburgenſis* Ducatus quo jure regi Boruſſiæ adjudicatus, II. 175

*Nepos* ex filio priore an filio poſteriori præferendus in regno, II. 391. ex filio, an filio præferendus, *ibid.* minor ex filio, an præferatur nepoti majori ex filia in regni ſucceſſione, 393. Nepotes alendi, 371

c. Nepotis corpus non eſt pars corporis aviti, II. 274. Nepotes ſuccedere in locum filiorum, vice alimentorum, male fingitur a Grotio, 405. Nepos ſubit in locum præmortui patris, 411. in lineali ſucceſſione, quæ ſola in regnis naturalis eſt, ſemper præfertur patruo, 459. 460. 461

*Neptis* ex primogenito an filium alterum excludat, II. 393

c. N e r o ex decreto ſenatûs ſummam reip. obtinuit, I. 270

*Neſcio*, quomodo quidam interpretentur, III. 573. neſcientis non agere, caret effectu, II. 166

c. *Neutrales* ſequuntur poſſeſſionem, I. 378. 383. cum inv.ſore regni jura pacis, & belli recte exercent, *ibid.* Neutralium urbes, arces, & terræ, quo jure, & caſu occupari in bello poſſint, II. 99. quo jure, & caſu, & quomodo reſtitui debeant, 100. *vide* Vicini. Pacati. Medii.

*Nexorum* ſervitus, II. 227

c. Nexi qui dicantur, II. 337

c. *Nicaenſis* Synodi canon puniens immiſcentem ſe bello, & ſæcularibus negotiis, explicatur, I. 161

c. N i c o l a u s *Papa* male Lotharium titulo regis indignum judicavit, III. 86

c. N i m r o d primus regum, I. 394

N i n u s primus imperium ampliavit, IV. 95

c. N o æ Deus ipſa naturæ jura per rationem declaravit, & verbis revelavit, P. 59. præter legem de vitanda idololatria, alia data non eſt, I. 68. quo ſenſu agrum colere, & vineam plantare cœpiſſe dicatur, II. 80

c. *Noachidarum* præcepta ſeptem, I. 62. fabula, 63

c. *Nobilius* quidquid eſt, id non ſequitur etiam ſit ſuperius, I. 273

*Nobis* potius, quam aliis juſte conſulimus, ubi par malum imminet, I. 165

*Nocere* homini homo non debet, niſi boni alicujus conſequendi gratia, III. 264. hoc enim jure naturæ, 265. per naturam innocens quiſque nocentem punire poteſt, 262. 272. an nocentes omnes puniendi, *vide* Delinquens. Deus ſub multis nocentibus aliquando & innocentes punit, ſed inde nobis exemplum capere non licet, 557. Nocumentum, quod ex occaſione peccati, non ob peccatum ſentitur, pœna proprie non eſt, 425. Nocentibus ſæpe parcendum ob multos innocentes, 557. IV. 197. *vide* Lædere.

c. *Nomades* nulla judicia habuiſſe, verum non eſt, III. 343

*Nomina* regionum in pace quomodo accipienda, IV. 329

*Noſtrum* quibus ex cauſis quid dicatur, II. 53. Noſtrum aliquid dupliciter, *ibid.* *Noſtra* etiam ſunt quæ ſub certa lege, ut ne vendere ea liceat, ſint noſtra, 70. noſtra eſſe deſinunt, ſi ſcientes ab alio teneri, ei non contradicimus, 165. non deſinunt, niſi facto noſtro, aut lege, 468. *ſeq.*

c. Noſtrum ſine facto noſtro non deſinit eſſe noſtrum, II. 177. 180. 187

*Nothus* etiam ſuccedere poteſt in regno patrimoniali, II. 379. non in eo, quod populi

populi conſenſu delatum eſt, & quare, II. 381
c. *Notiones* innatæ Grotii, *P* 84
*Notitia* de Deo quæ, & qualis data hominibus naturaliter, III. 308. *ſeq.* de Deo, quod inconſpicuus, *ibid.* quod unus, *ibid.* quod omniſcius, *ibid.* quod creator, 309. activæ notitiæ de Deo, *ibid.* Notitiæ de Deo quomodo probentur, *ibid.* quæ maxime univerſales, 310. quæ obliteratæ, 312. *vide* Deus.
*Novercam* ducere illicitum, II. 212. *c.* 287
*Noxa* caput ſequitur, II. 228. Noxæ deditio eſt ex jure civili, non naturali, III. 185. *c.* 198
c. *Nuditas*, ſimplicitatis primævæ indicium, II. 77
*Nulla* quæ ſunt, nullum habent effectum juris, I. 350
c. Nulla quæ ſunt ab initio, poſt facto non convaleſcunt, *vide* Catoniana regula.
c. *Nullius* ab initio, & naturâ, res omnes, I. 121. II. 71. 76. 83. 85. Nullius adhuc res omnes in ſingulos non deſcriptæ, 90. Nullius quædam ita ſunt, ut nec occupari ſua natura poſſint, 146. quoad res nullius effectus imperii, 92
c. NUMA quo pacto conſtituit Pontificem, I. 239. ipſe ſacra obivit, 249. quo præcipue jure firmavit rempublicam, III. 354
*Numantina* ſponſio, III. 103
c. *Numero* quæ res metiantur, II. 702
*Numus* mercis loco, II. 657. *n.*
c. Numum ſponſorem vocat Ariſtoteles, II. 713. Numorum uſus, *vide* Pecunia.
c. *Numulariorum* ejectio a Chriſto facta pertinet ad judicium zeli, III 348
c. *Nuncius* quid differat a procuratore, II. 645. Nunciis judiciorum quo caſu litigantes mercedem itineris pro rata ſolvant, 716
*Nuptias* reperere an liceat, III. 657. alienas attentare, ſcelus graviſſimum, 101. adverſus Nuptias inceſtas lex vetus Noæ data, I. 86. *vide* Noe
c. Nuptiæ quomodo definiantur a JCtis Rom. II. 243. 253. per eas contrahitur communio bonorum, 248. Nuptias inter, & contubernium, differentia, I. 222. Nuptiæ tamdiu licitæ ſunt, donec appareant prohibitæ, II. 274. inter quos naturâ prohibitæ ſint, 278. naturâ prohibitæ ob affinitatem cum quibus, 287. Nuptiarum cum parentibus prohibitarum vera ratio, 296. Nuptiæ *ſecundæ* a Patribus improbatæ, I. 158. at injuriâ, *ibid.* nam æque laudabiles ſunt ac priores, III. 674 in ſecundarum pœnam quid ſtatuatur jure civili, II. 417. Nuptiæ Judæis præceptæ cum fratris vidua, I. 50. cum extraneis Jure Rom. non ſimpliciter prohibebantur, II. 117. *vide* Extranei. Conjugium. Matrimonium.
c. *Nurus* cur duci nequeat ab aſcendente, II. 278. 281. 287
*Nutus* interdum ſignum voluntatis ſufficiens, II. 591
c. Nutu olim homines locuti, II. 639

## O.

OBduratio cordis facta a Deo qualis pœna, III. 264
*Obedientia* ſæpe illicita, III. 538. *ſeq.* 658. hoc negatur in caſu injuſti belli, de quo agitur, *c.* 550. debetur Magiſtratui, I. 90. ex jure ſocietatis, 134. *ſeq.* etiam malo, *ibid.* niſi quid contra juſtitiam, & pietatem imperent, III. 538. debetur parentibus infinita, ſed ſui generis, *P.* 10
c. Inobedientia ſemper crimen eſt in iis rebus, quorum arbitrium in ſuperiorem eſt delatum, III. 550. *vide* Obſequium.
*Oblatio* conditionis ante acceptationem non obligat, III. 148
*Obligatio* naturalis quotuplex ex mente J. C. Rom. III. 52. civilis quotuplex, *ibid.* ex culpa qualis, 179. *ſeqq.* ex dominio, II. 557. *ſeqq.* ex facto alieno, III. 184. (*vide* Factum) ex rebus, II. 557. obligatio poteſt eſſe in nobis, & nullum jus in eo, cui obligantur, 586. nos cogendi, III. 209. ſummæ poteſtatis per minores quibus caſibus valeat, IV. 408. ad pœnam unde oriatur, III. 425. quod fit animo non deliberato, obligare non poteſt, II. 587. ex actibus mere internis ut jus, aut obligatio naſcatur inter homines, naturæ humanæ non eſt congruum, III. 285. ſub imperio eminenti comprehenditur poteſtas obligandi ſubditos, IV. 325. non tamen infinita ejuſmodi poteſtas requiritur ad imperium recte exercendum, III. 54. *ſeq.* an hæc poteſtas, ſive jus, ad naturam negotiorum geſtorum

exigendum ſit, III. 54. Obligandi ſe jus cœtus in alium transferre poteſt vel expreſſe, vel per conſequentiam, *ibid.* an quis per alium obligari poſſit a ſe actioni præpoſitum contra voluntatem ſuam, II. 591. an per invaſorem, aut tyrannum populus, aut rex obligentur, *vide* Contractus. an a rege nunc regnante ſucceſſor poſſit obligari, 389. an per obligationem ab univerſitate factam partes univerſitatis obligentur, 218. verba obligationis is interpretari debet, cui eſt promiſſum, III. 131. contra obligationem agendo nemo ſeſe obligationi eximit, IV. 334. ad Obligationem requiritur animi deliberatio, II. 586. *ſeq.* Obligatio ex facto miniſtrorum cujus ſit juris, III. 18[illegible] Obligationis ſine coactione exempla, 209. ex culpa qualis, 179. ex dominio, II. 558. ex rebus extantibus, & non extantibus, 557. *ſeq.* Obligatio interdum eſt in nobis ita, ut alteri jus nullum quæratur, 586. cadit in actum, aut facultatem; & quomodo hæc differant, I. 197. feudalis non tollit ſummum imperium, 211. ( *vide* Feudalis Obligatio ). Obligari naturaliter quis quot modis dicatur, III. 52. civiliter quot modis, *ibid.* nemo obligatur ad bellum injuſtum, 101. quomodo per alium obligemur, II. 591. obligatur valide prædoni is, cui metus incuſſus non eſt, IV. 301

c. Obligatio definitur, I. 139. ejus cauſa prima, & adæquata quæ, II. 564. 565. cauſa generalis, 566. Obligatio eſt effectus juris, non cauſa, *P.* 64. præter naturalem inter gentes nulla agnoſcitur, III. 647. eaque omnis ad duo capita refertur, II. 311. Obligationis omnis fontes duo, an tres, III. 188. oritur vel ex facto licito, vel illicito, II. 567. Obligationum ſubſtantia in quo conſiſtat, 610. Obligatio ex contractu differt toto cœlo ab obligatione ex delicto, III. 334. an nulla alia ſit, quam ex conſenſu, *P.* 64. Obligatio perſonæ bene cum JCtis Rom. ex tribus cauſis deducitur, II. 25. Obligationis perſonæ cauſa ex ſimpliciſſimis principiis deducitur, 596. naturalem quo ſenſu acceperunt JCti Rom. III. 73. ex pactis, & promiſſis oriundæ vera ratio, *P.* 51. 65. Obligationem civilem triplici ſenſu ſumſerunt JCti Rom III. 74. Obligatio ex pacto, & propria diſpoſitione, non infert ſubjectionem, I. 319. Obligatio *ex variis cauſarum figuris* quæ dicatur, II. 579. 596. ex contractu, & quaſi-contractu, delicto, & quaſi-delicto, 596. quæ ex quaſi delicto, & quaſi contractu oriuntur, non pertinent ad acquiſitiones legis civilis, III. 189. re non extante Obligatio non oritur ex dominio, II. 568. 573. ſed occaſione ſaltem dominii, 573. *ad antidorum* quænam vocetur, III. 73. Obligatio ex perfectionum regulis, intuitu Dei, eſt pars juris naturalis, I. 34. Obligandi ſe modus inter homines præciſe neceſſarius non eſt, *P.* 61. nec conſtitui poteſt, niſi ex cauſa aliqua extra hominem, *ibid.* quæ eſt natura, ſ. Dei voluntas, *ibid.*

c. *Obſequium* ſuperiori, & parentibus præſtandum, patitur exceptionem, I. 224

*Obſes* an teneatur mortuo qui miſit, IV. 344. *c.* 379. qui fugit recipi a civitate non poteſt, 343. *c.* 378. datus pro altero, ſi is mortuus ſit, liberatur, 344. *c.* 379. an ex alia cauſa poſſit retineri, 344. *c.* 378. Obſidi fugere an liceat, 343. *c.* 378. Obſides an occidi poſſint jure belli, 202. an jure interno, 205. III. 665. ſervi non ſunt, IV. 343. *c.* 377. acceſſio plerumque ſunt actus, 423. *c.* 429. non tamen ſemper, 344. *c.* 379. bona habere, & de hæreditate ſua diſponere poſſunt, *vide* Teſtamentum. nam ut bona ipſorum fiſco cadant, juris eſt Rom. 343. cur, *c.* 377. dantur aut ſua voluntate, aut ejus, qui imperium habet, & quo jure hoc poſtremum, 343. *c.* 377. occidi non poſſunt jure gentium niſi ex proprio quodam delicto, 343. immo poſſunt ipſo jure nat. ob violatam a principe ſuo fidem, *c.* 377. quo reſpectu olim occiſi, 205. a pignoribus quomodo differant, 345. *c.* 380. cum aufugiunt, civitati ipſorum recipere eos non licet, 343. *c.* 378. quid debeatur Obſidibus a civitate, aut rege, a quo mittuntur, 343. Obſidum bona cui cedant, 343. *c.* 377. Obſidum obligatio odioſa, 344. immo nec odioſa, nec favorabilis, *c.* 378 eorum obligatio interdum principalis, 344. 423. Obſidum alter an ex facto alterius teneatur, 345

c. Obſides jure nat. cur occidi poſſint, ſi hoſtis fidem datam violat, IV. 217. non tenentur ex ſolo conſenſu, ſed ut hoſtes, IV. 218.

Digitized by Google

IV. 218. non in pœnam, ſed ut hoſtes, & ſervi, jure belli occidi potuerunt apud Romanos, III. 127

*Obſtinata* reſiſtentia non ſufficit ad jus internum occidendi, IV. 203. *vide* Reſiſtentia.

c. *Obteſtatio* Latinis quid, III. 31

c. *Occidentis Imperium* jure ſurrogationis in Germaniam translatum, II. 550. male confundit Grotius cum regno Italiæ Caroli M. II. 554. 555

*Occidere* hoſtem, jus belli dicitur, III. 659. mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, & quando non, II. 8. *ſeq.* Occidere quis injuſte poteſt aliquem, etiam in juſto bello, quoad juſtitiam internam, IV. 185. qui occidit in bello, non ſit impurus, III. 659. ſi teneatur ſacramento militari, IV. 289. *ſeq.* Occidere ex propoſito neminem licet, niſi is capital commiſerit, II. 225. licet, ut ſervetur vita, aut pudicitia, 14. 15. IV. 185. & res noſtra, ſi aliter ſervari nequeat, IV. 185. idque jure naturali, II. 11. etiam in bello, IV. 196. non tamen ſi re iſta facile poſſumus carere, 336. ubi non quidem contra juſtitiam ſtricte dictam peccatur, II. 12. ſed contra charitatem, IV 185. Occidere ita, ut alter copiam ſui defendendi habeat, non debetur ei, qui mori meruit, III. 666. Occidere ſi quem licet, is gladio, an veneno interficiatur, nihil intereſt jure naturali, ſed jure gent. *ibid.* Occidere num liceat, qui arma contra nos tulerunt, 661. aliquem ſi Deus præcipiat, an tunc homicidium fiat quid licitum, I. 10. a privato poteſt occidi qui in legem quid peccat, quæ peccantem jubet interfici, 352. Occidere ſe an unquam liceat, III. 247. (*vide* Autocheiria) ſupplices an liceat, 664. an obſides, 665. IV. 205. Occidendi deditos, aut captos, an juſta cauſa talio, aut reſiſtendi pertinacia, III. 665. Occidi poſſunt jure belli qui intra hoſtium fines ſunt, 661. an poſſint, qui ante bellum aliquo venerunt, *ibid.* Occiduntur ſenes belli jure, *ibid.* item infantes, *ibid.* mulieres, *ibid.* *Occiſio* quando licita jure interno in bello juſto, IV. 185. quatenus in repreſſaliis, III. 623 hoſtis indiſtincte, quo ſenſu licita, 658. extra propoſitum, ſive indirecte, quando licita, 556. pro vitæ defenſione quomodo vitioſa, II 8. *ſeq* Occiſio ne fugere cogamur, pro tuenda exiſtimatione, & pro rebus, an licita, 12

c. Occidere innocentem neceſſitate coactus an jure ſuo quis poſſit, II. 27. 28. Occidi injuriâ an laudabilius ſit, quam jure occidere? negatur, 32. *ſeqq.*

*Occupabilia* ſua natura non ſunt dominia in perſonam, aut populum, II. 521

c. Occupabilia juxta principia Grotii, ſunt tria, II. 137

*Occupare* facinus an liceat, II. 6. Occupandi jus in ſtatu rerum communium, 54. Occupatum eſſe, in odioſis quid ſignificet, III. 136

c. Occupatum quid dicatur, II. 482. Occupandi jus ubi ceſſet, 75. 84. Occupantis conditio melior, 75. Occupari in bello loca pacata an ſalva amicitia poſſint, 99. *vide* Neutrales.

*Occupatio* alia per univerſitatem, alia per fundos, II. 58. *ſeq.* poſt omiſſam communionem, *ibid.* non eſt niſi in re terminata, *ibid.* imperii, 120. dominii, *ibid.* an ſit juris gent. ut Rom. JCti dicunt, 367. fieri poteſt etiam ſine ſublatione dominii, 61. eſt tamen prima cauſa efficiens proprietatis, 54. loci in pacato quando juſta, 61. IV. 290. non valet tempore induciarum, ſive perſuaſis iis, qui tenent, ſive ultro non defendentibus, 185. in non occupatis judicia ceſſare cenſentur, I. 164

c. Occupatio definitur, II. 84. 85. in quo conſiſtat, 152. eſt unicus, & originarius acquirendi dominii modus, 133. publica, & privata quid differant, 90. rerum derelictarum eſt originaria, 159. ſub Occupatione generali nihil in dubio niſi imperium continetur, 498

c. OCTAVIUS *Auguſtus* cur continuo *ſtatum præſentem* commendavit, II. 187. quo jure injuſſu Senatûs Antonium bello reprimere potuit, I. 228. qua ratione Imperium ſuſcepit, & adminiſtravit, 267. honores ei decreti a populo, *ibid.* varia, quæ geſſit, officia, 268. vi cujus poteſtatis omnem ſuam potentiam exercuit, 270

*Odium* in promiſſis, III. 136. Odio carentia quomodo intelligenda, 135. Odioſum, quo altera tantum pars, aut plus altera oneratur, *ibid.* Odioſa quomodo inter-

pretanda, III. 136. in dubio, perſonalia, 139. Odioſa quænam eſſe dicantur, 135
c. Odium, vel Favor naturâ nullam juris gignunt differentiam, IV 380. 396. Odii præſumptio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157. Odium per ſe non infert contemtum, ſ. contumeliam, II. 113. Odium inimicorum nimium extendebant Judæi, I. 150. 151
c. *Olyriſes*, I. 22
*Officium*, quicquid eſt contra illud, non ſtatim eſt irritum, IV. 422. ad Officium aliquod jus pruprium civis non habet, III. 180. qui quod ex Officio facere tenebantur, niſi pecunia accepta non faciunt, tenentur læſos reſtituere in integrum, 184
*'Οικονομία*, III 564
*'Οικουμένη*, III. 458
*Olivarum* rami, & ſimilia ſupplicum ſigna, num obligent, IV. 431
c. *Omiſſio* ejus, quod fieri debuit, eſt delictum, III. 186. 192
c. *Onaniticum* crimen graviſſimum, II. 245
*Onus* vitandum in verbis interpretandis, III. 136. promiſſis adjici quando poſſit, II. 594. Onera regiæ dignitatis a rege alienari non poſſunt, 344
*Opera*, & pecunia, quot modis inter ſe comparentur, II. 669. *ſeq.* vix gratis præſtatur, IV. 45 an proprie ſit pœna, III. 259. cum ratione, & modo, ſervis imperanda, IV. 248. Operas qui promiſit, quibus ex cauſis excuſetur, III. 146
c. *Operis* mei valor nullum mihi jus dat in rem alienam, II. 511
*Opificibus* parcendum in bello, IV. 200
c. Opifices occidi poſſunt jure belli, IV. 215
c. Opimius quod occiderit Flacci filium, cur improbandum, III. 214
*Oportet*, & *licet*, ſæpe opponuntur, III. 658
*Oppidum* tradere qui promiſit, poteſt præſidium dimittere, IV. 412
c. *Oppignorari* imperium, vel ejus pars, quo pacto poſſit, II. 354. 355
in *Oppugnatione* urbis Hebræi partem liberam relinquebant, quo confugere cuique licebat, IV. 202
*Opulentia* fere cauſa bellorum, I. 204
c. *Oratoribus* quantum auctoritatis tribuendum, P. 92
*Orbis* pro Romano dictus, III 458. Orbi toti an unum imperium expediat, 459. IV. 264.
*Ordinare*, I 208. *n.*
*Ordo* in conſeſſu æqualium dignitate habetur ex ætate, II. 221. eorum, qui damnum dederunt, in debito reſtitutionis, III. 181. *ſeq.* qui ſervandus inter ſocios, II. 221. conſidendi inter reges Chriſtianos, *ibid.* inter eos, qui partes in re diſpares habent, *ibid.* Ordinum conventus populum referunt, I. 188. II. 343. Ordinum conventus alibi alios uſus habent, I. 188
*Ordinatio* divina eſſe regia poteſtas quo ſenſu dicatur, I. 90. 333
*Oriens* ſuetus regibus, I. 201
c. Origenes multa ſingularia docuit, & fecit, I. 156
c. *Originis* jus apud Romanos mere poſitivum eſt, II. 3·9
*Ornamenta* corrumpere in bello, iniquum, IV. 225. *ſeq.*
c. Orphei laus, *P.* 93. fabula unde, I. 22. teſtimonium de Abrahamo, 123
c. Osiander negat, de animæ immortalitate ſolo naturali lumine conſtare poſſe, *P.* 58. *ejus* error de lege Hebræa gentilibus ad ſalutem neceſſaria, I. 63. 64. dubium de circumciſione ſolvitur, 70. ſententia de ſtupratore non occidendo a virgine, rejicitur, II. 32. notat Patres a ſecundis nuptiis dehurtantes, I. 158
c. Osius non fuit Legatus Pontificis Rom. III. 397
c. *Oſnabrugenſis Pax* laudatur, IV. 140. quorum intuitu valeat ut pax, quorum ut lex, III. 79. contra eam abſurda proteſtatio ſedis Romanæ, IV. 18. 19
*Otioſis* pœna dicta, III. 523. *n.*
Othryades an vicerit Argivos, IV 317. *ſeq.*
c. Ottonis I. tabulæ in gratiam Sedis Romanæ, II. 549. ſuſpectæ, 550. reſervatum tamen in ipſis jus ſummi Imperii, *ibid.*
c. Ovidius: de primis mortalibus, *P.* 36. *nitimur in vetitum*, &c. I. 232. de homine mundi domino, II. 73. de aqua communi, 85. de Nyctimene, & Myrrha, 281. & aliis inceſtuoſis, 297. 299. de calculis albis, & nigris, 319. de talione, III. 325. de jure armorum in armatos, 579. de armis veneno infe-

ctis

ctis, III. 584. quænam victoria digna triumpho, 591
'Ου'σὺ quid, III. 16.

P.

PAcatorum quod officium circa bellantes, IV. 284
6. Pacatus cum hoſte meo commercia agere poteſt, non vero ei aſſiſtere, III. 600. quod utriusque belligerantis factum pro jure habeat, id valet in territorio ſuo, non ultra, 602. Pacato in territorio capi cur nequeat hoſtis, 680. an nec jam captus per id duci poſſit, quæritur, *ibid.* Pacati res apud hoſtem meum inventa quando poſſit occupari, IV. 53. Pacati utrique bellantium præſtare debent jus tranſitus, commercia, &c. 287. nihil facere debent, quo juvetur alter præ altero, *ibid.* vide *Medii. Neutrales.*
s. PACHYMERIUS contra litigantes, I. 147
6. *Paciſci* quo ſenſu alii poſſimus, IV. 364. & per alium, 639. alii nemo poteſt, nec ex alterius pacto actionem quærere, 648. excipiuntur caſus, *ibid.*
*Pacta* quæ pactis aliis prævaleant, ſi caſu collidantur, III. 147. quibus imperii mixtura ſit, I. 198. *ſeq.* IV. 303. nuda an obligent jure nat. & gent. II. 583. *ſeq.* in mari, in vacua inſula, aut inter diverſarum civitatum cives per literas facta, reguntur jure nat. & gent. II. 588. regum, quo jure regantur, *ibid.* errantium, *ibid.* Pacta ut obligent, non ex lege tantum eſt, ſed ex voluntate, 584. *ſeq.* ut ſerventur, juri nat. convenit, *P.* 10. errantis quomodo queant convaleſcere, II. 595 quomodo dijudicanda, 588. IV. 420. Jurata non juratis præferenda, III. 148. quomodo intelligi debeant, *ibid.* Magiſtratuum, cives in oneroſis obligant, non etiam in iis, quæ alias imperantur, IV. 410. regum privata diſcernuntur a publicis, III. 90. privata quo jure judicentur, II. 587. *ſeq.* III. 49. 52. 135. *vide* Contractus. Pacta publica ſolo jure naturali reguntur, II. 587. III. 310. vim habent etiamſi nihil adhuc ex iis ſit præſtitum, II. 584. in prima delatione imperii cum rege facta, ſi ab eo violentur, regem faciunt privatum, I. 351. ſpecialia potiora generalibus, III. 147. vetantia potiora jubentibus, *ibid.* a *Pactis* poſterior diſcedens non eſt perfidus, IV. 305. bellum finire quibus liceat, 323. populus de jure ſibi proprie competenti in gratiam ejus, cujus intereſt, poteſt decedere, II. 128. de ſtatu puro in mixtum tranſiri poteſt, IV. 303. ex Pactis retinere aliquid, eum pactum improbatur, injuſtum eſt, 409. Pactorum perſonalium, & realium diſcrimen, III. 138. *ſeq.* Pactorom jus naturale non mutatum jure gentium voluntario, niſi in quæſtione de inæqualitate rerum, II. 670. Pactum ut quid belli tempore valeat, valet etiam eum ſint induciæ, *vide* Induciæ. Pactom ut res maneant eo loco, quo ſunt, quomodo intelligendum, IV. 327 ut res turbatæ ex antiquo jure componantur, quomodo intelligendum, 326 *ſeq.* an ad eos quoque pertineat, qui ſe ſponte parti alicui ſubjecere, 327. dubius hujuſcemodi pacti intellectus contra quem explicandus, 330. cum quædam præſtari nequeunt, quæ ex hoc Pacto præſtari debent, quid agendum, 334. Pactiones de rebus reddendis quæ magis, minusque favorabiles, 329
6. ex Pacto quænam obligatio oriatur, II. 596. Pactis ſtandi obligationis vera ratio, *P.* 51. Pacta in quo differant a ſtipulationibus, II. 600. *ſeqq.* Pacta de contrahendo, & de permutando, an vim pacti habeant, 600. 601. Pactis quo caſu plenam obligandi vim tribuant JCti Rom. 609. cur quibusdam nullam 611. Pactum definitur, 610. quando obliget, 614. obligatio ex Pacto definitur, 615. Pacta jure ſaltem civili, non naturali, differunt a Contractibus, 682. 690. ex *nudo* etiam Pacto obligatio in alterum transfertur, *P.* 65. ex Pactis nudis nec jure naturæ, nec civili, obligationem oriri, ſtatuit *H.* COCCEIUS, II. 599. caſus aliquos excipit Connanus, 608. ex quovis pacto, etſi cauſa non ſubſit, ſ ſynallagma, jure nat. pleniſſimam oriri obligationem cum Grotio aſſerit *Sam* COCCEIUS, 609 *ſeq.* Pacta nuda etiam Principes obligandi vim habent, 612 ex Pactis nudis cur actio detur Jure Rom 616. præter ſtipulationem



Digitized by Google

nem tamen alii inſuper ibi modi ſtatuuntur, quibus datur actio ex iis, II. 616. Pacta *perſonalia*, & *realia* in jure quæ dicantur, III. 164. Pacta in mari obligant jure naturæ, II. 618. exceptis duobus caſibus, ubi valent juxta leges civiles, *ibid.* item in inſula vacua, *ib.* item ſummarum poteſtatum, *ibid.* Pacta cum hoſte inita valent jure naturæ, non gentium demum aliquo, IV. 155. & ſemper ſubſiſtunt, II. 630. Pactorum commercium non eſſe cum quibusdam populis, verum non eſt, III. 468. Pactum inter plures civitates non tollit ſingularum poteſtatem ſummam, I. 257. jure nat. omne valet, etſi alterius non interſit, IV. 314. nullo jure vi, & metu infirmatur, *ibid.* Pacto ſi unus ſtare nolit, cur alter ab eodem abſque perfidia reſilire poſſit, vera ratio, 316. Pacta erronea, *vide* Error. Pacta vi, metuque extorta, *vide* Promiſſio. Vis. Metus. Voluntas.

*Paganus* an hoſtem licite occidat, IV. 289

c. *Palatinatus.* in eo templa bello tricennali male ſibi arrogarunt Pontificii, I. 101

c. *Pandectarum* contenta, & uſus, *P.* 98

*Panem* in ſtationes hoſtium injicere licet, ne fame premi videamur, III. 564. in ſumma inopia cum quis alteri ſurripit, furtum non committit, II. 60

*Papa* ſuſtinet perſonam populi Romani, I. 195. negatur, *c.* 301. ſub titulo eccleſiæ univerſalis an bella poſſit inferre, III. 459. *ſeq.*

c. *Papa* non potuit concedere Hiſpanis Indiarum dominium, II. 153. Papæ legatos cur noluit recipere Daniæ rex, III. 215. quo pacto ingreſſus in Angliam iis permittebatur, *ibid.* Papæ nullæ ſunt partes in electione regis Romanorum, II. 321. quæ ejus partes fuere in conſtitutione Imperii Germanici, 552. Papæ prætenſus vicariatus Italiæ, Germaniæque, 556. Papam univerſalem ſtatuere, nefas, III. 400. Papa nullum jus habet in populos ignotos, adeoque imperium in eos conferre nemini poteſt, 477. 478. Papæ proteſtatio abſurda contra pacem Monaſterienſem, & Oſnabrugenſem, IV. 18. 19. *vide* Pontifex.

c. PAPINIANUS per commune parentum votum quid intelligat, II. 411.

c. PAPYRIUS *Curſor* Dictator, I. 278

*Par* pari referre, juris gentium quo ſenſu, III. 270. pares ſententiæ nihil agunt, II. 219

c. Par pari imperare poteſt, I. 320. Par in parem plane jus non habet, III. 339. 532. uno caſu excepto, 532

Παράδειγμα, III. 273

*Parcere* Stoicorum nihil differt ab ignoſcere vulgi, III. 287

*Parentes* alendi, II. 371. liberos pignorare, ac vendere quando poſſint, 202. dii quidam inter homines, *P.* 10. magiſtratus naturales ſunt, III. 293. utrique jus habent in liberos jure naturali, II. 200. non regendi tantum eos, ſed & coërcendi, 202. & oppignorandi, *ibid.* *&* 226. Parentibus debetur reverentia, *vide* Reverentia. in iis, quæ ſunt contra jus divinum, aut humanum, non obtemperandum, III. 538. in eos, qui in parentes impii ſunt, juſtum bellum eſt, 103. Parentum jus in liberos ſecundum tempus diſtinguitur, II. 201. *ſeq.* Parentum cum liberis matrimonia contra jus naturæ, 208. *ſeq.*

c. Parentes quo jure colendi a liberis, *P.* 61. & quomodo, *ibid.* Parentum corpus ſanctum liberis, II. 275. Parentes, & liberi, cur invicem nubere nequeant, 278. *ſeqq.* 300. neque qui parentum, & liberorum loco, ſ. caro carnis ſunt, 278. 281. 300. Parentibus deberi ſucceſſionem liberorum ex æquitatis, & alimentorum neceſſitate, male fingit Grotius, 405. Parentibus alimenta a liberis jure naturæ non debentur, 410. Parentes ex qua ratione Jure Rom. ſuccedant liberis, 423. quod caſtigare poſſint liberos, id eſt ab ipſa natura, III. 339. quatenus teneantur ex delicto filiorum, 433

*Parere* quomodo dicantur, qui potioribus tenentur inæquali fœdere, I. 208. Chriſtiani quomodo debeant magiſtratui, 333. ſubditi an debeant in dubio, juſtumne, an injuſtum ſit, quod imperatur, III. 541. parendi, & imperandi ordinem Deus approbavit, I. 334

c. Parendi obligatio unde oriatur, I. 307

c. PARIS etſi non interfectus, tamen victus a Menelao, III. 155

*Parlamentum*, vide *Comitia Ordinum.*

c. PAR-

c. PARRHASIO lis mota propter ſervum Olynthium, IV. 154
c. *Parricidii* vox quid denotet in jure, III. 152. in Parricidas cur antiquis temporibus pœna nulla ſtatuta, I. 159
*Pars* major jus habet univerſitatis, II. 218
c. *Parſimoniæ* oppoſita vitia, *P.* 89. in quo differat a liberalitate, *ibid.*
c. *Parthenii* qui, 414
*Participes* delicti qui, III. 408. *ſeq.*
*Partus* an ventrem ſequatur, & quo jure, II. 477. matrem naturaliter non magis, quam patrem ſequitur, 226
c. Partum ſervilem ſequi ventrem, juris naturæ veriſſima eſt regula, II. 335. 505. *ſeqq.* IV. 79. Partus reginæ, neglectis ſolennibus lege fundamentali regni ſtatutis editus, jure excluditur a ſucceſſione, II. 440. 441
c. *Paſcere oves*, quo ſenſu Chriſtus præcepit Petro, I. 243
c. *Paſtoritia* vita male ad artes refertur, II. 79
*Pater* jus ſuum in filium an poſſit alienare, II. 202. 224. non æque certus de prole ſua eſſe poteſt, ac mater, 374. tenetur ex delictis filiorum, ſi in poteſtate eos habet, III. 410. non tamen ſi in ipſo nihil vitii ſit, *ibid.* Patris imperium naturaliter præfertur imperio matris, II. 200
c. Patri jus in filium quæſitum, unde, I. 29. Patris jus in liberos non oritur ex eo, quod noſtrum eſt, ſed ex jure perſonarum, II. 229. Patris jura potiora maternis, 236. Pater, & filius, habentur pro una perſona, 238. ei ſoli competit imperium familiæ, 250. Pater judex controverſiarum domeſticarum inter liberos, 239. ejus jura antiqua, & hodierna, 240. a Patris poteſtate in filium incepit prima jurisdictio mundi, III. 340. Pater egenus jure nat. & Romano vendere, & oppignorare liberos poteſt, at non in ſervitutem dare, II. 241. 242. Pater liberorum vota diſſolvere poteſt, *ibid.* jus eventuale filii naſcituri derelinquere nequit, 190. Patrem certum eſſe, natura voluit, 243. Patris conſenſus in nuptias filii jure nat. an ſit neceſſarius, 270. affirmatur, 271. ejus jus omne finitur morte, 400. Patrem perduellem filius accuſare jure naturæ tenetur, III. 230. etiam vitato periculo, *ibid.* Pater quod non teneatur ex tutela, vel negotio geſto filii, niſi de peculio, vel in rem verſo, *l.* 1. *C. quod cum eo*, &c. id ex ipſo jure naturæ eſt, IV. 59. Pater in poteſtate regia filii, I. 33. *Vide* Liberi. Filius. Patria poteſtas.
c. *Patris patrati* munus, III. 107
*Paterfamilias* quid ſignificet, IV. 248
c. Paterfamilias qua talis imperii in alienos non eſt capax, I. 261. indeque imperii jus in eos ſibi ſtipulari nequit, 273. Patrifamilias ſoli in familiam ſuam jus, & imperium competit, III. 381. naturæ jure, I. 360. Patresfamilias ſuæ cujuſque familiæ reges, 312. Paterfamilias unuſquiſque naturalis judex ſuæ familiæ, III. 335. 337. 349. ex duplici capite, 350. Jure Rom. etiam mortis pœnam ſtatuere potuit in liberos, & conjugem, 340. jura ſuæ familiæ defendere poteſt, & debet, 367. Patribusfamilias ſolis, non cuique privato, a natura conceſſum eſt jus vim vi arcendi, pœnam depoſcendi, & rem ſuam propria auctoritate vindicandi, 647
*Patientia* interdum in jus tranſit, I. 210 obligat magiſtrum ex delictis ſingulorum, III. 409. *ſeq.* quæ punibilis in rectore, aut republica, *ibid.* ad Patientiam Chriſti exemplo invitamur, I. 349
c. Patientia, prima virtus a Servatore commendata, quando perfectio, quando imperfectio, 146. non præcipitur a Chriſto per modum legis, 149. nec ſaltem in injuriis tolerabilibus, *ibid.*
*Patria poteſtas* quid, I. 4
c. de Patriæ poteſtatis origine, & fundamento, principia, *H.* COCCEII, II. 230. *ſeqq.* Hobbeſii, & aliorum, 231. *Sam.* COCCEII, 233. Patriæ poteſtatis privilegia, 232. & jus, 233. Patria poteſtas quando, & quomodo deſinat, 242. nec jure naturæ, nec Romano, finitur pubertate, 235
pro *Patria* civis, etiam innocens, ſe tenetur hoſti dedere, & mori, III. 528
c. Patriæ longe major ratio habenda, quam parentum, III. 230. IV. 160
c. *Patrum* Eccleſiæ conſenſus quousque valeat, *P.* 97. Patres cur prohibuerint militiam, & judicia, præcipua cauſa, I. 155. pœnas, & bella non improbantes, 158. Patrum nulla auctoritas in ad-

adſtruendo jure naturæ, I. 217

*Patrimonium* populi rex alienare non poteſt, II. 344. illius pars, id eſt dominii, a rege oppignorari cur poſſit, *ibid.*

c. Patrimonii populi inter res, & fructus, differentia II. 361. rex pro lubitu diſponere de neutris poteſt, *ibid.* niſi de fructibus iis, quæ ad ejus familiam ſuſtentandam pertinent, *ibid.* ad Patrimonium populi oppignoratum reluendum quo jure rex populo tributa imponere poſſit, 362. *Patrimonii univerſitas* quid in Jure Romano, 162

c. *Patrimonialia regna* intuitu regis non dantur, IV. 371. dividi nequeunt, niſi conſenſu (expreſſo, vel tacito) populi victo is, II. 437. hæreditas dici nequeunt, niſi intuitu ejusdem populi, 445

*Patrocinium* non tollit libertatem ejus, cui patrocinamur, I. 205

*Patrocinatiis* jus per hæreditatem adiri poteſt, etiam cum bonorum hæreditas non aditur, II. 283

*Patruelium* conjugia vetita, II 216

c. *Patruo* nubere, naturâ illicitum, II. 281. 302. exempla hujus legis violatæ, 282. ejus viduam ducere, nefas, 278. 287

*Paucorum* dominatio, *vide* Dominatio.

PAULUS *Apoſtolus* non improbat præſidium militare, I. 93

c. Paulus jure maledixit Ananiæ, I. 147. ejus verbis *Rom. XIII.* 2. infeliciter utitur Grotius, 362. ejus locus de lege naturæ, *P.* 36

c. PAULUS ÆMILIUS cur Phocenſibus libertatem reddidit, IV. 182

c. PAULUS *JCtus* jus ad duo capita refert, *P.* 68. quo ſenſu bona paterna, & avita alleget, II. 423. Imperatorem, etſi legibus ſolutum, decere eas ſervare, I. 268

c. *Pauperes* an iniquum ſit excludi a jure terræ, II. 95. Privilegia lege divina pauperibus conceſſa, *ibid.* ex quo jure ea ſint, 96. Pauperibus dare rem, cujus dominus ignoratur, cur naturaliter nemo teneatur, vera ratio, 581

c. *Pauperiem ſi quadrupes fecerit*, legis mere civilis ratio, III. 198

*Pax* quid, IV. 332. dicitur de pluribus, 382. an amicitiæ tantum causâ ſit, 334. bello favorabilior, III. 135. ideoque ei præferenda, 485. etiam qualiscunque, IV. 436. Chriſtianis qualis fuerit in primitiva Eccleſia, I. 106. ut ab aliquo cum aliis juſte ineatur, ſummam requiritur ut is habeat poteſtatem, 173. IV. 323. itaque nec duci eam inire conceſſum eſt, etiam cum ſummo jure bello præeſt, 410. quibus rationibus iniri poſſit inter eos, qui ambo juſtam belli cauſam habuiſſe volunt videri, 326. c. 3. 2. 533. Pax, an libertas præferenda, III. 509. prodeſt iis volentibus, quos & obligat IV. 324. religioſè ſervanda, 434. 437. utilis validioribus, invalidioribus, & paribus, 436. 437. rupta quando cenſeatur, 330. c. 360. *ſeqq.* an rumpatur ab eo, qui ex veteri cauſa vim infert, 330. c. 361. Pax alienans bona imperii, regni, coronæ, 324. c. 349. qua imperium, aut pars imperii alienatur, 324. c. 348. Pacis cauſa an bona ſubditorum valide alienentur, 325. Pacis conventionum interpretationes, 326. in Pacis conditionibus utile fuerit adjeciſſe ne etiam in minoribus capitibus rupta cenſeatur, nec rupta, niſi arbitro prius adito, 333. ſi in iis hæc ſit, ut poſſeſſio bello turbata reſtituatur, qualis ſpectanda ſit poſſeſſio, *vide* Pactum. *Pacis* capita an diſtinguenda in majora, & minora, 333. c. 365. ineundæ jus cui competat in imperio procerum, aut populi, 324. rege adhuc pupillo, aut mentis non compote, 323. quodnam optimum ſit tempus, III. 524. *n. Pace* non reddi civitates liberas, quæ ſe ſponte ſubjecerunt, IV. 327. regis, an teneantur ſucceſſores, & populus, 325. *Pacem* ſervare qui vult, poſtquam ab adverſario rupta eſt, poteſt, 334. c. 365. facere, cujus ſit, 323. *ſeq.* major pars faciens obligat univerſitatem, 324. vix habemus confeſſione injuriæ, 326. ad pacem quid invalidos movere debeat, 436. quid validiores, *ibid.* an Pacem facere poſſit rex, aut minor, aut captivus, aut exul, 323. c. 346. 347

c. Pax definitur, IV. 128. 129. quid per eam ſignificetur, 345. eſt vel a natura, vel ex pacto, *ibid.* Pacis eſſentia quæ, 393. 394. Pax tantum eſt tranſactio de cauſa, non deciſio de juſtitia belli, III. 86. IV. 129. Pacem faciendi jus penes quem ſit, 348. de quibus rebus

fieri

fieri poſſit, *ibid.* & 350. Pace facta non ceſſat poſtliminium, *ibid.* aliaque jura nobis ſalva ſunt, 131. niſi amneſtiæ clauſula adjecta ſit, 135. Pace ab uno ruptâ, alteri quoque jus eſt ab ea recedendi, 361 Pax an rumpatur ſi ſocius meus, vel ſubditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt, 361. 362. Pacis articulo uno rupto, an tota pax rupta videatur, 364. Paci pœnâ adjectâ, an liberetur violans offerendo pœnam, 365. Pacis, & induciarum differentia, 392. 397. de Pacis dubiæ interpretatione, 352. *ſeqq.* 358. *ſeqq.* Pax temporalis improprie ſic dicta, 393

*Peccare*, agnatum humanæ naturæ, III. 285. qui peccavit, naturaliter eſt in eo ſtatu, ut puniri poſſit, *vide* Delinquens. peccandi cauſam qui dat, peccat & ipſe, 576. ideo nec ex alieno delicto punitur, 408. duo invitamenta ſunt, conſuetudo, & facilitas, 298. Peccandi facilitas, cauſa non minuendæ pœnæ, 267. *Peccatum* eſſe non poteſt, niſi quod libere fit, 285. quod per legis ignorantiam committitur, etiam contra legis verba, levius puniri poteſt, 290. en quod ex generali imbecillitate humana committitur, rite peccatum nominari debeat, 286. inevitabile humanæ naturæ non punitur, *ibid.* neque & id, quod huic tantum, aut illi inevitabile, *ibid.* non punitur quod paucis cognitum, 288. remittere omnibus, quo ſenſu jubeatur a Chriſto, 279 remitti debet ob acceptum beneficium, 288. Peccatum ad mortem, 268. Peccata quæ facile condonanda, 290. quæ excuſabiliora, 287. 298. Peccatis ignoſcere, ſive pœnam meritam remittere, an liceat, 287

c. *Peccare ad mortem*, quo ſenſu 1. *Joh. V. ibid.* dicatur, III. 341

c. *Pecudem* injuriam facere non poſſe, I. 53. 54

*Peculatus* non eſt, niſi in republica ſacra aut religioſa, IV. 44. committitur circa prædam, *ibid.*

*Peculium* quid, IV. 250. *c.* 257. II. *c* 162. quatenus domini, quatenus ſervi, *ibid.*

*Pecunia* communis menſura II. 665. III. 186. quanti æſtimanda, II. 665. ſterilis quo ſenſu, 667. functionem quomodo recipiat naturaliter, 665. eadem cur nunc plus, nunc minus valeat, *ibid.* pecuniâ rependi poteſt damnum adverſus honorem, & famam datum & quare, III. 185. *ſeq.*

c. Pecunia, rerum univerſalis menſura, II. 711. *ſeqq.* hoſti meo credita quatenus ſit, aut non ſit juſta belli cauſa, III. 601

*Pedibus* fit Initium poſſeſſionis in rebus immobilibus, II. 471

c. *Pegaſiani*, II. 511

c. *Pejeraus* cui teneatur, III. 20. Exempla, 23

c. PELAGIUS Papa abominatus eſt Patriarchatûs univerſalis vocabulum, III. 400

c. *Penates Dii* unde ſic dicti, IV. 10

c. *Penatiger*, IV. 10

*Peneſtarum* ſervitus apud Theſſalos, II. 227. *c* 337

*Penſitatio* non repugnat cum ſummo imperio, I. 210

*Percuſſorem* immittere an liceat in bello, III. 668. *c.* 585. 617. Percuſſores duplicis generis, *ibid.* an liceat immittere hoſti, jure gentium, *ibid.*

c. Percuſſor, etiam perfidus, jure naturæ immitti poteſt in hoſtem, III. 685. Percuſſorum illuſtrium, & infamium exempla, 585. 586

*Perdere* rem alienam, *vide* Corrumpere.

*Perduellium* liberi juſte arcentur honoribus, III. 429

c. Perduellis quis fuit veteribus, III. 37. Perduellium liberi extorres, & infames fieri abſque ratione pœnæ poſſunt, 447 etiam poſt mortem perduellis judicium inchoari poteſt, 438. & in abſentem, 447. 448. pœnæ præcipuæ, quibus lex contra eos munita eſt, *ibid.*

c. *Perduellio* quando committatur, I. 323 Perduellionis in crimine quid fiat, 216

*Peregrini* tenentur legibus loci, in quo contrahunt, II. 587. *vide* Exteri. Advenæ.

*Perfectionis* ratio in quo conſiſtat, P. 91. Perfectionum regulæ unde ſequantur, 53. & Hebræis, & toti humano generi commendatæ, I 137. Perfectionis fines ſemper rite diſtinguendi, 220

*Perfidia* aliena uti non licet in bello, III.

III. 669. *ſeq.* Perfidiæ uſus in defectores, piratas, latrones, jure gentium diſſimulatur, 670

*c.* Perfidia, uti alibi, ita & in bello ſemper deteſtanda, III. 592

*Perfidorum* opera qualium uti contra jus gentium, III. 669. *ſeq.*

*c.* Perfido fides ſimpliciter data ſervanda, III. 38. IV. 308 315

*c.* Periander inceſtuoſus, II. 297

*c.* Periclis argutiæ circa vocem ferri, III. 154

*Periculum* non cenſetur in moralibus, in quodquis ſua ſponte ſe injicit, I. 165. Periculi pretium in contractu aſſecurationis unde æſtimandum, II. 669. ſummi vitandi cauſa modum præſcribit imperandi populo ſubacto, IV 261. quæ vitandi ejus cauſa injuſte fiunt, maxime excuſabilia, III. 292

*c.* Periculum ſemper eſt ejus, vel eorum, quorum jus eſt, II. 714. exemplum, *ibid.* eſt res æſtimabilis, 725. de periculi præſtatione doctrina ex ſimpliciſſimis naturæ, & Romani Juris principiis deducitur, 698. *ſeq. Vide* Caſus. Periculi avertendi contractus, *vide* Aſſecuratio.

quod *Perit*, domino perire naturale eſt, II 476

*Perjurii* pœna poſteritatem contingit, III. 2. voluntas punitur, *ibid.* Perjurium an committatur ab eo, qui in falſos Deos jurat, 10. hoc ipſum verus Deus punit, & quare *ibid.* Deus etiam in filiis punire ſolet, 427. *Perjuris* pœnam iminere, omnes homines credidere, 1. *ſeq.* Perjurus in piratam, aut latronem, non punitur, IV. 301

*Permiſſio* quotuplex, I. 20. ex more, diſtinguitur a permiſſione ex beneficio, 72. a permiſſione ex beneficio, 72. an legis ſit actus, 7. legalis quid, *ibid.* aut plena eſt, aut minor, 20. id, quod permittit, an id, quod jubet, in dubio præferendum, III. 147. Permittere ſe arbitrio aliorum, quid ſit, IV. 340

*c.* Permiſſio eſt pars legis, ejus actio, non ſpecies juris, I. 39. Permiſſio juris eſt vera, & præcipua juris naturalis pars, 127. diſtinctio permiſſionis in plenam, & minus plenam, rejicitur, 73

*Permutatio*, contractus antiquiſſimus, II. 657. in permutatoriis, quod altera pars amplius promittit, non debet donatum cenſeri, 661

*c.* Permutatio eſt verus contractus innominatus, II. 684. ejus antiquitas, 706. non eſt antiquior emtione, quoad obligationem, 685. definitur, 686. quid differat a venditione, *ibid.* & a mutuo, *ibid.* incipit a datione, 708

*Perſæ* immerito puniuntur ab Alexandro ob illatum olim Græciæ bellum, III. 422. (*vide* Alexander.) Perſarum jus, filiam, aut matrem capiendi in matrimonium, II. 210. jus filios, aut propinquos delinquentium interficiendi, iniquum, III. 429. jus vitam anteriorem in delicti æſtimationem ponendi, & quare, 294. in Perſas male Ariſtoteles dixit, naturaliter jus belli eſſe, 303. Perſæ multas uxores habebant, II. 206. Perſarum opinio de Deo, IV. 4. mos in judiciis criminum, III. 294. lex quædam injuſta, 429. jus in liberos, II. 203

*c.* Perſarum reges adorabantur, I. 308. 309. inceſtæ nupriæ, 297. Perſæ quibus committebant ſupplicium delinquentium, 232. injuriâ imperarunt Græcis, ne canina veſcerentur, & ut mortuos ſepelirent, III. 381. alios Deos, præter ſolem, habuere, IV. 14. 21

*Perſecutio* difficilis præſumi facit derelictionem, II. 469. jus *perſequendi* eum, qui rectorem alicujus civitatis, aut eam ipſam læſit, nulla alia civitas, apud quam nocens degit, rectorve ejus, debet impedire, III. 412. *perſequi* res eas, quæ non ſunt in bonis, quiſque ſine damno poteſt omittere, IV. 237

Persei *Macedonis* controverſia cum Romanis, III. 139. Perſeo cur Macedones prætulerint Demetrium minorem in delatione regni, II. 381

*c.* Perſeus quid de jure naturæ crediderit, *P.* 35. ejus oratio de jure neceſſariæ defenſionis, III. 162. Perſeo cur bellum indixerunt Romani, 373

*Perſepolis* injuſto incendio vaſtata, III. 422

*c.* Persius de creta, & carbone, II. 319

*Perſonarum* aptitudo ad cauſas peccandi impellentes, & abſtrahentes, III. 295

*c.* Perſonarum reſpectus, *vide* Προσωποληψία. Perſonarum jus, *vide* Jus.

*c.* Petrinus Bellus, ſcriptor de bello, *P.* 82.

Petra

Digitized by Google

PETRI *Apoſtoli* factum gladio utentis cur improbatum, I. 165, 167. c. 154, 217, 219, 220, 243

c. Petrus manducare juſſus immunda, I. 71. Petrus, *Eph.* II. 17. 18. loquitur de patientiæ virtute, non de reſiſtendi jure 363. nimium judaizans vere, non ficte reprehenſus a Paulo, III. 614

c. PETRUS *de Ferrariis* improbat aſylorum abuſum, I. 161. & Papæ prætenſam in terris juriſdictionem, 242. ejus conſilium ad Papam, *ibid.*

PHANÆ legati Ætolorum oratio, IV. 342

c. PHARAONI quo reſpectu terræ Ægypri ceſſæ fuere, I. 285. 286

PHILIPPUS *Macedo* injuſte Thraciæ reges regno expellit, II. 3

c. Philippus quo jure in collegium Amphyctionum cooptatus ſit, II. 546. juſtum bellum intulit Phocenſibus, III. 481

PHILIPPUS *Macedo poſterior*, II. 164. an vicerit capta Atrali nave, IV. 338

c. Philippus commendat proceribus Macedonum ſucceſſorem Antigonum, I. 303. omnes familias e civitatibus maritimis exulare facit, 376. cur ei negatus tranſitus per terras Scytharum, II. 104

c. PHILIPPI IV. *Galliæ* Regis Decretum contra Pontificiam poteſtatem, I. 241

c. PHILIPPUS I. *Hiſpaniæ* Rex regno ceſſit, I. 34

c. PHILIPPUS II. *Hiſpaniæ* Rex p[illegible]ſſime creditoribus ſuis decoxit, & novas cum iis tabulas facit, III. 66. 69

c. PHILO: de lege naturali, P. 36. 38. de ciconiis, 45. de canibus, *ibid.*

c. *Philoſophi* veteres quid per *rationem* intelligant, P. 37. quid per *naturam* 38. Philoſophorum ſecta triplex, 42

PHINEAS quo jure deficientem a lege Hebræa privatus ipſe occiderit, III. 275

c. *Phocenſes* templum Delphicum ſpoliantes, II. 27

*Picturas* corrumpere in bello, injuſtum, IV. 2[illegible]5

c. Picturæ ut cedat tabula, id juris civilis eſt, II. 515

*Pietate* ſublatâ tollitur juſtitia, III. 307

*Pignorationes* jure civili vetitæ, III. 619. introductæ ad exemplum onerum, 624. Pignoratio valida, etiam cum ea res datur, quæ mihi eſt oppignorata, II. 344. valida etiam quæ fit ab alio pro meo debito, III. 618. *ſeq.* invalida cum pars imperii oppignoratur populo non conſentiente, II. 243

*Pignus* accipiens ad quid teneatur, II. 662. Pignoris datio qualis actus, 658. Pignorum conventio quam Interpretationem recipiat, IV. 345. Pignora diſtinguuntur ab obſidibus, & in quibus, *ibid.* Pignus rei alienæ, & a creditore venditæ, domino reſtituendum, II. 560. Pignoris luitio ne ſit, tempus nullum poteſt efficere, ſi præſtatur id, pro quo pignus eſt oppoſitum, IV. 345. c. 380. jus Pignoris luendi non amittitur per præſumtam derelictionem, II. 174. luitio rei, quæ eſt ex patrimonio populi, aut regis, ex cauſa pignoris, oppoſita quædam eſt tributi ſpecies, 344. pignoris retentio non injuſta eſt ex alio, & ſuperveniente debito, IV. 345. niſi contrarium expreſſe cautum ſit, c. 380. ut pignus retineri poſſit jure gentium, non requiritur ut quis antea id a judice, aut magiſtratu petat, III. 624

c. Pignus definitur, I. 31. an poſſit referri ad dominium minus plenum, 32. Pignoris datio non eſt actus mixtus, II. 689. 690. Pignoris conſtitutio non eſt acquiſitio originaria, 133. Pignus referendum ad jura perſonalia, non ad realia, 136. ſpecies juris in re conſtituta a Servio, 161. Pignore reddito non ipſum debitum, ſed ſola ſecuritas remiſſa cenſetur, 181. III. 151. Pignoris reluendi juri præſcribi poteſt jure civili, II. 198. 199. Pignori dare non poteſt Imperator jure Imperii, vi Capitulationis, 362. Pignore vendito a creditore, quis plus ſuo habeat, an creditor, an debitor, caſus propoſitus *l.* 12. §. 1. *ff. diſtr. pign.* explicatur, 575. Pignus caſu perit domino, & pignoratitia actio creditori, 701. Jure Rom. qualis culpa tunc præſtetur, *ibid.* Pignus cur liberatur, debitore injuria abſoluto, III. 501. Pignoris obligatio per liberam perſonam acquiriri cur nequeat, poſſeſſio autem poſſit, IV. 58. Pignus ex una cauſa datum retineri ob aliud debitum quod poſſit, id meri juris civilis eſt, 378 Pignoris cauſa non magis eſt favorabilis, quam obſidum, 380

*Pii* inter Judæos non circumciſi, I. 17. *ſeq. u.*

*Pila*, vide *Mola*.
*Pilagium* quid, IV. 47
*Pipini* factum, III. 668
c. Pipinus regnum non a Papa, ſed ab electione Procerum obtinuit, I. 245
*Pirata* qui, III. 634. civitatem non faciunt, 201. etſi forte juſtitiam quandam inter ſe ſervent, 634. defendi a quovis poſſunt, ſi ita invaluere ut formidabiles ſe fecerint, quoad pœnam, III. 419. negatur, c. 440. 441. reſtituere non tenentur quod mere expreſſere, ſi jusjurandum intervenerit, 184. non triumphantur, 636. quæ capiunt, non mutant dominium, IV. 121. c. 167. 168. jus legationis non habent, III. 201. Piratæ datum repeti poteſt, 184. Piratis jusjurandum eſt ſervandum, 12. ex Piratica tenentur Magiſtratus, ſi non ea, adhibuerunt remedia, quæ poſſent, ac deberent, 148
c. Pirata quid differat ab hoſte III 37. Piratæ jure nat. repelli poſſunt a quovis navigante, 356. Romanorum cum Piratis bellum verumne erat, I. 356. Piratæ a Romanis ſemper capite plectebantur, IV. 130. *Vide* Prædo. Latro.
*Piſcatio* cuivis licita, ſed impediri poteſt ab eo, qui fluminis imperium habet, II. 59. quæ in mari fit, longo tempore fuit communis, 122. Piſcatione dominium agri inundati ſervari poteſt, 474. Piſcandi jus in mari quorum ſit, 122. in diverticulo fluminis occupari poteſt, 124
Piſcandi in mari cuilibet jus eſt, II. 85. 87. quo jure prohiberi poſſit, 93. ne occupari poſſit, id ſequitur ex ipſa ratione naturali, 146. Piſcautem ante ædes meas quo jure poſſim prohibere, quo non, 151
*Piſces* quorum ſint, II. 59. in ſtagno privato non ſunt nullius, 469
c. Piſces ſunt res nullius, II. 91. etiam in loco occupato, 92. 482. etiam in ſtagnis circumſeptis, non in piſcinis, 484
c. *Piſcina* quid ſint JCtis Romanis, II. 484
c. *Piſtorum* magiſter ſuſpenſus ob furtum, I. 131
*Plantata* ſolo naturaliter non cedunt, II. 478
c. *Plateenſium* peſſima cavillatio circa reddendos captivos, III. 154
c. PLATO: de Deo vindice juris læſi, *P.* 40. ubinam leges, & jura didicerit, I. 132. legem de bello non niſi a ſumma poteſtate gerendo a natura deducit, 224. qualem reipublicæ formam reliquis præferat, 262. de tribus regnis mutuo jurejurando conſtitutis, 313. de jurisjurandi ſanctitate, III. 21. comparat animam militi, II. 33. de partu inceſtuoſo, 297. de inceſtuoſis, 302. de mendacio, 608. 615
c. PLAUTUS de verbo ejurare, I. 113
*Plebs* in Ariſtocratico regimine exſors omnis poteſtatis civilis, I. 177 *n.*
c. PLINIUS: an ſit exceſſus in virtute, *P.* 90. de natura Deo, I. 42. de offenſione, & defenſione animalium male intellectus a Grotio, 125. de verbo ejurare 143. de fiſco, & ærario Trajani, 297. melius omnibus credi, quam ſingulis, II. 313. 315. de dubia voluntate teſtatoris, 406
c. *Plutarchus*: de Jove, & juſtitia, uno, eodemque, *P.* 37. belli leges eſſe, 76. quid convitiis opponendum, II. 37. ejus locus de judiciis malo applicatus a Grotio ad victoriæ jus, III. 156
*Pœna* definitur, III. 259. juſta nulla, niſi ob culpam, *ibid.* deberi quo ſenſu dicatur, 261. divina qualis, & quem ob finem, 264. quo ſenſu ad naturam contractuum dicatur accedere, 261. cur a Papiniano æſtimatio dicta, 291. omnis habet quod charitati repugnet, 288. an determinetur a natura, II. 478. an ob delictum univerſitatis ſemper poſſit exigi, III 421. IV. 237. ob delictum univerſitatis non exigenda a ſingulis, qui in id non conſenſere, jure naturali, III. 430. IV. 291. a paucis exactum ob delictum tale obligat reliquos ad reſarciendum damnum, 325. 326. exigi poteſt etiamſi non omnes fines concurrant, III. 283. potuit etiam ante legem pœnalem 288. in quibus vitioſis actibus non ſit exigenda, 285. *ſeqq.* non exigenda quam bonum publicum non vult exigi, 280. 283. punit tamen nonnunquam Deus nocentium liberos, & quo jure, *vide* Liberi. Pœna mitigari ſemper debet, ſi comparata ad factum dura ſit, 290. ſi delictum ſit ex infirmitate animi difficulter ſuperabili perfectum

Digitized by Google

ctum, etiam contra legis verba, *ibid.* ſi ſpes ſit melioris vitæ, *ibid.* modum Pœnæ ſine injuria non licet excedere, IV. 184. 219. adeo ut qui excedit, vi poſſit inhiberi, II. 18. III. 545. *ſeq.* modus iſte unde metiendus 291. Pœna an extendi poſſit ad majus nocumentum, quam datum ſit. 297. remitti ex quibus cauſis poſſit, II. 670. an ex iis tantum, quæ per modum tacitæ exceptionis legi inſunt jure gentium, III. 291. *n.* libenter remittenda ob delictum, quod in nos commiſſum, 505. remiſſa iis, qui delicta perpetrarunt, an mandanti, cenſeatur remiſſa, 510. *ſeq.* *n.* tacite remiſſa quoties cenſeatur, *ibid.* an omnis ex toto veniat ad partes, 260. quæ a Chriſto ſublata, quæ non, 276. *ſeq.* coactiva, I. 202. emendatoria quando licita, III. 287. juſta ut ſit, opus eſt ut delictum antecedat, 259. & is ipſe deliquerit, qui punitur, 422. ut tanta pœna dignus cenſeatur, apud judicem æquum, IV. 185. fidejuſſorum, & ſimilium, proprie pœna non eſt, III. 422. parentum pœna liberis non aufert ea, quæ a rerum natura ad ipſos erant perventura, 423. Pœna cum benefactis compenſatur, 288. poteſt eſſe citra legem pœnalem, *ibid.* an ſemper prærequirat juriſdictionem, 304. an transeat in eos, qui non deliquerunt, 425. *ſeq.* accepta aufert jus belli movendi, IV. 387. modus in Pœna unde petendus, III. 291. Pœna proprie dicta in beſtias non cadit, 425. *c.* 446. an delictum excedere poſſit, 297. remittenda, ne ad bellum veniatur, 504. maxime remittenda ab eo, qui læſus eſt, etiam rege, 505. pace remiſſa, quæ cenſeatur, IV. 328. Pœnæ privatæ remiſſio, III. 272. 276. *ſeq.* Pœnæ exactio an evangelio permiſſa, 276. exactio ad quam juſtitiæ ſpeciem ſpectet, 260. *ſeq.* Pœnæ impropriæ irregularitates, 259. in Pœnis æqualitas primo, ac per ſe quæ ſpectetur, 261. Pœnæ in mari, 272. finis Pœnæ, 263. *ſeq.* Pœnæ omittendæ cauſæ, 288. fines quomodo ceſſent, 288. *ſeq.* Pœnæ quomodo ab aliis in alios tranſeant, 408. 410. Pœnæ civitatum diſtinctæ a pœnis ſingulorum, 421. *c.* 442. *Pœna* obligatio in univerſitate quamdiu duret, 421. *ſeq.* remiſſio quibus ſignis intelligatur IV. 432. minuendæ, aut non minuendæ cauſæ, III. 293. *ſeq.* menſura, 291. 297. jus remiſſum, ubi actum eſt cum tyranno, quaſi tali, aut cum prædone, IV. 300. *Pœnam* qui ſumit ſuſtinet aliquo modo perſonam ſuperioris, III. 504. ut quis poſſit ſumere, jus ad puniendum habere debet, 261. id omnibus magiſtratibus jure gentium datum certis caſibus, *vide* Jus gentium. Hinc & contra eos præſumitur, niſi diverſum appareat, IV. 331. non eſt tamen proprius effectus juriſdictionis civilis, III. 304. unde oriatur, 266. 304. id jus naturaliter quisque habet, qui nihil ſimile commiſit, 262. *ſeq.* 412. an valeat poſt conſtituta nunc judicia, I. 163. reſtrictum eſt 164. *ſeq.* ad proximos affectus, & ſummam poteſtatem, 337. III. 302. valet adhuc ubi judicia ſunt nulla, 272. ubi nulla civilis ſocietas, 304. hinc, ubi valet, non civitas eſſe, ſed diſſoluta multitudo præſumitur, I. 331. Pœnam ſumere de improbo, privatis intutum eſt, etiam ubi licet, III. 283. in Pœna duo ſpectantur, id, ob quod, & cujus ergo, 291. ſpectatur proportio arithmetica, 297. non hoc primo ſpectatur, ut magis nocentes gravius, minus nocentes levius puniantur, 260. perſona quomodo conſideretur, quæ puniri debet, 295. Pœnarum partitio, fines, 267. Pœnale pactum, aut lex, fortior non pœnali, 147. Pœnalia quando ad hæredes tranſeant, 431. ſunt odioſa, 135. ad regum actus non pertinent, 50. Pœna legatorum, 202. *ſeq.* regum, qui abſolutum habent imperium, I. 197. *ſeq.* ob delicta impunita, ad res magiſtratuum, non ſubditorum, IV. 291. cœtibus, aut functionibus arceri, proprie non eſt pœna, III. 259.

*c*, Pœna definitur, *P.* 51. III. 320. 333. Pœnarum vera origo, tam publicarum, quam privatarum, *ibid* vera, & unica ratio, I. 151. Pœna ex voluntate Dei originem capit, *P.* 52. non ex nexu rerum, 55. Pœnæ etiam apud primos homines locum habebant, II. 7. Pœnarum non niſi unicus finis, III. 336. 338. 341. 355. hic finis non eſt utilitas, ſ. emendatio rei, 339. nec utilitas læſi, 341. 375. nec exemplum,

 344.

344. in Pœnis recte cum Saturnino conſiderantur cauſa, perſona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus, 373. Pœna unde menſuram accipiat, 445. intra jus talionis fines nec charitati repugnat, 362. ſumi nequit niſi ab iis, qui jus noſtrum læſerunt, 377. Pœnas ſtatuere, ſoli civitati, ejuſque rectori, non extraneis, competit, 434. Pœna jure naturæ tantum ſtatuitur pro injuria facta, 328. 329. 358. non pro imperfectione, 329. 358. nec in cogitationes, etſi pravas, *ibid.* nec in id, quod viribus humanis impoſſibile eſt, *ibid.* Pœnæ civili demum jure augeri, minuique, ob malitiam vel majorem, vel minorem poſſunt, 365. Pœnam, quæ ultra talionem infertur ad emendationem vel ipſius lædentis, vel tertii, eſſe juris mere civilis, 331. negatur, 332 Pœna finitur tum morte, tum remiſſione, 331. 332. Pœnas quoque temporarias Deus aliquando vitioſis imponit, *P.* 73. Pœnæ, *in l.* 45 *ff. de injur.* cur extra ordinem ex cauſa, & perſona ſtatui ſoleant, III. 371. Pœna univerſitatis nocet etiam ſucceſſoribus, 442. non pœna ſingulorum, *ibid.* Pœnæ debitæ belli tempore non condonatæ cenſentur, ſi nihil de earum remiſſione in pace dictum ſit, IV. 357. 358. *Pœnarum capitalium* juſtitia probatur, *P.* 95. origo ſecundum Grotium, I. 131. vera ratio, *ibid.* de naturalibus princeps diſpenſare nequit, Pœnis capitalibus poſitis, ponitur & bellum, 158. Pœnæ capitales Evangelio non contrariæ, 160. an in ſubditos hæreticos ſtatui poſſint, III. 397. Pœna mortis quo caſu cruciatibus, etiam naturali ratione, exaſperari poſſit 370. *Pœna culei* in parricidas, I. 160. jam ante Conſtantinum nota fuit, *ibid.* Pœnarum ſymbolum, *vide* Arbor. *Vide* Talio. Punire.

*Pœnitentia* conceſſa in iis quæ ex voluntate profecta, vera, ſi tempus, & copia ſuppetit, requirit ut is, qui damnum dedit, id reſarciat, IV. 175. eorum qualis eſſe debeat, qui injuſta bella intulere, *ibid.* Pœnitentia ductis non ſemper omnem pœnam remittit Deus, an iis a magiſtratu Chriſtiano danda ſit impunitas, *ibid.* ab iis, qui pœnitentiam agebant, olim vita puritatis eximiæ requirebatur, III. 294. hinc clericis, & ſimilibus annumerati, Pœnitentibus an pœna omnis condonanda, 281. *ſeq.* militia olim interdicta, & quare, I. 112

c. Pœnitentiæ quot gradus in veteri Eccleſia, I. 161. Pœnitendi jus in contractibus exponitur, II. 604 *ſeqq.* Pœnitendi quando ſit jus in contractibus, ex principiis *H.* Cocceii, 674. & *Sam.* Cocceii, 681. 685

c. *Poëſin* cur ſectati ſint ſapientes veteres, *P* 93

c. *Poëtis* quantum auctoritatis tribuendum, *P.* 92. Poetæ primi juſtitiam docuerunt, *ibid.*

Πόλεμος unde dictum, I. 2

Πολιτικὴ ars quæ Ariſtoteli, I. 173

c. *Politica* diſtincta a jure naturæ, *P.* 101. definitur, *ibid.*

*Politici* Scriptores magis ſpectant quotidianam adminiſtrationem, quam jus imperii, I. 200

c. *Poliaza* quid, II. 725

*Pollicitatio* quid, & quem effectum habeat, II 586

c. Pollicitatio quid ſit, II. 615. in quo diſferat a pacto, *ibid.* nullam producit obligationem, 614. duo caſus, in quibus Jure Romano jus ex ea transferatur, 643

c. Polybius: fortiori imperium natura competere, I. 211. ejus locus, ubi agitur de mixtura non ſtatûs, ſed adminiſtrationis Reip. Rom 314. comparatio ſtatûs Rom. cum Lacedæmonio, 315. de judicio in fœderatos, 324

c. Polycarpus cur jurare noluit per genium Principis, I. 155

*Polygamia* naturaliter licita, II. 204. cur prohibita lege Evangelica, 208

c. Polygamia plurium fœminarum nec veteri, nec nova lege prohibita, *P.* 95. Polygamia fœminæ contrariatur juri naturæ, II. 343. 273. viri, non item, *ibid.* & 251. Polygamiam an princeps chriſtianus lege publica introducere poſſit, 245. 253

Pompeius bellum piratarum finit pactionibus, IV. 299. templum Hieroſolymarum ingreſſus contra legem, 3. 4

c. Pompeius triumphavit de prædonibus, piratis, & ſervis, III. 645. excelluit in cognitione juris naturalis, *P.* 33. ejus mores

mores ex Seneca, Plinio, & Salluſtio, 41

c. Pomponius *JCtus* quando vixit, I. 265. de forma Reip. Rom. paulatim mutatâ, *ibid.*

c. Pomponius *tribunus* quam ſancte ſervavit juratam promiſſionem, III. 36

c. *Pondere* quæ res metiantur, II. 702

c. *Pontaticum* quid, II. 109

*Pontifex* Romanus coronat Imperatorem qua Romanus eſt Imperator, II. 533. *ſeq.* pronunciavit electionem factam a populo Rom. *ibid.* vacante Imperio feudorum inveſtituras quo jure tribuat, 534. ficto, *ibid. n.* 78. *&* c. 556

c. Pontificis Romanl quæ partes fuerint in eligendo Imperatore, I. 248. Pontifices, etiam maximi, omnem poteſtatem ſibi commiſſum a poteſtate civili tenent, ejuſque ſaltem ſunt miniſtri, *ibid.* vide *Papa.* Pontifex ſummus Hebræorum poſt tempora captivitatis quo reſpectu præfuit populo, II. 552. Poutifices Hebræorum regibus ſubjecti, I. 238

c. *Pontificia* poteſtas prætenſa ſubordinatur, & reſtituitur poteſtati ſæculari, I. 237. *ſeqq.* vide *Clerici.*

Pontius Samnis, II. 18

c. Pontius ſuis læta vaticinatus ob juſtitiam cauſæ, *P.* 77. quid ei juſtum bellum, I. 115

*Populus* poteſt jus ſe regendi totum alienare, I. 176. eorum exempla, qui ſe aliis ſubjecerunt, *ibid.* Populus liber facto magiſtratuum ſine mandato non obligatur, II. 218. 343. Romanus jus Imperatorem eligeudi ſemper retinuit, 527. *ſeq.* Romanus idem, qui olim, *ibid.* Populus, regimine mutato, tenetur de debito ante contracto, 526. liber factus ſedet eo loco, quo ante rex, aut princeps, *ibid.* idem ſub Monarchico, Ariſtocratico, Democratico regimine, 525. migrans idem, *ibid.* Populus idem quamdiu, *ibid.* quomodo intereat, 524. ſubditus an ob regis delictum puniri poſſit, III. 429. Populus quibus modis dividatur, intereat, uniatur, *vide* Civitas. Populus idem manet poſt annos mille, II. 522. *ſeqq.* etiamſi in alium locum ſedem ſuam tranſtulit, 525. alios populos ſub ſe habere poteſt, & in eos jure abſoluto imperare, I. 178. redactus ad paucos, qui populum facere nequeunt, id jus tantum retinet, quod erat privatorum, II. 524. tenetur partibus ſuis conſervare id, cujus gratia in ſocietatem civilem ventum eſt, 343. Populi ob regum peccata puniti, quare, I. 186. Populi pars alienari non poteſt, niſi & ipſe conſentiat, II. 340. nec ipſa poteſt recedere a populo, niſi ex ſumma neceſſitate, *ibid.* ne quidem ex neceſſitate, 342. *Populi* conſenſus circa alienanda imperia quomodo intelligatur, 343. teſtimonium de jure ſucceſſionis quid valeat, 389. Populi minor pars populum non obligat, III. 91. Populi an poſtliminio a regibus recipiantur, IV. 119. Populo deſtructo an res maneat eorum, qui populo ſuperſunt, II. 524

c. Populus victor, & populus victus coaleſcunt in unam civitatem, I. 255 alterius poteſtati ſubjectus quo jure ſuis legibus, & judiciis uti poſſit, *ibid.* penes populum an detur ſumma poteſtas, non obſtante majeſtate in regem tranſlata, 258. Populus de ſuo jure vel ad tempus, vel in perpetuum diſponere poteſt, 272. conſtituens regem an ſit ſuperior rege, 273. 274. cur puniatur ob regis peccata, 274. ei non competit judicium de factis regis cognoſcendi, 275. ſi in unius dominium, & patrimonium tranſiret, privata efficeretur domus, 281. Populi bello victi ſtatus, & conditio, 289. Populus alius, alii ſinguli e populo, 291. Populus quo ſenſu, & caſu, deſinat eſſe ſui juris, 295. Populus, ejuſque patrimonium, nou ſunt in uſufructu regis, 296. 297. Populus pro lubitu de ſuo jure imperii diſponere poteſt, 313. per occupationem generalem, præter imperium, dominium aliud generale, & privatum, acquirere nequit, II. 90. 92 non habet jus in re, ſi generaliter ſaltem occupavit territorium, 160. imperio in principem collato cur pœnitere nequeat, vera ratio, 198. imperium occupat ſinguli dominium, 494. 496. 498. 500. eſſe non deſinit, etſi modus imperii mutetur, 543. Populo extincto æs alienum non extinguitur, 545. etſi alio migret ob territorium ſublatum inundatione, &c. nihilominus obligatur ob æs alienum, *ibid.* etiam ille, qui alius migrantis ſedem occupat, *ibid.* etiam pauci, reliquis fame, vel peſte ſublatis, *ibid.* etiam victor debita-

Digitized by Google

bita populi victi ſolvere tenetur, *ibid.* populo vera delinquente ſublato non tenetur populus ſucceſſur ex delicto anteceſſorum, *ibid.* plures populi in unum coaleſcere poſſunt, ſi ita, & quatenus diſponunt, 546. quoad jura publica non quoad privata, *ibid.* dividi Populus poteſt, *ibid.* Populus ob delicta principis in homines commiſſa puniri, ob delicta in Deum, ſaltem calamitatem pati in pœnam principis dicitur, III. 451. Populos dari, cum quibus non ſit pactorum commercium, verum non eſt, 468. Populus per ultimam victoriam totus in hoſtis poteſtatem pervenit, nec gaudet jure poſtliminii, IV. 128. ab hoſte occupatus quo caſu poſtliminio gaudeat, quo non, 156. *ſeqq.* & priori caſu an ſubſiſtant actus victoris mediis temporis, 157. *Populi Romani majeſtatem comiter conſervare*, quid, I. 319. 320. Populorum ſeptem exciſioni mandatorum nomina, 123

c. *Popularis* Status, *vide* Democraticus.

*Populatio* plerumque fit ex odio, IV. 219. *ſeq.* juſta ea eſt, quæ ad pacem hoſtem cogit, *ibid.* ex quibus etiam politicis cauſis ea abſtinendum, 229. milites populantes an juſte etiam coram Deo poſſint interfici, ſi id permiſſum lege humana, III 385. Populatio inutilis, ubi hoſtis aliunde ali poteſt, IV. 224. quibus ex cauſis inhibenda, 220 quæ utilis, & quæ inutilis, *ibid.* Populatione abſtinendum, ubi ſpes eſt celeris victoriæ, 223. inhibitâ conciliantur hoſtium animi, 230. in Populationibus inhibendis, Belgarum, & Indorum mos, 224. *Vide* Vaſtatio. Hoſtilis res, &c.

c. Πορνεία quid in ſacris ſignificet, II. 255

c. *Portus* ſunt populi territorium occupantis. II. 144. eorum uſus proprii, & non proprii, cujus ſint juris, *ibid.*

c. *Poſſe*, & *non poſſe*, verborum abuſus, I. 47

*Poſſeſſio* per alium acquiritur, IV. 31. in re dubia imperii ſequenda privato, I. 354. ferarum per inſtrumenta quomodo quæratur, II. 470. longæva inter reges, & populos, 164. non acquiritur jaculi immiſſione, 469. rei alienæ juſta, quæ in bello fit ex neceſſitate, *vide* Occupatio. Poſſeſſio de ſultoria nil efficit ad jus proprietatis, 168. ut ad dominium jus faciat, corporalis requiritur, 469. facti ſufficit in bello, IV. 327. longi temporis allegari ſolet etiam inter populos diverſos, aut reges, II. 164. videtur valere, non tantum ex conjecturis, ſed & jure gentium voluntario, 168 III. 249. Poſſeſſionis longæ favor circa imperia, II. 168. *ſeq.* 469. immemorialis quæ vis jure gentium, 168. Poſſeſſionem in re controverſa privatus ſequatur,

c. Poſſeſſio eſt naturalis facultas rem tenendi, cum animo ſibi habendi, II. 482. Poſſeſſionem inter, & jus, diſcrimen a natura eſt, I. 377. Poſſeſſio naturâ differt a dominio, II. 482 Poſſeſſionis, & proprietatis jura differunt, IV. 374 Poſſeſſio quatenus dicatur aliquid ex jure mutari, III. 502. naturalis quomodo acquiratur, II. 153. ad quam juris ſpeciem referri poſſit, *ibid.* naturæ jure tamdiu defendi poteſt, donec de jure cauſa cognita ſtatuatur, *ibid.* quando pereat, *ibid.* quando amiſſa cenſeatur, IV. 52. bellica non tulit jus, niſi finito bello, III. 155. longi temporis, *vide* Præſcriptio.

*Poſſeſſor* neceſſitate præferendus, II. 61. *malæ fidei*, quando jus acquirat, IV. 73. *bonæ fidei*, rem poſſeſſam tenetur reſtituere, II 588. etiam cum fructibus, 561. etſi caſu aliquo conſumſerit, *ibid.* & 559. reſtituere non tenetur ſi perierit, 56 . quid ſi vendiderit, 562. retinere rem poſſeſſam poteſt ob impendia, & utilem operam non reſtitutam, 478 Poſſeſſor *malæ fidei* impendia, & utilem operam imputare poteſt, 479. tenetur ultra rei rationem etiam ex facto. 561

c Poſſeſſoris conditio cur melior ſit, vera ratio, III. 496. Poſſeſſor rogatus de poſſidendi cauſa quo caſu eam probare teneatur, quo non, 465. in contractu æſtimatorio non poteſt conveniri ob caſum, II. 699. exceptiones, *ibid.* Poſſeſſor *bonæ*, & *malæ fidei*, ad quæ teneantur, 569. *ſeqq.* 577. *ſeqq.*

c. *Poſſeſſum* jure cur injuria auferatur, vera ratio, II. 83

*Poſſidere* nequit qui neſcit, IV. 291. igitur nec infantes jure naturali poſſident, II. 592. Poſſideri poteſt etiam res alienata per ſolam alienationem, non traditionem, 344. qui poſſidetur, ſibi nihil poteſt poſſidere, IV. 97. Poſſidentis jus, II. 61. melior conditio in re dubia, III. 490

c. Poſ-

*c.* Poſſidere etiam per alium poſſumus, II. 347. 483

*Poſteri* captivorum, ſervi, IV. 70

*c.* Poſteris an pater, etiam volente populo, jus eventuale naturâ quæſitum auferre poſſit abdicando, vel alienando, vel derelinquendo, II. 189

*Poſteriora* prioribus derogant, III. 133. fortiora prioribus, 147

*Poſthumus* ſi mortuus fuerit, quomodo intelligendum ſi non fuerit natus, III. 142

*Poſtliminium* jure gentium eſt, & quare, IV. 111 113. durat etiam hodie quibuſdam caſibus, IV. 122. evanuit inter Chriſtianos, & Mahometiſtas, *ibid.* non eſt apud eos, quibuſcum pax nobis eſt, partes tamen noſtras non ſequuntur, 111. in pace tantum captis fato ſuo competit, *vide* Fatum. & iis, qui pactis comprehenduntur, 112. *ſeq.* 327. Poſtliminii res ſunt pro non captis, 272. Poſtliminio non omnes res redeunt, 115. res rediiſſe quando cenſeatur, 28. Poſtliminium quid, & illius vocis origo, 110. Poſtliminium apud ſocios, & amicos, 111. in bello, & pace, 112. Poſtliminii ſpecies, *ibid. ſeq.* Poſtliminium an dediti habeant, 115. extra bellum, unde ortum, & apud quos locum habeat, 121. Poſtliminii non eſt jus durantibus induciis, 115. Poſtliminio quæ dicantur recepta, 112. *c.* 45. pace qui Poſtliminio redeant, qui non, 112. *ſeq* qui Poſtliminio rediit, jura in eum reſtituuntur, 114. Poſtliminio an aliquando populi ſe, ſuaque recipiant, 115. civitas Poſtliminio quomodo redeat, *ibid.*

*c.* Poſtliminii jura in genere ex juris naturalis principiis illuſtrantur, *P.* 99. exceptis quibuſdam, ubi ob utilitatem publicam Romani receſſerunt a jure naturæ, *ibid.* Poſtliminium definitur, IV. 165. 168. cum quibusnam ſit, 168. 169. vocis variæ ſignificationes ex Ælio Gallo, 169. 170. 171. etymologia, 148. Poſtliminium quid vocetur, 124. de jure Poſtliminii ſyſtema Grotii obſcurum exponitur, 145 ejus vera ratio ex naturæ principiis adſtruitur, 146. Poſtliminii jus oritur ex ipſa natura, 148. l. 59. Poſtliminium duplex, vel *perſonæ*, *reive*, vel *civitatis* noſtræ, IV. 148. Poſtliminio rediiſſe res, vel perſona, quando dicatur, 52. Poſtliminium *eſſe etiam cum fœderatis*, *&* *liberis populis*, *ac regibus*, *ut cum hoſte*, quod ait Gallus Ælius, quo ſenſu admittendum, 150. tres caſus, ubi etiam in pace obtinet, *ibid.* cur negatum a Romanis bello, non fato captis, 150. 151. 152. *ſeqq.* eo cur non gaudebant cives Romani bello capti, niſi ex fictione *legis Corneliæ*, 146. jus naturæ circa illud reduxit Leo Imperator, 147. Jure Rom. illis demum captivis cur ſit, de quibus in pace mentio facta fuit, vera ratio, 153. quando competat Magiſtratui in civem, qui ſe dedidit, 155. quando capto creditori, vel in captum debitorem, *ibid.* quo caſu eo gaudeant civitates, provinciæ, vel integri populi, quo non, 156. *ſeqq.* & quid primo caſu juris ſit circa actus victoris medii temporis, 157. Poſtliminium crediti, 159. matrimonii, *ibid.* ſervorum, 162. rerum mobilium, & immobilium, 164. *ſeqq.* circa Poſtliminium jus civile in pauciſſimis mutavit jura naturæ, 159. Poſtliminii jure gaudent, & ſubſunt urbes, provinciæ etiam invitæ, 127. Poſtliminio an priſtina jura recipiat ſervus venditus ab hoſte amicis, & ab his profugus reverſus ad ſuam civitatem, 169. Poſtliminium ab utraque bellantium parte, non attenta juſtitia, injuſtitiave belli, ipſa ratione naturali obtinet, 276. 277. Poſtliminium finitur quoties judicium partis ceſſat, 127. exempla, 128. non finitur pace facta, 128 *ſeqq* ceſſat ſi captæ res, vel perſonæ, ad gentes medias tranſeant, 124. *Poſtliminio reſtitui ſolum littori*, *ædificio occupante collapſo*, quo ſenſu dicatur *in l.* 6. *pr.* *ff.* *rer. div.* 164.

*c.* POTAMON Eclecticæ ſectæ auctor, *P.* 87.

*Poteſtas* eſt jus ſtricte dictum, I. 4. eſtque duplex, vel in ſe, vel in alios, *ibid.* item vel vulgaris, vel eminens, *ibid.* civilis quæ 14. qui non eſt ſuæ poteſtatis, nil in poteſtate habet, IV. 97. quod eſt in poteſtate, oppoſitum ei, quod eſt in fide, 205. quæ in alia poteſtate eſt, non eſt civitas, 174. *Poteſtas civilis* in quibus rebus conſiſtat, 172. humana ordinatio Petro, Paulo divina, quo ſenſu, 341. *Poteſtas ſumma* quæ, 173. illius ſub-

ſubjectum, 174. non eſt ſemper penes populum, 174. 176. temporaria aliqua, 183. per conſenſum, aut res, quomodo obligetur ex pacto minorum poteſtatum, IV. 409. & ex eo, quod contra arcana mandata factum eſt, *ibid.* Poteſtas *regia, patria, herilis*, I. 5. *regia* quo ſenſu bono noſtro inſervire, a Paulo dicatur, 333. *ſeq. patria* quædam ex jure civili, II. 202. *ſeq.* Poteſtates minores quibus modis ſummam obligent, IV. 408. *ſeq.*

*c.* Poteſtatis *ſumma* origo, & neceſſitas, I. 211. *ſeqq.* exercetur vice ipſius Dei, 232. originarie competiit patribus familias non humano generi, 337. ejus præcipua pars, 116. vis gemina, *ibid.* non poteſt ſimul eſſe pars, & judex, *ibid.* alia ſimpliciter talis, alia reſpectu quorundam jurium, ſ. perſonarum, 278. Poteſtas ſumma an dividi poſſit, 310. *ſeqq.* ejus concurſus inter populum, & regem, nullus, 311. diſtinguenda ab ejus adminiſtratione, 276. ex hac diſtinctione ſequuntur variæ mixturæ, *ibid.* in quæſtione de vere ſumma quid inſpiciendum, *ibid.* non ab exercitio, nec a nomine, ſed a ſolâ cauſâ dijudicanda, *ibid.* & 277. quæ ſit, & cui competat, ſyſtema Grotianum, 229. refutatur, *ibid.* juris tantum tuendi cauſâ conſtituta eſt, *ibid.* legiſlatoria, judiciaria, & deliberativa, *ibid.* & 230. ſumma poteſtas definitur, *ibid.* naturâ tantum competit generi humano juxta principia *H.* COCCEII, *ibid.* eo diviſo ſingulis civitatibus, 231. ſed ſub varia forma, prout bello, aut pactis deciſum fuerit, *ibid.* vel omnibus inhærens, vel pluribus, vel uni, 251. differentia inter eam, quæ omnibus aliis, & eam, qua nulla alia eſt ſuperior, *ibid.* duæ vere ſummæ eſſe poſſunt, etſi inæqualiter, *ibid.* quænam ſit vere ſumma poteſtas, late examinatur quæſtio, 252. refellitur definitio Grotiana, 254. & comparatio ſummæ poteſtatis cum viſu, *ibid.* ejus translationem in alium, vel alios, an populus revocare poſſit, 257. *ſeqq.* Poteſtates ſummæ inter ſe quo jure teneantur, 22. Poteſtas *civitatis* ſi concurrat cum *patriâ, maritali, dominicâ*, quænam potior, 34. *regia*, & *patria*, differunt modo, objecto, & effectu, 33. patria ſubeſt regiæ 217. *inferior*, injuſſu principis, ſi res moram fert, cur bellum inferre nequeat, 226. 227. in Poteſtatem noſtram quomodo res redigantur, II. 85

*c. Præadamitarum* figmento quid anſam dedit, II. 301

*c. Præcedentia*, vide *Regum Ordo. Dignitas.*

*Præceptum* Chriſti de non reſiſtendo quem ſenſum habeat, I. 164. 166. Præcepta evangelii an contineantur in jure naturali, *vide* Evangelii præcepta. Præceptorum ordo ſecundæ tabulæ in Decalogo, III. 293

*c.* Præcepta virtutis inter obligantia, & honeſta, diſtinctio Grotiana examinatur, III. 96

*Præda.* Græcorum, Aſiæ, Afrorum, Francorum, & Romanorum mos circa eam, IV. 34. *ſeq.* militibus interdum data, & quibus ex cauſis, 38. eadem in diverſos uſus diſtributa, 42. in ſolutum concedi ſolet, *ibid.* militi dari quando cœperit apud Romanos, 45. de ea lex civilis ſtatuere poteſt, 44. interdum ſubditis conceditur, 45. ſocii aliquando partem habent in ea, *ibid.* quomodo fiat capientium jure gentium, 26. concedi poteſt, etiam ante ejus acquiſitionem, 44. *Præda* decima conſecrata, 25. jus probavit Deus, *ibid.* nomine urbes, & agri veniunt in piis cauſis, 42. genera, *ibid.* diviſio quot modis facta, 38. pars data iis, qui non militarent, 42. pars data miſerabilibus perſonis, 44. *Prædam* cogere, jure naturali licet, 25. *c.* 49. lege charitatis non licet, niſi faciat ad notabile momentum, 291. dare militibus, ambitioſum apud Romanos, 38. dividere, quibus conceſſum, 34. quomodo apud Romanos duci conceſſum, 43. quomodo dividi oporteat militibus, 38. *ſeq.* exercere in barbaros, cur laudatum Ariſtoteli, III. 93. ex præda duci quid debeatur, IV. 38

*c.* Prædam agere ex hoſte, naturâ licet in infinitum, IV. 295. cedere ei, cujus nomine bellum geritur, vult *H.* COCCEIUS, 54. ſingulis capientibus, cum diſtinctione, *Sam.* COCCEIUS, 55. & quidem jure naturæ, non ficto illo gentium, 56. jure, an injuriâ capta ſit, aſſeri durante bello nequit, *ibid.* Prædam ſocii ſemper in miniſterio publico capiunt, 66. Prædæ jus apud Hebræos, 67. de præda ſi controverſia ſit



Digitized by Google

inter hoſtes, ea apud medios decidi nequit, *ibid.* nec ſi inter populum, & ſubditos, 68. Prædam quo jure inter milites dividebant Imperatores Romanorum, 61. Præda aut dividebatur, aut diripiebatur, 62. quomodo inter ſocios navales dividatur, II 728. ex amicis, vel ſociis acta quomodo reparanda, III. 197

*Prædari* vetitum manente periculo, IV. 47. prædandi licentia olim inter populos diverſos, III. 92 *ſeq.*

*c.* Prædandi jus in hoſtem naturâ competit in infinitum, & ultra quantitatem debiti, IV. 49. poſt fœdus, quo bellum componitur, ſalvum eſſe, cum ratione pugnat, 366

*Prædictio* divina an jus det, III. 462

*c.* *Prædium* inferius teneri recipere aquam ex ſuperiori an id ſit ſervitus naturalis, II. 133. 134

*Prædoni* fides debetur, IV. 299. *ſeq.* etiam cum prædone nobis quædam eſt ſocietas, contra, quam putavit Cicero, III. 12. an quod prædoni jurato promiſſum eſt, momento poſſit repeti, 13. Prædones duces facti, 616

*c.* cum Prædonibus non eſt bellum, I. 213. in Prædonis perſona jus deficere, verum non eſt, I I. 37. Prædonum integræ gentes, 110. Prædonum gentes in omne genus humanum promiſcue armatas bello petere, cuique licet naturâ, 377. 379. 380. cum Prædonibus bellum non eſt, 651. Prædoni fides data ſervanda, IV 308. 311. *Vide* Latro Pirata.

*c.* *Præjudiciales* actiones non ſunt reales, II. 229.

*Prælia* extra ordinem inita quo ſenſu injuſta, IV. 290. ſupervacua, id eſt, quæ ad virium tantum oſtentationem faciunt, injuſta, 206

*c.* Prælii ſpecies fortis ſunt, IV. 369. & inſtrumenta divini judicii, 370

*Præmium* cui debeatur, ſi duo ſimul impleverint conditionem, III. 141. *c.* 167. eſt quid favorabile, *ibid.*

*c.* Præmia minus merito dans quale jus lædat, P. 54. Præmiorum ſymbolum, *vide* Arbor.

*c.* *Præponens* quod teneatur ex actu inſtitoris ſervi, id non oritur ex eo, quod præponens locupletior factus ſit, ſed ex conſenſu, II. 573. contra eum, qui cum præpoſito contraxit, agere ex contractu, & vice verſa, nequit, 641

*Præſcriptio* locum non habet in agris, aut locis poſtliminio acceptis, IV. 119. probatur contrarium, *c.* 164. Præſcriptor mala fide quo jure dominus maneat, 73

*c.* Præſcriptio naturali jure nulla datur, neque ex lapſu longi temporis, neque immemorialis, II. 175. 177. 188 ex lege civili demum inter privatos introducta, 177. 178. 195. quo caſu locum habere poſſit jure civili in juribus negativis, 199. Præſcriptionis cauſæ, & fines, IV. 87. in immemoriali an bona fides requiratur, inepta quæſtio, II. 185. Præſcriptione ſola longi temporis, non attenta bona fide, quod res aliena acquiratur, id peccatum eſſe, male aſſeritur in Jure Canonico, IV. 85. *ſeqq.* conciliari tamen circa hanc quæſtionem poteſt Jus Can. cum civili, 90

*c.* *Præſcriptis verbis* actio unde, II. 684

*Præſentem* reip. ſtatum tueri, civis boni eſt, II. 168

*Præſidiorum* impoſitio quibus caſibus laudata, IV. 264

*c.* Præſidii jus, quod ex pacto eſt, non infert imperium, I. 326

*Præſumtio* in acceptatione promiſſorum qualis, I. 587. in contractibus permutatoriis ei non eſt, quaſi donatum ſit, quod plus promiſſum eſt, quam par erat, 661. facta in lege unde colligenda, 588. præſumitur populus id voluiſſe, quod maxime expedit, 380. præſumitur in dubio pax inita hoc ſenſu, ut res maneant in ſtatu, in quo poſtremo erant, IV. 325. *ſeq.*

*c.* Præſumtio nullum jus efficit, II. 696. nec tollit, 497. Præſumtio falſa facti male Grotio eſt fundamentum doctrinæ de errore, 623

*c.* *Prævalens* res quo ſenſu dicatur JCtis Romanis, II. 512. 513

*Prævenire* facinus meditantem an liceat, *vide* Occupare.

Πρᾶξιν αὐτῶν, IV. 251

*Precarium* jus, vel imperium, I. 190

*c.* Precario res quomodo habeatur, I. 280. Precario poſſidens rem non poteſt conveniri a domino, ſi ea caſu pereat, II. 699. exceptiones, *ibid.*

*Prehenſionis* jus ſocius in ſocium directe non habet, I. 163

*Pretia* rerum unde, II. 662. *ſeq.* *Pretium* inæ-

inæquale, ſive minus juſto, jore gentium nemo cogitur ſupplere, IV. 390. quia pro æquali habetur, & quare, II. 670. ad quid quiſque ex eo teneatur jure naturali, 661. ut naturaliter ſit juſtum, unde cenſeri debeat, 662. *ſeq.* in conſtituendis rerum pretiis quæ ſit juſta menſura, *vide* Neceſſitas. Laborum, & expenſarum ratio haberi poteſt, 663

*c.* Pretii inæqualitas jure nunquam vitiat negotium, II. 697. de vero rerum pretio, 702. *ſeqq. vera utilitas* eſt naturale pretium omnium rerum, 704. Pretium quarundam rerum augetur in vita civili vel difficultate, vel cupiditate, 705. in *Pretio affectionis* quid joris, 707. Pretium rerum cur indies creſcat, 712. *Pretium periculi*, 725

*Primi* vox quid ſignificet, III. 141

*c.* Primus duplici ſenſu, I. 251

*c.* *Primicerius* quis, I. 373

*c.* *Primogenito* naturâ quæſitum jus pater auferre nequit, II. 439. *Primogenitura* jus apud Hebræos, *ibid.* tranſmittitur ad deſcendentes liberos, 460. etiam in hæreditaria ſucceſſione, 461

*Princeps* an legibus ſit ſubjectus, II. 171 obligatur per legatum, etiam arcana mandata ſupergreſſum, 591. privatus fit ſi imperiom pro derelicto habeat, I. 350. perturbari poteſt, & e regno ejici, ſi in reges populi liberi, cui præeſt, peccet, 349. *ſeq.* rex ſummo cum imperio poteſt, ſi populus partem ſoam imperii derelinquat, II. 170. noviter factus ſedet eo loco, quo ante populus, 526. *Vide* Rex. Poteſtas ſumma. Principes populi liberi vi reprimi poſſunt, II. 149. *ſeq.*

*c.* Principis vox per ſe nullum imperii jus infert, I. 276. Principes æque juri naturæ parere debent, ac privati, P. 73. Princeps Chriſtianus quales leges ferre nequeat, I. 73. *Princeps* legibus a ſe latis non obligatur, 325. leges a ſe latas mutare, & tollere poteſt, 314. quoties de jure ſuo privato diſponit, ſubeſt legibus civilibus, II. 618. ejus rebus privatis præſcribi poteſt, 195. de pœnis capitalibus naturâ ſtatutis an diſpenſare queat, I. 131. in alieno territorio privatus, 236. pro lubitu an jus ſingulis quæſitum auferre poſſit, 33. nec naturalia, nec civilia jura ſubditis quæſita ex plenitudine poteſtatis auferre poteſt, III. 75. 76. *ſeqq.* exceptis quibusdam caſibus, 75. 77. 78. IV. 60. 312. extraneo jus quæſitum nec in pœnam, nec ob utilitatem publicam, ex plenitudine poteſtatis auferre poteſt, III. 78. res judicatas cur evertere nequeat, 76. *Principi* quibus in caſibus parere non teneatur ſubditus, I. 356. non parendum in eo, quo efficitur ne princeps ſit, 375. cur reſiſtere non liceat, vera ratio, 363. vitam nobis eripienti ex qua cauſa reſiſtere non liceat, II. 35. 36. notorie injuriam facienti an, & quatenus reſiſtere liceat, I. 357. jus vitæ, & necis in ſubditos competit jure imperii, adeoque ſaltem ob crimen, IV. 256. *Princeps* læſus a privato ſibi non ſubdito, quomodo jus ſuum vindicare poſſit, I. 213. 223. 355. injuriam illatam a ſubdito ſuo non vindicans imploratus, ipſe injuriam infert, III. 623. bellum gerit non ut judex, ſed ut pars, I. 117. non ſibi acquirit, ſed populo, cujus cauſam gerit, 281. nihil alienare poteſt abſque conſenſu vel expreſſo, vel tacito populi, *ibid.* non poteſt derelinquere provinciam injuriâ ablatam, II. 178. in ſubditos nunquam agit jure belli, III. 380. male adminiſtrans an removeri a populo poſſit, I. 274. an ob crimina privata, *ibid.* malus ſi imperium teneat, an ſit defectus providentiæ divinæ, *ibid.* per Principem pejerans perjurii vere reus eſt, 160. Princeps pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere an poſſit, II. 364. 365. an valeat ejus emtio ſine pretio, locatio ſine mercede, ſtipulatio ſine verbis, 365. Principe mortuo ab inteſtato, & ſine liberis, cur ejus proximis deferatur ſucceſſio bonorum, vera ratio, 427. Principum cognati, fratres, filii, uxores, parentes ſubſont ſummæ poteſtati, 237

*Privatus* non debet ad ſe rapere judicium, quod eſt populi, I. 353. ſe obligans hoſti an contra rempublicam faciat, IV. 420. *c.* 426. *Privati* an cogendi a ſuperioribus ad implendum, quod hoſti promiſerunt, 422. *c.* 428 pactis cum hoſte obligantur, & quo ſenſu etiam piratis, & latronibus obligentur, 420. *c.* 425. quatenus capta ſua faciant, 290. de bello captis quando hoſti, quando civitati

tati

Digitized by Google

tati teneantur, 290. *ſeq.* *Privatis* bellum gerere contra quos liceat, I. 330. defendere ſe contra magiſtratus licet in ultima neceſſitate, 340. Privatis Chriſtianis an liceat punire maleficos, III. 284. Privatorum pacta cum hoſtibus quæ irrita, IV. 421. *c.* 427. Privata quæ dicantur, I. 173. Privata cauſa cum publica in bello conjungi poteſt, 169. *ſeq.* Privatæ interfectionis exempla, III. 275

c. Privatus quo caſu contra principem extraneum jus ſuum vindicare poſſit, I. 355. cur in uſurpatorem judicium ſibi ſumere nequeat, 387. Privatorum non eſt judicium, quid ad finem univerſalem pertineat, 362. Privato qua tali nihil in hoſtem licet, IV. 292. 293. Privati quibus lege conceſſum eſt jus interficiendi certum genus hominum, verum jus habent id faciendi, non ſaltem impunes ſunt, III. 357. Privata auctoritate jus ſuum vindicare quis poteſt vel jure, vel facto, II. 398. Privavata vi agendi juris incommoda, I. 363

c. *Privignæ* jungi non licet naturâ, II. 287. nec privigno, *ibid.*

*Privilegia* quomodo interpretanda, III. 203. quæ late interpretanda, IV. 387.

c. Privilegium quid, III. 89. quænam Privilegia princeps ab anteceſſoribus conceſſa revocare poſſit, quæ non, 88

*Probatio* optima in moralibus a fine, II. 368

c. Probatio ubi deficit, res manet in ſtatu quo, II. 184

c. PROBUS *Imp.* ſub eo Senatus auctoritas, I. 271

c. *Probus* Latinis quis, *P.* 41. Proborum bona exiſtimatio de iis, qui juſtitiam colunt, inſignem in republica effectum habet, 73

c. PROCULI *l.* 7. §. 1. *ff. capt.* & *poſtl.* reſponſum explicatur, I. 323

c. *Proculejani* qui, II. 511. 535

c. *Procurator* quid differat a nuncio, II. 645

c. PROCUSTES latro, III. 379

c. quod *Prodeſt mihi*, *tibi non nocet*, *æquitatem permittere*, *L.* 2. §. 5. *ff. aq. pl.* explicatur, II. 101

*Prodigis* pœna olim irrogata, III. 523. *n.*

c. Prodigus qua talis puniri nequit, III. 360. Prodigo quibus bonis interdicebatur Jure Rom. II. 423

*Proditores* olim inſepulti abjecti, III. 248

Πρόθυρα maris quorum ſint, II. 123

c. Πρόθυρα quid, & quid ibi juris, II. 151

*Prohibere* qui debet, nec prohibet, damni tenetur, III. 181. *ſeq.* Prohibita non ſemper etiam irrita, II. 218. *Prohibitio* in dubio potior juſſione, III. 147. vim ſuam exerit per pœnam, II. 218. quæ pœnam adjunctam habet, potior ea, quæ non habet, III. 147

*Promiſſio* non omnis tollit ſummum imperium, I. 196. ut valeat, acceptanda, II. 592. illius acceptatio quomodo fiat, & an innoteſcere debeat promiſſori, ut perfectam vim habeat promiſſio, *ibid.* Promiſſio an revocabilis ante acceptationem? & mortuo ante acceptationem promiſſario, *ibid. ſeq.* an revocari poſſit mortuo internuncio? item mortuo tabellario, 593. per miniſtrum facta quando revocabilis *ibid.* facti alieni, quid operetur, 595. Promiſſio requirit uſum rationis in promittente, 587. in errore fundata quando dicatur, & quid operetur, 588. rei illicitæ non valet, 590. facti, quod nunc in poteſtate promittentis non eſt, quid valeat, *ibid.* ex metu, 589. ob cauſam ante debitam, an obliget, 591. perfecta quid, & quam vim habeat, 586. Promiſſio & alienatio, *ibid.* Promiſſio ut acceptari ſemper poſſit, eſt ex jure civili, 592. omnis conditionem tacitam continet, III. 4. an eam, *ſi res, quo loco ſunt, manebunt*, 144. ut impleatur, juris naturalis eſt, *P.* 7. II. 586 Connanus id negat, 583. 585. Promiſſio jus dat ei, cui promittitur, I. 197 II. 586. an id jus ad hæredem tranſeat, 593. Promiſſio obligat propter ſocietatem naturalem, IV. 298. an ſolus promittentis actus faciat ut obliget, II. 592. promiſſio quando non obliget, III. 145. *ſeq.* & promittentem tamen perfidum non reddat, IV. 305. an omnis non obliget, quæ promiſſori nocet, III. 146. ut non obliget, jus civile poteſt efficere, II. 589 vim accipit ſi res promiſſa ſit in jure promittentis, 590. ſi non eſt, promiſſio cenſetur eſſe conditionata, *ibid.* Promiſſio ex animo deliberato, ſed non eo, ut jus alteri concedat, quatenus obliget, 587. non deliberato, an jus det alteri, *ibid.* ad bel-

lum defenſivum, favorabilis, III. 135. conditionata, II 586. 588. errans, *vide* Pactum expreſſa, III. 574. fœminæ ut ſit, irrita non eſt jure naturali, II. 587. imperfecta quæ ſit, quodque jus det, 586. jurata obligat promiſſorem etiam nocenti, ſi ut tali ei ſit juratum, III. 15. IV. 112. alias Deo, per quem juratum eſt, III. 11. *ſeq. n.* IV. 301. (*vide* Jusjurandum) Promiſſio quoties promiſſorem non obliget, III 7. *ſeq.* an in promiſſionibus, quæ hoſti fiunt, falſiloquium admittatur, 574. IV. 298. *ſeq.* Promiſſio liberalis, III. 135. ejus, qui lege civili non tenetur, interpretanda ex dicto, *ibid.* is, cui metu promiſſum eſt, ut liberare promittentem teneatur, opus eſt ut ipſe metu injuſto cauſam promiſſo dederit, IV. 300. Promiſſio non militandi adverſus certam partem an obliget, 421. 422. Promiſſio minoris valet jure gentium, ſi actum intelligat, 420. Promiſſio ut ſit irrita, non eſt ex jure naturali, II. 587 ad pacem eſt favorabilis, III. 135. privati an valeat, ſi ſit contra utilitatem publicam, *vide* Publica utilitas, aut contra officium, IV. 421. Promiſſio regis facta aliis quatenus populum obliget, 325. ſine cauſa facta an eum obliget, *ibid.* de aliquibus ad imperandi modum pertinentibus, non facit quo minus ſummum habeat imperium, I. 199. facta ſubditorum ipſi obligat, III. 52. Promiſſio tacita, III. 574. eorum, qui in civitatem coivere, *P.* 10. Promiſſio venditoris non adimit ei omnem facultatem moralem in rem, II. 664. Promiſſio novum jus confert, III. 574. de non fugiendo a vincto facta valet, IV. 422. de non redeundo in certum locum, & de non militando, hoſti facta valet, 421. Promiſſionis materia qoalis eſſe debeat, II. 590. Promiſſionis vis, 586. *ſeq.* Promiſſioni onus adjici quando poſſit, 594. Promiſſiones cauſam expreſſam non habentes naturaliter valent, 595

c. Promiſſio rei an rem ipſam afficiat, II. 568. Promiſſionum tres gradus Grotiani rejiciuntur, 614. *Promiſſio* perfecta quæ, 615. ejus objectum, *ibid.* ad perfectæ vim quænam requirantur, 617. Promiſſio facti illiciti nulla eſt, 631. de re aliena, valida eſt, *ibid.* alium facturum, quo caſu obliget, quo non, 653. Promiſſio ut valeat, quid requiratur, 638. 642. (*vide* Acceptatio) quatenus obliget facta ſub conditione poteſtativa, 631. futuri matrimonii facta ab eo, eave, qui nunc conjugem habet, jure naturæ valida, cur improbata civili lege, 632. ob cauſam vitioſam, injuſtam, turpem facta an valeat, *ibid.* negat *H.* COCCEIUS, 633. affirmat, *Sam.* COCCEIUS, diſtinguendo inter promiſſionem, & cauſam, 634 635. de actu perfectioni repugnante facta juri naturæ non repugnat, *ibid.* Promiſſionis *factæ ob cauſam turpem vim eſſe pendentem uſque ad tempus impleti ſceleris, hoc vero perpetrato jam obligationis vim exſeri*, aſſertum Grotianum merito carpit Pufendorfius, 636. Promiſſio vi extorta, jure naturæ valida, cur jure prætorio reſcindatur, 630. ex errore facta quomodo convaleſcere poſſit, 652. (*vide* Error.) Promiſſionibus juratis Dei tacita inerat conditio, III. 23. Promiſſiones juratæ etſi de eo factæ, qood cum perfectione pugnat, jure naturæ obligant, 28. Promiſſioni onus quamdiu adjici poſſit, 652. adjectum in favorem Eccleſiæ, vel pauperum, an revocari poſſit, *ibid.* Promiſſionem confundit Grotius cum ejus confirmatione, ſ juramento, 35. Promiſſio an extendi aliquando poſſit, ad non dicta, 167. de non militando, cur licite fiat a milite capto, vera ratio, IV. 427. *Vide* Diſpoſitio.

*Promiſſum* ob cauſam turpem an præſtandum, II. 590. ex Promiſſo juris capaces ſunt omnes, qui ad rationis uſum pervenere, IV. 300, jure gent. etiam infantes, & amentes, II. 591. Promiſſi onus in commodum tertii adjunctum quid operetur, 594. Promiſſa multa, quæ naturâ valent, lex civilis irrita facit, 590. quæ plus nocent promittenti, quam alteri proſunt, an præſtanda, 588. *ſeq.* III. 146. favorabilia, odioſa, mixta, vel media, 135. Promiſſa regum, *vide* Reges.

c. Promiſſis vel Deus ipſe non poteſt non ſtare, II. 615. ex iis quando incipiat obligatio omnis, 673. hæc obligatio quomodo definiatur a JC is Romanis, 616. Promiſſa non ſervanda eſſe, quæ ſint iis, quibus promiſeris, inutilia, in genere

nere verum non eſt, 609. item ea non ſervanda eſſe, quæ promiſſori plus noceant, quam alteri proſint, pugnat cum ratione, & æquitate, *ibid.* Promiſſa vi, & metu extorta an valeant jure naturæ, 625. *ſeqq* 653. (*vide* Metus. Vis illicita.) ex tali promiſſo obligatur promiſſor ad præſtandum; ex vi agit ad reparationem damni ſibi dati, IV. 310. Promiſſis nunquam tacitæ conditiones inſunt, niſi quæ ex ipſa rei natura ſequantur, III. 23. Promiſſo per litteras facto, negotium dijudicandum eſt ex legibus loci, ubi acceptans moratur, II. 618. Promiſſa dubia quomodo interpretanda, III. 149. Promiſſum principis non derogat ejus poteſtati, I. 307

*Promittendi* modus quis, II. 591. Promittens metu an teneatur, 589. Promittere captivus an poſſit, ſe non pugnaturum contra hoſtem patriæ, ut liberetur, IV. 421. 422

*c.* Promittentis, & cogentis actus confundit Grotius, II. 610. ſi tertius, cui promittitur, poſtea acceptat promiſſum annuente promiſſore, quomodo valeat negotium, 649. Promittere nemo poteſt, alium daturum, *ibid.* excipiuntur caſus, 649. 650. Promittere princeps etiam ſine cauſa poteſt, & tamen promiſſo ſtare tenetur, 612

*c. Propagationis* negotium naturâ facit unum ex mare, & fœmina, II. 275. Propagationem non tantum ſingulorum, ſed & familiarum, intendit natura, 276

*c.* PROPERTIUS de ſuffragiis per tabellas, II. 319. de manibus, III. 251

*Prophetarum* dicta de pace ſub Evangelio quem ſenſum habeant, I. 95

*Proportio* arithmetica, & geometrica, an proprie diſtinguant juſtitiam expletricem, & attributricem, I. 6. harmonica Bodini nulla, III. 297

*c.* Proportio arithmetica, & geometrica quid Grotio, & Ariſtoteli ſignificent, I. 35. ille merito hanc diſtinctionem a jure nat. removet, *ibid.* Proportionum in jure nullus uſus, 38. III. 334

*Propoſiti*, impetûs, & caſus diſtinctio, IV. 189

*Propria* fiunt occupatione quæ in prima diviſione diviſa non ſunt, II. 58. Proprium ſervus an habere poſſit, IV. 250. *ſeq.*

*c.* Proprium quando quid cuique factum juxta Grotium, I. 45. *Proprii homines* qui vocentur, II. 508

*Proprietas* non acquiritur ſolo actu animi, II. 57. ceſſat in ultima neceſſitate, 59. ejus vice antea communis uſus univerſalis juris fuit, 54. Proprietatis exordium, 53. *ſeq.*

*c.* Proprietas in quibus rebus alii competere poſſit, alii uſus, II. 141

*Proſelytus*, I. 19

*c.* Proſelytorum apud Judæos origo explicatur, I. 66. 67. differentia inter proſelytos juſtitiæ, & indigenas, 67. Proſelyti juſtitiæ, & domicilü, 71

Προςάγματα III. 95

*c.* Προσωποληψία qualis admittatur Jure Romano, III. 370

*Protectionis* jus non aufert, aut minuit ſummum imperium ei, in quo eſt, I. 205

*c.* Protectionis jus ubi locum habeat, I. 321

*Proteſtatio* de jure facit, ne res ob metum non recuperandi cenſeatur derelicta, II. 166

*c. Proverb. XXIV.* 11. verba, *eripe raptos ad mortem*, explicantur, I. 151

*Providentia* divina, remedium adverſus metus incertos, II. 18

*c.* abſqoe Providentia jus naturæ concipi nequit, *P.* 55

*Provinciæ* Romanæ non ſunt civitates, I. 174. populi in Provinciæ fotmam redacti quale jus habuerint, II. 525

*c.* Provinciæ plures ſi non vera unitate junguntur, ſed ſaltem ut habeant communem regem, commune concilium, quid juris, II. 546. Provincia ab hoſte occupata quo caſu jure poſtliminii redeat, vel recipiatur, qoo non, IV. 156. *ſeqq.* & quid juris circa actus victoris medii temporis, 157. Provinciæ Romanorum, *vide* Redigere.

*Proviſi*, & *improviſi* diſtinctio, IV. 188. *ſeq.*

*Provocatio* non datur ab arbitris lectis inter ſummas poteſtates, IV. 339 differt ab appellatione, II. 173. per ſupplicationem, *ibid.* ut ab aliquo nulla ratione poſſit provocari, cum perſona ſubditi pugnat, *ibid.*

*Proximus* quis in lege Hebræa? & quis in Evangelica, I. 99. *ſeq.* quis in materia favorabili, II. 591



Digitized by Google

*c.* Proximus duplici ſenſu, I. 251
*Prudentia*, virtus imperantis, III. 544
*Pſalmus* II. ſolitarie de Chriſto agit, I. 138
ψεύδεσθαι, in ſacris literis quid, III. 5
ψευδορκεῖν, III. 11
*c. Ptolemaeus* ſubditum ſe fecit filio, I. 33
*c. Pubertas*. & *impubertas*, II. 336
*Publicum* quid, I. 169. ſumitur interdum pro eo, quod eſt commune, II. 62. frequentius autem diſtinguitur, 122. alienari a privato non poteſt, 344. Publica non fiunt ſingulorum capientium in bello, ſed publico cedunt, IV. 46. *ſeq* ſubditi, qui aliquid contra inducias faciunt eo tempore quo nondum ſunt publicatæ, non tenentur, 385. Publica utilitas ad alienanda, &c. *vide* Utilitas publica.
*c.* Publicum omne dicitur in patrimonio populi, I. 286. Publica JCtis Rom. quædam jure gentium, quædam jure populi. II. 102. Publicas jure gentium res ſub communibus JCti Romani comprehenderunt, 147
*c. Publicano* ſolvunt ſubditi ex lege ſuperioris, non vi contractus, quem is cum principe fecit, III. 79
*Pudicitia* vitæ æquiparatur, I. 85. II. 8. etiam in hoſte ſervari debet jure gent. III. 671. Pudicitiæ conſervandæ cauſâ interfectio licita, II. 8
*c.* Pudicitia duplex, animi, & corporis, II. 31. huic vim inferentem occidere licet, *ibid. ſeq.* non vero perpetrato facinore, *ibid.*
*Pudor* quid, ubi de jure agitur, IV. 173. *c.* 178
*c.* per Pudorem quid Grotius intelligat, *P.* 52. Pudor, & Jus naturæ, ſynonima in Jure Romano, II. 297. Pudor naturalis ineſt membris generandi cauſa conditis, 275
*c. Puella* vi ſtuprata, *vide* Virgo. Pudicitia. Puellam *Lotharingicam* cur Angli cremarunt, III. 590
*Pueri* ob ætatem in bello liberi a cæde, IV. 197. ratione uti quando incipiant, II. 587. Pueris nemo mentitur, & quare, III. 569. Pueri, id eſt, ſervi, IV. 249
*c.* PUFENDORFII principium ſocialitatis, *P.* 49. confictum regnum patrimoniale evertitur, I. 287. regulæ de interpretatione nullo modo applicari poſſunt ad pacta dubia, III. 178
*Pugna* inutiles ſeriò præcavendæ, IV. 206. *Pugnare* in hoſtem qui miles non ſit, quo jure vetetur, 282
*Punctum* in moralibus non invenitur ſine quadam latitudine, II. 6
*Punici* belli ſecundi controverſia, III. 184
*c.* Punici belli primi, & ſecundi, cauſæ juſtificæ, & ſuaſoriæ, II. 20. ſecundi juſtitia a parte Romanorum, III. 128. 129. 160. 161. 197. 481
*Puniri* an poſſint qui in falſos Deos impie agunt, III. 319. Punitio exemplaris, 273. Puniunt ſæpe potentiores, non quia æquum eſt, ſed quia hoc ipſis expedit, IV. 74
*c.* Puniendi licentiam Deus nullo edicto repreſſit, I. 129. jus non competit privato, ſed ſoli magiſtratui, III. 331. 335. poteſtas non ſublata per Evangelium, 349. *Puniri* ſuo merito quid ſit, 335. quales actus nequeant, & cur, 358. 359. poteſt etiam qui damni, vel injuriæ factæ cauſa eſt, 431. *Punire* Deus pro lubitu nequit, 337. par parem naturâ nequit ſi ſuperior adeſt, *ib.* Puniturum ſe parentes in ſobole, quo ſenſu Deus *Deut. V.* minetur, 446. Punitarum civitatum exempla, 442. *Vide* Pœna.
*Pupillus* ex commodato tenetur in quantum locupletior, II. 560 capax dominii ex jure gentium. *vide* Dominium. Pupillus in tutorem jus habet exigendi exactam diligentiam, III. 180
*c.* Pupillus ex pacto ſuo non obligatur, II. 237. Pupillorum promiſſa jure nat. ſunt irrita, 617. quid juris ſit circa eorum delicta, 237. an teneantur ex culpa, *ibid.* Pupillus jure nat. dominii, ejuſque exercitii partis eſt capax, non adminiſtrationis, 238
*c. Purus* locus quis dicatur, IV. 9
*c.* a PUTEO (*Pariſius*) de bello ſcripſit, *P.* 82
*c.* PYRRHONI nil juſtum, vel injuſtum, *P.* 34. ejus ſecta, 87
PYTHAGORÆ philoſophia ab Hebræis, III. 17. *n.* Pythagorei imitatores Eſſenorum, 543. arborem frugiferam vetant excindere, IV. 220. Pythagoriſtæ, II. 54. *n.*
*c* Pythagoras an apud Judæos inſtitutus, I.

Digitized by Google

I. 132. quo ſenſu diſcipulis ſuis juramentum diſſuadebat, III. 47. de lege naturæ, *P.* 38. 39. *Pythagoræi* ex quo principio bella fugiebant, 550

## Q.

c. QUÆSTORUM apud Romanos officium, IV. 62
*Quæſtus* ex ſola temporum infelicitate indignus homine Chriſtiano, IV. 291
c. Quæſtus ex re hoſtili unde oriatur, IV. 295. 296
c. *Qualitas* moralis perfecta, & imperfecta Grotio quid, I. 26. 30. 34. 35
c. *Quantitas* rerum quot modis exquiratur, II. 702. æque, ac res, in dominio eſt, 582
c. *Quaſi-Contractus* an oriantur ex conventione a lege præſumta, vel ficta, II. 580. quænam obligatio inde deſcendat, 596
c. *Quaſi-Delictum* quid, III. 188. quid JCtis Romanis, II. 597. obligatio inde oriunda, 596
QUINTII Conſulis ſalubre mendacium, III. 571
c. QUINCTILIANUS: cur animalia irrationabilia vocentur, *P.* 46. contra Legatorum impunitatem, I. 236. paupeṛi quidquid aufertur, magni eſſe, II. 41. de fame, 98. quo ſenſu commendet jus teſtandi, 365. de forma loquendi, 598. e duobus malis quale eligendum, III. 493. de mendacio boni viri, 592
*Quiritari* unde dictum;
*Quirites* Byzantini, II. 531

## R.

c. RAB-ASAR: de Adamo imbuto lege naturali, *P.* 36
RABIRII factum, IV. 412
c. RAHABA proſelytha juſtitiæ facta, III. 26
*Rami* olivarum, IV. 435
*Rapere* hoſti omnia licet jure gentium, IV. 1. quæ bellum alere poſſunt juſtitia interna, ſed ſub onere reſtituendi quod plus eſt, 291. quæ ſubditis hoſtium eripiuntur, hoſti erepta cenſentur, 27. res aliis injuſte ereptæ reſtituendæ etiam ab iis, qui eas iſtis juſto modo eripuerunt, 272. an cum interfectione ereptoris poſſint repeti, II. 12. rem vi ereptam an is, cui erepta eſt, ab eo, qui ipſam emit, pecuniâ redimere cogatur, an gratis poſſit accipere, IV. 274. adverſus *Rapinas* violentas lex vetus naturæ data, I 86. *Raptor* in quantum teneatur naturaliter, III. 183. ex facto militum qui res amicorum rapuerunt, in quantum reges, ſive magiſtratus teneantur, 185. *Vide* Capere. Hoſtis.
*Ratam* rem haberi, qualis obligatio, III. 91. *ſeq.* Ratihabitione ſumma poteſtas quomodo obligetur, IV. 409
*Ratio*, juris fundamentum, I. 11. adæquata quæ, III. 141. ſæpe conſideranda ſecundum potentiam, non ſecundum exiſtentiam, 144. Ratio legis non plane idem cum mente, 134. adæquata quid operetur, *ibid.* recta, I. 77. non omnem vim prohibet, *ibid.* Rationis uſum qui habent, eis libera debet utilium eſſe, & inutilium electio, III. 458. Ratione omnino deſtituti populi dominium non habent, ſed tales non inveniuntur, III. 457. Rationis identitas, quando inducat extenſivam interpretationem, 141
c. Rationis humanæ præcipuum in quo conſiſtat, *P.* 45. Ratio humana omnino ſufficit juri univerſali cognoſcendo, 59. recta Grotio quid, I. 41. 118. 121. Ratio male inter conjecturas refertur, III. 156
RAZIS mors, III. 248
*Rebellibus* ſubditis fides ſervanda, ſi ut talibus ipſis data ſit, IV. 301. c. 311
c. *Rebus* ablatis non extantibus dominus non poteſt actione reali agere, ſed perſonali, II. 568. 573. *Rebus ſic ſtantibus* clauſula explicatur, III. 83. *ſeqq.* eiuſque effectus, 85. *ſeqq.* præcipue in obligatione ſubditorum, 86
*Recepti*, IV. 112. receptos in prælio hoſtes interficere injuſtum eſt, 201. *ſeq.* *Receptum* qui præſtat, tenetur de damno facto, III. 181
c. *Reciperatorum* apud Romanos officium, I. 324
*Rectoris* officium magis circa totum, quam

circa partes verſatur, III. 521. ad Rectorem regula non pertinet, qua laudabilius dicitur occidi, quam occidere, II. 8. a Rectore populi aliqui juſtitiam non vehementer exigunt, & quare, *P.* 12. Rectores aliorum in crimen ex duabus rebus maxime veniunt, patientia & receptu, III. 409

*c.* Rectores populorum cur non niſi naturæ jure obligentur, *P.* 32

*c.* *Rectum* Grotio quid, I. 26. 34. 40

*Recuperatio*, juſta belli cauſa, II. 4. Recuperatorum munus apud Romanos, I. 207

*c.* Recuperatio non eſt ipſa belli juſta cauſa, ſed eam ſupponit, II. 25. 26

*Redemtio* captivorum, belli commercium, IV. 381. Redemtionis pretium quantum apud Græcos, & vulgo, 253. quo caſu debeatur, vel non debeatur mortuo captivo, 391. an in alium jus exigendi ejus poſſit transferri, 390. an ad ejuſmodi pretium captivus pecunia uti poſſit, quam etiam ſecum habuit, 391. *Redemti* ex captivitate redemtori quomodo teneantur 117. *c.* 160. ſervire coguntur redemtori, donec pretium reſtituant, lege Attica, & Romana, 117. *n.* Redimi captivos, & ſervos factos, æquum, 390

*c.* Redemtio captivorum pie, non ex neceſſitate juris nat. ſuſcipitur IV. 404. Jure Rom. non vetita, *ibid.* Redemtionis pretium licite exigitur, 405. (*vide* Lytron.) & pro lubitu ſtatui poteſt a victore, 260. *Redemtus* quod ſervire cogatur Jure Rom. redemtori ad extinctionem uſque Lytri, ſi aliter ſatisfacere nequit, id nihil detrahit juri naturali, 160. 163. Redemtis poſtliminium eſt, *P.* 99

*c.* *Redigere in provinciam*, quid Romanis ſignificabat, I. 255

*Rediiſſe* ad hoſtem quis dicendus, IV. 422. *c.* 429

*c.* *Reditus* regni ſunt populi, II. 357. 358. de Reditibus ad uſus publicos deſtinatis an princeps rationem reddere debeat populo, 357. 358. an, & quos alienare poſſit, *ibid.* an reditus menſæ, & quos, *ibid.* Reditus ærarii, & fiſci qui, 359. Reditibus annuis præſcribi poteſt jure civili, 199. *Vide* Fructus.

*c.* *Reductive* quando quid fiat juris naturalis, juxta Grotium, I. 120

*c.* *Reformandi* jus quomodo, & contra quos conceſſum imperio civili per Pacem Oſnabr. IV. 15

*c.* *Regalia* majora, & minora, quid, II. 356. quo pacto utraque alienari poſſint, *ibid.* minora acquiri poſſunt, 197

*c.* *Regere* neſcia gens an detur, I. 262. Regendi jus an ſemper ſubditum ſit judicio populi, 258

*Regimen* non omne ejus cauſa, qui regitur, I. 184

*c.* *Regiminis* forma eſt ſpecies ſaltem accidentalis, & mutari poteſt ſalva civitate, II. 544

*Regiones* non aptius diſtinguuntur, quam eo, quod non facile tranſiri poteſt, II. 131. Regionum nomina quomodo accipienda in dubio de conditionibus pacis, IV. 329. *c.* 359

*c.* *Regnandi* onus quantum, II. 185

*Regnum* quomodo dividatur, & quo effectu, II. 526. patrimoniale, ſi ſit individuum, debetur maximo natu, 379. 390. a populo delatum eſt hæreditas ſeparata a cætera hæreditate, 383. Regnum abdicari an poſſit pro liberis, 388. pro derelicto ex quibus cauſis habeatur, *ibid.* hæreditarium non illud tantum dicitur, quod eſt in patrimonio, ſed & illud, quod conſenſu populi ad aliquem delatum eſt, ut ſit ejus ſummo jure 378. Laconicum, I. 200. patrimoniale quando fiat, 189. differt ab aliis patrimonialibus bonis, II. 387. dividi poteſt, cum jure hæreditatis adiri debet, *ibid.* niſi aliud expreſſe cautum ſit, 379. in regnis patrimonialibus rex alienare poteſt imperium, IV. 324. *Regni*, & principatus voces, ſignificatu proprio, & improprio, I. 187. pleni, ſive abſoluti exempla, 179. a populo delati ſucceſſor non tenetur ad onera hæreditaria, II. 383. *Regna*, quæ regem unum habent, non vere unita, 526. media inter abſolutum, & Laconicum, I. 200. *ſeq.* a populo delata, in dubio individua, II. 380. a populo delata non deferuntur ad eos, qui a primo rege non deſcendunt, 381. non veniunt ad naturales, nec ad adoptivos, *ibid.* a populo delata ad mares veniunt potius, quam ad fœminas, *ibid.* quomodo deferantur per ſucceſſionem ab inteſta-

Digitized by Google

teſtato, 377. patrimonialia pervenire poſſunt ad eos, qui a primo rege non deſcendunt, 379. Regnum Italiæ, 533. Regni curatores, *vide* Tutores regni. *Vide* Imperium.

*. Regnum non excludit libertatem, I. 291. nunquam in Patrimonio regis eſt, III. 80. Regnum affectare quid ſignificet, I. 276. Regno conſtituto, an ſemper tamen ſumma poteſtas maneat populi, 259. *Regna* a populo delata cur alienari nequeant vera ratio, 300. vi quæſita cur diſſolvi nequeant, vera ratio, II. 198. Regna dividi nequeunt, niſi conſenſu populi, 438. voluntate populi delata nullo ſenſu hæreditas dici poſſunt, 445. omnia, etiam bello quæſita, ſunt individua, 458. 461. plura uniri poſſunt aut vera unitate, aut ut ſaltem communem habeant regem, 546. nec non dividi ita, ut quædam indiviſa maneant, 547. diſtinguuntur in *avita*, & *noviter quæſita*, 452. in his, non in illis patrem excludere poſſe filium a ſucceſſione, ſentit *H.* COCCEIUS, *ibid.* in neutris, *Sam.* COCCEIUS, *ibid.* Regna *cenſitica* ſummo gaudent imperio, I. 326. cur invidioſum hoc nomen, *ibid.* Regna *feudalia* ſummam habent poteſtatem, 327. eorum origo, *ibid.* Regnorum origo, II. 439. Regni bona diſtinguenda a reditibus, 357. 358. Regnorum in *patrimonialia*, & *uſufructuaria*, diſtinctio I. 280. hujus diſtinctionis varii effectus juxta Grotium enumerantur. *ibid.* quo ſenſu admitti poſſit, quo non, 281. patrimonialia dari, negatur abſolute ab *H.* COCCEIO, *ibid.* *ſeqq.* conceditur a *Sam.* COCCEIO intuitu populi victoris, non vero intuitu regis, 289. eaque ab arbitrio hujus populi dependent, II. 350. ſuntque pars regni vincentis, I. 307. Regnorum ſucceſſio, *vide* Succeſſio.

*Regula*, ſecundum naturam eſſe, ut quem ſequuntur incommoda, & commoda ſequantur, quomodo intelligenda, II. 476. *Regulæ* de eo, quod licet in bello, III. 555. *ſeq.* Super deliberationibus politicis, 507 *ſeq.*

REGULUS in carcerem quare debuerit redire, III. 12. an redeundo glorioſe tantum fecerit, IV. 421 Senatorem ſe negat, 323

*. Reguli hiſtoria, III. 36. fidem hoſti datam jure ſervavit, II. 626. 627

*Relatum* in referente, IV. 329 *c.* 359

*c.* *Relegatus* perpetuo, domicilium non amittit, I. 214

*Religio* quo ſenſu juris gentium, III. 309. Chriſtiana, qua talis proprie, naturalibus argumentis non nititur, 313. *ſeq.* Religio habet ſuos ſpeciales effectus in ſocietate humana, 306 avita victis, niſi perſuaſis, non eripienda, IV. 267. an juſta vi induci poſſit, III. 323. *ſeq.* exemplum Chriſti venditores e templo ejicientis quomodo accipiendum, 460. docentes eam juſte nequeunt puniri, 325. falſa ſi exerceatur ſevere, in paganis & Deus, aliquo modo remuneratur, 319. an ob eam bello peti quis poſſit, 305. naturalis, & primæva, in quibus conſiſtat, 308. 313. ſua cuique optima, videtur, 312. *ſeq.* unde nec ob id cuiquam vis eſt inferenda, etſi falſa eſſe poſſit demonſtrari, 316. vera, omniumque ætatum communis quibus partibus abſolvatur, 308. eam ne victi impediant, victori providere licet, IV. 267. Religionis curam quare Ariſtoteles præcipuam eſſe in republica voluerit, III. 307. cujus neglectus cur puniri poſſit, 310. Religioni ſi quæ indirecte nocent, ad ea committenda non jus quodvis ſufficit, 100. *ſeq.* quæ contra religionem errantur excuſabilia, & quare, 301. Religionis publicæ ſtatus apud Hebræos a rege pendebat, I. 340. Religionis jus ad ſocietatem humanam, III. 306. Religionem multi affectu, non judicio ſequuntur, 316

*c.* Religio quid, III. 385. non eſt medium inter ſuperſtitionem, & impietatem, *P.* 92. crimina in eam commiſſa graviſſime vindicari poſſunt a magiſtratu, III. 384. non ab aliis, 385. Religionis conſervandæ cauſa ſubditi licite fœdera contrahere poſſunt, 125. Religionem victor ſuam religioni victorum ſurrogare jure poteſt, IV. 26. non ſucceſſor, 27. Religionis abuſus tollendi poteſtas qualis competat Imperio civili per pacem Oſnabr. 15. Religio Chriſtiana cur vi, & pœnis obtrudi gentibus nequeat, veræ rationes, III. 395. *Religione liberare locum*, quid ſignificabat apud veteres, IV. 10

*Religioſa* belli jure deſtruuntur, IV. 4. Religioſa loca hoſtibus religioſa non ſunt, 5.

5. Religioſis locis parcendum in bello, 228

c. Religioſum in jurejurando quid intelligatur, III. 19 Religioſa affirmatio, *vide* Jusjurandum. Religioſæ res quænam, & cur nullius dicantur, IV. 21. *ſeqq.*

c. *Relocatio.* quod in ea tacite renovatum intelligatur pactum, id ex mero jure civili eſt, III. 124

c. *Remiſſio* juris ſui etiam Jure Rom. laudata I. 147. poteſt in vitium degenerare, *ibid* non ſequitur ex longæva inactione, II 184. *Remittere* jus ſuum dominus poteſt. non rex, 181

*Renunciatio* de regno an noceat liberis natis, & an naſcituris, II. 388. *vide* Abdicare.

ad *Reparationem* damni ut jus ſit, requiritur jus proprium, III. 182

c. Reparationis obligatio oritur ex duplici capite, II. 596. Reparandi injuriam neceſſitas quoties hominibus incumbat, 23. lege naturæ injuncta remitti nequit, III. 304. Reparatio injuriæ, ſ. talio, unicus pœnarum finis, 336. 338. quomodo fiat, 332. fit vel per idem, vel per tantundem, II. 566. ad juris noſtri reparationem quid licitum ſit, quid non, III. 579

*Repetitio* rerum, III. 639. repeti nequeunt jure gentium, quæ bello ſolenni ſunt erepta, 184. ſi res bello repetuntur, poſt indictionem ejus tempus poſtulatur, 643. non repetere, aliud, quam dare, 7

*Repræſentatio* apud Hebræos, II. 273. Repræſentationis jus unde, *ibid* Repræſentatio Germanis ſero cognita, 391. in dubio admittenda, *ibid.* non ſurrogat in privilegium, quod ſexûs, aut ætatis erat proprium, 382. 391

c. Repræſentandi jus in deſcendentibus unde oriatur, II. 403. principia Grotiana exponuntur, & refelluntur, 412. vera ſuppeditantur, *ibid.* in regnorum ſucceſſione quatenus admitti poſſit, 443. in limite tranſverſo, cognitum non fuit in jure antiquo Romanorum, 464

*Repreſſaliæ* quid, III. 622. rectius *Reprenſaliæ*, 619. *n.* earum jus, II. 369. III. 622. earum facultas impetrari a principe ſolet, 624. *Repreſſaliis* qui culpa ſua cauſam dederunt, tenentur eos, qui damnum paſſi ſunt, indemnes præſtare, *ibid.* obnoxii qui ſint, 623. non ſubſunt Legati, & res eorum, 624. immo ſubſunt, c. 632. eximi lege civili ſolent mulieres, infantes, res ſtudioſorum, aut ad nundinas miſſæ, 624. non eximuntur, c. 632. Repreſſaliarum jura alia ſunt juris gentium, alia juris civilis, 624

c. Repreſſaliæ quid, III. 626. ad quam belli ſpeciem relatæ a Grotio, I. 126. eodem jure licitæ ſunt, quo bellum, i. e. jure nat. III. 627. quid differant a bello, *ibid.* quid requiratur ad id, ut juſtæ ſint, *ibid.* ſunt veræ pignorationes, 626. male definitæ a Triboniano, 628. male comparantur cum fidejuſſione, *ibid.* juſſu publico fieri debent, 630 633. quando fieri poſſint, *ibid.* Repreſſaliarum jus bene diſtinguendum a jure capiendi res hoſtiles ex conſenſu ſuperioris, IV. 296

c. *Repudium* an invitæ mitti poſſit, II. 254. modus, 266

*Repugnantia* caſus emergentis cum voluntate quomodo intelligenda, III. 144

c. Repugnantia ſi inveniatur in eadem lege, in eodem contractu, teſtamento, &c. neutra diſpoſitio valet. II. 153

*Res* repetita quid ſignificet, III. 639. Res rapere, quid veteribus Latinis, 656. Res reddere pro quavis ſatisfactione, *ibid.* poſſunt capi, etiam in compenſationem debiti in bello ſubnaſcentis, 556. IV. 237. hoſtium perdere, quousque liceat juſtitiâ internâ, 219. amicorum, quæ repeririuntur in navibus hoſtium, an belli jure acquirantur, 29. Res, & modus, circa imperium diſtinguuntur, I. 189. Res non perductæ intra præſidia dominium non mutant, 28. 121. Res non obligat, niſi aliena, II. 563. aliena poſſidentem ad id obligat, ut eam domino reddat, 558. captivi alienata a Domino, an repeti poſtliminio queat a poſſeſſoribus, IV. 114. civium bello amiſſas, civitas tenetur reſtaurare, ſi ob delictum civitatis captæ fuerint, 125 an Res civium, quas gentium jure habent, eis ſine cauſâ, & compenſatione, poſſint auferri jure ſupereminentis dominii, 326. quæ hoſtium non ſunt, etiamſi intra præſidium eorum venerint, ipſorum non fiunt, 29. 48. incorporales quomodo teneantur in bello, *vide* Incorporalia. mobiles

biles captæ quando intelligantur, 28. alio modo a ſingulis capiuntur, alio ab univerſis, 38 poſtliminio non accipiuntur, 120. ſingulorum non ſolum expletrice juſtitia dijudicantur, I. 7. ſubditorum hoſtium acquiri nequeunt pœnæ nomine, ut crimen ſit alienum, IV 237. concedi poſſunt a Magiſtratu jure ſupereminentis dominii ad recuperandam pacem, ſed ſub damni reſtituendi conditione, 325. obligantur jure gentium ex facto regis, aut ſupremi magiſtratus, 326. quæ uſu pereunt, earum rerum uſusfructus non eſt, eſt tamen id jus æſtimabile, II. 667. utiles ad bellum, poſtliminio recuperantur etiam mobiles, IV. 120. Rebus ad bellum non facientibus parcendum, 225. Rerum defenſio an jus det occidendi, II. 12. Rerum ſervandarum cauſâ vis per evangelium an, & quatenus licita, 15

c. Res ſacræ, in iis tres actus diſtinguendi, I. 248. notatur Grotius negans, eas revera eripi humanis uſibus, 249. Res nullius, *vide* Nullius.

*Reſciſſoria* actio ex poſtliminio apud Romanos, IV. 117

c. *Reſervationes mentales* quoties prohibitæ, III. 616. in cauſis religionis improbiſſimæ, 22. nullum jus tribuunt ei, qui iis utitur, II. 180

*Reſiſtere* an liceat ſuperiori in ſumma neceſſitate, I. 341. *ſeq.* Reſiſtendi jus promiſcuum iis, qui faciunt injuriam, eſt a natura, 76. 331. ſublatum per ſocietatem civilem, 331. 351. lex de non reſiſtendo Magiſtratui pendet ab iis, qui ſe primum in ſocietatem civilem conſociarunt, 341. Reſiſtentia obſtinata non ſufficit ad jus internum occidendi reſiſtentem, IV. 203. III. *c.* 683. 684. Reſiſtentia aliqua in delatione imperii reſervari interdum ſolet, I. 351

c. Reſiſti quo jure non poſſit ſummæ poteſtati, *P.* 86. legem de non reſiſtendo Deus non probavit ut humanam, & humano modo, I. 367

*Reſpublica* non tenetur ex facto ſubditi, III. 409. Rempublicam ſine injuria geri non poſſe, vulgata vox, *P.* 2. Reip. forma, *vide* Status. Reip. bonum an noſtri tantum cauſâ deſideremus, II. 10. Reip. forma mutata apud victos, & an recte, IV. 265

c. Reipublicæ forma, ſumma poteſtas, I. 276. ſalus, eſt ultimus imperii finis, IV. 18

*Reſtituere* qui teneantur faciendo, aut non faciendo, III 181. Reſtitutum debitum ex quo jure oriatur, *ibid. ſeq.* ut reſtitui quid debeat, ſine dolo culpa ſola ſufficit, IV. 176

c. Reſtituendi rem alienam domino neceſſitas Grotio ex falſiſſimis oritur principiis, II. 569. *ſeqq.* verum & ſimpliciſſimum principium, 576

*Reſtitutio* quas actiones producat in foro, II 3 *ſeq.* rerum captarum in juſto bello, an ab iis poſſit exigi, qui eas juſto titulo poſſident, IV 176 274 & quamdiu, 275. damni in juſto bello illati a quo fieri debeat, 175. earum rerum, quas neceſſitas communes nobis fecit, fieri debet neceſſitate ſublatâ, II. 61. promiſſa in conditionibus pacis, ſi qua neceſſitate fieri nequeat, an propterea pax cenſeatur rupta, aut quid agendum, IV. 334. non pertinet ad eos, qui ſe ſponte parti alicui ſubjecere durante bello, 327. non debetur ex bello juſto ob vitioſam intentionem, III. 463. rerum captarum in bello, in jure dubio quomodo interpretanda, IV. 275. earum, quæ hoſti injuſte tenenti erepta ſunt, 272. Reſtitutionem qui debeant in ſolidum, vel ex parte, III. 182. IV. 175. *ſeq* Reſtitutionis obligatio ex bello injuſto, IV. 175. *Reſtitutio in integrum* non eſt ex jure naturali, II. 5 7 ſed civili, III. 49. 50 an ad regem pertineat qua talis, *ibid.* pertinet ad actus ejus privatos, ſi velit, 50. *ſeq.*

c. Reſtitutio juris læſi ubi fieri nequit, qualis reparatio obtineat, *P* 51 Reſtitutionem alieni unde Grotius deducat, 87. Reſtitutio damni dati quomodo fiat, III. 312. ex cauſa amneſtiæ, quantum differat ab ea, quæ fit ex cauſa pacis, IV. 240. circa eam regulæ, 142 rei bello captæ, & venditæ, cujus fiat periculo pace facta, 141 & an etiam ad fructus medii temporis extendatur, *ibid.* ad eam quando demum teneatur bellum injuſtum gerens, 181. *Reſtitutionis in integrum* beneficia an competant regi, principia Grotii, *H & Sam.* COCCEIORUM, III. 58. *ſeqq.* 67. Reſtitutio in integrum ex cauſa enormis læſionis Digeſtorum ju-

re jam obtinuit, II. 729. Reſtitutiones ob lubricum ætatis, & ob læſionem enormem, jure naturæ cognitæ non ſunt, III. 68

*Reſurrectionis* ſpes an cauſa ſepellendi, III. 241

*Retentio* rei promiſſæ ex parte ejus, cui promiſſa eſt, ſufficit ad ſignificandum conſenſum, II. 595

*c.* Retentionis jus diſtinctum a compenſatione, IV. 317. rei alienæ pro re noſtra, *ibid.* pro debito ex contractu, 318.

*Reverentia* debetur parentibus maxima in iis rebus, quæ ad totam pertinent familiam, II. 207. Reverentiæ officium non facit, ut nullus ſit actus, qui ei repugnat, *ibid.*

*c.* Reverentia ſola non pugnat cum matrimonio, II. 297. 298. 300. parentibus, & magiſtratui debita in quo differant, 279

*Revocatio* promiſſionis, *vide* Promiſſio.

*Reum* judici eximens crimen committit, III. 558

*c.* Reus criminis recipi poteſt, at non defendi, III. 630. ab hoſte in occupatis locis damnatus conveniri poteſt in territorio hoſtili, non vero in noſtro, & confœderato, IV. 134

*Rex* unus eſſe poteſt plurium regnorum diſtinctorum, I. 174. an ſe adverſus contractum reſtituere poſſit, III. 50. *ſeq.* an juramento teneatur, 51. actus ſuos privatos a lege poteſt eximere, 50. ſubdito ſuum auferens debet compenſationem facere ex communi, 53. populum, aut ſucceſſores non obligat in infinitum, 54. 57. & quatenus obliget, *ibid.* ſtipendia non ſolvens tenetur vicinis de damnis datis, IV. 284. minor an pacem facere poſſit, 323. *c.* 346. an captivus, 323. *c.* 347. an exul, 323. *c.* 347. privatus fit vi legis commiſſoriæ, I. 351. partem populi alienare non poteſt, II. 340. hoſtis totius populi, regnum amittit; & quomodo hoc capiendum, I. 350. *ſeq.* regno pulſus jus habet ex fœdere, III. 140. ſubditis jus ſuum auferre poteſt in pœnam, & ex vi dominii ſupereminentis, 53. imperium derelinquens privatus fit, I. 350. Rex quid in fœderibus ſignificet, III. 140. imperans non videtur uni populo in exitium ejus ferri animo hoſtili, I. 350. *ſeq.* an vi pelli, & ſupplicio afficі poſſit, & a quo, *ibid.* poteſt, ſi regnum alii tradere moliatur, *ibid.* abſolutus, 179. electitius ſimilis uſufructuario, 189. impius etiam amundus, 89. *ſeq.* Injuſtus non facit ut nulla ſit reſpublica, III. 634. limitata poteſtate Imperans damni tenetur, ſi jus ſubdito ſine cauſa auferat, *vide* Subditus. tenetur populo ad exercendum per ſe ſummum imperium, II. 343. precariò non habet jus ſummi imperii, I. 189. *ſeq.* pupillus ſi quos fecit contractus, an poſſit reſcindere per reſtitutionis beneficium, III. 49. *ſeq.* jus habet, ſed non ejus uſum, I. 212. pacem contractu facere non poteſt, IV. 323. (*vide* Pax). Rex uſufructuarius, II. 340. quæ in Regis perſonam committuntur, facile, ac libenter debet condonare, III. 505. Regis vita ante omnium aliorum defenditur, 666. Rex temere bellum ſuſcipiens ad reſtitutionem ſubditis tenetur, 511. regno ejectus an jus legandi habeat, 201. jus Regis apud Samuelem, I. 333. Regis perſona inviolabilis, 543. *Regi* regnum alienanti quatenus reſiſtere liceat, 351. nihil inhoneſtum eſſe, quod ſit utile, vulgo dicitur, *P.* 2. curæ eſſe debet regum ſalus, III. 660. Regem occidere ſubdito non licet, 576. *Reges* poſſunt eſſe Chriſtiani; & ſervire Chriſto debent qua reges ſunt, I. 89. quidam non ſubſunt populo etiam univerſim ſumto, 179. Improprie dicti, 185. non omnes conſtituuntur a populo, 184. Reges Perſarum ſummum imperium habebant, quædam tamen facere juſte non poterant, 197. Æthiopum, ſummi, adſtricti promiſſis, *ibid.* Hebræi ſummum Imperium habebant, 201. *ſeq.* nec non Orientis, Ægyptii, Syri, Aſiatici reges, *ibid.* veteres Germaniæ, & Galliæ, non habebant, *ibid.* Romani cum populo partiti ſummum imperium, 204. Ægypti ſummi adſtricti promiſſis, 197. Reges cum acta quædam ſua ab aliis expendi volunt, aut etiam reſcindi, non eo partiuntur ſummum imperium, 200. creduntur in dubio velle ſequi ſucceſſionem, qualis in uſu eſt in ſuis locis, II. 178. medii deberent cogere bellantes ad accipiendum æquam pacem, III. 488. minores in actibus publicis cum effectu obligantur, 50. Reges etiam cum homini non obſtringuntur, Deo obſtringuntur, 51. tenentur ex promiſſo

promiſſo etiam cauſâ non expreſſâ, *ibid.* ex contractibus naturaliter; an civiliter obligentur, 52. an ex militum, aut nautarum facto teneantur, III. 184. *ſeq.* quomodo obligentur ex bello injuſto, IV. 175. *Regum* fides pro juramento, III. 18. judex ſolus Deus, I. 186. actus non ſunt irriti contradictione parentum, II. 202. memoria damnata, I. 197. actus privati legibus communibus civitatis reguntur, III. 51. *ſeq.* non plene regnantium actus poſſunt irriti fieri per legem populi, 50. cura generalis pro ſocietate humanâ, 306. res fiunt regis victoris, IV. 46. inter Regem, & populum, mutua ſubjectio non eſt ordinarie, I. 187. IV. 97. Regibus captis an parcendum, 194. *ſeq.*

*c.* Regis vox per ſe nullum imperii jus infert, I. 276. jus in ſubditos unde oriatur, 29. quomodo ſubdito obligetur, 307. Regis jura ex *Samuele*, 358. 361. vera deſcribuntur *Deut. XVII. ibid.* Rex, & Judex in quo differant, 362. Rex in patria poteſtate privati, 33. duplici modo conſiderandus, ut homo, ut rex, 139. Reges cur Dii vocentur, 233. 238. male comparantur cum Dominis, II. 334. Rex male dicitur fructuarius patrimonii populi, 361. eſt in regno, quod populus, ejuſve magiſtratus in ſtatu populari, I. 286. verus in ſtatu Monarchico aliquando nihil ſuo nutu agere poteſt, 277. Regis eſt regnum, non regni proprietas, 284. quæ Regis, quæ regni ſunt, probe diſtinguenda, 285. Reges toti humano generi ad certa officia obligantur, *P.* 74. Regum controverſias ex jure civili decidere, abſurdum, 100. Rege conſtituto, eadem illa poteſtas, quam populus habuit in omnes, & ſingulos, non major, minorve, tranſit in regem, I. 292. Rex quidquid ſtatuit, judicio populi ſtatuere cenſetur, 294. Reges obligantur ad ea, quæ jus naturæ præcipit, 308. 356. Regum *ordo*, ſ. *præcedentia*, non niſi a tempore ſumitur, niſi aliud jus rite quæſitum ſit, II. 326. Rex a libero populo electus quo loco ſedeat, *ibid.* & quo inferior occupans ſuperioris regnum, *ibid.* Rex agit aut *ut rex*, aut *ut privatus*, 196. adeoque ejus actus alii qua regis, alii qua privati, III 60. priores ſolo jure naturæ reguntur, 61. poſteriores civili, *ibid.* de regis actibus privatis *tum* circa ſtatum hominum, ſ. jus perſonarum, 62. qua capti, qua patris, qua filii, qua mariti, qua agnati, 63. *tum* circa jus rerum, 64. *tum* circa obligationes perſonales, ſ. contractus, & quaſi-contractus, 65. 66. *tum* denique circa delicta, quaſi-delicta, & pœnas, 66. 67. 69. Rex ſi ut rex juſtu bello, vel extra juſtum bellum aliquid coactus, vel dolo inductus promiſit, reſtitutionem petere nequit, 67. nec minor, ſi ut rex contrahens læſus ſit, *ibid.* ſi ut rex contrahat ante ætatem legibus fundamentalibus conſtitutam, non valet negotium, 68. ſi in uſus publicos pecuniam ſumſit, & immodicas uſuras promiſit, ex promiſſo ſuo tenetur, 69. ſi ad uſus privatos, remediis juris civilis ipſi ſuccurritur, *ibid.* Rex quid poſſit, quid non poſſit, dependet totum a forma imperii, 68. formam negotiis lege civili præſcriptam negligere poteſt quando agit ut rex, non quando ut privatus, 71. 72. Rex ut rex ſine cauſa promittens obligatur, 71. non ut privatus, *ibid.* Regum pacta cur interpretari nequeant ex Jure Romano, 178. Rex bello ſibi ut privato acquirere nihil poteſt, I. 296. etſi ſuis ſumtibus, vel aliorum operâ bellum gerat, *ibid.* nedum fructus regni ſibi acquirit, 297. Regum contractus nunquam ſunt leges, III. 79. nec legibus mixti, *ibid.* Regi quid liceat circa actus ſucceſſoris, *ibid.* quoad patrimonium publicum, & privatum, 80. 81. de Regum juramentis obſcuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. Rex an plures ſimul uxores ducere poſſit, 63. Rex alienare nequit imperium, nec ejus partem, II. 350. niſi populus conſentiat, *ibid.* exempla, *ibid.* nec infeudare, & oppignorare, 354. quoſnam reditus, vel terras poſſit pro ſalario aſſignare, & infeudare, 356. nec alienare regnum bello quæſitum poteſt, niſi conſenſu populi victoris, I. 298. Regis bona diſtinguenda a bonis regni, II. 357. 358. Rex an obligetur ex teſtamento anteceſſoris valido, 364. 365. capere an poſſit etiam ex invalidu, *ibid.* teſtamento de rebus ſuis prout lubet an diſponere poſſit, *ibid.* Regi legitimo ab invaſore expulſo non tenentur parere ſubditi, I. 378. *Regis ejecti* jura late exponuntur, *ibid.*

Digitized by Google

*ibid. ſeqq.* Rex ejectus retinet imperii jus, 377. 381. effectus hujus juris ratione tum regis, tum ſubditorum, tum vicinorum, *ibid* & 380. non dedi poteſt invaſori petenti, 381. ejus liberi ſuccedendi jus conſervant, 437. Rege ejecto reſpublica obligatur ad debita ab illo contracta ſolvenda, 545. Reges victi, & expulſi an habeant jus Legatorum, III. 213. 214. Reges *temporarii* vere ſunt reges, I. 280. Rex *regni ſeudalis* quando perdat regnum, 376. & quid juris in eum, *ibid.* Rex populo Romano inæquali fœdere junctus an Romæ potuerit fieri reus violati fœderis, 312 *Regis Romanorum* ſub Imperatore ſumma poteſtas, 252 278. Regem Romanorum ſi pars una hunc, altera alium eligere vult, quid juris ſit, II 321. *Regium nomen* cur gentes pro Deo coluerint, I. 317. *Regiis* in *actibus* quæ regula obtineat, III. 72. *vide* Princeps.

*c.* RHADAMISTI in Mithridatem perfidia, III. 154

*c.* *Rheda* currente quod excidit, non habetur pro derelicto, II. 159

*c.* *Rheni* quatuor alvei, II. 158

*Ripa* privatis quando cedat, II. 475. Ripæ, cujus, Jure Rom. 472. cujus naturaliter 473

*c.* Ripæ ſunt territorium occupantis, II. 144. in dominio vicinorum ſunt, ſi ager eſt arcifinius, 495. 500. ubi incipiant, 495

*c.* ROBERTUS, quomodo prælatus ſit in Sicilia Martelli filio, II. 461

*Roma* quondam communis patria, IV. 262

*c.* Roma utriusque regni urbs, I. 251. ſubfuit Carolo M. etiam cum nondum Imperator eſſet, II. 555. Romæ perditæ cauſa, III. 477. Romæ urbis nomen latinum, & Deus tutelaris ne vulgaretur, cur tantopere ſolliciti fuerunt, Romani, IV. 13

*Romani* cur ſtipulationibus plus tribuant, quam pactis, II. 587. aſperi in victoria, IV. 196. veteres dolis abſtinebant, III. 576. ſibi vindicant, quæ hoſtis ipſorum aliis eripuerat, IV. 30. duri in captivos populares, 390. eorum inſtituta ad res bellicas directa, *ibid.* Romani cives Antonini conſtitutione effecti quid juris habuerint, II. 530. IV. *c.* 269. dictatores quale imperium habuerint, I. 189. reges an abſolute imperaverint, 203. *Romanorum* jus in liberos, II. 203. controverſia cum Latinis, & alia de duratione fœderis, III. 137. *ſeq.* jus de poſtliminio, IV. 116. 117. 118 mos de agris captis, 33. & circa prædam, 36. jus pro iis, qui poſtliminio redierunt, 117. ſtatus tempore interregni, & primorum Coſſ. ex Democratia, & Ariſtocratia mixtus, I. 204. Sub Conſulibus popularis, 200. 204. ſub Auguſto herilis, 177. Romanorum lex circa res captas, IV. 239. mos circa reges captos, 194. *ſeq.* *Romanum Imperium* a poſterioribus ſcriptoribus Romania vocatum, III. 458. diviſum in Orientale, & Occidentale, idem manſit, I. 199. quæ ejus quondam fuere, cujus nunc ſint, II. 527. *Romani Imperatoris* eligendi jus ad quem pertinuit, *ibid.* electio facta a Legionibus an rata fuit per ſe, *ibid.* Vide *Imperium. Populus.*

*c.* Romani primi quantum naturæ juri tribuerint, *P.* 36. eorum juſtitia in ſuſcipiendis bellis, 76. cur reliquas gentes barbaros vocarunt, 92. eorum mos fuit, aſſiſtere ſociis ſuis ſumtibus, I. 325. per quos ſacra fieri curabant, 219. liberâ republicâ incolumes eſſe nequiere, 262. non poſſunt dici invaſores Judææ, 388. Romanis, præter naturale, jus gentium cognitum non fuit, III. 628. *Romana reſpublica* non erat mixta, I. 378. *Romanum Imperium* non tenent Germaniæ reges ex conceſſione populi Romani, ſed jure victoriæ, II. 548. *ſeq.* *Romanus Populus* quatenus dici poteſt deſiiſſe, 551. quo tempore electio Imperatoris ad eum pertinebat, *ibid.* & 552

*c.* *Romana eccleſia* male ſibi arrogat titulum Catholicæ, III. 399. ipſo jure eſt hæretica, 400. non fuit primaria, *ibid.*

*c.* ROMULUS. ſub eo fuit ſtatus mere monarchicus, I. 318

*c.* *Roſæ* rubræ, & albæ, factiones in Anglia, II. 449

RUBEN exhæredatus a jure primogenituræ, II. 387

*c.* *Ruſtici* cur parcius ad bellum vocentur, I. 396

## S.

SABBATHUM cur inſtitutum, III. 309. IV. 248. qui violaſſet, capite puniebа-

nichatur, & quare, III. 309. Sabbathi lex exceptionem habet ſummæ neceſſitatis, I. 330. cujus rei ſit ſymbolum, III 309. Sabbathi lex pro ſervis, IV. 248

c. Sabbathi lex mere civilis, I. 75. Sabbathum nun ſtatim ab initio ſanctificavit Deus, 61. quando inſtitutum, III. 389. violantes cui pœnæ obnoxii, *ibid.*

c. *Sabinarum* de raptu quid ſtatuendum, II. 115

c. *Sabiniani* qui, II. 511. 535

*Sacerdotibus*, & eorum aſſeclis parcendum in bello, IV. 199

c. Sacerdotes occidi jure belli poſſunt, IV. 214. Sacerdotum vocatio pertinet ad poteſtatem politicam, I. 248. auctoritas apud veteres Germanos, & Gallos, III. 493. *Vide* Clerici.

*Sacra* ſunt res Deo dicatæ, IV. 1. *ſeq.* a fine ſic dicuntur; revera autem publica ſunt, *ibid.* non eripiuntur uſibus humanis, *ibid.* neceſſitate, & uſu poſtulante in profanos uſus converti poſſunt, *ibid.* & plane alienari 2. capiuntur, 1. *ſeq.* capta fiunt profana, *ibid.* deduntur, *ibid.* vaſtantur licite quoad jus gentium abſolutum, *ibid.* injuſtum id tamen quoad juſtitiam internam, 226. *ſeq.* quo ſenſu publica, 2. in deditione comprehenduntur, 2. l. 176. hoſti an ſacra ſint, IV. 4. populi voluntate profana facta, 2. 3. 4. 228. leges de Sacris pertinent ad curam civitatis, I. 173. IV. 2. de rebus ſacris rex apud Hebræos nequit judicare, I. 203

c. Sacræ res cur dicantur nullius, IV. 8. 22. cur vaſtari poſſint in bello, 8. differunt a publicis, *ibid.* ſi dedantur, quid tradatur, 9. Sacra quænam dicantur publica, quæ privata, *ibid.* quando deſinant eſſe, 9. 10. quando Jure Rom. 11. 12. an per præſcriptionem immemorialem? negatur, jure naturæ, 21. quid juris circa ea habeat civilis poteſtas, 15. 17. de rebus ſacris etiam paciſci poteſt civilis poteſtas, 348. *Vide* Evocatio. Res ſacræ.

*Sacramentum* militare non amplius obligat, duce capto, aut capite deminuto, III. 14. Sacram. militare poſt Conſtantinum, 10. l. 109. Sacram. militaris formula apud Romanos mutata, & quando, *ibid.* *Sacra Scriptura*, vide *Scriptura.*

*Sacrificia* humana etiam bello puniri poſſunt, III. 312. *ſeq* negatur, c. 395

*Sacrilegia*. Deus etiam in filiis punire ſolet, III. 427. Sacrilegi abjecti inſepulti, 248

*Sagmina*, III. 641. c 651

*Saguntina* controverſia inter Romanos, & Carthaginenſes, III 117. IV. c. 296

c. Saguntus injuſto bello petita, & everſa a Carthaginenſibus, II. 599. III. 128. 129. 160. 161. utut diruta cur civitas non eſſe deſiit, IV. 158

c. SALADINI nefandum ſtratagema contra Chriſtianos, III. 587

c. *Salica* lex prætenſa, perperam intellecta qua excluduntur in æternum fœminæ a ſucceſſione Galliæ regni, II. 450

c. SALLUSTIUS: quid nobis cum Diis, quid cum belluis commune I. 119. de defenſione ſui ipſius, 122. de non nimium ignoſcendo, 145. de paupertatis amore in urbem reducendo, 154. conſilium Liviæ datum, 266. vinci ſatius, quam male vincere, III. 584 ejus locus de Sulla male applicatus a Grotio, 676

c. SALOMO quales urbes Hiromo vendidit, I. 298. & in quem finem, *ibid.* ejus effata de ſorte lites principum componente, 117. in Abiatharem judicium, 238. *Eccl. VII.* 30. dictum explicatur, II. 79. cur Cananæorum reliquias acceperit ſub imperium, III. 26. quo ſenſu dehortetur a conſortiis impiorum, 119. non dubitavit de immortalite animæ, 253

c. *Salus* populi, ſuprema lex, I. 230. 232

SAMSON quo jure malum malo reddiderit, III. 270. ejus mors, 248

c. Samſon quo jure mortem voluntarie obiit, III. 266. injuriæ privatæ ſibi illatæ a ſocero pœnam male a tota Philiſtæorum gente ſumſit, 342

*Sanari* qui prohibet ægrotum, tenetur quaſi vulneraſſet, III. 409. *n.*

*Sanctio* in dubio potior permiſſione, III. 147

c. *Sanctum* quid dicatur, III. 211. apud probatos auctores, & JCtos quid intelligatur, 19. *Sanctitatis* varii gradus, 20

de *Sanguine* non effundendo interdictum quomodo accipiendum, I. 83

*c.* de Sanguine idoli non comedendo unica lex Noæ data, I. 128. 131. 133. cur, 61. Sanguinis eſus an omnibus gentibus prohibitus, 68. de ſanguine non fundendo legis Noach diis datæ verus ſenſus, 128. *ſeqq.* de Sanguine viciſſim fundendo legis interpretatio Grotiana, 129

*Sapiens* naturâ magiſtratus, quo ſenſu, III. 273. *ſeq.*

*c. Sapientia* vox omnes perfectiones complectitur, *P.* 94

*c.* Sara non fuit ſoror, ſed ſobrina, vel conſobrina Abrahami, II. 285. 287. 302

*c. Sarepta* vidua, I. 65

*c. Sarmazeni*, I. 22

*c. Sata* ut ſtatim cedant ſolo, id ex natura eſt, II. 515

*c. Satanæ tradere*, quid Apoſtolis ſignificabat, I. 152

*c. Satellites* ſibi comparare, ſolius principis eſt. I. 386

*Satiſfactio* offerenda ab eo, qui deliquit, antequam juſtum bellum gerere poſſit, II. 18

*c.* Saturni appellatione quid veniat, I. 394. plures hujus nominis, *ibid.*

*c.* Saturninus male carpitur a Grotio circa ea quæ in pœnis conſideranda ſint, III. 373

Saul an in impietate mortuus, III. 248

*c.* Saul qua ratione ſe forti ſubjecit violato jejunio, II. 196. ejus poſteri cur exciſi, III. 21. 26

*Scelus* peſſimi exempli pœnâ omnino adficiendum, III. 289. qui ad ſcelus aliquod aliquem impulere pretio, aut vi aliâ, de damno tenentur in ſolidum, 182. an ob cogitatum ſcelus quis puniri poſſit, 285. aliud eſt ſceleratus populus aliud ii, quicum populus non ſine ſceleris cauſâ coëunt, 634. *ſeq.* vide *Delictum.*

*c. Scepticorum* tres gradus, *P.* 88

*Sceptrum* regium olim pro jurejurando, III. 19

*Scholaſticorum* Sententia de mendacio, & æquivocatione, III. 573

*c.* Scholaſtici parciſſime jura naturæ tractarunt, *P.* 97. ſubtilitatibus ſuis omnia conturbarunt, 100. Scholaſticæ perſonæ a jure ſequelæ immunes, I. 395

*c. Schrifft-Saſſen* qui, I. 235

*Sciens*, præſens, & tacens, quando conſentire credatur, II. 165. qui ſcit, & prohibere debet, ac poteſt, delinquit, niſi prohibet, III. 409

*Scientia* quando præſumatur, III. 412. cum puniri jubetur, ſumitur pro patientia, 409. *ſeq.* præſumitur in iis rebus, quæ ſunt conſpicua, & frequentia, *ibid.* Scientia magiſtratûs in ſceleribus ſubditorum unde appareat, IV. 331

*c.* Scientia quænam alias omnes complectatur, *P.* 33

*c.* Scipio ex juſtitia cauſæ argumentum victoriæ petit, *P.* 77. quo ſenſu ſcripſit fratri, tranſitum per Macedoniam pendere a voluntate Philippi, II. 104. ex quo capite reddidit prædam ſiculis olim a Carthaginenſibus ereptam, IV. 278

*c.* Scyron latro, III. 379

*c. Scorta* lue, vel peſte infecta in hoſtem immittere, illicitum, III. 587

*Scortatio* apud quaſdam gentes licita, III. 658. immo apud nullas licita, ſed ſaltem impunita apud quaſdam, *c.* 674

*c.* Scortatio ipſa naturæ ratione vetita, *P.* 59. III. 381

*Scriptura* in dubio ad monumentum contractûs adhibita cenſetur, III 184. Scripturæ, & picturæ eadem ratio, II. 478. Sacræ Sripturæ ſenſus in dubio unde non incommode diſcatur, I. 105. 337. 340. *ſeq.* de *Scripti* ſenſu cum quæritur, quid ſit ſpectandum, 105. Scripti, & ſententiæ locus apud Rhetores, III. 133

*c.* Scriptura per ſe contractum non perficit, niſi partes id expreſſe velint, III. 178

Σκῦλα, IV. 46

*c. Scythæ* ſolis naturæ dictatis uſi, *P.* 36. mala denuntiant Alexandro injuſtum bellum moventi, 77. juſtitiam ingeniis coluerunt, non legibus, I. 70. qualis apud eos rerum communio obtinuit, II. 76. virtutum, & vitiorum habebant cognitionem, 77

Σκυθισμός, III. 92. *c.* 111. I. *c.* 231

*c. Seculariſatio* quid, IV. 18. res ſacræ, & terræ Eccleſiaſticæ, licite ſeculariſantur a civili poteſtate, *ibid.*

*Securitas* plena nunquam in vita humana, II. 18. ſecuritati ſuæ victor merito conſulit, etiam juſtitiâ internâ, IV. 364

*c.* Securitas data eundi ad alium locum an competat urbe interim capta, IV. 404


Digitized by Google

404. data tempore induciarum an tollatur iis ruptis, *ibid.* vide *Commeatus.*

*Sedis* mutandæ amor, injuſta belli cauſa, III 457

c. Seldenus: de jure Hebræorum, *P.* 95. rationi nimium detrahit, 37. de mari clauſo, II. 141. de numulariis e templo ejectis a Chriſto, III. 348

c. Semei jure plexus capite a Salomone, III. 81

c. *Semen*, vocis etymologia, & explicatio, II. 506. jus ſeminis definitur, *ibid.* cedit ſolo, ſ. corpori, cui immiſſum eſt, cum ſuo fructu, 507. quid ſi furto alteri ſurreptum ſit, *ibid.* quid ſi bona fide aliquis ſolum meum conſeverit, ſed viliori ſemine, cum nobiliori illud deſtinaſſem, *ibid.* patrem liberos ex ſuo ſemine natos ſuo jure vindicare, quo ſenſu dicat JCtus, 510

*Semipravi*, IV. 189

c. Semiramis cauſam dedit ſucceſſioni fœminarum in Oriente, I. 75

c. Sempronii ſponſio cum Philippo, & Græcis, III. 108

*Senatus* Romanus aliquo tempore partitus ſummum imperium cum populo, I. 204

c. Senatus Rom. quo jure imperium habuit, I 314

c. Seneca a natura jus deducit, *P.* 35. brutis intellectum tribuit, 45. ejus loca ad jus ſociale ſpectantia, 48. in virtute nihil eſſe nimium, 90. de præſumtione ex conſenſu gentium, I. 57. de inſtinctu ſe conſervandi, 118. virtutem omnes videre, 137. de pecunia belli cauſa, 154. de Caligula, 274. de tyranno, 376. de fure, II. 42. de telo, 45. de oceano, 89. quo ſenſu dicat, *non eſſe beneficium*, *lumen de lumine accendere*, 101. ejus locus *de Beneſ. VII.* 4. male trahitur ad probandum dominium generale populi, 137. quo ſenſu comparet dominum, & regem, 334. de inceſtuoſis, 281. 299. numerandas eſſe ſententias, non ponderandas, 313. juvenem non eſſe eundem, qui ſenex eſt, 538. de promiſſis 616. de talione, III. 325. male comparat gratiæ relationem cum depoſiti redditione, 360. de Claudii apotheoſi, 395. quomodo Deorum providentiam excuſet, 413. de regno regnorum, 579. ſapientem injuria affici non poſſe, IV. 180. Seneca juriſprudentiæ parum peritus, 318

*Senes* excipiuntur bellicis calamitatibus, IV. 199

c. Senes immunes ab onere ſequelæ, I. 395. occidi jure belli poſſunt, IV. 214

c. *Senioratus* quid, II. 445

c. *Senones* fuere Germani, II. 26

*Sententia* jus proprie non dat, III. 622. quæ *Sententiæ* dividendæ, aut conjungendæ, II. 220. quomodo numerandæ inter eos, qui diſpares partes in re habent, 221. judiciariæ vim habent contractûs, III. 431. etiam injuſte a ſubdito vi impediri non debent, & quare, 623. non ab extero, *ibid.* Sententiarum pari numero reus abſolvitur, & poſſeſſor vincit, II. 219. in ferendis ſententiis jus abſentium præſentibus accreſcit, 221

c. Sententia judicis decidit de juſtitia cauſæ, III. 498. etſi iniqua, cur habeatur, pro veritate, 501. *vide* Suffragia.

c. *Separationis* ſententia lata a principe an poſſit ab eodem in plenariam matrimonii diſſolutionem converti, Reſponſum *H.* CoccEii, II. 258

*Sepeliendi* jus quale, III. 237. *ſeq.* mos unde ortus, 240. *ſeq.* hoſtes, & inimici ſepeliendi, 243. *ſeq.* ob ſepeliendos mortuos bella, 249

c. Sepeliendi jus non eſt a natura, III. 377. 379

*Sepultura* an debeatur his, qui ſe occiderunt, III. 246. *ſeq.* Jus eſt ex jure gentium voluntario, 237. cur inſtitutum, 240. debetur etiam hoſtibus, 243. *ſeq.* *Sepulturam* prohibere, furor dicitur, 239. concedere, an ſit nota victoriæ, IV. 338. negare, cauſa juſta belli, III. 249. negare, unica pœna regum abſolutorum, I. 198

c. Sepulturæ neceſſitas an ſit a natura, III. 249. negatur, 250. *ſeqq.* unde hic mos ortus ſit, *ibid.* & 253. ex quo principio a Romanis, & Græcis ad jus naturæ relata ſit, 251. ex rationibus mere politicis introducta, & legibus civilibus munita, 252. in pœnam auferri poteſt, *ibid.* & 254

c. *Sepulchra* cur dicantur divini juris, & res nullius, IV. 22. publica, & privata, *ibid.* hæreditariã, & familiaria, *ibid.* eorum violatio non pugnat cum naturæ jure, 23. hoſtium devictorum



Digitized by Google

cur religioſa eſſe deſinant, 12. non ſunt religioſa, niſi lege civili, 21. hoſtis, jure belli violari poſſunt 234. Sepulchrum violantes viliores Jure Rom. eur capite plectantur, honeſtiores cur ſaltem deportentur, III 371

c. *Sequela* jus ex naturæ rationibus deducitur, I. 393. duplex: alterum ad legum executionem, alterum ad bellum pertinens, *ibid.* alia jura ſpecialiora. *ibid.* Sequela bellica diſpeſcitur in univerſalem, & particularem, ſ. pactitiam 394. quinam immunes ab hac lege, 395

c. *Sequeſtrum* quid ſupponat, IV. 393

Sergius Paulus in magiſtratu manet factus Chriſtianus, I. 93

*Sermo* inſtrumentum ſocietatis, *P.* 6. ambiguus ex eircumſtantiis vel licitus eſt, vel non eſt, III. 567. *vide* Colloquium. Sermonem cogere, mutare, pars mixti imperii, IV. 96

c. Sermo an ſit inſtrumentum ſocietatis, *P.* 46. ejus varii uſus, III. 611

c. Serviana actio, II. 161

c. *Serviles* inter, & liberas perſonas diſcrimen non in jure demum civili, ſed in ipſa ratione naturali fundatur, IV. 58. Servilis coneubitûs requiſita jure naturali, 81. 82

c. *Servire* quando dicatur populus, ſ. ſervitus publica quid, I. 293

*Servitus* ex voluntate, II. 223. neutiquam pugnat eum jure naturali, 224. ex pœnâ, 228. perfecta, & imperfecta quæ, 224. 227. quo ſenſu contra naturam dicatur, IV. 70. annorum ſeptem, II. 227. ob redemtionem ex captivitate quando Jure Rom. deſinat, 117. oritur ex pacto, aut ex delicto juſto, IV. 70. a Deo aliquando in beneficium hominibus conceditur, III. 509. præfertur internecioni populi, *ibid.* eorum, qui bello capiuntur, continet perpetuam obligationem operarum pro alimentis, IV. 245. eorum, qui in ſervitutem ſe dediderunt, qualis, & quale jus dominis dederint, *ibid.* civilis jure victoriæ imperari poteſt, I. 185. IV. 95. *ſeq.* ex quibus cauſis libertati etiam ab ipſo populo anteponatur, I. 176. quo caſu deſinat, II. 521 fit, cum populus in provinciæ formam redigitur, III. 421. perſonalis, 6. imperfecta, II. 227. perfecta eſt, quæ debet operas perpetuas pro victu, 224. pœnalis duplex, ſingulorum, & univerſitatis, 228. ſingulorum perſonam non egreditur jure naturali, 221. jure gentium etiam in filios derivatur, & qua ratione, IV. 252. univerſitatis eſt perpetua, II. 228. Servitutis plures gradus, 224. *ſeq.* IV. 250. inſtrumenta, reges, 266. in ſervitutem privatam licet cuique ſe addieere, I 176. 289. parentes filios vendere poſſunt aliqua caſu, IV. 253. Servitus an mari poſſit imponi, II. 128. prædiorum Servitus jus eſt perſonale, I. 4. Servitutis imperfectæ genera, II. 227. bellicæ cauſa, IV. 71

c. Servitus definitur, I. 289. 290. a gentibus demum conſtituta eſt, *ibid.* mediata, & immediata, 295. imperfecta Grotio quid, II. 336. jure naturæ talis non datur, *ibid.* Servitutes ad quænam jura pertineant naturaliter, I. 30. Servitutis conſtitutio non eſt acquiſitio originaria, II. 133. an dentur naturales ſervitutes, regulariter negatur, *ibid.* unam ſpeciem excipit *H.* Cocceius a natura conſtitutam, quamque originariam videri poſſe, ait, *ibid. ſeq.* quod negat *Sam.* Cocceius, 135. Servitus male refertur cum Grotio ad jura in re, ſ. ad id, quod noſtrum eſt; melius jura perſonalia, ſ. ad id, quod nobis debetur, 136. Servitutes a natura ſunt, II. 333. Servitutis jus non eſt ex juſtitia aliqua externa, ſed ex ipſo jure naturæ, IV. 92. 93. non pugnat cum Chriſtianiſmo, 93. Servitus quænam naturali juſtitiæ conveniat, 79. naturâ cognita non eſſe, quo ſenſu dicatur a JCtis Rom. 77. cirea Servitutes *reales*, & quatuor *perſonales*, quid obtinuit Jure Rom II. 161. Servitutibus *diſcontinuis* præſcribi poteſt jure civili, 199. Servitus conſiſtit in poteſtate in operas, & res ſervi, quas ex operis acquirit, IV. 77. 78. immo & in ejus vitam, 78. Servitus ex bello etiam injuſto eur, & quamdiu juſta dieatur, 179. non opponitur æquitati naturali a JCtis Rom. *ibid.* non conſiſtit in ſolis operis, 259. vera Servitus jure nat. etiam in liberos tranſit, II. 338. III. 450. non conſtituitur pacto ſed eaptivitate, vel in pœnam II 139. Servitus privata lege mari imponit, 85. Servitus *proſpectus*, 707

*Servus* inſtromentum domlni, I. 189. membrum minus dignum familiæ, ſubdito ſimilis quo ſenſu dicatur, IV. 245. *ſeq.* efficere ea non cogitur, quæ ſunt contra jus divinum, & humanum, III. 538. fugere an poſſit, ſi immanis Domini ſit ſævitia, II. 226. quorſum pertineat Apoſtolorum monitum, ne fugiant, IV. 74. in ſui venditionem hoc caſu proclamare poterat apud Græcos, apud Latinos ad ſtatuas confugere, 251. Servus naturá, I. 176. nemo eſt, IV. 69. nemo tamen jus habet, ne unquam ſerviat, III. 458. injuſtum bellum, quod aliquibus infertur quaſi naturá ſint, *ibid.* Servus mercedem laboris ſui an ſumere poſſit, IV. 74. reſiſtere an licite poſſit domino, *ibid.* cognoſci debet, ut poſtliminio recipiatur, 118. recipitur, etiamſi animum res noſtras ſequendi non habet, *ibid.* mercenario comparatur, 246. in Servum quidvis licet, 70. *ſeq.* *Servi* fratres noſtri, 246. naturaliter philoſophis qui, III. 458. ad operas urgendi moderate, 248. quo caſu fugere poſſint, II. 226. IV. 72. transfugæ recipiuntur poſtliminio, 118. quando poſtliminio recipiantur, 119. etiam manumiſſi poſtliminio recipiontur, *ibid.* etiam vocabulo ſervi olim humaniores abſtinebant, 248. Servi redemti quod jus apud Romanos, *ibid.* & 174 Servi dicuntur populi ſubjecti, I. 191. Servi pro dominis bellant, 389. Servi res fiunt domini, IV. 71. Servo dominus quæ præſtare debeat, 248. *ſeq.* in Servo vis deliberatrix plena non eſt, III. 541. in Servum jure gentium omnia licent, IV. 70. *ſeq.* non etiam juſtitiâ internâ, *vide* jus vitæ & necis. Servi quo caſu fiant liberi, II. 521. *Servorum* nati matrem ſeqountur, IV. 70. deliberatrix facultas imperfecta, III. 541. filii an naturaliter ſervi, & quatenus, II. 225. filii qui, & quatenus domino teneantur, IV. 252. Servis injuria ſi quæ infertur, non ſtatim domino cenſetur illata, 334. ex Servis ſervi naſcuntur jure gentium, 70. & quare, 71. in Servos lenitas adhibenda, 247. jus vitæ, & necis in eos qoale, 71. 246. II. 225. Servos Romana lex bello arcebat, I. 390. circa Servos Francorum jus, & Hebræorum, IV. 75

c. Servus inſtrumentum domini, I. 192. non pars, *ibid.* nullum jus neque in res, neque in actiones ſuas retinet, II. 233. in quosnam ſervos naturá dominis competat jus vitæ, & necis, 333. 334 & quorumnam liberi ſequantur conditionem matris, *ibid.* in Servum jus vitæ & necis, unde dominus habeat, III. 349. 350. in Servum jos vitæ, & necis competit jure talionis, IV. 77. 78. Servus fieri poteſt ex delicto, II. 318. ſublato domino fit nullius, & cedit occupanti, 537. Servum non fieri niſi bello captum, recte docuerunt JCti Rom. III. 654. Servus domino acquirit etiam ignoranti, IV. 57. non naturaliter tantum, ſed & civiliter, 58. Servo quid licuit Jure Rom. & Græco ſub domino nimis ſevero, 80. Servus quænam jura retineat, *ibid.* & cur, 81. *Servi nomen ex injuria ortum eſſe*, quatenus recte concludat Seneca, 180. Servus cum domino quo jure contrahere poſſit, 258. quando reſiſtere domino poſſit, 92. ao, & quo jure licite fugiat, 82. *ſeqq* 90. 91. Servo ſuadere ut domioum deſerat, cur Canones prohibeant, 92. lex qua Servus non niſi per tormenta teſtimonium dicere potuit, quibus in cauſis, & perſonis obtinuerit, cjuſque ratio, I. 159. ex delicto Servi quod dominus teneatur, id juris eſt civilis, III. 433. Servus ex ſcelere, etſi juſſu domini patrato, obligatur in ſolidum, 549. cur ex criminibus publicis obligetur, *ibid.* Servo *naturaliter in corpus ſuum ſævire licere* quo ſenſu dicatur *in l.* 9. §. 7. *de pecul.* II. 33. III. 255. Servi utilitas quo ſenſu adventitia dici poſſit, I. 273. Servi olim a militia arcebantur, 396. Servum inter, & ancillam, eſt verum oonjugium, II. 105. at hujus effectus quoad commoda ceſſant in iis, *ibid.* Servi filius quo jure ſit ſervus, IV. 79. 81. Servus meus ab hoſte captus quando poſtliminio receptus videatur, 162. 163. Servus Romanorum, raptus a latronibus, translatus ad Germanos, receptus a Romanis, & venditus Romæ, an reſtitui priſtino domino debeat? affirmant merito JCti, 277. 278. Servi ſunt omnes homines in regno patrimoniali, I. 293



Digitized by Google

*Severitas* laudabilis Dei, Moſis, Chriſti, & Apoſtolorum, I. 100. *ſeq.*

S e v e r u s *Septimius*, I. 317

*Sexus* eſt quid perſonale, II. 382. Sexûs privilegium majus, quam ætatis, in regnorum ſucceſſione, *ibid.* Sexûs privilegium eſt, ubi jus æquale, 391. 393

c. S f o n d r a t i hæreſis circa Dei cognitionem, P. 39

*Siculæ* ſucceſſionis controverſia, II. 392

*Signa* voluntatis, II. 165. animi quæ, *ibid.* & III. 131. certitudinem habent probabilem, non mathematicam, II. 165. deliberati animi plura præter ſtipulationem eſſe poſſunt, 587. muta quædam obligant, IV. 431. voluntatis ſufficientia, *vide* Voluntas. Signis hoſtium uti, licitum, III. 564

c. Signa inter gentes non recepta ſunt cum mutua obligatione, III. 606. 607. 608. 610. 611

*Significatio* impropria quando admittenda, III. 136. ſtrictior, laxior, & media, 134. 135. c. 156. 157

*Silanianum* SCtum, I. 109. iniquum non eſſe, probatur, c. 159

*Silens* non ſemper præſumitur conſentire, II. 165. aut velle, III. 105

c. qui Silet lungo tempore, non conſentit tacite, II. 194

*Silentium* non liberum nihil operatur, II. 166. quando conſenſum probet, III. 105. quale requiratur ad præſumendum conſenſum ejus partis, quæ alienari debet, II. 343. quale & ad præſumendam derelictionem, 166. obligat ſi in ea re fit, quam quis aperire jure aliquo tenetur, III. 409. Silentio an conveniri quædam poſſint, IV. 430

c. Silentium non infert remiſſionem, II. 184. quando habeatur pro conſenſu, III. 128. ex ſilentio per ſe neque conſenſus neque diſſenſus ſequitur, 167. 169. IV. 432. exceptis quibusdam caſibus, III. 158. IV. 432

c. *Sileſia* olim fuit feudum Ligium, I. 329. ſucceſſio in ea allodialis, ſ. hæreditaria, jure obtinet, II. 446. Sileſiam cur abſque indictione, aut clarigatione occupavit Boruſſiæ rex, III. 649. 655

c. S i l i u s *Italicus*: de fide, II. 613. de venenis, III. 583. de Fabio, & Annibale, 592

c. *Siloitarum* raptus non pro jure habitus, ſed ſaltem excuſatus, II. 116

c. S i m o n defenſor Grotiani erroris de Deo ſemoto a juris naturalis imperio, & obligatione, P. 55

c. *Simulacra* gentium abolendi licentia naturalis fulcita *Deut. VII.* 5, & 25. juſſu Dei, IV. 20

*Simulatio* quid, III. 562. c. 604. an ſemper injuſta, adeoque e vitâ tollenda, ut putavit Cicero, 562. quæ licita, *ibid.*

c. Simulatio quid differat a diſſimulatione, & mendacio, III. 604. per ſe non eſt illicita, 607. ſed res media, 608

c. S i n a n i s barbari dictum, IV. 216

*Singularium* certaminum origo, III. 272

*Singulatim* licet, quod gregatim non licet, II. 222. *ſeq.*

*Singuli* quando punibiles ex facto univerſitatis, III. 421. *ſeq.*

c. S i n i s latro, III. 379

c. *Siſachtia* lex, III. 628

c. *Smalcaldicum* fœdus male improbatur, III. 125

c. *Socero* nubere, non eſt licitum naturâ, II. 287.

c. *Socialis affectus* nullus ſequitur ex ortu hominum ab uno omnium, P. 60

*Societas* quid, II. 658. quotuplex, I. 3. quomodo a civitate differat, 208. boni, non mali cauſa contrahitur, III. 523. jus dat in perſonam, II. 203. an nobis nulla ſit cum privatis, aut prædonibus, ut putavit Cicero, IV. 299. ( *vide* Prædo ) an cum tyranno, *ibid.* an cum infidelibus fœdere contrahi poſſit, III. 96. *ſeq.* bellica injuſta, quæ nullo cauſæ diſcrimine initur, 527. ( *vide* Fœdus) Societas civilis utilitatis cauſâ cœpit, P. 10. proprii commodi cauſa ab unoquoqoe initur, I. 79. III. 522. naturalis quæ dicatur, IV. 298. inita fuiſſet etiamſi nulla re indiguiſſemus, P. 10. ejus vis pridem in multis gentibus extincta, IV. 115. *ſeq.* maxime naturalis eſt conjugium, II. 203. navalis, 658. unde utilitatis portio æſtimanda, quæ ex ea ad partem unamquamque pervenire debet, 670. Societas publica qualis, 218. ejus effectus, ut pars minor majorem ſequatur, *ibid.* an morte finiatur, III. 139. civilis ab humano inſtituto cœpit, I. 341. cum quibus illicita Hebræis, III. 96. *ſeq* cum profanis quæ, & quatenus periculoſa, & quomodo periculis occurri poſſit, 99. *ſeq.*


Digitized by Google

*ſeq.* negotiatoria an iniri poſſit, ut alter damni immunis ſit, II. 670. Societas, ubi opera, & pecunia inter ſe comparantur, *ibid. n.* Societas, ex qua alter nihil lucri ſperat, non valet, 670. bonorum ûniverſorum qualis, *ibid.* navalis, *vide* Admiralitas. Societatem morte finiri, non eſt joris naturalis, aut gentium, III. 139, Societatis bellicæ diviſio, 94. *Societatis appetitus* homini proprius, *P.* 7. Societatis jus cum quibuſcunque an amittatur dereličtione, II. 174. Societatis reſpectus minor apud naturam, quam propriæ ſalutis, 5. cujus gratiâ in Societatem coitum eſt, id populus partibus ſuis tenetur conſervare, 340. in Societate partes æquales quomodo intelligendæ, 669

*c.* Societatem humani generis aliquam dari, probatur, *P.* 43. 44. negatur in genere, & reſtringitur ad domeſticam, *ibid.* per appetitum Societatis excellentem quid Grotius intelligat, 46. ubi Societas, an ibi & jus, 48. cauſa Societatis eſt Dei voluntas, contra Grotium, 57. ad Societatem ferimur inſtinctu, non obligatione, 62. 63. Societas neceſſario infert jus, 74. humana, ſ. populorum, univerſalis non datur, 91. I. 28. dogma illud ex impio principio originem duxit, *ibid.* Societatis cuſtodia non eſt verum juris naturæ principium, II. 28. ex publica Societate ſinguli participant pro modo ſuo, 311. in privata nunquam, & in publica non ſemper major pars obligat, ſed melior conditio eſt prohibentis, 311. 312. in inæquali quænam ſententia prævaleat, 327. 328. Societas ubi bonorum univerſalis contracta eſt, in ea fictio traditionis mere civilis eſt, 519. Societas de communicando invicem rei, vel negotii lucro, vel damno, 687. 688. Societas cur ſolvatur re amiſſâ, cujus cauſa inita eſt, 699. Societas eſt vel bonorum, vel negotiationum, 726. in illa ſors ipſa communicatur, in hac lucrum ſaltem, & damnum, *ibid.* & quidem pro rata, ſive ex opera, 727. non valet ſi alter de damno tantum, non de lucro participat, *ibid.* neque ſi nimis exiguum lucrum reſpectu damni promittitur, *ibid.* paciſci tamen poteſt, ſi nullum lucrum ſit, ſed ſolum damnum, id alter ſolus ferre debeat, 728. Societates privatæ quod morte finiantur, id juris eſt naturalis, III. 165. Societas civium quid differat a Societate latronum, 644. Societas navalis, *vide* Admiralitas. Σύμπλοια.

*Socius* ſocium cogere poteſt ut ſtet fœderi, I. 207. Socius quis in bello, IV 385. *n.* defendere Socium quibus cauſis non cogatur, *vide* Auxilium. Socii quando defendendi, III. 523. *c.* 533. qui ſint in jure poſtliminii, IV. 111. quando partem habeant in præda, 45. Sociis ill ta vis quando pacem rumpat, 332. Socii in bello injuſto de damnis tenentur, interdum & puniri poſſunt, III. 556. Socii Romanorum quales fuerint, 617. Sociis hoſtium an bellum ſit indicendum, 641. *c.* 652. Sociis ejus, cum quo pax inita, rebellantibus, an rupta pax cenſeatur, IV. 331. *c.* 361. in Sociis, qui in pace comprehenſi ſunt, an pax rumpatur ſi invadantur, 332. *c.* 363. in Socios hoſtium quo jure pœna exerceatur, 556. Sociorum jus proxime accedit ad jus ſubditorum, 523. ad quos eorum pax inita pertineat, 333. Sociorum controverſiæ judicari quomodo ſoleant, I. 206. *ſeq.* a ſociis oppreſſorum exempla, 209. *ſeq.* plurium quis præferendus, III. 101. *ſeq.* Sociorum nomine an futuri veniant, 136. *ſeq. c.* 159. 160. 161. Socios in fœdere non nominatos adjuvare, non eſt contra fœdus, 137. *n.*

*c.* Socius ſocii ſubditum contra fœdus agentem quomodo puniat jure, I 324 Sociorum controverſiæ ad conventum non pertinent, *ibid.* niſi id in ſpecie ſtatutum ſit, *ibid.* Socio caſus non nocet, II. 699. exceptiones, *ibid.* Socius invito ſocio an poſſit a fœdere recedere? diſtinguitur, III. 125. 126 Socius hoſtis mei etſi cauſam ejus juſtam crediderit, cur tamen victus æque ad reparationem teneatur, 598. Sociis belli an prædæ pars debeatur, id totum dependet a fœdere, IV. 66. Socius in bello ſequitur judicium ſocii ſui, 123. in bello componendo quorum Sociorum ratihabitio neceſſaria ſit, quorum non, 364

*c.* SOCRATES inter ſcepticos a quibusdam refertur, *P.* 88. polygamus, II. 268. quo ſenſu dixit, ex adulto ſemine non poſſe robuſtam procreari ſobolem, 298



Digitized by Google

*c.* *Solemnia* etiam rationis lumini, ſemota revelatione, repugnat, *P.* 59. I 61. III 383. prohibita, etſi in ſocietatem homines non coiiſſent, II. 329
*c.* *Sol.* ad eum omnes gentium Dii referuntur, IV. 14
*c.* *Solemnitas* una ſaltem eſt in bello, I. 222
in *Solitudine* ceſſat judicium, I. 164
*Sollicitare* ſubditos alienus non licet, III. 576
*Solo* cedere plantata, conſita, & ædificata, non eſt juris naturalis, II. 478. *Vide* Semen. Solum incultum an concedendum externis, 69
*c.* SOLON quid per vim intelligat, *P.* 72. ejus lex de fure nocturno, & diurno, II 42. de aqua haurienda etiam ex puteo alieno, 98. quo ſenſu jurare noluit Athenienſes, III. 47
*c.* *Solvens* indebitum repetit, II. 603
*Solutio* ut in certum tempus differatur, jus eſt æſtimabile, II. 667. cum differtur, lucri ceſſantis ratio haberi poteſt, 663. minus ſolvit, qui tempore minus ſolvit, 667
*c.* SOLYMANNUS jure punivit præſidiariorum rcis Budenſis perfidiam in præfectum ſuum, IV. 100
*c.* SOPHOCLES: de legibus naturæ, *P.* 35. juris nat. deſcriptio, I. 38. de defenſione ſui ipſius, 122
*Sorores* duas ducere, olim licitum, II. 215
*c.* Sororis cum viduo nuptiæ cur licitæ ſint, II. 289. 203. circa hanc quæſtionem *H.* COCCEII Reſponſum, 289. *ſeqq.*
*Sorte* amplius quando aliquid licite exigi poſſit, II. 669. Sorte bellum finiri poteſt, III. 488. quibus caſibus, IV. 335. *c.* 368. 369
*c.* Sors quid ſit, IV. 369. Sorti jus ſuum ſubmittere invitus nemo tenetur, III. 494. 496. IV. 369. Sorte ut bellum finiatur, ſolus rex, abſque conſenſu populi, decernere nequit, IV. 369
*c.* *Spadones* ſunt habiles militiæ, I. 395
*c.* *Spartani* juſtitiæ non niſi erga ſuos obſervatores, *P.* 74. *vide* Lacedæmonii.
*c.* SPARTIANUS de Hadriano, I. 286
*Specialia* efficaciora generalibus, III. 147
*Species* pars ſubſtantiæ, II. 478. populi quomodo tollatur, 524. Species, id eſt, formæ plures unius rei artificialis, 525. Species interit, ſublata aut omni, aut perfecta juris communitate, 524
*c.* Species quid Peripateticis, II. 538. nova cur cedat ei, qui fecit etſi mala fide, vera ratio, 513 cur ſecus in jure civili ſtatuitur, *ibid.* Specie mutata & dominium, & imperium tollitur, 536
*Specificatione* an res acquirantur, II. 477. *ſeq.* Specificationis jus naturale quale ſit, *ibid.*
*c.* Specificatio eſt ſpecies occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. Specificatione quæ fit acquiſitio recte tribuitur a JCtis Romanis juri gentium, ſ. naturæ, 511. ejus vera ratio, *ibid.* per eam nova ſpecies non fit communis, 512
*Spes* lucri quando veniat in reſtitutionem, III. 181
*Spiritus*, id eſt, forma, II. 522
*c.* *Spiritualia potiora eſſe ſecularibus*, quid inde inferatur, I. 243
*Spolia* hoſti detracta quorum ſint, IV. 34. Spoliare hoſtem licet jure gentium, 1. immo ipſo jure naturæ, *c.* 7
Σπονδαὶ quid, III. 93. 94. *c.* 112
*Sponſio* quid, III. 90. quotuplex, 105. ad nihil obligat eum, qui ſummum habet imperium, 103. niſi tacite, IV. 432. vel ex notitia, & ſilentio, III. 105. publica quæ, 90. quomodo a fœdere differat, *ibid.* & 103 Caudinæ, & Numantinæ Sponſionis controverſia, 103. item Lutanianæ, 105. quot Sponſionum ſint materiæ, 103. *c.* 126. Sponſoris periculum miſerabile, 665. *n.* Sponſores ad quid teneantur ſi improbetur ſponſio, 103. tenentur in id, quod intereſt, 91. eorum bona ad id, quod intereſt, obligata, 104
*c.* Sponſio definitur, III. 106. 126. a quonam fiat, *ibid.* in quo præcipue differat a fœdere, 107. quos obliget, IV. 434. ſummam poteſtatem non obligat ex notitia, & ſilentio, III 128. Caudinæ Sponſioni ſatisfecerunt Romani, 109
*c.* SPURINÆ prædictio de periculo Cæſaris, IV. 396
*c.* *Spurii* qui vocentur, II 338. eorum conditio apud Spartanos, 243 ſpurium alere jure civili tenetur, ſtuprator, vel ejus pater, avus, avia paterna, hiſque deficientibus ſtupratoris mater, & materni aſcendentes, donec probet ſe patrem non eſſe, 408. Spurii non ſuccedunt, etſi de certo patre conſtet, 414. nec matri reginæ

ginæ in regno ſuccedere poſſunt, II. 436. Spurius cur ſequatur matrem, non patrem, vera, & naturalis ratio, 510. *vide* Norhus.

*c.* *Stabularii* jure nat. tenentur ad reſtitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198

*c.* *Stagnum* quid, II. 92. in Stagnis etſi circumſeptis cur piſces nullius dicantur a JCtis Rom. II. 484

*de Statione non deſerenda* lex quomodo accipienda, I. 341. naturalis eſt, *c.* 367

*c.* STATIUS: de Oedipo inceſtuoſo, II. 281. de rege ſpurio, 436

*Statu liberorum* ſervitus, II. 227

*c.* Statuliberi qui dicantur, II. 337

*Status* miſcetur aliquando, *vide* Imperii diviſio. Status optimatum, III. 509. popularis, *ibid.* qualiſcunque fingatur, ſua habet incommoda, I. 175. pactis mutari poteſt, IV. 303. mutato ſtatu caput non corpus mutatur, III. 139. Reip. præſentem ſtatum tueri, boni viri eſt, II. 168

*c.* Status rerum in contractibus quando mutatus videatur, III. 83. *ſeqq.* quoad ſubſtantialia, & accidentalia, 84

*c.* STENELAIDÆ Ephori ſententia male intellecta a Grotio, III. 649

STEPHANI lapidatio quo jure inſtituta, III 276

*Sterilitas* locatori utrum obſit, an conductori, II. 666

*Stipendium* accipere, licitum militi, III. 523. bene ſolutum, militem modeſtum efficit, IV. 283. ob ſtipendium non ſolutum rex tenetur militi, & ſubditis, quibus ea occaſione damnum datum eſt, *ibid.* fœdus de ſolvendo ſtipendio quale ſit, III. 95

*c.* Stipendio non ſoluto ad quid rex teneatur militibus, IV. 288

*Stipulatio*, ſignum animi deliberati lege civili, II. 587. Stipulari pro tertio naturaliter licet, & quo effectu, 593. *ſeq.* Romanæ leges circa ſtipulationem, aut acceptationem pro tertio, 594

*c.* Stipulatio quid differat a pacto, II. 600. *ſeqq.* cur ex ea Jure Rom. antiquo obligatio non oriebatur ſine cauſa, 611. inutilis an valeat ad effectum exceptionis, 182

*Stoicarum* diſputationum magna pars circa voces conſumitur, III. 289

*c.* Stoicis lex quænam princeps, *P.* 37. Stoici a Jove juris originem petunt, 59. qualem cognationem inter homines fingant, 61. virtutem quomodo definiant, 94. in quanam re vitam beatam poſuere, I. 118. Sroicis quid libertas fuit. 289. quid ſpiritus, ſ. ἕξις, II. 538. 539. mundum hominis cauſa factum credidere, 73. eorum doctrina de æqualitate delictorum, III. 331. quid intellexere per divinarum, humanarumque rerum ſcientiam, 351. & per virtutem, *ibid.* quid per formulam, ſecundum rationem, ſ. honeſte vivere, 382. Stoicis quatenus omnia delicta ſint æqualia, 361

*c.* STRABO de Indiæ regno, I. 287. 307. de ſucceſſionis in regno more apud Arabes, male intellectus a Grotio, II. 451

*c.* *Stratagemata* in bello licita, III. 579. 590. 603

STRATOCLIS lex de placitis Demetrii, III. 539

*Studioſis* litterarum parcendum in bello, IV. 200

*c.* Studioſi occidi jure belli poſſunt, IV. 214. nec non eorum res pignori capi, 633

*c.* *Stuporis* cauſa bellum populo inferri nequit, III. 380. 367. Srupidiores naturaliter ſervire debere prudentioribus, falſum, I. 233

*Stupra* cum fœminis hoſtium quo jure permiſſa ſunt, quo non, III. 671. an contra jus gentium in bello, *ibid.* Stuprata per vim non clamans, II. 15

*c.* Stupra in fœminas etiam jure belli illicita, III. 685. 689

*Suaſor* ſceleris tenetur damni dati, III. 181. etiam ſi alii non defuturi erant, qui idem ſuaſiſſent, 182

*Subditi* Inſtrumenta ſunt imperantium, I. 389. 390. & quaſi partes, *ibid.* liberi quibus caſibus fiant, *vide* Liber, non obligantur ex contractu magiſtratuum ante ejus publicationem, IV. 385. non tenentur ex delicto civitatis, in qua commorantur, III. 627. injuriam potius tolerare debent, quam vi imperanti reſiſtere, I 331. obedire non debent magiſtratui, ſi quid juri naturali, aut divino adverſum ſtatuat, *ibid.* hoſti militantes an pacem rumpant, IV. 331. *ſeq.* Subditus cogi poteſt ut obſes eat, & quomodo, 343. *c.* 377. dubitans an recte militet, III. 545. Subditi alieni an bello defendi poſſint, 525. eos ſollicitare non licet, 576. Subditi quando juſte bellum gerant, 537. *ſeq.* Subditi qui, *ibid. n.* hoſtium, ubique offenduntur jure belli, 661. reddendi ſuperioribus, ſi bello injuſto abſtracti ſint, IV. 275. quomodo fiant partici-

cipes delicti ſuperiorum, III. 420. an ſemper ſe in libertatem vindicare poſſint, II. 173. bellare poſſunt in magiſtratus, ſummæ poteſtatis juſſu, I 330. *ſeq.* reſiſtere imperantibus prohibentur ex ipſa natura civilis ſocietatis, 331. *ſeq.* eorum reſiſtentia eſt vetita jure Hebræo, & Evangelico, 331. pro imperantibus bellant, 170. Subditis illata vis pacem rumpit, IV. 332. *c.* 363. Subditis alterius, qui piratæ ſint, vis illata pacem non rumpit, *ibid.* bellantibus promiſſa tenent, 301. *c.* 311. etſi non jurata, *c.* 3'2. dubitantibus tributa potius imperanda, quam onera militaria, III. 545. Subditis interdum præda conceditur, IV. 45. *ſeq.* Subditorum bona obligantur jure gentium pro debito civitatis, 307. 236. Subditorum jus ſi rex ſine cauſa auferat, tenebitur de damno, III. 53. *Subditis* bellare non licet, ſi ſciant bellum eſſe injuſtum, etiam cum hoc ipſis indicatur, 538. bellare contra magiſtratum, nullo jure licet, I. 331. *ſeq.* IV. 301. in extrema neceſſitate licet eis ſe ab injuria defendere lege naturali, & Hebræa, vix Evangelica, I. 340. *ſeq.* etiam bellare, quatenus magiſtratus in certa pacta in prima imperii delatione inita peccat, 350. bella pro Subditis gerere, vitamque eorum defendere, civitas, & rex tenetur, III. 520. *ſeq.* magis, quam ut eas rationes poſſit omittere, quæ ad ipſorum tutelam maxime ſunt naturales, IV. 335. pro ipſis gerere contra ipſorum improbum magiſtratum, etiam privatis licet, ſi imperio ejus magiſtratus non ſunt ſubditi, I. 330. *ſeq.* etiamſi daretur, ſubditos in ſumma neceſſitate contra imperantem ſe defendere non debere, III. 526. negatur, *c.* 535. non tamen gerenda hujusmodi bella, niſi id ſine omnium, aut plurium ſubditorum incommodo fieri poſſit, 521. Subditis cogere imperantem non licet, I. 339. *Subditorum* facultas deliberatrix imperfecta, III. 541. Subditorum ratione an bellum utrinque juſtum, 542. defenſio an aliqua juſta in bello injuſto, 545. libertas obligatur ex facto ſuperiorum, 619. factum an pacem rumpat, IV. 331. *c.* 362. innocentium res in pœnam non recte capiuntur, 217. Subditos ſuſcipere migrantes, non eſt contra pacem, quæ amicitiam complectitur, 315. *c.* 368
*c* Subditus eſt inſtrumentum non pars magiſtratûs, I. 393 ſed volens; in quo differt a ſervo, *ibid.* differentia inter obſequium ſubditorum, & ſervorum, 363. 364. item inter ſubditorum erga principem, & liberorum erga parentes obedientiam, 364. Subditorum intuitu ſemper bonum eſt quidquid rectori placet, 362. eorum res, & actiones, ſubjacent bono communi, 33. Subditi etſi abſint, ſunt ſubditi, 234. Subditi regis cur in S. Script. ſervi vocentur, 291. tenentur ex debito, vel delicto principis, vel civitatis ſuæ, III. 431. 433. 434. 441. 442. 628. idque ipſo jure naturæ, IV. 241. 242. Subditorum non eſt, judicare de juſtitia, vel injuſtitia cauſæ belli, III. 550. 552. Subditi triplici ſenſu veniunt, 546. proprii ſequi principem tenentur, etiam in bello injuſto, 547. 548. 552 adeoque pro ejus arbitrio ad arma coire, I. 393. ex crimine in ſolidum obligantur, etſi juſſu ſuperioris patrato, III. 549. quo jure, quoque caſu reſiſtere Principi poſſint, *P.* 86. I. 311. 313. Subditus an, & quatenus principi ſuo notorie injuriam facienti reſiſtere poſſit, 357. poteſt non obedire regi impia jubenti, at non vim inferre, 275. Subditi non eadem ratione magiſtratui reſiſtere nequeunt, qua capti, & ſervi facti domino, IV. 92. Subditus non parere tenetur magiſtratui ſupra juriſdictionem ſuam jus dicere volenti, I. 365. quibus in caſibus principi ſuo parere non teneatur, 356. Subditi cur de injuria regis queri nequeant, 362. Subditis contra principem nunquam competit bellum, ne quidem jure neceſſariæ defenſionis, 357. ſive ſingulis, ſive pluribus, ſi injuriæ ſint privatæ, 367. 368. Subditi an ſe in libertatem vindicare poſſint, II. 197. non manent obſtricti principi notorie tyranno, i. e. evertente ſtatum publicum, III. 86. cum Subditis bellum nunquam eſt, III. 654. Subditi contumaces non coërcentur jure belli, ſed vi juriſdictionis, I. 225. 226. Subditi quomodo annuant petitis, 325. Subditus ſi migrare velit, retineri nequit, II. 330. quid liceat Subditis, ſi a principe contra extraneos defendi nequeant, I. 216. pro Subditis bellum ſuo jure gerit princeps, III. 529. Subditus etiam innocens, & invitus deſeri, vel dedi poteſt, & debet, ſi defendi nequit, 530. 531. 532. Subditis jus quæſitum princeps pacis, & ſalutis publicæ cauſâ auferre poteſt, IV. 143. ſingulorum ſubditorum res alienare pacis cauſâ quo pacto poſſit ſumma poteſtas, 350. Subditi fœdera contrahere nequeunt,

Digitized by Google

queunt, exceptis tribus caſibus, III. 125. Subditi etſi uſurpatori fidem dederint, non liberantur ab homagio vero regi præſtito, I. 379 an huic ejecto alimenta ſubminiſtrare, vel commercium cum eo habere poſſint, *ibid.* an uſurpatorem occidere poſſint, 380. 382. durante hujus adminiſtratione cur teneantur ei parere, non regi ejecto, 382. an teneantur ſequi illum in bello contra hunc, *ibid.* tributa uſurpatori ſolvere tenentur, *ibid.* Subditus per præſcriptionem jure civili ſtatutam imperium, vel ejus partem acquirere nequit, II. 195. Subditi duorum regnorum inter ſe quo jure teneantur, I. 22. Subdito principis læſo ab alio principe ſummo ad quem recurſus pateat, 213. 223. Subditis quo caſu aſſiſtere liceat, quo non, III. 535. 536. Subditum hoſtis ſui nequit ſubornare hoſtis ad occidendum principem ſuum, vel ducem, 617. Subditi hoſtis noſtri omnes morte digni ſunt, IV. 212. adeoque jure nat. occidi poſſunt, etſi actu non militantes, III. 677. 683

*Subjectio* civilis, IV. 94. ex pœna, II. 228. herilis, IV. 94. mixta, *ibid.* populi perfecta, & imperfecta, II. 227. Subjectio jus eſt in perſonam, 223. ( *vide* Lex. ) quotuplex, *ibid.* fit vel ex conſenſu, *ibid.* vel ex delicto, 228. Chriſtianorum, qua ſubſunt magiſtratui, quanta, I. 333. *ſeq* privata, II. 204. 223. quid contineat, II. 224. publica quæ, 227. continet neceſſitatem non reſiſtendi, I. 333. vocatur & civilis, IV. 94. an ſubjicere ſe liceat lege evangelica magiſtratui infideli, III. 99

c. Subjectio quomodo fiat, *P.* 65. mutua inter regem, & populum, non datur, I. 275. omnis ceſſat mutato domicilio, 329

*Subordinationis* natura, & effectus, I. 339

*Subſtantiæ* vox pro more perpetuo, II. 672

c. Subſtantiam negotii JCti Rom. ſemper intelligunt naturalem, II. 731. *Subſtantiam juris regulariter non tolli mutatâ formâ*, regula patitur exceptionem, 536

*Succeſſio* titulum veterem continuat, I. 189. cur magis deſcendat, quam aſcendat, II. 372. non ſemper infert ſummum, & abſolutum imperium, I. 189. nam ab omnibus conſtitui poteſt, qui ejus habent poteſtatem, II. 386. & ſic etiam a populo, & quare ab eo ſoleat inſtitui, 381. *ſeq.* non eſt ſub jure imperii, 188. *ſeq.* In bona *ab inteſtato* quid, 377. & unde, 369. oritur ex jure gentium voluntario, 383. *ſeq.* natura quoque ei favet, 391. fratrum, 376. eorum, qui ſummum habent imperium, ſi de eorum voluntate non expreſſa extant judicia, 378. *linealis* cur inſtituta, 384. oppoſita hæreditariæ, 393. qualis, *ibid.* duplex, *cognatica*, & *agnatica*, 385 *ſeq.* agnatica cur inſtituta, *ibid.* linealis nullis gradibus terminatur, 384. *n.* in eadem ſpes ſemel parta jus facit, 390. itaque nec peccatum patris filio nocere poteſt, 388. in regno *ex conſenſu populi delato* quæ velit obſervari generaliter, 380. *ſeqq.* quæ in ſexu, ætate, & qualitate, 381. eſt quaſi ea, quæ fit ab inteſtato, 388. regi dat jus temporarium, 341. imperium ad eum non ab eo, qui deceſſit, ſed a populo defertur, III. 54. tantum defertur, quantum prima electio tribuerat, I. 189. in regno *allodiali* opponitur ei, quæ fit ex lege, II. 384. Succeſſio in regnis *patrimonialibus*, 378. an ætatis prærogativam admittat, & quando, 393. de Succeſſionis in imperio controverſia quis judicare poſſit, 388. *ſeq.* an in ea liberi ante adeptionem regni nati poſtponantur iis, qui poſt nati, 390. Succeſſionis ab inteſtato poſt liberos duo præcipui fontes, 375. 378. Succeſſionem quisque elegiſſe creditur, quæ in more patriæ eſt, 378. Succeſſionum leges diverſæ, *ibid.* Succedens in regno patrimoniali individuo debet aliis hæredibus id ipſum rependere, 380

c. Succeſſio parentum natura debetur liberis, II. 243. at verum tamen non eſt, eam citra factum hominum ſola naturæ lege deferri, 394. 397. nam jure naturæ, ſpectato ejus ſtatu primævo, nulla, nec neceſſaria, 75. 400. nec liberorum eſt, niſi per ſurrogationem, & ne illis auferatur jus occupandi, 400. 422. Succeſſio igitur deſcendentium, non aliorum, introducta eſt neceſſario in ſtatu terræ prope occupatæ, in locum juris occupandi poſt mortem, 400. & hoc ſenſu JCtis vocatur debitum naturæ, 401. non poteſt liberis auferri a parentibus, *ibid.* niſi ob utilitatem publicam, vel in pœnam, *ibid.* non incipit, niſi poſt mortem parentum, 402. extenditur ad omnia jura parentum, etiam eventualia, *ibid* Succeſſio in ſtirpes quid, 403. 413. Succeſſionis qui incapaces ſint jure naturæ, 403. qui non, *ibid.* ſucceſſionis *ab inteſtato* principia *Sam.* COCCEII, 404. refutantur principia Grotii, 405. Succeſſio non dependet ab alendi jure, 406. 412.

 415.

415. naturalis ſequitur jus, & modum propagationis, 414. Succeſſio *vicaria* in bonis privatis, 411. 412. in regnis quatenus admitti poſſit, 443. nunquam, 460. Succeſſiones ab inteſtato collateralium unde Grotius deducat, P. 54. *Succeſſionis regnorum* ſyſtema Grotii exponitur, II. 428. vera principia proponuntur, 429. *ſeqq.* ſucceſſio naturalis tantum pertinet ad patrimonia, & bona privata, non ad regna, niſi populus ea familiæ, vel deſcendentibus, expreſſa diſpoſitione detulerit, *ibid.* tunc enim jus inde quæſitum eſt omnibus, qui ſunt de familia, eo modo, ac ordine, qui placuit eligentibus, *ibid.* ſi in genere delatum eſt imperium, & præterea nihil dictum, ſucceſſio fit juxta ordinem, quem natura ſurrogata in familiis conſtituit, inter capaces, 430 & quidem ita ut ſoli deſcendentes ſuccedant, non aſcendentes, & collaterales, *ibid.* nec fœminæ, niſi in prima delatione comprehenſæ ſiot, *ibid.* nec niſi exſtinctis maſculis, ſi in genere vocatæ ſint, 431. 465. inter maſculos ſuccedit Primogenitus, 432. quid ſi gemini naſcantur, *ibid.* primogenitus præmortuus transmittit jus ſuum eventuale ad ſuos deſcendentes habiles, 433. iis deficientibus ſuccedit ex prima delatione alter filius, ejuſque deſcendentes, pari ratione ut primus, tunc tertius, &c. *ibid.* maſculis deficientibus, & admiſſis in prima delatione fœminis, filia ultimi regis præfertur filiabus cæterorum ſemel excluſis, *ibid.* hac deficiente præferrur fœmina noviſſimo regi proxima, v. g. ſoror, amita, 434. præmortuæ transmittunt jus ſuum, cum ſuo eventu, ad omnes ſuos deſcendentes habiles, *ibid.* ita tamen ut filius præferatur filiæ, 435. ad Succeſſionem regnorum *inhabiles* qui, *ibid.* a Succeſſione regni jure excluditur partus editus fine *ſolennibus* lege fundamentali imperii ſtatutis, 440. 441. Succeſſio omnis regnorum naturâ eſt *linealis*, quam Grotius vocat *agnaticam*, 444. niſi ea lege delata ſint, ut juxta proximitatem gradûs ſuccedatur, 447. cum igitur, præter linealem, naturâ nulla cognita ſit in regnis, reliquæ omnes oriri neceſſe eſt vel ex diſpoſitione majorum, vel ex jure belli, vel ex uſurpatione, 451. 463. 464. 465. 467. Succeſſionis igitur lex, & exempla ubi deficiunt in regno, tunc obtinet *linealis agnatica*, non *cognatica*, 449. Succeſſio in regnis ea obtinet, quæ fuit tempore inſtituti regni, 446. ſive *allodialis*, ſive feudalis, *ibid.* ſi dubia ſit Succeſſio, nec regis viventis, nec populi, nec ſucceſſorum eſt judicium, ſed armis res committenda, 455. 456. exempla, *ibid* refellitur Gronovius, qui regi viventi id tribuit, *ibid.* nam cauſa ſucceſſionis non pertinet ad adminiſtrationem regni, 457

c. *Succedendi* jus incipit in momento nativitatis, & transfertur in nepotes, II. 403. Succedendi jus in imperio collato imperantis corpori familiæ perpetuatur cum corpore, & naſcituris in infinitum quæſitum eſt, 189. nec eis auferri poteſt, *ibid.*

*Succeſſor* in fœderibus quid ſignificet, III. 140. an obligetur per conſtituta anteceſſorum, & an ea ipſi mutare non liceat, I. 173. Succeſſores regni tantum qui, III. 54. mixto jure qui, *ibid.* jure hæreditario non ſuccedunt in ætatis privilegium, II 391. quid accipiant per ejuſmodi hæreditatem, 54. an fœdera etiam ad Succeſſores pertineant, III. 138. *ſeq.* Succeſſores regum quando, & quatenus teneantur, 54

c. Succeſſorem continuare dominium, vel imperium defuncti, ex tacita ejus præſumta voluntate, male ſupponit Grotius, II. 537. Succeſſor regni non ſuccedit ex jure defuncti, ſed ex jure primorum diſponentium, 556 quatenus defuncti debita publica, & privata ſolvere teneatur, *ibid.* rem domanialem alienatam revocans quo caſu poſſeſſorem teneatur indemnem præſtare, quo non, 360. tenetur ad contractus anteceſſoris, publicos, III. 81. 88. niſi notorie, non dubie, ad detrimentum Reip. vergant, 81. 82. acta publica, tranſacta, & judicata anteceſſoris reſcindere nequit, niſi ipſo jure nulla ſint, 89

c. SUETONIUS: *Roma domus fiet*, &c. I. 281

c. *Suevicum fœdus* cur initum, III. 125. 495

*Suffetes* Carthaginenſium, I. 188

c. *Suffragiorum* circa numerum quid juſtum ſit, II. 312. pluralitas ubi, & quando valeat, 313. *ſeqq.* exempla variorum populorum, 316. 318. Suffragiis paribus nihil agitur, 317. Paritas ſuffragiorum, *vide* Minervæ Calculus. Suffragandi modus apud Romanos, 319. in diverſitate ſuffragiorum quid juſtum ſit, 322, Suffragium abſentium quando neceſſarium ſit, quando non, 325. fœderatarum civitatum valet pro earum numero, non pro quantitate terrarum, & operum cujuſque civitatis, 328

*Suici,*

Digitized by Google

*Suicidium*, *vide* Autocheirja.

SULLA quo jure proſcriptorum liberos ad nullos honores admiſerit, III. 429. leges ejus quare Cicero ſervandas cenſuerit, etſi iniquas, I. 352. *c.* 187. 385

SULPICIUS contra Antiochum diſputans, II. 164. *c.* 179

*c.* *Superfœtatio* quid, II. 244. 309

*Superficies* an ſolo cedat, II. 478

*Superior* an, & quomodo in ſubditum mendacium committat, III. 571. *ſeq.* non is ſemper, cujus utilitati regimen inſervit, I. 184. quid poſſit circa juramentum, III. 14. *ſeq.* ſubditum cogere poteſt ad ea, quæ non ex juſtitia, ſed ex alia virtute debentur, 523. Superioris præceptum quando excuſet, 541. quando non, 538. 540. 544

*c.* *Superioritas* non infert ſubjectionem, I. 322

*Superſtitio* num dicenda, Deum nimium colere, *P.* 25

*c.* Superſtitio peccat in defectu, *P.* 89. 92

*Supplices* ut defendantur, eſt ex jure gentium, III. 620. hoc jus ad eos tantum pertinet, qui immerito odio laborant, 415. qui fortuna tales ſunt, non culpâ ſuâ, 620. Supplices, dum cauſa cognoſcitur, defendendi, 419. Supplicibus parcendum, IV. 203. Supplicum jus in bello quale, 185. quibus debeatur, III. 415. 419. defenſorum, & non defenſorum exempla, *ibid.* Supplices an belli jure occidantur, 664. Supplicum cauſa ex quo jure cognoſcenda, 420

*c.* Supplicum jura quid, III. 438. in bello occidi jure naturæ poſſunt, 682

*Supplicia* naturaliter unusquisque de nocente ſumere poteſt, III. 269. *ſeq.* (*vide* Vindex. Injuria.) hoc jus nat. manſit in quibusdam, *ibid.* Supplicia ad propinquos damnatorum injuſte extenduntur, 425. capitalia antiquiſſima, & in quibus criminibus, I. 85. *ſeq.* an prohibita lege evangelica, 90. *ſeq.* III. 280. *ſeq.* an magiſtratus Chriſtianus juſte poſſit exercere, 381. prohiberi nequeunt, niſi cum ſumma ſcelerum permiſſione, I. 91. prohibita dicuntur in iis delictis, quæ a Moſe capite non puniuntur, III. 428. prohibita ſi eo fine inſtituantur, quaſi melius ſit ſonti mori, quam vivere, 268. Suppliciis cruciatus quo jure addantur, 297. Supplicio afficiendis quare tempus aliquod indulgeatur, antequam puniantur, 281. cur teſtes primi olim accedere debebant, cum quis lapidibus eſſet obruendus, 545. Supplicio affecti reges, IV. 194. *ſeq. n.* Supplicio affectis ſepultura negata, III. 245

*c.* Supplicium ſumendi a reis modus *Deut.* *XIII.* 9. explicatur, III. 345. Supplicio afficiendi incapaces ſunt ſucceſſionis, 404. 437

*c.* *Surdi* non tenentur ad ſequelam bellicam, I. 395

*c.* *Surrogatione* juſta ſemper una manet civitas, unum collegium, 539

*Suum* naturaliter quid, III. 180. quisque abdicare poteſt jure naturali, II. 165. ut quiſque conſequatur, jus eſt favorabile, IV. 326. nemo temere credendus eſt jactare, 324. Suo minus ſumere, an pugnet cum juſtitia, *P.* 24. in dubio ad eam partem magis inclinandum, quæ alteri, quam quæ ſibi conſulit, III. 556

*c.* Sui nomine quid intelligatur, I. 31. Suum quot modis cuique competat, *ibid.* Suum *conſequi*, *recipere*, *vindicare*, *ad ſuum pervenire*, formulæ quid denotent, *ibid.* Suum ut quisque habeat ſequitur ex voluntate Creatoris, II. 573

*c.* *Sylva* ſub occupatione dominii generalis non continentur, II. 92. in Sylvis etſi circumſeptis cur feræ nullius dicantur a JCtis Rom. 484

*c.* *Συμμαχία* quid, III. 165. IV. 144. 145

*c.* SYMMACHUS de pluralitate ſuffragiorum apud Romanos, II. 317

*c.* *Synallagma* quid, *P.* 64. I. 36. II. 600. 675. ſine eo nullam induci obligationem, ſtatuit *H.* COCCEIUS, 596. 608. excipit tamen caſus aliquot, 608. 609. *Sam.* COCCEIUS obligationem pleniſſimam, ait, etiam ſine eo oriri, 608. 609. *ſeq.*

*Synedrii* poteſtas apud Hebræos, I. 202

*c.* Synedrium ſub regibus Hebræis plane non fuit, I. 315. *ſeqq.*

*c.* *Syrophœniſſa* apud *Matth.* *XV.* 22. ex poſteritate credita viduæ Sareptæ, I. 67

*Syrtes* an cuiquam propriæ, II. 58

*c.* Syrtes quid, II. 87. cur occupari nequeant, *ibid.*

T.

*c.* TACITUS de primis mortalibus, *P.* 36. de eventu belli, 41. de Anſibariis, & Tenchteris, I. 231. II. 73. de Tiberio, I. 269. de Germanis, 285. de Judæis a ſimulacris abhorrentibus, IV. 21

*c.* TACITUS *Imp.* SCto Imperium obtinuit, I 271

*Tacitus* conſenſus populi quis, II. 343. *ſeq.* jus dat ad alienandas minores ejus juriſdictiones, *ibid.* tacita voluntas poteſt impe-

rium vi partum juſtum efficere, II. 173. non omnia, quæ tacentur, etiam celantur, 659

*Tale* naturâ eſſe quomodo quid dicatur, IV. 69

*Talio* pro ſe, id eſt, ob vulnus, non niſi per judicem exigi poterat, I. 89. III. 272. quæ in bellis ſic vocatur, plerumque injuſta, 665 juſta non eſt, cum poſtulatur ex odio, 279. non tranſit perſonam, IV. 203. c. 217. Talionis poſtulatio Hebræis quo ſenſu licita, III. 280. uſus qui apud Hebræos, & Romanos, *ibid.* Talionem in judicio exigere, Hebræis indultum, I. 98

c. Talio quid, III. 320. 322. quomodo fieri poſſit, 321. 323. Talionis jus inviolabile, & ſacroſanctum, 324. ejus varia nomina, I. 129. probatur auctoritatibus, & exemplis ſacris & profanis, III. 325. 326. quousque valeat, 327. fit vel in eadem perſona, 330. vel in alia, quæ pro altera tenetur, *ibid.* privatione vel juris ejuſdem, vel per tantundem, *ibid.* non poteſt fieri idem crimen committendo, *ibid.* ultra eam quæ pœna infertur, an ſit meri juris civilis, 331. negatur 332. Talio, ſ. reparatio injuriæ, unicus finis pœnarum, 336. 338. crude ſumta nullibi obtinuit, 352. an remitti poſſit, 360. 363. juſta charitati non repugnat, 362. juſta in homicidio, & adulterio quænam, 327. Talionem qui ſtatuit, non imitatur, ſed punit delinquentes, IV. 217. Talionis jure fides data violari nequit, 316. Talio non eſt ipſa belli juſta cauſa, ſed ſupponit eam, II. 25. 26

c. Tanaus Scythiæ rex antiquiſſimus, I. 395

c. *Tantundem* quomodo, & ubi præſtetur, II. 397.

Tarquinii factum in Gabiis an juſtum fuerit, IV. 430. c. 433

c. Tarquinii legatis jus gentium indultum, I. 236

c. Taurus *philoſophus* diſſerens de concurſu poteſtatis civilis, & patriæ, I. 33. ejus ſententia de pœnis explicatur, III. 355

*Telum* quid Jure Romano, II. 14

c. *Tempeſtate impeditus ne recedat*, cur non videatur contra legem feciſſe *in l.* 15. *ff. de public.* IV. 398

*Templa* vaſtare, injuſtum jure naturali, etſi ab iis fiat, qui in quibuſdam circa religionem diſſentiunt, IV. 226. licet vaſtare jure belli, 1. *ſeq.* an jure talionis liceat, 229. gentium a Judæis incenſa, 4. Templis parcendum, 226. Templum Hieroſolymorum intravit Pompeius, incendit Titus, 4. ejusdem religio, *ibid.*

*Tempus* immemoriale in dubio ſufficit ad derelictionis præſumtionem, II. 166. *ſeq.* a centenario differt, *ibid.* Tempus, quod poſſeſſori jus dat dominii in quæſtione de imperio derelicto, unde numerandum, 172. memoriam excedens infinitum eſt moraliter, 166. ad pœnitentiam dandum his, qui ſupplicio afficiuntur, III. 281. Temporis duratio naturam rei non mutat, I. 190. Temporis quæ vis ad præſumendam derelictionem, II. 166

c. Tempus longum Jure Rom. quid, II. 183. ( *vide* Præſcriptio. ) Tempore non minuitur injuria, ſed augetur, 177. Tempus non eſt modus naturalis finiendæ obligationis, IV. 380. duo Tempora omnem Gubernationem abſolvunt, *P.* 33. I. 13

*Teneri* bello quæ intelligantur, IV. 327

c. Tenere rem inſtrumentis, i. e. per alios quo poſſidere poſſumus, II. 481. Tenendi facultas deſinere quando in vita civili videatur, *ibid.*

c. Terantius: de φιλαυτίᾳ, I. 312 de orba a proximo ducenda, II. 296

*Terminus* naturaliter is eſt, qui pars eſt rei, IV. 384. a quo, non eſt intra menſuram naturaliter, ut alter, *ibid.* Imperiorum Termini naturales qui, II. 129. *ſeq.* quare conſtituantur, 130. *ſeq.* promoveri injuſte poſſunt, etiam in juſto bello, IV. 261. *ſeq.* non ſemper promovendi, quoties etiam juſte poſſunt promoveri, 264. Terminorum duo genera, 383. *Termini ſacra* ſine ſanguine, 263. a Termini ſacris Numa quare ſanguinem abeſſe voluit, *ibid.*

*Terra* continetur a mari, II. 58. negatur, *c.* 88. 89. Terram, & aquam dedere, quid, 227. & *in n.* Terræ hoſtili quare parcendum, IV. 219 *ſeq. ad* 230

c. in Terram jus a natura humano generi conceſſum, II. 73. vel qua tali, vel ut ſingulis, *ibid.* hiſce vel communiter, vel ſeorſim, 74. Terræ uſus naturalis duplex, 79. Terra poſt confuſionem linguarum non diviſa, ſed varie occupata, 80. Terrarum mediatarum, & immediatarum origo, I. 295

*Territorium* unde dictum, IV. 28. *c.* 53. Territorii pars populo vacua alienari poteſt, II. 342.

c. Territorio in alieno cur vi agere non liceat, vera ratio, III. 680

*Terror* non ſufficit ad jus internum occidendi, IV. 203.

*Tertio*

*Tertio*, qui metum non incuſſit, facta promiſſio tenet, IV. 301

c. TERTULLIANUS: leges gentilium a divina mutuatas eſſe, I. 132. Chriſtiani quid precari ſoliti fuerint Imperatoribus, 138. de Tertulliano judicium, 156

*Teſtamentum* ſolennitate aliqua defectum quem effectum habeat, IV. 73. Caroli M. de regno quale, I. 195. Teſtamenti factione an prohibeantur obſides, IV. 343. nullum eſſe quo jure dicitur id, quod ſolennitatibus quibusdam caret, 73. an ex tali, ſalva pietate, quid poſſit capi, *ibid.* quaſi Teſtamentum, cujus faciendi jus ſervis dabatur, 251. Teſtamenti factio eſt juris naturalis, quo ſenſu, II. 344. Teſtamenta de regnis patrimonialibus, I. 193. *ſeq.* de regnis non patrimonialibus non valent, niſi ex populi conſenſu, 194. *ſeq.* in Teſtamentis clauſula derogatoria, quantum valeat, 200

Teſtamentum definitur, II. 362. quomodo differat a diſpoſitionibus inter vivos, *ib.* & ab alienatione, quæ fit in tempus mortis, 363. & a Codicillo, I. 222. jure naturæ nullum, nec civili validum niſi quatenus hæres acceptat, III. 363. Teſtamenta non ſunt modus acquirendi naturalis, I. 299. pleriſque gentibus, qui Græcis, vel Romanis non paruere, incognita fuerunt, III. 363. ab ipſo teſtatore pro lubitu mutari poſſunt, 364. circa Teſtamenta principum quid juris, 364. 365. Teſtamenti ſubſtantia cognata non eſt dominio, *ibid.* per Teſtamentum non fit alienatio; neque ullo ſenſu dici poteſt eſſe juris naturalia, *ibid.* Teſtamentum, quo filius excluditur, quomodo audiat in jure Rom. 407. 409. Teſtamentis Epiſcoporum, ac Clericorum, forma legis præſcripta ab Impp. I. 239. Teſtamentis clauſula *de non revocando* addita nullius eſt valoris, 314. Teſtamentum imperfectum ut valeat ſaltem pro codicillo, quid requiratur, II. 602. ex Teſtamento imperfecto non oritur naturalis obligatio hæredis, ad præſtanda legata, IV. 83. Teſtamenta militum quomodo jure militari valeant, II. 602. Teſtamentum apud hoſtes confectum ut Jure Rom. nullum fuit etiam poſt legem Corneliam, IV. 147

c. *Teſtamenti Veteris*, & *Novi*, diſtinctio in verſiculos, I. 153

*Teſtari* non prohibentur externi jure naturali, II. 345. Teſtari quem impediens quando, & cui teneatur, III. 181

c. Teſtandi libertas quantum introduxerit malorum, II. 363. 364 366

*Teſtatoris* libertatem qui impedit, damni dati tenetur, III. 181

c. Teſtator ſi vi, vel dolo impeditus fuit ne quid legaret, quid juris, III. 191. qui juravit ſe teſtamentum non mutaturum, ſi novum condat, an hoc ſit illicitum, & irritum? negatur, 40

*Teſtimonium* ſervus, niſi tortus, dicere non poterat apud Romanos, I. 109 *n. c.* 159. qui teſtimonio injuſto damnum dat, in quantum teneatur, III. 184

c. Teſtimonium falſum eſt delictum conſummatum, III. 370

THAMAR ad mortem damnata a Socero ob adulterium, I. 131. Thamari pro ſtupro promiſſio facta, jure nat. valebat, II. 634. 637

c. THAMAR quo ſenſu monuit fratrem ſtupratorem, ut ſe peteret a patre, non negaturo, II. 286

c. *Theatri* occupatio male trahitur ad ſimilitudinem occupationis rerum, II. 76

*Thebæorum* martyrum hiſtoria, I. 113. 347.

*Thebanorum* bella cum Lacedæmoniis, II. 18. *n.* lex de vendendis liberis, 202

THEODORI Ætoli factum, III. 668

c. THEODORI ſententia circa fas, & nefas, *P.* 33. reſponſum ad Lyſimacum, III. 215

c. THEODORICUS quo jure Italiam occupavit, II. 99. Papam miſit legatum, I. 242

c. *Theologia* qualia doceat jura, II. 577

c. THEODOSIUS majus imperium ratus, ſubmittere legibus principatum, I. 268. ejus lex de non vendendis liberis, II. 241

*Theſaurus* in multis regnis regi cedit, II. 471. jure nat. eſt ejus, qui invenit, *ibid.* hodie Theſauri ſunt principum, quaſi gentium jure, *ib.* de Theſauris variæ leges, *ib.*

c. Theſaurus quid, II 488. 489. eſt res nullius, 91. etiam in ſolo occupato, 92. adeoque jure naturæ cedit inventori, 489. cur id legibus civilibus immutatum ſit, *ibid.* cui cedat jure Saxonico, & Suevico, 490. aliarumque gentium, *ibid.* in loco ſacro inventus cujus ſit, IV. 22

c. THESEI labores, III. 379

*Teſmophoria* cur Cereris ſacra dicantur, II. 57

c. *Thracum* gens feriſſima, I 57

c. THRASIBULUS cur vetuit occidere cives

Digitized by Google

cives pro tyrannis pugnantes, I. 382
c. THUANUS: de Eccleſiaſticis perſonis a ſummâ rerum arcendis, I. 162. religionem non imperari, III. 405. IV. 15. 16
c. THUCYDIDES: de jure propriæ defenſionis, I. 122. de imperii natura, & nota characteriſtica, 246. de civitate negotioſa in otioſam mutata, I. 187
*Tibarenorum* generoſitas, III. 576
c. TIBERIUS Auguſti ſucceſſor non proprio jure imperium ſibi arrogavit, I. 269
c. TIBULLUS: de Cerere, II. 83
Τιμᾶν, pro benefacere, III. 9
Τιμωρία quid, III. 267
TIMOTHEI ducis moderatio, IV. 222
c. *Titulus* quid, & unde ſic dictus, II. 464
TITUS templum incendit, IV. 5
c. Toloſanum aurum, II. 449
*Tradere ſe in fidem*, quid, IV. 342
c. Tradita res naturali ratione quando videatur, II. 518
*Traditio* non requiritur naturaliter ad perficiendam alienationem, II. 339. naturaliter ad translationem dominii non requiritur, 479. ad eandem in quibus caſibus etiam jure civili non requiratur, *ibid.*
c. Traditio definitur, II. 347. 518. eſt modus acquirendi vere naturalis, 349. ſine ea non transfertur dominium, 405. ejus neceſſitas ad dominii translationem probatur ex ipſa dominii voce, & effectu, 518
TRAJANI dictum ad præfectum prætorio exponitur, I. 340
c. Trajanus qua ratione imperavit, I. 271
*Transfuga* Jure Rom. poſtliminium non habent, IV. 116. ſervi poſtliminio recipiuntur, 118. *ſeq.* ab his, a quibus transfugerunt, occidi ſolent, 203. belli jure recipiuntur, 327. in dubio non reddendi, *ib.* Transfugas admittere licet, III. 576
c. Transfuga liber quod non gaudeat jure poſtliminii, nec amneſtiâ, id ſequitur ex ratione naturali, *P.* 99. IV. 128. 160. ex eadem ratione nec a patre recipi poteſt, *ib.* ſervus a domino poteſt, 163. *Transfugam jure belli recipi*, quo ſenſu *in l.* 51. *ff. A. R. D.* dicat Celſus, 354. Jure naturæ transfugæ non reddi debent, niſi aliter pax obtineri nequeat, *ibid.*
*Tranſeundi* jus per alienos fines, II. 63. Tranſeundum qua ſit, 63-66
c. Tranſeundi jus cur commune ſit, II. 84. Tranſeundi cur venia petenda ſit, 106. exercitus tranſiens navibus loci uti poteſt, 108. & vice verſa tranſeuntium navibus princeps loci, *ibid.* Tranſiens per territorium an, & cur ibi aliquando commorari poſſit, 109. & tugurium ponere momentaneum, 110. Tranſeuntes territorium quomodo ſubſint poteſtati illius, I. 235. *Vide* Advenæ. Externi.
*Tranſitus* per terram noſtram quibus, & quamobrem negari non debeat, II. 63. *ſeq.* quibus rationibus tutior reddatur, *ibid* in tranſitu conceſſo vis omnis abeſſe debet, IV. 281. Tranſitus non debetur injuſtum bellum moventi, II. 66
c. Tranſitus perſonarum liber eſt jure gent. I. 235. cuique debetur ipſo jure nat. IV. 287. quid differat ab itinere, 401. Tranſitum per terras, maria, & flumina occupata, ex innoxia utilitate deduci non poſſe, probatur, II. 103. ſimulque vera hujus juris ratio affertur, 103. 105. Tranſitus debet eſſe innoxius, 104. ſi lis de eo ſit, quis judex, 104. 107. reſpondetur Gronovii objectionibus contra jus tranſitûs, 104. 105. Tranſitum hoſti meo permittere abſque mea injuriâ poteſt pacatus, III. 601
*Tranſmiſſio* linealis differt a Repræſentatione, II. 384. *ſeq.*
c. TRIBONIANUS cauſam dedit diſtinctioni inter jus gentium primævum, & ſecundarium, *P.* 67. definitione ineptâ, 68. vapulat diſtinguendo res communes a publicis, II. 147. 148. item circa jus patriæ poteſtatis, 242. item adjudicando picturæ tabulam, 515
*Tribuni* ſacroſancti quomodo facti, IV. 303
c. Tribunorum jus vetandi, I. 319
*Tributa* ſolvere, honeſtum, I. 94. retro debita an peti poſſint ab eo, qui pacto quodam ſucceſſit in jus ejus, cui debebantur, IV. 329. juſte imponuntur devictis gentibus, tam ad ſecuritatem, quam ad reſtitutionem ſumtuum, 264. ſubditis eum ob dubium de belli juſtitia bellare nolunt, III. 545. *Tributorum* finis quis, I. 94. indictio ad victoris utilitatem IV. 264 *Tributaria* Medorum nationes an ejus conditionis manſerint, translato ad alios imperio, III. 140
c. Tributum ſolvere, non derogat ſummæ poteſtati, I. 327. Tributa cur a ſubditis præſtentur, II. 109. quo jure rex populo imponat ad reluenda oppignorata, 362
c. *Triſmegiſto* quid Deus, & mens, *P.* 38
c. *Triumviratu* poſt Cæſarem ſtante qualis ſtatus Imperii Rom. fuit, I. 267
c. TRYPHO tutor Antiochi, I. 302

c. TRY-

*c.* TRYPHONINI caſus, *l.* 31. *ff. depoſiti*, de depoſito a latrone explicatur, *P.* 76. II. 570. 571. item de ſpolio depoſito apud ipſum rei dominum, 571

*Tuendi* ſeſe juſtus modus, etiamſi in juſto bello, difficulter tenetur, aut cognoſcitur, III. 659

TULLII HOSTILII dolus, III. 571

*c. Tunetani* cur non exſcindantur a Chriſtianis, III. 111

*c. Tunicas* duas habenti præceptum a Chriſto datum explicatur, I. 140

*Turcam* contra an ſit fœdus incundum, III. 101

*c. Turcis* cur tranſitus denegetur, II. 105

*Turpem* ob cauſam qui quid accipit, non tenetur ad reſtitutionem, II. 563. quia non tenet, rem alienam, *c.* 581. 582

*Turris* Babylonica, II. 56

*Tutelam* natura occupanti, & idoneo concedit, III. 458 negatur, *c.* 469. aliam requirit regnum patrimoniale, aliam non patrimoniale, I. 196. in Tutelam receptus nihil debet agere noxium ſtatui ejus, a quo receptus eſt, IV. 430. pactum militaris operæ pro tutela quale, III. 658

*c.* Tutelæ ſummarum poteſtatum principia *H.* COCCEII, I. 302. *ſeqq.* jure naturæ agnatis, eiſque deficientibus civitati incumbit, 306. etiam ad regna ex voluntate populi delata extenditur, *ibid.* quando finiatur, a natura definitum non eſt, *ibid.* legitima agnatorum, immo & dativa, a natura originem habet, II. 234. 236. Tutelæ jus armis vindicari poteſt, 186. Tutelæ eadem ratio in regnis patrimonialibus, ac in regnis ex voluntate populi quæſitis, I. 307

TUTOR, qui jus etiam incertum pupilli defendit, non agit injuſte, III. 491. regni, an rege pupillo, aut captivo, ſummum habeat imperium, I. 190. Tutores a quo dandi in regnis patrimonialibus, & non patrimonialibus, 196

*c.* Tutorum poteſtas cujus ſit naturæ, I. 279 Tutoribus ipſo jure naturæ data eſt facultas adminiſtrandi res pupillorum, II. 643. & caſtigandi pupillum, III. 350. Tutor ad quid teneatur ex facto licito & illicito, 190. ex quanam culpa teneatur Jure Rom. *ibid.* non poteſt conveniri ſi res pupilli caſu pereant, II. 699. exceptiones, *ibid.*

*Tyrannus* judiciorum jus, ut nec aliarum rerum non habet, I. 185. 351. an obliget populum, aut verum regem per contractus, *vide* Contractus. Obligat iis actionibus, quæ ad imperium pertinent, & quatenus, 351. *ſeq.* Tyranni imperium ferendum, 185. *ſeq.* Tyranno fides debetur, IV. 299. *ſeq.* (*vide* Jusjurandum.) Tyrannum vi dejicere, aut occidere, num liceat privatis, I. 353. Tyrannorum liberi injuſte afficiuntur pœnis, metu ne ſimiles evadant, aut cædem ſuorum vindicent, III. 426. an in uxores eorum adulterium committatur, IV. 299. *Tyrannicum* imperium, & id, quod imperantis cauſa inſtitutum, ſibi invicem oppoſita, I. 185. 351. Tyrannici imperii deſtructio ſeditioſa eſſe poteſt, 353. nam & in Tyrannide multæ bonæ leges eſſe poſſunt, IV. 636. quo ſenſu, *c.* 645. an ut tyrannide liberetur, patriæ bellum poſſit inferri, I. 353. tyrannice imperans princeps an ſubditis ipſo facto ſubjiciatur, 187. an ab iis imperio dimoveri poſſit, 185. non deſinit eſſe princeps, contra, quam alii putarunt, II 9

*c.* Tyrannus in exercitio, & tyrannus in occupatione, I. 377. acquiſitione, & adminiſtratione, qui dicantur, III. 89. & rex quomodo differant, I. 281. deſinit eſſe princeps, 369. 375. plurimorum exempla, *ibid.* ob jus naturæ violatum tyrannorum furiis agitatorum exempla, *P.* 72. de cæde tyranni auctores citati, I. 386. in Tyranno perſonæ jus deficere, verum non eſt, III. 37. contra tyrannos acquiſitione, & adminiſtratione, ſubditi licite fœdera contrahunt, 124. 125. Tyrannus non poteſt qua talis bello peti ab alia gente, 377. vere talis occidi ſemper poteſt, IV. 143. Tyranno fides data ſervanda, 308. 309. 310. Tyranno ejecto an reſpublica æs alienum ab eo contractum ſolvere teneatur, II. 545. ex contractu Tyranni civitas locupletior facta cur teneatur ad reſtitutionem, III. 89. *vide* Uſurpator.

*c. Tyriis* bellum intulit Alexander ob tranſitum denegatum, II. 105

## V.

VADES, II. 424

*c. Vaginæ* gladiorum veniunt, ſub generali denominatione *armorum*, III. 602

*c.* VALENTINIANUS polygamus, II. 244

*Valere* non ſemper nequeunt ex poſt facto

quæ non valent ab initio, II. 170

VALERII *Levini* dolus, III. 572

c. VALERIUS Conſul regni affectati ſuſpicionem quomodo amovet, I. 315. ejus lex de provocatione ad populum, *ibid.*

*Validiorum* omnia eſſe, male dicitur, III. 455

c. *Valor* rerum vel intrinſecus, vel extrinſecus, II. 703

*Vandalicæ* ſucceſſionis controverſia, II. 392

*Vaniloquentia* interdicta Chriſtianis, III. 576

c. *Varnenſis* pugna cur exitioſa Chriſtianis, IV. 144

c. *Vaſallagium* per ſe non facit ſubditum, I. 327. 328

*Vaſallus*, qui non idem ſubditus, cogi non poteſt ut eat obſes, IV. 343. c. 377. Vaſallorum jus circa alluviones, II. 476

c. Vaſallus qui fit, priſtina jura ſibi reſervare poteſt, II. 446. ſequi principem tenetur etiam in bello injuſto, III. 547. vitio aliquo laborans per alium militare tentare tenetur, aut *adhobam* præſtare, I. 395. Vaſallus *ligius* quis eſſe poſſit, 328. ad quid teneatur, 329

c. VASQUII libertas ſentiendi notatur, II. 35. error de Principe inſontem inſultante, P. 101

c. *Vaſtatio* rerum hoſtilium, IV. 6. in pœnam ſemper, & ipſo jure nat. licita eſt in infinitum, 7. 231. id eſt, ultra, non intra modum debiti, & delicti, 232. etiam rerum ſacrarum, 8. *vide* Populatio. Hoſtilis res.

*Vaticinia* accipienda vel ſub conditione, vel ſimpliciter, I. 95. ad bellum jus nullum dant, niſi expreſſum adſit mandatum Dei, III. 462. c. 479. intelligi nequeunt, donec ad tempus impletionis, 462. n. Vaticiniorum veterum explicatio magnum olim malum concitavit, *ibid.*

c. Vaticinia non ſunt leges, ſed narrationes futuri, I. 145

*Vatum* nomen qui ſibi falſo induunt, recte puniuntur, III. 319. *n.*

c. UDALRICUS *Bohemiæ Dux* filiam ruſtici duxit, II. 248

*Vectigalia* ex quibus cauſis conſtitui poſſint, II. 67 *ſeq.* ut conſtitui poſſint, requiritur ſummâ potentiâ ut ſit præditus is, qui conſtituit, I. 173. qui fraudat, in quantum teneatur, III. 183. pro tranſitu mercium imponi quæ poſſint, II. 67. mari imponi an poſſint, 126. Vectigalium immunitas qualis, quæ in fœdere comprehenditur, III. 94. ſi conceditur, eorum non intelligitur quæ ſumma exigit neceſſitas, 146

c. Vectigalia imperii patrimonium vocantur, II. 357. tranſeuntibus imponi poſſunt, 108. cur, 109. & præternavigantibus, 154. exempla, *ibid.* Vectigalis equorum apud Ægyptios ratio, 109

c. *Vejorum* expugnatio, IV. 10

*Vela* candida, IV. 431

*Velle* cenſeor quod in alterius voluntate poſui, I. 200. Deus velle ea, quomodo dicatur, quæ tamen non efficit, III. 564. nemo ſibi male vult, I. 334

*Venatio* an tantum ſit juris gentium, II. 469. legem accipit a terra, 59. cur principibus proprie adſignata, 470. Venantes ruſticos morte punire, injuſtum, 16. *n.*

c. Venandi jus eſt a naturâ, II. 128. 139. etiam in alieno, 487. & lege demum civili poteſt aliter ſtatui, *ibid.* quomodo ſingulis auferri poſſit, 92. 93. *Venationem* eſſe fructum fundi, recte negat Julianus, 482. ejus uſum quoque pertinere ad fructuarium, recte aſſerunt Celſus, & Tryphoninus 482. 484. *Vide* Feræ.

*Vendendi* libertas an alicui debeatur, II. 72. qui vendit, obligat ſe ad omnia ea, quæ in venditione ſunt neceſſaria, 661. 663. *ſeq.* pluris vendi, quam emtum quoties quid poſſit, 663. vendita re, nec tradita, cujus ſit periculum, 664. ſi cujus latitantis bona vendita ſunt, is admittitur ad pecuniam ex iis redactam, 561

c. Vendens alienam rem bona fide emtam plus ſuo non habet, adeoque non tenetur domino, II. 579

*Venditio* captivi an vim habeat ſi in locum pacatum vendatur, & an ei jus ſit poſtliminii, IV. 111. quid ſi ad ſuos venditione pervenerit, 114. Venditio frumenti prohiberi ſolet in ſumma penuria, II. 70. Venditio poteſt dominium transferre ante traditionem, 663. *ſeq.* negatur, c. 708

c. in Venditione quando detur pœnitendi libertas, II. 685. quid differat a permutatione, 686. Venditio rei, etſi jam alteri etiam cum juramento venditæ, non irrita eſt, III. 41. *vide* Emtio-venditio.

c. *Venditoris* quibus caſibus ſit periculum rei venditæ, II. 708. cur actio ſaltem in ejus perſonam detur, & quod teneatur ad evictionem, ratio naturalis, *ibid.*

*Venena* qui ſtruere compertus eſt, an poſſit interfici, II. 7. Veneno interficere, jure gentium vetitum, III. 666. inficere tela an liceat, 667. aquas an liceat, *ibid.*

c. Ve-

neno in hoſtem uti nullo jure licere ſtatuit *H.* Coccejus, III. 582. *ſeqq.* excepto caſu unico, 584. Veneno hoſtem jure naturæ necari poſſe, affirmat, *Sam.* Coccejus, 685. cur aquas corrumpere non æque liceat, 686

c. *Veneta* reip. Status qualis, I. 276. Venetiarum dux pernoctare extra urbem nequit, 309. Venetos inter, & Tridentinum principem controverſia, IV. 355. 397

*Veniâ* digna quæ, IV. 188. 190. Veniam dare an liceat, III. 287

*Venire*, & mittere, diverſa, IV. 388. Venire cui permiſſum, an quem ſecum ducere poſſit, *ibid. ſeq.*

*Venus*, ad eam proni ſunt, in quibus ſanguis prævalet, III. 295

c. Venus Tanais, IV. 21

*Verba* intelligenda ſecundum ſubſtratam materiam, III. 144. *c.* 153. 172. ex proprietate in dubio ſumenda, 131. Verborum obligatio interna ex mente, *ibid.* externa, ſecundum interpretationem probabilem, *ib.*

c. Verba, ſi dubia ſunt, interpretandi regulæ, III. 149. regula generalis, 151. inter gentes non recepta ſunt cum mutua obligatione, 606. 608. 610. 611

c. *Verbenarius* quis apud Romanos, III. 107

*Verberibus* adfecti reges, ſed abſque infamia, I. 202. negatur, *c.* 315. ſervi non nimium adficiendi, IV. 247

c. Verberibus emendare peccantem, naturâ non licet unicuique, III. 339

*Veriloquium* quo ſenſu ad juſtitiam a quibusdam referatur, III. 569. non ita neceſſarium ad juſtitiam, ut magnanimum, 574. *ſeq.* bello tolli fortaſſe aliquatenus potuit, IV. 298

*Veritas*, i. e. locutio aperta, III. 4. juſtitiæ pars, 569

c. Veritas non recte definitur a Gronovio, *P.* 89. poteſt in vitium degenerare, 90. omnibus auctoritatibus præferenda, 92. *Veritates rerum eſſe æternas*, quid inde ſequatur intuitu Dei, I. 44

c. Vespasianus ſummam Imperii in pacis, & belli ſtatum diſpeſcit, I. 23. a militibus Imperator ſalutatus, Senatûs decreto ſaltem jus imperii nactus eſt, 270. hujus decreti contenta, *ibid.*

*Veſtis* apud Romanos poſtliminio non recepta, IV. 120. Veſtium nomine arma non veniunt, 422

*Vetans* fortius, quam jubens, quare, III. 147

*Veteribus eſt dictum*, quid ſignificet in verbis Chriſti, I. 87

c. *Vetulam* ducere, juveni licet, II. 298

c. Vexor Ægypti rex antiquiſſimus, I. 395

*Via* publica an alluvionem impediat, II. 477

c. Via publica alluvionem non impedit, II. 505. non amittitur, non utendo, 199

c. *Viatores* unum e ſociis dedere prædonibus abſque perfidia nequeunt, III. 531

c. *Vicinus* videns ingredi fures, vetare non tenetur, III. 192. Vicini populi aſſiſtere ex fœdere tenentur regi contra invaſorem vel ſubditum, vel extraneum, I. 380. non vero contra ſubditos, *ibid.* ad quid teneantur invaſori, *ibid.* hunc apud ſe fugitivum dedere debent juſto regi petenti, 381. non vero hunc invaſori, *ibid.* poſſeſſionem ſequuntur, 383. *vide* Neutrales. Medii. Pacati.

c. *Victimas* humanas immolans gens ideo ab alia bello perſequi nequit, III. 395

c. Victoria (*Fr*) Jurium belli ſcriptor, *P.* 82. ejus ſententia inepta de jure bellandi penes ſubditos, I. 225

*Victoria* unde cenſenda, IV. 337. Victoriæ jus an juſtitiâ internâ non extendi poſſit ultra modum debiti, & periculi neceſſitatem, 261. Victoriam non voluit furari Alexander, III. 575. poſt eam res eorum, qui victi ſunt, vaſtare, injuſtum, IV. 228

c. Victoria glorioſius paratur ingenio, quam vi, III. 590. 591. 603. Victoriæ jura exponuntur, IV. 99. *ſeqq.* 104. 105. 106. ad obtinendam victoriam quæ licita ſint, quæ non III. 579. ex Victoria demum ultima conſtat de juſtitia cauſæ, I. 228. II. 52. III. 498. 499. per ultimam Victoriam jus acquiritur non tantum in imperium, ſed & in jura ſingulorum, IV. 106. 107. Victoria cur ſæpe injuſtam cauſam ſequatur, *P.* 77

*Victor* quis dicendus, IV. 337. III. *c.* 155. curare debet ut religio vera libere prædicetur, IV. 267. Victoris officium in eos, qui ſe dedunt, 341

c. Victoris jus in victos, III. 110. licentia naturalis, IV. 269. Victori qualenam imperium acquiratur, 104. Victor prælio, & bello, differunt, 371

*Victus* quis dicendus, IV. 337. c. 100. *Victi* bello ſolenni jure gentium nihil non habent patiendum, 341. legationis jus amittunt, III. 201. clementer habendi, IV. 267. permixti victoribus, 262. *Victis* nihil eripere, niſi quod pacem impedit, laudа-

monlis probatur, *ibid. ſeq.* juſta in beſtiis quo ſenſu, 81. pœnæ ergo, licita, III. 555. *ſeq.* Vim qui infert, ſæpe injuſte occiditur, II. 9. etiam nec dum præſentem prævenire licet magiſtratui, II. 17. per vim jus ſuum conſequi, quo ſenſu juris naturalis eſſe dicatur ante poſitas leges, I. 11. Vi reſiſtere ſummis magiſtratibus, licitum, piumque non eſt, IV. 75. non utendum in rep. etiamſi juſta ſit, I. 353. Vi, hominibus armatis, coactisve, quid ſignificet, III. 142. *ſeq.*

*c.* Vis quando licita, III. 578. quando unicum, & licitum remedium ſit jus nobis ablatum recuperandi, 672. ea, qua magiſtratus utitur in ſubditos, imperium eſt, non bellum, I. 224. Vis non impedit conſenſum, III. 195. illicita ſi fiat, qualis ſit obligatio coacti, qualis cogentis, II. 626. Vi privata agendi jus ante inſtitutas civitates unde ſit juxta Grotium, I. 45. Vis hoſtilis jure naturæ licita eſt, II. 630. bellica inter duas ſummas poteſtates nunquam injuſta eſt, III. 67. Vi quod repetitur, ſi aliter repeti nequit, defenditur, 115. *Vires corporis* cur datæ a natura, I. 231

*Vita* fundamentum eſt omnium bonorum temporalium, & æternorum, III. 509. anterior ut cum delicto veniat in æſtimationem, quatenus naturaliter ſit æquum, 294. *c.* 368. hominis Chriſtiani pluris eſſe debet, quam res ſua, 624. innocentis recte ſervatur per mendacium, 572. Vita in ſtatu innocentiæ, II. 54. *ſeq.* populi, præferenda libertati, III. 509. 510. Vita an obligari poſſit, 623. & quo caſu, *c.* 632. tota reorum an examinanda, 294. Vitam valide obligari, antiquorum ſententia, 104. Vitæ tuendæ cauſa mentiri an liceat, 572. 623. Vitæ æſtimatio non fit in homine libero, 183. jus plenum nemo habet in ſe, 424. 623. ita ut eam ſibi adimere poſſit, aut hoc fine pro alio obligare, 424. ſua enim cuique eſt, ſed non ad perdendum, 180. ſuæ quemque eſſe ſummum dominum, gentium eſt opinio, 623. IV. 336. Vitæ pactio libertatem non comprehendit, 422. Vitam ſervare ſi nequeam aliter, licet mihi eam impetentem arcere vi quacunque, II. 5. III. 555. etiamſi ſit innocens, 555. in vitam noſtram Deus plus juris habet, quam nos ipſi, I. 164. jus etiam habet ſine intuitu culpæ, III. 427. Vitam multitudinis innocentis ſuæ unusquiſque tenetur præferre, 522

*c.* in Vitam noſtram quale jus nobis competat, I. 217. quo caſu eam negligere liceat, 217. 220. Vitæ periculum non dat facultatem reſiſtendi ſuperiori, 366. *ſeqq.* Vitam exponere pro alterius ſalute, lex eſt naturæ, 134. Vitam alterius quando ſuæ præferre liceat, II. 14

*Vitia*, quæ ex corporis mixtura orginem trahunt, facillime remittenda, III. 295. non omne, quod fit vitioſe, caret effectu juris, II. 590. Vitia qualia impunita eſſe debeant, III. 285. *ſeq.* 287. Vitioſitas actûs ab effectu diſcernenda, 185. Vitium rei in contractibus indicandum, & quare, II. 659. vera ratio, *c.* 693

*c.* *Vitrico* nubere, nefas naturâ, II. 287

*Vitta*, IV. 431

*c.* *Vivaria* quid ſint JCtis Rom. II. 484

*c.* VIVES (*Lud.*) de origine proverbii: *ſine injuſtitia ne Jovem quidem principem* agere, P 41

*c.* ULADISLAI ob fidem Turcis violatam ſtrages, & epitaphium, IV. 144. 308

*c.* ULPIANUS quo ſenſu diſtinguat jua gentium a jure naturæ, *P.* 68. 85. qua ratione ad legem regiam provocet, I. 267. 269

*Ultio* an juri nat. conveniat, III. 265. *ſeq.* an licita jure nat. & gent. 269. *ſeq.* an Chriſtianis permiſſa, 276. 279. Ultionis reſtrictio unde, 271. Ulciſci, quid ſignificet Auguſtino, II. 4. *vide* Vindicare.

*c.* Ultio ubi judicis copia non eſt, licita eſt, II. 50 Ultionem quo ſenſu improbet Chriſtus, III. 350. 351. 352. *vide* Vindex. *Vindicta.*

*c.* ULYSSES quo jure Polyphemum occidit, II. 29

*Unio* populorum, aut regnorum, quid operetur, II. 526

*c.* *Unitas* aliqua naturalis eſt in omni univerſitate, II. 317. relata, vel a natura eſt, vel ab inſtituto, 538. vel conſtituitur deſtinatione, 539. Unitas ab inſtituto fit vel ſitu, vel arte, vel jure, vel diſpoſitione hominum, vel juſta ſurrogatione, *ibid.* naturalis privata triplex inter homines, 277. maris, & fœminæ, a natura eſt, 275. familiæ, ſequitur naturaliter ex conjugio, 276

*Univerſitas* obligat ſingulos, II. 218. *ſeq* manet, etiam cum ſinguli intereunt, 522. 523. 524. jure gentium voluntario, III. 619. (*vide* Debitum) non qua ſinguli, ſed qua pars ſunt univerſitatis, 618. *ſeq.* ut tamen ſinguli bona ſua ex delicto ejus amittant, in quod non conſenſerunt, injuſtum, 420. *ſeq.* Univerſitatis res cui acquirantur



Digitized by Google

in bello, IV. 96. de Univerſitate quædam dicuntur primo, quædam non niſi derivatione a ſingulis, III. 421

c. Univerſitati quod debetur, ſingulis non debetur, I. 284. Univerſitas occupat, non ſinguli, 285. Univerſitatis jure ceſſante, extinguitur etiam jus ſingulorum, III. 444. 451. alia jura Univerſitatis, alia ſingulorum, 626. *vide* Populus. Civitas.

c. *Unum* quid Ariſtoteli, II. 538. in materia juris quid intelligatur, *ibid.*

*Voces* naturaliter nihil ſignificant, III. 562. multæ aliam latam, aliam ſtrictam habent ſignificationem, 134. omnes ambiguitatem admittunt, 573. repertæ ſunt ad ſignificandum cum obligatione mutua, 563. *Vocum* ambiguarum is ſenſus ſumendus, qui vitio caret, 134. ſenſus improprius ſumendus, cum aut abſurdum alias ſequeretur, aut pactum redderetur inutile, 136. in pactis populariter ſumendus, 131. de vocibus meris diſputatio cavenda, 289. *vide* Verba.

c. *Voconia* lex, II. 417

*Voluntas* unde colligatur, III. 145. naturaliter ſufficit ad obligationem, 584. *ſeq.* etiam ſine cauſa obligationis, III. 141. accipientis, poteſt traditionem antecedere, II. 340. in contractibus ex utraque parte requiritur æqualis, 660. in dubio creditur ſibi eſſe conſentiens, III. 134. hominum, poteſt eſſe menſura ejus, quod res quæque valet, II. 662. (*vide* Pretium) malefaciendi, ſi per externa ſigna de ea conſtiterit, puniri poteſt, III. 300. mandantis in dubio cenſetur ut ſervetur mandatum, II. 593. pejerandi etiam occulta punitur a Deo, III. 2. populi quæ præſumatur, *vide* Præſumtio. Voluntas ejus, qui nunc eſt, quando non pro alia, quam primæva populi voluntate accipiatur, II. 389. regis ſe in integrum reſtituere cupientis unde præſumatur, vel cognoſcatur, III. 51. Voluntas jure mutabilis, II. 585. defuncti pro lege, 369. quæ punibilis, III. 285. Dei nominatur, ubi cauſæ non apparent, 314. *Voluntatis* conjectura ceſſat, cum cauſa alia apparet, II 166. an ad bellum ſuſcipiendum ſufficiat minori magiſtratui, I. 170. *ſeq.* defectus originarius unde queat intelligi, III. 144. internuncius differt a tabellario, II. 593. ratio in teſtamento quomodo judicari debeat, III. 145. ſigna ſufficientia quæ, II 591. quomodo voluntas ex iis dijudicanda, II. 145. *Voluntatem* domini rem ſuam ad alium transferre cupientis ſervari, jure naturali æquum eſt, II. 585. ut mutet animus humanus, non potentiam modo habet, ſed & jus *ibid.* Voluntate ceſſante non manet dominium, 521. Voluntate noſtra etiam per alium obligamur, 591. quod ex voluntate profectum, in eo pœnitere licet, 173. *Volenti* mentiendo an injuria fiat, III. 570. *Voluiſſe* in dubio quiſque cenſetur quod eſt æquiſſimum, II. 369

c. de Voluntatis declaratione vel verbis, vel factis, ejuſque interpretatione ſi dubia eſt, II. 597. *ſeqq.* Voluntas definitur, 603. ab ea differt libertas, *ibid. ſeqq.* Voluntatis appellatione regulariter intelligitur voluntas libera, 607. aliud Voluntas, aliud libertas volendi, 625. Voluntatem cogi non poſſe, quo ſenſu verum ſit, 626. (*vide* Vis. Metus) Voluntas æque, quin magis movetur neceſſitate, quam voluptate, 630. quænam Voluntas ſit cauſa obligationis, 674. Voluntas non eſt, niſi rite declarata, III. 153. Voluntatem non tollit neceſſitas, 518

*Voluptatis* deſiderio quæ non recte fiunt, minus excuſabilia, quam quæ ex metu, aut ira, III. 295

c. Voluptatis contemtus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89

c. *Votum* quo caſu Jure Rom. jus transferat, II. 643

*Urbes* quædam a Deo excidio damnatæ, quare, IV. 223. a Salomone Hiromo datæ quales, I. 192. Urbium matricum jus in coloniis apud Græcos, 205

c. Urbs ab hoſte an diripi poſſit, IV. 63

*Uſucapio* locum non habet inter duos populos aut reges, II. 163. *ſeqq.*

c. Uſucapiones inventum ſunt Juris Rom. II. 195. *vide* Præſcriptio.

*Uſura* in bonam partem accipitur, II. 669. non illicita jure naturali, ſed lege evangelica, 666. Uſuram non eſſe cum quis mercedem paciſcitur pro periculo amiſſionis pecuniæ ejus, quam mutuo dedit, 669. negatur, c. 720. leges humanæ de uſuris latæ quid efficiant, 669. Uſuræ quo jure vetitæ, 666. *ſeq.* vetitæ lege Hebræa, *ibid.* n. Chriſtianis illicitæ, *ibid.* Uſuræ crimen quibus caſibus non admittatur, 668. *ſeq.* circa Uſuras legum civilium efficacia, 669. Hollandicum jus circa ipſas, *ibid.*

c. Uſura definitur, II. 716. licita eſt jure naturæ, etiam in infinitum, & maxima, *ibid.* *ſeqq.* 723. III. 551. quomodo moderata jure

Digitized by Google

jure civili, II. 718. 726. *Uſura uſurarum* jure nat. debitæ cur civili prohibitæ, 721. Uſuræ non ſunt acceſſio ſortis, *ibid* naturâ licitæ quo jure Iſraëlitis interdictæ, III. 381

*c. Uſurpator* regni non habet jus, ſed ſaltem adminiſtrationem imperii, I. 178. 181. an occidi a quolibet privato poſſit, 380. dedi debet a vicinis juſto regi petenti, 381. effectus, qui ex ejus adminiſtratione ſequuntur, ratione tum ipſius perſonæ, *ibid.* tum ſubditorum, 382 tum vicinorum, 18 . eo ejecto quid juris circa geſta medii temporis, 383. 384. Uſurpator nunquam longo tempore jus acquirit, niſi populi voluntas ſufficienter declarata accedat, II. 194. obligatur ex fœderibus civitatis, III. 123. cur fœdus cum eo irritum ſit, vera ratio, 167. *vide* Invaſor. Tyrannus.

*Uſus*, II. 667. rerum naturalis, 54. rei in abuſu conſiſtens æſtimabilis extra rem, 667. Uſûs auctoritas in explicandis legibus, I. 105

*c.* Uſus in quibus rebus ſeparari poſſit a ſubſtantia, in quibus non, II. 14 . ubi alii competere poſſit Uſus, alii proprietas, *ibid.* inter Uſum, & Uſumfructum, differentia, 686

*Uſusfructus* proprie ita dictus non eſt earum rerum, quæ uſu pereunt, jus tamen utendi iis eſt æſtimabile, II. 667. *Uſufructuarius* ſi ſuum jus extraneo concedit, nihil agit, I. 350

*c.* Uſusfructûs vox definitur, I. 24. 31. Uſusfructus ad jura privata, non ad publica pertinet, 297. Uſusfructûs jus finitur ceſſione, 375. Uſusfructus non conſtitui poteſt in pecunia, vino, &c. II. 719. at in quantitate, *ibid.*

*Uti* operâ oblatâ licet, etſi offerenti illicitâ, III. 576. 545

*Utile* factum, *vide* Factum. Non mihi ſtatim licet per vim imponere id, quod alteri eſt utile, III. 458. quod minus utile, non ſtatim eſt illicitum, II. 209

*Utilitas* ſola non eſt juſta belli cauſa, III. 457. 459. nec cædis, IV. 204 nec corruptionis rerum, quæ ſunt alterius, niſi juſtitia accedat. Innoxia dat jus contra proprietatem ſingulorum, II. 61. *ſeq.* privata ut cedat publicæ, videntur voluiſſe qui cœtus civiles inſtituere, IV. 325. publica jus dat in bona privatorum, *ibid.* non dat jus alienandæ partis imperii ſine conſenſu ejus, II. 143. ſi in quibuſdam caſibus ſpectanda, quibus eam ſpectare jus ſit, IV. 326. ſe vi ſubeſt utilitati domini, 251. publica, alienando bona ſubditorum pacis cauſâ, quo ſenſu requiratur, 325. *ſeq.* Utilitas belligeranti ex abſtinentia populationum. 229. Utilitatis innoxiæ jus, II. 61. *Ut liter* quod geſtum eſt valere, quomodo intelligendum, IV. 409

*c.* Utilitati quibus caſibus renunciandum, *P.*44. Utilitas non eſt naturalis norma æſtimationis pœnarum, III. 166. 171. *Utilitatis innoxiæ* caſus nullum jus dat in rem alienam, II. 101

*c. Vulnera* ad menſuram non dantur, IV. 209

*Uxor* in corpus mariti jus habet ex lege evangelica, II. 205. rem vindicat emtam pecuniâ ſuâ, quam repetere potuiſſet, 560. pars eſt familiæ maritalis, 203. virum non ſequitur, niſi in jure commorandi, IV. 388. (*vide* Domus) Uxores an plures habere licitum ſit: qui plures habuerint, qui unâ contenti: & an licitum ſit eas deſerere, II. 204. 205. 206. Uxoria bona vendendi jus non a natura eſt, 203. ne uxor pro marito conveniatur, III. 618

*c.* Uxor ſit ſocia divinorum, humanorumque mariti jurium, II. 248. cur ſequatur forum, & dignitatem mariti, 246. etiam in inæquali matrimonio, 248. Uxoris vota reſcindi poſſunt a marito, 251. Uxoris etſi jurata promiſſio cur irrita ſit, III. 42. Uxor plebeia, poſt mortem mariti illuſtris, quibus utatur juribus, II 249. *Uxorem a marito poſtliminio recuperari non poſſe, uti filium a patrefamilias*, quo ſenſu dicatur *in l.* 14. §. 1. *de Captiv.* IV. 159

## W.

*c.* W*Ehmicum judicium* quid, III. 347. 348

*c. Wildfangii* qui vocentur, II. 508. Wildfangiale bellum in Palatinatu, IV. 132

*c.* WINKLERUS juris naturæ principia poſuit ante Grotium, *P.* 32. 82

*Withernamium* jus, III. 621

## X.

*c.* X*Enodochio* quod debetur, cur & futuris pauperibus proprium ſit, II. 190

*c.* XENOPHON; de legibus non ſcriptis, *P.* 38.

*P.* 38 de defenſione ſui ipſius, 121. de propulſanda vi, 122. de jure commeatûs, II 98. bello victum, & ſubditum factum non poſſe ſe in libertatem vindicare, 198
XERXIS, & Artabazanis controverſia, II. 390
Συμμαχία, III. 94. *vide* Συμμαχία.

Y.

Ὑπαλληλισμὸς, I. 339
Ὑπερβολὴ figura qualis, III. 530
Ὑπόκρισις, III. 16

Z.

*c.* ZALEUCI lex de non bibendo vino, ad quod jus pertineat, I. 40
*Zelandorum* jus circa alluviones, II 476
*Zeli* judicium, III 275
*c.* Zeli judicium Hebræis quid ejusque ratio, II. 48. III. 345. 346. unde ortum, 347
*c.* ZENONIS ſententia circa naturæ legem, *P* 35. 37. 38. 39
*Zizania* ſinenda ad meſſem, III. 557. *c.* 599
ZOPYRUS perfidia non caruit ob fidem regi ſuo præſtitam, IV. 430. *c.* 433
*c.* Zopyri factum an cum perfidia conjunctum ſit, III. 593
*c.* ZOSIMUS: de cauſa perditæ Romæ, III. 477

# CAPITA

## TOMI TERTII.

XIII. *De jurejurando.* Tom. III. Pag. 1
XIV. *De eorum qui ſummum imperium habent promiſſis & tractatibus & juramentis.* 49
XV. *De fœderibus ac ſponſionibus.* 89
XVI. *De interpretatione.* 130
XVII. *De damno per injuriam dato, & obligatione quæ inde oritur.* 179
XVIII. *De legationum jure.* 199
XIX. *De jure ſepulturæ.* 237
XX. *De pœnis* 257
XXI. *De pœnarum communicatione.* 407
XXII *De cauſis injuſtis.* 452
XXIII. *De cauſis dubiis.* 481
XXIV. *Monita de non temere etiam ex juſtis cauſis ſuſcipiendo bello.* 502
XXV. *De cauſis belli pro aliis ſuſcipiendi.* 520
XXVI. *De cauſis juſtis ut bellum geratur ab his, qui ſub alieno imperio ſunt.* 537

## LIBRI TERTII.

I. *Quantum in bello liceat, regulæ generales ex jure naturæ: ubi & de dolis & mendacio.* 554
II. *Quomodo jure gentium bona ſubditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repreſſaliis.* 618
III. *De bello juſto ſive ſolenni jure gentium: ubi de indictione.* 633
IV. *De jure interficiendi hoſtes in bello ſolenni, & alia vi in corpus.* 656

## TOMI QUARTI.

V. *De rebus vaſtandis eripiendiſque.* Tom. IV. Pag. 1
VI. *De jure acquirendi bello capta.* 24
VII. *De jure in captivos.* 69
VIII. *De imperio in victos.* 94
IX. *De poſtliminio.* 110
X. *Monita de his, quæ fiunt in bello injuſto.* 172
XI. *Temperamentum circa jus interficiendi in bello juſto.* 183
XII. *Temperamentum circa vaſtationem & ſimilia.* 219
XIII. *Temperamentum circa res captas.* 236
XIV. *Temperamentum circa captos.* 244
XV. *Temperamentum circa acquiſitionem imperii.* 261
XVI. *Temperamentum circa ea, quæ jure gentium poſtliminio carent.* 272
XVII. *De his qui in bello medii ſunt.* 281
XVIII *De his qui in bello publico privatim ſunt.* 289
XIX *De fide inter hoſtes.* 797
XX. *De fide publica qua bellum finitur: ubi de pacis pactione, de ſorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditione, obſidibus, pignoribus.* 321
XXI. *De fide, manente bello: ubi de induciis, commeatu, captivorum redemptione.* 381
XXII *De fide minorum poteſtatum in bello.* 408
XXIII. *De fide privata in bello.* 419
XXIV. *De fide tacita.* 430
XXV. *Concluſio cum monitis ad fidem & pacem.* 434

FINIS.

LOCI

Digitized by Google

# LOCI SCRIPTORUM

In Tomo III. & IV. ſpecialiter explicati, aut examinati, aut emendati.

## *TOMO TERTIO*

Ex Sacris Litteris:

### VETERIS TESTAMENTI.



| | Caput | Verſ. | *Pag.* | | Caput | Verſ. | *Pag.* |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| *Geneſis* | XVIII. | 24. & *ſeq.* | 557 | *Joſue* | IX. | | 6 |
| ——— | XX. | 12. | 562 | *I. Reg.* | XI. | | 572 |
| *Exodus* | XX. | 2. & *ſeq.* | 308 | ——— | XXV. | | 7 |
| ——— | —— | 5. | 427 | *IV. Reg.* | VI. | 18. & *ſeq.* | 572 |
| ——— | —— | 12. & *ſeq.* | 293 | ——— | XVIII. | 36. | 202 |
| ——— | —— | 17. | 301 | *II. Paralip.* | XVI. | 2. 7. | 98 |
| ——— | XXI. | 14. | 416 | ——— | XIX. | 2. | *ibid.* |
| ——— | XXII. | 1. 7. 9. | 298 | ——— | XX. | 37. | *ibid.* |
| *Numer.* | XIV. | 30. | 5 | *Jerem.* | XXXVIII. | 26. | 562 |
| *Deuter.* | XIX. | 19. | 297 | *Ezech.* | XVIII. | | 294 |
| ——— | XX. | 10. | 638 | *Eccleſ.* | XII. | 9. | 240 |
| ——— | XXII. | 1. | 96 | *Proverb.* | XVI. | 4. | 264 |
| ——— | XXIII. | 6. | 97 | | | | |



### NOVI TESTAMENTI.



| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| *Matth.* | V. | 23. | 10 | *Joh.* | VIII. | 7. | 263 |
| ——— | XXIII. | 21. | *ibid.* | ——— | XVIII. | 36. | 460 |
| ——— | XXIV. | 51. | 16 | *Act. Apoſt.* | XVI. | 3. | 564 |
| ——— | XXVI. | 29. | 567 | *Ad Rom.* | I. | 25. | 312 |
| *Marc* | VI. | 48. | 564 | ——— | XIV. | 23. | 482 |
| ——— | X. | 19. | 301 | *Ad Hebr.* | VI. | 17. | 4 |
| *Lucas* | II. | 1. | 459 | ——— | XI. | 6. | 310 |
| ——— | XIV. | 23. | 315 | *Jacob.* | I. | 15. | 292 |
| ——— | XVII. | 3. | 279 | ——— | V. | 12. | 16 |
| ——— | XXII. | 30. | 567 | *I. Joh.* | II. | 16. | 293 |
| ——— | XXIV. | 28. | 564 | ——— | V. | 16. | 269 |
| *Joh.* | IV. | 7. | 97 | | | | |



Ex Theologis.



*Auguſtinus quæſt. X. ſuper Joſue.* 561
——— *de Mendacio.* 562. & *ſeq.*
*C. de Judæis diſt.* 45. 314
*Adrianus quodlibet* 2. 543
*Dominic. Soto de Juſt. & Jure l. V. c.* [illegible] 521
*Franciſcus Victoria relectione de Indis: & de Jure belli.* 426

## Ex Digeſtis.

*De pactis. l. conventionum.* 90
*De condictione indebiti. l. Julianus.* 622
**De lege Rhodia de jactu. l. 2. §. cum in eadem* 211. *l. ἀξίωσις.* 458
*Depoſiti l. bona fides.* 12
*De diſtractione pignorum. l. reſcriptum* §. 1. 622
*De damno infecto l. Fluminum §. ult.* & *l. Proculus.* 423
*De acquirendo rerum Dominio l. transfugam.* 576
*De pœnis. l. aut facta.* 298
——— *l. crimen.* 428
*De jure fiſci l. Imperatores.* 262
*De captivis & de poſtliminio. l. hoſtes.* 634

## Ex Codice.

*De Judæis. l. nulli.* 272
*Quando liceat unicuique vindicare ſe, vel publicam devotionem.* 284
*Ad legem Juliam Majeſtatis. l. ult.* 262
*De emendatione propinquorum.* 268

## Ex Juriſconſultis.

*Bartholus in l. hoſtes. D. de captivis.* 458
*Did. Covarruvias in c. peccatum p.* 11. §. 9. 10. 305. & 458
*Ferdin. Vaſquius Menchacenſis controverſiar. illuſtr. I. c.* 13. 522
*c.* 25. 304
*c.* 46. 291
*II. c.* 51. *n.* 34. 51
*Joannes Bodinus de republ. l.* 1. *c.* 8. 49. & 57
——— *V. c. ult.* 140
——— *VI. c. ult.* 297

## Ex Philoſophis.

*Plato, Gorgia.* 264
——— *de legibus IX.* 263
*Ariſtoteles Nicomachiorum* 15. 246
——— *Topicorum* 1. 484
——— *Problematum Sectione XXIX.* ibid.
*M. Tullius Cicero de Officiis I.* 508
——— ——— *III.* 562
——— *ad Atticum IX.* 14. 509
——— ——— *XIII.* 27. ibid.
*L. Annæus Seneca de beneficiis IV.* 15. & 146

## Ex Hiſtoricis.

*Polybius.* 414
*Appianus Mithridatico.* 148

## Ex Aliis.

*Demoſthenes V.* 621
*Virgilius* 201
*Philo de legibus ſpecialibus.* 428
*Feſtus Pompeius.* 16
*Dantes.* 459

TOMO

Digitized by Google

# TOMO QUARTO.

## VETERIS TESTAMENTI.



| | Cap. | Verſ. | Pag. | | Cap. | Verſ. | Pag. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| *Geneſis* | XIV. | 16. & *ſeq.* | 274 | *I. Reg.* | X. | 5. 10. | 199 |
| —— | XLVIII. | 22. | 25 | —— | XIX. | 18. | *ibid.* |
| *Deuter.* | XX. | 19. | 220 | *IV. Reg.* | III. | 19. | 223 |



### Ex Theologis.


*Auguſtinus de Civitate Dei.* 227

*C. Si quis ſervum XVII. quæſt. 4.* 74

*C. 2. de Treuga & Pace.* 200. & 225


### Ex Digeſtis.


*De Juſtitia & Jure, l. 1. §. hujus ſtudii.* 2

*De Religioſis & ſumptibus funerum l. cum loca.* 2. & 120

*De acquirendo rer. Dominio, l. transfugam.* 33

*De acquirenda vel amittenda poſſeſſione. l. 1. §. 1.* 27

*De ſepulchro violato, l. ſepulchra.* 5

*De captivis & de poſtlimin. l. navibus & ſeqq.* 116–120

—— *l. poſtliminii §. in pace.* 122

—— *l. non dubito.* *ibid.*

—— *l. in bello.* 33. & 114

—— *l. poſtliminium. §. poſtliminio.* 111. & 112

—— —— *§. filius quoque.* 116–118

—— *l. ſi captivus.* 113

—— *l. ſi quid bello.* *ibid.*


### Ex Codice.


*De poſtliminio reverſis, l. ab hoſtibus.* 121


### Ex Juriſconſultis.


*Bartholus in l. conventionum. D. de pactis.* 419

—— *III. c. 3.* 324

*Zazius Apologia contra Eckium.* *ibid.*

*Ferdin. Vaſquius Menchacenſis controverſiar. illuſtr. I. c. 9.* 176

*Menochius arbitrariarum quæſtionum.* 205

*Plato, de Legibus XII.* 173

*Ariſtoteles Nicomachiorum V.* 187


### Ex Hiſtoricis.


*Polybius.* 196

*Livius XXXIV.* 92

*Appianus civilibus.* 340

*Juſtinus ex Trogo.* 344

*Valerius Maximus.* 304


### Ex Aliis.


*Scriptor ad Herennium IV.* 194

*Panegyricus dictus Conſtantino Conſtantii filio.* *ibid.*

# SERIES
## DOMINORUM PRÆNUMERATORUM,
*Quorum Nomina, ipſis permittentibus, ſub finem hujus Operis apponuntur.*

### MILANO.

Illmo. Sgre. Teodoro Aleſandro Marcheſe di Trivulzo.
Monſignor Vicario Generale Don Gio-Batta. Provini-Sarzana.
Illmo. Sigre. Marcheſe Don Giacomo Remedi.
M. Reycend & Colomb Libraires.

### TORINO.

Mrs.
- l'Abbé Paſini Conſeiller du Roi, Bibliothecaire en chef dans la Royale Univerſité.
- l'Abbé Rivautela ſecond Bibliothecaire.
- l'Abbé Berta ſous-Bibliothecaire.
- le Marquis de Mouroux, Chevalier Grand-Croix de l'ordre des SS. Maurice & Lazare, Reformateur dans la Royale Univerſité.
- le Comte Alfieri de St. Martin, Marquis de Soſtegno, Reformateur dans la Royale Univerſité.
- le Comte Martini, Cenſeur dans la Royale Univerſité.
- le Commandeur Platzaert, Subſtitut du Procureur Général de Sa Majeſté.
- Felix Durando, Docteur en Droit Civil & Canon.
- le Commandeur Graneri, Doct. en Droit Civil & Canon.
- l'Abbé Colomba, Profeſſeur de Philoſophie dans le College Royal de Saluces.
- le Comte Corte.
- les Heritiers Paſquini, les freres Reycend, Guibert & Sylveſtre, la Veuve Moran & fils, Libraires.

ROMA.

Digitized by Google

## ROMA.

Son Eminence Monſeigneur le Cardinal Paſſionei.
Le R. P. Lazari, Jeſuite & Bibliothecaire du College Romain.
M. les Heritiers Barbiellini, Libraires.

## NAPOLI.

S. E$^{a}$. Il Sig$^{re}$. Principe di San Severo.
Don Romualdo Sterlich Marcheſe di Cermigna.
Don Silvio Lettieri.
Don Domenico San Severino.
Don Pietro Ingleſe.
Don Antonio Ciarnieri.
Don Belliſario de Bellis.
Don Giuſeppe Abbate Maturi.
Don Felippo M$^{a}$. Laurenzis de Solis.
Don Giuſeppe Cuſari.
Don Filippo Guerra.
Don Mariano Vitozzi.
S. E$^{a}$. Il Sig$^{re}$. Duca delle Grottaglie.
Ill$^{mo}$. Sig$^{re}$. Marcheſe di Seſſinori.
Don Giuſeppe Toſcano.
Il R. Padre Priore Amico Caſſinenze.
Don Giuſeppe Pecci.
Don Vito Antonio Capone.

D. { Benedeto Geſſari,
Domenico Terres,
Ignazio Geſſari,
Guiſeppe Ponzelli,
Rafaele Geſſari, } Mercanti di Libri.

## PISA.

Monſignor Cerati.
M. Ch. Teodore Verzani, Docteur Medecin, & Profeſſeur dans l'Univerſité.
M. Du Four.

## Lucca.

Il Rever. Padre Manſi.

## Genoa.

Il Sig$^{re}$. Giulio Ludovico Baillieu, Mercante di Libri.

## Firenze.

M. Joſeph Bouchard, Libraire.

## Ferrara.

S. E$^{a}$. Monſig. Franceſco Caraffa Vice-Legato.
Il R. P. Aleſandro Guarnieri Minimo.
Il Sig$^{re}$. Dottore Gio Batta. Filloni.
Il Sig$^{re}$. Bernardino Pomatelli, Mercante di Libri.

## Piacenza.

Ill$^{mo}$. Sig$^{re}$. Mic-Ang. Faconi, Dottore nel'una e l'altra Legge, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, Conſegliere del Supremo e Ducal Conſiglio, e Preſidente della Reale e Ducale Camera.
Ill$^{mo}$. Sig$^{re}$. Marcheſe Franciſco Caſati, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, &c. &c. &c.

ERRA-

# E R R A T A.

*Proleg.* pag. 64. col. 2. lin. 8. *babeant*, leg. *babeat.*
*Tom. I.* p. 16. n. c. 1. l. 36. *inſtitutia*; l. *injuſtitia.*
61. c. 1. l. 24. *Atque*, l. *At quæ.*
263. c. 2. l. 11. *Grotis*, l. *Grotius.*
279. c. 2. l. 16. *omnio*, l. *omnino.*
304. c. 2. l. 39. *æternam*, l. *ætatem.*
339. n. c. 2. l. 5. *tamdium*, l. *tamdiu.*
343. l. 16. *tribuuit*, l. *tribuit.*
277. c. 1. l. 15. *de vi Conſ.* l. *de VI. Conſ.*
*ibid.* - - - l. 19. *connexum*, l. *connixum.*
*ibid.* - - - l. 21. *fregor*, l. *fragor.*
297. c. 1. l. 1. *occaſionum*, l. *acceſſionum.*
298. c. 1. l. 23. *Phænicia*, l. *Phænicis.*
*ibid.* - - - l. 37. *diſpliciebat*, l. *diſplicebat.*
*Tom. II.* pag. 26. c. 1. l. 28. *repetionis*, l. *repetitionis.*
46. c. 1. l. 45. *Deut.* 12. 15. l. *Deut.* 22. 23. *&c.*
30. c. 2. l. 8. *invaſorem*, l. *invaſum.*
31. c. 1. l. 9. *ſi membrum*, l. *ſi ob membrum.*
51. c. 1. l. 30. *Antiochium*, l. *Antiochum.*
80. c. 1. l. 10. χαιροδίκας, l. χειροδίκας.
*ibid.* c. 2. l. 23. *ſplendiſſimis*, l. *ſplendidiſſimis.*
73. c. 2. l. 28. *nullas*, l. *nullius,*
81. c. 1. l. 20. *ſemi*, l. *Chami.*
87. c. 1. l. 17. 18. *in in abuſu*, l. *in uſu.*
92. c. 1. l. 44. *tum tum ſubditos extraneos*, l. *tum ſubditos*, *tum extraneos.*
93. c. 1. l. 40. *alio*, l. *alia.*
*ibid.* c. 2. l. 4. *primavo*, l. *primævo.*
68. n. c. 1. l. ult. *iteris*, l. *itineris.*
110. c. 2. l. ult. *illi*, l. *illos.*
116. c. 2. l. 35. *probiberia*, *deoque*, l. *probiberi*, *adeoque.*
118. c. 1. l. 43. *libertalis*, l. *libertatis.*
136. c. 1. l. 25. *ordinarios*, l. *originarios.*
138. c. 2. l. 7. *inte*, l. *inter.*
282. c. 2. l. 26. דצר, l. דוד
317. c. 1. l. 23. *conſultat*, l. *conſulta.*
451. c. 2. l. 31. *Prop. II.* l. *Prop. XI.*
485. c. 2. l. 42. *ita*, l. *uti.*
l. 25. *uti*, l. *ita.*
515. §. 22. l. 2. & 3. *arbor vero ex quo coaluit*, *&* *cruſta ex quo radices egit*, l. *arbor vero ex quo radices egit*, *&* *cruſta ex quo coaluit.*
641. c. 2. l. 3. *propoſitionis*, l. *præpoſitionis.*
*Tom. III.* pag. 21. c. 2. l. 15. *delectis*, l. *delictis.*
73. c. 2. l. 5. a fine, *antidores*, l. *antidoris.*
74. c. 2. l. 18. צרקה, l. צדקה.
120. c. 2. l. 30. *deteſtebantur*, l. *deteſtabantur.*
604. c. 1. l. 6. *Modum*, l. *Dolum.*
*Tom. IV.* pag. 14. c. 1. l. 9. *regularum*, l. *tegularum.*
88. c. 1. l. 21. *fatuum*, l. *fatuam.*
163. c. 1. l. 3. *millies*, l. *milites.*
392. c. 1. l. ult. χιδας, l. χεῖρας.

# BIBLIOPOLÆ MONITUM.

UT meum ſolvam promiſſum, quod videre eſt ſub finem *Tomi II. pag.* 732. hujus Operis; non ab re mihi viſum eſt monere, etſi *Tomus tertius* ac *quartus*, quos juris publici nunc facio, quatuor folia plus quam duo priores contineant, foliaque Voluminis Indicem copioſiſſimum exhibentis, pluris conſtent quam cætera, ipſorum pretium tamen L. 16. 10. ſ. monetæ Genevenſis fore :

Adeoque quatuor Tomi conſtabunt - - - - - - L. 33 :

Tomus Introductionem *Dn. Samuel. de Cocceii* continens, qui Grotii Operibus additur, & ab illis ſeparari nequit - - - - - „ 7 : 10 ſ.

In toto L. 40 : 10 ſ.

Attamen Operis hujus quinque Voluminibus conſtantis pretium erit;

| | |
|---|---|
| In Gallia - - - - L. 60 : | In Anglia - - L. St. 2 : 12 : 6 |
| In Pedemontio - - - „ 53 : | In Germania - Fl. 26 : |
| Mediolani - - - - „ 80 : | In Hollandia - Fl. 33 : monetæ uſu recepta |
| Neapoli. Ducat. de Regno „ 15 : | Cæteris Italiæ locis; Paul. ſive Jul. 114 : |

Bene autem notandum eſt, hoc pretio Librum venumdari *Lauſannæ* præſente pecunia, ſumptibuſque emtoris exportandum.

---

# AVIS DU LIBRAIRE.

POur exécuter la promeſſe que j'ai faite à la fin du *Tonte II. pag.* 732. de cet Ouvrage, j'avertis ici, que, quoique les *Tomes III. & IV.* que je publie aujourd'hui, contiennent 4. feuilles de plus que les *Tomes I. & II.*, & que eelles de l'ample Table des Matieres ayent conſidérablement plus couté que les autres, cependant je ne les vendrai pas davantage, ſavoir L. 16 : 10 ſ. argent courant de Geneve.

Ainſi donc les IV. Tomes couteront - - - - - - L. 33 :

Le Tome d'Introduction de Mr. *Sam. de Cocceii*, qui va avec Grotius, & qui en eſt inſéparable - - - - - - - „ 7 : 10 ſ.

Complet, en total L. 40 : 10 ſ.

Cependant nous donnerons cet Ouvrage ainſi complet en V. Volumes, en monnoye étrangere, ſavoir

| | |
|---|---|
| En France - - - L. 60 : | En Angleterre 2. Guinées & demi, ou L. 2 : 12 : 6 Sterlin. |
| En Piémont - - - „ 53 : | En Allemagne Flor. 26 d'Empire. |
| A Milan - - - „ 80 : | En Hollande Flor. 33 courant. |
| A Naples 15. Ducats del Regno. | |

Dans tous les autres endroits d'Italie 114 Paoli o Giulii.

Le tout argent comptant, pris à *Lauſanne* aux frais des acheteurs.

NB. Le Tome de l'*Introduction* ſe vendra ſéparé du grand Ouvrage, en faveur de ceux qui ont le *Grotius* d'ancienn.s Editions.

# FINIS.

592883

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google